

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MUHAMMED SÂDİK KÂŞGARÎ'NİN
TÂRÎH-İ REŞİDÎ TERCÜMESİ
DEFTER-İ EVVEL
(İNCELEME - METİN - DİZİN)

Nuray TAMİR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Çetin PEKACAR

DOKTORA TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

EKİM 2019

MUHAMMED SÂDIK KÂŞGARÎ'NİN TÂRÎH-İ REŞÎDÎ TERCÜMESİ
DEFTER-İ EVVEL
(İNCELEME - METİN - DİZİN)

Nuray TAMİR

DOKTORA TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

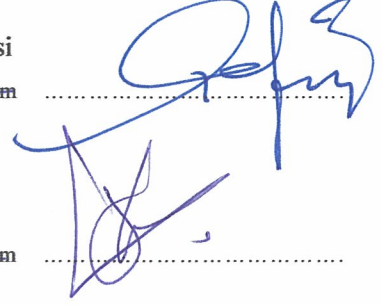
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EKİM 2019

Nuray TAMİR tarafından hazırlanan MUHAMMED SÂDİK KÂŞGARÎ'NİN TÂRÎH-İ REŞİDÎ TERCÜMESİ DEFTER-İ EVVEL (İNCELEME - METİN - DİZİN)" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Türk Dili Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

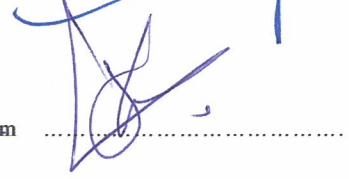
Danışman: Prof. Dr. Çetin PEKACAR

Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

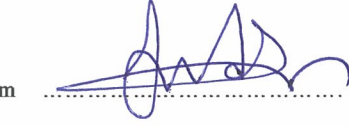
Başkan : Prof. Dr. Jale DEMİRCİ

Eski Türk Dili Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Prof. Dr. Funda TOPRAK

Eski Türk Dili Anabilim Dalı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL

Eski Türk Dili Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

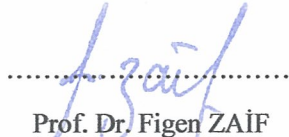
Üye : Prof. Dr. Yakup KARASOY

Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

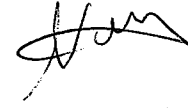
Tez Savunma Tarihi: 03/10/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAF
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Nuray TAMİR

03 / 10 /2019

MUHAMMED SÂDIK KÂŞGARÎ'NİN TÂRÎH-İ REŞÎDÎ TERCÜMESİ

DEFTER-İ EVVEL

(İNCELEME - METİN - DİZİN)

(Doktora Tezi)

Nuray TAMİR

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ekim 2019

ÖZET

Mirza Muhammed Haydar Duğlat'ın 1541-1546 yılları arasında Farsça olarak kaleme aldığı Târîh-i Reşîdî adlı eseri, Orta Asya tarihinin en önemli kaynaklarından biridir. Bu sebeple eser, birçok dile tercüme edilmiştir. Türkçeye ilk tercümeleri Çağatay Türkçesi ileler. Târîh-i Reşîdî'nin mütercimi bilinen ilk Türkçe tercümesi, Muhammed Sâdik Kâşgarî'ye aittir. Eser, Son Dönem Çağatay Türkçesinin önemli örneklerindedir ve 19. yüzyıldan itibaren bilinse de tercüme metnini ortaya koyan bir çalışmaya bugüne kadar rastlanmamıştır. Tezin konusu olarak seçilen ve tahminen 19. yüzyılda istinsah edilen bu tercümenin tek nüshası Petersburg'da, Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Estitüsü'nde C569 (590 o) numarada kayıtlıdır. Bu çalışmada yazmanın 1a-92b numaralı sayfaları arasındaki Defter-i Evvel bölümünün yazı çevrimi, Türkiye Türkçesine aktarması, daha önceki çalışmalarda görülmeyen ya da seyrek rastlanılan dil özellikleri incelemesi ve gramatikal dizini hazırlanmıştır. Muhammed Sâdik Kâşgarî tercümesi, Çağatay Türkçesinin yazı dili olarak 19. yüzyılda Kâşgar sahasında devam ettiğini gösteren, aynı zamanda yerel bazı dil özelliklerini de barındıran zengin dil malzemesine sahiptir. Tezde bu özellikler hakkında ayrıntılı bilgiler de verilmeye çalışılmıştır.

Bilim Kodu : 30102
Anahtar Kelimeler : Son Dönem Çağatay Türkçesi, Kâşgar Ağzı, Târîh-i Reşîdî Tercümesi, Muhammed Sâdik Kâşgarî, Mirza Muhammed Haydar Duğlat.
Sayfa Adedi : 762
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Çetin PEKACAR

THE TARIKH-I RASHIDI TRANSLATION BY MUHAMMAD SADIQ KASHGARI
(RESEARCH-TEXT-INDEX)

(Ph. D. Thesis)

Nuray TAMİR

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

October 2019

ABSTRACT

Tarikh-i Rashidi is a work of Mirza Muhammad Haidar Dughlat written in Persian between 1541-1546. It is one of the most important references in the history of Central Asia. For this reason, it has been translated into many languages. The first Turkish translations were in Chagatay Turkish. The first Turkish translation with known translator is Muhammad Sadiq Kashgari. It is a significant example of Late Chagatay Turkish but there are no studies providing the translation of all of the text, even though it has been known since the 19th century. This translation, chosen as the subject of this thesis, was copied approximately in the 19th century. The only existing copy can be found in the Institute of Oriental Manuscripts, Russian Academy of Sciences with number C569 (590 o) in St. Petersburg. In this work, we provide the transcription of Defter-i Evvel that is the part of manuscript from p. 1a to p. 92b, its translation into Turkey Turkish, analysis of its grammatical properties which has not or rarely been studied previously as well as the grammatical index. Muhammad Sadiq Kashgari's translation has rich linguistic materials harbouring dialectological features. This translation demonstrates that Chagatay Turkish was used as literary language in Kashgar region in the 19th century. In the thesis, we also elaborate on these properties.

Science Code : 30102

Key Words : Late Chagatay Turkish, Local Dialect of Kashgar Turkish, the translation of Tarikh-i Rashidi, Muhammad Sadiq Kashgari, Mirza Muhammad Haidar Dughlat.

Page Number : 762

Supervisor : Prof. Dr. Çetin PEKACAR

TEŞEKKÜR

Tez metnine ulaşmam ve metin üzerindeki çalışmalarım sırasında büyük desteğini gördüğüm sayın Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN'a; tez hazırlama sürecimin her safhası ile titizlikle ilgilenen ve benden yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım sayın Prof. Dr. Çetin PEKACAR'a; tez dönemim süresince görüşleriyle yol gösteren değerli tez izleme komitesi üyeleri Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL'e, Prof. Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK'a ve Prof. Dr. Jale DEMİRCİ'ye; TDK Başkanlığı sırasında Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Estitüsü ile yapılan anlaşmayla yazma eserin fotoğraflarına ulaşmamı sağlayan Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN'e; yazma eserin Rusya'daki yerinin tespiti konusunda bana yardım eden Doç. Dr. Alper ALP'e; “*Tārīḥ-i Reşīdī Türkī Tercümesiğā ‘İlāve*” adlı eseri hiç bir masrafına beni dâhil etmeden gönderen Tokyo Üniversitesi, Sosyoloji ve Beşeri Bilimleri Lisansüstü Eğitim Birimi, Beşeri Bilimleri Geliştirme Merkezi, İslamî Alan Çalışmaları Bölümü'nden Yayoi KAWAHARA'ya ve Onunla iletişime geçmemi sağlayan Prof. Dr. Güljanat KURMANGALİYEVA ERCİLASUN'a; eserdeki Arapça ibareleri tercüme eden ve ayetler konusunda yardımcı olan doktora öğrencisi Asmaa Mokhtar Mohamed Hassan OSMAN'a; Farsça kısımları tercüme eden Dr. Farhad RAHİMİ'ye, İngilizce tercümelere bana yardım eden kardeşim Aykut TAMİR'e ve Dr. Nargiz KALANTAROVA'ya; tez yazım süresince motivasyonumu artırma konusunda tüm özverisi ile yanımda olan dostlarım Şule DİRİLEN, Dr. Nargiz KALANTAROVA ve Arş. Gör. Sümeyra HARMANDA'ya; fedakârlıkları ve destekleri ile bugüne gelmemi sağlayan aileme; babam Dr. Öğr. Üyesi Ferhat TAMİR ve annem Emine TAMİR'e çok teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
YAZI ÇEVİRİMİ İŞARETLERİ	xiii
KISALTMALAR.....	xiv
1. GİRİŞ	1
2. DÖNEM VE ESER HAKKINDA BİLGİLER.....	5
2.1. Çağatay Türkçesi.....	5
2.1.1. Çağatay Türkçesinin Dönemleri	7
2.1.2. Son Dönem Çağatay Türkçesi Üzerine Yapılan Çalışmalar	9
2.2. Mirza Muhammed Haydar Duğlat ve Eserleri	11
2.3. Târîh-i Reşîdî	13
2.3.1. Târîh-i Reşîdî'nin Nüshaları	17
2.3.2. Târîh-i Reşîdî ile İlgili Çalışmalar	18
2.4. Târîh-i Reşîdî'nin Türkçe Tercümeleri	23
2.4.1. Muhammed Sâdık Kâşgarî Tercümesi	23
2.4.2. Muhammed Niyaz ibn Abdulgafûr Bik Tercümesi.....	23
2.4.3. Hâce Muhammed Şerif Tercümesi.....	24
2.4.4. Türkçeye Diğer Tercümeleri	25
2.5. Muhammed Sâdık Kâşgarî.....	26
2.6. Muhammed Sâdık Kâşgarî'nin Târîh-i Reşîdî Tercümesi	28
2.6.1. Eserde geçen bazı terimler üzerine birkaç not	31
3. ESERİN DİL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE NOTLAR.....	33
3.1. İmla ile İlgili Notlar	33

3.1.1. Hareke Kullanımı	33
3.1.2. İmla Hataları.....	34
3.1.3. Noktalama Hataları	36
2.1.3.1. Nokta konacak yerlere nokta konulmaması	36
2.1.3.2. Nokta konmayacak yerlere nokta konulması	36
2.1.3.3. Nokta sayısının hatalı olması	36
3.1.4. Doğu Türkçesi İmlasına Aykırı Örnekler	36
3.1.5. Ki Edatının Yazılışı.....	37
3.1.6. /ng/ ile Biten Farsça Kelimelerde Kef Harfi Tekrarı	37
3.1.7. Özel İsimlerin İmlası.....	38
2.1.7.1. Kısaltma.....	38
2.1.7.2. Birbirinden farklı yazılış	38
2.1.7.3. Diğer yazılışlar	39
3.1.8 İlk Hecedeki /e/ ve /i/ Ünlülerinin Yazılışı	40
3.2. Ses Bilgisi ile İlgili Notlar.....	40
3.2.1. Ünlüler.....	40
3.2.1.1. Ünlülerin durumu	40
3.2.1.2. /e/-/i/ meselesi.....	41
3.2.1.2.1. ir- fiili ve türevleri	42
3.2.1.2.2. Teklik I. ve II. şahıs eklerinde /e/-/i/ seslerinin durumu.....	42
3.2.1.3. Ünlü genişlemesi	42
3.2.1.4. Ünlü kaynaşması	43
3.2.1.5. Vâv-ı mâdûlenin söyleyişten kalkması.....	44
3.2.2. Ünsüzler	45
3.2.2.1. Ünsüz uyumu.....	45
3.2.2.1.1. Tonsuzlaşma	45
3.2.2.2. /p/ - /f/ meselesi	46

3.2.2.3. Arapçadan alınmış kelimelerde ünsüzlerin durumu	47
3.2.3. Eklerde Ses Uyumlarının Bozulması	48
3.2.3.1. Türkçe kelimelerde ek uyumsuzluğu	48
3.2.3.2. Alıntı kelimelerde ek uyumsuzluğu	48
3.3. Biçimbilgisi ile İlgili Notlar	49
3.3.1. Fiil Çekimlerinde Kullanılan Şahıs Eklerinde Nezaket Biçimi	49
3.3.2. İyelik Eksiz Kullanışlar	50
3.3.3. İlgi Hâli Eki	50
3.3.4. Yönelme Hâli Eki	51
3.3.5. Ettirgen Çatı Eki	51
3.3.6. -ğay / -gey Ekinin Özel İşlevleri	52
3.3.6.1. Geniş zaman işlevinde	52
3.3.6.2. Öğrenilen geçmiş zaman işlevinde	52
3.3.6.3. İstek işlevinde	52
3.3.6.4. Bildirme ve ihtimal işlevinde	52
3.3.7. Geniş Zaman Sıfat-fiil Ekinin Kullanımları	53
3.3.8. Bildirme Eki	53
3.3.9. Farsça Eklerin Kullanılması	54
3.4. Söz Dizimi ile İlgili Notlar	55
3.4.1. Fiil-Tamlayıcı İlişkisi	55
3.4.2. Tamlamalar	57
3.4.2.1. Tamlananın iyelik eki almadığı isim tamlamaları:	58
3.4.2.2. Türkçe ve Moğolca kelimelerle kurulan Farsça tamlamalar:	58
3.4.2.3. <i>Bir</i> sıfatı ile kurulan tamlamalar	59
3.4.3. Birleşik Fiiller	59
3.4.3.1. İsimlerle Kullanılan Yardımcı Fiiller	60
3.4.3.1.1. ber-	61

3.4.3.1.2. bol- / ol-	61
3.4.3.1.3. çek-	62
3.4.3.1.4. et- / it-	62
3.4.3.1.5. eyle-	62
3.4.3.1.6. kel- / kil-	62
3.4.3.1.7. keltür- / kiltür-	63
3.4.3.1.8. kıl-.....	63
3.4.3.1.9. koy-.....	64
3.4.3.1.10. kör-.....	64
3.4.3.1.11. körgüz-.....	64
3.4.3.1.12. körset-	65
3.4.3.1.13. köter-.....	65
3.4.3.1.14. sal-	66
3.4.3.1.15. tap- / taf-	66
3.4.3.1.16. tart-.....	67
3.4.3.1.17. taşla-.....	67
3.4.3.1.18. tut-.....	67
3.4.3.1.19. ur-.....	67
3.4.3.1.20. ye- / yi-.....	68
3.4.3.2. Fiillerle Kullanılan Yardımcı Fiiller.....	71
3.4.3.2.1. -A / -y zarf-fiil ekli fiillerle kullanılan yardımcı fiiller:	71
3.4.3.2.2. -p / -bAn zarf-fiil ekli fiillerle kullanılan yardımcı fiiller:	72
3.4.4. Ki'li Birleşik Cümle	72
3.5. Söz Varlığı ile İlgili Notlar	74
3.5.1. Çağataycada Seyrek Rastlanan Kelimeler	74
3.5.1.1. Cora	75
3.5.1.2. Egiz.....	76

3.5.1.3. Küg.....	77
3.5.1.4. Mu.....	78
3.5.1.5. Orma.....	79
3.5.1.6. Tüşe-.....	79
3.5.1.7. Yıkıt-.....	80
3.5.2. Oğuz Türkçesine Ait Unsurlar.....	80
3.5.2.1. Bul-.....	80
3.5.2.2. El.....	81
3.5.2.3. Ol-.....	81
3.5.2.4. İle.....	82
3.5.2.5. Yükleme hâli eki -I.....	82
3.5.2.6. Öğrenilen geçmiş zaman eki.....	83
3.5.2.7. Yönelme hâli eki.....	83
3.5.3. Moğolca Kelimeler.....	83
3.5.4. Sayılarla İlgili Farklı Kullanımlar.....	87
3.5.5. Aynı Kavram İçin Farklı Kelimelerin Kullanılması.....	88
3.5.6. Deyimler.....	89
3.6. Anlam Bilgisi ile İlgili Notlar.....	92
3.6.1. Örtmece.....	92
3.6.2. Bol- Fiilinin İşlevleri.....	93
3.6.2.1. İmkân ve yeterlilik işlevinde.....	94
3.6.2.2. Tahmin ve ihtimal işlevinde.....	94
3.6.2.3. Bildirme işlevinde.....	95
3.6.3. Baş Kelimesinin Kullanımları.....	95
3.6.4. Yaygın Anlamı Dışında Kullanılan Arapça Kelimeler.....	96
4. METNİN YAZI ÇEVİRİMİ.....	99
4.1. Metnin Yazı Çevrimi.....	99

5. TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARMA.....	251
5.1. Türkiye Türkçesine Aktarma	251
6. DİZİN.....	429
6.1. Dizin İle İlgili Notlar.....	429
6.2. Gramatikal Dizin.....	430
6.3. Özel Adlar Dizini	695
6.3.1. Kişi ve Boy Adları Dizini	695
6.3.2. Yer Adları Dizini.....	724
6.3.3. Diğer Özel Adlar	739
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	741
KAYNAKLAR	745
ÖZGEÇMİŞ	761

YAZI ÇEVİRİMİ İŞARETLERİ

ا	a, e, ā	ع	°
آ	ā	غ	ğ
ب	b, p	ف	f
پ	p	ق	q
ت	t	ك	k, g
ث	s	ل	l
ج	c	م	m
چ	ç	ن	n
ح	h	نک	ñg
خ	h	و	v, o, ö, u, ü, ū
د	d	ه, هـ	h, a, e
ذ	z	لا	lā
ر	r	ى	y, ı, i, ī
ز	z	ء	'
ژ	j		
س	s		
ش	ş		
ص	ş		
ض	z		
ط	ţ		
ظ	z		

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
A.S.	Aleyhisselâm
A.Ş.	Anonim şirket
Akt.	Aktaran
bk.	Bakınız
C.	Cilt
cm.	Santimetre
çev.	Çeviren
DLT	Dîvânu Lugâti't-Türk (Ercilasun-Akkoyunlu neşri)
ET	Eski Türkçe
H.	Hicri
Hz.	Hazreti
krş.	Karşılaştırınız
KT G	Köl Tigin Bengü Taşı Güney Yüzü
M.	Miladi
MEB İA	Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi
Moğ.	Moğolca
ö.a.	özel ad
s.	sayfa
S.	Sayı
TDDS	Türkmen Dilinin Düşündürüşlü Sözlüğü
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV İA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TR	Târîh-i Reşîdî (Muhammed Sadık Kâşgarî Tercümesi)

Kısaltmalar

TÜBA

vd.

Vol.

yy.

Açıklamalar

Türkiye Bilimler Akademisi

ve diğerleri

Yabancı dergilerde / kitaplarda cilt

Yüzyıl

1. GİRİŞ

Bu çalışmada Çağatay Türkçesinin son dönem eserlerinden olan Târîh-i Reşîdî Tercümesi incelenmiştir. Özgün adı Târîh-i Reşîdî olan ve vekayiname türünde yazılan bu eser, Mirza Muhammed Haydar Duğlat tarafından 1541-1546 yılları arasında Farsça kaleme alınmış ve birçok dile tercüme edilmiştir. Bu tercümelerden biri de Muhammed Sâdık Kâşgarî'nin Çağatay Türkçesine yaptığı tercümedir. Eserin temellük kaydında H. 1266 (M. 1849/1850) tarihi yer almaktadır. Buna göre çalışmaya esas olan yazmanın bu tarihten önce istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Eser toplamda iki defterden oluşmaktadır. Tezde incelenen metin, bu tercümenin Defter-i Evvel bölümüdür.

Târîh-i Reşîdî'de Tuğluk Temür Han¹ zamanından H. 952 (M. 1546) yılına kadar olan olaylar anlatılmaktadır. Eserin müellifi olan Mirza Muhammed Haydar Duğlat anne tarafından Babür Şah'ın akrabasıdır ve 1541-1551 yılları arasında Keşmir'i yönetmiştir. Döneminin tarihî olaylarına hâkimdir ve kendi atalarının isimleri yok olmasın diye hatıralarını ve büyüklerinden duyduğu önemli olayları kayıt altına almak istemiştir. Kendisinden büyük destek gördüğü Sultan Said Han, Çağatay hanedanından olup daha sonra Saidiye Hanlığı'nı kurmuştur. Mirza Muhammed Haydar Duğlat, eserini Saidiye Hanlığı'nın ikinci hükümdarı Abdürreşid Han'a ithafen Târîh-i Reşîdî olarak adlandırmıştır.

Çağataycanın Klasik öncesi ve Klasik dönem eserleri üzerinde pek çok çalışma mevcuttur. Orta Asya'da Hanlıklar döneminin savaş ortamından sonra Klasik Sonrası Döneme ait eserlere ulaşmak zorlaşmıştır. Bu sebeple son dönem -özellikle 18-19. yüzyıl- Çağatay Türkçesinin dil özellikleri yeterince ortaya konulamamıştır. Tezin konusu olan Târîh-i Reşîdî Tercümesi de 19. yüzyıla ait hacimli bir eserdir; dönemin dil özellikleri ve söz varlığıyla ilgili zengin bir malzemeye sahiptir. Bu malzeme sayesinde tezin, bugüne kadar yeterince bilinmeyen fakat son zamanlarda eserleri üzerine çalışmaların arttığı 18-19. yüzyıl Çağatay Türkçesinin aydınlanmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir. Döneminin tarihî olaylarını da aydınlatan bu eser, Orta Asya Tarihi için önemli bir başvuru kaynağıdır. Türkçeye ilk çevirileri Çağatay Türkçesi ile kaleme alınmıştır. Muhammed Sâdık Kâşgarî'nin tercümesi 19. yüzyıldan itibaren bilirse de tercüme metnini ortaya

¹ Tuğluk Temür Han: H.730-764, M.1329/1330-1362/1363 yılları arasında yaşamış Çağatay hanı (TR 19b).

koyan bir çalışmaya bugüne kadar rastlanmamıştır. Bu sebeple eser, tez konusu olarak seçilmiştir.

Bu kapsamda eserin Defter-i Evvel bölümünün yazı çevrimi yapılmış, metin bugünkü Türkiye Türkçesine aktarılmış, dizini hazırlanmış ve dil özellikleri tespit edilmiştir. Metnin yazı çevrimi yapılırken, bazı imla hataları dipnotta gösterilmiş, çok sık tekrarlananlar ise imla bahsinde incelenmiştir. Bazı yerlerde ise kelimedede yazılmamış olduğu düşünülen harfler parantez içerisinde eklenmiştir. Ayetlerin, Arapça ve Farsça ibarelerin yazı çevrimi yapılmamış, metinde geçtikleri şekilde fotoğrafları konulmuştur. Aktarma bölümünde bu ibareler Türkiye Türkçesiyle verilmiştir. Metinde yer alan boşluklar yazı çevriminde de bırakılmıştır.

Metnin dili 18-19. yüzyıl Çağatay Türkçesinin özelliklerini taşımaktadır. İnceleme bölümünde tüm Çağatayca gramerlerde görülebilen özellikler yerine, bu metne has ve önceki çalışmalarda seyrek rastlanan gramer ve imla özellikleri üzerinde durulmuştur. Metnin dizini, herhangi bir yazılıma başvurulmadan elle hazırlanarak word'ün alfabetik sıralama komutu ile düzenlenmiştir. Dizinde Farsça ve Arapça tamlamalar madde başında bütün olarak alınmıştır. Arapça dualar, saygı sözleri de madde başında gösterilmiştir. Özel adlar dizinde ayrı bir başlık altında tasnif edilmiştir. Bu bölümde “Kişi ve Boy Adları Dizini”, “Yer Adları Dizini” ve “Diğer Özel Adlar” olarak üç alt başlık bulunmaktadır. Özel adların çoğu metinde verilen bilgilere göre açıklanmıştır. Bazı maddelerin açıklamalarında ise TDV İslâm Ansiklopedisi'nin çevrimiçi versiyonundan faydalanılmıştır.

Çalışmaya esas olan yazma Petersburg'da, Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Estitüsü'nde C569 (590 o) numarasıyla kayıtlıdır. Yazma eserin bulunduğu kütüphane ile TDK arasındaki 29 Mayıs 2013 tarihli anlaşmaya göre eserin dijital fotoğrafları jpeg formatında internet ortamında temin edilmiştir. Eserle ilgili e-posta yazışmalarında, Petersburg'daki kütüphane, metin fotoğraflarının yayımlanamayacağı, sadece üzerinde bilimsel araştırma yapmak amacıyla alınabileceği şartını koşmuştur. Bu sebeple teze metnin tıpkıbasımı konamamıştır.

Tez, Târîh-i Reşîdî Defter-i Evvel (1a-92b) ile sınırlıdır. Tezin kapsamı, yazmanın yazı çevrimi, aktarması, dizini ve başlıca dil özelliklerinden ibarettir. Bunların yanısıra eserin Farsça orijinali, tercüme ve Muhammed Sâdık Kâşgarî tercümesi hakkında tanıtıcı bilgiler verilmesi de kapsama dâhildir. Metnin Farsça orijinaliyle karşılaştırılması bu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Metinde yer alan Hicrî tarihlerin Miladî tarihe çevrilmesinde, Türk Tarih Kurumu'nun hazırladığı <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/> isimli siteden yararlanılmıştır. Ayetlerin meali için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an-ı Kerim sitesi <https://kuran.diyamet.gov.tr> kullanılmıştır. Ayetlerin yanındaki ilk rakam sure, ikinci rakam ise ayet numarasını göstermektedir.

2. DÖNEM VE ESER HAKKINDA BİLGİLER

2.1. Çağatay Türkçesi

Bu tezin konusu olan eser, Çağatay Türkçesinin ürünlerinden biri olduğu için burada kısaca Türk Dilinin bu tarihî dönemi ve bu dönemi adlandırmak için kullanılan terimler hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır.

Günümüzde “Çağatay Türkçesi” veya sadece “Çağatayca” şeklinde yaygınlaşmış olan bu dönemin adı üzerinde, başta terimin dayandırıldığı “Çağatay” ismi olmak üzere, Türkoloji araştırmaları tarihinde çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Bilindiği gibi Çağatay kelimesi, Cengiz Han’ın ikinci oğlundan gelir ve onun adını taşıyan Çağatay İmparatorluğu (Çağatay Ulusu) dolayısıyla ve çeşitli tarihî ve sosyolojik sebeplerle bir etnik ada da dönüşmüş; söz konusu imparatorluğun hâkimiyeti veya etkisi altındaki coğrafyada yaşayan bazı Türk halkları bu isim ile anılır olmuştur. Hattâ bu isim, Eckmann’ın Vámbéry ve N. A. Aristov’dan naklettiğine göre, Timur İmparatorluğunun yıkılmasından sonra Özbeklerle karışan ve kendilerine Çağatay denen kabileler aracılığıyla 19. Yüzyıla kadar kullanılmıştır. (Eckmann 2003: 12). Yine Eckmann, “Çağatay éli (ili)”, “Çağatay haylı”, “Çağatay halkı” terimlerinin, 15. yüzyıl Çağatay müellifleri tarafından, “Timurlu Türk veya Timurlu imparatorluğundaki Türk halkı” anlamında kullanıldığını söyleyerek, Muhammed Salih’in Şeybaniname’sindeki bir parçada *Çağatay el* (“Çağatay halkı”) tabirinin kullanıldığını belirtmiştir. (Eckmann 2003: 12-13).

Eckmann’a göre “Çağatay” kelimesi Avrupa’da, 19. yüzyılda daha geniş bir anlam kazanmıştır. Bilhassa H. Vámbéry’nin *Çagataische Sprachstudien* (Leipzig, 1867) adlı meşhur eseri, ‘Çağatay’ kelimesine büyük bir itibar kazandırmıştır. Vámbéry, Çağatay terimini sadece 12-19. yüzyılların Orta Asya İslami Türk Edebiyatının dili için değil, aynı zamanda kendi çağının yaşayan Orta Asya Türk şiveleri ve bilhassa Özbek şivesi için de kullanmıştır.” (Eckmann 2003: 14).

Sovyet Türkologlarınca bu dil dönemi için “Eski Özbekçe”, “Eski Özbek” dili, “Kadim Özbekçe”, “Timurlular devrinin Orta Asya edebî Türk dili”, “Çağatay dili” gibi farklı terimler de tercih edilmiştir (Eckmann 2003: 15-16).

Eckmann’ın “Çağataycanın itibarı, yüzyıllarca çok büyük oldu. Çağatayca, yalnız Doğu Türkistan ve Orta Asya Türk devletlerinin diplomasi, edebiyat ve resmî devlet dili olarak değil, aynı zamanda 19. yüzyılın ortalarına kadar Avrupa Rusyasının Oğuz olmayan

Müslüman Türklerinin de edebî dili olarak kullanılmıştır.” (Eckmann 2003: 11) ifadesi Çağatay Türkçesinin sahalarını ve önemini gösterir niteliktedir.

Köprülü’ye göre bu terim; Alman ve Macar oryantalistler arasında Jozef Thúry ve Martin Hartmann tarafından devam ettirilirken; bu dönem için diğer bir terim olan *Şark Türkçesi* de Quatremère, Pavet de Courteille vd. Fransız oryantalistler tarafından kullanılmıştır. Vámbéry’nin terimine uyanlar arasında Ahmed Vefik Paşa, Ali Suâvî, Namık Kemâl ve Ahmed Midhat da vardır. Rus Türkologlar Radloff, Korş ve Melioranskiy ise *Şark Türkçesi* ve *Çağatayca* terimlerini birbirinden ayırarak ikinci terimi “Radloff’un uygun adını verdiği Karahanlılar türkçesinden sonraki orta Asya edebî dili” olarak sınırlandırmışlardır (Köprülü 1963: 272-273). Köprülü, bu dönemi şöyle tanımlamaktadır: “Çağatayca, kelimenin en geniş mânası ile, Moğul istilâsından sonra Cengiz çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı ve Altın-Ordu imparatorluklarının medenî merkezlerinde XIII.– XIV. asırlarda inkişaf eden ve Timurlular devrinde bilhassa XV. asırda klâsik bir mâhiyet alarak, zengin bir edebiyat yaratan edebî orta Asya lehcesidir.” (Köprülü 1963: 270). Köprülü ayrıca Çağatay teriminin, aşağıda alıntılandığı gibi, üç kavrama işaret ettiğini de ifade etmiştir:

- “1. Çağatay’ın siyâsî hâkimiyeti altına verilen türk ve moğul kabîleleri topluluğu, yâni Moğulca tâbiri ile ‘Çağatay ulusuna’ (iline) mensup olanlar;
2. Çağatay ulusuna mensûp olan türklerin ve türkleşmiş moğulların konuşma dilleri olan Türk lehcesi;
3. Çağatay ve çocuklarının ve daha sonra Timurluların hâkim oldukları memleketlerde inkişaf eden ve bir dereceye kadar Çağatay ulusunun konuşma diline de istinat eden edebî türk lehcesi” (Köprülü 1963: 271).

Ahmet Caferoğlu’na göre bu dönemle ilgili terminolojide bir ortaklık bulunmamaktadır. Ona göre Çağatay Türkçesi, tarihî gelişim olarak “Orhun-Uygur Türkçesi” dönemi ile “Müşterek Orta-Asya edebî Türkçesi”nin kaynaşması ve Ali Şîr Nevâî ile birlikte gelişme göstermiştir (Caferoğlu 2001: 199, 207).

Kemal Eraslan bu edebî dilin oluşumunda “müşterek Orta Asya yazı dili” ve “Moğol istilâsından sonra bu bölgedeki mahallî şivelerin karışmasının” rolü ile birlikte “İslâm kültürü” ve “Fars edebî dili”nin etkilerini de önemli bulur. Ona göre “Ali Şîr Nevâî ile klasik bir nitelik kazanan bu edebî dilin Uygur kitâbet dilinin veya Karahanlı yazı dilinin devamı sayılması doğru değildir.” (Eraslan 1993: 168)

András J. E. Bodrogligeti, gramerini yazdığı Çağatay Türkçesini, 14. yüzyıldan 19. yüzyılın sonlarına kadar Orta Asya Türklerinin çok katmanlı edebî bir üst lehçesi olarak nitelendirir. Kullanıldığı yerler olarak; Maverâünnehir, Horasan, Fergana, Doğu Türkistan; özellikle Semerkand, Buhara, Herat, Hive, Hokand ve Kâşgar gibi kültür merkezlerini gösterir. Çağatayca ayrıca Babürlü hâkimiyetindeki Hindistan'da, Kazan'da, Kırım ve hatta Osmanlı İmparatorluğu'nda da kullanılmıştır (Bodrogligeti 2001: 1).

Çağatay Türkçesini de kapsayacak şekilde kullanılan “Doğu Türkçesi” terimi “Türkoloji çalışmalarında genellikle, Çağataycanın varlık gösterdiği alanlarda, Çağatayca ve Çağataycanın ardılı durumundaki Türkçeyi kastetmek üzere kullanılan bir terimdir. (...) Önceleri Doğu Türkçesi sözü Doğudaki İslami Türk yazı dillerinin başlangıcından itibaren geniş bir zaman dilimini ifade ederken Çağatayca sonrasında, Özbek yazı dilinin oluşumu aşamasında Doğu Türkçesi sözü Raquett, Jarring gibi kimi araştırmacıların kullanımlarında alanını daraltmış ve özellikle Doğu Türkistan'ın dilini anlatmak üzere kullanılır olmuştur.” (Abik 2005: 9, 13).

Günümüz Türkologlarından Ercilasun'a göre Çağatay Türkçesi, Kuzey-Doğu Türkçesinin Harezmi Türkçesinden sonraki döneminin adıdır. 15. yüzyıl başlarında başlar, 20. yüzyıl başlarına kadar devam eder. Batı Türklüğünün sınırlarını çizen Karadeniz, Kafkas Dağları, Hazar Denizi ve Orta İran'ın kuzey ve doğusunda kalan ve Müslüman olan bütün Kuzey ve Doğu Türklüğü, 15. yüzyıl başlarından 20. yüzyıl başlarına dek aynı yazı dilini kullanmıştır; bu yazı dilinin Türkoloji literatüründeki adı Çağatay Türkçesidir. Belirttiğimiz sınırların doğusunda kalan; fakat aslen Oğuz olan Türkmenler de buna dâhildir (Ercilasun 2004: 404). Eraslan'a göre ise Çağatay Türkçesi, genel hatlarıyla “Timurlular devrinde İslâm medeniyetinin tesiri altında oluşmuş, Hârizm Türkçesi'nin devamı mahiyetinde gelişen” bir dil olarak gösterilmektedir (Eraslan 1993: 168).

Özet olarak üzerinde çeşitli tartışmalar yapılmış olsa da 15 ila 19. Yüzyıllar arasında Kuzey ve Doğu Türklüğü tarafından kullanılan tarihî Türk yazı diline Çağatay Türkçesi denmesi Türkoloji çevrelerinde yaygınlaşmıştır.

2.1.1. Çağatay Türkçesinin Dönemleri

Türkologların Çağatay Türkçesi ile ilgili pek çok tasnif denemesi vardır. Türkolojide daha çok kabul gören sınıflandırmalar aşağıda gösterilmiştir.

M. Fuad Köprülü'nün MEB İslam Ansiklopedisi'nde yayımlanan “Çağatay Edebiyatı” maddesinde yer alan kendi tasnifi şöyledir:

- I. İlk Çağatay Devri XII.-XIV. asırlar
- II. Klâsik devrin başlangıcı (Nevâ'î'ye kadar) XV. asrın ilk yarısı
- III. Klâsik Çağatay devri (Nevâ'î devri) XV. asrın son yarısı
- IV. Klâsik devrin devamı (Babur ve Şeybanlılar devri) XVI. asır
- V. Gerileme ve çökme devri XVII.-XIX. asırlar (Köprülü 1963: 275-323).

Ahmet Caferoğlu, Türkçenin tarihî dönemlerini incelerken Yeni Türkçe devresinde (XVI.-XX. yüzyıllar) Osmanlı, Çağatay, Özbek, Azerî edebiyatlarını gösterir (Caferoğlu 2001a: 53). Ona göre Çağatay Türkçesi, “Çağatay öncesi diye adlandırılan (“Orhun-Uygur Türkçesi” ve “Müşterek Orta-Asya edebî Türkçesi”) bu iki devrenin kaynaşması ile Ali Şir Nevaî'nin kuvvetli kalemi sayesinde, asıl gelişmesini bulabilmiştir.” (Caferoğlu 2001b: 207)

Kemal Eraslan, TDV İslâm Ansiklopedisindeki Çağatay Edebiyatı maddesinde, Köprülü'nün tasnifini esas alır (Eraslan 1996: 169).

János Eckmann'ın aşağıdaki tasnifi Çağatay çalışmalarında genel kabul gören son tasniftir:

1. Klasik Öncesi Devir (15. yüzyılın başlarından Nevâyî'nin 1465'te ilk divanını tertibine kadar)
2. Klasik Devir (1465-1600)
3. Klasik Sonrası Devir (1600-1921) (Eckmann 2003: 17).

Eckmann'ın “*Çağatay Edebiyatının Son Devri (1800-1920)*” başlıklı yazısında *Klasik Sonrası Devrin* az incelenen yıllarına dikkat çektiği görülür (Eckmann 1964: 121-155).

Türkolojide en son ve en yaygın tasnif olduğu için Eckmann'ın tasnifi esas alınmış; tezin konusu olan metin, bu tasnifin üçüncü döneminin sonlarına doğru yazıldığı için eserin dili ifade edilirken “Son Dönem Çağatay Türkçesi” terimi tercih edilmiştir. Türkiye’de bu terimin *devir/dönem* kelimeleriyle kullanıldığı çalışmalar bulunmaktadır.

Bu adlandırma dışında András J. E. Bodrogligeti'nin *Late Chagatay Turkic “Geç Dönem Çağatay Türkçesi”* terimini kullandığı “*Hâliş's Story of Ibrâhîm: A Central Asian Islamic work in late Chagatay*” adlı eseri bulunmaktadır (Bodrogligeti 1975). Bodrogligeti eserin dönemiyle ilgili tahminlerini “*The Story of Ibrâhîm*’in dili Çağatay ve Modern Özbek arasındaki geçiş dönemini yansıtmaktadır. Çalışmadaki bazı arkaik ve artık eski olan leksik öğeler, onun geç Çağatay döneminde, büyük bir ihtimalle on sekizinci yüzyılın sonları veya on dokuzuncu yüzyılın başlarında yazıldığına inanmama yol açmaktadır” (Bodrogligeti

1975: 7) şeklinde ifade etmektedir. Bu terimin Türkiye’deki karşılığı olarak gösterilebilecek olan “Geç Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış “Dîvâne Bûrak Kıssası”: Metin, Dil ve Üslup İncelemesi” (Turan 2016) adlı bir çalışma da bulunmaktadır.

2.1.2. Son Dönem Çağatay Türkçesi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Bu tezin, Türk tarihinin önemli bir dönemini yansıtan TR’yi geniş okuyucu kitlesinin istifadesine sunmanın yanında son dönem Çağatay Türkçesi üzerine yapılan çalışmalara katkı sağlaması da amaç edildiğinden, söz konusu dönem üzerine yapılmış çalışmaları burada kısaca anmak uygun olacaktır.

On sekizinci yüzyıldan yirminci yüzyıl başlarına kadar Çağatay Türkçesinin son döneminde yazılmış olan eserler, uzun süre Türkoloji çevrelerinin dikkat alanına girmemiştir. G. Jarring’in koleksiyonu ve A. M. Muginov’un kataloğunda Uygur El yazmaları olarak adlandırdığı eserlerle haberdar olunan bu metinler üzerinde son yıllarda çalışmalar artış göstermiştir. Çoğu akademik tez olarak hazırlanan bu çalışmaların bazılarında ilgili metin üzerine yapılmış dil incelemesi de bulunmaktadır. Bu tezin amacı söz konusu yayınları değerlendirmek olmadığından burada sadece isimlerini vermekle yetiniyoruz:

“*Ein osttürkisches Dokument von 1722–1741 aus Turfan*” (Temir 1961), “*Ömer Han Divanı*” (Tanç 1994), “*Meczub Divanı Nemenganlı Abdal-Aziz Hoca*” (Öztürk 1995), “*Allahyar Sufi’nin Fevzü’n-Necat’i*” (Sarıca 1996), “*Son Devir Çağatay Edebiyatının İki Önemli Kadın Şairi: Nâdire ve Üveysî*” (Tolkun 2001), “*Mūsā Sayramî Tārîh-i Hamîdî*” (Polat 2002), “*Son Dönem Çağatay Türkçesi ve Ömer Han*” (Tanç 2003), “*Meyveler Münazarası – Doğu Türkçesi –*” (Abik 2005), “*Çağatay Türkçesinde Yazılmış Bir Hazret-i Hüseyin Mersiyesi*” (Tekcan 2005), “*Zakircan Furkat Eserler Mecmuası 1. cilt*” (Dinçer 2008), “*XIX. Yüzyıl Çağatay Edebiyatının İki Kadın Şairi Üveysî ve Nâdire*” (Tekin 2010), “*Son Döneme Ait Bir Çağatay Metni Mev’ize*” (Yıldırım 2010), “*Polken Şair Şeybanî Han Destanı*” (Tekcan, Demirci, Babayarov 2010), “*Firdevsü’l - İkbâl (1a-40b varaklar)*” (Kahraman 2010), “*Mûnis ve Âgehî Firdevsü’l-İkbâl (vr. 1b-156b)*” (Kahya 2010), “*Muhammed bin Abdu’s-Sabur Hoyi, Hulasay-i Abbasi*” (Miandoab 2010), “*Risâle-i Müzedüzlük*” (Alyılmaz 2011), “*Çağatay Türkçesiyle Şerhü’r-Risale fi’t-Tasavvuf*” (Özkan Nalbant 2011), “*Firdevsü’l-İkbâl [1b-100a]*” (Altun 2011), “*Muhammed Rızâ Âgehî’nin Firdevsü’l-İkbâl’i [100b-200a]*” (Gerçek 2011), “*Buğra Tezkiresi [Shaw Nüshasından Parçalar]*” (Berbercan 2012), “*Firdevsü’l-İkbâl: Giriş-transkripsiyonlu metin (Vr.156b-336a)*” (Kaman 2012), “*Firdevsü’l-İkbâl, giriş-transkripsiyonlu metin: Vr. 336a-523a*”

(Şişman 2012), “*Hoca Nazar Hüveydâ'nın Kıyâmetnâmeleri*” (Toprak 2012), “*Tezkire-i Buğra Han'ın Çağatayca Yazılmış Bir Nüshası*” (Dağıstanlıoğlu 2012), “*Türkçe Râhatü'l-kulüb Yazmaları Üzerine*” (Kasapoğlu Çengel 2013), “*Son Dönem Çağatay Şairi Baba Rahim Meşreb'in Manzum Fâtiha Tefsiri*” (Baş 2013), “*Kârî Kurban Ali Hâlidî Kitâb-ı Târîh-i Cerîde-i Cedîde*” (Gencal 2013), “*Âgehi'nin Riyâzü'd-devle adlı eseri, vr. 117b-vr. 175b*” (Güney 2013), “*Âgehi'nin Riyâzü'd-Devle adlı eseri (vr. 175b-vr. 204b)*” (Kailibinuer 2013), “*Te'lifü'l-Emir'de yer alan Doğu Türkçesiyle yazılmış iki hikâye*” (Yılmaz 2014), “*Hislet'in Armuğan-ı Hislet adlı eseri (1-121 sayfaları arası)*” (Topçu 2014), “*Ömer Kari Muhammed/Ceng-Name*” (Cihan 2014), “*Molla Muhammed Timur'un Âsârü'l İmâmiyye (Çağatayca Kelile ve Dimne tercümesi) adlı eseri*” (Çimen 2015), “*Türkistan Vilayetinin Gazeti ve Özbek Yazı Dilinin Doğuşu*” (Eriş Hamza 2015), “*Saykali Ravzatü'ş-Şüheda*” (Yıldırım 2016), “*20. Yüzyılın Başlarında Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Sûre-i Yasin Tefsiri*” (Cüme 2016), “*Çağatay Edebiyatının İki Büyük Siması Mûnis ve Âgehi*” (Tekin 2016), “*Mûnis Harezmi & Rızâ Agehî, Firdevsü'l-İkbâl [200b-300a]*” (Yazıcı Şahin 2016), “*Mûnis Harezmi ve Rızâ Agehî Firdevsü'l-İkbâl [300b-380a]*” (Bayındır 2016), “*Jarring Koleksiyonundan Uygurca Meslek Risaleleri*” (Çakmak 2016), “*Uygur Edebiyatından Bir Tezkire Örneği Tezkire-i Azizan*” (Tashbayeva 2016), “*Muhammed Sâdik Kaşgârî'nin Tezkire-i Hâcegân Adlı Eseri*” (Kumru 2016), “*Risâle-i Nemed-Mâllik (Keçecilik Risalesi)*” (Turan Türk, Enveri, Karakaya, Ötkür 2016), “*Risâle-i Tegürmendçilik (Değirmencilik Risalesi)*” (Tek, Turan Türk, Enveri, Ötkür 2016), “*Risâle-i Kassâblık (Kasaplık Risalesi)*” (Tek, Turan Türk, Enveri, Ötkür, Karakaya 2016), “*Risâle-i Harrâthlık (Ağaççılık Risalesi)*” (Turan Türk, Enveri, Ötkür, Serbest 2016), “*Risâle-i Aşfezlik (Aşçılık Risalesi)*” (Yılmaz, Turan Türk, Ötkür 2016), “*Meşreb (Baba Rahîm) Mebde-yi Nûr*” (Gedik 2017), “*Misbâhu'l-Envâr [Çağatay Türkçesi]*” (Eker 2017), “*Hoca Nazar Hüveydâ Râhat-ı Dil*” (Toprak 2017), “*Risâle-i Dehkâncılık (Çiftçilik Risalesi)*” (Turan Türk, Enveri, Ötkür, Serbest 2017a), “*Risâle-i Müze-düzlük (Ayakkabıcılık Risalesi)*” (Turan Türk, Enveri, Ötkür, Serbest 2017b), “*Risâle-i Nân-vâyılık (Fırıncılık Risalesi)*” (Tek, Çakmak, Ötkür, Serbest 2017), “*Çağatayca Cümcümenâme*” (Toker, Uygun 2017), “*Ferheng-i Azferi (Marufü'l-Lugat)*” (Akbari 2017), “*Son Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Risâle-i Yafindilik 'Örtünme Risalesi'*” (Eker 2018), “*Meczûb-ı nemengâni'nin Çağatayca Evliya Tezkiresi*” (Tokdemir 2018), “*Çağatay Türkçesiyle Yazılmış "Dört İmam" Efsanesi*” (Eker 2018b), “*Doğu Türkistan'daki İsveç Misyoner Kilisesi İçin İlahi Kitabı*” (Kaya 2019).

Metin yayınları dışında müstakil olarak dil incelemesi yapılan çalışmalar da vardır: “*Son Dönem Çağatay Şairi Baba Rahim Meşreb’in Kitab-ı Mebde-i Nur Mesnevisi’nin Dil Özellikleri*” (Gedik 2011), “*Hoca Nazar Hüveyda ve Divanının analizi: Dil ve edebi içerik yönünden incelemesi*” (Kaya 2012), “*Çağatayca Kitab-ı Mebde-i Nur Mesnevisi’nde Deyimler*” (Gedik 2013), “*Son Dönem Çağatay Türkçesinde İsim+Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller*” (Tamir 2015), “*Firdevsü’l-İkbâl ve Özel Adlar*” Şişman (2016), “*Āgehî’nin riyāzū’d-devle adlı eserinde fiiller 525a-622b varakları arası*” (Çiğil 2017) bu çalışma aynı zamanda metin yayınıdır, “*Son Dönem Çağatay Şairi Mücrim Ābid’in Türkçe Divânı’nın Söz Varlığı ve Deyimler*” Ildırı (2017), “*Uygurlarda Muskacılık Geleneği ve Çağatayca Yazılmış Bir Muska Kitabı*” (Öger 2017), “*Son Dönem Çağatay Türkçesi Metinlerinde Geçen Moğolca Kelimeler*” (Tamir 2018a), “*Katmerli Zamir Çekiminin Son Dönem Çağatay Türkçesindeki Görünümü*” (Tamir 2018b), “*Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Dört İmam Hikâyesinin Söz Dizimi Özellikleri (Cümle Bilgisi İncelemesi)*” (Eker 2018a).

Dönemin edebî muhiti, tarihçiliği, eserlerinin tanıtılması ve edebî incelemesine dair çalışmalar ise şunlardır: “*Bir Tarihçi Olarak Mirza Haydar Duğlat*” (Taştekin 2010), “*19. Yüzyıl Harezmi Tarih Yazıcılığı (Munis, Agehî, Beyanî)*” (Tekin 2008), “*Hanlıklar Dönemi Çağatay Edebiyatı*” (Tekin 2011), “*Uygur Türkleri Arasında Tezkirecilik Geleneği ve 18. Yüzyılda Yazılmış Bir tezkire Örneği: Tezkire-i Ezizân*” (Öger 2011), “*Geç dönem Çağatay edebiyatından günümüze Afganistan Özbek edebiyatının tarihi gelişimi ve Faryab edebî muhiti*” (Akyüz 2012), “*Şibanîler ve Astrahanîler Devri Yerli Vakayinameleri*” (Çelik 2012a), “*Saidiye Hanlığı ve Hocalar Devri Kaynakları (1514-1762)*” (Çelik 2012b), “*Yarkend Hanlığı’nın Siyasi Tarihi*” (Çelik 2013), “*İşgallerinden Önce Türkistan Hanlıklarında Tarih Yazıcılığı*” (Çelik 2014), “*Son Dönem Çağatay Türkçesindeki Tercüme Faaliyetleri ve Târîh-i Reşîdî Tercümesi*” (Tamir 2014), “*Hoca Neş’et’in Bir Beytinin Şerhine Dair*” (Bektaş 2014), “*Doğu Türkçesi Metinlerinde Başlangıcından Günümüze Saygı ve Nezaket İfadesi Sorunu*” (Tolkun 2015).

2.2. Mirza Muhammed Haydar Duğlat ve Eserleri

TR’nin Farsça orijinali Mirza Muhammed Haydar Duğlat’ın kaleminden çıkmıştır. Babür Şah ile anne tarafından akraba olan Mirza Muhammed Haydar Duğlat’ın ismi TR’de *Mîrzâ Hâyardar / Mîrzâ Hâyardar Küregen / Muḥammed Hâyardar / Muḥammed Hâyardar ibn Muḥammed Hüseyin Küregen / Hâyardar* olarak geçmektedir.

TR’deki bilgilere göre annesi *Hüb Nigâr Hanım*; babası *Muḥammed Hüseyin Küregen / Muḥammed Hüseyin Mîrzâ*’dır. Babaannesi *Cemâl Ağa*; dedesi *Muḥammed*

Haydar Mîrzâ / Muhammed Mîrzâ; amcası Mîrzâ Seyyid Muhammed Mîrzâ / Seyyid Muhammed Mîrzâ / Seyyid Mîrzâ’dır. Babür Şah’la olan akrabalığını, anne tarafından dedesi *Yûnus Hân*’ın kızlarını anlatırken ifade eder:

“İlki Mihr Nigâr Hanım’dır, (onu) Sultan Ahmet Mirza’ya vermişlerdi. Ondan daha küçüğü Kutlug Nigâr Hanımdır, (onu da) Ömer Şeyh Mirza’ya vermişlerdi; Zahîrûddin Muhammed Babür Padişah ve Hanzade Bigüm onun neslindedir. Üçüncü Hub Nigâr Hanım’dır, (onu da) pederime vermişlerdir ki (O, bu) kulun annesi olur” (68b/10-14).

Duğlat kabilesine mensup olan Mirza Haydar, “Bu târîh tokuz yüz beş irdi ki fakîrniñg tevellüdi irdi” (72a/1-2) ifadesinde doğum tarihini verir. Söz konusu tarih, miladi olarak 1499/1500 yılına denk gelmektedir. Ölüm tarihi ise 1551’dir (Barthold 1987: 388). Döneminin tarihî olaylarına tanık olan Mirza Haydar; babasının katlinden sonra Kâbil’de Babür Şah’a sığınır ve 1509-1512 yılları arasında, orada savaflara, fetihlere katılır. 1512 yılında Fergana’ya, Said Han’ın yanına gider. Hanın damadı olur ve Hanla birlikte Kâşgar ve Yarkend’e giderler. Said Han tarafından kurulan devlette (*Saidiye Hanlığı*’nda) önemli mevkilere gelerek fetihlere ve savaflara katılır (Barthold 1987: 388).

Mirza Haydar, Said Han’ın yanına katılmasını eserinde şöyle anlatmaktadır:

“Bu kulun annesi, pederin annesi ta nice mertebeye kadar bütün hanların halaları ve kız kardeşleridir ve o hanlar taraflarından da bağlantı şu şekildedir: Hepsinin anneleri bizim cemaattendir. Bu yakınlık sayesinde bu kul on üç yaşında iken -ki bu yetimliğin sonudur- Sultan Said Hanın hizmetlerine girdim. Onlar babalık şefkati ile yetimlik sıkıntısından beni kurtarıp yücelik makamına ve çeşitli makam dayanaklarına erdirtirip (bana karşı) muhabbet yolunu ve sevgi bağını o kadar yürürlükte tuttular ki bütün çocuk ve kardeşleri bana haset ettiler. Yirmi dört yıl hanın hizmetlerinde oldum” (7b/16-8a/7).

Mirza Haydar, Said Han’ın yanında aldığı eğitimden ve edebî hayatının başlamasından da bahsetmektedir:

“Hanın rağbet etmesi ile erdem sahibi olup büyüklük ve haşmet günlerinde öğrenim gördüm. Şiir karalamada, güzel yazı ve konuşmada, ressamlıkta, kuyumculukta bütün halk arasında seçkin ve mahir oldum. Diğer hüner ve san’atlarda; işlemecilik, oymacılık, saraçlık, hizmetkârlık ve suculuk, ok ve yaycılık, demircilik, ağaç oymacılığı, revak mimarlığı, maden eritmeciliği, elçilik ve bundan başka o kadar hüner ve meslek(lerde) -ki onun açıklaması uzun sürer- mahir oldum. O kadar ki bu hüner ve fenlerin maharetli yetkin üstatları bana öğrenci olmaktan âciz kaldılar. Bütün bunların hepsi han “aleyhi’r-rahme” nin gayret ve mücadelesinin uğurunun bereketindendi. Böylece bu işler (hünerler) sayesinde memleket işlerinde, beceri gerektiren işler ile savaş meclislerinde, gece devriyesinde, ok atmada, avcıbaşılıktaki ve saltanat işlerinin ortaya çıkabilecek (ve) katlanılabilecek her türünde benim üstadım ve mürebbim idi. Hatta bu işlerin çoğunda şüphesiz hanın öğrencisiydim” (8a/7-8a/18).

1533 yılında Said Han’ın vefatı üzerine hanlığın başına Abdürreşid Han gelir. Mirza Haydar, ülkeyi terkederek Temürlülere tarafına geçer. 1541 yılında fethettiği Keşmir’de

hükümet kursa da 1551 yılında çıkan bir ayaklanma sonucunda katledilir (Barthold 1987: 388).

Babür Şah Vekayi’inde Mirza Haydar ve ailesi ile ilgili şunları söylemektedir:

“(Yunus Han’ın) Üçüncü kızı, Hub-Nigâr Hanım idi; Muhammed Hüseyin Gürgân Duglat’a vermişlerdi. Bir kızı ve bir oğlu olmuştu. Kızını Ubeyd Han almıştı. Ben Buhara ve Semerkand’ı aldığım zaman, orada kalmıştı. Sultan Said Han’dan amcası Seyid Muhammed Mirza Semerkand’a bana elçi olarak geldiği vakit, onun ile birlikte gitti. Sultan Said Han ile evlendi. Oğlu Haydar Mirza idi. Babası Özbekler tarafından öldürüldükten sonra, gelip üç – dört sene benim hizmetimde bulundu. Sonra müsaade isteyerek, Kâşgar’a, Han’ın yanına gitti.

... (Farsça beyit)

Her şey, ister saf altın, ister gümüş ve
ister kalay olsun, kendi aslına döner.

Dediklerine göre, şimdi tövbe etmiş ve iyi yola girmiştir. Elinden, yazı yazmak, resim yapmak, ok, mızrak ve yay kullanmak gibi her şey gelirmiş. Şiir kabiliyeti de vardır. Bana da bir istidası gelmişti. İnşası da fena değildir.” (Arat 1987: 10-11)

Kendi ifadesi ile edebî yönlerinden bahseden Mirza Haydar’ın en bilinen eseri, kendi hatıralarından yola çıkarak döneminin tarihini anlattığı mensur bir vekâyiname olan Târîh-i Reşîdî’dir. Eserini Farsça yazmıştır. Eser hakkındaki bilgiler ilgili başlıkta verilmiştir.

Mirza Haydar’ın *Cihânnâme* adlı manzum bir eserinin olduğunu da Togan’dan öğreniyoruz. Togan Cihânnâme’nin Mirza Haydar’a ait olduğunu 1937’de yazdığı *Ein türkisches Werk Haydar Mirza Dughlat* başlıklı makalede belirtmiş, daha sonra *Tarihte Usûl* kitabında da aynı konuyu ele almıştır (Togan 1985: 84). MEB İA’da yazdığı *Haydar Mirza* maddesinde de Cihânnâme hakkında şu bilgilere yer vermiştir:

“... bir hind hikâyesinin tamâmiyle Türkistan türkleri muhitine uydurularak yapılan serbest adaptasyonundan ibârettir. 125 sahife tutan bu eserin yegâne nüshası Prusya devlet kütüphânesinde ... bulunmaktadır. Müellifin çok istidâdlı bir türk şâiri olduğunu gösteren bu eserinin hâtimesi 1533 kânun II. ayında ikmâl edilmiş ise de, sevdiği Kâşgar hükümdarı Sa’îd Han ile birlikte, 1528 kışında çok fena şartlar altında Tibet ve Bedahşan seferlerinde bulunurken, karlar arasında Bedahşan’ın Kal’a-i Zafar kalesinde kapanıp kaldığı zaman, kaleme alınmıştır. Eserin uzun mukaddimesinde Haydar Mirza Sa’îd Han’dan ve bu sefer mâcerâsından bahsettiği gibi, türk hayatından, bilhassa avcılıktan, bâzı levhalar da vermiş ve avcılığa dâir bâzı orta Asya türk ıstılâhlarını kullanmıştır” (Togan 1987: 388).

Bu eser üzerinde 2015 yılında “Mirza Muhammed Haydar’ın Cihân-nâme’si (Metin-İnceleme-Sözlük)” adlı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

2.3. Târîh-i Reşîdî

Mirza Muhammed Haydar Duğlat’ın en önemli eseri, Temür tarihlerindeki olayların kısıtlı zaman aralığını genişleten ve Temür devri sonrası hanlara, Çağataylılar ve Duğlatlara

yer vererek döneminin kişi ve olaylarının geleceğe aktarılmasını sağlayan Târîh-i Reşîdî'dir. Mirza Haydar, Keşmir'de hükümdarlık yaptığı sırada 1541-1546 yılları arasında *Târîh-i Reşîdî* başlığı altında eserini yazmıştır. Eserin birinci defterinin son varağında da çalışmanın 5 yılda H. 952 Zilhicce (M. 1546 Şubat / Mart) tarihinde bitirildiği kayıtlıdır.

Mirza Haydar eserini Saidiye Hanlığının ikinci hükümdarı Abdürreşid Han'a ithafen Târîh-i Reşîdî olarak adlandırmıştır. Bu adlandırmanın sebebini şöyle ifade etmektedir:

“...bu sebeple Târîh-i Reşîdî ismi layık görüldü. (Aslında bu ismi koymanın) kuvvetli sebebi şudur ki Moğul hanlarının bu zamanda sonuncusu Abdürreşid Han'dır; bu tarih kitabı onun ismine düzenlenecektir. İşte bu münasebetler ile bu tarih kitabı Târîh-i Reşîdî diye adlandırıldı. (...) Ama hanın (*Said Han*) evlatlarından bana kötünün kötüsü (ne kadar) iş geldiyse hepsini ona (hanın iyiliklerine) karşılık görüyorum ve bu özet kitabımı ister kabul etsin ister yüz çevirsin onun adına yazıyorum; ta ki benden ona ve ondan insanlara bir yadigâr kalsın. Bu kitabın ismini de onun yüce isminden çıkarıp koydum” (7a/13-16, 8a/18-8b/2).

Rieu'ye göre eserin Reşîdî olarak adlandırılmasının üç sebebi bulunmaktadır: “1. Tuğluktimûr'u Müslüman olmaya ikna eden Şeyh Erşedüddin'in adından dolayı, 2. Hanın kendi halkını “rüşd”e yani doğru yola yönlendirmesinden dolayı, 3. Eserini ithaf ettiği Abdürreşid Han'ın adından dolayı” (Rieu 1879: 166).

Döneminin tarihî olaylarını aydınlatan eser, iki defterden oluşmaktadır. Mirza Haydar eserinin muhtevasını şöyle dile getirmiştir:

“Fihristi (muhtevası) iki defter şeklinde düzenlenmiştir. Birinci defterde Tuğluk Temür Handan başlanıp ta Abdürreşid Hana kadar zikredilmiştir ki bugün saltanat tahtının dayanağı ve ülkenin düzeni onların varlıkları ile süslenmiş ve bezenmiştir. Ve ikinci defter bu kulun ahvali (hakkındadır); çünkü sultan(lar), hakan(lar); Özbek, Çağatay ve bunların dışında görülen ve bilinenlerin hepsi ile bu kul asırdaştır” (7a/16-7b/4).

Mirza Haydar ikinci defteri birinci defterden önce yazmıştır. Rieu'nün kayıtlarına göre yazılış yılları şöyledir:

“2-105 varakları arasındaki Birinci Defter, ya da tarihe özgü kısım, H. 951 (M. 1544/1545) ve 952 (M. 1545/1546) yılında yazılmıştır. Yazarın da 105a numaralı varakta belirtmiş olduğu gibi H. 952 Zilhicce ayında Keşmir'de tahta geçmesinden beş yıl sonra tamamlanmıştır (M. Şubat/Mart 1546). Fakat bu kısım, H. 953 (M. 1546/1547) yılını mevcut yıl olarak anlatan, sonradan bir ekleme olan 96b varasını içermektedir. ... İlk kısmın iki katından daha fazla uzunluğa sahip olan İkinci Defter, Mirza Haydar'ın hayatını ve geçirdiği zamanların her anını içermektedir ve 106-352 varaklar arası tarih açısından bakıldığında ilk defterden önce hazırlanmıştır. Yazar bu bölümü H. 948 (M. 1541/1542) yılında yazmıştır (bk. 113a nolu varak)” (Rieu 1879: 167).

Mirza Haydar, eserini Tuğluk Temür Han'la başlatmasını üç sebebe bağlamaktadır:

“...bu fakir kul tarihin başlangıcını üç sebeple Tuğluk Temür Handan başlattım. **Birincisi şudur:** Tuğluk Temür Han tarihlerde zikredilmiştir; ondan sonrakiler

zikredilmiş değildir. Bunun için de tarihlerde açıklanmamış olan, zikredilmeye değer görülmüştür. Tuğluk Temür Handan önce geçmiş olanlar muteber tarihlerde zikredildiği için benim onlardan bahsetmem sanki büyük Fırat Irmağı'nın kıyısında sıpının anırmasına benzer. **İkinci sebep şudur:** Tuğluk Temür Handan sonra hiçbir hana bu derece merteye yüceliği ve çok memleket fethetme nasip olmamıştır ve (hiçbiri bu derece) ülkeler tutan olmamıştır; hepsi Tuğluk Temür Hana (nasip) olmuştur. **Üçüncüsü şudur:** Moğul hanlarından Tuğluk Temür Han İslam saadetiyle müşerref olmuştur. Handan sonra Moğulların boyunları küfrün köleliğinden kurtularak İslam azatlığına başka Müslümanlar gibi kavuşmuşlardır ve han sayesinde ahirette cehennem ebedî cezasından kurtulmuşlardır; çünkü han (A.r.) İslamda (tam) olgunluğa kavuşmuştur. Bu tarihin başlangıcı hanın zikredilmesidir” (7a/2-13).

Eserin içerisinde döneminin tarihçiliğini yansıtacak olan alıntılama teknikleri bulunmaktadır. Mirza Haydar eserin yazılma sebebini belirtmeden önce giriş kısmını yazarken Zafername'den alıntı yaptığını şu sözlerle ifade eder:

“... kendimde o cür'eti bulamadım ki kitabın başlangıcını ve söz kapısının açılışını hamd, na'at ve lakaplar süsü ile kuşandırıp süsleyerek bunun üstesinden gelebileyim. Ben âşık biçare, başı dönmüş (biri)yim. Allah'ın vasıfları (hakkında) nasıl söz söylerim? Ben kim tevhid (kim) ve yazık ki gönlüm titrektir; dille senin adını tutsam bu kadarı yeter. Ve nihayet, araştırmacıların önderi, salıkların özü, usûl ve fûrûnun (atalar ve torunların, ayrıntılar ve esasların) âlimi, naklî ve aklî ilimlerin sahibi Mevlânâ Şerefüddin Ali Yezdî -Allah günahlarını affetsin- hazretlerinin Zafernamelerinin ilk mukaddimelerindeki ibare türünü, uğur ve bereket olsun diye naklettim.” (6b/8-14).

TR'nin diğer varaklarında Zafername'den yapılan alıntılar şöyle ibarelerle belirtilmiştir:

“Zafername'nin mukaddimesinde bu hatunun hikâyesi şu şekildedir” (9b/14-15),

“Moğulların dilinde asla yok(tur). Zafername'de getirmişlerdir (yazmışlardır). Onu kendi ibaresi (metni) ile nakledeceğim. Zafername'den nakledilen şudur” (14b/18-19)

“Zafername'de onun ahvali o kadar(azdı) ki (sadece) sözün gelişinden ona ait (bir şeyler) bulunuyordu. Onu kendi ibaresi ile naklediyorum.” (19b/10-11)

“Zafername'nin yazdığından şöyle malum olur ki...” (27b/12-13)

“onun zikri Zafernamede Çamur Savaşı'nda zikredildi; burada da nakledilecektir.” (28a/1-2)

“Ama Zafername'nin yazdığından öyle bilinmektedir ki...” (28a/14-15)

“Bu olay Zafername'de şöyle anlatılır:” (29a/4)

“Zafername'de öyle tespit edilmiştir ki şerhi uzundur. Özeti şudur:” (39a/9-10)

“Zafername'de (şöyle) gelmiştir:” 39a/17

Keşfü'l-Mahcûb adlı eserden alıntı yapılan kısım 9a nolu varakta yer almaktadır. Bu alıntıyı ifade ederken “*Keşfü'l-Mahcûb sahibi şöyle der:*” (9a/4) diyerek başlar ve daha sonra “*Ta buraya kadar Keşfü'l-Mahcûb'dan alınmış ibarelerdir.*” (9a/16) şeklinde alıntıyı sonlandırır.

Târîh-i Reşîdî Orta Asya tarihinin önemli kaynaklarından biridir. Mirza Haydar da eserinin önemini ve yaptığı işin bilincindedir:

“Uzun zamandan beridir ki Moğul hanları, saltanat tahtlarının ülkelerinden uzak ve memleket istilâ etmekten el çekmiş olup âlemin mamur yerlerinden çöl ve (bozkır) adacıklarının köşe bucaklarına kanaat etmişlerdir. Bu sebepten halk arasında tarih yazılmadan kalmıştı. Birbirlerinden duyarak Moğul hanlarını hatırlarlarmış. Bu zamanda ki tarih dokuz yüz elli birdir², bu taifeden bu hikâyeyi anlatan, hatırdâ ve hafızada tutan hiç kimse kalmamıştır. Bu âciz kulun cür’eti bu işte çaresizlik zorunluluğundandır ki eğer ben cür’et etmese idim Moğul hanları tamamen zamanın evreleri arasında silinip gidecekti” (6b/1-7).

16. yüzyılda kaleme alınan Târîh-i Reşîdî’nin yazılışından bir asır sonra Anadolu sahasında Kâtip Çelebi’nin Keşfü’z-Zunûn adlı eserinde tanıtılması onun önemini göstermektedir: “**Târîh-i Reşîdî** (Reşîdî’nin Tarih Kitabı)- Farsçadır, yazan Mîrzâ Hayder b. Muhammed’dir, bu kitabı Mîrzâ Abdü’r-Reşîd ibn es-Sultan Ebî Saîd Bahâdır için yazdı.” (Kâtip Çelebi 2007: 275).

Târîh-i Reşîdî’nin önemi kendisinden sonraki birçok esere kaynak olmasından ve çeşitli tercümelerinin yapılmasından da bellidir. A. Zeki Velidî Togan *Tarihte Usûl* adlı eserinde *Doğu Türkleri Tarihine Ait Kaynaklar* bölümünde, Kâşgar Hanları tarihine dair kaynaklar arasında ilk sırada Târîh-i Reşîdî’yi tanıtmıştır. Eser ve önemi için şunları dile getirmiştir: “Çagatay hanlarının 1546 senesine kadarki tarihidir. Maveraünnehir ve Kazak hanları tarihi için de birinci sınıf kaynaktır.” (Togan 1985: 223)

Orta Asya tarihinin bilinmeyen yıllarını aydınlatan bu eser, Türk milletinin atalarının tarihini de ortaya koymaktadır. Bu sebeple Türk lehçelerinin pek çoğuna tercüme edilmiştir. Nemat Kelimbetov da eserin Türk boyları açısından önemini ifade etmektedir:

“*Tarih-i Reşîdî* bugünkü Kazakistan, Özbekistan, Doğu Türkistan, Afganistan, Hindistan ve Tibet ülkelerini XV-XVI. yüzyıllardaki tarihini, coğrafyasını, edebiyat ve kültürünü araştıran bilim adamları için çok önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu eserde bir zamanlar birbirleriyle çok yakın ilişkiler içinde bulunan bütün Türk halklarının sosyal hayatı anlatılmaktadır. Ancak Haydar Duğlat (*in*) bu kitabına Kazak halkının millî tarihinin gerçek bir kaynağı diyebiliriz.” (Kelimbetov 2010: 322)

Abduraop Polat 20. yüzyıldaki bir diğer tarih eseri olan *Târîh-i Hamîdî*’yi vasıflandırırken Târîh-i Reşîdî’nin de önemini vurgulamış olur:

“... Doğu Türkistan tarihinde miladi 1551 yılında Kaşgarlı Mirza Haydar (Mirza Haydar Kaşgarlı) tarafından çağdaşı Uygur Saidiye Hanlığının padişahı Sultan Abdürreşid Han’a ithafen yazılmış olan Târîh-i Reşîdî adlı tarih kitabından sonra bir Türk’ün eliyle meydana getirilen ve kendi yurdu olan Doğu Türkistan’ın tarihini,

² Miladi 1544/1545.

coğrafyasını, sosyal değişme ve gelişme durumunu tüm gerçeğiyle yansıtan en değerli eser sayılmaktadır.” (Polat 2002: 4-5).

2.3.1. Târîh-i Reşîdî'nin Nüshaları

Muhtevası, yazılma sebepleri ve önemi yukarıda anlatılan bu eserin orijinal dilindeki yani Farsça nüshaları tespit edilebildiği kadarıyla şunlardır:

British Museum Or. 157 numaralı yazma: Rieu kataloğunda, eserin 352 varaktan oluştuğu, açık nestalik ile kaleme alındığı, iki unvanla ve muhtemelen 17. yüzyıldaki altın kural değerindeki kenar boşlukları ile yazıldığı belirtilmiştir (Rieu 1879: 164).

British Museum Add. 24,090 numaralı yazma: 341 varaktan oluşan eserin nesih yazıyla 17. yüzyılda yazıldığı tahmin edilmektedir; her sayfada 19 satır vardır (Rieu 1879: 168).

British Museum Or. 1956 numaralı 10 varaktan oluşan ve Or. 951 numaralı 11 varaktan oluşan 17. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen nüshalar: İkincisi Târîh-i Reşîdî'nin özeti olarak tanımlanmaktadır (Rieu 1883: 903).

Lahore Panjab Üniversitesinde birisi M. 1632-3 tarihli ve diğeri çok yetersiz olan iki nüsha (Storey 1936: 274).

India Office'te 39 ve 814'te korunan iki nüsha (Rieu 1879: 168). Ethé'nin verdiği bilgilere göre 39 numaralı nüsha 374 varaktan oluşmaktadır ve 814 numaralı nüsha ise başka bir esere aittir (Ethé 1903: 1545). India Office'te 724 numaralı *Heft İklim* adlı eserde de Târîh-i Reşîdî'den alıntılanan bir kısım bulunmaktadır (Ethé 1937: 129). Storey'e göre, India Office'te Ethé'nin kataloğunda anlatılmayan 3735 ve 3845 nolu nüshalar da vardır (Storey 1927: xvi, Storey 1936: 274).

Paris Bibliothèque Nationale'de 451 numaralı, 324 varaktan oluşan 1665 tarihli nüsha ve 452 numaralı 108 varaktan oluşan 19. yüzyıla ait nüsha (Blochet 1905: 284-285).

BSL Farsi el yazma nüshası: Çakan'ın verdiği bilgilere göre bu nüshanın özellikleri şunlardır: “1. cilt 90 poz, 180 sayfa, 2. cilt 249 poz, 498 sayfadır. Müstensihin kimliği bilinmiyor. Türkçe bilmeyen biri olduğu anlaşılıyor. Kopyalama tarihi belirtilmemiştir. Boş bırakılan son yaprağı üzerine, bu nüshanın H. 1145 (1732)'de Mirza Muhammed Mutemet Han adında birinin mülkiyetine geçtiğine dair bir kayıt görülmektedir.” (Çakan 2009: 242)

Leningrad Müzesi'nde birisi eski ve iyi, diğeri modern iki nüsha (Storey 1936: 274).

Cambridge'de Prof. Cowell'in mülkiyetindeki nüsha (Elias-Ross 2006: 21).

Prof. Browne'un özel koleksiyonunda yer alan, biri M. 1855/1856 tarihli üç nüsha (Storey 1927: xi, Storey 1936: 274).

Asiatic Society of Bengal'deki M. 1855/1856 tarihli eksik nüsha (Storey 1927: xvi, Storey 1936: 274).

İran'da Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ndeki 3218 Nolu 185 varaklık fotoğraf nüsha (Jemeney 2014: 22).

Özbekistan'da Taşkent Ebu Reyhan Biruni Şarkiyat Enstitüsü'nde Farsça El Yazma Kütüphanesi'nde 1430 numarayla kayıtlı olan, 321 varaktan oluşan nüsha (Jemeney 2014: 22).

Tacikistan'da, Düşenbe Yazma Vesikalar Enstitüsünde El Yazmalar Kütüphanesi'nde kayıtlı olan 475 numaralı nüsha (Jemeney 2014: 22).

Sultanov'a göre "Mevcut katalog ve araştırmalar incelendiğinde Mirza Haydar Duğlat'ın çalışmasının günümüzde, bilinen otuzdan fazla nüshası vardır. Orjinal kopyası (müellifin elinden çıkan) henüz keşfedilememiştir. TR'nin günümüze ulaşan Farsça orjinal kopyalarının hiçbiri tam değildir ve (birbirlerinden) bariz farklılıklar göstermektedir. Ama yine de, tam metnin bir rekonstrüksiyonunu mümkün kılmaktadırlar." (Sultanov 1997: 17)

Varis Çakan'ın verdiği bilgilere göre; "Müellifin kendi el yazısı olan orijinal nüsha, 1947 Keşmir olayları sırasında Srinagar Kütüphanesi yangınında kaybolmuştur. Doğu Türkistan kökenli Uygur Türk tarihçi M. E. Buğra, 1938-39 yıllarında Şarki Türkistan Tarihi adlı eseri üzerinde çalışırken, Tarihi Reşîdi'nin bu orijinal nüshasından yararlandığını belirtmiştir." (Çakan 2009: 243).

2.3.2. Târîh-i Reşîdî ile İlgili Çalışmalar

Eser Batılı araştırmacılar tarafından 19. yüzyıldan beri takdir görmektedir. Diğer araştırmacılar da Orta Asya tarihi ile ilgili çalışmalarının ana ekseninde ondan geniş ölçüde faydalanmışlardır. 19. yüzyılda W. Erskine, V. V. Velyaminov-Zernov, H. W. Bellew, R. B. Shaw, Sir H. M. Elliot, Charles Rieu, N. Elias, E. Denison Ross vd. isimler Târîh-i Reşîdî üzerine yaptıkları önemli çalışmalarla eseri ilim âlemine duyurmuşlardır. Aşağıda genel olarak değerlendirdiğimiz bu çalışmalara <https://archive.org> ve <https://www.jstor.org> adlı sitelerden ulaşılmıştır.

W. Erskine 1840-1841 yılları arasında Târîh-i Reşîdî'nin büyük bir kısmını İngilizce'ye tercüme etmiştir. Kendi el yazısı ile olan tercüme British Museum'da Add.

26,612 numara ile kayıtlıdır ve yayımlanmamıştır (Rieu 1879: 166). Erskine 1854'te yayımlanan *A History of India under the Two First Sovereigns of The House of Taimur, Báber and Humáyun* adlı eserinde bu tercümesinden faydalanarak eser hakkında bilgi vermiş ve Moğulistan hanları listesini hazırlarken en çok Târîh-i Reşîdî'den alıntı yaptığını belirtmiştir (Erskine 1854: 192-193, 537). Sir Henry H. Howorth da *History of the Mongols from the 9th to the 19th Century* (1876) adlı eserinde Erskine tercümesinden faydalanmıştır (Elias-Ross 2006: 18-19).

V. V. Velyaminov-Zernov *Issledovaniye o Kasimovskikh tsariakh i tsarevichakh* adlı eserinde Târîh-i Reşîdî'den uzun uzun bahsederek Farsçasından ve Türkçe tercümesinden matbu Arap harflerle alıntılar yapmıştır (Velyaminov-Zernov 1864: 130-233).

1873-1875 yıllarında Keşmir ve Kâşgar'a yapılan elçilik gezisine katılan H. W. Bellew, *Kashmir and Kashgar A Narrative of The Journey of The Embassy to Kashgar in 1873-74* adlı eserinde, bu gezi sırasında Târîh-i Reşîdî'nin iyi bir kopyasını elde ettiğini, gezi güzergâhları ile bu eserdeki tarihî hatıraları ilişkilendirdiklerini anlatır. Eserle ilgili genel bilgiler yanında Mirza Muhammed Haydar'ın eseri Keşmir şehrinde veya Srinagar'da 1544 yılında yazdığı bilgisini verir (Bellew 1875: 95-98).

R. B. Shaw, Yarkend ve Kâşgar görevi sırasında Târîh-i Reşîdî'den faydalanmış ve *The Journal of the Royal Geographical Society*'de yayımlanan "A Prince of Kâshghar on the Geography of Eastern Turkistan" başlıklı makalesinde Mirza Haydar ve eserini tanıtarak bazı bölümleri alıntılanmıştır. Ayrıca Sir H. Rawlinson'un kaleminden Târîh-i Reşîdî'nin tercümesinin yayımlanacağını ümit edildiğini belirtmiştir (Shaw 1876: 278-298). Ancak tespit edebildiğimiz kadarıyla Rawlinson'un böyle bir tercümesine rastlanamamıştır.

Sir H. M. Elliot'un hazırladığı, onun ölümünden sonra Prof. John Dowson tarafından düzenlenen ve devam ettirilen *The History of India, as Told by Its Own Historians* adlı serinin beşinci cildinin önsözünde "Târîh-i Reşîdî, imparator Babür'ün cesur ve maceraperest kuzeni olan Mirza Haydar'ın eseri. Çalışma genel anlamda Moğul hanlarının tarihini anlatmaktadır, Hindistan'la ilgili çok fazla bilgi içermemektedir; fakat Mirza kalemi güçlü olan bir yazardır. Hindistan tecrübesi ile ilgili kayıtları çok etkili ve ilgi çekicidir." ifadesiyle yazar ve eseri tanıtılmaktadır (Elliot 1873: v-vi). Eserde "*Târîkh-i Rashîdî of Haidar Mirzá Doghlat*" başlığı ile Haydar Mirza'nın hayatından, Erskine'in eserin önemi ile ilgili sözlerinden bahsedilmiştir. Daha sonra "*Defeat of Humáyún at Kanauj*" (*Humayun'un Kanauj'da Yenilgisi*) başlığı ile Mr. Erskine'in tercümesinin küçük bir kısmı da alıntılanmıştır (Elliot 1873: 127-135).

British Museum'daki yazmaların katalogunu hazırlayan Charles Rieu, kitapları tanıtmadan önce, önsözde aşırı nadir olarak nitelendirdiği eserler arasında Târîh-i Reşîdî'yi de gösterir. Eser hakkında “Kâşgar’ın ve Moğolistan’ın Hanlarının tarihini anlatan Mirza Haydar Duğlat’ın Tarih-i Reşîdî’si, aynı zamanda yazarın akranı ve yakın akrabası olduğu Babür’ün otobiyografisiyle uzaktan da olsa ilgili sayılabilecek, yazarın kişisel hatıralarına yer vermektedir” şeklindeki genel bilgiden sonra, *Moğulların Tarihi* bölümünde eserin yazmalarını ayrıntılarıyla tanıtır (Rieu 1879: önsöz, 164-168; Rieu 1883: 902-903).

N. Elias’ın E. Denison Ross ile birlikte 1895 yılında yayımladığı *The Tarikh-i Rashidi of Mirza Muhammad Haidar, Dughlât A History of the Moghuls of Central Asia* isimli eser British Museum’da Or. 157 ve Add. 24,090 numaralı Farsça metnin İngilizce’ye tam olarak ilk tercümesidir. N. Elias düzenleme, yorum, notlar ve haritayı hazırlamış, tercümeyle ise E. D. Ross yapmıştır. Z. V. Togan’ın bu eserle ilgili yorumunu Emel Esin aktarmaktadır: “Prof. Z. V. Togan, Ross’un kullandığı farsça ve türkçe metinlerden, kültür ile ilgili çok kısımları ve bu arada «hünermendler» in adlarını da atlamış olduğunu söylerdi.” (Esin 1973: 174). Eser 1898 ve 1972 yıllarında tekrar basılmıştır. Prof. Dr. Mecdut Mansuroğlu, 1934-35 ders yılında hazırladığı “Tarihi Reşîdî” başlıklı travay tezinde Mirza Haydar ve eseri hakkında bilgi vermiş, Moğolistan hanlarının kısa tarihinden sonra Elias-Ross’un İngilizce eserinin ikinci kısmını Türkçeye tercüme etmiştir. Bu tez Elias-Ross’un eserinin -bir bölümü de olsa- Türkiye’deki ilk tercümesidir (Mansuroğlu 1934-1935). Elias-Ross’un eserinin Türkçeye tam çevirisi ise 2006 yılında “tarih-i reşîdî - Geride Bıraktıklarımızın Hikayesi Mirza Haydar Duğlat” adı ile Osman Karatay tarafından yapılmıştır.

A. S. Beveridge *The Bābur-Nāma in English (Memoirs of Bābur)* adlı eserinde Haydar Mirza ile ilgili kısımları tercüme etmesinin yanında (Beveridge 1922: 22), bilinen en iyi kaynaklardan saydığı Târîh-i Reşîdî’den faydalanarak onun öneminden bahsetmiştir (Beveridge 1922: 348, 350).

T. W. Arnold, “*Mīrzā Muḥammad Ḥaydar Dughlāt on the Harāt School of Painters*” adlı makalesinde eseri kısaca tanıtarak Mirza Haydar Duğlat’ın eserinde bahsettiği sanatçılar ve hattatlarla ilgili bilgilere yer verir. (Arnold 1930)

1934 yılında Pakistan’ın Lahor şehrinde Oriental College Magazine adlı dergide Târîh-i Reşîdî’den kısa alıntılarla “*İktibās ez Târîh-i Reşîdî*” adlı Farsça makale yayımlanmıştır (Muhammed: 1934).

René Grousset 1939 yılında yazdığı *L'empire des steppes: Attila, Gengis-Khan, Tamerlan* adlı eserinin birçok bölümünde olayları Târîh-i Reşîdî'ye dayandırarak anlatmış ve eserle ilgili olarak “*Kaşgarya'da Timur Dirilişinin Etkisi - Tarihçi Haydar-mirzâ*” olarak çevrilen ayrı bir başlık açmıştır. Bu başlık altında “Duglat ailesinin vârisi Haydar-mirzâ'nın «Tarih-i Raşîdî» adlı eseri, Çağatayların torunlarının ve o çağdaki Duglat ailesinin nisbeten parlak kültürünü göstermektedir.” cümleleriyle eserin önemini ifade etmiştir (Grousset 1980: 458).

Emel Esin “*Son Çağatay devrinde Doğu Türkistandan resimli bir han Silsilenâmesi (Prof. Zeki Velidi Togan'ın İran'da bulunduğu bir yazma)*” adlı makalesinde, Silsilenâme'deki resimleri değerlendirirken aynı dönemde yazılmış olan Târîh-i Reşîdî ve onun Muhammed Niyaz tarafından tercüme edilen Türkçe yazmasındaki bilgilerden faydalanır (Esin 1973).

Makalesinin başlığından Târîh-i Reşîdî'yi Kırgız ve Kırgızistan tarihine ait bir kaynak olarak değerlendirdiği anlaşılan “*Sochinenie Mirzy Mukhammed-Khaydera 'Ta'rih-i Rashidi' kak istochnik po istorii kirgizov i Kirgizii*” adlı Tumanovich'e ait çalışmayı görme imkânımız olmamıştır (Tumanovich 1973).

Kazak tarihçi Tursun Ikramovich Sultanov'un Târîh-i Reşîdî'ye dair birden fazla çalışması bulunmaktadır. İlki 1982 yılında Rusça olarak yayımladığı “*«Tarih-i Raşidi» Mirza Haydara Duglata: Literaturnaya istoriya pamyatnika*” adlı makaledir, bu geniş kapsamlı makalede Mirza Haydar Duğlat ve eserleri hakkında bilgiler verdikten sonra, Târîh-i Reşîdî'deki tarihî olayları ve eserin muhtevasını ayrıntıları ile anlatır (Sultanov 1982). 1997 yılında yayımladığı ikinci makale “*Turkic Versions of the Tārīkh-i Rashīdī in the Manuscript Collection of the St. Petersburg Branch of the Institute of Oriental Studies*” başlığını taşımaktadır. Bu makalede önce Duğlat ve eserinin Doğu ve Batı'daki araştırmacılar için önemi üzerinde durmuş ve eserin tarihlendirilmesi ile ilgili diğer araştırmacıların görüşlerini değerlendirmiştir. Daha sonra Petersburg Doğu Bilimleri Enstitüsü'ndeki Türkçe yazmaları hakkında ayrıntılı bilgilere yer vererek Farsça orijinali ve Elias-Ross tercümesi ile bu yazmaları karşılaştırmıştır (Sultanov 1997).

Eiji Mano, 1992 yılında yayımlanan *Timurid Art and Culture Iran and Central Asia in the Fifteenth Century* adlı eser içerisindeki “*The Baburnama and The Tarikh-i Rashidi: Their Mutual Relationship*” adlı makalesinde, Babür Şah ve Haydar Mirza'nın akrabalığından bahseder. Her iki eseri yazıldığı dil, bitirme tarihi, bitirme yeri, yapısı, içeriği, tarzı, kaynakları, karakteristik anlatımları ve yazılma amaçları başlıkları ile bir tabloda inceleyerek büyük ölçüde benzer oldukları sonucuna varır (Mano 1992).

Eserin Çince tercümesi Şincan Halk Neşriyatı tarafından Urumçi’de, 1983 yılında yayımlanmıştır (Ahmet: 2007).

Eserin İngilizcedeki son tercümesi W. M. Thackston’a aittir. İki ciltten oluşan “*Mirza Haydar Dughlat’s Tarikh-i-Rashidi A History of the Khans of Moghulistan*” isimli bu çalışmada birinci cilt İngilizce tercüme, notlar ve indeksten oluşmaktadır. İkinci ciltte de Farsça metin yer almaktadır (Thackston 1996).

Eserin Rusça tercümesi 1996 yılında Özbek ilim adamları A. O’rinboyev, R. P. Dcalilova, L. M. Epifanova tarafından hazırlanmıştır. Aynı tercüme Kazakistan’da 1999 yılında tekrar basılmıştır (Jemeney 2014: 35). 1999’da Taşkent’te yayımlanan *Mirzo Haydar Ayosiy, Jahonnoma* adlı eserde editörlerden A. O’rinboyev tarafından yazılan “*Mirzo Muhammad Haydar Ayosiyning hayoti ve ijodiy faoliyati*” (O’rinboyev vd. 1999) adlı yazıyı görme imkânımız olmamıştır.

Enver Konukçu, TDV İslâm Ansiklopedisi’nde Mirza Haydar’ın hayatı, Babür Şah’la akrabalığı ve eserleri hakkında bilgiler içeren “*Haydar Mirza*” maddesini yazmıştır (Konukçu 1998).

Mansura Haidar’ın 2002 yılında yayımladığı Mirza Haydar’ın Fars kaynaklarında ele alınmasıyla ilgili *Mirza Haidar Dughlat as Depicted in Persian Sources* adlı eseri görme imkânımız olmamıştır.

İran’da 2004 yılında Dr. ‘Abbâsgulî Ghaffârî Fard tarafından Farsça yayımlanan *Tārīkh-i Rashīdī Mīrzā Muḥammad Ḥaydar Duḡhlāt (905-957 A.H.)* isimli eserde metinle birlikte notlar ve ayrıntılı bir dizin bulunmaktadır. Dizin 1. *Kişiler*, 2. *Yerler*, 3. *Kitaplar*, 4. *Şecereler*, *Kavimler*, *Tayfalar*, *Terimler*, *Diller* ve ... başlıklarıyla hazırlanmıştır (Fard 2004).

Mirza Haydar’ı tarihçiliği yönünden inceleyen yüksek lisans tezi 2010 yılında Serap Taştekin tarafından Prof. Dr. Mehmet Alpargu’nun danışmanlığında hazırlanmıştır. “*Bir Tarihçi Olarak Mirza Haydar Duḡlat*” adını taşıyan tezde, Mirza Haydar’ın hayatı, değerleri, inançları, Târīh-i Reşîdî’yi yazdığı 16. yüzyıl tarihçiliği, eserinin biçimsel incelemesi, tarih yazımındaki yeri, tarih kavrayışı gibi başlıklar altında ayrıntılı incelemelerde bulunulmuştur (Taştekin 2010).

İslam Jemeney’in 2014 yılında yayımlanan “*Tarih-i Reşîdi: Tercümeleri ve El Yazma Nüshaları Hakkında*” adlı makalesinde Mirza Haydar’ın Farsça yazdığı eserinin nüshaları, Türkçe ve diğer dillere tercümeleri tanıtılmıştır (Jemeney 2014).

Tarafımdan hazırlanan ve 2014 yılında yayımlanan “*Son Dönem Çağatay Türkçesindeki Tercüme Faaliyetleri ve Târîh-i Reşîdî Tercümesi*” başlıklı bildiri de, 17. - 20. yüzyıllar arasında Çağatayca yazan şair ve yazarlardan kısaca bahsedilmiş, bu dönemde meydana getirilen tercüme eserlerle birlikte Târîh-i Reşîdî tercümeleri hakkında bilgi verilerek, tezin konusu olan TR tanıtılmıştır (Tamir 2014).

Berna Karagözoğlu, 2015 yılında yayımladığı “*Literary & Historical Aspects of Tarikh-e-Rashidi*” adlı makalesinde Târîh-i Reşîdî’nin Babür’ün Tüzük-ü Baburi adlı eseri ile olan benzerliklerinden yola çıkarak Mirza Haydar’ın Babür’den etkilendiğinden bahseder. Eserin tarihî önemi ve edebî yönden zenginliğini vurgulayarak günümüzde de değerini koruduğunu belirtir (Karagözoğlu 2015).

2.4. Târîh-i Reşîdî’nin Türkçe Tercümeleri

Farsça orijinali yaygın olarak bilinen Târîh-i Reşîdî’nin, daha yazarı zamanında Türkçeye çevrildiği düşünülmektedir. Togan bu durumu desteklemek için Mirza Haydar’ın Çağatay Türkçesiyle yazmış olduğu Cihânnâme adlı eserini de anlatmaktadır (Togan 1987: 388).

2.4.1. Muhammed Sâdık Kâşgarî Tercümesi

Târîh-i Reşîdî’nin mütercimi bilinen ilk Türkçe tercümesi Muhammed Sâdık Kâşgarî’ye aittir. Çağatay Türkçesiyle tahminen 18. yüzyılda tercüme edilen eserin tek yazması Petersburg’da Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Estitüsü’nde C 569 numarayla kayıtlıdır. Aynı kütüphanedeki eserlerin “*Opisanie Uygurskih Rukopisey İnsituta Narodov Azii (Asya Halkları Enstitüsü’ndeki Uygurca El Yazmaları Tasvirleri)*” adıyla yayımladığı katalogunda Muginov, eserin özelliklerini anlatır ve bu nüshadan bir örnek sayfa verir (Muginov 1962: 39).

2.4.2. Muhammed Niyaz ibn Abdulgafür Bik Tercümesi

Yazmanın Red Fort Müzesi’ndeki (Hindistan) nüshasını inceleyen ve Silsilenâme ile ilgili çalışmasında içindeki tarihî bilgilerden faydalanan Emel Esin’e göre eser, adı geçen kütüphanede 40-190 numarayla kayıtlıdır ve iki ciltten oluşmaktadır. 146 nolu varakta H. 1314-1320/ M 1896-1902’de Muhammed Muhtâr Yarkendî tarafından istinsah edildiği bilgisi vardır. Tercümenin yapılış tarihi belli olmasa da tercüme yapan *Muhammed Niyâz ibn ‘Abd ul-Gafûr* ve tercüme yapan *Emîr Abd ur-Raḥmân Dânk Hâkim Bikum*’dur. O ölünce yerine geçen Hoten hükümdarı *Muhammed Azîz Dank Hâkim Bikum* döneminde

bitmesi sebebiyle ona ithaf edilmiştir (Esin 1973: 174). Esin eserin tercüme sebebini ve muhtevasını şöyle dile getirir:

“*Târîh-i Reşîdî* nin güzel bir «pârsî» nushası Yarkend Emîrinin kütübhânesinde mevcûd olup, Emîr bunun türkçeye tercemesini Niyâz’dan istemişti. Niyâz tercemeyi yaparken eserin içindeki âyetleri ve farsça beyitleri tercemeye cesâret etmediğini ve aynen tekrar ettiğini söyler. Mogol ve Kalmak dillerindeki kelimeleri ise aynen koyup ayrıca şerh ettiğini bildirir. Eserde mevcûd türkçe şiirlere Niyâz kendi türkçe şiirlerini de ilâve etmiş. Niyâzın türkçe tercemesi Ross’un neşr ettiği ingilizce tercemeden daha çok fazla kısımlar ihtivâ eder. Bunlar daha ziyâde kısas i-enbiyâ ve Türk ile Mogol şecereleri ile ilgilidir.” (Esin 1973: 174)

Esin’in tanıttığı bu nüsha dışında, Petersburg’da Bilimler Akademisi Asya Halkları Enstitüsü Kütüphanesi’nde D 120 (590 o*e), D 121 (590 o*f), D 122 (590 o*d)³, D 138 (590 o*), D 192 numaralarla kayıtlı nüshalar da bulunmaktadır (Muginov 1962: 37, 40-43).

Çakan, bu tercümenin diğer bir nüshası hakkında da şu bilgileri verir: “BSL, “*Abdi Niyazı*”nin açıklanmalı Uygur Türkçe tercümesi, Mikro filmi BSL’den 1964’te temin edilen, H. 1253 (1837)’de Hoten’de bitirilen Uygurca nüsha, toplam 1012 sayfadır.” (Çakan 2009: 242)

2.4.3. Hâce Muhammed Şerif Tercümesi

1837-1838 yıllarında Çağatay Türkçesine yapılan bir tercümedir. Hâce Muhammed Şerif tercümesini bitirdikten sonra, Turfan’da 1830-1848 yılları arasında hükmeden Zuhureddin Hakim Beg’in emriyle esere bir de ilave (medrese vakıfnamesi) yazmıştır (Jalilov, Kawahara, Sawada, Shinmen ve Hori 2008: iii-iv).

Tercüme ve ilavesi, *Târîh-i Reşîdî Türkî Tercümesi’ga ‘Îlâve* adıyla Japonya’da, 2008 yılında tıpkıbasım, matbu Arap harfleri ile transkripsiyon, Japoncaya tercüme, bibliyografya ve dizinle birlikte yayımlanmıştır (Jalilov, Kawahara, Sawada, Shinmen ve Hori 2008). Bu yayının esasındaki yazma, Özbekistan Bilimler Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü’nde r. 10191 numarayla kayıtlıdır. Bu eserde 69b-344a varakları arasında Hâce Muhammed Şerif’in tercümesi, 344a-416a varakları arasında ise, Kâşgar’daki bir medresenin vakıfnamesi yer almaktadır (Jalilov, Kawahara, Sawada, Shinmen ve Hori 2008: iii-iv)

Hâce Muhammed Şerif Tercümesi Özbekistan’da da yayımlanmıştır. Amanbek Üseyinbekulı Calilov tarafından “Mırza Muhammed Haydar Ayazi – Tarih-i Reşîdî” adıyla

³ L. V. Dmitrieva’nın kataloğunda bu nüsha D 122 (590o*g) numarasıyla kayıtlıdır (Dmitrieva 2002: 40).

ön sözü, incelemesi ve açıklamaları ile hazırlanan bu çalışma, Taşkent Özbekistan Basımevi'nde 2011 yılında basılmıştır (Jemeney 2014: 26).

2.4.4. Türkçeye Diğer Tercümelere

Elias'ın verdiği bilgiye göre Britanya ve Yurtdışı İncil Cemiyeti'nde, iki kısmî Türkçe tercüme vardır. Bu eksik tercümelerin birisi sadece İkinci Bölüm'den, diğeri de ikinci bölümün bir kısmından oluşmaktadır (Elias-Ross 2006: 21). Kapsamlı nüshada tercümenin “1263 yılı 22 Cemaziyessani'de (yani 1845'te⁴)” Hoten kentinde tamamlandığı bilgisi yer almaktadır (Elias-Ross 2006: 22).

Muginov'un *Asya Halkları Enstitüsü'ndeki Uygurca El Yazmaları Tasvirleri* arasında gösterdiği ve mütercimi belli olmayan, ciddi ölçüde kısaltılmış olan nüsha C 570 (590 o*d) numarayla kayıtlıdır (Muginov 1962: 44). Sultanov'a göre bu enstitüdeki yedi yazmadan en eski tarihli olanıdır (Sultanov 1997: 18).

Jemeney'e göre, Farsçadan Türkçeye tercüme edilen tam bir nüsha da Taşkent, Ebu Reyhan Biruni Şarkiyat Enstitüsü'nde № 10191//II numarayla kayıtlıdır (Jemeney 2014: 23).

Târîh-i Reşîdî'yi Muhammed İmin Buğra da tercüme etmiştir. Ancak bu tercüme yayımlanmamıştır. Tercümenin el yazmasının bir fotokopisi Buğra'nın ailesi tarafından “Çin Tarih Penliri Akadimiyisi”ne verilmiştir (Buğra 1998: XXX-XXXI).

Orta Asya Türklerinde Târîh-i Reşîdî'ye ilgi büyüktür. 20. yüzyılın başlarından itibaren şekillenen Çağdaş Türk lehçelerine Farsça orijinalinden tercümelere yapılmıştır:

Kazak Türkçesine Tercümesi: Muhammed Haydar Duwlati, Tarih-i Raşîdî, Çev. Komisyon, M. H. Duwlati Koğamdık Kuru, Almatı 2003. Asanbay Askarov'un başkanlığını yaptığı danışma kurulu ve on sekiz kişiden oluşan redaksiyon komitesi tarafından hazırlanmıştır. Eserde tercüme ek olarak açıklamalı notlar; isim indeksi, coğrafya ve topoğrafya isimleri indeksi, etnik gruplar ve kabileler indeksi, terimler ve tercüme edilmeyen kelimeler indeksi, Târîh-i Reşîdî'de adı geçen eserler indeksi ve bibliyografya bulunmaktadır.

Kazakistan'da çok ilgi gören eserle ilgili, 2007 yılında doktora tezi hazırlayan ve bu eseri yayımlanan İ. Jemeney'in eser üzerine önemli çalışmaları bulunmaktadır (Jemeney 2014: 25-27):

⁴ 22 Cemaziyelahir 1263 aslında M. 7 Haziran 1847'ye denk gelir.

Jemenev, İ. (2007). *Mirza Haydar Duwlatın "Tarih-i Raşidiy" Ädebi Cädiger [Mätin]* : Filol. ğılım. d-rı ğılımı derec. aluw üşin dayındal. diss. avtoreferatı, mamandığı boyınşa 10.01.02 – Kazak Ädebiyeti, Almatı.

JEMENEV, İ. (2007), *Muhamed Haydar Duwlat (1499-1551) tariyhşı-qalamger: (monografiya)- 2- bas.. - Almatı: Zerde.*

JEMENEV, İ. (2009), "«Tarih-i Raşidiy» Enbeginiñ Edebiy Älemi", «*Qazaq ädebiyeti cäne memle-kettik til*» ğılımıy-ädistemelik jurnal, № 2-3, aqpan-nawrız.

JEMENEV, İ. (2009), "«Tarih-i Raşidiy» Enbeginiñ Tariyhıy Älemi". *Evraziya kz gazetı, №18 (225). 15 mamır.*

JEMENEV, İ. (2009). "Ğıybrattı Ğumır (Mirza Haydar Duwlatın castıq şağı haqında)". *Universi-tet tınısı gazetı, M. X. Duwlatıy atındağı Taraz memlekettik universiteti № 8 (156) qazan, 2 b.*

JEMENEV, İ. (2009), "«Tarih-i Raşidiy» enbeginiñ edebiy älemi". *Universitet tınısı gazetı, M.X. Dulatıy atındağı Taraz memlekettik universiteti № 8 (156) qazan, 4-5 b.*

Yeni Uygur Türkçesine Tercümesi: Mirza Muhammetturdi Ahmet, Tarih-i Reşidi I-II, Şincan Halk Neşriyatı, 2007. Bu eserde Muhammed Niyaz ibn Abdulğafür Bik Tercümesi esas alınmış, Muhammed Sâdık Kâşğarî'nin tercümesinden de faydalanılmıştır (Ahmet 2007: 4-5).

Özbek Türkçesine Tercümesi: Muhammad Haydar mirzâ Tarihi Raşidiy, Tarcimânlar: Vahâb Rahmanov, Yanglış Egamova. Mas'ul muharrir: akademik Aziz Qayumov.- T. Sharq, 2010.

2.5. Muhammed Sâdık Kâşğarî

Tezin inceleme konusu olan TR'nin mütercimi Muhammed Sâdık Kâşğarî'dir. Mütercimın ismi eserde tek yerde geçmektedir: "Ammâ ba°d bu kemîne-i muhakkâr, zâviye-nişin-i ğumül kim nâm-ı aĥkarı **Muhammed Şâdık Kâşğarî** °arza kıladur ki..." (4a/13-14).

Mütercim ve eseri ile ilgili tespit edebildiğimiz ilk bilgiler Velyaminov-Zernov'a aittir. Bu bilgilere göre Muhammed Sâdık Kâşğarî'nin Târîh-i Reşidî tercümesi Petersburg'da Bilimler Akademisi Asya Halkları Enstitüsü'nde № 590o yer numarası ile kayıtlıdır. Kâşğarî'nin ayrıca Tezkire-i H'âceğân adlı eseri ve Taberî Tarihi tercümesi de bulunmaktadır (Velyaminov-Zernov 1864: 137-8). Rieu de Farsça yazmayı anlatırken "Kaşğarlı Muhammed Şâdık tarafından yapılan Türkçe bir çeviri S. Petersburg'daki Asya

Müzesi'nde korunmaktadır.” bilgisini verir (Rieu 1879: 166). Togan da Velyaminov-Zernov'un eserine atıf yaparak “Eserin Muḥammad Sadiq Kaşgarî tarafından yapılan çağatayçası da vardır” ifadesine yer verir (Togan 1985: 223). Smirnow tercümenin H. 1253 (M. 1837) yılında yapıldığını düşünmektedir (Smirnow 1897: 150). Köprülü ise tercümenin *XVIII. yüzyılda* yapıldığı bilgisini vermiştir. Mütercim hakkında da şu ifadeleri vardır:

“Bu Muḥammed Şâdîk'in kendi devrinde büyük bir telif ve tercüme faaliyeti gösterdiği anlaşılıyor. Yangı-Hisarlı olan bu adam, Yârkendli Muḥammed Şiddîk'in *Macmû'at al-ḥaḳîkatayn* adlı eserinden başka ..., Tabarî tarihini de tercüme etmiş, tercüme ettiği *Târîḥ-i Raşîdî*'ye zeyl olarak, 1182'de (M. 1768/1769) Kâşgar'ın hocalar devrine âit *Tazkira-i ḥ'âcagân* adlı bir tarih yazmıştır.”(Köprülü 1963: 318).

Mütercimin hayatı hakkındaki diğer kısıtlı bilgiler, İ. Kurban'ın eserinde şöyledir:

“Hem tarihçi, hem şair olarak tanınmış Muhammed Sadık Kaşgariy'nin Uygur medeniyeti tarihinde müstesna bir yeri vardır. 1740-1849 yılları arasında bir yüzyıldan fazla yaşamış olduğu tahmin edilen (Mollaudov 1990: 203) bu bilgin hakkında ilk bilgiyi Kazak Türkleri'nin ünlü bilgini Çokan Velihanoğlu (1835-1865) vermektedir. Bilginin “Tezkire-i Cahan” adlı eseri, o döneme ait eserlerin en mükemmelidir. Kaşgariy bu eserini Kaşgar Hakim Bey'i Osman Beg'in katibi olduğu sırada yazmıştır. Osman Beg, Burhaniddin Hoca'nın isyanını bastırmaya katılan Kuçarlı Mirza Hudi Beg'in oğludur. (...) “Tezkire-i Cahan” tam anlamıyla “Hocalar Devri” tarihidir. Bu eser, Appak Hoca'nın Kalmuklar'ın yardımıyla iktidara gelmesinden (1678), Burhaniddin Hoca'nın, Çin'In yardımı ile Altışehir'e hükümdar olmasına kadar (1755) süren 77 yıllık tarihi içermektedir.” (*Liu Zhu Shiao, Uygur Tarihi, Pekin 1988: 1079'dan aktaran Kurban 1995: 94*)

Sultanov da mütercimin edebî yönüne dikkat çeker: “İsmi, alanındaki uzmanlar tarafından iyi bilinmektedir. Edebî mirasından anlaşıldığı üzere, Muhammed Sâdık önemli bir edebî figürdür, yaptığı işe gayret eden ve o işte kabiliyetli olan birisidir.” (Sultanov 1997: 21).

Bu bilgilerin dışında, TR'de Muhammed Sâdık Kâşgarî'nin hayatıyla ilgili ipuçlarına da rastlanmaktadır. Mütercim tercümeğe başlamadan önce; Allah'a, peygamberlere, dört halifeye, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e, aşere-i mübeşşereye övgü bölümüne yer verir. Övgüden sonra ise döneminin hükümdarlarına övgü kısmına geçer (4a/14-4b/10). Uzun övgü sözleri ile birlikte zikrettiği isimler Hz. *Îmîn Hâce*, onun oğlu Hz. *İskender* ve onun oğlu Hz. *Yunus*'tur. Hz. Yunus'un emri ile Târîḥ-i Taberî'yi ve yine onun isteği üzerine Târîḥ-i Reşîdî'yi tercüme etmiştir (4b/16-5a/15).

Muginov'un verdiği bilgilerde de, tercümeği isteyen kişi Yunus Tâdci-bek(a) b. İskender-bek(a) b. Ayman Hoca şeklinde geçmektedir (Muginov 1962: 38). Muhammed Sâdık Kâşgarî'nin bu iki tercümesi dışında Çağatay Türkçesiyle yazdığı (*yukarıda Tezkire-i Cahan olarak anlatılan*) *Tezkire-i Azîzân* (*Tezkire-i Hâcegân*), *Kıyâfetü'l- Beşer*, *Risâle-i*

Kesbdâr; Farsça yazdığı *Zübdetü'l-Mesâ'il*, *Tezkire-i Ashâbü'l- Kehf*, *Âdâb-ı Sâlihîn* (dili belirtilmemiş); tercüme ettiği *Ravdatü'l-Vâizin-i Ferahî*, *Münâcât* adlı eserleri de bulunmaktadır (Dmitrieva 2002: 192'den aktaran Tashbayeva 2016: 7).

2.6. Muhammed Sâdık Kâşgarî'nin Târîh-i Reşîdî Tercümesi

Bu çalışmaya konu olan Mirza Haydar'ın eserinin Muhammed Sadık Kâşgarî tercümesi *Târîh-i Reşîdî Türkî* adını taşımaktadır. Çağatay Türkçesiyle, mütercimi bilinen ilk tercüme olan TR'nin yegâne nüshası Petersburg'da Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Estitüsü'nde C569 (590 o) numarada kayıtlıdır. Yazma 31 x 21 cm ölçülerindedir, nestalik yazıyla istinsah edilen eserin her bir sayfası 19 satırdan oluşmaktadır, bazı sayfalarda daha az satır vardır. Satırların ölçüsü ise 22 x 13 cm'dir. 92b'den sonra farklı bir kalemle eklenen 4 sayfalık fihrist bulunmaktadır. Fihristin başında eseri kimin tercüme ettiği, hangi hükümdarın fermanıyla tercüme edildiği, asıl müellifin kim olduğu ve muhtevasıyla ilgili bilgi verilmiştir. Fihristin dili Farsça'dır.

316 varaktan oluşan eseri üç parça olarak nitelendiren Muginov, birinci parçayı 2-184. sayfalar arası, ikinci parçayı 186-235. sayfalar arası ve üçüncü parçayı 235-316. sayfalar arası olarak göstermektedir (Muginov 1962: 38). Temellük kaydına göre; iki ciltlik bu eser H. 1266 (M. 1849/1850) tarihinde 30 tengeye satın alınmıştır. Diğer bir kayıta da H. 30 Ramazan 1272 (M. 24 Mayıs 1857) salı günü, Muhammed bin Baymurad isimli şahsın elinde olduğu bilgisi bulunmaktadır. Bu kayıtlardan yola çıkılarak eserin 1849/1850 tarihinden önce istinsah edildiği tahmin edilebilir.

Tercüme, Smirnow'a göre 1837'de, Köprülü'ye göre 18. yüzyılda, Sultanov'a göre 18. yüzyılın son 33 yılında yapılmıştır (Köprülü 1963: 318; Sultanov 1997: 22).

TR'de tercümenin Hâzret-i İmîn H'âce Vang Biklik oğlu Hâzret-i İskender Vang Hâkim-i Biklik oğlu Hâzret-i Yünus Tâc-ı Biklik'in isteğiyle yapıldığı kaydedilmiştir:

“Hz. Yunus Tâc-ı Biklik (...) bir yücelik dayanağı ve bir saltanat tahtı üzere oturup bu duacı âciz kula iltifat yoluyla hitap edip dediler ki: Tuğluk Temür Han'dan başlayıp ta Abdurreşid Han'a kadar Târîh-i Reşîdî'de ayrıntılı bir şekilde beyan etmişlerdir. (...) Fakat bu kitap Farsça sözlerle (Fars diliyle) incelikli ibareler ve yumuşak kelimelerle kurulmuştur. Çoğu yaygın olmayan kelimelerle süslenmiş ve pek çoğu sembol, kinaye, istiare, teşbih (ve) mecaz ile arınmış, baştan başa secilerle, kafiyeyle dolu; vezinli ve tabiata uygun, baştan sona nezaket dolu sanatlı ibareler ile derc edilmiştir. Bu tarih kitabının hikâye ve kıssaları Moğulistan diyarının halkları için gizlilik perdesinde örtülü, el değmemiş bir şey gibi gizli ve mahcup kalmıştır. O hâlde bu tarih kitabını, “Allah'ım kolaylaştır, zorlaştırma” (duasına uyarak), Kâşgar kullanımında yaygın ve meşhur olan Türkçe tarzındaki ibarelerle ifade ipine çekseniz (dizseniz); ta ki insanların hepsi anlama kolaylığı ile anlayıp bu kitabın esrarına dair bilgi sahibi olarak “hayırlı rehber, işi yapan

gibidir.” sözünün anlattığı gibi, kıyamete kadar bizim ve sizin adımızdan iyi nam eksik kalmaksızın herkes hayırlı dualar etsin, diyerek tatlı sözler söylediler.” (4b/7-5a/15).

Yunus Tâc-ı Biklik’in dedesi İmîn Hâce Biklik’in 1733-1735 tarihleri arasında halkını Turfan’dan Şbu Vacu’ya göçürdüğüne ve 1740-1741 yılına kadar olan bazı faaliyetlerine dair tarihî bir kayıt Ahmet Temir tarafından 1961 yılında yayımlanmıştır. Bu tarihî belgede ayrıca İmîn Hâce Biklik’in babası Niyaz Hâce Ahund’dan da bahsedilmektedir (Temir 1961: 195).

Sultanov da söz konusu sülale ve TR’nin tercüme tarihi hakkında şunları söylemektedir:

“(İmîn Hâce Biklik’in babası Niyaz Hâce Ahund’un) ismi Doğu Türkistan’da 1730’lardan 1759’a kadar uzanan siyasi ve askerî olaylarla ilişkili kaynaklarda görülmektedir. Büyük ihtimalle, 1760’larda ölmüştür. (Yunus Tâc-ı Biklik’in babası) İskender-wang’ın Kâşgar’daki hükümranlılığına ait yıllar kesin olarak belirlenememiştir. Tüm bilinen yerine oğlu Yunus’un geçmesi ve diğer oğlu İsmail’in Yarkend’in hâkimi olmasıdır. Dahası, Yunus 19. yy. başlarında çoktan wang unvanını elde etmiştir. Bu olay gerçekleşmemişken elde edilen bilgiye dayanarak Muhammed Sadık Kâşgarî’ye ait tercümenin 18. yüzyılın son 33 (1767-1799) yılında ortaya çıktığı tahmin edilebilir.” (Sultanov 1997: 22)

Ahmet Temir’in yayımladığı belgede, dede İmîn Hâce Biklik’in faaliyetleri 1740-1741 tarihine kadar sürdüğüne göre (Temir 1961: 195), torun Yunus Tâc-ı Biklik’in de 18. yüzyılın sonlarında TR’nin tercümesini yaptırdığını düşünmek mümkündür. Ayrıca TR’de Yunus Tâc-ı Biklik’ten bahsedilirken *Vang* unvanı zikredilmemektedir. Sultanov da “Yunus 19. yy. başlarında çoktan wang unvanını elde etmiştir.” demektedir (Sultanov 1997: 22). Buna göre tercümenin 19. yüzyıldan önce yapıldığı tahmini kuvvetlenmektedir.

Üzerinde çalıştığımız tek nüshanın imlası çok bozuktur. Hâlbuki Köprülü ve Sultanov’un da belirttiği üzere Muhammed Sadık Kâşgarî birçok telif ve tercüme eserin sahibi olan edebî yönü güçlü bir yazardır (Köprülü 1963: 318; Sultanov 1997: 21). Eldeki nüsha böyle bir yazar tarafından istinsah edilmiş olsaydı, bu kadar çok imla hatasına rastlanmaması gerekirdi⁵. Bu sebeple bu nüshanın, mütercim elinden çıkmadığını ve 19. yüzyılda, 1849/1850 tarihinden önce bir başkası tarafından istinsah edildiğini düşünebiliriz.

⁵ Mesela 80a/15’te *cülûsı* kelimesinde vav harfinden sonra he yazılıp üstü çizilmiş. Bu hata, metnin istinsah olduğuna delil sayılabilir. Müstensih cim, vav, lam’ı görünce otomatikman orada cilve kelimesi var zannetmiş olmalı. Yazma doğrudan mütercim elinden çıkan nüsha olsaydı bağlamla hiç ilgisi olmadığı için cilve kelimesi akla gelmezdi.

Tezde incelenen metin bu tercümenin, 1a-92b numaralı varakları arasındaki *Defteri Evvel* yani birinci bölümüdür. 92b numaralı varakta müellifin H. 952 Zilhicce (M. 1546 Şubat / Mart) tarihinde beş yılda eseri bitirdiği kaydı bulunmaktadır.

Eserde 5b nolu varağa kadar Muhammed Sâdık Kâşgarî'nin cümleleleri yer almakta, daha sonra tercüme başlamaktadır. TR'nin ilk bölümlerinde başlıkların gösterimi düzensizdir; bazılarında boşluk bırakılmış bazılarında bu başlıkların tercümelere yer almıştır, bazılarında ise farklı kalemle Farsça başlıklar eklenmiştir. Metinde yer alan boşluklar orijinalindeki gibi bırakılmıştır. Temellük kaydının bulunduğu sayfalarda yer alan mühür ve *Reşîdî Türkî* ismi kırmızı mürekkepledir. 66b nolu varaktaki “*Zikr-i hâtemkâr-ı Yûnus Hân*” başlığı ile birlikte, diğer başlıklar kırmızı mürekkeple gösterilmiş ve şiirlerdeki mısraları ayırmak için kullanılan süs işaretlerinde de kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Eserde sayfa kenarlarında farklı bir kalemle yazılmış Farsça orijinal başlıklar ve anlatılan olayların Hicri olarak verilmiş tarihlerinin rakamları bulunmaktadır. 6b ve 40b nolu varaklarda Fransızca yazılmış notlar; 41a, 58b, 67a, 69a, 72b nolu varaklarda da D122 nolu yazma ile yapılan karşılaştırmayı gösteren Rusça yazılmış yazılar yer almaktadır.

TR'de ayetlerde ve Arapça ibarelerin bazılarında harekeler gösterilmiştir. Bazı varaklarda farklı bir kalemle ayetlerin altı çizilmiştir. 9a nolu varağın 10, 12, 14. satırlarında Kur'an-ı Kerim'de geçen ayet verildikten sonra *ya'nî* kelimesi ile başlayan cümlelerle ayetlerin tercümesi yapılmıştır.

TR'de eserin ve dönemin dili ile ilgili olarak *Reşîdî Türkî* (temellük kaydı), *Türkî şerhi* (4a/14), *ibârât-ı Türkî* (4b/16), *elfâz-ı Türkî* (5a/11), *Türkî inşâ* (83a/17) ifadeleri yer almaktadır. Farsça ile karşılaştırmada da *ne Türkî ve ne Fârsî* (82a/19), *Fârsî ve Türkîde* (83a/17) şeklinde *Türkî* terimi kullanılmıştır. Böylelikle mütercimmin eserin dilinin ve dönemin dilinin adının *Türkî* yani *Türkçe* olduğu görülmektedir.

Eserde yer alan *Ammâ zebân-ı Moğulda bu hikâyetdin ziyâde imes ki* (14b/15), *bâkî vâkı'atları Moğullar zebânında muṭlaḳâ yok* (14b/17-18), *Bu İlyâs H'âce Hândın Moğul zebânlarında hiç nâm ü nişân yok* (19b/8-9), *Moğul zebânlarında İlyâs H'âce Hândın hiç hikâyet ve rivâyet mezkûr ve ma'lûm imes* (27b/11-12), *zebân-ı Moğulda andağ mezkûrdur ki* (27b/17), *Moğullar zebânında mezkûrdur* (19a/13-14), *tâ âhir-i hayât pederni adaş dir irdi. Moğul zebânı birle adaş ya'nî döst* (60b/6-7), *Andağ ki Çağatay Moğulnu “Cette” dir ve Moğul Çağataynu “Kara Ulus” dir irdi* (91b/10-11) cümlelerindeki *zebân-ı Moğul*, *Moğul zebânları*, *Moğullar zebânı* ifadeleri Moğul dilinin tarihî kayıtları olarak nitelendirilebilir. TR'deki *Be-zebân-ı Kılmağ şehzâdeni oñg atarlar* (50a/10) cümlesinde Kalmukça ve

Kalmukça'daki bir adlandırmadan bahsedilmesi döneminin alıntı kelimelerine örnek sayılabilir.

Eserde geçen kişi ve yer adları, eser adları döneminin edebî çevresine ve tarihine ait önemli kayıtlardır. Dönemin hükümdarlarının şairlik kabiliyetinden ve onların şiirlerinden bahsettiği bölümler de bu kayıtları zenginleştirmektedir.

2.6.1. Eserde geçen bazı terimler üzerine birkaç not

Cette: TR'de yer veya bölge adı olarak kullanılmıştır. Eserin İngilizce tercümelerinde *Jatah* (Elias-Ross 1895: 510), *Jätä* (Thackston 1996: 299); Farsça yayınlanan metinde ^{جنه} (Fard 2004: 834) olarak yazılan kelime, TR'de bazen şeddeli yazıldığı için *Cette* şeklinde okunmuştur. Metinde bu kelime için *müteveccih-i taraf-ı Cette yüzlendiler ki 'ibāret-i Moğulistāndındur* 30a/9 “Cette tarafına yöneldiler ki (orası) Moğulistan'dan ibarettir” ifadesi yer almaktadır. Buna göre *Cette* ile Moğulistan terimlerinin aynı kavramı anlattığı açıktır.

Zafername'de *Cete* olarak geçen bu terimin coğrafi sınırları şu şekilde verilmiştir: “Geniş anlamıyla batıda Sır-derya'dan doğuda İrtiş nehri ve Lobnor gölüne kadar uzanan topraklar” (Yezdî 2013: 35). MEB İslam Ansiklopedisi'nde ise *Catā*, *Cetā* kelimeleri *Cete* maddesine yönlendirilmiş ve bu maddede “moğulların bir ismidir” tanımı yer almıştır (MEB İA 1963: 27, 111)

Moğulistān: Şerefeddin Yezdî'de de kaydedildiği gibi Moğulistan, Sır Derya'dan İrtiş Nehri'ne ve Lobnor Gölü'ne kadar uzanan bölgedir. Nitekim Arat da Moğulistan için “Türkistan'ın şimâl-i şarkisinde bir bölgenin adıdır” tanımını vermiştir (Arat 1987: 519). TR'de de *Moğulistān* bu anlamda kullanılmıştır. Böylece bugünkü Moğulistan ile TR'de geçen ve Türkistan'ın bir parçası olan Moğulistan ayrılmış olmaktadır. TR'deki kelimeyi *Moğulistān* değil *Moğulistān* okumamızın sebebi budur. Metinde *Moğulistān* için ayrıca *Cette* terimi de kullanılmıştır. Aynı kavramı anlatan bu terimlerden metinde daha fazla kullanılmış olanı *Moğulistān*'dir.

Moğul: Moğul terimi de TR'de Moğulistān'a bağlı olarak, bu bölgede yaşayan Müslüman Çağatay Türkleri için kullanılmıştır. *Moğulistān* maddesinde açıkladığımız sebeplerle bu kelimenin de ikinci hecedeki ünlüsünü /u/ okuduk. Nitekim Elias-Ross'un *Târîh-i Reşîdî Tercümesi* de “*A History of The Moghuls of Central Asia*” adını taşımaktadır (Elias-Ross 1895). Fuad Köprülü'nün *Çağatay Edebiyatı* maddesinde de kelime “moğul” biçimindedir (Köprülü 1963: 271).

Târîh-i Reşîdî'nin İngilizceye son çevirisini yapan Thackston da kelimeleri *Moghuls* ve *Moghulistan* olarak okumuş ve bunun gerekçesini de şöyle açıklamıştır:

“Farsça’da bu kelimenin yazılışı önceleri **موغول** *môghôl* veya **منل** *mughul* şeklindeydi. 14. yüzyıla gelindiğinde ise normal yazım şekli **مغول** *mughûl*’a dönüşmüştür ve o zamandan beri aşağı yukarı aynı şekilde kalmıştır. Sadece Cengiz’in dönemindeki Moğolları değil, aynı zamanda Cengiz’in hüküm sürdüğü Orta Asya’nın doğusundaki “Moğollaşmış” Türkler için de kullanılmıştır. Moghul kelimesinin kökeni buradan gelmektedir.

Mirza Haydar’ın uğraştığı dönemdeki *Moghul* kelimesinin anlamını çıkarabilmek için Cengiz’e ait tarihsel döneme geri gitmek lazımdır. Cengiz’in ölümüyle imparatorluk dörde ayrılmış ve dört oğluna bölüştürülmüştür. İkinci oğlu olan Çağatay Han’a (yönetimi 1227-42), orta kısım, Maverâünnehir ve Harezmi (günümüz Özbekistan’ı denilebilir), Uygur toprakları (Doğu Türkistan), Kâşgar (Batı Türkistan), Bedağşan, Belh ve Gazne’den İndus Irmağı’na kadar (günümüz Tacikistan, batısı hariç Afganistan ve Pakistan’ın kuzey-batı sınır ili) verilmiştir. 1270 lere kadar, Çağatay hanlarının başarıları düzenli bir şekilde devam etmiştir ama o zaman zarfından sonra diğer ülkelerle rekabetin birden fazla yönetimin olduğu ve kargaşanın hâkim olduğu fırtınalı bir döneme girilmiştir ve Mirza Haydar’a göre bu dönem Tuğluk Temür Han’ın 14. yüzyıl ortalarında Doğu kısmının yöneticisi olmasına kadar sürmüştür. Bu kaos dönemi boyunca Çağatay Hanlığı’nın topraklarında Doğu ve Batı arasında bir ayrılma gerçekleşmiştir: Batının hanları (Maverâünnehir v.d.) Çağatay hanları olarak tanınırken Doğu’nun uçsuz bucaksız ovaları *Moghulistan* olarak anılmıştır, ve orada yaşayan halk ise *Moghuls* (*Moghullar*) ismini almıştır.” (Thackston 1996: viii)

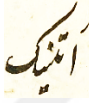

3. ESERİN DİL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE NOTLAR

Bu bölümde sistemli bir imla ve gramer çalışması yapılmamış; sadece, daha önceki çalışmalarda görülmeyen veya seyrek görülen özellikler üzerinde durulmuştur.

3.1. İmla ile İlgili Notlar

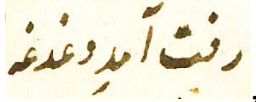

3.1.1. Hareke Kullanımı

TR harekesiz bir metindir. Ancak müstensih zaman zaman okunmasında tereddüt veya problem olan kelimelerde hareke kullanmıştır.

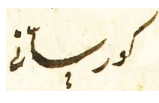

Üstünlü örnekler: *atıṅg* 6b/11 , *evvel* 88b/14 , *āngāh* 88b/15 ,
gellesi 62a/11 .

Esreli örnekler: *girdiḡa* 34a/7 , *mihmānı* 64b/6 , *sīr* 12b/15
, *Kiṣ* 20b/13 , *Melik* 36b/15 .

Tamlamalarda izafetin esreyle gösterildiği örnekler de sıkça görülür: *reft-āmed-i*

daḡdaḡa 80b/13 , *miknet-i tamām* 85a/16 .

Ötreli örnekler: *müşbet* 65b/13 , *çüst* 66a/13 , *bolur* 68b/1 ,
küşte 76a/2 , *kākül* 83b/6 , *müskirātdın* 84a/10 , *güm*
91a/10 , *Muzat* 11a/3 , *Ḳumuldın* 75a/10 .

Şeddeli örnekler: *körsetti* 71a/3 , *attı* 33b/15 , *yettim* 82a/5 ,
ellik 70b/2 , *musallaḡ* 16a/8 , *zümürrüd* 37b/12 , *sinn* 84a/6

هسن , e^cazz 91a/11 اعز . Özel isimlerde: Nāşirü'd-dīn 64b/7 ناصرائدين , Zahirü'ddīn

68b/12 ظهراالدين , 'Abdu'r-reşid 85a/2 عبدالرشيد , Mekke 88b/5 مكة , Cette 91b/10

جسته , Curräsğa 14a/11 جسته .

Tenvinli örnekler: hāliyen 11a/1 حاليًا , bediheten 83b/1 بديهته , icmālen 19a/13

اجمالا

Medli örnekler: eṣşānliġ 30a/12 آفشانليغ , aṭ 31b/1 آط , allıda 66a/12 آلبدا .

3.1.2. İmla Hataları

Metinde imla hataları çok fazladır. Özellikle alıntı kelimelerde elif, vav, ye harflerinin kullanılmasında ciddi hatalar bulunmaktadır. Bu harflerin yazılması gereken yerlerde yazılmadığı veya tersine yazılmaması gereken yerde yazıldığı örnekler çok sık görülür⁶.

Elif, vav, ye'nin yazılmadığı örnekler:

Elif harfi: Bazı padişahların unvanlarında ya da onların kızlarının, eşlerinin unvanlarının bazılarında *Hānım* kelimesinde elif yazılmamıştır: *Hānımdın* 68b/8, *Hānım* 68b/9, 68b/10, 68b/11, 68b/13, 68b/19. Metinde bu adların neredeyse tamamının elifle yazılmasından yola çıkılarak elifsiz örnekler de uzun okunmuştur.

Vav harfi: TR'de vāv-ı mādūle yazılması gereken kelimelerin bazılarında bu harf yazılmamıştır: *hābıda* 49a/5; *hāher-zādem* 63a/12; *hāheri* 85a/9; *hāhī* 37a/15; müteveccih-i *Hārezm* 33b/4; yürüş-i *Hārezm* 33a/4; *Hārezmge* 78a/5; *azm-i Hārezmni* 33a/18; *sevād-hānlık* 83a/14; *hāyşāvendlıkımnıñ* 63a/14; *şir-hāre* 28b/1, 47a/5-6.

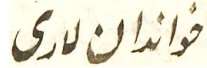
Ye harfi: *Mīr* 67b/16, *Mīrzā* 65a/4, 66a/2, 66b/15, 68a/4, *Mīrzāğa* 64a/7, 65a/6, *Mīrzānı* 66b/14, 66b/16, *Mīrzānıñ* 66b/18, 67b/19, 68a/2, *maḥallide* 66b/3. TR'de kişi

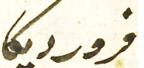

⁶ Bu imla hatasının ses bilgisi açısından nasıl yorumlanması gerektiği "Ses Bilgisi ile İlgili Notlar" bölümünde ele alınacaktır.

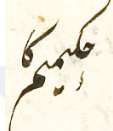

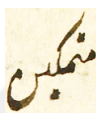
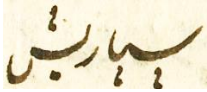
adlarında çokça geçen *Mîr* ve *Mîrzâ* kelimelerinin neredeyse tamamının ye ile yazıldığına bakılarak, ye'siz örnekler de uzun okunmuştur.

Yazılmaması gerektiği hâlde elif, vav, ye harflerinin yazıldığı örnekler:

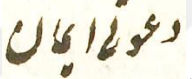
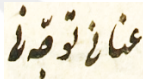
Elif: *hû* 5b/2 , *bi'l-cümle* 69a/1 .

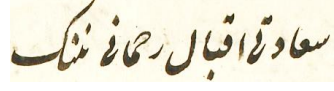
Vav: *çüfteside* 37b/3 , *hânedânları* 14b/11 .

Ye: *mühimmi* 12a/5 , *ferverdigâ(r)* 20a/12 , *âşıklar* 26a/5 .

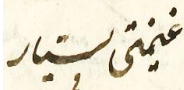

hükminge 12b/11 , *mümkin* 81a/6 , *mütemekkin* 66b/4 , *sipâriş* 85a/10 .

TR'de ye harfi, kelimeler dışında Farsça tamlamalarda da sıkça kullanılmıştır:

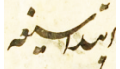

da'vet-i îmân 14a/5 , *inân-ı teveccühni* 15a/19 , *sa'âdet-i*

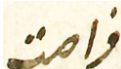
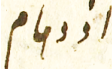

ikbâl-i Raḥmanîniṅ 16b/5 , *tarîk-i iṭâ'atni* 17b/9

, *omaḡ-ı Kerelgütdur* 18a/4 , *ganîmet-i bisyâr* 37b/16

, *müddet-i cömr* 36b/13 .

Alıntı kelimelerde ünsüzleri gösteren harflerde de TR'de sık sık istikrarsızlık görülmektedir:

iptidâsiğa 2a/6 , *ibtidâ* 45b/8 , *ḡatne* 14b/8 , *ferâset* 48a/18

, *izdihâm* 83a/9 , *zerre* 23a/8 , *telâḡum* 23a/9 , *azîmet* 60a/16

, *ârzû* 87b/2 , *mizmâr* 3b/11 . Bu tür örneklerin yazı çevrimleri asıllarına uygun olarak yapılmıştır.

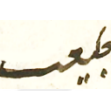

Bazı kelimelerde arka arkaya yazılması gereken harflerden birisi yazılmamıştır:

bendde 64b/2 , *Ḥānnı* 63b/19 . Bu durum kelitmenin şeddeli kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple bu tür örnekler şeddeli okunmuştur.

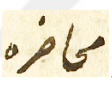
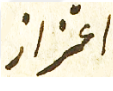
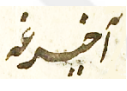
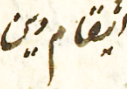

3.1.3. Noktalama Hataları

Eserde noktalama hataları pek çoktur⁷. TR’de yer alan bu yazılışlar aşağıda sınıflandırılarak örneklendirilmiştir:

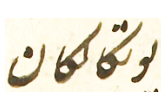

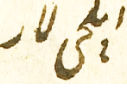

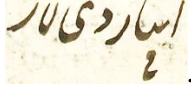
2.1.3.1. Nokta konacak yerlere nokta konulmaması

bu 63a/3 , *ṭabṭat* 33a/15 , *cem*^c 71a/1 , *üç* 85a/19 , *sekizge* 82a/16 , *sultānlar* 68a/8 , *ḡarārı* 27a/4 , *zabṭıge* 33a/19

2.1.3.2. Nokta konmayacak yerlere nokta konulması

muḡāşara 80a/9 , *’itizār* 68a/5 , *āḡirġa* 33b/7 , *intiqāmdın* 29b/13 , *ḡālī* 73b/7

2.1.3.3. Nokta sayısının hatalı olması⁸

burun 66b/19 , *pütkelgen* 27a/4 , *yanıp* 43b/8 , *ilçiler* 80b/4 , *infāḡ* 85a/1 , *yir* 68a/10 , *iberdiler* 23a/17

3.1.4. Doġu Türkçesi İmlasına Aykırı Örnekler

Arap harfli Doġu Türkçesi metinleri ve Batı Türkçesi metinleri arasında imla farklılıkları vardır. Talat Tekin’in belirttiġi “1- Art ünlülü kelimelerin başındaki *t* sesinin baskılı (emphatic) *tı* ile yazılması (Doġu Türkçesinde kullanılmaz); 2- Art ünlülü kelimelerin

⁷ TR’de noktalama hatalarına çok rastlandığı için çeviri yazılı metinde bunlar dipnotlarda ayrıca gösterilmemiştir.

⁸ Birbirini takip eden tek nokta ile iki noktanın çok sık üç nokta ile karşılandığı görülmektedir. Elbette bu bir noktalama ihmali değildir.

ilk hecesindeki *s* sesinin baskılı *sat* ile yazılması (Doğu Türkçesinde kullanılmaz) (...)” (Tekin 1997: 78) imla farklılıklarına Abik de dikkati çeker: “Uygur imla geleneği üzerine kurulan Karahanlı Türkçesi metinlerinin imlasından başlayarak Arap harfli Doğu Türkçesinin imlasında Türkçe kelimelerin yazımında *sat* ve *ti* harflerinin kullanılmadığı bilinir.” (Abik 2005: 115)

Bu imla kurallarından *tı* harfi ile ilgili olan durum TR’de farklılık göstermektedir. TR’de binek hayvanı anlamındaki *at* kelimesi neredeyse her zaman *tı* ile yazılmıştır (20a/4, 20b/4, 26a/15, 31b/1, 33b/15, 33b/14, 33b/15, 36a/5). İsim anlamındaki *at* kelimesinde de bazen *tı* bulunmaktadır (10b/10, 41a/12, 28a/18, 42b/5). TR dışında son dönem Çağatay Türkçesi eserlerinden Buğra Tezkiresinde ve Meyveler Münazarası’nda da aynı kelimenin *tı* ile yazıldığı görülür (Berbercan 2012: 12, Abik 2005: 124). Abik’e göre, “*aṭ* “ad, isim” yazımında /ṭ/ kullanımı, Doğu Türkçesi yazımı dışında bir özellik olarak görülür. Arap harfli Doğu Türkçesi metinlerinde /ṭ/ ve /t/ ayırımı yoktur. /t/’nin bulunduğu kelimelerin ünlüleri ön ünlü de olsa art ünlü de olsa / ت / kullanılır. *ad, isim* anlamındaki kelimeye /ṭ/ (ط) kullanılması bu bakımdan dikkat çekicidir.” (Abik 2005: 124)

TR’de *it* (9b/6) ve *toy* (24b/12, 32a/5, 32b/1, 32b/5) kelimelerinde de seyrek olarak *tı* ile yazılış görülür.

3.1.5. Ki Edatının Yazılışı

ki edatı kef-he ile yazıldığı gibi zaman zaman kef-elif (20b/19, 23a/15, 28b/17, 31a/12, 34b/15, 52a/13, 53b/7, 79a/5, 82b/4) ve kef-ye (52a/14, 67b/18, 60a/13) ile de yazılmaktadır. Aynı satırda (23a/15) iki farklı yazılışın yer aldığı örnek de mevcuttur.

3.1.6. /ng/ ile Biten Farsça Kelimelerde Kef Harfi Tekrarı

Çağatay Türkçesi yazı geleneğinde kef harfi /k/ ve /g/ seslerini karşılamaktadır. Ancak TR’de /ng/ ile biten Farsça kelimelerde ikinci bir kef harfinin yazılması dikkat

çekicidir. Örnekler: *cengide* 37b/12 , *rengide* 37b/13 , *çengālniṅg* 38b/1 , *çengāl* 38b/2 .

Bu örneklerde müstensih muhtemelen, Farsça kelimelerdeki /ng/ seslerinin Türkçedeki /ŋ/ gibi algılanacağını düşünmüş, bu algıyı önlemek için de ikinci bir /g/ yazmıştır.

3.1.7. Özel İsimlerin İmlası

Metinde birçok özel isim farklı imlalarla yazılmıştır. Bunların bir kısmı mütercim veya müstensihin, söz konusu özel adı bilmemesinden kaynaklanıyor olabilir. Bir kısım özel isimler ise 19. yüzyılda değişikliğe uğrayarak kısalmış olabilmektedir. Bu yazılışlar aşağıda sınıflandırılarak örneklendirilmiştir:

2.1.7.1. Kısaltma

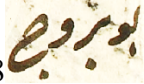

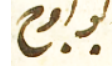
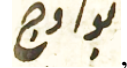
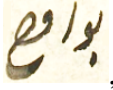

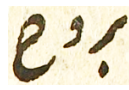
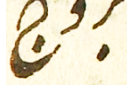
TR’de bazı isimler kısaltılmış biçimleri ile de görülmektedir. Bu kısaltma genellikle kelimenin ilk hecesi ve son hecesinin birleşmesinden meydana gelmektedir. Metindeki örnekler şunlardır: *Aktemür Bahādurğa* 33a/11, *Ak(te)mür Bahādurnı* 38a/1; *Mevlānā Erşedü’-d-dān* 13a/11, 14b/16; *Mevlānā Erşedü’-d-dānge* 13a/19, *Mevlānā Erşe(dü’-d-)dāniṅ* 75a/17; *Toktemür Bahādır* 23a/5, *Emīr Tok(te)mür* 22b/10.

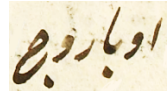
Unvan grubu kuruluşundaki bazı isimlerde ise unvan belirten kelimenin kullanılmadığı görülmektedir:

Bikçek - Bikçek Mīrzā; Boydaş - Boydaş Hān; Kāmereddīn - Emīr Kāmereddīn - Kāmeridīn 32b/9; *Dōst Muḥammed - Dōst Muḥammed Hān; ‘Ömer Şeyḥ - ‘Ömer Şeyḥ Mīrzā; Hān Nazār - Hān Nazār Mīrzā; Kūl Nazār - Kūl Nazār Mīrzā; Meṅglik - Meṅglik Hātūn; Mirek Türkman - Mirek Türkmān Hān; Sansız - Sansız Mīrzā; Akbuğa - Şeyḥ ‘Alī Bahādur - Şeyḥ ‘Alī Bahādur Akbuğa.*

2.1.7.2. Birbirinden farklı yazılış

TR’de bazı özel isimlerin yazılışı, metinde geçtiği yerlerde farklılık göstermektedir. *Buruç Oğlan* özel ismindeki **Buruç** için şu farklı yazılışlar mevcuttur:

50b/4 , 50b/18 , 51a/3 , 51a/5 , 51a/14 , 51a/17 , 53a/13 , 54b/16 , 67b/4 , 89b/6 .

Metnin yazı çevriminde bu yazılışlar *Buruç* olarak birleştirilmiştir ve farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. *Ubaruç* 50b/16 yazılışı ise metindeki şekliyle yazı çevrimi yapılmıştır.

TR’de **Semerkand** kelimesinin yazılışında ise genel bir karışıklık görülmektedir. Bu kelime sin’le, şın’la ve (peltek) se ile yazılmıştır. Kelime metinde hangi harfle yazılmışsa yazı çevriminde o harf ile gösterilmiştir.

Sin ile: *Semerkandī* 29b/4, *Semerkandda* 35b/10, *Semerkandğa* 41b/5, 45b/16.

Şın ile: *Şemerkand* 23b/1, 23b/18, 27b/14, 32a/19, 33a/19, 34a/5, 36a/11, 40b/17, 46a/2, *Şemerkandda* 30a/18, 45a/10, *Şemerkanddın* 39b/5, 40a/2, *Şemerkandge* 30a/1, 30a/18, 37a/19, *Şemerkandğa* 31a/8, 38a/10, 40b/2, 41a/19, *Şemerkandnı* 43b/8, 44b/6,

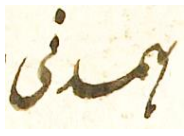
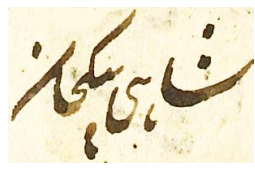

(Peltek) se ile: *Şemerkand* 18b/8, 51b/9, 51b/17, 64b/6, 66b/14, 68a/4, 70a/5, 70a/18, 78a/5, 79a/17, 79b/8, *Şemerkandda* 65a/18, 79a/14, *Şemerkanddın* 63b/16, 85a/9, *Şemerkandğa* 17b/10, 18b/10, 56a/19, 70a/8, 78a/2, 79b/6, *Şemerkandğaça* 19a/14, *Şemerkandge* 53b/7, 66a/2, 66a/18, 79b/3, *Şemerkandnı* 70a/14, 70b/1, *Şemerkandnıñ* 53b/7, 70a/11.

Kelimedeki bu farklılıkların sebebi, tarihî metinlerde farklı yazılışlara sahip olmasıdır. Bununla ilgili olarak, tarihî metinlerde sin ile yazılışın âdet olduğu, (peltek) se yazılışının ise Arap istilasından sonra ortaya çıktığı, (peltek) se’nin Türkçe ve Farsçaya uygun olmayışı sebebiyle sin’li yazılışın yaygınlaştığı, Türkistan Vilayeti Gazeti’nde “Semerkant Sözü Hakkında Mektup” adlı makalede işlenmiştir (Eriş Hamza 2015: 222-223).

Diğer bir yer adı olan *Kāşgar* da TR’de ***Kāşgar*** (77 defa) ve ***Kāşkar*** (50 defa) olmak üzere iki farklı biçimde yazılmıştır. Bu ikili biçimler tarihî metinlerde de mevcuttur (Eriş Hamza 2015: 222). Özel isimlerde de aynı karışıklık vardır: *Muhammed Şādık Kāşgarī* (4a/13), *Seyyid Ziyāü’-d-dīn Kāşgarī* (61a/14-15), *H’āce Şerīf Kāşkarī* 40b/6, 49a/16.

2.1.7.3. Diğer yazılışlar

TR’de yer alan diğer özel isimlerin bazılarının yazımında, söyleyişten ya da hatalı yazılıştan kaynaklanan farklılıklar görülmektedir. Bu yazılışlar için şu örnekler gösterilebilir:

Hemidni 27a/8 (h > h) , *Şāhībik Hān* 77b/15 , *Süyünç* 79b/15 , *Nigār* 68b/7 , *Urus Hān* 34b/1 , *Qazaq* 34b/9

قضاق ; Endicānga 53b/5 اندېخانده , Özkenddin 32b/2 اورکنددین . Alabuğa

42b/16 آبابوغی yer adında ise elif-i maksûre kullanılmıştır.

Yukarıdaki kelimeler TR’de metin tamiri yapılarak yazı çevrimi yapılmıştır.

3.1.8 İlk Hecedeki /e/ ve /i/ Ünlülerinin Yazılışı

TR’de ilk hecede yer alan /e/ ve /i/ ünlülerinin yazılışında tutarlılık yoktur. Bu sebeple bu tür kelimeler yazıldıkları biçimde yazı çevrimi yapılmıştır. Bu yazılışlardan

bazıları şunlardır: *keldi* 8a/19 کلدی , *kildi* 32b/17 کیددی ; *keltürdi* 10a/17 کلتوردی ,
kiltürdi 40b/3 کیتوردی ; *yetti* 51a/3 یتت , *yitti* 22a/17 یتتی ; *yer* 59b/12 یر , *yir*
39b/15 یر ; *men* 62a/8 من , *min* 49a/12 مین ; *sendin* 13a/17 سندن , *sin* 7b/12 سین
; *eşitti* 40a/2 اشتتی , *işitip* 18a/11 ایشیب ; *elçiler* 63b/5 العی لار , *ilçiler*
75a/5 ایلچی لار ; *etsem* 5b/5 اتم , *itip* 56a/10 ایتب .

3.2. Ses Bilgisi ile İlgili Notlar

3.2.1. Ünlüler

3.2.1.1. Ünlülerin durumu

TR’de alıntı kelimelerin çoğunda elif, vav, ye ünlülerinin yazılması veya yazılmamasında hatalar vardır. Yazılması gerektiği hâlde bu ünlüler bazen yazılmamakta; bazen de tam tersine yazılmaması gerektiği hâlde yazılmaktadır. “İmla hataları” bölümünde bu durumlar örneklendirilmiştir. Her iki durum da, elif, vav, ye’nin, Arapça’daki uzunluğu göstermediğini ve bu harflerin bulunduğu kelimelerin aslında 19. yüzyıl Kâşgar söyleyişinde kısaldığını ispatlamaktadır.

Özellikle ye harfinin fâil, mütefâil, müf’il vb. vezinlerde, yazılmaması gerektiği hâlde yazılması; kullanılmaması gerektiği hâlde Farsça tamlamalarda kullanılması, bu harfin

uzunluğu göstermediğinin açık delilidir. Eğer bu harflerin bulunduğu kelimeler Kâşgar ağzında uzun telaffuz edilmiş olsaydı müstensih bu hatalara düşmezdi.

3.2.1.2. /e/-/i/ meselesi

TR’de e yazılışının çoğunlukta olduğu kelimeler şunlardır:

eşit- (14) / *işit-* (9)

kel- (233) / *kil-* (31)

keltür- (114) / *kiltür-* (8)

ket- (24) / *kit-* (8)

ber- (209) / *bir-* (0)

yet- (185) / *yit-* (1)

et- (4) / *it-* (3)

yer (48) / *yir* (2)

men (96) / *min* (3)

Yukarıda TR’de geçen sayılarıyla birlikte verilen kelimeler, gerek aynı dönemde yazılan Shaw sözlüğünde⁹ gerek Yeni Uygur Türkçesinde e’li biçimdedir. TR’de de e’li biçimler i’li biçimlere göre çok fazla olduğuna göre, metnin yazıldığı dönemde de bu kelimelerin e’li söylendiği düşünülebilir. Bu durumda i’li yazılışlar Klasik Çağatay imlasının izleri olarak görülebilir.

TR’de i yazılışının çoğunlukta olduğu kelimeler aşağıda listelenmiştir:

ilçi (6) / *elçi* (1)

sin (19) / *sen* (12)

TR’de i’li biçimleri çoğunlukta olan *ilçi* kelimesi, Shaw sözlüğünde ve Yeni Uygur Türkçesi’nde de i’li biçimde olduğuna göre, metnin yazıldığı dönemde de bu kelimenin i’li söylendiği düşünülebilir. *Sen* zamirinde ise farklı bir durum vardır TR’de i’li biçimler çoğunlukta iken bu kelime, Shaw’da¹⁰ ve Yeni Uygur Türkçesi’nde e’li biçimdedir. *sin*

⁹ Sadece *ber-* ve *et-* fiili Shaw sözlüğünde *bir-* ve *it-* biçimindedir.

¹⁰ Shaw sözlüğünün Türkiye’deki 2014 yayınında açık e’li kelimeler *sen* kelimesinde olduğu gibi bazen *a* ile gösterilmiştir.

yazılışının çoğunlukta olmasına rağmen, bu kelimenin de yazıldığı dönemde e’li söylendiğini düşünmek mümkündür.

3.2.1.2.1. ir- fiili ve türevleri

TR’de *ir-* ve türevleri (*irdi, idi, irken, iken, irmes, imes, irmiş, irür*) i’li biçimleri ile yer almaktadır. Aynı kelimeler döneme ait bir sözlük olan Shaw’da da i’lidir. Yeni Uygur Türkçesinde ise bunlar e’lidir. Bu kelimelerin söylenişinin Klasik Çağatay Türkçesindeki gibi i’li olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte Yeni Uygur Türkçesindeki gibi e’li söylendiği de varsayılabilir.

3.2.1.2.2. Teklik I. ve II. şahıs eklerinde /e/-/i/ seslerinin durumu

TR’de *-men* biçimi 59 defa geçerken, *-min* biçimi 1 defa geçmektedir. Teklik ikinci şahıs eki ise *-sin* şeklinde (14 defa) yazılmaktadır. Bu durum zamirlerin ekleşmemiş biçimlerinin metindeki görünüşüyle paraleldir. Yeni Uygur Türkçesinde ise bu ekler *-män, -sän* biçimindedir (Yazıcı Ersoy 2007: 385).

3.2.1.3. Ünlü genişlemesi

Bazı araştırmacılar bu ses değişikliğini düzleşme olarak kabul etmişlerdir. Biz bu ses değişmesinde vurgunun etkisi olduğunu düşünüyoruz. Vurgusuzluk nasıl daralmaya yol açıyorsa vurgu da genişlemeye yol açmaktadır.

TR’de isim veya fiil tabanlarında ikinci hecede yer alan dar ünlülerin genişlediği örnekler bulunmaktadır: *tolu* > *tola* 39b/3, *tolasudın* 35a/10, *tolarak* 67a/15, 69a/13, 86a/10, 88b/12; *köçün-* > *köçenip* 21b/5; *körün-* > *körenedur* 26b/14, *körenür* 88a/17; *koşul-* > *koşaldılar* 34b/10; *kötür-* > *köterilip* 5b/1, 27a/5, *köterdi* 11a/14, 31a/4, *köteredur* 14a/16, *kötergeyler* 24a/18, *köterdiler* 39a/6, *köterildi* 39b/19, *köterip* 2a/1, 45b/2, *köteripdur* 46a/13, *köteralmas* 56a/10; *ötkür-* > *ötkerdi* 72b/4, *ötkerdim* 8a/8, 25a/15, *ötkerdiler* 18b/6, 23b/17, 51b/5, 56b/16, *ötkerip* 50b/4, *ötkerür* 77b/7, *ötkergen* 85b/9, *ötkeralğay* 91a/3.

Bu örneklerden birçoğunun ses değişikliğine uğramamış biçimleri de TR’de bulunmaktadır: *köçünüp* 25b/11, 50a/19; *köründi* 7a/4, 7a/13, 55b/5, 90a/4, *körünedur* 16a/9, *körünmeklik* 29a/18, *körünür* 80b/17, *körünüp* 83a/3, *körüngey* 87a/16; *koşuldu* 15a/15, 17a/18, 18b/2, 46b/3, 46b/9, *koşuldular* 17b/1, 20b/13, 21a/19, 21b/4, 25b/3, *koşulğan* 21b/3; *kötürür* 54a/17, *kötürüp* *körüşüp* 54b/2; *ötkürip* 34b/14.

Eckmann ve Bodrogligeti’nin Çağatayca’nın ağırlıklı olarak klasik öncesi klasik sonrası gramerini incelediği örneklerde daha çok dar ünlülüdür: *tolun* “dolu”, *körün-*, *koşul-*

(Eckmann 2003: 251, 57, 239); **körün-** (Bodrogligeti 2001: 161-162). **Köter-** ve **ötke-** fiilleri ise Eckmann'da geniş ünlülüdür (Eckmann 2003: 237, 245). Bu fiiller TR'deki şekilleri destekler durumdadır; metindeki dar ünlülü biçimlerin varlığı ise klasik imlanın etkisini düşündürmektedir.

TR'deki örnekler Yeni Uygur Türkçesinde **tola**, **körünmek**, **koşulmak**, **kötermek**, **ötkerme** “kalbur, elek” şeklindedir (Necip: 1995). Görülüyor ki **tola** kelimesindeki ses değişmesi tamamlanmıştır. **köter-** ve **ötke-** fiilleri de Yeni Uygur Türkçesinde geniş ünlülü olduğuna göre, 19. yüzyılda bu fiillerin söylenişte geniş ünlülü olduğu düşünülebilir. **körünmek** ve **koşulmak** fiillerinde ise durum farklıdır; bu fiillerin 19. yüzyılda muhtemelen dar ve geniş biçimleri bir arada kullanılmaktadır.

İkinci hecede görülen bu ses değişmesi, TR'de bazı sayılarda da tespit edilmiştir: **alte**, **yete**, **yigirme**. Bu kelimeler Yeni Uygur Türkçesinde de **alte**, **yette**, **yigirme**, **jigirme** şeklindedir (Necip: 1995). TR'de bu kelimelerin çok azında dar ünlülü biçimler de vardır, bunların metindeki geniş ünlülü şekillere göre oranı şudur: **alte** biçimi 28 defa geçerken **altı** (35b/9) sadece bir defa, geçmektedir. **yete** biçimi 36 defa görülürken yeti (80a/5, 82b/18) biçimi sadece 2 defa görülmektedir. **Yigirme** ise metinde sadece geniş biçimi ile (32 defa) geçmektedir. TR'de bu kelimelerin e'li biçimde yazılması, bu kelimelerdeki genişlemenin 19. yüzyıl Kâşgar ağzında tamamlanmış olduğunu göstermektedir.

TR'de genişlemenin beklendiği geniş zaman ve geniş zaman sıfat-fiil eklerinde durum tam tersidir. Ünsüzle biten tek heceli al-, bar-, ber-/bir-, bil-, bol-, bul-, ir-, kal-, kel-/kil-, kör-, öl-, sal-, tur-, ur-, yür- fiillerinde bu eklerin durumu TR'de, ET'de olduğu gibi dar ünlülüdür. Bunların geniş ünlülü biçimleri son derece azdır: **körer irdi** 55a/11, **turarnı** 64a/17, **turar** 61a/12; **urar** 33b/12, 56a/4, 88b/2. ET'de -Ar eki getirilen bazı fiillerin bile TR'de -Ur ekli biçimlerine rastlanabilir: **tutur irdi** 63a/10, **tartur** 21b/16, **tapurdın** 22a/2.

3.2.1.4. Ünlü kaynaşması

Gramerleşmenin aşamalarından olan ve gramerleşmede ses aşınması (phonetic erosion) (Gökçe 2013: 30) olarak adlandırılan ünlü kaynaşması, TR'de zarf-fiil eki almış asıl fiile yardımcı fiilin eklenmesiyle oluşan birleşik fiillerde görülmektedir. TR'de **al-** yardımcı fiili ile yeterlilik ifade eden birleşik fiiller yapılmıştır ve bu yapıdaki örneklerin tamamına yakınında ana fiile gelen zarf-fiil eki ile **al-** yardımcı fiilin ünlüsü arasında kaynaşma ortaya çıkmıştır. Metindeki örnekler geçirdikleri ses değişmesi ile aşağıda gösterilmiştir:

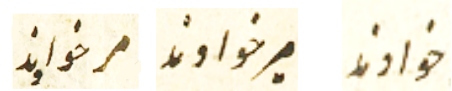
çala almasam > *çalalması* 14a/14, çıka almadı > *çıkalmadı* 41a/16, tuta almay > *tutalmay* 42b/8, ötkere alğay > *ötkeralğay* 91a/3, bere alğay > *berelgey* 26a/10, 38b/1, kötere almas > *köterelmes* 56a/10, keltüre almas > *keltürelmes* 44b/12.

3.2.1.5. Vâv-ı mâdûlenin söyleyişten kalkması

TR’de yer alan ve klasik Çağatay imlasından farklı olan yazılışlar, eserin yazıldığı dönemde Kâşgar ağzındaki söyleyişlere ait ipuçlarını vermektedir. Klasik Çağatay imlasına bağlı olarak TR’de vâv-ı mâdûlenin yazıldığı örnekler bulunduğu gibi, bu harfin yazılmadığı örnekler de mevcuttur. Vâv-ı mâdûlenin yazılmaması, 19. yüzyıl Kâşgar ağzında o sesin bulunmadığını göstermektedir. TR’de geçen örnekler aşağıdadır:

Vâv-ı Mâdûleli yazılış: *H’âce* 4a/17, 11a/15, 11b/4, 11b/5, 14b/14, 18b/14, 19b/8, 19b/10, 21a/7, 21a/11, 21a/17, 21b/6, 23a/13, 23a/14, 26a/17, 27b/11, 27b/13, 27b/16, 28a/15, 28b/9, 37a/18, 38b/8, 38b/10, 38b/19, 39a/6, 39a/11, 39b/6, 40b/6, 41a/19, 41b/2, 41b/3, 41b/6, 41b/8, 41b/17, 42a/8, 45b/10, 49a/16, 52a/18, 52b/3, 54a/11, 64b/7, 65a/18, 74a/15, 74a/17, 74b/6, 74b/8, 74b/11, 74b/14, 74b/17, 74b/17, 75a/16, 75a/16, 75a/17, 75a/18, 75a/19, 75b/7, 79b/7, 79b/9, 79b/11, 79b/11, 79b/16, 80a/16, 81a/18, 81b/1, 81b/3, 81b/6, 83b/13, 84a/12, 84a/13, 85b/6, 85b/8, 85b/8, 86a/4, 87a/4, 87a/8; *h’âbda* 35b/6; *H’âceğa* 22b/9; *H’âcegân* 11a/17, 84a/16, 88a/10, 88a/12, 88a/13, 88a/14; *h’âheridin* 73b/7; *h’âherleriğa* 89b/3; *h’âherlerini* 89b/2; *h’âher-zâdesiniñg* 87b/17; *h’âhî* 18a/7; *h’âhladı* 36a/8, 38b/11, 49b/17, 51a/15, 58a/17; *h’âhlar irdi* 50b/18; *h’âhladı* 87a/3; *h’âhlağan* 8b/9, 14a/18, 20a/16, 88a/19, 90b/14; *h’âhlağanların* 10a/9, 10a/10; *h’âhlamay* 65a/12; *h’âhlap* 85b/12; *h’âhlasa* 84b/1, 87a/13; *üzr-h’âhlık* 11a/11; *üstüh’ân* 12b/1, 84a/1; *üstüh’ânıñg* 77b/9; *merdüm-h’âr* 23a/3; *h’âr* 23a/7, 25a/18; *h’âniñgizlerde* 75b/6; *H’ârezmşâh* 4b/17; *der-h’âst* 24b/17; *h’âstkârlık* 66b/5; *devlet-h’âhlık* 37a/5, 85b/13; *dil-h’âh* 35b/13; *destâr-h’ânnı* 65b/14; *h’âhlarıdın* 31b/9; *h’âhladı* 32b/4; *h’âhladılar* 71a/14; *h’âhlap* 63b/16; *h’âtyşdın* 63a/15; *h’âtyşävendî* 63a/18; *h’âtyşävendlikni* 63b/5; *h’âşlık* 63a/14; *h’âşlıkğa* 53a/16; *h’âştendârlık* 16a/3; *h’âtyşî* 63a/9; *H’ônd(mâr)* 61a/11; *Mâr h’ônd* 61a/19, 71b/11-12; *h’ubâde* 61a/5.

Mâr h’ônd (2 kez) ve *H’ônd(mâr)* kelimelerinin

biçimlerinde eliften sonra da vav ile yazılması ilgi çekicidir. Bu yazılış muhtemelen kelimenin *Mâr h’ând* değil *Mâr h’ônd* okunması gerektiğini gösterir.

Vâv-ı Mâdûlesiz Yazılış: *hâbıda* 49a/5; *hâher-zâdem* 63a/12; *hâheri* 85a/9; *hâhî* 37a/15; müteveccih-i *Hârezm* 33b/4; yürüş-i *Hârezm* 33a/4; *Hârezmge* 78a/5; °azm-i *Hârezmni* 33a/18; sevâd-*hânlık* 83a/14; *hâyşâvendlikimnîng* 63a/14; şîr-*hâre* 28b/1, 47a/5-6.

TR’de vâv-ı mâdûlenin en çok korunduğu yer, özel isimlerde unvan olarak kullanılan *H’âce* kelimesidir. Buna karşılık yer adı olan *H’ârezm* kelimesinde ise durum farklıdır. Metinde bu kelimenin yazılışında çoğunlukla vâv-ı mâdûlenin bulunmaması, kelimedeki söyleyişin Türkçeleştiğini göstermektedir. Söyleyişteki bu durum kelimenin sık kullanılmasıyla ilgili olabilir.

TR’de vâv-ı mâdûlenin yazılışındaki özensizlik *hânedânları* kelimesinde de görülmektedir. Kelimede olmaması gerektiği hâlde, 14b/11’de vâv-ı mâdûle kullanılmıştır.

3.2.2. Ünsüzler

3.2.2.1. Ünsüz uyumu

TR’de tonsuz ünsüzlerle biten kelimelere tonsuz ünsüzlerle başlayan eklerin geldiği görülür: *taptı* 9b/19, *tüşti* 21a/2, *ötti* 25b/10, *korqtılar* 14b/1, *tuttılar* 25a/14, 25b/14, *töktiler* 26a/6, *çöktiler* 27b/6-7, *taptılar* 27b/8, *tuttılar* 25a/14. Görülen geçmiş zaman ekindeki tonsuz biçimler, fiil /t/ ünsüzü ile bitiyorsa te harfinin iki kez yazılması ile gösterildiği gibi; tek te ile de gösterilmektedir. Bazen bu tek te harfinin üzerine şedde de konulmaktadır. Eckmann’ın da (Eckmann 2003: 114) belirttiği gibi, görülen geçmiş zaman eklerindeki bu tonsuz biçimler Klasik Çağatay Türkçesi örneklerinde de yer almaktadır. *taḥḳīḳka* 22a/17 örneğinde olduğu gibi yönelme hâli ekinde de aynı durum söz konusudur. Bunlardan yola çıkarak TR’de tonsuz uyumunun tam olduğu söylenebilir. Bu uyuma aykırı gibi görünen *yetdiler* 25b/4, *bolupdur* 27b/14 gibi örnekler ise klasik imlanın etkisiyledir.

3.2.2.1.1. Tonsuzlaşma

TR’de alıntı kelimelerin son ünsüzleri, Çağatay Türkçesiyle yazılan diğer eserlerde olduğu gibi aslî imlaları ile yazılmışlardır. Ancak az da olsa aslına uygun yazılmayan kelimelerin de mevcut olması TR’nin yazıldığı dönemde kelime sonunda tonsuzlaşma olduğunu gösterir. Aslî yazılışı dal ile olduğu hâlde *ḥayr-bād* kelimesi TR’de iki yerde *ḥayr-bāt* (12a/2, 12a/8) şeklinde geçmektedir. İki örnekte de kelime te ile yazılmıştır. Ayrıca Ar. °*avākib* kelimesinin °*avākīf* şeklinde geçmesi de kelimede tonsuzlaşma olduğunu göstermektedir. Kelimedeki değişim süreci °*avākib* > °*avākīp* > *avākīf* şeklinde olmalıdır. Yukarıdaki iki örnek, aslî imlalarına uygun olarak be, cim, dal ile yazılan diğer kelimelerde

de söyleyişte bir tonsuzlaşma olduğunu düşündürmektedir. *kaplimdin* 64a/11 kelimesinde görülen ses değişmesi ise, *kaavl* > **kafl* > *kapl* şeklindedir ve söyleyişteki tonsuzlaşmanın metinde somutlaşmış biçimidir. p’li yazılan *merkepke* (90a/6) ve *iptidā* (2a/6) kelimesi de diğer tonsuzlaşma örnekleridir.

3.2.2.2. /p/ - /f/ meselesi

Eckmann Çağatay Türkçesinde kelime içindeki p > f değişmesi için şu örnekleri verir: *ofra-* / *ofran-*, *ofrak*, *tofrak/ğ*, *yafrak/ğ* (Eckmann 2003: 37).

Ona göre bu örnekler ilk defa Nevâyî’de görülmüştür. Zafername’den de bir tek örnek verir: *köfrüg/k* (Eckmann 2003: 37). Ancak dikkat edilirse örneklerin hepsinde değişim hece sonunda olmaktadır. Hece sonunda görülen bu değişme bazı Türk lehçelerindeki sızıcılaşma eğilimine uygun olarak doğal bir gelişmedir. TR’de buna uyan şu örnekler vardır:

kofup “kalkıp” 14a/9, 14b/2 (metinde İki yerde görülen *kof-* biçimine karşılık sekiz yerde de *kop-* biçimi bulunmaktadır), *tafur* “bulur” 16a/16, *tafurğa* “bulmaya” 19a/9, *taşsurup* “ısmarlayıp” 24b/7, *yafrag* “yaprak” 20b/18, *çaftular* “yağmaladılar” 31a/14, *çafıp* “yağmalayıp” 41a/17, *çafmak* “yağmalamak” 43a/10. Bu değişmenin hece başında görüldüğü *töfesige* “tepesine” 12a/12 örneği de bulunmaktadır.

Bu doğal gelişmenin dışında TR’de p > f değişmesinin kelime başında da görülmesi ilgi çekicidir:

füşürmeysin “pişirmiyorsun” 42a/16, *füşürüp* “pişirip” 42a/10, *füşürüpdur* “pişirmiştir” 42a/10-11.

fütüp “yazıp” 35b/14, *fütügeyler* “yazsınlar” 40a/4, *fütümepdurlar* “yazmamışlardır” 7a/2, *fütülmey* “yazılmadan” 6b/3, *fütülgen irken* “yazılmış idi” 19a/17-18, 19a/19, 19b/1 (Metinde yedi *fütü-/fütü-* örneğine karşılık yedi *pütü-* örneği vardır), pat fırsat > *fat¹¹ fırsat* “tam (o) fırsatta” 18a/1.

Özel isimlerde de bu ses değişmesinin izlerine rastlanmaktadır:

Deşt-i Kıpçak > *Deşt-i Kıpçak* 37b/4, *Oratöpe* > *Oratöfe* 69a/7, 69a/8. Metinde bu yer isimlerinin p’li şekilleri de bulunmaktadır.

¹¹ fat kelimesinin tek başına kullanımı için bk. Shaw 2014: 109.

Bu değişme alıntı kelimelerde dahi görülebilmektedir¹²:

perverdigā(r) > *ferverdigā(r)* “Tanrı” 20a/12, pīşvā > *fīşvāları* “önderleri” 24a/10, perākende > *ferākende* “dağılma” 33b/13, piyāde > *fiyāde* “piyade” 41a/9, pertevi > *ferteve* “ışığı” 20a/18, piyāde kılıp > *fiyāde kılıp* “yaya bırakıp” 38a/3, perdāhte kılıp > *ferdāhte kılıp* “temizleyip” 85a/6.

Buna karşılık, alıntı kelimelerde tam tersine f > p değişmesi de TR’de görülür:

sīm-fāşlıęını > *sīm-pāşlıęını* “gümüş saçmayı” 30a/12, zafer > *zaper* “zafer” 33b/13, fāide > *pāyde* “fayda” 42a/7, ferzend > *perzend* “oğul” 51b/19, ferişteler > *perişteler* “melekler” 20b/6, fitne fesādlaręa > *pitne fesādlaręa* “fitne fesatlara” 34b/4, sefil > *sepil* “sefil” 64b/6, 64b/12, *ķaplimdin*¹³ “kavlimden” 64a/11.

Bu ses değişmesi birkaç yerde özel isimlerde de bulunmaktadır:

Fārs > *Pārs* 40a/17, *Fāryāb* > *Pāryāb* 33b/10, *Fūlfül* > *Varaķ-ı Pūlpūl*. *Fārs* kelimesi metinde f’li biçimde de yer alırken, *Fāryāb* biçimi yer almamaktadır.

Türk dilinde aslı /f/ sesi bulunmadığı için tonsuzlaşma yönündeki bu değişim Türkçenin özelliğine daha uygun görünmektedir. Nitekim bugün bazı Türk lehçelerinde f > p sistemlidir:

Kazak Türkçesi: *pikir, dāpter, pil, opa* (<vefa), *apat, pelek* (Tamir 2007: 435; Biray 2015: 45). Kırgız Türkçesi: *payda, parman, palek, park, perzent, depter, sapar, capa, tarap, insap* (Kasapoęlu Çengel 2017: 89). Yeni Uygur Türkçesi: *pārk, tārāp, nāpis, sinip, pikir* (Yazıcı Ersoy 2007: 367). Özbek Türkçesi: *sūprā* (Coşkun 2017: 45).

3.2.2.3. Arapçadan alınmış kelimelerde ünsüzlerin durumu

TR’de alıntı kelimelerde *sin-sad-(peltek) se* harflerinin birbirinin yerine; *ha-hı-güzel he* harflerinin birbirinin yerine ve *dat-zı-zel-ze* harflerinin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. İmla bahsinde örneklendirilen bu yazılışlar, bu harflerin Arapçadaki gibi ayrı telaffuzlara sahip olmadığını ve sırasıyla /s/, /h/ ve /z/ seslerini gösterdiğini kanıtlamaktadır. Yani 19. yüzyıl Kāşgar söyleyişinde (peltek) se, ha, dat, zel gibi harflere ait Arapça telaffuzlar bulunmamaktadır.

¹² Metinde aynı kelimelerin p > f değişmesine uğramamış biçimleri de vardır.

¹³ Değişimin aşamalı olduğu anlaşılmalıdır: *ķavlimdin* > **ķaflimdin* > *ķaplimdin*. Metinde üç örnekte bu değişim görülmemektedir: *ķavlide* 10a/9, *maķbūlü’l-ķavl* 41b/18, *ķavli* 42b/8.

3.2.3. Eklerde Ses Uyumlarının Bozulması

Çağatay Türkçesi metinlerinde eklerde ses uyumlarının bozulması konusu tartışmalıdır. Bu konudaki görüşlerde, alıntı kelimelere gelen ekler ile Türkçe kelimelere gelen ekler olarak iki ayrı durum söz konusudur. Kemal Eraslan'ın “Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğu”¹⁴ olarak incelediği bu konuyu Eckmann, “vokal uyumu”¹⁵ başlığı altında örneklendirmiştir.

3.2.3.1. Türkçe kelimelerde ek uyumsuzluğu

Eckmann Çağatay Türkçesinde, Türkçe kelimelerde kalınlık incelik uyumunun muhafaza edildiğini; fakat bazı istisnaların müstensih hatası olabileceğini kaydeder (Eckmann 2003: 27-28). Eraslan ise, yabancı kelimelerde görülen uyumsuzlukların, “müstensihler tarafından zamanla Türkçe kelimelere de teşmil edilmiş” olabileceğini düşünmektedir. Eraslan'a göre “Türkçe kelimelere karışık ek getirilişine bakarak, onlarda da karışık telâffuzun mevcudiyetini düşünmek oldukça hatalı olur.” (Eraslan 1970: 114-115).

TR'de yer alan Türkçe kelimelerdeki bazı örnekler, ek uyumsuzluğunun bu metinde de mevcut olduğunu göstermektedir. İnce sıradan olan kelimelere kalın sıradan ekler gelebildiği gibi, nispeten daha az olarak kalın sıradan kelimelere de ince sıradan ekler gelebilmektedir: *yerğaça* 9a/16, *diliğa* 9b/8, 9b/8, *künğaça* 14b/10, *tegemişlik* 36a/3, *künlerğaça* 42a/19, 45b/17, *üçğaça* 81b/1, *beşğaça* 55a/1, *Bikçekğa* 22b/10, *ötükiğa* 28a/12, *işka* 14b/1, *işlerğa* 25a/3; *olarge* 67a/17, *ortage* 51b/1, *Kāşgarge* 81a/7.

3.2.3.2. Alıntı kelimelerde ek uyumsuzluğu

Eckmann ve Bodrogligeti alıntı kelimelerdeki kalın sıradan eklerin -açıkça söylemeseler de- ek uyumsuzluğu oluşturmadığı düşüncesindedirler. Böyle düşündükleri, bu alıntı kelimeleri kalın ünlülü okumalarından anlaşılmaktadır: *ādam-ğa*, *ahl-ığa*, *āfat-lig*, *ālam-ğa*, *āvāra-liq*, *banda-ğa*, *mast-liq*, *mu'tabar-rağ* (Eckmann 1966: 30-31)¹⁶; *va^cdağa*, *şakargä*, *ċālama* (Bodrogligeti 2001: 34).

¹⁴ Eraslan, Kemal (1970). “Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dâir”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 18, s. 113-124.

¹⁵ Eckmann, János (2003). *Çağatayca El Kitabı*. (Çev. Günay Karaağaç). Ankara: Akçağ Yayınları (eserin orijinali 1966'da yayımlanmıştır), s. 27.

¹⁶ Eckmann'ın Chagatay Manual'ini Türkçeye tercüme eden Karaağaç, alıntı kelimeleri *ādem-ğa*, *ehl-ığa*, *āfet-lig*, *ālem-ğa*, *āvāre-lıq*, *bende-ğa*, *mest-lıq*, *mu'teber-rağ* şeklinde okumuştur (Eckmann 1988: 12-13).

Eraslan'ın bu konudaki görüşleri ise şöyledir:

“Klâsik Çağatay yazı dilinde görülen ek uyumsuzluğu imlâ ile alâkalı olduğu kadar, Çağatay yazı dilinin teşekkül ve inkişafı ile de alâkalıdır. Bu inkişaf içinde Arapça ve Farsça kelimelerin telâffuz bakımından bir husûsiyet gösterdiği muhakkaktır. Arapça ve Farsça kelimelere kalın ünlülü ek getirme temâyülünü onların daha ziyâde kalın telâffuz edilişleriyle izah etmek mümkündür. Ancak aynı kelimeye bazen kalın, bazen de ince ünlülü ek getirilmesi, imlâ istikrarsızlığı yanında, tereddütlü telâffuz durumunun mevcudiyetini de düşündürmektedir.” (Eraslan 1970: 114-115).

Alıntı kelimelerin 19. yüzyıldaki görünüşlerine dair ipuçları Yeni Uygur Türkçesi'nden bulunabilir: alem, bende, işret, kudret, muteber (Necip 1995). Görüldüğü gibi bu örneklerde büyük ünlü uyumu yoktur. TR'deki örnekler de bu ipuçlarından yola çıkılarak okunmuştur. Buna göre ince sıradan kelimelere kalın sıradan ekler gelebildiği gibi, daha az olarak kalın sıradan kelimelere de ince sıradan ekler gelebilmektedir:

saht-dillîğda 7b/10, *birâderlîğlarıdın* 22a/6, *bâğîlîğ* 29b/9, *hayâlîğa* 32a/11, *istikbâlîğa* 41b/10, 79a/8, *kemâlîğa* 41b/15, *haylîğa* 80b/19, *H'âceğa* 22b/9, *küçeğa* 59b/14, *zilçeğa* 65b/7, *ammimğa* 87b/10, *katlîğa* 83a/7, *cennetğa* 75a/13, *tevellüdlerîğaça* 4b/12, *hilâfetlerîğaça* 4b/12-13, *mertebeğaça* 7b/16, *târîhğaça* 68a/13, *tahkîkğa* 22a/17, *destgîrlîğ* 23a/15, *hâm-endîşlîğ* 29a/19, *âfiyet-endîşlîğ* 30a/3-4, *emîrlîğ* 17a/4, *câyizlîğını* 31b/19, *pâdişâhîlîğını* 53b/7, *merdânelîğ* 35a/19, *küregenlîğğa* 80a/1, *şevâyiplitîğdın* 85a/5, *büzürglük* 90a/6, *azîmrağ* 50b/10, *bihrağ* 59a/9, 76b/3, *şerhğa* 66b/6, *acâyibrağ* 88b/1, *kabîhrağ* 90b/14. Aşağıdaki örneklerde ise ek uyumsuzluğunun kelimenin sonundaki t'nin palatallığına bağlı olduğu düşünülebilir:

maslaţatlıkidin 24a/8, *bî-bizâ'atlıkni* 91a/2, *sâ'atlık* 37a/11-12, *zirâ'atnîng* 62a/7, *zirâ'atke* 75b/11.

3.3. Biçimbilgisi ile İlgili Notlar

3.3.1. Fiil Çekimlerinde Kullanılan Şahıs Eklerinde Nezaket Biçimi

TR'de peygamber, han, şeyh gibi şahsiyetlerden bahseden cümlelerin yüklemine, özne teklik olsa da çokluk 3. şahıs eki getirilmektedir. Bu şahıslarla ilgili cümlelerde özel ismi tekrarlamamak ya da özel isimden sonra kuvvetlendirme için *özleri* şahıs zamirinin de kullanıldığı görülmektedir. Metinde yer alan örneklerden bazıları şunlardır:

Şāhib-kırān cemā^cat-i ümerālarını Cette tarafıge Moğulistānga yiberge irdiler (33b/19-34a/1).

Hāzret-i Şāhib-kırān Emīr Tümen Özbekni be-resm-i istikbāl fermān kılıp anı i^czāz (ü) ikrām birle *keltürdiler. Özleri* sa^cādet birle Muğal yolıdın rücū^c kılıp Özkende *nüzül kıldılar* (38a/7-9).

Hāzret-i İşān öttiler, özlerini yolğa saldılar. (54a/16)

TR’de sadece yüklemde değil, bu şahsiyetlerle ilgili isim tamlamalarda tekil kişi gösterildiği hâlde saygı ifadesi için çokluk ekinin kullanıldığı durumlar da görülür:

Mevlānāniŋ kademlerige 14b/6, *bu emīr-i kebīr-i ādilniŋ haqqılarıda* 5b/7, *Bābüir Pādşāhniŋ ferzendleri tururlar* 91b/13.

Türkçenin tarihî dönemlerinden itibaren görülen zaket çokluğunun Çağatay Türkçesinde nesir ve nazımda bir çok örneği vardır¹⁷. Türkiye Türkçesinde de bu tür kullanılışların saygı ve nezaket ifadesi için örnekleri bulunmaktadır. (Korkmaz 2007: 258)

3.3.2. İyelik Eksiz Kullanışlar

TR’de isim tamlamalarının bazılarında tamlananın iyelik eki almadığı görülür: *anıŋ nesldin* (38b/17), *anıŋ hidemāt* (85b/6-7), *aḥvālŋiŋ hilālde* (63b/15), *on sekiz yaşda* (19b/6), *yigirme dört yaşda* (19b/6-7). Özel isimlerin yer aldığı tamlamalarda da böyle kullanımlar bulunmaktadır: *Ḳamereddīn vehmdin* (38b/11), *Receb ayda* (80a/15-16).

TR’de geçen bazı örneklerde ise iyelik ekinin kelimedede kalıplaştığı görülmektedir: *Ümerālar Temürniŋ bülendlikige ve özleriniŋ pestliklerige tāb tutalmay bir küni ḥān mecliside galābet kavli birle Temürni pāre pāre kılıp yekpāre tefriḳa böldiler* “Emīrlar Temür’ün yüksekte ve kendilerinin aşağıda olmalarına tahammül edemeyip **bir gün** han meclisinde çoğunluğun sözleşmesiyle Temür’ü parça parça ederek tek parça (iken onu) böldüler.” 42b/7-9; *Mişāli durur küre ḥar nerre-şīr* “**Sanki** paydır eşek, erkek aslana” 33b/11-12

3.3.3. İlgî Hâli Eki

Çağatay Türkçesinde -nıŋ / -niŋ ilgi hâli yerine bazen -nı /-ni eki de kullanılabilir ve Eckmann bu durumun Özbek şivelerinde de bulunduğunu belirtmektedir (Eckmann 2003: 65). Çağatay Türkçesinin klasik sonrası dönemlerinde

¹⁷ Bu örnekler için bk. Tolkun, Selahittin (2015). *Doğu Türkçesi Metinlerinde Başlangıcından Günümüze Saygı ve Nezaket İfadesi Sorunu*, Dil Araştırmaları Dergisi, S. 17, s. 135-157.

kullanılan bu ekin ortaya çıkışı ve işlevleri ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır (Pekacar ve Erdem Uçar 2015: 445-446).

TR’de de ilgi hâli için bu -nI ekinin sık sık kullanıldığı görülmektedir: *leşker tartkannı beyānı* “asker çekmesinin (sefer etmesinin) beyanı” 15a/1, *anı tab^c-ı şerfî* “Onun şerefli tabiatı” 90b/1, *Anı öz ‘ibāreti birle naql kılınğay* “Onu kendi ibaresi (metni) ile nakledeceğim” 14b/18-19, *Anı öz ‘ibāreti birle naql kılınur* “Onun kendi ibaresi ile nakledilir” 19b/12.

Ekin Yeni Uygur Türkçesinde, Özbek Türkçesi ağızlarında ve diğer bazı lehçelerde bu tür kullanılışı bulunmaktadır (Pekacar ve Erdem Uçar 2015: 447).

3.3.4. Yönelme Hâli Eki

Eklerde Ses Uyumlarının Bozulması kısmında da örnekleri görülen bu ek, TR’de -*ga*, -*ge*, -*ka*, -*ke* biçimlerinde kelimelere eklenmiştir. TR’de yer adlarının bazılarında yönelme hâli ekinin görülmemesi, morfo-sentaktik açıdan ilgi çekicidir: *Horāsān barılsa* 16a/19, *Bedaşşān bardı* 64b/3, *Şemerķand istiķbāl körset(t)iler* 32a/19, *Hocend yettiler* 32b/2. Köktürkçede *Ötüken yış olursar* “Ötüken Dağlarında oturursa” KT G 3, KT G 8; *Biriye Çogay yış, Tögültün yazı konayın tiser* “Güneyde Çogay {Yin} Dağlarına, Tögültün Ovası’na konayım dersen” KT G 6-7, *Ötüken yir olurup* “Ötüken topraklarında oturup” KT G 8 (Ercilasun 2016: 500-505) gibi örnekleri bulunan bu özelliğin daha sonraki tarihî lehçelerde görülmeyip 19. yüzyıl Çağatay Türkçesinde görülmesi ilginçtir.

Metinde yer adları dışında, *dergāh-ı ‘ālem-penāh kildi* (32b/16-17) örneğinde de yer tamlayıcısı yönelme hâli eki almamıştır.

3.3.5. Ettirgen Çatı Eki

Çağatay Türkçesinde fiillerdeki ettirgen çatı -ar- /-er-, -ur- / -ür-; -dur- / -dür- / -tur- / -tür-; -gar- / -ger- / -kar- / -ker-, -gur- / -gür- / -kur- / -kür-; -guz- / -güz-; -t-; -z-, -ız- / -iz- -uz- -üz- ekleri ile kurulmaktadır (Eckmann 2003: 55-58). TR’de bu eklerin geçtiği örneklerden bazıları şunlardır: *çık-ar-gumdur* 45a/12, *köç-er-ip* 73a/14, *kaç-ur-up* 38a/3, *keç-ür-ür* 49b/13, *kıl-dur-up* 28a/19, *min-dür-üp* 12b/18, *kavuş-tur-di* 26b/2, *kil-tür-geyler* 24b/11, *öt-ker-ip* 50b/4, *kir-gür-di* 39a/12, *yet-kür-diler* 52a/17, *toy-guz-up* 9b/6, *yür-güz-geyler* 15a/13, *ay-t-ıpdur* 9a/10.

Eckmann’a göre ünlü ile veya r ile biten kök ve gövdelere gelen -t- ekinin (Eckmann 2003: 58) TR’de farklı kullanıldığı bir örnek bulunmaktadır: *yıkıtılar* 36a/5.

3.3.6. -ğay / -gey Ekinin Özel İşlevleri

Çağatay Türkçesinin gelecek zaman eki olan -ğay / -gey eki Eckmann'a göre gelecek; istek, rica veya emir; bazen gelecek-istek, alelâde bir gerçeğe işaret etmek (vecizelerdeki gelecek-istek) ve umûmiyetle İngilizce geniş zamanla tercüme edilecek biçimde ve tahmin için kullanılır (Eckmann 2003: 118).

Bu ekin TR'deki kullanılışlarında geniş zaman dışında farklı işlevleri bulunmaktadır. Ki bağlacı ile kurulan cümlelerde görülen -ğay, -gey eki, öğrenilen geçmiş zaman ve emir eki ile de aktarılabilmektedir. Metinde geçen bu tür örnekler şunlardır:

3.3.6.1. Geniş zaman işlevinde

Bolğay ki mübā(r)ek bolğay 86a/17-18 “**Olur** ki uğurlu **gelir**”,
ümîd-i vâsık turur ki ma^cdelet-i eyyām hamîyyet-me'âb sa^câdet-iktisâb bolğay 90b/15-16 “ümit edilebilir ki adaletli günler (gelir ve Reşid Han) iyilik sığınağı (ve) saadet kazancı **olur**”,

Mîr Ağa ki Emîr Hudâydâdnîng anası bolğay 38b/9 “Emîr Hudaydad'ın annesi **olan** Mir Aga”.

3.3.6.2. Öğrenilen geçmiş zaman işlevinde

ki gerd-i ihānet sizniñ de rûzgârîñgızga olturğay-siz 29b/14-15 “ihamet tozu sizin de rûzgârınıza oturmuş”.

Savuknîñ şiddeti endek pest bolğay irdi 30a/19 “Soğuşun şiddeti biraz aşağı düşmüştü”.

3.3.6.3. İstek işlevinde

tâ ki fırsat fevt bolmağay 27a/8-9 “tâ ki fırsat kaybolmasın”,
aţığa h^vâhladı ki sîvâre bolğay 51a/15 “atını istedi ki süvare **olsun**, atına binmek istedi”.

Emîr Hudâydâd h^vâhladı ki mu^ctemed kişilerini hem-râh kılğay 38b/11-12 “Emîr Hudaydad istedi ki güvenilir adamlarını yoldaş **kılsın**”.

3.3.6.4. Bildirme ve ihtimal işlevinde

Her çend ki andağ turur ammâ resm-i ehl-i târîh mundağ bolğay 77a/7 “(Olaylar) nasıl olursa olsun tarih ehlinin (tarihçilerin) âdeti **şöyledir**”,

müstefād boladur ki tevellüdi sekiz yüz yigirme on tokuzda bolğay 45b/12 “istifade edilerek çıkarılabilir ki doğumu sekiz yüz on dokuz-yirmide **olmalı**”.

Bu ekin farklı işlevlerde görülmesi, o dönemde sıkça kullanıldığının göstergesidir. Böylelikle gelecek zaman dışında, birbirinden farklı eklerin anlamlarını karşılayabilmek için bu ek getirilebilmektedir. Ekin bu işlevleri metindeki anlam zenginliğine katkı sağlamaktadır.

3.3.7. Geniş Zaman Sıfat-fiil Ekinin Kullanımları

Ses Bilgisi ile İlgili Notlar’da “Ünlü Genişlemesi” bölümünde TR’de bu ekin ET’deki gibi daha çok dar ünlülü biçimlerinin bulunduğu örneklendirilmiştir. Bu başlıkta ise, TR’de geniş zaman sıfat-fiil ekinin görüldüğü diğer örneklerden yola çıkılarak, bu eke eklenen hâl ekleri ile birlikte kazandığı işlevler üzerinde durulacaktır. Metindeki bu tür örnekler ve kelimeye kattığı anlamlar şunlardır:

Yönelme hâli ekiyle maksat işlevinde:

kaç-ar-ğa 34b/1 “kaçmağa”, *muķātele eyle-r-ge* 15a/18 “savaş yapmağa”; *tertîb ber-ür-ge* 39a/19-39b/1 “hazırlanması için”.

Çıkma hâli ekiyle zarf-fiil işlevinde:

vukūc tap-ur-dın (ilgeri) 22a/2 “vuku bulmadan”, *vāķi bol-ur-dın* (ilgeri) 43a/14 “olmadan, başlamadan”, *kel-ür-din* (burun) 66b/19 “gelişinden”, *yüz keltür-ür-din* 15b/19 “yönelmekten” örneklerinde çıkma hâli eki ile birlikte ekin kazandığı işlev “-mAdAn, -mAktAn, -işinden” ekleri ile aktarılan zarf-fiil işlevidir. İlk iki örnekte *ilgeri* ve üçüncü örnekte *burun* zaman zarfları kelimelere eklenmiştir, eklerin anlamları bu zarflarla kurulan ilgi üzerinedir.

Yükleme hâli ekinin geldiği *tur-ar-nı* 64a/17, “durmaya”, *iķāmet kıl-ur-nı* 19a/10 “ikamet etmeyi” örneklerinde “-mAYI” eki ile aktarılmaktadır. İlgi hâli ekinin eklendiği *ğāret kıl-ur-nıng* 16b/10 “yağma etmenin” örneğinde ise geniş zaman eki hâl eki ile birlikte “mAnIn” ekiyle aktarılarak isim-fiil işlevini kelimeye katmaktadır.

3.3.8. Bildirme Eki

Eckmann *Yardımcı Fiiller* bahsinde *-dur /-tur, durur / turur* varyantları ile gösterdiği bu ekle ilgili olarak şu bilgileri verir:

“Aslen *tur-* “durmak” fiilinin geniş zaman çekimi olan bu yardımcı fiil, sadece geniş zamanda mevcuttur. Yardımcı fiilin ek halini almamış olan geniş şekli, daha çok şiirde bulunur.” (Eckmann 2003: 132).

TR’de isimlere eklenen *turur* geniş zaman çekimli ek-fiilin kelime olarak geldiği örnekler dışında bildirme ifade ederek eklediği örnekler de bulunmaktadır. Bu örneklerin az bir kısmı tonsuz uyumuna göre *-tur* biçimindedir. Çoğunluğu ise *-dur* olarak kelimeye eklenmiştir. Bu eki her zaman kalın okumamızın sebebi, Yeni Uygur Türkçesinde sadece *-du* biçiminin bulunmasıdır. (Yazıcı Ersoy 2007: 378, Öztürk 1994: 54). Metinde geçen bazı örnekler şunlardır:

kadīm-dur 1b/4, *kim-dur* 3b/14, *bular-dur* 4a/11, *hemşîreleri-dur* 8a/1, *keltürmeklik-dur* 9a/1, *kelgüsi-dur* 82b/16.

turur kelimesinden eklenen birleşik fiil çekimlerinde de aynı durum söz konusudur:

yağa-dur 12a/10, *eşitile-dur* 13b/4, *yürüy-dur* 9a/13, *kelip-dur* 29b/11, *eylep-dur* 15b/4.

3.3.9. Farsça Eklerin Kullanılması

Çağatay Türkçesi ile yazılan diğer metinlerde olduğu gibi, TR’de de Arapça ve Farsça kökenli kelimeler bolca yer almaktadır. Türkçe kelimelerle iç içe olan bu alıntı kelimelerden müelliflerin bu dilleri iyi bildikleri anlaşılmaktadır. Öyle ki bu dillerin özelliklerini Türkçe söz dizimine ve biçimbilgisine de karıştırdıkları görülmektedir. TR’de bu durumun pek çok örneği bulunmaktadır. Bunlardan birisi de metinde çoğunlukla alıntı kelimelerde görülen Farsça *ya-yı* vahdet (*ī*) ekinin Türkçe kelimelere eklendiği örneklerdir:

tüş-ī “bir rüya” 13a/12, *nemerse-ī* “bir şey” 31b/16, *nemerse-ī-ge* “bir şeye” 27a/1, *yer-ī* “bir yer” 60b/17, *hān-ī* “bir han” 45a/1, *nām-ı hān-ī-din* “bir hanlık isminden” 45a/9. Bu örneklerin bazıları önlerine pekiştirici olarak getirilen *bir* sıfatı ile birlikte sıfat tamlaması kuruluşundadır¹⁸.

TR’de Farsça mastariyet *ye’si* (Bangî 1972: 51) sık kullanılmıştır ve bir örnekte de Türkçe kelimeye getirilmiştir. Aynı ekin Türkçe karşılığı olan *-lık*, *-lik* ile karşılandığı örnekler de bulunmaktadır. Hatta bu örneklerin bazılarının birbirine yakın varaklar içerisinde ve aynı kelimelere eklenmiş olduğu görülmektedir:

¹⁸ Bunlar için bk. “Bir Sıfatı İle Kurulan Tamlamalar”.

mesned-i hākān-ī-de “hakanlık dayanağında” 89a/2, *mesned-i hākānlık* “hakanlığın dayanağı” 90a/10-11; *istiklāl-i tamāmī* “tam bağımsızlık” 46b/5, *istiklāl-i tamāmliġım* “tam bağımsızlığım” 45a/11; *kāmran-ī-din* “mutluluktan” 32a/10, *kāmran-lık* “mutluluk” 23b/11.

yaġı-ger-likler “düşmanlıklar” 62b/3, *yaġı-ger-lik* “isyan” 62b/19, 62b/19-63a/1; *tur(a)-dār* “kalkanlı” 59b/15 örneklerinde de Türkçe kelimelerde Farsça *-ger* ve *-dār* ekleri bulunmaktadır.

TR’de iki yerde Moğolca *noyan* kelimesine Farsça çokluk eki getirilmiştir: *noyanān* “noyanlar” 33a/5, 37a/3.

TR’de Türkçe kelimelere Farsça eklerin gelmesi durumunun tam tersi bir durum, Farsça çokluk biçiminde olan kelimelere Türkçe *-lAr* çokluk ekinin getirilmesidir: *dilāverān-ı ceng-āzmāylar* “çok savaş görmüş kahramanlar” 27a/19, *dervīşānlarġa* “dervişlere” 72b/11. Aynı şekilde Arapça çokluk biçiminde olan kelimelerde de *-lAr* eki görülmektedir: *aḥfādlarġa* “torunlarına” 3b/7, *vākı‘ātılarġı* “olayları” 4b/14, *aḥkāmlarġıdur* “hükümleridir” 6a/4. Bu örneklerde alıntı kelime Türkçede teklik anlamı kazandığı için, çokluk anlamı *-lAr* ile sağlanmıştır.

3.4. Söz Dizimi ile İlgili Notlar

3.4.1. Fiil-Tamlayıcı İlişkisi

İstem konusunun bir alt başlığı olarak değerlendirilebilecek fiil-tamlayıcı ilişkisi TR’de yer alan bazı cümlelerde, Türkçede beklenen şekilde olmamıştır. Tamlayıcıların bazıları eksiz, bazıları da farklı hâl ekleri ile yüklemle ilgi kurmuşlardır. TR’de çeşitli durumlarda görülen fiil-tamlayıcı ilişkileri aşağıda tasnif edilerek örneklendirilmiştir:

Yönelme hâli Yerine Yalın Hâl:

Türkiye Türkçesinde yönelme hâli ile kullanılan tamlayıcılar aşağıdaki örneklerde yalın hâl ile kullanılmaktadır:

Ƙımız, ḥānnıṅ iligide bu endiṣege yir dōkti “Han elindeki kımızı bu endişeyle **yere** döktü” 39b/14-15,

her ne olardin vüçüd kelse “Onlardan ne **meydana** gelirse” 65b/5,

‘Ādil Ṣāh ‘azm eylep dergāh-ı ‘ālem-penāh kildi “Âdil Şah yürüyüp **âlemin sığınağının** (hükümdarın) **dergâhına** geldi” 32b/16-17.

Vasıta Hâli Yerine Yönelme Hâli¹⁹:

Türkiye Türkçesinde vasıta hâli ile kullanılan tamlayıcılar aşağıdaki örneklerde yönelme hâli ile kullanılmaktadır:

Bu üç emîrge mülâkât boldılar “Bu üç **emîrle** buluştular” 17a/1,

erkân-ı devletlerge mülâkât bolğay-men “**devlet erkânıyla** buluşacağım” 16b/1-2,

düşmenge mukâbele mukâtele vâki^c boldı “**düşmanla** karşılaşma (ve) vuruşma vâki olmuştu” 22a/11-12,

Şibanğa ittifâk kılıp “**Şiban’la** ittifak ederek” 89b/3-4

minberdin tüşüp köçerge meşğül boldılar “minberden inip **gitmekle** meşgul oldular” 12a/3.

TR’de tarih ifadelerinde yönelme hâli ekinin “olarak” anlamında kalıplaştığı görülmektedir:

tārîhka tā alte yüz yılğaça “tarih olarak ta altı yüz yılına kadar” 4b/14

tārîhka tokuz yüz ellik birdur “tarih (olarak) dokuz yüz elli birdir” 6b/4-5

Tārîhka yete yüz yetmiş alte “Tarih (olarak) yedi yüz yetmiş altı” 30a/7

Tārîhka sekiz yüz altmışdur “Tarih (olarak) sekiz yüz altmıştır” 46a/18.

Yönelme Hâli yerine Yükleme Hâli:

Türkiye Türkçesinde yönelme hâliyle kullanılan tamlayıcılar aşağıdaki örneklerde yükleme hâli ile kullanılmıştır:

ümerā ve mülâzımlarını ayttı “emîrlerine ve **mülâzımlarına** şöyle söyledi” 35b/16,

Özbikni be-resm-i istiğbâl fermân kılıp “**Özbik’e** karşılama âdetine göre buyurup” 38a/7,

anı Pir Muhammed Bengi laqab koydılar “**ona** “Pir Muhammed Bengi” (diye) lakap verdiler” 41b/5-6,

anı kemâl-i ihtimām ve itmām birle oğlum didi “**ona** tam ve noksansız bir ihtimam ile “Oğlum” dedi” 38a/15,

uruşda hānnı bir ok urup irdi “savaşta **hana** bir ok atmış idi” 82b/3

¹⁹ Diğer örnekler için bk. Biçimbilgisi ile İlgili Notlar-Yönelme Hâli Eki.

Çıkma Hâli yerine Bulunma Hâli:

Türkiye Türkçesinde çıkma hâli ile kullanılan tamlayıcı, şu örnekte bulunma hâli ile geçmektedir:

hemîşe hâtürümda kiçür irdi “daima **aklımdan** geçiyordu” 13b/13.

Aşağıdaki örnekte ise bulunma hâli eki zaman bildirmektedir:

ağşamda keldi “akşam geldi” 52a/19.

Yükleme Hâli yerine Çıkma Hâli:

Aşağıdaki örnekte *sura-* fiili, çıkma hâliyle kullanılmıştır:

ferzendiniñ ahvâlidin suradı “evladının **durumunu** sordu” 10b/8.

TR’de bazı yer adlarının ek almadan yükleme bağlanması ilgi çekicidir:

vaqtîki sizler Horāsân barılsa “sizler **Horasan’a** gittiğiniz zaman” 16a/19,

Muhammed Haydar Mirzâ Bedahşân bardı “Muhammed Haydar Mirza **Bedahşan’a** gitti” 64b/3,

ümerâ Şemerķand istiķbâl körset(t)iler “emîrlere **Semerķand’a** doğru yöneldiler” 32a/19,

Özkenddin revân bolup Hocend yettiler “Özkend’den yola çıkıp **Hocend’e** ulaştılar” 32b/2,

Hân anıñğdın kaçıp Moğulistân kilgen irdiler “Han ondan kaçıp **Moğulistan’a** gelmişlerdi” 44a/4-5,

hännüñ ĞIrāk barmağlıķınıñ sebebi mezkûr bolğandır “hanın **Irak’a** gitmesinin sebebi zikredilmişti” 44b/14.

Yer adlarının yükleme eksiz bağlanmasına Köktürkçe metinlerde de rastlanmaktadır. Örnekler için bk. *Biçimbilgisi ile ilgili notlar - Yönelme Hâli Eki*.

3.4.2. Tamlamalar

TR’de Farsça ve Arapça’dan gelen alıntı kelimelerle birlikte, bu dillerin kurallarına göre kurulan tamlamalar da yer almaktadır. Metindeki Arapça tamlamaların çoğu özel adlardır. Diğer Arapça tamlamaların sayısı Farsça tamlamalara göre çok azdır: *ümmü’l-belâ* 54a/2, *âhirü’l-emr* 70b/13, *beyne’l-akrân* 59b/10, *düstürü’l-amel* 60b/19, *dâyimü’l-evķât* 63b/19, *alâ hâze’l-ķiyâs* 82b/13, *dârü’l-beķâğa* 87b/8. Bunlardan bazıları Farsça tamlamaların bir ögesi durumundadır: *sultân-ı refî’u’ş-şân* 4a/18, *şāh-ı aliyü’l-ķadr* 4a/18, *sāyirü’l-etrāk-i şahrāyî* 54b/5.

TR’de Türkçe ve Farsça tamlamalardaki dikkat çekici bazı özellikler aşağıda ayrıca gösterilmiştir.

3.4.2.1. Tamlananın iyelik eki almadığı isim tamlamaları:

meşveret ü re’yni nġ hem-bāzūy bir süvār ile “danışma ve düşüncenin ortak pazulu süvari(si) ile” 20b/1;

sehvni nġ leked-kūbdın “hata tekmelerinin darbelerinden” 24a/3;

çehār-pāyını nġ muhāfazatdın “hayvanların korunmasında” 30a/15;

tīr zahmdın “ok yarasından” 36a/6-7;

hālını nġ hilālde “durum esnasında” 55b/1, 70b/5, 73b/8, 74b/13, 78b/17, 79a/6, 87a/4.

(Diğer örnekler için bk. Biçimbilgisi ile İlgili Notlar - İyelik Eksiz Kullanışlar).

3.4.2.2. Türkçe ve Moğolca kelimelerle kurulan Farsça tamlamalar:

TR’de alıntı kelimelerle kurulan Farsça tamlamalar metne o kadar sirayet etmiştir ki müellifin Türkçe kelimeleri, kelime gruplarını ve ekleri de bu tür tamlamaların ögesi olarak kullandığı görülmüştür:

Pādšāhān-ı Türkler 24b/4, *tāc-ı biklik* 4b/7, *ism-i Atabiki* 85a/17-18, *vaqt-i köç* 62a/18-19, 62b/2, *cemā^cat-i köç* 12b/8, *yurt-ı kadīmini* 16a/1, *yurt-ı kadīmiga* 25a/4, *yurt-ı kadīmni* 40b/14, *yurt-ı Çağatay* 11a/14, *ufk-ı uy yılı* 36b/17, *müddet-i hānlığı* 27b/14, *‘azamet-i hānlık* 76a/18-19, *ism-i hānlıkğa* 72a/17, *pāy-i taht-ı Moğul hānları* 39a/13, *şiddet-i savuğ* 30a/14, *ceng-i yürüş-i Hārezm* 33a/4, *sebeb-i ölmeki* 75a/1, *emşāl-i ol haber* 35a/17, *sülāle-i ol selātin* 63b/6-7, *be-resm-i çafğan* 15a/12, *be-ḥaseb-i yarlığ* 31a/12, *be-resm-i toy* 38a/13, *rüsüm-ı toy* 31b/9, *esbāb-ı toy* 32a/4, *resm-i aş ve ta^cām* 36b/11, *dā^ciyye-i yağigerlik* 62b/19, *bünyād-ı yağigerlikler* 62b/3, *şeref-i kiyev oğullukğa* 37b/19, *kurğan-ı muhkem* 30b/11.

TR’de tamlayanı sayı kelimelerinden ya da sayı grubundan oluşan Türkçe sıfat tamlamalarının, *müddet* kelimesiyle oluşturdukları Farsça izafetler bulunmaktadır. Bu izafetlerle “... boyunca” anlamındaki zaman ifadeleri oluşmuştur: *müddet-i iki ay* 30a/18, *müddet-i iki yıl* 69a/4, 71b/4-5, 82b/4, *müddet-i üç yıl* 78b/15, *müddet-i dört yıl* 78a/11, *müddet-i on beş yıl* 80b/19-81a/1, *müddet-i yigirme dört yıl* 82b/10, *müddet-i yigirme beş yıl* 73a/12-13, *müddet-i yigirme yıl* 75a/9-10, 75a/14, *müddet-i ellik yıl* 75b/7.

TR’de Arapça ve Farsça ağırlıklı alıntı kelimelerin dışında, az miktarda Moğolca kelime de bulunmaktadır. Bu kelimeler Farsça tamlamaların kuruluşunda da yer almıştır:

Farsça Tamlama Kuruluşundakiler:

halk-ı uluska 16b/1, *cem^c-i eşrār-ı ulus* 17b/19, *leşker-i uluslarını* 37b/13, *ulus-ı Moğul, Özbek ve Çağatayda* 82b/16-17, *Ulus-ı Erba^ca* 91b/4, 91b/7, *Ulus-ı Erba^cadin* 91b/5, *Ulus-ı Erba^canıṅ* 91b/7, *ulus-ı Özbek* 44a/6, *ulus-ı Moğul* 50b/3, *ulus-ı Moğulnı* 54b/15, *be-tarīk-i çapavul* 30b/2, *be-resm-i çafavul* 38a/1, *ceng-i cerge* 67a/2, *daruğa-i Cetteler* 21a/2, *da^cvā-yı nökeri* 45a/18, *nisbet-i küregenlik* 68b/7, *muşāheret-i küregenlikğa* 80a/1, *omaq-ı Kerelgütur* 18a/4, *kökeldaş-ı ammim* 87b/13-14.

Bazı Farsça tamlamalarda ise Türkçe ve Moğolca kelimeler bir arada bulunmaktadır:

hān-ı ulus ve Moğul 7b/6-7, *şavlet-i nöker-i hān* 69b/14. Türkçe ve Moğolca kelimelerden oluşan “ulus bigi” unvanına *manşīb* kelimesinin eklenmesi ile kurulan (*manşīb-ı ulus bigilik* 28a/4, *manşīb-ı ulus bigilikni* 28a/6, *manşīb-ı ulus bigi* 79a/5) tamlamaların, *ulus bigi manşībniṅ* 87b/19 şeklinde Türkçeleşmiş örneği de TR’de yer almaktadır.

3.4.2.3. Bir sıfatı ile kurulan tamlamalar

TR’de *bir* sayı sıfatı ile kurulan pek çok sıfat tamlaması vardır: *bir nokta* 5b/6, *bir keçe* 9b/15, *bir oğul* 10b/9, *bir ok* 82b/3, *bir ādem kaddi* 12a/13. Bu sıfat tamlamalarının dışında aynı sıfatın görüldüğü farklı kullanımlar da metinde mevcuttur. Farsça *yâ-yı vahdet* (î) ekinin kelimelere kattığı “bir” anlamı, TR’de bazı örneklerde bu kelimelerin başına getirilen *bir* sayı sıfatı ile pekiştirilmiştir:

bir şey’i “bir nesne” 1b/11, *bir nūr-i* “bir nur” 9a/12, *bir berg-i gül-i* “bir gül yaprağı” 9b/1, *bir emîr-i kelān-i* “bir büyük emîr” 10a/11, *bir sebep-îniṅ* “bir sebebin” 15b/3, *bir vesîle-îniṅ* “bir vesilenin” 15b/4, *bir şu^cle-îniṅ* “bir şulenin” 21a/4-5, *bir kār-i* “bir iş” 42b/12, *bir kal^ca-i* “bir kale” 42b/16, *bir tîr-i* “bir ok” 49a/7, *bir piyāde-i* “bir piyade” 59b/15.

Hatta bazı örneklerde Farsça *yâ-yı vahdet* ekinin getirildiği Türkçe kelimeler de *bir* sıfatı ile pekiştirilmiştir: *bir tüş-i* 13a/12, *bir yer-i* 64b/1, *bir hān-i* 10a/18, 45a/1, *bir nām-ı hān-îdin* 45a/9.

3.4.3. Birleşik Fiiller

Türkçede yer alan ve birden fazla unsurun birleşmesi ile kurulan birleşik fiillerin pek çok tanımı vardır: “Birleşik fiil bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana

getirdiği kelime gurubudur.” (Ergin 2008: 386). “Birleştirme yolu ile yapılan fiillere *birleşik fiil* denir” (Korkmaz 2007: 791). Jean Deny, Ergin ve Korkmaz’dan farklı olarak, “iki kelimededen oluşturulmuş” fiilleri “Katmerli ve birleşik fiiller” başlığı altında değerlendirmiştir. (Deny 2012: 437) Bu kategoride yaptığı tanımlar şunlardır: “İkincisi yardımcı olarak kullanılan iki fiilli bir küme biçimindeki fiillere katmerli veya yardımcı adını veriyoruz.”; “Birleşik fiil adını (Türkçe ve yabancı) bir adla onun ardınca gelen yardımcı bir fiilden meydana getirilmiş olanlara veriyoruz.” (Deny 2012: 437, 448).

Birleşik fiiller yardımcı fiile eklenen kelimenin türüne göre gruplandırılmaktadır. “Yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim veya fiil olmasına göre birleşik fiiller ikiye ayrılır. Bu iki çeşit birleşik fiilin yardımcı fiilleri de ayrı ayrıdır.” (Ergin 2008: 386) “Birleşik fiiller, bir ad ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut da ad soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiil türleridir.” (Korkmaz 2007: 791)

Ergin’e göre isimle kurulan birleşik fiillerde “Asıl mânâyı isim unsuru taşır. Yardımcı fiil bir fiilleştirme ve çekim unsuru olarak vazife görür.”; fiille kurulan birleşik fiillerde de “Asıl mânâ gerundium fiilinin mânâsıdır. Yardımcı fiiller mânâları ile değil, sadece yardımcı fiil fonksiyonu ile çekim unsuru olarak vazife görürler.” (Ergin 2008: 387) TR’de birleşik fiil kuruluşunda yer alan yardımcı fiillerin çok çeşitli örnekleri tespit edilmiştir. Bu yardımcı fiiller eklendikleri kelimenin türüne göre iki grupta incelenmiştir:

3.4.3.1. İsimlerle Kullanılan Yardımcı Fiiller

Çağatay Türkçesinde isim veya isim olarak kullanılan bir başka kelimeye eklenen yardımcı fiiller; en çok *kıl-*, daha az ve şiirde ise *et-* veya *eyle-* fiilleridir. Farsçanın taklit edilmesiyle sık sık, *çek-* veya *tart-*, *tap-*, *ur-*, *ye-*, *yut-* yardımcı fiillerinin de bu kuruluşlarda yer aldığı görülür (Eckmann 2003: 58-59).

Bodrogligeti bu yardımcı fiillere *bol-*, *ol-* fiilleriyle birlikte, *ber-*, *kel-*, *ketür-*, *kör-*, *körgüz-*, *köter-*, *kol-*, *koş-*, *sal-*, *tut-* yardımcı fiillerini de ekler (Bodrogligeti 2001: 170, 292-306).

İsimle kurulan birleşik fiillerdeki yardımcı fiillerin işlevleri Ergin’e göre şöyledir: “birleşik fiilde hususî mânâları fazla rol oynamaz. Birleşik fiilde esas itibariyle yardımcı fiil fonksiyonları rol oynar” (Ergin 2008: 386-387). Karaağaç’a göre ise “yardımcı eylemin eylemlerle yapılan birleşik eylemlerdeki gibi belirgin bir işlevi yoktur. Tersine, addan eylem yapma ekleri gibi çalışır; bu yüzden, adı eylemleştirmenin, adla ilgili görülen bir eylemin

adını yapmak dışında belirgin bir işlevi yoktur.” (Karaağaç 2013: 204) İsim unsuru bu yapılarda aynı zamanda anlam ögesidir.

TR’de geçen isimlere eklenen yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerde isim unsuru daha çok Arapça ve Farsça alıntı kelimelerden oluşmaktadır. Metinde dikkat çeken yardımcı fiiller alfabe sırasıyla aşağıda verilmiştir.

3.4.3.1.1. ber-

TR’de örneği çok olan ve etken fiiller oluşturan bu yardımcı fiilin bazı örnekleri şunlardır: *nām ber-* “nam vermek” 2a/2, *dest ber-* “ortaya çıkmak” 3b/4, *berhem ber-* “dağıtmak” 67b/14, *ıslāh ber-* “ıslah etmek” 5b/17, *yol ber-* “yol edinmek” 17b/13, *şikest ber-* “yenmek” 58b/2, 89b/11. Farsça *şikest* ismi ile ilgili diğer bir birleşik fiil de pasif anlamda olan *şikest tap*²⁰ “yenilgiye uğramak” 60a/16-17 örneğidir. TR’de *cilve ber-* 22b/15 şeklinde geçen ve “çoşturmak” anlamına gelen birleşik fiil Abik’in makalesinde *cilve bir-* “şekillendirmek, göstermek” anlamında geçmektedir ve Farsça *cilve dāden* ile denkliği gösterilmektedir (Abik 2004: 217). Steingass’ta *cilve dāden* “giydirmek (gelin); süslemek, ayarlamak, parlatmak” anlamındadır (Steingass 1998: 369). TR’de *ber-* yardımcı fiilinin yer aldığı diğer bir örnek *cevāb ber-* “cevap vermek” 8b/10, 10a/13, 88b/13 Farsça *cevāb bāz dāden* “cevap vermek” ile denklik göstermektedir (Steingass 1998: 495).

3.4.3.1.2. bol- / ol-

TR’de yaygın kullanılan *bol-* yardımcı fiilinin yanında nadiren *ol-* yardımcı fiilinin de birleşik fiillerde kullanıldığı görülmüştür. Her ikisi de “olmak, hâle gelmek” anlamında edilgen ve geçişsiz fiiller yapmaktadır.

TR’de *bol-* yardımcı fiilinin pek çok örneği vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: *zāhir bol-* “çıkmak” 19a/12, *fermān bol-* “ferman olmak” 30b/9, *nā-būd bol-* “yok olmak” 30a/17, *fānī bol-* “ölmek” 55a/13, *küşte bol-* “öldürülmek” 67a/10, 76a/2, 77b/17-18, *helāk bol-* “ölmek” 69b/17. TR’de *dilgār bol-* birleşik fiili “canı sıkılmak” 82b/8 anlamında kullanılmıştır; Bodrogligeti, dizininde yer alan *Dilgār bol-* birleşik fiiline ‘to be filled with horror’ “çok korkmak (harfiyen korkuyla dolu olmak)” anlamını vermiştir (Bodrogligeti 2001: 397).

Bol- fiilinin eklenmesiyle oluşturulan ve isim unsuru Farsça tamlama kuruluşunda olan birleşik fiil örnekleri de metinde yer alır. Bunlardan bazıları şunlardır: *bā’iṣ-i helāket*

²⁰ Farsça ile karşılaştırma için bk. Abik 2004: 220.

bol- “helak olmasına yol açmak” 48a/10, *müşerref-i helâketke bol*- “ölümle müşerref olmak” 82b/4-5.

TR’de Farsça *zâhir şoden* “ortaya çıkmak, görünmek, belirmek, meydana gelmek”ten (Kanar 2008: 947) kalka olduğunu düşündüren *zâhir bol*- “görünmek, görülmek, ortaya çıkmak, belli olmak” örnekleri de mevcuttur: *haml zâhir bol*- “hamilelik görünmek” 9b/15-16, *muḥâlefet zâhir bol*- “muhalefet görülmek” 73b/13-14.

ol- fiilinin TR’de görüldüğü nadir örnekler, Eski Oğuz Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinin Çağatay Türkçesindeki izleridir: *kâyil ol*- “söyleyecek olmak” 2a/12, *ma‘mûr u âbâdân ol*- “mamur ve bayındır hâle gelmek” 5a/16, *yıraq ol*- “uzak olmak” 21a/6, *pesend ol*- “göze hoş gelmek” 23b/7, *gezend ol*- “zarar vermek” 23b/8, *bende ol*- “köle olmak” 83b/9.

3.4.3.1.3. çek-

TR’de sadece şu örneklerde görülmüştür: *şey’en lillâh çek*- “şey’en lillâh zikrini çekmek” 2a/1, *keñglik çek*- “genişlik çekmek” 15b/13-14.

3.4.3.1.4. et- / it-

TR’de etken fiiller oluşturmak için kullanılan asıl yardımcı fiil *kıl*-’dir. *Et-* / *it-* yardımcı fiili ise TR’de sadece şu örneklerde bulunmaktadır: *beyân et*- “beyan etmek” 5b/5, *iḥtiyâr et*- “seçmek” 7b/12, *fâş et*- “ifşa etmek” 17a/12, *gümân et*- “şüphelenmek” 35b/16; *şikâf it*- “yarılmak” 9b/2.

3.4.3.1.5. eyle-

TR’de *eyle*- yardımcı fiilinin eklenmesiyle oluşturulan etken fiiller *kıl*- yardımcı fiili ile oluşturulardan daha az sayıdadır: *‘adl ü dâd yahşılığ eyle*- “adalet ve iyilik etmek” 5a/3, *muḳâtele eyle*- “savaş yapmak” 15a/18, *körünmeklik eyle*- “görünmek” 29a/18, *köç eyle*- “göç etmek” 25b/5.

3.4.3.1.6. kel- / kil-

TR’de bu yardımcı fiilin yer aldığı *kolıdın kel*- “elinden gelmek” 5b/10, *kolıdın kel*- “elden gelmek, yapmak” 5b/10-11, *kolğa kel*- “nasip olmak” 7a/8, *kolıdın kil*- “eliyle gelmek” 31b/5; *yavuş kel*- “yaklaşmak” 12a/13, 25a/4; *gâlib kel*- “galip gelmek” 26b/1, *gâlib kil*- “galip gelmek” 34a/13-14; *vücûdgâ kel*- “dünyaya gelmek” 29b/10; *hareketke kil*- “harekete geçmek” 21a/14-15, *siyâk-ı kelâm nizâmıgâ kel*- “bağlam düzenine girmiş olmak” 7a/1-2, *‘âciz kel*- “âciz kalmak” 8a/14, *kârğâ kel*- “iş olarak ortaya çıkabilmek” 8a/17, *mâni‘*

kel- “mâni olmak” 38b/12, *zuhûrğa kel-* “ortaya çıkmak” 27a/5, *hareketke kel-* “harekete geçmek” 29a/11 gibi örnekler bulunmaktadır.

Bu birleşik fiil kuruluşunda isim unsuru yalın hâlde olduğu gibi, aynı unsurun çekim eki almış örnekleri de çoktur. Bunlardan biri olan *zuhûrğa kel-* 27a/5, 29b/11 örneklerinde birleşik fiil “zuhura gelmek, ortaya çıkmak” anlamındadır. Bu birleşik fiille aynı anlam doğrultusunda olan *zuhûrğa yet-* 17a/10 ve ettirgen biçimi *zuhûrğa yetkür-* 88a/12, 88a/15-16 metinde yer almaktadır. Aynı birleşik fiilin fiil kısmının Farsça *be-zuhûr âmeden* (*peyvesten, resîden*) “belirmek, göze çarpar veya belli hâle gelmek”ten (Steingass 1998: 828) kalka olduğunu gösteren *zuhûrğa peyvest bol-* “görünmek” 35b/5 örneğinin metinde bulunması ilgi çekicidir.

3.4.3.1.7. *keltür-* / *kiltür-*

TR’de birleşik fiil olarak kullanıldığı örneklerden bazıları şunlardır: *îmân keltür-* “inanmak” 9a/1, *îmân keltür-* “iman etmek” 9a/3; *İslâm keltür-* “Müslüman olmak” 10a/2, 14a/19; *pîş keltür-* “önden getirmek” 31b/2; *oğul keltür-* “oğul dünyaya getirmek” 10b/8; *becâ keltür-* “yerine getirmek” 32b/4, *becâ kiltür-* “yerine getirmek” 24b/10-11; *yüz keltür-* “yönelmek” 15b/19, *yüz keltür-* “baş göstermek” 10a/17. Bu birleşik fiilin isim unsurunun Farsça karşılığı olan *rû keltür-* 58b/18 örneği de TR’de bulunmaktadır. Bodrogligeti *rōy keltür-* olarak gösterdiği bu deyimde, ‘to turn to s.o.’ “birisine dönmek” anlamını vermiştir (Bodrogligeti 2001: 400).

İsim unsurunun ek aldığı birleşik fiil örnekleri de bulunmaktadır: *‘amelge keltür-* “çalışmak” 6a/9, *yolğa keltür-* “yola koymak (yola çıkmak)” 19a/11, *kolğa keltür-* “ele geçirmek” 10b/4, *Zafernâmede keltür-* “Zafername’de getirmek (yazmak)” 14b/18.

TR’de bu fiilin *ketür-* şeklinin yer aldığı tek örnek *leşker ketür-* “asker getirmek” 25a/17 olarak şiir içinde geçmektedir. Bu birleşik fiilin Farsça denkliği *âverden* fiili ile de kullanılan; *leşker angehten* (*âwerden, be-hem rehten, kerden, keşîden*) “askere almak, toplamak, veya orduya yol göstermek” (Steingass 1998: 1122) şeklindedir.

3.4.3.1.8. *kıl-*

TR’de etken fiil oluşturan asıl yardımcı fiil *kıl-*’dır. Bu fiilin kullanıldığı örnekler pek çoktur. Burada sadece birkaç örnek verilmiştir: *helāk kıl-* “helak etmek” 33a/9, *‘arz*

*dāšt*²¹ **ķil**- “yazılı olarak arz etmek” 34a/7, *taķsīm ķil*- “taksim etmek” 10b/12, *ķanā^cat ķil*- “kanaat etmek” 29a/8, *fermān ķil*- “emretmek” 18b/9. Kelime grubunun sırasının deęiřtięi *muķālefet Emīr Temūrge hem zāhir ķıldılar* “Emīr Temūr’e de muķalefet gösterdiler” 28b/18 örneęi ve *anı eřitmegen zāhir ķıldı* “onu iřitmemiř göründü” 32b/19-33a/1 örneklerinin Farsça *zāhir kerden* “açıęa çıkarmak, açıkça göstermek, ortaya koymak”tan (Steingass 1998: 825) kalka olarak geçtięi düşünülebilir.

3.4.3.1.9. **ķoy-**

TR’de bu fiilin geçtiği örneklerden bazıları şunlardır: *ķadem ķoy*- “adım atmak” 2a/6, 6b/1, *ķadem ķoy*- “ayak basmak” 19a/8, 28a/14, *ķadem ķoy*- “yanaşmak” 11b/18; *aķ ķoy*- “ad koymak” 10b/10, 28a/19, 50a/7; *laķab ķoy*- “lakabını takmak, lakap vermek” 11a/1, 41b/6; *ķol ķoy*- “el koymak (eliyle vurmak)” 14b/5; *mu^caķķal ķoy*- “boř bırakmak” 4b/15, *vābes ķoy*- “bir yana koymak” 88a/16, *rū-be-girīz ķoy*- “kaçmaya yüz tutmak” 60a/1.

TR’de *yüz ķoy*- “yönelmek” 19a/13, 20a/2, 20a/3, 22b/15-16, 25a/5, 26a/18, 31a/1 sıkça geçen birleşik fiilin Türkçe isim unsurunun Farsça karřılıęının geçtięi örnekler de bulunmaktadır: *rū-yı ārzūnı Māverā’ū’n-nehr tarafige ķoydı* “arzu yüzünü Maverāünnehir tarafına çevirdi” 15a/6-7, *rū-yı intikām Hazret-i řāhib-ķurānga ķoydı* “intikam yüzünü Hazreti Sahipķıran’a indirdi” 35a/5-6.

3.4.3.1.10. **ķör-**

TR’de yer alan örneklerden bazıları řunlardır: *ķaķīr ķör*- “hakir görmek” 14b/3-4, *mařlaķat ķör*- “uygun görmek” 15a/18-19, *meřaķķat ķör*- “meřakkat görmek” 20a/14, *mūnāsib ķör*- “mūnasip görmek” 84b/10, *ķūb ve mūstahsen ķör*- “iyi ve güzel görmek” 16b/6, *h^vāb-ı perīřān ķör*- “periřan (bir) rüya görmek” 35b/15.

3.4.3.1.11. **ķörgüz-**

TR’de bu yardımcı fiil sadece *sa^cylar ķörgüz*- “çaba göstermek” 14b/13, *zabķ kıyām ķörgüz*- “zapt etmeye başlamak” 21a/12, *mihr (ü) řefķat ķörgüz*- “sevgi ve şefkat göstermek” 47b/11-12 örneklerinde tespit edilmiştir.

²¹ Bu kelime Prof. Dr. Deniz Abik’in incelemesine göre, Nevāyî’nin Mūnřeat adlı eserinde *arzadaşt* şeklinde geçmektedir ve “üst makamlara, büyüklere, saygıdeğer kişilere yazılan fakat resmi niteliği olmayan mektupları karşılar” (Abik 2009: 35, 43) anlamıyla terimleşmiştir.

3.4.3.1.12. *körset-*

Bodrogligeti'nin *kör-* ve *körgüz-* (Bodrogligeti 2001: 297-298), olarak gösterdiği yardımcı fiillerin dışında, bu fiillerle aynı kökten gelen *körset-* fiili de TR'de yardımcı fiil olarak pek çok örnekte yer almıştır. Çağatay Türkçesindeki yardımcı fiilleri zenginleştirdiğini düşünmek mümkündür. Metinde bu fiilin kendi anlamında yer aldığı *yol körset-* “yol göstermek” 9a/16, *sa^cy körset-* “çaba göstermek” 62b/13, *mesā^cī körset-* “gayret göstermek” 55b/3 birleşik fiil örnekleri dışında *et-*, *eyle-*, *kıl-*, *ol-* anlamlarına gelecek şekilde birleşik fiil oluşturduğu örnekler de görülür: *teslīm körset-* “teslim etmek” 80a/10, *feth körset-* “fethetmek” 81b/10, *iştigāl körset-* “meşgul olmak, uğraşmak” 51a/7, *iktisāb körset-* “kazanmış olmak” 90b/6.

TR'de *körset-* fiilinin kullanıldığı ve “yüz göstermek” anlamına gelen birleşik fiillerde, isim ögesi olarak “yüz (çehre)” anlamına gelen kelimeler görülmüştür: *yüz körset-* 20b/9, *çehre körset-* 22a/1, *rūy körset-* 58a/8. Abik, *yüz körgüz-* olarak Nevâyî'nin eserlerinde tanıkladığı bu deyimın Farsça *rūy nümūden* deyimini ile denkliğini göstermektedir (Abik 2004: 220).

TR'de *körset-* fiilinin “*et-*, *eyle-*, *kıl-*, *ol-*, *göster-*” anlamları dışında geçtiği örnekler de bulunmaktadır: *istiḳbāl körset-* “karşılama” 64a/3, *teveccüh körset-* “yönelmek” 59a/11, *kısmet körset-* “paylaşım” 55b/9, *cülūs körset-* “tahta oturmak” 79a/18, *rāy körset-* “düşünmek” 57a/18.

Bu yardımcı fiile eklenen isim unsurları genellikle alıntı kelimelerdir ve isim unsurunun ek aldığı *mübālağalar körsetip* “üsteleyip” 13a/2 örneği dışındakiler yalın hâdedir.

3.4.3.1.13. *köter-*

TR'de yer alan bu yardımcı fiil *hān köter-* “han yapmak, hanlığa oturtmak, hanlığa yükseltmek”²² 11a/13-14, 24a/18, 39a/6, 67a/4; *pādişāh köter-* “padişah yapmak” 70a/2, 76b/15; *aṭ köter-* “şöhret kazanmak” 46a/13, *tura köter-* “kalkan kaldırmak” 59b/2, *dest-i*

²² Bu birleşik fiil, Köktürk anıtlarından itibaren görülen Türklerin tahta oturtmakla ilgili âdetlerin izlerini taşır: “Yeni bir hükümdar seçilince en yüksek rütbe sahipleri onu bir keçeğe koyarak güneş yönünde dokuz kez döndürürlerdi. Her dönüşte bütün halk keçe üzerindeki hükümdarın önünde eğilirdi.” (Ercilasun 2016: 42). “Buradaki yükseltme veya kaldırma, kağan adayının, kurban kesme töreni sırasında Tanrı ile bağ kurmasını kolaylaştırmaya dönük bir harekettir. Bu tören sırasında, kağan adayı, aşağıdan yukarı doğru kaldırılarak, kendisini kağan yapacak olan Tanrı ile iletişim kurmasına yardımcı olunur.” (Yıldırım 1998: 109). Orta Asya Türklüğüne ait olan bu geleneğin diğer yüzyıllara olan yansımada, *pādişāh* kelimesi de kullanılabilir: *pādişāh köter-* “padişah yapmak” 70a/2, 76b/15.

tazarru'cını köter- “yakarış el(ler)ini kaldırmak” 1b/13-2a/1, *bülend köter-* “yükseltmek” 31a/4, *fiğān köter-* “fiğan etmek” 87b/12 örneklerinde yer almaktadır.

Bu fiilin *kötür-* olarak geçtiği örnekler de bulunmaktadır ve bu örnekler birleşik fiil kuruluşunda değildir: *hākni kötür-* “(tozunu) toprağını kaldırmak” 54a/17, *kötürüp körüşüp tur-* “kaldırıp görüşmek” 54b/2.

3.4.3.1.14. sal-

TR’de geçen örneklerden bazıları şunlardır: *kesr sal-* “bozmak” 2b/7, *bāzgüne sal-* “ters yaymak” 65b/14-15, *uruş sal-* “savaşmak” 62b/7, *yolğa sal-* “yola salmak (yola koyulmak)” 54a/16, *kışlak sal-* “kışlak kurmak” 53b/18.

3.4.3.1.15. tap- / taf-

Eckmann’ın Farsçadan taklit olarak gösterdiği, kalka sayılabilecek yardımcı fiillerden *tap-* / *taf-* yardımcı fiilinin TR’de kendi anlamı dışında *et-*, *eyle-*, *kıl-*, *ol-* anlamlarında kullanıldığı pek çok örnek vardır: *zıkr tap-* “zikredilmek” 5a/5, *ıttıla taf-* “vâkıf olmak” 32b/19, *tamām tap-* “tamamlanmak” 86b/6.

Kendi anlamını koruduğu ve Türkiye Türkçesine “bul-” olarak aktarıldığı örnekler şunlardır: *cür’etni taf-* “cür’eti bulmak” 6b/8, *yol tap-* “yol bulmak” 73b/6, *emān-ı cān tap-* “can emniyeti bulmak” 36a/6.

Bu yardımcı fiilin kendi anlamından uzaklaşarak deyimleştiği örnekler de metinde mevcuttur: *karār tap-* / *karār taf-* fiili “hâkim olmak, hükmüne girmek, hükmüne verilmek, karar kılmak, kararlaştırılmak, karar vermek” ve “yerleşmek” anlamlarında sıkça kullanılmıştır (24b/2, 40b/3, 40b/5, 47b/19, 51b/9, 56b/6, 85b/15, 86a/6, 89a/2).

“Vefat etmek” anlamında TR’de *vefāt kıl-* ve *vefāt bol-* birleşik fiilleri dışında *vefāt tap-* / *vefāt taf-* örnekleri de yer almaktadır (28a/13-14, 40a/17, 44a/6, 45a/5-6, 46a/9, 70a/4, 76a/14).

tārîh kelimesi ile birlikte kullanıldığında *tārîh tap-* / *tārîh taf-* “ebced hesabı ile tarih düşmek, tarih düşürmek” anlamlarındadır (49a/16, 52b/15, 70b/17, 80b/14).

tap- / *taf-* yardımcı fiilinin “bulmak” anlamını koruyarak eklendiği isimle birleşik fiil oluşturduğu kelime gruplarında, isim unsuru çekim ekleri alabilmektedir. Kendi anlamı dışında görüldüğü örneklerde ise isim unsuru çoğunlukla yalın hâldedir.

3.4.3.1.16. tart-

Bu fiil TR’de en çok, *leşker* kelimesi ile oluşturduğu “asker çekmek (sefer etmek), asker toplamak, ordu düzenlemek, ordu hazırlamak, ordu yürütmek” anlamlarındaki birleşik fiillerde görülmektedir: *leşker tart-* 15a/1, 17b/3, 25a/17, 28b/19, 69b/18, 34b/9, 48b/5, 78a/18, 81a/11. Bu fiilin Farsça denkliği *keşîden* fiili ile: *leşger keş* “asker çeken, düşman üzerine asker sevk eden” (Şükûn 1984: 1746); *leşker angehten* (*āwerden, be-hem rehten, kerden, keşîden*) “askere almak, toplamak, veya orduya yol göstermek” (Steingass 1998: 1122). TR’de *tîğ tart-* “kılıç çek-” 34b/2 örneğinde de görülen bu fiil, Farsça’da *tîğ / tîr keşîden* şeklinde geçmektedir (Steingass 1998: 1035).

Görüldüğü diğer örneklerden bazıları şunlardır: *nîl-i ‘arîza tart-* “yanak boyası çektiler” 23b/7, *şafklar tart-* “saflar çekip” 34a/12, *şerâre tart-* “kıvılcım saçtı” 34b/13, *nefîr tart-* “boru çaldı” 51a/13, *bendge tart-* “hapse attı, hapsetti” 52a/11, 64b/2, 69a/13, 80b/19.

3.4.3.1.17. taşla-

Bu yardımcı fiil TR’de *şikest ber-* “yenmek” 58b/2, 89b/11 fiiliyle aynı anlama gelen *şikest taşla-* “kırgına uğratmıştır” 2b/8 birleşik fiilinde bulunmaktadır. *râyeğân taşla-* “boş bırakmak” birleşik fiilinde de bu yardımcı fiil görülmektedir.

3.4.3.1.18. tut-

TR’de bu fiil en çok “yürürlükte tutmak, yürütmek” anlamında kullanılan *mer‘î tut-* 8a/6, 30a/18, 45b/4, 72b/14, 78a/2, 90b/14 örneklerinde görülmüştür. Metinde geçen diğer örneklerden bazıları şunlardır:

yād-dāşt tut- “hatırda tutmak” 6a/14, *yād (ü) hıfzda tut-* “hatırda ve hafızada tutmak” 6b/5, *ikāmet tut-* “ikamet etmek” 11b/13, *kaḅül tut-* “kabul etmek” 12a/4-5, 25a/2, *pîş tut-* “önüne almak” 17b/9, *maḳbül tut-* “makbul tutmak” 18a/7, *kār tut-* “iş tutmak” 21a/1, *köz tut-* “görmek” 54b/19, *ḳarār tut-* “karar kılmak” 88b/10.

3.4.3.1.19. ur-

Bu fiille kurulan ve metinde geçen birleşik fiillerden bazıları şunlardır: *dem ur-* “dem vurmak (konuşmak)” 2a/7, 56a/4, *dem ur-* “nefes almak” 3b/13; *devr ur-* “dönmek” 24b/6, *ğavṫa ur-* “batmak” 26a/7, *ḫamle ur-* “hamle yapmak” 27b/6, *na‘ra-yı ceng ur-* “savaş narası atmak” 33b/12, *zaḫm ur-* “yaralamak” 71a/13, *nifāk ur-* “nifak sokmak” 88b/2.

Özini kelimesi ile oluşturulan birleşik fiillerde “yönelmek” anlamını kazanmıştır: *özini leşker pertelge urdı* 67b/17-18, *özini Şehnāzga urdı* 58a/15.

Metinde geçen *berhem ur-* “dağıtmak” 82a/1, örneğinin Farsça *berhem zeden* “karma karışık etmek, altını üstüne getirmek”ten (Şükûn 1984: 319) kalka olduğu görülmektedir.

3.4.3.1.20. ye- / yi-

TR’de yer alan *berhem ye-* “dağılmak” 11b/8, *berhem yi-* “dağılmak” 60a/7; *gam ye-* “gam yemek” 22a/15; *hasedin ye-* “haset etmek” 48a/6, *zaḥm ye-* “darbe yemek” 30b/18 örnekleri bu birleşik fiil yapılarındaki *ye- / yi-* fiilinin Farsça *ḥörden* fiilinden kalka olduğu, metinde geçen *berhem ḥörde* 60a/13 örneğinden anlaşılmaktadır. Bu birleşik fiillerin Farsçadaki örnekleri Steingass sözlüğünde geçen *barham khwurdan*²³, *gham khwurdan*²⁴, *zakḥm khwurdan*²⁵ ve Ferhengi Ziya sözlüğünde geçen *berhem ḥorden*²⁶, *gam ḥurden*²⁷ ve *zehm ḥurden*²⁸ birleşik fiilleriyle tanıklanabilmektedir.

* * *

TR’deki diğer birleşik fiil örneklerinden bazıları şunlardır: *könḡli savı-* “gönlü soğumak” 37a/3, *yavuk tüş-* “yaklaşmak” 42a/7, *ümîd üz-* “ümit kesmek” 17a/7, *helâketke yet-* “helâk oldu” 30a/17, *katlge yet-* “öldürülmek” 27b/7, *katlge yetkür-* “öldürmek” 18a/1.

TR’de yer alan birleşik fiillerde; isim ve yardımcı fiil arasına zaman zaman başka unsurların girdiği örnekler de bulunmaktadır: *ḳadem-i mütâba^catnı muvâfaḳat yolıḡa ḳoyup* “tâbi olma ayağını uygunluk yoluna koyup” 15a/14-15, *ḳadem-i ^cazîmetni şehri Sebze tarafıḡe ḳoydılar* “yürüyüş ayağını Şehr-i Sebz tarafına koydular” 15a/16, *yüz hezîmetge keltürdiler* “hezimetle yüz yüze geldiler” 60a/13-14, *maşlahat andaḡ kördiler* “işî uygun gördüler” 81b/11-12.

TR’de aynı isim unsurunun hem *bol-* hem de *ḳıl-* yardımcı fiili ile kurduğu örnekler bulunmaktadır: *âḡâh bol-* “haberdar olmak” 21a/14, *âḡâh ḳıl-* “haberdar etmek” 25b/1; *ber-taraf bol-* “çıkma (ortadan kalkma)” 89a/7, *ber-taraf ḳıl-* “bir kenara bırakma” 51a/8; *ḥükm bol-* “hükümünde olmak” 65a/1, *ḥükm ḳıl-* “emretmek” 12b/6; *ḳarâr bol-* “kararlaştırılmak, verilmek” 51b/10-11, *ḳarâr ḳıl-* “(bir yerde) durmak” 60a/6; *ḳavî bol-* “kuvvetlenmek” 5b/2, *ḳavî ḳıl-* “güçlü kılmak” 20a/16; *muḳarrer bol-* “kararlaştırılmak”

²³ “To clash, collide, dash against each other” (*çarpışmak, çatışmak, birbirine doğru vurma*) (Steingass 1998: 484).

²⁴ “To commiserate, sympathise, care” (*derdini paylaşmak, duygularını paylaşmak, önem vermek*) (Steingass 1998: 894).

²⁵ “To be wounded” (*yaralanmış olmak*) (Steingass 1998: 611).

²⁶ “Dağılmak” (Şükûn 1984: 318).

²⁷ “Kaygılanmak, kederlenmek” (Şükûn 1984: 823).

²⁸ “Yaralanmak” (Şükûn 1984: 1063).

17a/5, *muḳarrer kı́l-* “kararlaştırmak, söylemek” 62a/4; *müheyâ bol-* “hazır vaziyette olmak” 56b/12, *müheyâ kı́l-* “hazırlamak” 16b/11; *mülâzemet bol-* “hizmetinde olmak” 78a/8, *mülâzemet kı́l-* “hizmet etmek” 66b/15; *mülḫaḳ bol-* “katılmak” 9b/6, *mülḫaḳ kı́l-* “katmak” 87b/14; *müstaḫlař bol-* “kurtarılmış olmak” 77b/18, *müstaḫlař kı́l-* “kurtarmak” 78b/19; *müşerref boldı* “müşerref olmak, şeretlenmek” 64b/8, *müşerref kı́l-* “şerlendirmek” 8b/10; *nâ-çâr bol-* “çaresiz kalmak” 50a/1, *nâ-çâr kı́l-* “çaresiz bırakmak” 13b/15; *nâ-bûd bol-* “yok olmak” 30a/17, *nâ-bûd kı́l-* “yok etmek” 33b/3; *püşîde bol-* “örtölmek” 66a/14, *püşîde kı́l-* “gizlemek” 35b/17; *peydâ bol-* “ortaya çıkmak” 39a/7, *peydâ kı́l-* “ortaya çıkarmak” 10a/18. Bu örneklere *bol-* fiili ile kurulan birleşik fiiller pasif anlamlıdır. *Kı́l-* ile kurulan örneklere ise aktif anlam ön plandadır. Ancak *kı́l-*, *bol-* ve *eyle-* yardımcı fiillerinin birbirlerinin işlevinde kullanıldığı örnekler de vardır.

Metinde aynı ismin *bol-* / *ol-*, *kı́l-*, *et-* bir de *eyle-* yardımcı fiilleri ile kurduğu birleşik fiil örnekleri de vardır: *ârâste bol-* “donanmak” 67b/14-15, *ârâste kı́l-* “donatmak” 15a/5, *ârâste eyle-* “donatmak, düzenlemek” 22b/5-6; *fermân bol-* “ferman olmak” 30b/9, *fermân kı́l-* “ferman kılmak” 31a/10, *fermân eyle-* “ferman kılmak” 17a/16²⁹; *iḫtiyâr kı́l-* “seçmek” 7b/12, *iḫtiyâr et-* “seçmek” 7b/12, *iḫtiyâr eyle-* “seçmek, tercih etmek” 17b/14; *ittifâḳ bol-* “ittifak etmek” 29b/5-6, *ittifâḳ ol-* “ittifak olmak” 21b/9, *ittifâḳ kı́l-* “ittifak etmek” 71a/8-9, *ittifâḳ eyle-* “ittifak etmek” 21b/9.

* * *

TR’de görölen ve kalka olabileceği düşünölen birleşik fiiller aşağıdaki tabloda karşılıklı olarak gösterilmektedir.

TR’DEKİ ŞEKLİ	FARŐA DENKLİĞİ
berhem ur- “dağıtmak” 82a/1	berhem zeden “karmakarışık etmek, altını üstüne getirmek” (Şükün 1984: 319); “karıştırmak, kafasını karıştırmak; ara bozmak; müdahale etmek; engel olmak; bozmak, altüst etmek, imha etmek” (Steingass 1998: 181) ³⁰ .
berhem ye- / berhem yi- “dağılmak” 11b/8, 60a/7	berhem ḫörde “dağılmış” 60a/13, berhem ḫorden “dağılmak” (Şükün 1984: 318); “çarpışmak, çatışmak, birbirine doğru saldırmak” (Steingass 1998: 181).

²⁹ Bu birleşik fiillerdeki isim unsuruna +IA- ekinin eklenmesiyle, diğerleri ile aynı anlama gelen *fermânla-* fiili de kullanılmıştır. TR’deki *fermân* ismine *yardımcı fiil* eklenmesiyle oluşan birleşik fiil örnekleri (41 defa), *fermânla-* (7 defa) fiilinden daha fazladır.

³⁰ Steingass’ın İngilizce karşılıkları Türkçeye tarafımdan çevrilmiştir.

cevāb ber- “cevap vermek” 8b/10, 10a/13, 88b/13	cevāb bāz dāden “cevap vermek” (Steingass 1998: 495).
cilve ber- “çoşturmak” 22b/15	cilve dāden “süslemek, ayarlamak, parlatmak” (Steingass 1998: 369)
dest ber- “vaki olmak, ortaya çıkmak, baş göstermek, oluşmak” 3b/4, 42b/4, 46b/10, 53b/4, 58b/6, 65b/4, 68a/10, 72a/12, 72b/1, 72b/6, 75a/9, 78a/10, 78b/3, 78b/11, 80a/7, 81a/3, 81a/15-16, 86a/5, 87a/3	dest dāden “Elvermek ki hâsıl ve müyesser olmak, kuveden fiile gelmek” (Şükûn 1984: 906); “meydana gelmek; olmaya devam etmek; olmak” (Steingass 1998: 520).
leşker ketür-; leşker tart-, “asker getirmek” 25a/17; “asker çekmek (sefer etmek), asker toplamak, ordu düzenlemek, ordu hazırlamak, ordu yürütmek” 15a/1, 17b/3, 25a/17, 28b/19, 34b/9, 48b/5, 69b/18, 78a/18, 81a/11	leşger keş “asker çeken, düşman üzerine asker sevk eden” (Şükûn 1984: 1746); leşker angehten (āwerden, be-hem rehten, kerden, keşiden) “askere almak, toplamak, veya orduya yol göstermek” (Steingass 1998: 1122).
yüz keltür- “yönelmek; baş göstermek, ortaya çıkmak, önüne çıkmak; dönmek; yüz tutmak” 10a/17, 15b/19, 17a/5, 17a/11, 19a/9-10, 20a/15, 22a/10, 30b/9, 32b/10, 37b/6, 44b/12, 60a/13-14	rüy āwerden “yüz göstermek, teveccüh etmek, yönelmek” (Şükûn 1984: 1037); “, yüze doğru dönmek; -e doğru gitmek” (Steingass 1998: 597)
yüz koy- “yönelmek” 19a/13, 20a/2, 20a/3, 22b/15-16, 25a/5, 26a/18, 31a/1, 33a/17	rüy nihāden “yönelmek, -e doğru gitmek” (Steingass 1998: 598)
yüz körset- / çehre körset- / rüy körset- “yüz göstermek, yüz(ünü) göstermek” 20b/9; 22a/1; 58a/8	rüy nemūden “meydana gelmek, olmak; akla gelmek; yol göstermek” (Steingass 1998: 598)
zāhir bol- “görünmek, görülmek, ortaya çıkmak, belli olmak” 9b/16, 19a/12, 28a/17, 62a/7, 73b/14, 82a/18, 83b/7-8; 33a/1	zāhir şoden “ortaya çıkmak, görünmek, belirlemek, meydana gelmek” (Kantar 2008: 947)
zāhir kııl- “göstermek, görünmek” 28b/18, 33a/1	zāhir kerden “açığa çıkarmak, açıkça göstermek, ortaya koymak” (Steingass 1998: 825)
zūhūrġa kel-; zūhūrġa yet-; zūhūrġa yetkür- “zuhura gelmek, ortaya çıkmak” 27a/5, 29b/11; ortaya çıkmak” 17a/10; “ortaya çıkarmak, göstermek” 88a/12, 88a/15-16	zūhūrġa peyvest bol- “görünmek” 35b/5 zūhūr āmeden (yāften), be-zūhūr āmeden (peyvesten, resīden) “belirmek, göze çarpar veya belli hāle gelmek” (Steingass 1998: 828)

3.4.3.2. Fiillerle Kullanılan Yardımcı Fiiller

Eckmann'ın Gerundiumlar genel başlığı altında incelediği fiillerle kullanılan yardımcı fiiller, birinci unsura eklenen zarf-fiil eklerine göre örneklendirilmiştir. Buna göre Çağatay Türkçesinde *-a / -e, -y* zarf-fiil eklerinin geldiği fiillere *al-, başla-, ber-, bil-, bol-, kel-, kiriş-, kör-, kal-, sal-, tur-, tüş-, yavuş-, yaz-, yiber-* yardımcı fiillerinin eklenmesi ile birleşik fiiller oluşturulmuştur. *-p, -ban / -ben* zarf-fiil eki almış fiillere ise *bar-, bol-, çık-, kel-, ketür-, kal-, taşla-, tur-, yiber-* ve *yürü-* yardımcı fiilleri eklenerek bu tür kelime grupları meydana getirilmiştir (Eckmann 2003: 104-107, 109-111).

Bodrogligeti'nin "Descriptive Verbs (Tasvir Fiilleri)" başlığı altında incelediği yardımcı fiil örneklerinde de, bu fiillerin yer aldığı birleşik fiil yapılarındaki ilk unsurun aldığı zarf-fiil ekine göre bir tasnif bulunmaktadır. *-a/-ä, -u/-ü* zarf-fiil eklerinin bulunduğu fiillere eklenenler *al-, baq-, başla-, ber-, bil-, bol-, kel-, kör-, qal-, sal-, tur-, tüş-, yavuş-, yaz-, yibär-* fiilleridir. *-p* zarf-fiil eklerinin geldiği fiillere eklenenler ise *al-, bar-, ber-, bol-, çiq-, kel-, ket-, keltür-, qal-, taşla-, tur-, yibär-, yürü-* yardımcı fiilleridir (Bodrogligeti 2001: 282-283).

Fiille kurulan birleşik fiillerdeki yardımcı fiillerin işlevleri Ergin'e göre "Asıl mânâ gerundium fiilinin mânâsıdır. Yardımcı fiiller mânâları ile değil, sadece yardımcı fiil fonksiyonu ile çekim unsuru olarak vazife görürler." (Ergin 2008: 387). Karaağaç'a göre ise "yardımcı eylem, bir eylemden eylem yapma eki gibi çalışır. Bu yapının adlarla yapılan birleşik eylemlerden farkı, bunlarda, yardımcı eylemin işlevinin belirgin oluşudur." (Karaağaç 2013: 205) olarak belirtilmektedir.

TR'de yer alan fiille kurulan birleşik fiillerdeki yardımcı fiiller, bu yapıda yer alan zarf-fiil eklerine göre incelenmiştir:

3.4.3.2.1. -A / -y zarf-fiil ekli fiillerle kullanılan yardımcı fiiller:

Yeterlik anlamı veren *al-* yardımcı fiili metinde zarf-fiil ekiyle kaynaşmış olarak görülmektedir:

baral- (<bara al-) 43b/13, *bolal-* (<bola al-) 48a/4, *tapal-* (<tapa al-) 60a/19, *çalal-* (<çala al-) 14a/14, *çıkal-* (<çıka al-) 41a/16, *kılal-* (<kıla al-) 28a/13, *ötkeral-* (<ötkere al-) 91a/2-3.

Diğer Yardımcı Fiiller:

yağa başla- 17a/7, *tutaşa karmaşa kiriş-* 23a/7-8, *körsete tur-* 57b/3, *kıla tur-* 57b/7, *ayta tur-* 57b/9, *tutadur-* 6b/5. Şu örneklerde durur yapısı ekleşmiştir: *zıkr tapadur* 10a/3, *kiledur* 9b/3, *ma' lüm boladur* 27b/13, *teğābül kıladur-men* 8a/19, *gümān etedur-min* 35b/16.

3.4.3.2.2. -p / -bAn zarf-fiil ekli fiillerle kullanılan yardımcı fiiller:

füşürüp ber- 42a/10, *aytıp ber-* 66a/7, *alıp bil-* 83a/7, *iktisāb körsetip bol-* 90b/6, *alıp çık-* 52b/18, 85b/1, *tutuşup çık-* 60a/12-13, *kaçıp çık-* 71a/13, *alıp kel-* 53b/17, *yanıp kel-* 37b/17, *ölüp kal-* 11a/10, *sefid bolup kal-* 12b/1, *hayretde turup kal-* 26b/6, *alıp keltür-* 83a/5, *kalıp tur-* 37b/3-4, *toyğuzup tur-* 9b/6, *barıp tüş-* 12a/5, *sekrıp tüş-* 12a/14, *ötüp tüş-* 25b/6, *kelip tüş-* 31b/7, *yanıp tüş-* 32b/9, *pışkeş kılip yiber-* 40a/9, *aılandurup koyup iber-* 23a/17, *in' āmlar kılip iber-* 54a/6, *aytıp iber-* 57b/8, *hem-rāh kılip iber-* 86a/11.

Eckmann ve Bodrogligeti'nin gramerlerinde birleşik fiil kuruluşlarında gösterilmeyen ancak TR'de tasvir fiili olarak kullanılan *koy-* fiili, eklendiği fiile "bir kez yapmak" anlamını kattığı birleşik fiillerde görülmüştür: *aılandurup koyup iber-* 23a/17, *çıkarıp koy-* 8b/2, 13a/13, *kalap koy-* 20a/7-8, *kara kılip koy-* 49a/8. Bu anlamdaki kullanılış günümüz Özbek Türkçesinde de bulunmaktadır (Yıldırım 2012: 214).

Bahsedilen iki Çağatay Türkçesi gramerinde görülmeyen diğer bir yardımcı fiil de *yat-* fiilidir. TR'de *tüşüp yat-* 12b/9 olarak örneği bulunan bu fiil, Özbek Türkçesinde de tasvir fiili olarak *yot-* şeklinde kullanılmaktadır (Yıldırım 2012: 213).

Bodrogligeti'nin -p zarf-fiil eki almış fiillere geldiğini belirttiği ve uzaklaşma, hareketin sona ermesi işlevinde gösterdiği (Bodrogligeti 2001: 288) *ket-* yardımcı fiilinin TR'deki örnekleri de şunlardır:

çıkip kit- 60a/18, *kirip ket-* 11a/3, 50a/13, *kaçıp ket-* 55a/16-17, 21a/3, 43b/7-8, *kaçıp kit-* 78b/6, *ötüp ket-* 11a/4-5, 20a/5, *tarkap ket-* 28b/7, *yıkılıp ket-* 49a/8, *eżān okup ket-* 12a/8-9.

3.4.4. Ki'li Birleşik Cümle

TR'de ki bağlacı ile kurulan birleşik cümleler çok sayıdadır:

Bu rüzgār-ı zamānda ki tārāhka tokuz yüz ellik birdur bu tāyifedin bu hikāyetni kıladurğan, yād (ü) hıfzda tutadurğan hıç kişi kalmapdur 6b/4-5

Mīrzā Ebābekr şol yıl ki ötti Yarkend kal' asıge taşşın körsetip irdi 59a/11-12

Anıñg hâtırığa yetti ki bu zamānda barıp turur (...) 59b/9

Muhammed Haydar Mîrzāğa ayttı ki sin bultur Moğulistānda teşvîş tarttıñg 64a/10

Şāhruhiyye ki kal'a-i muhkem turur ol hem °Ömer Şeyh Mîrzānıñg zabtıge kirdi
65a/1-2

Metinde *ki* bağlacının eklendiği kelime başı bağlama sözü olan *vaktî ki*, bu bağlacın en sık görüldüğü yapıdır:

Vaktî ki *Tuğluq Temür Hân Çakbulak digen mevzi'ğa yetti ki Hocend Deryāsınıñg lebededur; şahrā-yı Taşkenddin ümerā ve erkān-ı devlet birle cā-nişin boldılar.* 15a/9-11

Vaktî ki *Emîr Temür kaşığa kilip irdiler bu şulhğa rāzi' bolmay özi °āzim-i Moğulistān boldı.* 29a/3-4

Vaktî ki *Hazret-i İşān yettiler, Mîrzā Sultān Ahmedniñg leşkerige nüzül kıldılar (...)*
65b/1-2.

Bazı örneklerde gösterme edatı ile birlikte kalıp olarak *tā vaktî ki* şeklinde görülmüştür:

Tā vaktî ki *tahtda oturur irdi, tahtnıñg aldıda zilçe salur irdiler.* 68b/2-3

Tā vaktî ki *Sultān Ahmed Hân Taşkendge, birāder-i büzürgvār Sultān Maḥmūd Hānnıñg mülāzemetige müteveccih boldı, anı yurtda hānlık naşb kıldı.* 72b/17-19

Tā vaktî ki *Hüsrev Şāh vilāyet-i Hişār ve Kunduz, Bedaḥşānnı istihlāş kıldı, Sultān Sa' id Hān Şāhî Bik Hān birlen hem-rāh irdi.* 78a/3-4

Tā vaktî ki *Mîr Necmge mülhak boldı, ruḥşat alıp Endicānga hānnıñg mülāzemetige keldi.* 79b/14-15

TR'de *ki*'li birleşik cümlelerde farklı bir durum bulunmaktadır. Bu tür cümlelerde yükleme eklenen *-gAy* eki gelecek zaman dışında; geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek, bildirme ve ihtimal işlevlerinde kullanılmaktadır. Örnekler için bk. *Biçimbilgisi ile İlgili Notlar / -gay / -gey Ekinin Özel İşlevleri*.

TR'de *ki* bağlacı ile birlikte daha az sayıda *kim* bağlacı da kullanılmıştır. Metinde *kim* bağlacının kullanıldığı örnekler şiirlerde ve sanatlı cümlelerde geçmektedir. Şiirdeki örneklerde bağlacın geçtiği cümle devrik cümle yapısındadır:

(...) yüz mi *ñg* belki *°*adedsiz *şükr* ü *şenā* hazret-i hakīm-i *°*ale'l-ıtlāk ve mālīk-i bi'l-istihkākğa **kim** anı *ñg* hikmet ü *°*ināyeti beyābān-ı hürmān ve tuğyān içre kalğan ser-geşte vü ser-gerdānlar yüzlerine rahmet (ü) merhamet işiklerini açıp ve küy-ı ahzān içre fūrū-mānde ve hayret ü hasretde kalğan kem māyeleri *ñg* kullarığa ümīd-i necāt kilidini *°*aṭā eyleptur (...) 1b/5-9

Şehinşeh-i tahtīdur kim Kābe kavseyn, imām-ı enbiyā, sulṭan-ı kevineyn. 2b/11-12

(...) hem yine *°*adedsiz selām ve şalavāt ol Resül-i seyyidi *ş*-şekaleynni *ñg* āl ü aşhāb ü evlād ü ahfādlarığa **kim** şadr-nişān-i mesned-i ihtibā ve mesned-nişān-i bāliş-i iktidā ve ihtidādurlar (...) 3b/6-8

Ammā ba^cd bu kemāne-i muhaqqar, zāviye-nişān-i humūl kim nām-ı ahqarı Muḥammed Şādīk Kāşgarī^carza kıladur (...) 4a/13-14

Közge her şey' i kim pesend oldı, zahm-ı çeşmi aṅga gezend oldı. 23b/7-8

*°*Adl kıl **kim** köñgöl vilāyetide şāh-ı *°*ādil nübüvvet işiki kaqar. 37a/13-14

Şiir:

Nezāre kıldılar kim eylep ümīd

Yüzi kim ṭāli^ci iqbāl-i bende

Aṅga eyler nazar her kim ki zinde

Cihān-cū şāh kim be-resm-i ābā (32a/6-7)

İsar üçün kim pür cevāhir tuttu cām 32a/9

Bolup şāhğa düşmen kim dilir 33b/11

Yeri kim urar şirler na^cra-yı ceng 33b/12

3.5. Söz Varlığı ile İlgili Notlar

3.5.1. Çağataycada Seyrek Rastlanan Kelimeler

Çağatay Türkçesinin sahip olduğu zengin kelime hazinesi, TR'de de görülmektedir. TR'deki kelimelerden bazıları (*küg*, *orma*, *tüşe-*) Çağatayca sözlüklerde ve bugüne kadarki Çağatayca çalışmalarında rastlanmayan veya Çağatayca sözlüklerde olsa bile seyrek

rastlanan kelimelerdir. Son birkaç yılda Son Dönem Çağatay metinleri üzerindeki çalışmalar artmıştır. Bu çalışmalarda da bu kelimelerin geçmesi, Çağataycanın dönem farklılıkları için de bir ölçüt olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Daha çok Kâşgar ağzında yaşayan bu kelimeler, alfabetik sıraya göre aşağıda gösterilmiştir:

3.5.1.1. Cora

“Arkadaş” anlamına gelen bu isim, TR’de *Bu iki oğul cora yürüpdurlar* (10b/9) “Bu iki oğlan arkadaş olarak yürümüşlerdir (büyümüşlerdir.)” cümlesinde zarf görevinde görülmektedir.

Bodrogligeti’nin adlandırması ile “Geç Çağatay Dönemi” metinlerinden *Hâliş’s Story of İbrâhîm* adlı eserin indeksinde kökeni Farsça olarak gösterilen ve “arkadaş” anlamı verilen **cūra** kelimesi, metin içerisinde *yana ol ham-sabaqlar cūralarnī* şeklinde çokluk biçimiyle geçmektedir (Bodrogligeti 1975: 54, 26).

Jarring’in *Materials To The Knowledge of Eastern Turki II* adlı eserinde “Kaşgar’dan metinler” bölümünde bu kelime geçer; fakat İngilizce tercümesi yer almaz ve dipnotta *džora ??* şeklinde soru işareti ile gösterilir:

æjrip attī χuda:jim

džandîn æziz džoramdîn

“My Good³¹ divided me

from my ... dearer to me than (my) soul” (Jarring 1948: 110). Eseri inceleyen ve ayrıntılı bir tanıtmasını yazan Saadet Çağatay’ın metnin bu kısmı ile ilgili görüşleri şöyledir:

“*ëyrıp attı xuda:yım*

Allah ayırdı

candın êziz cora mdın

candan aziz dostumdan olacaktır.

cora anlaşılmamıştır, Taciklerde *cora* dost mânasındadır. Her halde bir İran menşeli kelimedir.” (Çağatay 1950: 407)

Çağatay’ın dikkati çektiği kelime Tacikçe-Türkçe Sözlükte **çȳpa** şeklindedir ve “arkadaş, dost, ahbap” anlamlarındadır (<https://tr.glosbe.com/tg/tr/çȳpa>). Steingass’da ise

³¹ Şiirdeki *χuda:jim* kelimesi “My God” olarak tercüme edilmeliydi.

bu kelime *jūra* şeklinde ve “ölçüde, ağırlıkta, renkte vs.de eşit” anlamında geçmektedir (Steingass 1998: 377).

TR’de kelime, Jarring’in sahadan derlemesi dikkate alınarak *cora* biçiminde okunmuştur.

Türkmence sözlükte de bu kelime *jora* şeklinde ve ilk anlamı “Biri-biri bilen dostluk gatnaşygyny saklaýan gyz ýa-da aýal, boýdaş” olarak geçmektedir (TDDS 2016: 630).

Çağatay Türkçesinden Özbekçeye geçiş devresinin eserlerinden biri olarak nitelendirilen ve ilk olarak 1928’de yayımlanan Polken Şair Şeybanî Han Destanı’nda kelime *coralar* biçiminde 5 defa “arkadaşlar” anlamında geçmektedir (Tekcan vd. 2010: 304, 90-91).

3.5.1.2. Egiz

“Yüksek” anlamına gelen bu kelime, TR’de *egiz tağlarınıň üzesige* “yüksek dağların üzerine” (20a/7) tamlamasında sıfat olarak geçmektedir.

DLT’de bu kelime *ediz* biçimindedir ve birkaç yerde geçmektedir:

(*edi.z*) yer ve benzeri şeylerin yüksek kısmına *edi.z yi.r* denir. *Eđi.z tąg* yüksek dağ. (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 26)

Aydım aňar se.wük / bizni tapa nëlük / Keçtiň yazı ke.rik / Kırıla.r ediz be.đük Sevgilinin hayalini tasvir ediyor ve diyor ki: Ona “ey sevgili” dedim. Engin çölleri ve yüce dağları nasıl aşip da bize gelebildin? (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 45)

edi.z yüksek olan şey. (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 60)

... *çıgrı ediz tezzinü.r* Yüksek felek daima dönmektedir. (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 327)

Clauson *édiz/édi.z* ‘yüksek, yüce’ maddesi altında incelediği bu kelimenin Güneydoğu Türk lehçelerinde *igiz*, *égiz/igiz* biçimlerinde olduğunu Shaw, G. Jarring ve Yudahin’e³² atıf yaparak gösterir (Clauson 1972: 73). Clauson’un Shaw’da³³ *igiz*, Jarring’de *égiz/igiz* olarak geçtiğini söylediği ve Jarring’de 123. sayfada bulunduğunu belirttiği kelimeler, *igiz ~ egiz* olarak aslında 138. sayfada yer almaktadır (Jarring 1964: 138). Jarring “high, high up, elevated, tall, height (*yüksek, yüksek bir konuma sahip olmak, yüce, uzun,*

³² “Egiz II, yüksek, yüce” (Yudahin 1988: 323).

³³ “igiz I 1. s. Yüksek, uzun; aynı zamanda derin” (Shaw 2014: 122).

yükseklik)” anlamlarında verdiği bu kelimenin *egiz* ve *igiz* şekillerini gösterir. Kelimeyle ilgili olarak *igiz igiz*, *egiz egiz*, *igiz pes* ikilemeleri ile birlikte *igizlen-* ve *igizlendur-* fiil şekillerini ve türemiş yapıdaki *igizlik* kelimesini de ekler (Jarring 1964: 98, 138).

Son Dönem Çağatay Türkçesi metinlerinden Râhat-ı Dil’de **égizlik** “uzunluk, geniş mesafe” şeklinde türemiş biçimi geçmektedir (Toprak 2017: 339). Râhat-ı Dil ile aynı dönem Çağatay Türkçesi metinlerinden sayabileceğimiz Risâle-i Müze-düzlük’da *ikkinçi égiz yerdin yıkılsa üçünçi mudur çıksa* cümlesinde bu kelimeye rastlanmaktadır ve dizinde de “yüksek” anlamı verilmiştir (Türk, Enveri, Ötkür, Serbest 2017: 57, 88). Bu dönemdeki diğer bir risale, Risâle-i Dehkânçılık’ta da **égiz şeh biliñ ehl-i himmetni** cümlesinde sıfat olarak bu kelimeye rastlanmıştır (Çakmak 2016: 196).

Yeni Uygur Türkçesinde de kelime “yüksek” anlamında **égiz** olarak geçmektedir (Necip 1995:122).

3.5.1.3. Küg

“Kösnük” anlamındaki bu kelime TR’de *bir küg eçkü* “kösnük keçi” (10b/7, 10b/19); *bir küg uy* “kösnük boğa” (39a/15) tamlamalarında sıfat olarak ve *Bu münāsebet birle aṅga Küg Eçkü lakab koydılar* “Bundan dolayı ona Küg Eçkü lakabını taktılar” (11a/1) cümlesinde lakap olarak geçmektedir.

DLT’de bu kelime ile ilgili olarak “**kü.g** (501) Koçların ve vahşi hayvanların kışın aşma zamanları. Bundan köy kü.gi boldı denir; “koyun vb.nin aşma vakti geldi” demektir.” bilgileri bulunmaktadır. (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 401-402).

Clauson’un incelediği beş **kü:g** maddesinden üçüncü ve dördüncüsü TR’de geçen kelime ile ilgilidir. DLT’de geçtiği örneklerle birlikte Clauson, bu kelimenin görüldüğü lehçelerden de örnekler vermektedir. Dördüncü maddede Kırgızca deyim olarak **kü:gö kel-** (koyunlar ve diğer dişi hayvanların) ‘kösnülmesi, çiftleşmeye hazır olması’ örneğinin, 3. **kü:g** maddesinde gösterdiği Kazakça **küy** ‘çiftlik/besi hayvanlarının yönelmesi’ ile aynı anlama sahip olduğunun görüldüğünden bahsederek, Radloff’un Versuch II’deki **küylö-** (sığır, koyun ve köpekler) ‘çiftleşmek’ anlamındaki fiille karşılaştırılmasını tavsiye eder (Clauson 1972: 709).

Kelime Yeni Uygur Türkçesinde de ü’lüdür: *küylimek* “Dişi hayvanların eş özlemi” (Necip 1995: 214).

Ancak yukarıdaki örneklerden *bir küg uy* olarak okuduğumuz ibarenin *kök uy* olması da mümkündür. *Kök uy*, Hindistan’da bulunan bir sığır türüdür (Kara 2011: 360).

3.5.1.4. Mu

Çağatayca’da soru edatı olarak kullanılan *mu*, TR’de “da, dahi” anlamında enklitik olarak kullanılmıştır. Örnekler şunlardır: *īmān egerçi dil birle taşdıķ kılmaķ ve zebān birle ikrār kılmaķ bolsa mu ammā haķıķat-i īmān ğaybġa īmān keltürmeklikdur* “İman kalp ile tasdik etmek ve dil ile ikrar etmek olsa **da** imanın hakikati, görünmeyene inanmaktır” (8b/19-9a/1) *Zihī devlet imes mu kim yaman közdin yıraķ olġay* “Ne güzel talih değil **mi(dir)** kötü gözden uzak olmak?” (21a/6) cümlelerinde geçen *mu*, soru anlamından çok, “da, dahi” anlamlarına gelmektedir ve Ercilasun’un tespit ettiği pekiştirme enklitiklerinden biridir (Ercilasun 2008: 43).

Alyılmaz’ın hazırladığı Son Dönem Çağatay Türkçesi eserlerinden Risāle-i Müzedüzlük dizininde soru edatı olarak gösterilen, *añġa herġiz mu oġşamadı* “Ona hiçbir şekilde benzemedi” (5a/7-5a/8), *haccıñġız mu kabül bolġay* “haccınız da (mutlaka) kabul olacak(tır)” (15a/4) örnekleri de (Alyılmaz 2011: 288, 189, 229) aslında pekiştirme enklitiğidir. Bu döneme ait dil özellikleri gösteren Buğra Tezkiresi’ndeki *ammā taħı mu obdānraķ ma’lüm bolsun* “ama daha açık bir şekilde belli olsun” ibaresinde de (Berbercan 2012: 13, 32, 70) eserin dizininde gösterilen *soru edatı/eki* görevinden farklı olarak pekiştirme enklitiği özelliği görülmektedir.

Jarring sözlüğünde *mu ~ mu* “ayrıca, hatta, da, oldukça”; m. m. “hem – hem de” anlamlarında verilmiş ve bununla ilgili olarak *eniñdin mu eski* “ondan daha da kötüsü” örneği gösterilmiştir (Jarring 1964: 198). Jarring’in *Literary Texts from Kashgar Edited and Translated with Notes and Glossary* adlı diğer bir eserinde de *mu* “hatta” anlamında gösterilmiş ve *ħoşmu* örneği “even if” (-sa dahi) olarak anlamlandırılmıştır (Jarring 1980: 135)

Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü’nde *-mu* “da, de, bile bağlama edatlarını karşılar” şeklinde anlamlandırılmıştır (Necip 1995: 276). Bu lehçenin gramerini hazırlayan Rıdvan Öztürk’e göre “-mu eki umumiyetle pekiştirme bildirir. Cümledeki her türlü unsurun sonuna gelerek, onları önceki veya sonraki unsura bağlar ve belirtir. Türkiye Türkçesi’ndeki da, de edatına benzer:

Dada, senmu rencimigeysen, şahimmu köñlini yérım kılmiġay, bu göherniñ sirti süpetlik bolsimu, içi kavaķ

“Baba, sen de incimeyesin. Şahım da gönlünü üzmeye. Bu mücevherin dışı gösterişli olsa da içi boş.”...” (Öztürk 1994: 119-120).

3.5.1.5. Orma

“Hasat” anlamına gelen bu kelime TR’de *orma faşlıda* “hasat mevsiminde” (41a/16) ibaresinde isim tamlamasının tamlayanı olarak görülmektedir. *Or-* fiili Çağatayca metinlerde çok geçer fakat *orma* türevine Çağatay metinlerinde rastlanmamıştır. *Orma* TR’deki anlamına uygun olarak Yeni Uygur Türkçesinde görülmektedir (Necip 1995: 297).

Jarring bu kelimeyi *orma* ~ *ojma* türevleriyle göstermiş, *urma* şekli ile karşılaştırılmasını istemiştir. *orma* ~ *ojma* ve *urma* maddelerinin her ikisine birden “hasat” anlamını vererek *o. vaeqtı / u. vaeqtı* örneklerini de eklemiştir (Jarring 1964: 215, 324).

3.5.1.6. Tüşe-

“Rüya görmek” anlamındaki bu fiil, TR’de *be-setr-i hābıda atasını tüşedi* “uykusunda babasını rüyada gördü” (49a/5) cümlesinin yüklemi görevindedir ve *tüş* isminden gelmektedir.

DLT’de *tüşe-* “rüya görmek” anlamında geçmektedir (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 912). Metinde bu fiille ilgili olarak şu örnekler ve açıklamalar bulunmaktadır:

(*tüşe-*) *ol tüş tüşe.di* o, rüya gördü. İhtilam olursa yine aynıdır. *tüşe.r, tüşe.me.k.* (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 463).

Clauson *tüşe-* maddesinde bu fiili, isimden türetilen fiil olarak gösterir ve ‘rüya görmek’ anlamını verir. DLT’deki örnekleri dışında, Kuzey-doğu lehçelerinden Tuvacadaki *düje-*’nin *tüş kör-* yerine kullanıldığını belirterek Eski Uygur Türkçesi metinlerindeki *muntağ tül tüşeyük men* ‘takip eden rüyayı gördüm’ ve *yavuz tül tüşeser* ‘eğer kötü bir rüya görürsen’ örneklerini de ekler (Clauson 1972: 561).

Shaw Sözlüğünde bu fiil, *tüşamak* biçimindedir ve “rüyasını görmek, rüyasında görmek” anlamındadır (Shaw 2014: 278).

Jarring, *Literary Texts from Kashgar Edited and Translated with Notes and Glossary* adlı eserinin dizininde *tüşe-* “rüya görmek” anlamını verir ve metinde *mezku:r hæzreti xodze abu nesr sa:ma:nini defne qilyan kiçesi ya:zilærdin bir ya:zi tüşseler* örneğini gösterir, bu cümlenin İngilizce tercümesinde fiili ‘rüya gördü’ olarak anlamlandırır ve 51 numaralı dipnotunda bu fiille ilgili olarak *tüşseler < tüşeseler, tüşe- ~ tüşi-* “rüya görmek” gelişmesini

gösterir (Jarring 1980: 144, 92, 99). Jarring’ın sözlüğünde ise bu fiilin dönüşlülük eki almış biçimi (**tüşen-** “rüya görmek”) bulunmaktadır (Jarring 1964: 320).

Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğünde ise bu fiil **tüşmek** şeklindedir ve **çüşmek** maddesine göndermede bulunulmuştur. **Çüşmek** fiilinin ikinci anlamı da “Düş görmek” olarak verilmiştir (Necip 1995: 432, 89).

3.5.1.7. Yıkıt-

“Yıkıtmak, düşürmek” anlamındaki bu fiil, TR’de **atını yıkıtılar** “atını düşürdüler” 36a/5 cümlesinin yüklemidir ve yık- fiilinin -t- ettirgen eki almış biçimidir.

Yıkıt-, son dönem Çağatay Türkçesi eserlerinden *Ravzatü ’ş-Şüheda*’da “yıkıtmak” anlamında; *ķabül itgey eger bu kün yıkıtsam* (68/16), *yıkıtur pişe eknün şir nerni* (204/12) örneklerinde görülmektedir (Yıldırım 2016: 676, 132, 333). Bu dönemin diğer bir eseri olan *Mebde-yi Nûr*’da *pülni üstige yıkıttı çaptı çüst* (53/1), *kāh u cev bērdim yıkıttıñg dēp mēni* (53/2) mısralarında “düşürmek, üzerinden atmak” anlamlarında kullanılmıştır (Gedik 2017: 1366, 272).

Jarring’ın sözlüğünde bu fiil **jīqit-** olarak “düşmesine sebep olmak, aşağı atmak, çarpıp düşürmek, devirmek, yere yıkmak” anlamlarında verilmiştir. Ayrıca bu fiille kurulan **j.īp at-** birleşik fiili de “imha etmek” olarak aynı maddede gösterilmiştir (Jarring 1964: 156).

Yeni Uygur Türkçesinde ise fiil, **yıkıtmak / jıkıtmak** biçimlerindedir ve “yıkıtmak” anlamındadır (Necip 1995: 468, 183).

3.5.2. Oğuz Türkçesine Ait Unsurlar

TR’de aslında Oğuz Türkçesine ait olan unsurlar da bulunmaktadır. Bu unsurlar alfabetik olarak gösterilmiştir:

3.5.2.1. Bul-

TR’de “bulmak” anlamında sıkça kullanılan fiil -Çağatay Türkçesinde yaygın kullanılan- **tap-** fiilidir. Hatta bu fiilin kendi anlamı dışına çıkarak deyimleştiği örnekler de bulunmaktadır. Metinde 94 defa geçen bu fiilin Oğuz Türkçesindeki karşılığı olan **bul-** fiili sadece 3 defa geçmektedir: *Hān anı bulup* ve *hıdemāt hānnıñg mülāzemetide bisyār irdi* “Han onu **bulmuştu** ve hana hizmetleri çok idi” (88a/2)

... ne olar aytadurlar ki *haṭāyī* ve *halel* bolsa bende *taḥkīk* birlen **bulur-men** ki *ser-tā-ser haṭā* ve *halel turur* “onlar bir hata ve bozukluk olduğunu söyleseler kulunuz araştırarak **bulurum**; zaten baştan başa hata ve bozukluk vardır” (92a/14-15)

Moğulistānda bolmaqğa şūret bulmadı “Moğulistan’da olmaya imkân **bulmadı**” (84b/13). Metinde birleşik fiil olarak görülen *şūret bul-* örneğinin yanında *şūret tap-* birleşik fiili daha fazla sayıdadır.

3.5.2.2. El

TR’de Çağatay Türkçesinde “el” anlamına gelen *kol* (40 defa) ve *ilig* (10 defa) kelimeleri sıkça geçmektedir ve birleşik fiil yapısı içinde de kullanılmıştır. Bu kelimelerin Oğuz Türkçesinde karşılığı olan *el* kelimesine ise sadece 2 defa rastlanmıştır:

Hıṭāy gazātlarını ṅḡ biride Mansūr Hān elide şehīd boldı “Hıtaay gazalarının birinde Mansur Hanın **elinde** şehit oldu” (75b/17-18)

Diğer geçtiği yerde yazılışı şüphelidir fakat bağlama uymaktadır:

Ḳatl ü küştēn evlād u aḥfād-ı ʿammim hīç ser (ü) elini “Amcamın torunları ve evlatlarını katletme ve öldürmekten hiç başını ve elini (çekmedi).” (88b/3-4)

Mevlānā Erşedü’ d-dīn kolida Müsülmān bolupdur (14b/16) ve *Mansūr Hān elide şehīd boldı* (75b/17-18) örneklerinde her ikisi de “el” anlamına gelen bu isimlerin, *bol-* fiili ile birlikte deyimleşmiş olduğu görülmektedir.

3.5.2.3. Ol-

Doğu Türkçesi ve Batı Türkçesini ayıran tipik leksik özelliklerden biri olan *bol-* ve *ol-* fiilleri açısından TR -diğer Çağatay Türkçesi metinleri gibi- *bol-* fiili tarafındadır. Metinde 963 defa *bol-* fiili geçmektedir, buna karşılık 4 defa da *ol-* fiili geçmektedir. *Ol-* fiilinin metindeki örnekleri şunlardır:

bu diyār-ı Kāşgar-ı cinān maʿmūr u ābādān olğan irdi ki “bu cennet Kâşgar diyarı mamur ve bayındır hâle gelmişti” (5a/16)

Zihī devlet imes mu kim yaman közdin yırak olğay “Ne güzel talih değil mi(dir) kötü gözden uzak olmak?” (21a/6)

Bende olsun serv-āzād ol ḳadd-i reftārga “O salınan endama azat servi köle olsun” (83b/9)

Metinde geçen ikinci ve üçüncü cümlede bu fiilin kalıplaşmış ifadelerde yer aldığı görülmektedir. Dördüncü cümle ise şiire ait bir mısradır. Bu örneklerin o dönemde lehçeler arasındaki alışverişin / etkileşimin izlerini gösterdiği düşünülebilir. *Ol-* fiili diğer Çağatay metinlerinde az da olsa görülmektedir.

3.5.2.4. İle

TR’de sık görülen *birle* (334 defa) ve *birlen* (132 defa) edatlarının yanında Oğuz Türkçesine ait *ile* edatı 3 defa geçmektedir. Örnekler:

Re’y ile bisyār leşkerge bolur bermek şikest “Düşünce ile pek çok askere kırgın vermek mümkündür” (15b/10)

Yüz kişini nġ katli mümkündür ki bir şemşir ile “Yüz kişinin katli mümkündür bir kılıç ile” (15b/11)

Her yerde bolsa bir meşveret ü re’yni nġ hem-bāzūy bir süvār ile iklām alınur “Danışma ve düşüncenin ortak pazulu süvari(si) ile nerede olursa olsun ülkeler alınır” (20b/1-2)

İlk iki örneğin geçtiği cümleler, aynı şiire ait birbirini takip eden mısralardır. Üçüncü örnek ise kalıp ifadeye yer almaktadır. Bu edata diğer Çağatay metinlerinde de az da olsa rastlanmaktadır.

3.5.2.5. Yükleme hâli eki -I

Çağatay Türkçesinde olduğu gibi TR’de de yükleme hâli eki *-nI* ekidir. Metinde Oğuz Türkçesi özelliği gösteren *-I* yükleme hâli ekinin geçtiği aşağıdaki örnek ilgi çekicidir:

Bu hâlde Kamededdîn fırsatı ganîmet kılıp ... “Bu durumda Kamededdin fırsatı ganimet bilip...” (35a/4)

Bu deyimde görülen yükleme hâli ekinin, kalıplaşan bir ifadeye geçtiği düşünülebilir.

Son dönem Çağatay Türkçesi metinlerinden sayılabilecek, Doğu Türkçesi metni olarak gösterilen *Meyveler Münazarası*’nda Abik, “Klasik dönem sonrası Çağatay edebiyatı sanatçılarını Fuzûlî’nin de Nevâyî gibi etkilediği dikkate alındığında, eserlerdeki birtakım Batı Türkçesi özelliklerinin yazı diline bu yoldan geldikleri düşünülebilir” görüşünü belirtmektedir (Abik 2005: 40-41). Bu görüş, TR’deki şiir ve kalıp ifadelerle geçen örneklerin geliş yollarına dair ipuçları vermektedir. “Çağatay Türkçesindeki Oğuzca Unsurlar Üzerine” adlı bildirisinde Zeki Kaymaz’ın bahsettiği Oğuzca kelimeler listesinde

TR'deki gibi *ol-* fiili bulunmaktadır. Oğuzca Ses ve Şekil Özellikleri başlığı altında gösterdiği özelliklerden birisi de *-I* yükleme hâli ekidir (Kaymaz 2004: 204-205). Bu özellikler TR'deki örnekleri destekler durumdadır.

3.5.2.6. Öğrenilen geçmiş zaman eki

TR'de yer alan ve geçmiş zaman ifadesi için yaygın olarak kullanılan ekler *-p* ve *-ğAn*'dır. Bunların yanında *-mlş* eki de şu örneklerde görülmektedir: *iltmiş* “iletmiş” 2b/12, *oşşamış* “benzemiş” 30a/13. Bu örnekler metinde edebî ifadede ve şiirde bulunmaktadır. Bu ekin Çağatay Türkçesinde az sayıda örnekleri bulunmaktadır (Kaymaz 2004: 206).

3.5.2.7. Yönelme hâli eki

TR'de yönelme hâli için *-GA* eki kullanılırken *merdüm-i Moğula* “Moğul insanlarına” 40a/2 örneğinde ekin başındaki *-ğ* ünsüzünün Oğuz Türkçesindeki gibi düştüğü görülmektedir. Zeki Kaymaz bu Oğuzca unsurun, Bâbü'r Divânı, Mevlâna Sekkakî Divanı, Harezmlî Hâfız'ın Divanı ve Lûtfî Divânı'ndaki örneklerini tespit etmiştir (Kaymaz 2004: 209).

Metnin yazıldığı dönemin şartları dikkate alındığında, o dönemdeki Türk lehçeleri arasında hangi ek, kelime veya daha büyük leksik birimlerin alışverişinin olduğu diğer son dönem Çağatay metinleri ile karşılaştırılarak tespit edilebilir.

3.5.3. Moğolca Kelimeler

TR'nin kelime hazinesinde Moğolca kelimeler de bulunmaktadır. Bu kelimeler aşağıda alfabetik sırayla verilmiş ve bunların TR'de geçtiği şekiller ve kazandığı anlamları ile birlikte Ferdinand D. Lessing'in Moğolca-Türkçe Sözlüğündeki (Lessing: 2003) anlamlarıyla birlikte gösterilmiştir. Bu sözlükte bulunamayan; metindeki anlamından ya da okunuşundan farklı olan kelimeler için Arat'ın *Vekayi Babur'n Hâtıratı* (Arat: 1987) adlı eserinin *Notlar* bölümüne başvurulmuştur. Kelimelerin birçoğunun Moğolca biçimlerini bulmak için Shaw'ın *Kâşgar ve Yarkend Ağzı Sözlüğü*'nden de faydalanılmıştır. Böylelikle Lessing Sözlüğünde bu kelimeleri bulmak kolaylaşmıştır. Aşağıdaki bazı kelimelerde Türkçe ekler veya kökler de bulunmaktadır:

ahtaçı “seyis” 51a/15. (Lessing *agtaçı(n)* “at bakıcısı, at uzmanı, seyis, atçı” s. 25; Arat *ahtaçı* “Hükümdarın atları ile meşgûl olanlar için kullanılan bu tâbir, aslında, atın sıhhî durumu ile alâkalı meslek adamlarına, umumî olarak, verilen bir isim olacaktır.” s. 577)

cerge “saf” 23b/14, 23b/15, 67a/2. (Lessing *cerge* “tür, çeşit, cins; sınıf; rütbe, seviye; sıra, derece; aşama, safha” s. 1615; Arat *çerge* “(Kâşgarîye atıf yaparak) çer “savaşta karşılıklı duran saflar”” s. 596)

cılav “yular” 38a/19 (*cılavını*). (Lessing *cilug-a* “çılıbır, yular, dizgin(ler)” s. 1630)

çağdavul “artçı” 21a/17. (Lessing *çağdagul* “bekçi, muhafız, gözcü; jurnalcı, casus” s. 256; Arat *çağdavul* “yürüyüş ve hareket hâlinde bulunan ordunun artçı kolu” s. 595)

çapavul / çafavul “çapavul (öncü), akıncı” 25b/7 (*çapavulları*), 30b/2, 30b/9 (*çapavullar*), 34a/9, 38a/1. Lessing ve Arat’ta rastlanılmayan bu kelime Shaw Sözlüğü’nde *çapaul* “Yağmalamak, talan etmek için yapılan baskın; aynı zamanda süvari sınıfının hücumu” şeklindedir ve Eski Türkçe *çap-* fiiline Moğ. *-a(ğ)ul* ekinin getirilmesiyle kelimenin türetildiği gösterilmiştir (Shaw 2014: 83).

daban “dağ” 11a/3 (*Muzat Dabanığa*), 11a/4 (*Dabandın*). (Lessing *dabag-a(n)* “dağ geçidi; dağ silsilesi; zorluk, engel; bir yarışmadaki zafer” s. 336)

dabusı “tuz” 38a/18 (*dabusını*). (Lessing *dabusu(n)* “tuz” s. 339)

daruğa “daruga, vali, askerî vali” 12b/8 (*daruğaları*), 12b/9 (*daruğalar*), 20b/19 (*daruğalar*), 21a/2, 64a/15. (Lessing *darug-a* “başkan, şef, üst derecedeki kimse; kumandan; müdür, yönetmen; ihtiyar” s. 372)

dulğa “tolga” 33b/15 (*dulğasıdın*). (Lessing *dugulg-a* “miğfer, tolga, başlık” s. 431; Arat *davulga* “tolga, miğfer” s. 602)

karavul “karavul, gözcü, muhafız” 20a/4 (*karavulığa*), 22b/14 (*karavulları*), 25b/12 (*karavulları*), 37b/4. (Lessing *haragul* “karakol, gözcü, nöbetçi, bekçi, keşif kolu” s. 1439, Arat *karavul* “1. gözetçi, bekçi, 2. ordunun ânî bir baskına uğramaması için, ordugâhın etrafına çıkarılan müfreze, posta ve 3. keşif kolu” s. 615)

kökeldaş “sütkardeş” 87b/13. Metinde 37a/18’de unvan olarak geçmektedir. (Lessing *kökü(n)* “meme, dişinin memesi, meme ucu; inek memesi”; *kökügül* “emzikli, memede olan çocuk veya hayvan” s. 767; Arat *kökeltaş* ve *kökeldaş* “süt kardeş”, s. 622)

konalğa “mola; mola azığı” 39b/14, 42a/2, 42a/5, 42a/7 (*konalğanıng*). (Lessing *honu-* “konmak, konaklamak, geceyi geçirmek, geceleme” s. 1487; Bu kelimedede köke eklenen Moğ. *-lğa* eki için bk. Poppe 2016: 71, Kartallıoğlu 2010: 43).

küregen “küregen, damat”. Metinde daha çok özel isimlerde unvan olarak kullanılmıştır; diğer geçtiği yerlerde ise makam adıdır: 6a/15, 44b/18, 57a/7, 60b/3, 68a/12, 92b/12, 92b/13 (unvan); 58a/1 (*küregenlikğa*), 68b/7 (*küregenlik*), 80a/1 (*küregenlikğa*) (makam). (Lessing *kürgen* “güveyi, damat, birinin kızının ya da kız kardeşinin kocası” s. 799)

noyan “noyan” 33a/5 (*noyanān*), 37a/3 (*noyanān*). (Lessing *noyan* “noyan, sahip, efendi, prens, bey, başkan, reis, bay; derebeyi, asilzade, hükümdar; prensin veya yüksek rütbeli asilzadenin oğluna verilen ünvan” s. 921)

nöker “nöker, hizmetkâr” 25a/12, 32a/18, 36a/4 (*nökerleri*), 38b/1 (*nökerleridin*), 45a/16 (*nökerleridur*), 45a/18 (*nökeri*), 67b/8, 67b/8 (*nökerige*), 67b/8, 67b/9 (*nökeri*), 67b/13 (*nökeri*), 69b/14. (Lessing *nökür* “arkadaş, dost, yoldaş; koca” s. 927; Arat *nöker ve nökerlik* “Babur’da birinin emri altına girerek, onun hizmetinde ve maiyetinde bulunan, neferden başlayarak beylere kadar, muhtelif derecelerde askerî ve dolayısıyla idarî mevkiler işgal eden adamlar için kullanılan bir tâbirdir” s. 636)

olca “ganimet” 73a/18 (*olcadın*), 73b/1 (*olcanı*). (Lessing *olca* “bulma, buluş; bulgu, buluntu; gelir, edinim, kazanç; kâr, kazanma; savaş esiri; ganimet, yağma, çapul” s. 954)

omak “kabile, oymak” 18a/4, 30b/7 (*Omağı*). (Lessing *obag* bk. *obug* [= *omug*, 2.] aile, boy, klan, kabile; soyadı s. 935-936)

orda “orda (karargâh)” 13b/3 (*ordasığa*), 51a/1 (*ordasınıng*), 51a/3 (*ordası*), 51a/6 (*ordasığa*), 51a/8 (*ordağa*), 51a/10 (*ordası*), 51a/19 (*ordağa*), 52a/5 (*ordağa*), 60a/7 (*ordağa*), 60a/8 (*ordağa*), 71a/9. (Lessing *ordu(n)* “hükümdarın yaşadığı yer; saray; kamp, çadır” s. 964)

tohta- “beklemek” 33a/19 (*tohtattılar*), özel isim (*Tohtamış*) 38a/5, 38a/10. (Lessing *togta-* [= *togtu-*] “durmak, dinmek, istirahat etmek; yerleşmek, hareketsiz kalmak; ayarlamak, sınırlamak, dengelemek; saptamak ya da yerleştirmek; belirlemek, bir sonuca ya da bir karara varmak; pekiştirmek, kesinleştirmek; karar vermek” s. 1257)

tomağa “avcı kuşların başlığı” 84a/2 (*tomağağa*). (Lessing *tomug-a* “taç” s. 1270)

ulus “halk, ulus” 7b/6 (*ulusları*), 7b/7, 10a/16 (*ulusları*), 10a/17 (*uluska*), 14a/2, 15a/8 (*uluslarında*), 16a/8 (*uluska*), 16b/1 (*uluska*), 17a/15 (*uluslar*), 17b/14 (*uluslarını*), 17b/19, 18b/5 (*uluslarını*), 28a/4, 28a/6, 31a/14 (*uluslarını*), 34a/16 (*uluslarını*), 34b/3 (*ulusı*), 37b/13 (*uluslarını*), 42b/3, 44a/6, 50b/3, 52a/12 (*ulusı*), 53a/5 (*ulusı*), 53b/13 (*ulusı*),

54a/8 (*ulusnu*), 54b/15, 72b/5 (*ulusnu*), 79a/5, 82b/16, 86a/9 (*ulusıdın*), 87b/18 (*ulusıda*), 87b/18, 87b/19, 91b/3 (*ulusı*), 91b/4, 91b/5, 91b/7, 91b/7, 91b/11. Metinde en sık geçen Moğolca kelimedir; tamlamalarda, unvanlarda ve kavim adlarında yer almıştır. (Lessing *ulus* “ulus, halk, millet; devlet, ülke, şehir; hanedan” s. 1346)

yasa- “yapmak” 2a/10 (*yasamak*), 25a/18 (*yasap*), 36b/13 (*yasadılar*), 55a/17 (*yasap*). (Lessing *yasa-* elle yapmak, eliyle kontrol etmek s. 538; *casa-* “yasamak, sıraya koymak, düzenlemek, düzeltmeler yapmak, onarmak; geliştirmek, değerini arttırmak; donatmak, süslemek; iğdiş etmek, burmak” s. 1606). Bu fiille ilgili olarak TR’de *yasa* (*kıl-*) “düzenlemek” 30b/15 kelimesi de bulunmaktadır.

yasak “kanun” 18b/9 (*yasakğa*), 18b/13 (*yasakğa*). (Lessing *casag* “yönetim, idare, hükümet; sancak yöneticisi, bey; güç; politik yapı” s. 1606)

yosun “tarz” 19a/8 (*yosuni*). (Lessing *yosu(n)* “genel kabul görmüş kanun, gelenek, töre, örf, anane veya alışkanlık; görgü kuralları, davranış bilgisi; yasa, öğreti, doktrin, dogma, prensip; rejim, sistem; siyaset, politika; tarz, şekil, metot, usül” s. 695)

* * *

TR’de Kalmukça *oŋg* “şehzade” (50a/10) kelimesi de yer almaktadır. Bu kelime önce unvan olarak geçmiş; daha sonra kelimenin Kalmukça kökeni ve açıklaması da metin içerisinde verilmiştir:

Maqşūd-ı Müsülmānlıq cihetidin İbrāhim Oŋg ve İlyās Oŋg arasında irdi ...

“Müslümanlık maksadı sebebiyle İbrahim **Oŋ** ve İlyas **Oŋ** arasında idi” (50a/8-9)

Be-zebān-ı Kılmağ şehzādeni oŋg atarlar.

“Kalmuk dilinde şehzadeye **oŋ** derler.” (50a/10)

Ramstedt’in Kalmukça Sözlüğünde bu kelime **oŋ** olarak geçmektedir. Açıklamasında ise Doğu Türkistan’da Torgutlar, Doğu Torgutçası ve Çukçak yakınındaki Ölöten dillerinde geçtiği, *baŋ* ve *waŋ* biçimlerinin olduğu ve “prens / şehzadelik unvanı, bağımlı kral” anlamına geldiği belirtilmiştir. Ayrıca yer aldığı kelime gruplarından örnekler anlamlarıyla birlikte verilmiştir (Ramstedt 1935: 287).

Lessing'in Sözlüğü'nde kelime **ong** maddesinde **vang** maddesine gönderilmiş, **vang** maddesinde [=Çin. *wang*= Orta Moğolca: **ong**] şeklinde gösterilerek “prens, kiral, kağan” anlamları verilmiştir (Lessing 2003: 958, 1377).

Uygurca-Çince İdikut Sözlüğü'nde de bu kelimeye rastlanmaktadır. Dizinde *oñ* kelimesinin Çince *wang* “han, kral” kelimesinden geldiği gösterilmiş ve metinde yer alan *ulus o.* örneği “devlet başkanı, kral” olarak anlamlandırılmıştır (Yunusoğlu 2012: 168).

Metinde Çince *wang* unvanı da iki kişinin adında geçmektedir: Hâzret-i İmîn H'âce **Vang** Biklik 4a/17, Hâzret-i İskender **Vang** Hâkim-i Biklik 4b/5.

* * *

Çağatayca metinlerdeki Moğolca kelimelerle ilgili Ayşegül Sertkaya'nın çalışması (Sertkaya 2014) incelendiğinde, TR'de geçen *dabusı* “tuz” kelimesinin yer almadığı görülmüştür. Ayrıca fiil kökü Moğolca sayılmayan *çapavul / çafavul* “öncü”, akıncı” kelimesi de bulunamamıştır. Bu iki kelime Çağatay Türkçesi Sözlüğünde yer almaktadır (Ünlü 2013: 227, 267).

3.5.4. Sayılarla İlgili Farklı Kullanımlar

TR'de sayıların çoğu, Türkçenin söz dizimine ve genel kurallarına uygundur: *otuz miñg* 33b/2, *yetmiş tört* 66b/9, *toğuz yüz beş* 72a/2. Asıl sayılarda Çağatay Türkçesinden fonetik olarak farklı olanlar *alte*, *yete* ve *yigirme* sayılarıdır. *Yete* sayısının *yeti* 82b/18 şeklinde tek örneği de metinde geçmektedir. *Alte* sayısının sıra sayı biçimi ise *altunçı* 38b/5, 49a/14, 61a/16 olarak bulunmaktadır. *Alte* ve *yete* sayıları diğer bir son dönem Çağatay Türkçesi metni olan Cümcümenâme'de *alte* ve *yette* biçimindedir (Toker - Uygun 2017: 16). Bahsedilen bu sayıların Yeni Uygur Türkçesinde *alte*, *yette*, *yigirme / jigirme* olması (Necip 1995: 11, 464, 468) metinlerin söz varlığındaki ağız özelliğini göstermesi bakımından önemlidir.

Bunların dışında TR'de sayılarla ilgili farklı kullanımlar da bulunmaktadır. Tarihlerdeki yılları ifade ederken; üç basamaklı sayılarda yüzler basamağı ile onlar basamağı arasında “ve” bağlacının geçtiği örnekler vardır: *sekiz yüz ve seksende* 53b/1; *sekiz yüz ve toğsan iki* 66b/11; *toğuz yüz ve yigirme* 80a/16, *toğuz yüz ve toğuz* 81a/19; *toğuz yüz ve yigirme sekiz* 84a/6, 85a/19; *toğuz yüz ve ellik* 84b/1.

“Defa, kere” anlamı için sayıyı tekrar etme *Yigirme üç yıl kırk alte alte aydur* “Yirmi üç yıl, kırk altı kere altı (iki yüz yetmiş altı) aydır” 21b/13 de önemli bir özelliktir. Sayıya

eklenen teklik üçüncü şahıs iyelik ekine yönelme hâli eki getirerek de “defa” anlamı verilebilmektedir: *cām tokuzına devr urup* “kadeh dokuzuncu defa dönmüş” 24b/6 örnekleri bulunmaktadır.

* * *

TR’de tarihler sayısal ifadelerle verilirken genellikle on iki hayvanlı takvimdeki karşılığı da gösterilmektedir:

cümādi ’l-evvel ayıda yete yüz altmış iki tārîhide uy yılı 17b/6-7

yete yüz yetmiş beşde muvāfık uy yılı vākī^c boldı 23b/1-2

tārîhdin yete yüz yetmiş yetede ufķ-ı uy yılı irdi 36b/17

yete yüz altmış tārîhide Rebġü ’l-āhirde sıçķan yılı kişver-küşālık resmi birle rū-yı ārzünü Māverā ’ü ’n-nehr tarafıge koydı 15a/5-7

iptidā-yı Şevvāl Düşenbe küni muvāfık ol tavişķan yılı leşker-i nuşret-āyinni terbiyet berip müteveccih-i taraf-ı Cette revāne boldılar 30a/19-30b/1-2

3.5.5. Aynı Kavram İçin Farklı Kelimelerin Kullanılması

TR’de yer alan bazı ibarelerde, aynı ya da yakın anlamlara sahip fakat farklı dillerden ya da aynı dilden olan kelimelerin aynı satırda bir arada kullanıldığı görülmektedir. Bu türden örnekler şunlardır:

Taŋġlası ’ale’ş-şabāh iki tarafdın yene dilāverān-ı ceng-āzmāylar birbirleri birle tutuşķalı turdılar “Ertesi gün sabah erkenden iki taraftan yine, çok savaş görmüş kahramanlar birbirleri ile tutuşmak üzere kalktılar” 27a/18-19. Türkçe *taŋġlası* tabirinin Arapça karşılığı olan *’ale’ş-şabāh* tamlaması ile birbirlerinin anlamlarını pekiştirmek üzere yanyana kullanıldığı görülmektedir.

Resm-i aş ve ta’ām fūķarā mesākīnlerġa becā keltürdiler “Aş ve yemek âdetini fakir (ve) miskinler için yerine getirdiler” 36b/11-12. TR’de geçen bu Farsça tamlama bir Türkçe ve üç Arapça unsurdan oluşmaktadır. Tamlamada yer alan Türkçe *aş* kelimesi ile Arapça *ta’ām* kelimeleri aynı anlama sahiptir.

Çaġatay Moġul yetmesniŋ aldıda esliġalarını salıp ġirye ve zārıġa meşġül bolur idiler “Çaġatay(lılar) Moġul(lar)ın yetişmesinden önce silahlarını bırakıp ağlayıp sızlamaya başladılar” 41a/11-12. Bu cümlede yer alan Farsça iki kelime, aynı anlamdadır ve bunların bir arada kullanılması anlamı pekiştirmektedir.

Ümerālar suhūlet eylep muhālifler birle muhārebe ve mu‘āraza kılğanlarığa neng ü ‘ār kılur irdi “Emîrler, yumuşak bir şekilde muhaliflerle muharebe ve taarruz ederlerse (onları) ayıplar idi” 29a/8-9-10. Yakın anlamlı olan Farsça *neng* ve Arapça *‘ār* kelimeleri bir arada kullanılarak pekiştirilmiş ve bu isimlere *kıl-* fiili getirilerek birleşik fiil oluşturulmuştur. Bu birleşik fiil “ayıplamak” anlamında metinde yer almıştır.

Havf ü dehşetdin merkeb-i karār-ı zeker ü nerğa süvāre boldılar “Korku ve dehşetten erkeklik kararının binitine bindiler” 20a/9-10. TR’de yer alan bu cümlede ilk olarak her ikisi de Arapça kökenli olan ve yakın anlamlı *havf* ve *dehşet* kelimeleri bir arada kullanılmıştır. İkinci olarak, üç Arapça ve iki Farsça unsurdan oluşan Farsça tamlamada aynı anlama gelen Arapça *zeker* ve Farsça *ner* kelimeleri bir arada yer almaktadır. Her iki örnekte de pekiştirme söz konusudur.

... ceng ü cedel külfeti yetmey, hîç miñnet ü meşakkat körmey fetḥ ü zafer yüz keltürdi “cenk ve savaş külfeti olmadan, hiç mihnet ve meşakkat görmeden fetih ve zafer ortaya çıktı” 20a/14-15. Bu cümlede Farsça *ceng* ile yakın anlamlı olan Arapça *cedel* kelimeleri; her ikisi de Arapça olan ve aynı anlama gelen *miñnet* ve *meşakkat* kelimeleri bir arada kullanılmıştır.

... muhālif-i kīnedārniñ şevket ü haşmetiniñ hırmenleri çendān ümerā ve serdārları küyüp kül boldı “kinci muhaliflerin yücelik ve haşmet(ler)inin harmanları ve nice emîrleri ve komutanları yanıp kül oldu” 20a/18-19-20b/1. Her ikisi de Arapça kökenli ve yakın anlamlı olan *şevket* ve *haşmet* kelimeleri bir arada pekiştirilerek sanatlı bir ifadede yer almışlardır.

3.5.6. Deyimler

Çağatay Türkçesi, Arapça ve Farsça alıntı kelimelerle birlikte, bu dillerden geçen ya da o dönem Türkçesinin kendi imkânları ile kurulan deyimler açısından zengindir. TR’de de deyimler ve -özellikle şiir kısımlarında- söz sanatları, mecazlar oldukça fazladır. Metinde yer alan birleşik fiillerden, isimlere yardımcı fiillerin eklenmesiyle oluşanların çoğu da deyimleşmiştir ve bunlar “Biçimbilgisi ile İlgili Notlar” kısmında “Birleşik Fiiller” başlığı altında incelenmiştir. Bu bölümde ise sadece ikiden fazla unsurdan oluşan deyimler ele alınmıştır. Bu deyimlerin büyük bir kısmında isim unsuru çekim eki almıştır. Deyimlerin fiil unsurlarının tamamına yakını Türkçe kelimelerden oluşmaktadır. İsim unsurlarının büyük çoğunluğu da Arapça ve Farsça kelimelerdir; fakat *işiklerni muhkem kıl-* 52b/1, *köñgülleride*

yir al- 68a/10, *miñgköz birle kan yığla-* 23a/9, *söz araga sal-* 24b/1-2, *yoğla revān kıl-* 10b/5 gibi tüm unsurları Türkçe olan deyimler de TR’de yer almaktadır.

Aşağıda incelenen deyimlerin bir kısmı kalkadır; Farsçadan birebir tercümedir. Kalka olanların Farsçaları A. Deniz Abik’in “Nevâyi’nin Üç Eserindeki Deyimlerin Farsça ile Karşılaştırılması” başlıklı makalesinden (Abik 2004) faydalanılarak yanlarında gösterilmiştir:

āferīn ve rahmet oku- “aferin ve teşekkür (sözleri) söylemek” 52b/7. Abik makalesinde Nevâyi’nin eserlerinde *āferin okumak* olarak geçen bu deyimın Farsça *āferin h’ānden* ile denkliliğini Farsça sözlüklerden yola çıkarak göstermiştir (Abik 2004: 215). TR’de bu deyime *rahmet* kelimesi de eklenmiştir.

‘ahd (ü) peymān bağla- “yemin etmek” 29b/5. *bağla-* fiili ile kurulan bu deyimın tek isim unsuru ile kurulan örneği aynı varakta *‘ahd bağladılar, kâsem kılıştılar* “anlaşma yaptılar, yeminleştiler” 29b/1 şeklinde diğer bir deyimle anlamı güçlendirmek amacıyla arka arkaya kullanılmıştır. Abik, *‘ahd(ler) bağla-* “söz vermek” şeklinde örneklendirdiği bu deyimın Farsça *ahd besten* ile denkliliğini göstermiştir (Abik 2004: 215).

‘aql yol başla- “aklı yola gelmek” 37b/6.

devlet-zemīn-būsige yüzlen- “devlet zeminini öpmeye yönelmek” 21a/15-16, ***zemīn-i edebni buse ber-*** “edep zeminini (yeri) öpmek” 87a/17. Abik, Türkçede *yir öp-* şeklinde geçen bu deyimın Farsça *zemin būsiden* ile denkliliğini göstermiştir (Abik 2004: 220). Farsça deyimın TR’deki örneklerinde *būsī* ve *buse* kelimeleri yer almaktadır.

‘ağd-i nikāh bağla- “nikāh sözleşmesine bağlamak” 50a/6.

düşmenler dilleride olturguz- “düşmanların kalplerine yerleştirmek” 30b/18.

hibāle-i nikāhğa keltür- / hibāle-i nikāhğa keltür- “nikāhına almak, nikāhı altına almak” 48a/12, 55a/4-5, 57a/5-6, 84b/16-17, 85a/10. *Bağla-* fiili ile kurulan *‘ağd-i nikāh bağla-* deyiminin dışında; TR’de Arapçada “bağ” anlamına gelen *hibāle* kelimesi ile kurulan tamlamadan oluşan deyim kullanılmıştır.

işiklerini muhkem kıl-³⁴ “kapıları sağlamca kapatmak” 52b/1.

karār u şebāt ayağığa ıztırāb tüş- “duruş ve sebat ayağına ızdırıp düşmek” 20a/9.

³⁴ Bu deyimın her iki unsurunun Türkçe olduğu deyim, *işikini bağla-* “eşiğini bağlamak, kapısını kapatmak, girişe engel olmak” anlamında *Çağatayca Kitab-ı Mebde-i Nur Mesnevisi* adlı eserde geçmektedir (Gedik 2013: 69, 80).

kemer-i mütâba'atnı inkıyâd belige bağla- “tâbiyyet kemerini bağlılık beline bağlamak” 17b/8. Bu deyimle ilgili olarak Abik verdiği *bil bağla-* “bir işi yapmaya niyetlenmek” örneğinin Farsça *kemer besten* ile denkliğini gösterir (Abik 2004: 216).

köñgülleride yir al- “gönüllerinde yer etmek” 68a/10. Bu deyimdeki Türkçe *yir al-* fiilinin Arapça karşılığının olduğu *köñgülleride Sulţān Sa'īd Hānnūñg siyāset mütemekkin boldı* “gönüllerine Sultan Said Han’ın siyaseti yerleşti” 79a/12-13 örneği de TR’de bulunmaktadır.

leb-i haţarge yet- “tehlikenin kenarına ulaşmak” 30a/16.

miñg köz birle kan yığla- “bin göz ile kan ağlamak” 23a/9.

özini firârğa ber- “kendisini firara vermek (kaçmak)” 78b/10.

rū-be-girž koy- “kaçmaya yüz tutmak” 60a/1 anlamındaki bu deyimın isim unsurunun Türkçe olduğu **yüz koy-** deyimini de “yönelmek” 19a/13, 20a/2, 20a/3, 22b/15-16, 25a/5, 26a/18, 31a/1, 33a/17 anlamıyla metinde sıkça yer almıştır.

rū-yı teveccühni düşmen tarafıge kıł- “yönlerini düşman tarafına yöneltmek” 25b/3-4. “Yöneltme” anlamındaki bu deyim TR’de *teveccüh körsetti* 33a/6, *teveccüh kıłsam* 40b/12 deyimlerinde de aynı anlam doğrultusundadır.

söz arığa sal- 24b/1-2 “müzakere başlatmak”. TR’de bu deyimın fiiline Arapça *meşveret* kelimesinin eklendiği *meşveret arığa saldılar* “konuştular” 24b/18-19 örneği de bulunmaktadır.

yolğa revān kıł- “yola salmak” 10b/5. Bu deyimle yakın anlamda *inān-ı azāmetni yolğa keltürdi* “gidiş yularını yola koydu (yola çıktı)” 19a/11; *yolğa revān boldı* “yoluna gitti” 60a/4, *yolğa yüz keltürüp* “yola koyulup” 20b/14 örnekleri de metinde yer almaktadır.

zamāne rāst ayağ tart- “zaman sağ ayağını çekmek” 26a/18-19. *Ayağ tart-* deyimini Farsça *pākeşiden* “ayak çekmek, terketmek” ile ilgilidir (Şükün 1984: 425).

ziyāde yüreklik “fazla yürekli, cesur” 28a/10; bu deyimın hemen arkasından *hıç nemersedin korkmaydurğan kişi irdi* “hiçbir şeyden korkmayan (bir) kişi idi” 28a/10-11 şeklinde aynı ve devam eden satırda açıklamasıyla birlikte yer aldığı görülmektedir. Metinde başka bir varakta, Farsça *be-* öneki ve Arapça *gāyet* kelimesinin birleşmesinden oluşan sıfatla *be-gāyet yüreklik* “son derece yürekli” 47b/10 şeklinde açıklaması olmadan geçmektedir.

3.6. Anlam Bilgisi ile İlgili Notlar

3.6.1. Örtmece

“Söylenmesi kaba, çirkin veya sakıncalı görülen nesnelere, kavramların, başka kelimelerle daha uygun ve edepli bir biçimde anlatılması, edebikelam. Kandırma, gizleme.”³⁵ olarak tanımlanan örtmece, TR’de ölüm kavramı için kullanılan *öl-*, *vefât bol-*, *vefât kıl-*, *vefât tap-/taf-* fiilleri dışındaki bu olumsuz durumu örtecek sanatlı ifadelerde görülmektedir. Ölen kişinin unvanı, tarihe bıraktığı izlere göre bu ifadelerde, edebî sanatın derecesi, benzetmeler ve mecazlar artmaktadır. Özellikle padişahlar için vefat tarihi verildikten sonra böyle ibarelere rastlanmaktadır. TR’de geçen örtmece örneklerinden “ölmek” anlamında olanlar şunlardır:

... *cân-ı şîrîleri leb-i hatarge yetipdurlar ve bisyârları ve bu bârede helâketke yetipdur ve çehâr-pâyıları nâ-bûd bolupdur* “Tatlı canları tehlikenin kenarına ulaştı ve pek çoğu da bu defa helâk oldu; hayvanları da yok oldu” 30a/16-17

Ol renc birlen ötti “O sıkıntı ile öldü” 36a/9

Pat fırsatda hân ‘âlemdin ketti “Çok kısa bir zaman sonra han dünyadan gitti (öldü)” 10a/15-16

Çün Kâmereddîn ‘âlemdin ötti, halâyık hânınîng talebide boldular “Kamereddin dünyadan göçünce halk han istedi” 39a/4-5

Ol zahmet birlen ‘âlemdin bardı “O zahmet ile dünyadan göçtü” 66b/8-9

Ol vaktıda Tuğluk Temür Hân taht-ı saltanatdın rihlet kılğan irdi “O zaman Tuğluk Temür Han saltanat tahtından göç etmiş idi (ölmüştü)” 21a/10-11

Emîr Bulacı pey-der-pey ikesiniñ arkasından rihlet kıldı “Emîr Bulacı peyderpey ağabeyinin arkasından vefat etti” 28a/5-6

Emîr Temür anıñ zamânında dârü’l-ğarârğa rihlet kıldı “Emîr Temür onun zamanında öbür dünyaya göç etti” 39a/16-17

³⁵ TDK Güncel Türkçe Sözlük <http://sozluk.gov.tr> adresinden 24.05.2019 tarihinde alınmıştır. Örtmece ile ilgili diğer bir tanım şöyledir: “Alm. Euphemismus, m; Fr. euphémisme, m; İng. euphemism; esk. edebikelam) dilb. yazb. Kaba, çirkin, sakıncalı olması gibi nedenlerle açıkça söylenmesi uygun görülmeyen bir olguyu örterek, eğretilmeler, değişmecelerle dolaylı yoldan anlatma.” TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (Kısaltmalar: Alm. Almanca, esk. eski terim, dilb. dilbilim, yazb. yazınbilim (edebiyat)) <http://www.tubaterim.gov.tr> adresinden 24.05.2019 tarihinde alınmıştır.

... *hān mücmelen şol seferde dārü'l-bekāğa rihlet kıldı* “özetle, han bu seferde beka evine göçtü” 87b/8

Endek müddetdin keyin şeyh 'ālemdin rihlet kıldı “Kısa bir süre sonra şeyh bu dünyadan göçtü” 13a/9-10

Hüseyn suda ğark bolup şu^ele-i hayātı öçti “Hüseyn suda boğularak hayatının şulesi söndü” 31a/6-7

Şol maraž birlen rūh-ı muṭahharı haṭūyir-i kudsga pervāz körsetti “Bu hastalık ile, temizlenmiş ruhu mukaddes işlere (yerlere?) kanat açtı” 82a/10-11

Mübārek sinni kırk sekizge yavuk irdi, civār-ı rahmet Haḡ-Te^eālāğa peyveste boldı “Mübarek yaşı kırk sekize yakın iken, Hak Teâlâ'nın rahmet civarına ulaştı (öldü)” 82a/16-17

TR’de geçen örtmece örneklerinden “öldürmek” ve “öldürülmek” anlamında olanlar şunlardır:

... *uşol kiçe anıñg kārını kılip taht-ı hayātudın tahte-i tābūtğa tarttılar* “o gece onun işini halledip hayat tahtından tabutun tahtasına çektiler” 24b/7-8

... *birāder-i Herimlik Sulduz ki anıñg kıyāsı irdi, tġ-i bī-dād birle anı bu, helāk kılğan irdi; munı anıñg kışāşka berdi ve ol şerbet-i ecel taturdı* “Herimlik Sulduz’un biraderi -ki onun karşılığı idi ve adaletsizlik kılıcı ile onu bu (Şeyh Muhammed Sulduz) helak etmiş idi- bunu onun kisasına verdi; ecel şerbetini o tattırdı” 33a/8-10

Mīr hil^eat-i hayāt-ı Pir Muhammed Barlasnı anıñgdın tartıp ya^enī katl kılip Kāşkarğa kirip ‘adl (ü) dād kılip ra^eiiyyelerini nevāziş kıldı “Mir, Pir Muhammed Barlas’ın hayat kaftanını ondan çekip yani katledip Kâşgar’a girerek adaleti sağlayıp halkın gönlünü okşadı” 41b/10-12. Bu cümlede önce sanatlı bir ifade ile öldürme anlatılmış daha sonra tam anlaşılabilmesi için “yani” diyerek bu fiil açıklanmıştır.

3.6.2. Bol- Fiilinin İşlevleri

TR’de *bol-* fiili, basit fiil çekiminin yanında birleşik fiil kuruluşunda da yer alan, sık kullanılan ve çok işlevli bir fiildir. Bu işlevlerden bazıları fiilin kendi anlamından uzaklaşarak *imkân* ve *yeterlilik*, *tahmin* ve *ihtimal*, *bildirme* olarak tespit edilmiştir. TR’deki bu türden örnekler şunlardır:

3.6.2.1. İmkân ve yeterlilik işlevinde

bol- fiilinin TR’de “olmak, var olmak” anlamı yanında bazı örneklerde “imkân, yeterlilik” bildirdiği görülmektedir.

... *egerçi heme kavm-i ʿĀdnîñ boranı dik yetse hem gülbân-i dilni yıldızdın yolup bir berg-i gülî açılmağı bolmas* “eğer bütün Âd kavminin boranı gibi erişse gönlün gül ağacını kökünden koparır ve bir gül yaprağının açılması mümkün olmaz” 9a/19-9b/1

Üç yüz eçkü berilse tā sütini içip kabîle kabîle istep kolğa keltürgeli bolur “Sütünü içmek üzere üç yüz keçi verilse kabile kabile arayıp ele geçirmek mümkün olur” 10b/4-5

Kördi ki minâreniñ işiki muhkem tolupdur; çıkkalı bolmay “Minarenin kapısının sıkıca dolmuş olduğunu gördü; çıkmak mümkün değil” 12a/11

... *vaktî ki hâdişe keçesi kemâl-i tîre ve karañğıu bolsa ol re’y (ü) maşlahatnıñ nürünüñ pertevi birle yol tapıp menzil-i maşşudğa yetkeli bolur* “Hadise gecesinin en karanlık olduğu vakit o düşüncenin nurunun ışığı ile yol bulup istenen menzile ulaşmak mümkün olur” 15b/8-10

Re’y ile bisyâr leşkerge bolur bermek şikest “Düşünce ile pek çok askere kırgın vermek mümkündür” 15b/10

Tevâbiʿ-i andağ pādşāhnı berde kılip bolmas “Böyle bir padişahın tabilerinin köle yapılması mümkün değildir” 54b/9-10

Bu selâṭînni çigüne sülâle-i ol selâṭîñ dip bolur? “Bu sultanlara nasıl o sultanların sülalesi demek mümkündür?” 63b/6-7

... *hıdemâtu ki vâlid-i şâlih ve ebeveyn-i fâlihğa lâyıq bolsa bolur ki felâh ve şalâh-ı dünyāvî anda bolsa* “hizmetleri iyi amelli babası ve mutlu ebeveynine layık olsa, dünyevî barış ve kurtuluşun onda olması mümkün olurdu” 77a/5-6

Bu miqdâr birlen añğa ʿadâvet kılip bolmas “Bu derecede ona düşmanlık edilemez” 80b/3

3.6.2.2. Tahmin ve ihtimal işlevinde

TR’de yer alan *bol-* yardımcı fiili, bazı örneklerde gerçekleşmemiş fakat “tahmin” ya da “ihtimal”e dayalı durumları anlatmak için kullanılmıştır:

... *ve müstefâd boladur ki tevellüdi sekiz yüz yigirme on tokuzda bolğay* “(bundan) istifade edilerek çıkarılabilir ki doğumu sekiz yüz on dokuz-yirmide olmalı” 45b/12

Müfâraḳat eyyâmdın soṅ iktisâb körsetip bolḡay ve hem bolsa kerek... “Ayrılık günlerinden sonra (çeşitli hüneler) kazanmış olacak veya kazanmış olmalı” 90b/6-7

Korkmaz’ın tarihî metinlerdeki *bolḡay* örnekleriyle ilgili “‘iktidar’ ve ‘imkân’dan ziyade ‘şüphe ve ihtimale dayanan bir ‘imkân’ nüansı hâkimdir.” (Korkmaz 1959: 122-123) tespiti, TR’deki örneklerle desteklenmiş olmaktadır.

3.6.2.3. Bildirme işlevinde

TR’de yer alan aşağıdaki örnekte *bol-* yardımcı fiilinin bildirme eki işlevinde kullanılarak eklendiği ismi yüklemleştirdiği görülmüştür:

Her çend ki andaḳ turur ammâ resm-i ehl-i târîḫ mundaḡ bolḡay “(Olaylar) nasıl olursa olsun tarih ehlinin (tarihçilerin) âdeti şöyledir” 77a/7

3.6.3. Baş Kelimesinin Kullanımları

TR’de “baş” anlamında pek çok yerde geçen *baş* kelimesinin metinde yer tariflerinde ve bazı yerlerde “üst, üzeri” anlamında kullanıldığı görülmektedir. Kelimenin bu anlamda kullanılışı son dönem Çağatay Türkçesi metinlerinde nadirdir (Tek, Çakmak, Ötkür ve Serbest 2017: 54). Yer belirtmek için “kaynak, nehir kaynağı, üst/tepe, dağın tepesi” (Jarring 1964: 49) ve “bir nesnenin veya yerin yakını, yanı başı” (Turan Türk, Enveri, Ötkür ve Serbest 2017a: 63) anlamlarında kullanılması TR’deki anlamı desteklemektedir.

... *yene Aksu başıḡa keldi* “yine Aksu üzerine geldi” 76a/4, *haber-i vefât-ı ḡân Manşür ḡânḡa yetti, Aksu başıḡa keldi* “Hanın vefat haberi Mansur Han’a ulaşınca (o), Aksu üzerine geldi” 89a/2

... *yene vilâyet-i Ferḡananiḡ başıḡa ve Sulṫân Ahmed Tenbelge keldi* “da Fergana vilayeti üzerine ve Sultan Ahmed Tenbel’e geldi (yürüdüler)” 77b/16

Bu haber Sulṫân Ahmed Mîrzâḡa yetti, Endicân başıḡa leşker tarttı “Bu haber Sultan Ahmed Mirza’ya ulaşınca Endican üzerine asker gönderdi” 69b/18

Bedahşân başıda ba^cd-ez-ân ki da^cvâ-yı irş-i Pādşâh Bigüm sâbîkâ mezkûr boldı, münâḳaşât vâki^c bolup ... “Önceden zikredilmiş olan Padişah Bigüm’ün veraset davasından sonra Bedahşan üzerine münakaşalar ortaya çıkmıştı” 81a/9-10

Mîrzâ Ebâbekrniḡ başıḡa bardı “Mirza Ebâbekr’in üzerine gitti” 58b/5

... *cem^c-i serdârlardıñ ittifâḳ kılıp ḡânniḡ başıḡa keldiler* “bütün komutanları ittifak edip hanın üzerine geldiler” 71a/8-9

... ve yine *hānniṅ başıġa* keldiler “ve yine hanın üzerine geldiler” 71a/18

Manşūr Hān Babaçaġ Sultānniṅ başıġa keldi “Mansur Han Babaçaġ Sultan’ın üzerine geldi” 74b/4-5

Muḥammed Kırgızniṅ başıġa tāht kıldı “Muhammed Kırgız’ın üzerine akın etti” 80b/17-18

Bu kelime belirtili isim tamlaması kuruluşunda yer aldığı aşağıdaki örneklerde kendi anlamı dışındadır:

Bu iki vilāyetniṅ başıda Mīrzā Sultān Aḥmed ʿÖmer Şeyḥ Mīrzāġa muʿteriz bolup şedīd nizāʿlar boldı “Bu iki vilayet konusunda Mirza Sultan Ahmet Ömer Şeyh Mirza’ya itiraz edip (aralarında) şiddetli anlaşmazlıklar oldu” 65a/2-3

El-ḥāsıl munıṅ başıda münākaşa Sultān Maḥmūd Hān ve Özbik ve Qazaġ arasında iki mertebe maşāff-ı ceng boldılar “Netice olarak bu sebeple tartışma, Sultan Mahmud Han (ile) Özbek ve Kazak arasında (oldu), iki defa cephe savaşı oldu” 69b/1-3

3.6.4. Yaygın Anlamı Dışında Kullanılan Arapça Kelimeler

Doġu ve Batı Türkçesinde yaygın olarak kullanılan *mühim* kelimesinin TR’de “önemli” anlamında değil, Arapçada bulunan “iş” anlamında (Kanar 2012: 1688) kullanılması dikkat çekicidir. Metinde pek çok örneği bulunan *mühim* kelimesinin bazı örnekleri şunlardır:

ʿAle’l-ḥuşūş Türkistān fırkalarıġe tamāmī maʿrüz ve mühim kār kılmaġlıklarıda ekşer evkāt-ı pādşāhān-ı Türk rivāyāt ve ḥikāyātларın ḥāli bolmaġaylar “Bilhassa Türkistan zümreleri (ile) tamamen karşı karşıya buldukları (zaman) ve bir iş yaparken çoğunlukla Türk padişahlarının zamanlarına ait rivayet ve hikâyelerinden uzak kalmamışlardır” 6a/11-13

Mīrzā Ebābekr fārīġ-i bāl Hotenniṅ mühimmiġa iştiġāl körsetti “Mirza Ebābekr endişeden uzak olarak Hoten’in işiyle meşgul oldu” 56a/9

Hān bu mühimġa rāzı bolġaylar ... “Han bu işe razı olmuş” 85b/12

TR’de *mürācaʿat* ve *istikbāl* kelimeleri de Doġu ve Batı Türkçesinde genellikle kullanıldığı anlamlardan farklı olarak yer almaktadır. Metinde *mürācaʿat* kelimesi “müracaat” anlamıyla değil Arapçadaki gibi “geriye dönmek” (Kanar 2012: 1543) anlamında kullanılmıştır. *İstikbāl* kelimesi de yaygın bilinen “gelecek” anlamı dışında

“karşalamak” anlamında, Arapça’daki anlamlarından (Kanar 2012: 173) birinde kullanılmıştır. Bu kelimelerle ilgili örneklerden bazıları şunlardır:

... *bu yerden **mürācaʿat** eylep müddet-i iki ay Şemerķandda tevakkuf kıldılar* “bu yerden geri dönüp iki ay süreyle Semerkand’da kaldılar” 30a/18-19

*Sālim ğanīmet birlen **mürācaʿat** kılıp maʿa-fütūh-ı bisyār andaĝ cünd-gāh munıñĝ birle çıktı* “Sağlam ganimet ile geri dönüp pek çok fetihlerle birlikte ordugāh(a) bunlarla çıktı” 81a/16-17

*Ömer Şeyh Mīrzā **istikbāl** körsetti* “Ömer Şeyh Mirza karşıladı” 64a/3

*Hān miñĝ beş yüz kişi birlen **istikbālīĝa** çıktı* “Han bin beş yüz kişi ile karşılamaya çıktı” 79a/8-9

4. METNİN YAZI ÇEVİRİMİ

4.1. Metnin Yazı Çevrimi

(Reşidî Türkî)

Dü cild Tārīḥ-i Reşidî Türkî sî tenge ḥarīde

1266

şehir-i şaferü'l-muzaffer

1 7 1 L 3 1

1272

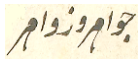

1. ḳad sāḳahu sāyıḳa't-taḳdīr ilā silk-i mülki'l-faḳīr el-muḥtāc ile'l-luṭfi'r-raḥmānī ve'l-keşfi's-sübḥānī Muḥammed bin Baymurād el-med'uvvü' bi'n-necībi'l-ḡufrānī
2. vefḳullāhū limerāzihī ve ce'ale müstakbele ḥālīhi ḥayran min mażīhi. Yevm e's-şülüşe'i e'selāşun min-Ramażānī'l-mübāreki'l-muntazami fi-silkin şuhūrin.
3. sene 1272
4. Reşidî Türkî
5. Reşidî Türkî

1b

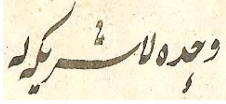
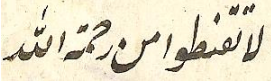
1. Bismillāhirraḥmānirraḥīm
2. Cevāhir-i³⁶ zevāhir-i ḥamd ü şenā-yı bī-ḳıyās ve gevāhir-i taḥıyyāt-ı sitāyiş ü sipās ḥazret-i pādīşāh-ı muṭlak
3. ve ma'bud-ı ber-ḥaḳ dergāh-ı 'ālī ve cenāb-ı vālā-esāsınġ nişārıdur ki zāt-ı vācibü'l-vücūdı bāḳī
4. ve ḳadīmdur şekk³⁷ ü reybsiz ve şıfātları dāyım ü müstedīmdur naḳs ü 'aybsız ki

³⁶ Metinde

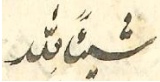

³⁷ Metinde

5. delilidur (ve) burhānı ve yüz miñg belki °adedsiz şükr ü şenā hazret-i hakīm-i
6. °ale'l-ıtlāk ve mālīk-i bi'l-istihkākğa kim anıñg hikmet ü °ināyeti beyābān-ı hırmān ve tuğyān içre
7. ƙalğan ser-geşte vü ser-gerdānlar yüzlerige raħmet (ü) merħamet işiklerini açıp
8. ve kūy-ı aħzān içre fūrū-mānde ve hayret ü hasretde ƙalğan kem māyelerniñg ƙullarığa ümīd-i
9. necāt kilidini °aṭā eyleptur ki kelām-ı celīlidur rabbānī
10. ve mütekebbirān-ı kürre-i ħāk ve gerden-keşān-ı taht-ı eflāk anıñg bī-niyāzlığı dergāh-ı °ālīsinde
11. ħāşāk yañlıg bir ħākīrī zelīlidur ve müstağnīlik kibriyāsında bir şey'ī mişllik
12. °acizīdur ve pādişāh-ı °azīmī ki pādişāhān-ı gerdūn-iqtidārlar ve serdārān-ı pūr-ħayl ü ħaşem-
13. bisyārlar taht-ı °izzetleri üzre oturup anıñg āsitān-ı ulūhiyyetide dest-i tazarru°nı

2a

1. köterip ħāk-büslüg birle çekerler. Cebbārī ki Türk-i ceng-cūy-ı Mirrīħ ki mīr-i şeb-i
2. encümen-i felek-i pencümdur anıñg °azamet ü büzürgvārlığı birle ħācib-i °amūd-dār nām beripdurlar ve Hindū-yı
3. tündhūy-ı Keyvān ü Zuħal ki şāh-ı nücūm-ı heft-eyvān-ı eflākdur serīr-i salṭanatnıñg pāsbānı-
4. nıñg girdişiniñg³⁸ talāyedārlığığa muƙarrer ƙılıpdurlar. Añğa yetküsi kibriyā vü menī,
5. geh melik-i ƙadīmdur geh zāt-ı ganīdir. °Alīmī ki anıñg °ilm-i ƙadīmīniñg hāmūn-ı basīti serħaddığa °aql-ı
6. küll ƙadem ƙoymaƙdın leng-i bī-mecāldur. Ƙadīmī ki anıñg ƙudmet-i ezelīsin iptidāsığa
7. dem urmaƙdın nefes-i nātıƙa-i insānī zebānı güng ü lāl. Ƙadīrī ki hikmet-i kāmilesi birle nüh toƙuz

³⁸ Metinde *girdişining*.

8. eflāk-i revāk-ı zeberceddin birbirige muṭabbak ü sūtünsız mu^callaḡ girdiṣke³⁹ kigürmek anıṅ

9. ḡudret-i bālīgasıdur. Şāni^cī ki tört ^cunşur-ı źıdd-ı muḡtelifni birbirige muvāfiḡ terkīb-i

10. şūret-i insānī yasamak anıṅ şun^cı ve ḡuvvet-i şāmilesidir:

11. ⁴⁰ ḡaysı bir şun^cın beyān eyley ki ḡaysı ḡudretin

12. ḡāyil olğum ^cacźġa nā-ḡār ḡılğum iḡtisār;

13. ni ḡılğum iḡtibās; şādıḡan ḡamdiṅġ durur

14. ^cacź-i ḡuşūr-ı bī-ḡıyās ve ḡendān imdād-ı tuḡfe-i taḡıyyāt ve sanağsız a^cdād-ı şalavāt (ü)

15. zākiyyāt ki anıṅ şadr şaḡıfesi āyeti birle muvaşşah

16. ve müzeyyen bolğay. Nişār-ı dergāḡ ol sultān-ı selātīn tāc-ı enbiyā ve seyyid-i aşfiyā

2b

1. şāḡıb-i mi^crāc taḡt-ı livāyınıṅ ^calem-i devletini

2. seridin tā Süreyyā-semek tā semā başıġa tiklepdur.

3. niṅ sāye-i ^cişābesini yete iḡlīmniṅ alte cihetige salıpdur ve kūs-ı

4. salṡanat-ı cihāndārlıġını niṅ künküre-i ^caliyyesinde ḡalıpdur

³⁹ Metinde *girdiṣke*.

⁴⁰ Bu satırdaki ayette harf düzeltilmesi yapılmıştır. Aslı için bk. Tın Suresi 95/4.

وكنت نبياً وأدم بين الماء والطين

5. ve āvāzesini şahn-ı zemīndin zirve-i eflākğa
6. yetkürüpdür. Şıhna-i cennet durur iki cihānga; padişāh hükmi cārī cümlege. Barça melâik ü enbiyâ
7. resûlidur ki anıñ dağdağa-i nübüvveti ve zezeme-i risâleti şāhân-ı kistrâ kârığa kesr salıp
8. mülük-i °Acemge şikest taşlapdur ve debdebe-i °azameti ve gülğule-i celâleti Qayşerniñ qaşını⁴¹
9. berhem ü vîrân eylepdür ve Burâk-ı berq-āsây tokuz eflākniñ kâr-hānesini zîr-i pā
10. kılıpdür. Bulut yañlıg kerem-bağş kolı seḥâ-nāme-i Hâtem-i Taynı tay kılıp küncğa
11. taşlap mensuḥ ve bî-i °tibâr eylepdür. Şehinşeh-i tahtîdur kim Kābe qavseyñ,
12. imām-ı enbiyâ, sulṭan-ı kevneyn. Süvâr-ı °arşa-i meydân-ı taḥkîk; iki °âlemdin iltmiş küy taḥkîk,
13. melâik. Ḥarrûb bār-gāhı, Süleymân kemterini bir sipāhı serîr-i °arşke na°leyndür. Tâc-ı
14. āyîn-i vaḥy, şāhib-i sırr-ı mi°râc, انارسانک شاهدا niñ dōst-nevâzı,
15. اسل رسول بالهدى niñ düşmen-güdâzı ki bār-gāh-ı °âlîleriniñ mülâzımları
16. ve dergāh-ı müte°âlîleriniñ cādū-şân u ğulāmları اقلوا المشركين⁴² niñ

3a

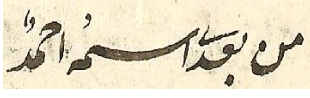
1. tiğ-i ābdârı qurbı birle وانذر عبيدك الاقربين niñ nîze-i âteş-bârı zaḥmı birle
2. yer yüzini küfr ü şirkniñ gerd ü ğubârıdın pāk eylepdür. Ḍalâlet ve cehâlet beyânıda
3. qalğan ser-gerdân-ı ğümrah ve ser-geştelerni اليوم املت لكم دينكم niñ nûrı birle hidâyet

⁴¹ Satır sonunda üstü çizilmiş *berhem* kelimesi var.

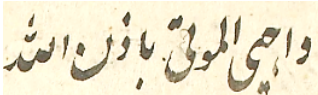
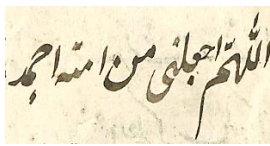
⁴² Bu satırdaki ayette harf eksikliği vardır. Aslı için bk. Tevbe 9/5.

4. yolıĝa indepdur. Ol ŧāh-ı ebtaĝı ki Süleymān gedāyıdur. Ta'zīm-i Merve ve 'Arafātı Şafāyıdur.
5. Ādem ki ol muĝaddime-i leŧker-i ŧafā ħāŧāk-ı rüb-ı bār-ı güher ıŧıfāyıdur. Āyine-i Sikender-i
6. zulumātı-i Ĥızr ay dik yüzi geysü-yı ħürŧid-sāyıdur. Cām-ı cihān-nümā-yı zer-endüd āftāb-ı pür-tābhāne-i
7. ħarem-i kibriyāyıdur. Maĝsüd ol durur bu tokuz tāk ħalkıdın zıll-i ħümā-yı devlet, bī-müntehāyıdur.
8. ŧāhı ki nevbet kūsını çaldı ol zamān yüz kistrā Sikender ħākān gedāyıdur.
9. ŧehbāz-ı ŧāh-ı sidre⁴³ ki tāvus-ı Cebre'il hengām-ı vaĝy bülbül-i destān-serāyıdur. 'Ālī-ħazretıdur
10. ki derece-i 'uluvvda 'urüc-ı 'ālī ve sümuvvda mertebeıĝe yetüptur ki Ādem-i Şafı ve bir İbrāhım-i Ĥalıl
11. ŧalavātullāhi ve selāmuĝa 'aleyhimā olarnıĝ nübüvvetleriniĝ berekātıdın faĝr
12. ve senedniĝ ayaĝını bu tāk-ı künbez-i devvārniĝ tārek-i tācıĝa ħoyupdurlar ve Süleymān
13. ve Dāvūd ve Yūsuf-ı ŧıddıĝ 'aleyhimi's-selām özlerini birāder oĝıĝan sebebleridin
14. tāc-ı 'izzet ve taĝt-ı memleketke sezā-vār bolup ħükmrānlıĝ kılıpdurlar. 'İsā
15. ve Meryem 'aleyhimi's-selām olarnıĝ ħadem-i mübārekleri beŧāreti birle

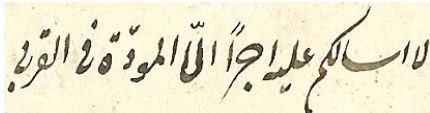
مبشر رسول ياتي

16. nidāsını eṭrāf-ı āfāk-ı 'ālemge pür ħıldılar. Ol cihetdin

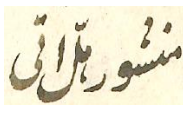
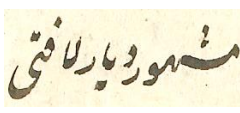
3b

1. cür'eti birle cān-baĝşlıĝ maĝāmıĝa vāşıl bolupdurlar.
2. Maĝdemiĝ teŧrīfidin yetkürdi 'İsā müjdeler, ol nefesniĝ yümnidin berdi
3. ölükke cān demi. Mūsā-yı kelīm niĝ dest-i i'ṧšāmını

⁴³ Metinde sat ile.

4. devlet-i ebedniᅡ fitrākige peyvend kılᅡaç yed-i beyzā sa°ādeti dest berdi. Muhammed nūr-ı ᅡaşem-i
5. ehl-i biniş, gül-i büstān-ı serāy-ı āferiniş, heme serverle(r)ge server kelipdur.
6. İki °ālemge tāc-ı ser kelip şalavātullāhi ve selāmuᅡ °aleyhim ecma°in ve hem yine °adedsiz
7. selām ve şalavāt ol Resūl-i seyyidi's-şeqāleynniᅡ āl ü aşᅡāb ü evlād ü aᅡfādlarıᅡa
8. kim şadr-nişin-i mesned-i iᅡtibā ve mesned-nişin-i bāliş-i iᅡtidā ve ihtidādurlar ve
9. meydān ü °arşasınıᅡ zübde vü bergüzidesi-
10. durlar. Muhācir ve enşār ve etbā° ve eşyā°larige terk-tāzān-ı meydān-ı ᅡaᅡikat
11. ve pāk-bāzān-ı mizmār-ı⁴⁴ tarikatdurlar. °Ale'l-ᅡuşuş ol server-i aᅡyār, bergüzide-i fırᅡa-yı
12. ebrār, şāni-i işneyn ez⁴⁵-hümā fi'l-gār, yār-ı gār-ı şefik ve şiddiᅡ-i °atik ya°nī emir'ül-mü'minīn Ebībekr-i
13. şiddiᅡ, rıᅡvānullāhi te°ālā ve selāmuᅡ °aleyhi. Dem urşa ma°rızıda vefā ve seᅡā-yı dīn
14. kimdur ki ol teᅡābül-i şiddiᅡ ekberi ve ol ᅡābil-i °uhde-i °adālet ve lāyık-ı manşıb-ı ᅡilāfet
15. fārūᅡ-ı ᅡaᅡā ve şavāb, emir'ül-mü'minīn °Ömer bin el-ᅡattāb raᅡiyallāhu °anh, ᅡūrşid-i dīn
16. bi-evc-i kemāl ol zamān yetip °Ömer ki saldı⁴⁶ sāye cevᅡ-i İslām başıᅡa. Ol cāmi°-i kelām ve ᅡur'ān,

4a

1. şāᅡib-i ᅡilm ü ᅡayā fi-küllü ᅡin ve āvān emir'ül-mü'minīn °Osmān ibn °Affān °aleyhi'r-raᅡme ve'l-ᅡufrān.
2. ᅡamer birle °Uᅡārid (ve) Zühre lāyık, ne ᅡācetdur ᅡuyāş tavşif ᅡılmaᅡ ve ol imām-ı bā-ᅡaşmet ü vaᅡār,
3. mālik-i Düldül ve Zü'l-fikār, ve maᅡrem-i rāz-ı derūn u birūn, teşrif-i

⁴⁴ Metinde dat ile.

⁴⁵ Metinde zel ile.

⁴⁶ Metinde *saldı* °Ömer ki. Ancak *saldı* ve *sāye* kelimelerinin altına konan yatık eğik çizᅡi doᅡru sırayı göstermektedir.

بَايَاتُ ابْنِ مَسْرُورٍ هَارُونَ

4. ⁴⁷, puşt-ı benî gâlib emîrû'l-mü'minîn °Alî bin Ebî-Ṭâlib kerremallâhu vecchēhū,
5. Hudāğa velî ve nebîğa vahy-ı velî irdi bî-şekk ü şübhe °Alî. Yüziga kıyaş şibh endek tapıp
6. maqāmın bolup çarumîn-i āsmān. Kimdur ki °ilm ü hilm ü hayā hatemdur aᅇga. °Ammzāde-i Muᅇammed ve şîr-i
7. Hudā °Alî ve yene hem selām u şalavāt ol iki kıurretü'l-°ayn-ı nebî ve nūr-ı ᅇaşem-i °Alî kûşvārān-ı °arş-ı berîn
8. ve ciger-kûşegān-ı resûl-i Rabbi'l-°ālemîn ya°nî ᅇasan birle ᅇüseyn. Közniᅇg kıarağı, hidāyet bezminiᅇg
9. rûşen çerāğı. Bular şāh-ı cevānān-ı behiştî, ser-ā-ser hüsndur bî-kubᅇ u ziştî. İki °amm-i nebîğa
10. hem selāmî esās-ı şer°dindurlar. Kirāmî ser-ā-pā⁴⁸ pākdurlar bî-kem ü kās(t). Emîrû'l-mü'minîn ᅇamza
11. ve °Abbās yetip raᅇmetke. On yār-ı behiştî, bulardur şer° deryāsığa keştî. Bulardın tört yār
12. mezkûr boldı; ᅇulefā-i rāşidîn meştûr boldı. Sa°id ve Bū °Ubeyde, Sa°d-i Vaᅇᅇās, Zübeyr ve °Abdurraᅇmān, Ṭalᅇa-i ᅇās rıᅇvānullāhi te°ālā
13. °aleyhim ecma°in. Ammā ba°d bu kemîne-i muᅇaᅇᅇar, zāviye-nişin-i ᅇumûl kim nām-ı aᅇᅇarı Muᅇammed Şādık Kāşğarî °arza
14. kıladur ki Tārîᅇ-i Ṭaberîni yarlıg u fermān-ı cihān-muᅇā° birle Türkî şerᅇi⁴⁹ birle bolgandın keyin ol āftāb-ı
15. evc-i sa°adet ve māhtāb-ı burc-ı celālet, a°zam-ı ᅇavāᅇin-i dehr ü zamān, efzal-i selāᅇin-i °aşr
16. ü devrān, celālet sipihriᅇiᅇ ᅇusrev-i °ālî-maᅇāmı ve aşālet devlet-ᅇānesiniᅇg şāᅇib-i
17. āvāze ve bülend-nāmı ᅇāzret-i İmîn ᅇvāce Vang Biklik °aleyhi'r-raᅇme ve'r-rıᅇvānniᅇg nūr-ı dīde-i ferzend-i
18. ercümend-i bā-kemālleri ki şāh-ı °aliyyü'l-kādr (ü) °adālet-pesend ve sultān-ı refi°u's-şān (ü) °ālî-nejend, kırān-ı sa°deyn-i

⁴⁷ fetā kelimesinin son harfi güzel he değil ye olmalı.

⁴⁸ Metinde ser-āsā.

⁴⁹ Metinde

شیرازی

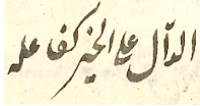
4b

1. eflāk, şāmil-i şeref-i kevākib-i müllāk, leāl-i ma^carif-i yezdānī, lāyık-ı serīr-i sultānī, mümeħhid-i kavā^cid-i millet-i Rabbānī,
2. müessis-i mebānī(-i) devlet-i sübhānī, hāfız-ı cenāh-ı ^cadl ü ihsān, bā^ciş-i sürür ü ferāhī (ve) emn ü emān,
3. terbiyet-gerde-i sultānān-ı aşhāb-ı kehf ve şāhū'l-fetā ve yārī-dāde-i ^cazīzān-ı Kāşğar ve dōstān-ı
4. Hudā, mürevvic-i revāc-ı şerī^cat ve revnaķ-efzāy-ı millet-i dīn ü sünnet, şāh-ı ^cādil sultān-ı kāmīl,
5. zühūr-ı Zi'l-karneyn ve hālīfe-i seyyidi'l-kevneyn a^cnī Ĥazret-i İskender Vang Ĥākīm-i Biklik halledallāhu Te^cālā
6. mülkehū ve zāde celāletehū ve şevketehū. Nūr-ı dīde-i bā-kemāl ve ^cazīz ü ercümend, şāhīb-i ^cizz ü celāl, gül-i nev-şüküfte-i gülzār-ı celālet
7. ve şemere-i nevrēs-nihāl-i şāhsār-ı aşālet, mülk ü dīnning bāc ü harācı ya^cnī Ĥazret-i Yūnus Tāc-ı Biklik
8. zādallāhu Te^cālā iķbālehū yevmen fe-yevmen ve refe^ca rutbetehū sā^caten fe-sā^caten, şāhīb-i rüşd ferzend-i ^cazīz ü ercümendleri
9. birle bir mesned-i ^cizzet ve bir serīr-i saltanat üzre oturup bu bende-i kemīne-i du^cā-güyğa
10. be-ṭarīķ-i iltifāt ḥiṭāb eylep ayttılar ki Tārīķ-i Ṭaberī ki ol ḥilķat-ı bina-yı ^cālem ve iptidā-yı āferīniş-i
11. ḥazret-i Ādem şalavātullāhi ^caleyhdin başlap ol peygamberdin ol peygamber ol pādişāhdın
12. ol pādişāhğaça tā ḥazret-i nebiyyinā ^caleyhi'ş-şalātu ve's-selām tevellüdleriğaça andın tā āhīr-i
13. vefātğaça andın dört yār hulefā'ü'r-rāşidīn ve İmām Ḥasan ve İmām Ĥüseyn ḥilāfetleri-
14. ģaça andın hulefā-i Mervāniyye andın hulefā-i ^cAbbāsiyye vāķı^catları tārīķka tā alte yüz yılğaça
15. anda zamānnı üzmey ve arada ḥiç zamānnı mu^cattal qoymay beş alte miñg yıllık vāķi^cler
16. mezkürdur. Bu Tārīķ-i Ṭaberīni bizniñg ḥüküm ü fermānımız birle ^cibārāt-ı Türkīğa keltürdiñgiz. Ol zamāndın
17. keyin Çengiz Ḥān ḥurūc eylep tā āhīr-i hulefā-i ^cAbbāsiyye ki Sultān Muhammed Ḥārezmşāh-ı devrān(n)ı
18. şehādetke yetkürüp cihānnı musaḥḥar kılıpdur, ol vāķı^calar Zāfernāme-i Timūr-nāme

5a

1. içre be-tafşil mezkûrdur. Tārīḥ-i Reşīdī içre icmālen ammā Tuğluk Temür Hāndın iptidā kılıp tā °Abdu'r-reşīd Hān-
2. ğaça Tārīḥ-i Reşīdī içre be-tafşil beyān kılıpdurlar ve bu Moğul hānlarınıġ bu diyār-ı Moğulistānda
3. ecr-i ḥuḳūkları bar ve ḳaysı hān °adl ü dād yahşılıḳ eylep °ākıbetleri maḥmūd ve āḫiret ü
4. encāmları be-ḥayr ötüpdurlar ve ḳaysıları zılm ü sitem birle °ākıbetleri vīrān ve āḫiret ü
5. encāmları nīst ü nā-būd kitıpdurlar ve bu vāḳı°alar hemesi bu Tārīḥ-i Reşīdī içre zıkr tapıpdur.
6. Ammā bu kitāb elfāz-ı Fārisīde °ibārāt-ı daḳıḳa ve kelimāt-ı rakıke birle binā tapıpdur. Ekşerī luġāt-ı ğayr-ı
7. meşhûre birle ārāste ve bisyārları temşil ve kināye ve isti°are ve mecāz (ü) teşbīh birle perāste
8. ser-tā-ser pür sec° ve ḳāfiye, mevzûn ve maḩbu°, evveldin tā āḫir °ibārāt-ı pür-nezāket-i maşnū°a
9. birle münderic bolupdur ve bu kitāb-ı tārīḫniġ ḫikāyāt ü kışşaları bu diyār-ı Moğulistān
10. ḫalklarıġa perde-i ḫafāda bıkr-i mestûre yaġlıġ maḩfi ve maḩcûb ḳalıpdur. Pes kerek ki bu kitāb-ı

11. tārīḫni elfāz-ı Türkī ki Kāşġar, isti°mālide şāyi° ü meşhûrdur,
12. ol ṯarīḳa °ibārāt birle rişte-i taḳrīrġa tartsaġıız; tā ki °amme-i nās suhûlet-i fehm birle

13. aġlap bu kitāb esrārıġa itṯilā° tapıp mażmûnı birle tā ḳıyām ü ḳıyāmet
14. bizniġ ve sizniġ atımızdın nıḳ nāmlıġ ḫālī bolmay hemeler du°ā-yı ḫayr ḳılsa kerek
15. dip elfāz-ı lezīze birle edā ḳıldılar. Ammā bu emīr-i °ālī-mıḳdārniġ ḳudûm-i şerīfleri
16. berekātıdın bu diyār-ı Kāşġar-ı cinān ma°mûr u ābādān olġan irdi ki keşret-i cem°iyyetdin
17. deşt ü beyābānlar zirā°at ve geşt-zār bolup ve geşt-zārları bāġ ḫavli bolup

5b

1. ve şûrb-i şarāb ve zılm-i fitne (vü) fesād köterilip hemeler tā°at ü ibādetke verziş-i
2. ḫū⁵⁰ eylep dīn-i İslām ḳavī bolup heme resīde ve nā-resīde merdān ü zenān namāz-

⁵⁰ Metinde

3. güzār ve taqvādār bolup şerī^cat revācda ve ^cilm ü fazl bahā vü teraqqīde ve ehl-i ^cilm
4. ve ehl-i fażllar kemāl-i revnaqda ve ^cadālet ol miqdār ki gūyā Nūşirevānğa töhmet;
5. ve cūd ü sehāda andağ ki gūyā Hātem-i Tayğa bühtān. Şerh-i evşāfin beyān etsem
6. bolur yüz dāstān, līk bes / Miñdin biri dānāğa; andın bir noqta pes. Her kişi
7. öz kūşesinde emn ü emānı birle bu emīr-i kebīr-i ^cādilniñ haqqılarında taleb ve du^cā-yı hayrlar
8. kıılır irdiler. Ve bu bende-i kemīne hem öz cemā^catim birle şubh u şām du^cā-gū ve talebkār irdim. Ammā özgeler
9. resmleriçe du^cā-gūluqğa kanā^cat almay aytur irdim ki bu miqdār du^cā-gūluq āhir tamām
10. bolğusıdur ki ^cākıbeti dirāz imes. Bu her kişi qolıdın kelür; meger işi qoldın
11. kelgey ki tā-kıyām ü kıyāmet bu emīr ^cadālet tabaқalarıdın nīk nāmılg āvāzesi
12. hālī bolmay; hemişe du^cā-yı hayr yetip turğay dip yahşı evşāf-ı hamīde-
13. lerin kitābetke şebt kıılmaqnı her bār qaşd ü niyyet kıılır irdim. Bu hāletlerde bu hıdmet-i
14. şāyesteni be-cān ü dil qabūl eylep bā-vücūd ^cadem-i istiṭā^cat ve kıllet-i

الأمر معذور

15. bizā^cat hükmī birle maqşad tarafige şürū^c kııldım. Ehl-i keremlerdin
16. ümīd-vār-men ki her sehv ü haṭāyī ki bu kitāb içre vāki^c bolğan bolsa anı qalem-i ^cafv birle

والله ذو الفضل العظيم

17. ıslāh bergeyler . Ammā ba^cd erbāb-ı beşāret ve şāhib-i

6a

1. bīniş ve aşhāb-ı fetānet ve ehl-i dāniş zamīr-i mücellālarığa pūşīde ve maḥfī qalmağay ki
2. kelām-ı mecīd-i āsmānī ve tenzīl-i hamīd-i Furqānī ki a^czam-ı mu^ccizāt-ı Muḥammedī ve evzāh-ı burhān-ı Aḥmedīdur

أوست بحوامع الكلم

3. şıfatı birle üç kısmğa münkasımdur Qur’ān içre mezkūr. Evvelā tevḥīd-i
4. ilāhī ki Hūdā-yı Te^cālā’nı yegāne bilmeklik beyānıdur. İkinci şerī^cat-ı Muḥammediniñ aḥkāmlarıdur. Üçünçi

5. kısmı tevārīh-i māziyyedur ki ötken enbiyā ve pādīşāhlar ve Müsülmān (ü) kāfīrler kışşā-
6. larıdur. Pes kelām-ı mecīdniñg üç hişşesiniñg biri ahvāl-i müteqaddimīn kışşaları bolsa
7. bu delīl-i rüşendur ki ʿilm-i tārīh fazīleti ziyāde bolğanı teqābül-i ʿilm-i tevhīd ü ʿilm-i şerīʿat
8. bolğay. Bu tevārīh ʿilminiñg fāyide ve şemeresige heme fırqalar müttefiq̄durlar. Ekşer fırqa-i ümmet
9. belki tamāmī ehl-i ʿālem bu ʿilm-i tārīhni hoşlapdurlar ve ʿamelge keltürüpdurlar ve ötken-
10. lerdin rivāyāt ve hikāyet kılıpdurlar ve anı delīl kılıp olar kāʿideleri birle
11. kār tüzüpdurlar. ʿAleʿl-ḥuşuş Türkistān fırqalarıge tamāmī maʿrüz ve mühim kār
12. kılmaglıklarıda ekşer evkāt-ı pādşāhān-ı Türk rivāyāt ve hikāyātları-
13. dın ḥālī bolmağaylar. Keyinkiler ötkenler kāʿideleri birle iş tüzgeyler
14. ve yād-dāşt tutqaylar dip nā-çār bende-i kemterīn-i muhtāc be-süy-ı perverdigār-ı ğanī
15. yaʿnī Muḥammed Ḥaydar ibn Muḥammed Ḥüseyn Küregen ki ḥalk ara Mīrzā Ḥaydar ismi birle meşhūrdur, men
16. bā-vücūd kim (ʿadem-i) istiḫāʿat ve kıllat-i bizāʿat be-ḥükmi-i żarūret bu uluğ işğa

6b

1. qadem qoyğay-men. Müddet-i medīdlerdur ki Moğul ḥānları iqlīm-i taht-ı saltanatlarıdın
2. ḥālī ve istilā-yı memleketdin maʿzül bolup maʿmüre-i ʿālemdin beyābān ve cezīre künc (ü) kūşe-
3. lerige kanāʿat kılgān ikenler. Bu sebebdin ḥalk ara tārīh fütülmey qalgān iken. Birbirleridin
4. işitmek birle Moğul ḥānlarını yād kılır iken. Bu rüzgār-ı zamānda ki tārīhka tokuz yüz ellik
5. birdur, bu ḫāyifedin bu hikāyetni kıladurğan, yād (ü) ḫıfzda tutadurğan hīç kişi qalmapdur.
6. Bu bende-i kemterīn cürʿeti bu işde żarūret-i nā-çarlıqdındur ki eger men cürʿet kılmamam
7. irdi ḥānān-ı Moğul biʿl-külliyiye şafḥa-i rüzgārdın maḥv bolğay irdi. Çendān ki özüm birle endīşe
8. kıldım anda ki özümde cürʿet kördüm ammā özümde ol cürʿetni tafalmadım ki iptidā-yı kitābnı
9. ve iftitāḥ-ı bāb-ı sūḥannı ḥamd ü naʿt ü elkāb pīrāyesi birle müvaşşāḥ ve müzeyyen eylep anıñg
10. ʿuhdesidin çıqalgay-men. Men biçāre-i sevdā-zede ser-gerdān men, neçük evşāf-ı

11. Hudā birle sühan kılgay-men? Men kim ve tevḥīd ve heyhāt dilim lertzāndur. Bu kadar pes ki zebān birle atıᅇ tutkay-men.
12. Pes andın keyin ḥazret-i kudvetü'l-müdeᅇᅇikīn, zübdetü's-sālikīn, 'ālimü'l-fürü' ve'l-uşül, ḥāvī'l-
13. menᅇül ve'l-ma'ᅇül Mevlānā Şerefü'd-dīn 'Alī Yezdī ᅇafferallāhu zünūbehū Zafernāmeleriniᅇ
14. evvel muᅇaddimeleriniᅇ cins-i 'ibāretini teyemmün ve teberrük üçün naᅇl kıldım. Çengiz Ḥāndın
15. tā Tuᅇluᅇ Temür Ḥāᅇaᅇa aᅇvāl-i Moᅇul ve aᅇvāl-i ḥavāᅇin ve ḥānān-ı Moᅇul tevārīᅇde mezkūrdur.
16. Ammā Tuᅇluᅇ Temür Ḥāndın keyinki Moᅇul ḥānları aᅇvāli şerᅇ tapmapdur; belki her yerde ki

7a

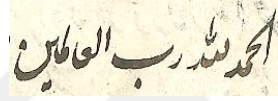
1. siyāᅇ-ı kelām bu ḥānlar aᅇvāliᅇa mevᅇūf bolsa ol miᅇdār pütüpdurlar ki siyāᅇ-ı
2. kelām niᅇāmıᅇa kelᅇey. Andın ziyāde fütümeᅇdurlar. Pes bu faᅇir-i bende ibtidā-yı tārīᅇni Tuᅇluᅇ
3. Temür Ḥāndın kıldım üç sebeb-i bā'is birle. Biri ol ki Tuᅇluᅇ Temür Ḥān tārīᅇlerde mezkūrdur;
4. andın keyinkiler mezkūr irmes. Pes anᅇa ki tevārīᅇde şerᅇ tapmapdur anı zıkr kılmāᅇ lāyık köründi
5. ve anᅇa ki Tuᅇluᅇ Temür Ḥāndın ilgeri ötüpdurlar bā-vücūdī olarnı tevārīᅇ-i mu'teberelerde
6. zıkr kıılıp⁵¹ turup meniᅇ zıkr kılganım ᅇüyā deryā-yı 'azim Furāt lebide ᅇuduk kürleᅇaᅇa oᅇşadur.
7. İkinᅇi sebeb ol ki Tuᅇluᅇ Temür Ḥāndın keyin ḥiᅇ ḥāniᅇa 'uluvv-i mertebe ve fetᅇ-i memleket-i bisyār
8. ᅇolᅇa kelmeᅇdur ve iᅇlīm-gir bolmapdur; heme Tuᅇluᅇ Temür Ḥāᅇaᅇa bolupdur. Üᅇünᅇi ol ki Moᅇul ḥānları-
9. dın Tuᅇluᅇ Temür Ḥān devlet-i İslāmᅇa müşerref bolupdur. Ḥāndın keyin Moᅇullar
10. gerdenleri küfrniᅇ bendeᅇiligidin ᅇalāş bolup İslām āzādılıᅇa özge ehl-i İslām
11. yaᅇᅇliᅇ vāşıl bolupdur ve ḥān sebebᅇin āᅇiretde cehennem 'uᅇūbet-i ebedisidin

⁵¹ Kelimenin üzerinde yazılıp üstü çizilmiş.

12. utulupdur; pes han aleyni'r-rahmege slamda rusd tamam hasıl bolupdur. Bu tarihning
13. iptidası hannng zikridur; ol vechdin Tarih-i Reidi ismi layık korundi.
14. avi vechi ol ki Moul hanlarınınng bu vaqtde ahirisi Abdu'r-reid Handur;
15. bu tarihni anıng ismiga tertib berilgey. Pes bu munasebetler birle bu kitab-ı tarihni
16. Tarih-i Reidi birle ataldı. Fihristi iki defter birle muretbedur. Defter-i evveli

7b

1. Tulu Temur Handın iptida ılıp ta Abdu'r-reid Hanaa mezkurdur ki bu kun mesned-i
2. taht-ı salanat ve nizam-ı memleket olarnıng vucudları birle zib u muzeyyendur.
3. Ve defter-i ani bu bende ahvalide ve ana ki sultan ve hakan ve zbek ve aatay
4. ve mundın zgeler ki korgen ve bilgen ve cemci ki bu bende olar birle hem-ardur. Olarnıng

5. zikrleri beyanıda her end ki bu bendeni ge inayet-i bi-illeti birle Moul
6. ulusları dayiresidin haric u mustena ve mumtaz (u) mustani ılıpdur ve han-ı
7. ulus ve Moul ki ebna-yı cins belki ebna-yı cema-ı hal u ammukdurlar olardın bed
8. girdari ve aria-ı na-sazkari ve muamele-i na-hemvari uret tapıp adır bolupdur ki
9. emme-i defter-i anide mezkur bolay ina Allah, ba-vucud anıng birle olarnıng kongul-
10. leri cenan-ı asavet ve saht-dillıda ki meelen mening atım Haydardur hayatlıg mendedur
11. digendin kinayedur, eger bu manini fehmeseler irdi elbette mining ramimge ve ziddimge mevt u
12. mematnı ihtiyar ılıay irdiler. Sin eger cennet ihtiyar etseng zgeler duza
13. ihtiyar ılır. Amma bu canibdin andaıdur ki hemıe cevr u cefalar yetse abr eylep yaverlik
14. ve mulayemet ve mihrbanidur. Mana ki derd (u) aming yar-ı na-guzir irur / ne yetse sendin elem
15. her ne dil-pezir irur. / Saadet ubu mana pes ki sin meni korseng / kiur dilinde mana
16. bu geda eir irur. Bu bendening validesi pederning validesi ta nee mertebeaa

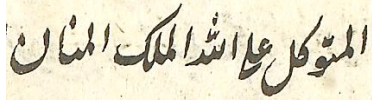
8a

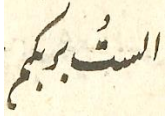
1. heme hānlarnıñ ğammesi ve hemşireleridur ve ol hānlar taraflarından hem
2. nisbet uşbu tarīkadur ki heme vālideleri bizniñ cemā'a taraflarındur.
3. Bā-vücūd bu kırbet birle bu bende on üç yaşar -ki yetimlikniñ nihāyetidur- Sultān
4. Sa'īd Hānnıñ ğizmetlerige yettim. Olar atalık şefkati birle yetimlik miñnetidin meni
5. kıtķarıp maķām-ı ğizzet ve mesned-i manşıbge yetkürüp tarīka-i maħabbetni ve rābıta-i müveddetni
6. ğünān mer'ī tuttılar ki heme ferzend ve birāderleri meni ğased kıldılar. Yigirme dört yıl
7. hānnıñ ğizmetleride boldum. Hānnıñ rağbet-i ihtiyārları birle kesb-i
8. fażilet eylep ğayn-ı ğazamet ve ğaşmet künleride ta'līm ötkerdim. Ğatt-ı sevād-ı şı'ıde
9. ve inşā' (ü) kelāmıde ve şüretgerlikde ve zergerlikde heme ğalk arasında mümtāz ve māhir
10. boldum ve özge hüner ve şanāyi'ıde, ğātem-bendelik ve ğakkāklık ve sarrāklık ve ğākerlik ve cebāgerlik⁵²
11. ve tır ü kemāngerlik ve āhengerlik ve cüb-tırāşlık ve mi'cār-ı revāķgerlik ve ğalkārlık
12. ve ilğigerlik ve mundın özge andağ hüner ve pışe -ki anıñ şerhi dirāzğa tartadur-
13. māhir boldum. Andağ ki bu hüner ve fenlerniñ māhir üstād-ı kāmilleri mañğa şākirid bolmaķ-
14. dın ğāciz keldiler. Bu hemesi hān ğaleyhi'r-raħmeniñ sa'y ü cedelleri yümni berekātından irdi.
15. Bā-vücūd bu işler birle umūr-ı memleketde ve mühimm-i kār-sāz ve kengeş-i cengde
16. ve şeb-revlikde, oķ atmaķda ve mīr-i şikārlıkda ve anğa ki umūr-ı salţanatda
17. kārğa kelip kıatlanur hemedede meniñ üstādım ve mürebbīm irdi. Belki bu işlerniñ ekşeride
18. muţlak hānğa şākirid irdim. Ammā hānnıñ ferzendleridin mañğa yamandı yamanrak işler
19. keldi, heme anı anğa teķābül kıladur-men ve eger bu muħtaşarnı kitābımnı h'āh kıabül kılsun h'āh

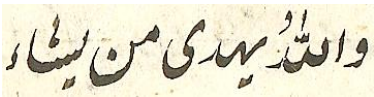
8b

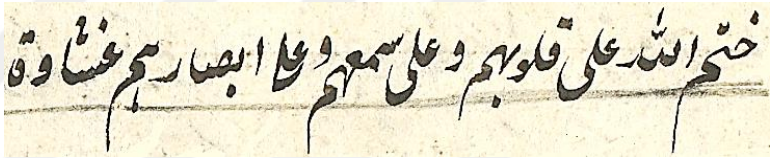
1. rü kılsun anıñ atığa kıladur-men; tā ki mendin anğa ve anıñdın ehl-i ğālemge yād-
2. ğārī kılgay ve bu kıtābnıñ ismini anıñ ism-i ğālīsidin kıkarıp kıoydum.
3. Ber-sebīl-i icmāl-i elķāb-ı kirāmīsi. Ğāķān ibn ğāķān, sultān ibn sultān,

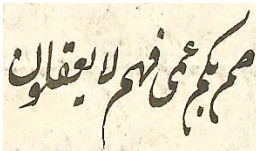
⁵² ve *cebāgerlik* sayfa kenarında yazılmış.

4. ebu'l-muzaffer °Abdu'r-reşid Hân ibn sulţānū'l-mebrūr,
5. hākānū'l-maġfūr, es-sa°id, eş-şehid, ebu'l-feth Sa°id Hân. Tili yoġ ki Hāydar anı kılsa
6. vaşf. Ne vaşf ü ne hadd ü maġālet durur! Muġiṭ-i °azim Şāh °Abdu'r-reşid ki ol Kūh-ı
7. Kāf-ı celālet durur. Muġaddime-i Tārīḥ-i Reşidī. Āferide-kār-ı Te°ālā ve teġaddes iptidā-
yı hilġatda

8. bendeniġ ervāhını ḥalġ kılır ḥāletde cemī° ervāḥlarġa dip nidā-yı

9. °ālem kıldı. āyet-i kerīmesi birle ba°zı ḥvāhlaġan bendelerini
10. hidāyetke yetkürüp vuşul-i sa°ādetke müşerref kılıp belī dip cevāb bermekke

11. tevfiġ u °atā kıldı ve mażmūnı birle
12. ba°zı firġalarınġ dilleriġa, ġulaġlarıġa mühr basıp ve közleriġe perde baġlap

13. peşāneleriġe dāġ-ı ḥasāret ve şeġāvetni ġoyup āyeti birle
14. ḥaġ sözni; anlardın⁵³ ġulaġlarını kās ve tillerini künk ve közlerini nā-binā ve dil-
15. lerini lā-ya°ġil eylep çehār-pāylar mertebesidin pest derecede tuttu. Firġa-i evvelniġ
16. tevfiġ tapmaġlıġınıġ ḥikmeti ve firġa-i şāniniġ melāmet ve şeġāvetleriniġ
17. sebebi bā-vücūdī hiġ illet ve bā°işi bolmay °aġlıniġ endişe ve ḥayālidin taşġarıdur.
18. Bu bābda firġa fūrū ketmeklik istiḥāle ve memnū°dur. Bende bu işniġ teslim ü rızāsıġa
19. me'mūr u nā-çār. İmān egerġi dil birle taşdıġ kılmāġ ve zebān birle ikrār kılmāġ bolsa
mu

9a

1. ammā ḥaġıġat-i imān ġaybġa imān keltürmeklikdur ve bu devlet °aġlıniġ yolıdın
2. müyesser imes. Reh-i °aġıl heme piç ü pür-piç irür. / Cihānda Hūdādın özgesi hiġ irür.
Hidāyet

⁵³ Metinde *anġlardın*.

3. ezeli °ināyet lem-yezelīdur. Hidāyet °ibāretdur ğaybge imān keltürmeklikdin ve bu kesb ü
4. sa°y birle bolmas, belki dād-ı Hāḡ ve °atā-i Hāḡdur. Şāhib-i Keşfü'l-maḡcüb aytur:
Emīrū'l-mū'minīn

5. °Alī kerremallāhu vechehudın suāl kıldılar ki ma°rifet nidur? Aytılar ki

عَفَتَ اللَّهُ بِاللَّهِ وَعَرَفَتَ

6. ya°nī Ḥudāvend-i Te°ālānı Ḥudāvend-i Te°ālā birle tanudum;
Ḥudādın özge

7. nemerseni Ḥudānıḡ nūrı birle tanudum. Pes Ḥudāvend-i Te°ālā tenni āferīde kıldı ve anı
zinde

8. kılmaknıḡ havālesini rūḡa tafşurdı ve dilni āferīde kıldı ve anı zinde kılmaknı

9. havāle özige kıldı. Pes °aḡlğa ḡudret bolmas ki tenni zinde kılgay. Andāḡ ki

أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَاحْيِينَاهُ

10. aytıpdur ya°nī eyā kişige bar idi meyyit pes anı bizler

11. zinde kılduḡ. Pes hemeniḡ ḡayāt ve zindeġanlıġını özige havāle kıldı. Andın keyin

وَجَعَلْنَا لِنُورٍ يَمْشِي بِيَدِ النَّاسِ

12. aytı: ya°nī kılduḡ biz ol insāḡa bir nūrı ki anıḡ

13. sebebi birle ḡalḡ içre yürüydur ve hem yine aytıpdur:

وَلَا تُطْعَمُ مَنْ أَغْفَلَ قَلْبَهُ عَنَّا

14. ya°nī itā°at kılmāḡıl ol kişige ki ġāfil kılıpdur-miz anıḡ dilini öz zıkr (ü)

15. yādımızdın. Pes vaḡtī ki ḡabz-ı bast-ı şerḡ ve ḡatm-i dil Ḥudā-yı Te°ālā birle boladurġan
bolsa

16. muḡāldur ki yine birevge yol körsetkey. Tā bu yergāça °ibāret-i Keşfü'l-Maḡcūbdur. Pes

17. bendeniḡ sa°y ü kesbi bu sa°ādet ü şeḡāvetdin kütedur. Vaḡtī ki hidāyet-i

18. ezeliḡ nesīmi yetse küllü ḡıfçe-i dildin ġonçe-i imān açıla başlanur ve eger °ināyet-i

19. ezeli yetmese egerçi heme ḡavm-i °Ādnıḡ boranı dik yetse hem ġülbīn-i dilni yıldızdın

9b

1. yolup bir berg-i ġülü açılmaġı bolmas. Ġonçe-i ġülni küşād eyler biliḡ bād-ı şeḡer /
Heyme-i

2. hīzum şıḡāf itmes, meġer ḡarb-ı betr. Andāḡ ki pīr-i Herāt Ḥafşa °Abdullah Enşārī

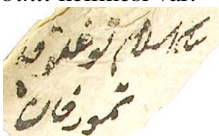
3. aytur: Ebū Cehl Ka'bedin kiledur, İbrāhīm büthānedin. Bu heme kār-ı 'ināyetdur özgesi
4. bahāne. Maḫşūd bu temhīd-i Lūṭıyyedin oldur ki sebep-i İslām-ı Tuğluḫ Temür Hān-
5. dur ki Şeyḫ Cemāle'd-dīn aldığa keltürdiler ki toḡuz güşti birle itlerni
6. toyğuzup turur irdi. Aytı ki Ey Tācık sin bihter yā ki bu itler? Şeyḫ aydılar:
7. Eger imān meniḡ birle bolsa men bihter ve eger imān meniḡ birle bolmasa it mendin bihter-
8. dur. Bu söz ḥānnıḡ diliğa eşer kılip muḫabbet-i İslām ḥānnıḡ diliğa peydā
9. boldı. Pat fırsat şerḫ tapur inşā Allahu Te'ālā. Tuğluḫ Temür Hān İsen
10. Buğa Ḥānnıḡ oğlıdur. Nesebi bu tārīka birledur ki Tuğluḫ Temür Hān ibn İsen
11. Buğa⁵⁴ ibn Duva Hıcan Hān ibn Baraḫ ibn Qara Yisü ibn Memgey ibn Çağatay ibn Çengiz Hān
12. ibn Yösügey ibn Bartan ibn Qabal ibn Tumana ibn Baysunḡur Hān ibn Qayda ibn
13. Dönnen ibn Buqa ibn Bozuncar Hān ibn Alanḫu Körklükdur ve bu Alanḫu ḫātūnı
14. irdi ki bisyār 'afife ve pākize. Muḫaddime-i Zafernāme bu ḫātūnnıḡ ḫikāyeside ol
15. tārīkadur ki bir keçe nūrī kelip ağızıdın kirip şikemide qarār aldı. Endek künde ḫaml
16. zāhir boldı. Andaḡ ki Meryem binti 'İmrān Cebrāil 'aleyhi's-selām demi birle ḫāmile bolğan
17. oḡşa. Bu ikilesi Ḥudā-yı Te'ālānıḡ ḡudretidin 'acib imes. Eger Meryem⁵⁵
18. ḫikāyātın eşitsenḡ kabül kılgay-sin. Aḫvāl-i Alanḫu maḫşūd bu kitābda bu ḫikā-
19. yāt imesdur. Bozuncar Hān atasız anadın tevellüd taptı ammā Alankunıḡ

10a

1. nesebi tā Yāfeş ibn Nūḫ 'aleyhi's-selāmğaça tamāmī tārīḫlerde s̄abitdur tafşili ve taṭvili
2. birle. Anı bu kitābda ḫacet bolmadı. Bu kitābda Moḡul İslām keltürgendin keyin
3. zıkr tapadur, kāfirler mezkūr imes; çünānçe evvel kitābda mezkūr boldı.⁵⁶
4. Merdümān-ı Moḡulnıḡ şıḫa vü mu'temed uluḡlarıdın peder-i 'ammimdin andaḡ işitipdurmen ki rivāyet
5. kıladurlar ki İse(n) Buğa Hān ki Tuğluḫ Temür Hānnıḡ atasıdur aḡa bir

⁵⁴ Metinde

⁵⁵ Sayfa kenarında *binti* kelimesi var.

⁵⁶ Sayfa kenarında

yazılmış.

6. uluĝ hātūnı bar idi ki atı Satılmış Hātündür. Yene bir haremı bar idi ki atı Meᅇglik
7. irdi. Hānnıᅇ hiĝ ferzendi yoĝ irdi ki Satılmış Hātūn °aķıme toĝmas irdi.
8. Hān leŝkerge bargan idi. Resm-i kađım-i Moĝul ol irdi ki kiĝik hātūnlarnıᅇ iᅇtiyār-ı
9. ıalāķı uluĝ hātūnlarnıᅇ ka vlide boladurĝan irdi. Hıāhlaĝanların saķlap
10. ve hıāhlaĝanların bōluk kiyevge berse berūr irdi ve bu Satılmış Hātūn bildi ki
11. hāndın Meᅇglik Hātūn hāmiledur, reŝk ilette. Emīrlerdin bir emīr-i kelānı bar idi ki
12. atı Őaravul Doᅇtuydur; Meᅇglik Hātūnnı aᅇga iltifāt kıldı. Hān leŝker-
13. din yanıp kelip Meᅇglikni surdı⁵⁷. Satılmış Hātūn cevāb berdi ki men anı kiŝige
14. °atā kıldım. Hān aydı, ol mendin hāmile irdi. Hān bu sebebdin rencıde boldı.
15. Resm-i Moĝul andaĝ irdi ol cihetdin hiĝ sōz kılmadı. Pat fırsatda
16. hān °ālemdin ketti. Moĝul ulusları iĝre hān ıalmadı ve her kişi ōz baŝıca
17. ıaldı; ulusķa harāblıķ yūz keltürdi. Emīr Bulacı Duĝlat ki bu kemıne-i
18. faķirniᅇ babasıdur ol endıŝege tūŝti ki bir hānı peydā kılgay ve nizām-ı mülk
19. yene hāŝıl bolĝay. Taŝ Temūr atlıĝ bir kiŝini yiberdi ki barıp Doᅇtuy

10b

1. Őaravulnı tapıp Meᅇglikdin ve anıᅇ hāmilesidin haber tapķay. Eger oĝul
2. boladurĝan bolsa oĝurlap alıp kaĝķay. Taŝ Temūr aydı: Bu
3. iŝniᅇ talebi be-ĝāyet müşkil durur, dirāz dur; zād-ı rāhile bu seferge vefā kılmas.
4. Üĝ yūz eĝķü berilse tā sūtini iĝip ķabıle ķabıle istep ķolĝa keltürĝeli
5. bolur. Emīr Bulacı taleb kılganını °atā eylep yolĝa revān kıldı. Bu Taŝ Temūr
6. müddethā-yı medıd etrāf-ı Moĝulistānnı kezip ķabıle ķabıle yürdi. Andaĝ ki bu üç yūz
7. eĝķüdin bir küĝ⁵⁸ eĝķü ıaldı; Doᅇtuy Şaravul ķabılesige yetti. Meᅇglikniᅇ aᅇvālidin
8. ve ferzendiniᅇ aᅇvālidin suradı⁵⁹. Meᅇglik hāndın hāmilesini oĝul keltürüp dur.
9. Doᅇtuydın hem bir oĝul toĝup dur. Bu iki oĝul cora⁶⁰ yürüpdurlar. Hānnıᅇ oĝlını
10. Tuĝluķ Temūr atı ķoyupdurlar. Őaravulnıᅇ oĝlını İᅇĝü Melik atapdurlar. El-ķıŝŝa
11. hıleler bilen Tuĝluķ Temūr Hānnı alıp kaĝıp Emīr Bulacı tarafıge yūzlendi. Emīr
12. Bulacı Aķsuda irdi. Vaķtı ki Ćaĝatay Hān memleketni taķŝım kıldı; Bavır Tōpü ki Emīr
- Bulacı-
13. mıᅇ babası irdi, Maᅇĝlay Süyeni aᅇga bergen idi. Maᅇĝlay Süye °ibāretdur maŝrıķ

⁵⁷ sur- okunuşu iĝin bk. Shaw 2014: 230.

⁵⁸ Kelimenin ü ve g ile okunuşu iĝin krş. *küylimek* “Dişi hayvanların eş özlemi” (Necip 1995: 214).

⁵⁹ sura- okunuşu iĝin bk. Shaw 2014: 229.

⁶⁰ cora okunuşu iĝin bk. Jarring 1948: 110.

14. rüyedın hadd-i şarkı Küsen ve Tarbökür ve hadd-i mağribi Sām-gar ve Çakışman ki āhir
 15. vilāyeti Ferġanadur ve hadd-i şimāli Isıġ Kōl⁶¹ ve hadd-i cenūbı Cürčen ve Sarı Uyġur.
 16. Bu hūdūdın Maᅇġlay Süye dirler ki Emīr Bulacınıᅇ taşarrufida irdi. Ol vaᅇtda bu
 17. hūdūd içre neᅇend şehr-i °azīm bar irdi ki uluġı Kāşġar ve Hōten ve Yarkend ve Küsen
 18. ve Aᅇsiket ve Endicān ve Aksu ve Atbaşıdur. Emīr Bulacı bu cümle hūdūdın Aᅇsunı
 19. pāy-i taᅇt kılġan irdi. Taş Temür vaᅇti ki ᅇānnı tafıp bir küġ eᅇkü birle ᅇalġan

11a

1. irdi. Bu münāsebet birle aᅇġa Küġ Eᅇkü laᅇab ᅇoydılar. Hāliyen hem cem°i anıᅇġ neslidin bardurlar
 2. ki anı bu laᅇab birle atarlar. Vaᅇti ki Aᅇsuġa yaᅇın yetti cem°i sevdāġerler hem-rāh boldılar.
 3. Vaᅇti ki Muzat⁶² Dabanıġa yetti ᅇān maġarnıᅇġ yaruᅇıġa yıᅇılıp kirip ketti. Taş Temür
 4. pāre-i ceza° ᅇıldı. Hīᅇ kim anıᅇġ aᅇvāliġa perdāᅇt ᅇılmadı. Dabandın ötüp
 5. ketti. Taş Temür bu sevdāġerlernıᅇġ biri ᅇaşıġa barıp ᅇānnıᅇġ ᅇışşasını
 6. aᅇġa şerᅇ ᅇıldı. Munıᅇġ atı Bikᅇek irdi. Hem-rāhlarıdın bir neᅇelerige bu esrārını
 7. ifşā eylep Taş Temür birle barıp maġar yaruᅇıġa keldiler. Bu Bikᅇek yaruᅇıġa
 8. tüşüp ᅇānnı selāmet taptı. Hāndın uşol yerde va°deler aldı. Andın
 9. keyin ᅇānġa °üzr ayttı ki evvel eger sizni ᅇıᅇarsam ihtimāli bar ki meni tartıp almaġay-
 10. lar, men munda ölüp ᅇalġay-men; evvel men ᅇıᅇkay-men, andın keyin sizni ᅇıᅇarġay-
 men
 11. dip bisyār °üzr-ᅇvāhlıᅇ ᅇılıp feryād ᅇıldı ki aġramᅇı taşlaᅇġlar.
 12. Bular kemend taşladılar. Evvel Bikᅇek ᅇıᅇti, andın keyin ᅇānnı ᅇıᅇardılar. Bular⁶³
 13. hem-rāh Aᅇsuġa Emīr Bulacınıᅇġ aldıġa ᅇānnı keltürdiler. Emīr Bulacı anı ᅇān
 14. köterdi ve tamāmı Moġulistān belki ekşeri yurt-ı Çaġatay Hānġa musaᅇᅇar boldı ki
 15. şerᅇ tapġay.⁶⁴ Mevlānā H°āce Aᅇmed ᅇuddise sırruhu
 16. Mevlānā Erşedü'd-din ᅇuddise sırruhunuᅇġ neslidindurlar. Be-ġāyet °aziz

⁶¹ Metinde

⁶² Kelimenin kısa okunmasının sebebi, *Muzat* < *Buz*+*art* “Buz geçidi” etimolojisidir (Shaw 2014: 191).

⁶³ Metinde iki defa yazılmış.

⁶⁴ Metinde farklı bir kalemlle

zıkr-i Tuġluᅇ Temür Hān başlıġı yazılmış. Ayrıca sayfa

kenarında

bāf-i İslām Moġul dir anı şehr-i Ketek ibaresi bulunmaktadır. Bu kısmın metinde hangi satırla ilgili olduġu tespit edilememiştir.

17. ve müteberrik ve perhîzkâr ve şâhib-i silsile-i hazerât-ı H^vâcegân kâddesallâhü Te^câlâ ervâhahum
18. irdiler. Bu bende yigirme yıl olarnıñ mülâzemetleride boldum. Ğayr-i mescid (ü) cāmi^c yene
19. yerde olarnıñ ^cibâdehânelerini tapmadım. Hemîşe küncde, küşe-gîr ^cibâdetde

11b

1. irdiler. Ber-sebîl-i devâm müstakbel-i kıble murâkâbede irdiler. Bu ehl-i taşavvuf sözlerini
2. bisyâr yahşı aytar irdiler. Babalarınıñ târihleride andağ pitipdurlar ki
3. Mevlânâ Şücâ^cü'd-din ki birâder-i Hâfîzu'd-dîndin keyin kebîr-i Buğârî ki âhîrîn-i müctehiddurlar ki
4. H^vâce Hâfîzu'd-dîndin keyin yene müctehid-i küll peydâ bolmapdur. Çengiz Hânınıñ iptidâ-yı hürücıda
5. ^culemâ-yı müctehid-i Buğârânı cem^c eylep andağ ki üslûb-ı Çengiz Hân irdi H^vâce Hâfîzu'd-dînni
6. şehîd kılipdurlar. Mevlânâ Şüca^cü'd-din Mahmûdnı esîr alıp köçürüp
7. Karağurum digen mevzi^cğa eltipdurlar. Mevlânâ anda vefât kılipdurlar.
8. Karağurum berhem yegende bularnıñ ferzendleri Lob ve Ketek ki şehr-i ^cazîmdurlar
9. Tırfan ve Hotenniñ arasında anda kelip ^cazîz ve mükerrem turup neçe puşt
10. anda ötüpdurlar ki olarnıñ ismlerini ve ahvâl (ü) evzâ^clarını
11. bir bir Mevlânâ zîkr kılipdurlar; ammâ bu bendeniñ hâtırıda qalmapdur. Bularnıñ
12. âhîrleri Şeyh Cemâle'd-dîndurlar ki merd-i şâhib-i bâtın ve kavî-hâl ikenler.
13. Şehr-i Ketekde iğâmet tutupdurlar ve her küni ve her rûz-ı Cum^cada halkğa pend (ü)
14. naşîhât kılır ikenler. Bu halk qabûl kılmay fısk u fücûr bisyâr şâyi^c ve fâş
15. bolupdur. Dalâlet ve gümrâhlıqğa fûrû ketipdurlar. Bir küni ba^cd-ez-namâz-ı Cum^ca minberge
16. çıqıp halkğa naşîhât (ü) va^cz beyân kılıp aytıpdurlar ki mundın ilgeri
17. sizlerge neçe kerrât (ü) merrât va^cz ü⁶⁵ naşîhatlar
18. kıldım. Hiç kim anı qabûl kılırğa qadem qoymadı. İmdi mañğa ilhâm beripdurlar ki
19. Haq Sübhânehü ve Te^câlâ bu şehr-i Ketekke belâ-yı ^cazîmî ibergey; meni bu belâdın hâlâs

⁶⁵ *ilhâm beripdurlar yazılıp üstü çizilmiş.*

12a

1. kılurğa emr-i iznî beripdurlar. Bu meniñg âhirîn-i naşihatimdur. Sizlerdin ruḥşat tileydur-men.
2. Vedâc ü ḥayr-bât kıladur-men. İmdi dîdâr kıyâmetke bâki ƣalgay dip ḥazret-i
3. şeyḥ minberdin tüşüp köçerge meşğul boldılar. Mü'ezzin⁶⁶-i mescid bu şeyḥniñg sözlerige
4. i'itimâd-ı tamâmî bar idi. İltimâs kıldı ki bende hem-râhlık kılgay-men. Ḥazret-i şeyḥ ƣabûl
5. tutup şehrdin üç ferseng yerge barıp tüştiler. Mü'ezzin bir mühimmi üçün
6. şehрге barıp kelürge şeyḥdin icâzet aldı. Mü'ezzin şehрге kelip
7. ol mühimmini edâ kılıp şeyḥ taraflarige rücûc kılıp mescid-i cāmi'niñg
8. rû-be-rûsığa keldi. Ayttı ki be-resm-i vedâc ü ḥayr-bât namâz-ı ḥoftenge ezân oƣup
9. ketkey-men dip minâre-i mescidge çıkıp ezân oƣudı. Vaƣt-i ezânda kördi ki
10. âsmândın ƣar mişllik bir nemeşe yağadur ammâ ƣuruğ. Sâ'atî turup şalât (ü)
11. şalavât dip töben⁶⁷ tüşti. Kördi ki minâreniñg işiki muḥkem tolupdur; ƣıƣƣalı bolmay.
12. Yene minâreniñg töfesige ƣıƣtı; kördi ki ƣum yağadur; andağ ki tamâmî şehri alıpdur.
13. Sâ'atî ötüp irdi. Kördi ki zemîn yavuƣ kelipdur; andağ ki bir âdem ƣaddi miƣdâr.
14. Mü'ezzin minâredin sekrip⁶⁸ tüşüp tersân ü lerzân revân bolup
15. nışf-ı şeb birle şeyḥniñg aldığa kelip beyân vâƣi'c kıldı. Uşol sâ'at
16. ḥazret-i şeyḥ ğazab-ı Ḥudâvendîdin yıraƣ bolmağlık bihterdur dip sür'at
17. birle revân bolup ƣaçtılar. Ḥâlâ ol şehir-i Ketek ƣumniñg altındadır. Gâhâ
18. boladur ki şimâl ƣumni ƣozğap ser-i menârı yâ kelle-i kümbezi peydâ boladur;
19. gâhâ öyler küşâd bolup ḥâne içige kirseler tamâmî-i esbâb ü alât-ı ḥâne turupdur.

12b

1. Ammâ şâḥib-i ḥâne üstühvân-ı⁶⁹ sefid bolup ƣalıpdur, öy içre cāndârdın özge
2. nemeşe bî-noƣsân turupdur. Bu nev'c işlerni bisyâr körüpdurlar. Ḥâşıl-ı kelâm
3. uşbu ki şeyḥ Aƣsunıñg ḥudûdın Bay Kölge kelipdurlar. Ol
4. ḥâlde Tuğluƣ Temür Ḥân Aƣsuda irken ḥân on alte yaşar irkenler⁷⁰ Aƣsuğa keltürüp-
5. durlar. On sekiz yaşar irken -ki ḥazret-i şeyḥğa mülâƣât bolupdur-
6. aytıpdurlar ki ḥân şikârga ƣıƣƣan iken. Ḥükm kılgan iken ki

⁶⁶ Mü'ezzin sayfa kenarında yazılmış.

⁶⁷ Kelimenin ö ile töben okunuşu için ƣrş. Necip 1995: 424.

⁶⁸ sekri- için bk. Necip 1995: 344.

⁶⁹ Metinde

⁷⁰ Metinde irkeñler.

7. hiç kişi bu av şikârdın muhâlefet kılmay şikârgâhda hâzır
8. bolsun. Vakti ki hânning daruğaları kördiler ki cemâat-i köç ehl-i ceyâl birle
9. bir ceyğa tüşüp yatıpdurlar; bu daruğalar bu cemâatlarını tutup
10. bağlap hânning aldığa keltürdiler. Şikârgâ hâzır bolmapdur dip cûkûbet
11. kılğaylar. Hân surdı ki ne üçün meniňg hükümimge⁷¹ muhâlefet kıldınglar? Şeyh
12. ayttılar ki biz merd-i ğarîbdur-miz ki şehr-i Ketek-i vîrândın kelipdur-miz;
13. şikârdın ve hüküm-i hândın haberimiz yoktur ve illâ muhâlefet-i hüküm kılmaz
14. irdük. Hân ayttı ki merdümân-ı Tâcîk âdem imesdurlar. Bir neçe itlerini
15. toñguz güşti birle sır⁷² kılıp turup irdi; ğazab bile ayttı ki sin
16. bihter yâ ki bu it? Şeyh aydılar eger imân meniňg birle bolsa men bihterdur-men
17. ve illâ imân bolmasa seg mendin bihterdur. Hân derhâl küşeige
18. barıp birevni buyrudı ki ol Tâcîkni cizzet birle atıngğa mindürüp
19. keltürgey-sin. Ol Moğul kelip atını şeyhğa tarttı. Şeyh

13a

1. kördi ki egeri tamâm toñguz güşti birle âlüdedur. Şeyh aydı: Piyâde bargay-men. Moğul
2. mübâlağalar körsetip hüküm mundağdur, süvâr bolmaq kerek didi. Mevlânâ rümâl-i
3. tahâretni egerge yafıp süvâr boldı. Kördi ki hân bir küşede tenhâ olturupdur.
4. Eşer-i ğâmġinlik çehreside zâhir. Şeyhdin surdı ki ol nemedur ki eger ol bolmasa
5. âdemidin seg bihter bolğay? Şeyh aydı ki ol imândur dip imânı Müsülmânlığı-
6. nı kemâ-yenbağî ta'rif ve tavşif kıldı. Hân yığlap aydı ki men bihüde yürüpdur-men;
7. peşimân kıldım; eger men hân bolsam hânlığım tamâm bolsa ve memleketimge hükümim tamâm
8. cârî bolsa zinhâr şad zinhâr ki meniňg qaşımğa kelgey-siz. Men elbette
9. Müsülmân bolğay-men dip cizzet (ü) hürmet birle şeyhni yandurdı. Endek
10. müddetdin keyin şeyh câlemdin rihlet kıldı. Şeyhniň bir oğlanları
11. bar irdi ki be-ğâyet reşid ve câlim ki ismleri Mevlânâ Erşedü'd-dîn; bular hem
12. ehl-i hâl irdiler. Ataları vaşiyet kıldılar ki men bir tüşi körüpdur-men ki
13. bir çerâğ-ı ber-zemîn bâlâğa çıkarıp koydum ki tamâmî-i etrâf-ı maşrık anıng-
14. dın rüşen boldı. Tuğluğ Temür Hân mañğa Aqsuda va'ce bergen irdi ki imân

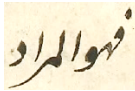

⁷¹ Metinde

⁷² Metinde ye yerine esre koymuş.

15. keltürgey-men dip; °ömrüm vefâ kılmadı. Elbette anıñg qaşığa bargay-sin ki
16. ol uluğ hân bolğay; şāyed ki va°desige vefâ kılıp İslām keltürgey
17. bu sa°adet ki sin sa°y kılgay-sin ki °ālemi sendin rüşen ve münevver
18. bolğay. Bu vaşiyetdin keyin pat fırsat Tuğluğ Temür hân boldı ve hükmi
19. eṭrāf ü cevānibğa cārī ve nāfız boldı. Bu haber Mevlānā Erşedü'd-dīnge yetti.

13b

1. Mevlānā Aqsudın Moğulistanğa bardı. Hānnıñg saltanatı kemāl-i °azametde irdi.⁷³
2. Çendān ki sa°y kıldı hānga mülākāt müyesser bolmadı ki °arzını tamām kılgay.
3. Her seher hānnıñg ordasığa yavuk barıp be-āvāz-ı bülend ezān oqıdı.
4. Bir seher hān hādimleridin birevni buyrudı ki bu āvāzı ki eşitiledur neçe
5. seherdur kimdur ki feryād kılgay. Anı barıp munda keltürgil. Mevlānā henüz
6. ezānı tamām kıлмаған irdi ki ol Moğul kelip Mevlānānıñg hulķını sıkıp
7. keşān keşān hānnıñg aldığa keltürdi. Hān surdı ki sin ne kişisin ki
8. her seher tatlıg uyku vaqt-i ferāgatde feryād kılıp bī-huzūr kıla-sin?
9. Mevlānā aydılar: Men ol kişiniñg oğlıdur men ki filān vaqtde Müsülmān
10. bolmağğa va°de kılıp irdiñgiz dip ol hikāyetni beyān kıldı. Hān
11. aydı, yahşı kelipsin ki atañg kaydadur? Aydılar ki vefāt kıldı;
12. mañga bu işni vaşiyet kılgan irdi. Hān aydı ol vaqt ki hān boldum
13. hemişe hātırında kiçür irdi ki bu tarīka va°de kılgan irdim, ol kişi kelmedi
14. dip. İmdi yahşı kelipsin neçük kılmak kerek? Hidāyet āftābı °ināyet
15. maşrıkıdın ol seher tulū° kılıp zulmet küfrini maḥv ü nā-çār kıldı.
16. Mevlānā hānga ğusl buyrudılar ve imān °arza kıldılar; hān Müsülmān
17. boldı. Andın keyin imān-ı İslāmıñg āşikārā ve cārī bolmağlıkıda sa°y (ü)
18. sebebler kılıp şürū° kıldı. Añga qarār berdi ki her bir kişini tenhā tenhā çarlap
19. imān °arza kılgay. Her kim ki qabul kılsa ve illā

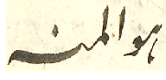
14a

1. āyeti hükmi birle qatl kılgay. Vaqtı ki kündüz boldı, Emīr Tölek ki bu bendeniñg
2. babasınıñg °ammi bolğay, ol zamān manşib-ı Duğalatı ve ulus bikliki
3. añga irdi; evvel anı tenhā çarlap hān qaşığa keltürdiler. Kördi ki hān bir merd-i

⁷³ irdi kelimesi sayfa kenarına yazılmış.

4. Tācīkī birle ḥargāh içre rū-be-rū olturupdur. Emīr Tölek hem kelip olturdu. Hān
5. iptidā-yı süḥannı İslāmdın başlap da^cvet-i imān kıldı. Emīr Tülek
6. yığlap şükrler kılip aydı ki men mundın ilgeri üç yıl bolğan irdi ki
7. Kāşğarnıḡ ^culemā ve şulehāları kollarıda imān keltürgen irdim; sizdin
8. kōrḳup āşikārā kıлмаğan irdim. Bu sa^cadetdur ki kişige müyesser
9. bolğay. Hān fi'l-ḥāl kōfup Emīr Tölek birle kenār alıştı. Bular üç kişi
10. bolup ümerālardın bir bir tenhā çarlap imān ^carza kıldılar. Tā nevbet
11. Currāsğa yetti ve ibā kıldı ve şart der-miyān keltürdi ki Sin
12. Ğoy atlıḡ bir kişim bar. Eger bu Tācīk anıḡ birle güştin alışıp çalsa
13. men imān keltürgey-men. Ümerālar aydılar. Bu neçük nā-ma^ckül şartdur. Mevlānā
14. aydılar ki ḥūbdur ki andaḡ bolğay. Eger men anı çalalmasam İslāmğa sizlerni
15. tekliḡ kıлмаğumdur. Hān Mevlānāğa aydı: Ol kişini men biledur-men ki
16. iki yıllıḡ tiveni āsānlıḡ birle köteredur; ol kāfir-i müserrev ve kavī-
17. bāzūdur ki ādem qabīlesidin irmes. Mevlānā aydılar ki Hāḳ Sübhānehū ve Te^cālā
18. ḥ^vāhlağan bolsa ki merdümān-ı Moḡul şeref-i İslāmğa müşerref bolğay;
19. elbette maḡa kuvveti ^catā kılgay. Hān ve olar ki İslām keltürgen irdiler,

14b

1. bu işka rāzī bolmay kōrḳtılar. Be-her-ḥāl mecma^c-i ^cazīmī boldı ve ol kāfirni keltürdiler.
2. Mevlānā ḥānnıḡ aldıdın kōfup kāfirniḡ aldıḡa bardı. Kāfir öz kuvvet-i
3. bāzūsıḡa maḡrūr bolup kibr ü ḡurūr birle Mevlānānı nazarıda bisyār ḥaḳīr
4. kördi. Vaḳtī ki güştin alıştılar, Mevlānā kāfirniḡ sīnesige
5. kol koydılar. Ol kāfir bī-ḥūd bolup yıkıldı. Sa^catidin keyin ḥüşıḡa
6. kelip yığlap kelime-i şehādet aytıp Mevlānānıḡ kademlerige yıkıldı.
7. Bu cem^cdin feryād ü ḡıriv örledi ve ol kün yüz altmış kişi bī-kibār kāküllerini
8. tüşürüp Müsülmān boldılar. Hān özini özi ḥatne⁷⁴ kıldı. İslām-
9. nıḡ nūrı küfniḡ zulmetlerini ^cadem kıldı. Çaḡatay Hānnıḡ yurt-
10. larıda İslām şāyī^c ve meşhūr boldı. El-ḥamdü lillāh, tā bu künḡaça
11. devlet-i İslām ḥān-ı ^cālī-maḳām ḥānedānları içre qarār aldı. Andın keyin
12. ḥān-ı devlet-mendler puşt puşt dīn-i İslāmniḡ taḳviyetide
13. sa^cylar körgüzdiler. Andaḡ ki mezkūr bolğay bu ḥikāyetni bende Mevlānā

⁷⁴ Metinde tı ile.

14. H̄'āce Aḥmed ḳuddise sırruhū ki merd-i ūṣā ve mu'cemed kiūi irdiler, olardıñ iūittim.
15. Ammā zebān-ı Moḡulda bu ḥikāyetdin ziyāde imes ki Tuḡluḳ Temür H̄ān
16. Mevlānā Erūedü' d-dīn ḳolıda Mūsūlmān bolupdur; ammā ne ṫarīḳ bolupdur
17. h̄iç kiūiniñḡ yādıda yoḳ. Tuḡluḳ Temür H̄ānniñḡ bākī vākī'ātları
18. Moḡullar zebānıda muṫlakā yoḳ. Zafernāmede keltürüpdurlar. Anı öz 'ibāreti
19. birle naḳl ḳılıñgay. Zafernāmedin naḳldur ki Tuḡluḳ Temür H̄ān Māverā'ü'n-nehrge⁷⁵

15a⁷⁶

1. leūker tartḳannı beyānı. Vaḳtī ki Māverā'ü'n-nehrniñḡ memleketleriniñḡ evzā'ları
2. vākī'ler ḥudūūdın ḳozḡaldı; Tuḡluḳ H̄ān ibn İsen Buḡa H̄ān ibn
3. Duva H̄ān Çaḡatay H̄ānniñḡ neslidin ki pādiūāh-ı Cettedur⁷⁷ ve añḡa be-ḥaseb-i
4. nisbet ve ol memleketniñḡ salṫanatı ve pādiūāhlıḳı yetür irdi; ḥayl-i ḥaūem
5. ve etbā'larını cem' eylep leūker ārāste ḳılıp yete yüz altmış ṫarīḫide
6. Rebī'ü'l-āḥirde sıçḳan yılı ḳiūver-küūūlīḳ resmi birle rū-yı ārzūnı Māverā'ü'n-nehr
7. ṫarafıḡe ḳoydı. Tarmaūirin H̄ān vefāt zamānıdın tā bu vaḳtḡaça otuz yıl
8. ötken irdi. Bu ḳarn içre sekiz ḥān Çaḡatay H̄ān uluslarıda
9. pādiūāhlıḳ ḳılıñ irdi. Vaḳtī ki Tuḡluḳ Temür H̄ān Çaḳbulak
10. diḡen mevzi'ḡa yetti ki Ḥocend Deryāsınıñḡ lebededur; ūḥrā-yı Taūkend-
11. din ümerā ve erkān-ı devlet birle cā-niūiñ boldılar. ūalāḥ ḳārimı anıñḡda
12. kördiler ki Uluḡ Toḳtemür ve H̄ācī Bik ve Tengçil bu üç emīrni be-resm-i çafḡan⁷⁸
13. ilgeri yürḡüzgeyler ve bu üç emīr ḳabül-i fermān eylep sür'at (ü)
14. ızṫırāb birle Deryā-yı Ḥocenddin öttiler. Emīr Bāyezīd⁷⁹ Celāyir ḳadem-i
15. mütāba'atnı muvāfaḳat yolıḡa ḳoyup öz ḳavmi birle bularḡa ḳoūldı.
16. İttifaḳ birle ḳadem-i 'azimetni ūehr-i Sebze ṫarafıḡe ḳoydılar. Emīr H̄ācī
17. Barlas Ḳarūınıñḡ ve ol eṫrāfnıñḡ leūkerlerini cem' ḳılıp
18. olar bile mu'āraza ve muḳātele eylerḡe süvār boldı ve bu 'azm-i cengni maūlaḫat

⁷⁵ Zafernāmedin naḳldur ki Tuḡluḳ Temür H̄ān Māverā'ü'n-nehrge sayfa kenarına yazılıñıū.

⁷⁶ Sayfanın baūında farklı bir kalem ile

ez Zafernāme zikr-i leūker keūiden-i Tuḡluḳ Temür H̄ān ber-memālik-i Māverā'ü'n-nehr baūlıḡı eklenmiū.

⁷⁷ İngilizce tercümelerde *Jatah* (Elias-Ross 1895: 510), *Jütä* (Thackston 1996: 299); Farsça yayımlanan metinde جته (Fard 2004: 834) olarak yazılan kelime, TR'de 17a/14, 18b/15, 19a/4-5, 21a/2, 34b/3, 91b/10 numaralı örneklerde te üzerine ūeddeli yazıldıḡı için, metinde *Cette* olarak okunmuūtur.

⁷⁸ Sayfa kenarında farklı kalemlle *manḳlay çapḳan* yazılıñıū.

⁷⁹ Metinde

19. körmey henüz leşker iki taraftın kavuşmasda ʿinān-ı teveccühni Ḥorāsān

15b

1. tarafige yüzlendürdi.
2. Meşveret eylep leb-i Ceyhündin yanıp mülākāt bolğanı. Qādir Teʿālānıḡ
3. hikmet-i bālīğası her kārınıḡ vukūʿını bir sebebiniḡ vücūdıḡa
4. vābeste eylepdur ve her maqşūdınıḡ huşūlini bir vesileiniḡ vāsıta-
5. sıge muqarrer ve muʿallak kılıpdur. Salṭanat-ı zāhir ki mertebe-i ulūhiyyet
6. ve hüdāvendiniḡ sāyesidur, anıḡ şuḡl-i ʿazīmini hişāl-i
7. ḥamīde ve pesendidedin iki ḥaşlet-i insānıḡa bağlapdur. Evvel
8. reʿy (ü) maşlahat-ı rüşen ki vaqtı ki hādise keçesi kemāl-i tıre ve karaḡḡu
9. bolsa ol reʿy (ü) maşlahatınıḡ nūrınıḡ pertevi birle yol tapıp
10. menzil-i maqşūdḡa yetkeli bolur. Reʿy ile bisyār leşkerge bolur bermek şikest /
11. Yüz kişiniḡ kaṭlı mümkindur⁸⁰ ki bir şemşir ile. İkinçisi şecāʿat-i kāmil ki
12. vaqt-i talātum-ı emvāc-ı ceng ve fitnelerde kuvvet-i dil birle şebāt ü qarār
13. ayaḡını zemıne yetkeli⁸¹ bolur. Yeride iş eger kim bolsa tenglik / çeker bolḡay ki
14. anda köḡli keḡlik. Be-ḥaseb-i mertebe, reʿy (ü) maşlahat şecāʿatdin ilgeridur
15. ve tedbiriniḡ fāideleri şemşir cedelleridin efzal. Şemşir ve nīze
16. egerçi kemāl-i rüşen ve mücellādur; likin zafer-i tedbir-i rāstınıḡ pertevleri⁸²
17. mücellā ve muşaffāraq. Vaqt-i tedbirde ne ḥoş bir reʿyiniḡ yüz sipāh ü
18. merddin çün baḡirrek⁸³. Bu siyāq-ı kelām mişdākı oldur ki vaqtı ki
19. Emīr Ḥacī Barlas leşker-i sipāh-ı Moḡul ve Cettege yüz keltürürdin tevehhüm

16a

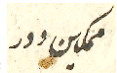
1. kılıp ve yurt-ı qadimini rāyeḡān taşlap Ḥorāsān sarı ʿazm kıldı
2. ve çöldin ötüp Deryā-yı Ceyhün lebigе yetti. Ḥazret-i Emīr Temür Şāhib-kırān
3. taḡkīkan bildi ki eger mundın ziyāde ḡviştendārlik birle özni saqlasa
4. vaṭan-ı aşlı bī-kibār zir ü zeber bolḡay. Taḡt-ı salṭanat ki mīrāş-ı

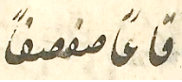
⁸⁰ Vezne raḡmen metinde

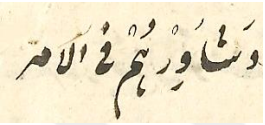
⁸¹ -ke- üzerinde şedde var.

⁸² Metinde *pertevleridin*.

⁸³ Metinde

5. ecdādī bolğay be-hükmi vīrān ketkey. Atası Emīr Țarağay
6. ol yıl rahmet-i Hāğğa peyvest bolup vefāt bolğan irdi.
7. Ata ketti, °amm girīzān bolup ki hālī bolup tahtı mülki perīşān bolup
8. muhālif-i musallaȚ ulusğa hatar açipan °uqāb-ı belā bāl ü per, bu Emīr Şāhib-kırān
9. bā-vücūdī bu hālde sāl-i mübāreki henüz yigirme beşdin ötmegen irdi
10. ve āyine-i mücellā yañğlığ şāf köñgli rüzgār-ı °ālemninğ tecribesi şayqalıdın
11. cilā-pezīr bolmağan re'y-i müşkil-küşāları ki tarh-ı nūr-ı te'bīd-i⁸⁴ ilāhī ve maqām-ı
12. esrār-ı °ināyāt-ı nā-mütenāhīdur. Bu vākı°a-i pür-havfke tiklep

13. ayeti mażmūnı birle meşveret-i kārni sünnet bilip
14. be-resm-i meşveret Emīr Hācī Barlasnıñ şafha-i hamīr-i münīriğa
15. °arż ayttı ki eger memleket bī-hākim qalsa elbette halel-i fāhişler ol memleket-
16. ninğ evzā°larığa yol tafur ve ehl-i memleketlerge muhāliflerninğ
17. qademleridin bi-küllī vīrānlıq hāşıl bolur. Mülk-i bī-serdār cānsız
18. ten durur; ten ki başsızdur añğa ni i°tibār. Şavāb-ı maşlahat ol
19. körünedur ki vaqtī ki sizler Hōrāsān barılsa men Kīş tarafıge

16b

1. yangay-men ve halk-ı ulusğa baş bolup hān tarafıge bargay-men ve ümerā ve erkān-ı
2. devletlerge mülākāt bolğay-men tā ki vilāyet harāb bolmağay ve ra°iyyet-
3. ler ki⁸⁵ hazret-i perverdigār-ı °ālemninğ pādişāhlarğa emānetidur, zahmet (ü)
4. teşvişke tüşmegeyler. Emīr Hācī Barlas bu meşveretdin netice ve ilhām-ı
5. Rabbānī ve sa°adet-i iqbāl-i Raħmanīninğ büyü dimāğığa kelip bu meşveretni
6. hūb ve müstaħsen kördi. Hazret-i Şāhib-kırān °inān-ı devletni
7. vilāyet-i Kīş tarafıge yandurup revān boldı. Vaqtī ki mevzi°-i
8. Hūrāzğa⁸⁶ yetip irdi Hācī Maħmūd Şāh Yesūrī ki leşker-i Moğul ve Cette-
9. ninğ muqaddime-i leşkeri irdi, kördi ki gürüh ü enbūhı birle be-ta°cīl-i ıztırāb
10. tama°ninğ tişlerini gāret kılurninğ ümīdi birle muħkem tişlep
11. hırşnıñ kiselerini māl ü zahire birle pür kılurğa müheyyā kılıp

⁸⁴ Metinde dal'dan sonra elif var.

⁸⁵ Metinde kef-elif.

⁸⁶ Elīas-Ross 1895: 18'de bu yerin adı *Khuzār* olarak geçmektedir.

12. kiledurlar. Hāzret-i Şāhib-ķırān devlet-i rūz-efzūnga yarı
13. bermek birle bularga tesķin berip ayttilar ki sizler ĉendān tevaķķuf
14. ķılġay-sizler ki men barıp ūmerālarġa mūlāķāt bolġay-men; olar
15. neĉŭk ki maşlahat ķorseler ġaber yetkey, anı ķılġay-sizler. Şāhib-ķırān-
16. mıġ bu kelām-ı şerifleri devlet-i āsmāniniġ ilhāmı irdi;
17. herġiz ġŭkm-i ķazā bu bāb dārŭ bolmas irdi; nā-ĉār olar ol yerde
18. tevaķķuf ķıldılar. Hāzret-i Şāhib-ķırān devlet ve sa'ādet birle
19. revān bolup diyār-ı Kīşġa yettiler. Ūmerā-yı Moġullar ol yerge yetken irdiler.

17a

1. Bu ūĉ emirge mūlāķāt boldılar. Mŭbārek peşāneleride āşār-ı devletni mūşāhede
2. ķılıp ķadem-i ġŭmāyŭnlarını i'zāz (ŭ) ikrām birle tutup Tuġluķ Temŭr
3. Hānga mŭtāba'at ve inķiyād ķılurġa sitāyişler birle delāletler ķıldılar.
4. Vilāyet-i Kīş ve Ķaraĉarnıġ emirliġı tevābi' ve levāhıķları birle Şāhib-ķırānga
5. muķarrer boldı. Ķahr ū belāniġ seylābları ki bu diyārġa yŭz keltŭrġen irdi
6. emir Şāhib-ķırānıġ re'y-i 'uķde-kŭşāları bereketleridin arķaġa yandı;
7. bārān-ı luţf ve iġsān ki anıġdın ūmīd ūzġen irdiler yene yaġa başladı.
8. Sendin ġam ū ġuşşā şādmāni bolġay / az 'ŏmr nazarıġda cāvidāni bolġay /
9. kŭyŭnġdın eger barsa be-dŭzaġ ġerdī / otlar uĉupān āb-ı zindeġāni
10. bolġay. Zuhŭrġa yetipdur ki merdŭm-i kŭteh-nażarge taşavvur ol bolupdur ki
11. bu ma'cānā devlet-i 'azīmdur ki Şāhib-ķırānga yŭz keltŭrŭpdur; ammā ķazā yŭz zebān
12. birle pinhān-ı mŭbārek bādī eyler irdi. Bŭyŭnġnı nesīm etmegen fāş henŭz /
13. Tā ilette saġġa bād-ı şabā cāş henŭz. Hāzret-i Şāhib-ķırān ūmerā-yı
14. Moġul ve re'is-i Cettelerdin mŭrāca'at eylep sāye-i iltifātını
15. zābţ u muġāfazat birle uluslar başlarıġa salıp şehr-i
16. Sebzdin tā Deryā-yı Ceyġŭn kenārıġaĉa leşker cem' bolurġa fermān eyledi.
17. Endek zamānide sipāġ bisyār boldı. Ol yerdin intikāl eylep
18. Emir Hıżr-ı Yesŭriġa ķoşuldı. Bu eşnāda ūmerā-yı Cetteniġ aralarıda muġālefet
19. vāķi'c boldı; tamām leşkerleri birle bu ġudŭddın kŭĉŭp yanıp Tuġluķ

17b

1. Temŭr Hānga ķoşuldılar. Emir Bāyezīd Celāyir tevābi'leri birle Emir Şāhib-ķırān

2. ve Emîr Hızr-ı Yesûrîğa lâhik boldı.⁸⁷
3. Mâverâ'ü'n-nehrge leşker tartkanı. Vaqtı ki Tuğluk Temür Hân Mâverâ'ü'n-nehr-
4. niñ diger bâre taht-ı salţanatınıñ iddi^casında himmet-
5. niñ itekini cür'etniñ belige koşturup leşker-i bî-kıyās
6. cem^c eylep cümâdi'l-evvel ayıda yete yüz altmış iki târîhide
7. uy yılı cinân-ı teveccühni ol taraf koydı; vaqtı ki Hocendge
8. yetti; Emîr Bâyezîd Celâyir kemer-i mütâba^catnı inkıyâd belige bağlap Emîr San
9. Sulduz hem tarîk-i itâ^catnı pîş tutup be-resm-i istikbâl
10. Şemerķandğa keldiler. Emîr Hâcî Barlas nevbetî ol muhâlefet kılgan
11. irdi; bu nevbet tevekkülni öziğe şî^câr eylep hânınıñ aldığa bardı.
12. Bu eşnâda hân, Emîr Bâyezîdni tutup öltürürge fermân kıldı.
13. Emîr Hâcî Barlas vehm ü havf ü hirâsnı öziğe yol berip kaçmak
14. ihtiyâr eylep vilâyet-i Kîşke yüzlendi ve ba^czı uluslarını
15. köçürüp Deryâ-yı Ceyhündın ötti. Sipâh-ı Moğul cem^c-i keşiri ğalaba birle
16. arķadın yetip ceng-i azîm vâkı^c boldı. Cuğam Barlas cengde öldi.
17. Emîr Hâcî kaçıp müteveccih-i Horâsân boldı. Vaqtı ki Horâşehke⁸⁸
18. yetti ki ķarye'idur memleket-i Cuveyndin vilâyet-i Sebzedârdın
19. cem^c-i eşrâr-ı ulus anda cem^c bolup Hâcî Barlasınıñ birâderini

18a

1. bî-ķaber tutup alıp ķatlgе yetkürdiler. Fat fırsat Şâhib-ķırân-ı
2. ğitîstân âşâr-ı intikâmını tîğ-i ķahr birle ol cemâ^catdin alurlar. Ol
3. ķarye Emîr Hâcî Barlasınıñ vârişlerîğa mîrâş boldı ki tâ bu (va)ķtğaķa
4. olarnıñ taşarrufıdadur ve ümerâ-yı Cettedin Emîr Hamîd ki omaķ-ı Kerelğütur
5. öz emşâlleri arasında kemâl-i aķl ve kıyâset (ü) ferâset birle mümtâz irdi.
6. Hânınıñ aldıda meşveret-i kâmileşi bar irdi ve her ne bir sebîl-i
7. naşîhat ve niğü-ķ^vâhî hânğa aytur irdi, maķbûl tutur irdi. Bu hâlde Hâzret-i
8. Şâhib-ķırânınıñ kemâl-i şecâ^cat ve kıyâsetleridin hânğa arz ki
9. yetkürdi bâb-ı salţanatda Mâverâ'ü'n-nehrniñ vilâyetiniñ taht-ı
10. salţanatı be-ķaseb-i mîrâş Şâhib-ķırânğa ta^calluķ irdi; emân

⁸⁷ Sayfa kenarında farklı bir kalemle *sefer-i Kutluk Temürniñ* yazılmış.

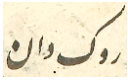

⁸⁸ Elias-Ross 1895: 19'da *Khorasha* olarak geçen kelimeyle ilgili dipnotta şu bilgiler vardır: “*Horasha* büyük ihtimalle şimdiki haritalarda Cuveyn ovasında bir köyün ismi olarak işaretlenen Kudâşah'ın karşılığıdır.” (Elias-Ross 2006: 178-179). Fard 2004: 28'de de *Horâşeh*.

11. tiledi. Hân anıñg sözlerini be-sem^c-i⁸⁹ rızâ işitip
12. ilçi revân kılip Hazret-i Şāhib-kırānı taleb kıldı. Şāhib-kırān
13. işāret birle hānıñg aldığa keldi. Hân anı envā^c-ı terbiyet ve nevāziş
14. birle mu^cazzam tuttı. Vilāyet-i Kış mülk-i mīrāşlarını tevābi^c ve levāhık-
15. ları birle aña^c atā kıldı. Hân ol zemistānda Emīr Hüseynniñg
16. cengige^c azm ü cezm eylep müteveccih boldı. Emīr Hüseyn hem tā kenār-ı deryā-yı Vaşş
17. leşker cem^c eylep keldi ve ol cāynı mecma^c-ı leşker-gāh kıldı. Hân
18. vaqtı ki Derbend-i Āhenīndin ötüp ol yerge yetti iki taraf sipāh
19. birbirlerin körüp şaf ārāste kıldılar. Keyhüsrev-i Huttalānī

18b

1. tevābi^cleri birle rū-ge(r)dān⁹⁰ bolup şafların buzup
2. hān leşkerige koşıldı. Emīr Hüseyn bu hālını körüp kaçıp hezīmet
3. kıldı. Hân muzaffer ve manşūr anıñg^c aqıbidin revān bolup Ceyhūn-
4. dın ötüp tā Kunduzğaça keldi ve leşkerleri il boldı ve ol
5. tarafınıñg⁹¹ uluslarını tā^c akabe-i Hindū-küşğaça gāret kıldılar.
6. Bahār ve tābistānı ol nevāhī ve eṭrāfda ötkerdiler.
7. Naql-i Zafernāme ki Tuğluq Temür Hān fetḥ (ü) zafer birle şāh tahtige yanganı.⁹²
8. Vaqtı ki faşl-ı zemistān kirip irdi, hān müteveccih-i Şemerqand boldı. Yolda
9. fermān kıldı tā Emīr San Sulduznı yasaqğa yetküzgeyler. Vaqtı ki
10. Şemerqandğa yetti tamām memleket-i Māverā'ü'n-nehr taht-ı taşarrufıga kirküzüp
- mecmū^c-ı
11. ümerālarını her tarafıge ba^czısını⁹³ maqşūdı birle ve ba^czısını⁵⁶
12. nā-kām haṭṭ-ı fermān kıldı. Cemā^catı ki olardıñ fesādını endişe
13. kıldı irdiler yasaqğa yetküzdiler ve ba^cza'ı ki maḥall-i i^ctimād irdi anı
14. ināyet ü terbiyet birle ihtişāş kıldı. Oğlı İlyās H^vāce Oğlanı
15. bu diyārlarınıñg hükümetige naşb⁹⁴ (ü) ta^cyīn kıldı. Ümerā-yı Cettelerdin serdār-ı

⁸⁹ Bu kelimedden sonra *işāret* yazılıp üstü çizilmiş.

⁹⁰ Metinde kelime şeklinde yazılmış; üzerine de farklı bir kalemlle yazılmış.

⁹¹ Önce kelime *-dın* ekiyle yazılmış; daha sonra üzerine *-mñg* yazılıp *-dın* iptal edilmiş.

⁹² Bu satır sayfa kenarına yazılmış.

⁹³ Metinde

⁹⁴ Metinde

16. leşker hemelerge Bikçek Mîrzânı muqaddem kılıp oğlınıñ mülâzemetige
17. nâmzed kıldı. Hâzret-i Şâhib-kırânı eşnâf terbiyet ve °avâkıf-
18. ğa maşşûş tutup oğlınıñ aldıda koydı. Şâhib-kırânınıñ evzâ°
19. ü ahvâlleridin âşâr-ı şecâ°at ve lâyıq-ı salţanat ferâset kılıur irdi.

19a

1. Bu memleketlerniñ zabt-kârlarını⁹⁵ bularnıñ re'y ü meşveretlerige tefvîz kıldı.
2. Hân özi °ayn-ı celâlet ve kâmkârlıq birle öz taht-ı salţanatıge rücû° kıldı.
3. Zâfer mülâzım ü nuşret qarın ü devlet yâr / kavî be-tâli° ü pür-hande puşt istizhâr.
4. Tuğluq Temür Hân diyâr-ı Mâverâ'ü'n-nehrdin yanıp Bikçek Mirzânı merdümân-ı Cette-
5. ge sezâvâr eylep bu memleketniñ maşlahatlarını Hâzret-i Şâhib-kırân-
6. nıñ hüsni-ı tedbîrige tefvîz kılgan irdi. Bikçek Mirzâ hânınıñ
7. fermâniġa °amel kılmay zulm ü bîdâdġa kol açıp bî-bâklıq birle °isyân u tuġyân
8. tarafıge qadem koydı. Hâzret-i Şâhib-kırân müşâhede kıldı ki hânınıñ yosunu
9. ve üslûbı birle hiç iş qarârıda qalmadı ve hâl-i memleket hâlel tafurġa yüz
10. keltürdi. Şâhib-kırân bu diyârda iġâmet kılıurnı maşlahat körmedi. Emîr
11. Hüseyini taleb kılıurġa cezm eylep °inân-ı °azîmetni yolġa keltürdi.
12. Vaqtî ki Emîr Hüseyindin hiç haberî zâhir bolmap irdi, anıñ tefahhuş
13. hâliġa nazâr kılıp beyâbânġa yüz koydı. Bu cümle ahvâl-i mezkûr icmâlen Moġullar
14. zebânıda mezkûrdur. Bu miqdâr bar ki tâ Şemerqandġaça Tuğluq Temür Hânınıñ
15. taht-ı taşarrufıda irdi; mundın ziyâde hiç ahvâl ma°lûm irmes
16. ve Emîr Bulacı ki Tuğluq Temür Hânı hân kılıurda ilgeri mezkûr
17. bolġan irdi; ol cihetdin Tuğluq Temür Hândın nişânî anġa fütülgen
18. irken. Çengiz Hândın Emîr Bulacınıñ âbâ vü ecdâdıġa hem nişânî
19. fütülgen irken ve ol mîrâş birle bu bendege yetken irdi. Bende anı

19b

1. körüp oġuġan irdim ki °ibâret-i Moġul⁹⁶ birle Qunduzda fütülgen irken.
2. Maşşûd ol ki Moġul ol nişândın istidlâl kıladurlar ki tâ Qunduzġaça
3. hânınıñ taht-ı taşarrufıda irken. Zâfernâmeniñ taqşîridin⁹⁷ hem andaġ ma°lûm

⁹⁵ Metinde ضبط کارلارینی

⁹⁶ Metinde مشغول . Sayfa kenarına da farklı bir kalemle مشغول yazılmış.

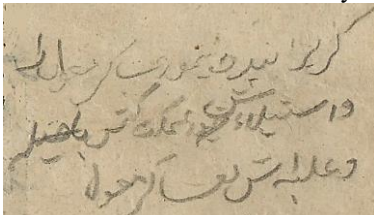
⁹⁷ Sat ile yazılması gerekirken sin ile yazılmış.

4. boladur ki yete yüz altmış dört tārīhīde hān vefāt bolupdur. Moğullar
5. zebānıda andağdur ki hānı on alte yaşar Qılmağdın Emīr Bulacı keltürüp-
6. dur. Çünānçe mezkūr boldı on sekiz yaşda hān bolupdur; yigirme dört
7. yaşda Müsülmān bolupdur; otuz dört yaşda vefāt bolupdur.
8. Tevellüdi yete yüz otuzda irken. Bu İlyās H̄vāce H̄āndın Moğul zebānlarıda
9. hiç nām ü nişān yok. Bendeniᅡ h̄ātırığa andağ yetedur ki atam nevverallāhu
10. maşhafahūdın⁹⁸ İlyās H̄vāce H̄ān atını işitken irdim. Zafernāmede
11. anıᅡ aᅡvāli ol miᅡdār ki siyāk-ı kelām aᅡᅡa ta^calluᅡ tapur irdi.
12. Anı öz ^cibāreti birle naᅡl kılinur.⁹⁹
13. Hazret-i Şāhib-kırān Emīr Mūsā, Müeyyed Ar-
14. lavut, Uç¹⁰⁰ Kara Bahādurnı beş yüz süvār-ı cerrār birle ki her biri miᅡᅡ kişidin
15. nām (ü) nişān surar irdi; Taş Köprükniᅡ başıda düşmen
16. leşkeriniᅡ muᅡābeleside ᅡoyup miᅡᅡ beş yüz süvār-ı cerrār ki
17. ārzüniᅡ köziᅡe meydān-ı şeca^cāt ^carşasınıᅡ ᅡubārını

20a

1. sürme kılar irdiler; özi birle hem-rāh eylep sunıᅡᅡ yuᅡarısidin
2. meydāᅡa yüz ᅡoyup meydān içre otlar rüşen eylep
3. nışf-ı şeb birle sudın ötüp taᅡᅡa yüz ᅡoydılar. Taᅡᅡlası yaᅡılar
4. ᅡaravulıᅡa ma^clūm boldı ki, atlar izleridin bildiler ki leşker sudın
5. ötüp ketipdur. Bu işdin bularᅡa bisyār daᅡdaᅡa peydā boldı.
6. Vaᅡtī ki kiçe bolup irdi, Hazret-i Şāhib-kırān-ı kişver-küşāy fermān kıldı,
7. tā egiz taᅡᅡarınıᅡ üzesige bisyār yerlerge uluᅡ ot ᅡalap
8. ᅡoydılar. Leşker-i muᅡāliflerge bu otları körmeklikdin bisyār
9. vehm ü ters yüzlendi. ᅡarār u şebāt ayaᅡıᅡa ıztırāb tüştı. ᅡavf

⁹⁸ Metinde . Sayfa kenarına farklı bir kalemlle yazılmış.

⁹⁹ Sayfa kenarına farklı bir kalemlle *Girze mirü-yı Teymur asākir-i Moᅡulrā ve istilāeş be-memleket-i Keş ve ᅡalebeeş be-asākir-i Moᅡul* başlıᅡı yazılmış.

¹⁰⁰ Metinde

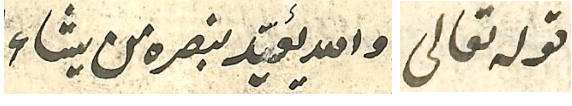
10. ü dehşetdin merkebi karar-ı zeker¹⁰¹ ü nerğa süväre boldılar ve cinân-ı cizmni iztirâr-

11. nıñ qolıǵa berip hezimet ve kaçmağını ğanimet sanadılar.

12. cInāyet-i ferverdīgā(r)¹⁰² birle, andağ leşker-i cerrār ki her bir süvārniñ

13. teķābülide on tiğ-zen ve nize-güzār ceng-cüydin ziyādere

14. irdi; ceng ü cedel külfeti yetmey, hiç miñnet ü meşakķat körmey

15. fetħ ü zafer yüz keltürdi. ya^cnī

16. Ĥudā-yı Te^cālā kavī kıladur yarı bermeki birle ĥvāhlağan bendesini.

17. Maşlahat birle yırakdın yorutğan otıniñ şavāb-şicār

18. ve nuşret-āşār ferteve ve şu^cā^cıdın muħālif-i kinedārniñ şevket

19. ü haşmetiniñ ĥırmenleri çendān ümerā ve serdārı

20b

1. küyüp kül boldı. Her yerde bolsa bir meşveret ü re'yniñ hem-bāzūy bir süvār ile iķlīm

2. alınur. Vaķtı ki düşmenler rāh-ı giriz tutup irdiler, Ĥazret-i Şāhib-kırān leşker-i āĥiret-

3. nişān birle ejder-i duhān ve şir-i ceyān dik ve yā seyl-i bī-pāyān yañlıǵ cūşān

4. u ĥurūşān bālā-yı kühdın aķ saldılar. Tiğ-i cömr-fersāy ve nize-i cān-girāyları,

5. rüzgār dimāǵıdın dimār çıkardılar. Bu yolda cadvdın caceb küştelere bī-pāyān bolup

6. teşne perişterler ol maħalde muzaffer (ü) manşūr ve yüz şādmānī ve sürür birle nüzül kıldılar.

7. Emīr Ĥüseyn hem ħalğan leşker birle arķadın yetti. Bu fetħ-i iķbālneñ nesiminiñ yümn (ü) berekātı-

8. dın şāĥ-ı devlet-i büleñd kavī boldı. Emn ü emānnıñ büstānıǵa tarāvet-i tāze ve reng (ü)

9. bū¹⁰³-yı bī-endāze yüz körsetti. cAlem-i ğalāyet (?)¹⁰⁴ kemāl-i evc-i iķtidārǵa yetip şevket ü şükūh şāhı

10. ve sipāhı biri miñ boldı. Sipehke¹⁰⁵ heme dest-i dildur kavī / be-iķbāl-i Şāhib-kırān fetħ-i nevī. Vaķtı ki

¹⁰¹ Metinde dal ile.

¹⁰² Metinde

¹⁰³ Metinde , lam ve dal harflerinin üstü çizilmiş.

¹⁰⁴ Metinde

¹⁰⁵ Metinde

11. Hâzret-i Şâhib-kırânğa meydân-ı saltanatda ilgeri yürmeklikniñg mertebesi taķarrür bolğan
12. irdi; yene iki miñg kişi birle ilgerilep revân boldı. Vaķtı ki ƙal^cage yetip irdi, merdümân-
1
13. Kiş fevc fevc kaçıp kildiler ve bu mülâzımân-ı sa^câdet-mendlerge ƙoşuldılar. Şâhib-kırân
14. bu iki miñg kişidin üç yüz kişini ilğap hem-râh eylep yolğa yüz keltürüp özgelerni
15. ol yerde turmağğa fermân boldı ve ol üç yüz kişidin iki yüz kişini Emîr Selmân
16. Barlas, Emîr Caküy¹⁰⁶ Barlas ve Behrâm Celâyir ve Emîr Celâle'd-dîn Barlas ve Emîr
17. Seyfe'd-dîn ve Yoltemü(r) bular birle Keş ƙarafiğe revâne ƙıldılar. Fermân ƙıldılar ki dört
18. ƙoşun boluñğlar ve her süvârî iki bağ pür yafrağ şâhını iki yanığa artıp alğay
19. tâ ki gerd-i firâvân örlegey¹⁰⁷ ve daruğalar ki anda budurğan bolsalar kaçƙaylar

21a

1. ve bu emîrler fermân ƙarîķası birle ƙâr tuttılar. Tedbîr muvâfiķ-ı taķdîr¹⁰⁸
2. tüşti; şehr-i Keşniñg hul-kârlığığa kirdiler. Daruğa-i Cetteler bu ğubârdın¹⁰⁹
3. ƙorķƙan irdiler; kaçıp kettiler. Bular şehr-i Keşke kirip zabtğğa meşğül boldılar.
4. Zihî Ğinâyet-i bî-nihâyet-i ilâhî erkân-ı pādşâhığa yâver bolğay ki gâhî bir şu^cleî-
5. niñg pertevidin leşkerî şikeste bolğay ve gâhî ğubârî ƙozğamağdın diyârî
6. musaħħar bolğay. Zihî devlet imes mu kim yaman közdin yırağ olğay; mundın yuķarı
7. mümkün imes hiç devlet ü iķbâl. Bu hâlde İlyâs H^vâce Hânniñg ğaymegâh-ı cây-ı iķâmeti
8. Taş Arıķ digen mevzi^c irdi ki şehr-i Keşdin dört ferseng yerdur.
9. A^cyân-ı ümerâ-yı nâmdâr mecmû^c-ı mülâzım-ı sipâh-ı cerrâr ğadd-i şumârdın yuķarıdur;
10. ol yerde cem^c boldılar. Ol vaķtda Tuğluğ Temür Hân taħt-ı saltanatdın rıħlet
11. ƙılğan irdi. Uluğ Toktemür ve Emîr Ħamîd kelgen irdiler ki İlyâs H^vâce Hânı alıp taħt-
1
12. saltanatda olturğay ve memleket-i pederni zabt ƙıyâm körgüzgey. Hâzret-i Şâhib-
13. kırân yüz süvâr-ı cerrâr birle şeb-ğîrlik¹¹⁰ eylep Ħurâzğa kildiler.
14. Ħürşîd-i iķbâl cânib-i maşrıķğa yetkenidin ğalâyıķ âğâh bolup ğareketke
15. kildiler. Teşrif-i ƙudûmıdın ğaber alıp Ħurâzda devlet-zemîn-büsîge

¹⁰⁶ Cim'in noktası yok.

¹⁰⁷ Metinde

¹⁰⁸ Satır sonunda /// işareti var.

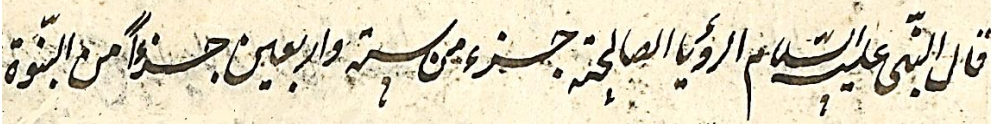
¹⁰⁹ Satır sonunda /// işareti var.

¹¹⁰ Metinde . Kelimenin aslı ye ile -gîr- şeklindedir.

16. yüzlendiler. Şāhib-ķırān Hūrāz ve Keşniŋ leşkerini cem^c bolmaqğa
17. fermān kıldılar. H^vāce Salberini çaŋgdavul eylep leşker-i gerdūn eşerler birle
18. Cikdelik tarafige yanıp revān boldılar. Vaķtī ki anda yetip irdiler, tevāķķuf
19. ve nüzūl kıldılar. Şeyh Muḥammed Bin Sulduz yete қоşun leşker birle bularğa қоşuldılar.

21b

1. Yete kūn bu yerde tevāķķuf boldı ve Emīr H^vuseyn sipāhlar birle ança ki қal^cada¹¹¹ қoyulğan
2. irdi; yetip keldiler ve Şir Behrām ki deşt-i K^vulek^c’de cūdā bolup öz
3. ilige қоşulğan irdi; leşker-i Huttalan birle kırk üç kūn gāyib bolup
4. bu yerde kilip bularğa қоşuldılar. Şāhib-ķırān ve Emīr H^vuseyn tamāmī
5. leşker birle bu yerdin kōçenip Hūrāzğa yandılar ve ol yerde mezār-ı müteberrik
6. H^vāce Şemse’ d-dīn tābe mişvāhu’ğa kelip rūh-ı muқaddesdin istimdād ve isti^cānet
7. tilep ^caқd-i muvāfaқatnı ^cahd (ü) peymān birle müstaḥkem kıldılar. Burunķı dōst-
8. luқ ve iḥlāşnı yegāne ve iḥtişāş birle te’kīd ve қavī kıldılar. Melāḥat birle
9. ḥüsünüŋ ittifaқ eylep cihān aldı. Belī kim ittifaқ olsa cihān almağlık āsāndur.

10.

ya^cnī

11. yaḥşı şālīḥ tüş ümmet arasında peygamberlikniŋ kırk alte cüz’iniŋ bir cüz’i;
12. ya^cnī el-ḥazret¹¹² (?) -sallallāhu ^caleyhi ve sellem- yigirme üç yıl peygamberlik kıldılar; bu yigirme üç
13. yılınıŋ alte ayda tüşleride vaḥy nāzil boldı. Yigirme üç yıl kırk alte alte aydur.
14. Egerçi nübüvvetniŋ devri ötken bolsa hem kırk alte cüz’iniŋ bir cüz’i
15. devr-i ümmet arasında bākīdur. Vaķtī ki irāde-i қadīm (ü) ^calīm (ü) ḥakīm ^cināyeti-
16. din bir ehl-i devletniŋ pişānesige raқam-ı iḥtişāş tartur bolsa ve қāmet-i

17.

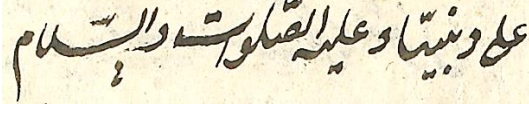
17. iқbālīga ḥazānesidin ḥil^cat-i fāḥiresi
18. birle ārāyiş berür bolsalar ḥamīr-i münīr-i āyine-i dilini tevfiқniŋ şayқalı
19. birle şāf eylep nūr-ı taḥķīķ birle münevver қılurlar. Tā ki, esrār-ı gāybīniŋ ^carūsı

¹¹¹ Metinde

¹¹² Metinde

22a

1. anda perde küşâde eylep çehre körsetkey ve umûr-ı gaybîniñ perde-nişinleri
2. vukûc tapurdın ilgeri nazar-ı şuûrıda şübhe-i niķâb zuhûr eylegey ve  alem-i gayb-
3. niñ deriçeleridin rûh-ı insânî kiledurğanlarınıñ keyfiyet-i âhîr
4. aĥvâlin körüp ĥaber algay. Andağ ki mażmûn-ı ĥadîs-i mübârekdin ma lûm

5. boldı. Yûsuf-ı şıddıyķ, ¹¹³ birâderleriniñ
6. ve ata analarınıñ şüret-i inķiyâd ve fermân-ı birâderlığlarındın âyet-i kerîme

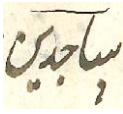
7. birle ĥaber beripdurlar ve ¹¹⁴ ve yene
8. el-ĥazret (?) şallallâhu  aleyhi ve sellem Mekke fethidin neçe yıl ilgeri ĥaber beripdurlar

9. be-mażmûn-ı âyet-i kerîme Ĥazret-i Şâĥib-kırânga

10. rāzı ma lûm boldı. Ol ĥâletde ki bir kār-ı müşkil yüz keltürgen irdi ki
11. düşmen leşkeridin bisyâr kem leşker birle düşmenge muķâbele muķâtele
12. vâki  boldı. Vaķt-i çâşt irdi. Bu bâbda te'emmül¹¹⁵ ve tefekkür eylep
13. bisyâr ġam ġuşşa birle olturğan ĥâletde endîşe uyķu iltip
14. közleri yumuldı. Bir āvâz-ı faşîĥ birle kelâm-ı şayĥî Anġlanıldı¹¹⁶ ki şâd bolġıl,
15. ġam yemegil ki Ĥudâyî feth (ü) nuşret sizlerge kerâmet kıldı. Vaķtî ki
16. bu uyķudın bîdâr bolup surdı ki ĥiç kim sözledi mu? Heme aydılar ki ĥiç kim sözlemedi.
17. Taĥķiķķa yitti ki bu söz hâtif (ü) ġaybdın kulaķıġa yetipdur. Bu nesîm-i
18. beşâret-i ġülşen-i luţf-ı  amîm-i ilâĥidin örlep köñġül ġonçası dehenige
19. ĥande keltürdi. Fi'l-ĥâl Emîr Ĥüseyn ve ¹¹⁷ ĥaşlarıġa barıp

22b

¹¹³ İlk vav fazla.

¹¹⁴ Ayetin sonunda *sâcidîn* “secde edenler” kelimesi eklenmiş, bu kelimenin üzerine çizilen çizgi, muhtemelen ayete dâhil olmadığını belirtmek içindir.

¹¹⁵ Metinde تاء ميسل

¹¹⁶ Metinde انكلا كندى

¹¹⁷ Şâĥib-kırân yazılıp üstü çizilmiş.

1. şüret-i vâkı^canı takrîrğa keltürdi. Bu beşâret istimâ^cıdın tâbi^c ve maṭbu^c
2. ve şâri^ciyye leşker köngüleri gonce dik bolğan irdi. Güyâ nesim-i subhgâhî yetip
3. küşâd eyledi. Emîr Hüseyn ve Şâhib-kırân leşkerniĝ vazîfelerini edâ
4. eylegendin şükr ü sitâyiş-i pâdşâhî anı becâ keltürüp merkeb-i sa^câdetke
5. süvâre bolup tertîb-i ta^cbiyye-i¹¹⁸ leşkerge meşğül, Emîr Hüseyn oĝ kolını ârâste
6. eylep tuğ (u) bayrak-ı zafer-peykerni tiklep yürdi. Emîr Şâhib-kırân
7. çep kolını râst kılip ^calem-i ejder-peykerni hevâ berip nuşret-şi^cârlık
8. birle revân boldılar ve bu âyîn birle şaflar kıldılar. Leşker-i düşmenge Taş
9. Arıķı mevzi^cide irdi; bu minvâl birle iki kol kıldılar. Meysereni Qara İlyâs H^vâceğa
10. ve Emîr Hamîdğa yakın kıldılar. Meymeneni Şekür birle Emîr Tok(te)mür, Emîr Bikçekğa
11. tefvîz kıldılar. İki tarafdın leşker isâl eylep rû-yı kîneni birbirlerige
12. teveccüh kıldılar ve sipâh-ı tarafeyn birbirlerige yetişip dilâverniĝ ğıriv (ü) gürgüre-i
13. na^cra-i şadâsı künbez-i gerdünni çırmadı. Ol leşker-i muhâlifniĝ¹¹⁹
14. qaravulları kemâl-i ğurûr ve kînedin mürekkebb mübârezetni muhâlefet
15. meydânıda çâpük-endâzlık birle cilve berip Şâhib-kırân tarafige yüz
16. koydılar. Emîr, hadeng-i âteş-feşânı kemânğa¹²⁰ alıp tâb berip düşmenleri
17. sarı rehâ kıldılar. Leşker hem be-muvafâkat-ı şâh andağ ki sitâre-ḥayl mâh-ı
18. çarḥ-ı kemândın şihâb-ı peykân-ı âteş-efşân cânib-i düşmen revâne kıldılar.
19. Leşker-i muhâlefet ki âteş-i kîneniĝ tizlığdın şimâl yaĝlıĝ tiz kelür

23a

1. idiler, kaṭre-i bârân dik yüzlerini merkez-i ḥâk sarı mâil boldılar.
2. Küşte puşteler boldılar. Bu küştelerdin ikisi meşhûr irdi ki ceng
3. küni her biri neheng-i merdüm-ḥ^vâr ve şîr-i fîl-şikâr irdi ve bular vücûdın şâh
4. sipâhlarığa mādde-i kuvvet ve mâye-i fahr-i kuvvet-i bâzû irdi. Cerâḥat-mend-
5. lerdin Toktemür Bahâdur ve Bikçek Mirzâ ve Devletşâh ve iki şehzâde-i diğeri ki her biri
6. serdâr-ı leşkerî ve penâh-ı sipâhî irdiler; dilir ve bahâdurlarda qalmap qarâr
7. heme küşte, bî-ḥaste, üftâde, ḥ^vâr iki tarafniĝ sipâhları birbirleri birle tutaşa
8. qarmaşa kırıştiler. Bu ceng (ü) kâr-zâr hevâsı muhâlif-i kâr-zârlarığa zerre¹²¹

¹¹⁸ Kelimeye *ke* eklenip üstü çizilmiş.

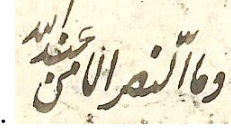
¹¹⁹ Metinde

¹²⁰ Metinde *kemâlğa*.

¹²¹ Metinde *ze* ile.

9. yañlıg minğ köz birle ƙan yıgladı. Deryā-yı ceng (ü) emvāc-ı ceng (ü) telāṭum¹²² başladı.
Beşāret-i

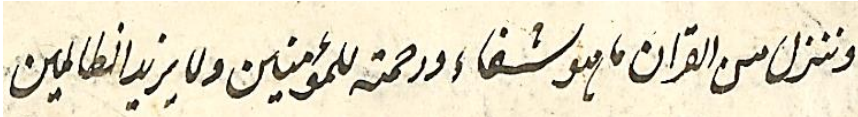
10. ğaybī birle Şāhib-ƙırānġa va^cde-i feth-i şāmil-ḥāl boldı ve düşmen-i seyyār-ı şevket-
11. niñ şümārı ki beyābān ƙatreleridin ve dirāḥtlar yafraġlarıdın keşretde

12. nişān berür irdi; endek leşker birle müteferriḫ ve perākende boldı.
13. ya^cnī feth (ü) zafer Ḥudā-yı Te^cālā cānibidindir. İlyās Ḥ^vāce ve Emīr Bikçek ve İskender
14. Oġlan ve Emīr Ḥamīd ve Emīr Yūsuf Ḥ^vāce destġir-i esīr boldılar. Ammā
15. ḥānġa vefādārılıġı ki Türklerde bar irdi, destġirlik eylep neçend kişi ki
16. leşkerdin anı tutƙan irdiler, tanumadılar. Serdārlarġa ḥaber bolġunça
17. ḥānnı ve Bikçekni atlandurup ƙoyup iberdiler. Özgeler giriftār-
18. lıġda ƙaldılar ve bu kiçe Şāhib-ƙırān şeb-ġirlik eylep tā deryāġaça ser-i rāh
19. alıp seyyārlarını ƙatlı ƙıldılar. Emīr Cakü, Emīr¹²³ Seyfe'd-dīn

23b

1. be-fermān-ı Şāhib-ƙırān müteveccih-i Şemerƙand boldılar ve bu uluġ feth yete yüz yetmiş
2. beşde muvāfiḫ uy yılı vāki^c boldı. Ḥazret-i Şāhib-ƙırān-ı kāmƙārniñ himmet-i
3. bülendi her ƙārda andaġ idi ki tā anı intihāsıġa yetkürmey ārām almas irdi.
4. Emīr Ḥüseynniñ meşvereti birle Şir Behrāmı ılgar eylep düşmenniñ yañġa
5. revāne boldılar. Deryā-yı Ḥocenddin ötüp şüküft-i İskenderiyyeni ḥaymegāh
6. eylep nüzül ƙıldılar. Yaman közniñ def^ci üçün bir neçe kün ruḥsār-ı
7. devletke nīl-i ^carıza tarttılar. Közge her şey'i kim pesend oldı, zaḥm-ı
8. çeşmi añġa gezend oldı. Ḥazret-i Şāhib-ƙırānġa ve Emīr Ḥüseynge
9. her birleri ki bir mevzi^cde irdiler; endek marāz ^carız boldı. Endek fırsatda

10. şifā-
11. ḥānesidin sıḫḫatke mübeddel boldı. Olcay Terken Ḥānım sa^cadet ü kāmranlık
12. birle ṭaraf-ı Gezdin teşrīf-i ƙudüm eylediler. Belġis-i zamān yetti Süleymān
13. sarıġa. Ve Emīr Şāhib-ƙırān ^cazm-i mürāca^cat ihtiyār eylep Deryā-yı
14. Ḥocenddin öttiler. Ƙaşd-ı şikār birle cerge salıp revān boldılar ve Emīr Ḥüseyn

¹²² Metinde tı ile.

¹²³ Üzeri çizilmiş rı harfi var.

15. hem Varaḡ-ı Pülpül digen mevzi^cde cerge şikâr salıp muvâfiḡ tüşti. İki
16. tarafdın revân bolup Aḡar digen mevzi^cde bir neçend kün ^cömrni ¹²⁴
17. ^cişret (ü) kāmranlık birle ötkerdiler. Vaḡtḡni ḡanîmet bil her neç ki fırsat bar. Ve ol
18. yerdin sa^câdet (ü) iḡbâl birle süvâr bolup Şemerḡand tarafige rücū^c kıldılar.
19. Ve anı ḡıḡta-i Firdevs-âyiḡ bilip ve ḡademḡâh-ı sürür u şâdmâni ve memleket-âyiḡ

24a

1. darü's-saltana eylediler ve bu diyârniḡ ehl-i merdümleri çeşm-i ümîdlerini merkeb-i
2. hümâyün-ḡademniḡ ḡubârıdın rüşenâliḡ ^caḡa kıldılar. Rüzḡârniḡ ḡavâdişi
3. sehv¹²⁵niḡ leked-kübdın kesr ü şikestige ḡurd¹²⁶ u kelânniḡ ḡalıḡa yol tapḡan
4. irdi. İltifât ve nevâzişniḡ merhem ü nüş-ı dârüsıdın peyvend ü mûm

الحمد لله على النعمه قدر وجه الحق الى مقامه

5. tâbı berdiler.

6.¹²⁷

7. Vaḡtî ki memleket-i Mâverâ'ü'n-nehr ve Türkistân tevâbi^c ve levâḡıḡları birle ḡavm-i
8. Cetteniḡ istilâ ve maslaḡatlıkidin bi'l-külliyeye ḡalâş boldı;
9. a^cyân ü ümerâ-i büzüḡ-i refi^cü'l-miḡdârlar gerden-i inḡıyâdnı birbirlerige
10. igmes irdiler ve her ḡabîleniḡ fişvâları¹²⁸ özleri-
11. niḡ tevâbi^c ü ḡayl-i ḡaşemlerige i^ctimâd ve tekye eylep puşt
12. istizḡâr bilür irdiler. Sünnetullâh andaḡ cârîdur ki her keşret ü bisyârî
13. ki ittihâd cihetdin bolmasa elbette fesâdḡa encâm tapar ve her memleket ki anıḡ cemî^c
14. ehli¹²⁹ öz vâlisiniḡ emr ü nehy(i)ni ve itâ^catini vâcib ve lâzım sana-
15. maslar ve anıḡ ḡükm (ü) fermânıdın her vechde tecâvüz kılsalar
16. ol mülkniḡ niḡâm-ı aḡvâl ve evzâ^cı ḡalel-peḡir¹³⁰ bolur. Bu cihetdin
17. Emîr ḡüseyn ve Şâḡib-ḡırân birbirleri birle maşlaḡatnı anḡa baḡladılar ki
18. Çāḡatay ḡânniḡ neslidin birevni ḡân kötergeyler ve bu maşlaḡat

¹²⁴ Ayın yazılıp iptal edilmiş.

¹²⁵ Metinde *sehy*. Ayrıca nun yazılıp iptal edilmiş.

¹²⁶ Metinde خور

احد اسر تيمور و هان كابل هانرا
تحت مودل

¹²⁷ Sayfa kenarına farklı bir kalemle *be-taḡt-ı Moḡul* yazılmış.

¹²⁸ Sayfa kenarına farklı bir kalemle *pîşvâ* yazılmış.

¹²⁹ Metinde fazladan *ve* yazılmış.

¹³⁰ Önce te noktaları konulmuş, sonra iptal edilmiş.

19. icrāsı için tārīhniᅡ yete yüz altmış beşinçı yılı ümerālarını

24b

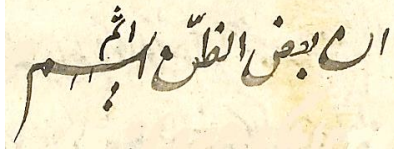
1. cem^c eylep meşālih-i salᅡanat ve kifāyet-i mühimmāt-ı memleket için söz
2. araᅡa saldılar ve re'y (ü) meşveretleri anᅡa karar taptı ki Kābil Şāh
3. Oᅡlarını ihtiyār kılᅡaylar. Pes hil^cat-i şāhāneni ittifaᅡ birle Kābil Şāhᅡa
4. keydürüp taht-ı salᅡanat olturᅡuzdılar. Pādşāhān-ı Türkler
5. resmleriçe kāse-i cāmını gerdişke kigürdiler. Heme ser-firāzān (ü) gerdün-keşān
6. tutup / cām toᅡuzına devr urup. Emīr ᅡaydar bend-i ᅡaydd(a) irdi. Anı
7. Zinde-çeşmᅡe tafşurup uşol kiçe anıᅡ kārını kılıp taht-ı ᅡayātıdın
8. tahte-i tābūtᅡa tarttılar. Kişi öz ᅡaddidin ᅡoysa ᅡadem taş / ketür āᅡir anıᅡᅡdın bir küni
9. baş. Bu deryālar ᅡadīmü'l-eyyāmdın Şāᅡib-kırānᅡa ta^calluᅡ ve mensüb irdi.
10. Himmet-i şāhāneleri taᅡāzā kıldı ki mihmānlarınıᅡ ikrāmlarını becā
11. kiltürgeyler ve esbāb-ı işret-i mihmāndārīᅡa nizām bergeyler. Emīr ᅡüseynᅡe
12. ᅡoy berip emīrlerige çeşnī ārāste kıldılar ki Zühre¹³¹ anıᅡ neᅡāreti-
13. din sāz-ı ᅡasret ᅡalıp bu nevāᅡa müterennim boldı: Bu ne bezmī ki meᅡer ᅡülşen-i cāmī
her bū /
14. ᅡızır aytıp ārzü-yı cür^ca-i cāmīdur bu / Ni^cmet-i āmāde-i esbāb-ı tena^{cc}um ve efser /
Meclis-i ᅡāş (ü)
15. ᅡarabᅡāne-i āmmīdur bu / Naᅡme-i sāz-ı neşāt-ı ᅡarab-efzā heme dem / Gerdiş-i sāᅡar-ı
en^cām-ı kirāmīdur bu.
16. Emīr ᅡamīdniᅡ atasıᅡa Şāᅡib-kırānnıᅡ peder-i büzürᅡvārı birle ᅡadīmdın
17. āşinālıᅡ şābit-i ber-ᅡarār irdi. Bu vechdin Emīr ᅡüseyndin der-ᅡ^vāst
18. kılıp Emīr ᅡamīdniᅡ ve İskender Oᅡlan(nıᅡ) ᅡalāşlıᅡı bābıda meşveret
19. araᅡa saldılar. Emīr ᅡüseynniᅡ her çend taᅡāzā-yı re'yi bu nazmnıᅡ feᅡvāsıᅡa

25a

1. māil irdi: Düşmen ᅡoluᅡᅡa tüşse eᅡer ᅡoldın ırma ᅡayret / Tişide tişleme engüşti-i nedāmet.
2. Likīn ᅡātır-ı şerīfleri için bu iltimāsını ᅡabül tutup olarnıᅡ
3. ᅡalāşlıᅡıᅡa ruᅡşat berdi. Bā-vücūdī munıᅡ birle bu, işlerᅡa fāyide bermedi. Ecel-i
4. muᅡadderi yavuᅡ kelgen irdi. Vaᅡtı ki Emīr ᅡüseyn yurt-ı ᅡadīmıᅡa ^cazm
5. eylep Salı Sarāy ᅡarafıᅡe yüz ᅡoydı. Şāᅡib-kırān Emīr Dāvud ve Emīr Seyfe'd-dıᅡᅡa

¹³¹ Metinde zel ile.

6. fermān kıldı tā Emīr Ḥamīdni benddin çıkarıp i^czāz (ü) ikrām birle keltürgey. Emīr
 7. Ḥamīd, ĩmīnni¹³² ħolıda irdi. Bu iki emīrni yıraqdın körüp ĩmīn
 8. gümān kıldı ki bular Emīr Ḥamīdni öltürgeli kiledurlar. Āyet-i Kerīmī ki

9. ya^cnī ba^czı gümān günāhdur. Pes ĩmīn olar-
 10. dın ilgeri men öltürgey-men dip gürze birle urdı ve şemşīr
 11. birle hem saldı. Emīr Ḥamīd şehīd boldı. Vaḳtī ki Emīr Ḥüseyn bu ḥāldin
 12. āgāh bolup ayttı ki kiçik nöker kārı uluğdın bihter ve ilçini ıztırāb
 13. birle revāne kılıp İskender Oğlanı yasakğa¹³³ yetkürdiler ve zemistānda Emīr Ḥüseyn
 14. ve Şāhib-kırān herbirleri öz cāylarında qarār alıp ārām tuttılar. Bu maḳāmıda
 15. vaḳtī ki faşl-ı zemistān ki Şāhib-kırān sa^cādet (ü) iḳbāl birle ötkerdi; nesīm-i bahār
 16. lāle ve güller ğonçasını küşād eylep sebz ü ḥaṭlar sipāhları bāğ u büstān meydānığa
 17. leşker tarttı. Leşker ketürdi, bād-ı şabā cüybārga / Āmāde kıldı ālet-i ceng kār-zārga
 Peykānnı
 18. ğoncedin yine güldin yasap siper¹³⁴ / Cevşen aytıp sudın qalıpan oḳ nīze ḥ^vār. Ḥaber
 keldi ki leşker-i
 19. Cette yine bu cānib¹³⁵ niḡ^c azīmetin¹³⁶ heves eylep kiledurlar. Ḥazret-i Şāhib-kırān

25b

1. kemer-i himmetni leşker cem^c kıılmaḳğa bağlap Emīr Ḥüseynni bu ḥaberdin āgāh kıldılar.
 2. Emīr Ḥüseyn fermān kıldı; Tabuğa¹³⁷ ve Zinde-çeşm ve Melik Bahādur bular leşker-i
 3. cerrār-ı felek-peymā birle Şāhib-kırānğa қоşuldılar. İttifāḳ birle rū-yı teveccühni düşmen
 tarafige
 4. kılıp Aḳar digen mevzi^cğa yetdiler. Anda at merkebniḡ ḥāllerini mülāḥaza
 5. eylep neçend kün tevaḳḳuf kıldılar ve ol yerdin hem köç eylep Deryā-yı

¹³² Elias-Ross 1895: 31'de bu isim *Aiman* olarak geçmektedir. Ancak TR'de bu isim iki kez elif-mim-ye-nun ile yirmi bir kez elif-ye-mim-ye-nun ile yazılmıştır. Bu yazılışları *Ayman* okumak mümkün değildir. Metinde mimden önce ye yazılmayan örnekleri *Emīn*; mimden önce ve sonra ye yazılmış bulunan örnekleri *ĩmīn* olarak okuduk.

¹³³ Metinde

¹³⁴ Kafiyeye uyması için kelimelerin sırası değıştirildi. Metinde *siper yasap*.

¹³⁵ -*din* iptal edilip -*ning* yapılmış.

¹³⁶ Fazladan bir ve yazılmış.

¹³⁷ Farsça metinde *tabuğa* (Fard 2004: 46); Elias-Ross 2006'da *Pulad Buga* s. 32; metinde

6. Seyhündin¹³⁸ ötüp tüştiler. Emîr Hüseyn sipâh-ı girân cem^c eylep arkadın
7. revâne boldı. Vaqtî ki Sepülipke¹³⁹ yetip irdiler, düşmen leşkeriniñ çapavulları yavuk
8. yetken irdi. Hâzret-i Şâhib-kırân Sepülipni haymegâh eylep nüzül kıldılar.
9. Fermân kıldılar ki bir kişi şerâyet¹⁴⁰-i ihtiyâtnı becâ tutsun. Emîr Hüseyn hem tamâmî
10. leşkeri birle Seyhündin ötti ve ol tarafdın hem leşker-i muhâlif kelip Künbed-i Bâdâm
11. mevzi^cığa tüşti. Emîr Hüseyn ve Şâhib-kırân ol yerdin köçünüp revân boldılar.
12. Vaqtî ki iki tarafnıñ qaravulları birbirleridin körüp irdiler, şaflar
13. râst kıлмақğa meşğül boldılar. Emîr Hüseyn dilâverân-ı serdâr ve bahâdurân-ı
14. nâmdâr birle onğ kolını tuttılar. ^cAlem-i şevketni felekke tiñgediler ve Hâzret-i
15. Şâhib-kırân ^calem-i zafer-peykerni ser-firâz eylep çeb kılda şa^cşa^ca şu^câ^c
16. birle ^câlemni münevver kıldılar ve her tarafge tîr-endâz ve nîze-güzâr
17. ve şemşîr-güzâr dilâverlerini mü'ekkel ve musallağ eylep şatranç şaflarında râst
18. kıldılar ve her tarafdın dilâverler düşmen leşkerleri birle ceng (ü) muhârebege
19. tüştiler. Leşker-i Cette bâ-vücûdî ^cadedde ziyâde irdiler. Lîkîn bu tarafnıñ

26a

1. sipâhlarıdın şikest-i ^cażîm taptılar; ammâ bünyâd-ı kârını hîle birle tüzdiler ki
2. yada taşî âferîde-kâr-ı ^câlemniñ şun^cınıñ ^cacâyibleridindir; anıñ birle vesîle
3. kıldılar. Bulutlar kemîngâh-ı kazâdın meydân-ı hevâğa çaftılar. Gîriv ü gürgüre-i
4. ra^cd tāk-ı nîlgün-ı gerdünğa örledi. Nâvek-i berķ ra^cdnıñ kemânıdın
5. her tarafge küşâd boldı. Tîre bārânı âğâz kıldı. Ol künlerde ^câşıklar¹⁴¹
6. yañlığ bulutlar közleridin çendân girye eşk töktiler. Güyâ ki tûfân-ı
7. şânî boldı ve merkeb-i çehâr-pâyaları ma^creke içre cinânlarığa¹⁴² gāvta urdılar. Geh
8. pöst-ı şikemleri puşt-ı zemîn birle hemvâr boldı, tîr (ü) kemân kârdın kıldılar. Geh
9. perr ü bâlleri tökülüp minķâr-ı peykânları kârdın çıktı ve hem silâh-ı cengge
10. esbâb (ü) yarağları¹⁴³ çünân girân ve ağır boldı ki ne süvârî hareket berelgey
11. ve ne piyâde ve bâ-vücûdî bu hâl birle bu tarafnıñ dilâverleri kemâl-i cemi^cyyetdin
12. pîş-bâzlık kılip ilgeri yürdiler ve leşker-i muhâlif öz câyılarında qarâr
13. alıp nemed-puş ve nemedler başlarığa tartıp silâh ve yarağlarını bārândın muhâfazat

¹³⁸ Metinde

¹³⁹ İlk p yazılmamış; fakat 8. satırdakinde açıkça yazılmış.

¹⁴⁰ Metinde tı ile.

¹⁴¹ Şın ile kaf arasında ye harfi var.

¹⁴² Rı yazılmamış.

¹⁴³ Kelimededen sonra vav yazılıp üstü çizilmiş.

14. eylep turğan irdiler. Bu leşker olarğa yetmek birle nemedlerin başlarıdın
15. alıp āsüde atları ve kuruğ yarağları birle cengge yapuştılar. Hāzret-i
16. Şāhib-kırān be-meded-i Rabbānī meyseredin hamle¹⁴⁴ kılıp meymenedin Emīr Hamīdniᅡ
17. birāderi hamle eylep şaflardın şikest berdiler. İlyās H^vāce Hān
18. bu hāl̄ni müşāhede eylep kaçmaᅡnı ᅡanīmet sanap arkağa yüz koydı; ammā zamāne rāst
19. ayağ tartқан irdi. Leşker-i muhālifniᅡ meyseresi serdārları Qatlış Şaravul

26b

1. Hācī Bik irdi. Bu taraf meymenesige ᅡālib kelip Tilençi ve Zinde-çeşm Bahādurnı koᅡlap
2. koᅡᅡap Emīr Hüseyn aldıᅡa keltürüp kavuşturdı. Bu leşker teferruᅡ eylep¹⁴⁵
3. yüzlerini arkağa kıldılar. Şīr Behrām¹⁴⁶ tābi^cleri birle pāy-ı şebāt̄ni üstüvār
4. tutup tepremey cengge meşᅡūl boldılar ve irenlikniᅡ dādını berdi. Hācī Bik
5. hem bu cānibniᅡ meymenesini yene cāyᅡa yetkürüp ilgeri yürdi. Ferhād
6. ve Bektemür bu hāl̄ni müşāhede eylep hayretde turup qaldılar ve ol tarafdın
7. Emīr Şemse'd-dīn gürūh-ı enbūhī birle çāpūk-endāzlıᅡ eylep kemāl-i küşīş¹⁴⁷ merdāne-
8. lik körsettiler. Şāhib-kırānᅡa ᅡamiyyet (ü) şecā^catniᅡ otı şu^cle körsetti.
9. On yete koşun ᅡalknı sürdiler. Bularniᅡ şecā^cat-i hamle heybetleridin
10. olarniᅡ qarār (ü) ārāmları ᅡirmenleriᅡa tüşti. Emīr Şemse'd-dīn Şāhib-
11. kırānniᅡ heybet vehmleridin ^cinān-ı cūr^tet yandurup ^cacz-i inkisār
12. yüzini qarār ve hezīmet¹⁴⁸ berip arka berdi. Körüᅡ tāli^c-i şāh-ı leşker¹⁴⁹-şiken /
13. Andın sipāhᅡa yetip cān (ü) ten. Hāzret-i Şāhib-kırān Taban Bahādurnı Emīr
14. Hüseynge yiberdiler ki şalāᅡ-ı kār ol körenedur ki Emīr ilgeri kelgey, ittifaᅡ birle
15. hememiz hamle kılıᅡay-miz; düşmenniᅡ erkān-ı şevketini zelzelege keltürgey-miz ki
16. olarᅡa tāᅡat-ı muᅡābelet ve kuvvet-i mu^cārızıyyet imdi qalmadı. Bir ᅡamlege mevᅡūf
17. qaldı. Emīr Hüseynniᅡ tāli^c (ü) iᅡbāli Hāzret-i Şāhib-kırān kuvvet-i
18. iᅡbāli ve tāli^cidin pestlegen irdi ve devletiniᅡ küni şām-ı miᅡnetke

¹⁴⁴ Metinde

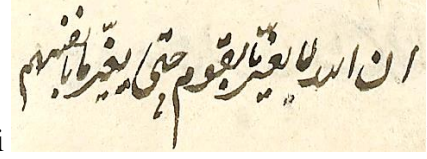
¹⁴⁵ Metinde

¹⁴⁶ Metinde

¹⁴⁷ İki şın arasında ye harfi var.

¹⁴⁸ Mīm üzerinde şedde var.

¹⁴⁹ Kelimeden sonraki yazılış şöyle:

19. mübeddel bolğan irdi. Be-mazmūn-ı āyet-i kerīme ki

150

27a

1. ya^cnī Hūdā-yı Te^cālā tağayyūr ve zevāl bermeydur, hīç kavmī ki hattā ki tağayyūr bermegünçe nemerseī-
2. ge ki olarnıñ öz nefslerige bardur¹⁵¹ ya^cnī hūy (u) važ^c (u) eṭvārları tağayyūr
3. tapmağunça olarğa hīç belāyī nāzil bolmas. Bu vaqt Emīr Hüseynniñ
4. važ^c (u) tab^ciyyeti burunqıdın qarārı¹⁵² pütkelgen¹⁵³ irdi. Ahlāk-ı hamīdesi
5. köterilip ef^cāl-i nā-pesendide anıñdın zuhūrğa kelgen irdi. Vaqtī ki
6. Taban Bahādur yavuk yetti; Emīr Hüseynğa ^carz-ı sūhan kılıp irdi; Emīr Hüseyn
7. kemāl-i sefāhat ve şenā^cat birle düşünām berip yandurdu. Şāhib-kırān
8. yene emīrlerdin Melik ve Hemidni yiberdi ki elbette elbette ilgeri kelmek kerek tā ki
9. fırsat fevt bolmağay. Emīr Hüseyn yene eşitip ziyādereki düşünām
10. berip tāziyāne birle haqāret tamām eylep yandurdu ve aydı ki men kaçқан
11. bolsam meni ilgeri keliñler dip düşmenge tutup bergey-sizler. Melik ve Hemid bī-nihāyet
12. āzürde renciş birle yanıp Şāhib-kırān ^cinānığa asıldı¹⁵⁴ ki ašlā bu kārda
13. sa^cy kılmak kerek irmes. Munça küşiş hācet irmes. Şāhib-kırān bular-
14. nıñ sözlerini qabūl tutup ^cinān-ı himmetni tarttılar. Meysere iki taraf-
15. dın qozğalğan irdiler. Arqadın revān boldılar. Leşker birbiridin
16. ötüşüp iki cānibniñ¹⁵⁵ sipāhları yetişip atdın tüşüp qarār
17. aldılar ve bu kiçe Melik Hüseyn neçe nevbet Şāhib-kırānı çarlagalı kişi yiberdi.
18. Şāhib-kırān qabūl tutmadılar. Tañğlası ^cale's-şabāh iki tarafdın yene
19. dilāverān-ı ceng-āzmāylar birbirleri birle tutuşkalı turdılar. Āhir

¹⁵⁰ Bu satırdaki ayette harf eksikliği vardır. Aslı için bk. Ra'd 13/11.

¹⁵¹ Burada satır altı tercüme yapıldığı için cümle olduğu gibi bırakılmıştır. Esasen sonraki ibarede meal, düzgün cümle ile verilmiştir.

¹⁵² Kaf noktaları konmamış.

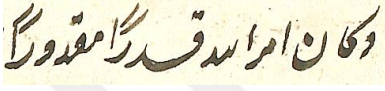
¹⁵³ Metinde

¹⁵⁴ Metinde

¹⁵⁵ -ning ekinden önce -din yazılıp üstü çizilmiş.

27b

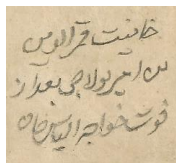
1. Őikest leŐker-i Cettege yzlendi. Arka berip kaçtılar. Bu ęarafnıńg sipāhları
2. arkadın koğlap revān boldılar. Bu rzgārınıńg kārı serāsıme irdi.
3. Bu hālde tuğ-ı Emір Şemse'd-dīn ki sipāhlarıdın cdā bolup ęalęan irdi;
4. yangan ve kaçқан grhlar birle cem° bolup peydā boldı. Bu ęarafdın kaçқанlarını
5. koğlağalı bargan leşker birle r-be-r boldılar. Bu sipāh-ı Őikesteler bī-kibār
6. hamle urdılar. Zelzele-i zemīn () zemān yzlendi. Bu velvelede bisyār halk yasęa çkti-
7. ler. DŐmenler °aciz bolup bisyārları ęatlge yetti. Tię-i kīnni knęllerinińg
8. murādlarıça sürüp feth  nuŐret taptılar. ęarīb on mińę kiŐi nā-bd bolupdur

9. ve bu vāqı°a yete yüz altmış altınçı yılı bilen / yılan muvāfık
10. tüşti.¹⁵⁶

11. Moğul zebānlarıda İlyās H°ace Hāndın hīç
12. hikāyet ve rivāyet mezkr ve ma°lm imes. Zafer-nāmenińg taķrīridin andaę
13. ma°lm boladur ki Tuęluę Temür Hāndın keyin hānlıķınıńg kārı İlyās H°ace
14. Hānęa muğarrer bolupdur. Müddet-i hānlıęı atasıdın keyin ve Ceng-i lāy ve Őemerķand
15. muęātarasıdın keyin irdi ve ança Moğul Tuğluğ Temür Hān vefātıdın keyin
16. rivāyet kıladurlar, pat fırsatda Őerh tafur. Ēāliben İlyās H°ace Hānıńg
17. vefātıdın keyin¹⁵⁷ ma°lm boladur, vallāhu a°lem ammā veķāyi°i ki Tuğluğ Temür Hān
18. vefātıdın keyin zebān-ı Moğulda andağ mezkrdur ki Emір Bulacı ki Tuğluğ Temür Hān-
19. nıńg aĥvāli taķrīride mezkr bolęan irdi ki beŐ birāder irdiler. Uluęı

28a

1. İkinçisi Emір Bulacı. çnçisi Emір Őemse'd-dīn, anıńg zıķrı Zafernāmede
2. Ceng-i lāyda mezkr boldı; bu yerde hem naķl kılnur. Trtnçisi Emір ęamere'd-dīn ki
3. anıńg aĥvāli imdi Őerh tafęay. BeŐinçisi Emір Őeyh Devlet ki anıńgdın hīç eŐer
4. yoķtur. Emір Tlekdin keyin manşıb-ı ulus bigilik Emір Bulacığa muğarrer
5. bolęan irdi. Emір Bulacı pey-der-pey ikesinińg arķasıdın rıĥlet

¹⁵⁶ Sayfa kenarında farklı bir kalemlle fevt-i H°ace İlyās Hān yazılmış.

¹⁵⁷ Buradan zebān-ı Moğulda'ya kadar olan kısım, ęıkma ile gösterilerek sayfa kenarında yazılmış.

Hāniyet-i ęamer'd-dīn bin Emір Bulacı ba°d-ez-ān

6. kıldı. Manşib-ı ulus bigilikni Emîr Bulacınıñ oğlığa ki Emîr Hudây-
7. dâddur, aña tefvîz kıldı. Emîr Kamere'd-dîn hânğa zânû soqup irdi ki
8. birâderimniñ manşibi maña lâyıkdur ve anıñ oğlı yete yaşardur; henüz bu kârğa
9. lâyıq irmes. Tuğluk Temür Hân anıñ cibillide vefâniñ nişânesi yoqtur dip
10. yete yaşar Emîr Hudâyîdâdğa berdi. Emîr Kamere'd-dîn ziyâde yüreklik hiç
11. nemersedin qorqmaydurğan kişi irdi. Meşhür andağ irdi ki anıñ
12. ötükiğa yete yaşar oğul sığar irdi. Ber-vech-i nihâyet âzürde
13. ve rencişdâr boldı ammâ hiç ilâc kılalmadı; kîne saqladı. Vakti ki hân vefât
14. taptı andın keyin hüruc kılıp baği ve yağı bolurğa qadem qoydı. Ammâ Zafernâme
15. taqriridin andağ ma'lûm boladur ki İlyâs H'âce Hân vefâtıdın keyin
16. hüruc kıldı. Rivâyet muhtelifdur¹⁵⁸. Hânlık henüz tamâm der-pâ bolmay
17. Emîr Kamere'd-dînniñ kinesi zâhir boldı. Moğullar aralarında andağ meşhür-
18. dur ki on sekiz hân-zâdeni bir künde katl kıldı. Hânlık atını özige cârî
19. kıldurup Kamere'd-dîn Hân at qoydı. Moğulistân kâr ü bârını fayşal berdi.

28b

1. Hânniñ bir oğlı şir-hâre¹⁵⁹ qalğan irdi. Anı Emîr Hudâyîdâd
2. vâldesiniñ ittifâkı birle -ki Mîr Ağa atar irdiler- pinhân tuttı.
3. Anıñ talebide neçe mertebe Emîr Kamere'd-dîn kişiler iberdi. Her mertebe nev'î
4. pinhân tuttılar ki Emîr Kamere'd-dînniñ cäsüsları tapalmadılar.
5. Emîr Kamere'd-dîn Moğulistânda hânlık kârını cârî kılugra
6. sa'y-ı belîğ körsetür irdi. Muğâlefet cihetidin ümerâlar her qaysı
7. şehrlerge tarqap ketti. Bu kârlar arasında Emîr Temür
8. pey-der-pey Moğulistânğa leşker yiberip Emîr Kamere'd-dîn mühimmini
9. kifâye kılalmadı. Ammâ Emîr Hudâyîdâd Hızır H'âce Hânı Kâşkardın
10. Famin Tağlarığa yiberip Kâşkar ve Bedaḥşân arasında
11. kühlar içre baş saqladı. Āfetdin imîn boldı.
12. Bu vâқи'ler fat fırsat şerḥ tapur.
13. Andağ ki mezkûr boldı Emîr
14. Kamere'd-dîn kâr-ı şaltanatke cidd ü cehd körsetür irdi.
15. Ümerâlardın her kişi ki muğâlefetke imkânı bar irdi anıñ

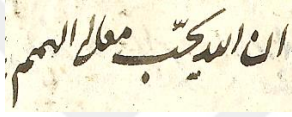
¹⁵⁸ Metinde مخالف دور

¹⁵⁹ Kelime vav-ı madulesiz yazılmış.

16. haqqıda sa'cy ü fayşal körsetür iridi. Bu cihetdin Kömze
17. ve Özbek Temür ki sipih-sālār irdiler, Emīr Temürge vāşıl
18. boldılar ve yene muhālefet Emīr Temürge hem zāhir kıldılar. Emīr Temür
19. leşker tartıp öz vilāyetidin taşkarı çıkmay Emīr Behrām

29a

1. Celāyir ve Hıtāy Bahādur ve Şeyh °Alī Bahādurnı yiberip bular tā hūdūd-ı Almatuğaça barıp °Āyişe
2. Hātūn Suyı lebide Ekrāyit halkları birle ittifaq ceng vāki° boldı. Ba°d-ez-ceng şulh
3. kılip yandılar. Vakti ki Emīr Temür qaşığa kilip irdiler bu şulhğa rāzi°
4. bolmay özi °āzim-i Moğulistān boldı. Bu vāki°anı Zafernāmede andağ keltüredur ki

5. be-mazmūn-ı Hādīs ya°nī Hūdā-yı Te°ālā dōst tutadur himmetniñg
6. bülendlerini ve düşmen tutadur himmetniñg pestlerini; Emīr Şāhib-kırān-
7. niñg her kārıda şürü° kılır iridi. Himmet-i bülendi andağ iridi ki ol kār-
8. niñg kemāli ve nihāyetidin özgeye kanā°at kılmas iridi. Ümerālar suhūlet
9. eylep muhālifler birle muhārebe ve mu°āraza kılganlarığa¹⁶⁰ neng ü °ār kılır
10. iridi. Nā-çār ol taraf °azm başladı ve her taraf leşker cem° kılırğa yarlıg-ı
11. hümāyūn körsetti. Leşker-i nuşret-āyīn her tarafın hareketke keldiler.
12. Vakti ki °alem-i zafer-peyker Sayramdın ötken irdiler, düşmen (ü) muhālif, mücerred (ü)
13. maḥz Şāhib-kırān özi teveccüh ol cānib kılmak birle, qaçıp kenāre tuttı.
14. Hāzret-i Şāhib-kırān-ı kāmkar leşker-i cerrār birle¹⁶¹ tā mevzi°-i Sekiz Yığaçağa
15. barıp esir-i bisyār ve ğanīmet-i bī-şumār kolğa keltürüp rücū° kıldılar.
16. Mevzi°-i Adun Küride Emīr Mūsā ve Zinde-çeşm bā-vücūd be-revnaq-ı luṭf
17. be-rahmet-i kerem-i mihrībānī ki Şāhib-kırān olarnıñg bāreleride kerrāt-ı
18. merrāt kılgan irdiler; körünmeklik eylep mekr ü ğadr kılırğa
19. küşiş ü ḥayāl-i ḥām-endişlik kıldılar. Hızr-ı Yesüriniñg¹⁶² oğlu

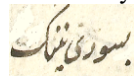
29b

¹⁶⁰ Metinde

¹⁶¹ Be harfinin noktası yazılmamış.

¹⁶² Metinde

1. Ebū İshāk ol bārede meşveret eylep °ahd bağladılar kâsem kılıştılar¹⁶³.
2. Vakti ki Kâsr-ı Āsmān mevzi°iğa yetipler Şāhib-kırānı şikār üzre hile
3. birle tutkaylar ve bu hayāl-i hāmlarığa °aql (ü) endişe temashur eylep tebessüm kılırlar
4. ve Hānzāde ve Ebu'l-Me°ānī Tirmizī ve Şeyh Ebūleyş Semerkāndī ilgerirek muhālefet-i
5. Şāhib-kırān tüzüp °ahd (ü) peymān bağlağan irdiler; bular birle ittifāk
6. boldılar. Bu iş ba°zı esrār-dān şüret-i hālne kalem-i °arz birle Şāhib-kırān
7. zamīr-i münīri¹⁶⁴ safhasıge naqş kıldı. Be-fermān-ı kazā bular hāzır kılmakğa hükm
8. cārī boldı. Hemeni maķām-ı hitābda zānūğa keltürüp söz sordılar. Bularnıñ °işyān
9. ve bāğılığı ve mekr (ü) °özri şābit boldı. Harem-i °ālī ki Melīke Hānım Emīr Mūsānıñ
10. hemşiresi irdi; muhazzire-i perde-i işmet içre andın bir oğul vücūdğa kelgen irdi.
11. Şāhib-kırān ańğa aydılar ki her çend günāh-ı °azīm sendin zühürğa kelipdur
12. ammā bizniñ seniñ¹⁶⁵ aramızda peyvend (ü) nisbet-i qarābet bardur; °afv kıldım
13. ve intikāmdın¹⁶⁶ öttüm ve hān-zādege aydı ki silsile-i nisbet-i siyādet-i ehl-i beyt
14. el-hāzret¹⁶⁷ şallallāhu °aleyhi ve sellem sizge şābitdur; hiç vechide revā körmeydur-men
ki
15. gerd-i ihānet sizniñ de rüzgārıñızğa olтурğay-siz, mundağ hayāl-i hām tama°-ı
16. riyāset ve salţanatdın keçmeydur-siz. Maşlahat oldur ki bu vilāyetdin taşğarı
17. çıkqay-siz ve Şeyh Ebūleyşni sefer-i Hicāzğa fermān kıldı. Püser-i Hızr-ı Yesürī Emīr
18. Seyfe'd-dīnniñ ehliyesiniñ birāderi irdi. Ol şefā°at kılıp bu hādişedin
19. hālāş boldı; cürm-i °işyānıñ nuķuşları merħamet-i şāhāneniñ¹⁶⁸ āb-ı zülāli birle
yuyuldu.

30a

1. Ve yarlıg-ı lāzımü'l-ittibā° vāki° boldı ki tā Zinde-çeşmni bend (ü) kayd birle
Şemerķandge iltkeyler
2. ve zindān-ı habshāne içre mahbūs tuttılar. °Aql-ı kürre-güşānıñ dīde-i dūrbīniğa püşīde
3. imes ki düşmen tab°ı yılannı bağl dink içre şaklamağlık ve dūst çağlamağlık °āfiyet-
4. endişlig hisābıdın taşğarıdur. Hāzret-i Şāhib-kırān qarārgāh-ı aşlı ki serīr-i
5. salţanat-ı ebed-peyvenddur ańğa yanıp nüzül kıldılar ve hükümet-i Şuburgānı

¹⁶³ Satır sonunda fazladan kef-he yazılmış.

¹⁶⁴ İlk ye harfi yazılmamış.

¹⁶⁵ İlk nun'un noktası konulmamış.

¹⁶⁶ İlk dişin altına ye harfinin noktaları da konulmuş.

¹⁶⁷ Hı harfi ile yazılmış.

¹⁶⁸ Metinde

6. ve cāy-ı Zinde-çeşmni¹⁶⁹ Aqbuğa oğlu Bayan Temürge berdiler.
- 7.¹⁷⁰ Tārīḫқа yete yüz yetmiş alte iptidā-yı
8. māh-ı Şa^cbān Penc-şenbe küni Ḥāzret-i Şāhib-kırān leşker-i zafer-āyinni cem^c eylep
9. be-meded-i ilāhī müteveccih-i ṭaraf-ı Cette yüzlendiler ki ^cibāret-i Moğulistāndındur Vaḳtī ki ribāt-ı
10. Kaṭagannı menzil kılıp irdiler; āftāb, hevānıṅ savuqlıgıdın
11. yekpāre bulutnıṅ tā beyn-i cūbbesiğa başını çıрмаğan irdi ve şāh-ı
12. Hümāyūnnıṅ deryā yaṅlıgı kolidin gevher-efşānlıgı ve sīm-pāşlıgını bulutlar
13. örgenip hemişe bārān (ü) qar yağar irdi. Yene penbe içre dāne maḥfi ḳalğan / Oḥşamış tağlar pinhān /
14. Ḳalıpdur qar astıda nihān. Şiddet-i savuḳ be-mertebeī ki kuvā-yı bedenī ve ḥavāss-ı zāhirī kārđın
15. ḳalıpdurlar ve ne ḳolda gīrālıgı ve ne ayağda revānlıgı ve hemege çehār-pāynıṅ muḥāfazatdın
16. ^cācizlik ve ḥayrānlıgı ve cān-ı şīrīnleri leb-i ḥaṭarge yetipdurlar ve bisyārları
17. ve bu bārede helāketke yetipdur ve çehār-pāyları nā-būd bolupdur. Ḥāzret-i Şāhib-kırān
18. merḥamet ve şefḳat mer^cī tutup bu yerdin mūrāca^cat eylep müddet-i iki ay Şemerḳandda
19. tevaḳḳuf ḳıldılar. Savuḳnıṅ şiddeti endek pest bolğay irdi; yine iptidā-yı Şevvāl

30b

1. Düşenbe küni muvāfiḳ ol tavişkan yılı leşker-i nuşret-āyinni terbiyet berip müteveccih-i
2. ṭaraf-ı Cette revāne boldılar. Emīrzāde Cihāngīrni be-ṭarīḳ-i çapavul ilgeri revān ḳıldılar.
3. Şeyḫ Muḥammed Sulduz Behrām Celāyir oğlu ^cĀdil Şā ki atası ölgendin keyin
4. ḥükümet-i Celāyirni aṅğa berilgen irdi; bularnı şehzāde mülāzemetide
5. iberdi. Vaḳtī ki Sayramdın ötüp Carun digen mevzi^ciğa yetip irdiler,
6. Cettedin birevni Şāhib-kırānğa yiberdiler ve Ḳamere'd-dīnnıṅ aḥvāl ve keyfiyetin¹⁷¹
7. surdılar. Omaḳı Duğlat irdi. Ḥaber berdiler ki Ḳamere'd-dīn leşkerini cem^c
8. kılıp Kökdöbe digen mevzi^cde Ḥācī Bikniṅ intizārılığında¹⁷² turupdur ve sizlernıṅ
9. yüz keltürgeyiniṅlerdin āgāh imes. Yarlıgı (u) fermān boldı ki çapavullar bī-tevaḳḳuf yürsünler,

¹⁶⁹ Zinde-i şeklinde izafet yapılarak yazılmış.

¹⁷⁰ Sayfa kenarında farklı bir kalemle *sefer-i Tīmūr be-Moğulistān* yazılmış.

¹⁷¹ Kelimenin sonuna fazladan -ni eki yazılmış.

¹⁷² Metinde elif'ten sonra ye de var.

10. bizler hem sür^cat-i ıztırāb birle arḳadın yürgey-miz. Vaktī ki Ḳamere'd-dīn bu leşker-i
11. gerdūn-te'şirniᅇng yelgenidin¹⁷³ vāḳıf bolup tevaḳḳuf ḳılalmay ḳurᅇan-ı muḳkem ki anı
12. Ra^c atarlar, anı penāh ḳıldı ve ol üç deredur; be-ᅇāyet muḳkem ve üç deryā anda
13. cārīdur. Ḳamere'd-dīn sipāhları birle iki deredin ötüp üçünçü derede menzil
14. ḳıldılar ve yollarını üstüvār ve muḳkem ḳıldılar. Şehzāde Cihāngīr leşker-i
15. aduv-bend (ü) ḳışver-küşāynı yasa ḳılıp anıᅇng üzesige kelip taᅇtana-i şadā-yı
16. kūrke¹⁷⁴-i naḳḳāreni tās-ı gerdūnᅇa ḳıᅇarıp bahādurlar ilgeri yürdiler. Cān şıḳār¹⁷⁵
17. ḳıladurᅇan bürküt yaᅇᅇlᅇlᅇ oᅇlarını āşiyān-ı kemāndın pervāz berdiler. Andın
18. keyin zaḳm yegen cān sinān birle düşmenler dilleride olturᅇuzdılar.
19. Olarıᅇng muḳābelesige tüştiler. Ḳamere'd-dīniᅇng sipāhlarıᅇa bu oᅇlar

31a

1. heybeti ḳāᅇırıᅇa olturᅇan irdi. Vaktī ki keᅇe boldı, hemeler ḳaçmaᅇᅇa yüz ḳoydılar. Andaᅇ ki
2. vakt-i şubḩ leşker-i Cettedin hiᅇ ḳişi anda ḳalmapdur. Bahādurlar zafer ve fetḩ birle arḳadın
3. yürüp ol leşker-i bī-dīndin bisyārlarını¹⁷⁶ ḳatlı ḳıldılar. Vaktī ki ḩüsvre-i şāh
4. °alem-i nuşretni bülend köterdi, ḩāzret-i Şāḩib-ḳırān bāḳī ḳalᅇan leşker birle yetti.
5. Emīr Seyyid Dāvud ḩüseyᅇ ve Uᅇ Ḳara Bahādurnı yaᅇınıᅇ arḳasıdın yiberdiler
6. ve olar be-ḩaseb-i fermān-ı şāḩ sunıᅇng töben yanı birle revān boldılar ve ḩüseyᅇ suda ᅇarᅇ
7. bolup şu^cle-i ḩayātı öᅇti. Vaktī ki yaᅇıᅇa yettiler, olarıᅇ ᅇaret ḳılıp māᅇ u menāl (ü)
8. ᅇehār-pāylarını aldılar ve hezāreler ki il bolup irdiler, olarıᅇ Şemerᅇandᅇa
9. yiberdiler. ḩāzret-i Şāḩib-ḳırān muḩālifler ḳaşdıda tā mevzī^c-i Paytaᅇᅇaᅇa
10. fermān ḳıldı. Emīrzāde Cihāngīrni sipāh-ı nuşret-penāhdın fevcī
11. birle yiberdi tā Ḳamere'd-dīn talebide ve anıᅇng def^cide sa^cy ḳılᅇaylar ve anı ḳolᅇa keltürgeyler.
12. Şehzāde leşker birle be-ḩaseb-i yarlıᅇ revān boldılar ve Hezārī¹⁷⁷ Cetteleri¹⁷⁸ ki Uᅇ

¹⁷³ Metinde

کامیندن

¹⁷⁴ kūrke kelimesinin “davul” anlamı için bk. Steingass 1998: 1060.

¹⁷⁵ Şın ile kef arasında ye harfi var.

¹⁷⁶ Metinde

سپارلارینی

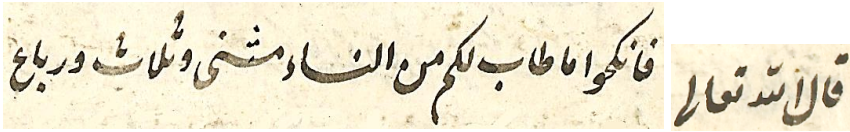
¹⁷⁷ Ze'nin noktası yok.

¹⁷⁸ Rı altında esre var.

13. mevzi'ide maḳām tutḳan irdiler, ğāret ḳıldılar ve Ḳamere'd-dīnni kūhistānda tapıp
14. üziĝa kirdiler ve uluslarını ḳoĝlap ve ḳıḳarıp tamām menzillerini ḳaftılar
15. ve ez-cümle Emīr Şemse'd-dīnniĝ ḥātunı Tuman Aĝanıĝ ḳızı Dilişād Aĝanı tutup
16. aldılar. Şehzāde ḳişi yiberip bu ma'c'nini Ḥazret-i Şāhib-ḳırānĝa
17. yetkürdiler. Ol Ḥazret yine ellik beş kūn ol maḳāmda tevaḳḳuf iḥtiyār
18. eylegen irdi. Bu ḥaber-i sūrūr-baḥş sem'c-i 'cālīĝa yetti; ol yerdin ḳöç ḳılıp Ḳara Ḳasmaḳ
19. üzesiĝe ḳıḳtılar. Emīrzāde Cihāngīr fetḥ (ü) nuşret birle yanıp şeref-i pāy

31b

1. -būsĝa müşerref bolup ĝanimet-i bisyār¹⁷⁹ berde ve at ḳoy
2. pīş keltürüp Dilşād Aĝanı devlet-i bisāt-būs-ı Ḥazret-i Civānmerd-i
3. civān-baḥt birle dillerin şād ḳıldı. Heme Şāhib-ḳırānı şād bolĝay /
4. kenīzi miĝ yüz dil-şād bolĝay. Bā-vücūd ḳiçik başlıĝ birle Ḥazret-i Şāhib-ḳırān-
5. miĝ tāc-ı iḳbālidin andaĝ uluĝ kāri ol şehzāde ḳolıdın ḳıldı.
6. Ḥazret-i Şāhib-ḳırān ol yerdin naḳl-i mekān iḥtiyār eylep Aḫbaşıĝa
7. kelip tüştiler ve andın Arpayazıĝa naḳl ḳıldılar; neçe kūn 'işret-i
8. kāmrānī birle tevaḳḳuf ḳıldılar. Mübārek Şā Bekrit ki emīr-i Hezārī irdi,
9. ol, Ḥazretniĝ ḳadīm hevā¹⁸⁰-ḥ'āhlarıdın resm ü rūsüm-ı toy pīş
10. keltürüp envā'c-ı ḥizmet-i şāyesteler birle yavuĝluĝ istedi.
11. Kemer baĝlap bende key üstüvār / Be-derĝāh-ı fermāndih-i kāmkār. Ve şefḳat-i
12. pādişāhāne İl Salar Oĝlan Ḥüseynni ki bu seferde serdār bolĝan
13. irdi, tavlasını Emīr Ḥudāyādĝa 'atā eyledi.
14. ¹⁸¹

- 15.
16. ya'c'nī Ḥudā-yı Te'ālā ayıtpdur ki pes nikāḥ ḳılınĝlar ol nemerseī ki pāk
17. ve 'işmetdedur, özüĝlerge, ḥātūnlardın iki ikini üç üçni
18. tört törtüni. Vaḳtī ki rahmet-i ilāhī¹⁸²niĝ vüs'at-i 'atāsı
19. neçe nikāḥlarıniĝ cāyızlıĝını ve ḥātūnlarnı bir nikāḥda cem'cī ḳılmaḳnı şīĝa-i emr birle

¹⁷⁹ Ye üzerinde şedde var. Kelimeden sonra *fetḥ-i nuşret birle yanıp* yazılıp üstü çizilmiş.

¹⁸⁰ Ha ile yazmış, üzerinde farklı bir kalemlle he ile yazılışı gösterilmiş.

¹⁸¹ Sayfa kenarına farklı bir kalemlle *tezzevvüc-i Teymur* yazılmış.

¹⁸² Kelimeden sonra -din yazılıp üstü çizilmiş.

1. °ināyet kılıpdur; Şāhib-kırān-ı civān-bahtke ol menzil-i huccet ve şahrā-yı dil-küşā
2. emrige fermān-ı berdār bolmaķnıñ sebebi ve bā°işi ve emn-i himmetini muhkem tutup
3. ve hümā-yı rağbeti Dilşād Ağanıñ tālī°iniñ şāhçesige sāye-i sa°adet salıpdur.
4. Bendegān-ı dergāh, esbāb-ı toy ve resm-i ceşn tertīb berürge kıyām körsettiler.
5. Berip ārāyiş bir ceşnga toy / Ney ü berbaţ (ü) rebāb ü meşkdin büy / Muşaffā hüsn kim
6. mehtāb (ü) hurşid / Nezāre kıldılar kim eylep ümīd / Yüzi kim tālī°i iķbāl-i bende / Añga eyler
7. nazār her kim ki zinde / Cihān-cü şāh kim be¹⁸³-resm-i ābā / Perī-çehreni kıldı özge hem-tā. Zamāne,
8. zebān-ı sürür-ı baħşnı mübārek bādıga açıp ve felek, resm-i nişār üçün dāmenini zevāhir ü
9. cevāhir birle pür kılıpdur. Tā mübārek bezm içide gevher-efşānī kıılır āsmān / isār üçün kim pür cevāhir tuttı cām.
10. Dōst (u) şād-kām-ı hāşş (u) °avām nidā-yı °işret berip ve esbāb-ı °ayş ve kāmranīdin her ne ümīd-vār
11. zev-i hayālīga sıgadur. Be-murād-ı dil müheyyā āmāde eylep her tarafke yügürüp ārzū-yı
12. nigāh kıılır irdiler. Gülābī-āfetī bād-ı hırrānı, bahār-ı tāze-i şāh-ı civānı, sāgar-ı zengārı
13. şarāb-ı ergüvandin pür eylep kefke koyup ayak tutar irdi. Her tarafda ki kulaķ ārām
14. alur irdi, iştür irdiler. Yūsuf-şıfat ki¹⁸⁴ yokdur Cühdde / Şir-i meyni töküüp zehr-i meyde.
15. Qānūn-ı °işret birle nağmeler sāz aytıp bu sürür-ı nağme nevāy ve şadāsını bezm-i mādde-i °işret-i
16. sarāy-ı zührege salıpdurlar. Heme Şāhib-kırān şād bolğay / könğül hoş-hāl, mülk
17. ābād bolğay. Andın keyin bu maķāmdın¹⁸⁵ intikāl¹⁸⁶ eylep Davandin ötmek fermān kııldı
18. ve Özkendni haymegāh-ı menzil-i hümāyūn kıldılar ve mehd-i °ulyā Qutluğ¹⁸⁷ Terken, havāşī ve nöker

¹⁸³ Metinde

¹⁸⁴ Metinde

¹⁸⁵ Kelimeden sonra *keyin* yazılıp üstü çizilmiş.

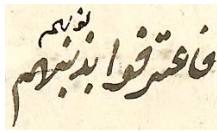
¹⁸⁶ Metinde ilk dışın altında ye noktaları da var.

¹⁸⁷ Metinde

19. birle ümerā Şemerķand istiķbāl körset(t)iler. Ol cāy hūb sāṭī¹⁸⁸-būs tüştiler. Resm-i

32b

1. mübārek-i bād birle tehniyet ve nişārgā kadem yetkürdiler. Toy ve °işretke meşgūl boldılar
2. ve Özkenddin revān bolup Hocend yettiler. Behrām Celāyirniṅ oğlu °Ādil Şāh
3. kemer-i hizmetkārлық bağlap Hāzret-i Şāhib-ķırānğa toy berdiler. Yaḥşı atlar
4. tarttılar. Be-ḥaseb-i zāhir ḥizmet-i pesendīdeler becā keltürdi; ammā köṅgöl diġer-gūn kılıp ḥ^vāhladı ki
5. toy eşnāsıda¹⁸⁹ ve ġadr endīşe kılgay. Hāzret-i Şāhib-ķırānğa ḥıfz-ı zebānı heme ḥāl
6. niġeh-bānlık kılıur irdi. İlhām-ı devlet birle āşār ve °alāmāt ve evzā^cıdın
7. ol meclisde mekr-i pūşīdeni ferāset kıldı. Bu mekr-endīşlerniṅ ḥarekāt ve sekenāt-
8. larıdın ḥuḅş-ı bāṭınlarını idrāk kıldı. Derḥāl meclisdin ḳopup suāl
9. boldı ve ol mekānğa yanıp tüştı. Ol vaķtde Şāhib-ķırān Kameridin ṫarafıge
10. yüz keltürġen irdi. Şeyḫ Muḥammed Bin Sulduz ve °Ādil Şāh Celāyir ve Terkin Arlat
11. °ahd kılıp irdiler ki eger maḥal tapsalar Hāzret-i Şāhib-ķırānı tutķaylar.
12. Ol kişini ki Ḥudāy saḳlar āsīb-i cihān anġa ne yetkey / Kārı heme yaḥşı baḫt (ü) ṫālī^c
13. ḥāsīd ġam (ü) ġuşşa birle ketkey. Nā-çār ol ḥāzret-i sa°ādet-i ezel ve te’yīd-i lem yezelī birle taḫt-ı salṫanat
14. ḳarārgāhıġa selāmet ve sa°ādet birle rüçü^c kıldı ve leşķerni yanurġa icāzet (ü) fermān
15. kıldı. Zencīr-Sarāy ki iki menzil ḳarşıġa yavuḳ turur, cānib-i maġribige fermān kılıp
16. anda ḳışlak kıldı. Uşbu zemistānda °Ādil Şāh °azm eylep dergāh-ı °ālem-

17. penāh kildi. mazmūnı birle ġünāḥlarıġa ikrār kılıp ol maşlahat-ı fāsīd ve endīşe-i
18. bāṭıllar ki kılıp irdiler, öz¹⁹⁰ tilleri birle Şāhib-ķırānğa °arz ayttılar. Hāzret-i
19. Şāhib-ķırān bu ma°nīġa itṫıla^c tafip re’y-i ḥüsn-i tedbīridin anı eşitmegen

33a

1. zāhir kıldı. °Ādil Şāhğa ser-ā-pāy¹⁹¹ pādīşāhāne ser-efrāz kıldı. Vaķṫı ki zemistān

¹⁸⁸ sāṭī “el” için bk. Kanar 2012: 1020.

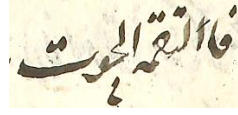
¹⁸⁹ Metinde

¹⁹⁰ Önce ol yazılmış, sonra lam iptal edilip üste ze konmuş.

¹⁹¹ Metinde

2. āhirige yetti Yūsuf āftābnı Yūnus-vār be-maẓmūn-ı şūret-i
3. hāl keldi; ya^cnī āftāb hūt burcığa kelip irdi. Yarlıg-ı cihān-muṭā^c peyveste
4. boldı ki seyyāre-i sitāre-i ^caduvv-i Mirrih ceng-i yürüş-i Hārezm ve ^cazm kıldı. Dergāh-ı hilāfet-
5. penāhgā cem^c kelsünler dip tamām noyanān¹⁹² ve ümerāy leşker birle eṭrāf (u) cevānib-
6. din teveccüh körsetti. Hāzret-i Şāhib-kırān Şeyh Muhammed Sulduznı tutkalı ve günāhlarını surğalı
7. fermān kıldı. Teftişler birle günāhı rüşen bolup rüz-ı bahtı tārık ve rişte-i
8. ^cömri bārık boldı ve birāder-i Mīrī Melik Sulduz ki anıṅ kıyāsı irdi, tıg-i bī-dād
9. birle anı bu, helāk kılgan irdi; munı anıṅ kışāşka berdi ve ol şerbet-i ecel
10. taturdı. Cezāyī-i bed aṅga lāyık ki ol küfrān-ı ni^cmetdur. Kabīle-i Sulduznıṅ emīrler
11. ya^cnī ve zabṭ (ü) nizāmlarını Aḳtemür Bahādurgā berdi.
- 12-13.¹⁹³
14. Ol faşl-ı bahārda tārih yete yüz yetmiş yete irdi. Muvāfiḳ ol yılı ki sultān-ı
15. ṭabī^cat¹⁹⁴ fermānıdın sipāh-ı giyāh her ṭarafdın teprep ve serdār-ı şüküfe şehir
16. ve hişār u bāg ü dirāhtlar muhāfazatlarığa ta^cayyün tafip sebze-rüy-ı bihbüdlük
17. birle şahrāga yüz koydılar. Hāzret-i Şāhib-kırān devlet (ü) iḳbāl nık re'y-i
18. tedbirdin ^cākıbet-endişlik birle ^cazm-i Hārezmni cezm kıldı ve emīrān-ı
19. şecā^catlardın ilgāp Emīr Aḳbuğanı Şemerḳand zabṭıge¹⁹⁵ tohtattılar

33b

1. ve Emīr Saburgānī, ^cĀdil Şāh Celāyir ve Hıṭāy Bahādur ve İlçi Buğanı ve yene ümerā-yı¹⁹⁶
2. Hezārelerini otuz miṅ kişi birle Cette ṭarafıge, Moğulistānga fermān kıldı. Kamere'd-din

¹⁹² Metinde

¹⁹³ Sayfa kenarına farklı bir kalemlle

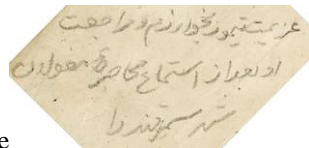
ü ba^cd-ez-istimā^c muhāşara-i Moğulān şehir-i Semerḳandrā başlıgı eklenmiş.

¹⁹⁴ Te noktaları yazılmamış.

¹⁹⁵ Metinde

¹⁹⁶ Mîmden sonra ye yazılmış.

^cAzmet-i Teymur be-H'ārezm ve mūrāca^cat-ı

3. talebide sa^cy (ü) küşîş-i belîğ körsetip her yerde tapsalar anı nîst (ü) nâ-bûd kılgaylar
4. ve ^calem-i nuşret-şî^câr ki hıfz-ı zamân-ı perverdigârdur, müteveccih-i Hârezm boldı. Vaqtî ki Ceyhûn
5. Deryâsınıñ kenârıda mevzi^c-i Sebbâyende ^calem-i sipih-rfersâniñ şıkkası yetmekdin
6. âsmân-ı çehârum âftâbı reşk iletti; tükel Arlat öz leşkeri birle sunıñ ol
7. tarafıdın leşker-i hümâyünğa müteveccih bolğan iridi. ^cÖmrniñ muşâffeti âhîrğa¹⁹⁷
8. yetip endîşe-i nâ-şavâb ve fikr-i bâtıl birle Gez tarafıge revân bolup öz yurtığa
9. kaçtı. Hâzret-i Şâhib-kırân Fuladnı cemâ^cati birle keyindin yiberdiler. Olar keçe
10. kündüz çoğlap Deryâ-yı Pâryâb lebide yettiler. Terken ve birâderi Turmuş tevâbi^cleri¹⁹⁸
11. birle su lebini alıp uruşka meşğül boldılar. Bolup şâhğa düşmen kim dilîr / Mişâli durur
12. küre har nerre-şîr / Yeri kim urar şîrler na^cra-yı ceng / Ne na^cra-yı¹⁹⁹ tülki ki cür^cat be-
çeng. Vaqtî ki
13. şikest olarğa tüşüp ferâkende ve girizân boldılar ve leşker-i zaper²⁰⁰-âşâr
14. ve olarnıñ ^caqabidin²⁰¹ revân boldılar. Fulad Terkenge yetip Terkeniñ atı harıp
15. iridi, atdın tüşüp Fuladnıñ atını ok birle attı ve yine tiğ havâle kıldı. Dulğa-
16. sıdın²⁰² tartıp başığa hiç âsîb yetmedi. Fulad yanıp sür^cat²⁰³ birle tutuşup
17. güştin alıştılar. Fulad ikbâl birle Terkeni yerge çaldı, başını tenidin
18. cüdâ kıldı. Turmuş birâderini çoğlap anı hem qolğa keltürüp başını tenidin
19. cüdâ kıldı. Bu iki başını alıp taht-ı saltanatnıñ pâyesige yetkürdiler. Şâhib-

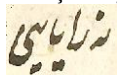
34a

1. kırân cemâ^cat-i ümerâlarını Cette tarafıge Moğulistânğa yibergen irdiler. Sabuğa
2. ve ^cÂdil Şâh vilâyetni hâlî tapıp endîşe-i nâ-şavâblar kılıp Hıttây Bahâdurını
3. ve İlçi Buğanı tuttılar ve Hemidî ki Hâzret-i Şâhib-kırân anı Endicânğa Dârü'l-fâlikğa
4. koyğan irdiler, olarğa muvâfîk boldı. Bular öz ilni Celâyir ve Kıpçaqmı cem^c kılıp
5. azm-i Şemerqand boldılar. Şehrni qavamaqmı qadem koydılar. Ol şehrnıñ
6. ehlileri tîr-i dîde-düz ve nâvek-i ciger-süz birle koymadılar ki olar şehrnıñ

¹⁹⁷ Fazladan ye yazılmış.

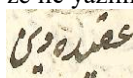
¹⁹⁸ Tı ile yazılmış ve ayın harfine nokta konulmuş.

¹⁹⁹ Metinde

²⁰⁰ Metinde ze ile yazılmış.

²⁰¹ Metinde

²⁰² Moğ. *dugulg-a* “miğfer, tolga, başlık” bk. Lessing 2003: 431.

²⁰³ Metinde

7. girdiġa yolaġay ve Emīr Aķbuġ(a) ki ħākim²⁰⁴ irdi, vāķı^canı ^carz dāşt kıldı.
8. Bārgāh-ı salţanat Kātdın ötüp Ĥāşķa yetip irdi ki bu ħaber sem^c-i
9. ^cālīġa yetti. Ol yerdin mūrāca^cat kılıp Emīrzāde Cihāngīrni çafavul kılıp ilgeri
10. revān kıldılar. Özleri tā kolġa arķadın yürdiler. Vaķtı ki Buĥārāġa
11. yettiler, leşker tertīb berip andın nüzül eylep Ribāt-ı Melikke²⁰⁵ ħayme tiktiler.
12. Şehzāde mevzi^c-i Kerminede düşmenlerge yetip iki cānibdin şaflar tartıp
13. ceng peyveste boldı. Emīrzāde Cihāngīr be-mededi'n-na^cīmü'n-naşīr muĥālifke ġālib
14. kilip olar kaçıp Deşt-i Kıpçakġa barıp Urus²⁰⁶ Ĥānġa penāh iltip mülāzım ü
15. ħādīm boldılar. Ĥazret-i Şāĥib-ķırān muzaffer ve kāmıyāb taĥt-ı salţanat-
16. meābġa sa^cadet birle nüzül kıldılar. Celāyir uluslarını ümerālārġa
17. kısmet kılıp müteferriķ ve perākende kıldılar. Emīrzāde ^cÖmer Şeyĥni
18. Endican ħükümetiġa yiberdi. ^cĀdil Şāh, Saburġa Urus Ĥān ħizmetide
19. turdı. Āĥirü'l-emr şerr ü fesād tamurları ħareketke keldi. Vaķtı ki

34b

1. Urus Ĥān yaylakġa barıp irdi, kaçārġa ^cazm kıldı. Bī-vefālīķ ġılāfidın
2. mekr-i ^cözrniġ tīġni tarttı. Ĥānniġ uç bigisi bar irdi, anıġ bilen uruş kıldılar.
3. Anı ķatl kılıp andın kaçıp Cette ulusı bilen Ķamere'd-dīn kaçıġa bardılar
4. ve anı pitne fesādlarġa delālet kıldılar. Yamanlardın heme ķopġay yamanı / fesād ü şūr
ü şerdin
5. yok zamānı.²⁰⁷
- 6.
7. Vaķtı ki Saburġa ve ^cĀdil Şāh Ķamere'd-dīnġa mülĥak boldılar; her vaķtı ki kīne oti
8. ħātırıda bar irdi, fesād şimāli birle tīz kılur irdi. Ķamere'd-dīn
9. leşker tartıp Endīcān vilāyetiġa bardı ve Hezāre-i Ķazak²⁰⁸ Emīrzāde
10. ^cÖmer Şeyĥdin rū-gerdān bolup aġġa ķoşaldılar. Şehzāde taġda
11. ķapalıp Semen atlıġ bir ķişini Ĥazret-i Şāĥib-ķırān kaçlarıġa

²⁰⁴ Kef ile mim arasına ye yazılmış.

²⁰⁵ Lam ile kef arasında ye var.

²⁰⁶ Metinde tüm geçtiġi yerlerde

ارش

²⁰⁷ Sayfa kenarında farklı bir kalemlle
der-Moġulistān başlıġı yazılmış.

²⁰⁸ Metinde dat ile.

غلبه تيمور دېگەر بار
به قمر الدين در موغولستان

ġalebe-i Teymur dīġer bār be-Ķamerü'd-dīn

12. iberip şüret-i hâlini °arz-dâşt kıldı. Bu haberdin ol hazretke
13. ğazab otı şerâre tarttı. Fi'l-hâl ol tarafige °âzim bolup ta°cîl-i
14. tamâm birle Aţbaşı mevzi°idin il hânelerini ötkürüp özi tört miñġ
15. süvâre birle kemîngâhda ârâste be-tevaqquf kıldı. Ol mevzi° ki yetti, Qamere'd-dîn-
16. niñġ kemîndin âgeh imes irdi. Ümerânı tamâm leşkeri birle düşmenniñġ
17. keynidin revân kıldı ve nâm-dârlardın sipâh beş miñġ kişi
18. cem° serdârlar andağ ki Emîr Müeyyed, Hıţây Bahâdur ve Şeyh °Alî Bahâdur
19. Aķbuğa aldılar. Hıţây Bahâdur, Şeyh °Alî Bahâdur muhâliflerğa yetmek birle söz aytur

35a

1. irdiler ve hikâyet dirâz boldı. Bahâdurluġğa ve pehlevânlık ğazab şu°lesi efrûhte
 2. boldı. Olar hem düşmen-i derrârdın tâft kıldılar ve özgeleri hem muvâfaķat
 3. körsettiler. Çünânçe Hazret-i Şâhib-kırân birlen iki yüz kişidin ziyâde
 4. qalmadı. Bu hâlde Qamere'd-dîn fırsatı ġanîmet kılıp tört miñġ süvâr-ı kinedâr ve tiğ-
 5. ġüzâr birlen kemîngâhdın çıķıp tâft kıldı. Tiğ-i mekîn bî-muhâbâ tartıp rû-yı intiķâm²⁰⁹
 6. Hazret-i Şâhib-kırânğa koydı. Ol hazretke ilhâm-ı devlet-i rûz-efzûn-ı
-
7. maşdüka-i ²¹⁰ be-ġuş-ı cân yetküzüp hiç ġüne
 8. vehm-i ıztırâb mübârek hâtırğa yol tapmadı ve özge kişilerini isticâlet²¹¹
 9. körsetip tevret(?)²¹²-i dil berür irdi ki zafer-i firûzî baħşış-i mülk ü bâbdın
 10. turur ne leşkerniñġ ve esbâbnîñġ tolasıdın; merdâne bolmaķ kerek. Eger endek
 11. süstluķ piş keltürseñġizler iş iligidin kiter. ²¹³

²⁰⁹ İlk dişte ye noktaları da var.

²¹⁰ Bu satırdaki ayette sonradan tamamlanmaya çalışılan harf eksiklikleri vardır. Aslı için bk. Bakara 2/249.

²¹¹ Metinde

²¹² Metinde

²¹³ Metinde buradan 16. satırın başlarına kadar Farsça bir şiir bulunmaktadır: *Be ġuft ĩn ber-gerd-i merkeb zi-câyî be-meydânî der-âmed bi-°avn-i Hudây: Hemîzed be-tiğ ... ġürz-i ġirân / Hemî-tâft der ġamle her sū °inân // be-her ġamle šalâ (?) fekendî niġûn / be-her zaġm cüyî birândî zi-hûn // be-hem(e)-şân ber-efkend yek-pâregî / hemî-rând tâ-ķalb ki bâregi (?) // ber-ĩn ġüne ân ġusrev-i ercümend/be-ġürz (ü) be-tiğ-i sinân u kemend // şikest ü bürîd u fikend u nişest / ser-endâz-ı ser u gerden u pây-ı düst.*

مرکب زطیعی بمیدار در آمد بعون خدای همی ز بد تیغ دیگر زران همی تفت
 در هم سوسو عنان بر حمله صلح کند ی کون بدست زخم جوی براندی زخون
 بهم شان بر اکت یکبار که همی رازنا قلب که تا کی برین کون آن خسروار محمد
 بکر ز بد تیغ سنان و گمت شکست برید و فکند و نشسته سر انداز سر و کون

12-15.

16. **دبای و دست** ve çün Hâzret-i Şâhib-ķırân-ı kâmkâr ol kâr ü bârda²¹⁴ nefsi
 17. mübârek birlen mübâderet körsetip ve kûşîş kılıp emşâl-i ol
 18. haber netîce-i te'yîdât-ı âsmânî turup bolmas. Sipâh-ı nuşret-penâhî
 19. müzdâd-ı merdî merdânelık berdiler ve endek neferi²¹⁵ tört miñg kişi ve nâm-dâr-ı

35b

1. kîne-güzârı berhem (ü) şikeste kılıp münhezim ve perâkende kıldı. ²¹⁶ **نبات زمین کار است**
 2. **کیزدان دهد نصرت برتری** Ve eger aĥvâl ve evzâ^c-ı ol ĥâzret ve ġarâyib-i eṭvâr ve âşâr-
 3. larını fikret (ü) vuķūfdın te'emmül kılsun yaķînga peyvend bolur ki zâhir ve bâtın
 4. ol büzürgvâr-ı gerdün-iķtîdârda maṭrah-ı envâr-ı te'yîdât-ı ilâhî bar ikenni ol kün ki
 5. be-ĥaseb-i zâhir, a^czâ ve cevâriĥ-i şuver-i ol ĥâzret andaķ eşeri zuhûrga peyvest boldı.

6. Be-ĥaseb-i bâtın ki derîçeĥâ²¹⁷-yı ĥavâs be-ĥükmi **وجعلنا لکم سبائا** perde-i ĥ^vâbda
 bağlanıp ħaldı
 7. ve nefsi ħuds-i sirişterleri müteveccih-i bâtın boldı. Ez²¹⁸-şafâ-yı âyine-i ĥamîr-i münîr
 şûret-i Şeyĥ
 8. Burĥâne'd-dîn Kılıçdın raĥimeĥullâĥ ve rıdvâneĥu ^caleyĥ be-ṭarîķ-i rüyâ-i şâliĥa ki
 nübüvvetdın kırķ
 9. altı cüz'din²¹⁹ biri irdi, müşâĥede körsetti. Edeb-i tamâm birlen anıñg ħaşıġa barıp

²¹⁴ Metinde **نارده**

²¹⁵ Nun yerine te harfi yazılmış.

²¹⁶ Metinde buradan ikinci satırın başlarına kadar Farsça iki mısra bulunmaktadır: *Nebâşed çün in kârĥâ serserî /ki yezdân deĥed nuşret ü ber-terî.*

²¹⁷ Metinde **دریجا**

²¹⁸ Ze noktası konulmamış.

²¹⁹ Metinde hemze yok.

10. ferzend-i ercümend Emîrzâde Cihāngîr, anı²²⁰ Semerķandda bîmâr koyup kelip irdiler,
11. istimdâd be-himmet körsetti ki ferzendni Huda(-yı) Teâlâdın tilemek. Şeyh ayttı:
12. Huda birlen bol.²²¹ Zîkr-i ferzend bolmadı ve çün²²² uykuğın fâriğ boldı,
13. bildi ki ol kabza ne ber-vaķf, dil-hvâh bolmasa kerek. °Inâyet-i nigerân-ı hâtırdın Yo(l) Kutluğ²²³ ki
14. ve pür-hâş-ı ol hâzret irdi, haķ fütüp Seng-i Köldin iberdi tâ haber-i tahķik
15. keltürgil dip. Yene ferzend bâreside hvâb-ı perîşân kördi. Melâl-i
16. hâtır-ı mübâreki ziyâde boldı ve ümerâ ve mülâzımlarını ayttı: Gümân etedur-min ki ferzendim-
17. din cüdâ kaldım, anıñg hâlini mendin püşide kıla-sizler. Olar yükünüp
18. kâsem-i ğalîz birlen and içtiler ki ve °aķâķdın mü'ekked²²⁴ kıldılar, biz bende-
19. lerniñg ol ma°nadın vuķūflarımız yok ve şehzâdeniñg hâlidin haberimiz

36a

1. yok ve andın köç kılıp revân boldılar. Señger Yığaçda Kâmere'd-dînge yettiler.
2. Uruş peyveste boldı ve diğeri bâre hezîmet tapıp kaçtı ve Emîr²²⁵
3. Uç Kara ańga tegemişlik²²⁶ kılıp arkadın revân boldı ve çün pâre
4. yol yürdiler. Kâmere'd-dîn sekiz mertebe nökerleri birlen yandı. Anı arağa alıp
5. zaħm-ı tîr birlen atını yıķıttılar²²⁷ ve ańga hem zaħm-ı tîr bisyâr tegdi. °Āķıbet
6. piyâde haste emân-ı cân taptı ve Pulâd Bahâdurniñg iligi ol uruşda tîr
7. zaħmdın mecrûh bolup irdi. Kâzârâ ol yolğa ot tüşüp irdi.
8. Pulâd Bahâdur hvâhladı ki ol otını pest kılay dip, zaħmet-i keşretdin cerâhâti

²²⁰ Nun noktası konulmamış.

²²¹ yazılıp iptal edilmiş.

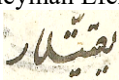
²²² Kelimeden sonra *bildi ki* yazılıp iptal edilmiş.

²²³ Metinde

²²⁴ Kef ile dal arasında ye var.

²²⁵ Kelimeden sonra yazılıp üstü çizilmiş.

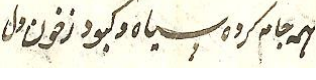
²²⁶ Şeyh Süleyman Efendi (1298), *tegemiş*, s. 109

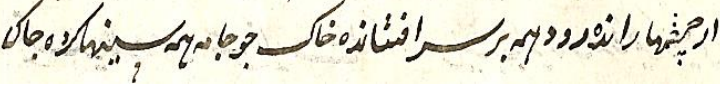
²²⁷ Metinde , krş. Necip 1995, *yıķıtmak / jikıtmak* s. 468, 183.

9. ziyāde boldı. Ol renc birlen ötti.²²⁸

10. Çün Hāzret-i Şāhib-ķırān Anaķumdın²²⁹ mūrāca^cat

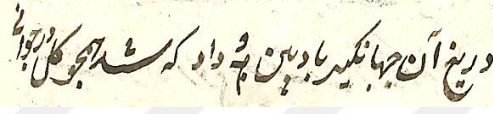
11. kıldı, Seyhündin ötti; be-dārū's-saltanat²³⁰ Şemerķand yetti. Tamām erkān-ı devlet

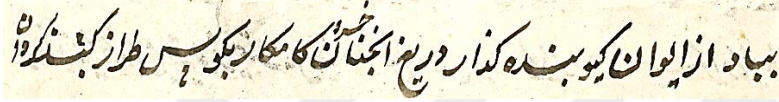
12. ve a^cyān-ı memleket, ekābir (ü) eṣrāf.²³¹

13.

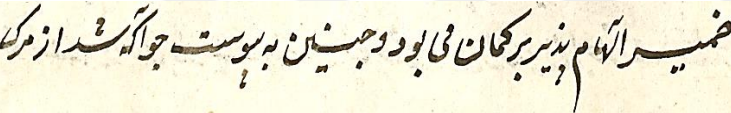
14. İstikbāl resmi birlen mübāderet²³² körsettiler ve mecmū^c-ı ḫalāyık müteveccih

15. başlar bürehne kılıp ve palas ve nemedler gerdenlerige asıp şehrdin birün

16. giryedin mevci ḫün keldiler.²³³

17.

18. yetkürüp. Hāzret-i Şāhib-ķırānga ol ḫāl körüp ança²³⁴

19.

²²⁸ Sayfa içinde ve kenarında farklı bir kalemle

 zıkr-i vefāt-ı Emīrzāde Cihāngir, mūrāca^cat-ı Teymur be-Semerķand başlığı eklenmiş.

²²⁹ Elias-Ross 2006'da *Atakum*, s. 210.

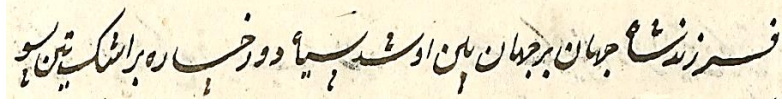
²³⁰ Metinde

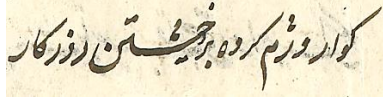
²³¹ Metinde 14. satıra kadar Farsça mısralar bulunmaktadır: *Heme cāme kerde siyāh u kebūd / Zi-ḫün-ı dil ez-çeřmhā rānde rüd // Heme ber-ser (ez-ğussa *Fard 2004:74'te ber-ser'den sonra ez-ğussa var) eřřānde ḫāk / Çü cāme heme sīneha kerde çāk.*

²³² Metinde *mübārezet*.

²³³ Metinde 18. satıra kadar Farsça kısım bulunmaktadır; bu kısımda bazı eksiklik ve karışıklıklar vardır. Bu sebeple metin, Fard 2004: 76'daki mısralara göre parantez içinde gösterilerek tamir edilmiştir: *dirīg ān Cihāngir-i bā-dīn ü dād / ki řüd hem-çü gül der-cevānī be-bād // Ez-eyvān-ı keyv(ān) (*metinde bende yazılmış Fard 2004: 76'da keyvān) güzār(ānīde) (ve řadā-yı nevhā-yı) / dirīg an-çünān ḫüsrev-i kām-kār. Be-gū(ş)-ı řürāz-ı günbed-i gerdān.*

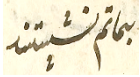
²³⁴ Metinde 36b/2'ye kadar Farsça kısım bulunmaktadır: *be-güvāhī zamīr-i ilhām-peźīr ber-gümān mī-būd ve çünān be (yaķān Fard 2004: 76) peyvst. Çü āgeh řüd ez-merg-i ferzend-i řāh/ cihān ber-cihān-bīn-i ü řüd siyāh // dü ruḫsāre pür eřķ (ü) ten sügvār / dijem kerde ber-ḫīšten rüzgār.*

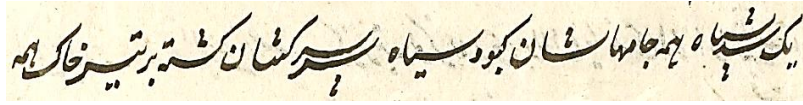
1.

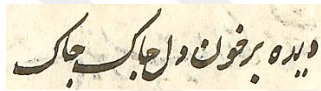
2.

Ḥazret-i Şāhib-kırānıñg qademiñg hōş-

3. vaqt hürremligi bu memleketke bu vāqı^ca-i cān-güdāzdın²³⁵ mātem-hāne boldı. ²³⁶

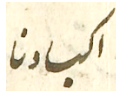

4.

5.

Ḥazret-i Şāhib-kırān bu vāqı^cadın be-ḥükmi

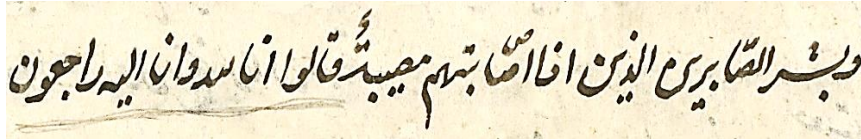

6.

ya^cnī ferzendlerimiz cigerlerimizdur, be-ğāyet maḥzūn ve ğam-nāk

7. boldı. Ammā vaqtı ki rāy-ı ^cālileri añga ^cālemge her mümkinniñg²³⁷ fānī bolmağlıķı vācibāt

8. qābilesidindur ve her ḥādīşeniñg dāyim bākī bolmağlıķı mümteni^cāt maqūlesidindur

9.

niñg

10. beşāretini ol cerāhatke merhem kıldılar. Şehzāde-i sa^cīd-i merḥūm rūḥıga

11. envā^c-ı ḥayrāt ve şadaqāt-ı müsteḥaqlar becā keltürdiler. Resm-i aş ve ta^cām fuqarā

12. mesākīnlerga becā keltürdiler. Ve cesed-i şerīfni Kīş mevzi^ciğa naql kılıp anda defn

13. kıldılar ve ^cimārāt be-ğāyet ^cālī dil-keş yasadılar. Müddet-i ^cömr yigirme yıl

14. irdi. Andın iki oğul qaldı. Biri Emīrzāde Mirza Muḥammed ki Ḥānzādedin irdi.

15. Yene biri Emīrzāde Pīr²³⁸ Muḥammed, Baḥt-ı Melik Ağadın ki İlyās Yesügeniñg²³⁹ kıızıdur;

16. şehzāde-i merḥūm vefātıdın kırk künden soñg vüçüdga keldi. Anıñg vāqı^ca-i

17. vefātı tāriḥdin yete yüz yetmiş yetede ufq-ı uy yılı irdi. Emīrzāde Sey-

²³⁵ Önce zel yazılmış, sonra noktası iptal edilmiş.

²³⁶ Metinde 5. satırın başlarına kadar Farsça mısralar bulunmaktadır: *Be-mātem nişestend yek-ser-i sipāh / heme cāmehāşān kebūd u siyāh // ser-i serkeşān küşte ber-tār ḥāk / heme dāde pūr-hūn dil çāk çāk.*

²³⁷ Kef ile nun arasına ye yazılmış.

²³⁸ Kelime ye'siz yazılmış.

²³⁹ Elias-Ross'da ve Yezdî'de *İlyās Yesürî/Yesurî* (Ross 2006: 211, Yezdî 2013: 115).

18. fe'd-dīn bu ḥādīşeniṅ vuḳū'ıdın bu cihān-ı ḡaddār-ı nā-pāydārniṅ kār (ü) bārıdın
19. ḥātırı melāl bolup Ḥāzret-i Şāhib-kırānđın icāzet taleb kılıp müteveccih-i²⁴⁰

37a

1. Ḥicāz boldı.²⁴¹
2. Vaḳtī ki Şāhib-kırān ferzendiniṅ melālلیḡı vāsıtasıdın tedbīr-i maşlahat-ı
3. salṭanat ve zabṭ-ı umūr-ı memleketdin köṅgli savıdı a'cyān (ü) ümerā (ü) noyanān²⁴²
4. pāye-i taht-ı ḥilāfetde ḥāzır bolup zemīn-i bendelikni ihlāşları birle büse kılıp
5. devlet-ḥvāhlıḡ zebānı birle 'arz dāşt kıldılar ki ḥikmet-i ḡādir-i cihān-āferīn
6. te'ālā ve teḡaddes, nizām-ı 'ālemni pādīşāhān-ı kāmkarlar vücūdlarıge vābeste
7. kılıpdur ve benī ādem emn (ü) emānı ki maḡşūd āferinişdin ol turur pādīşāh-ı
8. cihāndārlar siyāseti²⁴³ ve 'adlniṅ vāsıtası birle tüzüpdurlar. Eger
9. Şāhib-kırān ḥātır-ı ḥümāyūnları aldıda rızā-yı perverdīgār-ı 'ālem boludurḡan
10. bolsa ḥiç vesīle dād suraḡdın ve ra'ıyyet-perverlikdin yukarı
11. yoktur. Çerāki server-i 'ālem 'aleyhi's-şalāt ve's-selām aytıpdurlar ki bir sā'at-
12. lik 'ömrige dād (ü) 'adlğa meşḡul şarf boladur, altmış yıllıḡ
13. ṭā'at ve 'ibādetdin bihterdur. 'Adl kıl kim köṅül vilāyetide
14. şāh-ı 'ādil nübüvvet işiki ḡaḡar. Ḥāzret-i Şāhib-kırān bu bendeler-
15. niṅ²⁴⁴ sözlerini maḡz ihlāş ve hevā-ḡāhī ṭarīḡası birle ḡabül tuttu. Tedbīr-i
16. maşlahat-ı memleketi üçün tertīb-i leşker fermān berdi. Ve anda ḡaber yetti ki
17. 'Ādil Şāh Celāyir neçē kişi birle Kūhistān-ı Ḳaraçukıda ser-geşte yürüy-
18. durlar. Ḥāzret-i Şāhib-kırān Ḥvāce Kökeldaş ve İlçi Buḡa birlen
19. on beş²⁴⁵ süvār anıṅ talebide iberdi. Şemerḡandge şeb-ḡirlik kılıp revān

37b

1. boldılar ve Otrarğa yettiler. Ol cemā'atdin çıḡarıp baht-cüy 'Ādil Şāh
2. iştiḡāl körsettiler ve anı Aḡmuya mevzi'ide ḡollarıḡa keltürdiler. Be-ya-

²⁴⁰ Sayfa sonuna ayak (murākıp) olarak yazılmış. Sonraki sayfada yazılması unutulmuş.

²⁴¹ Sayfa kenarında farklı bir kalemle *Moḡulistān* başlıḡı eklenmiş.

²⁴² Metinde

²⁴³ Elif'ten sonra sin yerine sat yazılmış.

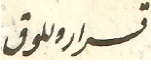
²⁴⁴ Çokluk eki iki defa yazılmış.

²⁴⁵ beş kelimesi, çıkma işareti (v) ile sayfa kenarına yazılmış.

3. saḳ yetkürdiler. Aḳmuya meyl turur ki taḡnıñ ğüftesinde Ƙaraçuḳ ƙalıp
4. tururlar. Ƙaravulluḳ²⁴⁶ cihetdin andın Deşt-i Ƙıfçaḳ ƙarafiḡe ihtiyāt
5. körsetürler ve Sabuḡa ki bāḡi bolup ƙaçıp irdi, iki yıldın
6. soñḡ °aḳl yol başlap yene dergāh-ı °ālem-penāhḡa yüz keltürdi. Merḡamet-i²⁴⁷
7. pādşāhane birle günāhını °afv ƙılıp öz ƙavmniñ emirlerin °aṭā ƙıldı
8. ve rāy-ı °ālem-ārāyları Emirzāde °Ömer Şeyḡni Aḳbuḡa birle ve Hıṭāy Bahādur yene
9. ümerāylarıḡa emr ƙıldı: Ƙamere'd-dīnniñ ƙaşdıda revān boluñḡlar ve anıñ °azl
10. ve ḡarābıda cidd-i tamām kūşiş ƙılıp sa^cy²⁴⁸ körsetiñḡler dip olar
11. be-fermān (ü) emr teveccüh ƙılıp ta^cil birle revān boldılar. Ƙara²⁴⁹ Tö(be)niñ beyābānıda Ƙamere'd-dīnḡa
12. yettiler; devlet (ü) iḳbāl ƙahrı²⁵⁰ birle tiḡ-i zümürüd-rengni anıñ cengide²⁵¹ yāḳūt-ı rummānī
13. rengide²⁵² boyap hezimet berdiler. Ƙamere'd-dīn ƙaçıp leşker-i uluslarını
14. ḡāret ƙılıp ḡanīmet-i bisyār ve esir-i firāvān birle yandılar.
15. ²⁵³
16. Vakti ki sipāh-ı nuşret-şi^cār ḡanīmet-i bisyār birle
17. ƙaraf-ı Cettege, °ibāret-i Moḡulistāndın turur, yanıp keldiler; Ḥazret-i Şāḡib-ƙırān
18. hem ol yılda diḡer bāre ol ƙarafge °azīmet fermānladılar. Emir Musāniñḡ
19. oḡlı Muḡammed Bik ki ol, ḡazretniñ şeref-i kiyev oḡulluḡḡa ser-firāz irdi,

38a

1. Emir °Abbās, Aḳ(te)mür Bahādurnı²⁵⁴ be-resm-i çafavul ilgeri revān ƙıldılar.

²⁴⁶ Metinde

²⁴⁷ Metinde kelimeye harfleri eklenmiş.

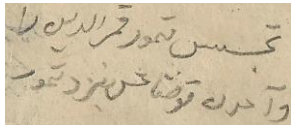
²⁴⁸ Sat ile yazılmış.

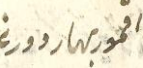
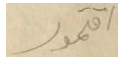
²⁴⁹ Rı üzerinde şedde var.

²⁵⁰ Kaf ile he arasında elif var.

²⁵¹ Metinde

²⁵² Metinde

²⁵³ Farklı kalemle sayfa kenarına 15 ve 16. satırın karşıısına, Farsça *Tecessüs-i Teymur Ƙamerü'd-dīnrā ve āmeden-i Toḡtamiş be nezd-i Teymur* başlıḡı yazılmış.

²⁵⁴ Metinde Satır üstüne ise farklı bir kalemle yazılmış.

2. Olar be-fermān (ü) yarlıg kiçe kundüz yürüp Buğam Aştı Kölde Kamere'd-dīnga yetti-
3. ler. Ceng-i merdāne eylep Kamere'd-dīni kaçurup ilni fiyāde kılip tārāc kıldılar
4. ve halkını berde²⁵⁵ kılip esir kıldılar. Hazret-i Şāhib-kırān-ı kāmkar özleri tā²⁵⁶ mevzi^c-i Koçkar
5. meded birle bardılar. Cem^c-i cālileriga yetkurdiler ki Tohtamış Oğlan Urus Hān-
6. dın vehm-nāk bolup rü-yı ümmidni dergāh-ı cālem-penāhga keltürgen irmiş.
7. Hazret-i Şāhib-kırān Emir Tümen Özbikni be-resm-i istikbāl²⁵⁷ fermān kılip anı
8. iczāz (ü) ikrām birle kelturdiler. Özleri sa^cadet birle Muğal yolıdın²⁵⁸
9. rücū^c kılip Özkendde nüzül kıldılar. Andın sonğ devlet (ü) iqbāl birle
10. Şemerqandga nüzül kıldılar ve Emir Tümen Tohtamış Oğlanını alıp kelip
11. ümerā ve erkān-ı devletni Hazret-i Şāhib-kırānga yetkurdiler. Şāhib-kırān
12. anıñg kademini cāziz ve kirāmī tutup mekārīm-i ahlāk birle pādīşāhāne mu^cazzez
13. ve mükerrrem kıldı. Be-resm-i toy çendān māl-i gānīmet, dürr (ü) cevāhir, hil^cat ve kemer ve silāh
14. ve hayme ve hargāh ve iki otağka berdiler. Vaşfi beyānga sıgmağay, şerh
15. qalemge kelmegey ve anı kemāl-i ihtimām ve itmām birle oğlum didi.
16. Emir Kamere'd-dīniñg kārı. Moğul uluğlarıdın andağ
17. işitilipdur ki Kökçe Kaçurada (?)²⁵⁹ añga istiskā cāriz boldı. Ol miqdārga yetti ki
18. dabusını aşır zerdāb²⁶⁰ bolup aqtı. Ol hāletde Emir Temür leşkeri-
19. niñg haberi yetti. Añga ol miqdār kuvvet yok ki atda oturup cinān (ü) cılavını

38b

1. fayşal berelgey. Anı çengālınıñ içige kirküzüp nökerleridin iki kişini hem-rāh
2. kılip neçe künlük ozuk birle koydılar ve ol çengāl içre anı her çend tecessüs
3. ve teftiş körsettiler, hiç eşerī andın tafmadılar, ne mürde ve ne zinde. Anıñg
4. şerri halkınıñ başıdın kem boldı. Andın sonğ Emir Temür Moğulistān-
5. dın hātırı āsüde boldı. Altıncı mertebe Moğulistānga müteveccih bolmaq birle fi'l-cümle

²⁵⁵ Metinde

²⁵⁶ Metinde ye ile.

²⁵⁷ Metinde

²⁵⁸ Elias-Ross 1895: 50'de *direction of Inaghu*; Elias-Ross 2006: 213'te *Yabagu yolu* olarak geçer. Dipnotta kelimenin okunuşunun açık olmadığı belirtilir ve farklı ihtimallerden bahsedilir.

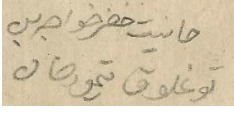
²⁵⁹ Metinde

²⁶⁰ Metinde zel ile yazılmış.

6. Moğulistānda emniyyet peydā (boldı).
7. ²⁶¹ Sābıkā semt tahrīr bolup irdi. Tuğluq
8. Temür Hānnıᅇ āhirīn ferzendleri Hızr H'āce Hān iken; ᅇadd-i rızā^cda
9. qalıp irdi. Mīr Aᅇa ki Emīr Hūdāydādniᅇ anası bolᅇay anı
10. Qamere'd-dīn ta^crīzdin ᅇalās²⁶² kıldı. Hızr H'āce Hān sinn on ikige yetti. Anı Emīr
11. Qamere'd-dīn vehmdin Kāşqardın qaçurdılar. Emīr Hūdāydād²⁶³ ᅇ'āhladı ki
12. mu^ctemed kişilerini hem-rāᅇ kılgay. Mīr Aᅇa māni^c keldi²⁶⁴ ve ayttı ki mülāzımlarıdın²⁶⁵
13. kişi hem-rāᅇ kıлмаᅇıl kim bī-kibār ᅇān bolsa bu ᅇalk nā-çār mu^cteber bolur-
14. lar ve ferzendleriᅇᅇā düşmen bolurlar. Öz mülāzımlarıᅇᅇdın özᅇe
15. kişini hem-rāᅇ kıлмаᅇıl. On iki kişi erāzildin²⁶⁶ hem-rāᅇ kıldı, her qaysı-
16. ları ümerā boldılar. Bu zamān olarnıᅇ neslidin bar tururlar. Ez-cümle biri
17. Çekreki²⁶⁷ anıᅇ nesldin turur²⁶⁸ ve dīᅇer Şayyādi irdi ve Çalışdın
18. ümerā-yı Quşçı²⁶⁹ anıᅇ nesldin turur. Ol cümledin ança emāretke yetti, bular
19. irdiler. Mā-bāᅇi barça şāᅇib-i menāşib²⁷⁰ irdiler. Bi'l-cümle Hızr H'āce Hān da ᅇümān

39a

1. turur ki Kāşkar Bedaᅇşān arasında taᅇlarda bolᅇay. Emīr Qamere'd-dīnnıᅇ
2. mülāzımlarıdın elᅇāl ᅇaber taftılar ki ol taᅇlardın qaçıp ᅇoten Taᅇlarıᅇa
3. barıp tururlar. Anda hem mütevehhim bolup Sarıᅇ Uyᅇur²⁷¹ ve Lob ve Ketek²⁷²
4. ᅇarafıᅇe bardılar. On iki yıl ol ᅇudūda baş illtiler. Çün Qamere'd-dīn ^cālem-
5. din ötti, ᅇalāyık ᅇānnıᅇ ᅇalebide boldılar. Emīr Hūdāydād kişi iberdi,

²⁶¹ Sayfa kenarında farklı bir kalemle ᅇānīyet-i Hızr H'āce bin Tuᅇluq Teymur Hān yazılmış.

²⁶² Metinde -dīn ᅇalās, ta^crīz kelimesinin üzerine yazılmış.

²⁶³ Metinde kelimededen sonra vav harfi de var.

²⁶⁴ Farklı bir el (x) işaretiyle çıkma yapmış ve sayfa kenarına kıldı yazmış.

²⁶⁵ Ze ile mim arasında ye var.

²⁶⁶ Metinde

²⁶⁷ Metinde farklı bir kalemle kelimeye ^(x) işareti koyularak *kim ümerā-i Tācī* şeklinde sayfa kenarına not düşülmüş.

²⁶⁸ Metinde farklı bir kalemle kelimeye ^(xx) işareti koyularak *ve dīᅇer Tācī irdi; H'ārezmdin ümerā-i Küncī anıᅇ neslidin turur* şeklinde sayfa kenarına not düşülmüş.

²⁶⁹ Metinde farklı bir kalemle kelimeye ^(xxx) işareti koyularak *laᅇab Kōkeldaş* şeklinde sayfa kenarına not düşülmüş.

²⁷⁰ Metinde

²⁷¹ Metinde gayın harfinin başı belirsiz.

²⁷² Metinde *Letek* yazılmış. Sayfa kenarında ise farklı bir kalemle *Uyᅇur ve Ketek ve Cerᅇān* yazılmış.

6. Hızır H^vāce Hānı ol hūdūddın keltürdiler, hān köterdiler. Moğulistān
7. mühimmātğa yine revnaķı peydā boldı. Hāzret-i Şāhib-ķırān birlen muşālaħa
8. kıldılar ve Tevekkül²⁷³ Hānım ki maħdūre²⁷⁴-i mahzūrāt-ı ʿiffet-me’āb-ı
9. hāniyyetdin irdi, Emīr Temürge fermān kıldı. Zafernāmede andağ
10. müşebbet²⁷⁵ turur ki şerhi tavīl turur. Hūlāşaşı²⁷⁶ ol turur ki hān ol eyyām-ı salţanatda
11. Hıţāy tarafda ğazāt kıldı. Tūrfan ve Kāra H^vāce dāhil-i Hıţāy irdi; ol
12. hūdūdniñ uluğı irdi. Anda ğazāt kılıp fetħ kılıp İslāmğa kirgürdi.
13. Hālā dārü’l-İslām turur ve pāy-i taht-ı Moğul hānları Kāşķardın soñġ
14. anda turur. Naķldur ki ol ğazātta ol memleketni ber-vech-i şer^{c277}-i şerīf
15. kısmet kılıp tururlar. Hānnıñ naşibesige²⁷⁸ bir atlas ve bir küg uy
16. tüşüpdur. Maķşūd ol ki hān kemāl-i enşābda irdi, Emīr Temür anıñġ
17. zamānıda dārü’l-ķarārga rıhlet kıldı. Zafernāmede kelipdur ki Emīr Temür
18. memleketlerni musaħħar kılgandıñ keyin mağrib ve şimāli ve cenūbıġa müteveccih bolup
19. andın maşrıķ tarafıge müteveccih boldı. Anıñġ a^czam(ı) Hıţāyduur. Leşker tertīb

39b

1. berürge fermān kıldı, anıñġ şerhi tavīl (ü) muħammel ol ki alte yüz miñġ leşker tertīb
2. körsetti. Leşkerge yete yıllıķ ʿulūfe berdi. Hıţāy Māverā’ü’n-nehr arasında ābādlıķ kemrek
3. turur. Andın soñġ ozuķnı tola kıılmaķnı mübālağalar kılıp fermān kıldı
4. ve her kişi iki inek ve iki öçkü alsunlar, eger ozuķ tamām bolsa sūt içsünler.
5. Bu minvār²⁷⁹ birle leşkerge tertīb berip Şemerķanddın revān boldılar. Ol
6. zemistān Türkistānda kışlaķ kıldılar. Hızır H^vāce Hāngā kişi iberdi-
7. ler ki bu yıl zirā^catnı mümkün²⁸⁰ bolsa be-kemāl sa^cy kılsun tā ki leşkerge ozuķ
8. bisyār bolğay. Biz evvel taraf-ı Hıţāy baradur-miz. Bende atamdın kerrāt (ü) merrāt

²⁷³ Metinde te noktaları konulmamış. Sayfa kenarında farklı bir kalemle *Tevekkül Hānım* yazılmış.

²⁷⁴ Metinde

²⁷⁵ Metinde sin ile yazılmış.

²⁷⁶ Metinde . Muhtemelen kelimenin sonundaki a düşmüş ve -sı iyelik eki de sat üzerinde şedde ile konuşma diline göre gösterilmiş.

²⁷⁷ Satır üstünde ince kalemle eklenmiş.

²⁷⁸ Kelimededen sonra bir de vav yazılmış.

²⁷⁹ Mim'den sonra ye de var. Sayfa kenarında farklı bir kalemle *minvāl* yazılmış.

²⁸⁰ Kef ile nun arasında ye de var.

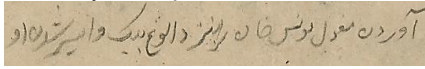
9. eşitip turur-men ki ol bahār Kül Töbe²⁸¹ -ki mevzi^c-i meşhūr Cette turur- kıımız yaŋı
10. çıkkān irdi; resm-i qādīm birle ol künde toy kıldılar. Emīr Hūdāydād kıımız
11. ayakını hānnıŋ aldıda tutup turğan irdi. Erkān-ı devletdin
12. biri haber yetkürdi ki Emīr Temūr ilçisi yetti dip ve ança mazmūn-ı kitābet irdi,
13. °arzge yetkürdi. Hān ayttı ki müşkil hāl turur ki kuvvet berāberlik yok; nā-çār
14. konalğa ve sürün berip hārāc-güzārılık kıılmaq kerek. Kıımız, hānnıŋ
15. iligide bu endiŋege yir dökti. Emīr Hūdāydād °arz ayttı ki hālen cām-ı rāhatnı
16. cür'a kıılmaq kerek; kārın Hūdāğa koyğay-miz. Köŋgölni rence eyler kelmegen kün
ğuşşası.
17. Aydur pest uşol bihter ki taŋla kārın taŋlağa koyğay-miz. Uşol hāletde haber yetti ki
Emīr
18. Temūr öldi. Hemeler hoş-hāl boldılar ve şükr-güzārılık kıldılar ve müşkillik
19. aradın köterildi.²⁸²

40a

1. Vaqtı ki Irazan Barın ve Mirek Türkmān²⁸³nıŋ haberini Uluğ²⁸⁴ Bik
2. Mirzā eşitti, Şemerqānddın bād-reng²⁸⁵ yetip keldi ve merdüm-i Moğula va^cde-i °ulūfe
birle
3. ümīd-vār kıldı ve ayttı ki her bir öylük cüdā cüdā kelsün, qal^cadın ötüp °ulūfe
4. üçün at fütügeyler. Her kişi Moğuldın bir öylük cüdā cüdā kelip qal^cage °ulūfe²⁸⁶ üçün
5. kirip yene bir dervāzedin çıkar irdi. Cem^c bu dervāze turdılar. Ol dervāzede
6. olturdılar ve ehllerini esīr kıılır irdiler. Her kişi ki qal^cage kirür irdi, arqa-
7. sıdaki anıŋdın haber almas irdi. Andağ ki neçe künde bu mühimni²⁸⁷ Uluğ Bik tamāmığa

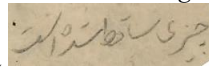
²⁸¹ Sayfa kenarında farklı kalemle *Kök Töbe* yazılmış.

²⁸² Sayfa altında farklı bir kalemle

Āverden-i Moğul Yūnus Hān-rā

be-nezd-i Uluğ Bik ve esīr şoden-i ū başlığı yazılmış. Bir de sayfa kenarına

Çzī sākıŋ şode

²⁸³ Metinde

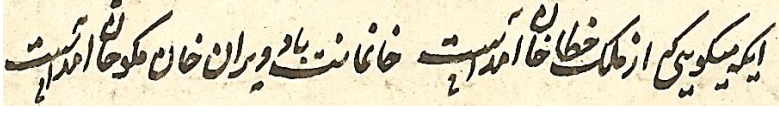
²⁸⁴şeklinde yazılmış.

²⁸⁵ Nun yazılmamış.

²⁸⁶ Vav yazılmamış.

²⁸⁷ Fazladan ye yazılmış.

8. yetkürdi, Yunūs Hānı ğanīmetdin beş hişsesi birle қоşup atası Şahruḥ²⁸⁸ Mīrzāğa
9. pīşkeş kılıp yiberdi. Hān on üç yaşar irdi. Vaqtī ki Şāhruḥ Mīrzā
10. aldığa bardı, Mīrzā Uluğ Bikni hānning cihetidin Hıtağa nisbet berip hānı
11. esirler katārıdın cüdā kılıp izāf-ı mihrbānī bile pederāne şefkatler kılıp Mev(lā)nā
12. °Alī²⁸⁹ Şerefü'd-dīn °Alī Yezdīğa tapşurdu ki hizmet-i Mevlānādın kesb-i fezāil kılgay. Mevlānā-
13. dın hānning atığa mu°ammā bisyārdur ve eş°ar ü kaşideler bisyār. Ez-ān cümle bu ki
14. ²⁹⁰ Hāşıl²⁹¹
15. ol ki on iki yaşar hizmet-i Mevlānā terbiyetde irdiler ve kesb-i fezāil andağ ki şāyed
16. bāyed devr kıldılar tā hizmet-i Mevlānā ḥayāt irdiler, hān hem-rāh-ı Mevlānā
17. irdi. Vaqtī ki Mevlānā vefāt taptı, Yezddin be-ṭaraf-ı °Irāḳ ve °Arab ve Pārs
18. müsāferet ihtiyār kıldı. Tā yigirme tört yaşar bolğunça Mevlānā
19. hizmetide irdi. Qırq birinçi yılda yine Moğulistānğa kelip pādşāh boldı ki

40b

1. boldı²⁹² ki pat fırsat şerḥ tafur.
2. Vaqtī ki Yūnus Hānı İrazan ve Mīrek Türkmān²⁹³ Şemerḳandğa
3. kiltürdi, tamām Moğulistān İsen Buğa Hānğa qarār taptı; tamām ümerā hizmetde
4. boldılar; mühimmāt-ı hān tamām serencām taptı. Emīr Seyyid °Alī bu işde bisyār
5. sa°ylar kıldı. Vaqtī ki hān qarār taptı, Emīr Seyyid °Alī hāndın ruḥşat-ı Kāşkar
6. ṭaleb kıldı. Çerāki Kāşkar andağ ki mezkūr bolğan irdi ki H°āce Şerīf Kāşkarī
7. Kāşkarı Mīrzā Uluğ Bikke berip Mīr Seyyid Aḥmed ki²⁹⁴ Emīr Seyyid °Alīning atası-
8. dur anı қоğlağan irdi. Mīrzā Uluğ Bik, Mīr Sultān Melik Duladaynı

²⁸⁸ Metinde yazılmış, sonra ze noktası silinmiş.

²⁸⁹ Fazladan yazılmış.

²⁹⁰ Metinde bu satırda Farsça mısralar bulunmaktadır: *Ey ki mīgūyī ki ez-mülk-i Hıta Hān āmed est / Hānumānet bād vīrān hān megū cān āmed est.*

²⁹¹ Metinde sat ile lam arasında ye var.

²⁹² Metinde fazladan yazılmış.

²⁹³ Metinde

²⁹⁴ Metinde kef-he

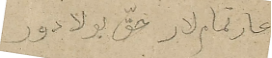
9. hükümet-i Kāşkarğa yibergen irdi. Andın keyin Hācī Muḥammed Şāyeste²⁹⁵ atlık
10. kişini ta^cyīn²⁹⁶ kılgan irdi. Andın keyin Pir Muḥammedī Barlasnı yibergen irdi.
11. Mīr Seyyid ^cAlī ^carżge yetkürdi ki bu vaqtda ki fırsat bardur Kāşkarğa
12. teveccüh kılsam, bir nev^ci kılsam ki ābā vü ecdādınıñ pāy-i taḥtudur ki ḥāliyen
13. müddet on dört yıldur ki bizniñ qolumızdın çıkıp anı qolumğa
14. keltürsem ve yurt-ı qadimni qolğa keltürmesem ^carı tamām lāḥik²⁹⁷ boladur.
15. Hān icāzet berdi.
16. Ol vaqt ki ekşer Mañğlay Sügle ki şerḥ tafğandur, Duğlatnıñ
17. taḥt-ı taşarrufida irdi. Bu cümledin²⁹⁸ Endicān ve Kāşkar Şemerqand dīvānığa
18. yangan irdi. Ekşer müddet ümerā-yı Duğlat bar irdi. Ol zamānda
19. Aqsuda Kūs ve Bay içre Mīr Seyyid ^cAlīniñ ^cammzādesi bar irdi. Mīr Seyyid

41a

1. ^cAlī Aqsuğa kelip köç ve qoşlarını Aqsuda qoyup özi müteveccih-i Kāşkar boldı.
2. Bu bārede rivāyāt-ı muhtelifler eşitilipdur: Vaqtī ki Mīr Seyyid Aqsuğa
3. kildi, birāderleri ara ki ^cĀdil Mü'min Mīrzā ve Seyyid Maḥmūd Mīrzā bolgaylar
4. münāza^cāt vāqī^c boldı. Āḥir Mīr Seyyid ^cAlī hemege gālib kelip ebnā-yı
5. cinsleridin bisyārlarını katl kıldı. Anıñ şerḥide rivāyātınıñ
6. ihtilāfı birle eşitilipdur. Pes nā-çār anıñ şerḥige şürū^c kılinmadı. Hāşıl²⁹⁹-ı
7. muḥtevā³⁰⁰-yı rivāyāt oldur ki ebnā-yı cinsğa gālib kelgendi keyin müteveccih-i Kāşkar
8. boldı. Yete miñğ kişi Mīr Seyyid ^cAlīniñ mülāzemetide irdi. Vaqtī ki ḥudūd-ı Kāşkarğa
9. yettiler, Kāşkardın Hācī Muḥammed Şāyeste, otuz miñğ süvār fiyāde, Üç Barḥanğa³⁰¹

²⁹⁵ Metinde

²⁹⁶ Metinde

²⁹⁷ Metinde bu kelimenin altı farklı bir kalemle çizilmiş ve sayfa kenarında aynı kalemle kelimesi eklenmiş. Kelimenin bulunduğu cümle yine sayfa kenarında şeklinde yazılmış.

Metinde lam-eliften sonraki rı harfi de iptal edildiği için, bu kısım bizce *lāḥik bol-* şeklinde okunmalıdır.

²⁹⁸ Metinde

²⁹⁹ Metinde sat ile lam arasında ye var.

³⁰⁰ Metinde

³⁰¹ Hı noktasız yazılmış.

10. üç ferseng Kāşkar dur, muḳātele³⁰² için rū-be-rū çıktılar; ammā ḥamle-i evvelde Mīr Seyyid °Alī kaçtı. Moğul,
11. Çağatay keynidin yetür irdi. Çağatay Moğul yetmesniñ aldıda esliḥalarını salıp
12. girye ve zārığa³⁰³ meşğul bolur idiler. Bu cihetdin ol cengni Salay Bigüm at koyurdılar
13. ve ceng-i Salay Bigüm bu tarafniñ cengleriniñ meşhūrındur ve ol
14. tāriḥ boldı merdüm-i Kāşkar kaçkanlarını ḳal°age keltürdiler. Mīr Seyyid °Alī taşkarısında³⁰⁴
15. ança ki taptı talan ve ğāret iltip yandı. İkinçi yılı vaqt-i zirā°at
16. orma faşlıda keldi; hiç kişi taşkarı çıkmadı. Hācī Muḥammed Şāyeste³⁰⁵ ḳal°a
17. içre ḳapaldı ve şahrā ve karyelerni tamām çafıp aldı. Ḳaşaba-yı Kāşkar ḳal°alarından
18. berige kemāl muḥkem Alakü atlığ anı muḥāşara eylep ceng birle aldı. Her ne kerek idi
19. kılıp yandı. H°āce Şerīf Şemerḳandġa Mīrzā Uluġ Bik aldıġa barıp

41b

1. feryād fiġān ḳıldı ve ol vaqtda ki Mīrzāniñ aldıda irdi, Mīrzā
2. anıñdın bir küni surdı ki Kāşkarda ḥızlar boladurġan mu? H°āce Şerīf
3. ayttı tā Kāşkarġa Çağatay ki kildi, ḥızlar³⁰⁶ peydā boldı. Bu ilḥac birle H°āce Şerīf
4. Pir Muḥammed Barlasnı Kāşkarġa kiltürdi. Hācī Muḥammed Şāyesteni³⁰⁷ Mīrzā Uluġ Bik
5. Semerḳandġa iltti. Vaqtı ki Pir Muḥammed Barlas Kāşkarġa kelip irdi, merdümān-ı Kāşkar anı
6. Pir Muḥammed Bengi laḳab ḳoydılar. Anıñdın hiç ḥisābı almadılar. H°āce Şerīf Çağatay
7. taydın nevmīd boldı. Vaqtı ki üçünçü yılı Mīr °Alī Kāşkarġa müteveccih boldı, ehl-i
8. Kāşkar H°āce Şerīfġa ğulüv ḳıldılar ki iki yıl zirā°at ve ġalleler
- 9.³⁰⁸ zāyi° ketti. Eger bu yıl hem zāyi° kitse ḳaḥt boladur. Vaqtı ki ḥadd-i Kāşkarġa yetti,
10. e°āli-i Kāşkar, Pir Muḥammed Barlasnı baġlap Mīrniñ istikbāliġa çıktılar. Mīr
11. ḥil°at-i ḥayāt-ı Pir Muḥammed Barlasnı anıñdın tartıp ya°nī ḳatlı ḳılıp

³⁰² Metinde

³⁰³ Metinde zel ile.

³⁰⁴ Metinde

³⁰⁵ Metinde

³⁰⁶ Ye yazılmamış; kelime ḥar okunabilir. Bu takdirde “eşek” anlamı söz konusu olur.

³⁰⁷ Metinde

³⁰⁸ Fazladan -ler yazılmış.

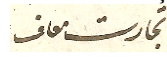
12. Kāşkarğa kirip °adl (ü) dād kılıp ra°iyyelerini nevāziş kıldı. Yigirme
13. tört yıl hükümetni kemāl-i liyākatī birle kılıp memleketni cinān-
14. ābād kıldı ki tā bu zamānğaça ol ābādlıkdın diydur. Mīr bu müddetde³⁰⁹
15. sāmān (ü) mülk ve zirā°at ve kifāyet-i çehār-pāy hadd-i kemālīga yetti ki
16. Mīrdin üç oğul iki kız bāki kıaldı. Bir oğulnıñ naşibesige Muḥammed
17. Ḥaydar Mīrzādur, yüz altmış miñg koy yetti. Ḥ°āce Faḥre°d-dīn Artuçi³¹⁰
18. ki merd-i ticāret-me°āb³¹¹ ve taḳvā-intisāb ve maḳbülü°l-ḳavl irdi,
19. anıñgdın işittim ki Mīr her³¹² zemistān üç ay şikār kılır irdi.

42a

1. Ol şikārlarda sipāhīdin özge hiç kişige tekellüfi bolmas irdi. Sipāhīdin
2. hem ol miḳdār ki Mīrniñ serkārıda ḳonalğa bergeyler, olarnı hem-rāh kılır irdi.
3. Bu üç ayda her kişige und ve güşt her menzilde Mīrdin berür irdiler.
4. Ba°zı küni bar irdi ki beş yüz koy ḥarc bolur irdi; ba°zı yıllarda üç miñg kişi
5. anıñ mülāzemetide irdiler ki hemege mīrdin ḳonalğa yetür irdi. Merdüm-i ḳarye ve kent
6. ḥalkları emīrniñ nüzülini öz ḳaryeleride ārzü birle ḫaleb kılır irdi-
7. ler. Vaḳtī ki leşker yavuḳ tüsse ḳonalğanıñ ziyādetidin³¹³ olarğa hem pāyde
8. yetür irdi. Ḥ°āce Faḥre°d-dīn aytadur ki bir bār bizniñ diyārımız Artuç³¹⁴dur, anda nüzü
9. kıldılar. Mīr-i şikār-ı ḥāşşa-i mīr un³¹⁵ keltürüp bir za°ifege ücre va°desi
10. birle nān buyrupdur ki füşürüp bergey. Vaḳtī ki za°ife nān füşürüp-
11. dur, alte nāndın bir nān ücresige alıpdur. Mīr-i şikār aytıpdur ki
12. otun, tuz, und³¹⁶ heme mendin, bu miḳdār ḫizmetke mañğa kıldıñg neme ücre
13. ala-sin dip nānnı bermeydur. Emīr Seyyid °Alī süvār bolğan irken ki bu za°ife
14. kilip mezkūr bolğan dādını kılıpdur. Mīr bu şikārni ḫaleb kılıpdur ki
15. ol hem bu sözge iḳrār kılıpdur. Mīr aytıpdur: Ne üçün özüñg

³⁰⁹ Metinde ek önce -din yazılmış, sonra -de olarak düzeltilmiş.

³¹⁰ Cim noktası konulmamış.

³¹¹ Metinde , Fard 2004: 105'te *ticāret-me°āb* olarak geçmektedir. Elias-Ross 1895'de kelimenin anlamı "merchant" (*tüccar*) olarak verilmiştir s. 76; Elias-Ross 2006: 240'da da *tacir* olarak tercüme edilmiştir.

³¹² Metinde

³¹³ Metinde dal ile te arasına he yazılmış.

³¹⁴ Metinde

³¹⁵ Metinde

³¹⁶ "un" anlamı için krş. Jarring 1964: 323; Shaw 2014: 286.

16. füşürmeysin bu faķırğa tekellüf-i hizmet kıla-sin dip oşol yerde
17. turup temürçiniñ dükkânıdın³¹⁷ enbūr keltürüp dendānını tartıp
18. alıp başığa қақıpdur. Maķşūd ki siyāset ve  adālet-i mīr bu miķdār
19. irken. Hāyrāt ve mescid ve medrese mīrdin bu künlerğaça bisyār bākī қalıpdur

42b

1. ve bu yigirme tört yıl mddetide vāķı alar bisyār³¹⁸ r beripdur ki mundın keyin
2. ne miķdār vs at-i sıh at-i rivāyāt Şerh tafur.
3. Ammā vaķtī ki Ynus Hān ketti, tamām ulus İsen
4. Buğa Hānğa inķiyād kıldılar; cem iyyet tamām dest berdi. Bu minvāl birle neĀend
5. yıl tti. Hān kiĀik yaşlıķ cihetidin ümerālarını pest mertebe birle tuttu. Temür atlıĀ
6. Trfan Uygurı kabīlesidin kişini öz ornıda nāib-i muţlaķu'l- inān³¹⁹ kılıp
7. terbiyyet-i vāhid i tidāldin tecāvüz kıldırdı. merālar Temrniñ blendlikige ve zleri-
8. niñ pestliklerige tāb tutalmay bir kni hān mecliside Āalābet kavli birle
9. Temrni pāre pāre kılıp yekpāre tefriķa bldiler³²⁰. Hān be-Āāyet krķtı,
10. ol hem kaĀtı. Vaķtī ki bu hāber KāşķarĀa yetti, Mīr Seyyid  Alī MoĀulistānĀa Āıkıp
11. hānı Kāyāsa yete bu³²¹ bār neĀend halk birle hānı AķsuĀa kiltrdi. Bu Aķsunı teslim-
- i
12. hān kıldı ammā merā-yı MoĀul her kişı bir kārī tuttu. Mu ammed Őāh Aţbaşıda mutavaţtın
13. boldı. NeĀe mertebe  ahd () peymān kitābnı yibereşip andın keyin birāder-zādesi vāsıtası
14. birle AķsuĀa hān kaşıĀa keldi. Tā āhir-i hayāt  aziz ve mükerrem turdı ve yene Mīr Kerim-
15. berdi ki ol hem DuĀlat³²² irdi, be-ţaraf-ı Endicān ve Fergana MoĀulistān
16. iĀre AlabuĀa³²³ atlıĀ mevzi ide bālā-yı puştede bir ķal ai rāst kıldı ki tā bu zamān
17. ol ķal anıñ eşeri zāhirdur. Endicānı ve Mslmānlarını tāht

³¹⁷ Dal ile kef arasında vav harfi var.

³¹⁸ Kelimeden sonra yazılmış ve iptal edilmiş gibi görünüyor.

³¹⁹ Kelimede nun dışındaki ye noktaları iptal edilmiş.

³²⁰ Metinde

³²¹ Bu kelimesinin metindeki yeri Kāyās'dan önce.

³²² Metinde DuĀlāt.

³²³ Metinde Şeklinde yazılmış.

18. ü bāht kılurğa meşğül boldı. Mîr Hâkberdi Bikçek irdi, Isıg Kölde Qoy
19. Suy digen mevzi'ide qal'a kıldı. Isıg Köl³²⁴ cezâreside ehl ü c'ayâlini

43a

1. koydı ki Qalmaqnıñ ta'arruzlarıdın imîn bolğaylar. Özi Türkistân ve Sayramnı
2. vîrân kılurğa meşğül boldı. Ümerâ-yı Carrâs ve Qavm-i Barın³²⁵ İsen Tayşı³²⁶
3. aldıda boldılar; Amasancı Tayşı(-i) Qalımaqğa ketti ve cem'ci dîger Qalucî ve Balğacî ve kabîle-i
4. dîgerler Ebu'l-hayr Hân qaşığa Özbikistânğa ketti ve ümerâ-yı Künci ve yine bir
5. neçeler şahrâ-yı Moğulistânda hâlel ve perîşânlığı tamâm olarğa yüzlendi.
6. Ammâ vaqtî ki İsen Buğa Hân Aqsuda qarâr aldı, evvel Mîr Muhammed Şâh
7. kildi. Andın keyin hâk yine hânğa rücûc kıldılar. Hân hem kılğanlarıdın
8. peşimân bolğan irdi. Hâkğa yahşî mu'âmele başladı. Vaqtî ki kuvvet
9. tamâm tafip irdi, yine be-țaraf-ı Sayram ve Türkistân ve Taşkend bî-kibâre
10. çafip bisyâr yerlerni vîrân kılip yandı ve bu çafmaq sekiz yüz ellik
11. beşniñ aldıda irdi. İkinci mertebe hem yine bu destûr birle çaftı. Sultân
12. Ebû Sa'îd Mîrzâ ol zamânda pâdişâh-ı Mâverâ'ü'n-nehr bolğan irdi. Ol
13. hânıñ arkasıdın qoğlap tâ Yañğığaça³²⁷ ki kitâb-ı tevârihlerde
14. Tarâz pitipdurlar ol yerde yetti. Henüz ceng vâkıc bolurdın ilgeri
15. Moğul qaçtılar. Sultân Ebû Sa'îd hem yanıp öz vilâyetige kildi.
16. Vaqtî ki Mîrzâ Sultân Ebû Sa'îd Horâsânı aldı ve Horâsânğa
17. barğan irdi, ol hâlde İsen Buğa Hân Endicân kelip Endicânda
18. Mîrzâ c'Alî Küçük atlıg Sultân Ebû Sa'îdniñ cânübidin
19. emîri bar irdi, kelip Endicânı qapadı. Keşret-i leşker-i hân

43b

1. bî-haddî irdi ki qal'a-i Endicânı üç saf kılip qurşap aldılar ve her țarafdın
2. naqb kılurğa turdılar. Taşkarı qal'asını aldılar. Erk içre Mîrzâ c'Alî Küçük qaldı.
3. Âhirü'l-emr şulh birle pişkeş-i tamâm birle hân aldığa kildi. Hân tamâm vilâyet-i

³²⁴ Çıkma işareti ile sayfa kenarında yazılmış.

³²⁵ Metinde

³²⁶ Metinde

³²⁷ Metinde

4. Endicānnı esīr kılıp yandı. Tā bu zamānğaça ol halkdın ki esīr kılıp irdiler,
5. olarnıñ neslidin³²⁸ Kāşkar ve Moğul içre bardur. Vaqtı ki Sultān Ebū Sa'īd Mīrzā
6. bu haberni eşitip İsen Buğa Hānnıñ def'idin c'aciz boldı. Çerāki eger Mīrzā müteveccih-
i
7. Moğulistān bolsa İsen Buğa Hān Moğulistānnıñ nihāyet-i serhaddige kaçıp³²⁹
8. ketedur, leşker-i Şemerqandnı ol yerge yetkürmek mümkin imes. Vaqtı ki yanıp³³⁰
9. kilse ol hem arqadın yetip kiledur, anıñ muqabeleside kişi qoymaq hem müyesser imes.
10. Çerāki İsen Buğa Hānnıñ keşreti ve kuvveti ol nev'ide bolğay ki
11. ümerālar anıñ c'uhdesidin çıqalğaylar andağ imes. Bā-vücūd³³¹ ol ki Mīrzā
12. Sultān Ebū³³² Sa'īdğa leşker-i c'Irākıñ dağdağası bar. İsen
13. Buğa Hānnıñ müzāhmetiniñ cihetidin c'Irāk musahhar kılurğa baralmaydur.
14. Pes c'Irākğa kişi yiberip Yūnus Hānnı kiltürdi ki İse(n)
15. Buğa Hānnıñ uluğ birāderi irdi, c'Irāk zemīnge tüşken irdi.
16. Ol hem yuqarı zıkr tapğan irdi ki yene hem zıkr tafur. İsen Buğa Hānnıñ
17. muqabelesige iberdi ki bu iki birāder bir diyārda bolsalar tā miniñ hudūd ve
18. vilāyetim bulardın imin bolur ve ümerā-yı Moğul ki hāndın müteferriq bolğan
19. irdiler, hānğa kemā-yenbağī itā'at kılay; hān hem olar kārığa ta'arruz kılmaz

44a

1. irdi. Ol ümīd birle ki yene hānğa rücūc kılğaylar ve ol vaqtlerde Deşt-i Kıpçak
2. içre Ebu'l-hayr Hān istilā-i tamām tafğan irdi. Sultānān-ı Coçı-nijādlar ta'arruz
3. kılmaz irdiler. Cānıbik Hān³³³ ve Kerey³³⁴ Hān anıñdın kaçıp Moğulistān
4. kilgen irdiler. İsen Buğa Hān bularğa ta'zīm (ü) tevāzu'c kılıp taraf-ı Çüv Qozı
5. Başıni anğa koyup hadd-i mağribi Moğulistāndur, bular anda ferāğat birle
6. turdılar. Ebu'l-hayr Hān vefāt tafğandın keyin ulus-ı Özbik kozğalıp
7. ihtilāf bisyār tüşti. Ekşeri Kerey Hān ve Cānıbik Hān³³⁵ qaşığa kildiler.
8. Andağ ki olarnıñ keşreti iki yüz miñğa yetti ve ism-i Özbik ve Qazaq bularğa

³²⁸ Sat ile yazılmış.

³²⁹ Cim noktası konulmamış.

³³⁰ Metinde

³³¹ Cim noktası konulmamış.

³³² Be noktası konulmamış.

³³³ Hı harfinde cim noktası da var.

³³⁴ şeklinde yazılmış.

³³⁵ Hı yerine cim yazılmış.

9. vāqî^c boldı. Sultānān-ı Qazaqñıñ iptidā-yı devletleri tāriħdin³³⁶
10. sekiz yüz yetmişde irdi, vāllahu a^clem. Tā neçe müddet Qazaq istilā-i tamām taptı.
11. Ekşer Özbikistānda Kerey Hāndın keyin Burunduq Hān hān boldı. Anıñ-
12. dın keyin Cānıbik Hānnıñ oğlu Qāsım³³⁷ Hān hān boldı. Ol Qāsım Hān
13. tamām-ı Deşt-i Qıpçaqñı zabtğa kigürdi ve anıñ keşret-i leşkeri
14. miñ miñdin³³⁸ ziyāde³³⁹ boldı. Ğāliben³⁴⁰, Coçı Hāndın keyin ol yurtda
15. anıñdın uluğraq kişi yoq irdi. Andın keyin oğlu Mamaş hān
16. boldı. Andın keyin birāder-zādesi Tāyir³⁴¹ hān boldı. Ol zamānda
17. Qazaq vīrān boldı. Andın keyin birāderi Boydaş³⁴² hān boldı ammā
18. Qazaq Boydaş Hān zamānında yigirme miñ qalğan irdiler. Toquz yüz
19. kırkıncı yıldın keyin ol hem qalmadı. Qazaq bi'l-külliyeye³⁴³ tamām boldı ve hāşıl

44b

1. ol ki İsen Buğa Hānnıñ zamānıdın tā zamān-ı ^cAbdu'r-reşid Hān Moğul ve Qazaq
2. aralarında dōstluq dāştı bar irdi; ammā Reşid Sultān anı sındurdı.
3. Bu ahvāl Reşid Hānnıñ tezkireside mezkūr bolur inşā Allah.
- 4.³⁴⁴ Sultān Ebū Sa^cid Mīrzā ibn Sultān
5. Muħammed Mīrzā ibn Mirān³⁴⁵ Şāh Mīrzā ibn Emīr Temūr. Bu Sultān Ebū Sa^cid
ammlerige
6. ğālib kelip Şemerqandnı ^cAbdullah Mīrzā-yı Şirāzidin aldı ve Ğorāsānnı
7. Mīrzā Bābūr³⁴⁶ Qalender ibn Mīrzā Baysuñğur ibn Mīrzā Şāhruh³⁴⁷ ibn

³³⁶ Sayfa kenarında farklı bir kalemlle *ib/ptidā-yı devlet-i sultānān-ı Qazaq sene 870* yazılmış.

³³⁷ şeklinde yazılmış.

³³⁸ Metinde

³³⁹ Metinde zel ile.

³⁴⁰ Metinde tenvin yerine elif-nun yazılmış.

³⁴¹ *Tahir Han* kastedilmektedir.

³⁴² Elias-Ross 1895: 82'de bu isim *Birilāsh* olarak geçmektedir.

³⁴³ Metinde

³⁴⁴ Metinde sayfa kenarında farklı bir kalemlle *Firistāden-i Ebu Sa^cid Mīrzā Yūnus Hān-rā be-Moğulistān* başlığı eklenmiş.

³⁴⁵ Metinde iki kez yazılmış, ikincisinin üstü çizilmiş.

³⁴⁶ Metinde be ile rı arasında vav var.

³⁴⁷ Metinde ze ile.

8. Emîr Temür. Bu Mîrzâ Bâbü'r aldı, pâdişâh-ı °âlî şâh boldı. Ölgendin keyin³⁴⁸
9. ħabṭ u kâ°ide içre Emîr Temür neslide yine andağ pâdişâhî yok irdi.
10. Vaqtî ki Ĥorâsânı aldı, himmet-i °âlisi °Irâķ-zemînni musahħar kıılmaķğa
11. meyelân irdi. İsen Buğa Ĥännîñg ta°arruzınıñg cihetidin ki
12. mezkûr boldı, °Irâķğa yüz keltürelmes irdi. Beş kişi yiberip
13. Yûnus Ĥân ki birâder-kelân-ı İsen Buğa Ĥândur °Irâķdın anı
14. kiltürdi ve ĥännîñg °Irâķ barmağlıķınıñg sebebi mezkûr bolğandır.
15. Ĥorâsân içre Bâğ-ı Zâğännîñg revâķıda bir taht içre oturup
16. pâdişâhâne toylar kıılıp neçend °ahd ü şartlar karar berdiler.
17. Ez-ân cümle biri ol ki Sulṭân Ebû Sa°id Mîrzâ, ĥânğa ayttı ki Emîr Temür
18. Küregenğa evvel ĥurûcıda ümerâlar gerden-i itâ°atnı kemâ-yenbağî sunmay-
19. durlar. Eger cem°ini tamâm yok kıılınsalar bâ°iṣ-i ṣikest-i³⁴⁹ kuvvet boladur.

45a

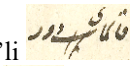
1. Ümerâlar aytıpdurlar. Bir ĥânî kerek ki anı taht-ı salṭanatge ta°yîn kıılmaķ
2. kerek tâ biz ĥânğa itâ°at kıılğay-miz. Emîr Temür Suyğanmış Ĥännî
3. ĥânlıķğa olturğuzupdur ve ümerâ gerden-i itâ°atnı ĥânğa
4. sunupdurlar. Emîr Temür ĥännî muħâfazat kıılıpdurlar
5. ve nâmeler içre tuğra ĥân atığa bolupdur. Vaqtî ki ol vefât
6. tapıpdur, oğlı Sulṭân Maħmûd Ĥännî anıñg ornığa naṣb kıılıpdur.
7. Ĥânlıķ atı anıñgda. Tamâmî zabṭ-ı memleket ve ĥük-m-i salṭanat munıñgda.
8. Emîr Temürdin keyin tâ zamân-ı Mîrzâ Uluğ Bik bu işni lâzım tutup-
9. durlar. Ammâ ĥânlıķdın bir nâm-ı ĥânîdin özge nerse anıñgda bolmaydur. Âħir
10. ĥâlîde Ĥân ekṣer Şemerķandda bend içre bolupdur. Ĥâlen bu vaķtda nevbet-i pâdşâhî
11. mañğa yetipdur. Meniñg istiķlâl-i tamâmlığım ĥaddige yetipdur ki meniñg ihtiyâcım
12. ĥânlıķğa kıalmaydur³⁵⁰. İmdi men sizlerni libâs-ı faķrdın çıkargum-
13. dur ve ĥil°at-i şâhâne keydürüp yurt-ı aṣl-ı³⁵¹ kadîmiñglerğa
14. ibergümdur. Be-şart-ı °ahd (ü) peymân ki min-ba°d ötken ĥânlar tarîķi

³⁴⁸ Metinde *ölgendin keyin, aldı* kelimesinden önce yazılmıştır; ancak bağlama göre metni yukarıdaki şekilde tamir ettik.

³⁴⁹ Metinde

³⁵⁰ Önce be'li

³⁵¹ Metinde

15. hılāfıda ki olar da^cvā kıılır, aydıılar ki MİR Temür ve anıñg nesl (ü) evlādı
16. bizniñg ābā vü ecdādımızniñg nökerleridur. Hergiz³⁵² bu da^cvānı kıılmağaylar-
17. sizler. Çerāki egerçi kadīm andağ irdi ammā andağlık kıalmadı, hālen
18. men öz başımça pādişāhdur-men. Yene birev kimdur ki meni da^cvā-yı nökeri kılgay?
19. İmdi kerek ki sizler hādım ve maħdüm atını taşlağay-sizler ve ism-i

45b

1. dōstluğnı ıtlāk kılgay-sizler ve ötken hānlar tarīkide mīrzāyān-ı Temüri
2. nicādlarğa burunķı tarīka nāme yazğay-sizler. Belki köterip be-tarīk-i dōstāne
3. pütügey-sizler ve şumğa³⁵³ oħşa min-ba^cd ferzenddin ferzendge kerek
4. bu ^cahd (ü) peymānnı mer^ci tutqaylar dip bu mağūlelerdin qarār berdiler
5. ve Yūnus Hān hemeni kabūl kıılıp bu ^cahd (ü) şartlar - ki sevgend-i muğallaz birle te'kīd
6. kııldı ve hānğa be-cānib-i Moğulistān ruħşat berdi. Her Moğulī ki hūdūdda irdi,
7. hānğa hem-rāh kıılıp revān kııldılar.
- 8.³⁵⁴ Egerçi ibtidā-yı aħvāl-i Yūnus Hān mücmelen yukarı mezkūr boldı
9. ammā tafşili oldur ki Yūnus Hān ibn Veys Hān ibn Şir ^cAli Oğlan
10. ibn Muħammed Hān ibn Hızır H^vāce Hān ibn Tuğluğ Temür Hān. Yūnus Hān-
11. niñg tārīh-i tevellüdi egerçi işitilmepdur ammā vefātıdın ve eyyām-ı hayātıdın tārīhi ma^clūm
12. ve müstefād boladur ki tevellüdi sekiz yüz yigirme on toğuzda bolğay. Vāllahu a^clem. Vakti ki
13. atası Veys Hān vefāt boldı, Yūnus Hān hānlıkğa olturdu. Anıñg ve birāderi
14. İsen Buğa Hān³⁵⁵niñg ve ümerālarınıñg arasında muħālefetler tüşti. Kıavm-i erā-
15. zil ki serdarı İrazan ve Mirek Türkmān hānnı cem^ci evbāş-ı Moğul bile tutup
16. Semerķandğa Mīrzā Uluğ Bik aldığa ilettiler. Hān ol zamānda on üç yaşda
17. irdi ve bu vīrānlık Moğul içre bu künlerğaça tārīhi³⁵⁶ boldı. Tārīhdin sekiz yüz
18. otuz iki irdi. Mīrzā Uluğ Bik hānnı atası qaşığı be-tarīka-i esīrāne
19. irsāl kııldı. Mīrzā Şārūh hānğa ta^czīm ve tekrīm kıılıp Mevlānā Şerefü'd-dīn

³⁵² Metinde kef ile ze arasında ye var.

³⁵³ Krş. Shaw 2014, *şumça* “şu kadar, şu miktara ya da şu dereceye, büyüklüğe kadar”, s. 240.

³⁵⁴ Sayfa kenarına farklı bir kalemle *zıkr-i Yūnus Hān* yazılmış.

³⁵⁵ Metinde

ایشان بنوعان

³⁵⁶ Metinde

تاوریجی

46a

1. °Alī Yezdīğa³⁵⁷ tafşurdı. Mevlānā Şerefü'd-dīn °Alī dānişmend (ü) mütebahşir irdi ve ol zamānda
2. Şemerķand ve Hōrāsān ve °Irāk içre dānişmendī Mevlānā faẓiletidin ziyāde yoķ irdi. Mu°ammā, ķadīmü'-
3. l-eyyāmda nev°-i dīgerī iken; bu tarz-ı mu°ammā ki hālen halk arasıdadur tedvīn ve taşnīf³⁵⁸-i hizmet-i Mevlānā-
4. dur ve Kitāb-ı Hālel ve Fenn-i Mu°ammā da anıñğındur ve şāhib-i Zafernāme oldur. Şerh-i Kaşīde-i Bürde
5. be-zebān-ı taşavvuf anıñğındur tā hīç kişi anıñğın ziyāde ve huبراķ şerh kılmağan bolğay
6. ve bisyār kitāblar taşnīf³⁵⁹ kılıpdur ki anıñğ tafşīli³⁶⁰ bā°iş-i vāz ve melāllık boladur. Maķşūd ki
7. ol Mevlānā be-ğāyet fāzıl iken. Hān on iki yaşar ol anıñğ kaşīda bolup kesb-i
8. feẓāil kılıpdurlar. Andağ ki hānnıñğ aldıda ve keynide Moğul Hānları içre anıñğ dik
9. şāhib-i faẓl bolmağandur. Hizmet-i Mevlānā vefāt tapķandın keyin hān Yezddin
10. be-ţaraf-ı Fārs ve Azerbaycān³⁶¹ barıpdur ve lāyık seferler kılıp ekşer müsāferetde
11. kesb birle rūzgār keçürüpdur. Şīrāzda vaţan ihtiyār kılıpdur
12. ve meclis-i fuẓalāğa anda barur iken ve envā°-ı hırfelemler kemā-yenbağī ta°līm alıpdur.
13. Andağ ki Şīrāzda Üstād Yūnus at köterıpdur. Bu hāletlerde Mīrzā
14. Sultān Ebū Sa°id Hōrāsānı alıp dağdağ-i °Irāk tüzüpdur ammā İsen
15. Buğa Hānnıñğ zahmetiniñğ³⁶² cihetidin Ferğanada ve Şaş ve Türkistānda °Irāk
16. barurğa māni° bolıpdur. Pes Mīrzā Sultān Ebū Sa°id kişi yiberip hānnı ser-i
17. Şīrāzdın kiltürüp °ahd ve peymān ve şartlar birle be-ţaraf-ı Moğulistān çıkarıp-
18. dur ve hānnıñğ sinn-i³⁶³ şerīfi ol zamānda kırķ bir yaşdur. Tārīhķa sekiz yüz altmışdur.

³⁵⁷ Metinde

بیزدوی غمه

³⁵⁸ Nun ile fe arasında ye yazılmamış.

³⁵⁹ Nun ile fe arasında ye yazılmamış.

³⁶⁰ Sat ile lam arasında ye yazılmamış.

³⁶¹ Metinde

آزبانجان

³⁶² Metinde -niñğ'den önce nun yazılmış, sonra da iptal edilmiş.

³⁶³ Metinde

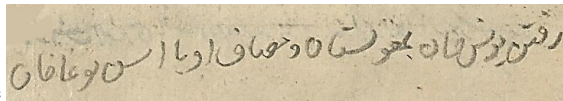
سین

şeklinde ve çıkma işareti ile sayfa kenarında yazılmıştır.

46b

1. ümerā her biri Moğulistān içre bir cāyda özini muhkem kılıpdur. Muḥālefet tapkandın
2. keyin Temür Uyğurnı öltürmeklik birle İsen Buğa Hān Aqsuğa kelgen irdi. Vaqtī (ki)
3. Yūnus Hān Moğulistānğa keldi, evvel Mīr Kerīmberdi Hānğa koşuldu. Andın keyin
4. ümerā(-yı) Künci ve ba^czı tefriķa bolğan Moğullar hān mülāzemetige kildiler. Hān, Mīr Hācī
5. Künci ki ol zamānda emāret-i Töben Künci aṅğa ta^calluķ irdi ve istiklāl³⁶⁵-i tamāmī bar irdi
6. hān anıṅg kızını ^caķd-i nikāhığa aldı ve anıṅg atı İsen Devlet Bigüm irdi. Hānğa
7. anıṅgdın üç ferzend boldı. Her biri öz maḥallide şerḥ tafur ve ümerā-yı Bikçek ki
8. Isıg Kölde irdiler, Mīr Pir Hāķberdi ölgen irdi. Birāderzādesi Mīr
9. İbrāhīm anıṅg ornığa olturğan irdi. Ol hem kelip hānğa koşuldu. Hānğa
10. cem^ciyyetī dest berdi, ammā bu ümerālar müddethā bolğan irdi ki öz başça rüzgār
11. keçürgen irdiler. Ādāb-ı hādīmī ve maḥdūminiṅ ri^cāyetini andağ ki şāyed bāyed-
12. dur, becā keltürmediler ve hān be-heme ḥāl olarğa nevāziş kılır irdi.
13. Vaqtī ki neçe yıl bu tarīķa ötti, hān müteveccih-i Kāşķar boldı. Emīr Seyyid ^cAlī o zamānda
14. be-ğāyet³⁶⁶ kühen-sāl bolğan irdi. Andağ ki anıṅgda öre kopğunça kuvvet
15. qalman irdi. İsen Buğa Hānğa kişi yiberip Qal^ca-i Kāşķar içre qapaldı.
16. İsen Buğa Hān ol zamānda Moğulistān Yulduzıda irdi ki ḥadd-i şarķ-ı
17. Moğulistān bolğay, yaylağğa bargan irdi. Vaqtī ki bu haber İsen Buğa Hānğa
18. yetti, cem^ciyyet-i leşker altmış miṅg kişi kılıp³⁶⁷ on bir künde Kāşķarğa yettiler.
19. Alte miṅg kişi hem-rāh yetti; bākisi³⁶⁸ heme yolda qalğan irdiler. Mīr Seyyid ^cAlī hem-rāh

³⁶⁴ Sayfa altında farklı bir kalemlle

reften-i Yūnus Hān be-

Moğulistān ve maşāf-ı ū bā-Esen Buğa Hān başlığı eklenmiştir.

³⁶⁵ Te'nin noktaları yok.

³⁶⁶ Metinde şeklinde yazılmış.

³⁶⁷ İlk ye'nin noktaları konmamış.

³⁶⁸ Kaf'tan sonra ye yazılmamış.

47a

1. bolup otuz miñg kişi birle Hân-ı Silerge³⁶⁹, üç ferseng-i Kâşkardur, Aksu tarafıda
2. ceng (ü) maşâf yüzlendi. Kemâl-i müşkillik birle âhirü'l-emr zafer İsen Buğa Hân birle
3. Emîr Seyyid °Alîğa boldı. Yûnus Hân kaçıp kenâre tuttu. Hânniñ ehl ü °ıyâli heme
4. Mîr Seyyid °Alîniñ qolığa tüşti ve ol vaqtda Mihr Nigâr Hânım ki Yûnus Hân
5. ferzendleriniñ uluğı İsen³⁷⁰ Devlet Bigümdindur, şîr-
6. hâre³⁷¹ irdi. Mîr olarğa çapduq berip hânniñ keynidin yiberdi. Vakti ki
7. Yûnus Hân Moğulistânğa çıktı, halk anıñdın müteferriq boldılar. Andağ ki hân Moğulistânda
8. turalmadı. Evi ba(r)kını Moğulistânda koyup özi müteveccih-i Horâsân boldı.
9. Mîrzâ Sulţân Ebû Sa°id aldığa bardı. Hân andağ harâb-hâl irdi ki
10. hiç nemerse tapalmadı ki Mîrzâğa pişkeş kılgay. Buyan³⁷² Kulu atlığ bir kişisi
11. bar irdi ki hânğa yavuş hizmet kıılır irdi. Hân bisyâr temelluq kıılır
12. irdi ki hân aña ayttı men seni gulâm dip Mîrzâğa pişkeş kıılay. Ol râzı
13. boldı. Hân anı Mîrzâğa pişkeş kıılıp bisyâr Mîrzâğa feryâd ü figân
14. kııldı ki ol serhadde maña bir vilâyetni bergeyler tâ maña fi'l-cümle maħall-i
15. ikâmet bolğay tâ ki merdüm-i Moğul mendin ümîd-vâr bolğaylar. Mîrzâ Yete
16. Kent Endicân nâhiyeleridin irdi, anı hânğa berdi. Hân birle vedâ° kııldı.
17. Hân revân bolğan hâletde Buyan Kulu yıgladı. Mîrzâ anıñdın sebep
18. surdı. Ol öz hâlini andağ ki mezkûr boldı, beyân kııldı. Anıñ hâliğa
19. rahmı kelip aña at ve yarağ berip hem-râh-ı hân yiberdi. Hâşıl ol ki hân yine

47b

1. Moğulistânğa kııldı. Bu hâletlerde tefriqa bolğan halklar hân aldığa
2. cem° boldılar. Bu zamânda Emîr Seyyid °Alî Kâşkarda vefât kııldı. Anıñ künbez-i maķberesinde ki
3. Kâşkardadur, târih sekiz yüz altmış iki pitipdurlar. Ba°d-ez-vefât-ı
4. Mîr Seyyid °Alî Yûnus Hânğa fi'l-cümle refâhiyyet boldı ki mezkûr bolur.
5. Mîr vefâtıdın

³⁶⁹ Elias-Ross 1895: 86'da bu yerin adı *Khvân-i Sâlâr* olarak geçmektedir.

³⁷⁰ *Buğa Hân* yazılıp üstü çizilmiş.

³⁷¹ Kelime vav-ı madulesiz yazılmış.

³⁷² Metinde *Buyun*.

6. keyin mîrdin iki oğul alıpdur. Uluğ oğul Sansız³⁷³ Mîrzâ ki vâlide-
7. si ümerâ-yı Carrâs abilesidindur. Yene bir oğul Muammed aydar Mîrzâ-
8. dur ki vâlidesi Orun-niin Sultân ânım ki amme-i Yûnus ândur.
9. Be-resm-i Moğul ferzend-i kelân Sansız Mîrzâ câ-niin-i peder boldı.
10. Sansız Mîrzâ merdî irdi; be-gâyet yüreklik ve azîmü'l-vücûd. ânım-
11. nınğ tazîm (ü) ürmeti üçün ve birâderi Muammed aydar Mîrzâ aıda mihr (ü)
12. efat körgüzmek üçün Kâar ve Yanğı iârını³⁷⁴ ânım ve Muammed aydar Mîrzâğa
13. oyup Yarkendni öziğe pây-tâht ıldı. Egeri Muammed aydar Mîrzâğa
14. ammezâdelik Yûnus ân ve İsen Buğa ânğa berâber ve müsâviyyü't-arafeyn
15. irdi; ammâ Mîr Seyyid Alî öz ayâtlık vatde İsen Buğa ândın ızı
16. Devlet Nigâr ânımın Muammed aydar Mîrzânınğ nikâhı üçün keltürgen irdi.
17. Bu sebebdin Muammed aydar Mîrzâ İsen Buğa ân abasıge ilticâ iltür³⁷⁵
18. irdi. Mîr Seyyid Alî vefâtıdın keyin İsen Buğa ân yavu vefât ıldı. Sekiz
19. yüz altmış alte târîhde anlı oğlı Döst Muammed ânğa arâr taftı.

48a

1. Andağ ki mezkûr bolur. Muammed aydar Mîrzâ kiyev oğullu cihetidin İsen Buğa
2. ânğa vâıl bolur irdi. İsen Buğa ân ölgendin keyin Döst Muammed
3. ânğa vuûl istedi. Sansız Mîrzânınğ ilâfıdaki ol Yûnus ânğa
4. ilticâ ilette. Bu cihetdin Muammed aydar Mîrzâ Kâarda bolalmay açıp Asuğa
5. Döst Muammed aığa bardı. Sansız Mîrzâ Kâarını kemâ-yenbağî zat ılıp
6. adâlet verzi ıldı. Andağ ki ötken zamâneler bu zamânınğ asedin yedi.
7. Mîr Seyyid Alî vefâtıdın keyin yete yıl ükümet sürdi. Sekiz yüz³⁷⁶ altmış touzunı yılıda
8. vefât ıldı. Sebebi ol irdi ki bir küni ikâr içre atdın yııldı, taralgun³⁷⁷.

³⁷³ Metinde

³⁷⁴ Kef'ten sonra ye yazılmamı.

³⁷⁵ Metinde

³⁷⁶ Metinde yıl.

³⁷⁷Metinde , kr. Kazaka taralgı "üzengiye eğere bağlayan kayı" (Oraltay vd.1984: 264).

9. nıñg fūṭası³⁷⁸ maḳ^cadın cerāḥat kıldı. Oşol cerāḥat bāşurğa³⁷⁹ evrülüp
10. bā^ciş-i helāket boldı. Sansız ölgendin keyin ehl-i Kāşkar Muḥammed Ḥaydar
11. Mīrzānı Kāşkarğa keltürdiler. Dōst Muḥammed Ḥān Yarkend barıp Sansız
12. Mīrzānıñ ḥaremi Cemal³⁸⁰ Ağanı ḥibāle³⁸¹-i nikāḥığa keltürdi. Sansız Mīrzā-
13. dın iki oğul ḳalğan irdi ki Mīrzā Ebābekr ve ^cÖmer Mīrzā ve bir kıız Ḥān
14. Sultān Ḥānım atlıg. Sansız Mīrzānıñ ferzendlerini hem-rāh Aḳsuğa
15. ilette. Bularnıñ aḥvālleri pat fırsat kilür.
16. Vaḳtī ki İsen Buğa Ḥān merg-i ṭabī^ci birle öldi, anıñg ornıda oğlı
17. Dōst Muḥammed Ḥān pādīşāh boldı. On yete yaşar irdi. Yaşlık ^cākıller
18. dāyiresidin çıkardı. Anıñg ekşer ef^cālī ḳānūn-ı ^caḳl ve ḳā^cide-i fehm (ü) ferāset³⁸²
19. birle imes irdi. Bā-vücūd ol ki bir dem huşyār bolmas irdi. Mışrā^c:

48b

1. Ay ^cākılān kenārege dīvāne mestdur. Anıñg ḳalenderlikke meyli bar irdi ve özini ve ümerā-
2. larını heme ḳalenderāne at ḳoyğan irdi. Andağ ki özini Şems Abdāl atar irdi. Şumğa
3. ümerālarını fülān Abdāl fülān Abdāl at ḳoyğandır. Bu atlar kıçkırur irdi ve be-ğāyet
4. seḥī irdi. Andağ ki aytıpdurlar. Mışrā^{c383}: Ḳalıp dīvānege pādşālık belki ^cayn-ı
5. dīvānelik içre. Bu, yete yıl pādşālık kıldı. Bu vaḳtlarda³⁸⁴ bir mertebe leşker tartıp
6. Yarkend ve Kāşkarğa keldi. Evvel Yarkend kelipdur ki Sansız Mīrzā vefātıdın keyin
7. ümerālar ḳal^canı muḥkem ḳılıpdurlar. Anıñgdın Sansız Mīrzānıñ ḥaremini
8. ṭaleb ḳılıpdur, anı çıkarıpdurlar. Ferzendlerini hem ṭaleb ḳılıpdurlar; ferzend-i
9. kelānı Mīrzā Ebābekrni hem-rāh ḳılıpdurlar. Ziyāde ta^carruz tigürmey Kāşkar³⁸⁵
10. kelipdur. Ol vaḳtī ki Yarkendge müteveccih bolğan ḥāletde Muḥammed Ḥaydar Mīrzānı ehl-i
11. Kāşkarnı ṭaleb ḳılmaḳ üçün be-ṭaraf-ı Kāşkar revāne ḳılğan³⁸⁶ irdi. Vaḳtī ki Ḥān

³⁷⁸ Metinde

³⁷⁹ Metinde ilk harf nun.

³⁸⁰ Metinde lam yerine kef yazılmış.

³⁸¹ Metinde cim ile.

³⁸² Metinde sat ile.

³⁸³ Elif yazılmamış.

³⁸⁴ Metinde -larda'dan önce -ğaça yazılıp iptal edilmiş.

³⁸⁵ Metinde

³⁸⁶ Metinde

12. kelip irdi, Muḥammed Ḥaydar Mīrzā istiḳbāl kıldı. Ḥān Muḥammed Ḥaydar Mīrzānı Yeṅ(i) Ḥiṣārga
13. buyrup özi Kāşkar kelip Kāşkarnı gāret kıldı. Andın Aḳsuğa yandı. Bu cihetdin
14. Muḥammed Ḥaydar Mīrzā, Yūnus Ḥānğa ilticā kıldı ki şerḥ tafur. Vaḳtī ki Dōst Muḥammed Ḥān
15. Aḳsu ketip bir neçe müddetdin keyin hemşiresi Ḥüsn-i Nigār Ḥānımnı Mīrzā Ebābekrge berdi.
16. Ammā Mīrzā Ebābekr ḥānnıṅ bī-i°tidāllıḳınıṅ cihetidin vaḫşet³⁸⁷ alıp āḫirü'l-emr kaçıp
17. Kāşkarğa °amm Muḥammed Ḥaydar Mīrzā kaşığa kildi. Pey-der-pey Ḥüsn-i Nigār Ḥānımnı arkadın
18. yiberdi. Andın keyin Dōst Muḥammed Ḥānnıṅ vāḳı°aları ki atasınıṅ ḥaremleri-
19. din birige meylı bar irdi, anıṅ °aḳd-i nikāḫı üçün °ulemādn ruḫşat tiledi.

49a

1. Hiç kim ruḫşat bermedi. Tā yete kişini °ulemālardın öltürdi. Āḫir Mevlānā Muḥammed
2. °Atḫār ki °ulemā-i mütebahḫirindın³⁸⁸ irdi, derviş-ḥāl irdi, ḥān mest bolup
3. ḳolığa şemşir³⁸⁹ alıp Mevlānānı çarlap ayttı ki: Ay Mollā-h°āḫlar, men ki māder sebebi ögey
4. anamnı nikāḫıḡa alḡay-men revā mudur ya yoḡ mu? Mevlānā ayttılar saṅga revādur. Ḥān fi'l-ḥāl
5. çarlap nikāḫ kıldı. Oşol kiçesi be-setr-i ḥābıda atasını tüşedi³⁹⁰ ki kır at minip
6. kiledur, yetip kelip ayttı ki Ay bed-baḫt, bizniṅ küfrdn yanıp Müsülmānlıḳımızdn yüz yıl³⁹¹
7. ötken irdi, sin yene yanıp kāfir bolduṅ dip bir tiri sinesige
8. urdı ki aḫdn yıḳılıp ketti, ḳolını ḳazanğa silep yüzini ḳara kılıp ḳoydı.
9. Bu uyḳunıṅ ḳorḳunçıdn bīdār boldı. Nedāmet (ü) peşimān kılıp oşol maḫz anası-
10. mıṅ evidin çıkıp ḡusl kıldı. Sinesige ḥale turdı. Vaḳt-i şubḫ tāb boldı.

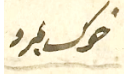
³⁸⁷ Metinde şın yerine se yazılmış.

³⁸⁸ °ulemā kelimesinden sonra hemze veya ye yazılmamış.

³⁸⁹ şeklinde yazılmış.

³⁹⁰ Krş. tüşi- / çüşi- Necip 1995: 432, 89.

³⁹¹ Sayfa kenarında şeklinde çıkma yapıp yazılmış.

11. Halk Mevlānā 'Attārga ta'arruz kılıp ğulüv kıldılar ki sin fetvā berdinġ. Hān ayttı ki Mevlānāğa
12. ta'arruz kıılmaġlar, min Mevlānādın ilgeri yete kişini öltürdüm ve Mevlānānı keltürdüm.
13. Bu Mollā-yı faqr neçük kılsun? Mevlānā ayttı ki men fetvā bermedim; ayttım ki saġga revādur ki
14. kāfirsin. Hāşıl ol ki Dōst Muġammed Hān zātü'l-cenb bolup altınçı künide vefāt
15. boldı. Yigirme tört yaşar irdi. Yete yıl pādişāhlık kıldı. Sekiz yüz yetmiş
16. üçünçı yılıda H'āce Şerif Kāşkarı anıġ üçün ³⁹² tārīh tafıpdur.
17. Andın keyin halk kıozġalıpdurlar. Anıġdın bir oġul kıalıpdur Kefek Sultān
18. Oġlan atlıġ. Ba'ızı halk anı alıp Turfan Çalış tarafıge ketıpdurlar. Yūnus
19. Hān Aqsuğa kelip tamām halknı taşarruf kıldı.

49b

1. Sultān Yūnus Hān
2. ikinçi nevbet Sultān Ebū Sa'īd Mīrzā aldıdın Moġulistān keldi. Ümerā-yı Moġulistān
3. yene heme hān aldıġa cem' boldılar. Moġulistān içre fi'l-cümle evkātı keçer irdi
4. ve Yete Kent fi'l-cümle kıarārgāh bolġan irdi. Ammā İsen Buġa Hānıġ memleketi-
5. niġ serhaddige yavuk yolayalmas irdi. Vaqtı ki İsen Buġa Hān ve Mīr Seyyid
6. öldi, pādişāhlık Dōst Muġammed Hānġa kıaldı. Muġammed Hāydar Mīrzā ve Sansız
7. Mīrzā arasında fi'l-cümle nakķār³⁹³-ı 'adāvet vāķi' boldı. Muġammed Hāydar Mīrzā Aqsuğa
8. Dōst Muġammed Hānġa ilticā kıldı ve Sansız Mīrzā be-cānib-i Yūnus Hān
9. penāh ilette. Hānġa fi'l-cümle kuvveti hāşıl boldı. Ol vaqtda Yūnus Hān neçe mertebe
10. Kāşkarġa keldi ammā ümerā-yı Moġulistān Kāşkarda turġalı unamay hān nā-çār yanur
11. irdi. Neçe nevbet bu şüret vāķi' boldı. Tafşil-i muhtaşarı ol ki Yūnus Hān hemişe şehri ü
12. ³⁹⁴ diyār ārzūsıda irdi; ammā ümerāy ve leşker-i Moġul³⁹⁵ şehrdin kaçur irdiler. Bu cihet-
13. din hān hemişe Moġulistān içre evkāt keçürür irdi. Vaqtı ki Sansız
14. Mīrzā öldi ve Muġammed Hāydar Mīrzā hem Yūnus Hānġa vuşul taptı ve Dōst
15. Muġammed Hān hem öldi, Yūnus Hān Aqsuğa kıldı; tamām Dōst Muġammed Hān halknı taşarruf

³⁹² Metindeki *hug be-murd* ibaresi ebced hesabı ile 872'ye tekabül etmektedir.

³⁹³ Kelimenin doğru biçiminin *nakķāre* olması gerekir.

³⁹⁴ Fazladan vav yazılmış.

³⁹⁵ Kelimededen sonra fazladan vav yazılmış.

16. kıldı. Dōst Muhammed Hānniᅇ oğlı Kefek Sultānnı ba^czı³⁹⁶ mülāzımlar alıp Tırfan
17. kaçtılar. Ammā Yūnus Hān h^vāhladı ki Aqsuda³⁹⁷ bolğay çerāki Mođulistānğa nisbet
18. berip Aqsuniᅇ şehriğe okşaşlıkı bar. Ammā mülāhaza kılıp etvār-ı Moğuldın andağ
19. ma^clūm boldı ki eđer hān Aqsuda bolsa Mođullar bir neçeleri yatqalıp Kefek Sultānğa

50a

1. rücu^c kılganlar. Hān nā-çār bolup tamāmī-i Moğullarını alıp Mođulistān çıktı. Ol zamānda
2. Sancı Tayşı ki İsen Tayşiniᅇ oğlı irdi ki anıᅇ zikri Veys Hān bābıda
3. ötti ki ol Mođulistān kildi. Sebeb ol irdi ki İsen Tayşı Mağdüm Hānım ki
4. Veys Hānniᅇ hemşiresi irdi, hānniᅇ mālīga bedel kılıp anı alğan irdi. Mağdüm
5. Hānımdın iki oğul bir kıız bolupdur. Veys Hān³⁹⁸ vaqtı ki Mağdüm Hānımnı berdi,
6. kiyev oğlını Müsülmān kılıp Hānımnı ^caqd-i nikāh bağlağan irdi. Hānım öz tābi^clerini
7. Müsülmān kıldı. Bu iki oğlığa İbrāhım ve İlyās at kıoydı; kıızını Qādirberdi Mırzā
8. ibn Mır Kerımberdiğe berdi³⁹⁹. Maqsūd-ı Müsülmānlık cihetidin İbrāhım Oᅇ ve İlyās Oᅇ
9. arasında irdi ve Amasancı Tayşı⁴⁰⁰ bulardın kaçıp Mođulistān keldi, cengler ötti.
10. Be-zebān-ı Qılmağ şehzādeni oᅇ atarlar. Amasancı Tayşı üç yüz miᅇ kişı birledur. Meşhūr
11. ol ki on sekiz miᅇ kişı İbrāhım Oᅇ ve İlyās Oᅇ birle kıaldılar. Āhirü’l-emr hān-ı
12. ⁴⁰¹ Qılmağlar arasında ^cadāvetler peydā bolup Qılmağlar kaçıp serhadd-i Hıᅇay
13. kirip kettiler. Kıırk miᅇ⁴⁰² kişı birle Dōst Muhammed Hān vefāt bolmasdın ilgeri ve İbrāhım
14. Oᅇ ve İlyās Oᅇ Hıᅇay serhaddiğe kirgenniᅇ arası toğuz yüz on içre irdi.
15. Bu ikisi Hıᅇay içre öldiler. İbrāhımdın bir oğul kıaldı Babulay atlığ. Hālā ol
16. hüdüd içre bardurlar. Hālā ol kavmniᅇ atı Babulay bolğandur ve Maᅇşür Hān Hıᅇay
17. ğazātığa bargan irdi ve ol cemā^catlar bile cengler bolğandur, anıᅇ şerhi
18. Maᅇşür Hān beyānıda kilür. Amasancı Tayşı İbrāhım Oᅇ ve İlyās Oᅇdın⁴⁰³ cüdā
19. bolup Mođulistān kildi. Yūnus Hān Aqsudın köçünüp merdüm-i Mođul birle Mođulistān

³⁹⁶ Metinde *ya^cnī* yazılıp üstü çizilmiş ve yerine *ba^czı* kelimesi yazılmış.

³⁹⁷ Metinde önce kelimeye -ğa eki eklenmiş, sonra üstü çizilerek -da yazılmış.

³⁹⁸ Metinde kelimeye satır üstünde -ğa yazılmış. Bağlama göre bunun yazılmaması lazım.

³⁹⁹ Elias-Ross 1895: 91 ve Elias-Ross 2006: 255’e göre Hanın kıızına verdiği isim *Kadirberdi Mirza*’dır.

⁴⁰⁰ Ye noktaları konulmamış.

⁴⁰¹ Vav yazılıp üstü çizilmiş.

⁴⁰² -*niᅇ* gibi yazılmış.

⁴⁰³ Metinde şeklinde yazılmış.

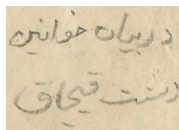
50b

1. çıkkān irdi. Deryā-yı İle serhaddide ceng maşāflar ittifaq tüşti. Şikest, Yūnus Hān
2. cānibiğa boldı. Cem^c-i keşiri ümerā-yı Moğuldın ol cengde şehid boldılar. Vakti ki
Kalımaqlar
3. ğālib bolup irdi, tamām ulus-ı Moğul be-ṭaraf-ı Türkistān kettiler. Serhadd-i Türkistān içre
4. Deryā-yı Ceyhūn lebi içre Qara Tuqay digen mevzi^cde zemistānnı ötkerip Buruç
5. Oğlannı çaftılar ve olarnı merdüm-i Moğul ṭarafıge kiltürdiler. Andağ ki vaqıde
6. şerh tafur inşā Allah.
7. ⁴⁰⁴
- 8.
9. Coçı Hān ibn Çengiz Hānnıñ yurtı ki ^cibāret ez-Deşt-i Qıpçaq turur; nesli-i
10. Coçı Hāndın Ebu'l-ḥayr Hān pādīşāh irdi. Ol zamānda ol yurtda andın ^cazīmraq
11. pādīşāh yoq irdi. Anıñ vefātıdın soñ anıñ ḥalkı şikestke rüy keltürüp
12. ḥalk-ı keşir Kerey Hān ve Cānıbik Hān⁴⁰⁵ mülḥaq bolup tururlar. Kerey Hānnıñ ve
Cānı-
13. bik Hānnıñ Ebu'l-ḥayr Hānnıñ ^cadāvet-i ^cazīm-i kadīm bar irdi. Bu cihetdin Ebu'l-
ḥayr
14. Hān ferzendleri, ḥātūnān-ı ḥavā Moğulğa hem ^cadāvet boldı; çerāki Moğul
15. ḥātūnları Kerey Hān ve Cānıbik Hānğa hem-ḥāne irdiler. Ebu'l-ḥayr Hāndın soñ
16. ḥalk ve ferzendleri Ubaruç Oğlan ki köhne-sāl evlād-ı Ebu'l-ḥayr Hān irdi,
17. cem^c bolup irdiler. Kerey Hān ve Cānıbik Hān kuvvet tamām birlen alıp irdiler.
18. Bu Buruç Oğlan olardıñ yıraklıq ḥ'āhlar irdi; Türkistān ḥudūdıda
19. bolur irdi. Moğulnıñ kelür ḥaberini Türkistānda işitti. Andın soñ taḥkik kıldılar ki

51a

1. Yūnus Hān Qara Tuqayda ılğar kılıp ḥān ordasınıñ başığa kelipdur.
2. Qazārā heme ol kün Seyhūn Suyınıñ ol ṭarafıge ötüp irdiler. Muznıñ üstünidin
3. çāşt-gāh bar irdi, Buruç⁴⁰⁶ Oğlan yetti. Hānnıñ ordası ḥālī, tamām leşkeri

⁴⁰⁴ Sayfa kenarında farklı bir kalemlle

der-beyān-ı ḥavātīn-i Deşt-i Qıpçaq başlığı yazılmış.

⁴⁰⁵ Hān kelimesinden sonra vav fazladan yazılmış.

⁴⁰⁶ Metinde

4. yigirme miñg kişi bar irdi. Ol zamānda Moğul altmış miñg öylük bar irdiler.
5. Tüştiler, her kişi öyige āgeh boldılar ve Buruç Oğlan⁴⁰⁷ özini hānniñg
6. ordasığa nüzül fermān kıldı ve emvāl alğanı meşgūl ve taḥkīkğa meşgūl
7. boldı ve kişi öyde bu mühimğa iştiğāl körsetür irdi. Yūnus Hān
8. şikārda irdi ki bu ḥaber hānga yetti. Hān şikārını ber-ṭaraf kıldı. Ordağa
9. müteveccih boldı ve leşker cem^c kılığalı muḳayyed bolmadı. Vaḳtī ki suniñg yaḳasığa yetti,
10. su yaḥ bağlap irdi ve hānniñg ordası su yaḳasıda irdi ve
11. hān yetti. Hān nefir çalır irdi. Barça ḥalk hānniñg nefirini⁴⁰⁸ tanudılar.
12. Hān alte kişi birlen irdi. Alte kişiniñg biri tuğçı irdi, yetti. Özi
13. nefir⁴⁰⁹ tarttı; sudın çafıp ötti. Her Özbik her öyge tüşüp irdi. Anıñg
14. ḥātūnlarını tenhā tutup irdiler. Buruç⁴¹⁰ Oğlan nefirniñg āvāzını işitti;
15. alte kişini ve tuğmı kördi ve aṭığa ḥ^vāhladı ki süvāre bolğay. Aḥtaçı anı
16. aṭları birlen ve künkleri (?) birle tuttılar ve ḥātūnlarniñg öyleridin
17. çıktılar ve Buruç⁴¹¹ Oğlanı tuttılar ve bu ḥālde hān yetti. Fermān kıldı ki
18. başını künkler (?) sarı nizege alıñlar. Ol yigirme miñg kişi-
19. din bir kem kişi ḥalāş boldı. Hān muzaffer ve manşūr ordağa nüzül (kıldı).

51b

1. Ortage leşker cem^c boldı, anıñg köçige bardılar. Neçeleri kaçtılar.
2. Her kişi ki Ebu'l-ḥayr Hānniñg selāṭinlerdin ḳalıp irdiler, tamām
3. müteferriḳ boldılar. Olarniñg zikri ^calā ḥaddihī andın soñg her maḥalde kelgü-
4. sidur.
5. Vaḳtī ki ol zemistānnı Ḳara Tuḳayda ötkerdiler, bahār
6. vaḳtda Taşkend ṭarafıge keldiler. Taşkendde emiri bar irdi:
7. Mīrzā Sulṭān Ebū Sa^cid ümerālarıdın Şeyḥ Cemāl Ḥar⁴¹² atlıg. Ol zamānda
8. Sulṭān Ebū Sa^cid Mīrzā ^cIrāḳda irdi ve pādişāhi-i Ḥorāsān
9. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzāğa ḳarār tapıp irdi. Şemerḳand pādişāh-

⁴⁰⁷ Metinde

⁴⁰⁸ Kelimedede ye yazılmamış.

⁴⁰⁹ Kelimedede ye yazılmamış.

⁴¹⁰ Metinde

⁴¹¹ Metinde

⁴¹² Metinde

10. lıķı Sultān Aħmed Mīrzā ibn Sultān Sa'īd Mīrzāğa ķarār bolup
11. irdi. Hıřār ve Kūnduz ve Bedāhřān Sultān Maħmūd Mīrzā ibn
12. Sultān Ebū Sa'īd Mīrzāğa irdi. Endicān ve Ferġāna pādiřāhlıķı
13. Mīrzā °Ömer řeyħ ibn Mīrzā Sultān Ebū Sa'īdğa irdi. Bu her üç⁴¹³
14. Mīrzānı Yūnus Ĥan dāmād kılıpdur. Her ķaysınıñ řerħi
15. öz maħallide mezkūr bolġusıdur. Bu řeyħ Cemāl Ĥar⁴¹⁴ ayrı irdi.
16. Sultān Ebū Sa'īd Mīrzā ümerālarıdın Tařkendde ĥākim irdi
17. ve Mīrzā Sultān Aħmedge řemerķand ta'alluķ irdi ammā kemā-yenbaġı itā'at
18. kılımas irdi. Ĥān Tařkend ĥudūdıġa keldiler. İli i'timādı
19. birlen ĥānnıñ ve mīrzālarınıñ arasında peder ve perzend dik

52a

1. kirdiler. Biribirlerige ĥıç tereddüdi yoķ irdi. Ĥān tereddüd-i bī-tereddüd(d)e Ta-
2. şkendge keldi. Moġul ĥalkı ki ĥānnıñ mülāzemetke bardılar, pinhānı
3. řeyħ Cemāl Ĥarge⁴¹⁵ kişi iberdiler; ĥānnıñ muħālefetige ol zāmin
4. bolġay. Te'kīdāttın soñ ĥānğa müteveccih boldı, ya'ni ĥānnı mülāzemet
5. kılıur-men dip ve řeyħ Cemāl Ĥar⁴¹⁶ barur. řeyħ Cemāl Ĥar ordaġa yavuķ yetti ki
6. ĥānnıñ mülāzemetide bar irdiler, barça pış-bāz barur irdiler. Ĥān
7. surdı ki bu ĥalk ķayan barurlar. Cevāb aytur irdiler ki řeyħ Cemāl
8. Ĥarınıñ⁴¹⁷ pış-bāzıġa barurlar. řeyħ Cemāl Ĥar ĥānnıñ naķķāre-ĥāne
9. ve tuġġa yetti; süvāre turdı. Ĥānnıñ ķařıda ĥıç kişi yoķ irdi.
10. Kişi iberdi, ĥānnı tuttı, belki şu ĥān mülāzımlarını hem tuttı. řeyħ
11. Cemāl, ĥānnı andaġ āsān tuttı ve bendge tarttı. Bir yıl bendde irdi ve tamām
12. Moġul ulusu řeyħ Cemālınıñ irdi. Ĥānnıñ ĥarem-ĥāne ki māder ve
13. ⁴¹⁸ ferzendān irdi ve İsen Devlet Bigüm ki evvel mezkūr boldı māder-i
14. Mihr Nigār Ĥānım ki⁴¹⁹ Sultān Aħmed Mīrzāğa ol zamānda berip irdiler, Ĥutluġ
15. Nigār Bigüm ki Mīrzā °Ömer řeyħğa berip irdiler. Bu İsen Devlet Bigümni ki

⁴¹³ Metinde

⁴¹⁴ Metinde ha ile.

⁴¹⁵ Metinde ha ile.

⁴¹⁶ Metinde

⁴¹⁷ Metinde

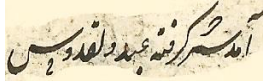
⁴¹⁸ Fazladan vav yazılımış.

⁴¹⁹ Metinde kef-ye.

16. bu iki hānımınñ anası irdi, Şeyh Cemāl Har bir mu^cteber kişilere
 17. bahşış kıldı ve bu haberni Bigümge yetkürdiler. Hiç ceza^c kılmağı, belki rızā bo-
 18. ldu. Ol kişiniñ atı H^vāce Kelān irdi. Bigümniñ rızālını ayttılar, hōş-
 19. hāl boldı ve aḥşamda keldi. Mülāzım turup irdiler. Özi içkeri kirdi.

52b

1. Bigüm küñglerga muḳarrer kılıp irdi kim küñgler işiklerni muḳkem kıldılar. Bigüm
 2. ma^clüm kıldı ki küñglerni işiklerni muḳkem kıldılar. Bigüm ve küñgler çüst
 3. boldılar ve H^vāce Kelān(n)ı öltürdiler ve halk anıñ ölükinini kördiler. Şeyh Cemāl Harge⁴²⁰
 4. barıp ayttılar. Şeyh Cemāl Har kişi iberdi; Bigümdin surdılar kim ayttı: Men Sulṭān
 5. Yūnus Hānnıñ haremı turur-men, Şeyh Cemāl meni özge kişige bahşış
 6. kılur mu? Şer^c-i Müsülmānlıqda revā bolğay mu? Men anı öltürdüm tā Şeyh meni
 7. öltürsün. Şeyh Cemāl hezār āferin ve raḥmet okudı, i^czāz ve ikrām kıldı
 8. ve hānnıñ qaşığa iberdi. Bir yıl hānnıñ bendidin ötti. Emīr ^cAbdu'l-ḳuddūs ki
 9. birāder-zāde-i Emīr Kerīmberdi-i Duğlat irdi. Cem^ciniñ ittifākı birlen Şeyh Cemāl Har-
 10. nıñ başıga bardılar, anı öltürdiler. Anıñ başını hānnıñ qaşığa alıp
 11. keldiler. Hānnı benddin ḥalāş kıldılar. Tamām Moğul ümerāları ki Şeyh Cemāl Harnıñ
 12. qaşığa barıp irdiler, barça hānnıñ qaşığa keldiler. Hānga ^carīza
 13. dāşt kıldılar ki muḥālefet sebebi hānga ol kim bizlerni şehr ü vilāyetke sa^cy⁴²¹ körsetür;
 14. bizlerge şehrde bolmaḳ besī müşkildur. Hān tevbe kıldı ki min-ba^cd şehr vilāyetige

15. sa^cy kılmağay-men. ⁴²² tārīḥ tapıpdurlar. Ol mu^cammā
 16. turur ki ser-i ḥar⁴²³ ki⁴²⁴ ḥarf-i ḥar bolsa ^cAbdu'l-ḳuddūs alsa tārīḥ bolur. Bu aḥvālniñ
 17. ḥilālde ve Ḳalmaḳ yurtga barıp irdi ve Moğulistān ḥālī ḳalıp irdi. Hān
 18. ḥalknı köçerip alıp çıktı.
 19. Vaḳtī ki hānlıḳ serir (ü) taḥtda Yūnus Hān

53a

⁴²⁰ Metinde ha ile.

⁴²¹ Metinde -ke sa^cy kısmı çıkma işareti konularak satır üstünde gösterilmiş.

⁴²² Metinde *āmed ser-i ḥar girifte ^cAbdu'l-ḳuddūs* ibaresi ile 15. satırda nasıl hesaplanacağı belirtilen, tarih düşürmek için bir muamma yazılmıştır. Elias-Ross 1895'de bu tarih H. 877 (M. 1472-3) yılına tekabül eder s. 95.

⁴²³ Metinde ha ile.

⁴²⁴ Önce ke yazılmış, sonra üstü çizilerek ki yazılmış.

1. mütemekkin⁴²⁵ boldı, Moğul halkı ve ümeraları barça hândın °ahd aldılar ki hân mundın soñg
2. teklif-i şehri (ü) vilâyet kılmason; bu heme fitne Moğuldın hânğa bolur irdi; cihet
3. bu turur. Hân hem nâ-çâr rızâ berdi. Moğulistânğa çıktı. Amasancı Tayşı ve Qalmaq
4. öz öz ornığa barıp irdiler. Moğulistân Qalmaqdın hâlî kalıp irdi
5. ve neçe yıl Moğulistânda bolur irdiler ve hiç hevâ-yı diyâr-ı şehri kılmadılar tâ Moğul ulusu
6. hânğa hüb⁴²⁶ boyun sungunça barmadılar. Muhammed Haydar Mirzâ Kâşğarda bolur irdi. Hân-
7. nıñ itâ°atini be-mevâcibî edâ kıılır irdi. Hân hem mihr hâliyetini anıñg hâliğa mer°i
8. tutar irdi. Pederâne şefkat birlen pış kelür irdi. Moğulistân Kâşğarda refâhet
9. tamâm bar irdi. Hânıñg kelgenidin Kefek Sultân Oğlan Hân ibn Döst Muhammed
10. Hânıñg mülâzımları Turfan tarafige kaçıp irdiler. Anıñg mülâzımları anı öltürüp
11. ve başını hânıñg kaşığa (alıp)⁴²⁷ bardılar. Hân birâderi cihetidin her çend düşmen irdi,
12. °azâ tuttı. Anıñg küşendelerige kışâş fermânladı. Hiç tarafda hânğa münâzi°i
13. qalmadı. Ol vaqtğa ki Buruç Oğlanı öltürdi, uluğ ferzendini Mihr Nigâr Hanımını
14. Sultân Ahmed Mirzâ ibn Sultân Ebü Sa°id Mirzâğa iberdi. Fermân kııldı ki
15. Sultân Ebü Sa°id Mirzâ ve düşmenlikni Moğul ve Çagatay arasındın döstluqğa
16. keltürdi; bu döstni h°işliqğa keltürür-men. Mañğa kız ki bolur Sultân Ebü
17. Sa°idniñg oğul(l)arığa berür-men. Mihr Nigâr⁴²⁸ Hanım Sultân Ahmed Mirzâniñg haremde irdi
18. tâ âhir-i hayât. Mirzâ Sultân Ahmed ve hanım şerhleri defter-i düvvümde bu târihdin
19. kelse kerek. Hân Moğulistânğa Şeyh Cemâl Hanıñg katldin burun çıktı. Kutluğ Nigâr

53b

1. Hanımını ki Mihr Nigâr Hanımındın kiçikrek irdi, târih sekiz yüz ve seksende
2. irdi, °Ömer Şeyh Mirzâ ibn Sultân Ebü Sa°idğa berdi. Hânıñg ve °Ömer Şeyh-
3. niñg arasıda muşâdaqat-ı râstî be-nev°i bar irdi ki kim peder ve ferzend ki ol muşâdaqat
4. dest bergey. °Ömer Şeyh Mirzâ bârhâ Moğulistânğa barur irdi. Bir ay ya iki ay anda
5. bolur irdi ve kâh hâqânını alıp kelür irdi Endicânğa⁴²⁹ ve hân bir ay ya iki ay

⁴²⁵ Kef ile nun arasında ye var.

⁴²⁶ Metinde ha ile.

⁴²⁷ Krş. 52b/10.

⁴²⁸ Metinde nundan sonra ye var.

⁴²⁹ Metinde

6. Mīrzā °Ömer Şeyhniñg öyide bolur irdi. Ol eyyāmda hānnı bisyār terğib kılur
7. irdi ki Şemerqandge bargay. Şemerqandniñg pādīşāhılığını Mīrzā Sulţān Aħmed ki
8. hānniñg uluğ dāmādı irdi, anıñgdın alıp Mīrzā °Ömer Şeyhğa bergey; ammā
9. hān rāzı bolmas irdi. Dā°iyye-i leşker, °Ömer Şeyh Mīrzā üçün hānğa ilticā
10. keltürür irdi ve hān kelür irdi ve hānğa ba°zı vilāyetlerini berür irdi.
11. Sulţān Aħmed Mīrzā bu cihetdin ta°arruz kılmas irdi. Neçe mertebe bu şüret
12. çıktı. Āħir hālde andağ boldı ki hān her zemistān Endicānğa kirer irdi ve barça Moğul
13. ulusı Moğulistānda qalur irdiler. Hān ve ol kişilerge ehl-i hizmet Endicānğa
14. kirer irdiler ve °Ömer Şeyh Mīrzā vilāyetdin her qaysı ki ihtiyār-ı hān irdi, hānğa
15. berür irdi ve bahār bolur irdi yine Moğulistānğa çıkar irdi. Mīrzā yine vilāyetke
16. mutaşarrıf bolur irdi. Bir mertebe Mīrzā °Ömer Şeyh uluğ birāderi yetür cihetdin Mīrzā
17. Sulţān Aħmed Yūnus Hānnı çarlap alıp keldi ve Aħsını hānğa berdi.
18. Hān Aħsıda kışlağ saldı. Ol haber Sulţān Aħmed Mīrzāğa yetti. Sulţān
19. Aħmed Mīrzā °Ömer Şeyhğa ta°arruz kıldı ve °Ömer Şeyh Mīrzāğa Sulţān Aħmed Mīrzā ta°arruzdın

54a

1. hātır-cem^{c430} bolup irdi. Hānnı Aħsıge ağır körer irdiler, çerāki Aħsı a°zam-ı belā ve Fergāna
2. belki ümmü'l-belā ve Fergāna turur. Bu cihetdin hānğa yağı boldı. Seritg(ü)de⁴³¹ birbirleri birle bolup,
3. her çend hān naşihat kıldı; Mīrzāğa sūd-mend imes irdi. Āħir uruşğa
4. peyveste boldılar. Şikest Mīrzāniñg tarafıge tüşti. Mīrzāni hānniñg
5. qaşığa alıp keldiler. Mīrzāni bağlap irdiler, hān fi'l-hāl qopup⁴³² piş-bāz keldi. Mīrzā-
6. niñg kolını küşāde kıldı. Şol laħza in°āmlar kılıp iberdi ki il vīrān bolmasunlar.
7. Tizrek bargıl, men hem müte°ākib barur-men seniñg öyüñge. °Ömer Şeyh Mīrzā Endicānğa bardı.

⁴³⁰ *hātır-cem* ifadesi bir önceki sayfada çobanda* yazılmış, bu çobana farklı bir kalemle bolup kelimesi eklenmiş. *Çoban [Râbita] “eski eserlerde yapraklar ve formalar ... arası teselsülü ve kelime kontrolünü takibe yarayan ipucu kelime veya harfe denir ki takibeden yaprağın (a) yüzünün ilk kelime veya harfi ile aynı olup bu kelime veya harf, biten sayfanın sol alt kısmına ... yazılır.” (Abdulkadiroğlu 1997: 549)

⁴³¹ Metinde Arat 1987'de *Teke-Sekritgü* s. 561.

⁴³² *qopup* kelimesi çıkma işareti ile sayfa kenarında gösterilmiş.

8. Hān ulusnı icāzet berdi ki Moğulistānga çıkardılar ve özi ma^ca-köç ma^cdūd (ü) çend
9. Endicānga bardı. İki ay Mīrzā °Ömer Şeyhniᅇg öyide mihmān boldı. Hiç teklif der-miyān bolmadı.
10. Bir mertebe-i diğer hānnı Mīrzā çarlap alıp keldi ve Marginānnı berdi. Hān Marginānda irdi ki
11. hāzret-i kuᅇb-ı dāire-i irşād ve kabīle-i ehl-i irşād maᅇbūlullāh H^vāce Nāşiru'd-dīn °Abdullāh ᅇuddise
12. sırruhu keldiler ki hānnıᅇg ve °Ömer Şeyᅇ Mīrzā ve Sultān Aᅇmed Mīrzāniᅇg arasında dōsti⁴³³
13. bergeyler. Men nāᅇilān-ı maᅇbūldın tevātūr⁴³⁴ birle istima^cım bar ki Hāzret-i İşān ᅇuddise sırruhu Marginānga
14. yavuᅇ keldiler; gāyet-i ta^czīmdin⁴³⁵ hiç kişi deryāb ᅇılmay ᅇalmadı. Hāzret-i İşānga
15. küstāᅇlik ᅇılmadılar. Fevc fevc merd (ü) zen kelūr irdiler; yıraqdın piyāde bolup
16. kelūr irdiler. Hāzret-i İşān öttiler, özlerini yolğa saldılar. Ol yol-
17. nıᅇg hāknı kötürür irdiler. Ammā hān özi tenhā istıᅇbāleriğa bardı.
18. Hāzret-i İşānga yavuᅇ bardı. Hān atdın tüşti ve atını bağladı. Ser-i rāh
19. yüzini tofraᅇğa ālūde ᅇılıp turdı. Hāzret-i İşān yavuᅇ yettiler. Aşᅇābları a(ra)sıda birleri⁴³⁶ hānnı tonup iken⁴³⁷;

54b

1. Hāzret-i İşānga ayttı ki Yūnus Hān turur. Hāzret-i İşān atlarıdın sür^cat
2. birlen tüştiiler ve hānnıᅇg başını tofraᅇdın kötürüp körüşüp turur. Hāzret-i
3. Maᅇdūm-ı irşād-penāᅇi Mevlānā Muᅇammed ᅇāzī Raᅇmetullāh-i °aleyhdin istima^cım bar ki vaᅇtī ki Hāzret-i İşān
4. Marginānga bardılar. Yūnus Hān Moğul dip işitūr irdük; ᅇayāl ᅇılır irdük
5. Moğul bolğay, köp ve eᅇvār (u) vaz^c sāyirū'l-etrāk-i şaᅇrāyī dik bolğay. Ammā hānnı
6. kördük. Merd-i ᅇūş-muᅇāvere, silme riş, Tācīk-ᅇehre, gāyetī tevāzu^c-ı tekellüm ve muᅇāverāt

⁴³³ Metinde

⁴³⁴ Metinde te ile rı arasında vav var.

⁴³⁵ Metinde ye yok.

⁴³⁶ ler aşᅇābları asıda birleri kısmı ᅇıkma işareti ile sayfa kenarında gösterilmiş.

⁴³⁷ Metinde

7. ve o andağ Tācıklar arasında andağ kişi kem bolğay. Bi'l-cümle⁴³⁸ andın soñg ki Hāzret-i
8. İṣān ḥānnı kördiler cem^c-i selāṭīn eṭrāfğa ḥaṭ ve ḥikāyāt irsāl kör-
9. settiler ki Yūnus Ḥān ve Moğulnı kördük. Tevābi^c-i andağ pādşāhnı berde kılıp
10. bolmas. Bu ḥalk ehl-i İslām tururlar. Mundın soñg Māverā'ü'n-nehrde ve Ḥorāsānda ḥiç
11. Moğul berdesini almasunlar ve satmasunlar. Mundın burun Moğul berdesi sāir keferedik
12. bisyār irdiler. Sansız
13. Mīrzā ibn Seyyid ^cAlī Mīrzānıñ vefātıdın soñg Muḥammed Ḥaydar Mīrzā ibn Seyyid ^cAlī Mīrzā
14. Kāşğarda ḥükümetke meşğül boldı. Andağ sābıkā mezkūr bolup turur. Ba^cdemā ki
15. Muḥammed Ḥaydar Mīrzā Kāşğarda sākin boldı ve Dōst Muḥammed Ḥān öldi; ulus-ı Moğulnı
16. Yūnus Ḥān Moğulistāngā çıkardı. Buruç⁴³⁹ Oğlan ve Şeyḥ Cemāl Ḥarnıñ vākı^cāt
17. andağ mezkūr boldı. Yūnus Ḥān andın soñg Moğul ḥalkınıñ rızālıķı üçün hergiz
18. dā^ciyye-i şehr (ü) vilāyet kılmadılar. Muḥammed Ḥaydar Mīrzā Kāşğardın ḥāngā itā^cat kılır irdi.
19. Ḥānım anı ferzend ornıda köz tutar irdi. Tārīḥdin sekiz yüz altmış tokuzdın tā

55a

1. sekiz yüz seksen beşğaça Muḥammed Ḥaydar Mīrzā Kāşğarda ferāğat ve refāhiyyet birle her neçe-
2. din tamāmrağ rüzgārī iletti. Müddet-i eyālet-i ḥükümetde evvel ve āḥir yigirme dört yıl bolup. Bu cümle-
3. din on alte yıl istiklāl bile ^calāḥide⁴⁴⁰ ve ḳalğanı teba^ciyyet⁴⁴¹ bile.
4. Ve Sansız Mīrzā öldi. Dōst Muḥammed Ḥān Yarkendge keldi. Sansız Mīrzānıñ ḥaremını ḥibāle⁴⁴²-i nikāḥığa
5. keltürdi. Sansız Mīrzānıñ uluğ oğlı Ebābekr Mīrzā bolğay, hem-rāḥ Aḳsuğa keltürdi. Bir neçe

⁴³⁸ Metinde fazladan bir elif yazılmış.

⁴³⁹ Metinde

⁴⁴⁰ Metinde

⁴⁴¹ Metinde tı ile yazılan kelimeyi çıkma işareti ile sayfa kenarında te ile doğru olarak göstermiş.

⁴⁴² Metinde cim ile.

6. kündin soñg hemşiresi Hüsni Nigâr Hânımnı aña berdi. Ammâ Ebâbekr Mîrzâ Döst Muḥammed Hânıñg
7. bî-i^ctidâllık(ı)dın kaçıp ^cammnıñg kaşığa bardı. Muḥammed Ḥaydar Mîrzâ bolğay. Döst Muḥammed Hân
8. Hüsni Nigâr Hânımnı müte^câkıb Kâşğarga iberdi. Bu cümle yukkarı beyân tafıpdur. Mîrzâ Ebâbekr,
9. Muḥammed Ḥaydar Mîrzâñıñg kaşıda bolur irdi. Ğâyet cür'et ve seḥâvetde öz zâtığa ğâyetî
10. kuvvet ve şecâ^cat bar irdi ve tül kâmeti ḥaddige irdi ki eger yüz kişiniñg arasında piyâde
11. kelür irdi, anı körer irdi, ḥayâl kıılır irdi ki süvâre kelür bolğay. Ammâ Muḥammed Ḥaydar Mîrzâ şâhib-i devlet (ü)
12. mîrâşî irdi ve kâdr (ü) kıymet-i sipâhîni bilmes irdi. Ümerâ vü ser(dâr)ân-ı mu^cteber ki Emîr Seyyid ^cAlî müddet-i
13. ^cömr seksen yıl perverîş kılgan irdi; Muḥammed Ḥaydar Mîrzâñıñg zamânıda ekşer fânî bolup irdiler.
14. Ol ki bâkî kalıp irdiler, şeyḥ-i fânî bolup irdiler ve ferzend (ü) nebîreleri cem^c Muḥammed Ḥaydar Mîrzâ-
15. nıñg kaşıda çendân kırbaları yok irdi. Barça civânlar, mîrzâ-zâdeler Mîrzâ Ebâbekrñıñg hiz-
16. metige meyl kıldılar. Olarnıñg tafşîliniñg tavîli bar. Ba^cd-ez-ân ki Mîrzâ Ebâbekr, Muḥammed Ḥaydar Mîrzâdın kaçıp
17. ketti, Yarkendniñg ḥâkimlikığa nişânî yasap körsetti; Yarkendge mutaşarrıf boldı. Kışı
18. iberdi ^cammnıñg kaşığa, Muḥammed Ḥaydar Mîrzâ bolğay⁴⁴³, anıñg itâ^cat ve ḥizmetkârlıkığa zâmin boldı. Muḥammed Ḥaydar
19. Mîrzâ hem anıñg itâ^catini qabûl kıldı. Anıñg mülâzemetide üç⁴⁴⁴ miñg kişi civânmerdlerdin ve

55b

1. ve mîrzâdelerdin cem^c kelip irdiler. Bu ḥâlniñg ḥilâlde birâderi ^cÖmer Mîrzâ ki
2. Kâşğarda irdi, o hem anıñg kaşığa bardı. Bu iki birâderi be-hem boldılar.
3. Ol ḥudüdniñg zabtını kıılır irdiler ve mesâ^ci körsetür irdiler

⁴⁴³ Metinde *Mîrzâ bolğay* kısmı çıkma işareti ile gösterilerek sayfa kenarında yazılmış *Mîrzâ* kelimesi tekrar edilmiş.

⁴⁴⁴ Metinde

4. ve Hoten istihlāşığa fikr kıılır irdiler ve söz munda yetti ki Hoten-
5. din ve hâkimdin şerh kıılmağ lâzım köründi.
6. Hoten a^czam-ı şehristân-ı maşriğ-rüye turur. Hotenniñ şerhi
7. ança⁴⁴⁵ târiğde ve kitâblarıda tamâm ikinçi defterde mezkûr turur; ammâ emâret-i kabîle-i
8. Duğlat Mîrzâ Hudâyâdâd ^caleyhi rahmege yetti, andağ mezkûr turur: Her vilâyet ki
9. Duğlatğa ta^calluğ bar, anı ferzendleriğa ve birâderleriğa kıismet körsetti.
10. Andağ ki Kâşğar ve Yarkendni küçük oğlı Seyyid Aħmed Mîrzâğa tefvîz körsetti.
11. Mîrzâ Hudâyâdnıñ iki birâder-i ümm veledi bar irdi, İlyâs Şâh ve Hızır Şâh
12. dip. İlyâs Şâhğa Aqsunı berdi; Hızır Şâhğa Hotenni berdi. Bu iki birâderini
13. Seyyid Aħmed Mîrzâğa tâbi^c kııldı. ^cAzl ü naşblarını Seyyid Aħmed Mîrzâ-
14. nıñ keff-i iktidârığa tefvîz⁴⁴⁶ fermân kııldı. Bu ikisi sâyir mülâzımlar dik
15. her yıl hizmetde vilâyetlerige yanur irdiler. Tâ Emîr Seyyid ^cAlî zamânığa bu emr
16. mer^ci irdi. Vaqtî ki Emîr Seyyid ^cAlî Aqsunı İsen Buğa Hânğa berdi, İlyâs Şâh
17. Mîrzânıñ nebireleri hem İlyâs Şâh Mîrzâ atıda, İsen Buğa Hânıñ
18. hizmetleride bar irdi ki hükümet-i kal^a-i Aqsu tâ zamân-ı Döst Muhammed Hân
19. anıñ kolıda bar irdi. Ammâ Mîr Seyyid ^cAlîdin soñğ Hotende Hızır Şâhnıñ neşli⁴⁴⁷-

56a

1. din iki birâderi iken; biriniñ atı Hân Nazar Mîrzâ ve yene biriniñ atı⁴⁴⁸ Kul Nazar Mîrzâ.
2. Hân Nazar Mîrzâ kuvvet-i zür-bâzûsı bilen Mîrzâ Ebâbekrge berâber bolup
3. belki berâber-i Emîr Seyyid ^cAlî tutar irdi. Ol vilâyetniñ istiqlâldin
4. dem urar irdi. Ol itâ^cat-i kadîmni Kâşğar cānibiğa ber-țaraf kıılıp
5. irdi. Mîrzâ Ebâbekr Muhammed Haydar Mîrzâdın ruħşat kıılıp Hoten istihlāşığa
6. taleb kııldı ki Hân Nazar Mîrzâ ve Kul Nazar çäre-i itâ^catdin ki olar-
7. nıñ ve de'b-i mürişleri⁴⁴⁹ turur, inhirâf ve i^crâz kıılıp; Muhammed Haydar
8. Mîrzâ hem olardın âzâr-mend irdi; fermân berdi ki ol bâbda hırş⁴⁵⁰ körsetti.

⁴⁴⁵ Metinde *ança* kelimesi çıkma işareti ile sayfa kenarında yazılmış.

⁴⁴⁶ Metinde *tefvîz* kelimesi çıkma işareti ile sayfa kenarında yazılmış.

⁴⁴⁷ Metinde *sat* ile.

⁴⁴⁸ Metinde şeklinde çıkma işareti ile sayfa kenarında yazılmış.

⁴⁴⁹ Metinde

⁴⁵⁰ Metinde *dat* ile.

9. Mîrzâ Ebâbekr fârîğ-i bâl Hotenniñg mühimmiğa iştiğâl⁴⁵¹ körsetti. Hân Nazar
10. Mîrzâ °aşâ-yı âhenin itip irdi ki kişi anı bir iligi birle köterelmes
11. irdi. Ol anı bir iligi birlen işğa fermânlar irdi. Atğa ve uyğa her yerige
12. urşa irdi elbette yıkılur irdi ve Kûl Nazar Mîrzâ kiçik birâder irdi,
13. cevân irdi, ğâyet hilm ve vaqâr. Bu iki birâderge dâ°iyye-i salţanat bar
14. irdi.
15. Ol zamânî ki Mîrzâ Ebâbekr Hotenni musahhar kıılmaqğa °azm kıılıp irdi; °Ömer Mîrzâ
16. ańğa hem-râh irdi. Uluğ birâderini tamâm âmüzda (?)⁴⁵² pesendide kııldı. Anıñg muhâlefet
17. dağdağası bar irdi. Anı Mîrzâ Ebâbekr ma°lûm kııldı. Anı be-nev°i kolığa keltürdi ki
18. aşlâ haberdâr bolmadı ve başır kııldı; Muhammed Haydar Mîrzâğa iberdi. Kâşğarnıñg
19. vîrânlıkdın sońg °Ömer Mîrzâ Semerkandğa bardı, anda ri°âyet kııldılar;

56b

1. tâ târiğğa tokuz yüz yigirme bir irdi, Kâşğarğa keldi ve anda vefât kııldı.
2. Emîr Seyyid °Alîniñg gür-hâneside koydılar. Bi°l-cümle⁴⁵³ Mîrzâ Ebâbekr birâderi-
3. niñg mühimdin fârîğ bolup Hotenge müteveccih boldı. Ol mertebede şulh
4. birlen yandı. İkinçi mertebede yine mühimni şulh qarâr berdiler. İki süvâr biribirige mülâ-
5. kât kıılıp andın sońg müzâkere-i sühanân ve şulh-âmüz⁴⁵⁴ ve te°kîd-i sevgend-i
6. Kelâmullah birlen qarâr taptı. Mîrzâ Ebâbekr mülâzımları birlen qarâr⁴⁵⁵ berip irdiler
7. Kelâmullahnı havâşlarınıñg birige berdi. Hân Nazar Mîrzâniñg kaşığığa alıp
8. bardı. Hân Nazar Mîrzâ ol kişige Kelâmullahnı Hân Nazar Mîrzâniñg aldığa
9. alıp bardı. Hân Nazar Mîrzâ ilig uzattı Kelâmullah alğay. Ol kişi Hân
10. Nazar Mîrzâniñg iki iligini tuttı. Her tarafdın şemşir hamle kııldılar. Evveldin andağ
11. muqarrer bolup irdi. Ebâbekr Mîrzâniñg mülâzımları⁴⁵⁶ barça
12. ańğa qarâr berip müheyyâ bolup turup irdiler. Mundın ğâfil irdi ve yine
13. kişini Hân Nazar Mîrzâniñg mülâzımlarıdın mecâl-i ceng (ü) muhârebeleri yok

⁴⁵¹ Metinde önce yazılmış sonra çıkma işareti ile sayfa kenarında *bedel* (yerine, karşılık) uyarısıyla *iştiğâl* yazılmış.

⁴⁵² Metinde rı ile.

⁴⁵³ Metinde lam'dan önce fazladan bir elif yazılmış.

⁴⁵⁴ Metinde rı ile.

⁴⁵⁵ Metinde kaf noktasız.

⁴⁵⁶ Bu kelimeden sonra *-dın mecâl-i ceng* yazılıp üstü çizilmiş.

14. irdi, kaçtılar. Neçe kişi-i dīgerān(n)ı Ƙul Nazar Mīrzāğa muƘarrer ƙılıp irdiler; olar
15. Ƙul Nazar Mīrzāğa bī-hiss ƙıldılar. Bu iki birāder yekke zaħm-ı Şemşir birlen
16. ötkerdiler. Bu Şuret birlen olarınıĝ tuħmlarını Ğoten vilāyetidin
17. efgende ƙıldılar. Ğotenni istiħlāŐ (ü) musaħħar ƙılıp ve ƙuvvet tamām taptı.
18. Olarınıĝ mühimleriniĝ itmāmdın soĝ fi'l-hāl  amm Muħammed Ğaydar
19. Mīrzāğa ğurüc ƙıldı.

57a

1. nıĝ beyāni⁴⁵⁷: Sansız Mīrzānıĝ vefātđın soĝ Dōst Muħammed
2. Mīrzā andaĝ mezkūr boldı, mükerreme-i Sansız Cemāl Ağanı aldı. KāŐĝarnı
3. Muħammed Ğaydar Mīrzāğa berdi. Bu veĝāyi^c tārīħ-i sene sekiz yüz yetmiş alte
4. irdi. Dōst Muħammed Ğān anıĝ vefātđın soĝ Muħammed Ğaydar Mīrzā Cemāl
5. Ağanı ki Mīrzā Ebābekr Mīrzā ve  Ömer Mīrzānıĝ anası bolĝay, ğibāle⁴⁵⁸-i nikāħıĝa
6. keltürdi. Muħammed Ğaydar Mīrzāğa Cemāl Ağadıñ iki oĝul bolup turur. Biri peder
7. atam Muħammed Ğüseyn Küregen -enārallahu burhānehü- ve yene  ammim Seyyid
- Muħammed Mīrzā. Mīrzā
8. Ebābekrniĝ mühimmi Ğoten istiħlāŐđın soĝ ƙuvvet aldı. Ümerā her ğend
9. Mīrzā Ebābekr mühiminiñ endişe ƙıldılar,  arzge yetkürür irdiler. Mīrzā Ebābekr
10. evveldin āħirĝa anıĝ mühimmi muħālefet birle edā bolur irdi. Anıĝ kişisi
11. birlen ittifaĝ ƙıları yok irdi. Ol Yarkendni oĝurlap aldı ve nā-
12. mesmū^c  özler ayttı. Andın soĝ  Ömer Mīrzānıĝ közini başir ƙıldı
13. ve yene Ğān Nazar ve Ƙul Nazarını öltürdi. Andak kişidin neĝük vefā ümmīdi⁴⁵⁹ tutsa
14. bolur. Ol hemiŐe KāŐĝarnıĝ ārzūsıda bar. Himmeti ol ki bu memālikni
15. yek-ƙalem⁴⁶⁰ ƙılĝay. Her ğend bu bābdın  arzĝa yetkürür irdiler. Muħammed Ğaydar
- Mīrzā
16. Őefĝat muĝtezāsı birle  ammüdiyyet anıĝ fikride āsāñ körer irdi.
17. Anıĝ ğaremi ki ferzendlerniĝ anası bolĝay, Mīrzā Ebābekrniĝ hem anası
18. irdi ve ümerālarınıĝ ğilāfi birle rāy körsetür irdiler. Ol siz-

⁴⁵⁷ Elias-Ross 2006: 266'da bu bölümün başlıĝı Őöyledir: *Ebū Bekir'in Muhammed Haydar Mirza'nın Kendi Emīrlerini Sürmesine Yol Aĝan Desisesi*.

⁴⁵⁸ Metinde cim ile.

⁴⁵⁹ Şedde ile yazılmış.

⁴⁶⁰ Metinde krş. Nevāyi: Türk nazmda ğü köterip min alem / Eyledim ol memleketni yek kalem (Ercilasun 2010: 411).

19. niň ferzendiňiz turur. Yarkendni birev tutar irdi. Yarkend atasınıň

57b

1. pāy-tahtı irdi; aħaqq bolğay. Aňga siz bermediňiz. Eger özi küstāhlık
2. kılıp turur siz kerem birlen °afv kılıň. Sizniň keremiňizge i°timād
3. kıldı. Ümerā anı sizge yaman körsete turur. Hotenni hem yene biri tutar irdi. Eger
4. özgelerniň ornıda ol bolsa ne °ayb? Andaq her fi°l ki kılur irdi,
5. be-nev°i takrİR kılur irdi ki Muħammed Haydar MİRzāğa tesellİ-i hātır hāşıl irdi. Tā
6. ol zamān ki muħālefet āşikārā bolğay, Cemāl Ağa °arzğa yetkürdi ki muħālefetni
7. ümerālarınıň cihetdin kıla turur, anı ümerālar sizge yaman körsetürler ve
8. pinhān MİRzā Ebābekrge aytıp iberür irdi ki seniň muħālefetiňni
9. andaq ayta turur-men. MİRzā Ebābekrge bu söz muvāfiq-ı maqşūd irdi. Bu hem bu
10. sözni aytıp iberdi ki tā ümerā bar, men hİzmet kılmaydur-men. MİRzā
11. maňga yaman bolup tururlar, qubh-ı aħvālimni yetküre tururlar. Eger ümerāni iħrāc
12. kılsa men oşol ferzend belki bende turur-men. Muħammed Haydar MİRzā sāde-
13. dillikdin anıň yalğanlarığa taşdıq kıldı. Ümerāni icāzet
14. berdi, mu°teber ümerāni iħrāc kıldı. Muħammed Haydar MİRzāniň kuvvet-i salṭanatı
15. şikeste boldı. MİRzā Ebābekr Kāşğar vilāyetniň hudūdıda ve Yaňğı
16. Hİşār taht kılıp aldı. Ümerā-yı mu°teberni iħrāc kılıp irdiler.
17. Zābt-ı hudūd (ü) havāşini kişi bilmes irdi ve saqlayalmas
18. irdi.
19. EmİR °Abdu°l-ıquddūs ki anıň zikri evvel ötüp irdi, hānnı benddin çıkardı.

58a

1. Hān anı ri°āyāt-ı bİ-haddİ kıldı. Küregenlikğa ri°āyet fermān kıldı.
2. Tamām manşİb-ı Duğlatnı berdi. Anıň işikiniň āmūzda (?)
3. andın ğurūr °aceb peydā boldı. Hān birle be-nev°i muqābele kıldı ki özi ol
4. muqābelesidin der-hirās boldı ki anıň şerhi ṭavİL turur. Hān-
5. dın kaçıp Kāşğarğa keldi, Muħammed Haydar MİRzāniň kaşığı. Muħammed
6. Haydar MİRzā ümerāsını iħrāc kılıp irdi. Mühimğa perİşānlık
7. peydā boldı. Mundın peşimān hem bolup irdi ve MİR °Abdu°l-ıquddūs
8. keldi. Aňga feraħİ-i tamāmİ rüy körsetti. Ferzendi Ağa Sulṭān Hanımnı
9. aňga berdi ve terbiyet tamām kıldı. MİRzā Ebābekrniň berāberide tuttı. Ol
10. hem MİRzā Ebābekrge der-i üftād boldı. Bir mertebe ol taht kıldı.

11. Yaŋı Hışār hūduđıġa iltip ve Mīr °Abdu'l-ḳuddūs muḳābelesige ḳıġtı.
12. Ceng-i bisyārīdin soŋ ḳüş-i bī-şumār Mīr °Abdu'l-ḳuddūsġa
13. tüşti. Bā-ān ki ekşer-i Mīr °Abdu'l-ḳuddūs Mīrzā Ebābekrdin ziyāde irdi.
14. Mīr °Abdu'l-ḳuddūs şermende boldı; diġer Muḫammed Ḥaydar Mīrzāniŋ ḳaşıġa
15. barmadı. Andaġ özini Şehnāzġa urdı. Bedaḫşān yolını aldı.
16. Üç yüz kişi birlen Mīrzā Sulţān Maḫmūdniŋ ḳaşıġa bardı.
17. Mīrzā Sulţān Maḫmūd anı ri°āyet-i bisyārī ḳıldı. Vilāyet ḥ°āhladı.
18. A°zam-ı vilāyet Bedaḫşān turur, aŋġa berdi. Ol anda kefere-i Kāturda
19. şehīd boldı. Bi'l-cümle⁴⁶¹ Mīr °Abdu'l-ḳuddūs bargandın soŋ Mīrzā Ebābekr-

58b

1. niŋ ḳuvvet ziyāde boldı. Uluġ ümerālarnı ol iḫrāc ḳıldı. Mīr °Abdu'l-ḳuddūsı
2. bu reng birlen şikest berdi. Muḫammed Ḥaydar Mīrzāniŋ kār u bārıda çendān
3. revnaġı ḳalmadı. Cemāl Aġa ḳılġandın peşimān boldı. Fāide ḳılmadı. Āḫirü'
4. l-emr Muḫammed Ḥaydar Mīrzā piyāde (vü) süvārdın ḳarıp otuz miŋ kişi tertīb
5. körsetti. Mīrzā Ebābekrniŋ başıġa bardı. Ol üç miŋ kişi birle
6. muḳābele-i istikbāl körsetti. Uruş şa°b dest berdi. Āḫirü'l
7. -emr şikest Muḫammed Ḥaydar Mīrzā şikeste bolup Kāşġarġa keldi.
8. Bu aḫvālniŋ şerhini ḫāl-i büzürgvārım Yūnus Ḥāŋġa ayttı; andın
9. meded taleb ḳıldı. On beş miŋ kişi leşkeridin intiḫāb ḳılıp
10. irdi. Şefḳat-i ḫāliyyet cihetdin Mīrzā Ebābekrniŋ ḫarafige müteveccih
11. bolup Muḫammed Ḥaydar Mīrzā mertebe-i diġer tertīb-i leşker ḳıldı. Ḥān birlen
12. hem-rāḫ Yarkendge müteveccih boldı. Mīrzā Ebābekr Yarkend ḳal°asige ḳapaldı.
13. Ḥān⁴⁶² Yarkendniŋ maşrıġ ḫarafige nüzül ḳıldı. Bir kün Mīrzā Ebābekr
14. ḳal°a taşıda süvāre (vü) piyāde-i ḫānnı tertīb körsetti. Şol miŋ kişi
15. irdi ki barça mīrzāde bahādur-zādeḫāy-ı Mīr Seyyid °Alī ikenler ki Muḫammed Ḥaydar
16. Mīrzā olardıŋ ġāfil iken; Mīrzā Ebābekr olarnı cem° ḳılıp. Ḥān hem
17. leşker-i cerrār birle ve Muḫammed Ḥaydar Mīrzā bir ḫarafdın müteveccih boldılar. Evvel Muḫammed Ḥaydar
18. Mīrzāġa çendān müteveccih bolmadı. Ḥāŋġa rü keltürdi. Kerr ü ferrdin soŋ ḫāŋġa
19. hezīmet berdi ve ḫān hezīmet birlen bardı. Muḫammed Ḥaydar Mīrzā hem bir ḫarafge

⁴⁶¹ Metinde lam'dan önce fazladan bir elif yazılmış.

⁴⁶² Ḥān kelimesinin üstü çizilmiş.

59a

1. kaçtı. Bu azîmet leşkerni şikest berdi ve hân, Muhammed Haydar Mîrzâ Kâşğarga
2. yettiler. Hân, Muhammed Haydar Mîrzâğa ayttı: Anıñg mühimmini âsân tutup leşker kem
3. alıp kelip irdük. Bu yıl sa'y körset, öz vilâyetiñni sa-
4. kılğıl. Yene yıl leşker-i tamâm birlen keleli anıñg mühimmini kılalı. Hân Moğulistānga
5. bardı ve Muhammed Haydar Mîrzâ Kâşğarda kaldı.
6.

Ve yene yıl ki târih sekiz yüz seksen beş
7. irdi, hân tamâm leşkerni birlen Moğulistāndın altmış miñg kişi
8. irdi, Kâşğarga keldi ve Muhammed Mîrzâ hem tertîb-i leşkerini ötken
9. yıllardın bihrağ kılıp irdi. Hem-râh boldı; Yarkendge müteveccih boldılar.
10. Sulţân Yünus Hân ve Muhammed Haydar Mîrzâ toksan miñg leşker-i
11. süvâre vü piyâde Yarkendge teveccüh körsettiler. Mîrzâ Ebâbekr şol yıl ki ötti
12. Yarkend kal'asıge taşşın körsetip irdi. Bu yıl hem oşundağ tertîb-i taşşın körsetti⁴⁶³. Ol leşkerini piyâde vü süvâre
13. beş miñg kişi tertîb körsetti. Üç miñg süvâre ol halkğa
14. Emîr Seyyid °Alîniñg mîrzâdeleri ol yigitler ki Muhammed Haydar Mîrzâ bî-kadr-
15. şinâslıkdın kılının berip irdi ve miñg piyâde-i tîr-endâz, vilâyet-
16. dîn bu gürühdin va'ce ve ümîd-vârlıq tamâm birlen olarnı cem' kılıp irdi.
17. Hânniñg leşkerni halka kılıp nüzül kıldılar. Hân özi Kaluğaç
18. Yarı⁴⁶⁴ dip mevzi' turur, anda nüzül kıldılar ve namâz-ı dîger hân leşkeridin
19. merdüm-i gayr-ı mu'teber ve her қоşun⁴⁶⁵ tabın öz hevesi kal'a aldığa bardılar. Uruşğa

59b

1. meşğül boldılar. Kal'adın Mîrzâ Ebâbekr her süvârniñg arasında bir piyâde-i
2. tîr-endâz, her piyâdeniñg aldıda piyâde-i dîgeri tura köterip pîş keldiler.
3. Hânğa ta'rif-i ceng bisyâr kıldılar, terğîb körsettiler ki teferrüs⁴⁶⁶
4. kılmaq kerek. Hân neçe kişi birlen şilâh⁴⁶⁷ kiymey revân boldılar ammâ yar-
5. niñg üstünidin hûb müşahhaş bolmadı ki hân yardın tüşti. Teferrüs
6. cihetdin hân tüşti. Hânniñg piyâdeleri dilîrrek boldılar;
7. uruş saht tuttılar. Bu eşnâda hânniñg mu'teber bahâdurlarındın

⁴⁶³ irdi bu yıl hem oşundağ tertîb-i taşşın körsetti kısmı çıkma işareti ile sayfa kenarında yazılmış.

⁴⁶⁴ Doğrusu Karluğaç (Kırlangıç) Yarı olabilir.

⁴⁶⁵ Metinde қоşul.

⁴⁶⁶ Metinde teferrüş 59b/5, 59b/8, 60a/1'de de aynı şekilde şın ile.

⁴⁶⁷ Metinde sat ile.

8. °Alīm Şeyh Bahādur dip bar irdi. İştitti ki hān teferrüske barıp
9. turur. Anıñg hātırıǵa yetti ki bu zamānda barıp turur; celādetlik kör-
10. setkey tā beyne'l-akrān mümtāz bolǵay. Ol eşliha⁴⁶⁸ rāst kılıp hān-
11. nıñg qaşıǵa keldi ve ötti. Piyādeler arasıǵa yetti. Uruş kılur
12. irdiler. Hānnıñg piyādeleriniñg Mīrzā Ebābekr arasıda yer bar irdi.
13. İki tarafdın tam, gāv bendi bar irdi. Bu iki tam arasıda kūçe-i hem-vāre bar irdi.
14. °Alīm Şeyh Bahādur yetti. Şol kūçeǵa Mīrzā Ebābekrniñg piyādelerige tāht
15. kıldı. Özini yetkürdi. Bir piyādeī ki tur(a)dār irdi. Tur(a)dār tāb keltürmedi,
16. turanı Alīm Şeyh Bahādurnıñg atıǵa taşladı. Atı turadın⁴⁶⁹ ürkti. Bahādur
17. özini saqlayalmay başı töben yıķıldı. Piyādeler ki pīş-i dīvārda bar ir-
18. diler çüst boldılar. Bahādurnı tuttılar ve süvārlar Mīrzā Ebābekrge alıp bardılar.
19. Mīrzā Ebābekrge hānnıñg piyādesidin üç kişi tāht kıldılar. Hānnıñg

60a

1. piyādeleri rū-be-giriz koydılar. Ol hālk ki teferrüske kelip irdiler, barça
2. arқаǵa yandılar. Ol kişiler ki hāngā hem-rāh irdiler, ayttılar ki fi'l-hāl
3. yarıñg üstünige çıkmak kerek. Hān fi'l-hāl sür^cat bilen
4. yarıñg yolıǵa revān boldı. Hālk hānnı ki kördiler, sür^cat bile revān
5. boldılar. Her kişi ki yarıñg başıda irdiler, barça girizān boldılar.
6. Hān yarıñg üstünige çıktı, kördi ki hālk barça qarār kılıp turur.
7. Leşker berhem yip turur. Hān ordaǵa müteveccih boldı. İlni teskīn
8. bergeli ordaǵa yetti. Hālkni urǵalı ve soqqalı meşgūl boldı. Hiç
9. kişi ornıdın tepremedi. Bu eşnāda Mīrzā Ebābekrniñg piyādeleri ki yar-
10. dın tüşüp uruş kılur irdiler, süvāreler birlen teferrüc kör-
11. genlerni bī-şecā^catlarını urup soqup kelür irdiler. Olar-
12. nıñg arqasıdın süvāreler pey-der-pey āvihte bolup tutuşup çıkar
13. irdiler. Bu hālne, leşker berhem hūrde ki kördi bī-kibāre ki yüz hezimetge
14. keltürdiler. Hān çendān sa^cy körsetti, müyesser bolmadı. Mīrzā Ebābekrniñg
15. süvāreleri yakın yettiler. Kördiler ki hānnıñg qaşıda kişi yok.
16. Hān hem revān boldılar. Leşker ol °azimet⁴⁷⁰ birle bir sā^cat şikest
17. taptı. Hān kaçıp Kāşǵarǵa bardı. Hānnıñg ekşer leşkeri hāngā muqayyed

⁴⁶⁸ Metinde sat ile.

⁴⁶⁹ Metinde *turardın*.

⁴⁷⁰ Metinde zı ile.

18. bolmay Moğulistānga çıķıp kittiler. Muḥammed Ḥaydar Mīrzā bile ḥān meşveret
19. kıldı. Muḥammed Mīrzā Kāşğarda bolmaķınıñ şüretini tapalmay hem-rāh-ı ḥān beş miñğ kişi birle⁴⁷¹ köç köçmen Aķsuğa

60b

1. beş miñğ kişi birle kaçıp bardılar. Cem^c (ü) keşri Kāşğardın Endicānga
2. kittiler. Kāşğar Mīrzā Ebābekrniñğ boldı. Bu tāriḥ sekiz yüz seksen beş
3. irdi. Bu vāķi^c boldı, peder Muḥammed Ḥüseyn Küregen on iki yaşda irdi.
4. Yūnus Ḥān Muḥammed Ḥaydar Mīrzā birle Aķsuğa bardı. Pederimni Yūnus Ḥānnıñğ ođlı Sulṭān Maḥmūd Ḥān⁴⁷²
5. özi birle Moğulistānga alıp bardı. Biribiri birlen andağ dōst bolup-
6. dur, tā āḥir-i ḥayāt pederni adaş dir irdi. Moğul zebāmi birle adaş
7. ya^cnī dōst.
8. Mundın soñğ söz Sulṭān Maḥmūd Ḥānnıñğ zikriğe yetse
9. kerek. Anıñğ ibtidā-yı ḥālidin beyān kılmak lāzım kelür irdi. Vaķtī ki Sulṭān
10. Yūnus Ḥān Ḥorāsāndın ikinçi merātibeye keldi, Emīr Seyyid ^cAli vefāt kılıp
11. irdi ve Sansız Mīrzā Yūnus Ḥānga ilticā keltürüp andağ ki mezķür bolup
12. turur. Yūnus Ḥān ol zamānda Kāşğar keliş barışı bisyār boldı.
13. Ol zamānda Emīr Ziyāü'd-dīnni ki Kāşğar mu^cteber sādātlarındın turur, Beda-
14. ḥşānga Şāh Muḥammed⁴⁷³ Sulṭān Bedaḥşığa yiberdi ki duḥter-i ser-pūşide-i
15. ^ciffet⁴⁷⁴ öziğe nisbet bergey. Şāh Sulṭān Muḥammed Bedaḥşı İskender-i Zü'l-ķar-
16. neyn-i Filikūs-ı Rūmīniñğ neslidin⁴⁷⁵ turur. Sikender-i Rūmī ^cālemni musaḥḥar
17. kılgandın keyin ḥukemālar birle meşveret kılıp turur. Yerī peydā kılsunlar ki selāṭin-i
18. rüzgārniñğ iligi andın kūtāh⁴⁷⁶ bolğay tā neslini⁴⁷⁷ anda koyğay. Ḥukemālar Bedaḥşānnı
19. ihtiyār eylep düstürü'l-^camel kıldılar. Mādām ki düstürü'l-^camelni kārğa keltürdiler,

61a

1. kişi bulardın vilāyetni nizā^c kılalmaslar. İskender zamānıdın tā Şāh
2. Muḥammed zamāniğaça hiç kişi Bedaḥşānga ta^carruz bolmadı; andağ ki batnen ba^cd

⁴⁷¹ *hem-rāh-ı ḥān beş miñğ kişi birle* ibaresi sayfa kenarında yazılmış.

⁴⁷² *nıñğ oğlı Sulṭān Maḥmūd Ḥān* ibaresi sayfa kenarında yazılmış.

⁴⁷³ Metinde *Maḥmūd*.

⁴⁷⁴ Metinde *afvet*.

⁴⁷⁵ Metinde *sat* ile.

⁴⁷⁶ Metinde *kūhtāh*.

⁴⁷⁷ Metinde *sat* ile.

3. baın taht-ı salıanatda bolur irdiler. Şāh Muhammed⁴⁷³ Sultān Bedaḥşīnīng
4. devri yetti, o düstürü'l-^camel-i İskenderni taşladı ve ol şāhī irdi ki gāyetī
5. tab^cıda ve nihāyet zarāfetde ve şī^cr (ü) divānı bar ve gāyetī h^vubīde; la^cl taḥallüş kılıp
6. turur. Anġa zarāfet ve letāfet bu mertebede tutupdur tā ol düstürü'l-^camelni
7. be-muḳtezā-yı tab^c-ı fūrū güzāşt kıldı. Anıng alte kıızı bar irdi. Birini Sultān
8. Mes^cūd Kābilġa berdi ki Mīr Temürniġ neslidin irdi ve yene birini Sultān Ebū
9. Sa^cīd Mīrzāġa berdi. Andın oġul boldı ki Ebābekr Mīrzā atlıġ; Sultān
10. Hüseyn Mīrzāniġ pederidin soġ maşāflar kıldı. Sultān Hüseyn Mīrzā-
11. niġ mülkke ḥaleller yetkürür⁴⁷⁸ ki anıġ şerḫi H^vōnd(mīr)-i Herevīniġ⁴⁷⁹ tārīḫ-
12. de meşrūḫ turar ve üçünçı kızını İbrāhīm Barlasġa berdi ki andın Cihā-
13. nġir Barlas boldı. Çāġatayniġ āḫir-i devletde ol rükn-i erkān-ı salıanat
14. irdi ve törtünçı kızını Şāh Bigüm bolġay, anı be-delālet-i Seyyid Ziyāü'd-dīn
15. Kāşġarī Yūnus Hānġa iberdi. Ve beşinçı kızını Seyyid Şāh Büzürg Arhengī
16. anıġ zikri hem mundın soġ kelse kerek, anġa berdi. Altınçı kızını Şeyḫ
17. ^cAbdullahġa berdi. Andın Sultān Üveys ve Mızrāb Barlas ve Sultān
18. Sançar boldılar. Bu cümle niġ zikri maḥallide kelür bolġay, ammā olarnıġ şerḫ-i
19. aḫvāli Mīrḫ^vōnd-ı⁴⁸⁰ Herevīniġ tārīḫide meşrūḫ⁴⁸¹ turur. Bi'l-cümle Seyyid Ziyāü'd-dīn

61b

1. Şāh Bigümni Kāşġarġa keltürdi. Hānġa teslīm körsetti. Bu Şāh Bigümdin
2. Yūnus Hānġa iki oġul iki kıız boldı. Birdin uluġraġ Sultān Maḥmūd
3. Hān turur. Anıġ velādet tārīḫ-i sene sekiz yüz seksen alte
4. irdi. Andın kiçikrek Sultān Aḫmed Hān turur. Anıġ aḫvāli ^calāḫide
5. kelse kerek ve olarnıġ şerḫ-i aḫvāleri maḥallide kelür. Ḳabl-ez-ān ki
6. Sultān Maḥmūd be-serḫadd-i temeyyüz yetti⁴⁸², Moġul ümerāları, andaġ meşrūḫ⁴⁸³
7. bolup turur ki Yūnus Hānġa bī-endāmī ve nā-hem-vārlıġ kılıur irdiler. Sultān
8. Maḥmūd Hān serḫadd-i temeyyüzge yetti. Ol Moġul ümerālarıdın ekşeri ölüp turur-

⁴⁷⁸ Metinde -rür eki iki vav ile yazılmış.

⁴⁷⁹ Metinde

⁴⁸⁰ Metinde

⁴⁸¹ şeklinde yazılmış.

⁴⁸² yetti kelimesindeki ilk ye harfi ayrı yazılmış krş. 8. satır.

⁴⁸³ şeklinde yazılmış

9. lar, evvelki qalip irdiler. Yunus Han oğlınıñ kuvveti birlen Moğul
10. ve ümerā-yı Moğulğa kudret ve istilā-yı tamām taptı ve Yunus Han Yarkenddin
11. şikeste bolup Kaşğarga keldi. Sultān Maḥmūd Han ol leşker birle
12. köñgli yok irdi; Moğulistānda halkınıñ zabtı üçün qalip irdi.
13. Yunus Han hem Muhammed Haydar Mirzānıñ teselli⁴⁸⁴-i hātırı üçün ve özi hātır-h^vāh
14. cihet üçün ol zemistān Aqsuğa bardı. Muhammed Haydar Mirzānıñ oğlu ki Muhammed
15. Hüseyin Mirzā bolğay, ol eyyāmda on iki yaşda irdi. Sultān Maḥmūd
16. Hānıñ qaşığa iberdiler. Sultān Maḥmūd Han Muhammed Hüseyin Mirzā
17. bisyār bisyār hōş boldılar. Birbiri birlen dōst boldılar ve birbirini adaş
18. hitāb kıldılar ya^cnī dōst. Muhammed Hüseyin Mirzā Sultān Maḥmūd Han birle
- Moğulistānda
19. bolur irdi gāyetī ta^czīm ve mükerrrem birlen.

62a

1. ... kılğanınıñ beyānı. Zemistān han Aqsuğa bardı. Aqsu yarıñ kenārıda
2. vāqī^c turur ve iki qal^cası bar turur. Birini han Muhammed Haydar Mirzāğa berdi ve yene
3. bir qal^cada özi maqām kıldı. Ol zemistān ferāğat birlen ötti. Bahār boldı.
4. Yunus Han Moğulistānğa çıkarğa qarār berip irdi. Mirzāğa muqarrer kıldı ki
5. hālen evvel bahār turur; Moğulistānğa men çıkay ve sin munda qalgıl. Seniñ
6. iliñ zirā^cat kılsunlar ve Aqsu vilāyetini sañğa berdim. Tā ol zamān
7. zirā^catniñ neticesi⁴⁸⁵ zāhir bolğay yaylaq hem āhirğa yeter ve at ferbih
8. bolur ve Kaşğarga hem Mirzā Ebābekrge müteveccih bolalı. Men mundın Kaşğarga kirey,
9. sin andın müteveccih bolup Kaşğarda mülhaq bolğıl. Her maşlahat ki bolsa
10. anda taqdimğa yetkürüp kelsünler. Sözni muñğa muqarrer kılip han Moğulistānğa
11. kişi iberdi tā halkınıñ gellesi kelsün ve köç kılip Moğulistānğa
12. çıksunlar. Ammā cem^ci ki ehl-i fitnerek Muhammed Haydar Mirzānıñ regige⁴⁸⁶ kirip
13. irdiler: Han Moğulistānğa ki kelsün çıkar vaqtda halkını gāret
14. kılğaylar ve andağ muhālāt-ı çend ki neçe kişi zemenesideki maḥz vesvese-i
15. şeytān irdi, Muhammed Haydar Mirzā-yı derd-mendge ve Muhammed Haydar Mirzā ki
- sāde-dil-

⁴⁸⁴ Metinde sat ile.

⁴⁸⁵ Metinde ye yerine nun yazılmış.

⁴⁸⁶ Metinde

16. likdin ol muhālātını işitti. Şeyātın ayttılar ki hānnıñ gelesi
17. yetti, köç mahallı boldı. Hānnıñ kiçik oğlu ki Sulţān Aḥmed Hān hem-rāh turur
18. hāndın cüdā kılalı, bu ƙalʿanı muḥkem kılıp Yūnus Hānga yağı bolalı ve vaqt-i
19. köç boldı. Hān hiç vech birlen rāzı irmes irdi ki Moğulistāndın bargay-men,

62b

1. Aḫsuda mütemekkin ƙalay. Bu emr-i nā-maʿkūl ni uşul Muḥammed Ḥaydar Mīrzāğa maʿkūl bolup turur.
2. Ve vaqt-i köç boldı. Bī-kibār Aḫsunıñ dervāzesini bağladılar ve Sulţān
3. Aḫmed Hān kaçıp Muḥammed Ḥaydar Mīrzānıñ ƙaşığa bardı ve bünyād-ı yağıgerlikler
4. kıldılar. Yūnus Hān Muḥammed Ḥaydar Mīrzāğa kişi iberdi, naşihat-i bisyār kıldılar.
5. Hiç sūd-mend tüşmedi. Āhirü'l-emr Yūnus Hān köç kılmadı ve yene bir ƙalʿağa
6. kirdi ve muḥkem boldı ve sulţān kişi iberdi. On sekiz künde otuz miñ
7. kişi birlen yetti. Her cānibde her kün uruş salur irdiler. Tā kırk
8. kün Muḥammed Ḥaydar Mīrzānıñ ƙalʿasında ƙaḫt çıktı. Barça ehl-i fesād ki fitne
9. kılıp irdiler, kiçelep ƙaçarğa tuttılar ve Sulţān Aḫmed Hān ata anası-
10. nıñ āzārıdın ƙorƙtı; peder ve vālidesiniñ ƙaşığa istiğfār birlen
11. kirdi. Muḥammed Ḥaydar Mīrzā ʿāmm-ı hücum birle ümerānı iberdi; ƙalʿanı tuttılar. Hān sūrʿat
12. birlen ümerānı iberdi, cehd kılsunlar, ğāret kılmasunlar. Ümerā bardılar. Çendān ki
13. saʿy körsettiler, müyesser bolmadı. Hālnıñ izdihāmdın ve hücum-ı ʿāmmıdın ol
14. mertebede imes irdi ki anıñ menʿi şüret tapğay. Yüz teşvīş birle
15. Muḥammed Ḥaydar Mīrzānı alıp hānnıñ ƙaşığa alıp keldiler. Vaqtı ki hānnıñ
16. ƙaşığa yettiler, ƙaşd kıldılar ki Mīrzānıñ ƙolını bağlağaylar. Yūnus Hān menʿ
17. fermān kıldı ki andaƙ ki hānnıñ ƙaşığa alıp keldiler. Hān aldığa
18. çarladı; añğa serzeniş-i bisyār kıldı ki nege mundağ kıldıñ. Ber-taḫdīrī ki
19. dāʿiyye-i yağıgerlik bar⁴⁸⁷ iken, ƙoyğıl, men baray, sin ƙalgıl. Ol meretebe yağı

63a

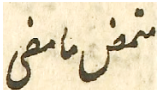
1. -gerlik ƙılğıl ve ne tavr bolur. Muḥammed Ḥaydar Mīrzā şermende boldı; efʿāl-i bī-ʿāƙılāne-
2. sidin ser pes salıp turdı. Hān ayttı ki eknūn hem bolsa Aḫsunı sañğa

⁴⁸⁷ Metinde *bar* kelimesinden sonra *ƙılğıl* yazılıp üstü çizilmiş.

3. berdim, Aksuda olturğıl. Muḥammed Ḥaydar Mīrzā ayttı ki bu zamānda Aksuda bolmak ne
4. tavr bolğay, barça meniḡ kişilerim ğāretke bardılar. Ḥān Muḥammed Ḥaydar Mīrzāğa
5. üç yüz at berdi, ayttı: Maḡa hem-rāh bolğıl ve Mogulistānga bargıl. Yene maşlahat
6. şol turur ki neçük irtifāc-ı⁴⁸⁸ ğallāt ve zirāc-at bolsun, Kāşğarğa baralı
7. ve nevci kılalı saḡa Kāşğarnı alıp berey. Ol ki ḥān bar irdi ve pādi-
8. şāhlık merḥūmı⁴⁸⁹ ve tarīka-i büzürgi olarda bar irdi; il cerāyimğa andağ
9. muamele kılur irdiler ve cizzet-i ḥıyşī ve āb-rüy-ı ḥāher-zādelikni andağ
10. manzūr tutur irdi. Eger olardıñ ḥaṭāyī ve günāhī şādır bolsa irdi
11. şol laḥza āb-ı mağfıret ve merḥamet birlen andağ tuttu ki hiç ḥacālet
12. anda qalmadı; belki ve yene yüz merḥamet, diğır nevāzişler kıldı ki ol ḥāher-zādem
13. turur; icimād birlen mundağ kıladur. Eger anı bu miqdār birlen cūqūbet
14. kılsam pes ḥışlık ve ḥışāvendlikimniḡ ne miqdār qadri
15. bolğay; ḥıyşdın tā biğānege ne miqdār tefāvüt bolğay? Bu zamān meniḡ
16. işim selāṭin birle tüşüp turur ki her çend bī-günāh bolsam günāh
17. işbāt kılsunlar ve ol günāhnı bigānege nisbet kılsunlar ve ol günāh
18. birle me'ḥaz kılsunlar. Bu selāṭin birlen cāhd-i ḥıyşāvendī ve ḥuḳūk-ı
19. ḥizmet ança Muḥammed Ḥaydar Mīrzāniḡ ḥānniḡ arasında bar iken bende

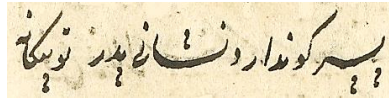
63b

1. iki ḥişşe belki iki miḡ ḥişşedin ziyāde irdi ve barçanı vā-pes tutup
2. ve ḳatıde andağ te'kid birle sa'cy körsetürler ki hiç düşmenī andağ kıılma-
3. ğay ve ma'a-hāzā ol varṭa-i belādın ḥalāşlık tapıp ve Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā,
4. maḥz-ı cināyet-i bī-cillet birle aḡa kuvvet bergey. Bu kişi barçanı vā-pes kıılıp
5. dōstluḳ işikini ve ḥışāvendlikni tepretti ve elçiler iberdi:

6. Bu cevāb-ı nā-şavāb bergeyler. Bu selāṭinni çigūne sülāle-i

7. ol selāṭin dip bolur?

490

⁴⁸⁸ Kelimededen sonra vav yazılıp iptal edilmiş.

⁴⁸⁹ Bağlama göre “merhamet” anlamında kullanılan kelime açıkça *merḥūm* biçiminde yazılmıştır.

⁴⁹⁰ Metinde buradan 8. satırın başlarına kadar Farsça mısralar bulunmaktadır: *pūser k'ū nedāred nişān-ı peder / tu bī-ğāne ḥıyān ne-ḥāneş pūser.*

خوان مخوانش سر

8. Hâk Sübhānehū ve Te^cālā şāhib-i mürüvvetlerni ve selefni
9. mahz-ı ^cināyetde raḥmet kılğay. Der-cā ve anıq ki muqtezā-yı erḥam-ı teraḥḥum birlen
10. andaḳ olar ehl-i cerāyımğa raḥm kılıp tururlar. Hâk Sübhānehū ve Te^cālā hem
11. cerāyimleriğa andaḳ kılğan bolğay. Āmīn, yā Rābbe'l-^cālemīn, inşā Allahu
12. Te^cālā ve sultān-ı zamān ki mürüvvet olarnıñ diyārlarındın çün ^cankā

بچن محمد وآله الامجاد

13. nā-peydā bolupdur tevfiḳ (u) mürüvvet aṅğa erzānī tutqay. Be-Hâḳḳ-ı Muḥammed ālihi'l-emcād
14. bi'l-cümle⁴⁹¹ Muḥammed Ḥaydar Mīrzā Yūnus Ḥānga hem-rāh boldı; Moğulistānga çıktı. Bahār
15. āhirğa yetti, ḥānga dā^ciyye-i Kāşğar boldı. Bu aḥvālınıñ ḥilālde Sultān
16. Aḥmed Mīrzā Şemerḳanddın dā^ciyye-i vilāyet-i Ferğana kıldı ve ḥ^vāhlap irdi ki
17. birāder(i) ^cÖmer Şeyḥ Mīrzānı ol vilāyetdin ḥal^c ve ^cazīmet kılğay. Bu ḥaber ^cÖmer
18. Şeyḥ Mīrzāğa yetti. ^cÖmer Şeyḥ Mīrzā sür'at bilen kelip Yūnus Ḥānga
19. ilticā ilette. Ḥānnı⁴⁹² taleb kıldı. Andaḳ dāyimü'l-evḳāt uluğ birāderi Sultān

64a

1. Aḥmed Mīrzānıñ şavlet ve ḳahrındın pūşide birlen ḥalāşlıq tapar irdi;
2. andaḳ ki sābıḳā bir seyl-i icmāl vāḳi^c bolup irdi. Bu ḥaber ḥānga yetti; Endicānga
3. müteveccih boldı. ^cÖmer Şeyḥ Mīrzā istiḳbāl körsetti ve ^cÖmer Şeyḥ Mīrzā ḥānnı
4. envā^c-ı i'zāz ü ikrām birlen telāḳḳı körsetti. Oş vilāyetini ḥānga teslim
5. körsetti. Ol zemistān Oşda boldılar ve sāir Moğulnı Sultān
6. Maḥmūd Ḥānga sipāriş kıldı. Moğulistānga iberdi ve özi Oşda
7. ḳışlaḳ kıldı ve Oş vilāyetini ḥān Muḥammed Ḥaydar Mīrzāğa berdi. Sultān
8. Aḥmed Mīrzā ḥānnıñ kelgenidin ḥaber taptı. Fetḥ-i ^cazīmet kılıp ^cÖmer Şeyḥ Mīrzā, büzürg
9. ḫarafdın imīn boldı. Zemistān çıktı. Yūnus Ḥān yene Moğulistānga çıktı;
10. Muḥammed Ḥaydar Mīrzāğa ayttı ki sin bultur Moğulistānda teşviş tarttıñg. Vilāyet-i
11. Oşnı saṅğa berdim. Meniñ ḳaplımdın ḥükümet kılğıl ve ḥān Moğulistānga

⁴⁹¹ Be'den sonra fazladan bir elif yazılmış.

⁴⁹² Metinde tek nun ile.

12. çıkıp bardı ve Muhammed Haydar Mîrzâ Oşda kaldı. Muhammed Haydar Mîrzâ oğlu Muhammed Hüseyin Mîrzâ-
13. nı hândın iltimâs birlen taleb kılıp özi birlen sakladı.
- 14.
15. Sultân Yunus Hân Mogulistânğa çıktı. °Ömer Şeyh Mîrzâ Oşğa daruğa
16. iberdi. Muhammed Haydar Mîrzâğa °özü ayttı ve anıñ ilige kuvvet ol yok irdi ki Moğu-
17. listânğa çıkqay irdiler. Turarnı hem müte°azzir bildi. Ferzendleri Muhammed Hüseyin
18. Mîrzâ ve Seyyid Mîrzânı °Ömer Şeyh Mîrzâğa tapşurdu ve özi Kâşğarğa müteveccih boldı.
19. Hâtırğa yetkürdi ki Mîrzâ Ebâbekr birâder-zâde turur. Anıñ qaşığa barsam şulh

64b

1. birlen bir yerî bergey. Bu hayâl birlen Mîrzâ Ebâbekrniñ qaşığa bardı. Mîrzâ
2. Ebâbekr yalguz bendge tarttı. Bir yıl bendde⁴⁹³ turdı. Bir yıldın soñ Bedaḥşân tarafige
3. iberdi. Muhammed Haydar Mîrzâ Bedaḥşân bardı. Ol zamânda Mîrzâ Sultân Maḥmūd
4. ibn Mîrzâ Sultân Ebū Sa°id ve Mîr °Abdu'l-ḳuddūs ki dāmād-ı Muhammed Haydar Mîrzâ
5. irdi ki ol mezkūr bolup irdi ki Sultân Maḥmūd qaşıda boldı ve neçe
6. zamân bir sepil mihmānı bar irdi ve yene Şemerḳand kelip ḫâzret-i ḳuṭb-ı dâire-i
7. irşâd ve muḳarreb-i ḫâzret-i âlihi Ḥ°âce Nâşıru'd-dîn °Abdullâh ḳuddise sırruhunıñ
8. mülâzemetige müşerref boldı ve Mîrzâ Sultân Aḫmed mülâḳât kılıp Mîrzâ Sultân
9. Aḫmed ri°âyet-i maḳâmıda boldı ve andaḡ muḳarrer ḳıldılar ki yılda iki °ıydda Mîrzânıñ
10. qaşığa kelgey. Mîrzâ Sultân Aḫmedniñ üç birâderi bar irdi. °Oşmân Mîrzâ
11. Sultân Aḫmed Veled Mîrzâ, Mîrzâ Melik Muhammed. °Oşmân Mîrzâdın töbenrek olturur irdi
12. ve ol ikidin yukarraq⁴⁹⁴ olturur irdi. Bir sepil mihmānı keliş barış ḳılsun.
13. Bu eşnâda Sultân Yunus Hândın kişi keldi Muhammed Haydar Mîrzânıñ talebide,
14. bey°ide. Ḳaysıları ri°âyetlerige muḳayyed bolmadı, ḫänniñ qaşığa bardı.
15. Ol aḫvâl ḫân Taşkendge kirerdeki şerḫ-i aḫvâlide meşrûḫ bolḡusıdur.
- 16.
17. Münâḳaşât ve muḫâlefât ki⁴⁹⁵ bu iki birâder ki °Ömer Şeyh Mîrzâ ve Sultân
18. Aḫmed Mîrzâ aralarında ötüp turur, be-tavîl tamâm bar turur. Bu târiḫğa daḫl bar ve

⁴⁹³ Metinde tek dal ile.

⁴⁹⁴ Metinde tek rı ile.

⁴⁹⁵ *Ki*'den sonra aralarındaki yazılıp üstü çizilmiş.

19. ança bu tārīhde zıkr kılmak ol turur. Şeyh Cemāl Hårdın soñg Taşkendni °Ömer

65a

1. Şeyh Mīrzāğa hükm bolup. Şāhruhiyye ki kal°a-i muhkem turur ol hem °Ömer Şeyh Mīrzā-
2. nıñ zabtıge kirdi. Bu iki vilāyetniñ başıda Mīrzā Sultān Aħmed
3. °Ömer Şeyh Mīrzāğa mu°teriz bolup şedīd nizā°lar boldı. Sultān Aħmed Mīrzā-
4. nıñ ta°arruzı Taşkend üstünde boldı. °Ömer Şeyh Mīrzā Yūnus Hānnı Taşkend
5. tarafıge terğib körsetti. Ol yıl ki hān Oşdın çıktı, Oşnı Muħammed
6. Haydar Mīrzāğa berdi. Hān kelgendin soñg Muħammed Haydar Mīrzāğa °Ömer Şeyh Mīrzā
7. °özr ayttı. Muħammed Haydar Mīrzā Kāşğarğa bardı ve bendge tüşti. Hān Moğulistānda
8. irdi ve tīr-māh boldı. Mīrzā Sultān Aħmedniñ ta°arruzı Taşkendge boldı.
9. °Ömer Şeyh Mīrzā hānnı Taşkend tarafıge terğib kıldı ve Sayramnı hānga
10. berdi. Andak ki Oşnı Endicāndın berip irdi ve Sayramnı Taşkend-
11. din berdi ve hān müteveccih-i Taşkend boldı. Moğullarğa hiç vaqtda şehr ve vilāyet
12. h°āhlamay turup irdiler. Olar hem arkağa kirdiler. Moğulistānda hiç yağı
13. Moğul hānları neslidin kalğanı yok irdi ki andın endīşe-mend bolğay.
14. Andak anı Moğulistānga rehā berdi ki özi Sayramğa müteveccih boldı. Ol zemistān
15. Sayramda irdi. Hān hem uluğ oğlu Sultān Maħmūd Hānnı Sultān
16. Aħmed Hānnıñ muķābeleside koydı ve Sultān Aħmed Mīrzā otuz miñg
17. kişi birlen keldi. Bu üç leşker hem yavuk keldiler ve ceng-i °azīm koptı ve bu aħvāl
18. Şemerqandda hazret-i kuṭb-ı dāire-i irşād ve maħbūb-ı Hazret-i ālihi H°āce Nāşıru'd-dīn
19. °Abdullāh quddise sırruħa yetti. İşān müteveccih boldılar ve kişi iberdiler ki

65b

1. men hem barur-men. Bu haber selātīn-i şelāsege yetti; barça orunlarıda tevaķķuf kıldılar. Vaqti ki
2. Hazret-i İşān yettiler, Mīrzā Sultān Aħmedniñ leşkerige nüzül kıldılar;
3. hānnıñ, °Ömer Şeyh Mīrzāniñ kaşığa kişi iberdiler. Mutażammın-ı şulh nefes-i
4. mübāreklerini hiç kişi rü kılalmas irdi. Ehlullahğa çün fenā dest berse
5. özi özige bir h°āste bolğaylar her ne olardıñ vücūd kelse kılguçı,
6. fā°il-i haķıķī Haķ Sübhānehū ve Te°ālā turur. Ne kişige mecāl-i temerrüd-i serkeşī bolğay ki

7. Hâk-Sübhānehū ve Te^cālāğa hāşıl'ul-fehvā ol ki; bu üç pādşāh ki her kıysı maķşūdınıñ peyde leşkerler tertīb berip tururlar barçağa tesellī berdiler. Bu üç⁴⁹⁶ pādışāhnı bir zilçeğa otur-
8. guzdılar ve teskīn berdiler. Hāzret der-miyān boldılar. Her üç pādışāh ^cahd (ü)
9. şart kıldılar ve Taşkendni Yūnus Hānga bermek kerek. Bu iki birāder ki
10. Taşkend üstünde nizā^cları bar irdi, olar hem nizā^c-ı ser-i kūydın
11. öttiler. Taşkendni hānga berdiler. Hāzret-i mevlānā ve seyyidinā maħdūmı Mevlānā
12. Muħammed Kāzī ^caleyhi raħme ve'l-mağfire Silsile-i ^cĀrifinde⁴⁹⁷ bu kışşanı zıkr, kerāmātlarını
13. şerħ birlen bitip tururlar ve anda uşundaķ müşbet turur ki meclis maħalli
14. andaķ heybetlik irdi, faķir ğāyetī vaħşetdin destār-h^vānnı bāzgüne
15. saldı. Andaķ meclis āhirğa yetti, Hāzret-i İşān fermānladı ki hūb boldı,
16. kıpmak kerek ki pīr bolup turur-men, bu yükni şumça taħammül kılmak kerek. Bu
17. üç pādışāh tarafıge revān boldılar. Hāzret-i İşān Āb-ı Hocend tarafıge
18. bardılar. Deryā kenārıda tecdīd-i vuzū kıldılar. Faķirğa iltifāt körsettiler
19. ve ayttılar ki Mevlānā Muħammed meniñg bu işimni özi bitise bolur. Hāzret-i Mevlānā andaķ

66a

1. fermānladı ki taşnif-i cihet kitāb-ı Silsiletü⁴⁹⁸ l-^cĀrifin bu emr-i Hāzret-i İşān
2. irdi. Bi'l-cümle⁴⁹⁹ Sultān Aħmed Mīrzā Şemerķandge bardı ve ^cÖmer Şeyħ Mīrzā Fergānage
3. bardı ve Sultān Maħmūd Hān Taşkendge bardı. Hāzret-i İşān müte^cākib
4. Taşkendge keldiler. Yūnus Hān birle bār-ı diğer mülākāt boldılar. Faķir ^cammimdin
5. istimā^cım bar ki ayttı: Bir kün Hāzret-i İşān kıddise sırruhu meclis-i şerif-
6. leride Sultān Maħmūd Hāndın hikāye öter irdi. Aşhāblarındın birleri
7. aytp berürler ki Sultān Maħmūd Hān ^caceb pādışāh-zāde⁵⁰⁰-i mütekebbir ve hūd-bīn-
8. dur. Hāzret-i İşān aytpdurlar ki andaķ pādışāhnı itekide tofraķ
9. toşutķay-men. Tekebbür Hūdāğadur. Pes Sultān Maħmūd Hān kim bolğay tekebbür kıla

⁴⁹⁶ pādşāh ki her kıysı maķşūdınıñ peyde leşkerler tertīb berip tururlar barçağa tesellī berdiler bu üç ibaresi çıkma işareti ile sayfa kenarında yazılmış.

⁴⁹⁷ Fard 2004: 145'te eserin adı *Silsiletü 'l-Ārifin*'dir.

⁴⁹⁸ Metinde ikinci lam yazılmamış.

⁴⁹⁹ Metinde be'den sonra fazladan bir elif yazılmış.

⁵⁰⁰ Metinde zel ile.

10. alğay. Şol sâ^cat hân Hâzret-i İşânning mülâzemetlerige barıp
11. turur. Vaqt-i namâz bar iken. Hâzret-i İşân namâzğa qopup tururlar ve namâz
12. allıda âteşdân bar iken. Pâre âteşi anda bar irdi. Hâzret-i İşân fermân kıldılar ki endek âteş âteşdânda bar⁵⁰¹, ol otnı tofrağ bile yapmağ kerek. Bâ-vücüd hâk bisyâr
13. irdiler, hân çüst qopup çıkıp itekige tofrağ alıp otğa koydı neçe mertebe tâ ki
14. âteş püşide boldı. Tofrağ keltürmeklikni özgeler hem iltimâs kıldılar.
15. Hân aydı: Bu işni tenhâ mañğa koyuñğlar ve hân çıkqandın soñğ barça aşhâb
16. ta^caccüp kılıp tururlar. Bu şulh hânlarınñ cülüsni Taşkendde târih
17. sene sekiz yüz⁵⁰² toqsan irdi ki Hâzret-i İşân neçe vaqt Taşkendde
18. turdılar ve Şemerqandge mürâca^cat körsettiler. Ol zamânnıñ pâdişâhları-
19. nıñ de'bi mundağ iken. Her kişi Hâzret-i İşânning mürîdleriniñ birige

66b

1. ilticâ iletür ikenler. ^cArâyiz-i mühimmâtda ve iltimâs-ı küşe-i hâtır Hâzret-i İşânga
2. vâsiğa kılıp tururlar. İlticâ Mevlânâğa Sultân Maḥmūd Hân Hâzret-i Mevlânâ Muḥammed Kâzîni Hâzret-i İşânga vâsiğa kılıp tururlar⁵⁰³. İlticâ Mevlânâğa tutup turur. Bu bâbda Hâzret-i Mevlânâ-
3. dın istimâ^cım bar, maḥallide kelse kerek inşâ Allah. **Zikr-i ḥâtemkâr-ı Yûnus Hân**
4. Ve hân Taşkendde mütemekkin boldı. Oğlı üçün ki Sultân Maḥmūd Hân
5. bolğay, Sultân Aḥmed Mîrzâniñ kıızı Karaköz Bigümni ḥ^vâstkarlık
6. kıldı. Qadem-i şerîfe Karaköz Bigüm mundın soñğ şerḥğa kelse⁵⁰⁴ kerek.
7. Ammâ Sultân Yûnus Hân bu aḥvâlniñ arasında ^carıza-i fâleñc vâki^c
8. boldı. İki yılğa yavuş şâhib-i ferrâş irdiler. Ol zaḥmet birlen ^câlem-
9. din bardı. Mübârek sinn yetmiş dört yıl irdi ve hîç kişi Çağatay
10. ḥavâķında bu miqdâr yaş körgeni yoğ. Belki ekşerileri kırkge yetkenleri
11. yoğ. Anıñ târih-i vefâti sekiz yüz ve toqsan iki irdi ki mezâr-ı pür-envâr Şeyḥ
12. Zâhūr⁵⁰⁵ türıda. Taşkendde defn kıldılar ve ^cimârât-ı ^câliyye ittiler. Ol bu kün ma^clûm

⁵⁰¹ *pâre âteşi anda bar irdi. Hâzret-i İşân fermân kıldılar ki endek âteş âteşdânda bar* ibaresi sayfa kenarında yazılmış.

⁵⁰² Metinde *yetmiş* yazılıp üstü çizilmiş, üzerine *toqsan* yazılmış.

⁵⁰³ *ilticâ Mevlânâğa Sultân Maḥmūd Hân Hâzret-i Mevlânâ Muḥammed Kâzîni Hâzret-i İşânga vâsiğa kılıp tururlar* ibaresi sayfa kenarında yazılmış. Çıkmanın başındaki *ilticâ Mevlânâğa* ibaresi fazladan yazılmıştır.

⁵⁰⁴ Metinde *kelseğa*. -ğa'nın dalgınlıkla yazıldığı anlaşılıyor.

⁵⁰⁵ Fard 2004: 147'de tı-he-vav-rı ile yazılmış; aynı sayfadaki 11. dipnotta Tahran'daki 3218 nolu nüshada ise zı-he-vav-rı ile yazıldığı kayıtlıdır. Elias-Ross 2006: 279'da ise *Havend-i Tahur* olarak geçer, ve bu isimle ilgili dipnotta şu bilgiler vardır: "Bu şeyhin türbesinin Taşkent'de bulunduğu semtin şimdiki adı da Şeyhantahur'dur."

13. ve meşhür turur. Hân eşnâ-yı marazda işitti ki Muhammed Haydar Mîrzâ Bedaḥşân tarafıdın
14. Şemerḳand kelip turur. Hân kişi iberdi, Muhammed Haydar Mîrzânı taleb kıldı. Muhammed Haydar
15. Mîrzâ keldi. Eyyâm-ı marazda hânğa mülâzemet kıldı. Muhammed Haydar Mîrzâ cerrâhlıkdın
16. vuḳûf tamâm bar irdi. O eyyâmda maraz cihetdin Muhammed Haydar Mîrzânı bir sâ'at
17. yırâḳ ırmas irdi. Ferzendler ḳatarıda mihrbânlıḳ ḳılur irdi. Anıḡ oḡlı ki
18. Muhammed Hüseyn Mîrzâ bolḡay, °Ömer Şeyḡ Mîrzânıḡ ḳaşıda ḳalıp irdi, Muhammed Haydar Mîrzâ
19. kelürdin burun Endicândın Sultân Maḡmûd Hânıḡ ḳaşıḡa keldi. Hemîşe hân

67a

1. birlen hem-hâne ve hem-hücrede idiler. Anıḡ şerḫi °an-ḳarîb kelür bolḡay. **Sultân**
2. **Aḡmed Mîrzâ birle Sultân Maḡmûd Hân arasında ceng-i cerge vâḳi° bolḡay.** Sultân Yûnus Hân târiḫ-i
3. sene sekiz yüz toḳsan ikide vefât kıldı hem Sultân Maḡmûd
4. Hânı Moḡul resmi birlen hân köterdiler. Hân vefât ḡaberi münteşir
5. boldı. Mîrzâ °Ömer Şeyḡ ve Mîrzâ Sultân Aḡmed her tarafdın dâ'iyye-i muḡalefet
6. kıldılar. °Ömer Şeyḡ Mîrzâ cem°-i keşri havâşş mülâzımlarıdın ki i°timâd-ı devleti
7. irdiler, iberdi. Taşkend⁵⁰⁶niḡ ḳal°asıḡa kirdiler. Sultân Maḡmûd
8. Hân öz nefsi birlen ḳal°aḡa müteveccih boldı. Uruş saḡt boldı.
9. Andaḡ ki Moḡul arasında tâ bu zamâḡaḡa andın ayta tururlar. Ḳal°anı zür bile
10. aldılar ve ol °Ömer Şeyḡ Mîrzânıḡ cem°-i mu°temedleri tamâm küşte boldılar ki
11. hîç kişi kirmedi. Barḳa uruş ḳılur irdiler tâ tamâm küşte boldılar.
12. Bu fetḡdin hânğa ḳuvvet tamâm ḡâşıl boldı. Mîrzâ °Ömer Şeyḡḡa yine ḳuvvet-i muḡâ-
13. lefet ḳalmadı. Yene yıl Sultân Aḡmed Mîrzâḡa ümerâ taḡrîz körsettiler ki
14. Taşkendni be-cihet hânğa berdiḡiz. Her çend ki olar munda bolsa bizge müzâḡamet
15. tolarâḡ turur. Ḳazret-i İşân -ḳuddise sırruhu- Mîrzâḡa aytıp iberdiler ki
16. münâsib ol turur ki hân birle şulḡ ḳılḡaylar. Olardın sizlerge
17. teşvîş yetmes. Sizler olarge neḡe teşvîş beresizler? El-ḡâşıl ki

⁵⁰⁶ Metinde

18. Mīrzā leşkerini yüz ellik miñg tertīb berip turur. Taşkendniñg
19. başıǵa keldi. Hān Taşkendniñg maħallātke çıqtı; muķābelede turdı. Bir

67b

1. cūyī arada bar irdi ki yardım ötmek müyesser bolmadı. Üç köl anda bar
2. irdi. Sultān Aħmed Mīrzāniñg arasında Şāhī Bik Hān hem bar
3. irdi. Bu Şāhī Bik Hān Şāh Budaǵ Oǵlanniñg oǵlı turur. Ol Ebu'l-ħayr
4. Hānniñg oǵlı turur. Buruç Oǵlan evvel mezkūr bolup irdi ol
5. vaķt Şāhī Bik Hān yigitlikde irdi. Ma^ca-selāṭin yine müteferriķ
6. bolup irdiler. Şāhī Bik Hān miħnet bisyār tarttı. Andaǵ tārīħde
7. müşbet turur. Āħirü'l-emr şahrālarda yürelmedi, Māverā'ü'n-nehrge kirdiler. Sultān
8. Aħmed Mīrzāǵa nöker boldı, belki Sultān Aħmed Mīrzāniñg nökerige nöker boldı.
9. Ol bu leşkerde hem-rāh irdi. Üç yüz nökeri bar irdi. Üç kün Sultān
10. Aħmed Mīrzā қаşıda turdı. Şāhī Bik Hān Sultān Maħmūd Hānǵa kişi iber-
11. di ki men hem sizge mülākāt kılay. Ol kiçe ol tarafdın keldi, hān bu tarafdın keldi⁵⁰⁷,
birbirige mülākāt
12. kıldılar. Andın soñg ^cahd ü şart andaǵ muķarrer kıldı ki erte Mīr ^cAbdü'l-^calīniñg
13. tarafige ki Şāhī Bik Hān anıñg nökeri irdi, zūr keltürsünler. Men leşkerni
14. berhem berey, tartay ve kaçay. Neçük ki erte boldı, Moǵul leşkeri iki tarafdın ārāste
15. boldı. Piyādeler leşker-i Moǵul yardım öttiler ve süvārlar hem yarıñg ol tarafdın
16. hem piyādeler uruşǵa kirdiler. Moǵul leşkeri Mīr ^cAbdü'l-^calīniñg tarafige zūr
17. keltürdi. Bu eşnāda Şāhī Bik Hān üç yüz kişi birlen rü-be-giriz kıldı ve özini
18. leşker pertelge urdı. Leşker talanǵa meşǵul boldı. Her yerde ki evbaş ve bī-baş
19. irdi, bu bahāne birlen pertelge tüştiler. Bī-kibār hezīmet Mīrzā Sultān Aħmed-

68a

1. niñg leşkerige tüşti ve Āb-ı Çir ki Taşkend halkı Āb-ı Berk⁵⁰⁸
2. dir irdiler, Mīrzāniñg leşkeriniñg aldıda irdi; ekşer leşker
3. Āb-ı Çirde ğarķ boldılar. Şikest-i ^cazīm Mīrzāniñg leşkerige tüşti.
4. Bī-kibār Mīrzā küfte ve şikeste kaçıp Şemerķand bardı. Ĥazret-i Īşānǵa
5. ^cözr ve i^ctizār bisyār keltürüp Ĥazret-i Īşān yine emr (ü) fermān

⁵⁰⁷ Hān bu tarafdın keldi ibaresi çıkma işareti ile sayfa kenarında yazılmış.

⁵⁰⁸ Bu yer adı Fard 2004: 148'de pe-rı-kef ile; aynı sayfadaki 10. dipnotta Britanya Müzesi'ndeki Add24090 nolu nüshadaki biçimi olarak be-rı-kef ile gösterilmiş. Elias-Ross 1895: 116'da ise *Parak* biçimindedir.

6. kıldılar ki hānnıŋ Sultān Aḥmed Mīrzānıŋ arasında
7. meşālih vāki° boldı. Mühimm-i Qaraköz Bigümni piş tuttılar. Envā°-ı tekellüfāt-
8. dın soŋ Qaraköz Bigümni hānga keltürdiler. Bu fetḥdin Sultānlar
9. etrāfda⁵⁰⁹ hisāb aldılar. Hānnıŋ hirāsı selāṭin-i etrāfnıŋ
10. köŋülleride yir aldı. Hānga temekkün tamām dest berdi. **Sultān Maḥmūd Hānnıŋ**
11. **pederimni dāmād kılgan beyānı:** Pederim Muḥammed
12. Hüseyin Küregen -enārallahu burhānehu- ol tārīḥde ki Kāşgārdın
13. çıktı ki mezkūr bolup turur ki tā bu tārīḥgaça hemişe Sultān Maḥmūd
14. Hānnıŋ mülāzemetde bolur irdi. Meger iki yıl ki °Ömer Şeyḥ Mīrzānıŋ
15. qaşıda irdi. Evzā°-ı āšnā-yı hān pederge andağ irdi ki hemişe
16. hem hücre ikenler; her ne hānga keltürür irdiler, andağ pederge keltürür ir-
17. diler. Eger hān süvār bolur irdi, iki at alıp kelür irdiler; birini
18. peder süvāre bolur irdi yine birini hān süvāre bolur irdi ve libās
19. ve şarābda hem bu kıyās irür. Tā bu maḥal ki hān Qaraköz Bigüm birlen

68b

1. ked-ḥudā boldı, ekşer kün tenhā hücrede bolur irdi. Kiçe hān ḥaremige barur irdiler,
2. peder ol hücrede qalır irdiler. Tā vaqtı ki taḥtda olturur irdi, taḥt-
3. nıŋ aldıda zilçe salur irdiler; peder tekye kılıp olturur
4. irdiler. Bārḥā aytur irdi ve °özü kılır irdi. Muḳtezā-yı ked-ḥudālık
5. birlen kerek maŋga ḥaremge bargay-men, sin hücrede tenhā qalasin;
6. bu ḥilāf-ı dōstluḳ ve adaşlık turur. Bu minvāl birle ötti. Hüb
7. Nigār Hānım birlen nisbet-i küregenlik fermān kıldı. Hüb Nigār
8. Hānım Sultān Maḥmūd Hānımdın yaşga uluğ irdi. Üçünçi
9. kıızı irdi Yūnus Hānnıŋ. Olardın Devlet Nigār Hānım bolup
10. turur. Evvel Mihr Nigār⁵¹⁰ Hānım turur ki Sultān Aḥmed Mīrzāga berip
11. irdiler. Andın kiçikrek Qutluğ Nigār Hānım turur ki °Ömer Şeyḥ
12. Mīrzāga berip irdiler ki Zahīrū'd-dīn⁵¹¹ Muḥammed Bābūr Pādşāh ve Hānzāde
13. Bigüm anıŋ puştıdın turur. Üçünçi Hüb Nigār Hānım turur ki pederimge
14. berip tururlar ki vālide-i bende bolgay. Olarnıŋ aḥvālleri ikinçi
15. defterde şerḥ bolgusıdur inşā Allahu Te°ālā ve hānnıŋ iki

⁵⁰⁹ Metinde rı'dan sonra elif yok.

⁵¹⁰ Metinde nun'dan sonra ye var.

⁵¹¹ Metinde *Zahīr* kelimesinde ye yok.

16. kıızı diğer Şāh Bigüm Bedaḥşīdin bolup turur. Uluğları Sultān
17. Nigār Hānım turur ki Sultān Maḥmūd Mīrzāğa iberdiler ki Mīrzā Hān
18. andın mütevellid bolup turur. Barçadın kiçikrek Devlet Sultān
19. Nigār Hānım turur ki olarnıñ aḥvālleri hem ikinçi defterde mezkūr tururlar.

69a

1. Bi'l-cümle⁵¹² hān pederge i^ctizār körsetti ki ne lāyık dōstluḡ bolğay?
2. Men tenhā ḥaremde bolğay-men, sin tenhā üyde bolğay-sin. Pes ḥüküm
3. kıldı ki envā^c-ı ikrām ve iltifāt-ı elvān tekellüfāt toylar rāst kıldılar.
4. Müddet-i iki yıl tehiyye-i esbāb kılıp Hüb Nigār Hānımın pederge nisbet kıldılar.
5. Bu aḥvālınıñ arasında Sultān Aḥmed Mīrzā ve °Ömer Şeyḡ Mīrzā ve Sultān
6. Maḥmūd Mīrzā üçülesi vefāt kıldılar. °An-ḡarīb meşrūḡ bolğusıdır.
7. Ol Oratöpe hem taḡt⁵¹³-ı taşarruf-ı hān boldı, ol Oratöfe taşarruf-ı hān boldı,
8. anı pederge berdi. Peder Oratöfede mütemekkin boldı. Eṡrāfıda bisyārī ḡudūd
9. ve havāşnı dāḡil kıldurdılar. Bu hemesi ikinçi defterde meşṡūr turur.
10. **Sultān Maḥmūd Hān müddet-i salṡanatda Taşkendd(e) bolğan vāḡı^calarda anıñ kār-ı ḡaleli bar**
11. Muşālaḡadın burun, Sultān Aḥmed Mīrzā birle nisbet-i Ḳaraköz Bigümdin burun,
12. hān Türkistānı aldı. Türkistān ḡākimi ki Muḡammed Mezīd Tarḡān Sultān
13. Aḡmed Mīrzānıñ kabldin anı tutup bendge tarttılar. Tolarāḡ muşālaḡa sebeb
14. Muḡammed Mezīd Tarḡān boldı; zīrā ki Mezīd Tarḡān Mīrzā Sultān Aḡmedniñ taḡası
15. irdi. Vaktī ki hān Türkistānı aldı, Şāḡī Bik Hān anıñ mülā-
16. zemetide irdi. Türkistānı be-endāze-i ḡizmeti ki ceng-i Çirde kılıp irdi,
17. Şāḡī Bik Hānğa berdi. Ol ḡuccetdin oḡlanlarınıñ arasında
18. Kirey Hān ve Cāmbik Hān Ḳazaḡ ve Sultān Maḥmūd Hānıñ müsādaḡat-ı
19. kadīmleri bar iken, nizā^cğa müncer boldı ki Şāḡī Bik Hān meniñ düşmenim

69b

1. irdi, neçük anı meniñ muḡābilimde ḡoyasin? El-ḡāsıl munıñ başıda münāḡaşa
2. Sultān Maḥmūd Hān ve Özbik ve Ḳazaḡ arasında iki mertebe maşāff-ı
3. ceng boldılar. İkileside iki mertebe şikest hān ṡarafıge tüşti.
4. Cihet-i şikest ol irdi ki Yūnus Hāndın ümerā-yı mu^cteberler ḡalğan irdi.

⁵¹² Metinde be ile lam arasında üç elif var.

⁵¹³ Metinde hı ile.

5. Hānğa ve ehl-i devleti mīrānıġa andaġ  adet turur ki yaġsı kiřilerniġ
6.  adrini bilmesler. Belki g m n illetkeyler ki her kişini terbiyet  ılsalar h b
7. kişi bolġay; bu muġ l irdi. Bin ber n⁵¹⁴  a ıde-i f sıde-i h n er zil-i eġ d ⁵¹⁵-
8.  n-n sd n ne eni terbiyet  ıldı. Bu er zil hemişe  mer -yı  az m-i  ad m-
9. niġ h y netde k şiş  ıldılar. H ddige yetti ki beş nefer  mer -yı  az mdin ki bar a-
10. niġ ser-defteri bolġay olarnı h n  atlg e yetk rdi ve anıġ h ned nları-
11. nı tam m n -b d  ıldılar ve olarnıġ ornıda er zildin beş kişini terbiyet
12.  ıldı. T  vaqt-i Sult n Maġm d,  zbik ve  azak arasında ş hi Bik
13. H nniġ cihetidin niz c t şti, m him mař fġa t şti. Bu beş kişi ser-
14. d r irdiler. L -cerem şikest t şti. O şavlet-i n ker-i h n ki c mle-i  mer -yı
15. ġamse sel t n-i etr fnıġ k nġ lleride yer alıp irdiler. Ol
16. aġv lniġ hil lde  mer řeyġ M rz dın h nedin bařıġa taş t ş p
17. anıġ birlen hel k boldı. T riġ-i sene toġuz y z toġsan toġuz
18. irdi. Bu ġaber Sult n Ahmed M rz ġa yetti, Endic n bařıġa leşker tarttı, meb d 
19. Moġulniġ  olıġa t şkey.  mer řeyġ M rz niġ  mer ları merd nelik  ıldılar.

70a

1.  mer řeyġ M rz niġ oġlı M rz  Z hiri  -d-d n Muġammed B b r P dş h ki on iki
2. yaşda irdiler, p diş h k terdiler ve Sult n Maġm d H nġa iltic 
3. kelt rdi. Sult n Ahmed M rz  ġud d-ı Margin nġa yetti. Bi-t b boldı. řulġ
4.  ılıp yandılar. Bu yolda vef t taptı.  ırk k ndin sonġ Sult n Maġm d
- 5.⁵¹⁶ M rz  ġiř rdın  ıkıp şemer and taġtıda bir deriniġ ornıda
6. oturdu. Alte ay p diş hlik  ıldı. Merg-i tabi i birle  ldi. Anıġ or-
7. nıda oġlı M rz  Baysunġur p diş h boldı. Sult n Maġm d H n şemer-
8.  and taġtını  ama   ıldı ve řemer andġa m teveccih bolup M rz  Baysunġur K l
9. atlıġ mevzi i bar turur anıġ muġ belesige keldi.  mer  uşol er zil
10. irdiler. M him ş ret tapmadı. şikest h nġa t şti. Bu uruş
11. meş hir-i maş flardın turur, ol Moġulniġ ehl-i řemer andniġ ara-
12. sıda t riġ turur. H n yanıp Taşkendge bardı. Er zil-i mezk r
13. h nġa ġ t r-niş n  ıldılar ki m n sib ol turur ki ş hi Bik

⁵¹⁴ Metinde dal ile.

⁵¹⁵ Metinde

⁵¹⁶ Satırın başında Ahmed yazılmış, fakat  st   izilmiş.

14. Hänni terbiyet kılalı ve Şemerqandnı tā Buḥāra alsun. Her meşgaleī ki pādi-
15. šāhī ki aṅga bolsun, bizler Taşkend(d)e ferāgat birlen olturalı
16. dip ḥānga bu ma^cḳül tüşti. Çendān ki peder bu re'yni ḥaṭāga nisbet kıldı,
17. mübālağa birlen ḥānga ayttı, ḥānga muṭlakā ma^cḳül tüşmedi. Tā müddetī kömek
18. kıldılar; Şāhī Bik Ḥān Şemerqand Buḥārānı aldı ve aḥvāl-i Bābüri Pādşāhım
19. şerḥ(i) münderic turur ikinçi defterde kelür bolğay. Şāhī Bik Ḥānnıḡ ḥān

70b

1. mededi birlen Şemerqandnı aldı. Kemā-yenbağī zabṭ körsetti. Anıḡ leşkeri
2. ellik miḡge yetti. Her yerde ki Özbik bar irdi, barça cem^cıyyet anıḡ
3. aldığa keldiler ve ol evvel ḥānnıḡ def^cga meşgül boldılar. Ḥān
4. dermānde boldı. Her çend ki dest-i nedāmetni dendān-ı ḥasret birle
5. tişler irdi, hiç sūd bermes irdi. Bu ḥālniḡ ḥilālde
6. Sultān Aḥmed Ḥān ki Moğulistānda qalıp irdi, ḥānnıḡ
7. bu ızırārını işitip körmekke keldi. Bu ikile ḥān, Şāhī Bik Ḥānga
8. maşāf kıldılar ve şikest ḥānlar tarafige tüşti; bu iki ḥānnı
9. tuttu. İ^czāz (ü) ikrām birle ḥānnı Moğulistānga iberdiler, ammā Moğul ḥalknı
10. sakladı; defter-i şānide tafşil bolğusıdur. Ḥān ikilesi Moğu-
11. listānga çıktılar ve Sultān Aḥmed Ḥān vefāt kıldı ve Sultān
12. Maḥmūd Ḥān Moğulistānga çıktı. Neçe zamān şu^cübet birle anda bolur irdi.
13. Āḥir'ı-emr Şāhī Bik Ḥānnıḡ qaşığa bardı, i^ctimād birle terbiyetler ki
14. kılıp irdi. Şāhī Bik Ḥān Sultān Maḥmūd Ḥānga ayttı ki bir mertebe
15. mürüvvet kıldım, bār-ı diğeri mürüvvet kılmak sebebi zevāl-i mülk bolur.
16. Sultān Maḥmūd Ḥānnı ma^ca-ferzendān-ı şağir ve kebir Deryā-yı Ḥocendniḡ kenā-
17. rıda şehid kıldı. ⁵¹⁷ tāriḥ tapıp tururlar. Aḥvāl-
18. niḡ şerḥi ikinçi defterde mezkür bolğusıdur. **Zikr-i Sultān Aḥmed**
19. **Ḥān bin Yūnus Ḥān.** Sultān Aḥmed Ḥān ki ol mezkür boldı tā vaḳt-i Yūnus Ḥān

71a

1. Taşkendge kirdi ol cem^c-i Moğullar ki şehir (ü) vilāyetdin müteferriḳ irdiler,
2. pederdin kaçıp Moğulistānga barıp irdiler, tā on yıl tamām Moğul ki

⁵¹⁷ Metindeki *Leb-i Deryā-yı Ḥocend* ibaresi ebced hesabı ile 914'e tekabül etmektedir.

3. Moğulistānda alıp irdi, kemā-yenbağı zabt krsetti. Nee abaa⁵¹⁸ aradın
4. bnyād-ı muhālefet cihetdin olarnı taqladı ve Emr Sultān Al-i
5. Carrās ki ol vatdin umerā-yı sen Buğa Hānđa⁵¹⁹ ki muhālefet kılıp
6. irdi, uol muhālefet birlen hi kii hānlardın muvāfaat
7. kılganı yok, anı hem ltrdi. avm-i aluc ki ol zamānda olardın
8. cemiyyet ve keretlik avm yok irdi ve cem-i serdārlardın ittifa
9. kılıp hānnıng baığa keldiler. Nee kiiler ki anıng orda havāside⁵²⁰
10. havāıda bar irdi, baranı ltrdi. Hānnıng hargāhnı tr-bārān
11. kıldılar. Hānđa nee zam-ı perākende tegdi. Āhir kii olardın hargāhđa kirdi,
12. hānnıng mhimmini tamām kılgay. Hān anđa emir havāle kıldı ki biri-
13. birige zam urdılar. Ol kii zamdın kaıp ıktı ve yene nee kii diğer
14. ittifa birlen atdın ttiler, hāhladılar ki kirgeyler. St Emgen
15. Bahādur ki muarreb-i dergāh irdi, ol yetti. Nek krdi ki kii kele turur yene
16. svāre boldılar ve anıng p-bāzıđa bardılar. Ol tenhā irdi, o-
17. lar birlen uruğa turdı. Tā St Emgen Bahādurnu ltrdiler
18. pāre-i fursat tti ve yene hānnıng baığa keldiler. Ğavđa bisyār boldı.
19. Her arafdın halk hāzır boldılar. Svāre bolup hānđa mteveccih boldılar. Diğer

71b

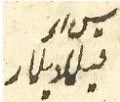
1. alucğa tāat turmağa almadı, katılar. Bu halk ki hānnıng yavu-
2. larıdın irdiler, olardın kii gmān kılmaz irdiler⁵²¹ ki bu iqlerni olar
3. kılgaylar. Bir pāreleri almağa katılar. Bad-ez-ān ki hān zamlarđın
4. halās boldı, olar ki her yerde ki bar irdiler, aradın barıp tā mddet-i
5. iki yıl mnkac ve nā-bd kıldılar. Bad-ez-ān ki hānnıng mhimmi tamām boldı,
6. hi kii Moğulistānda muhālefet kılalmadı ve nee mertebe almanı
7. aptı. Olarnıng bisyārlarını atlığa yetkrdi ve iki mertebe birle maāf
8. kıldı. Her iki mertebe zafer tappı. alma andın hisāb tamām aldı. alma
9. anı Alaca Hān didi. alma ibāreti birle manisi kende digen bolur.
10. Bu laab hānđa aldı, halk Alaca Hān didiler. Eknn Moğul arasında

⁵¹⁸ Metinde *abaa-i. Aradın* kelimesi *Arlat* kelimesi yerine yanlı yazılmısa metni *abaa-i Arlat* (Arlat kabilesi) eklinde tamir edebiliriz.

⁵¹⁹ *Hān* kelimesi ıkma iareti ile sayfa kenarında yazılmı.

⁵²⁰ *havāside* kelimesi sayfa kenarında ın noktaları olmadan yazılmı.

⁵²¹ Metinde

11. Sultān Aḥmed Hān dirler. Diger tamām tavāyif Alaca Hān dirler. Mīr-
12. ḥʿōnd⁵²² tārīḥde ve ğayr hem Alaca Hān pitipdurlar. Bu tārīḥdin soṅ
13. veḳāyi^c Özbik ve Qazaḳğa muḥālefet kıldı. Cihet ol irdi ki Sultān Maḥmūd
14. Hān Özbik ve Qazaḳ birlen iki meretebe maşāf kıldı. Muttaşıl, her iki meretebe
15. şikest Sultān Maḥmūd Hān tarafige vāḳi^c boldı. Bu cihetdin
16. Sultān Aḥmed⁵²³ Hān Özbik ve Qazaḳğa neçe meretebe çaftılar ve üç meretebe
17. olarnı der-hem şikest kıldı ve uluğ birāderiniṅ intikāmını aldı ve Moğu-
18. listānını andağ zabt kıldı ki Moğulistān ḥudūdığa yetti. Sekiz aylık
19. yolğa Qazaḳ ve Özbik ve Qalmaḳğa güzer yoḳ irdi ve Moğulistānnıṅ

72a

1. eṭrāfıdın ḥātır-cem^c boldı; Mīrzā Ebābekrniṅ mühimmiğa müteveccih boldı. Bu tārīḥ
2. toḳuz⁵²⁴ yüz beş irdi ki faḳirniṅ tevellüdi irdi ve Kāşğarğa keldiler.
3. Mīrzā Ebābekr Kāşğarnı ve Yaṅğı Hışārnı, zaḥıreyi⁵²⁵ muḥkem kılıp özi Yarkendge bar-
4. dı. Kāşğarda koyup barğan kişiler neçe meretebe ḥānğa maşāflar
5. kıldılar. Bi'l-cümle⁵²⁶ Sultān Yaṅğı Hışārnı aldılar ve Kāşğarnıṅ ḳal^casını
6. salıp kaçtılar. Yaṅğı Hışārnı ve Kāşğarnı müteḥallaş (ü) musaḥḥar kıldılar ve
7. zemistān anda irdiler ve köç Moğulistāndın Kāşğarğa keltürüp
8. āḫir-i zemistānda Yarkendge Mīrzā Ebābekrniṅ başığa bardılar. Mīrzā Ebābekr
9. ḳal^cadın çıḳmadı. Kördiler ki ḳal^cağa barmaḳ maşlaḥatdın irmes;
10. tağlar tarafige māl ve ğanīmet üçün bardılar. Ba^cd-ez-ān ki māl ve ğanīmet
11. aldılar, Kāşğarğa müteveccih boldılar. Mīrzā Ebābekr Yārkenddin leşker-i cerrār birlen
12. çıḳtı. Tağlarda ḥānnıṅ ser-i rāhını⁵²⁷ aldı. Ḥarb-i muḥkem dest berdi. Āḫır
13. hezīmet ḥānnıṅ leşkeri tarafige tüşti. Hān şikeste Kāşğarğa
14. keldi. Kāşğarda hem turalmadı. Kāşğardın Moğulistānğa bardı. Bir yıl
15. ötti. Şāḫi Bik Ḥānnıṅ istilā ḥaberi boldı. Mihr-i birāderi Sultān
16. Aḥmed Hān ḥareketke keldi. Ḥizmet-i birāder-i büzürgvārğa müteveccih boldı.

⁵²² Metinde

⁵²³ Metinde *Maḥmūd* yazılıp üstü çizilmiş ve üstüne *Aḥmed* yazılmış.

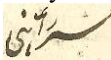
⁵²⁴ Metinde *sekiz* yazılıp iptal edilmiş ve üstüne *toḳuz* yazılmış.

⁵²⁵ Metinde

⁵²⁶ Bir elif fazla yazılmış.

⁵²⁷ Metinde

17. Uluğrağ oğlu Mañşür Hānnı ism-i hānlıķğa koydı öz ornıda. İki kiçik
18. oğlını Sultān Sa°id Hān ve Bubaçağ Sultān(n)ı özi birle hem-rā(h) Taşkendge
19. alıp keldiler. Bu iki hān Taşkend be-hem mülākāt kıldılar ve enva°-ı tekellüfāt

72b

1. ol zamānda dest berip, bi°l-cümle⁵²⁸ Şāhī Bik Hānnıñ fikride irdiler. Āhirü°-
2. l-emr hānnıñ Şāhī Bik Hān arasında Ahsıda ceng ve uruş
3. vāķi° boldı. Şikest hānlar tarafige boldı. Şāhī Bik Hān huķūķnı ri°āyet
4. eylep bu iki hānnı koyup barıp ötkerdi ki Moğulistānğa bar-
5. gaylar. Moğul ulusnı alıp qaldı. Bu hānlar kelip zemistān
6. Aqsuda boldılar. Sultān Maħmūd Hānğa neçe maraz dest berdi. Tabīb-
7. ler anıñ mu°āleceside °āciz keldiler. Āhir-i zemistān, sene toķuz
8. yüz toķuz⁵²⁹ irdi, Sultān Aħmed⁵³⁰ Hān vefāt kıldı, enārallahu
9. burhānehu. Sultān-ı mezkūr (u) mağfūr pādişāhī irdi ki be-gāyet dīndār
10. ve Müsülmān-nihād ve müteşerri°. Andaq ekşer anıñ umūr şer°ğa
11. muvāfiķ kıılır irdi. Hāşşa dervişānlarğa ve °ulemālarğa be-gāyet niyāz-
12. mend irdi. Ekşer evķātları vezāyif-i tā°āt birle ārāste
13. ve şalavāt-ı ħamseni cemā°at birle elbette edā kıılır irdi. Vesīle-i rahmni
14. be-gāyet mer°i tutar irdi ve mekārım-i ahlāķ ve meħāsin-i etvār özi-
15. niñ zamānıda bī°adīl irdi. Mübārek sinni otuz toķuzğa yetip irdi.
16. Anıñ şerhi ħāl-i tamām defter-i şānīde mezkūr turur. **Zikr-i Mañşür Hān**⁵³¹. Ol
17. Sultān Aħmed Hānnıñ uluğ oğlı köhne-sālī turur. Tā vaķtı ki Sultān
18. Aħmed Hān Taşkendge, birāder-i büzürgvār Sultān Maħmūd Hānnıñ mülāzemetige
19. müteveccih boldı, anı yurtta hānlıķ naşb kıldı. Tārīħ toķuz yüz toķuz

73a

1. irdi. Ol on alte yaşda irdi. Tā ol zamān ki atası Sultān
2. Aħmed Hān yene Aqsuğa koyup Moğulistān bardı, Mañşür Hān Aqsuda
3. mütemekkin bolup anıñ Mīr Cebbārberdiniñ andağ resm-i ehl-i mirāş
4. bolur, nizā° vāķi° boldı. Mīr Cebbārberdiniñ öltürürge muķarrer boldılar ki

⁵²⁸ Bir elif fazla yazılmış.

⁵²⁹ Önce *toķsan* yazılıp kelimenin son kısmı iptal edilmiş ve üste *ķuz* yazılıp kelime tamamlanmış.

⁵³⁰ Önce *Maħmūd* yazılmış. Sonra kelime çizilerek üstüne *Aħmed* yazılmış.

⁵³¹ *zikr-i Mañşür Hān* ibaresinin üstünde kırmızı çizgi var.

5. ol çäre-i kâr-ı hâlâş-ı cänni anda kördi ki Mîrzâ Ebâbekrge kişi iberdi ki Mîrzâ Ebâ-
6. bekr bu ma^cnâmî Hudâdın tiler irdi. Yalguz otuz miñg leşker birlen Aqsuğa
7. müteveccih boldı. Mîr Cebbârberdi istikbâl körsetti. Mîrzâ Ebâbekr mübâderet
8. kıldı. Haber Mansûr Hânğa yetti. Aqsunı muhkem kılıp Aqsunıñg kal^casige
9. leşker koyup özi Bay tarafige ve Kûs⁵³² tarafige bardı. Mîr Cebbârberdi
10. i^ctimâd cihetdin Uç Kal^cası ki menzil vilâyeti irdi, Mîrzâ Ebâbekrge teslim
11. körsetti. Aqsuğa hem-râh keldi. Uruş birlen Aqsunıñg kal^casını
12. aldılar ve hazîne ve defînei bar irdi; Sultân Ahmed Hân ve illeri müddet-i
13. yigirme beş yıl peydâ kılıp irdiler. Hemeni zabt kıldılar ve ra^ciiyelerni tamâm
14. köçerip Kâşğarge iberdi. Mîr Cebbârberdi barçadın burun köçini
15. ve hoşını revân kıldı. Cihet ol ki Mîrzâ Ebâbekrge i^ctimâdı bolğay.
16. Mîrzâ Ebâbekr her çend mübâlağa körsetti ki köç tursun. Aytı ki köçni âhir alıp
17. barmaq eşkâli bar. Köç barsun; men neçe turay; e^ctrâf ve eknâfda
18. tâht ü bâht kılay; leşkerni olcadın seyr kılay? Köçni Mîrzâ
19. Ebâbekr birlen hem-râ(h) Kâşğarga iberdi. Mîrzâ Ebâbekr on miñg kişi Mîr Cebbâr-

73b

1. berdige berdi tâ bâkî olcanı alıp kelsünler. Mîr Cebbârberdi bu leşkerni
2. seyr kılıp Bay ve Kûsenge ilette. Ol hudûdda pâreî tâht kıldı
3. ve şıla kılıp, kıyâs kıldı Mîrzâ Ebâbekr Kâşğarga yetip irdi. Leşker-
4. din kaçtı. Mîrzâ Ebâbekrniñg leşkerni hûb ziyânkârlık bile yandı ve Kâşğarga
5. bardı. Mîr Cebbârberdi Aqsu hudûdıda bolur irdi. Bu hâldin perîşân
6. tamâm Mansûr Hânğa yol taptı. Mîr Cebbârberdiniñg kaçdıdın peşimân
7. irdi. Mansûr Hânıñg hâli irdi. Anıñg h^vâheridin Şâhib Devlet
8. Bigüm ve Mansûr Hân bolup irdiler. Bu hâlniñg hilâlde Mansûr Hânğa
9. Mîr Cebbârberdiniñg haberi yetti. Mansûr Hân kişi iberdi ve i^ctizâr kör-
10. setti ve ^cahd kılıp Mîr Cebbârberdini keltürdi. Ança ki atası Sultân
11. Ahmed Hân kılıp irdi ziyâdereki ri^câyet kıldı. Ba^cdemâ ki Mîr Cebbâr-
12. berdi Mansûr Hânıñg mülâzemetige yetti, Mansûr Hânıñg mühimmi fi'l-cümle
13. revnağ aldı. Ol eyyâmda sâyirü'n-nâsdın, her kavmdin muhâlefet
14. zâhir bolur irdi. Teskîn berür irdiler. Anğa be-nev^ci ki müyesser bolur irdi,
15. teskîn berür irdiler. Bu ahvâlniñg arasında muhâlefetler ki Moğu-

⁵³² Kûsen (Kuça) şehri.

16. listānda Sultān Maḥmūd Ḥān ve Sultān Saʿīd Sultān
17. ve Sultān Ḥalīl Sultān arasında vāqī^c bolupdur, Mansūr Ḥānğa
18. yetti ve Mansūr Ḥān bār-ı dīger Moğulistānğa çıktı. Sultān Maḥmūd Ḥān kavmğa
19. mülākāt boldı. ^cAmm-i büzürgvārı mecliside tā kiçik birāder ki Sultān Saʿīd

74a

1. Sultān ve Sultān Ḥalīl Sultānğa mülākāt boldılar. Ba^cd-ez-ān ki
2. birbiridin cüdā boldılar, Sultān Maḥmūd Ḥān Moğulistānda turalmadı ve Moğu-
3. listānnıñ mühimni serencām kılalmadı ve Māverā'ü'n-nehrge müteveccih boldı.
4. Andağ ki mezūr bolup turur şehādet taptı. Sultān Maḥmūd Ḥān-
5. nıñ ki Mansūr Ḥānnıñ vilāyetke barğanını işitti birāderlerige⁵³³ müteveccih boldı. Her bu iki birāder sultān
6. Qırğızğa bardılar ve Moğullar ki bākī qalıp irdiler ki be-hem bardılar. Mansūr
7. Ḥānğa yetti. Çarun Çelek dip mevzi^cide ittifaq maşāf tüşti,
8. uruş kıldılar. Mansūr Ḥān gālib keldi. Bu iki birāder kaçıp
9. vilāyet-i Endicānğa bardılar. Endicānnıñ ḥākimi ki Sultān Ḥalīl
10. bolğay, anı öltürdiler. Sultān Saʿīd Ḥān kaçıp Kābilğa
11. bardı ve Mansūr Ḥān ve her kim ki Moğulistānda irdi, Qırğız gayrdın tamām ilni
12. köçerip Turfan iletti. Ekşer Qırğızni katlge yetkürdi. Olarnıñ kemreki
13. kaçıp Moğulistān kittiler. Andın soñ Qalmağğa çaftılar. Ekşer gālib
14. keldi. Ḥānnıñ mühimmi tamām boldı ammā birāderlerige yetti, muḥālefet kıılır
15. irdiler. Ez-cümle Emīn Ḥ'āce Sultān muḥālefet maqāmında boldı. İki mertebe
16. teskīn-i muḥālefetni kıldı ve anı tutup hiç neme dimedi. Üçünçi mertebe ki
17. kıldı, anı tutup añğa ḥük-m-i katl fermānladı. Berekege berdi. Ol Emīn Ḥ'āce
18. Sultānnı bir yerde pinhān kıldı ve ḥānğa ^carz kıldı ki anıñ mühimmini
19. kifāyet kıldım. Bir yıl ötti. Babaçaq⁵³⁴ Sultān ki ol hem Mansūr Ḥān-

74b

1. nıñ birāderi irdi, Mansūr Ḥāndın kaçıp Bay Küsen keldi. Bay
2. Küsen ol zamāndın ki Mīrzā Ebābekr Mīr Cebbārberdi anı vīrān kılıp irdi,
3. Babaçaq Sultān keldi, zirā^cat kıldı ve kal^cası ança vīrān bolup

⁵³³ birāderlerige kelimesi sayfa kenarında yazılmış.

⁵³⁴ Metinde

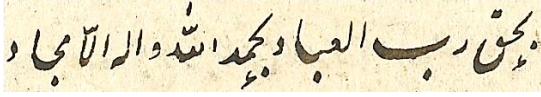
4. irdi, fi'l-cümle ta'c'mir kıldı. Manşür Hân Babaçak Sultänniñ başığa
5. keldi ve olar naşihat-ı şulh birlen pış keldiler ki Babaçak Sultân
6. ayttı ki men neçük sañga i'c'timād kılay ki ĩmîn H'v'ace Sultân hem men dik
7. biräder irdi. Anı düşmen-vâr öltürdüñg. Meniñg i'c'timādım qalmanı. Manşür
8. Hân ĩmîn H'v'ace Sultänniñg qatldin peşimân boldı ve cevābı tapmanı.
9. Bu hâlde irdi ki 'arzge yetkürdi ki men küstâhlık kılıp hilâf-ı hükm birlen
10. tirik saqlap turur-men. Manşür Hân bisyâr memnün bolup meretebe-
11. sini be-gâyet bülend kıldı. ĩmîn H'v'ace Sultännı Babaçak Sultânğa iberdi.
12. Babaçak Sultân Manşür Hânğa itâ'at kılıp yahşı şulh kıldı.
13. Bu hâlniñg hilâlde Sultân Sa'cid Hänniñg istilâ haberi Mîrzâ Ebâbekrge
14. yetti. İstihlâş-ı Kâşgar haberini Babaçak Sultân ve ĩmîn H'v'ace Sultân
15. Sultân Sa'cid Hänniñg qaşığa Kâşgarğa alıp bardı. Babaçak
16. Sultân ve Manşür Hân bir anadın irdi. Sultân Sa'cid Hân ve
17. ĩmîn H'v'ace Sultân yine anadın. Sultân Sa'cid Hân ĩmîn H'v'ace Sultân-
18. niñg kelgenidin qavî şâdmân boldı ve Manşür Hân Sultân Sa'cid Hân-
19. dın bisyâr hâ'if-i vehmde boldı. Ol cihetdin ki Sultân Halîl Hân-

75a

1. niñg sebeb-i ölmeki şubu Manşür Hân boldı. Sultân Sa'cid Hänniñg
2. biräder-zâdesi irdi. Özbikniñg ilgide öldi. Sultân Sa'cid
3. Hân ve Manşür Hân arasında bisyâr şiddetler vâki'c boldı. Manşür
4. Hân köhne kineni alurğa⁵³⁵ câzim irdi; ammâ ber-hilâf-ı 'akîde-i Manşür Hân Sultân
5. Sa'cid Hân ilçiler iberdiler ve taleb-i mülâkât kıldılar. Tārîh-i sene
6. toquz yüz yigirme⁵³⁶ iki irdi. Aqsu ve Küsenniñg arasında mülâkât
7. kıldılar. Sultân Sa'cid Hân Manşür Hânğa itâ'at kıldı ve uluğ birâ-
8. derleri irdi, huṭbeni anıñg atığa oqudı. Bu iki birâderniñg arasında
9. müşâdaqat tamâm dest berdi. Bu iki birâderniñg bereketdin müddet-i
10. yigirme yıl andağ refâhiyyet ve emānlık boldı; bi'l-farz kişi Qumuldın ve Hıṭây
11. tā Endicān tenhâ barur irdi; hiç neme zād ü rāhile ihtiyâc bolmas irdi.
12. Belki her kiçe bir öyde mihmân bolur irdiler. Haq Sübhānehü ve Te'ālā bu iki biräder-i
13. nîkū-nihādni civār-ı nîkānda meşhūr kılgay, derecāt-ı cennetğa yetküргеy.

⁵³⁵ Metinde elif'ten sonra vav yazılmış.

⁵³⁶ Kelimeden sonra nun yazılıp üstü çizilmiş.

14. Bu müddet-i yigirme yıl Manşūr Hān neçe
 15. mertebe Hıṭāy gāzātıǵa bardı. Tamām manşūr (u) muẓaffer yandı. Ol gāzātda Mīr Cebbār-
 16. berdi şehīd boldı. Hıvāce Tācū'd-dīn hem şehīd boldı. Bu Hıvāce Tācū'd-dīn
 17. Kūsen hıvāceleridin ki Mevlānā Erşe(dü'd-)dīnniñ neslidin turur-
 18. lar. Hāzret-i Kūṭbū'l-aḳṭāb Hıvāce Nāsırū'd-dīn Abdullāh mülāzemetke yetip
 19. nazar-ı cātıfeteriǵa behre-mend bolup ikenler. Bende Hıvāce Tācū'd-dīnniñ zamānıdın

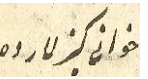
75b

1. işitip turur men ki ayttılar ki bir kün Hāzret-i İşānniñ mülāzemetde o-
2. Iturup irdim. Emr kıldılar ki loḳma-i şübhe-nākdin perhīz kılmāḳ kerek.
3. Hıṣār-ı meclisǵa niǵāh⁵³⁷ kıldım, barça ehl-i taḳvā irdiler ki mendin özge yene
4. kişi yoḳ irdi ki bī-perhīz bolǵay. Ol tāriḥdin soñg nezr kılıp turur-
5. men ki taam yimegey-men ki ol taamda hılleti taayyün bolmasa yimey dip; meni maazūr
6. kılıñlar ki sizlerniñ hāniñizlerde⁵³⁸ taam yiyelmes-men. Maḳsūdı
7. Hıvāce Tācū'd-dīn merd-i müttakī ve perhīzkār irdiler. Müddet-i ellik yıl Sultān
8. Aḥmed Hān ve Manşūr Hānniñ mülāzemetde bolur irdiler. Belki bu hānlar
9. şüret-i irādet pīş kelür irdiler. Bu müddetde hiç kişidin ne
10. hānlardıñ ve selāṭinlerdin ve ne ümerā ve sipāh ve ne raıyyetdin
11. ve tüccārdın nezr ve hediye ḳabül kılganı yoḳ turur ve ticāretke ve zirāatke meşǵul
12. irdi. Haḳ Sübhānehū ve Teālā aña bereketi berip irdi ki emvāl bisyār cem
13. kılıp ve hānlarǵa ve ümerālarǵa, faḳir mesākınlerge, belki reāyā ve diḥkānlardıñ
14. ve ticāret ve kesb barçaǵa insāniyyet kılır ikenler. Bu cihetdin hiç
15. kişi aña inkār kılalmas irdiler ve cem-i umūr-ı pādşāhi anıñ ḳaşıǵa
16. fayşal tapar irdiler. El-Haḳ merd-i büzürg, fāzıl ve mürüvvetlik ve seḥāvet-
17. lik ve şāhib-i himmet irdiler ve Hıṭāy gāzātlarınıñ biride Manşūr
18. Hān elide şehīd boldı. Raḥmetullāh-i aleyh. Bi'l-cümle Manşūr Hānǵa gāzāt ferāǵ-
19. dın soñg Özbik ve Ḳazaḳ birlen ve Moǵulistānda maşāf tüşti.

⁵³⁷ Metinde

⁵³⁸ Metinde

şeklinde yazılmış.

76a

1. Şikest Mansūr Hān tarafıge tüşti. Sūfi Mīrzāy ki Bikçekdin rükn-i a^czam,
2. erkān-ı devlet-i hān irdi, küşte boldı. Andın soᅡg Çalış ve Tūrfan-
3. dın cünbüşğa keldi. Ba^cd-ez⁵³⁹-ān ki Sulᅡān Sa^cid Hān vefāt kıldı
4. yene Aᅡsu başığa keldi. Hīç neme kılamadı, yene yandı. Sinn-i mübārek altmış
5. alte yaşda pādīşāh bolup turur. Tārīᅡ tokuz yüz ellik⁵⁴⁰ irdi.
6. Kırk üç yıl pādīşāhlık kılıp. Çāᅡatāy hānlarıdın toᅡmadı ki Yūnus
7. Hāndın soᅡg hīç kişige bu miᅡdār ᅡavīl ^cömr ve meᅡş-i devlet müyesser
8. bolᅡanı yok irdi. Evāyil-i ᅡaldın tā āᅡir-i rüzᅡār bā-berekāt vezāyif-i ᅡā^cāt
9. ārāste irdi. Barça evᅡātda namāzdın soᅡg tilāvet-i ᅡur’ān öter
10. irdi ve yakınlardın işitip turur-men aytur irdiler ki tamām evᅡātı tilāvet
11. ve namāz (ve) da^cvāt ve ezᅡār şarf kılır irdi. Zāᅡt-ı evᅡātᅡa kişi pādī-
12. şāhlardın belki ehl-i sülūkdın kem tapılır irdi. Lā-cerem ol
13. taᅡrībden devlet-i dūnyā ve ^cömr bereketi taptı. Andın burun anıᅡᅡ ᅡabaᅡasıdın
14. hīç kişi tapᅡanı yok. Tārīᅡ tokuz yüz ellikde vefāt taptı. Enārallahu
15. burhānehu. Ümīd ki ᅡaᅡ Sübhānehū ve Te^cālā anıᅡᅡ āᅡiretini dūnyālıᅡı dik ma^cmūr
16. kılgay. Āmīn, Rabbü’l-ālemīn ve hān-ı maᅡᅡūr ve meᅡᅡūr ^cilm-i ma^cāşda
17. ve ^caᅡl ü re’y-i tedbīr-i cihānbānī ve va^cde-i leşker ve ᅡarīᅡ ve zāᅡt (u) rabᅡı be-ᅡāyet
18. dānā irdi ve meşreb ve ādāb-ı pādīşāhlıkda übhet⁵⁴¹ ve ^cazamet-i
19. hānlık meyelānı yok irdi. Belki bī-tekellūf tutmaᅡda sa^cy körsetür

76b

1. ve özini sāyirü’n-nāsdın hīç nemeᅡe mümtāz kılmās irdi. Ol müddetde
2. ᅡāfīzī bar irdi; ᅡārī, Kelāmullahnı be-ᅡāyet ᅡūb zāᅡt kılıp irdi ve
3. ol ᅡudūda⁵⁴² kişi ᅡur’ānnı andın bihraᅡ bilmes irdi. ᅡāfīz Meges-i
4. Seg laᅡab bar irdi, ammā öz zātıᅡa be-ᅡāyet bī-i^ctidāl ve ᅡabāşet
5. irdi. Anıᅡᅡ şerᅡi mücib-i ᅡicāb bolur. Mansūr Hān anıᅡᅡ ᅡaşıda
6. Kelāmullah zāᅡt kılır irdi. ᅡalvetde ba^cz nuvvābdın ^carᅡᅡe yetᅡürür
7. irdiler ki bu ᅡāfīz lāyık imes hānᅡa üstād bolᅡay ᅡāyetī

⁵³⁹ Metinde elif yazılmamış.

⁵⁴⁰ Metinde *yetmiş* yazılıp üstü çizilmiş. Sayfa kenarında *ellik* yazılıp yanına *şahᅡa* (düzeltildi) denilmiş.

⁵⁴¹ Elif, *-da* eki ile *übhet* kelimesi için ortak yazılmış.

⁵⁴² Kelime ve ek için tek dal yazılmış.

8. bî-i^ctidâllıkda. Ez-cümle ol ki bu künlerde anı mâde-gû⁵⁴³ birlen tutup
9. tururlar. Hân ayttı kim, men Kelâmullah yâd alaturur-men, mâde-gû vaşfıdın ni
10. yâd almasam kerek. Mağşûd ki Mañşûr Hân pâdişâh-ı Müsülmân-
11. nihâd irdi. Tamâm hayât-ı şerîfni Müsülmânlıkğa şarf kıldı. Andın
12. iki oğul kaldı. Biri Şâh Hân ve diğeri Muḥammed Sultân ve bir kızını
13. Sultân Sa^cid Hân oğlı Reşid Hânğa alıp berip irdi.
14. **Zıkr-i Şâh Hân ibn Mañşûr Hân.** Mañşûr Hân âhir-i hayâtında⁵⁴⁴
15. uluğ oğlı Şâh Hânı pâdişâh köterip irdi. Özi ^cuzlet
16. ihtiyâr kıldı. Mañşûr Hândın soñg istiklâl tamâm taptı ve Ṭurfan
17. Çalışda. Bu künki târiḥ tokuz yüz ellik iki irdi. Pederiniñg
18. ornıda hânlıkğa olturdı. Ol atasığa nisbet kılıp atası-
19. nıñg mülâzımlarığa hânlık emride ve eṭvâr-ı pâdşâhlıkda tarîka-i nâ-marzî

77a

1. piş tarttı ve andağ istimâ^cım bar ki ḥalk arasında meşhûr bolup turur,
2. anıñg şerhi müfîd-i mağşûd irmes. Peder-i büzürgvârınıñg eyyâm-ı hayât
3. zamânıdın libâs-ı nîkû-nâmlık ve ḥil^cat-i i^ctişâmni be-levş-i ^cuḳûk-ı vâlideyn
4. mülevveş kılıp peder-i büzürgvârınıñg ḥâtırını andağ ki şâyed ü bâyedı ki
5. dâşt kılğanı yok ve ḥidemâtı ki vâlid-i şâlih ve ebeveyn-i fâlihğa lâyıḳ
6. bolsa bolur ki felâḥ ve şalâḥ-ı dünyâvî anda bolsa. Andın vücûdğa
7. kelgeni yok. Her çend ki andağ turur ammâ resm-i ehl-i târiḥ mundağ bolğay.
8. Selâsil-i tezkirege her çend ki lâyıḳ-ı zıkr bolmasa biribiridin cüdâ kılmalar,
9. belki andağ ki bar şerḥ berürler. Nazarları ñekde imes ki meḥâsin-i
10. aḥlâk-ı pâdşâhlarnı pütüsünler ve ḳabâyiḥ-i aḥvâllerini terk kılsunlar.
11. Belki her ne bar pütüsünler tâ târiḥ-i ḳavm-i ^câlem bâḳî ḳalsa ve her kişi ki
12. olardıñ soñg ṭâife-i iḳtidârdın ve ğayrağa añğa nazar tüşse naşihatı bolğay
13. ve bilgeyler ki aḥlâk-ı ḥamîdege ve ef^câl-i ğayr-ı pesendidege neme şemere-i i^ctibâr ve ^cavâyd
14. bolğay ve her kişi neçük yâd kıılır ikenler bu naşihatni ḳabûl kılıp
15. ve şavâlih-i a^cmâl kııldursunlar ve ḳabâyiḥdin ictinâb körsetsünler.

⁵⁴³ Metinde iki vavla yazılmış. Bir sonraki satırda tek vavla yazılmış. Kelimenin doğru biçiminin *mâde-gāv* olması gerekir. “Öküz” anlamındaki *gāv* aynı zamanda “yürekli, cesur” anlamına gelmekte ve bunun hafifletilmiş biçimi *gū* olabilmektedir (Şükün 1984: 1634). Muhtemelen bu sebeple *gāv* yerine *gū* yazılmış.

⁵⁴⁴ *Mañşûr Hân âhir-i hayâtında* kısmı başlığa dâhil edilerek kırmızı yazılmış.

16. **Zikr-i Sultān Sa'īd Hān ibn Sultān Aḥmed Hānniṅ.** Sultān Aḥmed Hānniṅ
 17. on sekiz oğlu bar irdi ki barçadın uluğraḳ Mansūr Hān ir-
 18. di. Andın soṅg İskender Sultān turur; ol atasıdın soṅg merg-i
 19. ṭabī^ci birlen vefāt kıldı. Andın soṅg Sultān Sa'īd Hān turur. Özge

77b

1. oğlanlarınınṅ zikr-i aḥvāleri defter-i şānīde mezkūr turur ammā Sultān
 2. Sa'īd Hān on dört yaşda irdi ki Sultān Aḥmed Hān birāderi
 3. Sultān Maḥmūd Hān ḳaşığa bardı. Oğlanlarıdın iki oğlını
 4. hem-rāh kıldı ki Sultān Sa'īd Hān ve Babaçaq Sultāndur. Ol eyyāmda ki
 5. ḥānlar birbiri birlen hem-rāh ikenler bu Sultān Sa'īd Hān ḥücre-i peder-i büzürgvār-
 6. mıṅ terbiyetde ve kenef-i ^cāṭıfet-i ^camm-i sa'ādet-bārda rüzgār-ı fer-
 7. ḥunde-me'āşir ^cömr ötkerür irdi. Tā ān ki bu iki ḥānniṅ arasında Şāhī⁵⁴⁵
 8. Bik Hān Aḥsıda maşāf vāḳi^c boldı, meşrūḥ bolup turur, bu vaḳt⁵⁴⁶-
 9. da inhizām oḳı Sultān Sa'īd Hānğa tegdi. Andaḳ ki üstüh^vānniṅ
 10. başını sundurdu. Peygulege saldı. Ol ḥavāşī ahāli anıṅdın firār
 11. ve güzār taptılar. Ol cihetdin ki fevtī sanıp irdi ki oḳ teggen neçe
 12. künde bih boldı. Fi'l-cümle şıḥḥat peydā boldı. Anı ḥākim-i Aḥsınniṅ ḳaşığa
 13. Şeyḥ Bāyezīdğa ilettiler ve şerḥ-i aḥvāl-i Şeyḥ Bāyezīd⁵⁴⁷ anıṅ birāderi
 14. Sultān Aḥmed Tenbel defter-i şānīde mezkūr turur. Bu Şeyḥ Bāyezīd Sultān Sa'īd
 15. Hānnı bendde sakladı ve yene bu yıl vaḳt-i irtifā^c ḡulāt-ı Şāhī Bik Hān
 16. yene vilāyet-i Ferḡananıṅ başığa ve Sultān Aḥmed Tenbelge keldi. Sultān Aḥmed
 17. Tenbel ve Şeyḥ Bāyezīd tamām birāderleri birlen Şāhī Bik Hānniṅ ilgide küşte
 18. boldılar. Ferḡana vilāyeti Şāhī Bik Hānğa müstaḥlaş boldılar. Bu Sultān Sa'īd Hān
 19. Şeyḥ Bāyezīdniṅ bendide irdi. Aḥsıda Şāhī Bik Hānniṅ ḳişileri Sultān

78a

1. Sa'īdni ferzendlik nazarıda manzūr kılıp irdi. Şefḳatni ittifaḳ birlen
 2. mer^ci tutar irdiler. Şemerḳandğa hem-rāh ilette. Andın soṅg Hişār leşkerige
 3. ilette. Tā vaḳtī ki Hüsrev Şāh vilāyet-i Hişār ve Ḳunduz, Bedaḥşānnı istiḥlās
 4. kıldı, Sultān Sa'īd Hān Şāhī Bik Hān birlen hem-rāh irdi. Ol mühim-
 5. din fāriḡ bolup Şemerḳand bardı. Andın Hārezmge müteveccih boldı. Hān ol

⁵⁴⁵ Metinde

⁵⁴⁶ İki kelime için vav ortak yazılmış.

⁵⁴⁷ Metinde zel ile.

6. zamānda kaçıp Moğulistān bardı. Yete Kentge yetti. Ol zamānda Sultān
7. Maḥmūd Hān anda irdi. °Amm-i büzürgvārğa Yete Kentde mülākī boldı. Neçe kün
8. °amm-i büzürgvārniḡ mülāzemet bolur irdi. Umūr-ı mülkde ve kesālet cihetdin,
9. Sultān Maḥmūd Hānga °ādet irdi, Sultān Sa°id⁵⁴⁸ Hānga ye'si
10. tamām dest berdi; Sultān Maḥmūd Hānniḡ kaçıdın kaçıp Moğulistānga
11. bardı. Birāderi Sultān Hālil ki Qırğızğa ḥākim irdi, müddet-i tört yıl
12. Moğulistānda veḡāyi°-i bisyār Sultān Maḥmūd Hān ve Mansūr Hānniḡ
13. arasıda vāqi° bolup turur. Āḥir kār-ı nev°i boldı ki Sultān Maḥmūd Hān
14. birāder-zādeleriniḡ cihetdin turalmadı; Moğulistānda Şāhī Bik Hān-
15. niḡ kaçığa ri°āyet ümīdi birlen bardı. Şāhī Bik Hān anı Hocendde
16. şehīd kıldı ve Sultān Maḥmūd Hān vilāyet bardı, bu iki birāder⁵⁴⁹ Moğu-
17. listānda ḡaldılar. Bu ḥalde Mansūr Hānniḡ leşkeri ḡaberi keldi ki Mansūr Hān
18. Çalış ve Turfandın leşker tartıp birāderlerige müteveccih boldı ve zabt-ı Qırğız ve Moğulistān
19. Sultān Sa°id Hān ve Sultān Hālil Sultān ikilesi tamām Moğul Qırğız ḡalknı

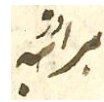
78b

1. cem° kıldılar. Çarun Çelek dip mevzi°de muḡkem yer turur, anda ihtiyār kılıp
2. maşāfğa rāst turup tururlar. Mansūr Hān hem leşker āmāde kılıp
3. yetti. Şa°b maşāfda dest⁵⁵⁰ berdi. Āḥirü'l-emr şikest Sultān Sa°id, Hālil Sultān
4. ḡarafige tüşti ve Mansūr Hān Qırğıznı köçerip Çalışğa ilette andaḡ ki
5. Mansūr Hānga aytıp tururlar. Sultān Hālil Sultān uruşdın
6. kaçıp kitti. Neçe kişi birlen Ferḡana vilāyetke müteveccih boldı. °Ammimge Sultān
7. Maḥmūd Hān barsun, şāyed Şāhī Bik Hān ri°āyet kılgan bolḡay ve
8. ol Aḡsığa yetti. Cāmıbik Sultān ki benī a°mām-ı Şāhī Bik Hān irdi, Ferḡana
9. vilāyetige ḡākim irdi, anı şehīd kıldılar. Ammā Sultān Sa°id Hān ceng-ḡāh-
10. dın çıḡtı. Özini firārğa berdi ki Moğulistānda Qazaqlıḡ kılıp evḡātı ilette.
11. Ammā umūrı dest berdi ki Moğulistānda yürmek⁵⁵¹ müyesser
12. bolmadı. Sultān Sa°id Hān hem biçāre bolup Endicān bardı. Nev°i boldı ki
13. andın kaçıp Kābilğa bardı. Bābūr Pādşāniḡ kaçığa ki ḡale-zāde-i

⁵⁴⁸ Metinde

⁵⁴⁹ Metinde

⁵⁵⁰ Metinde dal yok.

⁵⁵¹ Metinde bu kelimededen sonra *dest berdi* yazılıp üstü çizilmiş.

14. Sultān Sa°id Hān turur. Bābūr Pādşāh anı be-gāyet °azīz ve mükerrrem tuttu.
15. Müddet-i üç yıl Kābilde irdi ve Şāhī Bik Hānı Şāhī İsmā°il öltürdi.
16. Bābūr Pādşā Kābildin müteveccih-i Kūnduz boldı. Sultān Sa°id Hān Kūnduzğa
17. hem-rāh keldi. Bu hālñiñ hilāilde Seyyid Muḥammed Mīrzā ki bu tāriḥñiñ müellif-
18. niñ⁵⁵² °ammi turur, Endicānda ḥurūc kılıp irdi. Cānıbik Sultānı Endicāndın
19. çıkarıp Fergana vilāyetini müstaḥlaş kılıp kāşid Babūr Pādşāñiñ kaşığa

79a

1. iberdi, ança zāmin kılıp irdi. Bābūr Pādşāh Sultān Sa°id Hānı
2. ma°a ümerā-yı Moğul ki anıñ mülāzemet bolup irdiler, hem-rāh kılıp Endicānga
3. iberdi. Sultān Sa°id Hān Endicānga keldi. °Ammim Seyyid Muḥammed Mīrzā istiḳbāl
4. körsetti. Vilāyet-i mutaşarrıfñı tamām teslīm körsetti. °Ammimge hān terbiyet
5. tamām körsetti ve kā°ide-i ḳadīm-i Moğul manşıb-ı ulus bigi ki menāşıb-ı⁵⁵³
6. mürevveşi⁵⁵⁴ turur, añga tefvīz kıldı. Bu hālñiñ hilāilde Mīrzā Ebābekr Endicān-
7. ğa müteveccih boldı. Kāşgardın leşker ārāste kılıp ve Fergana mülkke
8. tama° kılıp yetti. Hān miñg beş yüz kişi birlen istiḳbālīga
9. çıktı. Tutluğ mevzi°ide fersaḥi Endicān şaflar tarttılar. Yigirme
10. miñg kişige⁵⁵⁵ bu miñg beş yüz kişi °avn-i ilāhī birlen ğālib
11. keldi. Kūşış ve kūşış-i bisyār vāḳi° boldı. Bu fetḥdin selāḥin-i
12. eḥrāfñiñ köñgülleride⁵⁵⁶ Sultān Sa°id Hānñiñ siyāset
13. mütemekkin boldı. Ḥudūd-ı Fergānada selāḥin-i Özbikdin müzāḥamet-
14. leri bar irdi ve tamām Özbik Şemerḳandda ve Taşkendde cemi°yyet
15. kılıp irdiler. Bu hālñiñ müte°ākibde Bābūr Pādşāh Hişār
16. Şādmānda selāḥiñga ol ḥudūdda uruş kıldı ve fetḥ taptı.
17. Uşol şikest birlen tamām Özbikni Māverā°ü°n-nehrdin beder kıldı ve Şemerḳand
18. taḥtda cülūs körsetti. Recebde sene tokuz yüz on yete irdi.
19. Hān Endicānda mütemekkin boldı ve evvel bahār bār-ı diğer Özbik Türkistāndın

79b

1. cemi°yyet kılıp müteveccih boldı. Tamām selāḥin-i Özbik Taşkendge keldiler. °Ubeydullāh Hān
2. Buḥārā tarafıge barıp irdi. Bābūr Pādşāhñiñ uruşı üçün.. °Ubeydullāh Hān

⁵⁵² Metinde hemze kürsüsü olarak vav değil elif kullanılmış.

⁵⁵³ Metinde sin ile.

⁵⁵⁴ Metinde te ile.

⁵⁵⁵ Metinde *kişige* kelimesinden sonra *birlen* yazılıp üstü çizilmiş.

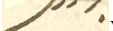
⁵⁵⁶ Metinde tek lam ile yazılmış.

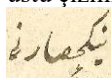
3. zafer taptı. Bābūr Pādşāh şikeste Şemerķandge keldi. Andın köç kılıp Hışārga ka-
4. çtılar. Yene Özbik istilā taptı. Hān Endicānda bolur irdi. Bābūr Pādşāh Şāh
5. İsmāc-ilğa ilticā keltürdi. Ol Mīr Necmni altmış miñg leşker kömek iberdi.
6. Pādışāh olargā mülhāk boldı. Şemerķandğa müteveccih bolup revān bolup Taşkend
7. tarafıge. Hān muķābeleside Süyünç Hvāce Hān irdi. Havākīn ve selātīn
8. Şemerķand ve Buḥārāda Bābūr Pādşāhniñg muķābeleside cemiyyetleri bar iken
9. ve hānniñg ve Süyünç Hvāce Hānniñg arasında Taşkend ḥudūdiniñg
10. arasında maşāf kıldı. Hānniñg mülāzemetide beş miñg kişi bar irdi.
11. Süyünç Hvāce Hān yetti. Yete miñg kişisi bar irdi. Āḥirü'l-emr zafer Süyünç Hvāce
12. Hānniñg tarafıge vāki boldı. Hān-ı münhezim Endicāngā keldi. Bu ḥālniñg müteāķibde
13. Bābūr Pādşāh hem Ğucduvāndın selātīn-i Özbikdin münhezim bolup Hışārga
14. keldi. Bendei ki müellif-i tāriḥ turur, Bābūr Pādşāh tā vaḳtī ki Mīr Necmge
15. mülhāk boldı, ruḥşat alıp Endicāngā hānniñg mülāzemetige keldi. Süyünç
16. Hvāce Hān şikest bergendin soñg çün bahār boldı, hān Kāsım Hān
17. қаşığa bardı ki pādışāh-ı Deşt-i Kıpçaq irdi. Anıñg leşkeriniñg cadedi
18. üç yüz miñg kişi irdi. Kāsım Hān hānnı iczāz ü ikrām kıldı. Andaḳ ki
19. hān yıllardın soñg anı yoḳlar irdi. Buḥārādın yanıp keldim. Bendeni

80a

1. muşāheret-i küregenliḳğa beyne'l-akrān mümtāz kıldı. Çün sāl-i tāriḥ
2. toḳuz yüz yigirme irdi, evvel bahār tamām cāzāyim-i selātīn-i Özbik cemiyyet
3. ve leşker-i girān ve bī-kerān birlen müteveccih-i Endicān boldı. Hān muķābeleside
4. turmaḳ maşlahat imes irdi. Özbik yetmesdin burun Hān⁵⁵⁷
5. Moḡulistāngā çıḳtı ve Yeti Kentde yettiler. İttifāklar kılıp maşlahat-ı şavāb
6. körüp cāmmim sa'y-ı Seyyid Muḥammed Mīrzā ki Mīrzā Ebābekniñg⁵⁵⁸ cāmm-zādesi
- bolḡay, Kāşğar-
7. ḡa müteveccih boldılar. Kāşğarda maşāff-ı sa'b dest berdi. Kāşğar leşkeri
8. münhezim boldı. Kāşğarniñg ḳal'asige kirdiler. Hān Yañḡı Hışārga ötti.
9. Üç ay Yañḡı Hışārni⁵⁵⁹ muḥāşara kıldı. Āḥir ahāli-i Yañḡı Hışār cāmmimḡa uçaştılar ve
- ḳal'anı
10. teslīm körsettiler. Bu ḡaber Kāşğarḡa yetti; leşkeri ki Kāşğarda irdi, Kāşğarnı

⁵⁵⁷ Metinde 4. satırın sonunda 5. satırın başında yazılıp üstü çizilmiş.

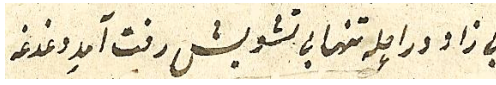
⁵⁵⁸ yazılıp üstü çizilmiş. Üstüne cāmm-zādesi yazılmış.

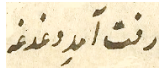
⁵⁵⁹şeklinde yazılmış.

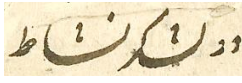
11. koyup kaçıp tururlar ve ehl-i hezîmet Yarkendge Mîrzâ Ebâbekrniñg
12. kaşığa yettiler. Mîrzâ Ebâbekrni ber-çarâr ihtiyâr körsetti. H̄otenğa bardı.
13. Müte^câkıb H̄ân hem Yarkendge keldi ve arğadın Mîrzâ Ebâbekrge leşker iberdi.
14. Tâ Kûh-ı Tibet anı koğladılar ve emvâl-i bî-kıyâs ez-libâs-ı ecnâs
15. Moğulniñg kolığa tüşti. H̄ânniñg cülûsı⁵⁶⁰ mülk-i Kâşğarda Receb
16. ayda sene toköz yüz ve yigirme irdi. Evâhîr-i zemistânda ĩmîn H̄vâce
17. Sultân ki birâder-zâde-i H̄ân irdi, ol Turfandın keldi. Andag ki
18. ötti, ol tamâm ümerâ Manşûr H̄ânniñg kaydıda sa^cy körsettiler ve kuvvet-i
19. Manşûr H̄ânı beyân kıldılar va^cd öttiler ki Moğulistânda eyyâm-ı sâbık

80b

1. kılğan irdi, zıkr kıldılar. H̄ân ayttı: Ol birâder-i kelân irdi. Meniñg de' bim
2. nisbet-i hizmetkârî anıñg itâ^cat irdi; ol mendin vücûdğa kelmedi.
3. Lâ-cerem meni te'dib kıldı. Bu miqdâr birlen anğa ^cadâvet kılıp bolmas.
4. Münâsib ol turur ki ^cözr-i takşîr kılamak kerek ve ilçiler iberip sühan-ı
5. muşâlağa ve itâ^cat der-miyân kıldılar Manşûr H̄ânğa. H̄ânniñg vehm-i hirâs-
6. dın cân be-leb yatıp irdi. H̄ânniñg bu sözdin ve aḥbârdın
7. cânı tâze ve feraḥ-ı bî-endâze taptı. Tersân ve lertzân müteveccih-i mülâkât
8. boldı. Aqsu Kusenniñg arasında mülâkât kıldılar. H̄uḥbe ve sikke
9. anıñg kavî atıda kılıp kemâl-i itâ^catni becâ keltürüp ança ^cadâvet
10. ve huşûmet ki Manşûr H̄ândın anda bolup irdi, barçanı hûbluğğa ve fer-
11. mân-berdârlıqğa muqâbele kıldı. Bu şulḥ ve ittifaḥ bu iki devlet-menddin andag
12. emniyyet ve refâhiyyet ḥalâyıknıñg arasında boldı ki ḥalk Kamlıdın

13. Ferğana vilâyetige⁵⁶¹ kılur

14. irdiler. Bu şulḥni til-âmûzei ⁵⁶² târiḥ tapıp tururlar
15. ve yene yıl o cihetdin ki Muḥammed Kırgız Türkistân ve Sayrâmni tâḥt
16. kıldı ve Müsülmânlarını gâret kılur irdi; andın ḥânğa ḥamiyyet-i ĩslâm
17. ve dîn yüzidin bu fi^cl şâk körünür irdi; Muḥammed Kırgızniñg başığa
18. tâḥt kıldı. Ança ehl-i ĩslâmğa olar kılıp irdiler, ma^ca-ziyâdeti

⁵⁶⁰ Kelimede vav harfinden sonra he yazılıp üstü çizilmiş.

⁵⁶¹ Metinde bu satırda Farsça mısralar bulunmaktadır: *bî-zâd ü rāḥile, tenhâ bî-teşvîş refi âmed-i dağdağa.*

⁵⁶² Metindeki *dü leşker neşât* ibaresi ebced hesabı ile 920'ye tekabül etmektedir.

19. aṅga ve Kırgız hayliğa kıldılar. Muḥammed Kırgızını tutup bendge tarttılar. Müddet-i on beş

81a

1. yıl bendde ƙaldı. Tārīḥ-i sene toƙuz yüz yigirme sekiz irdi. Hān öz
2. başığa Reşid Sultānı Moğulistānga ƙıƙardı. Tamām Moğulistān
3. ve Kırgızını zabt körsetti. Cemiyyet-i bisyār Moğulistānda dest berdi. Āḥir
4. nev^ci⁵⁶³ ƙıƙtı ki Özbik ve Ƙazaƙnı Deşt-i Ƙıpçaƙda bolmaƙ müyesser bolmadı,
5. Moğulistānga keldiler ve iki yüz miṅ ƙişi irdiler. Olar birlen muƙā-
6. vemet mümkin⁵⁶⁴ imes irdi. Reşid Sultān öz ili birlen yene
7. Kāşgarge kelip kirdiler. Hān Bedaḥşānga müteveccih boldı. Bedaḥşānıṅ
8. nişfını taşarruf körsetti. Andağ ki ایلی یومنا dīvānı Kāşgarge ta^calluƙ iken.
9. Munıṅ şerḥi tavil turur. Bedaḥşān başıda ba^cd-ez-ān ki da^cvā-yı irş-i
10. Pādşāh Bigüm sâbıƙā mezkūr boldı, münāƙaşāt vâki^c bolup ki
11. defter-i şānide kelgüsidur. Hān iki mertebe leşker tartıp Bedaḥşān
12. bardı. Bir mertebe tārīḥ toƙuz yüz yigirme beşde, bār-ı diğere toƙuz yüz
13. otuz alte irdi. Bu tārīḥ toƙuz yüz otuz dört irdi. Hān
14. bendeni Reşid Sultānga hem-rāh ƙılıp Balurğa iberdi. Balur Kāfiristān
15. turur. Bedaḥşān ve Keşmirniṅ arasında iberdi. Ğazāt-ı hūb dest
16. berdi. Sālim ğanımet birlen mürāca^cat ƙılıp ma^ca-fütūḥ-ı bisyār andağ
17. cünd-ğāh munıṅ birle ƙıƙtı. Ḥabş ve sevāyet (ve) ḥıyānet ve şeyātin
18. ins nev^ci boldı ki ĩmīn Ḥ^vāce Sultānı ki mezkūr bolup turur aṅga Aƙsunı
19. berdiler ve Aƙsu Mīrzā Ebābekrniṅ istilā zamāndın tārīḥ toƙuz yüz ve toƙuz

81b

1. irdi tā tārīḥ toƙuz yüz yigirme üçğaçā vīrān irdi. ĩmīn Ḥ^vāce Sultān
2. anı Ğimāret ḥāliğa keltürüp irdi. Hān bendeni Reşid Hānga muşāḥib
3. ƙılıp Aƙsuğa iberdi. ĩmīn Ḥ^vāce Sultānı köçerip Kāşgarga
4. iberdiler. Bende Reşid Hānı Aƙsuda ƙoyup anıṅ mühimmātnı sipāhī
5. ve ra^ciyyet saƙ muƙābele berip yanıp ḥānıṅ mülāzemetige keldim ve ĩmīn
6. Ḥ^vāce Sultānı Hindūstān tarafige revān ƙıldılar. Hindūstānda
7. merg-i tabi^ci birlen vefāt ƙıldı. Tārīḥ toƙuz yüz otuz irdi. Hān ğazāt

⁵⁶³ Elias-Ross 1895: 134'de bu kısımda *Mangit*, Elias-Ross 2006: 300'de *Mangıtlar* isminden bahsederken Farsça metinde TR ile aynı kelime yer almaktadır krş. Fard 2004: 171 nev^ci.

⁵⁶⁴ Metinde *mümkin* iki defa yazılmış ve ikincisi iptal edilmiş.

8. cihetdin Tibet kāfiristānga müteveccih boldı. Bendeni özidin ilgeri revān
9. kıldı. Tibetniñg ba^cz kal^casını alıp ve ekşer Tibetniñg vilāyetleri-
10. ni feth körsetip irdim ki hān müte^cākib yettiler. Neçük iki leşker
11. be-hem yettiler beş miñg kişiniñg evkātı ötmes irdi. Maşlahat andağ
12. kördiler ki bendeni İskender Sultānga hem-rāh kılıp Keşmirge iberdiler.
13. Tört miñg kişi. Hān özi Baltıga müteveccih boldı ve Baltı
14. vilāyeti hem Tibet turur. Arasında hān Baltıda⁵⁶⁵ ğazāt kılsa
15. bahār yine Tibetke çıktı. Bende hem ol zemistān Keşmirge kirdim.
16. Pādişāhları birlen maşāf kılıp Hāq Sübhānehū
17. ve Te^cālā zafer bahş kılıp tamām leşker Keşmir mülkni
18. nisbet-i Balur⁵⁶⁶ kılıp istihlāş-ı Keşmir muqarrer bolup
19. irdi. Ammā cihet-i ol habāyiş-i ins ki şīveleri

82a

1. mühim berhem urmaq irdi, istihlāş müyesser bolmadı ve pādişāhlar birlen
2. şulh kılıp Muḥammed Şāhniñg kızını ki Keşmir pādişāhı irdi, İskender
3. Sultānga nisbet kılıp huṭbe ve sikkeni hān atıda kılıp
4. Keşmirniñg mālını ança müyesser boldı, cem^c körsetip bahār-ı ol
5. zemistān hānniñg mülāzemetide Tibetde yettim. Envā^c-ı ikrām-ı mülākāt-ı
6. pādşāhāne birlen bendeni ser-firāz kıldı. Mürāca^cat körsetti,
7. bendeni Ursanğ ki Ka^cbe-i Hıṭāy ve Tibet turur revān kıldı ki özi Kāşğar
8. tarafıge müteveccih boldı. Hān kelür vaqtda yine bir cihetdin be-ğāyet za^cif
9. bolup irdi ve bu müddetd(e) ki Tibetde irdi, şıḥhat tamām bolğanı yoq
10. irdi. Pes her tavrı ki barmaq kerek ve dem-girī mevzi^ciğa yetti. Şol
11. marāz birlen rūḥ-ı muṭahharı ḥatāyir-i qudsğa⁵⁶⁷ pervāz körsetti. Tārīḥ
12. toquz yüz otuz⁵⁶⁸ toquz irdi. Bu kā^cide-i hāile defter-i şānide bu
13. tārīḥdin bā-baş tamām meşrūḥ turur. **Sultān Sa^cid Hānniñg fazilet-i**
- 14.⁵⁶⁹ **ḥamīdeleriniñg beyānıda.** Sultān Sa^cid Hān pādişāhı
15. irdi. Ercümend ve sa^cadet-yār ve devlet-mend ve ber-ḥurdār bā-nev^c-i⁵⁷⁰ fezāil

⁵⁶⁵ Metinde

بالیسی دا

⁵⁶⁶ Metinde

نابور

⁵⁶⁷ ḥatā'ir/ḥatāyir “önemli işler” için bk. Kanar 825.

⁵⁶⁸ سکترون yazılıp üstü çizilmiş.

⁵⁶⁹ Satırın başında fazladan bir vav yazılmış.

⁵⁷⁰ Metinde vavdan sonra fazladan elif yazılmış.

16. ārāste ve hīlāk-ı hāmīde birle pirāste. Mübārek sinni kırk sekizge
17. yavuk irdi, civār-ı rahmet Hāk-Te^cālāğa peyveste boldı. Mehāsin-i mübāreki
18. ol miqdār sefid ki közge zāhir bolur irdi. Muḥāveresi gāyet şabāhatda
19. irdi. Barçası nihāyet-i feşāhat ne Türkī ve ne Fārsī ve kişige

82b

1. andağ iltifāt körsetür irdi ki sözlemesdin burun tebessüm bolur
2. irdi. Hemīşe şād u tab^c-ı şüküfte-hātır irdi. Kerīmü'n-nefs ve mürüvvet-
3. lik. Ez-cümle Maḫşūd ^cAlī nām bir kişi uruşda ḥānnı bir oq urup irdi.
4. Ḥānnıñg ketf-i çep ki müddet-i iki yıl ^calil irdi ve müşerref-i helāketke bolup
5. irdi. Ol eyyām-ı ^calilde uşbu⁵⁷¹ Maḫşūd ^cAlīni cem^c alıp keldiler ki ḥān kīne-
6. sini andın alsun dip ḥānnıñg kaşığa keltürdiler. Anı nevā-
7. ziş kıldılar ki yā ānki bir tondın özge tonı hem yoq irdi aña berdi
8. ve naşihat kıldı. Men dilgır boldum, ḥüb keldiñg... Andağ tā āhir-i ömr iltifāt
9. körsetür irdi. Bu umūr dik andın bisyār vuḫū^cğa kelip turur ve
10. seḫāvet bī-ḥad kemālde irdi. Müddet-i yigirme tört yıl mülāzemetde bar irdim.
11. Anıñg ^caṭāsı ḥaddide irdi ki serkārıda ve öyide hiç nemerse qoymas
12. irdi. Andağ künler şilān-ḥānesi mu^caṭtal irdi. Ḥarīmdin ṭa^cām tenā-
13. vül kılar irdi. ^cAlā ḥāze'l-kıyās ḥarc-ı ^caṭāyāsı mülk-i mutaşarrıfadın vefā kılmaz
14. irdi ve şecā^catde beyne'l-akrān mümtāz irdi. Bir mertebe mülāzemetide bar irdim
15. ki öz zātğa ve düşmenge ḥamle keltürür irdi. Anıñg şerḫi defter-i şānide
16. kelgüsudur ve tır-endāzlıqda andağ bende ulus-ı Moğul, Özbik
17. ve Çāğatayda körgenim yoq, ne andın evvel ve ne andın soñg. Hemīşe özüm müşā-
18. hede körsetür irdim; yeti ve sekiz oq bī-ḥaṭā atıp şikārda āhū
19. ḥargūş ve ne murğ-ı deştī, barçanı yeksān ḥüb atur irdi ve uruşlarda ki

83a

1. Moğulistānda vāki^c bolup, Kırgızniñg ve anıñg arasında gāyr hem ve oqlar urup
2. ol kavmiñg arasında bir zamānda meşhūr bolup iken ve kerem-i zātıdın ol
3. dik kem körünüp men. Bir mertebe meger Endicānda bir kişi kelip irdi; ḥānnıñg kaşıda
4. fırsatı tapğanı yoq. Ṭavīle⁵⁷²-i ḥāşşadın bir aṭ alıp kaçtı. Yolda anı aṭ birle tutup
5. ḥānnıñg kaşığa alıp keltürdiler. Vāki^cni yene ^carzğa yetkürdiler ve özi
6. hem ḥānga ayttı ki da^cvā birlen kelip irdim, ammā fırsat tapmadım. Ayttım ṭavīle-i

⁵⁷¹ Önceki kelimenin sonundaki elif, *uşbu* için de kullanılmış.

⁵⁷² Metinde *ṭavīl*

7. hāşşadın bir at alıp bilgey⁵⁷³; fi'l-cümle işni kılğan bolğay-men. Barça anıñg katlığa
8. be-cid boldılar. Hān fermān kıldılar bendege ki sin mülāzımlarıñgğa⁵⁷⁴ tapşur-
9. ğıl, tayağlağaylar. Be-ṭa(r)ıķ-i hükm taqđimğa yetkürdüm. Neçük ki izdihām⁵⁷⁵-ı ḥalāyık kemrek
10. boldı, hān bendege fermān kıldı ki şükrānesige Haķ Sübhānehū ve Te°ālā
11. anıñg şükrānesige⁵⁷⁶ mundın yıraķ kıaldı. Şol atnı añğa beriñgler ve anı
12. kūşege iberiñgler. Bārī faķır fi'l-cümle °ahde-i °ahdidin çıkıp ferzendlerniñg
13. arasında şermende tamām bolmay kıalmağay ve yene ol kim şihhat birlen anıñg
14. sevādı dik sevād-hānlık körmedim ve her çend ḥaṭṭ-ı bed-implā ve mağşuş irdi nazm
15. ve neşr her ne bolsa andaķ bī-teemmül oķur irdi ki, meger anı yād kılğan iken
16. ve yene ḥaṭṭ-ı nesh-ta°liķni hūb aytur irdi ve implāsı dürüst ve tamām
17. Fārsi ve Türkide bar irdi ve Türkī inşanı be-ğāyet hūb kıtur irdi
18. ve şi°rde kuvvetlik ve kıabiliyyetde kem kişini körgen bolğay-men ve şi°rni
19. zıkr birle aytmas irdi. Belki mecālisde ve soḥbetlerde mücerred ve kıafiyei çıkar

83b

1. irdi bediheten aytur irdi ve her ne aytur irdi ki bir yā iki mertebe aytur irdi her kişi
2. ol eñnāda yād alsa aldı ve illā rāzi bolmas irdi pütügeyler. Eş°ar ki
3. mecālisde bed(i)hī aytıp irdi, bende yād alıp irdim. Andın neçe beyt şebt bolup
4. turur. **Nazm** Kıaysı gülşenniñg yüzi dik bir gül-i ra°nāsı bar °Kıaysı gülniñg bir miñg
5. dik bülbül-i şeydāsı bar °Hūr birle cennetü'l-me°vāmı köñglüm neylesün °Yārniñg
6. küyide yüz miñg cennetü'l-me°vāsı bar ° Yüzi üzre kākül (ü) zülfin perişān
7. körgeli ° Ay Sa°id aşıfte köñglümniñg °acep sevđāsı bar / Şükrullah ḥāletim zāhir
8. bolupdur yārga ° Seyr üçün kirse gülistān içre ol serv-i revān °
9. Bende olsun serv-āzād⁵⁷⁷ol kıadd-i reftārga °°Ahd kıldıñg ki vefā kılgay-sin °
10. Yoķ ki cānımğa cefā kılgay-sin ° Atma sin ğamze oķı birle meni °Korқadur-men ki ḥaṭā
11. kılgay-sin °Mañğa dirseñg ki vefā kılgımdur ° İlge kılgança mañğa kılgay-sin °
12. Cihet-i ihtişārni bu kıadar ihtişār kılduķ. Bir kün bende teklif kıldım ki elbette bediheten
13. Fārsi aytmaq kerek. Bisyār mübālagadın soñg hān fermān kıldı ki H°āce
14. Hüseyinniñg dīvānı turup irdi, açiñgızlar ve açtılar. Bu ğazel çıktı, maṭla°

⁵⁷³ Metinde

⁵⁷⁴ Metinde fazladan nun yazılmış.

⁵⁷⁵ Metinde zel ile.

⁵⁷⁶ Metinde 10. ve 11. satırda olmak üzere iki defa yazılmış.

⁵⁷⁷ Metinde zel ile.

15. bu turur: **Mışra**^{c.578}

ای ز سرتا بقدم جان کس موند احضار مجلس بدی

āgāz kıldı.

16. Hān fermān kıldılar⁵⁷⁹

چند کوبی که بگو جان کس هست کوبیکه نویسی جان کس

17. Ġālibā hān şubu beytdin özge hergiz Fārsī beyt aytmağan bolsa

18. kerek.Ṭab^c-ı laṭifniṅ çāşnisini⁵⁸⁰ şubu beytdin bilse bolur ve ne ḥadde

19. iken ve ^cūd, setāre ve çārtāre ve ğıcekni çalur irdi ve barçadın çārtareni

84a

1. hūb çalur irdi ve üstüh^vān-tırāşlıqda dest tamām bar irdi ve tīr-sāzlıqı bisyār
2. hūb irdi ve behley kesmekde ve tomağağa üstād irdi ve cānvārdārılıqğa
3. ve mīr-i şikārılıqğa ve cemī^c-i inşāfını hūb bilür irdi. Ol ḥālde be-ġāyet laūbālī
4. ve bī-bāk ve ^cayyāş ve ṭaraf-nāk yürür irdi ve heves-nāk irdi. Andaq ki bī-teceru^c
5. turalmas irdi. Eyyām-ı Ramażāndın özge vaqtda hūşyārlıqını tüşide
6. körelmes irdi ve mübārek sinn otuz yetege yetti ve sāl-i tāriḥ toquz yüz ve yigirme sekiz
7. irdi. Tevbelıq ve şuret-i şalāhını pīş kıldı. Bendege tesvīd defter-i şānīde Sultān
8. Sa^cīd Hānniṅ tevbesige yetti. Sāl-i tāriḥ nükte-i ḥātırğa yetti. Anda şebt
9. kılp turur-men. Ol bu turur kim toquz yüz yigirme sekiz irdi. Hān tevbe kıldı.
10. Müskirātdın, ammā cemī^c menāhīdin imes irdi. Pes tevbe nā-tamām iken. Āyet:

توبوا الى الله

11. ⁵⁸¹ ve tevbe bī-bā ve hā ki ḥarfeyn-i āḫireyn-i tevbe bolğay, tāriḥ bolur irdi. Neçük :

12. Hāzret-i İşān maḥdūmı irşād penāhı H^vāce Bahāü'd-dīn Maḥmūd ve sellemehullahu
13. Te^cālā ve ebqāhu ki meşhūr be-H^vāce Hāvend Maḥmūd tururlar, Kāşğarğa keldiler ve hān
14. ribqa-i irādetleriğa kirdiler; silk ve devlet mülāzımlarda boldılar. Beş yıldın soṅ

15. cemī^c menāhīdin tevbe kıldı ve tevbe tamām bolup āyet hem tamām tāriḥ bolur ki

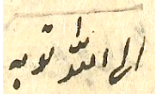
توبوا

⁵⁷⁸ Metinde bu satırda Farsça mısralar bulunmaktadır: *Ey zi-ser tā be-ka-dem cān kesī* * *Munda ḥużzār-ı meclīs be-dehī* *

⁵⁷⁹ Metinde bu satırda Farsça mısralar bulunmaktadır: * *çend gūyī ki be-gū cān kesī* * *rāst gūyem ki tuyī cān kesī* *

⁵⁸⁰ Metinde şından sonra nun yok.

⁵⁸¹ Bu ayet Kur'an'da Tahrim 66/8 ve Nūr 24/31'de geçmektedir. Nūr 24/31'de geçtiği yerde başında vav harfi de bulunmaktadır.

16. Bu laţif ve ġarib turur. Ba^cd-ez-ān ki dāhil-i ʔarika-i h^vācegān ʔaddesallāhu
17. ervāhahum boldı, be-ġāyet ^cadālet ve ʔarika-i ⁵⁸² marza-i ʔadim piş tuttu. Meḡasin-i aḡlāk
18. ve mekarim-i eṭvārı nevcⁱ birle boldı ki ġālibā ḡavāḡin andın burun bu ʔaş(ni)si birlen
19. Üveys Ḥāndın özge kişi kemrek ötken bolġay; vāllahu a^clem. Şerḡ-i aḡvāl-i mübārekni

84b

1. h^vāhlasa ki tafşil birlen bilgey ve ikinci defterde ʔaleb ʔılsunlar. Toġuz yüz ve ellik.
2. **Zikr-i ^cAbdu'r-reşid Ḥān ibn Sulṡān Sa^cid⁵⁸³ Ḥān. Bu künki tārıḡ toġuz yüz ellik üç**
3. **turur ki⁵⁸⁴** Serir-i saltanat-ı ḡānlıkda ve evreng-i mesned-i cihānbānlık be-nām nām-ı elḡāb-ı kirāmı
4. müzeyyen ve müretteb ʔılıp ibtidā-yı tārıḡ ki Tuġluġ Temür Ḥāndın turur bu tārıḡni bende-i
5. aḡḡar Muḡammed Ḥaydar evvel şeref-i İslāmġa müşerref bolup tā Sulṡān Yūnus Ḥān
6. ança şıḡāt ve ruvātdın işitip irdim. Anıḡ naḡizıġa rivāyeti işitken yoġ irdi ki anı
7. kitābnıḡ ʔaydıġa kigürdük ve ança rivāyāt iḡtilāf birlen semā^cġa tüşken
8. bolsa anı şebt ʔılmadıġ, iḡtimāl-i kizb cihetdin. Ança Yūnus Ḥāndın bu ʔarafge bar ikenler
9. tā āḡir-i mühimm-i Sulṡān Sa^cid Ḥān defter-i şānide ʔılġan turur; ammā şerḡ-i aḡvāl-i ^cAbdu'r-reşid
10. Ḥān ikinci defterde mezkūr⁵⁸⁵ irmes; munda şerḡ ʔılmaġ münāsib kördi. Ol eyyāmda ki
11. ḡān Moġulistānda irdi, birāderi Sulṡān Ḥalil Ḥān ve Mansūr Ḥān kelip ʔarun
12. ʔelekde maşāf vāḡi^c boldı ki hezimet bu iki birāderleriġa tüşti ve inhizāmdın soḡ
13. hem soḡ şüret ʔıktı, Moġulistānda bolmaġġa şüret bulmadı. Bı-çäre bolup Endicānġa
14. keldiler ve ḡān bendge tüşti. Andın ʔaçıp Kābilġa bardı, Bābür Pādşā ʔaşıġa ki
15. ^cammezāde-i ḡān irdi ki bu cümledin şerḡi ikinci defterde meşrūḡ⁵⁸⁶ turur ve ^cAbdu'r-reşid
16. Ḥānnıḡ vāldesi eḡādü'n-nās ʔavmdin irdi ki ḡizmet cihetdin ḡibāle-i
17. nikāḡġa keltürüp irdi. Ḥān vaḡt(i) ki Endicānda bendge tüşti, Özbek fāsıġlar anı
18. cüdā ʔılıp irdi. Ḥāndın yete aylık ḡāmile irdi. Ba^cd-ez-ān ki ḡān Kābilġa bardı, Bābür
19. Pādşāġġa mülḡaġ boldı, ḡānġa ḡaber keltürdiler ki ol ḡādimege vaż^c-ı ḡaml boldı ve oġul

85a

⁵⁸² Metinde vav yazılıp üstü çizilmiş.

⁵⁸³ Metinde ayın harfi yazılmamış.

⁵⁸⁴ *turur ki* ifadesi *serir* kelimesinin altına yazılmış.

⁵⁸⁵ Metinde iki kez yazılmış.

⁵⁸⁶ Metinde ha yerine ayın yazılmış.

1. infāk tüşti. Hān bu hikāyetni pādşāğa ayttı. Pādşā fermān kıldı ki atını
2. °Abdu'r-reşid koyuñğlar ki Sultān Sa°idğa bār-ı nām.. Nām-ı⁵⁸⁷ °Abdu'r-reşid Hānnı pādi-
3. şāh koydı. Fe-lā-cerem ve nefsi-i mübārekleri kelip cāy-nişin andağ pederi
4. bolupdur. Çün °ammim Mīrzā Seyyid Muḥammed Mīrzā Fergāna vilāyetde Cānbik Sultān-
5. ğa Özbik muḥālefet kılip ve Özbik şevāyiplıgıdın Fergāna vilāyetini
6. pāk (ü) ferdāhte kılip pādşānıñ ğaşığa Kūnduzğa kişi iberdiler.
7. Sultān Sa°id Hānnı keltürüp. Bu °Abdu'r-reşid Hān Özbekniñ aldıda
8. giriftār irdi. Ol istilāda ol ğayddın ḥalāş tapıp peder-i büzürgvārga mülḥağ
9. bolup ve bendeniñ ḥāheri Ḥabībe Sultān Ḥāniş⁵⁸⁸ Şemerğanddın keldi. Hān
10. anı ḥibāle-i nikāhığa keltürüp. Bu °Abdu'r-reşid Hānnı olarğa sipāriş
11. kıldı. Terbiyet ve kenār-ı mihr-i māderi birlen saqladı ve Emīr Ğürī⁵⁸⁹ Barlas vefāt
12. kıldı. Moğul resmi birlen anıñ ğa mertebesini anıñ °ammi⁵⁹⁰ °Alī Mirek Barlasğa
13. Atabiklikni berdiler. Mevlānā Muḥammed Şirāzi ki merd-i fāzil ve niğū-nihād irdi ve
14. tamāmī °ömrini ḥavākīn-i Moğulniñ ḥizmetide şarf kılip irdi, aña sipār-
15. iş kıldılar ki ta°lim kılgay ve Mevlānā Muḥammed Şirāzi şadr-ı şudūr irdi
16. ve Sultān Sa°id Hānnıñ serkārıda miknet-i tamām bar irdi. Bu Reşid
17. Sultānğa fi'l-ḥağıka Atabik Mevlānā-yı mezkūr irdi. °Alī Mirek Barlas ismi-i
18. Atabiki nisbet-i diğeri bar irdi. Tārīḥ-i velādet-i Reşid Sultān tokuz
19. yüz on beş irdi. Çün sāl tokuz yüz ve yigirme sekiz irdi, on üç

85b

1. yaşda irdi ki hān anı Moğulistānğa alıp çıqtı. Anıñ şerḥi andağ turur ki
2. Sultān Ḥalīlniñ oğlı Baba Sultān vaqtı ki Sultān Ḥalīl Sultānnı
3. Aḥsıda Cānbik Sultān öltürdi, andağ ki meşrūḥ ötti, hengām-ı şir-
4. ḥārī irdi. O hem Reşid Sultān dik Cānbik Sultānnıñ serkārıda
5. esir irdi. Tā vaqt-i istihlāş tuttı, Fergānada ḥānğa mülḥağ boldı. Hān bu birā-
6. der-zādesini öz ferzendleri dik °aziz tutar irdi. Ḥ°āce Bahādur ki evvel anıñ
7. ḥidemāt Ḥazret-i Sultān Sa°id Hānda bisyār irdi aña tapşurdı ve Baba
8. Sultānnıñ Atabiklikini Ḥ°āce °Alī Bahādurğa tefvīz kıldı ve Ḥ°āce °Alī Bahādur
9. Moğulī irdi. Moğulistānda evğāt ötkergen meyelān-ı ḥātırı Moğulistānğa

⁵⁸⁷ Metinde *nāme-i*.

⁵⁸⁸ Metinde nun ve şın noktaları yok.

⁵⁸⁹ Metinde ayın ile.

⁵⁹⁰ Metinde

10. bisyār bar irdi. Hemīşe ārzū-mend ol ki Moğulistānda bolğay. Bu cihet-
11. din hānğa iltimās körsetür irdi ki Moğulistān ve Qırğıznı Baba Sultānğa
12. bergeyler. Hān bu mühimğa rāzı bolğaylar ve h^vāhlap irdi ki Baba Sultānnı Qırğız
13. çıkarğaylar. °Ammim be-ān ki Baba Sultān ańğa dāmād irdi devlet-h^vāhlık haddin
14. tecāvüz qalmadı⁵⁹¹; muńğa rāzı bolmadı. °Arzge yetkürdi ki Moğulnıń Moğulistānğa
15. meyli bī-hadd bolur, Baba Sultān anda qarār tapqay, barça Moğul meyl-i Moğulistān
16. kılğaylar. Baba Sultānnıń men^cni āzürde kılğaylar. Eger men^c kılmasa siz-
17. niń bāzūnıǵız⁵⁹² ve hālāyıknıń muvāfiq mizacı bolmas. Bu memerdin ğubār-ı hātır
18. arada peydā boldı; ammā ber-hılāf Reşid Sultān ki eger anı çıkarsańız, ol ferzendińiz
19. turur, her çend ki halk anıń birlen barsalar sizge yaman yaman kelmes ve eger yaman

86a

1. kelse yandurup men^c bolur; andın ańğa hıç yaman kelmes. Her çend ki Reşid Sultān
2. kiçik bolsa maşlahat andağ turur. Bu harfdin °ammimdin özge hıç kişi hem-dāstān
3. imes irdi. °Ale'l-huşūs Mirzā °Alī Tağay ki tamām Baba Sultānnıń cānibiğa
4. irdiler. Bu hālınıń arasında H^vāce Bahādur merg-i tabiği birlen öldi. Ol cihetdin
5. ol °azimet ihtilāl tamām dest berdi. Hānnıń re'yi Reşid Sultānnıń
6. tarafıge qarār taptı. Ammā anıń çigūnegīsıde dāyim söz bolur irdi. °Ammim sa^cy kör-
7. setür irdi anıń tervic-i kārığa ve Reşid Sultānnıń ihtimām tamām
8. bar irdi. °Ammim °arzğa yetkürdi ki anıń tarıki ol turur ki Muhammed Qırğız müddet turur ki
9. bendde⁵⁹³ ve anı benddin çıkarıp Moğul ulusıdın intihāp kılıp ve her kişi
10. anıń meyli Moğulistānğa tolarak bolsa, gelle ve remesi bolsa olarnı ümerā-
11. lardın ve mu^cteberlerge hem-rāh kılıp ibermek kerek. Hānğa bu reyler muvāfiq keldi.
12. Andağ kıldı ve Mirzā °Alī Tağay emirü'l-ümerā kılıp ve Muhammed Qırğızğa emāret-i Qırğıznı berip
13. revān kıldılar. Ol eyyāmda °Alī Mirek Barlas ölüp irdi. Muhammed ibn °Alī Mirek
14. Barlas irş resmi birlen Reşid Sultānnıń mülāzemetige meşğul boldı.
15. Ol hem hem-rāh çıktı. **El-kıssa** °Ammimniń sa^cy(i)si birlen öz pādişāhlıknıń şülüş,
16. sipāhidin ğire ve hārān-cāne⁵⁹⁴ ve hayme ve hargāh Reşid Sultānğa berip Moğulistānğa
17. revān kıldılar. Şemşir ve tır-keşni sin bağlağıl ve süvār kılğıl. Bolğay ki
18. mübā(r)ek bolğay, sipāhgerlikde seniń şākirdiń bolsun. Bende bu hidmet-

⁵⁹¹ Aslında *kılmadı* olması gerekir; ancak açık bir şekilde kaf-elif-lam ile yazılmış.

⁵⁹² Metinde rı ile.

⁵⁹³ Metinde *bendede*.

⁵⁹⁴ Metinde

19. ni becā keltürdüm. Hān özi kopup keldi ve Fātiha okudu. Neçe mertebe tekrār birlen

86b

1. ayttı ki yād tut ve ferāmūş kıılmağıl. Evvel şemşirni belinġe⁵⁹⁵ Mīrzā Hāydar bağlap
2. turur ve sin şākirdi bolduġ. Eger sendin sursalar ki sipāhī-gerlik-
3. de kimniġ şākirdisin, ne cevāb aytkay-sin? Reşīd Sultān ayttı ki filān kişi-
4. niġ şākirdi⁵⁹⁶ turur-men. Hān ayttı ki ol meniġ şākirdim turur. Ba^cd-ez-ān ki neçe mertebe
5. tekrār taptı, revān kııldı ve Reşīd Hān Moğulistānġa çıktı. Tamām Kırgızını Muḥammed Kırgız
6. ferāhem keltürdi ve Moğulistān zabt tamām taptı. Ol müddetde Moğulistānda leşker
7. bisyār boldı. Anıġ tafşili taṭvīl-i tamām bar turur. Bi'l-cümle⁵⁹⁷ ta^carruzātdın Özbik ve Kazak
8. ve muḥālifāt cihetlerdin Reşīd Sultān ma^ca-levāhıq ve tevābi^c-i Kırgız birlen Kāşġar
9. keldiler ve vākı^cāt-ı Baba Sultān, Şāh Muḥammed Sultān ve ikinçi defterde şerḥi
10. bar turur. Vākı^c boldı. Muḥammedī Barlas ol vākı^cde daḥli bar irdi. Şāh Muḥammed Sultān-
11. niġ vereşesi anı hāndın mübālaġa birlen taleb kıılıp aldılar ki kışāş⁵⁹⁸ kılgaylar
12. ve bende ve ^cammim māni^c keldük. **El-kışşa** Ol zemistān ki tāriḥ tokuz yüz otuz tört
13. irdi, bendeni Reşīd Sultānġa hem-rāh kıılıp Balurġa iberdi. Bende hem-rāh Balurġa
14. bardım. Ol leşkerde mülāzemetde ehl-i endāmdın kişi yok irdi ve kesb-i muḥāvere-i
15. rüzmerre kıılmağan belki cemī^ci Muḥammedī başlık ve barça ādemī-şüret ve enā^cim-siret
16. irdiler. Ol enā^cim-siretlerdin neme kesb kıılıp bolur? Bende bā-vücūd ^cadem-i
17. istiṭā^catlıkraḳ irdim, Reşīd Sultān birle derhem (ü) āmiḥte boldum. Ol müddet
18. ve muḥabbet ki Şāh Muḥammed Sultān ve Baba Sultānġa berür irdim, anı Reşīd Sultānġa
19. güzāşt kııldım ve yanıp ki hānniġ mülāzemetige yettim öz ferzendini nev^c-i diġer taptı. Neçe

87a

1. mertebe ġāyibāne ve ḥāzırāne Reşīd Sultānġa andaḳ fermānladı ki sendin bisyār
2. minnetdār turur-men, Reşīd Sultānnı sin maġa ferzend kııldıġ; bu leşkerde
3. aġa fütūḥ-ı bisyārī dest berdi; elḥamdülillāh ki köġlüm ḥ^vāhladı ki aġa yavuk bolup turur.

⁵⁹⁵ *beliġge* olmalı.

⁵⁹⁶ Kelimeden sonra *sin* kelimesi yazılıp üstü çizilmiş.

⁵⁹⁷ Metinde elif fazla.

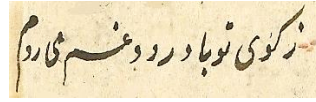
⁵⁹⁸ Metinde

4. Bu hālñiñg hilâlde Īmīn H̄vāce Sultāndın Aqsudın haber-i evzā^c yeter. Çendā-
5. n ki bende ^cammim anı ber-ṭaraf kılurğa sa^cy kılduḵ hīç yerge yetmedi. Bu aḥvālñiñg şerḥi
6. ve Mīrzā ^cAlī Taḡaynıñg şeyṭānlıḵ kılğanıdın barça defter-i şāñide meşṭūr turur.
7. Āḥirü'l-emr bendeni ḥān Reşīd Hāngā⁵⁹⁹ hem-rāh kılıp Aqsuğa iberdi ve Aqsuğa
8. yetdük. Tamām ḥalḵ istıḵbāl körsettiler. Īmīn H̄vāce Sultānnı ḥān kaşığa
9. iberdük. Bende alte ay Aqsuda bar irdim. Tamām mühimmāt-ı sipāhī ve ra^ciyyet
10. be-tamām sāmān berdim. Mundın burun Moḡulistānda ḥān bir kün bādāmnı tenāvül
11. kılur irdi. Bādāmnı mübārek tişi birle sındurur irdi. İki maḡz çıḵtı. Ḥān
12. Reşīd Sultān ve bendeni ṭaleb kıldılar. Ol maḡznı her birini birimizge berdi ayttı ki
- 13.⁶⁰⁰ resm-i mu^cayyen ve ḵā^cide andaḡ turur ki iki kişi eger ḥ^vāhlasa dōst bolḡay
14. bādām-ı dü maḡznı her ḵaysı birini tenāvül kılḡay ve yene birige dōst bolḡay. Anıñg
15. ma^cnīsı ol bolḡay ve iki maḡz bir pōstda her birini biri tenāvül kılssa ki hīç nemede
16. birbiridin cüdā ve temyīz bolmaḡay. Dü-gānelıḵ zāhirde peydā bolmaḡay ve icād maḡz körüngey.
17. Men sizge bu emrni fermān kıldım. İkilemiz zemīn-i edebni būse berdük ve atlar tarttuḵ.
18. Maḵşūd ol kim Aqsuda irdük be-hem ḥūb ḥuḵūḵ ve ittihād⁶⁰¹ ve muḥabbet ve i^ctiḵād ḥaddige yetti ki
19. ziyādesi maḵşūd imes. Ol dōstluḵnı mü'ekked-i mevāşıḵğa muḡallaḡ kılduḵ. Ol

87b

1. ṭarīḵ āşınālıḵ ittihādñı şerḥ pütümeḵ kerek. Ḥaḵḵā ki muṭālī^cān aḥvālñi⁶⁰² körgenleri
2. yok ve süḥān-ārālıḵğa nisbet bergeyler. Bi'l-cümle⁶⁰³ ba^cd-ez-ān ki alte ay şad hezār ārzu⁶⁰⁴-
3. mendlik birbirimizdin cüdā bolup ḥānnıñg mülāzemetige müteveccih bolduḵ. Vedā^c vaḵtde

4. ḡazelī aytıp irdim. Bu dört beyt andın turur: ⁶⁰⁵

⁵⁹⁹ Metinde ḥān kelimesi fazladan yazılmış.

⁶⁰⁰ Burada iptal edilmiş vav var.

⁶⁰¹ Metinde güzel he ile.

⁶⁰² Metinde nundan önce ye var. İptal edilmiş gibi.

⁶⁰³ Metinde elif fazla.

⁶⁰⁴ Metinde

⁶⁰⁵ Metinde buradan 7. satırın başlarına kadar Farsça bir şiir bulunmaktadır: *zi-kūy-i tu bā-derd ü ḡam mī-revem* * *cüdā ez-tu bā-şad elem mī-revem* * *tu hemtāy-ı leylī be-ḥüsnā ve mā* * *be-mecnūn ḵadem der-ḵadem mī-revīm* * *be-ḡūyī ki tenhā tu çün mī-revī* * *ḡamet hem-re(h) est u be-hem mī-revīm* * *muḥīṭ-i kerem Şāh ^cAbdurreşīd* * *ke'z-u ḡarḵ-i baḥr-i kerem mī-revīm*.

5. خدا از تو با صدالم برودم تو نهتمای بلع منی ما بمجنون قدم در قدم برودیم بگوید که تنها

6. تو چون بروی غمت همراست بهم برودیم محیط کرم است عبد الرشید کرد غرق بحر

7. کرم برودیم

7. Ba°demā ki mülāzemet-i hānga müşerref boldum, sāl, hān ğazātıġa müteveccih boldı

8. ve hān mücmelen şol seferde dārü'l-bekāġa rıhlet kıldı. Andāġ ki mezkūr boldı ve ümerā ki

9. hānnıñġ mülāzemetde bar irdiler, Reşid Sulţān üçün müsāri°ler iberdiler.

10. °Ammimġa hem bu vākı°a-yı hāyiledin haber tapıp tururlar. °Ammim hānnıñġ terbiyetdin ser-i kūyıġa

11. kelip °azā resmi birlen meşġul bolup tokuz yüz kırk ve °aşr-ı Muħarremde Reşid Sulţān

12. keldi. °Ammim figān köterip Reşid Sulţānnıñġ aldıġa bardı, fi'l-hāl öltürüp-

13. dur. Anıñġ tārīh-i şehādetini “ķutılā fi'l-muħarrem”⁶⁰⁶ tapıpdurlar ve °Alī Seyyid ki kökeldaş-ı

14. °ammim irdi ve anı °ammim birle hem-rāh şühedālarġa mülħaķ kıldı ve ehl-i mürüvvet-mezheb ve aşhāb-ı

15. fütüvvetniñġ ķā°idesige pādişāhlar bu iki şıfat ki iftiħār kılırlar. Eger

16. vaktide kişi ġizmeti vücüdġa kelse anıñġ ġizmeti envā°-ı kerāyim ve in°āmātġa⁶⁰⁷ muķabele

17. fermān kılgaylar. °Ammim Yūnus Hānnıñġ ġvāher-zādesiniñġ oġlı turur. Puşt-

18. be-puşţ selāţinniñġ serķārıda Mogul hānları ulusıda ulus bigi

19. iken. Ulus bigi mañıbnıñġ ma°nisi defter-i şānide meştūr turur. Hānnıñġ

88a

1. pederiniñġ manzūrıdın turur, andaġ ki ġiç kişiġe ol miķdār ķadr ü kıymet Sulţān Sa°id Hān aldıda

2. yok iken. Hān anı bulup ve ġıdemāt hānnıñġ mülāzemetide bisyār irdi. Evvel istiħlāş-ı Endicān

3. ki hānnıñġ pādişāhlıķı māddesi ol irdi ve ikinci ġizmetini Kāşġarġa keltürüp sa°y

4. añġa kılgan anıñġ vücūdı irdi ve eger ol hem-rāh bolmasa irdi Kāşġar ümīdi yok irdi ve °alā-

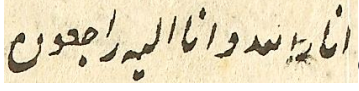
5. hāze'l-ķıyās hān anıñġ ġizmetlerini minnet tutar irdi; bārġa aytur irdi ve anıñġ

⁶⁰⁶ Ebced hesabına göre 940.

⁶⁰⁷ Metinde العائن

6. muḳtezāsıǵa anǵa ri^cāyet kılur irdi. Eger Reşid Hānǵa hıç hızm̄et kılmasa belki gūnāh-
7. lar kılisa irdi şubu vācib bolur irdi, anıǵ gūnāhıdın tecāvüz kılur irdi. Dıger
8. Reşid Hānıǵ hālāşlıq sebebi Özbek ilgidin Endicānda anıǵ hūrūcı bar irdi
9. ve ^culüvv sebebi ve rif^cat ve ibtidā-yı devlet-i Reşid Hān anıǵ Moǵulistānǵa çıkmāq anıǵ
10. sa^cy birlen irdi. Eger Mırzā ^cAlı Taǵay ve H^vāce Bahādur bolsa irdi Baba Sultān
11. Reşid Hānıǵ ornıda bolur irdi ve hemışe Reşid Hānıǵ mūhimniǵ tervīc-
12. de mesā^ci zuhūrǵa yetkürür irdi. Andaǵ İmīn H^vāce Sultān ki dāmādı irdi ^cammim
13. İmīn H^vāce Sultāndın beş nebireleri bar irdi. Bā-vücūd ol maşlahatnı anda kördi ki
14. Reşid Hān İmīn H^vāce Sultānıǵ ornıda bolǵay ve İmīn Sultānnı avvāre⁶⁰⁸
15. kılǵay. Ol bu vechde⁶⁰⁹ mūmāna^cat kılǵanı yok belki mesā^ci-i maḥcūreni zuhūrǵa yetkürüp
16. turur. Sizge anıǵ hızm̄eti lāyık maḥal imes. Bu hemeni vābes qoymaq ve bī-gūnāh öltür-
17. mek ^caceb turur. Bu maḥūleniǵ⁶¹⁰ evrāqını fi'l-hāl der-hem çırmadılar. Lā-tefessür körenür
18. ve ança Hāq Sübhānehū ve Te^cālā h^vāhlaǵan bolsa bolǵay. Anıǵ tedārük-i ḥarfıdin⁶¹¹ turur. Āyet

88b

1. ⁶¹²ni⁶¹³ okıdı. Andın ^cacāyibraḳ ol ki şol ehl-i nifāḳ ki
2. Reşid Hānıǵ serkārǵa nifāḳ urar irdiler ve olarnı mu^cteber kıldı. Mırzā ^cAlı Taǵay ki
3. cāy-nişin-i ^cammim kıldı ve Kāşǵarǵa iberdi. Ol Kāşǵarǵa bardı. Qatl ü küşten evlād u
4. ⁶¹⁴ aḥfād-ı ^cammim hıç ser (ü) elini⁶¹⁵. Şeyḫ Sa^cid Kāzürünide menḳül turur ki ceng-i Bedrde yetmiş kişi
5. Qureyş re'sleridin esir boldılar. Fidyelesi üçün Mekke Qureyş keldiler ve fidye keltürür
6. irdiler ve esirlerni ḥalāş kılur irdiler. Ebu'l-^cĀs dāmād⁶¹⁶-ı Resül irdi.

⁶⁰⁸ Şedde ile yazılmış.

⁶⁰⁹ Metinde

⁶¹⁰ Metinde kaf yerine gayın yazılmış.

⁶¹¹ Satır üzerinde dal-elif yazılmış, kelime *ḥarfıdin* veya *ḥarfide* okunabilir.

⁶¹² Bu satırdaki ayette sonradan silinmeye çalışılan harf fazlalığı vardır. Aslı için bk. Bakara 2/156.

⁶¹³ Metinde -nı'dan sonra fe rı veya kaf rı yazılıp bırakılmış, muhtemelen *ḳurā'at* yazılmak istenmiş, sonra vazgeçilmiş.

⁶¹⁴ Satırın başında fazladan vav yazılmış.

⁶¹⁵ Metinde

⁶¹⁶ Kelimenin sonundaki dal yerine hemze yazılmış.

7. Şallallāhu °aleyhi ve sellem⁶¹⁷ ve Zeynebni Resül °aleyhi's-selām aṅga berip irdiler.
Bi°setdin burun E-
8. bu'l-°Ās İslām keltürgeni yok irdi. Mekke esir-i Kureyşleri cihetdin fidye alıp kelip irdi.
Peygamber
9. °Aleyhi's-selām anı kördiler ve didār-ı şerif-i Muştafā şallallāhu °aleyhi ve sellemga müşerref boldı. Jeng⁶¹⁸-i küfr
10. anıṅ köṅglidin köterildi. Aşhābga ayttı ki meniṅ köṅglümde İslām karar tuttu, Mekke baray, diğere bäre
11. kelip aṅga İslām keltürey. Aşhāb ayttılar ki fi'l-hāl İslām keltürmek kerek ki anda fāide-i dīnī
12. tolarak ḥaşıl turur ki emvāl-i ḥaṭr keltürüp-sin fidye cihetdin ol Hudā ve Resül-i Hudāy °azze
13. ve Celleniṅ ḥükm birlen saṅga ḥelāl turur. Ebu'l-°Ās cevāb berdi ki her çend ki ḥelāl turur,
14. Müsülmāniğa yaman Müsülmāndur ki evvel anıṅ ḥıyānet birlen bolsa. Ebu'l-°Ās⁶¹⁹ Mekkege
15. bardı. Ḥalkniṅ emānetni berdi. Āṅgāh cem°i arasında münādī kıldı ki hiç kişiniṅ mende
16. emāneti bar mu? Barça ayttılar: Emānetimiz bizge tegdi. Aṅga āşikārā imān keltürdi.
Muştafā
17. şallallāhu °aleyhi ve sellemniṅ Medinege ḥizmetke şikāfte kıldı. Muştafā şallallāhu °aleyhi ve sellem Zeynebni
18. aṅga °aḳd kıldı. Evvel anıṅ öyige iberdi. Maḳşūd ki evvel cülüs-ı Reşid Ḥān ḥün-ı nā-ḥaḳ

⁶¹⁷ Metinde *Ve sellem* kelimeleri muhtemelen vav ve sin birleştirilerek yazılmış. Sonraki satırlarda da hep aynı şekilde.

⁶¹⁸ Metinde

⁶¹⁹ Metinde geçtiği ilk üç yerde 88b/6, 88b/7-8, 88b/13 b harfinin üzeri çizilmişken burada b harfinin üzeri çizilmemiştir. 88b/13'te ayrıca sin harfinin altındaki süs işareti de silinmiştir.

19. ve  adem-i m r vvet birlen v ki  boldı. ⁶²⁰

بہ ہن خرومند نیکو نما و خداوند عقل خداوند داد

89a

1. ⁶²¹

ہم ملک عالم بجزین برین نریر و کہ خون جگر بر زمین

Ehl-i vef nı  katlidin son  ser r-i

2. h nnı mesned-i h k nide q r r taptı ve h ber-i vef t-ı h n Mans r H ng  yetti, Akxu başı a keldi.

3. Re id H n hem  amm-i b z rgv rnı  muq belesige bardı. Mans r H n b -hu ul-i maq ud yandı.

4. Re id H n hem ser r-i saltnatge yandı. Bu le ker-ke lik Mans r H ndın tekr r taptı.

5. Re id H n hem m kerrer barıp sa adet   devlet birlen m r ca at kıldı ve h nnı 

6.  mer sı Re id H nnı  m l zemetige vehm-n k boldılar;  er ki  ammimni  katli b -sebeb v ki  bo-

7. İdı. Ol cihetdin emn aradın ber- araf boldı. M rz   Al  Ta ay Qayır Tegin⁶²² etr f a qa tı.   ir 

8. anda  aytur: ⁶²³

ای زینت بلت کور   ولله در مردی خود تو ماده   مجتالہ کنفی کہ جو نیکن

9.

نباشد باشم نیکن ہم رفتند تو از دنیا له

M rz   Al  Ta ay fir r k rsetti. H nnı 

10. b k   mer ları ittifaq kılıp h nnı  ferzendini alıp H ten  arafige bardılar ve muh lefet-

11. ni a ik re kıldılar ve m te  kib Re id H n bardı. S yir 'n-n s bar a Re id H nnı

12. istikb l kıldılar. Ne e ma d d-ı  mer dın qal ada qalmadılar. Barını ba lap Re id H n-

13. nı  qa ı a kelt rdiler. H n c nnı nı  ba ıdın  tti. Bar anı i r c kıldı. Ol cem i ki

14. g n hları bar irdi, q bil-i qatl berdiler⁶²⁴,  lt rmedi, be- n ki  adem-i h zmetleri z hir  abit

15. irdi. Be-hil f  ammimge b -v c d  r k-ı q r bet ve ke ret-i h dem t ve  adem-i g n h ve  iddet-i te'kid t-ı

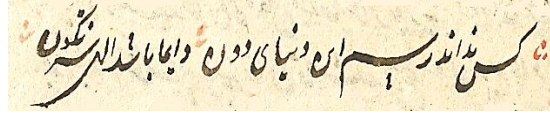
⁶²⁰ Metinde bu satırda Fars a mısralar bulunmaktadır: *be-p  -i h red-mend-i n k -nih d* * *Hud vend  aql-ı Hud vend d d.*

⁶²¹ Metinde bu satırda Fars a mısralar bulunmaktadır: *heme m lk-i   em be- arh-ı berr n* * *ner zed ki h n-ı ciger ber-zem n* *

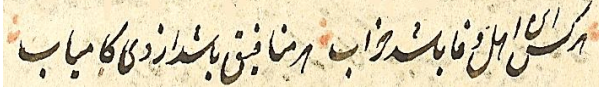
⁶²² Sayfa kenarında farklı bir kalemle *Qara Tegin* yazılmış.

⁶²³ Metinde buradan 9. satırın ortalarına kadar Fars a mısralar bulunmaktadır: *Ey zi t-i pele t-i k se-i dell le* * *der-merd i hod tu m de-i muht le* * *Guft  ki  i n k   n neb shed b - em* * *N k n heme refend tu ez-d nb le.*

⁶²⁴ M stensih muhtemelen, *irdiler* yerine *berdiler* yazmış.

16. °ahd ve andak ki katl-i °am berdi. ⁶²⁵

17. Bi'l-cümle⁶²⁶ andın ki ümerānıñ mühim-

18. din perdāht, aḥavāt (ü) °ammāt ve ümmehāt ve Zeyneb Sulṭān Ḥānım ki düsterin-i ezvāc-1

19. Sulṭān Sa°id Ḥān irdi, barçanı iḥrāc fermān kıldı ve Özbik ve Şiban bünyād alıştı

89b

1. ve dōstluḡ kıldı. Olar düşmen-i ḳadīm irdiler. Andaḡ ki ötti Ḳazaḳnıñ düşmenlik maḳāmda

2. boldılar. Olar dōst-ı ḳadīm irdiler. Özbik Ḳazaḳğa ḥvāherlerini nisbet fermān kıldılar

3. ve Ḳazaḳ ve Şiban ḥvāherleriḡa andaḡ mu°āmele kıldı ki maḡzı e(r)zelānḡa (?) boldı. Bi'l-cümle⁶²⁷ Şibanḡa

4. ittifaḳ kılıp Özbik ve Ḳazaḳnı derhem şikest berdiler. El-Ḥaḳ andaḡ turur ki ba°d-ez-ān ki mülā-

5. ḡaza-i ḳānun-ı⁶²⁸ ḳadīmni kılganı yoḡ Ḳazaḳğa şikest bermek müşkil irdi. Ba°d-ez-ān ki Yūnus

6. Ḥān Buruḡ Oḡlanı Ḳara Tuḡayda⁶²⁹ şikest berip tā tāriḡ-i Özbik ve Moḡulnıñ ara-

7. sıda maşāf vāḳi° boldı ve tamām Özbikke ḡālib bolup ki ḡiç ḡāḡi Moḡul Özbik birlen

8. bu müddetde zafer tapḡanı yoḡ irdi, ammā Reşid Ḥān Özbikke zafer taptı. Reşid Ḥān-

9. nıñ bu işi e°āzım-ı umürdın turur. Egerçi cedd-i Sulṭān Aḡmed Ḥān Özbikke ḡālib

10. bolup ammā be-ṭarīḳ-i tāht Özbikni ḡarāb kılıp ammā maşāf birlen olarḡa zafer tapıp

11. turur. Reşid Ḥān maşāf birlen olarḡa şikest berdi. Tā munda ve Hindūstān

12. ve Keşmirde Reşid Ḥānnıñ aḡvālini şikāt-ı ruvātdın işitip turur-men ki şebt

13. kılduḡ ammā Özbiknıñ fethdin soñḡ Endicān ve Ṭurfān barıp ḡuşūşiyyatnı

14. şikāt işitmedim. Erācīfnıñ sözini lāyık-ı şebt körmedim ve her umūr ki nā-lāyık

15. andın Reşid Ḥānnı ṭa°n kılgaylar, barçanı berāy-ı ḡāṭır ve sa°y-ı Muḡammedi Barlas⁶³⁰ bar iken.

⁶²⁵ Metinde buradan 17. satırın ortalarına kadar Farsça mısralar bulunmaktadır: *kes nedāned resm-i in dūnyā-yı dūn * dāyimā bāşed ilāhī ser-nigūn * her kes in ehl-i veḡā bāşed ḡarāb * Her münāfık bāşed ez-vey kām-yāb.*

⁶²⁶ Fazladan elif yazılmış.

⁶²⁷ Metinde elif fazla.

⁶²⁸ Metinde izafet yerine vav yazılmış.

⁶²⁹ Metinde

⁶³⁰ Metinde

16. Bu temkînniñ sebebi hân kaşıda hiç ma^clüm bolmadı. Ne hidemāt-ı lāyıkā ve ne şecā^cat-ı
17. rābıkası bar ki anı dereceğe yetkürgey ve ne fezāyili ki añğa sebep-i tafzīl bolğay
18. ve ne şemāyil ki anı bu heme merātib-i istihāl tapğay. Reşid Hānnıñ bendeligi
19. anıñ üçün umūrığa mürtekib boldı ki eger şerh kılsa müṭāla^ca kılğuçı ne bī-cā

90a

1. ve ^cabeş kılurlar ve lağab-ı har ki qavm-i Barlasğa cārī turur anıñ haddi tamām⁶³¹ ol irdi ki
2. ol Reşid Hānnı ^cammāt ve ümmehātnıñ katl ve iḥrācdın ve ümerā ve teklif-i ezvāc-ı
3. hānnıñ mahremige andağ ilzām körsetür irdi ki anıñ şerhi bī-cāy (ü) ^cabeş
4. turur. Fe-lā-cerem ol maqūledin ictināb körsetmek evlā köründi. Bu rüzgārda
5. Haq Sübhānehū ve Te^cālā ^cAbdu'r-reşid Hānnı ol ibtilādın ḥalāşdın başş kılıp
6. turur. Anı ḥumār-ı⁶³² merkepke giriftār kılıp turur. Ümīd kılıp turur ki büzürglük ^cināyeti
7. ^caql kılığa keltürüp mahzūrāt ve ḥarāmdın ictināb kılıp ve ṭarīka-i marzī-ı⁶³³ eyyām-ı
8. kirāmnı pīş-nihād ve ḥamīr-i mübārek kılsun. Her ḥumār-ı ehl-i rüzgārıñ ḥātırığa nā-būd-
9. luq fermān kılmasun ve her şāliḥa-i fāliḥanı irtikāb-ı rüküb-ı merkeb revā tutmasun.
10. Haq Tebareke ve Te^cālā hemişe tevfiq-i ^cadl birle serīr-i cihān-bānlık ve mesned-i ḥā-
11. kānlık sālḥā-yı bisyār mütemekkin kılsun ve her ne nā-marzī-ı Ḥūdā ve Resūl-i Ḥūdā bolsa
12. andın yırax tutsun ve tevfiq-i telāfi-i māfātın rüzī kılsun. Āmīn Rabbū'
13. l-^cālemīn. ^cAbdu'r-reşid Hān ki kuvvet-i mümeyyizesi⁶³⁴ za^cif tüşüp turur, öz zātında
14. kuvvet-i cüşse ve selāmet-i a^czā ve leṭāfet-i muḥāvere beyne'l-aqrān bī-^cadil turur
15. ve tīr-endāzlıqda ve ba^cd-ez-peder bī-naẓir⁶³⁵ irdi ve şecā^catde her bir ser-şikārī-ı
16. vaz^c-ı dūr-rübā ve tekellüm gevher nişārı ve deryā-yı leṭāfet dürr-i yegāne ve derec-i melāḥatğa
17. gevher-i ferzāne. Dest-i feyyāz sāzhā-yı rüḥ-efzā andağ çalır irdi ki çeng-i Zühre andın

90b

1. bī-āheng ve bī-nevā ve anı tab^c-ı şerīfi intizām-ı neşr fi-silk der-nazm tartıp turur

⁶³¹ Metinde

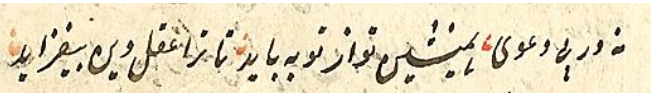
⁶³² Metinde hā ile.

⁶³³ Metinde marīza-i.

⁶³⁴ Metinde

⁶³⁵ Metinde ye yok.

2. ve kuvvet-i fāhimesi ta^cm-ı hālāvet-i deḡāyıkını tatıp cibillet-i şāfi muḡtezāsı birle
3. barça işnā^catda ve müteharrefātda yed-i beyzā körsetür. Maḡdümü üçün ḡādımdın
4. niyāz-mend resm birlen mürāsıl-i çend irsāl tutup irdi. Ez-cümle kāḡızdın
5. dirahṡi kesip beden ve fūrū^{c636} ve berglerini reng reng bedenge ve fūrū^{c637} u evrāk-ı dirahṡ
6. kıılıp. Müfāraḡat eyyāmdın soḡ iktisāb körsetip bolḡay ve hem bolsa
7. kerek ve ol ḡābil tüşüp turur. Barça nemeni be-hem keltürülür. Ma^ca-hāzā Müsülmān-
8. vaḡ^cdur ve dā^ciyye-mend-i ^cadl (ü) dād; ammā andaḡ aytıp tururlar: Müsāḡa vezīr^{c638} Hārūn
9. münāsib turur, Fir^cavḡa⁶³⁹ Hāmān. Eger Fir^cavḡa vezīr Hārūn bolsa irdi ne Hāmān,
10. hemānā ki Fir^cavn bolmas irdi. Belki bi-^cavn-i ilāhī dīḡa yedi bolur irdi.

11. ⁶⁴⁰ Maḡşūd ol

12. kim ^cAbdu'r-reşid ḡān öz zātıḡa dā^ciyye-mendī-i⁶⁴¹ ^cadl ü dād turur ammā
13. etbā^cnıḡ maşlahatdın çıḡmas irdi. Tamām ḡāl anıḡ rızālıḡını
14. mer^ci tutar irdi. Fe-lā-cerem işniḡ ḡabīḡraḡ bolsa anıḡ ḡ^vāḡlaḡan
15. dik bolur irdi. Vaḡṡi ki Muḡammedī Barlas öldi, ümīd-i vāşıḡ turur ki ma^cdelet-i⁶⁴²
16. eyyām ḡamiyyet-me'āb⁶⁴³ sa^cādet-iktisāb bolḡay. Āmīn Rabbü'l-^cālemīn.

91a

1. Bu faḡīr-i bī-bizā^cat⁶⁴⁴ ve ḡaḡīr-i bī-istiṡā^catḡa⁶⁴⁵ ne muḡāl bolḡay ki ḡāme-i
2. sevād-ı bī-bizā^catlıkni⁶⁴⁶ istiṡā^cat beyāzıḡa te'līf ötker-
3. alḡay! Ammā ol⁶⁴⁷ zārüret birlen ki naḡl-i çend ḡavāḡīn⁶⁴⁸-i Moḡuldın ki ehl-i İslām
4. irdiler şıḡāt ve rivāyātdın işitip irdim ki ihtimāl-i kizb-
5. ārāylık yoḡ. Olarnıḡ ḡālleri sebebi bolḡay be-ḡāyet yıraḡ
6. irdi ve hem ba^czı maḡhādīm-i mezkūrnu özi işitip ve ba^czılarını özi
7. körüp mu^cāyene kıılıp irdi. Bu zamān ki özüm kördüm ebnā-yı cinsim-

⁶³⁶ Metinde *fūrūḡ*.

⁶³⁷ Metinde *fūrūḡ*.

⁶³⁸ Metinde , he sonradan iptal edilmiş.

⁶³⁹ *turur* kelimesinin üstünde yazılmış.

⁶⁴⁰ Metinde bu satırda Farsça ibareler bulunmaktadır: *ne der pey-i da^cvā * hem-niḡīn-i tu ez-tu be-bāyed * tā turā^c aḡl (u) dān be-yefzāyed **

⁶⁴¹ Metinde bu kelimeden sonra vav bulunmaktadır.

⁶⁴² Metinde ayın veya dal üzerinde şedde var.

⁶⁴³ Metinde ayın ile.

⁶⁴⁴ Metinde *Bu faḡīr-i bī-biz* kısmının üstüne kırmızı çizgi çizilmiş ve *bī* önekindeki ye harfi kırmızı gösterilmiş.

⁶⁴⁵ İlk eliften sonra lam ve elif yazılıp üstü çizilmiş.

⁶⁴⁶ Be'den sonra ye yazılmış.

⁶⁴⁷ Metinde *ammā ol* kelimelerinin üstüne kırmızı çizgi çizilmiş.

⁶⁴⁸ Metinde eliften sonra nun yazılıp iptal edilmiş.

8. de ki kördüm kişi bu rivāyetni bilgey ve bu aḥvālni öziğe oḡu-
9. ḡay ḡalḡanı yoḡ. Eger muḡḡa cür’et körsetmesem irdi Moḡul
10. ve ḡavāḡin-i Moḡul andaḡ ḡāfil ḡalur irdiler ki nisbetlerini⁶⁴⁹ ḡüm ḡılır
11. irdiler. Ne aḡvāl ve evzā^c-ı selef ve tesvīd bu umūrni ve e^cazz-i fāzıl
12. teklīfdin ḡılır irdim mevḡūm irdi, külfet birle. Olarḡa aḡvāl-i
13. ḡavāḡinni bilmeklik çendān behre bolmas irdi. Bu sözlerdin
14. ḡavāḡin-i Moḡuldın özge Moḡulḡa behre bolmas irdi; zīrā ki ḡāliyā
15. kenārerek ve kemterin aḡvām-ı Müsülmānlar Moḡul bolup turur. Bu şehristān-

91b

1. niḡ ma^cmüre ve ḡükümetdin ve mefāze-i rub^c-ı meskündin burun nesl ve etbā^c-ı
2. Çengiz ḡān muḡarrer bolup ve Çengiz ḡānḡa tört ferzend irdi. ^cĀlemni bu tört
3. ferzendige baḡş ḡılıp irdi⁶⁵⁰ ve her ferzendiniḡ ulusı tört ḡişşe
4. ma^cmüredin mefāze-i⁶⁵¹ ^cālemdin müstevlī tutar irdi. Tārīḡde her yerde ki Ulus-ı Erba^ca
5. mezkūr tururlar ki ulus-ı erba^cadın ki mezkūr bolurlar, maḡşūd mundin tört
6. ḡadem tururlar ki mezkūr boldı. Mīrzā Uluḡ Bik tārīḡ pitip turur ki
7. anıḡ atını Ulus-ı Erba^ca ḡoyup turur. Ulus-ı Erba^canıḡ
8. biri Moḡul turur. İki ḡısmḡa münḡasim⁶⁵² bolup turur. Biri Cette⁶⁵³ ve yine biri
9. Çāḡatay; ammā bu iki ferīḡ ^cadāvet cihetdin biribirige istiḡfāf
10. yüzidin her ḡaysı bir atı birle çarlarlar. Andaḡ ki Çāḡatay Moḡulnı “Cette”
11. dir ve Moḡul Çāḡataynı “ḡara Ulus” dir irdi. ḡāliyā Çāḡatay-
12. dın pādīşāhlardın özge kişi ḡalḡanı yoḡ ki olar
13. Bābūr Pādīşāhniḡ ferzendleri tururlar ve Çāḡatay or-
14. nıda eḡādü’n-nāsdın şehirlerge olarnıḡ müreşīleri
15. cem^c bolup tururlar. Ammā Moḡul Ṭurfan ḡudūdıda Kāşḡarda

92a

1. otuz miḡ kişiḡe yavuḡ ḡalıp turur. Moḡulistānḡa
2. ḡırḡız ve ḡazāḡ nizā^c körsetip turur. Egerçi ḡırḡız hem
3. ḡavm-i Moḡulistān turur, muḡālefet cihetdin ḡānlar birlen

⁶⁴⁹ Kelime *neseblerini* olacak iken yanlışlıkla *nisbetlerini* de yazılmış olabilir.

⁶⁵⁰ Metinde *irdim* yazıldıktan sonra ye mim iptal edilmiş ve üste ye yazılmış.

⁶⁵¹ Metinde fe yerine ayın yazılmış.

⁶⁵² Metinde

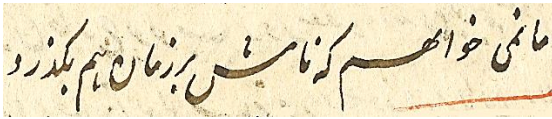

⁶⁵³ *Cette* kelimesi satır üzerine yazılmış.

4. bisyār muhālefet kıldılar. Moğuldın cüdā bolup turur
5. ve Moğul be-tamām Müsülmān bolup ehl-i İslāmğa dāhil bolup
6. turur; ammā Kırgız andağ küfrniġ içinde kalıp turur. Ol cihetdin
7. Moğuldın hāric bolup turur. Maqşūd andın bu kim Moğul hāliyā kemterīn
8. kenāre-terīn hālāyık bolup turur. Bu sözler birlen olarnıġ aĥvāli-
9. ni Moğul özge kişige behre yok. Fe-lā-cerem a^cizzede⁶⁵⁴ fāzıl ve efāzıl-ı emāşilğa
10. tekellüfni mūcib-i külfet bildim. Qıllet-i bizā^cat ve ^cadem-i istiṭā^cat-
11. nı māni^c kılmadım. Bed ança mümkün irdi. Şahāyif-i bī-bizā^catda ve hāme-i bī-
12. istiṭā^catide cārī kıldım. Eger ḥaṭāy ve ḥalel bolsa ^cafv-i zeyl birlen pūşide
13. kılgaylar, anıġ ıslāhığa kūşiş kılsunlar, i^ctirāz maqāmda bolmağaylar
14. ve bendege ḥadd-i a^czār yok; ne olar aytadurlar ki ḥaṭāyī ve ḥalel bolsa bende
15. taḥkīk birlen bulur-men ki ser-tā-ser ḥaṭā ve ḥalel turur. Her i^ctirāz ki kılurlar

92b

1. maḥalde turur. Bu izhārdın maqşūd fazl irmes. Belki maqşūd yād-
2. nāmeī turur ki esāme-i sevālif-i ḥavākīn-i Moğul rūzgār-ı cerā yeridin ber-ṭaraf
3. bolmağay. Bi'l-külliyye Moğul ḥānlarğa eger⁶⁵⁵ ki ihtiyāc tüşse nisbetlerini
4. bilgeyler. Özi yā aĥvāl-i sevālif özi özlerige ma^clūm kılgaylar ve andın
5. ança ḥavākīn-i māzi ki İslāmdın burun bar ikenler anıġ atlarıdın özge
6. zıkr kılduq; zīrā ki küffār egerçi şevketde Cemşid ü Daḥḥāk bolurlar
7. lāyık-ı tezkire irmes. Melā^cinī ki Haq Sübhānehū ve Te^cālānıġ düşmenleri bolsalar

8. ⁶⁵⁶

9. ihtitām-ı Tārīḥ⁶⁵⁷-i Reşīdī Zü'l-ḥiccede sene toquz yüz ellik iki
10. irdi, vāqi^c boldı. Belde-i ṭayyibe-i Keşmir şāne^callāhu (?)
11. Te^cālā ^cani⁶⁵⁸'l-āfāt ve't-tedmīr. Ba^cd-ez-ān ki ötti cülūs-ı
12. bendedin Muḥammed Ḥaydar ibn Muḥammed Ḥüseyn Küregen
13. el-müştehir bi-elsineti'l-Ḥalān (?) Mīrzā Ḥaydar Küregen
14. beş yılda tāriḥ tamām boldı, bi-avni'

⁶⁵⁴ Metinde

⁶⁵⁵ Kef'in keşidesi yok.

⁶⁵⁶ Metinde bu satırda Farsça bir ibare bulunmaktadır: *mā ne-mī-h'āhīm nāmeş ber-zamān hem be-gūzered.*

⁶⁵⁷ Metinde *ihtitām-ı Tārīḥ* kelimelerinin üstüne kırmızı çizgi çizilmiş, sayfa kenarında farklı bir kalemle 952=1552 eklenmiş.

⁶⁵⁸ Metinde

15. l-meliki'l-müte^cāl. Temmet defter-i evvel.

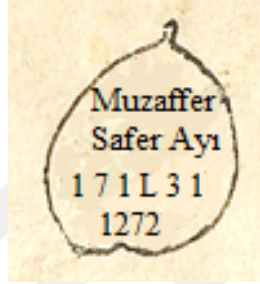
5. TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARMA

5.1. Türkiye Türkçesine Aktarma

(Türkçe Reşîdî)

İki Cilt Târîh-i Reşîdî Türkî 30 tengeye satın alınmıştır.

1266

1. Takdirin (kaderin) yönlendirmesi onu fakirin mülkünün silsilesine sevk etti. Rahmanî lutfu ve sübhanî keşfe muhtaç Muhammed bin Baymurad, gufranî asalet ile davet edilmiş.
2. Allah muratlarına erdiresin ve Onun gelecek hâlini geçmişinden daha hayırlı kılsın. Aylar silsilesindeki muntazam ve mübarek Ramazan'ın 30'u, Salı günü
3. Sene 1272.
4. Türkçe Reşîdî
5. Türkçe Reşîdî

1b

1. Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.
2. Sayısız hamd ve övgü görüşlerinin cevherleri; şükür ve övgü tahiyyatının gevelerleri, mutlak padişah hazretlerinin
3. ve hak üzere olan Allah'ın yüce dergâhının ve yüce temelli cenaplarının bol saçlarıdır ki (Onun) vâcibü'l-vücut olan zâtı sonsuz
4. ve öncesizdir şeksiz ve şüphesiz; Onun sıfatları devamlı ve süreklidir noksansız ve ayıpsız ki

5. “O’nun hiçbir ortağı yoktur”⁶⁵⁹ onun delilidir, tanığıdır. Ve yüz bin hatta sayısız şükür ve övgü, her türlü kayıt ve sınırlamadan azade olan Hakîm Hazretlerine
6. ve (onlara) layık olan mülk sahibinedir ki Onun hikmet ve inayeti, ümitsizlik ve isyanlar çölü içinde
7. kalan başı dönmüşlerin yüzlerine rahmet ve merhamet kapılarını açarak
8. hüzünler mahallesi içinde âciz, hayret ve hasrette kalan kötü mayalıların kullarına
9. kurtuluş ümidinin anahtarını ihsan etmiştir; “Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin.”⁶⁶⁰ ayeti Rabbe ait yüce bir kelimadır.
10. Yeryüzünün kibirlileri, feleklerin altında göğüs şişirenler (kibirli insanlar) onun niyazsızlığının yüce dergâhında
11. bir çöp gibi hakir ve zelildir. Onun müstağnilüğünün büyüklüğünde bir nesne (zerre) gibi
12. âcizdir ve (O, öyle) ulu bir padişah(tır) ki dünyayı idare eden padişahlar ve askerler ve maiyetlerle dolu serdarlar,
13. yücelik tahtları üzerine oturup onun tanrılık eşiğinde yakarış el(ler)ini

2a

1. kaldırıp toprağı öperek şey’ en lillâh (Allah için bir şey) çekerler. (O, öyle) bir Cebbardır ki
- 1-2. beşinci feleğin meclis gecesinin (yıldızlarının) emîri olan Merih’in savaşçı Türk’ü, onun ululuk ve büyüklüğünden dolayı “hâcib-i amûddar” (sütun gibi dik duran mabeyinci) diye (ona) nam vermişlerdir ve
3. yedi eyvanlı feleklerin yıldızlarının şahı olan Zühal (Satürn) gezegeninin ters huylu Hintlisini saltanat tahtının bekçileri-

⁶⁵⁹ Hadisin tamamı şöyledir: “Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: “Kim (günde) yüz defa 'Lâ ilâhe illâllâhü vahdehü lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr.' (Allah'tan başka ilâh yoktur, O'nun hiçbir ortağı yoktur, mülk O'nundur ve hamd O'nadır. O'nun her şeye gücü yeter.) derse bu, o kimse için on köleyi azat etme sevabına denktir. Ona yüz iyilik yazılır ve yüz günahı silinir. (Bu söyledikleri) o günün akşamına kadar onun için şeytana karşı bir sığınak olur. Bundan daha fazlasını yapan kişiden başka, hiç kimse onun bu yaptığından daha faziletli bir iş yapamaz.”” B6403 Buhârî, Deavât, 64 (Komisyon 2013: 505).

⁶⁶⁰ Ayetin tamamı şöyledir: “Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” Zümer Suresi 39/53.

4. nin deveranına korumacı yapmışlardır. Onun ulaşılma (nokta)sı, (Tanrı) ululuğu ve benliğidir;
5. kâh kadim meliktir kâh zengin zattır. Öyle bir bilicidir ki onun kadim ilminin geniş çölünün serhaddine
6. küllî akıl (bütün insanların akli) adım atmakta mecalsiz bir topaldır. (Allah) öyle bir kadimdir ki ezeli önceliğinin başlangıcı konusunda
7. dem vurmakta (konuşmakta) insan natikasının nefesinin dili suskundur. Öyle bir kadirdir (kudret sahibi) ki Onun mükemmel hikmeti ile
8. zeberced revaklı dokuz feleği, tam olarak birbirine uydurulmuş biçimde, sütünsüz, havada asılı olarak iç içe sokup döndürmek Onun
9. ulaştığı kudrettir. Öyle bir yaratıcı ki birbirine zıt ve ihtilaf hâlindeki dört unsur (ile) birbirine uygun şekilde
10. insan suretinin terkiibini yapmak Onun yaratıcılığı ve kuşatıcı kuvvetidir: “Biz, gerçekten insanı
11. en güzel bir biçimde yarattık.”⁶⁶¹ Hangi bir yaratıcılığını anlatayım? Hangi bir kudretini
12. söyleyecek olsam âcizlik içinde çaresiz kısa keseceğim (ve) “İdrakte âciz olduğunu anlamak, idraktır, “şöyledir, böyledir”
13. diye Allah’ın sırrını araştırmak şirkir”i iktibas edeceğim; doğrusu sana hamd etmek demektir
14. kıyassız kusurun âcizliği. (Peygambere) nice tahiyyat hediyesi ve sayısız salavat ve
15. zakiyyat. Onun (peygamberin) göğüs sayfası “Şüphesiz Allah (ve melekleri) Peygamber’e salât ediyorlar.”⁶⁶² ayeti ile bezenmiş
16. ve süslenmiştir. Dergâhın bereketi, o sultanlar sultanı, nebilerin tacı, dostların efendisi

⁶⁶¹ Tîn Suresi 95/4.

⁶⁶² Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: “Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber’e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selam edin.” Ahzâb 33/56.

2b

1. ve miracın sahibi, “Benim için Allah ile (geçirilen) vakit ki Ondan (Hz. Muhammed’den) başka (sadece) Âdem (görmüştür)” bayrağının altındaki devlet sancağını
2. başından tâ Ülker yıldızının tavanına⁶⁶³ kadar ve tâ semanın başına kadar dikmiştir.
3. “Siyaha ve kırmızıya gönderildim”in bulutlarının gölgesini yedi iklimin altı yönüne salmıştır ve
4. cihanı tutan saltanat davulunu “Senin şânını yükseltmedik mi?”⁶⁶⁴ ayetinin yüksek künküresinde (kubbenin en tepesinde) çalmıştır.
5. ve “Âdem su ile çamur arasındayken ben peygamber idim.” avazını zemin sahnesinden feleklerin zirvesine
6. ulaştırmıştır. İki cihanda cennetin bekçisidir; padişah hükmü herkes için yürürlüktedir. Bütün meleklerin ve nebilerin
7. resulüdür ki onun peygamberliğinin dağdağası ve onun elçiliğinin nağmeleri kisraların işini bozup
8. Acem hükümdarlarını kırgına uğratmıştır; azametinin debdebesi ve büyüklüğünün ihtişamlı sesi kayserlerin köşkünü
9. perişan ve viran eylemiştir; şimşeğe benzer Burak, dokuz feleğin yerini ayak altına
10. almıştır. Bulut gibi cömertlik bahşeden eli Hâtem-i Tayi’nin cömertlik kitabını ortadan kaldırıp köşeye
11. fırlatarak hükmünü ve itibarını yok etmiştir. Öyle bir tahtın şahlar şahıdır ki Kabe Kavseyn⁶⁶⁵,
12. peygamberlerin önderi, iki cihanın sultanı(dır). Tahkik meydanı arsasının süvarisidir ve muhakkak ki melekler iki âlemden ün(ünü) iletmiştir.
13. Harnup dergâhı (?), Süleyman kulu (Onun) bir süvarisi(dir) ve arşın tahtına iki naldır.
14. Vahiy ayininin tâcı, miracın sırrının sahibi, “(Ey Muhammed!) Şüphesiz biz seni bir şâhit, (bir müjdecî ve bir uyarıcı) olarak gönderdik.”⁶⁶⁶ ayetinin dost okşayanı,

⁶⁶³ *semek* kelimesinin “tavan” anlamı için bk. Kanar 2012: 1058.

⁶⁶⁴ İnşirâh 94/4.

⁶⁶⁵ Hz. Muhammed’in miraç sırasındaki Allah’a yakınlığı.

⁶⁶⁶ Fetih 48/8, metinde ayetin “bir müjdecî ve bir uyarıcı” kısmı alınmamış.

15. “(O,) Peygamberini hidayet (ve hak din) ile gönderendir.”⁶⁶⁷in düşman yeneni. Yüce dergâhlarının yardımcıları

16. ve yüksek dergâhlarının büyüleyici şanlıları ve muhafızları⁶⁶⁸, “(...) Allah'a ortak koşanları (artık bulduğunuz yerde) öldürün (...)”⁶⁶⁹ ayetinin

3a

1. su verilmiş (parlak) kılıcının darbesi ile “(Önce) en yakın akrabayı uyar.”⁶⁷⁰ (ayeti)nin ateş yağdıran mızrağının vuruşu ile

2. küfür ve şirkin toz toprağından yeryüzünü temizlemiştir. Sapkınlık ve cahillik içinde

3. kalan yoldan çıkmış ve başı dönmüşleri “(...)Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. (...)”⁶⁷¹ ayetinin nuru ile hidayet

4. yoluna çağırmıştır. O öyle büyük⁶⁷² bir şahıstır ki Süleyman Onun dilencisidir. Merve ve Arafat’a hürmet etmek Onun safâsıdır.

5. Safâ ordusunun başı olan Âdem, (Onun) cevher yükünün süpürme tozunun seçilmesidir.

6. Hızır’ın karanlığının İskender aynası olan Onun ay gibi yüzü, güneşin zülüflerine benzer. Dünyayı gösteren altın kaplamalı kadeh,

7. en yüce haremünün ışık saçan hanesinin güneşidir. Bu dokuz tak halkından maksat şudur ki talih kuşunun gölgesi onun sonsuzluğudur.

⁶⁶⁷ Ayet surelerde şöyle geçer: “O, Allah’a ortak koşanlar hoşlanmasalar bile dinini, bütün dinlere üstün kılmak için, peygamberini hidayetle ve hak dinle gönderendir.” Tevbe 9/33; “O, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir. (Allah) o hak dini bütün dinlere üstün kılmak için (böyle yaptı). Şahit olarak Allah yeter.” Fetih 48/28, “O, kendisine ortak koşanlar hoşlanmasa da, dinini bütün dinlere üstün kılmak için peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir.” Saf 61/9.

⁶⁶⁸ Vav fazladan konmuş gibidir, vav olmadığı takdirde “şanı büyüleyici muhafızlar” olarak da aktarılabilir.

⁶⁶⁹ Ayetin tamamı şöyledir: “Haram aylar çıkınca bu Allah’a ortak koşanları artık bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözetleyin. Eğer tövbe ederler, namazı kılıp zekâti da verilerse, kendilerini serbest bırakın. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.” Tevbe 9/5.

⁶⁷⁰ Şuarâ 26/214.

⁶⁷¹ Ayetin tamamı şöyledir: “Ölmüş hayvan, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, (henüz canı çıkmamış iken) kestikleriniz hariç; boğulmuş, darbe sonucu ölmüş, yüksekten düşerek ölmüş, boynuzlanarak ölmüş ve yırtıcı hayvan tarafından parçalanmış hayvanlar ile dikili taşlar üzerinde boğazlanan hayvanlar, bir de fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı. İşte bütün bunlar fisk (Allah'a itaatten kopmak)tır. Bugün kafirler dininizden (onu yok etmekten) ümitlerini kestiler. Artık onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim. Kim şiddetli açık durumunda zorda kalır, günaha meyletmeksizin (haram etlerden) yerse şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.” Mâide 5/3.

⁶⁷² *ebîlah* kelimesinin “büyük” anlamı için bk. Steingass 1998: 9.

8. Öyle bir şahtır ki o nöbet davulunu çaldığı zaman yüz kisra, İskender ve hakan (onun) dilencisidir.
9. Sedir dalında öyle bir şahindir ki Cebrail tavusu, vahiy zamanı Onun destan söyleyen bülbülüdür. Öyle bir yüce hazrettir
10. ki, yücelik derecesinde, yükseğe ve yüceye çıkmakta öyle bir mertebeye ulaşmıştır ki Âdem-i Safî ve İbrâhîm-i Halîl
11. -Allah'ın salât ve selamı onların üzerine olsun- onların peygamberliklerinin bereketinden övgü
12. ve senedin ayağını bu dönen kubbe takının tacının tepesine koymuşlardır. Süleyman
13. ve Dâvûd ve Yûsuf-ı Sıddîk (A.S.) kendilerini birader diye çağırdıkları için
14. yücelik tacına ve memleket tahtına layık olup hükümrânlık kılmışlardır. İsa
15. ve Meryem (A.S.)'ın mübarek adımlarının müjdesiyle “(Hani, Meryem oğlu İsa, “Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve) benden sonra gelecek,
16. Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (*olarak gönderdiği*) peygamberiyim” demişti. (...)⁶⁷³ nidasını âlemin ufuklarının çevresine doldurdular. O sebepten

3b

1. “(...) Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim.(...)”⁶⁷⁴ cür'etiyle can bağışlamak makamına ulaşmışlardır.
2. Senin gelişinin teşrifinden ulaştırdı İsa müjdeleri, o nefesin uğurundan
3. ölüye can kanı verdi. Mûsâ-yı kelîm “Allah'ım beni Ahmed'in (Hz. Muhammed'in) ümmetinden kıl”ın takva elini

⁶⁷³ Ayetin tamamı şöyledir: “Hani, Meryem oğlu İsa, “Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim” demişti. Fakat (İsa) onlara apaçık mucizeleri getirince, “Bu, apaçık bir sihirdir” dediler.” Saf 61/6.

⁶⁷⁴ Ayetin tamamı şöyledir: “Allah onu İsrailoğullarına bir Peygamber olarak gönderecek (ve o da onlara şöyle diyecek): “Şüphesiz ben size Rabbinizden bir mucize getirdim. Ben çamurdan kuş şeklinde bir şey yapar, ona üflerim. O da Allah'ın izniyle hemen kuş olur. Körü ve alacalıyı iyileştiririm ve Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim. Evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer mü'minler iseniz bunda sizin için elbette bir ibret vardır.” Âl-i İmrân 3/49.

4. ebedî talihin eyerine bağlayınca yed-i beyzâ⁶⁷⁵ saadeti ortaya çıktı. Muhammed,
5. görüş sahipleri ailesinin nuru, yaradılış sarayının bahçesinin gülü, bütün başbuğlara başbuğ (olarak) gelmiştir.
6. İki âleme baş tacı olarak gelmiştir. Allah'ın salât ve selamı onların hepsinin üzerine olsun. Ve ayrıca sayısız
7. selam ve salavat o, iki dünyanın efendisi olan peygamberin sülalesi, dostları, evlatları ve torunlarına
8. ki (onlar) korunma mesnedinin başına oturanlar ve hidayete erme ve tâbi olma yastığının mesnedine oturanlardır ve “De ki:
9. “Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum.”⁶⁷⁶ ayetinin meydan ve arsasının özü ve seçkinleri-
10. dirler. Muhacirlere ve ensara, tâbi olanlara ve nesnelere (topluluklara?) hakikat meydanının hızlı koşanları
11. ve tarikat mizmarlarının⁶⁷⁷ temiz oyuncularındırlar. Bilhassa o hayırlıların başbuğu ve hayır sahipleri topluluğunun seçkini,
12. mağaradaki iki kişiden ikincisi, şefkatli mağara dostu ve eski dost yani müminlerin emîri Ebûbekir
13. Sıddîk -yüce Allah ondan razı olsun ve Allah'ın selamı onun üzerine olsun- nefes aldığı zaman dinin vefa ve cömertliği
14. kimdir ki o sözünde duran doğru kişi (Sıddîk'in) kavramının karşılığının en büyüğüdür. Adalet yükümlülüğünü kabul eden, hilafet makamına layık olan,
15. hata ve doğrunun ayırt edicisi (Fâruk'u), müminlerin emîri el-Hattâb oğlu Ömer (R.A.),
16. dinin güneşi, olgunluğunun tam zirvesinde iken Ömer yetişip İslam semasının başına gölge saldı. O Allah kelamını ve Kuran'ı toplayan,

⁶⁷⁵ Hz. Musa'nın mucizesi.

⁶⁷⁶ Ayetin tamamı şöyledir: “İşte bu Allah'ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki: “Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum.” Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir.” Şûrâ 42/23.

⁶⁷⁷ Nefesli çalgı veya Zebûr'un suresi.

4a

1. her vakit ve zamanda haya ve hilim sahibi, müminlerin emîri Affân oğlu Osman -Allah'ın rahmeti ve bağışlaması Onun üzerine olsun-
2. Ay ile Merkür ve Venüs (ona) layık; güneşin vasıflarını saymaya ne hacet? O ağırbaşlılık ve haşmetin imamı (önderi),
3. Zülfikar ve Döldül'ün sahibi, "hel etâ"nın billuru, "lâ-fetâ"⁶⁷⁸ diyarının meşhuru, iç ve dışın sırrının mahremi,
4. "Ey yiğit, Harun'un bendeki yeri gibi, sen de bendensin" hadisinin teşrihi, galiplerin arkası, Müminlerin emîri, Ebi Talib oğlu Ali -kerremallahu vecheh-
5. Tanrının evliyası ve peygambere velilik vahyi idi, şeksiz şüphesiz Ali. (Hz. Ali'nin) yüzüne güneş biraz benzerlik göstererek
6. makamını bulup göğün dördüncü katı(nda) olmuştur. Kimdir ki ilim, hilim ve hayâ mühürdür ona. Muhammed'in amcaoğlu ve
7. Allah'ın aslanı Ali. Selam ve salavat yine peygamberin gözünün iki sevinci ve Ali'nin ailesinin nuru, yüce arşın iki küpesi
8. ve âlemlerin Rabbinin elçisinin iki ciğer köşesi, Hasan ile Hüseyin. Gözün bebeği, hidayet meclisinin
9. parlak kandilidir. Bunlar Cennet gençlerinin şahı ve baştan başa çirkinliği olmayan bir güzelliştir. Peygamberin iki amcasına
10. da bir selam şeriatın esasındandır. (Bu) asil ve şerefli (insanlar), eksiksiz ve noksansız bir şekilde baştan ayağa kadar temizdirler. Müminlerin emîri Hamza
11. ve Abbas (Allah'ın) rahmetine ulaşmışlardır. On Cennet dostu (cennetle müjdelenen kişi). Bunlardır şeriat denizinin gemisi. Bunlardan dört dost
12. zikredildi; dört halife yazıldı, satıra geçti. Saîd (bin Zeyd), Ebû °Ubeyde (bin Cerrâh), Sa°d-i Vaqqâs, Zübeyr (bin Avvâm), ve Abdurrahman (bin Avf), Talha (bin Ubeydullah), yüce Allah'ın rızası hepsinin üzerine olsun
13. Bundan sonra bu hakir kul, en hakir ismi Muhammed Sâdık Kâşgarî olan, adı silinmiş zaviye sakini şöyle arz

⁶⁷⁸ *lâ fetâ illâ °Alî* "Ali'den başka yiğit yoktur" (Öz 2013: 553) sözüne telmih.

14. eder: Cihanı itaat altına alan (sultanın) yarlık ve fermanı ile Taberî Tarihi'ni Türkçe şerhi ile olduktan (bitirdikten) sonra, o

15. saadet zirvesinin güneşi, büyüklük burcunun mehtabı, zamanın ve âlemin hakanlarının en büyüğü, asır ve zamanın sultanlarının en erdemlisi,

16. büyüklük göğünün yüce makamı hükümdarı, asalet devlethanesinin

17-18. yüce namı ve ünlü sahibi, Hazreti İmîn Hâce Vang Biklik'in -Allah'ın rahmet ve razılığı onun üzerine olsun- mükemmel, hürmet ve şeref kazanmış evladının gözünün nuru olan

Adaleti övülmüş, değeri yüce şah ve şanı yüksek, soyu yüce sultan, göklerdeki Venüs ve Jüpiter'in aynı burca denk gelişi(nin sahipkıranı),

4b

1. hükümdarlar(dan oluşan) yıldızlar silsilesinin şerefine kapsayan, ilahi bilginin incisi, sultanlara mahsus tahtın layığı, Tanrı'nın ümmetinin kurallarının düzenleyicisi,

2. ilahi devletin yapılarının (kurumlarının) kurucusu, adalet ve ihsan kanatlarının koruyucusu, mutluluk, ferahlık, emniyet ve güvenliğin sebebi,

3. ashâb-ı kehf sultanlarından ve yiğitlik şahından terbiye almış, Kâşgar azizlerinden ve

4. Allah'ın dostlarından dostluk görmüş, şeriatı revaçlandırmış; din ve sünnetin ümmetini parlatmış, âdil şah, kâmil sultan,

5. Zülkarneyn'in ortaya çıkışı, iki âlemin efendisinin halifesi yani Hz. İskender Vang Hâkim-i Biklik (Beğlik Hâkimi) - yüce Allah Onun

6. devletini daim etsin, yüceliğini ve şevketini artırsın-. mükemmel gözün nuru, aziz ve şerefli, yücelik ve büyüklük sahibi, yücelik gülistanının yeni açmış gülü,

7. asalet ağacının yeni yetişmiş fidanının meyvesi, devlet ve dinin vergisi ve haracı, yani Hz. Yunus Tâc-ı Biklik

8. -Yüce Allah onun ikbalini gün be gün artırsın ve rütbesini saat be saat yükseltsin-, rüşt sahibi, aziz ve şerefli evladı

9. ile bir yücelik dayanağı ve bir saltanat tahtı üzre oturup bu duacı âciz kula

10. iltifat yoluyla hitap edip dediler ki: Taberî Tarihi ki âlem binasının yaratılışından ve

11. Hz. Adem'in yaradılışının başlangıcından -SA- başlayarak o peygamberden o peygambere o padişahın
12. o padişaha kadar, ta bizim peygamberimizin AS doğumuna kadar, sonra tâ
13. vefat zamanına kadar, sonra dört dost olan hulefâ-yı râşidîn ve İmam Hasan ve İmam Hüseyin hilafetlerine
14. kadar, sonra Emevî halifeleri, sonra Abbasî halifeleri olayları, tarih olarak ta altı yüz yılına kadar
15. onda (o kitapta), zamanı kesmeden ve arada hiçbir zamanı boş bırakmadan beş altı bin yıllık olaylar
16. zikredilmiştir. Bu Târîh-i Taberî'yi bizim hüküm ve fermanımız ile Türkçe ibarelere (Türkçeye) getirdiniz (çevirdiniz). O zamandan
17. sonra Çengiz Han isyan edip ta Abbasi halifelerinin sonuna kadar -ki devrin Sultan Muhammed Harezşah'ını
18. şehit edip cihanı zapt etmiştir - (meydana gelen) o olaylar Temür Zafernamesi'nde

5a

1. ayrıntılarıyla zikredilmiştir. Târîh-i Reşîdî içinde özetle ama Tuğluk Temür Han'dan başlayıp ta Abdurreşid Han'a
2. kadar Târîh-i Reşîdî'de ayrıntılı bir şekilde beyan etmişlerdir. Bu Moğul hanlarının Moğulistan diyarında
3. hukuklarının karşılığı vardır (olmalıdır). Hangi han adalet ve iyilik edip akıbetleri övülmeye değer (olmuştur) ve
4. hayırlı bir son ile (bu dünyadan) geçmişlerdir; hangileri(nin) yaptıkları zulüm ile akıbetleri viran (olmuş), âhiret ve
5. sonları yokluğa gitmiştir. Bu olayların hepsi bu Târîh-i Reşîdî içinde zikredilmiştir.
6. Fakat bu kitap Farsça sözlerle (Fars diliyle) incelikli ibareler ve yumuşak kelimelerle kurulmuştur. Çoğu
7. yaygın olmayan kelimelerle süslenmiş ve pek çoğu sembol, kinaye, istiare, teşbih (ve) mecaz ile arınmış,

8. baştan başa secilerle, kafiyelerle dolu; vezinli ve tabiata uygun, baştan sona nezaket dolu sanatlı ibareler
9. ile derc edilmiştir. Bu tarih kitabının hikâye ve kıssaları Moğulistan diyarının
10. halkları için gizlilik perdesinde örtülü, el değmemiş bir şey gibi gizli ve mahcup kalmıştır. O hâlde bu
11. tarih kitabını, “Allah’ım kolaylaştır, zorlaştırma” (duasına uyarak), Kâşgar kullanımında yaygın ve meşhur olan Türkçe
12. tarzındaki ibarelerle ifade ipine çekseniz (dizseniz); ta ki insanların hepsi anlama kolaylığı ile
13. anlayıp bu kitabın esrarına dair bilgi sahibi olarak “İyiliğe yönlendiren (hayırlı rehber) iyiliği yapan gibidir” sözünün anlattığı gibi, kıyamete kadar
14. bizim ve sizin adımızdan iyi nam eksik kalmaksızın herkes hayırlı dualar etsin,
15. diyerek tatlı sözler söylediler. Bu değeri yüce emîrin şerefli gelişlerinin
16. bereketiyle bu cennet Kâşgar diyarı mamur ve bayındır hâle gelmişti; nüfusun çokluğundan
17. çöller ziraat ve seyran yerleri hâline gelip ve bu seyran yerlerinin çevresi bahçelerle dolmuş;

5b

1. şarap içmenin, fitne ve fesadın zulmü ortadan kaldırılmış; herkes taat ve ibadete uğraşmayı
2. huy hâline getirmiş; İslam dini kuvvetlenmiş, erginliğe erişmiş, erişmemiş bütün erkek ve kadınlar namazla
3. vakit geçirir ve takva sahibi olmuş. Şeriat rağbette, ilim ve fazilet kıymet ve terakkide, ilim
4. ve fazilet sahipleri parlaklığın zirvesinde. Adalet o derece(ye ulaşmıştır) ki sanki Nûşirevân’a suç yüklenmiştir.
5. Ve cömertlikte o kadar (ileri gidilmiştir) ki sanki Hâtem-i Tâyi’ye kara çalınmış(tır). Vasıflarını şerh ve beyan etsem

6. yüz destan olur, fakat yeter / Binde biri bilenler için; sonrası altta (?) bir nokta. Her kişi
7. kendi köşesinde emniyet içinde bu âdil ve büyük emîr hakkında hayırlı talep(ler) ve dualar
8. ederdi. Ve bu âciz kul da kendi cemaatim ile sabah akşam dua ve niyaz ederdim. Ama başkalarının
9. âdetlerine göre duacılığa kanaat etmez ve derdim ki bu derece duacılık sonunda tamam-
10. lanacaktır; bitmesi de uzak değildir. Bu herkesin elinden gelir; öyle bir iş yapmalı
11. ki kıyamete kadar bu emîrin adalet tabakalarından iyi namlı şöhreti
12. eksilmesin; her zaman hayır dua ulaşıp dursun, deyip övgüye değer iyi vasıf-
13. larını yazıp kaydetmeye her zaman kasıt ve niyet ederdim. Bu durumda bu
14. layık hizmeti canı gönülden kabul edip güç noksanlığına ve bilgi azlığına
15. rağmen “Memur mazurdur” hükmü ile maksada yöneldim. Kerem sahiplerinden
16. ümit ediyorum ki bu kitap içinde hatalar ve yanlışlar vâki olsa onları af kalemi ile
17. ıslah edeceklerdir “(...) Allah büyük lütuf sahibidir.”⁶⁷⁹ Ayrıca basiret erbabının,

6a

1. görüş sahiplerinin, anlayış ve bilgi sahiplerinin parlak gönülleri için örtülü ve gizli olmadığı üzere
2. semavî ulu kelim (Kur'an) ve Kur'an'ın övülesi inişi -ki Muhammed'in mucizelerinin en büyüğü ve peygamberin delillerinin en açığıdır-
3. “Az söz ile çok mana ifade etmek üzere gönderildim”⁶⁸⁰ sıfatı gereğince, Kur'an'ın içinde zikredilmiş olanlar üç bölüme ayrılmıştır. Birincisi tevhid-i
4. ilahidir ki yüce Allah'ı tek bilmeyi beyan etmektir. İkincisi Muhammed'in şeriatının hükümleridir. Üçüncü
5. kısmı, geçmişe ait tarihlerdir ki geçmiş peygamberler, padişahlar, Müslüman ve kâfirlere ait kıssa-

⁶⁷⁹ Ayetin tamamı şöyledir: “İşte bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.” Cuma 62/4.

⁶⁸⁰ (Buhârî, “Cihâd”, 122, “Ta’bîr”, 22, “İ’tişâm”, 1; Müslim, “Mesâcid”, 6) (Kandemir 1993: 440).

6. lardır. Eğer yuce Kur'an'ın üç bölümünün biri önce gelenlerin hâllerine ait kıssalar ise
7. bu, tarih ilminin faziletinin fazla olmasına ve tevhid ve şeriat ilmine karşılık (denk) gelmesine açık bir delildir.
8. Bu tarih ilminin fayda ve semeresi konusunda bütün gruplar ittifak etmişlerdir. Çoğu ümmet zümresi,
9. hatta dünyadaki insanların tamamı, bu tarih ilminden hoşlanmışlardır ve üzerinde çalışmışlardır ve geçmiş-
10. ten hikâyeler ve rivayetler anlatmışlardır ve bunu kılavuz edinerek onun kurallarına göre
11. iş yapmışlardır. Bilhassa Türkistan zümreleri (ile) tamamen karşı karşıya buldukları (zaman) ve bir iş⁶⁸¹
12. yaparken çoğunlukla Türk padişahlarının zamanlarına ait rivayet ve hikâyelerin-
13. den uzak kalmamışlardır. Sonrakiler, öncekilerin kuralları ile iş yaparlar
14. ve hatırda tutarlar diye çaresiz, muhtaç ve âciz kul; zengin hâminin
15. yani Muhammed Haydar oğlu Muhammed Hüseyin Küregen'in -ki halk arasında Mirza Haydar ismiyle meşhurdur- himayeleriyle ben
16. kudret (yokluğuna) ve bilgi azlığına rağmen zorunluluk gereği olarak bu ulu işe

6b

1. adım atacağım. Uzun zamandan beridir ki Moğul hanları, saltanat tahtlarının ülkelerinden
2. uzak ve memleket istilâ etmekten el çekmiş olup âlemin mamur yerlerinden çöl ve (bozkır) adacıklarının köşe bucak-
3. larına kanaat etmişlerdir. Bu sebepten halk arasında tarih yazılmadan kalmıştı. Birbirlerinden
4. duyarak Moğul hanlarını hatırlarlarmış. Bu zamanda ki tarih dokuz yüz elli
5. birdir, bu taifeden bu hikâyeyi anlatan, hatırda ve hafızada tutan hiç kimse kalmamıştır.
6. Bu âciz kulun cür'eti bu işte çaresizlik zorunluluğundandır ki eğer ben cür'et etmese

⁶⁸¹ *mühim* kelimesinin "iş" anlamı için bk. Kanar 2012: 1688.

7. idim Moğul hanları tamamen zamanın evreleri arasında silinip gidecekti. Kendi kendime ne kadar
8. düşündüm ise o kadar kendimde cür'et gördüm ama kendimde o cür'eti bulamadım ki kitabın başlangıcını
9. ve söz kapısının açılışını hamd, na'at ve lakaplar süsü ile kuşandırıp süsleyerek bunun
10. üstesinden gelebileyim. Ben âşık biçare, başı dönmüş (biri)yim.
11. Allah'ın vasıfları (hakkında) nasıl söz söylerim? Ben kim tevhid (kim) ve yazık ki gönlüm titrektir; dille senin adını tutsam bu kadarı yeter.
12. Ve nihayet, araştırmacıların önderi, salıkların özü, fûrû (ayrıntılar) ve usulün (esasların) âlimi,
13. naklî ve aklî ilimlerin sahibi Mevlânâ Şerefüddin Ali Yezdî -Allah günahlarını affetsin- hazretlerinin Zafernamelerinin
14. ilk mukaddimelerindeki ibare türünü, uğur ve bereket olsun diye naklettim. Çengiz Handan
15. ta Tuğluk Temür Hana kadar Moğul(ların) durumu, hakanların ahvali ve Moğul hanları tarihlerde zikredilmiştir.
16. Fakat Tuğluk Temür Handan sonraki Moğul hanlarının ahvali açıklanmamıştır. Sadece nerede

7a

1. bağlam bu hanların ahvaline bağlı ise o kadar yazmışlardır ki
2. bağlam düzenine girmiş olsun. Bundan fazlasını yazmamışlardır. Bu sebeple bu fakir kul tarihin başlangıcını
3. üç sebeple Tuğluk Temür Handan başlattım. Birincisi şudur: Tuğluk Temür Han tarihlerde zikredilmiştir;
4. ondan sonrakiler zikredilmiş değildir. Bunun için de tarihlerde açıklanmamış olan, zikredilmeye değer görülmüştür.
5. Tuğluk Temür Handan önce geçmiş olanlar muteber tarihlerde

6. zikredildiği için benim onlardan bahsetmem sanki büyük Fırat Irmağı'nın kıyısında sıpının anırmasına benzer.
7. İkinci sebep şudur: Tuğluk Temür Handan sonra hiçbir hana bu derece merteye yüceliği ve çok memleket fethetme
8. nasip olmamıştır ve (hiçbiri bu derece) ülkeler tutan olmamıştır; hepsi Tuğluk Temür Hana (nasip) olmuştur. Üçüncüsü şudur: Moğul hanların-
9. dan Tuğluk Temür Han İslam saadetiyle müşerref olmuştur. Handan sonra Moğulların
10. boyunları küfrün köleliğinden kurtularak İslam azatlığına başka Müslümanlar
11. gibi kavuşmuşlardır ve han sayesinde ahirette cehennem ebedî cezasından
12. kurtulmuşlardır; çünkü han (A.r.) İslamda (tam) olgunluğa kavuşmuştur. Bu tarihin
13. başlangıcı hanın zikredilmesidir; bu sebeple Târîh-i Reşîdî ismi layık görüldü.
14. (Aslında bu ismi koymanın) kuvvetli sebebi şudur ki Moğul hanlarının bu zamanda sonuncusu Abdürreşid Handır;
15. bu tarih kitabı onun ismine düzenlenecektir. İşte bu münasebetler ile bu tarih kitabı
16. Târîh-i Reşîdî diye adlandırıldı. Fihristi (muhtevası) iki defter şeklinde düzenlenmiştir. Birinci defterde

7b

1. Tuğluk Temür Handan başlanıp ta Abdürreşid Hana kadar zikredilmiştir ki bugün
2. saltanat tahtının dayanağı ve ülkenin düzeni onların varlıkları ile süslenmiş ve bezenmiştir.
3. Ve ikinci defter bu kulun ahvali (hakkındadır); çünkü sultan(lar), hakan(lar); Özbek, Çağatay
4. ve bunların dışında görülen ve bilinenlerin hepsi ile bu kul asırdaştır. Onların

5. anlatılması konusunda her ne kadar bu kulu “Hamd, Âlemlerin Rabbi, (Rahmân, Rahîm, hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) maliki) Allah'a mahsustur.”⁶⁸²un bir sebebe bağlanmayan yardımını ile Moğul
6. halkları dairesinden hariç, müstesna, seçkin ve müstağni kılmış(lar)sa da;
7. Moğul cinsinin çocukları olan, hatta onların dayı ve amca topluluklarının çocukları olan ulus ve Moğul hanlarından kötü
8. tavır(lar), uygun olmayan yol(lar) ve uygun olmayan muamele(ler) şekillenip ortaya çıkmışsa da -ki
9. ikinci defterin bir kısmında zikredilmiş olacaktır inşaallah- mademki onunla (o hareketlerle) onların gönül-
10. leri, merhametsizlikte ve katı yürekliliktir; -ki mesela benim adım Haydardır, hayat bendedir
11. demekten kinayedir- eğer onlar bu (sözdeki) manayı anlasalardı elbette bana rağmen ve benim zıddıma olarak mematı (ölümü)
12. seçerlerdi. Sen eğer cenneti seçersen başkaları da cehennemi
13. seçerler. Fakat bu taraftan (bizim tarafımızdan) durum şöyledir: Ne zaman zulüm ve cefalar ulaşırsa sabredip yardım,
14. yumuşaklık ve şefkattir (şefkat gösterilmiştir). Bana derdin ve gamın çaresiz bir yardır / Senden ne elem gelse
15. (benim için) gönül alıcıdır. / Şu saadet bana yeter: (Yeter ki) sen beni görse / (İstersen) içinden
16. bu dilenci esirdir, diye geçir. Bu kulun annesi, pederin annesi ta nice mertebeye kadar

8a

1. bütün hanların halaları ve kız kardeşleridir ve o hanlar taraflarından da
2. bağlantı şu şekildedir: Hepsinin anneleri bizim cemaattendir.

⁶⁸² Fâtiha 1/2. Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Diyanet Kur'an portalında aynı surenin 2-4. ayetleri ile birleştirilerek meal verilmiştir “Hamd, Âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, hesap ve ceza gününün ahiret gününün) maliki Allah'a mahsustur.”

3. Bu yakınlık sayesinde bu kul on üç yaşında iken -ki bu yetimliğin sonudur- Sultan
4. Said Hanın hizmetlerine girdim. Onlar babalık şefkati ile yetimlik sıkıntısından beni
5. kurtarıp yücelik makamına ve çeşitli makam dayanaklarına eriştirip (bana karşı) muhabbet yolunu ve sevgi bağı
6. o kadar yürürlükte tuttular ki bütün çocuk ve kardeşleri bana haset ettiler. Yirmi dört yıl
7. hanın hizmetlerinde oldum. Hanın rağbet etmesi ile erdem sahibi olup
8. büyüklük ve haşmet günlerinde öğrenim gördüm. Şiir karalamada,
9. güzel yazı ve konuşmada, ressamlıkta, kuyumculukta bütün halk arasında seçkin ve mahir
10. oldum Diğer hüner ve san'atlarda; işlemecilik, oymacılık, saraçlık, hizmetkârlık ve suculuk,
11. ok ve yaycılık, demircilik, ağaç oymacılığı, revak mimarlığı, maden eritmeciliği,
12. elçilik ve bundan başka o kadar hüner ve meslek(lerde) -ki onun açıklaması uzun sürer-
13. mahir oldum. O kadar ki bu hüner ve fenlerin maharetli yetkin üstatları bana öğrenci olmak-
14. tan âciz kaldılar. Bütün bunların hepsi han -*Rahmet Onun üzerine (olsun)*-nun gayret ve mücadelesinin uğurunun bereketindendi.
15. Böylece bu işler (hünerler) sayesinde memleket işlerinde, beceri gerektiren işler ile savaş meclislerinde,
16. gece devriyesinde, ok atmada, avcıbaşılıktaki ve saltanat işlerinin
17. ortaya çıkabilecek (ve) katlanılabilecek her türünde benim üstadım ve mürebbim idi. Hatta bu işlerin çoğunda
18. şüphesiz hanın öğrencisiydim. Ama hanın evlatlarından bana kötünün kötüsü (ne kadar) iş
19. geldiyse hepsini ona (hanın iyiliklerine) karşılık görüyorum ve bu özet kitabımı ister kabul etsin ister

8b

1. yüz çevirsin onun adına yazıyorum; ta ki benden ona ve ondan insanlara bir yadi-

2. gâr kalsın. Bu kitabın ismini de onun yüce isminden çıkarıp koydum.
3. (Onun) şanlı lakaplarının toplamı hakkında: Hakan oğlu hakan, sultan oğlu sultan,
- 4-5. övülmüş sultan, mağfur hakan, kutlu, şehit, fethin babası Sa'îd Hân'ın oğlu; "Mennan (bağışlayıcı) ve Melîk olan Allah'a tevekkül eden", galipler babası Abdürreşid Hân. Dili yok ki Haydar onu
6. vafetsin. Ne vasfı, ne haddi, ne de ifadesi mümkün! Büyük kuşatıcı Şah Abdürreşid ki O yüceliğin Kaf
7. Dağı'dır. Târîh-i Reşîdî'nin Mukaddimesi. Mukaddes ve yüce yaratıcı, yaratılışın başlangıcında
8. kulların ruhlarını yarattığı zaman bütün ruhlara "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?"⁶⁸³ diye evrensel bir nida
9. kıldı. "Allah dilediğini (doğru yola) iletir"⁶⁸⁴ ayet-i kerîmesi ile istediği bazı kullarını
10. hidayete erdirip saadete ulaşmayla şerefendirerek "evet" diye cevap vermelerin için
11. yardım ve ihsanda bulundu. "Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır."⁶⁸⁵ ayetinde belirtildiği gibi
12. bazı grupların kalplerine, kulaklarına mühür basarak ve gözlerine perde çekerek
13. alınlarına hasar ve bedbahtlık⁶⁸⁶ yarasını koyup "Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Bundan dolayı anlamazlar."⁶⁸⁷ ayeti gereğince
14. doğru sözü (anlayamayacak şekilde); kulaklarını eksik (sağır), dillerini lal, gözlerini kör ve gönül-

⁶⁸³ Ayetin tamamı şöyledir: "Hani Rabbin (ezelde) Ademoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" demişti. Onlar da, "Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)" demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, "Biz bundan habersizdik" dememeniz içindir." A'râf 7/172.

⁶⁸⁴ Ayetin tamamı şöyledir: "İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi. Kendilerine apaçık âyetler geldikten sonra o konuda ancak; kitap verilenler, aralarındaki kıskançlık yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenleri, kendi izniyle, onların hakkında ayrılığa düştükleri gerçeğe ilettiler. Allah dilediğini doğru yola iletir." Bakara 2/213

⁶⁸⁵ Ayetin tamamı şöyledir: "Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır." Bakara 2/7.

⁶⁸⁶ *şekâvet*'in "bedbahtlık, kötü talih" anlamı için Kanar 2012: 1096.

⁶⁸⁷ Ayetin tamamı şöyledir: "İnkâr edenleri imana çağırın (peygamber) ile inkâr edenlerin durumu, bağırıp çağırılmadan başka bir şey duymayan hayvanlara seslenen (çoban) ile hayvanların durumu gibidir. Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Bundan dolayı anlamazlar." Bakara 2/171.

15. lerini akıl etmez hâle getirip onları dört ayaklılar mertebesinden daha aşağı derecede tuttu. Birinci grubun

16. yardım bulmasının hikmeti ve ikinci grubun kötülenme ve bedbahtlıklarının

17. hiçbir mantıkî sebebi olmadığı için aklın düşünce ve hayalinin dışındadır.

18. Bu konuda düşünceye boğulmak imkânsız⁶⁸⁸ ve yasaktır. Kulları (ben) bu işe teslim ve razı olmaya

19. memurum ve (bu konuda) çaresizim. İman kalp ile tasdik etmek ve dil ile ikrar etmek olsa da

9a

1. imanın hakikati, görünmeyene inanmaktır ve bu saadet akıl yoluyla

2. nasip olmaz. Akıl yolu her zaman karma karışıktır. Cihanda Tanrıdan başkası hiçtir. Hidayet

3. ezeli, inayet (yardım) öncesizdir. Hidayet görünmeyene iman etmekten ibarettir ve bu kazanmakla,

4. çalışmakla olmaz, ancak Allah vergisi ve Allah'ın ihsanıdır. Keşfü'l-Mahcûb sahibi şöyle der: Müminlerin emîri

5. Ali -*Allah onun zatını yüceltsin, onun varlığını şerefli kılsın*- 'den sordular: Marifet nedir? Şöyle cevap verdiler: "Allah'ı Allah'ın vasıtasıyla ve

6. Allah'ın dışında olanları da Allah'ın nuruyla bildim." yani yüce Tanrı'yı yüce Tanrı ile tanıdım ve Tanrı'dan başka

7. şeyleri Tanrı'nın nuruyla tanıdım. Sonra yüce Tanrı bedeni yarattı ve onu canlı

8. kılma görevini ruha ısmarladı ve gönlü yarattı; ona can vermeyi

9. kendi üzerine aldı. Bu sebeple bedene can vermek aklın gücü dâhilinde değildir. Nitekim şöyle

10. söylemiştir: "Ölü iken dirilttiğimiz (ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, hiç, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış

⁶⁸⁸ *istiḥāle* kelimesinin "imkansızlık" anlamı için bk. Kanar 2012: 156.

kimsenin durumu) gibi olur mu?"⁶⁸⁹ yani ey, insana ölü var idi (insan ölü idi), sonra bizler onu

11. canlandırdık. Demek ki herkesin hayat ve canlılığını kendi üzerine aldı. Ondan sonra (şöyle)

12. söyledi: "(Ölü iken dirilttiğimiz) ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz (kimsenin durumu, hiç, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu)"⁶⁹⁰ yani biz o insana bir nur yarattık ki o

13. sayede halk içinde yürüyor Yine şöyle söylemiştir: "Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, (boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş) kimselere boyun eğme."⁶⁹¹

14. yani o insana itaat etme ki biz onun gönlünü bizi zikretmekten gafil kıldık.

15. Dolayısıyla ne zaman (kalbin) açılmasına engel olmak ve gönlü mühürlemek, yüce Tanrı ile birlikte ise

16. (kalbin) insana yol göstermesi imkânsızdır. Ta buraya kadar Keşfü'l-Mahcûb'dan alınmış ibarelerdir. Demek ki

17. kulun çalışması ve kazancı bu saadet ve bedbahtlıktan beklenir. Ne zaman ki

18. Tanrı'nın hidayetinin rüzgârı erişse bütün gönül fidanından iman goncası açılmaya başlar ve eğer

19. ezeli Tanrı'nın inayeti erişmezse ve eğer bütün Âd kavminin boranı gibi erişse gönlün gül ağacını kökünden

9b

⁶⁸⁹ Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: "Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, hiç, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu? İşte kafirlere, işlemekte oldukları çirkinlikler böyle süslü gösterilmiştir." En'âm 6/122.

⁶⁹⁰ 9a/10'daki ayetin devamıdır, parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: "Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, hiç, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu? İşte kafirlere, işlemekte oldukları çirkinlikler böyle süslü gösterilmiştir." En'âm 6/122.

⁶⁹¹ Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: "Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte ol. Dünya hayatının zînetini arzu edip de gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş kimselere boyun eğme." Kehf 18/28.

1. koparır ve bir gül yaprağının açılması mümkün olmaz. Bilin ki gül goncasını seher rüzgârı açar /
2. Odun kütüğü ancak bir kesme darbesiyle (baltayla keserek) yarılabılır. Herat'ın piri Hafsa Abdullah Ensârî
3. şöyle der: Ebu Cehil Kâbe'den, İbrahim puthaneden gelir. Bunların hepsi inayet işidir, (Allah'ın inayetine bağlıdır), gerisi
4. bahanedir. Bu Lûtî sergilemeden maksat Tuğluk Temür Hanın Müslüman olmasını anlatmaktır.
5. Şeyh Cemaleddin'i (Tuğluk Temür'un) önüne getirdiler; o (Tuğluk Temür) köpekleri domuz eti ile
6. doyuruyordu. Şöyle söyledi: Ey Tacik, sen mi daha iyisin yoksa bu itler mi? Şeyh hazretleri şöyle söyledi:
7. Eğer iman benimle ise ben daha iyiyim; eğer iman benimle değil ise köpek benden daha iyi-
8. dir. Bu söz hanın gönlüne tesir edip İslam sevgisi hanın gönlünde peyda
9. oldu. İlk fırsatta inşallah açıklanacaktır. Tuğluk Temür Han İsen
10. Buga Hanın oğludur. Soyu şu şekildedir: Tuğluk Temür Han ibni İsen
11. Buga ibni Duva Hıcan Han, ibni Barak ibni Kara Yisü ibni Memgey ibni Çağatay ibni Çengiz Han
12. ibni Yösügey ibni Bartan ibni Kabal ibni Tumana ibni Baysungur Han ibni Kayda ibni
13. Dömnen ibni Buka ibni Bozuncar Han, ibni Alanku Körklük'dür ve bu Alanku hatunuy-
14. du; çok namuslu ve temiz (idi). Zafername'nin mukaddimesinde bu hatunun hikâyesi şu
15. şekildedir. Bir gece bir nur gelip ağzından girip karnında karar kıldı. Az zamanda hamilelik
16. görüldü. Öyle ki İmran kızı Meryem'in Cebrail A.S.'in nefesi ile hamile olmasına
17. benzer şekilde. Bu ikisi Yüce Tanrı'nın kudreti için tuhaf değildir. Eğer Meryem
18. hikâyesini işitirsen kabul edersin. Bu kitabın maksadı Alanku'nun hikâ-
19. yesi değildir. Bozuncar Han babasız olarak anneden doğdu ama Alanku'nun

10a

1. soyu Nuh (A.S.)'ın oğlu Yafes'e kadar bütün tarihlerde ayrıntıları ve uzantıları
2. ile sabittir. Ona bu kitapta gerek olmadı. Bu kitapta Müslüman olduktan sonraki Moğullar
3. zikredilmiştir; kâfirler zikredilmemiştir; çünkü ilk kitapta zikrolunmuştur.
4. Moğulların güvenilen ve itimat edilen büyüklerinden, amcamın babasından şöyle işitmiştim; şöyle rivayet
5. ederler. Tuğluk Temür Hanın babası olan İsen Buga Hanın bir
6. büyük hatunu var idi, adı Satılmış Hatun idi. Yine bir haremi var idi, adı Meñlik
7. idi. Hanın hiç çocuğu yok idi; çünkü Satılmış Hatun kısırdı, doğurmaz idi.
8. Han savaşa gitmiş idi. Eski Moğul âdeti şöyle idi ki küçük hatunların
9. boşanma isteği, büyük hatunların sözüne bağlıydı. İstediklerini saklayıp
10. istediklerini başka damatlara verse verir idi ve bu Satılmış Hatun anladı ki
11. Meñlik Hatun handan hamiledir, kıskandı. Emîrlerden bir büyük emîr var idi ki
12. adı Şaravul Dohtuy idi; Meñlik Hatunu ona lütfetti. Han sefer-
13. den dönüp gelince Meñlik'i sordu. Satılmış Hatun ben onu birisine
14. ihsan ettim diye cevap verdi. Han, o benden hamile idi dedi ve bu sebepten han rencide oldu.
15. Moğul âdeti öyle olduğu için hiçbir söz söylemedi. Çok kısa bir zaman sonra
16. han dünyadan gitti (öldü); Moğul ulusları (halkları) içinde han kalmadı ve herkes kendi başına
17. kaldı; halkta haraplık baş gösterdi. Emîr Bulacı Duğlat ki
18. fakir kulun babasıdır; düşündü ki bir han ortaya çıkarsın ve devletin düzeni
19. tekrar hâsıl olsun. Taş Temür adlı bir kişiyi gönderdi ki gidip Dohtuy

10b

1. Şaravul'u bularak Meñlik'ten ve onun hamileliğinden haber getirsin. Eğer erkek

2. olmuş ise çalarak alıp kaçsın. Taş Temür (şöyle) dedi: Bu
3. işin yerine getirilmesi çok müşkül ve uzundur; kervanın azığı bu sefer için yetmez.
4. Sütünü içmek üzere üç yüz keçi verilse kabile kabile arayıp ele geçirmek mümkün
5. olur. Emîr Bulacı'nın istediklerini verip onu yola saldı. Bu Taş Temür
6. uzun süreler Moğulistan'ın çevresini gezip kabile kabile yürüdü. O kadar ki bu üç yüz
7. keçiden bir kösnük keçi kaldı; (o zaman) Dohtuy Şaravul kabilesine ulaştı. Meñlik'in ahvalini
8. ve evladının durumunu sordu. Meñlik; handan bir oğul dünyaya getirmiştir.
9. Dohtuy'dan da bir oğul doğurmuştur. Bu iki oğlan arkadaş olarak yürümüşlerdir (büyümüşlerdir.) Han'ın oğluna
10. Tuğluk Temür adını koymuşlardır. Şaravul'un oğlunu İnçü Melik olarak adlandırmışlardır. Kısacası
11. (Taş Temür) hilelerle Tuğluk Temür Han'ı kaçırap Emîr Bulacı tarafına yöneldi. Emîr
12. Bulacı Aksu'da idi. Çağatay Han ülkesini taksim ettiği zaman, Bavır Töpü ki Emîr Bulacı'-
13. nin babası idi, Mañlay Süye'yi ona vermiş idi. Mañlay Süye (şunlardan) ibarettir:
14. Doğu tarafından doğu sınırı Küsen ve Tarböbür ve batı sınırı Samgar ve Çakışman -ki sonuncu
15. vilayeti Fergana'dır- ve kuzey sınırı Isık Köl ve güney sınırı Cürcen ve Sarı Uygur'dur.
16. Bu sınırlara (içindeki bölgeye) Mañlay Süye derler ki Emîr Bulacı'nın tasarrufunda idi. O zamanda bu
17. sınırlar içinde birçok büyük şehir var idi ki büyükleri Kâşgar, Hoten, Yarkend, Küsen
18. Ahsiket, Endican, Aksu ve Atbaşı'dır. Emîr Bulacı bu bütün sınırlardan (sınırlar içindeki) Aksu'yu
19. başkent yapmıştı. Taş Temür hanı bulduğu sırada bir kösnük keçi ile kalmış

11a

1. idi. Bundan dolayı ona Küg Eçkü lakabını taktılar. Şu anda da onun neslinden olan herkesi

2. bu lakapla adlandırırılar. Aksu'ya yaklaştığı zaman bütün tüccarlar ile yoldaş oldular.
3. Muzat Dabanı'na⁶⁹² ulaştığı vakit han, mağaranın yarığına düşüp girdi. Taş Temür
4. ağlayıp sızladı. Hiç kimse onun hâline aldırış etmedi. Dağ geçidinden geçip
5. gitti. Taş Temür bu tüccarlardan birinin karşısına geçip hanın hikâyesini
6. ona anlattı. Bunun (bu tüccarın) adı Bikçek idi. Yoldaşlarından bazılarına bu sırrı
7. ifşa edip Taş Temür ile giderek mağara yarığına geldiler. Bu Bikçek yarıktan
8. inip hanı sağ salim buldu. Handan bu yerde söz aldı. Ondan
9. sonra handan özür dileyerek “Eğer önce sizi çıkarırsam beni çekip almama ihtimalleri var;
10. ben burada ölüp kalırım; önce ben çıkarayım sonra sizi çıkarayım”
11. diyerek çok özürler dileyip bağırdı: (Bir) ağırlık atın!
12. Bunlar kement attılar. Önce Bikçek çıktı, ondan sonra hanı çıkardılar.
13. Bunlar beraberce Aksu'ya Emîr Bulacı'nın önüne hanı getirdiler. Emîr Bulacı onu hanlığa
14. oturttu ve bütün Moğulistan hatta Çağatay yurdunun çoğu han için fethedildi ki
15. açıklanacaktır.⁶⁹³ Mevlânâ Hâce Ahmed (K.S.)
16. Mevlânâ Erşedüddin'in -Onun sırrı kutsansın- neslindendirler. Son derece yüce,
17. mübarek, takva sahibi ve Hocalar hazretleri silsilesine mensup -yüce Allah hepsinin ruhlarını kutsasın-
18. idiler. Bu kul, yirmi yıl boyunca onların hizmetlerinde oldum. Cami ve mescit dışında herhangi bir
19. yerde onların ibadethanelerini görmedim. Her zaman köşelerinde, köşeye çekilmiş vaziyette, ibadet hâlinde

11b

⁶⁹² *daban*, Moğolcada “dağ geçidi” demektir. (Lessing 2003: 336)

⁶⁹³ Sayfada burada farklı bir kalemle “*Tuğluk Temür Han Hakkında*” anlamına gelen Farsça başlık yazılmış. Ayrıca sayfa kenarında “*İslam sebebiyle Moğullar ona Ketek şehri derler*” anlamına gelen bir ibare bulunmaktadır.

1. idiler. Sürekli olarak kibleye karşı murakabede (kendi iç dünyalarına yönelmiş) idiler. Bu mutasavvıfların sözlerini
2. çok güzel söylerlerdi. Babalarının tarihinde şöyle yazılmıştır:
3. Hafızuddin'in biraderi olan Mevlânâ Şücaüddin'den ve müçtehitlerin sonuncularından olan Buhara'nın büyüğü
4. Hâce Hafızuddin'den sonra tekrar tam bir müçtehit ortaya çıkmamıştır. Çengiz Han'ın ortaya çıkışının başlangıcında
5. Buhara'nın müçtehit âlimlerini toplayıp -öyle ki bu Çengiz Han'ın tarzı idi- Hâce Hafızuddin'i
6. şehit etmişlerdir. Mevlânâ Şücaüddin Mahmud'u esir alıp göçürerek
7. Karakurum denilen mevziye getirmişlerdir. Mevlânâ orada vefat etmiştir.
8. Karakurum dağıldığı zaman bunların evlatları Lob, Ketek -ki bunlar büyük şehirlerdir-
9. Turfan ve Hoten'in arasına o zaman gelip aziz ve hürmete layık bir şekilde ikamet ederek nice nesiller
10. orada geçmiştir. Onların isimlerini, hâl ve vaziyetlerini
11. Mevlânâ bir bir anlatmıştır; fakat bu kulun hatırında kalmamıştır. Bunların
12. sonuncuları bu Şeyh Cemaleddin'dir; bâtını ilimlere sahip ve (tasavvufî) hâlette kuvvetli bir kişi imiş.
13. Ketek şehrinde ikamet etmişlerdir ve her gün ve her Cuma gününde halka öğüt verirler ve
14. nasihat ederlermiş. Bu halk (bunu) kabul etmeyip fitne ve fesatlık çok yayılmış ve açığa
15. çıkmıştır. Sapkınlık ve azgınlık içerisine düşmüşlerdir. Bir gün Cuma namazından sonra minbere
16. çıkıp halka nasihat ve vaaz edip şöyle söylemişlerdir: Bundan önce
17. sizlere defalarca vaaz ve nasihatler
18. ettim. Hiç kimse onu kabul etmeye yanaşmadı. Şimdi bana ilham vermişlerdir ki
19. Hak sübhanehu ve teala (her türlü kötü sıfattan tenzih ettiğim yüce Allah), bu Ketek şehrine büyük bir bela gönderecek; beni bu beladan kurtarmak

12a

1. için bir izin emri vermişlerdir. Bu benim sonuncu nasihatimdir. Sizlerden izin istiyorum.
2. Veda ediyorum ve hayırlar diliyorum; artık görüşmek kıyamete kalacak diyerek hazreti
3. şeyh minberden inip gitmekle meşgul oldular. Mescidin müezzininin bu şeyhin sözlerine
4. tam itimadı var idi. Kulunuz (olarak) sizinle birlikte geleyim, diye rica etti. Şeyh hazretleri kabul
5. etti ve şehirden üç fersahlık bir yere gidip mola verdiler. Müezzin bir işi için
6. şehre gidip gelmek üzere şeyhten izin aldı. Müezzin şehre gelip
7. o işini eda etti ve şeyh tarafına geri dönüp cami mescidinin
8. karşısına geldi. Veda ve hayırlaşma⁶⁹⁴ (vedalaşma) âdetine göre yatsı namazı için ezan okuyacağım
9. diyerek mescidin minaresine çıkıp ezan okudu. Ezan vaktinde gördü ki
10. gökyüzünde kara benzeyen fakat kuru olan bir şeyler yağmaktadır. Bir saat durup dua (edip)
11. salavat getirerek aşağı indi. Minarenin kapısının sıkıca dolmuş olduğunu gördü; çıkmak mümkün değil.
12. Yine minarenin tepesine çıktı; kum yağdığını ve bütün şehri kapladığını gördü.
13. Bir saat geçmiş idi. Zeminin bir insan boyu kadar yaklaştığını gördü.
14. Müezzin minareden atlayarak inip korku ve titremeye giderek
15. gece yarısı şeyhin önüne gelip durumu anlattı. O saat
16. şeyh hazretleri, Tanrı'nın gazabından uzak olmak daha iyidir diyerek sürat
17. ile yola çıkıp kaçtılar. Hâlâ o Ketek şehri kumun altındadır. Bazen
18. (öyle) olur ki rüzgâr kumu kaldırır, minarenin başı veya kümbetin tepesi ortaya çıkar;
19. bazen de evler açılır ve evin içine girilse bütün elbise ve ev eşyalarının (olduğu gibi) durduğu (görülür).

⁶⁹⁴ *ḥayr-bāt* (<*ḥayr-bād*) kelimesinin “hayırlaşma, vedalaşma” anlamı için bk. Steingass 1998: 491.

12b

1. Ama ev sahibi beyaz kemik olup kalmıştır. Ev içinde canlılardan başka
2. (her) şey noksansız durmaktadır. Bu tür işleri çok görmüşlerdir. Sözün özü
3. şudur ki şeyh Aksu'nun sınırından Bay Köl'e gelmiştir. O
4. zaman Tuğluk Temür Han Aksu'da imiş (ve onu) on altı yaşında iken Aksu'ya getirmiş-
5. lerdir. Şeyh hazretleriyle on sekiz yaşındayken görüşmüştür.
6. Şöyle anlatırlar: Han ava çıkmış imiş. Emretmiş ki
7. hiç kimse bu avdan geri kalmasın ve avlakta hazır
8. olsun. Hanın darugaları göç cemaatinin aileleriyle birlikte
9. bir yere indiklerini görünce bu darugalar bu cemaatleri tutup
10. bağlayarak hanın huzuruna getirdiler. Ava hazır olmamışlar diye eziyet
11. ederler. Han niye benim emrime muhalefet ettiniz diye sordu. Şeyh
12. şöyle dedi: Biz garip insanlarız, viran olmuş Ketek şehrinde geldik;
13. avdan ve hanın emrinden haberimiz yoktur ve asla emre muhalefet etmiyor
14. idik. Han şöyle söyledi: Tacikler adam değildir. Bir miktar köpeği
15. domuz eti ile doyurup duruyordu. Öfkeyle dedi ki sen (mi)
16. daha iyisin yoksa bu it (mi)? Şeyh dedi ki iman benimle ise ben daha iyiyim;
17. ancak iman olmazsa köpek benden daha iyidir. Han derhal bir köşeye
18. gidip birisine o Tacik'i hürmetle atına bindirip
19. getireceksin diye buyurdu. O Moğul gelip kendi atını şeyh için hazırladı. Şeyh

13a

1. gördü ki eyeri tamamen domuz etine bulaşmıştır. Şeyh yaya gideceğim dedi. Moğullar
2. üsteleyip emir böyledir, ata binmek gerek dediler. Mevlânâ
3. taharet mendilini eyere örtüp ata bindi. Han'ın bir köşede yalnız oturduğunu gördü.

4. Yüzünde gam izi var. Şeyhe sordu: O nedir ki eğer o olmazsa
5. köpek insandan daha iyi olur? Şeyh o imandır diye söyledi; imanı, Müslümanlığı-
6. nı gerektiği şekilde tarif etti ve özelliklerini anlattı. Han ağlayarak ben boşuna yaşamışım dedi.
7. Pişman oldum. Eğer ben han olsam, hanlığım tamam olsa ve hükmüm ülkeme tamamen
8. geçerli olsa zinhar yüz kere zinhar benim önüme geleceksiniz ve ben elbette
9. Müslüman olacağım diyerek izzet ve hürmetle şeyhi gönderdi. Kısa bir
10. süre sonra şeyh bu dünyadan göçtü. Şeyhin bir oğulları
11. vardı, çok olgun ve âlim idi, adı Mevlânâ Erşedüddin (idi), bunlar da
12. hal ehli idiler. Babası ona (şöyle) vasiyet etti. Ben bir rüya gördüm;
13. yerdeki bir çerağı yükseğe çıkarıp koydum; doğunun çevresinin tamamı bun-
14. dan aydınlandı. Tuğluk Temür Han Aksu'da bana söz vermişti iman
15. getireceğim diye. Ömrüm vefa etmedi. Elbette onun (Tuğluk Temür'ün) önüne gideceksin ki
16. o ulu han olacaktır. Şayet sözünü tutup Müslüman olursa
17. bu mutluluk için sen çalışmış olacaksın. Bu sebeple âlem senden aydınlanmış
18. olacak. Bu vasiyetten sonra kısa zaman içinde Tuğluk Temür han oldu ve hükmü
19. her tarafta geçerli ve etkili oldu. Bu haber Mevlânâ Erşedüddin'e ulaştı.

13b

1. Mevlânâ Aksu'dan Moğulistan'a gitti. Hanın saltanatı yüceliğinin en olgun noktasında idi.
2. Ne kadar gayret ettiyse de hanla buluşmak nasip olmadı ki arzını tamamlasın.
3. Her sabah hanın ordasına (karargâhına) yaklaşıp, yüksek sesle ezan okudu.
4. Bir sabah han hizmetkârlardan birini buyurdu (çağırttı): Nice
5. sabahtır işitilen bu sesin (sahibi), bu feryad eden kimdir? Gidip onu buraya getir. Mevlânâ daha

6. ezanı tamamlamamıştı ki o Moğul (görevli) gelip Mevlânâ'nın boğazını sıkarak
7. çeke çeke hanın önüne getirdi. Han sordu: sen ne (biçim) adamsın ki
8. her sabah tatlı uyku ve istirahat vaktinde feryat edip huzursuz ediyorsun?
- 9-10. Mevlânâ (şöyle) dedi: Ben filan vakitte Müslüman olmak için söz vermiş olduğunuz kişinin oğluyum. (Böyle) deyip o hikâyeyi anlattı. Han
11. "hoş gelmişsin, baban nerededir?" dedi. "Vefat etti;
12. bana bu işi vasiyet etmişti" dediler. Han "han olduğum zaman
13. daima aklımdan geçiyordu ki bu şekilde söz vermiştim; o kişi gelmedi."
14. diye söyledi. "Şimdi iyi (ki) gelmişsin, nasıl yapmalı? Hidayet güneşi inayetin
15. doğusundan o sabah doğup karanlığın küfrünü (karalığını) mahvetti ve çaresiz bıraktı.
16. Mevlânâ handan gusül almasını istediler ve iman etmesini arz ettiler. Han Müslüman
17. oldu. Ondan sonra İslam imanının açık ve geçerli olması için çalışıp
18. sebepler yaratmaya başladı. Şuna karar verdi; her bir kişiyi tek tek çağırıp
19. imana davet edecek; kim kabul ederse "o murattır (muradına ermiştir)" ve aksi takdirde "(Haram aylar çıkınca bu) Allah'a ortak koşanları (artık bulduğunuz yerde) öldürün"⁶⁹⁵

14a

1. ayeti hükmünce katledecek. Gündüz olduğunda, bu kulunuzun
2. babasının amcası olan ve o zaman Duğlat makamı ile ulus bikliği
3. makamında bulunan Emîr Tülek'i önce tek olarak çağırdı; (görevliler onu) hanın huzuruna getirdiler. (Emîr Tülek) Hanın
4. Taciklerden bir adam ile otağ içerisinde yüz yüze oturduğunu gördü. Emîr Tölek de gelip oturdu. Han
5. sözün başlangıcını İslam'dan başlatarak imana davet etti. Emîr Tölek

⁶⁹⁵ Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: "Haram aylar çıkınca bu Allah'a ortak koşanları artık bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözetleyin. Eğer tövbe ederler, namazı kılıp zekâtı da verilerse, kendilerini serbest bırakın. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir." Tevbe 9/5.

6. ağlayarak şükürler edip şöyle söyledi: Ben bundan üç yıl önce
7. Kâşgar'ın ulema ve salih kişilerinin ellerinde iman getirmiş idim. Sizden
8. korkup açığa vurmamış idim. Bu, insana nasip olan
9. bir saadettir. Han hemen kalkıp Emîr Tölek ile kucaklaştı. Bunlar üç kişi
10. olarak emîrleri tek tek, yalnız çağırıp iman arz ettiler. Sıra
11. Curras'a gelince o kabul etmedi ve şart ortaya koydu: Sin
12. Goy adlı bir adamım var, eğer bu Tacik onunla et ete tutuşup (güreşip) (onu yere) çalarsa
13. ben iman getireceğim. Emîrler şöyle söylediler: Bu nasıl akıl dışı (bir) şarttır? Mevlânâ
14. öyle olması iyidir, dedi; eğer ben onu (yere) çalamazsam sizlere İslam'ı
15. teklif etmeyeceğim. Han Mevlânâ'ya şöyle söyledi: O adamı ben biliyorum,
16. iki yıllık deveyi kolaylık ile kaldırır. O çok uzun boylu
17. pazusu güçlü bir kâfirdir, insan kabilesinden (cinsinden) değildir. Mevlânâ şöyle söyledi: Hak sübhanehu ve teala (her türlü kötü sıfattan tenzih ettiğim yüce Allah)
18. isterse Moğul insanları İslam şerefi ile şereflenir,
19. elbette bana (bunun için gerekli) kuvveti ihsan eder. Müslüman olan han ve diğerleri

14b

1. bu işe razı olmayıp korktular. Her durumda (neticede) büyük bir topluluk oldu ve o kâfiri getirdiler.
2. Mevlânâ, hanın huzurundan kalkıp kâfirin önüne gitti. Kâfir kendi pazusunun kuvveti
3. ile mağrur olup kibir ve gurur ile Mevlânâ'yı kendi nazarında çok hakir
4. gördü. Tutuştukları zaman Mevlânâ kâfirin göğsüne
5. el koydu (eliyle vurdu). O kâfir kendinden geçip yıkıldı. Bir saatten sonra kendine
6. gelip ağlayarak, kelime-i şهادet getirip Mevlânâ'nın ayaklarına kapandı.
7. Bu topluluktan feryat(lar) ve çığlık(lar) yükseldi ve o gün yüz altmış kişi bir anda kâküllerini
8. indirip Müslüman oldular. Han kendi kendisini sünnet etti. İsla-

9. mın nuru küfrün karanlıklarını yok etti. Çağatay Hanın yurt-
10. larında İslam yayıldı ve meşhur oldu. “Allah’a hamdolsun, nimet O’dur.” ta bu güne kadar
11. İslam’ın talihi yüce makamlı hanın hanedanları içinde yerleşti. Ondan sonra
12. talihli hanlar arka arkaya İslam dininin kuvvetlendirilmesi için
13. çaba gösterdiler. Zikredileceği gibi kulunuz bu hikâyeyi
14. inanılır ve güvenilir kimselerden olan Mevlânâ Hâce Ahmed -sırrı takdis olunsun-’den işittim.
15. Fakat Moğul dilinde bu hikâyeden daha fazlası yoktur; Tuğluk Temür Han
16. Mevlânâ Erşedüddin’in elinde Müslüman olmuştur. Fakat ne şekilde olmuştur (bu konu)
17. hiç kimsenin hatırında yok(tur). Tuğluk Temür Hanın diğer olayları
18. Moğulların dilinde asla yok(tur). Zafername’de getirmişlerdir (yazmışlardır). Onu kendi ibaresi (metni)
19. ile nakledeceğim. Zafername’den nakledilen şudur: Tuğluk Temür Hanın Maverâünnehir’e

15a⁶⁹⁶

1. asker çekmesinin (sefer etmesinin) beyanı: Maverâünnehir memleketlerinde
- 2-3. olaylar, hadiseler arttığı zaman; Duva Han oğlu İsen Buga Han oğlu Tuğluk Han, - ki Çağatay Hanın neslinden(dir) ve Cette padişahıdır ve ona
4. nispeti (aidiyeti) olması hasebiyle o memleketin saltanatı ve padişahlığı (ona) ulaşmıştı-maiyet
5. ve tâbîlerini toplayıp asker donatıp yedi yüz altmış tarihinde
6. Rebiülahir’de, sıçan yılı(nda) memleketler fethetme âdeti gereğince arzu yüzünü Maverâünnehir
7. tarafına çevirdi. Tarmaşirin Hanın vefat zamanından bu vakte kadar otuz yıl
8. geçmiş idi. Bu devir içinde sekiz han Çağatay uluslarında

⁶⁹⁶ Sayfanın başında farklı bir el yazısı ile “Zafername’den naklen: Tuğluk Temür Han’ın Maverâünnehir ülkelerine asker çekmesinin zikri” anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

9. padişahlık yapmış idi. Tuğluk Temür Han
10. Hocend Irmağı'nın kıyısında olan Çakbulak denilen yere ulaştınca Taşkend sahrasın-
11. dan (olan) emîrlere ve devlet erkânı ile oturdular. Kurtuluş işini şunda
12. gördüler: Uluğ Toktemür, Hacı Bik ve Tengçil (adlı) bu üç emîri yağma âdetince
13. ileri yürüttüler. Bu üç emîr de emri kabul ederek sürat ve
14. zahmetle Hocend Irmağı'ndan geçtiler. Emîr Bayezid Calayır
15. uzlaşmaya varıp kendi kavmi ile bunlara katıldı.
16. İttifak ederek yürüyüş ayağını Şehr-i Sebz tarafına koydular. Emîr Hacı
17. Barlas, Karşı'nın ve o çevrenin askerlerini toplayarak
18. onlar ile çatışmak ve savaş yapmak için at bindi ve bu savaş yürüyüşünü uygun
19. görmeyip, henüz asker iki taraftan kavuşmadan, yöneliş yularını Horasan

15b

1. tarafına çevirdi.
2. Danışmalar yaparak Ceyhun kıyısından geri dönüp buluşması. Yüce Tanrı'nın
3. üstün hikmeti her işinin vukua gelmesini bir sebebin varlığına
4. bağlamıştır. Her maksadının meydana gelmesini de bir vesile vasıtası
- 5-6. ile karara bağlamıştır. Uluhiyyet ve tanrılık mertebesinin gölgesi olan görünür saltanatın büyük meşgalesini,
7. methedilmiş ve övülmüş hasletlerden iki insanî haslete bağlamıştır. Birincisi
8. aydınlık düşüncedir. Hadise gecesinin en karanlık olduğu vakit
9. o düşüncenin nurunun ışığı ile yol bulup
10. istenen menzile ulaşmak mümkün olur. Düşünce ile pek çok askere kırgın vermek mümkündür /
11. Yüz kişinin katli mümkündür bir kılıç ile. İkincisi tam kahramanlık(tır);
12. savaş ve fitne dalgaları dalgalandığı zaman ruh kuvveti ile sebat ve karar
13. ayağının zemine ulaşmasını sağlar. Eğer (bir) işte olursa darlık / Çeker

14. o zaman gönlü genişlik. Bunların derecelenmesine gelince, düşünce, kahramanlıktan ileridir
15. ve tedbirin faydaları kılıç savaşlarından daha yeğ(dir). Kılıç ve mızrak
16. en parlak (derecede) olsa da doğru tedbirin zaferinin ışıkları
17. daha parlak ve daha saf(tır). Tedbir vaktinde bir düşüncenin yüz sipahi ve
18. mertten daha derin olması ne hoş. Bu geçen sözlerin ispatı şudur: Bir vakit
19. Emîr Hacı Barlas Moğul ordusuna ve Cette'ye yönelmekten vehme

16a

1. kapılarak eski yurdunu boş bırakıp (ilgilenmeyip) Horasan'a doğru yürüdü
2. ve çölden geçerek Ceyhun Irmağı'nın kıyısına ulaştı. Hazreti Emîr Temür Sahipkiran
3. araştırarak anladı ki eğer bundan daha fazla bencillik ile kendisini korursa
4. asıl vatanı birden bire altüst olacak; ecdat mirası olan saltanat tahtı
5. "Onların yerlerini dümdüz, boş bir alan halinde (bırakacaktır.)"⁶⁹⁷ hükmü gereğince viran olacak. Babası Emîr Taragay
6. o yıl Hakkın rahmetine kavuşup vefat etmiş idi.
7. Baba gitti. Amca da kaçıp tahtı boş kalınca, ülkesi perişan olunca,
8. saldırgan muhalifler ulusa tehlike açınca belanın kara kuşu kanat (çırptı). Emîr Sahipkiran
9. buna rağmen -mübarek yaşı henüz yirmi beşi geçmemişti-
10. parlak aynaya benzeyen saf gönlü, dünya zamanının tecrübe cilası ile
- 11-12. cilalanmamış, ilâhî ebedileştirme nurunun tarhı ve sonsuz iyiliklerin sırlarının makamı olan müşkülli kuşatıcı düşüncesi; korku dolu bu olaya (karşı) dik durup
13. "İş konusunda onlarla müşavere et."⁶⁹⁸ ayetinin mazmununa göre iş için danışmayı sünnet bilerek

⁶⁹⁷ Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: "Onların yerlerini dümdüz, boş bir alan halinde bırakacaktır." Tâhâ 20/106.

⁶⁹⁸ Ayetin tamamı şöyledir: "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever." Âl-i İmrân 3/159.

14. danışma âdeti gereğince Emîr Hacı Barlas'ın nurlanmış mayasının yüzüne
15. şöyle arz etti: Eğer ülke hükümdarsız kalırsa elbette fahiş bozukluklar o ülke-
16. nin durumlarına yol bulur ve memleketlerin halkına muhaliflerin
17. ayaklarından bütünüyle viranlık hasıl olur. Başsız ülke cansız
18. tendir. Başsız olan tene ne itibar! (Kim itibar eder?) İşin doğrusu şöyle
19. görünüyor: Sizler Horasan'a gittiğiniz zaman, ben Kiş tarafına

16b

1. döneceğim. Ulus halkına baş olup han tarafına gideceğim; emîrler ve devlet
2. erkânıyla buluşacağım ki vilayet harap olmasın ve raiyyet
3. -ki âlemin efendisi olan Hazreti Allah'ın padişahlara emanetidir- zahmete ve
4. karışıklığa düşmesin. Emîr Hacı Barlas bu görüşmeden Rabbani bir ilham ve neticenin,
5. ve Rahmani bir ikbal saadetinin kokusu dimağına gelip bu görüşmeyi
6. iyi ve güzel gördü. Hazreti Sahipkıran talih yularını
7. Kiş vilayeti tarafına döndürüp (yola) revan oldu.
- 8-9. Huraz mevziine ulaşınca, Moğul ve Cette askerinin başı olan Hacı Mahmud Şah Yesûrî'yi şöyle gördü: Kalabalık güruhu ile, zahmet verici bir aceleyle,
10. tamah dişlerini yağma etmenin ümidi ile sağlamca dişleyerek (sıkarak)
11. hırsın keselerini mal ve zahire ile doldurmak için hazırlayıp
12. geliyorlar. Hazreti Sahipkıran hayat bahş eden talihe yardım
13. etmek suretiyle bunları teskin edip şöyle söylediler: Sizler bir miktar durur-
14. sunuz; ben (de) gidip emîrlerle buluşurum. Onlar
15. nasıl uygun görürlerse, haber ulaşır, siz (de) onu yaparsınız. Sahipkıra-
16. n'ın bu şerefli sözleri semavi talihin ilhamı idi;
17. asla kaderin hükmü bu konuda devâ olmaz idi. Çaresiz onlar orada
18. durdular. Hazreti Sahipkıran talih ve saadet ile

19. yola revan olup Kiş diyarına ulaştılar. Moğul emîrleri oraya ulaşmış idiler.

17a

1. Bu üç emîrle buluştular. Mübarek alınlarında talih izlerini müşahede
2. edip padişahane gelişlerini izaz ve ikram ile tutup Tuğluk Temür
3. Hana tâbi ve bağlı olmaya övgülerle delalet ettiler.
4. Kiş ve Karaçar vilayetinin emîrliği, bağlı bölgeleri ile (birlikte) Sahipkıran için
5. kararlaştırıldı. Bu diyara yönelmiş olan kahır ve bela selleri,
6. Emîr Sahipkıran'ın düğüm çözen düşüncelerinin bereketlerin sebebiyle geriye döndü;
7. kendisinden ümit kesilen ihsan ve lütuf yağmuru yine yağmaya başladı.
8. Senden (gelen) gam ve keder, mutluluk olur / Az ömür (senin) nazarında sonsuzluk olur /
9. Senin mahallenden eğer cehenneme bir toz gitse / ateşler uçarak hayat suyu
10. olur. Kısa görüşlü insanlar için şu tasavvur ortaya çıktığı görülmüştür:
11. Bu anlam, Sahipkıran'ın önüne çıkan yüce talihtir. Fakat kader yüz dil
12. ile mübarek sırlar ortaya çıkarırdı. Kokunu rüzgar henüz ifşa etmemiş /
13. Saba rüzgarı hububat yığınınını sana iletinceye kadar. Hazreti Sahipkıran
14. Moğul emîrleri ve Cette reisleri'nden geri dönüp iltifat gölgesini
15. zapt ve muhafaza ederek ulusların başlarına gönderip
16. Şehr-i Sebz'den ta Ceyhun Irmağı kıyısına kadar asker toplanması için ferman kıldı.
17. Az bir zamanda asker çok oldu. O yerden intikal edip
18. Emîr Hızır-ı Yesûrî'ye katıldılar. O esnada Cette emîrlerinin arasında muhalefet
19. ortaya çıktı; bütün askerleri ile bu sınırdan göçüp dönerek Tuğluk

17b

1. Temür Han'a katıldılar. Emîr Bayezid Calayır tâbileri ile Emîr Sahipkıran
2. ve Emîr Hızır-ı Yesûrî'ye katıldı. (Tuğluk Temür'ün)

3. Maverâünnehir'e ordu yürütmesi. Ne zaman ki Tuğluk Temür Han Maverâünnehi-
4. r'in diğer defa saltanat tahtı iddiası ile himme-
5. tin eteğini cür'etin beline takıp kıyas edilemez askeri
6. toplayıp Cemaziyülevvel ayında yedi yüz altmış iki tarihinde
7. sığır yılı(nda) yönelme yularını o tarafa koydu ve ne zaman ki Hocend'e
8. ulaştı, Emîr Bayezid Calayır tâbiyyet kemerini bağlılık beline bağlayarak, Emîr San
9. Sulduz da itaat yolunu önüne alıp karşılama âdeti gereğince
10. Semerkand'a geldiler. Daha önce (bir dönem) muhalefet etmiş olan Emîr Hacı Barlas
11. bu defa tevekkülü kendisine ilke edinip hanın huzuruna gitti.
12. Bu esnada Han, Emîr Bayezid'i yakalayıp öldürmek için ferman kıldı.
13. Emîr Hacı Barlas vehim ve korkuyu kendisine yol edinip kaçmayı
14. tercih ederek Kiş vilayetine yöneldi ve bazı uluslarını
15. göç ettirip Ceyhun Irmağı'ndan geçti. Moğul askerinin büyük çoğunluğu, kalabalıkla
16. arkadan ulaşınca büyük savaş oldu. Cugam Barlas savaşta öldü.
- 17-18. Emîr Hacı kaçıp Horasan'a yöneldi. Bir köy olan Horaşe'ye ulaşınca Cüveyn ülkesinden, Sebzedar vilayetinden
19. ulus içindeki kötü insanlar orada toplanıp Hacı Barlas'ın biraderini

18a

1. habersizce yakalayıp alarak öldürdüler. Tam (o) fırsatta dünyanın Sahipkıran'ı
2. intikamlarını kahır kılıcı ile o topluluktan alırlar. O
3. köy Emîr Hacı Barlas'ın vârislerine miras kaldı; tâ bu vakte kadar
4. onların tasarrufundadır. Kerelgüt oymağından olan, Cette emîrllerinden Emîr Hamid
5. akranları arasında akıl yetkinliği, zekâ ve anlayış ile seçkin idi.
6. Hanın huzurunda yetkin danışmanlığı var idi.
7. Hana söylediği her nasihat ve iyilik isteme yolunu (han) makbul tutar idi. O durumda iken Hazreti

8. Sahipkıran'ın mükemmel yiğitliğinden ve zekâsından hana arz
9. ettiğinde saltanat kapısında Maverâünnehir vilayetinin
10. saltanat tahtı, miras gereğince Sahipkıran'a ait idi; aman
11. diledi. Han onun sözlerini rıza kulağı ile işitip
12. elçi göndererek Hazreti Sahipkıran'ı talep etti. Sahipkıran
13. işaret ile (bu işareti alınca) hanın huzuruna geldi. Han onu çeşitli iltifatlar
14. ile yüce tuttu. Miras mülklerinden olan Kış vilayetini tâbîleri ve bağlı bölge-
15. leri ile ona verdi. Han o kış Emîr Hüseyin'in
16. savaşına azim ve kararlılıkla yöneldi. Emîr Hüseyin de ta Vahş Irmağı'nın kıyısına kadar,
17. asker toplayıp geldi ve o yeri asker toplanma yeri yaptı. Han
18. Demirkapı'dan geçip o yere ulaştınca iki tarafın askerleri,
19. birbirlerini görüp saf düzdüler. Keyhüsrev-i Huttalânî

18b

1. tâbîleri ile (Emîr Hüseyin'den) yüz çevirip saflarını bozarak
2. han ordusuna katıldı. Emîr Hüseyin bu hâli görüp kaçarak hezimete
3. uğradı. Han, muzaffer ve mansur olarak onun arkasından yürüyüp Ceyhun-
4. dan geçerek tâ Kunduz'a kadar geldi ve askerleri tabi oldu ve o
5. tarafın uluslarını Hindukuş geçidine kadar yağmaladılar.
6. Bahar ve yazı o bölgelerde ve çevrelerde geçirdiler.
7. Zafernâme'den naklen: Tuğluk Temür Hanın fetih ve zafer ile şah tahtına dönmesi.
8. Kış mevsimi girdiği zaman Han Semerkand'a yöneldi. Yolda
9. Emîr San Sulduz'u idam etmelerini⁶⁹⁹ emretti.
10. Semerkand'a ulaştınca bütün Maverâünnehir memleketini idaresi altına girdirip (alıp)
11. emîrlerinin hepsini (bölgenin) her tarafına, bazısını isteğine göre ve bazısını (da)

⁶⁹⁹ *yasakğa yet- / yetgür-* deyiminin “idam” anlamı için bk. Arat 1987: 662.

12. isteği dışında (tayin için) ferman çıkardı. Fesatlık (çıkaracaklarından) endişe ettikleri bir topluluğu
13. idam ettiler ve güvenilir olan bazılarına da
14. iyilik ve iltifatla özel muamelede bulundu. Oğlu İlyas Hâce Oğlan'ı
15. bu ülkelerin hükümetine (idaresine) tayin etti. Cette emîrlerinden
16. ordu komutanlarının hepsinin başına Bikçek Mirza'yı getirerek oğlunun yardımcılığını
17. ona verdi. Hazreti Sahipkıran'ı halkın geçim ve akıbeti
18. için görevlendirerek oğlunun yanına verdi. Sahipkıran'ın vaziyet
19. ve durumlarından, kahramanlık izleri ve saltanat liyakati (bulduğunu) anlıyor idi.

19a

1. Bu ülkelerin zapt edilme işlerini bunların düşüncelerine ve danışmalarına bıraktı.
2. Han kendisi tam (bir) kahramanlık ve mutluluk ile saltanat tahtına geri döndü.
3. Zafer; mülazımdır (yardımcıdır), nusret (zafer) yakındır ve talih (de) yârdır. / Güç, talihe ve gülüşe (mutluluğa) arkadır, dayanaktır.
4. Tuğluk Temür Han Maverâünnehir'den dönüp Bikçek Mirza'yı Cette halkı-
5. na layık bularak bu ülkenin dirlik ve düzenliğini Hazreti Sahipkıra-
6. n'ın güzel tedbirine bıraktı. Bikçek Mirza hanın
7. buyruğuna (göre) iş yapmayıp, zulüm ve adaletsizliğe el açarak, korkmadan isyan ve taşkınlık
8. tarafına ayak bastı. Hazreti Sahipkıran şunu gözlemledi: Hanın tarzı
9. ve üslubu ile hiç(bir) iş kararında olmadı ve memleketin durumu bozulmaya yüz
10. tuttu. Sahipkıran bu diyarda ikamet etmeyi uygun görmedi. Emîr
11. Hüseyin'i aramaya karar verip gidiş yularını yola koydu (yola çıktı).
12. Emîr Hüseyin'den hiçbir haber çıkmayınca onun iyice aranması gerektiğini
13. düşünüp çöle yöneldi. Bu bütün zikredilen durumlar özet olarak Moğulların
14. dilinde zikredilmiştir. Şu kadar var ki ta Semerkand'a kadar Tuğluk Temür Han'ın

15. yönetimi altında idi. Bundan fazla hiç(bir) durum malum değil(dir).
16. Tuğluk Temür Hanı han yapmada önceden zikredilmiş
17. olan Emîr Bulacıya o sebepten (hanlığa yükselttiği için) Tuğluk Temür Han'dan bir nişan yazılmış
18. idi. Çengiz Handan Emîr Bulacının ataları ve ecdadına da bir nişan
19. yazılmış idi ve o, miras (yolu) ile bu kulunuza ulaşmış idi. Kulunuz onu

19b

1. görüp okumuştum; Moğul ibaresi ile Kunduz'da yazılmış idi.
2. (Bu anlattıklarımın) maksat şudur: Moğullar o belgeden ta Kunduz'a kadar (olan yerlerin)
3. hanın yönetimi altında olduğu sonucunu çıkarırlar. Zafername'nin kısaltmasından da öyle bilin-
4. mektedir ki yedi yüz altmış dört tarihinde han vefat etmiştir. Moğulların
5. dilinde şöyledir: Hanı on altı yaşında Kalmuk'tan Emîr Bulacı getirmiş-
6. tir. Zikredildiği gibi on sekiz yaşında han olmuştur; yirmi dört
7. yaşında Müslüman olmuştur; otuz dört yaşında vefat etmiştir.
8. Doğumu yedi yüz otuzda imiş. Bu İlyas Hâce Handan Moğul dillerinde
9. hiç ad ve iz yok. Kulunuzun hatırına şöyle geliyor: Babamdan -Allah onun sayfalarını nurlandırсын-
10. İlyas Hâce Han adını işitmiş idim. Zafername'de
11. onun ahvali o kadar(azdı) ki (sadece) sözün gelişinden ona ait (bir şeyler) bulunuyordu.
12. Onu kendi ibaresi ile naklediyorum.⁷⁰⁰
13. Hazreti Sahipkiran, Emîr Musa, Müeyyed Ar-
14. lavut, Uç Kara Bahâdur'u, her biri bin kişiden

⁷⁰⁰ Sayfa kenarına farklı bir kalemle "Temür güçlerinin Moğul askerlerini kovalaması, Keş memleketini istilasını ve Moğul askerlerine galip gelmesi" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

15. iz ve isim soran beş yüz çevik süvari ile Taş Köprü'nün başında düşman

16-17. askerinin karşısında bırakıp; arzunun gözüne kahramanlık meydanı arsasının tozunu

20a

1. sürme eden bin beş yüz çevik askeri kendi yanına alarak suyun yukarisından

2. meydana yöneldiler ve meydan içinde ateşler yakıp

3. gece yarısında sudan geçip dağa yöneldiler. Sabahleyin düşmanların

4. muhafızları at izlerinden askerin sudan

5. geçip gittiğini anladılar. Bu işten bunlar için çok dağdağa ortaya çıktı.

6. Gece olduğunda ülkeler alan Hazreti Sahipkıran emretti;

7. ta yüksek dağların üzerine kadar, pek çok yere büyük ateş yığıp

8. bıraktılar. Muhalif (düşman) askerlerinde bu ateşleri görmekten, çok

9. vehim ve korku ortaya çıktı. Duruş ve sebat ayağına ızdırıp düştü. Korku

10. ve dehşetten erkeklik kararının binitine bindiler ve yola çıkma yularını zorunlulu-

11. ğun eline verip hezimet ve kaçmayı ganimet saydılar.

12-14. Tanrının inayeti ile; her bir atlının karşısında on kılıç çalan ve mızrak saplayan savaşçıdan daha fazlası olduğu hâlde o kadar çevik askerlerdi ki cenk ve savaş külfeti olmadan, hiç mihnet ve meşakkat görmeden

15. fetih ve zafer ortaya çıktı. “Allah’ın sözü” “Allah da dilediğini yardımıyla destekliyordu.”⁷⁰¹ yani

16. Yüce Tanrı güçlü kılar yardım vermek suretiyle istediği kulunu.⁷⁰²

17. Uygun tedbir ile uzaktan parlattığı ateşin doğru ilkeli

18. ve zafer izli ışığı ve alevinden kinci muhaliflerin yücelik

19. ve haşmet(ler)inin harmanları ve nice emîrleri ve komutanları

⁷⁰¹ Ayetin tamamı şöyledir: “Şüphesiz, karşı karşıya gelen iki toplulukta sizin için bir ibret vardır: Bir topluluk Allah yolunda çarpışıyordu. Öteki ise kâfirdi. (Onları) göz bakışıyla kendilerinin iki katı görüyorlardı. Allah da dilediğini yardımıyla destekliyordu. Basireti olanlar için bunda elbette ibret vardır.” Âl-i İmrân 3/13.

⁷⁰² Metinde satırlı tercüme tarzı kullanıldığı için biz de aktarmayı düz cümleyle yapmadık.

20b

1. yanıp kül oldu. Danışma ve düşüncenin ortak pazulu süvari(si) ile nerede olursa olsun ülkeler
2. alınır. Düşmanlar kaçış yolunu tuttukları zaman, Hazreti Sahipkıran (düşmana) ahiret
3. gösteren ordu ile duman ejderi ve kükreyen aslan gibi veya sonsuz sel gibi coşarak,
4. gürüldeyerek dağın tepesinden at saldılar. Ömür tüketen kılıçları ve can dileyen mızrakları,
5. zamanın akli ile (düşmanı) helak etti. Bu yolda sayısız düşman ölüleri şaşılacak kadar çok olmuştı;
6. o zaman susamış melekler muzaffer ve mansur (olarak) mutlu yüzlerle ve sevinç ile indiler.
7. Emîr Hüseyin de kalan asker ile arkadan yetişti. Bu mutluluk fethinin rüzgârının uğur ve bereketlerin-
8. den yüce devletin dalı güçlendi. Emniyet ve güvenliğin bahçesinde taze (bir) canlılık ve
9. ölçülemez (bir) bir renk ve koku yüz gösterdi. Galibiyet (?) sancağı iktidarın en üst zirvesine ulaşıp ululuğun ve yüceliğin şahı (oldu)
10. ve askeri bir iken bin oldu (çok fazlaştı). Süvari için hep gönül yardımındır kuvvet / Bu, Sahipkıran'ın talihi için yeni bir fetih(tir). Vaktiyle
11. Hazreti Sahipkıran'a saltanat meydanında ileri yürümenin derecesi belirlenmişti;
12. yine iki bin kişi ile ilerleyip yola revan oldu. Kaleye ulaştığında
13. Keş halkı grup grup kaçıp geldiler ve bu bahtiyar gönüllülere katıldılar. Sahipkıran
14. bu iki bin kişiden üç yüz kişiyi ayırıp beraberine alarak yola koyulup diğerlerine
15. o yerde durmayı buyurdu ve o üç yüz kişiden iki yüz kişiyi Emîr Selman
16. Barlas, Emîr Caküy Barlas, Behram Calayır, Emîr Celaleddin Barlas, Emîr
17. Seyfeddin ve Yoltemür ile Keş tarafına yürüttüler. Şöyle buyurdular: Dört
18. ordu olunuz ve her süvari iki bağ yaprak dolu dalı iki yanına yükleyip alsın,
19. ta ki çok toz kalksın ve darugalar ondan korkarak (?) kaçsınlar.

21a

1. Bu emîrlere de ferman gereğince iş tuttular. Tedbir takdire uygun
2. düştü; Keş şehrinin tozluk alanına girdiler. Cette darugaları bu tozdan
3. korkmuş idiler; kaçıp gittiler. Bunlar Keş şehrine girip zapt etmekle meşgul oldular.
4. Öyle ilahî sonsuz (bir) yardım padişahlığının erkânına destek olur ki bazen bir şule-
5. nin ışığından bir ordu yenilmiş olur ve bazen bir tozun kalkmasıyla bir diyar
6. fethedilmiş olur. Ne güzel talih değil mi (dir) kötü gözden uzak olmak? Bundan fazla
7. talih ve mutluluk hiç mümkün değil (olur mu?). Bu sırada İlyas Hâce Hanın çadırını dikip yerleştiği yer
8. Taş Arık denilen ve Keş şehrinde dört fersah (mesafede olan) mevzi idi.
9. Namlı emîrlere ileri gelenleri ve çevik süvarilerin hepsi -ki sayıları sınırsızdır-
10. orada toplandılar. O zaman Tuğluk Temür Han saltanat tahtından göç
11. etmiş idi (ölmüştü). Uluğ Toktemür ve Emîr Hamid gelmişlerdi ki İlyas Hâce Hanı alsınlar; (o da)
12. saltanat tahtında otursun ve babasının ülkesini zapt etmeye başlasın. Hazreti Sahip-
13. kıran yüz çevik atlı ile uyumsuz Huraz'a geldiler.
14. Talih güneşi doğu tarafına ulaştığı için halk haberdar olup harekete
15. geçti. Gelişinin teşrifinden haber alıp Huraz'da devlet zeminini öpmeye
16. yöneldiler. Sahipkıran Huraz ve Keş'in askerinin toplanması için
17. ferman kıldı. Hâce Salberi'yi artçı yapıp dönen ordunun izleri ile
18. Cikdelik tarafına dönüp yürüdüler. Oraya ulaştıklarında durdular
19. ve indiler. Şeyh Muhammed Bin Sulduz yedi bölük asker ile bunlara katıldılar.

21b

1. Yedi gün burada durdu ve kalede kalmış olan Emîr Hüseyin askerler ile
2. yetişip geldiler ve Külek Çölü'nde uzaklaşıp kendi

3. ülkesine katılmış olan ve Huttalan askeri ile kırk üç gün kaybolan Şir Behram
4. buraya gelip bunlara katıldılar. Sahipkıran ve Emîr Hüseyin bütün
5. asker ile buradan zorlanıp/göç edip ? Huraz'a döndüler ve orada
6. Hoca Şemseddin'in -meskeni (daha da) arınsın- mübarek mezarına gelip (onun) mukaddes ruhundan medet ve yardım
7. dileyerek bağlılık sözleşmesini yemin ile sağlamlaştırdılar. Önceki dost-
8. luk ve ihlası eşsiz bir muamele ile pekiştirip kuvvetlendirdiler. Güzellik ile
9. (senin) iyiliğin ittifak edip cihan(ı) aldı. Evet, ittifak olursa cihan almak kolaydır.
10. "Peygamber -selam Onun üzerine olsun- şöyle dedi: "Müminin rüyası, nübüvvetin kırk altı bölümünden biridir."⁷⁰³ Yani
11. güzel, salih (bir) düş ümmet arasında peygamberliğin kırk altı cüzünden bir cüz(dür);
12. yani hazret (?) -Allah'ın dua ve selamı Onun üzerine olsun- yirmi üç yıl peygamberlik yaptılar; bu yirmi üç
13. yılın altı ayında rüyalarında vahiy nazil oldu. Yirmi üç yıl, kırk altı kere altı aydır.
14. Eğer peygamberliğin devri geçmiş olsa bile kırk altı cüzden bir cüz'ü
15. ümmet devri arasında bakîdir. Bir zaman kadîm, alîm, hakîm iradenin (Allah'ın) yardımın-
16. dan bir talihli kimsenin alınına bağlılık rakamı çekilmiş olsa ve
17. ikbalinin yükselmesine "Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık."⁷⁰⁴ hazinesinden övülesi hil'at
18. ile süsler vermiş olsalar kalbinin aynasının parlak hamurunu (Allah'ın) yardımının cilası
19. ile saflaştırıp tahkik (araştırma) nuru ile aydınlatırlar. Ta ki, gaybın sırlarının gelini

⁷⁰³ Hadis'in tamamı şöyledir: "Ebû Hüreyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber Sav şöyle demiştir: Âhir zaman (Kıyamet) yaklaştığı vakit müminin rüyası hemen hemen hiç yanlış çıkmaz. Müminin rüyası, nübüvvetin kırk altı bölümünden biridir.(B7017 Buhârî, Ta'bir, 26; M5906-M5907 Müslim, Rüyâ, 6)" (Nevevî 2016: 222)

⁷⁰⁴ Ayetin tamamı şöyledir: "Ona dedik ki: "Ey Dâvûd! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık. İnsanlar arasında hak ile hüküm ver. Nefis arzusuna uyma, yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanlar için hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azap vardır."" Sâd 38/26.

22a

1. o zaman perde açıp yüz(ünü) göstereceğini ve gayb işlerinin perdecileri
2. vuku bulmadan önce (damadın yüzündeki örtü açılmadan önce) şuurunun bakışında örtü şüphesi ortaya çıksın ve gayb âleminin
3. pencerelerinden insani bir ruhun gelmekte olduğunun son
4. durumunu görüp haber alsın. Mübarek hadisin mazmunundan malum
5. olduğu gibi. Yûsuf-ı Sıddîk'ın -peygamberimiz (a.s.s)- kardeşlerinin
6. ve ana babalarının bağlılığından ve kardeşliklerinin fermanından ayet-i kerîme
7. ile haber vermişlerdir “Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yûsuf'a) saygı ile eğildiler.”⁷⁰⁵ ve yine
8. Hazret (s.a.s.) Mekke fethinden nice yıl önce haber vermişlerdir.
9. “Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı.”⁷⁰⁶ ayet-i kerimesinin mazmunu ile Hazreti Sahipkıran'a
10. sırrı malum oldu. Şu durumda: Zor bir iş ortaya çıkmıştı;
11. düşman askerinden çok (daha) az asker ile düşmanla karşılaşmış (ve) vuruşma
12. vâki olmuştu. Kuşluk vakti idi. Bu konuda düşünceye dalıp
13. çok gam (ve) keder ile oturur durumda (iken) düşünceler uyku getirip
14. gözleri yumuldu. Açık bir avaz ile bir bağırma sözü işitildi ki şad ol,
15. gam yeme ki Tanrım sizlere fetih ve zafer keramet kıldı.
16. Bu uykudan uyandığı zaman şöyle sordu: Hiç kimse konuştu mu? Hepsi hiç kimse konuşmadı, dediler.
17. Doğrulandı ki bu söz hâtiften ve gaipten kulağına gelmiştir. Bu
18. umuma ait ilahi lütuf bahçesinin müjdesinin esintisi yükselip gönül goncasının ağzına

⁷⁰⁵ Ayetin tamamı şöyledir: “Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yûsuf'a) saygı ile eğildiler. Yûsuf dedi ki: "Babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra; Rabbim beni zindandan çıkararak ve sizi çölden getirerek bana çok iyilikte bulundu. Şüphesiz Rabbim, dilediği şeyde nice incelikler sergileyendir. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”” Yûsuf 12/100.

⁷⁰⁶ Ayetin tamamı şöyledir: “Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtılmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi.” Fetih 48/27.

19. (bir) gülümseyiş getirdi. Hemen Emîr Hüseyin'in yanına gidip

22b

1. rüya hâlini anlatmaya başladı. Bu müjdenin işitilmesi ile tâbi, tabiata uygun ve
2. şeriat sahibine bağlı olan askerlerin gönülleri gonca gibi olmuştu (açılmıştı, ferahlamıştı). Sanki sabah rüzgârı ulaşır
3. açılış yaptı. Emîr Hüseyin ve Sahipkıran ordunun (ordu için gerekli) vazifelerini eda
4. ettikten (sonra) padişaha şükür ve övgüyü yerine getirip saadet binitine
5. binip askerleri hazırlayıp düzene sokarak Emîr Hüseyin sağ kanadını düzenleyip
6. zafer yüzlü tuğ ve bayrağı kaldırıp yürüdü; Emîr Sahipkıran
7. sol kanadını düzenleyip ejder yüzlü bayrağı havaya kaldırıp zafer şiarı
8. ile yürüdüler ve bu ayın ile saflar oluşturdular. Taş
9. Arıkı mevziinde olan düşmana (karşı) bu şekilde iki kol oluşturdular. Sol kolu Kara İlyas Hâce'ye
10. ve Emîr Hamid'e yaklaştırdılar. Sağ kolu Şekûr, Emîr Toktemür, Emîr Bikçek'e
11. verdiler. İki taraftan asker gönderip kin yüzünü birbirlerine
12. gösterdiler ve iki tarafın askerleri birbirlerine ulaşır kahramanların seslerinin bağırmaları çağırmaları ve
13. naraları gökyüzünü tuttu. O düşman askerinin
14. karavulları, gurur ve kinlerinin en yüksek derecesinden mürekkep mücadeleyi düşmanlık
15. meydanında hızlı atışlarla coşturup Sahipkıran tarafına
16. yöneldiler. Emîr, ateş saçan okları yaylara takıp kuvvetle çekip düşmanlarına
17. doğru (yaydan) kurtardılar. Asker de şahın muvafakatı ile sanki yıldızlar ordusu
18. gök çemberinin ayından (fırlamış gibi) ateş saçan temrenlerin alevlerini düşmana doğru yönelttiler.
19. Kin ateşinin şiddetinden rüzgâr gibi hızla gelen düşman askerinin

23a

1. yüzleri yağmur damlaları gibi toprağın merkezine doğru yöneldi.
2. Ceset yığınları oldular (meydan cesetlerle doldu). Bu cesetlerden ikisi meşhur idi ki savaş
3. günü her biri insan yiyen timsah ve fil avlayan aslan idi ve bunların varlığı, şahın
4. askerlerine kuvvet maddesi ve pazu kuvvetinin övünç mayası idi. Yaralı-
5. lardan Toktemür Bahâdur, Bikçek Mirza, Devletşah ve diğer iki şehzade(de) -ki her biri
6. askerin başbuğu ve sipahiler sığınağı idiler- cengâver ve bahadırlarda karar kalmayıp
7. bütün cesetler, hasta olmayanlar, düşkünler ve hakirler... iki tarafın askerleri tutuşup
8. karışıp birbirlerine girdiler. Bu cenk ve savaş havası savaşın düşman tarafını zerre(ler)
9. gibi bin göz ile kan ağlattı. Savaş deryası, savaş dalgaları, dalgaların çarpışması başladı.
10. Gaybdan gelen (bir) müjde ile Sahipkıran'a kapsamlı (bir) fetih sözü verilmiş oldu. Büyük seyyâr düşman
11. -ki sayısı çöl katrelerinden ve ağaç yapraklarından çoklukta
12. işaret verirdi- azıcık asker ile bölünmüş ve parçalanmış oldu. "Yardım ve zafer ancak (mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi) Allah katındadır."⁷⁰⁷
13. yani fetih ve zafer yüce Tanrı tarafındandır. İlyas Hâce, Emîr Bikçek, İskender
14. Oğlan, Emîr Hamid ve Emîr Yusuf Hâce tutulup esir oldular. Fakat
15. Türklerde olan vefalılık handa da vardı; yardım etti.
16. Askerlerden onu tutmuş olan birçok kişi onu tanımadı. Serdarlara haber gelince
17. hanı ve Bikçek'i ata bindirip gönderdiler. Diğerleri esirlik-
18. te kaldılar ve bu gece Sahipkıran geceleyin uyumadan tâ ırmağa kadar yolun başını
19. tutup seyyarları katlettiler. Emîr Cakü, Emîr Seyfeddin

23b

⁷⁰⁷ Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: "Allah, bunu size sırf bir müjde olsun ve kalpleriniz bununla yatışsın diye yaptı. Yardım ve zafer ancak mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah katındadır." Âl-i İmrân 3/126.

1. Sahipkiran'ın fermanı ile Semerkand'a yöneldiler ve bu büyük fetih yedi yüz yetmiş
2. beşe denk gelen sığır yılında vaki oldu. Mutluluğa ulaşmış olan Hazreti Sahipkiran'ın
3. yüce himmeti her işte öyle idi ki arzu ettiğini sonuna kadar getirmeden rahat etmezdi.
4. Emîr Hüseyin'in fikir vermesi ile Şir Behram'ı ileri gönderip düşman tarafına
5. revan oldular. Hocend Irmağı'ndan geçip İskenderiye Ovası'nda çadırlarını kurup
6. kondular. Kötü gözün (nazarın) defedilmesi için birkaç gün
7. talihin yüzüne yanak boyası çektiler. Göze hoş gelen her bir şeye
8. gözünün yarası zarar verdi. Hazreti Sahipkiran'a ve Emîr Hüseyin'e
9. -ki her biri bir yerdeydi- biraz hastalık arız oldu, (fakat) kısa zamanda
10. "Biz Kur'an'dan, mü'minler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz. Zalimlerin ise Kur'an, ancak (zararını) artırır."⁷⁰⁸ (ayetinin) şifa
11. evinden sağlığa dönmüş (kavuşmuş) oldu(lar). Olcay Terken Hanım saadet ve mutluluk
12. ile Gez yönünden teşrif eylediler. Zamanın Belkıs'ı geldi Süleyman'a
13. doğru. Emîr Sahipkiran geri dönmeyi tercih edip
14. Hocend Irmağı'ndan geçtiler. Av amacıyla saflar oluşturup yola revan oldular ve Emîr Hüseyin('e)
15. de Varak-ı Pülpül denilen yerde av için saf tutmak uygun oldu. İki
16. taraftan yol alıp Akar denilen yerde birkaç⁷⁰⁹ gün ömür(lerini)
17. işret üzre mutluluk ile geçirdiler. Ne zaman fırsat olsa vakti ganimet bil. Ve o
18. yerden saadet ve ikbal ile atlara binip Semerkand tarafına döndüler.
19. Ve onu Firdevs (cenneti) âdetli bir memleket bilip ve mutluluk ve şadlığın ayak bastığı yer ve memleket âdetli

24a

1. saltanat makamı (başkent) eylediler ve bu diyarın insanları ümit gözlerine

⁷⁰⁸ Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: "Biz Kur'an'dan, mü'minler için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz. Zalimlerin ise Kur'an, ancak zararını artırır." İsrâ, 17/82.

⁷⁰⁹ *neçend* için bk. Shaw *niçand* s. 195.

2. padişahın binitinin ayağının tozundan aydınlık aldılar. Zamanın olayları,
3. hata tekmelerinin darbelerinden irili ufaklı kırılıp dökülme hâlleri ortaya çıkarmış
4. idi. (Bu hâller, onun) iltifat ve okşama(sı)nın merhem ve ilacının ulaşmasıyla mum
5. parlaklığı aldı (düzeldi). “Allah’ın nimetlerine hamdolsun; şüphesiz hak makamına döner.”
6. ⁷¹⁰
7. Maveraünnehir ve kendisine tâbi ve bağlı olan bütün bölgeleriyle Türkistan ülkesi
8. Cette kavminin istila ve sultasından tamamıyla kurtulduğu zaman
9. yüksek dereceli büyük emîrlere ve ayanlar birbirlerine boyun
10. eğmezlerdi ve her kabilenin önderleri kendileri-
11. ne tâbi olanlara ve maiyetlerine güvenerek arkalarını
12. dayarlardı⁷¹¹. Allah’ın âdeti öyle caridir ki her çokluk
13. birlik yönünde olmazsa elbette fesat ile son bulur ve her memleket ki onun (o memleketin) bütün
14. halkı kendi yöneticisinin emir, yasak ve itaatini vacip ve gerekli say-
15. mazlar ve onun hüküm ve fermanından şu veya bu şekilde dışarı çıkarlarsa
16. o devletin durum ve vaziyetinin düzeni bozulur. Bu sebepten
- 17-18. Emîr Hüseyin ve Sahipkıran birbirleri ile Çağatay Han’ın neslinden birini han yapmak üzere anlaştilar ve bu işin
19. icrası için tarihin yedi yüz altmış beşinci yılında emîrlere

24b

1. toplayıp saltanat işleri ve memleket işlerinin yeterliliği için müzakere
2. başlattılar. Düşünce (ve) konuşmaları (sonunda) Kabil Şah
3. Oğlan’ı seçmeye karar verdiler. Sonra da şahlık hilatini ittifakla Kabil Şah’a

⁷¹⁰ Sayfa kenarına farklı bir kalemle “*Temür ve Hüseyin Han’ın Kabil Han’ı Moğul tahtına oturtması*” anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

⁷¹¹ *istiẖhâr* kelimesinin “dayamak” anlamı için bk. Kanar 2012: 168.

4. giydirip saltanat tahtına oturtular. Türk padişahlarının
5. âdetince kadeh(ler)i döndürdüler. Bütün başını kaldıran ve dünyayı çekenler
6. tutmuş / Kadeh dokuzuncu defa dönmüş. Emîr Haydar hapiste idi. Onu
7. Zindeçesm'e teslim edip o gece onun işini halledip hayat tahtından
8. tabutun tahtasına çektiler. Kişi haddinden dışarı adım atsa / Sonunda bir gün
9. başı gider. Bu ırmaklar eski günlerden (beri) Sahipkıran'a ait idi.
10. Padişahlara mahsus himmetleri ısrar etti ki misafirlerinin ikramlarını yerine
11. getirsinler ve misafirlik işreti için gerekli olan şeylere düzen versinler. Emîr Hüseyin'e
12. toy verip (onun) emîrleri için (öyle) bir tür (ziyafet sofrası) donattılar ki Venüs yıldızı (bu sofraya) bakarak
13. hasret sazı çalıp bu nağmeyi terennüm etti: Bu nasıl bir meclistir ki şarap kadehlerinden oluşan gül bahçesidir her kokusu /
14. Hızır, (şarap) kadehinin yudumunun arzusudur bu dedi / Nimet içinde yaşama gereçlerinin hazır nimeti / Herkese açık eğlence yerinin has meclisinin
15. tacıdır bu / Her zaman eğlenceyi artıran neşenin sazının nağmesi / Büyüklere has nimetlerin kadehinin dönüşüdür bu.
16. Emîr Hamid'in babası ile Sahipkıran'ın büyük babasının eskiden
17. (beri) tanışıklıkları sabit idi. Bu sebepten Emîr Hüseyin'den istekte
18. bulunup Emîr Hamid'in ve İskender Oğlan'ın kurtuluşu konusunda
19. konuştular. Emîr Hüseyin'in bütün ısrar ve düşüncesi bu nazmın anlamına

25a

1. dönüktü: Düşman (senin) eline düşse eğer elden ayırma / Hayret dişiyle pişmanlık parmağını ısırma.
2. Fakat (onun) şerefli hatırları için bu iltiması (dileği) kabul edip onların
3. kurtuluşuna izin verdi. Bununla birlikte bu, işlere fayda vermedi. (Onun)
4. takdir olunmuş (alnına yazılmış) eceli yaklaşmıştı. Emîr Hüseyin eski yurduna

5. hareket edip Salı Saray tarafına yöneldiği zaman Sahipkıran Emîr Davud ve Emîr Seyfeddin'e
6. emir verdi ki Emîr Hamid'i hapisten çıkarıp izâz ve ikram ile getirsinler. Emîr
7. Hamid, Îmîn'in elindeydi; bu iki emîri uzaktan görüp Îmîn
8. zannetti ki bunlar Emîr Hamid'i öldürmek için geliyorlar. Bir ayet-i Kerîme var:
9. "Çünkü zannın bir kısmı gûnahtır."⁷¹² Yani bazı şüpheler gûnahtır. O hâlde, Îmîn onlar-
10. dan önce ben öldüreyim diyerek gürz ile vurdu ve kılıç
11. ile de vurdu; Emîr Hamid şehit oldu. Emîr Hüseyin bu durumdan
12. haberdar olunca (şöyle) dedi: küçük nökerin işi büyükten daha iyidir ve elçiyi ızdırıp
13. ile gönderip İskender Oğlan'ı idam ettiler. Kışın Emîr Hüseyin
14. ve Sahipkıran her biri kendi yerlerinde karar kılıp dinlendiler.
15. Kış mevsimi Sahipkıran'ın saadet ve ikbali ile geçtikten sonra bahar rüzgârı,
16. lalelerin ve güllerin goncasını açıp yapraklar ve tüylerin sipahileri bahçelerin meydanına
17. asker çekti. Saba rüzgârı ırmağa asker getirdi / Savaş aletlerini savaşa hazırladı
18. Goncadan ve gülden temreni siper yapınca / Zırh şöyle demiş: Ok ve mızrak, sudan hor kaldı. Haber geldi ki
19. Cette ordusu bu tarafa doğru yürümeye heves edip geliyorlar. Hazreti Sahipkıran

25b

1. asker toplamak üzere himmet kemerini bağlayıp Emîr Hüseyin'i bu haberden haberdar ettiler.
2. Emîr Hüseyin ferman kıldı; Tabuga ve Zindeçesm ve Melik Bahâdur, bunlar
3. felekler ölçen çevik askerlerle Sahipkıran'a katıldılar. Birleşmiş olarak yönlerini düşman tarafına

⁷¹² Ayetin tamamı şöyledir: "Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı gûnahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir." Hucurât 49/12.

4. yöneltip Akar denilen yere ulaştılar. Orada atların ve binek hayvanlarının durumlarını düşünerek
5. birkaç gün durdular ve o yerden de göç edip
6. Seyhun Irmağı'ndan geçerek mola verdiler. Emîr Hüseyin ağır sipahiyi toplayıp arkadan
7. yola çıktı. Sepülip'e ulaştıkları zaman, düşman askerinin öncüleri
8. yaklaşmıştı. Hazreti Sahipkıran Sepülip'e yerleşip mola verdiler.
9. Bir kişi tedbir şartlarını yerine getirsin diye buyurdular. Emîr Hüseyin de bütün
10. askeri ile Seyhun'dan geçti ve o taraftan da düşman askeri gelerek Künbed-i Bâdâm
11. mevziine kondu. Emîr Hüseyin ve Sahipkıran o yerden ayrılıp yola koyuldular.
12. İki tarafın gözcüleri birbirlerini görünce; safları
13. düzenlemekle meşgul oldular. Emîr Hüseyin kahraman komutanlar ve
14. ünlü bahadırlar ile sağ kolu tuttular. Şevket sancağını gökyüzüne denk hâle getirdiler (yükselettiler) ve Hazreti
15. Sahipkıran zafer yüzlü sancağı yükseltip sol kolda şaşaa ışıkları
16. ile âlemi aydınlattılar ve her tarafa ok atıcı, mızrakçı
17. ve kılıççı kahramanları görevlendirip musallat ederek satranç saflarında(ki gibi)
18. düzenlediler. Kahramanlar her yandan düşman askerleri ile cenk ve muharebeye
19. tutuştular. Bununla birlikte Cette askeri sayıda fazla idiler. Fakat bu tarafın

26a

1. sipahilerinden büyük kırgın gördüler; ama işin yapısını hile ile düzenlediler;
2. -yada taşı âlemin yaratıcısının yaratışlarının acayip şeylerinden biridir- onu (yada taşını) vesile
3. kıldılar. Bulutlar kaderin pusu yerinden hava meydanına akın ettiler.
4. Gök gürlemesinin gürültüsü semanın nil renkli tâkına yükseldi. Şimşegin oku gök gürlemesinin yayından

5. her tarafa açıldı. Ok⁷¹³ yağmuru başladı. O günlerde âşıklar
6. gibi, bulutlar gözlerinden nice gözyaşı döktüler. Sanki
7. ikinci tufan oldu ve dört ayaklı binitleri savaş içinde çayırlara battılar. Kâh
8. karın derileri zeminin sırtı (yüzeyi) ile aynı seviyeye geldi, ok ve yay işten kaldılar (iş göremez hâle geldiler); kâh
9. kanatları (okların tüyleri) dökülüp temrenlerinin gagaları işten çıktı (çalışmaz oldu). Ve de
10. vasıtaları ve gereçleri öyle ağır oldu ki savaş silahlarını ne süvarileri hareket ettirebiliyor
11. ne de piyadeleri. Buna rağmen bu halleriyle bu tarafın kahramanları topluluktan
12. öne geçip ileri yürüdüler. Düşman askeri de kendi yerlerinde karar
13. alıp keçe örtmüş ve keçeleri başlarına çekip silah ve teçhizatlarını yağmurdan muhafaza
14. edip durmuşlardı. Bu asker onlara yetişip keçelerini başlarından
15. alıp dinlenmiş atları ve kuru silahları ile savaşa giriştiler. Hazreti
16. Sahipkıran Allah'ın yardımı ile soldan hamle ederek, sağdan Emîr Hamid'in
17. kardeşi hamle edip saflara kırgın verdiler. İlyas Hâce Han
18. bu hali görüp kaçmayı ganimet sayarak arkaya yöneldi; fakat zaman sağ
19. ayağını çekmiş idi. Düşman askerinin sol kolunun komutanları Katlı Şaravul,

26b

1. Hacı Bik idi. Bu taraf sağ kanadına galip gelip Tilençi ve Zindeçesm Bahâdur'u kovalayıp
2. harekete geçirip Emîr Hüseyin'in önüne getirerek buluşturdu. Bu askerler ayrılıp
3. yüzlerini arkaya döndürdüler. Şir Behram, kendisine tâbi olanlar ile sebat ayağını sağlamlaştırıp
4. kımıldamadan savaşla meşgul oldular ve yiğitliğin hakkını verdiler. Hacı Bik
5. de bu tarafın sağını (sağ kolunu) yine yerine yetiştirip ileri yürüdü. Ferhâd

⁷¹³ "Ok" anlamındaki kelime metinde *tîr* yerine *tîre* biçiminde yazılmıştır; ancak bağlama göre anlamın "ok" olduğu açıktır.

6. ve Bektemür bu durumu müşahede edip hayret içinde kaldılar ve o taraftan
7. Emîr Şemseddin kalabalık bir güruhla hızlı atıcılık yapıp şiddetli bir gayretle yiğit-
8. lik gösterdiler. Sahipkıran'a hamiyet (ve) kahramanlık ateşi şule gösterdi (alevlendi).
9. On yedi birlik halkı sürdüler. Bunların hamle kahramanlığının heybetlerinden (ateş)
10. onların karar ve huzurları harmanlarına düştü. Emîr Şemseddin, Sahip-
11. kıranın heybetlerinin korkusundan cüret dizginini geri çevirip bozguna uğrama âcizliğinin
12. yüzünü karar ve hezimet ile arkaya verdi. Ordu kıran şahın talihini görün /
13. Ondan sipahiye can ve ten ulaşmıştır. Hazreti Sahipkıran Taban Bahâdur'u Emîr
14. Hüseyin'e gönderdiler ki işin selameti şöyle görünüyor: Emîr öne gelecek; ittifakla
15. hepimiz hamle edeceğiz; düşmanın şevketli adamlarını zelzeleye vereceğiz ki
16. onlarda karşılık verme takati ve karşı olma kuvveti şimdi kalmadı; bir hamleye bağlı
17. kaldı (bir hamlelik işleri kaldı). Emîr Hüseyin'in talih ve ikbali Hazreti Sahipkıranın
18. ikbal ve talihinin kuvvetinden aşağıya düşmüş idi ve talihinin günü mihnet akşamına
19. dönmüş oldu. Ayet-i kerime'nin anlamına göre "Şüphesiz ki, bir kavim kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez."⁷¹⁴

27a

1. yani yüce Tanrı değişiklik ve zeval vermez hiçbir kavme ki -hatta değişiklik vermedikçe bir şe-
2. ye ki- onların öz nefislerinde vardır; yani onların huy, durum ve tavırları değişmedikçe
3. onlara bir bela inmez. Bu zaman(da) Emîr Hüseyin'in
4. durum ve yaratılışının kararı önceden yazılmış idi. Övülmeye değer ahlakı
5. gidip (yok olup) beğenilmeyen hareketler ondan (o sebepten) ortaya çıkmıştı.

⁷¹⁴ Ayetin tamamı şöyledir: "İnsanı önünden ve ardından takip eden melekler vardır. Allah'ın emriyle onu korurlar. Şüphesiz ki, bir kavim kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez. Allah, bir kavme kötülük diledi mi, artık o geri çevrilemez. Onlar için Allah'tan başka hiçbir yardımcı da yoktur." Ra'd 13/11.

6. Taban Bahâdur Emîr Hüseyin'e söz arz etmek için yaklaşınca Emîr Hüseyin
7. aşırı sefih ve alçak bir şekilde sövüp cevap verdi. Sahipkıran
8. da emîrlerden Melik ve Hemid'i gönderdi ki elbette elbette ileri gelmek gerek; tâ ki
9. fırsat kaybolmasın. Emîr Hüseyin yine işitip daha fazla söverek
10. kırbaç ile tamamen hakaret edip karşılık verdi ve şöyle söyledi: Ben kaçmış
11. olsam beni ileri gelin diyerek tutup düşmana verirdiniz. Melik ve Hemid nihayetsiz (çok)
12. eziyet çekmiş olarak dönüp Sahipkıran dizginine asıldı ki asla bu işte
13. gayret göstermek gerekli değildir. Bu kadar çalışmaya hacet yok. Sahipkıran bunla-
14. rın sözlerini kabul edip himmet dizginini çektiler. Sol kanat iki taraf-
15. tan harekete geçmişlerdi. Arkadan yöneldiler. Asker birbirlerinden
16. geçip iki tarafın sipahileri ulaşip attan inip karar
17. kıldılar ve bu gece Melik Hüseyin birkaç kere Sahipkıranı çağırarak için adam gönderdi.
18. Sahipkıran kabul etmediler. Ertesi gün sabah erkenden iki taraftan yine,
19. çok savaş görmüş kahramanlar birbirleri ile tutuşmak üzere kalktılar. Sonunda

27b

1. yenilgi, Cette ordusuna yüz gösterdi. Arkalarını dönüp kaçtılar. Bu tarafın sipahileri
2. arkadan kovalayıp gittiler. Bu zamanın işi sersemce (şaşırtıcı) idi.
3. Bu durumda iken sipahilerinden uzakta kalmış olan Emîr Şemseddin'in tuğu,
4. dönen ve kaçan güruhlar ile toplanıp ortaya çıktı. Bu taraftan, kaçanları
5. kovalamak için giden askerler ile yüz yüze geldiler. Bu kırgına uğramış sipahiler ansızın
6. hamle yaptılar. Zamanın ve zeminin zelzelesi ortaya çıktı. Bu velvelede pek çok halk yasa düştü-
7. ler. Düşmanlar âciz olarak pek çoğu öldürüldü. Kin kılıcını gönüllerinin
8. isteğine göre sürüp fetih ve zafer elde ettiler. Yaklaşık on bin kişi yok olmuştur.

9. “Allah'ın emri kesinleşmiş bir hükümdür.”⁷¹⁵ ve bu olay yedi yüz altmış altıncı yıla, yılan (yılına) uygun
10. düştü.⁷¹⁶
11. Moğul dillerinde İlyas Hâce Handan hiçbir
12. hikâye ve rivayet zikredilmemiştir ve malum değildir. Zafername'nin yazdığından şöyle
13. malum olur ki Tuğluk Temür Han'dan sonra hanlığın işi İlyas Hâce
14. Hana kararlaştırılmıştır. Hanlığının süresi babasından sonra, Çamur Savaşı ve Semerkand
15. tehlikesinden sonra idi. Moğullar, Tuğluk Temür Han'ın vefatından sonra nasıl
16. rivayet ediyorlarsa ilk fırsatta öylece açıklanacaktır. Büyük ihtimalle İlyas Hâce Hanın
17. vefatından sonra malum olmuştur -Allah bilir- ama Tuğluk Temür Han'ın vefatından sonraki olaylar Moğul dilinde şöyle zikredilmiştir: Tuğluk Temür Ha-
18. nın durumu yazılırken zikredilmiş olan Emîr Bulacı, beş birader idiler. Büyüğü
19. Emîr Tölek(dir) ki o da Tuğluk Temür Han'ın İslam'a (girişi bölümünde) zikredilmiş idi.

28a

1. İkincisi Emîr Bulacı. Üçüncüsü Emîr Şemseddin, onun zikri Zafernamede
2. Çamur Savaşı'nda zikredildi; burada da nakledilecektir. Dördüncüsü Emîr Kamereddin(dir) ki
3. onun durumu şimdi şerh edilecektir. Beşincisi Emîr Şeyh Devlet(tir) ki ondan hiç eser
4. yoktur. Emîr Tölek'ten sonra ulus bigilik makamı Emîr Bulacı'ya kararlaştırılmış
5. idi. Emîr Bulacı peyderpey ağabeyinin arkasından vefat
6. etti. Ulus bigilik makamını Emîr Bulacı'nın oğluna -ki Emîr Huday-

⁷¹⁵ Ayetin tamamı şöyledir: “Allah'ın, kendisine farz kıldığı şeyleri yerine getirmesi konusunda peygambere bir darlık yoktur. Daha önce gelip geçen peygamberler hakkında da Allah'ın kanunu böyledir. Allah'ın emri kesinleşmiş bir hükümdür.” Ahzâb 33/38.

⁷¹⁶ Sayfa kenarına farklı bir kalemle “*Hâce İlyas Han'ın ölümünden sonra Emîr Bulacı'nın oğlu Kamereddin'in hanlığı*” anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

7. daddur- ona verdiler. Emîr Kamereddin, hanın önünde diz çöküp (şöyle demişti):
8. Kardeşimin makamı bana layıktır, onun oğlu yedi yaşındadır; henüz bu işe
9. layık değildir. Tuğluk Temür Han onun cibilliyetinde vefanın izi yoktur diyerek (makamı)
10. yedi yaşındaki Emîr Hudaydad'a verdi. Emîr Kamereddin fazla yürekli, hiçbir
11. şeyden korkmayan (bir) kişi idi. O kadar meşhur idi ki onun
12. çizmesine yedi yaşındaki çocuk sığardı. Sonunda çok incinmiş
13. ve eziyet çekmiş oldu; ama hiç çare bulamadı; (içinde) kin sakladı. Ne zaman ki han vefat
14. etti, ondan sonra isyan edip asi ve düşman olmaya adım attı. Ama Zafername'nin
15. yazdığından öyle bilinmektedir ki İlyas Hâce Hanın vefatından sonra
16. isyan etti. Rivayet muhtelifdir. Hanlık henüz tamamıyla ayakta olmadan
17. Emîr Kamereddin'in kini ortaya çıktı. Moğullar arasında şöyle meşhur-
18. dur ki on sekiz hanzadeyi bir günde katletti. Hanlık adını kendisine
19. verdirip Kamereddin Han (diye) ad koydu. Moğulistan'ın işini gücünü halletti.

28b

1. Hanın bir oğlu, sütte kalmış idi. Onu Emîr Hudaydad'ın
2. annesiyle anlaşarak -ki Mir Ağa (diye) adlandırıldılar- sakladılar.
3. Onu istemek için Emîr Kamereddin birkaç defa adam gönderdi. Her defasında bir şekilde
4. gizli tuttular; öyle ki Emîr Kamereddin'in casusları bulamadılar.
5. Emîr Kamereddin Moğulistan'da hanlık işlerini yürütmek için
6. çok gayret gösteriyordu. Muhalefet ettikleri için emîrler çeşitli
7. şehirlere dağılıp gitti. Bu işler arasında Emîr Temür
8. art arda Moğulistan'a asker gönderip, Emîr Kamereddin'in işini tamamlayamadı;
9. ama Emîr Hudaydad, Hızır Hâce Hanı Kâşgar'dan
10. Famin Dağları'na gönderip Kâşgar ve Bedahşan arasındaki

11. dağlar içinde gizlendi. Afetten emin oldu.
12. Bu olaylar ilk fırsatta Şerh edilecektir.
13. Zikredildiği gibi Emîr
14. Kamereddin saltanat işinde çaba ve gayret gösteriyordu.
15. Emîrlerden muhalefet etmeye imkânı olan kim varsa onlar
16. hakkında gayret gösterir, (işlerini) görürdü. Bu sebepten Kmze
17. ve zbek Temür -ki komutan idiler- Emîr Temür'e
18. ulaştılar ve Emîr Temür'e de muhalefet gösterdiler. Emîr Temür
19. asker çekip kendi vilayetinden dışarı çıkmadan Emîr Behram

29a

1. Calayır, Hıtay Bahâdur ve Şeyh Ali Bahâdur'u gönderip bunlar (da) ta Almatı sınırına kadar gidip AyiŐe
2. Hatun Irmağı'nın kenarına (gelince) ittifak hâlinde, Ekrâyt halkları ile savaş oldu. Savaştan sonra barış
3. yapıp döndüler. Emîr Temür'n karşısına geldikleri zaman bu barışa razı
4. olmayıp kendisi Moğulistan'a yöneldi. Bu olay Zafername'de Şöyle anlatılır:
5. "Şüphesiz Allah himmeti yüce olanları sever." yani "yüce Tanrı himmetin
6. yüksek olanlarını dost edinir ve himmetin alçak olanlarını (da) düşman kabul eder" hadisinin mazmununa göre Emîr Sahipkiran'ın
7. her işinde (bu hadis) kendini gösterirdi. Onun yüce himmeti öyle idi ki o işin
8. tamamlanması ve sonuçlanması konusunda baŐkasına kanaat etmez idi. Emîrlere, yumuşak bir Şekilde
9. muhaliflerle muharebe ve taarruz ederlerse (onları) ayıplar
10. idi. Çaresiz o tarafa yürüyüş başladı ve her tarafa, asker toplamak için
11. hükümdar fermanı çıkardı. Zafer âdetli (zafere alışkın) ordu her taraftan harekete geçti.

12-13. Zafer sancağı Sayram'dan geçince, doğrudan doğruya Sahipkıran'ın kendisi o tarafa yönelir; bunun üzerine düşman ve muhalifler kaçıp bir kenarda kaldılar.

14. Mutluluğa ulaşmış olan Hazreti Sahipkıran, çevik ordu(su) ile ta Sekiz Yıgaç mevkiine kadar

15. gidip pek çok esir ve sayısız ganimet ele geçirip döndüler.

16. Adun Küri denilen yerde Emîr Musa ve Zindeçesm, lütuf güzelliği ve

17. sevgi cömertliğinin rahmetine rağmen -ki Sahipkıran onlar hakkında defalarca

18. (denemede) bulunmuştu (onları defalarca denemişti)- (öyle) görünüp hile ve hainlik etmek üzere

19. ham düşünceli hayal(lere) ve gayrete kapıldılar. Hızr-ı Yesûrî'nin oğlu

29b

1. Ebu İshak o konuda meşveret edip anlaşma yaptılar, yeminleştiler.

2. Kasr-ı Asman mevziine ulaştıkları zaman Sahipkıran'ı avdayken hile

3. ile tutacaklardı. Bu ham hayallerine, akıl ve düşünce maskaralaşıp tebessüm ederler

4. ve Hanzade ve Ebulmeâni Tirmizî ve Şeyh Ebulleys Semerkandî daha önce

5. Sahipkıran'a muhalefet düzenleyip yemin etmişlerdi; bunlar ile ittifak

6. ettiler. Bazı sır bilenler, bu işi, durumun şeklini arz kalemiyle Sahipkıran'ın

7. aydınlık yüreğinin safhasına nakşetti. Kaderin fermanı ile bunlar(ı) (sorgu için) hazır kılmaya hüküm

8. çıkarıldı. Hepsini hitap (sorgulama) makamında dize getirip (diz çöktürüp) sorguya çektiler. Bunların isyan

9. ve haydutlukları, hile ve kusurları sabit oldu. Yüce hatun Melike Hanım Emîr Musa'nın

10. kız kardeşi idi. Namus perdesinin sakındırmasıyla ondan bir oğul dünyaya gelmişti.

11. Sahipkıran ona (Emîr Musa'ya) şöyle söyledi: Her ne kadar senden büyük günah zuhura gelmişse de

12. bizimle senin aramızda akrabalık bağı vardır; affettim

13. ve intikamdan vazgeçtim. Hanzade'ye de şöyle söyledi: Ehli beyt seyitliğinin silsilesine nispet,
14. ey hazret, (s.a.s.) size sabittir (siz o silsileden geliyorsunuz); (bu sebeple) hiçbir şekilde (sizi öldürmeyi) reva görmem.
15. (Ancak) ihanet tozu sizin de rüzgârınıza oturmuş. Siz böyle ham hayal olan
16. saltanat ve reislik tamahkârlığından vazgeçmiyorsunuz. Yapılması gereken şudur: Bu vilayetten dışarı
17. çıkacaksınız (sürüleceksiniz). Şeyh Ebulleys'i de Hicaz seferine emretti. Hızır-ı Yesûrî'nin oğlu, Emîr
18. Seyfeddin'in karısının erkek kardeşi idi. O şefaet edip bu hadiseden
19. kurtuldu; isyan suçunun izleri şahın merhametinin saf suyu ile yıkandı.

30a

1. Ve uyulması gereken ferman çıkarıldı; buna göre Zinde-çeşm'i bağlayarak Semerkand'a iletiler
2. ve hapishane zindanı içinde hapsedtiler. Küreyi kuşatan aklın dürbününün gözüne kapalı
3. değildir ki düşman huyu(ndaki) yılanı katır denginin içine saklamak ve onu dost kabul etmek afiyet (güvenlik)
- 4-5. düşüncesi hesabının dışındadır. Hazreti Sahipkıran, sonsuzluğa ulaşan saltanat tahtı olan asıl karargâha dönüp indiler. Şuburgan'ın hükûmetini
6. ve Zinde-çeşm'in makamını Akbuga oğlu Bayan Temür'e verdiler.
7. Tarih yedi yüz yetmiş altı
8. Şaban ayının başı, Perşembe günü Hazreti Sahipkıran zafer âdetli ordusunu toplayıp
9. Tanrının yardımını ile Cette tarafına yöneldiler ki (orası) Moğulistan'dan ibarettir.
10. Katagan Kalesi'nde konakladıkları zaman güneş, havanın soğukluğundan
11. yekpare bulutun ta cübbesinin arasına başını sarmış idi ve
12. mübarek şahın ırmağa benzer elinden cevher ve gümüş saçmayı bulutlar

13. öğrenmişti; daima yağmur ve kar yağıyordu. Yine pamuk içinde tane gizli kalmış / Sanki dağlar saklanmış /
14. Kar altında gizlenmiş. Soğuğun şiddeti (öyle) bir derecededir ki beden kuvvetleri ve görünen duyular (beş duyu) işten
15. kalmıştır (çalışamaz olmuştur). Ne elde tutma ne de ayakta yürüme (gücü) kaldı. Hepsine hayvanları korumakta
16. âcizlik ve şaşkınlık (geldi). Tatlı canları tehlikenin kenarına ulaştı ve pek çoğu
17. da bu defa helâk oldu; hayvanları da yok oldu. Hazreti Sahipkıran
18. merhamet ve şefkat gösterip bu yerden geri dönüp iki ay süreyle Semerkand'da
19. kaldılar. Soğuğun şiddeti biraz aşağı düşmüştü. Yine Şevval'in başı

30b

1. Pazartesi günü -(ki) o tavşan yılına denk düşer- zafer âdetli orduyu talim ettirip
2. Cette tarafına yönelip gittiler. Emîrzade Cihangir'i akıncı olarak ileri gönderdiler.
3. Şeyh Muhammed Sulduz, Behram Calayır oğlu Adil Şah ki babası öldükten sonra
4. Calayır'ın idaresi ona verilmiş idi; bunları şehzadenin hizmetinde
5. gönderdi. Sayram'dan geçip Carun denilen mevziye ulaştıkları zaman
6. Cette'den bir kişiyi Sahipkıran'a gönderdiler ve Kamereddin'in hâl ve durumunu
7. sordular. (Onun) kabilesi Duğlat idi. Haber verdiler ki Kamereddin ordusunu toplama
8. yıp Kökdöbe denen yerde Hacı Bik'in bekleyişindeydi (onu bekliyordu) ve sizlerin
9. (kendisine) yöneldiğinizden haberdar değildir. Ferman oldu ki akıncılar durmaksızın yürüsünler,
10. bizler de zahmetli (bir) sürat ile arkadan yürüyelim. Kamereddin
11. dünyaya tesir eden (yer titreten) bu ordunun rüzgâr gibi gelişinden haberdar olduğu zaman durmaya imkân bulamadan sağlam (bir) kurganı -ki
12. ona Ra'sh adını verirler- sığınak edildi. O üç deredir, çok sağlam(dır) ve orada üç ırmak
13. akar. Kamereddin sipahileri ile iki dereden geçip üçüncü derede konakla-

14. dılar ve yollarını sağlam ve muhkem hâle getirdiler. Şehzade Cihangir
15. düşman bağlayan ve memleketler fetheden orduyu saflar hâlinde düzenleyip onun üzerine gelerek
16. nekkarenin, davulun gürleyen sesinin tantanasını feleğin tasına (gök kubbe) çıkardı ve bahadırlar ileri yürüdüler. Can
17. avlayan kartala benzer okları yayın yuvasından uçurdular. Ondan
18. sonra darbe yiyen can(ı ?), mızrak ile düşmanların kalplerine yerleştirdiler.
19. Onların karşısına indiler. Kamereddin'in sipahilerine, bu okların

31a

1. heybeti kalplerine oturuyordu (içlerine oturuyordu). Gece olduğu zaman, hepsi kaçmaya yöneldiler. O kadar ki
2. sabah vakti Cette askerinden hiç kimse orada kalmadı. Bahadırlar zafer ve fetih ile arkadan
3. yürüyerek o dinsiz askerlerden pek çoğunu katlettiler. Hükümdar
4. zafer sancağını yükselttiği zaman, Hazreti Sahipkıran geri kalan asker ile yetiştii.
5. Emîr Seyyid Davud'u, Hüseyin'i ve Uç Kara Bahâdur'u düşmanın arkasından gönderdiler
6. ve onlar şahın fermanı gereğince suyun aşağı yanı boyunca gittiler. Hüseyin suda
7. boğularak hayatının şulesi söndü. Düşmana yetiştikleri zaman, onları yağmalayıp mal
8. (ve) hayvanlarını aldılar ve Hezâreler -ki tabi olmuş idiler- onları Semerkand'a
9. gönderdiler. Hazreti Sahipkıran muhalifler hakkında ta Paytak mevziine kadar
10. ferman kıldı. Cihangir Emîrzade'yi zaferin sığınağı olan sipahilerden bir bölük
11. ile gönderdi ki Kamereddin'i arasınlar, onun def edilmesinde gayret etsinler ve onu ele geçirsinler.
12. Şehzade, askerler ile ferman gereğince gitti ve Cette Hezârelerini -ki Uç
13. mevziinde yer tutmuşlardı- yağma ettiler ve Kamereddin'i dağlarda bulup
14. üzerine yürüdüler ve halklarını kovup çıkararak bütün menzillerini yağmaladılar
15. Bu arada Emîr Şemseddin'in hatunu Tuman Ağa'nın kızı Dilişad Ağa'yı tutup

16. aldılar. Şehzade adam göndererek bu haberi Hazreti Sahipkıran'a
17. ulaştırdı. O hazret de elli beş gün o makamda konaklamayı tercih
18. etmişti. Bu sevinç bahşeden haber yüce kulağa ulaşınca o yerden göç edip Kara Kasmak
19. üzerine çıktılar. Cihangir Emîrzade fetih ve zafer ile dönüp ayak öpme şerefi

31b

1. ile şereflenerek pek çok ganimet, esir, at ve koyun(ları)
- 2-3. önden getirip Dilşad Ağa'yı, civan talihli Hazreti Civanmerd'in döşeğini öpme talihi ile gönüllerini şad eyledi. Herkesin sahipkıranı şad olur(sa) /
4. Cariyesi yüz bin defa şad olur. Küçük başlı⁷¹⁷ olmasına rağmen Hazreti Sahipkıranın
5. nın ikbal tacından o derece büyük bir iş o şehzade eliyle geldi.
6. Hazreti Sahipkıran o yerden göç etmeyi tercih edip Atbaşı'na
7. gelerek mola verdiler ve oradan Arpayazı'ya geçtiler. Nice gün
8. mutluluk eğlenceleriyle (orada) durdular. Hezâre emîri olan Mübarek Şah Bekrit,
9. Hazret'in eski heveslerinden toy âdetlerini öne
10. çıkarıp çeşitli beğenilen hizmetlerle yakınlık gösterdi.
11. Kul çok sağlam kemer bağlamış / Mutluluk fermanını veren dergâha. Ve
12. padişahlara mahsus şefkat, bu seferde serdar olmuş olan İl Salar Oğlan (ve) Hüseyin'in
13. tavlasını (atlarını) Emîr Hudaydad'a ihsan etti.
- 14.⁷¹⁸
15. "Yüce Allah (şöyle) söyledi:" "size helâl olan (başka) kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikahlayın."⁷¹⁹
16. Yani Yüce Tanrı demiştir ki: Sonra o bir şeyi nikâh kılınız ki temiz

⁷¹⁷ Kelime tek nokta ile yazılmıştır, *yaşlığ* "yaşlı" olması da mümkündür.

⁷¹⁸ Sayfa kenarına farklı bir kalemle "*Timur'un evlenmesi*" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

⁷¹⁹ Parantez içindeki kısım Diyanet Kur'an-ı Kerim mealinde bulunmaktadır. Ayetin tamamı şöyledir: "Eğer, (velisi olduğunuz) yetim kızlar (ile evlenip onlar) hakkında adaletsizlik etmekten korkarsanız, (onları değil), size helâl olan (başka) kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikahlayın. Eğer (o kadınlar arasında da) adaletli davranmayacağınızdan korkarsanız o taktirde bir tane alın veya sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için daha uygundur." Nisâ 4/3.

17. ve namusludur, kendinize, hatunlardan iki ikiyi, üç üçü,
18. dört dördü. Ne zaman ki ilahi rahmetin ihsanının genişliği,
19. birden fazla nikâhın caizliğini ve hatunları bir nikâhta toplamayı emir kipi ile

32a

1. inayet etmiştir; (o zaman bu), civan bahtlı Sahipkiran'a delil menzili ve gönlü kuşatan sahra (olmuş);
2. "Evleniniz çoğalınız!"⁷²⁰ emrine semereli ferman olmanın sebebini ve himmetinin emniyetini sağlam tutmuş
3. ve rağbetinin hüma kuşu Dilşad Ağa'nın talihinin küçük dalına mutluluk gölgesi salmıştır.
4. Dergâhın kulları (hizmetkârları) toy gereçleri ve düğün töreni(ni) düzenlemek üzere teşebbüse geçtiler.
5. Süs vermiş bir düğüne toy / Ney, berbat (kopuz), rebab ve meşkten koku / (Öyle) parlak güzellik (ki)
6. mehtap ve güneş / Gıpta ederek (ona) baktılar / Onun yüzünün talihi (doğuşu), kulun ikbalidir /
7. Canlı olan herkes ona bakar / Cihan arayan bir padişah ki atalar âdeti gereğince / Peri çehreli (güzeli) kendine eş kıldı / Zamane,
8. armağan sevincinin dilini mübarek rüzgârına açmış ve felek (de) saçî âdeti için eteğini çiçekler ve
9. cevherlerle doldurmuştur. Gökyüzü ta mübarek meclisin içinde cevher saçıcılık yapar ve / Saçmak için cevherle dolu kadeh tutar.
10. Havas ve avamın dostları ve mutlu insanları, eğlence nidaları yükseltirler; mutluluk ve eğlence vasıtalarından ümit edilecek ne varsa hepsi
11. hayallerinin denizine sığar. Gönüllerinin muradına göre (canlarının istediği her şeyi) hazır ederler, (onlar da) her tarafa koşuşturup bakmak

12. isterlerdi. Gülsuyundan bir afetin uysal rüzgârı, (onun) genç dalının taze baharı, göztaşı kadehini
13. erguvan (renkli) şarapla doldurarak ele koyup kadeh tutar idi. Her tarafta kulak, huzur
14. bulduğu (sesi) işitirdi. Yahudiler arasında (başka) Yusuf yüzlü yoktur (ki) / Şarabın tadını şarabın zehrine dökmüş olsun.
15. Eğlencenin kanunu ile nağmeler ses verip bu nağmenin sevinci, ses ve sedasını
16. zühre yıldızının sarayının eğlence meclisine salmıştır. Bütün sahipkiran(lar) şâd olur, / Gönül hoş, devlet
17. mamur olur. Ondan sonra bu yerden ayrılıp Davan'dan geçmek emrini verdi
18. ve Özkend'i hükümdarlık menziline karargâhı yaptılar. Yüce beşik Kutluğ Terken, maiyyet ve nökerler
19. ile emîrler Semerkand'a doğru yöneldiler. O yerde, güzelce el öptüler.

32b

1. Zamanın tebrikleşme âdetine göre tebrik ve saçıya adım attılar. Toy ve eğlenceyle meşgul oldular.
2. Özkend'den yola çıkıp Hocend'e ulaştılar. Behram Calayır'ın oğlu Âdil Şah
3. hizmetkârlık kemerini bağlayarak Hazreti Sahipkiran'a toy verdiler. Güzel atlar
4. çektiler. Görünüşte övgüye değer hizmetler yerine getirdi, ama gönül başka renkte olup arzuladı ki
5. toy esnasında hainlik düşünsün. Dilini tutması Hazreti Sahipkiran'a her durumda
6. bekçilik ederdi. Devlet ilhamı ile izlerinden, alametlerinden ve durumlarından
7. o meclisteki gizli hileyi anladı. Bu hile düşünenlerin hareket ve duruş-
8. larından içlerindeki kötülüklerini idrak etti. Derhal meclisten ayrılıp sual
9. olundu ve o yere (tekrar) dönüp geldi. O zamanda Sahipkiran Kamereddin tarafına
10. yönelmişti. Şeyh Muhammed Bin Sulduz, Adil Şah Calayır ve Terkin Arlat
11. eğer fırsat bulurlarsa Hazreti Sahipkiran'ı tutmak üzere sözleşmişlerdi.
12. Tanrının koruduğu insana dünya belası nasıl ulaşır? / İşi hep güzel baht ve talih(tir);

13. hasetlik eden gam ve keder ile gider. (Dolayısıyla) zorunlu olarak, o ezel saadetinin hazreti, ezeli olanın (Tanrı'nın) teyidi ile saltanat tahtının
14. karargâhına selamet ve saadet ile döndü ve ordunun dönmesi için izin
15. buyurdu. Karşı'ya iki menzil yakınlıkta olan Zencir-Saray'a, batı yönüne ferman kılıp
16. orada kışlak yaptı. Bu kış mevsiminde Âdil Şah yürüyüp âlemin sığınağının (hükümdarın)
17. dergâhına geldi. "İşte böylece günahlarını itiraf ederler."⁷²¹ (ayetin) içeriği gereğince günahlarını ikrar edip yapmış oldukları bozguncu iş ve
18. batıl düşünceyi kendi dilleri ile Sahipkıran'a arz ettiler. Hazreti
19. Sahipkıran bu duruma vâkıf olup tedbir düşüncesiyle onu işitmemiş

33a

1. göründü. Baştan ayağa padişahlara mahsus bir tarzda Âdil Şah'ı yüceltti. Kış
2. sona ulaştığı zaman Yusuf'un güneşi Yunus'a benzer "Böylece, (Yûnus kendini kınayıp dururken) balık onu yuttu."⁷²² mazmununa göre
3. hâl aldı; yani güneş balık burcuna gelmişti. Cihanın itaat ettiği ferman
4. ulaşınca Merih'e düşman olan gezegenler Harezm'e yürüyüş cengine azmetti. Hilafetin
5. sığınağı olan dergâha toplansınlar diye bütün noyanlar ve emîrlere ordularıyla etraf-
6. tan yönelip geldiler. Hazreti Sahipkıran Şeyh Muhammed Sulduz'u tutmak ve günahlarını sormak için
7. ferman kıldı. Teftişler sonunda günahı aydınlanıp bahtının günü karanlık ve
8. ömür ipi ince oldu. Mîrî Melik Sulduz'un biraderi -ki onun karşılığı idi ve adaletsizlik kılıcı
9. ile onu bu (Şeyh Muhammed Sulduz) helak etmiş idi- bunu onun kisasına verdi; ecel şerbetini o

⁷²¹ Ayetin tamamı şöyledir: "İşte böylece günahlarını itiraf ederler. Artık alevli ateştekiler Allah'ın rahmetinden uzak olsun!" Mülk 67/11.

⁷²² Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: "Böylece, Yûnus kendini kınayıp dururken balık onu yuttu." Sâffât 37/142.

10. tattırdı. Nimete küfreden kötü cezaya layıktır. Sulduz kabilesinin emîrler(i)
11. yani inzibat ve düzeni (işlerini) Aktemür Bahâdur'a verdi.
- 12-13. ⁷²³
14. O bahar mevsiminde tarih yedi yüz yetmiş yedi idi. Şu yıla uygun geldi:
15. Tabiatın sultanının fermanı ile otların sipahileri her taraftan harekete geçtiler ve çiçeklerin serdarı da şehir,
16. hisar, bahçe ve ağaçları muhafaza etmek üzere belirlenip sağlığın taze yüzü
17. ile bozkıra yöneldiler. Hazreti Sahipkıran talih ve ikbalin
18. iyi tedbir düşüncesiyle akıbeti düşünerek Harezmi'e gitmeye karar verdi ve
19. kahraman emîrlerden ayırıp Emîr Akbuga'yı Semerkand'ın muhafazası için beklettiler (görevlendirdi)

33b

1. ve Emîr Saburganî, Âdil Şah Calayır, Hıta Bahâdur ve İlçi Buga'yı ve yine
2. Hezâre emîrlerini otuz bin kişi ile Cete tarafına, Moğulistan'a ferman kıldı. Kamereddin'i
3. aramak için çok çaba ve gayret gösterip nerede bulurlarsa (onu) yok etsinler.
4. Rabb'in teminatının muhafazası olan zafer ilkeli sancak Harezmi'e yöneldi. Ne zaman ki Ceyhun
5. Irmağı'nın kenarına, Sebbâyen mevziine gökleri aşan tuğun saçakları⁷²⁴ ulaşmış ve
6. dördüncü gökteki güneş (onu) kıskanmış idi (o zaman) (Terken)⁷²⁵ Arlat kendi asker(ler)inin bütünü ile suyun o
7. tarafından padişahın ordusuna yönelmiş idi. Ömrün sırası sona
8. ulaşmış yanlıs düşünce ve batıl fikir ile Gez tarafına giderek kendi yurduna
9. kaçtı. Hazreti Sahipkıran Folad'ı (Polat'ı) cemaati ile arkadan gönderdiler. Onlar gece

⁷²³ Sayfa kenarına farklı bir kalemle "Temür'ün Harezmi'e yönelmesi ve Semerkand şehrini Moğulların kuşattığını duyduktan sonra geri dönmesi" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

⁷²⁴ *şıkka* kelimesinin "şerit" anlamı için bk. Redhouse 1987: 1130 (2. anlam).

⁷²⁵ Krş. *Türkan Arlat* Elias-Ross 1895: 44; *Türkan Arlat* Yezdi 2013: 112.

10. gündüz kovalayıp Faryab Irmağı'nın kıyısında (ona) ulaştılar. Terken ve erkek kardeşi Turmuş, kendilerine tâbi olanları
11. ile su kenarını alıp savaşa meşgul oldular. Şaha düşman olmuş bir yiğit /
12. Sanki paydır eşek, erkek aslana / Aslanların savaş narası attığı yerde / Tilkinin narası çengde (sazda) bir cür'adır.
13. Onlara kırgın düşüp, dağılıp kaçtıkları zaman zafer izli ordu
14. da onların arkasından gitti. Folad (Polat) Terken'e ulaşınca, Terken'in atı yorulmuş
15. idi, attan inerek Folad'ın atını ok ile vurdu ve ayrıca kılıç salladı. Tolga-
16. sından çekip başına hiç tehlike ulaşmadı. Folad dönüp sürat ile tutuşup
17. güreştiler. Folad sıkıca tutarak⁷²⁶ Terken'i yere çaldı, başını vücudundan
18. ayırdı. Turmuş (adlı) kardeşini kovalayarak onu da ele geçirip başını vücudundan
19. ayırdı. Bu iki başı alarak saltanat tahtının ayağına ulaştırdılar. Sahip-

34a

1. kıran emîrlerin cemaatini Cette tarafına Moğulistan'a göndermiş idiler. Sabuga
2. ve Âdil Şah vilayeti boş buldular ve yanlış düşünüp Hıtay Bahâdur
3. ile İlçi Buga'yı tuttular. Hazreti Sahipkıran'ın Endican'a, Darülfâlık'a koymuş olduğu Hemidî de
4. onlara uydu. Bunlar kendi halk(lar)ını, Calayır ve Kıpçak'ı toplayarak
5. Semerkand'a doğru gittiler. Şehri kuşatmaya başladılar. O şehrin
6. sahipleri göz diken ve ciğer yakan oklarla bırakmadılar ki (müsaade etmediler ki)
7. onlar şehrin çevresine yakınlaştılar. Hâkim (şehrin yöneticisi) olan Emîr Akbuga olayı yazılı olarak arz etti.
8. Saltanat otağı Kât'tan geçip Has'a gelince bu haber
9. yüce kulağa (padişahın kulağına) ulaştı. Oradan geri dönüp Cihangir Emîrzade'ye çapavul (öncülük) görevini verip ileri

⁷²⁶ *ikbâl*'in bu anlamı için bk. Kanar 2012: 257.

10. hareket ettiler. Kendileri ta (sefer) koluna kadar arkadan yürüdüler. Buhara'ya
11. ulaştıkları zaman ordu düzenleyerek oradan inip Melik Kalesi'ne otağ diktiler.
12. Şehzade Kermine mevziinde düşmanlara ulaşp iki yönden saflar çekip
13. savaş başladı. Cihangir Emîrzade (Allah'ın) yardım edici ve nimet verici medediyle düşmana galip
14. geldiler ve onlar da kaçarak Deşt-i Kıpçak'a gidip Urus Hana sığınarak ona hizmet eder
15. oldular. Hazreti Sahipkıran muzaffer ve mutlu bir şekilde
16. saltanatın bulunduğu tahta saadetle indiler. Calayır uluslarını emîrlere
17. paylaştırıp ayırdılar ve dağıttılar. Ömer Şeyh Emîrzade'yi
18. Endican yönetimine gönderdi. Âdil Şah, Saburga, Urus Han hizmetinde
19. kaldı. Sonunda şer ve fesat damarları harekete geçti.

34b

1. Urus Han yaylağa gitmiş olduğu zaman kaçmağa karar verdi. Vefasızlık kınından
2. özür hilesinin kılıcını çekti. Hanın uç beği vardı; onunla savaştılar.
3. Onu katledip oradan kaçarak Cette ulusu ile Kamereddin'in karşısına gittiler.
4. ve onu fitne fesatlara rehber kıldılar. Kötülerden her zaman kötülük çıkar / fesat, kavga ve kötülüğün
5. zamanı yok(tur).⁷²⁷
- 6.
7. Saburga ve Âdil Şah Kamereddin'e katıldıklarında o, her zaman kin ateşi
8. gönlünde olduğu için fesadın rüzgârı ile acele ediyordu. Kamereddin
9. asker çekip Endican vilayetine gitti ve Kazak Hezâresi
10. Ömer Şeyh Emîrzadeden yüz çevirerek ona katıldılar. Şehzade dağda
11. kısılıp Semen adlı bir kişiyi Hazreti Sahipkıran'ın huzurlarına

⁷²⁷ Sayfa kenarına farklı bir kalemle "Moğulistan'da Timur'un Kamereddin'e tekrar galip gelmesi" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

12. göndererek durumunu arz etti. Bu haberden o hazrette
13. gazap ateşi kıvılcım saçtı. Derhal o tarafa yürüyüp
14. çok acele ile Atbaşı mevziinden boyların evlerini geçirip kendisi (de) dört bin
15. süvari ile pusu yerinde hazır vaziyette durdu. Ulaştığı mevzide Kamerreddi-
16. n'in pusu(sun)dan haberi yok idi. Emîrleri bütün askerleriyle düşmanın
17. arkasından yürüttü ve namlı olanlardan beş bin sipahi
18. cem (ettiler) ve Emîr Müeyyed, Hıtay Bahâdur ve Şeyh Ali Bahâdur
19. Akbuga (bunlara) serdar oldular. Hıtay Bahâdur, Şeyh Ali Bahâdur düşmanlara ulaşarak konuşuyorlardı.

35a

1. Hikâye uzadı. Bahadırılık ve pehlivanlığın gazap alevi parladı.
2. Onlar da var gücüyle kaçan düşmanı çevirdiler ve diğerleri de uygun
3. buldular. Böyle olunca Hazreti Sahipkıran ile iki yüz kişiden fazla
4. kalmadı. Bu durumda Kamerreddin fırsatı ganimet bilip dört bin kindar süvari ve
5. kılıç çalanla pusu yerinden çıkarak baskın yaptı. Sağlam kılıcı pervasızca çekip nefret(le)
6. Hazreti Sahipkıran'a indirdi. O Hazrete doğruluğu sabit olmuş uzun ömürlü talihin ilhamı (olan)
7. "Allah'ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır."⁷²⁸ (ayeti) Allah'ın izniyle can kulağına ulaşır hiçbir şekilde
8. ızdırap kuruntusu mübarek gönlüne yol bulmadı. Diğer adamlarını hareket
9. ettirerek maneviyatlarını yükseltiyordu: Kutlu zafer (ne) devletin ve kapının (devlet kapısı) bahşişinden-
10. dir, ne de askerin ve teçhizatın çokluğundan. Mert olmak gerek. Eğer biraz

⁷²⁸ Ayetin tamamı şöyledir: "Tâlût ordu ile hareket edince, "Şüphesiz Allah sizi bir ırmakla imtihan edecektir. Kim ondan içerse benden değildir. Kim onu tatmazsa işte o bendendir. Ancak eliyle bir avuç alan başka." dedi. İçlerinden pek azı hariç, hepsi ırmaktan içtiler. Tâlût ve onunla beraber iman edenler ırmağı geçince, (geride kalanlar) "Bugün bizim Câlût'a ve askerlerine karşı koyacak gücümüz yok." dediler. Allah'a kavuşacaklarını kesin olarak bilenler (ırmağı geçenler) ise şu cevabı verdiler: "Allah'ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır. Allah sabredenlerle beraberdir"." Bakara 2/249.

11. gevşeklik gösterirseniz iş eli(niz)den gider.⁷²⁹
16. Mademki bahtlı Hazreti Sahipkıran o işte
17. mübarek nefis(i) ile süratle işe girişip gayret göstermiş(tir); o haberin
18. hikâyeleri semavî (ilahî) desteğin neticesi olamaz. Zafere dönük askerler,
19. mertliğin artması (ile) merdanelik gösterdiler ve az (miktar) nefer(le) dört bin kişiyi ve

35b

1. kin tutan namlıları dağıtıp kırarak hezimete uğrattılar ve parçaladılar.⁷³⁰
2. Eğer (bir kişi) o hazretin ahval ve vaziyetlerini, tavır ve izle-
3. rinin garipliklerini fikir ve vukuf ile düşünürse şu gerçeğe ulaşır: Görünen ve görünmeyen,
4. o kuşatıcı güce sahip büyükte ilahi desteğin nurlarının esasının var olduğu gün,
5. zahire bakılınca o hazretin suretlerinin uzuv ve azalarının o kadar izi görünmüştür;
6. batına bakılınca ise duygu pencereleri “Uykunuzu bir dinlenme (sebebi) kıldık.”⁷³¹ ayetinin hükmünce uyku perdesinde bağlanıp kalmıştır.
7. Yaradılışlarının kutsal nefsi batına yöneldi. Parlak hamurun aynasının saflığında (rüyada) Şeyh
- 8-9. Burhaneddin Kılıç’ın sureti -Allah ona rahmet etsin ve ondan razı olsun-, peygamberliğin kırk altı cüzünden biri olan iyi rüya vasıtasıyla görüldü. Tam bir edeple onun huzuruna giderek
10. muhterem evladı Emîrzade-i Cihangir -onu Semerkand’da hasta bırakıp gelmişlerdi- (için)
11. himmete sığınarak yardımını istedi ki çocuğunu yüce Tanrıdan dilesin. Şeyh (şöyle) söyledi:

⁷²⁹ Metinde buradan 16. satırın başlarına kadar yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: “Şunu söyledi: Binitin üstünden Tanrının yardımıyla meydana geldi: Kılıçla ve ağır topuzla vururdu / Saldırırken her tarafa dizginini çeviriyordu// Her saldırıda ters dönüp salavat çekiyordu / Her yara ile kandan bir ırmak açıyordu / Hepsine birden bire saldırdı/ 'in kalbine kadar sürerdi // o yüce padişah şöyle yaptı / gürz ile, kılıç, mızrak ve kement ile // kırdı, kesti, düşürdü ve oturttu / başın baş örtüsü, dostun boyun ve ayağı.”

⁷³⁰ Metinde buradan ikinci satırın başlarına kadar yer alan Farsça iki mısranın tercümesi şöyledir: “Bu işler böyle serseri olmasın / Allah zafer ve üstünlük versin”.

⁷³¹ Nebe 78/9. Parantez içindeki kısım Diyanet Kur’an-ı Kerim mealinde bulunmaktadır.

12. Tanrı ile ol! Çocuk bahsi olmadı. Uykudan uyanınca
13. anladı ki o kabza (kılıç), kalkanın kenarı⁷³² üzerinde değil, gönlünün istediği herhalde olmayacak. Gönlünün ümit ettiği yardımdan (içindeki ümitle) Yol Kutlug'u -ki
14. o, hazretin has adamı idi- hat yazıp Seng-i Køl'den gönderdi ki gerçek (bir) haber
15. getir diye. Yine evladı hakkında perişan (bir) rüya gördü.
16. Mübarek gönlünün üzüntüsü arttı ve emîrlere ve mülazımlarına şöyle söyledi: Şüpheleniyorum ki evladım-
17. dan ayrı kaldım; (ve siz) onun hâlini benden gizliyorsunuz. Onlar eğilip
18. şiddetli yemin ile and içtiler ve aileyle ilgileri olmadığını ısrarla söylediler. Biz kul-
19. larının o manadan (durumdan) vukuflarımız yok ve şehzadenin hâlinden haberimiz

36a

1. yok. Ondan sonra göç edip yola revan oldular. Senger Yıgaç'da Kamereddin'e ulaştılar.
2. Savaş başladı ve bu defa hezimete uğrayıp kaçtı ve Emîr
3. Uç Kara süratle onun arkasından gitti ve bir parça
4. yol yürüyünce Kamereddin, sekiz kat nökerleri ile döndü. Onu araya alıp
5. ok yarası ile atını düşürdüler ve ona da ok yarası çok değdi. Sonunda
6. yaya ve yaralı (olarak) can emniyeti buldu (canını kurtardı) ve Pulad Bahâdur'un eli o savaşta ok
7. yarasından yaralanmış idi. Kazara o yola ateş düşmüştü.
8. Pulad Bahâdur o ateşi azaltmak istedi; çok zahmetten yarası
9. arttı. O sıkıntı ile öldü.⁷³³
10. Hazreti Sahipkıran Anakum'dan geri
11. dönünce Seyhun'dan geçti; saltanat yerine, Semerkand'a ulaştı. Bütün devlet erkânı

⁷³² *vakf* ın kalkanla ilgili anlamı için bk. Kanar 2012: 1805.

⁷³³ Sayfa kenarında ve içinde farklı bir kalemle "Emîrzâde Cihangir'in vefatının zikredilmesi, Temür'ün Semerkand'a geri dönmesi" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

12. ve memleketin ileri gelenleri, büyükler ve eşraf. ⁷³⁴
- 13.
14. Karşılama âdeti ile koşuştular ve bütün halk yönelmiş (olarak),
15. başları çıplak kılıp abalar ve kebeleri gerdanlarına asarak şehirden dışarı,
16. gözyaşı dalgaları kanlı vaziyette geldiler. ⁷³⁵
- 17.
18. ulaştırmış / Hazreti Sahipkıran o durumu görüp öylece ⁷³⁶
- 19.

36b

- 1.
2. Hazreti Sahipkıran'ın gelişinin hoş
3. vakitli sevinci, bu memlekete bu can yakan olaydan (dolayı) matem evi oldu. ⁷³⁷
- 4.
5. Hazreti Sahipkıran bu olaydan “Çocuklarımız
6. ciğerlerimizdir.” yani evlatlarımız ciğerlerimizdir (sözünün) hükmünce çok hüznü ve kederli
7. oldu. Ama ne zaman ki âlemde mümkün (mevcut) olan her şeyin fâni olduğu vacipler
8. sırasındandır ve her olayın devamlı ve sonsuz olması men edilmişler grubundandır (gerçekliği) yüce fikirlerine geldi, o zaman

⁷³⁴ Metinde buradan 14. satırın başlarına kadar yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: “Hepsi siyah ve lacivert elbiseler giymiş/ Gönül kanını gözlerden akıtmışlar // Hepsi başlarına (kederden) toprak saçmış / Giysileri gibi hepsi göğüslerini de yırtmışlar.”

⁷³⁵ Metinde buradan 18. satıra kadar yer alan Farsça kısmın tercümesi şöyledir: “O dindar ve adil Cihangir’e yazık / Nasıl ki çiçek gibi gençlikte yele verildi. // Padişah olan Keyvan’ın (Satürn’ün) eyvanından geçirmiş (ve ağıt sesini), O ikbal sahibi padişaha yazık (Ağıt sesini) dönen feleği süsleyenin kulağına”(ulaştırmış).

⁷³⁶ Metinde buradan 36b/2’ye kadar yer alan Farsça kısmın tercümesi şöyledir: “ilham alan gönülünün tasdiğiyle tahmin edilen şey böyle gerçekleşti. Şahın çocuğunun ölümünden haber alınca / onun gözünde cihan karardı // iki yanağı gözyaşıyla dolu (ve) teni matemde / kaygıya boğulmuş; kendisi üstünde zaman.”

⁷³⁷ Metinde buradan 5. satırın başlarına kadar yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: “Yasa büründüler. Bütün sipahiler yasa büründü / Bütün giysiler lacivert ve siyah oldu // Serkeşlerin başı okla öldürülmüş topra(ğa düşmüş) / Bütün gözler kanla dolu, gönüller parça parça.”

9. “Sabredenleri müjdele. Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler.”⁷³⁸ (ayeti)nin
10. müjdesini o yaraya merhem yaptılar. Merhum ve mübarek şehzadenin ruhuna
11. hak ettikleri çeşitli hayırlar ve sadakaları yerine getirdiler. Aş ve yemek âdetini fakir (ve)
12. miskinler için yerine getirdiler. Şerefli cesedi Kiş mevziine naklederek orada def-
13. nettiler ve imaretleri çok yüksek, gönül çekici (şekilde) yaptılar. Ömür süresi yirmi yıl
14. idi. Ondan iki oğul kaldı. Biri Emîrzade Mirza Muhammed ki Hanzade'den idi
15. ve biri Pir Muhammed Emîrzade, -İlyas Yesüğe'nin kızı olan Baht Melik Ağa'dandır-
(ki o)
16. merhum şehzadenin vefatından kırk gün sonra dünyaya geldi. Onun
17. ölüm olayı yedi yüz yetmiş yedi tarihinde, sığır yılının ilk zamanı idi. Seyfeddin Emîr-
18. zade bu hadisenin vukuundan, bu geçici gaddar dünyanın işlerinden
19. gönlü üzüntüye kapılıp Hazreti Sahipkıran'dan izin talep ederek

37a

1. Hicaz'a yöneldi.⁷³⁹
2. Sahipkıran'ın oğlunun üzüntüsü sebebiyle
3. saltanat işlerinin tedbirinden ve memleket işlerinin yapılmasından gönlü soğuyunca, ileri gelenler, emîrlar, noyanlar
4. hilafet tahtının ayağında hazır olarak kulluk zeminini sadakat ile öpüp
5. devlet kaygısı dili ile şunu arz ettiler: Cihanı yaratan yüce ve kutsi kâdirin (Allah'ın) hikmeti,
6. âlemin düzenini, bahtiyar padişahların varlıklarına bağlı
7. kılmıştır ve insanoğlunun emniyetini -ki yaradılıştan maksat budur-

⁷³⁸ Ayetin tamamı şöyledir: “Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele. [155] Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler.[156]” Bakara 2/155-156. Parantez içindeki kısım Diyanet Kur'an-ı Kerim mealinde bulunmaktadır.

⁷³⁹ Sayfa kenarına farklı bir kalemle “*Temür'ün Moğulistan'da Kamereddin'i araması*” anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

8. cihana hükmeden padişahların siyaseti ve adaleti vasıtası ile düzenlemişlerdir. Eğer
9. Sahipkiran'ın şahane hatırları önünde âlemin Rabbinin rızası olmuş
10. olsa hiçbir vesile, adalet istemekten ve halk severlikten üstün
11. değildir. Çünkü âlemin serveri (peygamber) (a.s.s) (şöyle) söylemişlerdir:
12. Ömründe bir saatlik adaletle meşgul olmak altmış yıllık
13. taat ve ibadetten daha iyidir. Adalet kıl; çünkü gönül vilayetinde
14. âdil padişah peygamberlik kapısını vurur. Hazreti Sahipkiran bu kulları-
15. nın sözlerini gerçek bir samimiyet ve hevesle kabul etti.
16. Memleketinin işlerinin tedbiri için asker düzenlenmesini buyurdu. O zaman haber ulaştı ki
17. Âdil Şah Calayır nice kişi ile Karaçuk Dağı'nda şaşkın (vaziyette) yürü-
18. yorlar. Hazreti Sahipkiran, Hâce Kökeldaş ve İlçi Buga ile
19. on beş süvari(yi) onu aramak için gönderdi. Semerkand'a gece uyumadan gitti-

37b

1. ler ve Otrar'a ulaştılar. O cemaatten (birkaç kişi ?) çıkarıp baht arayan Âdil Şah'la (onu aramakla)
2. meşgul oldular ve onu Akmuva mevziinde ellerine geçirdiler. Ceza-
3. sını verdiler. Akmuva meyillidir (meyilli bir yerdir) ki dağın ikiz (tepelerinde) Karaçuk(ta) kalmış-
4. lardır. Karavulluk sebebiyle, oradan Deşt-i Kıfçak tarafına ihtiyatla
5. yöneldiler. Asi olarak kaçmış olan Sabuga iki yıl
6. sonra akli yola gelerek yine âlem sığınağı olan dergâha döndü.
7. Hükümdarca bir merhamet ile günahını affedip kendi kavminin emîrlerini bağışladı
8. ve âlemi süsleyen fikirleri, Ömer Şeyh Emîrzadeye, Akbuga ile ve Hitay Bahâdur ve
9. emîrlere buyurdu: Kamereddin için gidin ve onun azil
10. ve harap edilmesi konusunda tam bir gayretle çalışıp çaba gösterin. (Böyle) deyince onlar

11. emir (ve) ferman gereğince yönelip hızla gittiler. Kara Töbe'nin çölünde Kamereddin'e
12. ulaştılar, devlet ve ikbalin kahrediciliği ile zümrüt renkli kılıcı, onunla savaşır narçıçeği
13. rengine boyayarak hezimete uğrattılar. Kamereddin kaçınca onun ulusunun (kabilesinin) askerlerini
14. yağmalayıp pek çok ganimet ve pek çok esir ile döndüler.
15. ⁷⁴⁰
16. Zafer ilkeli sipahiler pek çok ganimet ile
17. Moğulistan'dan ibaret olan Cette tarafına dönüp geldikleri zaman Hazreti Sahipkıran
18. da o yıl tekrar o tarafa gitmeyi emrettiler. Emîr Musa'nın
19. oğlu Muhammed Bik'i -ki o, hazretin şerefli damatlığına yükselmişti-,

38a

1. Emîr Abbas'ı ve Aktemür Bahâdur'u çapavul âdetine göre ileriye gönderdiler.
2. Onlar ferman gereğince gece gündüz yürüyerek Bugam Aştı Gölü'nde Kamereddin'e ulaştı-
3. lar. Mertçe savaşarak Kamereddin'i kaçırap halkı yaya bırakıp yağmaladılar
4. ve halkı tutsak kılıp esir ettiler. Mutlu Hazreti Sahipkıran ise ta Koçkar mevziine
5. yardım için gittiler. Onun yüce meclisine ulaştırdılar ki Tohtamış Oğlan, Urus Han-
6. dan vehimlenip ümit yüzünü âlemin sığınağı olan dergâha getirmiş.
7. Hazreti Sahipkıran Emîr Tümen Özbek'e buyurdu ve karşılama âdetine göre onu
8. izâz ve ikram ile getirdiler. Kendileri mutlulukla Mugal yolundan
9. dönüp Özkend'de konakladılar. Ondandır sonra talih ve ikbal ile
10. Semerkand'a indiler ve Emîr Tümen, Tohtamış Oğlanını alıp gelerek
11. emîrleri ve devlet erkânını Hazreti Sahipkıran'a ulaştırdılar. Sahipkıran
12. onun gelişini aziz ve yüce tuttu, ahlaki lütuflarla, padişah tavrıyla onu yüce

⁷⁴⁰ Sayfa kenarına 15 ve 16. satırın karşısına farklı bir kalemle "Temür'ün Kamereddin'i araması ve Toktamış'ın Temür'ün yanına gelmesi" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

13. ve muhterem kıldı. Toy âdetince pek çok ganimet malı, inci, cevher, hil'at, kemer ve silahı,
14. çadırlara, büyük çadıra ve iki otağa (yerleştirip) verdiler. Tasviri söze sığmaz (sözle anlatılamaz), açıklaması
15. kaleme gelmez ve ona tam ve noksansız bir ihtimam ile “Oğlum” dedi.
16. Emîr Kamereddin'in durumu. Moğul büyüklerinden şöyle
17. işitilmiştir: Kökçe Kaçura'da ona siroz arız oldu. O dereceye ulaştı ki
18. tuzu⁷⁴¹ aşip sarı su olarak aktı. O durumda (iken) Emîr Temür'ün ordusu-
19. nun haberi ulaştı. Onun atta oturup yularına hâkim olabilecek kuvveti dahi yoktu.

38b

1. Onu çengelin içine sokup nökerlerinden iki kişiyi yoldaş
2. edip birkaç günlük azık ile bıraktılar ve o çengel içinde onu her ne kadar aradılar
3. ve teftiş ettilerse de ondan ne ölü ne diri hiçbir iz bulmadılar. Onun
4. şerri halkın başından eksilmiş oldu. Ondandır Emîr Temür'ün Moğulistan-
5. dan (yana) gönlü rahat oldu. Altıncı defa Moğulistan'a gitmesiyle
6. Moğulistan'da tamamen emniyet meydana geldi.
7. ⁷⁴² Önceden durum, yazılmıştı. Tuğluk
8. Temür Han'ın sonuncu çocukları Hızır Hâce Han idi; henüz sütte
9. kalmıştı (sütten kesilmemişti). Emîr Hudaydad'ın annesi olan Mir Ağa onu
10. Kamereddin'in zulmünden kurtardı. Hızır Hâce Han on iki yaşına ulaştı. Onu Emîr
11. Kamereddin'in korkusundan Kâşgar'dan kaçırdılar. Emîr Hudaydad
12. güvenilir adamlarını yoldaş kılmak istedi. Mir Ağa mâni oldu ve (şöyle) dedi:
Yardımcılarından

⁷⁴¹ *dabusı* kelimesinin “tuz” anlamı için bk. Lessing 2003: 339 [dabusu(n)].

⁷⁴² Sayfa kenarına farklı bir kalemle “*Tuğluk Temür Han oğlu Hızır Hâce'nin hanlığı*” anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

13. (herhangi bir) kişi(yi) yoldaş etme; çünkü birden han olursa bu kişiler çaresiz itibarlı hâle gelir-
14. ler ve çocuğunuza düşman olurlar; kendi yardımcılarında başka
15. kişiyi yoldaş etme. Aşağı kimselerden on iki kişi yoldaş etti. (Bunların) her biri
16. emîr oldular. Günümüzde de onların neslinden (kimseler) vardır. Kısaca biri
17. Çekrekî⁷⁴³ onun neslindedir⁷⁴⁴ ve diğeri Sayyâdî idi ve Çalış'dan
18. Kuşçî⁷⁴⁵ emîrleri onun neslindedir. Bunlar arasında ne kadar emîrliğe ulaşanlar varsa onlar
19. idiler. Netice olarak hepsi makam sahibi idiler. Kısaca, Hızr Hâce Han muhtemelen

39a

1. Kâşkar (ile) Bedahşan arasında dağlarda olacak. Emîr Kamereddin'in
2. adamlarından o anda haber aldılar ki o dağlardan kaçıp Hoten Dağları'na
3. gitmişler. Orada da vehme kapılarak Sarı Uygur, Lob ve Letek
4. tarafına gittiler. On iki yıl o sınırdan dolanıp durdular. Kamereddin dünya-
5. dan göçünce halk han istedi. Emîr Hudaydad bir adam gönderdi.
6. Hızr Hâce Han'ı o sınırdan getirdiler, han yaptılar. Moğulistan'ın
7. işleri yine aydınlığa kavuştu. Hazreti Sahipkıran ile barış
8. yaptılar. Tevekkül Hanım ki -ki hanlığın iffetli, sakınılan,
9. örtülü (kızı) idi -Emîr Temür için (ona eş olması için) ferman kıldı. Zafername'de öyle
10. tespit edilmiştir ki şerhi uzundur. Özeti şudur: Han o saltanat günlerinde
11. Hıtay tarafında gazalar kıldı. Turfan ve Kara Hoço, Hıtay'a dâhil idi; o,
12. sınırın büyüğüdü. Orada gazalar (ve) fetihler yaparak Müslüman yaptı.
13. Hâlâ İslam yurdudur ve Moğul hanlarının payitahtı (saltanat merkezi) Kâşgar'dan sonra

⁷⁴³ Sayfa kenarına farklı bir kalemlle "ki Tâcî emîrleri" olarak aktarılan bir ibare yazılmış.

⁷⁴⁴ Sayfa kenarına farklı bir kalemlle "ve diğeri Tâcî idi; Hârezm'den Küncî emîrleri onun neslindedir." olarak aktarılan bir ibare yazılmış.

⁷⁴⁵ Sayfa kenarına farklı bir kalemlle "lakabı Kökeldaş" olarak aktarılan bir ibare yazılmış.

14. orasıdır. (Şöyle) nakledilir: O gazalarda o memleketi şerefli şeriat üzere
15. bölüşmüşlerdir. Hanın nasibine bir atlas ve bir kösnük boğa⁷⁴⁶
16. düşmüştür. (Bundan) maksat şudur: Han nasibini⁷⁴⁷ tam olarak almış idi; Emîr Temür onun
17. zamanında öbür dünyaya göç etti. Zafername’de (şöyle) gelmiştir: Emîr Temür
18. ülkeleri fethettikten sonra batı, kuzey ve güneye yönelerek
19. ondan sonra doğu tarafına yöneldi. On(lar)ın en büyüğü Hıtay’dır. Ordunun hazırlanması

39b

1. için ferman kıldı, onun şerhi uzun ve yüklüdür. Altı yüz bin asker hazır-
2. ladı. Askere yedi yıllık azık verdi. Hıtay ve Maveraünnehir arasında mamur yerler daha az-
3. dır. Ondan sonra azığı tamamlamayı daha ileri götürüp ferman kıldı:
4. Her bir kişi iki inek ve iki keçi alsın, eğer azık biterse süt içsinler.
5. Bu minval üzere orduyu düzenleyerek Semerkand’dan yola çıktılar. O
- 6-7. kış Türkistan’da kışladılar. Hızır Hâce Han’a, “bu yıl mümkün olursa tam olarak ziraatla uğraşınlar ve askere azık çok olsun” diye adam gönderdiler.
8. Biz önce Hıtay tarafına gidiyoruz. Kul(unuz) babamdan defalarca (şöyle)
9. işitmiştim: O bahar Kül Töbe(de) -ki meşhur Cette mevkiidir- kıımız yeni
10. çıkmıştı; eski âdet gereğince o günde toy düzenlediler. Emîr Hudaydad kıımız
11. kadehini hanın önünde tutup durmuştu. Devlet erkânından
12. biri Emîr Temür’ün elçisi ulaştı diye haber getirdi ve yazının muhtevası şöyle idi,
13. arz etti. Han (şöyle) söyledi: Müşköl (bir) vaziyettir; kuvvet, beraberlik yok; çaresiz
14. mola verip, (arkasından) hücum edip haraç toplamak gerek. Han

⁷⁴⁶ Hindistan’da *kök uy* (*nîlgāv* veya *nîlegāv*: mavi öküz) denilen bir sığır türü bulunmaktadır (Kara 2011: 360). Metinde geçen bu ibarenin *kök uy* olması da mümkündür.

⁷⁴⁷ *enşâb* kelimesi sözlüklerde bu anlamda bulunamamıştır; ancak bağlamdan kelimenin *naşîb* ile ilgili olduğu anlaşılıyor.

15. elindeki kımızı bu endişeyle yere döktü. Emîr Hudaydad şöyle arz etti: Şimdi rahat kadehini
16. yudumlamak gerek; işi Allah'a bırakalım. Gelmeyen günün sıkıntısı gönle üzüntü verir.
17. Alçak sesle söyler: Yarının işini yarına bırakmamız daha iyidir. O durumda (iken) Emîr Temür'ün öldüğü
18. haberi ulaştı. Hepsi memnun oldular, şükrettiler ve müşküllük
19. aradan çıkarıldı⁷⁴⁸.

40a

1. İrazan Barın ve Mirek Türkman'ın haberini Ulug Bik
2. Mirza işittiği zaman, Semerkand'dan süratli atıyla ulaştı ve Moğul insanlarına azık vaat ederek
3. (onlara) ümit verdi ve (şöyle) dedi: Her bir ev ayrı ayrı gelsin, kaleden geçerek azık
4. için ad(larını) yazsınlar. Moğullardan her kişi ev ev, ayrı ayrı gelerek kaleye azık için
5. girip tekrar bir kapıdan çıkıyordu. Topluca bu kapı(da) durdular. O kapıda
6. oturdular. Eşlerini esir ediyorlardı. Her biri kaleye girdiğinde arka-
7. sındaki ondan haber almazdı. Böylece birkaç günde bu işi Ulug Bik tamamlayınca
8. Yunus Han'ı, ganimetten beş hissesini yanına vererek babası Şahruh Mirza'ya
9. hediye olarak gönderdi. Han on üç yaşında idi. Şahruh Mirza'nın
10. huzuruna geldiği zaman, (Şahruh), Mirza Ulug Bik'e (Yunus) hana ait olan Hıtay'ı verdi ve hanı
11. esirler kfilesinden ayırıp sevgi bağı ile (ve bir) baba şefkati ile Mevlânâ
12. Şerefüddin Ali Yezdi'ye emanet etti ki Mevlânâ'nın hizmetinden fazilet elde etsin. Mevlânâ'
13. dan hanın adına çok muamma, şiir ve kasideler vardır. Şu beyit onlardandır:

⁷⁴⁸ Sayfa altına farklı bir kalemle "Moğul'un Yunus Han'ı Ulug Bek'in yanına getirmesi ve onun esir düşmesi" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış. Sayfa kenarında "Burada bir şey düşmüş" anlamına gelen Farsça bir ibare eklenmiş.

14. ⁷⁴⁹ Sonuç

15. olarak on iki yıl Mevlânâ'nın terbiyesinde idiler ve fazilet kazandılar, o kadar ki neredeyse

16. Mevlânâ hayatta olduğu sürece hizmete devam ettiler ve han Mevlânâ ile yoldaş

17. oldu. Mevlânâ vefat ettiği zaman, Yezd'den Irak, Arap ve Fars tarafına

18. yolculuk etmeyi seçti. Ta yirmi dört yaşına kadar Mevlânâ

19. hizmetinde idi. Kırk birinci yılda yine Moğulistan'a gelerek padişah oldu ki

40b

1. ilk fırsatta açıklanacaktır:

2. Yunus Han'ı Irazan ve Mirek Türkman Semerkand'a getirdiği zaman

3. bütün Moğulistan İsen Buğa Han'ın hükmüne girdi; bütün emîrler hizmette

4. oldular ve hanın işleri tamamlandı. Emîr Seyyid Ali bu işte çok

5. emek sarf etti. Han hâkim olunca, Emîr Seyyid Ali, handan Kâşgar'ı

6. istedi. Çünkü (hatırlanacağı üzere) Kâşkar (daha önce) şöyle zikredilmişti: Hâce Şerif Kâşgarî,

7. Kâşgar'ı Mirza Ulug Bik'e verip, Emîr Seyyid Ali'nin babası (olan)

8. Mir Seyyid Ahmed'i kovalamış idi. Mirza Uluğ Bik, Mir Sultan Melik Duladay'ı

9. Kâşkar hükümetine göndermişti. Ondan sonra Hacı Muhammed Şâyeste adlı

10. kişiyi tayin etmişti. Ondan sonra Pir Muhammedî Barlas'ı göndermişti.

11. Mir Seyyid Ali şöyle arz etti: Şimdi fırsat varken Kâşgar'a

12. yönelsem, (öyle) bir şekilde hareket etsem ki, atalarının payitahtı olan ve

13. on dört yıldan beri elimizden çıkmış bulunan (Kâşgar'ı) elime

14. geçirsem. Eğer eski yurdu ele geçirmezsem (bunun) utancı tamamen (bana) eklenir.

15. Han izin verdi.

⁷⁴⁹ Metinde bu satırda yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: “Ey ki Hıta ülkesinden han gelmiştir diyorsun / Evin yıkılsın, han deme, can gelmiştir.”

16. O zaman çoğunlukla, Manglay Sügle -ki açıklanmıştır- Duğlat'ın
17. idaresi altında idi. Bu cümleden Endican ve Kâşgar, Semerkand divanına
18. dönmüş idi. (Orada) çoğu zaman Duğlat emîrleri vardı. O zaman
19. Aksu'da, Kûs ve Bay'da Mir Seyyid Ali'nin amcasının oğlu var idi. Mir Seyyid

41a

1. Ali Aksu'ya gelerek aile ve ev halkını⁷⁵⁰ Aksu'da bırakıp kendisi Kâşgar'a yöneldi.
2. Bu konuda çeşitli rivayetler işitilmiştir: Mir Seyyid Aksu'ya
3. geldiği zaman, kardeşleri arasında -ki Âdil Mümin Mirza ve Seyyid Mahmud Mirza idi-
4. çatışma meydana geldi. Sonunda Mir Seyyid Ali hepsine galip gelerek onların soyundan olan
5. çocukların çoğunu katletti. Onun açıklanmasında birbiriyle çelişen
6. rivayetler işitilmiştir. Bu sebeple çaresiz olarak onun şerhine girilmedi.
7. Rivayetlerin muhtevasının özeti şudur: Onların soyundan olan oğullara galip geldikten sonra Kâşgar'a
8. yöneldi. Yedi bin kişi Mir Seyyid Ali'nin emrinde idi. Kâşkar hududuna
9. ulaştıkları zaman, Kâşgar'dan Hacı Muhammed Şâyeste, otuz bin atlı (ve) piyade, Üç Barhan'da
10. -(ki) Kâşkar'a üç fersahtır- savaşmak için yüz yüze geldiler; fakat ilk hamlede Mir Seyyid Ali kaçtı. Moğul(lar)
11. Çağatay(lıların) arkasından yetişiyordu. Çağatay(lılar) Moğul(lar)ın yetişmesinden önce silahlarını bırakıp
12. ağlayıp sızlamaya başladılar. Bu sebepten o savaşa "Salay Bigüm" adını koydular.
13. Salay Bigüm Savaşı bu tarafın savaşlarının meşhurlarındandır ve o
14. tarih oldu (o tarihte ?) Kâşkar insanlarından kaçanları kaleye getirdiler. Mir Seyyid Ali dışarıda

⁷⁵⁰ *koş* kelimesinin "ev halkı" anlamı için bk. Shaw 2014: 165.

15. ne bulduysa talan ve yağma edip döndü. İkinci yıl ziraat zamanı,
16. hasat⁷⁵¹ mevsiminde geldi; hiç kimse dışarı çıkamadı. Hacı Muhammed Şâyeste kale
17. içine çekildi. Sahra ve köyleri bütünüyle yağmalayıp aldı. Kâşkar kasabasının kalelerinin
18. berisinde (bulunan) Alakü adlı çok sağlam (kaleyi) kuşatıp savaşarak aldı. Her ne gerekiyse
19. yaparak döndü. Hâce Şerif Semerkand'a Mirza Ulug Bik'in huzuruna giderek

41b

1. feryat figan eyledi. Mirzanın huzurunda olduğu zaman, Mirza
2. ona bir gün Kâşgar'da ib.eler var mı diye sordu. Hâce Şerif
3. (şöyle) söyledi: Kâşgar'a Çağataylar geldiğinden (beri) ib.eler peyda oldu. Bunun zorlamasıyla Hâce Şerif
4. Pir Muhammed Barlas'ı Kâşgar'a getirdi. Hacı Muhammed Şâyeste'yi Mirza Ulug Bik
5. Semerkand'a gönderdi. Pir Muhammed Barlas Kâşkar'a geldiği zaman, Kâşkar insanları ona
6. "Pir Muhammed Bengi" (diye) lakap verdiler. Ondan hiçbir hesap almadılar. Hâce Şerif Çağa-
7. tay(lılardan)'dan ümidini kesti. Üçüncü yıl Mir Ali Kâşgar'a yöneldiği zaman,
8. Kâşgar halkı Hâce Şerif'e isyan ettiler; çünkü iki yıl ziraat ve mahsuller
9. zayi oldu. Eğer bu yıl da zayi olursa kıtlık olur. Kâşgar sınırına ulaştığı zaman,
10. Kâşgar'ın ileri gelenleri, Pir Muhammed Barlas'ı bağlayarak Mir'i karşılamaya çıktılar. Mir,
11. Pir Muhammed Barlas'ın hayat kaftanını ondan çekip yani katledip
12. Kâşgar'a girerek adaleti sağlayıp halkın gönlünü okşadı. Yirmi
13. dört yıl hükümeti tam bir liyakat ile (idare) edip memleketi cennet (gibi)

⁷⁵¹ *orma* kelimesinin "hasat" anlamı için bk. Necip 1995: 297.

14. mamur etti ki ta bu zamana kadar o mamurluktan bahsederler. Mirin bu sürede (sahip olduğu)
15. servet, mal, ziraat ve yeteri kadar hayvan en yüksek sınırına ulaştı (ve)
16. mirden üç oğul iki kız geriye kaldı. Bir oğlunun payına -(ki o) Muhammed
17. Haydar Mirzadır-, yüz altmış bin koyun düştü. Hâce Fahreddin Artucî, ki
18. ticarete sığınmış (tüccar), takvaya bağlı ve sözü makbul bir adamdı,
19. ondan Mir'in her kış mevsimi üç ay ava gittiğini işittim.

42a

1. O avlarda atlı askerlerden başka hiç kimseyle arasında teklif tekellüf yoktu. Sipahi(ler)den
2. de sarayında konaklayanlar kadarını kendine yoldaş ederdi.
3. Bu üç ayda herkese un ve et(i) her yerde Mir adına verirlerdi.
4. Bazı günler vardı ki beş yüz koyun harcarlardı; bazı yıllarda (ise) üç bin kişi
5. onun emrindeydi ki hepsine Mirden mola azığı ulaşırdı. Köydeki insanlar ve kasaba
6. halkları emîrin kendi köylerine gelişini arzu ile talep ederler-
7. di. Asker yaklaştığı zaman mola azığının fazlasından onlara da fayda(sı)
8. olurdu. Hâce Fahreddin şöyle söyler: Bir defasında -bizim diyarımız Artuç'dur- oraya
9. indiler. Mirin has avcı başısı, un getirerek bir kadına, karşılığını vereceği sözü
10. ile ekmek emretmiştir ki pişirip versin. Kadın ekmek pişirdiği zaman,
11. altı ekmekten bir ekmeği karşılık olarak almıştır. Avcı başı (şöyle) demiştir:
12. Odun, tuz, un hepsi benden, bana yaptığın bu kadar hizmete niye karşılık
13. alıyorsun diye ekmeği vermez. Emîr Seyyid Ali ata bindiği zaman bu kadın
14. gelip (yukarıda) anlatılan hakkını istemiştir. Mir bu av(cı başını) çağırmış;
15. o (avcı başı) da bu sözü kabul etmiştir. Mir (avın mirine) "Niçin kendin
16. pişirmiyorsun? Bu fakire hizmet yüklüyorsun?" diyerek tam orada
17. ayağa kalkıp demirci dükkânından kerpeten getirip (avcı başının) dişini çekip

18. alarak başına vurmuştur. (Bu hikâyeden) maksat, Mirin siyaset ve adaletinin bu kadar
19. olduğunu (anlatmaktır). Mirden bugünlere kadar çok fazla hayrat, mescit, medrese baki kalmıştır

42b

1. ve bu yirmi dört yıl süresince çok olay ortaya çıkmıştır; bundan sonra
2. rivayetlerin doğruluğunun ne kadar olduğu açıklanacaktır.
3. Ama Yunus Han gittiği zaman, bütün ulus İsen
4. Buga Han'a bağlandı; halk bütünüyle oluştu. Bu şekilde nice
5. yıl geçti. Han küçük yaşta (olduğu) için emîrleri alt mertebede tuttu.
6. Turfan Uyguru kabilesinden Temür adlı (bir) kişiyi kendi yerine mutlak yetkili kılıp
7. tek dizginle (bütün dizginleri onun eline vererek) (onun) aşırı hareket etmesine yol açtı. Emîrlere Temür'ün yüksekte ve kendileri-
8. nin aşağıda olmalarına tahammül edemeyip bir gün han meclisinde çoğunluğun sözleşmesiyle
9. Temür'ü parça parça ederek tek parça (iken onu) böldüler. Han son derece korktu ve
10. o da kaçtı. Kâşgar'a bu haber ulaştığı zaman, Mir Seyyid Ali Moğulistan'a çıkarak
11. hana Kayas'da ulaşip bu defa bir miktar halk ile Hanı Aksu'ya getirdi. Bu Aksu'yu
12. hana teslim etti; fakat Moğul emîrlерinin her biri bir iş tuttu. Muhammed Şah Atbaşı'nı yurt
13. tuttu. Birkaç defa yemin kitabını göndererek ondan sonra kardeşinin oğlu vasıtası
14. ile Aksu'ya hanın huzuruna geldi. Ömrünün sonuna kadar aziz ve saygı gören (biri olarak) yaşadı. Ayrıca Duğlat olan Mir Kerim-
15. berdi, Endican ve Fergana tarafın(d)a, Moğulistan
16. içinde Alabuga adlı mevzide (bir) tepenin yukarısında bir kale yaptı ki bu zamana kadar
17. o kalenin izleri görünmektedir. Endican'ı ve Müslümanları
18. yağmalamakla meşgul oldu. Mir Hakberdi Bikçek idi; Isık Köl'de Koy

19. Suy denilen yerde kale yaptı. Isık Göl adasında eşini ve ailesini

43a

1. bıraktı ki Kalmuk'un taarruzlarından güvende olsunlar. Kendisi Türkistan ve Sayram'ı
2. viran etmekle meşgul oldu. Caras ve Barın kavminin emîrleri İsen Tayşı
3. huzurunda oldular; Kalmuk(ların) Amasancı Tayşı(si)ne gittiler ve diğerlerinin tamamı, Kalucî, Balgacî ve
4. diğer kabileler Ebulhayr Han'ın huzuruna, Özbekistan'a gitti ve Künci Emîrleri ve yine bir
5. kısmı Moğulistan çölünde bütünüyle dağınıklık ve perişanlıkla yüz yüze kaldılar.
6. Fakat İsen Buğa Han Aksu'da (kalmaya) karar verdiği zaman, önce Mir Muhammed Şah
7. geldi. Ondan sonra halk yine hana döndü. Han da yaptıklarından
8. pişman olmuştu. Halka iyi muamele (etmeye) başladı.
9. Kendisinde kuvvet bulduğu zaman yine Sayram, Türkistan ve Taşkent taraflarını birden bire
10. yağmalayıp pek çok yeri viran ederek döndü ve bu yağmalar sekiz yüz elli
11. beşin (yılının) başlarında idi. İkinci defa da yine bu alışkanlık ile yağmaladı. Sultan
12. Ebû Said Mirza o dönemde Maverâünnehir padişahı olmuştu. O,
13. hanın arkasından kovalayarak ta Yanı'ya kadar -ki tarih kitaplarında
14. Taraz (diye) yazmışlardır- (gitti ve) o yerde (ona) ulaştı. Daha savaş başlamadan önce
15. Moğul(lar) kaçtılar. Sultan Ebû Said de dönüp kendi vilayetine geldi.
16. Mirza Sultan Ebû Said Horasan'ı alıp da Horasan'a gittiği zaman,
17. o sırada İsen Buga Han Endican'a gelmişti. Endican'da
18. Mirza Ali Küçük adlı Sultan Ebu Said tarafından
19. bir emîri vardı, gelip Endican'ı kapadı. Hanın askerlerinin çokluğu

43b

1. sınırsız idi; Endican kalesini üç saf hâlinde kuşattılar ve her taraftan
2. lağım açmaya giriştiler. Dış kaleyi aldılar. Mirza Ali Küçük iç kale içinde kaldı.
3. İşin sonunda barış yapılarak bütün hediye(ler) ile hanın önüne geldi. Han bütün
4. Endican vilayetini esir edip döndü. Esir ettikleri o halkın neslinden ta bu zamana kadar
5. (gelenler) Kâşgar ve Moğul içinde vardır. Sultan Ebû Said Mirza
6. bu haberi işittiği zaman İsen Buga Hanı kovmakta âciz oldu. Çünkü eğer Mirza
7. Moğulistan'a yönelmiş olsa İsen Buga Han Moğulistan'ın son sınırına kaçıp
8. gider ve Semerkand askerini o yere ulaştırmak mümkün değil(dir). Dönüp
9. gelse, o da arkadan yetişir ve onu karşılamaya adam koymak da kolay değil(dir).
10. Çünkü İsen Buga Hanın gerek kuvveti gerek çokluğu o kadardı ki
11. emîrlerin onun üstesinden gelebilmeleri mümkün değildi. Bir yandan da Mirza
12. Sultan Ebû Said için Irak ordusu sıkıntısı var. İsen
13. Buga Hanın baskısı yüzünden Irak'ı zapt etmeye gidememektedir.
14. Sonunda Irak'a adam gönderip Yunus Han'ı getirtti. (Yunus Han) İsen
15. Buga Hanın büyük kardeşi idi, Irak ülkesine düşmüştü.
16. O da yukarıda anlatılmıştı; şimdi yine anlatılıyor (anlatıyoruz). İsen Buga Hanın
17. karşısına gönderdi ki bu iki birader bir diyarda olursa benim sınır ve
18. vilayetim bunlardan güvende olur ve handan ayrılmış olan Moğul emîrleri de
19. hana gerektiği şekilde itaat eder; han da onların işine

44a

1. yine hana (kendisine) dönerler ümidiyle karışmaz idi. O zamanlarda Deşt-i Kıpçak
2. içinde Ebulhayr Han'ın istilası tamamlanmıştı. Coçı neslinden sultanlar taarruz
3. edemezlerdi. Canıbek Han ve Kerey Han ondan kaçıp Moğulistan'a
4. gelmişlerdi. İsen Buga Han bunlara saygı ve tevazu gösterip

5. batı sınırı Moğulistan olan Çüv Kozi Başı tarafını on(lar)a bıraktı, onlar (da) orada feragatle
6. kaldılar. Ebulhayr Han vefat ettikten sonra Özbek ulusu ayaklanıp
7. çok ihtilaf çıktı. Çoğu Kerey Han ve Canıbek Hanın huzuruna geldiler.
8. Öyle ki onların çokluğu iki yüz bine ulaştı; Özbek ve Kazak ismi bunlar için
9. ortaya çıktı. Kazak sultanlarının devletlerinin başlangıcı⁷⁵²
10. sekiz yüz yetmiş tarihinde idi, (doğrusunu) Allah bilir. Bir müddet sonra Kazak istilası tamamlandı.
11. Çoğunlukla Özbekistan'da Kerey Handan sonra Burunduk Han han oldu. On-
12. dan sonra Canıbek Hanın oğlu Kasım Han han oldu. O Kasım Han
13. Deşt-i Kıpçak'ın tamamını ele geçirdi ve onun askerinin çokluğu (sayısı)
14. milyondan fazla oldu. Büyük bir ihtimalle, Coçı Handan sonra o yurttan
15. ondan daha büyük adam yoktu. Ondan sonra oğlu Mamaş han
16. oldu. Ondan sonra kardeşinin oğlu Tâyir han oldu. O zamanda
17. Kazak(lar) viran oldu. Ondan sonra kardeşi Boydaş han oldu ama
18. Kazaklar Boydaş Han döneminde yirmi bin (kişi) kalmışlardı. Dokuz yüz
19. kırk yılından sonra onlar da kalmadı. Kazak tamamıyla bitti ve sonucu

44b

1. şudur ki İsen Buga Hanın zamanından ta Abdürreşid Han zamanına (kadar) Moğul ve Kazakların
2. aralarında dostluk gözetmesi var idi; fakat Reşid Sultan onu kırdı.
3. Bu durum Reşid Hanın tezkiresinde inşallah zikredilecektir.

⁷⁵² Sayfa kenarına farklı bir kalemle "Kazak Sultanlarının Devletinin Başlangıcı sene 870" anlamına gelen Farsça bir ibare yazılmış.

- 4⁷⁵³-5. Emîr Temür oğlu Mirân Şah Mirza oğlu Sultan Muhammed Mirza oğlu Sultan Ebû Saîd Mirza. Bu Sultan Ebû Saîd amcalarına
6. galip gelerek Semerkand'ı Abdullah Mirza-i Şîrâzî'den aldı ve Horasan'ı
- 7-8-9. Emîr Temür oğlu Mirza Şahruh oğlu Mirza Baysunğur oğlu Mirza Babür Kalender. Bu Mirza Babür (Horasan'ı) aldı, yüce (bir) padişah oldu. Öldükten sonra kaideler gereğince (?) Emîr Temür neslinde yine öyle bir padişah yok idi.
10. Horasan'ı aldığı zaman, yüce himmetleri Irak ülkesini zapt etmeye
11. meyilli idi. İsen Buga Hanın taarruzu sebebiyle -ki
12. zikredilmişti- Irak'a yönelemiyordu. Beş kişi gönderip
13. Yunus Hanı -ki İsen Buga Hanın büyük biraderlerindendir- Irak'tan
14. getirdi. (Yunus) Hanın Irak'a gitmesinin sebebi zikredilmişti.
15. Horasan içinde Bâğ-ı Zâğan revakında bir taht üzerinde oturup
16. padişahlara has eğlenceler yaparak pek çok yeminler ve şartlar (üzerinde) karar verdiler.
17. Onlardan biri şudur: Sultan Ebû Said Mirza, hana şöyle söyledi: Emîr Temür
18. Küregen'e ilk çıkışında emîrlere itaat (için) boyun eğmeği gereği gibi sunmamış-
19. lardır. Eğer tamamını yok ederlerse (bu), kuvvetinin kırılmasına sebep olurdu.

45a

1. Emîrlere (şöyle) söylemişlerdir: Saltanat tahtına tayin etmek için (bize) bir han
2. gerek ki biz hana itaat edelim. Emîr Temür Suyganmış Hanı
3. hanlığa oturtmuşlar ve emîrlere itaat gerdanını hana
4. sunmuşlardır. Emîr Temür hanı muhafaza etmişlerdir
5. ve mektuplardaki tuğra(lar), han adına olmuştur. O vefat
6. ettiği zaman, oğlu Sultan Mahmud Hanı onun yerine tayin etmiştir.

⁷⁵³ Sayfa kenarına farklı bir kalemle "Ebû Said Mirza'nın Yunus Han'ı Moğulistan'a göndermesi" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

7. Hanlık unvanı onda (Mahmud Handa idi fakat); memleketin bütün idaresi ve saltanat hâkimiyeti bunda (Temürde idi).
8. Emîr Temür'den sonra ta Mirza Ulug Bik zamanına kadar bu şekilde gerekli görmüş-
9. lerdir; fakat hanlıktan, bir hanlık isminden başka şey onda olmamıştır. Son
10. durumda han çoğunlukla Semerkand'da hapiste olmuştur. Şu zamanda padişahlık nöbeti
11. bana ulaşmıştır. Benim tam bağımsızlığım (son) sınırına ulaşmıştır ki, benim
12. hanlığa ihtiyacım kalmamıştır. Şimdi ben sizi fakirlik elbisesinden çıkaraca-
13. ğım ve şahlara layık hilat giydirerek asıl eski yurtlarınıza
14. göndereceğim. Yeminin şartı gereğince sonradan, önceki hanların yoluna
15. aykırı olarak -ki onlar (hanlık) davasında bulunuyorlardı- (şunu) dediler: Mir Temür ve onun nesil ve evlatları
16. bizim atalarımızın ve ecdadımızın hizmetkârlarıdır. Asla bu davayı (hanlık davasını) gütmeyecek-
17. siniz. Çünkü eski(den) öyleydi ama (şimdi) öylelik kalmadı, şu anda
18. ben kendi başıma padişahım. Yine bana hizmetkârlık davası güdecek kişi kimdir?
19. Şimdi, sizlerin hâdim (hizmet eden) ve mahdum (hizmet edilen) unvanlarını atmanız ve

45b

1. dostluk ismini kullanmanız gerekir⁷⁵⁴ ve önceki hanlar gibi Temürlü mirzalar(ın)
2. nesillerine önceki şekilde mektup yazacaksınız. Hatta yükseltip dostâne bir şekilde
3. yazacaksınız ve şuna benzer (aynı şekilde) bundan sonra evlattan evlada
4. bu yemini yürürlükte tutmaları gerek diye bu şekilde karar verdiler.
5. Yunus Han hepsini kabul edip bu yemin ve şartlar(ı) şiddetli yemin ile pekiştirdi.
6. Hana, Moğulistan'a yönelmesi (için) izin verdi. Hudutta olan her bir Moğulu
7. hana yoldaş edip yola çıktılar.

⁷⁵⁴ Metindeki anlam Elias-Ross 2006'da daha farklıdır: "Bu yüzden, eğer sen benim bağımlı olacaksan *Hadim-i Mahdum* adını taşımalısın ve 'dost' ismini atmalısın." krş. s. 248.

- 8.⁷⁵⁵ Gerçi Yunus Hanın ahvalinin başlangıcı yukarıda özetle zikredilmişti,
- 9-10. fakat ayrıntılı açıklaması şöyledir: Tuğluk Temür Han oğlu Hızır Hâce Han oğlu Muhammed Han oğlu Şir Ali Oğlan oğlu Veys Han oğlu Yunus Han. Yunus Hanın doğum tarihi duyulmamışsa da vefatından ve hayatının günlerinden tarihi bilinir ve (bundan) istifade edilerek çıkarılabilir ki doğumu sekiz yüz on dokuz-yirmide olmalı. (Doğrusunu) Allah bilir.
11. Babası Veys Han vefat edince, Yunus Han hanlığa oturdu. Onun ve kardeşi
12. İsen Buga Hanın ve emîrlerinin arasında muhalefetler oluştu.
13. Reisi İrazan ve Mirek Türkman (olan) reziller topluluğu, hanı (ve) bütün Moğul ayak takımını birlikte yakalayıp
14. Semerkand'a Mirza Ulug Bik huzuruna iletiler. Han o zaman on üç yaşında
15. idi ve bu viranlık, Moğul içinde bu günlere kadar (onun) tarihi oldu. Tarih sekiz yüz
16. otuz iki idi. Mirza Ulug Bik, hanı babasının karşısına esir olarak
17. gönderdi. Mirza Şahrüh hana saygı ve hürmet gösterip Mevlânâ Şerefüddin

46a

1. Ali Yezdî'ye teslim etti. Mevlânâ Şerefüddin Ali âlim ve derin bilgi sahibi idi ve o zamanda
2. Semerkand, Horasan ve Irak'da Mevlânâ faziletinden daha fazla (fazilet sahibi) bir âlim yoktu. Muamma, eski
3. günlerde diğer bir tür imiş; halk içinde bulunan bu muamma tarzı hâlen Mevlânâ hizmetinin eseri ve telifi-
4. dir. Kitâb-ı Halel (Çözme Kitabı) ve Fenn-i Muammâ (Muamma İlmi) da onundur; Zafernâme'nin sahibi de odur.
5. Tasavvuf diliyle (yazılmış) Şerh-i Kaside-i Bürde onundur ki hiç kimse ondan daha fazla (kapsamlı) ve daha güzel şerh etmemiştir.

⁷⁵⁵ Sayfa kenarına farklı bir kalemle "Yunus Han'ın Zikri" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

6. Daha pek çok kitap yazmıştır; onların açıklaması sıkıntıya ve tekrara sebep olur. Bizim amacımız
7. Mevlânâ'nın son derece faziletli olduğunu (anlatmaktır). Han on iki yaşında (iken) onun karşısında olup
8. fazilet kazanmıştır. Öyle ki handan önce ve sonra Moğul hanları içinde onun gibi
9. fazilet sahibi (han) olmamıştır. Mevlânâ'nın hizmeti (bittikten ve) vefat ettikten sonra han, Yezd'den
10. Fars ve Azerbaycan tarafına gitmiştir ve uygun seferler edip çoğu seyahatlerde
11. (fazilet) kazanma ile zaman geçirmiştir. Şiraz'ı vatan seçmiş,
12. orada fazıllar meclisine gitmiş ve çeşitli meslekleri gereği gibi öğrenmiştir.
13. Öyle ki Şiraz'da Üstat Yunus (diye) şöhret kazanmıştır. Hâl böyle iken Mirza
14. Sultan Ebû Said Horasan'ı alıp Irak dağdağasını (seferini) düzenlemiştir; fakat İsen
15. Buga Hanın Fergana'da, Şaş ve Türkistan'da (çıkardığı) sıkıntı Irak'a
16. gitmesine mâni olmuştur. Sonunda Mirza Sultan Ebû Said adam göndererek hanı
17. Şiraz'ın başından getirip yemin ve şartlar ile Moğulistan tarafına çıkarmış-
18. tır. Hanın şerefli yaşı o zamanda kırk birdir. Tarih sekiz yüz altmıştır.
19. ⁷⁵⁶ (Durum) Şöyle idi: Zikredilen

46b

1. emîrlerin her biri Moğulistan içinde bir yerde kendisini sağlama almıştır. Muhalefet ortaya çıktıktan
2. sonra İsen Buga Temür Uygur'u öldürerek Aksu'ya gelmiş idi.
3. Yunus Han Moğulistan'a geldiği zaman, önce Mir Kerimberdi Han'a katıldı. Ondan sonra
4. Künci emîrleri ve bazı bölünmüş olan Moğullar hanın hizmetine geldiler. Mir Hacı

⁷⁵⁶ Sayfa altına farklı bir kalemle "Yunus Han'ın Moğulistan'a gitmesi ve onun Esen Buğa Han'la savaştığı" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

5. Künci -ki o zamanda Töben Künci emîrlîği ona bağılı idi ve tamamıyla bağımsızlığı var idi-
6. han, onun kızını nikâhına aldı ve onun (kızın) adı İsen Devlet Bigüm idi. Hana
7. ondan üç evlat oldu. Her biri kendi bölümünde anlatılacaktır.
8. Isık Köl'de (olan) Bikçek emîrleri(nden) Mir Pir Hakberdi ölmüştü. Kardeşinin oğlu Mir
9. İbrahim onun yerine oturmuş idi. O da gelip hana katıldı.
10. (Böylece) han için bir cemiyet oluştu, fakat bu emîrlere uzun zaman olmuştu ki kendi başlarına zaman
11. geçirmiş idiler. Gereken hâdimlik (hizmet edicilik) ve mahdumluğun (hizmet edilenlik) adabına olması gerektiği gibi uymayı
12. yerine getirmediler; han ise her durumda onların gönlünü okşamakta idi.
13. Nice yıl bu şekilde geçtikten sonra, han Kâşgar'a yöneldi. Emîr Seyyid Ali o zaman
14. oldukça yaşlanmıştı. O kadar ki onda ayağa kalkmaya kuvvet
15. kalmamış idi. İsen Buga Han'a adam gönderip Kâşgar Kalesi'ne kapandı.
16. İsen Buga Han o dönemde Moğulistan'ın Yulduz (Vadisinde) idi -ki
17. Moğulistan'ın doğu sınırı olur-; yaylağa gitmiş idi. Bu haber İsen Buga Han'a
18. ulaştığı zaman, altmış bin kişilik ordu hazırlayıp on bir günde Kâşgar'a ulaştılar.
19. Altı bin kişi yoldaş (olarak) ulaştı (ulaştıklarında altı bin kişi idiler); geri kalanın tamamı yolda kalmış idi. Mir Seyyid Ali birlikte

47a

1. gidip otuz bin kişi ile Han-ı Siler'e -ki Kâşgar'a üç fersahtır- (ulaştı); Aksu tarafında
2. savaş ortaya çıktı. Son derece zorlukla en sonunda zafer İsen Buga Han ile
3. Emîr Seyyid Ali'ye (nasip) oldu. Yunus Han kaçıp kenara (uzağa) çekildi. Hanın eşi ve ailesinin tamamı
4. Mir Seyyid Ali'nin eline düştü. O zaman Mihr Nigâr Hanım -ki Yunus Han'ın
5. evlatlarının büyüğü İsen Devlet Bigümdendir- süttü

6. kesilmemiş idi. Mir onlara koşun takımı vererek hanın arkasından gönderdi.
7. Yunus Han Moğulistan'a çıktığı zaman, halk ondan ayrıldı. Öyle ki han Moğulistan'da
8. duramadı. Evini barkını Moğulistan'da bırakarak kendisi Horasan'a yöneldi.
9. Mirza Sultan Ebû Said'in huzuruna gitti. Han öyle harap hâldeydi ki
10. Mirza'ya hediye edecek hiçbir şey bulamadı. Buyan Kulu adlı bir adamı
11. var idi, hana yakın olarak hizmet ederdi, han(a) çok yaranmaya çalışıyor-
12. du. Han ona "Ben seni köle diye Mirza'ya hediye edeceğim." dedi. O razı
13. oldu. Han onu Mirza'ya hediye ettikten sonra Mirza'ya çok ağlayıp sızladı
14. ki o hudutta bana bir vilayeti versinler; benim
15. ikamet edecek bir yerim olsun, böylece Moğul halkı (da) benden ümitli olsunlar. Mirza Yete
16. Kent -Endican'ın nahiyelerinden idi- onu hana verdi. Hanla vedalaştı.
17. Han yola çıktığı sırada Buyan Kulu ağladı. Mirza ondan sebep(ini)
18. sordu. O kendi hâlini - ki (daha önce) zikredilmişti- beyan etti. (Han) onun hâline
19. merhamet edip ona at ve teçhizat vererek han ile birlikte gönderdi. Sözün kısası şu ki han yine

47b

1. Moğulistan'a geldi. Böylece, ayrılan halklar han yanında
2. toplandılar. Bu sırada Emîr Seyyid Ali Kâşgar'da vefat etti. Onun Kâşgar'da olan mezarının kümbetinde
3. tarih (olarak) sekiz yüz altmış iki yazmışlardır.
4. Mir Seyyid Ali'nin vefatından sonra Yunus Han'a nihayet refah geldi ki zikredilecektir.
5. Mirin vefatından
6. sonra mirden iki oğul kalmıştır. Büyük oğul Sansız Mirza ki anne-
7. si Caras emîrleri kabilesindedir. Diğer bir oğul Muhammed Haydar Mirza-
8. dır; annesi Orun-nişin Sultan Hanım'dır ki Yunus Han'ın halasıdır.

9. Moğul töresine göre büyük evlat Sansız Mirza babasının yerine oturdu.
10. Sansız Mirza son derece yürekli ve iri vücutlu bir adam idi. Hanı-
11. ma gösterdiği tazim ve hürmet sebebiyle ve kardeşi Muhammed Haydar Mirza'ya sevgi ve
12. şefkat göstermesinden dolayı Kâşgar ve Yağı Hisar'ı Hanıma ve Muhammed Haydar Mirza'ya
13. bırakıp Yarkend'i kendisine payitaht yaptı. Muhammed Haydar Mirza için
14. halaoğlu olmak, Yunus Han ve İsen Buğa Han'a denk ve eşit taraf
15. olmak demek idi ama yine de Mir Seyyid Ali, hayatta iken İsen Buga Han'dan kızı
16. Devlet Nigâr Hanım'ı Muhammed Haydar Mirza ile nikâhlamak için getirmiş idi.
17. Bu sebepten Muhammed Haydar Mirza, İsen Buga Han'ın tabiatına sığmıyor
18. idi. Mir Seyyid Ali'nin vefatından sonra İsen Buga Han da çok geçmeden vefat etti. Sekiz
19. yüz altmış altı tarihinde hanlık, oğlu Dost Muhammed Han'a geçti.

48a

1. Şöyle anlatılır: Muhammed Haydar Mirza damatlık yönünden İsen Buğa
2. Hana ulaşıyordu. İsen Buğa Han öldükten sonra Dost Muhammed
3. Hana ulaşmak istedi. O, Sansız Mirza'nın muhalifi olan Yunus Han'a
4. iltica etti. Bu sebepten Muhammed Haydar Mirza Kâşgar'da duramayıp kaçarak Aksu'ya
5. Dost Muhammed'in huzuruna gitti. Sansız Mirza Kâşgar'ı gerektiği şekilde zapt edip
6. adalet sağladı. O kadar ki geçen zamanlar bu zamana haset etti.
7. Mir Seyyid Ali'nin vefatından sonra yedi yıl hüküm sürdü. Sekiz yüz altmış dokuzuncu yılda
8. vefat etti. Sebebi şuydu: Bir gün avlanırken attan düştü, üzengi kayışının
9. bağı makadını yaraladı. O yara basura dönüşüp
10. helak olmasına yol açtı. Sansız öldükten sonra Kâşkar halkı Muhammed Haydar

11. Mirza'yı Kâşgar'a getirdi. Dost Muhammed Han Yarkend'e giderek Sansız
12. Mirza'nın haremî (eşî) Cemal Ağa'yı nikâhı altına aldı. Sansız Mirza-
13. dan Mirza Ebâbekr ve Ömer Mirza (adlı) iki oğul ve Han Sultan Hanım adlı bir kız kalmış idi.
14. Sansız Mirzanın evlatlarını birlikte Aksu'ya
15. gönderdi. Bunların durumları ilk fırsatta gelecektir.
16. İsen Buğa Han tabii şekilde öldüğü zaman, onun yerinde oğul
17. Dost Muhammed Han padişah oldu. On yedi yaşında idi. Gençlik (onu) akıllılar
18. dairesinden çıkardı. Onun hareketlerinin çoğu aklın kanun(lar)ına anlayış ve feraset kaidelerine
19. uymaz idi. Hatta bir an (bile) akli başında olmaz idi. Mısra:

48b

1. Ey akıllılar, kenarda divane, sarhoştur. Onun kalenderliğe meyli vardı, kendisine ve emîr-
2. lerinin hepsine kalenderce ad koymuş idi. Öyle ki kendisini Şems Abdâl (olarak) adlandırırđı. Bunun gibi
3. emîrlere filan Abdal, filan Abdal (diye) ad koymuştur. Bu adlar (ile) çağırır idi ve son derece
4. cömert idi. Şöyle söylemişlerdir. Mısra: Padişahlık divaneye kaldı, hatta divaneliğin
5. özüne. Bu, yedi yıl padişahlık yaptı. Bu zaman içinde bir defa ordu hazırlayıp
6. Yarkend ve Kâşgar'a geldi. Önce Yarkend'e gelmiştir. Sansız Mirza'nın vefatından sonra
7. emîrlere kaleyi sağlamlaştırmıştı. Ondan sonra Sansız Mirza'nın haremîni (eşini)
8. talep etmiş, onu çıkarmışlardır. Evlatlarını da talep etmişler ve
9. büyük çocuğu Mirza Ebâbekr'i yoldaş etmişlerdir. Çok fazla taarruz etmeden Kâşgar'a
10. gelmiştir. Yarkend'e yöneldiği zaman Muhammed Haydar Mirza'yı
11. Kâşkar halkını talep etmek için Kâşkar tarafına göndermiş idi. Han

12. geldiği zaman, Muhammed Haydar Mirza karşıladı. Han Muhammed Haydar Mirza'ya Yanı Hisar'a
13. (gitmesini) emredip kendisi Kâşgar'a gelerek Kâşgar'ı yağmaladı. Oradan Aksu'ya döndü. Öte yandan
14. Muhammed Haydar Mirza, Yunus Han'a iltica etti ki açıklanacaktır. Dost Muhammed Han
15. Aksu'ya gittiği zaman birkaç zamandan sonra kız kardeşi Hüsn-i Nigâr Hanım'ı Mirza Ebâbekr'e verdi;
16. fakat Mirza Ebâbekr, hanın dengesizliğinden ürküp sonunda kaçarak
17. Kâşgar'a amca(sı) Muhammed Haydar Mirza'nın huzuruna geldi. Ardı sıra Hüsn-i Nigâr Hanım'ı arkadan
18. gönderdi. Ondan sonra Dost Muhammed Han'ın olayları ki babasının haremle-
19. den (eşlerinden) birine meyli var idi, onunla nikâh sözleşmesi için ulemadan izin istedi.

49a

1. Hiç kimse izin vermedi. Ulemadan yedi kişiyi öldürdü. Sonunda Mevlânâ Muhammed
2. Attar -ki derin bilgi sahibi, âlimlerden idi, (ve aynı zamanda) derviş hâlli idi-, han sarhoş olup
3. eline kılıç alarak onu çağırıp (şöyle) söyledi: Ey Molla (olmak) isteyenler, ben anne sebebi üvey
4. annemi nikâhıma alacağım; uygun mudur yoksa değil mi? Mevlânâ (hazretleri şöyle) söylediler: Sana uygundur. Han derhal
5. çağırıp nikâh yaptı. O gece uykusunda babasını rüyada gördü; kır ata binip
6. geliyordu. (Babası) birden gelip (şöyle) söyledi: Ey bedbaht, bizim küfürden dönerek Müslüman olmamız (üzerinden) yüz yıl
7. geçmiş idi, sen yine dönüp kâfir oldun diyerek (onun) göğsüne bir ok
8. vurdu; attan inerek elini kazana sürüp oğlunun yüzüne kara çaldı.
9. Bu uykunun korkunçluğundan uyandı. Pişmanlık duyup o anda annesi-

10. nin evinden çıkıp gusül (abdesti) aldı. Göğsüne (bir) sancı geldi. Sabah hararet oldu (ateşlendi).
11. Halk Mevlânâ Attar'a "sen fetva verdin" (diyerek) hücum edip saldırdılar. Han (şöyle) söyledi: Mevlânâ'ya
12. saldırmayın, ben Mevlânâ'dan önce yedi kişiyi öldürdüm ve Mevlânâ'yı getirttim.
13. Bu fakir molla ne yapsın? Mevlânâ (şöyle) söyledi: Ben fetva vermedim, sana (caizdir), revadır; çünkü
14. kâfirsın dedim. Neticede Dost Muhammed Han zatülcenp olup (hastalığının) altıncı gününde vefat
15. etti. Yirmi dört yaşında idi. Yedi yıl padişahlık yaptı. Sekiz yüz yetmiş
16. üçüncü yılda Hâce Şerif Kâşkarî onun için "hug be-murd"⁷⁵⁷ (ibaresiyle) tarih düşmüştür.
17. Ondan sonra halk ayaklandı. Ondan Kefek Sultan
18. Oğlan adlı bir oğul kalmıştır. Halktan bazı kimseler onu alıp Turfan Çalış tarafına gitmiştir. Yunus
19. Han Aksu'ya gelerek bütün halkı idare altına aldı.

49b

1. Sultan Yunus Han
2. ikinci defa Sultan Ebû Said Mirza'nın önünden Moğulistan'a geldi. Moğulistan emîrlерinin
3. hepsi yine hanın huzuruna toplandılar. Bütün zamanı Moğulistan'da geçiyordu
4. ve sonuç olarak Yeti Kent karargâh olmuş idi; fakat İsen Buğa Hanın memleketi-
5. nin sınırına yaklaşamıyordu. İsen Buğa Han ve Mir Seyyid
6. öldüğü zaman, padişahlık Dost Muhammed Han'a kaldı. Muhammed Haydar Mirza ve Sansız
7. Mirza arasında sonunda düşmanlık (savaş) davulları çalmaya başladı. Muhammed Haydar Mirza Aksu'ya

⁷⁵⁷ Metinde bu satırda yer alan Farsça ibarenin tercümesi şöyledir: "domuz öldü".

8. Dost Muhammed Han'a iltica etti ve Sansız Mirza (da)Yunus Han tarafına
9. sığındı. Hanın kuvveti sonunda ortaya çıktı. O zaman Yunus Han birçok defa
10. Kâşgar'a geldi; fakat Moğulistan emîrleri Kâşgar'da durmayı kabul etmeyince han çaresiz dönüyor-
11. du. Birkaç defa bu şekilde oldu. Kısaca açıklaması şudur: Yunus Han her zaman şehir ve
12. ülke arzusunda idi; fakat Moğul emîrleri ve askerleri şehirden kaçıyorlardı. Bu sebep-
13. ten han her zaman Moğulistan'da vakit geçiriyordu. Sansız Mirza
14. ölünce ve Muhammed Haydar Mirza da Yunus Han'a ulaşınca ve Dost
15. Muhammed Han da ölünce, Yunus Han Aksu'ya geldi. Dost Muhammed Han'ın bütün halkını idare
16. etti. Dost Muhammed Hanın oğlu Kefek Sultanı bazı mülazımlar alarak Turfan'a
17. kaçtılar; fakat Yunus Han Aksu'da olmak istedi. Çünkü Moğulistan'la karşılaştırmca
18. Aksu şehrine benzerliği var. Ancak (iyice) düşününce Moğulların tavırlarından öyle
19. anladı ki eğer han Aksu'da olsa Moğulların bir kısmı, uzun süre geçince, Kefek Sultan'a

50a

1. dönerler. Han çaresiz kalarak Moğulların tamamını alıp Moğulistan'a çıktı. O zaman
2. İsen Tayşi'nin oğlu olan Sancı Tayşi -ki o Veys Han bölümünde anlatıldı-
3. Moğulistan'a geldi. (Bunun) sebebi şuydu: İsen Tayşi,
4. Veys Hanın kızkardeşi olan Mahdum Hanım'ı hanın malına bedel kılarak almıştı. Mahdum Hanım'dan
5. iki oğlan, bir kız olmuştur. Veys Han Mahdum Hanımı verdiği zaman,
6. damadını Müslüman yapıp (bu şartla) Hanım'ı nikâh sözleşmesine bağlamış idi. Hanım kendi tebaalarını
7. Müslüman yaptı. Bu iki oğluna İbrahim ve İlyas ad(ları)nı koydu; kızını Mir Kerimberdi'nin oğlu
8. Kâdirberdi Mirza'ya verdi. Müslümanlık maksadı sebebiyle İbrahim Oğ ve İlyas Oğ

9. arasında idi ve Amasancı Tayşı bunlardan kaçıp Moğulistan'a geldi, savaşlar geçti.
10. Kalmuk dilinde şehzadeye oŋ⁷⁵⁸ derler. Amasancı Tayşı üç yüz bin kişi ile (üç yüz bin adamı vardır).
11. Yaygın söylentiye göre on sekiz bin kişi İbrahim Oŋ ve İlyas Oŋ ile kaldı. En sonunda
12. Kalmuk hanları arasında düşmanlıklar ortaya çıkıp Kalmuklar kaçarak Hıtay sınırına
13. girip gittiler. Dost Muhammed Han vefat etmeden önce kırk bin kişi ile İbrahim
14. Oŋ ve İlyas Oŋ Hıtay sınırına girmesinin arası dokuz yüz onda idi.
15. Bu ikisi Hıtay'da öldüler. İbrahim'den Babulay adlı bir oğul kaldı. Hâlâ o
16. sınır içinde mevcutturlar. Hâlâ o kavmin adı Babulay'dır. Mansur Han Hıtay
17. gazalarına gitmiş idi ve o topluluklar ile savaşlar olmuştur, bunun açıklaması
18. Mansur Han anlatılırken gelecektir. Amasancı Tayşı İbrahim Oŋ ve İlyas Oŋ'dan ayrı-
19. larak Moğulistan'a geldi. Yunus Han Aksu'dan göçüp Moğul halkı ile Moğulistan'a

50b

1. çıkmış idi. İli Irmağı sınırında savaş safları dizildi. Yenilgi, Yunus Han
2. tarafına oldu. Moğul emîrlerinden büyük çoğunluğu o savaşta şehit oldular. Kalmuklar
3. galip olduğu zaman, bütün Moğul ulusu Türkistan tarafına gittiler. Türkistan sınırında,
4. Ceyhun Irmağı kıyısında Kara Tukay denen yerde kışı geçirip Buruç
5. Oğlan'ı yağmaladılar ve onları Moğul halkı tarafına getirdiler. Öyle ki zamanı gelince
6. inşallah anlatılacaktır.
- 7-8. ⁷⁵⁹
9. Cengiz Han'ın oğlu Coçı Hanın yurdu ki Deşt-i Kıpçak'tan ibarettir; (orada)
10. Coçı Han neslinden Ebulhayr Han padişah idi. O zaman o yurttan ondan daha büyük
11. padişah yok idi. Onun vefatından sonra onun halkı yenilgi ile yüz yüze gelip

⁷⁵⁸ Kalmukça oŋ kelimesinin "şehzade" anlamı için bk. Ramstedt 1935: 287.

⁷⁵⁹ Sayfa kenarına farklı bir kalemle "Kıpçak Bozkırı Hatunları hakkında" anlamına gelen Farsça başlık yazılmış.

12. halkın çoğunluğu Kerey Han ve Canibek Han'a katılmışlardır. Kerey Han ve Canı-
13. bek Han ile Ebulhayr Han (arasında) eski, büyük düşmanlık var idi. Bu sebepten Ebulhayr
14. Hanın evlatları, yalnız⁷⁶⁰ (dul?) hatunları Moğul'a da düşman oldu; çünkü Moğul
15. hatunları Kerey Han ve Canibek Han'a hemhane (aynı yerden, dost) idiler⁷⁶¹. Ebulhayr Handan sonra
16. halk ve evlatları Ubaruç Oğlan -ki Ebulhayr Han'ın (en) yaşlı evladı idi-
17. toplanmışlardı. Kerey Han ve Canibek Han gücü tamamıyla ele geçirmişlerdi.
18. Bu Buruç Oğlan onlardan uzaklaşmayı istiyordu; Türkistan sınırında
19. bulunuyordu. Moğul'un geliş haberini Türkistan'da işitti. Ondan sonra araştırdılar ki

51a

1. Yunus Han Kara Tukay'da akın edip han ordasının (karargâhının) başına gelmiştir.
2. Tesadüfen hepsi o gün Seyhun Irmağı'nın öbür tarafına geçmişlerdi. Buzun üstünden
3. -kuşluk vakti idi- Buruç Oğlan ulaştı. Hanın ordası boş (idi); bütün askeri
4. yirmi bin kişi var idi. O zaman Moğul(lar) altmış bin hane idiler.
5. (Ordaya) indiler, herkes kendi evini bildi; Buruç Oğlan da kendisinin hanın
6. ordasına yerleşmesi (için) ferman verdi ve malları almakla ve saymakla meşgul
7. oldu; insanlar da ev(ler)de bu işle uğraşıyorlardı. Yunus Han
8. avda iken bu haber hana ulaştı. Han avı bir kenara bıraktı. Ordaya
9. yöneldi ve asker toplamaya aldırış etmedi. Suyun kıyısına ulaştığı zaman
10. su buz bağlamıştı ve hanın ordası suyun kıyısında idi,
11. han ulaştı. Han boru çalıyordu. Bütün halk hanın borusunu tanıdılar.
12. Han altı kişi ile (birlikte) idi. Altı kişiden biri tuğcu idi, ulaştı. Boruyu kendisi

⁷⁶⁰ *havā* kelimesinin “yalnız” anlamı için bk. Lexicon 1987: 868.

⁷⁶¹ Elias-Ross 1895'de *hatunlar* yerine *hanlar* (Khāns) kelimesi bulunmaktadır s. 92. Metinde mütercim veya müstensihin *hatun* kelimesinde ısrarlı olduğu; kelimenin ikinci defa geçişinde -tu- harflerini üste eklemesinden bellidir.

13. çaldı; sudan at koşturup geçti. Her Özbek bir eve yerleşmişti.
14. Onun (o evin) hatunlarını yalnız tutmuşlardı. Buruç Oğlan borunun sesini işitti;
15. altı kişiyi ve tuğu gördü ve atına binmek istedi. Seyis onu
16. atları ile ve künkleri (?) ile tuttu ve hatunların evlerinden
17. çıktılar ve Buruç Oğlanı yakaladılar ve bu durumda (iken) han geldi.
18. (Onun) başını künklerle (?) doğru mızrağa alın diye emretti. O yirmi bin kişi-
19. den biraz insan kurtuldu. Han muzaffer (olarak) ordaya indi.

51b

1. Ortaya asker toplandı, onun göçüne gittiler. Bir kısmı kaçtı.
2. Ebulhayr Hanın sultanlarından kalmış olan adamların hepsi
3. dağıldılar. Onların bahsi daha sonra her mahalde (bölümde) ayrı ayrı gelecek-
4. tir.
5. O kışı Kara Tukay'da geçirdikten sonra bahar
6. zamanı Taşkent tarafına geldiler. Taşkent'te bir emîr vardı:
7. Mirza Sultan Ebû Said emîrlerinden Şeyh Cemal Har adlı. O zaman
8. Sultan Ebû Said Mirza Irak'ta idi ve Horasan padişahlığı
9. Sultan Hüseyin Mirza'nın hükmüne verilmişti. Semerkand padişah-
10. lığı Sultan Said Mirza oğlu Sultan Ahmet Mirza'ya verilmiş
11. idi. Hisar, Kunduz ve Bedaşan Sultan Ebû Said Mirza oğlu
12. Sultan Mahmud Mirza'ya (verilmiş) idi. Endican ve Fergana padişahlığı
13. Mirza Sultan Ebû Said oğlu Mirza Ömer Şeyh'e (verilmiş) idi. Bu her üç
14. mirzayı Yunus Han damat yapmıştır. Her birinin açıklaması
15. kendi yerinde zikredilecektir. Bu Şeyh Cemal Har ayrı idi.
16. Sultan Ebû Said Mirza emîrlerinden(di), Taşkent'te hâkim idi
17. ve Mirza Sultan Ahmed'e Semerkand bağlı idi; fakat gerektiği gibi itaat

18. etmiyordu. Han Taşkent sınırına geldi. (Hanın) halkı güven

19. içinde hanın ve mirzalarının arasına baba ve oğul gibi

52a

1. girdi. Birbirlerinden hiç tereddütleri (şüpheleri) yoktu. Han içi rahat olarak Taşk-
2. kent'e geldi. Hanın hizmetine giden Moğul halkı gizlice
3. Şeyh Cemal Har'a adam gönderdiler; hana muhalefete o kefil
4. olsun (diye). (Şeyh Cemal durumu) doğrulattıktan sonra hana yöneldi, yani hana hizmet
5. edeceğim diye Şeyh Cemal Har gider. Şeyh Cemal Har ordaya yaklaştığında
6. hanın hizmetinde olanların hepsi (onu) karşılamaya koşuştular. Han
7. bu halk nereye gidiyor diye sordu. (Şöyle) cevap verdiler: Şeyh Cemal
8. Har'ı karşılamaya gidiyorlar. Şeyh Cemal Har hanın nekkarehanesine
9. ve tuğa geldi; at üstünde durdu. Hanın karşısında hiç kimse yok idi.
10. (Şeyh) adam gönderdi, hanı yakaladı, hatta hanın yardımcılarını da yakaladı. Şeyh
11. Cemal, hanı o kadar kolay yakaladı ve hapse attı. Bir yıl hapiste idi ve bütün
12. Moğul ulusu Şeyh Cemal'in idi. Hanın harem evi anne ve
13. evlatlardan (ibaret) idi. Önceden zikredilmiş olan İsen Devlet Bigüm,
14. vaktiyle Sultan Ahmet Mirza'ya verilmiş olan Mihr Nigar Hanım'ın ve
15. Mirza Ömer Şeyh'e verilmiş olan Kutlug Nigar Bigüm'ün annesi idi.
16. Bu iki hanımın annesi (olan) İsen Devlet Bigüm'ü Şeyh Cemal Har itibarlı adamlarından
- birine
17. bahşiş olarak verdi ve bu haberi Bigüm'e ulaştırdılar. Hiç kaygılanmadı, hatta razı ol-
18. du. O kişinin adı Hâce Kelân idi. Bigüm'ün razı olduğunu söylediler, hoşuna
19. gitti ve akşam geldi. Yardımcılar ayakta durmuşlardı. Kendisi içeri girdi.

52b

1. Bigüm, cariyeler kapıları sağlamca kapatsınlar diye cariyelerle anlaşmıştı. Bigüm

2. cariyelere bildirdi (ve onlar da) kapıları sağlam bir şekilde kapadılar. Bigüm ve cariyeler çabuk
3. davrandılar ve Hâce Kelân'ı öldürdüler, halk da onun ölüsünü gördü. Şeyh Cemal Har'a
4. gidip söylediler. Şeyh Cemal Har adam gönderdi; Bigüm'den sordular, (şöyle) dedi: Ben Sultan
5. Yunus Han'ın haremiyim, Şeyh Cemal beni başka adama bahşiş (olarak)
6. verebilir mi? Müslümanlık şeriatinde reva mıdır? (Şeriate uyar mı?) Ben onu öldürdüm; Şeyh de beni
7. öldürsün. Şeyh Cemal (de) binlerce aferin ve teşekkür (sözleri) söyledi, izaz ve ikramda bulundu
8. ve hanın yanına gönderdi. Hanın hapisliğinin (üzerinden) bir yıl geçti. Emîr Abdülkuddus
9. Duğlatlardan Emîr Kerimberdi'nin kardeşinin oğlu idi. Hepsinin ittifakıyla Şeyh Cemal Ha-
10. r'ın başına gittiler, onu öldürdüler. Onun başını hanın önüne
- 11-12. getirdiler. Hanı hapisten kurtardılar. Şeyh Cemal Har'ın huzuruna gitmiş olan bütün Moğul emîrlerinin hepsi hanın huzuruna geldiler. Hana
13. muhalefet sebeplerini şöyle arz ettiler: Bizleri şehir ve vilayete (oturtmak için) çaba gösterir(siniz).
14. Bizler için şehirde olmak çok müşküldür. Han tövbe etti, bundan sonra şehir vilayetine (oturtmak için)
15. gayret göstermeyeceğim (dedi). "Âmed ser-i har girifte Abdulkuddus"⁷⁶² diye tarih düşürmüşlerdir. O muamma-
16. dır ve (şöyledir) "har"ın başı ki har harfi (hı harfi) olsa Abdulkuddus (kelimesini) alırsa tarih olur. Bu olaylar
17. sırasında Kalmuk(lar) yurda varmış idi ve Moğulistan boş kalmış idi. Han
18. halkı göç ettirip alıp çıktı.
19. Hanlık tahtına Yunus Han

⁷⁶² Metinde bu satırda yer alan Farsça ibarenin tercümesi şöyledir: "Eşeğin başını tutan Abdulkuddus geldi."

53a

1. yerleşince, Moğul halkı ve emîrlерinin hepsi handan söz aldılar ki han bundan sonra
2. şehir ve vilayet teklifinde bulunmasın. (Çünkü) Moğullardan hana gelen bütün fitnelerin sebebi
3. budur (Moğulların şehirlere yerleştirilmesidir). Han da çaresiz rıza gösterdi. Moğulistan'a çıktı. Amasancı Tayşi ve Kalmuk
4. kendi yerlerine gitmişlerdi. Moğulistan Kalmuk'tan boşalmış idi
5. ve (halk) pek çok yıl Moğulistan'da olmuşlardı ve (han) hiç şehir diyarına heves etmedi. Moğul ulusu da
6. hana güzelce itaat edip (bir yere) gitmedi. Muhammed Haydar Mirza Kâşgar'da bulunuyordu. Hana
7. gereğince itaat ediyordu. Han da sevgisini onun durumuna göre
8. yürütüyordu. (Ona) pederane (bir) şefkat ile karşılık veriyordu. Moğulistan (ve) Kâşgar'da refah
9. tamamıyla vardı. Hanın gelişinden (dolayı) Dost Muhammed Hanın oğlu Kefek Sultan Oğlan
10. Hanın yardımcıları Turfan tarafına kaçmışlardı. Onun yardımcıları onu öldürüp
11. ve başını (alıp) hanın huzuruna gittiler. Han biraderi sebebiyle ne kadar düşman idi (ise de)
12. sabretti. Onun katillerine kısas emretti. Hiçbir tarafta hana düşman
13. kalmadı. Buruç Oğlanı öldürdüğü zaman büyük evladını Mihr Nigâr Hanım'ı
14. Sultan Ebû Said Mirza oğlu Sultan Ahmet Mirza'ya gönderdi. Şöyle buyurdu:
15. Sultan Ebû Said Mirza, Moğul ve Çağatay arasındaki düşmanlığı dostluğa
16. çevirdi; (ben de) bu dostluğu akrabalığa çeviriyorum. Bende var olan kız(1) Sultan Ebû
17. Said'in oğullarına veriyorum. Mihr Nigâr Hanım, Sultan Ahmet Mirza'nın haremindedir,

18. ta hayatının sonuna kadar. Mirza Sultan Ahmed ve hanımının açıklamaları ikinci defterde bu tarihten (itibaren)

19. gelmelidir. Han Moğulistan'a Şeyh Cemal Har'ın öldürülmesinden önce çıktı.

53b

1. Mihr Nigâr Hanım'dan küçük olan Kutlug Nigâr Hanımı, sekiz yüz seksen tarihinde
2. Sultan Ebû Said oğlu Ömer Şeyh Mirza'ya verdi. Hanın ve Ömer Şey-
3. h'in arasında gerçek türde (bir) dostluk vardı ki o dostluk, baba ile oğul arasında dostluk
4. ortaya çıkardı. Ömer Şeyh Mirza sık sık Moğulistan'a giderdi. Bir ay veya iki ay orada
5. olurdu ve bazen hakanını Endican'a getirirdi ve han bir veya iki ay
6. Mirza Ömer Şeyh'in evinde kalırdı. O günlerde hanı çok rağbetlendirir-
- 7-8. di ki Semerkand'a varsın; Semerkand'ın padişahlığını hanın büyük damadı olan Mirza Sultan Ahmed'den alıp Mirza Ömer Şeyh'e versin; fakat
9. han razı olmazdı. (Gelen) ordu yüzünden, Ömer Şeyh Mirza (yardım istemek) için hana sığını-
10. yordu. Han geliyordu ve hana bazı vilayetlerini veriyordu.
11. Sultan Ahmed Mirza bu sebepten taarruz etmezdi. Birçok defa bu şekilde
12. oldu. Sonunda şöyle oldu: Han her kış Endican'a girerdi ve bütün Moğul
13. ulusu Moğulistan'da kalırdı. Han ve o kişilere hizmet edenler Endican'a
14. giriyorlardı ve Ömer Şeyh Mirza, han vilayetlerden hangisini isterse hana
15. veriyordu; bahar olunca yine Moğulistan'a çıkıyordu. Mirza yine vilayeti
16. idare ediyordu. Bir defasında Mirza Ömer Şeyh'in büyük kardeşi geliyor diye Mirza
17. Sultan Ahmet (geliyor diye) Yunus Hanı çağırıp getirdi ve Ahsı'yı hana verdi.
18. Han Ahsı'da kışlak kurdu. O haber Sultan Ahmet Mirza'ya ulaştı. Sultan
19. Ahmed Mirza Ömer Şeyh'e taarruz etti ve Sultan Ahmet Mirza Ömer Şeyh Mirza'ya taarruzdan,

54a

1. akli başına gelip (vazgeçti). Hanı Ahsı'ya ağır (fazla) görüyorlardı; çünkü Ahsı belanın en büyüğü, Fergana
2. ise belanın anasıdır. Bu sebeple hana düşman oldu. Teke Sekritgü'de birbiri ile olup (karşılaşıp),
3. han Mirza'ya ne kadar nasihat ettiyse de fayda etmedi. Sonunda savaşa
4. başladılar. Yenilgi Mirza'nın tarafına düştü. Mirza'yı hanın
5. huzuruna getirdiler. Mirza'yı bağlamışlardı, han hemen kalkıp karşılamaya geldi. Mirza-
6. nın ellerini çözdü. O anda ihsanda bulunup gönderdi ki ülke viran olmasın.
7. Hemen git, ben de arkadan senin evine geliyorum (dedi). Ömer Şeyh Mirza Endican'a gitti.
8. Han izin verdi ve ulusu Moğulistan'a çıkardılar ve kendisi ailesi ve sayılı birkaç (adamı) ile
9. Endican'a gitti. İki ay Mirza Ömer Şeyh'in evinde misafir oldu. Ortada hiç teklif (resmiyet) olmadı.
10. Diğer bir defa hanı Mirza çağırıp getirdi ve Margilan'ı verdi. Han Margilan'da iken
11. irşad dairesinin ve irşad ehli kabilesinin kutbu ve Allah'ın makbulü hazreti Hâce Nâsıruddin Abdullah K.
12. S. geldiler ki hanın, Ömer Şeyh Mirza(nın) ve Sultan Ahmed Mirzanın arasında dostluk
13. sağlasın. Benim makbul nakledicilerden tevatür ile işitmişliğim var ki Hazreti Îşân KS Margilan'a
14. yaklaştığı zaman ululamanın aşırılığından dolayı tanımayan hiç kimse kalmadı. Hazreti Îşân'a
15. küstahlık etmediler. Dalga dalga kadınlar, erkekler geliyorlardı; uzaktan yayan
16. geliyorlardı. Hazreti Îşân geçtiler, kendilerini yola saldılar (yola koyuldular). O yo-
17. lun (tozunu) toprağını kaldırıyorlardı. Fakat han kendisi yalnız karşılamaya gitti.
18. Hazreti Îşân'a yaklaştı. Han attan indi ve atını bağladı. Yolun başı(nda)
19. yüzünü toprağa bulaştırıp durdu. Hazreti Îşân yaklaştılar. Arkadaşları arasında birileri hanı tanımıştı;

1. Hazreti İşân'a (bu) Yunus Han'dır, dedi. Hazreti İşân atlarından hız-
2. la indiler ve hanın başını topraktan kaldırıp görüştüler.
3. İrşad sığınağı olan efendi hazretleri Mevlânâ Muhammed Kâdî R.A.'dan şöyle işitmişliğim var: Hazreti İşân
4. Margilan'a gittikleri zaman, Yunus Han Moğul diye işitiyorduk; hayal ediyorduk (ki)
5. Moğuldur, birçok tavır (ve) duruşları diğerk bozkır Türkleri gibidir. Fakat hanı
6. gördük. Hoşsohbet adam, silme sakallı, Tacik yüzlü, konuşma ve sohbette son derece tevazu sahibi.
7. Onun gibisi Tacikler arasında az bulunur. Neticede Hazreti
8. İşân, hanı görünce sultanların hepsi etrafa mektup ve yazılar gön-
9. derdiler. (Şöyle yazmışlardı): Yunus Han ve Moğul'u gördük. Böyle bir padişahın tabilerinin köle yapılması
10. mümkün değildir. Bu halk İslam ehlidir. Bundan sonra Maverâünnehir'de ve Horasan'da hiçbir
11. Moğul kölesini almasınlar ve satmasınlar. Bundan önce Moğul köleleri diğerk kâfirler gibi
12. çok idi.
13. Seyyid Ali Mirza'nın oğlu Sansız Mirza'nın vefatından sonra Seyyid Ali Mirza'nın oğlu Muhammed Haydar Mirza
14. Kâşgar'da hükümet etmekle meşgul oldu. Önceden o şekilde zikredilmiştir.
15. Muhammed Haydar Mirza Kâşgar'a yerleşip Dost Muhammed Han öldükten sonra Moğul ulusunu
16. Yunus Han Moğulistan'a çıkardı. Buruç Oğlan ve Şeyh Cemal Har'ın olayları
17. o şekilde zikredildi. Yunus Han ondan sonra Moğul halkının razılığı için asla
18. şehir ve vilayet davası gütmedi. Muhammed Haydar Mirza Kâşgar'dan hana itaat ediyordu.

19. Hanım onu oğlu yerinde görüyordu. Sekiz yüz altmış dokuz tarihinden

55a

1. sekiz yüz seksen beşe kadar Muhammed Haydar Mirza Kâşgar'da feragat ve refahlık ile her şey-
2. den daha tam zaman geçirdi. Eyaletin idaresi müddetince başından sonuna yirmi dört yıl oldu. Bu-
3. nun on altı yılı bağımsızlık ile fevkalade bir şekilde; kalanı bağımlılık ile (geçti).
4. Ve Sansız Mirza öldü. Dost Muhammed Han Yarkend'e geldi. Sansız Mirza'nın eşini nikâhına
5. aldı. Sansız Mirza'nın büyük oğlu olan Ebâbekr Mirza'yı beraberinde Aksu'ya getirdi. Birkaç
6. günden sonra kızkardeşi Hüsn-i Nigâr Hanım'ı ona verdi. Fakat Ebâbekr Mirza, Dost Muhammed Han'ın
7. dengesizliğinden kaçarak amca(sı)nın huzuruna gitti. (Amcası) Muhammed Haydar Mirza'dır. Dost Muhammed Han
8. arkasından Hüsn-i Nigâr Hanım'ı Kâşgar'a gönderdi. Bunların hepsi yukarıda anlatılmıştır. Mirza Ebâbekr,
9. Muhammed Haydar Mirza'nın huzurunda bulunuyordu. Gayet cesur ve cömert (idi); kendisinde çok
10. kuvvet ve kahramanlık vardı ve uzun boyu o hadde ulaşmıştı ki eğer yüz kişinin arasında yaya olarak
11. gelirse onu görürlerdi ve atlı geliyor diye hayal ederlerdi. Fakat Muhammed Haydar Mirza devlet (ve)
- 12-13. miras sahibi idi; askerın kadrini ve kıymetini bilmezdi. Seyyid Ali'nin seksen yıllık ömrü boyunca yetiştirdiği itibarlı emîrler ve komutanlar, Muhammed Haydar Mirza'ın zamanında çoğunlukla ölmüşlerdi.
14. Baki kalanlar ise çok yaşlı olmuşlardı; evlat ve torunlarının hiçbirinin Muhammed Haydar Mirza-

15. nın huzurunda o kadar yakınlıkları yoktu. Bütün gençler ve mirza-zadeler Mirza Ebâbekr'in hiz-

16. metine meyl ettiler. Onların detaylı olarak açıklanması uzundur. Ondan sonra Mirza Ebâbekr, Muhammed Haydar Mirza'dan kaçıp

17. gidince Yarkend'in idareciliği için bir tuğra yaptı ve Yarkend idaresine sahip oldu.

18. Amcası Muhammed Haydar Mirza'nın huzuruna adam gönderdi ve (ona) itaat (edeceğine), onun hizmetkârı olacağına kefil oldu. Muhammed Haydar

19. Mirza da onun itaatini kabul etti. Onun hizmetinde üç bin kişi genç adamlardan ve

55b

1. ve mirza-zadelerden toplanıp gelmişlerdi. Bu durum esnasında Kâşgar'da olan kardeşi

2. Ömer Mirza da onun huzuruna gitti. Bu iki kardeşi birlikte oldular.

3. O sınırın inzibatını sağlıyorlar ve gayret gösteriyorlardı;

4. Hoten'in kurtulması konusunu düşünüyorlardı. (Mademki) söz buraya geldi, Hoten-

5. den ve hâkim(in)den bahsetmek gerekli göründü.

6. Hoten doğu tarafındaki şehirlerin en büyüğüdür. Hoten'in açıklaması

7. tarihte ve kitaplarında ne kadar varsa bütünüyle ikinci defterde zikredilmiştir; fakat

8. Duğlat kabilesinin emîrliği, Mirza Hudaydad - rahmet (onun) üzerine- 'ye ulaştı; (bu) şöyle anlatılmıştır:

9. Duğlat'a ait olan her vilayeti evlatlarına ve kardeşlerine paylaştırdı.

10. Şöyle ki Kâşgar ve Yarkend'i küçük oğlu Seyyid Ahmed Mirza'nın uhdesine verdi.

11. Mirza Hudaydad'ın İlyas Şah ve Hızır Şah diye ana bir iki kardeşi var idi.

12. İlyas Şah'a Aksu'yu verdi; Hızır Şah'a Hoten'i verdi. Bu iki kardeşini

13. Seyyid Ahmed Mirza'ya tâbi kıldı. Azil ve görevlendirilmelerini Seyyid Ahmed Mirza-

14. nın iktidar eline, uhdesine buyurdu. Bu ikisi diğer mülazımlar gibi

15. her yıl hizmette vilayetlerine dönüyorlardı. Ta Emîr Seyyid Ali zamanına (kadar) bu emir

16. yürürlükte idi. Emîr Seyyid Ali Aksu'yu İsen Buga Han'a verdiği zaman, İlyas Şah
17. Mirza'nın yine İlyas Şah Mirza adındaki torunu, İsen Buga Han'ın
18. hizmetlerinde idi; Aksu Kalesi'nin hâkimiyeti Dost Muhammed Han zamanına kadar
19. onun elinde idi. Fakat Mir Seyyid Ali'den sonra Hoten'de Hızır Şah'ın neslin-

56a

1. den iki kardeşi varmış; birinin adı Han Nazar Mirza ve yine birinin adı Kul Nazar Mirza.
2. Han Nazar Mirza güçlü pazusunun kuvveti ile (kendisini) Mirza Ebâbekr'e denk,
3. hatta Emîr Seyyid Ali'ye denk tutar idi. O vilayetin bağımsızlığından
4. dem vuruyordu. O Kâşgar'a olan eski itaatini bir yana bırakmış
5. idi. Mirza Ebâbekr, Muhammed Haydar Mirza'dan izin alıp Hoten'in kurtarılmasını
- 6.-7. istedi; çünkü Han Nazar Mirza ile Kul Nazar, miras bırakanların şartı olan itaatten sapmışlar ve yüz çevirmişler (idi); Muhammed Haydar
8. Mirza da onlardan memnun değil idi; emir verdi (ve) o konuda hırs gösterdi.
9. Mirza Ebâbekr endişeden⁷⁶³ uzak olarak Hoten'in işiyle meşgul oldu. Han Nazar
10. Mirza demirden (bir) asa yapmıştı; insan onu tek eli ile kaldıramaz
11. idi. O, onu bir eli ile kullanıyordu. Atın ve sığırın neresine
12. vursa mutlaka yıkılır idi. Kul Nazar Mirza küçük kardeş idi,
13. genç idi, gayet yumuşak ve ağırbaşlı (idi). Bu iki kardeşle saltanat davası var
14. idi.
15. Mirza Ebâbekr Hoten'i ele geçirmeye azmettiği zaman, Ömer Mirza
16. ona yoldaş idi. Büyük kardeşini öğretme işinde (?) çok övdü. Onun muhalefet
17. telaşı var idi. Onu Mirza Ebâbekr öğrendi ve onu bir şekilde ele geçirdi;
18. (o) asla haberdar olmadı ve (Ömer Mirza'yı) kör etti; Muhammed Haydar Mirza'ya gönderdi. Kâşgar'ın

⁷⁶³ *bâl* kelimesinin “dert, endişe” anlamı için bk. Kanar 2012: 375

19. viranlığından sonra Ömer Mirza Semerkand'a gitti, orada (ona) riayet ettiler;

56b

1. ta tarih dokuz yüz yirmi bir oluncaya, Kâşgar'a gelip orada vefat edinceye kadar.
2. (Ölünce) Emîr Seyyid Ali'nin türbesine koydular. Özetle Mirza Ebâbekr kardeşi-
3. nin işinden uzaklaşıp Hoten'e yöneldi. O defa barış
4. ile döndü. İkinci defada yine iş (hakkında) barış kararına vardılar. İki ordu birbiriyle buluş-
5. tuktan sonra müzakere ettiler ve
6. Allah kelamı (Kur'an) yeminiyle pekiştirerek barışa karar verdiler. Mirza Ebâbekr yardımcıları ile karar vermişlerdi.
7. Kelâmullah'ı (Kur'an'ı) has adamlarından birine verdi. Han Nazar Mirza'nın huzuruna götür-
8. dü. Han Nazar Mirza o adama Kelâmullah'ı Han Nazar Mirza'nın huzuruna
9. götürdü. Han Nazar Mirza Kelâmullah'ı almak için elini uzattı. O adam Han
10. Nazar Mirza'nın iki elini tuttu. Her taraftan kılıç(la) hamle ettiler. Önceden o şekilde
11. karar verilmiş idi. Ebâbekr Mirza'nın yardımcılarının hepsi
12. buna karar verip hazır vaziyette durmuşlardı. (Han Nazar) bundan gafil idi ve aynı zamanda
13. Han Nazar Mirza'nın yardımcılarının muharebe ve cenk mecalleri de yok
14. idi; kaçtılar. Diğer birçok kişiyi de Kul Nazar Mirza'yı (tutsun diye) karar verdiler; onlar
15. Kul Nazar Mirza'ya hissiz (merhametsiz) davrandılar. Bu iki kardeşi birlikte⁷⁶⁴ kılıç darbesinden
16. geçirdiler. Böylece onların tohumlarını Hoten vilayetinden
17. kazıdılar. (Ebâbekr) Hoten'i kurtarıp ele geçirerek tamamen kuvvetlendi.
18. Onların işlerini tamamladıktan sonra hemen amcası Muhammed Haydar
19. Mirza'ya çıktı.

⁷⁶⁴ *yekke* kelimesinin "birlikte" anlamı için bk. Steingass 1998: 1534.

57a

1.nın açıklaması: Sansız Mirza'nın vefatından sonra
2. daha önce zikredildiği gibi, Dost Muhammed Mirza Sansız'ın soylu eşini, Cemal Ağa'yı aldı. Kâşgar'ı
3. Muhammed Haydar Mirza'ya verdi. Bu olayların tarihi sekiz yüz yetmiş altı yılı
4. idi. Dost Muhammed Han'ın vefatından sonra Muhammed Haydar Mirza,
5. Mirza Ebâbekr Mirza ve Ömer Mirza'nın annesi olan Cemal Ağa'yı nikâhına
6. aldı. Muhammed Haydar Mirza'ya Cemal Ağa'dan iki oğul olmuştur. Biri peder,
7. babam Muhammed Hüseyin Küregen -Allah onun delilini nurlandırın- ve diğeri amcam Seyyid Muhammed Mirza. Mirza
8. Ebâbekr'in işleri Hoten kurtuluşundan sonra kuvvetlendi. Emîrlere her ne kadar
9. Mirza Ebâbekr'in işini düşünseler de, (itirazlarını) arz ediyorlardı. Mirza Ebâbekr'in
10. başından sonuna kadar (bütün) işleri muhalefetle yerine geliyordu. Onun, adamları
11. ile ittifak edeceği yok idi. O Yarkend'i çalıp (haksız olarak) aldı ve du-
12. yulmamış özürler söyledi. Ondan sonra Ömer Mirza'nın gözünü kör etti
13. ve ayrıca Han Nazar ve Kul Nazar'ı öldürdü. Böyle insandan nasıl vefa ümit
14. edilir? Onda her zaman Kâşgar arzusu var. Gayreti bu ülkeleri
15. tek kalem yapmaktır (birleştirmektir). Her zaman bu konuyu (Muhammed Haydar Mirza'ya) arz ederlerdi.
16. Amcalıktan gelen şefkat gereğince (bu arzlar) Muhammed Haydar Mirza'nın fikrinde önemsiz oluyordu.
17. Onun evlatlarının annesi olan eşi, Mirza Ebâbekr'in de annesi
18. idi ve emîrlere aksi yönünde düşünüyordu (ve şöyle diyordu): "O si-
19. zin evladınızdır. Yarkend'i (zaten) birisi tutuyordu. Yarkend babasının

57b

1. başkenti idi; (orada) en fazla hak sahibi idi. Ona siz vermediniz. Eğer kendisi küstahlık
2. ederse siz lütuf ile affedin. Sizin bağışlamanıza güven-
3. di. Emîrlere onu size kötü gösteriyor. Hoten'i de yine birisi tutuyordu (hükmediyordu).
Eğer
4. başkalarının yerinde o olsa (bunda) ne ayıp (var)?" Böylece (annesi, Ebâbekr'in) yaptığı her hareketi
5. bir şekilde izah ediyordu ve Muhammed Haydar Mirza'nın da aklına yatıyordu. Ne zaman ki
6. muhalefet aşikâr oluyordu o zaman Cemal Ağa arz ediyordu ki muhalefet
7. emîrlere tarafından yapılıyor, onu emîrlere size kötü gösteriyorlar. Öte yandan
8. gizli(ce) Mirza Ebâbekr'e haber gönderiyordu ki senin muhalefetini
9. bu şekilde söylüyorum. Mirza Ebâbekr için bu söz maksada uygun idi. Şu
10. sözü söyleyip gönderdi (ilettili): Emîrlere var olduğu sürece ben hizmet etmiyorum. Mirza (Muhammed Haydar)
11. bana kötü davranıyor; (çünkü ona) kötü hallerimi ulaştırıyorlar. Eğer emîrlere ihraç
12. etse ben evlat, hatta köle olurum. Muhammed Haydar Mirza saf-
13. ıktan onun yalanlarını tasdik etti. Emîrlere izin
14. verdi, itibarlı emîrlere ihraç etti. Muhammed Haydar Mirza'nın saltanat kuvveti
15. kırıldı. Mirza Ebâbekr Kâşgar vilayetinin sınırında ve Yarın
16. Hisar'ı yağmalayıp aldı. İtibarlı emîrlere ihraç etmişlerdi.
17. Hudut ve uçları korumayı insanlar bilmezdi ve koruyamaz
18. idi.
19. Önceden zikredilmiş olan Emîr Abdulkuddus, hamı hapisten çıkardı.

58a

1. Han ona sınırsız riayetler etti. Küregenliğe riayet edilmesini emretti.
2. Bütün Duğlat makamını verdi. Onun kapısında öğrendiklerinden (sonra) (?)

3. onda acayip gurur ortaya çıktı. Han ile bir şekilde karşı karşıya geldi ve kendisi de o
4. karşı gelişinden korktu. Onun açıklaması uzundur. Han-
5. dan kaçıp Kâşgar'a, Muhammed Haydar Mirza'nın huzuruna geldi. Muhammed
6. Haydar Mirza emîrlerini ihraç etmişti. İşlerde perişanlık
7. ortaya çıktı. Bundan pişman da olmuştu ve (tam o sırada) Mir Abdulkuddus
8. geldi. Ona tam bir sevinç yüzü (gülür yüz) gösterdi. Evladı Ağa Sultan Hanım'ı
9. ona verdi ve çok lütuf gösterdi; Mirza Ebabekr'le eş tuttu. O
10. da Mirza Ebâbekr'e düşkünlük kapısı oldu. Bir defa o yağma yaptı.
11. Yağı Hisar sınırına ulaştırdı ve Mir Abdulkuddus'ün karşısına çıktı.
12. Pek çok savaştan sonra sayısız gayret Mir Abdulkuddus'e
13. düştü. Halbuki Mir Abdulkuddus'ün çoğunluğu Mirza Ebabekr'den fazla idi.
14. Mir Abdulkuddus utanç içinde kaldı; diğer(leri ile birlikte) Muhammed Haydar Mirza'nın huzuruna
15. gitmedi. Öylece kendisini Şehnaz'a vurdu (yöneltti). Bedahşan yolunu aldı (yöneldi).
16. Üç yüz kişi ile Mirza Sultan Mahmud'un huzuruna gitti.
17. Mirza Sultan Mahmud ona çok hürmet gösterdi. Vilayet istedi.
18. Vilayetlerin en büyüğü Bedahşan'dır, ona verdi. O, orada Kâtur kâfirlerinin (elinde)
19. şehit oldu. Özetle Mir Abdulkuddus'ün gidişinden sonra Mirza Ebâbekr'-

58b

1. in kuvveti arttı. Büyük emîrleri o ihraç etti. Mir Abdulkuddus'u
2. bu şekilde yendi. Muhammed Haydar Mirza'nın işinde gücünde o kadar
3. parlaklığı kalmadı. Cemal Ağa yaptığından pişman oldu. Fayda etmedi. En
4. sonunda Muhammed Haydar Mirza piyade ve atlı(lar)dan karıştırıp otuz bin kişi tertip
5. etti. Mirza Ebâbekr'in üzerine gitti. O üç bin kişi ile
6. karşıladı. Savaş çetin geçti. En

7. sonunda Muhammed Haydar Mirza yenilip Kâşgar'a geldi.
8. Bu durumun açıklamasını büyük dayım⁷⁶⁵, Yunus Han'a söyledi; ondan
9. yardım talep etti. Askerinden on beş bin kişi seçmiş
10. idi. Dayılık şefkati sebebiyle Mirza Ebâbekr'in tarafına yöne-
11. lerek Muhammed Haydar Mirza diğer defa ordu tertip etti. Han ile
12. birlikte Yarkend'e yöneldi. Mirza Ebâbekr Yarkend Kalesi'ne kapandı.
13. (Han) Yarkend'in doğu tarafına indi. Bir gün Mirza Ebâbekr
14. kalenin dışında hanın piyade ve atlı askerlerini düzenledi. Bunların (bu süvari ve piyadelerin) tamamı
15. Mir Seyyid Ali'nin mirza-zade ve bahadırzadeleri olan bin kişi idi. Muhammed Haydar
16. Mirza onlardan gafildi, Mirza Ebâbekr onları toplamıştı. Han
17. çevik askerler ile (bir taraftan), Muhammed Haydar Mirza bir taraftan yöneldiler. Önce Muhammed Haydar
18. Mirza'ya o kadar yönelmedi. Hana yönünü çevirdi. Vurkaçtan⁷⁶⁶ sonra hanı
19. hezimete uğrattı ve han hezimet ile gitti. Muhammed Haydar Mirza da bir tarafa

59a

1. kaçtı. Bu yürüyüş askeri kırdı ve han (ile) Muhammed Haydar Mirza Kâşgar'a
2. ulaştılar. Han, Muhammed Haydar Mirza'ya (şöyle) söyledi: Onun işini kolay tutup (zannedip), askeri az
3. getirmiştik. Bu yıl çaba göster, kendi vilayetini ko-
4. ru. Önümüzdeki yıl bütün ordu ile gelelim, onun işini yapalım (halledelim). Han Moğulistan'a
5. gitti ve Muhammed Haydar Mirza Kâşgar'da kaldı.
6. Ve tarihi sekiz yüz seksen beş olan yeni yılda

⁷⁶⁵ Elias-Ross 1895: 104'te yer alan *uncle* kelimesi için Elias-Ross 2006: 268'de "dayı" değil "amca" kelimesi kullanılmış.

⁷⁶⁶ *kerr ü ferr*'in "vurkaç" anlamı için bk. *kerr ve 'l-ferr* Kanar 2012: 1399.

7. han bütün askeri ile Moğulistan'dan -altmış bin kişi
8. idi- Kâşgar'a geldi. Muhammed Mirza da ordu düzenini geçmiş
9. yıllardan daha iyi yapmış idi. Birlikte oldular; Yarkend'e yöneldiler.
10. Sultan Yunus Han ve Muhammed Haydar Mirza doksan bin
11. piyade ve atlı asker (ile) Yarkend'e yöneldiler. Mirza Ebâbekr
12. Yarkend kalesini geçen yıl sağlamlaştırmış idi. Bu yıl da aynı şekilde sağlamlaştırdı. O, askerini piyade ve atlı (olarak)
13. beş bin kişi düzenledi. Üç bin atlı olan o halk ki
14. Emîr Seyyid Ali'nin mirza-zadeleri (idi), o yiğitler ki Muhammed Haydar Mirza kadir-
15. bilmezlikten elinden kaçırmıştı ve vilayet-
16. ten bin okçu piyadeyi, bu guruh içinden kesin bir şekilde söz ve ümit vererek toplamıştı.
17. Hanın askeri halka hâlinde indiler. Han kendisi Kalugaç
18. Yarı denilen mevzide indiler. İkinci namazı (?) (ndan sonra) han askerinden
19. itibarsız adamlar, her birlik ve bölük kendi hevesi(ne göre) kale önüne gittiler. Savaşla

59b

1. meşgul oldular. Mirza Ebâbekr her atlının arasına bir okçu
2. piyade, her piyadenin önüne diğer bir piyade (koyup) kalkan kaldırıp kaleden çıktılar.
3. Hana savaşı (öyle) aşırı tarif ettiler ki (onun) ilgisini çektiler (ve han) düşünmek
4. gerek (dedi). Han birkaç kişi ile silah giymeden (kuşanmadan) (savaş alanına doğru) gittiler; fakat uçuru-
5. mun üstünden iyi görmedi ve han (daha iyi) anlayabilmek
6. için uçurumdan indi. Hanın piyadeleri daha cesur oldular;
7. vuruşmayı sertleştirdiler. Hanın itibarlı bahadırlarından
8. olan Alîm Şeyh Bahâdur bu esnada hanın (olayı) anlamaya geldiğini işitti.
9. Kahramanlık göstermenin zamanı geldi diye düşündü
10. ki akranları arasında seçkin olsun (sivrilsin). Silahlarını düzenleyip ha-

11. nın önüne geldi ve geçti. Piyadelerin arasına ulaştı. Vuru-
12. şuyorlardı. Hanın piyadeleri ile Mirza Ebâbekr'in arasında yer vardı.
13. İki taraftan duvar, sığır seddi (sığırlar için yapılmış bent) var idi. Bu iki duvar arasında uygun (bir) köşe var idi.
14. Alîm Şeyh Bahâdur geldi. O köşede Mirza Ebâbekr'in piyadelerine hücum
15. etti. Kendisini ulaştırdı (ileri atıldı). Kalkanlı bir piyade vardı. Kalkanlı (piyade) dayan(a)madı,
16. kalkanı Alîm Şeyh Bahâdur'un atına attı. Atı kalkandan ürktü. Bahâdur
17. kendisini koruyamayıp baş aşağı düştü. Duvarın önündeki piyadeler
18. aniden hareket ettiler. Bahâdur'u yakaladılar ve atlılar Mirza Ebâbekr'e götürdüler.
19. Mirza Ebâbekr'e hanın piyadelerinden üç kişi saldırdı. Hanın

60a

1. piyadeleri kaçırmaya yüz tuttular. (Olayı) anlamaya gelen halkın tamamı da
2. geriye döndü. Hanla birlikte olan kişiler, "Hemen
3. uçurumun üstüne çıkmak gerek." dediler. Han hemen süratle
4. uçurumun yoluna gitti. Hanı gören halk (da) süratle
5. gitti. Uçurumun başında olan herkes kaçtı.
6. Han uçurumun üstüne çıkıp baktı ki halkın tamamı (orada) durmuş.
7. Asker dağılmış. Han ordaya yöneldi. Halkı teskin
8. etmek için ordaya ulaştı. Halka vurmakla ve (onları) dövmekle meşgul oldu. Hiç
9. kimse yerinden kımıldamadı. Bu esnada Mirza Ebâbekr'in uçurum-
10. dan inip vuruşan piyadeleri atlılar ile (birlikte), seyreden-
11. leri, cesaretsizleri vurup döverek geliyorlardı. Onla-
12. rın arkasından atlılar arka arkaya (birbirine) asılı olarak tutuşup çıkıyor-
13. lardı. Bu hali, askerinin dağılmış halini görünce ansızın hezimetle yüz yüze
14. geldiler. Han çok çaba gösterdi, muvaffak olmadı. Mirza Ebâbekr'in

15. atlıları yaklaştılar. Hanın karşısında kimsenin olmadığını gördüler.
16. Han da gitti. Asker o yürüyüş ile bir saat(te) yenilgiye
17. uğradı. Han kaçıp Kâşgar'a gitti. Hanın askerinin çoğu hana bağlı
18. olmayıp Moğulistan'a çıkıp gittiler. Muhammed Haydar Mirza ile han fikir alışverişinde
19. bulundu. Muhammed Mirza Kâşgar'da kalmanın yolunu bulamayıp hanla birlikte, beş bin kişi, aileleriyle Aksu'ya

60b

1. beş bin kişi ile kaçıp gittiler. Çoğunluğu Kâşgar'dan Endican'a
2. gitti. Kâşgar Mirza Ebâbekr'in oldu. Bu tarih sekiz yüz seksen beş
3. idi. Bu olay olurken peder Mirza Hüseyin Küregen on iki yaşında idi.
4. Yunus Han, Muhammed Haydar Mirza ile Aksu'ya gitti. Babamı Yunus Hanın oğlu Sultan Mahmud Han
5. kendisi ile Moğulistan'a götürdü. Birbirleri ile öyle dost olmuş-
6. lardır ki hayat(ın)ın sonuna kadar pedere "adaş" der idi. Moğul dili ile "adaş"
7. yani "dost".
8. Bundan sonra söz Sultan Mahmud Han'ın anlatılmasına gel-
9. melidir. Onun durumunun başlangıcından bahsetmek lazım gelirdi. Sultan
10. Yunus Han Horasan'dan ikinci defa geldiği zaman, Emîr Seyyid Ali vefat etmiş
11. idi ve Sansız Mirza, (daha önce) zikredildiği şekilde Yunus Han'a iltica etmişti.
12. Yunus Han'ın o zaman Kâşgar'a geliş gidişi çok oldu.
13. O zaman Kâşgar'ın itibarlı seyyidlerinden olan Emîr Ziyaüddin'i Bedah-
14. şan'a, Şah Muhammed Sultan Bedahşî'ye gönderdi ki namus örtüsünün kızını
15. kendisine versin. Şah Sultan Muhammed Bedahşî, Filikus-ı Rûmî'nin⁷⁶⁷ (oğlu)

⁷⁶⁷ Filikus-ı Rûmî, İskender'in babası "Makedonyalı II. Filip" (Kaya 2000: 555).

16. İskender-i Zülkarneyn'in neslindedir. İskender-i Rûmî (Makedonyalı İskender) dünyayı ele

17. geçirdikten sonra bilgeler ile (şöyle) fikirleşmiştir: (Öyle) bir yer peyda etsinler ki

18. zamanın sultanlarının eli oradan kısa olsun (oraya ulaşmasın) ve neslini orada bıraksın. Bilgeler Bedahşan'ı

19. seçerek işin kuralını belirlediler. İşin kuralını ("düstûru'l-ameli") yürürlüğe koydukları için

61a

1. insanlar bunlardan vilayeti (almak üzere) anlaşmazlık çıkaramazlar. İskender zamanından ta Şah

2. Muhammed zamanına kadar hiç kimse Bedahşan'a taarruz etmedi; öyle ki nesilden

3. nesile saltanat tahtında olmuşlardı. Şah Muhammed Sultan Bedahşî'nin

4. devri geldi ve o İskender zamanında belirlenen kuralları bıraktı. O (öyle) bir şah idi ki

5. tabiatında sonsuz zarafet (vardı); güzellikte son derece (yüksek) şiiri ve divanı var(dı); lal mahlasını kullan-

6. mıştır. Onda zarafet ve letafet o dereceye gelmiştir ki o belirlenen kuralları,

7. aşağı (mütevazı) tabiatının gereği olarak bıraktı. Onun altı kızı vardı. Birini

8. Emîr Temür'ün neslinden olan Sultan Mes'ud Kâbilî'ye verdi ve birini de Sultan Ebû

9. Said Mirza'ya verdi. Ondan Ebâbekr Mirza adlı oğul oldu, Sultan

10. Hüseyin Mirza'nın babasından sonra savaşlar yaptı. Sultan Hüseyin Mirza-

11. nın ülkesine hâlel getirir ki onun şerhi Hondmîr-i Herevî'nin tarih(in)-

12. de açıklanmıştır ve üçüncü kızını İbrahim Barlas'a verdi, ondan da Cihan-

13. gir Barlas oldu. Çağatay devletinin sonunda o, saltanat erkânının direği

14. idi. Şah Bigüm adlı dördüncü kızını da Seyyid Ziyaüddin Kâşgarî'nin aracılığı ile

15. Yunus Han'a gönderdi. Beşinci kızını Seyyid Şah Büzürg Arhengî,

16. -onun açıklaması da bundan sonra gelmelidir- ona verdi. Altıncı kızını Şeyh

17. Abdullah'a verdi. Ondan Sultan Üveys, Mızrâb Barlas ve Sultan
18. Sançar oldu. Bu cümlelerin açıklaması yerinde gelecektir; fakat onların
19. durumlarının açıklaması Heratlı Mirhond'un tarihinde anlatılmıştır. Netice olarak Seyyid Ziyaüddin

61b

1. Şah Bigüm'ü Kâşgar'a getirdi. Han'a teslim etti. Bu Şah Bigüm'den
2. Yunus Han'a iki oğul iki kız oldu. İlkten daha büyük (en büyük) Sultan Mahmud
3. Han'dır. Onun doğum tarihi, sene sekiz yüz seksen altı
4. idi. Ondan daha küçük Sultan Ahmet Han'dır. Onun durumu ayrı olarak
5. gelmelidir ve onların durumlarının açıklaması (kendi) yerlerinde gelecektir.
6. Sultan Mahmud seçilme (akranlarından üstün olma) sınırına gelmeden önce Moğul emîrleri, -öyle zikredil-
7. miştir ki- Yunus Han'a (karşı) ölçsüzlük ve uygunsuzluk yaparlardı. Sultan
8. Mahmud Han seçilme (akranlarından üstün olma) sınırına ulaştı. O Moğul emîrlereinden çoğu ölmüşler-
9. dir, önceki(ler) kalmışlardı. Yunus Han, oğlunun kuvveti ile Moğul
10. ve Moğul emîrleri (üzerinde) güç sahibi (oldu) ve onlara tamamen hâkim oldu. Yunus Han Yarkend'den,
11. yenilerek Kâşgar'a geldi. Sultan Mahmud Han'ın o orduyla (gitmeye)
12. gönlü yok idi; halkı disiplin altında tutmak için Moğulistan'da kalmıştı.
13. Yunus Han da Muhammed Haydar Mirza'nın gönlünü teselli için ve kendisi de hatırşinas (olduğu)
14. için o kış Aksu'ya gitti. Muhammed Haydar Mirza'nın oğlu olan Muhammed
15. Hüseyin Mirza, o günlerde on iki yaşında idi. (Onu) Sultan Mahmud
16. Hanın huzuruna gönderdiler. Sultan Mahmud Han, Muhammed Hüseyin Mirza
17. çok çok hoşnut oldular. Birbirleri ile dost oldular ve birbirlerine "adaş" (diye)

18. hitap ettiler yani “dost”. Muhammed Hüseyin Mirza Sultan Mahmud Han ile Moğulistan’da

19. bulunuyordu. Çok saygı ve hürmetkârlık ile (ağırlanıyordu).

62a

1. ... yapmasının beyanı: Kışın Han Aksu’ya gitti. Aksu uçurumun kenarında-
2. dır ve iki kalesi vardır. Birini han, Muhammed Haydar Mirza’ya verdi ve
3. bir kalede de kendisi oturdu. O kış istirahat ile geçti. Bahar oldu.
4. Yunus Han Moğulistan’a çıkmaya karar vermiş idi. Mirza’ya (şöyle) söyledi:
5. Şu anda ilkbahardır. Ben Moğulistan’a çıkayım, sen burada kal. Senin
6. halkın ziraat yapsın; Aksu vilayetini sana verdim.
7. Ziraatin sonucu ortaya çıktığı zaman yaylak da sona gelmiş olur, at da semiz-
8. leşir. Kâşgar’a ve Mirza Ebâbekr’e yönelelim. Ben buradan Kâşgar’a gireyim,
9. sen oradan yönelerek Kâşgar’da (bize) katıl. Herhangi bir iş olursa
10. orada takdim edip gelsinler. Sözü bu şekilde kararlaştırıp han Moğulistan’a
11. adam gönderdi ki halkın sürüleri gelsin ve göç edip Moğulistan’a
12. çıksınlar. Fakat birçok fitneci Muhammed Haydar Mirza’nın aklını çelmiş
13. idiler. (Şöyle diyorlardı): Han Moğulistan’a gelip çıktığı zaman halkı yağma
14. edecek. Öyle olmayacak şeyler ki pek çok kişinin zeminlerinde⁷⁶⁸ (pek çok kişiye göre) sadece şeytan
15. vesvesesi idi, dertli Muhammed Haydar Mirza’ya. Muhammed Haydar Mirza o olmayacak şeylere saflığı
16. yüzünden kulak verdi. Şeytanlar (şöyle) söylediler: Hanın sürüsü
17. ulaştı, göç zamanı oldu. Hanla birlikte olan küçük oğlu Sultan Ahmed Han(ı)
18. handan ayıralım, bu kaleyi sağlamlaştırıp Yunus Han’a düşman olalım. Göç

⁷⁶⁸ *zemene* kelimesinin “zeminler” anlamı için Lexicon 1987: 1014.

19. vakti geldi. Han hiçbir şekilde razı değildi ki Moğulistan'dan gitsin ve

62b

1. Aksu'da mekân tutsun. Bu akla uygun olmayan iş, her ne şekilde ise Muhammed Haydar Mirza'ya makul göründü.

2. Göç zamanı geldi. Ansızın Aksu'nun kapısını kapadılar ve Sultan

3. Ahmed Han kaçıp Muhammed Haydar Mirza'nın huzuruna vardı ve düşmanlıklar

4. oluşturdular. Yunus Han Muhammed Haydar Mirza'ya adam gönderdi, çok nasihat ettiler.

5. Hiç fayda etmedi. Sonunda Yunus Han göç etmedi ve yine bir kaleye

6. girdi ve (kendini) sağlama aldı. Sultan adam gönderdi. On sekiz günde otuz bin

7. kişi ile ulaştı. Her tarafta her gün savaşıyorlardı. Kırkıncı

8. günde Muhammed Haydar Mirza'nın kalesinde kıtlık çıktı. Fitne çıkaran bütün fesatçılar

9. geceleyin kaçmaya başladılar. Sultan Ahmed Han anne (ve) babası-

10. nın kızmalarından korktu; peder ve validesinin huzuruna af dileyerek

11. girdi. Muhammed Haydar Mirza umumî (bir) hücum ile emîrleri gönderdi; kaleyi tuttular. Han sürat-

12. le emîrleri gönderdi, savaşsınlar, (fakat) yağma etmesinler (diye). Emîrlere gitti. Ne kadar

13. çaba gösterdilerse de (yağmayı önlemek) mümkün olmadı. Halkın izdihamı ve umumi hücum o

14. derecede değildi ki onun (yağmanın) önlenmesi mümkün olsun. Yüz(lerce) karışıklıktan sonra

15. Muhammed Haydar Mirza'yı alarak hanın huzuruna getirdiler. Hanın

16. huzuruna gidince Mirza'nın ellerini bağlamaya niyetlendiler. Yunus Han yapmamalarını

17. emretti; öylece hanın huzuruna getirdiler. Han önüne

18. çağırıldı; ona niye böyle yaptın diye çok çıkıştı. Takdirin (kaderin) sonucu olarak

19. isyan davası güttün, (şimdi bu davayı) bırak, ben gideyim, sen kal. Bir defa daha isyan

63a

1. et ve nasıl olur (gör, dedi). Muhammed Haydar Mirza utandı; akılsızca hareket-
2. lerinden başını aşağı eğdi. Han (şöyle) söyledi: Şimdiyse, yine Aksu'yu sana
3. verdim, Aksu'da otur. Muhammed Haydar Mirza (şöyle) söyledi: Bu zamanda Aksu'da olmak
4. nasıl olur, benim bütün adamlarım yağmaya gittiler. Han, Muhammed Haydar Mirza'ya
5. üç yüz at vererek “bana yoldaş ol ve Moğulistan'a git” dedi ve şöyle
6. kararlaştırdılar: Ekinler yükselince ve ziraat olunca Kâşgar'a gidelim
7. ve o tür bir şey yapalım ki sana Kâşgar'ı alıp vereyim. Onlar öyle hanlar idiler ki padi-
8. şahlık merhameti ve büyüklük yolu onlarda var idi; halkın suçlarına o şekilde
9. muamele ederlerdi. Hısmılık yüceliğini ve hemşirezadelğin haysiyetini öylece
10. göz önünde tutarlardı. Eğer onların bir hatası ve bir günahı ortaya çıkarsa
11. o anda af ve merhamet ile o şekilde tuttu ki onda hiç utanma
12. (belirtisi) kalmadı. Hatta yine yüzlerce merhamet ve çeşitli iltifatlar etti ki o hemşirezadem-
13. dir (diye) güvenerek böyle davranıyor. Eğer ona (suçu) miktarınca ceza
14. versem o zaman hısmılık ve akrabalığının ne kadar kıymeti
15. olur; akraba ile yabancı arasında ne farklılık olur? Şimdi benim
16. işim sultanlarla olmuştur. Her ne kadar günahsız olsam günahı
17. ispat etsinler ve o günahı yabancı(lar)la kıyaslasınlar ve o günahı
18. esas almasınlar. Bu sultanlar ile akrabalık sözleşmesi ve hizmet
19. hukuku Muhammed Haydar Mirza ve Han arasında o kadar varken; kul(unuz)da (ise)

63b

1. iki hisse, hatta iki bin hisseden fazla idi. Herkesi geride tutup
2. öldürmede öyle kuvvetli bir şekilde çaba gösterirler ki hiçbir düşman öyle yapmaz
3. ve böylece belanın tehlikesinden kurtulurlar; Hak Sübhânehu ve Teâlâ,

4. herhangi bir sebebe gerek olmadan, sırf yardım olsun diye (yardım ederek) ona kuvvet verir. Bu kişi herkesi geride bırakıp
5. dostluk kapısını ve akrabalığı harekete geçirdi ve elçiler gönderdi:
6. “Olan oldu (geçen geçti).” Bu doğru olmayan cevabı verirler. Bu sultanlara nasıl o sultanların
7. sülalesi demek mümkündür? ⁷⁶⁹
8. Hak Sübhânehu ve Teâlâ mürüvvet sahiplerine ve seleflere
9. sırf yardım olsun diye merhamet eder. Yerinde ve şüphesizdir ki merhametin en merhamet edicisinin gereği olarak
10. öylece onlar (da) suçlulara merhamet etmişlerdir. Hak Sübhânehu ve Teâlâ da
11. (onların) suçlarına aynı şekilde (merhamet) etsin. Amin, ey âlemlerin Rabbi, inşaallahu
- 12-13. Teâlâ. Anka kuşu diyarlarından yok olunca, zamanın sultanına mertlik ve yardım layık olur. Muhammed ve şerefli soyu hakkı için
14. kısaca, Muhammed Haydar Mirza, Yunus Han’a yoldaş oldu; Moğulistan’a çıktı. Bahar
15. sona erince han Kâşgar davasına düştü. Bu durum sırasında Sultan
16. Ahmed Mirza Semerkand’dan Fergana vilayetinin davasını ele aldı ve arzuladı ki
17. kardeşi Ömer Şeyh Mirza’yı o vilayetten indirip göndersin. Bu haber Ömer
18. Şeyh Mirza’ya ulaştı. Ömer Şeyh Mirza süratle gelip Yunus Han’a
19. iltica etti. Han(ın yardımını) talep etti. Bu şekilde her zaman büyük biraderi Sultan

64a

1. Ahmed Mirza’nın saldırma ve kahrından gizlice kurtuluş bulurdu.
2. Önceden (bu olaylarla ilgili) bir toparlama yapılmıştı. Bu haber hana ulaşınca Endican’a
3. yöneldi. Ömer Şeyh Mirza karşıladı ve Ömer Şeyh Mirza hanı
4. çeşitli izaz ve ikram ile ağırladı. Oş vilayetini hana teslim

⁷⁶⁹ Metinde 8. satırın başlarına kadar yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: “Babasından hiçbir iz taşımayan bir oğul / ona oğul deme, yabancı de.”

5. etti. O kış Oş'da oldular ve diğer Moğulları Sultan
6. Mahmud Han'a ısmarladı (ve onu) Moğulistan'a gönderdi. Kendisi Oş'da
7. kışladı ve han, Oş vilayetini Muhammed Haydar Mirza'ya verdi. Sultan
8. Ahmed Mirza hanın geldiğini haber aldı. Yürüyüşe başlayıp (kaçarak) Ömer Şeyh Mirza, büyüğünden (ağabeyinden gelecek olan tehlikeden)
9. emin oldu. Kış geçti. Yunus Han yine Moğulistan'a çıktı;
10. Muhammed Haydar Mirza'ya (şöyle) söyledi: Sen geçen yıl Moğulistan'da karışıklık yaşadın. Oş
11. vilayetini sana verdim. Benim kavlimden (adıma) hükümet et. (Bundan sonra) han Moğulistan'a
12. gitti ve Muhammed Haydar Mirza Oş'da kaldı. Muhammed Haydar Mirza, oğlu Muhammed Hüseyin Mirza'-
13. yı handan rica ile isteyip kendi yanında tuttu.
- 14.
15. Sultan Yunus Han Moğulistan'a çıktı. Ömer Şeyh Mirza Oş'a daruga
16. gönderdi. Muhammed Haydar Mirza'dan özür diledi. Onun halkında kuvvet yoktu ki Moğu-
17. listan'a çıksınlar. (Orada) durmayı da sakıncalı bildi. Evlatları Muhammed Hüseyin
18. Mirza ve Seyyid Mirza'yı Ömer Şeyh Mirza'ya emanet etti ve kendisi Kâşgar'a yöneldi.
19. Mirza Ebâbekr'in kardeşi oğlu olduğu hatırına geldi. Onun yanına gitsem, barış

64b

1. ile bir yer verir. Bu hayal ile Mirza Ebâbekr'in yanına gitti. Mirza
2. Ebâbekr (onu) tek başına hapsedti. Bir yıl hapiste durdu. Bir yıl sonra Bedahşan tarafına
3. gönderdi. Muhammed Haydar Mirza Bedahşan'a gitti. O zaman (orada) Mirza Sultan Ebû Said'in
- 4-5. oğlu Mirza Sultan Mahmud (vardı). Önceden zikredilmiş olan Muhammed Haydar Mirza'nın damadı Mir Abdülkuddus Sultan Mahmud'un huzurunda oldu. Nice

6. zamandır bir sefil misafiri vardı. Yine Semerkand'a gelerek Hazreti Kutb'un irşad
7. dairesi(nden) ve Hazretin soyunun yakını Hoca Nâsırüddin Abdullah'a -sırrı takdis edilsin-
8. hizmetle müşerref oldu. Mirza Sultan Ahmed'le buluştu; Mirza Sultan
9. Ahmed makamın gerektiği saygı içinde oldu ve yılda iki bayramda Mirza'nın
10. huzuruna gelmeyi kararlaştırdılar. Mirza Sultan Ahmed'in üç biraderi var idi. Osman Mirza,
11. Sultan Ahmed Veled Mirza, Mirza Melik Muhammed. Osman Mirza'dan daha aşağıda otururlardı
12. ve o, (diğer) ikisinden daha yukarıda otururdu. Bir sefil misafiri gelip gitsin (barış sağlasın?).
13. Bu esnada Sultan Yunus Han'dan adam geldi, Muhammed Haydar Mirza'yı istemek ve
14. satmak için. Bazılarının hürmet ve ağırlamasına aldırmandan hanın huzuruna gitti.
15. O durumlar, han'ın Taşkend'e girmesi anlatılırken açıklanacaktır.
- 16.
- 17-18. İki kardeş (yani) Ömer Şeyh Mirza ve Sultan Ahmed Mirza arasında geçen münakaşalar ve muhalefetlerin tamamı uzun olarak vardır. Bu tarihe girebilir;
19. ancak bu tarihte şu kadar zikredilebilir: Şeyh Cemal Har'dan sonra Taşkend Ömer

65a

1. Şeyh Mirza'nın hükmünde olmuş(tur). Sağlam (bir) kale olan Şahruhiyye de Ömer Şeyh Mirza-
2. nın idaresine girdi. Bu iki vilayet konusunda Mirza Sultan Ahmet
3. Ömer Şeyh Mirza'ya itiraz edip (aralarında) şiddetli anlaşmazlıklar oldu. Sultan Ahmed Mirza-
4. nın taarruzu Taşkend üstüne oldu. Ömer Şeyh Mirza Yunus Han'ı Taşkend
5. tarafına teşvik etti. O yıl han Oş'dan çıktığında Oş'u Muhammed

6. Haydar Mirza'ya vermişti. Han geldikten sonra Muhammed Haydar Mirza'dan Ömer Şeyh Mirza
7. özür dilemişti. Muhammed Haydar Mirza Kâşgar'a gitmiş ve hapse düşmüştü. Han Moğulistan'da
8. idi ve güz oldu. (İşte o yıl) Mirza Sultan Ahmed'in taarruzu Taşkend'e oldu.
9. Ömer Şeyh Mirza, hanı Taşkend tarafına teşvik etti ve Sayram'ı hana
10. verdi. Endican'dan Oş'u verdiği gibi (şimdi de) Taşkend'-
11. den Sayram'ı verdi ve han Taşkend'e yöneldi. Moğullar hiç(bir) zaman şehir ve vilayet
12. arzulamazlardı. Onlar da arkaya girdiler. Moğulistan'da
13. Moğul hanları neslinden hiç düşman kalmamıştı ki (han) ondan endişeli olsun.
14. Böylece onları Moğulistan'a kurtuluş verdi (göndererek onlardan kurtuldu). Kendisi de Sayram'a yöneldi. O kış
15. Sayram'da idi. Han da büyük oğlu Sultan Mahmud Hanı Sultan
16. Ahmet Hanın karşısına koydu. Sultan Ahmed Mirza otuz bin
17. kişi ile geldi. Bu üç ordu da (birbirine) yaklaştı ve büyük bir savaş koptu. Bu durum
18. Semerkand'da Hazreti Kutb'un irşad dairesinden ve soyunun sevgililerinden (olan) Hâce Nâsırüddin
19. Abdullah'a -sırrı takdis edilsin- ulaştı. İşan (Hazret) yöneldiler ve adam gönderdiler ki

65b

1. (arkadan) ben de gidiyorum (geliyorum diye). Bu haber üç sultana ulaşınca hepsi yerlerinde durdular.
2. Hazreti İşan ulaştığında Mirza Sultan Ahmed'in ordusuna indiler;
3. hanın (ve) Ömer Şeyh Mirza'nın huzuruna adam gönderdiler. Sulh ihtiva eden mübarek
4. nefeslerine hiç kimse karşı koyamaz idi. Evliyalara fanilik vaki olduğu zaman
5. kendi kendilerine bir (şey) istemiş olsalar (yerine gelir). Onlardan ne meydana gelirse (bunu) yapan,
6. gerçek fail Hak Sübhânehu ve Teâlâ'dır. Kimde serkeşlik inadının mecali kalır ki

7. Hak Sübhânehu ve Teâlâ'ya o anlam hasıl olduktan sonra. Her biri kendi amacı doğrultusunda ordular düzenleyen bu üç padişahın her birine teselli verdiler. Bu üç padişahı bir halıya⁷⁷⁰ oturt-
8. tular ve sakinleştirdiler. Hazret ortada oldular. Her üç padişah
9. Taşkend'i Yunus Han'a vermek gerek (diye) anlaştılar.
10. Taşkend konusunda anlaşmazlıkları olan bu iki birader de mahallenin başının (Taşkend'in) anlaşmazlığından
11. vazgeçtiler. Taşkend'i hana verdiler. Efendimiz hazretlerinin evladı Mevlânâ
12. Muhammed Kâzî -rahmet ve mağfîret onun üzerine olsun- Silsile-i Ârifin'de bu kıssayı zikir (etmişlerdir), kerametlerini
13. açıklayarak yazmışlardır. Orada şöyle tespit edilmiştir: Meclis yeri
14. o kadar heybetli idi ki fakir (ben) müthiş bir korkuya kapılarak sofrayı ters
15. yaydım. Meclis öylece sona erince Hz. İşân (şöyle) buyurdu: Güzel oldu,
16. kalkmak (gitmek) gerek; çünkü (ben) ihtiyarım, bu yüke belli ölçüde tahammül edebilirim. Bu
17. üç padişah bir tarafa gittiler. Hz. İşân Hocend Irmağı tarafına
18. gittiler. Irmak kenarında abdest yenilediler. Fakire (bana) iltifat ettiler
19. ve (şöyle) dediler: Mevlânâ Muhammed benim bu işimi kendisi yazsa olur. Hazreti Mevlânâ şöyle

66a

1. buyurdu ki Silsiletü'l-Ârifin kitabının yazılmasının sebebi Hazreti İşân'ın bu emri
2. idi. Netice olarak Sultan Ahmed Mirza Semerkand'a gitti; Ömer Şeyh Mirza Fergana'ya
3. gitti; Sultan Mahmud Han da Taşkend'e gitti. Hazreti İşân (da) ardından
4. Taşkend'e geldiler. Yunus Han ile diğer bir defa buluştular. (Ben) fakirin, amcamdan

⁷⁷⁰ zilçe kelimesinin "halı" anlamı için bk. Shaw 2014: 320.

5. (şöyle) işitmişliğim var. Dedi ki: Bir gün Hazreti İşân'ın -sırrı takdis edilsin- şerefli meclis-
6. lerinde Sultan Mahmud Han'dan bahsediliyordu. Arkadaşlarından bazıları
7. (şöyle) anlatıyorlardı: Sultan Mahmud Han şaşılacak şekilde kibirli ve bencil (bir) padişahzade-
8. dir. Hazreti İşân (şöyle) söylediler: Öyle padişahın eteğine toprak
9. doldururum. Büyükleme Hüda'ya (mahsustur). Öyleyse Sultan Mahmut Han kim oluyor da büyüklene-
10. biliyor? O saat han, Hazreti İşân'ın hizmetlerine gelmiş-
11. ti. Namaz vakti idi. Hazreti İşân namaza kalkarlar. Namaz
12. önünde ocak vardı. Onda bir ateş parçası var idi. Hazreti İşân (şöyle) buyurdular: Ocakta biraz ateş var, o ateşi toprak ile örtmek gerek. Halk çok olduğu halde
13. han hemen kalkıp çıkıp eteğine toprak alıp ateş örtülünceye kadar
14. (toprağı) ateşe koydu. Toprak getirmeyi diğerleri de rica ettiler.
15. Han bu işi yalnız bana bırakınız, dedi. Hanın çıkmasından sonra bütün dostları
16. şaşakalmışlardı. Bu barış, hanların Taşkent'te tahta çıkışının tarihi
17. sekiz yüz doksan senesi idi. Hazreti İşân bir süre Taşkent'te
18. durdular, sonra Semerkand'a döndüler. O dönemin padişahları-
19. nın âdeti şöyle idi: Herkes Hazreti İşân'ın müridlerinden birine

66b

1. müracaat ederdi; işleri arz etmekte ve hatır köşesinin ricası (olarak onları) Hazreti İşân'a
2. vasıta kılmışlardır. Sultan Mahmud Han, Hazreti Mevlânâ Muhammed Kâzî'yi Hazreti İşân'a vasıta kılmışlardır. Mevlânâ'ya (Muhammed Kazi'ye) müracaat etmiştir. Bu konuda Hazreti Mevlânâ'-
3. dan işitmişliğim var; kendi yerinde gelecektir inşallah. **Yunus Han'ın Son İşinin Zikri**
4. Ve Han Taşkend'de yerleşti. Oğlu olan Sultan Mahmud Han için
5. Sultan Ahmed Mirza'nın kızı Karaköz Bigüm'ü iste-

6. di. Karaköz Bigüm'ün şerefli gelişi bundan sonra anlatılacaktır.
7. Ancak Sultan Yunus Han'da bu işler sırasında felç hastalığı ortaya
8. çıktı. İki yıla yakın yatalak idiler. O zahmet ile dünya-
9. dan göçtü. Mübarek yaş(1) yetmiş dört yıl idi ve Çağatay
10. hakanlarından hiç kimse bu kadar yaş görmemiştir. Hatta çoğunun kırka ulaştığı
11. yok. Onun vefat tarihi sekiz yüz doksan iki idi. Nurlarla dolu mezarı, Şeyh
12. Tahur (türbesinin) avlusunda (idi). (Onu) Taşkend'de defnettiler ve yüksek imaretler yaptılar. O bu gün (de) malum
13. ve meşhurdur. Han hastalık esnasında işitti ki Muhammed Haydar Mirza Bedahşan tarafından
14. Semerkand'a gelmiş. Han adam gönderdi, Muhammed Haydar Mirza'yı istedi. Muhammed Haydar
15. Mirza geldi. Hastalık günlerinde hana hizmet etti. Muhammed Haydar Mirza'nın cerrahlığa
16. tam bir vukufu var idi. O günlerde hastalık sebebiyle Muhammed Haydar Mirza'yı bir saat
17. uzak tutmazdı. Evladı sırasına koyup (imiş gibi) sevgi gösterirdi. Onun,
18. Ömer Şeyh Mirza'nın yanında kalmış olan oğlu Muhammed Hüseyin Mirza, Muhammed Haydar Mirza'nın
19. gelişinden önce Endican'dan Sultan Mahmut Han'ın huzuruna geldi. Her zaman han

67a

1. ile aynı evde ve aynı hücrede idiler. Onun açıklaması yakında gelecektir. **Sultan**
2. **Ahmed Mirza ile Sultan Mahmud Han arasında saf (cephe) savaşı oluyor.** Sultan Yunus Han
3. sekiz yüz doksan iki tarihinde vefat etti ve Sultan Mahmud
4. Hanı Moğul âdetince hanlığa yükselttiler. Hanın vefat haberi yayıl-
5. di. Mirza Ömer Şeyh ve Mirza Sultan Ahmed her taraftan muhalefet davası

6. göttüler. Ömer Şeyh Mirza, çoğu devletinin güvenilir (adamları olan) havas mülazımlarını
7. gönderdi. Taşkend'in kalesine girdiler. Sultan Mahmud
8. Han bizzat kaleye yöneldi. Savaş sert oldu.
9. Öyle ki Moğul(lar) arasında ta bu zamana kadar ondan bahsederler. Kaleyi zorla
10. aldılar. Ömer Şeyh Mirza'nın o güvenilir adamlarının tamamı öldürüldüler ve
11. hiç kimse girmedi. Ta tamamı öldürülene kadar hepsi savaşıyorlardı.
12. Bu fetihten hana çok kuvvet geldi. Mirza Ömer Şeyh'in de muhalefet kuvve-
13. ti kalmadı. Ertesi yıl Sultan Ahmet Mirza'yı, emîrlere
14. Taşkend'i hana (ne) sebeple verdiniz diye kışkırttılar. Onlar burada olduğu sürece bizim için
15. çok fazla sıkıntı olur. Hazreti İshân -sırrı takdis edilsin- Mirza'ya (şöyle) haber gönderdi:
16. Münasibi han ile barışmalarıdır. Onlardan size
17. karışıklık gelmiyor; siz onlara niye karışıklık veriyorsunuz? Velhasıl
18. Mirza ordusunu yüz elli bin (kişi olarak) düzenledi ve Taşkend
19. üzerine geldi. Han Taşkend'in mahallelerine çıktı; karşıda durdu. Arada

67b

1. bir ırmak olduğu için uçurumdan geçmek mümkün olmadı. Orada üç göl var
2. idi. Sultan Ahmed Mirza'nın arasında Şâhî Bikhan da var
3. idi. Bu Şâhî Bikhan, Şah Budag Oğlan'ın oğludur. O (da) Ebulhayr
4. Han'ın oğludur. Daha önce zikredilmiş olan Buruç Oğlan zamanında
5. Şâhî Bikhan gençlik (çağında) idi. Sultanlar ile yine ayrılık
6. vardı. Şâhî Bikhan çok sıkıntı çekti. Tarihte o şekilde
7. tespit edilmiştir. En sonunda bozkırlarda yürüyemedi (barınamadı), Maverâünnehir'e girdi. Sultan
8. Ahmet Mirza'ya nöker oldu, hatta Sultan Ahmet Mirza'nın nökerine nöker oldu.
9. O bu orduda birlikte idi. Üç yüz nökeri vardı. Üç gün Sultan

10. Ahmet Mirza'nın huzurunda durdu. Şâhî Bikhan Sultan Mahmud Han'a adam gönder-
11. di ve ben de sizinle buluşayım (dedi). O gece o taraftan geldi, han (da) bu taraftan geldi, birbirleriyle buluş-
12. tular. Ondan sonra şu şekilde sözleştiler: Ertesi gün Mir Abdülali'nin
13. tarafına -ki Şâhî Bikhan onun nökeri idi- güç göstereyim (hücum etsinler). Ben askeri
14. dağıtayım, çekeyim ve kaçayım. Sabah olduğunda Moğul ordusu iki taraftan donan-
15. dı. Moğul ordusunun piyadeleri uçurumdan geçtiler ve atlılar ise uçurumun o tarafından (geçerek)
16. piyadeler ile birlikte savaşa girdiler. Moğul askeri Mir Abdülali'nin tarafına hücum
17. etti. Bu sırada Şâhî Bikhan üç yüz kişi ile kaçmaya yöneldi ve asker
18. süvarilerin ağırlığına (eşyalarına) yöneldi. Askerler talanla meşgul oldu. Her yerde ayak takımı ve başsız
19. (askerler) olmaları sebebi ile süvarilerin ağırlığına saldırdılar. Birden hezimet Mirza Sultan Ahmed'-

68a

1. in askerine düştü. Taşkend halkının Ab-ı Berk dedikleri
2. Çir Irmağı, Mirzanın ordusunun önünde idi; askerlerin çoğu
3. Çir Irmağı'nda boğuldular. Büyük kırgın Mirzanın askerine düştü.
4. Mirza birden ezilmiş ve yenilmiş (hâlde) kaçıp Semerkand'a gitti. Hazreti İşân'dan
5. çok özür ve af dileyince Hazreti İşân da ferman buyurdu
6. ve han ile Sultan Ahmet Mirza arasında
7. barış gerçekleşti. Karaköz Bigüm'ün işini önde tuttular. Çeşitli resmî uygulamalar-
8. dan sonra Karaköz Bigüm'ü hana getirdiler. Bu fetihten etraftaki
9. Sultanlar (kendilerine) ders çıkardılar. Han korkusu çevredeki sultanların
10. gönüllerinde yer etti. Hanın yerleşmesi tamamen bitmiş oldu. **Sultan Mahmud Hanın**
11. **pederimi damat yaptığının beyanı:** Babam Muhammed

12. Hüseyin Küregen -Allah onun delilini nurlandırısın- Kâşgar'dan çıktığı tarihten
13. -bu daha önce zikredilmiştir- ta bu tarihe kadar sürekli Sultan Mahmud
14. Han'ın hizmetinde idi. Sadece iki yıl Ömer Şeyh Mirza'nın
15. huzurunda idi. Hanın pedere aşinalık halleri öyle idi ki her zaman
16. aynı odada imişler; hana ne getirirlerse aynı şekilde pedere (de) getirir-
17. lerd. Eğer han at binerse, iki at getirirlerdi; birine
18. babam binerdi, birine de han binerdi. Elbise
19. ve şarapta da bu şekildedir. Han Karaköz Bigüm ile

68b

1. evlendiği zaman çoğu günler odada yalnız olur idi. Gece han haremine giderdi,
2. peder o hücrede kalırdı. Tahtta oturduğu vakit tah-
3. tın önüne bir halı koyarlardı; peder dayanarak oturur-
4. du. Defalarca (şöyle) söyleyip özür dilerdi: Evlilik icabı
5. bana hareme gitmek gerekir, sen odada yalnız kalıyorsun;
6. bu, dostluk ve arkadaşlığa aykırıdır. Bu minval üzere geçti. Hub
7. Nigâr Hanım ile damatlık bağlantısını (damat olmayı) emretti. Hub Nigâr
8. Hanım Sultan Mahmud hânımdan yaşça büyük idi. Üçüncü
9. kızı idi Yunus Han'ın. Onlardan Devlet Nigâr Hanım olmuş-
10. tur. İlki Mihr Nigâr Hanım'dır, (onu) Sultan Ahmet Mirza'ya vermiş-
11. lerd. Ondan daha küçüğü Kutlug Nigâr Hanımdır, (onu da) Ömer Şeyh
12. Mirza'ya vermişlerdi; Zahîrüddin Muhammed Babür Padişah ve Hanzade
13. Bigüm onun neslindedir. Üçüncü Hub Nigâr Hanım'dır, (onu da) pederime
14. vermişlerdir ki (O, bu) kulun annesi olur. Onların durumları ikinci
15. defterde anlatılacaktır inşallahu Teâlâ. Hanın iki
16. kızı diğer (eşi) Şah Bigüm Bedahşî'den olmuştur. Büyüğü Sultan

17. Nigâr Hanım'dır; (onu) Sultan Mahmud Mirza'ya gönderdiler ki Mirza Han
18. ondan doğmuştur. Hepsinden daha küçüğü Devlet Sultan
19. Nigâr Hanım'dır; onların durumları da ikinci defterde zikredilmiştir.

69a

1. Sonuç olarak han, ne layık (bir) dostluk olur? (Böyle dostluk olmaz) diye pederden özür diledi:
2. Ben haremden yalnız oluyorum, sen evde yalnız oluyorsun. Bunun üzerine hüküm
3. kıldı: Türlü türlü ikramlar, rengârenk iltifatlar, törenler ve düğünler yaptılar.
4. İki yıl boyunca gerekli hazırlıkları yapıp Hub Nigâr Hanım'ı pederle evlendirdiler.
5. Bu işler sırasında Sultan Ahmed Mirza, Ömer Şeyh Mirza ve Sultan
6. Mahmud Mirza'nın üçü (de) vefat ettiler. Yakında anlatılacaktır.
7. O Oratepe hanın idaresi altında idi, o Oratöfe hanın idaresinde idi,
8. onu pedere verdi. Peder Oratöfe'de yerleşti. Etrafındaki birçok sınır
9. ve kenar bölgeyi dâhil ettiler. Bunların tamamı ikinci defterde yazılmıştır.
10. **Sultan Mahmud Han'ın saltanat döneminde Taşkend'de olan olaylarda onun fesat işleri (?) var.**
11. Barıştan önce, Sultan Ahmed Mirza ile, Karaköz Bigüm'le evliliğinden önce,
12. han Türkistan'ı aldı. Sultan Ahmed Mirza'dan önce Türkistan hâkimi olan
13. Muhammed Mezid Tarhan'ı tutup hapse attılar. Barışın esas sebebi
14. Muhammed Mezid Tarhan oldu; çünkü Mezid Tarhan Mirza Sultan Ahmed'in anne tarafından akrabası
15. idi. Han Türkistan'ı aldığı zaman, Şâhî Bikhan onun hiz-
16. metinde idi. Türkistan'ı, Çir Savaşı'nda yaptığı hizmetin karşılığı olarak
17. Şâhî Bikhan'a verdi. O sebepten oğulları arasında
18. - (Kazak) Kerey Han, Kazak Canıbek Han ve Sultan Mahmud Han'ın eski
19. dostlukları var idi - anlaşmazlık çıktı: Şâhî Bikhan benim düşmanım

69b

1. idi, niçin onu benim karşıma koyuyorsun? Netice olarak bu sebeple tartışma,
2. Sultan Mahmud Han (ile) Özbek ve Kazak arasında (oldu), iki defa cephe
3. savaşı oldu. Her ikisinde de iki defa yenilgi han tarafına düştü.
4. Yenilginin sebebi şuydu: Yunus Han'dan itibarlı emîrlere kalmıştı.
5. Hanın ve devletin emîrlere öyle âdetleri vardır ki iyi adamların
6. kıymetini bilmezler. Hatta sahiplendikleri insanların iyi
7. kişiler olacağını zannederlerdi; bu imkânsız idi. Bu bozucu inancı sebebiyle han, insanlar arasında en
8. rezillerden birçoğunu sahiplendi. Bu reziller her zaman eski büyük emîrlere
9. hıyanet etmeye çabaladılar. (Bunların ihanetleri) O hadde geldi ki hepsinin başı olan
10. beş büyük emîri han katlettirdi ve onların aileleri-
11. ni de tamamen yok ettiler. Onların yerine rezillerden beş kişiyi sahiplen-
12. di. Sultan Mahmud'la Özbek ve Kazak arasında Şâhî Bik-
13. han yüzünden anlaşmazlık çıktığı zaman, iş savaşa düştü. Bu beş kişi komu-
14. tan idi. Kaçınılmaz olarak yenildiler. Hanın nökeri olan beş emîrin o saldırıları,
15. etraftaki sultanların gönüllerinde yer etmişti. Bu
16. işler sırasında Ömer Şeyh Mirza'nın evde başına taş düştü (ve)
17. bu sebeple öldü. (O) senenin tarihi dokuz yüz doksan dokuz
18. idi. Bu haber Sultan Ahmed Mirza'ya ulaşınca Endican üzerine asker gönderdi, olmaya ki
19. Moğul'un eline düşer diye. Ömer Şeyh Mirza'nın emîrlere yiğitlik gösterdiler.

70a

1. Ömer Şeyh Mirza'nın oğlu Mirza Zahîrüddin Muhammed Babür Padişah on iki
2. yaşında idi, onu padişah yaptılar ve (o) Sultan Mahmud Han'a müracaat

3. etti. Sultan Ahmed Mirza Margilan sınırına ulaştı. Güçsüz oldu. Barış
4. yapıp döndüler. Bu yolda (dönüş yolunda) vefat etti. Kırk gün sonra Sultan Mahmud
5. Mirza hisardan çıkıp Semerkand tahtına, biraderinin yerine
6. oturdu. Altı ay padişahlık yaptı. Tabii ölümle öldü. Onun ye-
7. rine oğlu Mirza Baysungur padişah oldu. Sultan Mahmud Han Semer-
8. kand tahtına tamah etti ve Semerkand'a yöneldi; Mirza Baysungur'un Kâl
9. adlı mevzii vardır, onun karşısına geldi. Emîrlere o reziller-
10. di. İş mümkün olmadı (başarı sağlanamadı). Yenilgi hana düştü. Bu savaş
11. savaşların meşhurlarındandır; o, Moğul'un ve Semerkand halkının ara-
12. sında (meşhur bir) tarihtir. Han dönüp Taşkend'e gitti. (Yukarıda) zikredilmiş olan reziller
13. hanın aklına şunu soktular: Münasip olan şudur; Şâhî Bik-
14. han'ı sahiplenelim ve Buhara'ya kadar Semerkand'ı alsın; padişahlıkla ilgili bütün meşgaleler
15. onun üzerinde olsun; bizler Taşkend'de rahatça oturalım
16. dediler. Hana bu makul geldi. Peder bu düşüncüyü hatalı buldu;
17. ileri giderek hana ne kadar söylediyse de hana asla makul gelmedi.
18. Şâhî Bikhan Semerkand ve Buhara'yı alana kadar yardım ettiler. Babür Padişahımın ahvalinin
19. açıklamasının içinde bulunduğu (kısmı) ikinci defterde gelecektir. Şâhî Bikhan, han

70b

1. yardımını ile Semerkand'ı aldı. Gerektiği şekilde zapturapt altına aldı. Onun askeri
2. elli bine ulaştı. Nerede Özbek varsa bunların hepsi onun
3. önüne geldiler (ona katıldılar). O önce hanın uzaklaştırılması ile meşgul oldu. Han
4. âciz kaldı. Pişmanlık elini hasret dişleri ile ne kadar
5. dişlese de hiç fayda etmez idi. Bu durum esnasında

6. Moğulistan'da kalmış olan Sultan Ahmed Han, hanın
7. bu çaresizliğini işitip görmeye geldi. Bu iki han, Şâhî Bikhan ile
8. savaştılar ve yenilgi hanlar tarafına düştü. (Şâhî Bikhan) bu iki hanı
9. yakaladı. İzaz ikram ile hanı Moğulistan'a gönderdi; fakat Moğul halkını
10. muhafaza etti (göndermedi); (bu), ikinci defterde ayrıntılarıyla anlatılacaktır. Her iki han Moğu-
11. listan'a çıktılar ve Sultan Ahmed Han vefat etti, Sultan
12. Mahmud Han Moğulistan'a çıktı. Nice zaman zorluk ile orada bulunuyordu.
13. En sonunda Şâhî Bikhan'ın huzuruna gitti, (çünkü vaktiyle) güvenip onu himaye
14. etmişti. Şâhî Bikhan Sultan Mahmud Han'a (şöyle) söyledi: Bir defa
15. iyilik ettim, ikinci defa iyilik etmek devletin yok olmasına sebep olur.
16. Sultan Mahmud Han'ı büyük ve küçük evlatları ile birlikte Hocend Irmağı'nın kenarında
17. şehid etti. "Leb-i deryâ-yı Hocend"⁷⁷¹ (ibaresiyle) tarih düşürmüşlerdir. (Bu durumla-
18. rın açıklaması ikinci defterde zikredilecektir. **Yunus Hanın Oğlu**
19. **Sultan Ahmed Han'ın zikri.** (Önceden) zikredilmiş olan Sultan Ahmed Han, Yunus Han

71a

1. Taşkend'e girdiği zaman şehir ve vilayetlerden ayrı bulunan bütün Moğullar
2. peder(in)den kaçıp Moğulistan'a gitmiş ve on yıl boyunca
3. Moğulistan'da kalmış olan bütün Moğulları gerektiği şekilde zapturapt altına aldı. Aradaki birçok kabileyi⁷⁷²
4. -muhalefet oluşması sebebiyle onları- kovdu ve Emîr Sultan Ali
5. Caras'ı -o zamanda İsen Buğa Han'ın emîrlerine muhalefet etmiş

⁷⁷¹ Metinde bu satırda yer alan Farsça ibarenin tercümesi şöyledir: "Hocend Irmağı'nın kenarı".

⁷⁷² Veya "Arlat kabilesini".

6. idi, bu muhalefetle birlikte hanlardan hiçbirine de muvafakat
7. ettiği yoktu- onu da öldürdü. O devirde
8. toplu ve kalabalık (bir) kavim olmayan Kalucî kavmi ve bütün komutanları ittifak
9. edip hanın üzerine geldiler. Onun ordasının çevresinde
10. ne kadar adam varsa hepsini öldürdüler. Hanın otağını ok yağmuruna
11. tuttular. Han pek çok yerinden yara aldı. Sonunda onlardan (bir) adam otağa girdi,
12. hanın işini bitirmek üzere. Han ona kılıç salladı, bir-
13. birlerini yaraladılar. O adam yaradan (dolayı) kaçıp çıktı. Yine diğerlerinin birçoğu da
14. ittifak ederek attan indiler ve girmek istediler. Süt Emgen
15. Bahâdur dergâha yakın idi, o geldi. Bir adamın geldiğini görür görmez (diğerleri) yine
16. atlandılar ve ona karşı durmaya gittiler. O yalnız idi, on-
17. lar ile vuruşmaya başladı. Süt Emgen Bahâdur'u öldürünce
18. bir anlık fırsat ele geçti ve yine hanın üzerine geldiler. Çok savaş oldu.
19. Her taraftan halk hazır oldu. Atlanıp hana yöneldiler. Diğer

71b

1. Kalucîlere durmak için takat yetmedi, kaçtılar. Hana yakın olan bu
2. halkın bu işleri yapacağını insan düşünemezdi.
3. Bir parçası Kalmuk'a kaçtı. Han yaralarından
4. kurtulduktan sonra, onlar nerede olurlarsa olsunlar (han) arkalarından gidip
5. iki yıl boyunca (onları) tüketti ve yok etti. Hanın işi tamamlandıktan sonra,
6. hiç kimse Moğulistan'da muhalefet edemedi ve (han) pek çok defa Kalmuk'a
7. akın etti. Onların çoğunu katletti ve iki defa savaş
8. yaptı. Her iki defa (da) zafer kazandı. Kalmuk ondan tamamen ders aldı. Kalmuk
9. ona Alaca Han dedi. Kalmuk dilinde manası küşende (öldüren) demektir.
10. Bu lakap hana kaldı ve halk (ona) Alaca Han dedi. Şimdi Moğul arasında

11. Sultan Ahmed Han diyorlar. Diğer bütün kabileler (ise) Alaca Han diyorlar. Mir-
12. hond tarihinde ve diğerlerinde de Alaca Han (diye) yazmışlardır. Bu tarihten sonra
13. olaylar(da han), Özbek ve Kazak'a muhalefet etti. Sebebi şuydu: Sultan Mahmud
14. Han Özbek ve Kazak ile iki defa savaş yaptı. Sürekli, her iki defa
15. yenilgi Sultan Mahmud Han tarafına oldu. Bu sebepten
16. Sultan Ahmed Han Özbek ve Kazak'a birçok defa akın etti ve üç defa
17. onları karıştırıp yenilgiye uğrattı ve büyük biraderinin intikamını aldı. Moğu-
18. listan'ı öyle zapt etti ki Moğulistan'ın (diğer?) sınırına ulaştı. Sekiz aylık
19. yolda Kazak, Özbek ve Kalmuk'a geçiş yok idi. Moğulistan'ın

72a

1. etrafından (taraflarında iken ?) aklına geldi; Mirza Ebâbekr işine yöneldi. Bu tarih
2. dokuz yüz beş idi ki fakirin doğum tarihi idi. Kâşgar'a geldiler.
3. Mirza Ebâbekr Kâşgar'ın ve Yanı Hisar'ı, zahireyi sağlama alıp kendisi Yarkend'e git-
4. ti. Kâşgar'da bırakıp gittiği kişiler birkaç defa han ile savaş
5. yaptılar. Sonunda Sultan Yanı Hisar'ı aldı ve (oradakiler) Kâşgar Kalesi'ni
6. bırakıp kaçtılar. (Sultan) Yanı Hisar'ı ve Kâşgar'ı kurtarıp zapt etti ve
7. kışın orada bulundular. Göçü (ailesini) Moğulistan'dan Kâşgar'a getirip
8. kışın sonunda Yarkend'e Mirza Ebâbekr'in üzerine yürüdüler. Mirza Ebâbekr
9. kaleden çıkmadı. Kaleye gitmenin uygun olmadığını görünce
10. dağlar tarafına mal ve ganimet için gittiler. Mal ve ganimet
11. aldıktan sonra Kâşgar'a yöneldiler. Mirza Ebâbekr Yarkend'den güçlü ordu ile
12. çıktı. Dağlarda hanın yolunun başını aldı (yolunu kesti). Çetin bir savaş oldu. Sonunda
13. hezimet hanın askeri tarafına düştü. Han yenilmiş olarak Kâşgar'a
14. geldi. Kâşgar'da da duramadı. Kâşgar'dan Moğulistan'a gitti. Bir yıl
15. geçti. Şâhî Bikhan'ın istilasının haberi geldi. Kardeşlik sevgisi (ile) Sultan

16. Ahmed Han harekete geçti. Büyük kardeşinin hizmetine yöneldi.
17. Büyük oğlu Mansur Han'a hanlık unvanı vererek (onu) kendi yerine koydu. İki küçük
18. oğlunu, Sultan Said Han ve Bubaçak Sultan'ı kendisi ile birlikte Taşkend'e
19. getirdi. Bu iki han Taşkend'de birlikte buluştular. O zaman çeşitli külfetler

72b

1. ortaya çıktı. Hep Şâhî Bikhan hakkında düşünüyorlardı. En
2. sonunda han (ve) Şâhî Bikhan arasında Ahsı'da cenk ve savaş
3. oldu. Yenilgi hanlar tarafına oldu. Şâhî Bikhan (aralarındaki) hukuka
4. uyarak bu iki hanı bırakıp, Moğulistan'a gitsinler diye uğur-
5. ladı. Moğul ulusunu alıp kaldı (bırakmadı). Bu hanlar gelerek (o) kış
6. Aksu'da oldular. Sultan Mahmud Han'da birkaç hastalık baş gösterdi. Tabip-
7. ler onun tedavisinde âciz kaldılar. Kışın sonunda, sene dokuz
8. yüz dokuz idi, Sultan Ahmed Han vefat etti -Allah onun delilini
9. nurlandırсын-. Adı geçen bağışlanası sultan, öyle bir padişahı ki çok dindar,
10. Müslüman yaratılışlı ve şeriata uyan (bir kişiydi). O kadar ki o çoğunlukla işleri şeriata
11. uygun yapardı. Özellikle dervişlere ve âlimlere çok niyaz
12. edici idi. Zamanının çoğunu ibadet görevleri ile süsler
13. ve beş vakit namazı mutlaka cemaat ile eda ederdi. Merhamet vesilesini
14. daima yürürlükte tutardı. Ahlak lütufları ve davranış güzellikleri o-
15. nun zamanında benzersiz idi. Mübarek yaşı otuz dokuza ulaşmıştı.
16. Onun bütün hâliyle açıklaması ikinci defterde zikredilmiştir. **Mansur Han'ın zikri: O,**
17. Sultan Ahmed Han'ın büyük oğludur, yaşlıdır. Sultan
18. Ahmet Han Taşkend'e, büyük biraderi Sultan Mahmud Han'ın yardımına
19. gittiği zaman, onu yurttan han tayin etmişti. Tarih dokuz yüz dokuz

73a

1. idi. O on altı yaşında idi. Babası Sultan
2. Ahmed Han yine Aksu'ya bırakıp Moğulistan'a gittiği zaman, Mansur Han Aksu'da
3. yerleşmiş olup, onun (ile) Mir Cebbarberdi (arasında) mirasçılar arasında âdet olduğu
4. gibi, anlaşmazlık ortaya çıktı. Mir Cebbarberdi'nin öldürülmesine karar verdiler.
5. O (Mir Cebbarberdi), canını kurtarma işinin çaresini şunda gördü: Mirza Ebâbekr'e adam gönderdi; (zaten) Mirza Ebâ-
6. bekr (de) bunu Tanrı'dan dilerdi. Sadece otuz bin asker ile Aksu'ya
7. yöneldi. Mir Cebbarberdi karşıladı. Mirza Ebâbekr işe
8. girişti. Haber Mansur Han'a ulaştı. Aksu'yu sağlamlaştırıp, Aksu'nun kalesinde
9. asker bırakarak kendisi Bay ve Küsen tarafına gitti. Mir Cebbarberdi
10. itimat ettiği için, konakladığı vilayet olan Uç Kalesi'ni Mirza Ebâbekr'e teslim
11. etti. Aksu'ya birlikte geldi. Savaşarak Aksu Kalesi'ni
12. aldılar. (Orada) hazine ve bir define var idi; Sultan Ahmed Han ve halkı (onu)
13. yirmi beş yıl boyunca meydana getirmişlerdi. Hepsini aldılar ve halkını tamamen
14. göç ettirip Kâşgar'a gönderdi. Mir Cebbarberdi herkesten önce ailesini
15. ve eşini gönderdi. (Bunun) sebebi Mirza Ebâbekr'e itimadı olması idi.
16. Mirza Ebâbekr aile dursun diye birkaç defa ısrar etti ve dedi ki aileyi sonunda götür-
17. mek şekli (de) var. (Cebbarberdi şöyle cevap verdi): Aile gitsin; (onlarla) ben nasıl durayım; etrafta ve çevrede
18. (nasıl) yağma ve talan edeyim; askeri ganimet için (nasıl) yürüteyim? Aileyi Mirza
19. Ebâbekr ile birlikte Kâşgar'a gönderdi. Mirza Ebâbekr, Mir Cebbarberdi'ye on bin kişi

73b

1. verdi ki kalan ganimeti getirsinler. Mir Cebbarberdi bu askeri
2. yürütüp Bay ve Küsen'e ilettili. O sınırda bir parça yağma yaptı.
3. Ulaşıp Mirza Ebâbekr'in Kâşgar'a varmış olduğunu hesap etti. Askerler-

4. den kaçtı. Mirza Ebâbekr'in ordusu çok büyük zarar vererek geri döndü ve Kâşgar'a
5. gitti. Mir Cebbarberdi Aksu sınırında bulunuyordu. Bu durumdan tamamıyla
6. perişan (olarak) Mansur Han'a yol buldu (gitti). (Mansur Han), Mir Cebbarberdi'nin (canına) kastetmekten pişman
7. idi. Mansur Han'ın dayısı vardı. Onun (Mir Cebbarberdi'nin) kız kardeşinden Sahib Devlet
8. Bigüm ve Mansur Han olmuşlardı. Bu durum esnasında Mansur Han'a
9. Mir Cebbarberdi'nin haberi ulaştı. Mansur Han adam gönderdi, özür beyan
10. etti ve söz verip Mir Cebbarberdi'yi getirdi. Öyle ki babası Sultan
11. Ahmed Han'ın yapmış olduğundan daha fazla riayet etti. Mir Cebbar-
12. berdi Mansur Han hizmetine girdikten sonra Mansur Han'ın işleri hep
13. güzelleşti. O günlerde diğer insanlardan, her kavimden (birbirlerine karşı) muhalefet
14. görülüyordu. Teskin ediyorlardı. Bir şekilde (onları) teskin etmek, ona kısmet
15. oluyordu. Bu haller arasında Moğu-
16. listan'da Sultan Mahmud Han, Sultan Said Sultan
17. ve Sultan Halil Sultan arasında ihtilaflar ortaya çıkınca (haber) Mansur Han'a
18. ulaştı ve Mansur Han bir defa daha Moğulistan'a çıktı. Sultan Mahmud Han kavimle
19. buluştu. Büyük amcasının meclisinde küçük birader olan Sultan Said

74a

1. Sultan ve Sultan Halil Sultan'la buluştular.
2. Birbirlerinden ayrıldıktan sonra Sultan Mahmud Han Moğulistan'da duramadı, Moğu-
3. listan'ın işini sona erdiremedi ve Maveraünnehir'e yöneldi.
4. (Daha önce) zikredildiği gibi şehit oldu. Mansur Han,
5. Sultan Mahmud Han'ın vilayete gittiğini işitince kardeşlerine yöneldi. Bu iki birader sultan
6. Kırgız'a gittiler ve geride kalmış olan Moğullar da birlikte gittiler. (Bu haber) Mansur

7. Han'a ulaştı. arun elek denilen bir yerde hep birlikte savaş oldu,
8. vuruştular. Mansur Han galip geldi. Bu iki birader kaçarak
9. Endican vilayetine gittiler. Endican'ın hâkimi olan Sultan Halil'i
10. öldürdüler. Sultan Said Han kaçarak Kâbil'e
11. gitti. Mansur Han Moğulistan'da bulunan herkesi, Kırgız'dan başka bütün halkı
12. göç ettirip Turfan'a ilettiler. Kırgızların çoğunu katlettirdi. Onların birazı
13. kaçarak Moğulistan'a gitti. Ondan sonra Kalmuk'a akın ettiler. Çoğunlukla galip
14. geldiler. Hanın işi tamamlandı; fakat biraderlerine ulaştı, muhalefet ediyor-
15. lardı. O cümleden Emîn Hâce Sultan muhalefet makamında idi. İki defa
16. muhalefeti(ni) teskin etti ve onu tutup hiçbir Şey söylemedi. Üçüncü defa
17. yapınca onu yakalayıp onun katline ferman çıkardı. Bereke'ye verdi. O, Emîn Hâce
18. Sultan'ı bir yerde gizledi ve hana Şöyle arz etti: Onun işini
19. yerine getirdim. Bir yıl geçti. Mansur Ha-

74b

1. nin biraderi olan Babaçak Sultan, Mansur Han'dan kaçarak Bay (ve) Küsen'e geldi. Bay
2. (ve) Küsen'i, Mirza Ebâbekr (ve) Mir Cebbarberdi'nin viran etmesinden sonra
3. Babaçak Sultan (oraya) geldi, ziraat yaptı ve o kadar viran olmuş olan kalesini
4. tamamıyla tamir etti. Mansur Han Babaçak Sultan'ın üzerine
5. geldi ve onlar barış nasihati ile yüz yüze geldi. Babaçak Sultan
6. (Şöyle) Őöyledi: Ben sana nasıl güveneyim, İmîn Hâce Sultan da benim gibi
7. birader idi. Onu dışmanmış gibi öldürdün. Benim itimadım kalmadı. Mansur
8. Han İmîn Hâce Sultan'ın katlinden pişman oldu ve bir cevap bul(a)madı.
9. Bu durumda iken (Bereke Şöyle) arz etti: Ben küstahlık edip, hükme aykırı olarak
10. (onu) canlı saklamıştım. Mansur Han çok memnun olup rütbe-
11. sini çok yükseltti. İmîn Hâce Sultan'ı Babaçak Sultan'a gönderdi.

12. Babaçak Sultan Mansur Han'a itaat ederek iyi (bir) barış yaptı.
13. Bu durum sırasında Sultan Said Han'ın istila haberi Mirza Ebâbekr'e
14. ulaştı. Kâşgar'ın kurtuluş haberini Babaçak Sultan ve İmîn Hâce Sultan,
15. Sultan Said Han'ın huzuruna Kâşgar'a götürdü. Babaçak
16. Sultan ile Mansur Han aynı anneden idi. Sultan Said Han ve
17. İmîn Hâce Sultan da (aynı fakat diğerlerinden farklı) anneden. Sultan Said Han İmîn Hâce Sultan'-
18. ın gelişinden çok mutlu oldu. Mansur Han (ise) Sultan Said Han-
19. dan çok vehim korkusu duydu; çünkü Sultan Halil Han'-

75a

1. ın ölüm sebebi bu Mansur Han idi; Sultan Said Han'ın
2. kardeşinin oğlu idi. Özbek'in elinde öldü. Sultan Said
3. Han ve Mansur Han arasında çok çekişmeler oldu. Mansur
4. Han eski kını (öcü) almaya kararlı idi; fakat Mansur Han'ın inancının aksine, Sultan
5. Said Han elçiler gönderdi ve görüşme talep etti. (O) senenin tarihi
6. dokuz yüz yirmi iki idi. Aksu ile Küsen arasında görüşme
7. yaptılar. Sultan Said Han Mansur Han'a itaat etti ve büyük kar-
8. deşleri olduğu için hutbeyi onun adına okudu. Bu iki biraderin arasında
9. dostluk tamamıyla kendini gösterdi. Bu iki biraderin bereketinden
10. yirmi yıl boyunca o kadar çok refah ve güven oldu ki faraza (bir) kişi Kumul'dan, Hıtay'dan
11. tâ Endican'a yalnız giderdi; hiçbir azık ve binite ihtiyaç olmaz idi.
12. Hatta her gece bir evde misafir olurlardı. Hak Sübhânehu ve Teâlâ bu iki
13. iyi yaradılışlı biraderi iyiler çevresinde meşhur etsin, Cennet derecelerine ulaştırın.
14. "Kulların Rabbi'nin hakkı için. Allah'ın övgüsü ve (onların) şerefli soyunun övgüsü için." Bu yirmi yıl boyunca Mansur Han birçok

15. defa Hıtaş gazasına gitti. Hepsinde zafer kazanmış olarak döndü. O gazalarda Mir Cebbar-

16. berdi şehit oldu. Hâce Tâcüddin de şehit oldu. Bu Hâce Tâcüddin

17. Küsen hâcelerindendir ki Mevlânâ Erşedüddin'in neslindedir-

18. ler. Kutupların kutbu Hazreti Hâce Nâsırüddin Abdullah hizmetine nail olup

19. (onun) iyilik nazarlarından hissedar olmuşlardır. Kulları (yazar) Hâce Tacüddin'in zamanından

75b

1. işitmişim, (şöyle) demişlerdi: Bir gün Hazreti İşân'ın hizmetinde o-

2. turuyordum. (Şöyle) emrettiler: Şüpheli lokmadan kaçınmak gerek.

3. Meclisin çevresine baktım, hepsi takva sahibi idiler. Benden başka da

4. perhizsiz olan kimse yoktu. O tarihten sonra söz verdim.

5. Yemek yemeyeceğim, yemekte helal olduğu kesin olmadıkça yemeyeceğim diye. Beni mazur

6. görün, sizlerin sofralarınızda yemek yiyemem. (Bunu anlatmamın) maksadı

7. Hâce Tâcüddin'in takva sahibi bir adam ve perhizkâr (olduğunu göstermek idi). Elli yıl boyunca Sultan

8. Ahmed Han ve Mansur Han'ın hizmetinde idiler. Hatta bu hanların

9. iradeleri (emirleri) önce gelirdi. Bu süre içinde hiç kimseden; ne

10. hanlardan, ne sultanlardan, ne emîrlere, askerler, halk ve

11. tüccardan adak ve hediye kabul etmişliği yoktur. Ticaretle ve ziraatla meşgul

12. idi. Hak Sübhânehu ve Teâlâ ona bir bereket vermişti; çok mal top-

13. layıp hanlara, emîrlere, fakir ve yoksullara, hatta halk ve köylülere,

14. ticaret eden ve kazananların hepsine insaniyet etmişlerdir. Bu sebepten hiç

15. kimse onu itiraz edemezdi ve padişaha ait işlerin tümüne onun huzurunda

16. karar verirlerdi. Hakikaten büyük, erdemli, iyi, cömert

17. ve himmet sahibi bir adam idiler. Hıtay gazalarının birinde Mansur

18. Hanın elinde şehit oldu Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Neticede Mansur Han gazayı bıraktık-

19. tan sonra, Özbek ve Kazak ile Moğulistan'da savaş oldu.

76a

1. Yenilgi Mansur Han tarafına düştü. Bikçek'ten daha büyük devlet adamı ve

2. hanın devlet erkânından olan Sûfi Mirza öldürüldü. Ondan sonra Çalış ve Turfan-

3. dan hareket etti. Sultan Said Han vefat ettikten sonra

4. yine Aksu üzerine geldi. Hiç(bir) şey yapamadı, yine döndü. Mübarek yaşı altmış

5. altı iken padişah olmuştur. Tarih dokuz yüz elli idi.

6. Kırk üç yıl padişahlık yaptı. Çağatay hanları içinde Yunus

7. Handan sonra hiç kimseye bu kadar uzun ömür ve devlet(te) kalma kısmet

8. olmamıştı. İlk günlerden ta son zamanlara kadar bereketli ibadet görevleriyle

9. bezenmiş idi. Bütün vakitlerde namazdan sonra Kur'an tilaveti geçer

10. idi (okunurdu). Yakınlardan işitmişim, (şöyle) söylerlerdi: Bütün vakitleri(ni) tilavet,

11. namaz, dualar ve zikirlerle geçirirdi. Vakti kaçırmama (muhafaza etme) konusunda (onun gibi) insan, padi-

12. şahlar arasında hatta ehl-i sülûk (tarikât mensupları) arasında az bulunur idi. Şüphesiz o

13. vesileyle dünya saadeti ve ömür bereketi buldu. Ondan önce, onun tabakasından

14. (bunları) hiç kimse bulmadı. Dokuz yüz elli tarihinde vefat etti. Allah onun delilini

15. nurlandırсын. Ümit (edelim) ki Hak Sübhânehu ve Teâlâ onun ahiretini dünyalığı gibi mamur

16. eylesin. Amin, Rabbü'l-âlemin (Ey âlemlerin sahibi). Adı geçen bağışlanası han, hayat ilminde;

17. padişahlığın idaresinde akıllı ve düşünceli, ordunun süresi, yolu yordamı ve disiplininde son derece

18. bilgili idi. Meşrebinde ve padişahlık adabında hanlık büyüklenmesi ve
19. azametine meyli yok idi. Hatta resmiyetten uzak olmakta çaba gösterir

76b

1. ve kendisini diğer insanlardan hiçbirine üstün tutmaz idi. O zaman
2. bir hafız var idi; okuyucu (hafız), Kelâmullah'ı (Kur'an'ı) son derece güzel ezberlemişti;
3. o sınırlar içinde kimse Kur'an'ı ondan daha iyi bilmezdi. Lakabı Hafız Meges-i
4. Seg⁷⁷³ idi; fakat kendi içinde de son derece ölçsüz ve kötü
5. idi. Onun açıklaması utanma sebebidir (ayıptır). Mansur Han onun önünde
6. Kelâmullah (Kur'an) ezberler idi. Yalnız kalınca bazı naipler (hana şöyle) arz ederler-
7. di: Bu hafız hana üstat olmaya layık değil; çünkü çok
8. ölçsüz. O cümleden (ölçsüzlükte) bu günlerde onu inek ile bir tutuyorlar.
9. Han (şöyle) söyledi: Ben Kelâmullah'ı (Kur'an'ı) ezberliyorum, ineğin özelliğinden
10. ezberlemiyorum ki. (Bunu anlatmamızdaki) amaç şudur: Mansur Han Müslüman
11. yaratılışlı (bir) padişah idi. Bütün şerefli hayatını Müslümanlık için harcadı. Ondandır
12. iki oğul kaldı. Biri Şah Han ve diğeri Muhammed Sultan. Bir kızını da
13. Sultan Said Han'ın oğlu Reşid Han'a vermişti.
14. **Mansur Han oğlu Şah Han'ın Zikri.** Mansur Han hayatının sonunda,
15. büyük oğlu Şah Han'ı padişahlığa yükseltmişti. Kendisi inzivaya çekilmeyi
16. seçti. Mansur Han'dan sonra tamamen bağımsızlık kazandı Turfan ve
17. Çalış'da. O günün tarihi dokuz yüz elli iki idi. Pederinin
18. yerine hanlığa oturdu. O, babasına nispetle (kıyasla) babası-
19. nın yardımcılarında hanlık işinde ve padişahlık tavırlarında hoş olmayan usulleri

77a

⁷⁷³ Metinde bu satırda yer alan Farsça ibarenin tercümesi şöyledir: "Köpek sineği".

1. öne çıkarttı. Halk arasında meşhur (yayılmış) olan öyle şeyler işittim ki
2. onların açıklanması amaca yararlı değildir. Ulu babanın hayatta olduğu
3. zamandan (kalan) iyi şöhret elbisesini ve namus hilatini, ana-baba isyanının kirine
4. bulayıp ulu babasının hatırasını uygun şekilde
5. gözetmiyor. Hizmetleri iyi amelli babası ve mutlu ebeveynine layık
6. olsa, dünyevî barış ve kurtuluşun onda olması mümkün olurdu. (Fakat bütün bunların hiçbirini) onda
7. görülüyor. (Olaylar) nasıl olursa olsun tarih ehlinin (tarihçilerin) âdeti şöyledir:
8. Tezkireler zincirinde ne kadar zikredilmeye layık olmasa da (tarihçiler onları) birbirinden ayırmazlar;
- 9-10. hatta o kadar ki ayrıntıya girerler. Bakış açıları padişahların ahlak güzelliklerini yazacak ve kusurlarını terk edecek (yazmayacak) kadar yakın değildir.
11. Hatta ne varsa yazarlar ki dünya kavimlerinin tarihi bâki kalsın ve
12. onlardan sonra iktidara gelenlerden ve diğerlerinden kim ona baksa bir nasihat olsun.
13. Övülmüş ahlaka ve makbul olmayan fiillere ne (gibi) itibar ve fayda semeresi olduğunu bilirler.
14. Herkes nasıl hatırlar ise bu nasihati kabul ederek
15. yeteri kadar ameller yaptırınsınlar ve kusurlardan kaçınınsınlar.
16. **Sultan Ahmed Hanın Oğlu Sultan Said Hanın Zikri.** Sultan Ahmed Han'ın
17. on sekiz oğlu vardı, hepsinin en büyüğü Mansur Han i-
18. di. Ondan sonra İskender Sultandır; o babasından sonra tabii
19. ölüm ile vefat etti. Ondan sonra Sultan Said Handır. Diğer

77b

1. Oğlanlarının durumlarının açıklaması ikinci defterde zikredilmiştir; fakat Sultan
2. Said Han on dört yaşında iken Sultan Ahmed Han biraderi
3. Sultan Mahmud Hanın huzuruna gitti. Oğlanlarından iki oğlunu,

4. Sultan Said Han ve Babaçak Sultanı beraberine aldı.
5. Hanların birbiri ile beraber olduğu günlerde, bu Sultan Said Han, ulu pederin hücresinin
6. terbiyesinde ve mutluluk saçan amcanın şefkatli sığınağında
7. mübarek işlerle dolu ömür geçiriyordu. Bu iki han arasında(ki beraberlik), Şâhî
8. Bikhan (ile) Ahsı'da savaş ortaya çıkıncaya kadar (devam etti. Savaşın) açıklaması (şöyledir): Bu zaman-
9. da bozgun oku Sultan Said Han'a değdi. O kadar ki kemiğin
10. başını kırdırdı. (Kendini) bir kuytuya attı. Maiyetindeki halk oradan firar
11. ettiler ve geçtiler. Çünkü (onu) ölü sanmışlardı. Ok değen (yer) birkaç
12. günde iyi oldu. Sonunda sağlık göründü. Onu Ahsı hâkiminin huzuruna,
13. Şeyh Bâyezîd'e götürdüler. Şeyh Bâyezîd'in ahvalinin açıklaması ve onun kardeşi
14. Sultan Ahmed Tenbel ikinci defterde zikredilmiştir. Bu Şeyh Bâyezîd, Sultan Said
15. Hanı hapse koydu ve yine bu yıl (ekinlerin) yükselme zamanı, Şâhî Bikhan'ın taşkın adamları
16. da Fergana vilayeti üzerine ve Sultan Ahmed Tenbel'e geldi (yürüdüler). Sultan Ahmed
17. Tenbel ve Şeyh Bâyezîd bütün biraderleri ile Şâhî Bikhan'ın elinde öldü-
18. rüldüler. Fergana vilayeti Şâhî Bikhan tarafından kurtarılmış oldu. Bu Sultan Said Han
19. Şeyh Bâyezîd'in hapsinde idi. Ahsı'da Şâhî Bikhan'ın adamları, Sultan

78a

1. Said'i evlat gözüyle görmüş idiler. Hep birlikte (ona) şefkat
2. gösteriyorlardı. Semerkand'a yanında götürdü. Ondan sonra Hisar askerine
3. götürdü. Hüsrev Şah Hisar, Kunduz ve Bedahşan vilayetini kurtarıncaya
4. kadar; Sultan Said Han, Şâhî Bikhan'ın yanında idi. O işten
5. kurtulunca Semerkand'a gitti. Oradan Harezmi'ye yöneldi. Han (Said Han) o
6. zaman kaçıp Moğulistan'a gitti. Yete Kent'e ulaştı. O zaman Sultan
7. Mahmud Han orada idi. Büyük amcayla Yete Kent'te buluştu. Birkaç gün

8. büyük amcanın hizmetinde idi. Devlet işlerinde ve tembellik sebebiyle
9. -(tembellik) Sultan Mahmud Han'ın âdeti idi- Sultan Said Han'ın üzüntüsü
10. bütünüyle ortaya çıktı; Sultan Mahmud Han'ın huzurundan kaçıp Moğulistan'a
11. gitti. Biraderi Sultan Halil'in Kırgız'a hâkim olduğu dört yıl boyunca
12. Moğulistan'da pek çok olaylar Sultan Mahmud Han ve Mansur Han'ın
13. arasında gerçekleşmiştir. Sonunda öyle bir durum oldu ki Sultan Mahmud Han
14. biraderzadeleri yüzünden duramadı; Moğulistan'da Şâhî Bikha-
15. nın huzuruna saygı (görme) ümidi ile gitti. Şâhî Bikhan onu Hocend'de
16. şehit etti. Sultan Mahmud Han vilayete gittiği zaman bu iki birader Moğu-
17. listan'da kaldılar. Bu sırada Mansur Han'ın askeri haberi geldi, Mansur Han
18. Çalış ve Turfan'dan asker toplayıp kardeşlerine yöneldi, Kırgız ve Moğulistan'ın zaptı (için).
19. Sultan Said Han ve Sultan Halil Sultan ikisi bütün Moğul, Kırgız halkını

78b

1. topladılar. Çarun Çelek denilen yerde, muhkem (bir) yerdir, orayı seçip
2. savaşa hazırlanmışlardır. Mansur Han da ordu hazırlayıp
3. geldi. Savaşta zorluk ortaya çıktı. En sonunda yenilgi Sultan Said (ve) Halil Sultan
4. tarafına düştü ve Mansur Han Kırgız'ı göçürüp Çalış'a gönderdi. Nasıl ki
5. Mansur Han'a söylemişlerdir (öyle yaptı). Sultan Halil Sultan savaştan
6. kaçıp gitti, birçok kişi ile Fergana vilayetine yöneldi. Amcama, Sultan
7. Mahmud Han(a) gitsin; eğer Şâhî Bikhan saygı gösterecekse. Ve
- 8-9. o Ahsı'ya ulaştı. Şâhî Bikhan'ın amcalarının oğlu ve Fergana vilayetinin hâkimi olan Canıbek Sultan onu şehit etti. Sultan Said Han ise savaş alanın-
10. dan çıktı. Kendisini firara verdi (kaçtı), Moğulistan'da Kazaklık edip zaman geçirdi;
11. fakat işleri ortaya çıkınca Moğulistan'da yaşamak kısmet
12. olmadı. Sultan Said Han da çaresiz kalıp Endican'a gitti. Bir şekilde

13-14. oradan kaçıp Kâbil'e gitti. Sultan Said Han'ın teyzeoğlu olan Babür Padişah'ın huzuruna (gitti); Babür Padişah onu son derece aziz ve muhterem tuttu.

15. Üç yıl boyunca Kâbil'de idi. Şâhî Bikhan'ı, Şâhî (Şah) İsmail öldürdü.

16. Babür Padişah Kâbil'den Kunduz'a yöneldi. Sultan Said Han Kunduz'a

17. beraberinde geldi. Bu durum esnasında bu tarihin yazarı-

18. nın amcası olan Seyyid Muhammed Mirza Endican'da meydana çıkmıştı. Canıbek Sultan'ı Endican'dan

19. çıkarıp Fergana vilayetini kurtararak Babür padişahın huzuruna ulak

79a

1. gönderdi, bu şekilde haberdar etmişti. Babür Padişah, Sultan Said Han'ı

2. onun hizmetinde olan Moğul emîrleri ile birlikte Endican'a

3. gönderdi. Sultan Said Han Endican'a geldi. Amcam Seyyid Muhammed Mirza karşı-

4. ladı. Yönettiği vilayeti tamamıyla teslim etti. Han, amcama çok

5-6. saygı gösterdi ve Moğul'un eski kuralınca ulus bigi makamını -ki ona miras kalan mansıplardandır- ona sundu. Bu olaylar esnasında Mirza Ebâbekr Endican'-

7. a yöneldi. Kâşgar'dan ordu donatıp ve Fergana ülkesine

8. tamah edip ulaştı. Han bin beş yüz kişi ile karşılamaya

9. çıktı. Tutlug mevziinde Endican'a bir fersah (kala) saflar çektiler. Yirmi

10. bin kişiye, bu bin beş yüz kişi Allah'ın yardımı ile galip

11. geldi. Savaş, çok savaş oldu. Bu fetihten (sonra) çevredeki

12. sultanların gönüllerine Sultan Said Han'ın siyaseti

13. yerleşti. Fergana sınırında Özbek sultanlarının kalaba-

14. lığı var idi ve bütün Özbekler Semerkand ve Taşkend'de toplan-

15. mışlardı. Bu durumun ardından Babür Padişah Hisar

16. Şâdmân'da sultanlarla o sınırda savaş yaptı ve zafer kazandı.

17. Bu yenilgi ile (yenilmiş olan) bütün Özbekleri Maveraünnehir'den çıkardı ve Semerkand

18. tahtına oturdu. Recep'te (ayında) sene dokuz yüz on yedi idi.

19. Han Endican'a yerleşti ve ilkbaharda bu defa Özbek(ler) Türkistan'dan

79b

1. toplanarak geldi. Bütün Özbek sultanları Taşkend'e geldiler. Ubeydullah Han

2. Buhara tarafına gitmişti. Babür Padişah'ın savaşı için. Ubeydullah Han

3. zafer kazandı. Babür Padişah yenilmiş olarak Semerkand'a geldi. Oradan göç ederek Hisar'a kaç-

4. tılar. Yine Özbekler istila etti. Han Endican'da bulunuyordu. Babür Padişah, Şah

5. İsmail'den yardım istedi. O, Mir Necm'i altmış bin asker (ile) yardıma gönderdi.

6. Padişah onlara katıldı. Semerkand'a yönelip Taşkend tarafına

7. gitti. Hanın karşısında Süyünç Hâce Han vardı. Hakanlar ve sultanlar

8. Semerkand ve Buhara'da Babür Padişahın karşısında toplanmışlardı.

9. Han ile Süyünç Hâce Han arasında Taşkend sınırının

10. arasında savaş oldu. Hanın emrinde beş bin kişi var idi.

11. Süyünç Hâce Han ulaştı. Yedi bin adamı var idi. En sonunda zafer Süyünç Hâce

12. Hanın tarafında kaldı. Bozguna uğramış olan han Endican'a geldi. Bu durumun arkasından

13. Babür padişah da Gucduvan'dan, Özbek sultanlarına yenilmiş olarak Hisar'a

14. geldi. (Bu) tarihin müellifi olan kulunuz, ta Babür Padişah Mir Necm'e

15. katıldığı zaman, izin alıp Endican'a hanın hizmetine geldi. Süyünç

16. Hâce Han yendikten sonra, bahar olunca han,

17. Deşt-i Kıpçak padişahı olan Kasım Han'ın huzuruna gitti. Onun (Kasım Han'ın) askerinin sayısı

18. üç yüz bin kişi idi. Kasım Han, Han'a izzet ve ikram gösterdi. O kadar ki

19. han yıllar sonra (bile) onu hatırlıyordu⁷⁷⁴. Buhara'dan dönüp geldim. Kulunuzu

80a

1. küregenlik (damatlık) hısımlığı⁷⁷⁵ sebebiyle akranları arasında seçkin tuttu. Tarih
2. dokuz yüz yirmi olunca, ilkbaharda Özbeklerin bütün büyük sultanları,
3. ağır ve uçsuz bucaksız ordu ve topluluk ile Endican'a yöneldi. Han, karşısında
4. durmayı uygun görmedi. Özbek gelmeden önce Han
5. Moğulistan'a çıktı ve Yeti Kent'e ulaştı. İttifaklar oluşturarak doğru danışmalar
6. yapıp Mirza Ebâbekr'in amcazadesi olan amcam Seyyid Muhammed Mirza'nın gayreti (ile) Kâşgar'-
7. a yöneldiler. Kâşgar'da çetin bir savaş oldu. Kâşgar askeri
8. bozguna uğradı. Kâşgar Kalesi'ne girdiler. Han Yanı Hisar'a geçti.
9. Üç ay Yanı Hisar'ı kuşattı. Sonunda Yanı Hisar ahalisi amcamla buluştular ve kaleyi
10. teslim ettiler. Bu haber Kâşgar'a ulaşınca Kâşgar'da olan askeri, Kâşgar'ı
11. bırakıp kaçtılar ve bozguna uğrayanlar Yarkend'e, Mirza Ebâbekr'in
12. huzuruna geldiler. Mirza Ebabekr'e kararları üzere seçim yaptırdılar (ve o da) Hoten'e gitti.
13. Sonra Han da Yarkend'e geldi ve ardından Mirza Ebâbekr'e asker gönderdi.
14. Ta Tibet Dağı'na kadar onu kovaladılar ve cins cins elbiselerden sayısız mallar
15. Moğulların eline düştü. Hanın Kâşgar ülkesinde tahta oturması Recep
16. ayında, sene dokuz yüz yirmi(de) idi. Kışın son günlerinde
17. hanın biraderzadesi olan İmîn Hâce Sultan, Turfan'dan geldi. Öyle ki
18. geçti (geçmişte şöyle olmuştu): O bütün emîrler Mansur Han'ı zincire vurmada çaba göstermişlerdi.

⁷⁷⁴ *yokla*- fiilinin "hatırlamak" anlamı için bk. Shaw 2014: 312.

⁷⁷⁵ Elias-Ross 2006: 298'de bizim *küregenlik*ğe okuduğumuz kelime *Kurkani* okunmuş ve "Kurkanilerle akrabalığımdan dolayı" diye çevrilmiş.

19. Mansur Han'ın kuvvetini beyan ettiler (ve) söz verdiler. Moğulistan'daki geçmiş günlerde

80b

1. yaptıklarını andılar. Han (şöyle) söyledi: O büyük biraderdi. Benim âdetim
2. hizmetkârlık gereği ona itaat olmalıydı;(fakat) o (itaat) benden ortaya çıkmadı.
3. Şüphesiz beni cezalandırdı. Bu derecede ona düşmanlık etmek olmaz.
4. Kusurdan dolayı özür dilemek münasıptir. Mansur Han'a elçiler göndererek
5. barışma ve itaat sözünü ortaya koydular. Hanın korkusunun vehmin-
6. den canı ağzında duruyordu. Hanın bu sözden ve haberlerden
7. canı tazelendi ve ölçüsüz sevinç buldu. Korkarak ve titreyerek görüşmeye
8. geldi. Aksu (ile) Küsen arasında buluştular. Hutbe ve sikkeyi
9. onun güçlü adına yaptırıp tam itaati yerine getirdi ve
10. Mansur Han'dan dolayı onda bulunan düşmanlık ve husumetin tamamını, iyiliğe ve fer-
11. mana uymaya çevirdi. Bu iki devletli (arasındaki) barış ve ittifaktan
12. halk arasında o kadar emniyet ve refah oldu ki halk Kumul'dan
13. Fergana vilayetine ⁷⁷⁶ (gidip gelir)-
14. lerdı. Bu barışa, dil bilen birisi “dü leşker neşât”⁷⁷⁷ (ibaresini) tarih düşürmüştür.
15. Ve ertesi yıl Muhammed Kırgız'ın Türkistan ve Sayram'a saldırması
16. ve Müslümanları yağmalaması, İslam ve din hamiyeti (gayreti)
17. sebebiyle hana bu iş ağır geldiği için Muhammed Kırgız'ın üzerine
18. akın etti. Onlar İslam halkına ne kadar yaptılarsa fazlasıyla
19. ona ve Kırgız güruhuna yaptılar. Muhammed Kırgız'ı yakalayıp hapse attılar. On beş yıl boyunca

⁷⁷⁶ Metinde bu satırda yer alan Farsça ibarenin tercümesi şöyledir: “hiçbir azık ve binite ihtiyaç olmadan, tek başına, sıkıntısız (olarak) dağdağalı (bir şekilde) gidip gelir(lerdi)”

⁷⁷⁷ Metinde bu satırda yer alan Farsça ibarenin tercümesi şöyledir: “iki ordu seviçte”

81a

1. hapiste kaldı. Yılın tarihi dokuz yüz yirmi sekiz idi. Han kendi
2. başına Reşid Sultan'ı Moğulistan'a çıkardı (götürdü). Bütün Moğulistan
3. ve Kırgız'ı zapt etti. Moğulistan'da birçok topluluk ortaya çıktı. Sonunda
4. (öyle) bir tür ortaya çıktı ki Özbek ve Kazak'a Deşt-i Kıpçak'ta olmak kısmet olmadı ve
5. Moğulistan'a geldiler. İki yüz bin kişi idiler. Onlara mukavemet
6. mümkün değil idi. Reşid Sultan kendi halkı ile yine
7. Kâşgar'a gelip girdi. Han Bedahşan'a yöneldi. Bedahşan'ın
8. yarısına hükmetti. O kadar ki onun divanı günümüze kadar Kâşgar'a bağlıdır.
- 9-10. Bunun açıklaması uzundur. Önceden zikredilmiş olan Padişah Bigüm'ün veraset davasından sonra Bedahşan üzerine münakaşalar ortaya çıkmıştı ki
11. ikinci defterde gelecektir. Han iki defa asker toplayıp Bedahşan'a
12. gitti. Birincisinin tarihi dokuz yüz yirmi beş; diğeri dokuz yüz
13. otuz altı idi. Bu tarih dokuz yüz otuz dört idi: Han
14. kulunuzu Reşid Sultan'la birlikte Balur'a gönderdi. Balur Kâfiristan-
15. dır, Bedahşan ile Keşmir'in arasında, (oraya) gönderdi. Güzel gazalar oldu.
16. Sağlam ganimet ile geri dönüp pek çok fetihlerle birlikte
17. ordugâh(a) bunlarla çıktı. Pislik, kötülük (ve) hıyanet (içinde olan) şeytan (kılıklı)
18. insanlar bir şekilde daha önce zikredilmiş olan İmîn Hâce Sultan'a Aksu'yu
19. verdiler. Aksu, Mirza Ebâbekr'in istila ettiği zamandan -tarih dokuz yüz dokuz

81b

1. idi- dokuz yüz yirmi üç tarihine kadar viran idi. İmîn Hâce Sultan
2. onu mamur hâle getirmişti. Han kulunuzu Reşid Han'ın müsahibi
3. olarak Aksu'ya gönderdi. İmîn Hâce Sultan'ı göçürüp Kâşgar'a

4. gönderdiler. Kulunuz Reşid Han'ı Aksu'da bırakıp onun işlerini, sipahi
5. ve tebaasını dikkatle düzene koyup dönerek hanın hizmetine geldim. İmîn
6. Hâce Sultan'ı Hindistan tarafına gönderdiler. Hindistan'da
7. tabii ölüm ile öldü. Tarih dokuz yüz otuz idi. Han gaza
8. maksadıyla kâfir ülkesi olan Tibet'e yöneldi. Kulunuzu kendisinden önce gön-
9. derdi. Tibet'in bazı kalelerini alıp Tibet'in çoğu vilayetleri-
10. ni fethetmiştim ki han arkadan geldi. İki ordu
11. bir araya gelince beş bin kişinin yiyecekleri⁷⁷⁸ yetmezdi.
12. Kulunuzu İskender Sultan'la birlikte Keşmir'e göndermeyi uygun gördüler.
13. Dört bin kişi. Hanın kendisi Baltı'ya yöneldi. Baltı
14. vilayeti de Tibet'tir. O arada han Baltı'da gaza etse (de),
15. bahar yine Tibet'e çıktı. Kulunuz da o kış Keşmir'e girdim.
16. Padişahları ile savaşarak Hak Sübhanehu
17. ve Teâla (bana) zafer bahşetti; bütün ordu Keşmir ülkesini
18. Balur'da olduğu gibi yapacak, Keşmir'in kurtuluşu kesinleşecek
19. idi; fakat üslupları

82a

1. işleri dağıtmak olan o habis insanlar sebebiyle kurtuluş kısmet olmadı. Padişahlar ile
2. barış yaparak Keşmir padişahı Muhammed Şah'ın kızını İskender
3. Sultan'a vererek hutbe ve sikkeyi han adına yaptırdım.
4. Keşmir'in malı öylece kısmet oldu, (o malı) toplayıp
5. o kışın baharında hanın hizmetinde Tibet'e ulaştım.
6. Padişahane buluşmanın türlü türlü ikramlarıyla kulunuzu yüceltti. (Sonra da) döndü (ve)

⁷⁷⁸ *evkât*'ın "yiyecek" anlamı için bk. Shaw 2014: 45 *aukat* "geçinme geçim maişet"; Necip 1995: 294 *oket* "yiyecek".

7. kulunuzu Hıtay ve Tibet'in Kâbesi (kutsal yeri) olan Ursañ'a gönderdi; kendisi de Kâşgar
8. tarafına yöneldi. Han geldiği zaman yine bir sebepten son derece zayıf
9. olmuştu ve Tibet'te olduğu bu sürede sağlığı yerinde değil
10. idi. Ne olursa olsun gitmek gerek(ti). Demgîrî (nefes tutulması), yerine (son haddine) ulaştı. Bu
11. hastalık ile, temizlenmiş ruhu mukaddes işlere (yerlere?) kanat açtı. Tarih
12. dokuz yüz otuz dokuz idi. Bu korkunç kaide (ölüm) ikinci defterde bu
13. tarihten (bahsedilirken) geniş olarak tamamıyla açıklanmıştır. **Sultan Said Hânın**
14. **övlmeye değer faziletleri hakkında:** Sultan Said Han (şöyle) bir padişah
15. idi: Muhterem, mesut, bahtlı ve mutlu, türlü faziletlerle
16. süslenmiş ve övlmeye değer iyi davranışlar ile bezenmiş (idi). Mübarek yaşı kırk sekize
17. yakın iken, Hak Teâlâ'nın rahmet civarına ulaştı (öldü). Mübarek güzellikleri
18. o kadar beyaz(dı) ki gözle görünür idi. Konuşması çok güzel
19. idi. Tamamı, hem Türkçede hem Farsçada son derece fasih idi. İnsana

82b

1. öyle iltifat ederdi ki konuşmadan önce tebessüm eder
2. idi. Daima mutlu ve gönül açıcı (bir) tabiatı vardı. Cömert ve iyi-
3. lik (sahibi idi). Mesela Maksud Ali adlı bir kişi savaşta hanı bir okla vurmuş idi.
4. Han iki yıl boyunca yaralı olan sol omuzu (sebebiyle) ölümle müşerref olmuş
5. idi. O hastalık günlerinde bu Maksud Ali'yi toplayıp getirdiler; han öcü-
6. nü ondan alsın diye hanın huzuruna getirdiler. (Han) ona iyi muamele et-
7. tiler ve bir elbisesinden başka elbisesi olmadığı hâlde (elbisesini) ona verdi
8. ve nasihat etti. Benim canım sıkılmıştı, iyi (ki) geldin... Böylece (böyle diyerek) ömrünün sonuna kadar (ona) iltifat
9. ederdi. Ondan bu işlere benzer çok (işler) meydana gelmiştir.
10. Cömertlik, sonsuz olgunlukta idi. Yirmi dört yıl boyunca hizmet(in)de idim.

11. Onun ihsanı son dereceye varmıştı, sarayında ve evinde hiçbir şey bırakmaz
12. idi. Öyle günler(de) saray mutfağı boş idi. Haremden yemek alıp
13. yer idi. Bu kıyas üzere, ihsanları yoluyla harcadıkları, idare ettiği ülke(nin masraflarından) fazla
14. idi. Kahramanlıkta akranları arasında seçilmiş idi. Bir defa hizmetinde olmuştum;
15. bizzat kendisi düşmana hamle ediyordu. Onun açıklaması ikinci defterde
- 16-17. gelecektir. Kulunuz ne ondan önce ne ondan sonra ok atıcılıkta öylesini Moğul, Özbek ve Çağatay uluslarında görmedim. Her zaman kendim gözlerim-
18. le görüyordum; yedi ve sekiz oku hatasız atıp avda ceylan,
19. tavşan ve de çöl kuşu, hepsini birlikte güzelce vuruyordu.

83a

1. Moğulistan'da vuku bulan savaşlarda, Kırgız'ın ve diğerlerinin arasına oklar atarak
2. o kavmin arasında bir zamanlar meşhur olmuştu. O kadar cömertliği
3. az gördüm. Hatta bir defasında Endican'a bir adam gelmiş idi; hana kastetmek (öldürmek) için
4. bir fırsat bulamadı. Saray tavlāsından bir at alıp kaçtı. Yolda onu at ile yakalayıp
5. hanın huzuruna getirdiler. Olayı yine arz ettiler. Kendisi
6. de hana (şöyle) söyledi: Dava ile (bir amaç için) gelmiştim; fakat fırsat bul(a)madım. (Kendi kendime şöyle) söyledim: Saray
7. tavlāsından bir at alabilir (ve) sonunda işi yapmış olurum. Hepsi onun katlini
8. canla başla onayladılar. Han, kulunuza (şöyle) buyurdular: Sen hizmetlilerine teslim
9. et, dayak atsınlar. Hükmü gereğince yerine getirdim. Halkın kalabalığı daha az
10. olunca han, kulunuza (şöyle) buyurdu: Hak Sübhânehu ve Teâlâ'ya (Yüce Tanrı'ya) şükürler olsun ki
11. bundan (beni öldürmekten) uzak kaldı. O atı ona veriniz ve onu
12. köşeye (dışarı) gönderiniz. Hiç olmazsa sonunda (o) fakir (adam) kendi ahdinden çıkıp evlatlarının

13. arasında tamamıyla mahcup olup kalmasın. Ayrıca şu da var: Doğru şekilde onun
14. okuyuşu gibi yazı okuyan görmedim; ne kadar kötü imlalı ve karışık yazı olsa da, nazım
15. ve nesir ne olursa olsun, öylece düşünmeksizin okur idi, sanki onu ezberlemiş gibi.
16. Yine nestalik yazısını güzel okurdu ve bütün
17. Farsça ve Türkçede doğru imlası var idi. Türkçe inşayı (kompozisyonu) son derece güzel yazardı.
18. Şiirde kuvvetli (idi) ve kabiliyette (onun gibi) az kişiyi gördüm ve şiiri
19. zikir ile (ezbere) söylemez idi. Ancak meclislerde ve sohbetlerde tek ve bir kafiye çıkarsa

83b

1. irticalen söyler idi ve her söylediğini bir veya iki defa söyler idi; herkes
2. o anda ezberledi ezberledi; aksi takdirde yazmalarına razı olmaz idi.
3. Meclislerde irticalen söylediği şiirleri kulunuz ezberlemiştim. Ondan birçok beyit tespit edilmiş-
4. tir. **Nazım:** Hangi gül bahçesinin (onun) yüzü gibi güzel bir gülü var? * Hangi gülün bin kadar
5. çılgın bülbülü var * Huri ile me'vâ cennetini (cennet yurdunu) gönlüm neylesin * Yârin
6. mahallesinde yüz bin me'vâ cenneti var * Onun yüzünün üzerinde kâkül ve zülfünü perişan (dağılmış)
7. görelî * Ey Said düşkün gönlümün acayip sevdası var * Allah'a şükürler olsun, hâlim
8. yâra belli olmuştur * O salınan servi dolaşmak için gül bahçesi içine girse *
9. O salınan endama azat servi köle olsun * Söz verdin, vefa göstereceksin *
10. Canıma cefa etmeye değil * Sen gamze oku ile beni vurma * Korkarım ki hata
11. yapacaksın * Bana vefa kılacağım dersin * (Ancak) yabancılara gösterdiğin kadar bana (vefa) göstereceksin *
12. Kısaltma sebebiyle bu kadar kısa tuttuk. Bir gün kulunuz elbette irticalen
13. Farsça söylemek gerek (diye) teklif ettim. Çok mübalağadan (ısrardan) sonra han (şöyle) buyurdu: Hâce

14. Hüseyin'in divanı duruyor, (onu) açınız. Açtılar. Bu gazel çıktı, matları
15. budur: **Mısra:** ⁷⁷⁹ (beyti ile) başladı.
16. Han buyurdu ⁷⁸⁰
17. Galiba han bu beyitten başka asla Farsça beyit söylememiş olsa
18. gerek. Latif tabiatının çeşnisi ve ne derecede olduğu bu beyitten anlaşılabilir
19. herhâlde. Ud, setare, çartare ve gıcek çalardı. Çartareyi hepsinden

84a

1. güzel çalardı. Kemik yontmada el (mahareti) tamamıyla var idi. Ok yapıcılığı çok
2. iyi idi. Avcı eldiveni kesmede ve avcı kuş başlığı yapmada usta idi. Hayvancılığı,
3. avcıbaşılığı ve insafın her türlüünü iyi bilir idi. Bu durumlarda son derece kayıtsız,
4. korkusuz, ayyaş ve taraflı (yalpalaya yalpalaya ?) yürür idi ve hevesine düşkün idi. O kadar ki yudumlamadan (içmeden)
5. duramaz idi. Ramazan günlerinden başka zaman(lar)da aklı başında olmayı düşünürdü (bile)
6. göremez idi. Mübarek yaş otuz yediye ulaştı ve tarih dokuz yüz yirmi sekiz
7. idi. Tövbe ve doğru yolu önde tuttu. Kulunuza (bunu) yazmak, ikinci defterde Sultan
8. Said Han'ın tövbesine ulaştı (tövbesinden bahsederken yazdım). (O) yılın tarihi aklıma geldi. Orada kayıt
9. etmiştim. Şöyle: Dokuz yüz yirmi sekiz idi. Han tövbe etti.
10. Sadece içkiden; bütün yasaklardan değil. Dolayısıyla tövbe tamamlanmamış idi. Ayet:
11. "Allah'a tövbe edin."⁷⁸¹ Tövbe (kelimesi) son iki harfi olan bâ'sız ve hâ'sız olur (olunca); tarih olurdu. Nasıl (oldu):

⁷⁷⁹ Metinde bu satırda yer alan Farsça beyitlerin tercümesi şöyledir: "Ey baştan ayağa can (gönül) kişisi / Meclisin hazirünü buradadır, ver!"

⁷⁸⁰ Metinde bu satırda yer alan Farsça beyitlerin tercümesi şöyledir: "Niye hep söyle, can kişi diyorsun? / Ben doğru söylüyorum ki sen can kişisin".

⁷⁸¹ Bu ibarenin geçtiği iki ayet bulunmaktadır: Tahrîm 66/8, Nûr 24/31. Ayetlerin mealleri şöyledir: "Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Belki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter ve peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. "Ey Rabbimiz! nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter" derler." Tahrîm 66/8. "Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, zînet (yer)lerini

12. Hazreti İşân'ın oğlu, irşad sığınağı Hâce Bahaüddin Mahmud -Yüce Allah ona selamet versin
13. ve onu daim etsin- ki (o) Hâce Havend Mahmud olarak meşhurdur, Kâşgar'a geldi. Han (onun)
14. irade halkasına girdiler; yol (tarikât) ve devletinin hizmetinde oldular. Beş yıl sonra
15. bütün yasaklardan tövbe etti; tövbe de ayet de, tamamı tarih oldu.
16. "Allah'a (içtenlikle) tövbe edin."⁷⁸² Bu hoş ve gariptir. Hocaların -Allah ruhlarını takdis etsin- tarikâtına dâhil olduktan sonra
17. son derece adalet ve eski, kendinden razı olma yolunu önde tuttu. Ahlak güzelliğleri
18. ve tavırlarındaki lütufkârlıklar o türlü oldu ki, galiba ondan önceki hakanlar (arasında) bu çeşnide (türde)
19. Üveys Handan başka kimse az geçmiş idi; Allah en iyi bilendir. Mübarek hâllerini ayrıntılarıyla bilmeyi

84b

1. arzulayanlar ikinci defterde istesinler. Dokuz yüz elli.
2. **Sultan Said Han'ın oğlu Abdurreşid Han'ın zikri. Bugünkü tarihi dokuz yüz elli üç-**
3. **tür.** Hanlık saltanatının ve hükümdarlık dayanağının tahtı(nı), cömertlik lakaplarının adıyla
4. süsleyip düzenleyerek tarih başlangıcı Tuğluk Temür Han olan bu tarihi en hakir
5. kulunuz Muhammed Haydar, önce İslam şerefiyle şereflenmiş (olan Tuğluk Temür Han'dan) ta Sultan Yunus Han'a

göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zinetlerini, kocalarından, yahut babalarından, yahut, kocalarının babalarından yahut oğullarından, yahut üvey oğullarından, yahut erkek kardeşlerinden, yahut erkek kardeşlerinin oğullarından, yahut kız kardeşlerinin oğullarından, yahut müslüman kadınlardan, yahut sahip oldukları kölelerden, yahut erkekligi kalmamış hizmetçilerden, yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri zinetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey mü'minler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!" Nür 24/31.

⁷⁸² Parantez içindeki kısım bu satırda yoktur. Ayetin tamamı şöyledir: "Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Belki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter ve peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. "Ey Rabbimiz! nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter" derler." Tahrîm 66/8.

6. kadar, güvenilir (kaynaklardan) ve ravilerden işitmiştim. Onunla (işittiklerimle) çelişen rivayetleri işiten kimse yoksa onu
7. kitabın kaydına aldık. Bazı rivayetler ihtilaf ile kulağa gelmiş
8. ise onları tespit etmedik (yazmadık), yalan olma ihtimali sebebiyle. Yunus Han'dan bu tarafa var olanlar
9. Sultan Said Han'ın işinin sonuna kadar ikinci defterde yazılmıştır; fakat Abdurreşid
10. Han'ın ahvalinin açıklaması ikinci defterde zikredilmemiştir; burada açıklamayı münasip gördü(k).
11. Han'ın Moğulistan'da olduğu günlerde, biraderi Sultan Halil Han ve Mansur Han gelerek Çarun
12. Çelek'te savaş ortaya çıktı; hezimet bu iki biraderine düştü. Yenilgiden sonra
13. da son durum ortaya çıktı, Moğulistan'da olmaya imkân bulmadı. Çaresiz olup Endican'a
14. geldiler ve han hapse düştü. Oradan kaçarak Kâbil'e halazadesi olan Babür Padişah'ın huzuruna
15. gitti. Bunların hepsinin açıklaması ikinci defterde yapılacaktır. Abdürreşid
16. Hanın annesi sıradan insanlardan (avamdan)⁷⁸³ biriydi ki (onlara) hizmet ederken
17. nikâhına almış idi. Han Endican'da hapse düştüğü zaman, Özbek fitneciler onu (eşini)
18. uzaklaştırmıştı. Handan yedi aylık hamile idi. Han Kâbil'e gittikten (ve)
19. Babür Padişah'a katıldıktan sonra hana (şu) haberi getirdiler: O hizmetçi doğum yaptı ve çocuk

85a

1. yoksul⁷⁸⁴ düştü. Han bu hikâyeyi padişaha söyledi. Padişah (şöyle) buyurdu: Adını
2. Abdurreşid koyunuz ki Sultan Said'e adının tekrarı (kafiyesi olsun). Abdurreşid Han'ın adını padi-

⁷⁸³ Bu anlam için bk. Lexicon 1987: 34.

⁷⁸⁴ *infāk* 'ın yoksullaşma anlamı için bk. Kanar 2012: 464

3. şah koydu. Sonra da elbette mübarek nefisleri gelip öylece pederinin yerine otur-
4. muştur. Amcam Mirza Seyyid Muhammed Mirza Fergana vilayetinde Canıbek Sultan'-
5. a, Özbek(lere) muhalefet edip ve Özbek şaibesinden Fergana vilayetini
6. temizlediği zaman, padişahın huzuruna Kunduz'a adam gönderdiler.
7. Sultan Said Han'ı getirdi. Bu Abdurreşid Han Özbeklerin önünde (elinde)
8. esir idi. O istilada o kayıttan (esaretten) kurtularak ulu pedere katıl-
9. dı. Kulunuzun kız kardeşi Habibe Sultan Hâniş, Semerkand'dan geldi. Han
10. onu nikâhına aldı. Bu Abdurreşid Han'ı onlara emanet
11. etti. (Habibe Sultan) anne sevgisinin yakınlığı ve terbiyesi ile (onu) korudu. Emîr Gûrî Barlas vefat
12. etti. Moğul âdetince onun rütbesini onun amcası Ali Mirek Barlas'a
- 13-14. atabeyliği verdiler. Faziletli ve iyi yaratılışlı olan ve bütün ömrünü Moğul hakanlarının hizmetinde sarf eden Mevlânâ Muhammed Şîrâzî'ye
15. emanet ettiler ki (onu) eğitsin. Mevlânâ Muhammed Şîrâzî kadıların başı idi
16. ve Sultan Said Han'ın sarayında çok gücü vardı. Bu Reşid
17. Sultan'a gerçekte atabey, anılan Mevlânâ idi. Ali Mirek Barlas'ın
18. atabeylik unvanı ile diğer (sözde) bir ilgisi var idi. Reşid Sultan'ın doğum tarihi dokuz
19. yüz on beş idi. Yıl dokuz yüz yirmi sekiz olunca, on üç

85b

1. yaşında iken han onu Moğulistan'a götürdü. Onun açıklaması şöyledir:
- 2-3. Canıbek Sultan, Sultan Halil Sultan'ı Ahsı'da öldürdüğü zaman önceden açıklanmış olan Sultan Halil'in oğlu Baba Sultan, süt
4. emme çağında idi. O da Reşid Sultan gibi Canıbek Sultan'ın sarayında
5. esir idi. Kurtulduğu vakit Fergana'da hana katıldı. Han bu bira-
6. derzadesini kendi evlatları gibi aziz tutar idi. Önceleri
7. Hazreti Sultan Said Han'a çok hizmetleri olan Hâce Bahâdur'a emanet etti ve Baba

8. Sultan'ın Atabegliğini Hâce Ali Bahâdur'a verdi. Hâce Ali Bahâdur
9. Moğul idi. Moğulistan'da zaman geçirdiği (için) Moğulistan'a gönülden meyli
10. çok idi. Daima arzu ederdi ki Moğulistan'da olsun. Bu sebep-
11. ten hana, Moğulistan ve Kırgız'ı Baba Sultan'a
12. vermesi için yalvarırdı⁷⁸⁵. Han bu işe razı olmuş ve Baba Sultan'ı Kırgız'a
13. çıkarmalarını istemiş idi. Amcam, Baba Sultan kendisine damat olduğu için devlete bağlılık sınırını
14. aşmadı; (ama) buna razı olmadı. Şöyle arzetti: Moğulun Moğulistan'a
15. meyli sınırsızdır (ve eğer) Baba Sultan orada yerleşirse bütün Moğul(lar) Moğulistan'a meyle-
- 16 derler. Baba Sultan'ın men edilmesi (onu) incitir. Eğer men edilmezse si-
17. zin gücünüz ve halkın mizacı uygun olmaz. Bu yoldan gönül tozu (kırgınlıklar)
18. arada ortaya çıkar; fakat aksine, Reşid Sultan'ı çıkarırsanız (gönderirseniz), o evladınız-
19. dır, her ne kadar halk onunla gitse de (bu) sizin için çok kötü olmaz. Eğer kötü

86a

1. olursa döndürüp men edilir; ondan ona hiç kötülük gelmez. Her ne kadar Reşid Sultan
2. küçük olsa da uygun olanı böyledir. Bu konuda amcamdan başka hiç kimse aynı hikâyede (fikirde)
3. değil idi. Özellikle Mirza Ali Tagay tamamen Baba Sultan'ın tarafında
4. idi. Bu durum esnasında Hâce Bahâdur tabii ölüm ile öldü. Bu sebepten
5. o gidiş (teklif) tamamen bozuldu. Hanın fikri, Reşid Sultan'ın
6. tarafında karar kıldı; fakat onun nasıllığında (nasıl olacağı konusunda) daima söz (tartışma) olur idi. Amcam
7. onun işini desteklemeye gayret gösteriyordu ve Reşid Sultan'ın (ona) tamamıyla ihtimamı
8. var idi. Amcam onun yolu şudur (diye) arz etti: Muhammed Kırgız bir müddettir

⁷⁸⁵ *iltimās* kelimesinin “yalvarmak” anlamı için bk. Kanar 2012: 279.

9. hapiste ve onu hapisten çıkararak Moğul ulusundan
10. Moğulistan'a çok meyli olan ve sürüleri olan adamlardan seçip onları emîr-
11. lerden itibarlı olanlara yoldaş edip göndermek gerekir. Hana bu düşünceler uygun geldi.
12. O şekilde yaptı ve Mirza Ali Tagay'ı emîr'ü'l-ümera (emîrlerin emîri) yapıp ve Muhammed Kırgız'a (da) Kırgız emîrliğini vererek
13. gönderdiler. O günlerde Ali Mirek Barlas ölmüştü. Ali Mirek
14. Barlas'ın oğlu Muhammed veraset âdeti gereğince Reşid Sultan'ın hizmetiyle meşgul oldu.
15. O da birlikte gitti. Sonunda amcamın gayreti ile kendi padişahlığının (mîrî mülkünün) üçte biri olarak
16. asker, zahire, eşek yükü silahlar⁷⁸⁶, çadır ve büyük çadır(ı) Reşid Sultan'a verip Moğulistan'a
17. gönderdiler. Kılıç ve sadağı sen bağla ve ata bindir. Olur ki
18. uğurlu gelir, askerlikte senin taleben olsun. Kulunuz bu hizme-
19. ti yerine getirdim. Han kendi kalkıp geldi ve Fatiha okudu. Birkaç defa tekrar ederek

86b

1. hatırında tut ve unutma dedi. Daha önce kılıcı (senin) beline Mirza Haydar bağlamış-
2. tı ve sen (onun) talebesi oldun. Eğer senden askerlik-
3. te kimin talebesisin diye sorsalar ne cevap verirsin? Reşid Sultan filan kişi-
4. nin talebesiyim dedi. Han, o benim talebemdir dedi. Birkaç defa
5. tekrar ettikten sonra gönderdi ve Reşid Han Moğulistan'a çıktı. Bütün Kırgız(lar)ı Muhammed Kırgız
6. topladı ve Moğulistan'ın zaptı tamamlandı. O zamanda Moğulistan'da asker

⁷⁸⁶ Farsça sözlüklerde *harān*, *har* "eşek" (Steingass 1998: 451-452) kelimesinin çokluğu olarak, *cāne* ise "can" ve "silah" (Şükûn 1984: 41) anlamlarında geçmektedir. Muhtemelen "eşeklerle taşınan silahlar" kastedilmektedir.

7. çoğaldı. Onu ayrıntılarıyla yazmak çok uzun olur. Neticede taarruzlar yüzünden ve Özbek, Kazak
8. ve muhalifler sebebiyle Reşid Sultan kendisine bağlı olanlar ve Kırgız'a tâbi olanlarla Kâşgar'a
9. geldiler. Baba Sultan ve Şah Muhammed Sultanla (ilgili) olayların ikinci defterde açıklaması
10. vardır. (Bir) olay oldu. Muhammedî Barlas'ın o olayda dahli var idi. Şah Muhammed Sulta-
11. n'in vârisleri onu, handan ısrarla talep edip aldılar ki kısas yapsınlar.
12. Kulunuz ve amcam mâni olduk. Neticede dokuz yüz otuz dört tarihinin kışında
13. (han), kulunuzu Reşid Sultan'la birlikte Balur'a gönderdi. Kulunuz, birlikte Balur'a
14. gittim. O orduda hizmette endamlı kimse yok idi ve günlük
15. muhavere yetenekleri yoktu; hatta hepsi Muhammedî başlık(lı), tamamı insan suretinde; fakat hayvan suretinde (hayvan yaratılışlı)
16. idiler. O hayvan siretlilerden ne fayda sağlanabilir? Kulunuzun
17. fazla gücü olmamasına rağmen Reşid Sultan ile haşır neşir oldum.
18. Şah Muhammed Sultan ve Baba Sultan'a vermiş olduğum sevgi ve zamanı Reşid Sultan'a
19. geçirdim (verdim). Dönüp hanın hizmetine geldiğim zaman kendi evladını başka bir şekilde buldu. Birçok

87a

1. defa gıyabi olarak (benim yokluğumda) Reşid Sultan'a ve ben huzurda iken (bana) (han) "Senden çok
2. minnettarım, Reşid Sultan'ı sen bana evlat hâline getirdin; bu orduda
3. onun birçok fetihleri oldu; elhamdülillah -Allah'a hamdolsun- gönlümün istediğine çok yakın hâle geldi." diye buyurmuşlardı.
4. Bu durum sırasında İmîn Hâce Sultan'dan Aksu'dan durumla ilgili haber ulaşır.

5. Kulunuz ve amcam onu bertaraf etmeye o kadar uğraştığımız hâlde hiçbir yere ulaşmadı (netice alamadık). Bu durumun açıklaması
 6. ve Mirza Ali Tagay'ın yaptığı şeytanlıkların hepsi ikinci defterde yazılmıştır.
 7. Sonunda han kulunuzu Reşid Han'la birlikte Aksu'ya gönderdi. Aksu'ya
 8. ulaştık. Bütün halk karşıladı. İmîn Hâce Sultan'ı hanın huzuruna
 9. gönderdik. Kulunuz altı ay Aksu'da kaldım. Halkın ve askerinin bütün işlerini
 10. tamamıyla düzelttim. Bundan önce Moğulistan'da han bir gün badem yiyor
 11. idi. Bademi mübarek dişi ile kırıyor idi. İki iç (badem içi) çıktı. Han,
 12. Reşid Sultan ve kulunuzu talep ettiler. O için her birini birimize verdi ve şöyle dedi:
 13. Belirlenmiş âdet ve kural şöyledir ki iki kişi dost olmak isterlerse
 14. iki badem içini her birini (birisi) yer ve yine birbiriyle dost olur. Onun
 15. anlamı şudur: Bir kabuktaki iki için her birini biri yese hiç(bir) şeyde
 16. birbirlerinden uzak ve ayrı olmazlar. Çift oldukları dıştan belli olmaz ve kuvvetlendirme⁷⁸⁷ tam görünür.
 17. Ben size bu emri buyurdum. İkimiz de edep zeminini (yeri) öptük ve atlar(1) çektik.
 18. Maksat şuydu: Aksu'da iken; birlikte güzel hukuk, birlik, muhabbet ve inanç (öyle bir) hadde ulaştı ki
 19. (bundan) fazlası amaç olamaz. Bu dostluğu yeminlerle sağlamlaştırarak kuvvetlendirdik.
- O

87b

1. şekilde aşinalık birliğini açıklayarak yazmak gerek. Gerçekten okuyucuların durumu (gerçeği) gördükleri
2. yok ve (bunların) söz sanatı olduğunu düşünürler. Neticede altı ay sonra yüz binlerce arzu
3. (ile) birbirimizden ayrılarak hanın hizmetine yöneldik. Veda vaktinde

⁷⁸⁷ *icâd* kelimesinin “kuvvetlendirme” anlamı için bk. Kanar 2012: 362.

4. bir gazel söylemiş idim. Bu dört beyit ondandır: ⁷⁸⁸
- 5.
- 6.
7. Hanın hizmetiyle şereflendikten sonra yıl, hanın gazalarına yöneldi
8. ve özetle, han bu seferde beka evine göçtü. Daha önce zikredildiği gibi.
9. Hanın hizmetinde olan emîrlar Reşid Sultan'a hızlı (haberciler) gönderdiler.
10. Amcama da bu feci olaydan haber götürmüşlerdir. Amcam hanın terbiyesinden mahallenin başına
11. gelerek cenaze töreni ile meşgul olurken dokuz yüz kırk (yılının) on Muharreminde Reşid Sultan
12. geldi. Amcam figan ederek Reşid Sultan'ın huzuruna çıktı (ve) derhal öldürül-
13. dü. Onun şehitlik tarihini "kutılâ fi'l-muharrem" (Muharrem'de iki kişi öldürüldü) (şeklinde) düşürmüşlerdir ve
14. amcamın sütkardeşi olan Ali Seyyid'i amcam ile birlikte şehitler (arasına) kattı. İyilik ve
15. yiğitlik sahibi (olmak) esastır; bu iki özellikle padişahlar iftihar ederler. Eğer
16. bir süre bir kişinin hizmeti geçerse onun hizmeti için çeşit çeşit cömertlikler ve lütuflarla karşılık verilmesini
17. ferman buyururlar. Amcam, Yunus Han'ın kız kardeşinin oğlunun oğludur. Nesilden
18. nesile sultanların sarayında Moğul Hanları ulusunda ulus beği
19. idi. Ulus beği makamının anlamı ikinci defterde yazılmıştır. Hanın

88a

1. babasının şahit olduklarından ki Sultan Said Han'ın huzurunda hiç kimsenin o kadar kadir ve kıymeti

⁷⁸⁸ Metinde buradan 7. satır başlarına kadar yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: "Senin mahallenden üzüntü ve tasayla gidiyorum / Senden ayrı, yüz elemle gidiyorum / Sen güzellikte Leyla'nın benzerisin / ve biz Mecnunla adım adım gidiyoruz / Söyle, sen yalnız nasıl gidersen? / Senin gamın (bana) yoldaştır ve birlikte gidiyoruz / cömertlik okyanusu Abdurreşid Şah'tır / ki ondan cömertlik denizinde boğularak gidiyoruz."

2. yok idi. Han onu bulmuştu ve hana hizmetleri çok idi. Birincisi Endican'ın kurtarılması (idi);
3. bu, hanın padişahlığının esası idi ve ikinci(si), hizmetini Kâşgar'a getirerek
4. ona gayret göstermişti, bu gayretin sahibi o idi. Eğer o (hanla) birlikte olmasaydı Kâşgar ümidi olmayacaktı ve bu sebeple
5. han onun hizmetlerine minnet ederdi; defalarca söyler idi ve onun
6. gereği neyse ona uyardı. Reşid Han'a hiç hizmet etme(miş) olsa, hatta günah-
7. lar işlemiş olsa (dahi) bu (böyle davranmak) vacip olurdu; (çünkü) onun (hizmetleri) günahını aşardı.
8. Reşid Han'ın Özbek(ler)in elinden diğer kurtulma sebebi, Endican'da onun (amcasının) çıkışı idi.
9. Reşid Han'ın talihinin başlangıcı, ilerlemesi ve yükselme sebebi olan, Moğulistan'a çıkması da onun (amcasının)
10. gayretiyle idi. Eğer Mirza Ali Tagay ve Hâce Bahâdur olsa idi,
11. Reşid Hanın yerinde Baba Sultan olur idi. Her zaman Reşid Han'ın işinin revaç
12. bulmasında mesai harcardı. Amcamın damadı olan İmîn Hâce Sultan'dan
- 13-14. beş torunu var idi. Buna rağmen Reşid Han'ın İmîn Hâce Sultan'ın yerinde olmasını ve İmîn Sultan'ı uzaklaştırmayı uygun gördü.
15. Bu konuda engel çıkarmadı, hatta kısıtlı bir mesai göster-
16. di. Size burada onun hizmeti(ni anlatmak) gerekli değil. Bütün bunları bir yana koymak ve (birini) günahsız öldür-
17. mek tuhaftır. Bu tür işlerin evrakını derhal karmakarışık bir şekilde dürdüler (sardılar). (Bu yüzden olaylar) açıklanamaz görünür;
18. ancak Hak Süphanehu ve Teâlâ ne istese o olur; Bu O'nun (Allah'ın) sözünün tedarikindedir (kudreti dâhilindedir).

1. “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz”⁷⁸⁹ ayetini okudu. Ondan daha tuhafı şudur:
2. Reşid Han'ın sarayına nifak sokan o münafıkları itibarlı hâle getirdi. Mirza Ali Tagay'ı
3. amcamın yerine getirdi ve Kâşgar'a gönderdi. O Kâşgar'a gitti.
4. Amcamın torunları ve evlatlarını katletme ve öldürmekten hiç başını ve elini (çekmedi). Şeyh Said Kâzurûnî'de şöyle nakledilmiştir: Bedir Savaşı'nda
5. Kureyş reislerinden yetmiş kişi esir oldu. Fidyeleri için Mekkeli Kureyş(liler) geldiler. Fidyeye getiri-
6. yorlardı ve esirlerini kurtarıyorlardı. Ebul'âs Resul'ün (peygamberin) damadı idi,
7. Allah'ın duası ve selamı Onun üzerine olsun, resul AS “Selam Onun üzerine olsun” Zeynep'i ona vermişlerdi. Peygamberlikten önce E-
8. bul'âs İslam'a girmemişti⁷⁹⁰. Mekke(liler), Kureyş esirleri için fidye getirmişti. Peygamber
9. AS onu gördüler ve (o da) Mustafa -Allah'ın duası ve selamı O'nun üzerine olsun- 'nın şerefli yüzü ile müşerref oldu. Küfür (kâfirlik) pası
10. onun gönlünden kaldırıldı. Ashaba şöyle dedi: Benim gönlümde İslam karar kıldı, Mekke'ye gideyim, diğer defa (tekrar)
11. gelip O'na (O'nun huzurunda) İslam'a gireyim. Sahabeler şöyle söyledi: Hemen İslam'a girmek gerekir, çünkü onda dinî fayda
12. daha çok hâsıl olur; fidye için gönül malları getirmişsin; Tanrı ve Tanrı azze ve cellenin Resulü
13. hükmü ile sana helaldir. Ebul'âs şöyle cevap verdi: Her ne kadar helal olsa da
14. bir Müslümanın önceden hıyanet içinde olması kötüdür. Ebul'âs Mekke'ye
15. gitti. Halkın emanetini verdi. O vakit topluluk arasında seslendi: Hiç kimsenin bende
16. emaneti var mı? Hepsi (şöyle) söyledi: Emanetimiz bize ulaştı. Ona açıkça iman etti. Mustafa

⁷⁸⁹ Ayetin tamamı şöyledir: “Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler.” Bakara 2/156. Parantez içindeki kısım Diyanet Kur'an-ı Kerim mealinde bulunmaktadır.

⁷⁹⁰ Peygamberlikten değil hicretten önce olmalıydı. *Hicret* yerine, dalgınlıkla *bi'set* yazılmış olabilir.

17. -Allah'ın duası ve selamı O'nun üzerine olsun-'nın Medine'ye hizmetine koştu⁷⁹¹.
Mustafa -Allah'ın duası ve selamı O'nun üzerine olsun- Zeynep'i
18. ona nikâhladı. Önce onun evine gönderdi. (Bütün bunları anlatmaktan) maksat şudur:
Reşid Han'ın tahta oturduğu ilk zamanlar, haksız kan dökme
19. ve insanlıktan yoksunlukla ortaya çıktı. ⁷⁹²

89a

1. ⁷⁹³ Vefa sahiplerinin katlinden sonra
2. han tahtı ve hakanlık dayanağında karar kıldı (sonuç olarak tahta oturmaya karar verdi).
Hanın vefat haberi Mansur Han'a ulaşınca (o), Aksu üzerine geldi.
3. Reşid Han da büyük amcasını karşılamaya gitti. Mansur Han maksadına ulaşmadan döndü.
4. Reşid Han da saltanat merkezine döndü. Bu asker çekmeyi (askerî harekâtı) Mansur Han tekrar etti.
5. Reşid Han da tekrar gidip saadet ve talih ile geri döndü. Hanın
6. emîrleri Reşid Han'a hizmet etme konusunda kuruntulu idiler; çünkü amcamın katli sebepsiz yere ol-
7. muştı. O sebepten emniyet aradan çıktı (güven ortadan kalktı). Mirza Ali Tagay, Kayır Tegin taraflarına kaçtı. Bir şair
8. şöyle der: ⁷⁹⁴
9. Mirza Ali Tagay firar etti. Hanın
10. kalan emîrleri anlaşıp hanın evladını alarak Hoten tarafına gittiler ve muhaliflikleri-
11. ni açıkça ortaya koydular. Reşid Han peşlerinden gitti. Diğer insanların tamamı Reşid Han'ı

⁷⁹¹ *şikâften* fiilinin “hızla koşmak (tear)” manası için bk. Steingass 1998: 751.

⁷⁹² Metinde bu satırda yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: “*İyi yaradılışlı akllıya / Tanrı, Tanrı aklı verdi.*”

⁷⁹³ Metinde bu satırda yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: “*Ciğer kanı yere dökülmediği gibi dünyanın bütün ülkeleri feleğe yükselemez.*”

⁷⁹⁴ Metinde buradan 9. satırın ortalarına kadar yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: “*Ey kötü, kirli ve köse tellal / sen adamlığında hileci kadın gibisin / Söyledin ki o iyi değilse ben iyi olayım / İyilerin hepsi gitti sen de arkasından (gittin).*”

12. karşıladılar. Sayılı emîrlerin (dışında) kalede (kimse) kalmadı. (Bu emîrlerin) hepsini bağlayarak Reşid Ha-

13. nın huzuruna getirdiler. Han canlarının başından (vaz)geçti (canlarını bağışladı). Tamamını ihraç etti.

14. Günahları olan o topluluğun öldürülmesi uygun idi; hizmet etmedikleri açıkça sabit

15. olmasına rağmen (onları) öldürmedi. Buna karşılık amcama soyca yakınlık, hizmet çokluğu, günah yokluğu ve

16. çok güçlü bağlılığı olduğu hâlde katliam verdi.⁷⁹⁵

17. Emîrlerin işin-

18. den el çektikten (bitirdikten) sonra kız kardeşleri, halaları, anneleri ve

19. Sultan Said Han'ın kendisine en yakın olan zevcesi Zeynep Sultan Hanım'ı, hepsinin ihracını (sürgün edilmesini) buyurdu. Özbek ve Şiban (ile) yakınlaştı

89b

1. ve dostluk kurdu. Onlar eski düşman idiler, (zaman) geçince Kazak'ın düşmanlığı yerinde

2. oldular. Onlar (Kazaklar) eski dost idiler. Özbek Kazaklarıyla kız kardeşlerinin evlendirilmesini buyurdular.

3. Kazak ve Şibanlar kız kardeşlerine öyle davrandı ki özü rezilce (?) oldu. Sonunda Şiban'la

4. ittifak ederek Özbek ve Kazak'ı dağıtıp bozguna uğrattılar.

5. Eski kanunu (anlaşmayı) düşünmedikleri bir yana, Kazak'ı yenmek gerçekten zordu.

Yunus

6. Han'ın Buruç Oğlan'ı Kara Tukay'da yendiği, Özbek ile Moğul ara-

7. sındaki savaşın ve bütün Özbeklere galip gelmesinin tarihinden sonra hiçbir zaman Moğul Özbek'e karşı

8. bu süre içinde zafer kazanmamıştı; fakat Reşid Han Özbek'e (karşı) zafer kazandı. Reşid Ha-

⁷⁹⁵ Metinde buradan 17. satırın ortalarına kadar yer alan Farsça mısraların tercümesi şöyledir: "Kimse bu alçak dünyanın âdetini bilemez / Ey Tanrım (bu dünya) daima tepetaklak olsun / Vefa ehli olan herkes harap oluyor / Münafıklar ondan arzularına ulaşıyor."

9. nın bu işi, işlerin büyüklerindedir. Her ne kadar Sultan Ahmed Han'ın dedesi Özbek'e galip
10. gelse de yağma yoluyla Özbek'i harap etmiştir; savaşla onlara (karşı) zafer kazan(ma)mış-
11. tır⁷⁹⁶. Reşid Han (ise) savaşla onları bozguna uğrattı. Buraya kadar, Hindistan
12. ve Keşmir'de Reşid Han'ın ahvalini güvenilir rivayet edenlerden işitmiş olduklarımı kayda
13. geçirdim; fakat Özbek'in fethinden sonra Endican ve Turfan'a gittiğini, (bunun) özelliklerini
14. güvenilir (kaynaklardan) işitmedim. Çirkeflerin sözünü kayda değer görmedim.
15. Reşid Han'ı ayıpladıkları, uygun olmayan bütün işleri Muhammedî Barlas'ın gayret ve hatırı sebebiyle yapıyorlardı.
16. Bu gücün⁷⁹⁷ (nüfuzun) sebebi hanın huzurunda hiç bilinmedi. Onun ne layık hizmetleri ve
17. birini zorda bırakan ne yiğitlikleri vardı ki onu bir dereceye ulaştırsın. Ne faziletleri (vardı) ki onu yükseltme sebebi olsun.
18. Ne huyları vardı ki onu bu bütün ilerleme rütbelerine ulaştırsın. Reşid Han'ın kulluğu (Reşid Han'ın adamı olmak)
19. onun için işlerini kötü (yasa dışı) hâle getirdi. Eğer (bunlar) açıklansa, bunların üzerinde düşünenler ne kadar yersiz

90a

1. ve abes bulurlar. Barlas kavmi için geçerli olan eşek lakabını (hak etmesinin) son aşaması şuydu:
2. O, Reşid Han'ı halalar ve annelerinin katlinden, emîrlerinin ihracından, zevce teklif edecek

⁷⁹⁶ Metinde olumlu fiil kullanılmışsa da sözün gelişine göre fiilin olumsuz olması gerekir.

⁷⁹⁷ *temkîn* kelimesinin “güçlü kılmak” anlamı için bk. Kanar 2012: 606.

3. derecede hanın mahremine dek hanın işlerini o kadar zorluyordu ki bunun açıklaması yersiz ve abes-
4. tir. Şüphesiz bu tür (konular)dan kaçınmak evla göründü. Bu zamanda
5. Hak Süphanehu ve Teâlâ Abdürreşid Han'ı o iptiladan kurtarmayı bahşetmiş-
6. tir. Onu (Barlas'ı) rezil bir sarhoşluğa müptela etmiştir. Şöyle ümit edilir: Büyük olmanın iyiliğini
7. aklın eline verip sakıncalı şeylerden ve haramdan kaçın; herkesin razı olduğu,
8. büyüklerin (ataların) günlerinin yolunu önde tutan tabiatlı ve mübarek mayalı olsun. Zamane ehlinin her eşeğinin hatırına yok olma-
9. yı emretmesin ve başarılı her iyi insanı merkebe binmenin kötülüklerine reva görmesin.
10. Mübarek ve yüce Tanrı daima adaletli yardımı ile (onu) hükümdarlık tahtında ve ha-
11. kanlığın dayanağında çok yıllar oturtsun. Tanrı'nın ve Tanrı elçisinin razı olmadığı her ne varsa
12. ondan uzak tutsun. Elden gidenin telafisine yardım etsin. Amin Rabbü'-
13. I-âlemin (Ey âlemlerin sahibi, kabul et). İyiyi kötüden ayırt etme gücü zayıf olan Abdürreşid Han, kendi zatı (bakımından)
14. beden kuvveti, organlarının sağlamlığı ve konuşmadaki tatlılığı (açısından) akranları arasında benzersizdir;
15. ok atıcılıkta da babasından sonra eşsiz idi. Yiğitlikte
16. inci avlayan durumundaki avcı başı; konuşma(da) mücevher saçan, tatlılık deryası(nda) yegâne inci, güzellik derecelerinde
17. bilge (bir) cevher (idi). Cana can katan sazları bereketli eliyle öyle çalıyordu ki Zühre'nin (venüs) sazı ondan

90b

1. daha ahenksiz ve daha nağmesiz (idi). Onun şerefli tabiatı (sanki) nazım zincirinde nesir intizamı çekmektedir.
2. Anlayış gücü, ince düşüncenin tatlılığının lezzetini tadıp saf yaratılışının gereği olarak

3. bütün sanatlarda ve zanaatlarda yed-i beyza⁷⁹⁸ gösterir. Hizmetinde bulunduğu birisi için hizmetkârından
4. arz etme yolu ile birkaç mektup göndermişti. Sonunda kâğıttan
5. bir ağaç kesip gövdeyi, dalları ve yapraklarını renk renk (boyayıp) gövdeye ağacın dal ve yapraklarını
6. yapmış. Ayrılık günlerinden sonra (çeşitli hünerler) kazanmış olacak veya kazanmış
7. olmalı; bu da mümkündür. Her şeyi birlikte yapar (?). Bununla birlikte Müslüman
8. tavrılıdır ve adaletin davacısı(dır); fakat şöyle söylemişlerdir: Musa'ya vezir (olarak) Harun
9. münasiptir ve Firavun'a (ise) Hâman. Eğer Firavun'a Harun vezir olsaydı ne Haman'ı,
10. aynı şekilde Firavun da olmazdı. Hatta Tanrı'nın yardımı ile dine eli olur idi (el verirdi).
- 11.⁷⁹⁹ Bundan maksat şu-
12. dur: Abdürreşid Han kendi başına adaletin davacısıdır; fakat
13. tabilerinin görüşlerinden çıkmaz idi. Bütün durumlarda onun (Muhammedî Barlas'ın) rızasını
14. yürürlükte tutar idi. Şüphesiz işin daha kötüsü ise onun istediği
15. gibi olurdu. Ne zaman ki Muhammedî Barlas öldü, güvenle ümit edilebilir ki adaletli
16. günler (gelir ve Reşid Han) iyilik sığınağı (ve) saadet kazancı olur. Amin Rabbü'l-âlemin (Ey âlemlerin sahibi, kabul et).

91a

1. Bu bilgisiz fakir ve yeteneksiz hakir için
2. bilgisizliğin kara kalemini yeteneğin beyazı üzerine telif ede-
3. bilmek ne mümkün! Fakat şu zaruret (sebebi) ile (yazdım). İslam ehli olan bazı Moğul hakanları hakkında nakledilenleri

⁷⁹⁸ “Yed-i beyzâ (beyaz el), Tevrat'a ve Kur'an'a göre Hz. Mûsâ'nın peygamberliğini kanıtlamak için gösterdiği bir mucizedir.” (Harman 2013: 376)

⁷⁹⁹ Metinde bu satırda yer alan Farsça ibarelerin tercümesi şöyledir: “*Dava peşinde olmazdı.*” (Nazım) “*Oturup kalktığın insan senden olmalı / Ki senin aklını (ve) dinini artırsın.*”

4. güvenilir kimselerden ve yalanla süsleme ihtimali olmayan rivayetlerden işitmişim.
5. Onların hâlleri sebebi (ile) olacak, son derece uzak
6. idi (Onların naklettikleri herkese uzaktı; kimse tarafından bilinmiyordu). Aynı zamanda adı geçen bazı mahdumları kendileri işitip ve bazılarını kendileri
7. görüp araştırmış idiler. Kendi gördüklerim ve soyumun çocukların-
8. da gördüklerim (arasında) bu zamanda bu rivayetleri bilecek ve bu ahvali kendilerine oku-
9. yacak kimse kalmamıştı. Eğer buna cüret göstermese idim Moğullar
10. ve Moğul hakanları o kadar gafil kalırlardı ki soy bağlarını (neseplerini) kaybeder-
11. lerd. Seleflerin hâllerini ve vaziyetlerini kaleme alma işleri için en yüce faziletli kişilerden
12. teklif (beklemek de) vehim idi, külfet (idi). (Çünkü) onlara
13. (bu) hakanların hallerini bilmenin bir parça bile faydası yoktu. Bu sözlerden
14. Moğul hakanlarından başka Moğullara bir fayda yok idi; çünkü şu an
15. en kenardaki ve az sayıda Müslüman kavimler Moğul olmuştur. Bu şehirler bölgesi-

91b

1. nin (dünyanın) bayındır yerleri ve hükümetinden, çöl ve yerleşik bölgelerinin dörtte birinden (ibaret olan kısım), önceleri
2. Cengiz Han'ın nesline ve tâbilerine kararlaştırılmış idi (aitti) ve Cengiz Han'ın dört evladı vardı. Dünyayı bu dört
3. evladına bağışlamıştı. Her evladının ulusu,
4. bayındır yerlerden ve dünyanın bozkırlarından dört hisse(yi) istila altında tutuyordu. Tarihte nerede dört ulus
5. zikredilmişse, (nerede) dört ulustan bahsedilmişse bundan maksat, dört
6. kademe olmasıdır ki (daha önce) zikredilmiştir. Mirza Uluğ Bik tarih yazmıştır,
7. onun adını Ulus-ı Erbaa (Dört Ulus) koymuştur. Ulus-ı Erbaa'nın
8. biri Moğul'dur. İki kısma bölünmüştür. Birisi Cette ve diğeri

9. Çağatay(dır); fakat bu iki kısım düşmanlık sebebiyle birbirlerini küçük görmek
10. için herhangi bir ad (her biri diğerini bir ad) ile çağırırlar. Şöyle: Çağatay Moğul'a Cette
11. der; Moğul (da) Çağatay'a "Kara Ulus" derdi. Hâlen Çağatay-
12. dan, padişahlardan kimse kalmamıştır; onlar (kalanlar da)
13. Babür Padişahın evlatlarıdır ve Çağatay ye-
14. rinde sıradan insanların şehirlerine, onların mirasçıları
15. toplanmışlardır. Fakat Moğul(lar) Turfan sınırında Kâşgar'da

92a

1. otuz bin kişiye yakın kalmıştır. Moğulistan'da
2. Kırgız ve Kazak (birbirleriyle) çekişmektedirler. Kırgızlar
3. Moğulistan kavmi olsa da muhalefet sebebiyle hanlara
4. çok muhalefet ettiler. Moğul'dan ayrılmışlardır
5. ve Moğullar tamamen Müslüman olarak İslam ehline dâhil olmuş-
6. tur; fakat Kırgızlar öylece küfrün içinde kalmışlardır. O sebeple
7. Moğul'un dışındadır. Bundan maksat şudur ki, Moğullar hâlen çok az
8. ve daha kenarda (bir) halktır. Bu sözlerle (az ve kenar bölgelerde oldukları için) onların ahvalini
9. (öğrenmenin) Moğullardan başka kimselere faydası yok. Şüphesiz yüce olanlar⁸⁰⁰ arasında faziletli olan ve faziletli olanlara benzer kimselerden
10. teklif almayı külfet sebebi bildim. Bilgi azlığı ve yetenek yokluğu-
11. nu engel görmedim. Ne kadar kötü (olsa da) imkânı olduğu kadar, bilgisizliğin sayfalarında ve yeteneksizliğin
12. kalemi ile cari kıldım (yazdım). Eğer hata ve bozukluk olursa sonradan çıkarılan af ile ört-
13. sünler, onun ıslahı (düzeltilmesi) için çaba göstereyin; itiraz makamında olmasınlar.

⁸⁰⁰ *a'izze*'nin "azizler, yüce olanlar" anlamı için Lexicon 1987: 143.

14. Kulunuz için özr n haddi yok. Onlar bir hata ve bozukluk olduğunu s yleseler kulunuz
15. araştırarak bulurum; zaten baştan başa hata ve bozukluk vardır. Ettikleri her itiraz

92b

1. yerindedir. Bu açıklamadan maksat fazilet değildir. Belki maksat bir yad-
2. namedir (hatıradır) ki Moğul hakanlarının seleflerinin isimleri akan zamanın yerinden bertaraf
3. olmasın. Bütün Moğul hanları, eğer ihtiyaç olursa soy bağlarını (neseplerini)
4. bilsinler. Kendilerinin veya seleflerinin ahvalini kendi kendilerine bildirsinler ve oradan
5. İşlam'dan  nce ne kadar geçmiş hakanlar var ise onları adlarının dışında
6. zikret(me)dik (sadece adlarını zikrettik); unk  k firler Cemşid ve Dahh k kadar şevketli olsalar bile
7. zikredilmeye layık değildir. (O) melunlar Hak S bhanehu ve Te l 'nın dışmanları olurlarsa
8. ⁸⁰¹
9. T r h-i Reşid 'nin tamamlanması Zilhicce (ayında) -yıl dokuz y z elli iki
10. idi-, (o zaman) gerçekleşti. G zel Keşmir beldesinde -Y ce
- 11-13. Allah (Onu) afetlerden ve helak olmaktan korusun (?) Halan/Hulan⁸⁰² (?) dillerinde Mirza Haydar K regen olarak ş hret bulmuş Muhammed H seyin K regen oğlu Muhammed Haydar kulunuzun c lusu geçtikten sonra
14. beş yılda tarih Y ce Melik'in (Allah'ın) yardımıyla tamamlandı. Birinci defter bitti.

⁸⁰¹ Metinde bu satırda yer alan Farsça ibarenin terc mesi şoyledir: “Biz onun adının zamana (geleceğe) kalmasını istemiyoruz ve geçip gitmesini (istiyoruz).”

⁸⁰² Burada Halha Moğolcası kastediliyor olabilir.

6. DİZİN

6.1. Dizin İle İlgili Notlar

1. Madde başındaki sözler ve madde içerisindeki eklerden sonra gelen ilk sayı ve harf sayfa numarasını, eğik çizgiden sonraki sayı ise satır numarasını göstermektedir.
2. Sözler alfabetik olarak sıralanmıştır; ancak başında ayın (°) bulunan sözler ilgili maddenin (a, ı, i, u) sonunda yer almıştır.
3. Madde başı sözler eğer yabancı kökenli ise kaynak dil kısaltma ile gösterilmiştir. Alıntı sözlerin kaynak dildeki biçimleri yazılmamıştır.
4. Farsça ve Arapça tamlamalar ayrılmamış ve madde başı olarak gösterilmiştir.
5. Tamlamaların hangi dilden olduğunu gösteren kısaltmalarda ok işaretinden öncekiler tamlamayı oluşturan sözlerin kökenlerini, sonrakiler ise oluşan tamlamanın hangi dilde olduğunu göstermektedir. Eğer tamlamadaki tüm sözler aynı dilden ise tek kısaltma ile gösterilmiştir.
6. Arapça ve Farsça ibareler (ayet, hadis, şiir vb.) dizine alınmamıştır. Dolayısıyla bu ibarelerin sonunda Türkçe ekler varsa onlar da gösterilmemiştir. Yabancı kökenli kalıplaşmış ifadeler ve dua cümleleri dizine alınmıştır. Eğer Arapça bir ayet veya sözle bir tamlama yapılacaksa *söz*, *ayet* diye belirtilip italik yazılmıştır.
7. Tek bir kavramı karşılayan kelime grupları madde başı olarak alınmıştır: *alte yüz*, *yete iklām* vb.
8. Fiillerin emir biçiminde -ø işareti kullanılmıştır.
9. Fiillerde önce, basit çekimle ilgili ekler alfabetik olarak sıralanmış; sonra birleşik çekimle ilgili ekler alfabetik olarak verilmiştir.
10. Kelime ek aldığı tabanda ses olayı varsa ekten sonra parantez açılarak aldığı biçim gösterilmiştir: *ayak (ayağını)*.

6.2. Gramatikal Dizin

A

ābā *Ar.* ata, atalar 19a/18, 40b/12, 45a/16

ābād *Far.* bayındır, mamur 32a/17

ābādān *Far.* bayındır 5a/16

ābādlık *Far.+T.* mamurluk, mamur
39b/2

ā.+dın 41b/14

āb-ı mağfīret *Far.+Ar.→Far.* af 63a/11

āb-ı zindegānī *Far.* hayat suyu 17a/9

āb-ı zülāl *Far.+Ar.→Far.* saf su

ā.+i 29b/19

āb-rūy-ı h^vāher-zādelik *Far.+T.*

hemşirezadeliğin haysiyeti

ā.+ni 63a/9

aç- açmak

a.-iṅgızlar 83b/14;

a.-ıp 1b/7, 32a/8;

a.-ıpan 16a/8;

a.-tılar 83b/14

açıl- açılmak

a.-a 9a/18;

a.-mağı 9b/1

ādāb-ı hādīmī *Ar.+Ar.+Far.→Far.*

hādīmlik (hizmet edicilik) adabı 46b/11

ādāb-ı pādşahlık *Ar.+Far.+T.→Far.*

padişahlık adabı

ā.+da 76a/18

a^cdād-ı şalavāt (ü) zākiyyāt

Ar.+Ar.+Ar.→Far. salavat ve zakiyyat
adetleri 2a/14-15

adaş adaş 60b/6, 60b/6, 61b/17

adaşlık arkadaşlık 68b/6

ādem *Ar.* adam, insan

12a/13,12b/14,14a/17

ādemī *Ar.+Far.* bir insan

ā.+din 13a/5

ādemī-şūret *Ar.+Ar.→Far.* insan

suretinde 86b/15

āferīde-kār-ı ʿālem *Far.+Ar.→Far.*

ālemin yaratıcısı

ā.+niṅg 26a/2

āferīde-kār-ı Te^cālā *Far.+Ar.→Far.*

Yüce yaratıcı 8b/7

āferīde kııl- *Far.+T.* yaratmak

ā.-dı 9a/7, 9a/8

āferīn *Far.* aferin 52b/7

āferīniş *Far.* yaradılış

ā.+din 37a/7

āfet *Ar.* afet

ā.+din 28b/11

āftāb *Far.* güneş 30a/10, 33a/3

ā.+ı 13b/14, 33b/6;

ā.+nı 33a/2

āftāb-ı evc-i sa^cadet

Far.+Ar.+Ar.→Far. saadet zirvesinin

güneşi 4a/14-15

āftāb-ı pür-tābhāne-i harem-i kibriyā

Far.+Far.+Ar.+Ar.→Far. en yüce
haremin ışık saçan hanesinin güneşi

ā.+yıdur 3a/6-7
āgāh *Far.* haberdar 30b/9
āgāh bol- *Far.+T.* haberdar olmak
ā.-up 21a/14, 25a/12
āgāh kııl- *Far.+T.* haberdar etmek
ā.-dılar 25b/1
āgāz kııl- *Far.+T.* başlamak
ā.-dı 26a/5, 83b/15
āgeh *Far.* haberi olan 34b/16
āgeh bol- *Far.+T.* bilmek
ā.-dılar 51a/5
ağır ağır 26a/10
ağır kör- ağır (fazla) görmek
a.-er irdiler 54a/1
ağız ağız
a.+ıdın 9b/15
ağramçı ağırlık 11a/11
aḥaḳḳ *Ar.* en fazla hak sahibi 57b/1
ahāli *Ar.* halk 77b/10
ahāli-i Yanġı Ḥiṣār *Ar.+ö.a.→Far.* Yeni Hisar ahali 80a/9
aḥavāt *Ar.* kız kardeşler 89a/18
aḥbār *Ar.* haberler
a.+dın 80b/6
āhengerlik *Far.+T.* demircilik 8a/11
aḥfād *Ar.* torunlar
a.+larığa 3b/7
aḥfād-ı ʿamm *Ar.+Ar.→Far.* amcanın torunları
ʿa.+im 88b/4
āḥir *Ar.* son, sonuncu, sonunda 5a/8, 5b/9, 10b/14, 24b/8, 27a/19, 41a/4, 45a/9, 49a/1, 53b/12, 54a/3, 55a/2, 71a/11, 72a/12, 73a/16, 78a/13, 80a/9, 81a/3

ā.+ğa 33b/7, 57a/10
ā.+ige 33a/2
ā.+isi 7a/14
ā.+leri 11b/12
āḥiret *Ar.* ahiret, son 5a/3, 5a/4;
ā.+de 7a/11;
ā.+ini 76a/15
āḥirğa yet- *Ar.+T.+T.* sona ermek
ā.-er 62a/7
ā.-ti 63b/15, 65b/15,
āḥir-i devlet *Ar.+Ar.→Far.* devletin sonu
ā.+de 61a/13
āḥir-i ḥayāt *Ar.+Ar.→Far.* hayatın sonu, ömrün sonu 42b/14, 53a/18, 60b/6
ā.+da76b/14
āḥir-i ḥulefā-i ʿAbbāsiyye
Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Abbasi halifelerinin sonu 4b/17
āḥir-i mühimm-i Sulṭān Saʿīd Ḥān
Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Sultan Said Han'ın işinin sonu 84b/9
āḥirīn *Ar.* sonuncular 38b/8
āḥirīn-i müctehid *Ar.+Ar.→Far.* müctehitlerin sonuncuları
ā.+durlar11b/3
āḥirīn-i naṣiḥat *Ar.+Ar.→Far.* sonuncu nasihat
ā.+imdur 12a/1
āḥir-i ömr *Ar.+Ar.→Far.* ömrün sonu 82b/8
āḥir-i rüzgār *Ar.+Far.→Far.* son zamanlar 76a/8
āḥir-i vefāt *Ar.+Ar.→Far.* vefat zamanı

ā.+ğaça 4b/12-13
āḥir-i zemistān *Ar.+Far.→Far.* kışın sonu 72b/7
ā.+da 72a/8
āḥirü'l-emr *Ar.* sonunda, en sonunda, işin sonunda 34a/19, 47a/2, 50a/11, 58b/3-4, 58b/6-7, 67b/7, 70b/13, 72b/1-2, 78b/3, 79b/11, 43b/3, 48b/16, 62b/5, 87a/7,
aḥkām *Ar.* hükümler
a.+larıdır 6a/4
aḥlāk-ı ḥamīde *Ar.+Ar.→Far.* övülmeye değer ahlak, övülmüş ahlak
a.+ge 77a/13
a.+si 27a/4
aḥşam akşam
a.+da 52a/19
aḥtaçı *Moğ.+T.* seyis 51a/15
āḥū *Far.* ceylan 82b/18
aḥvāl *Ar.* ahval, durum, hâl, hâller
11b/10, 19a/15, 35b/2, 44b/3, 64b/15, 65a/17, 91a/11
a.+i 6b/16, 19b/11, 27b/18, 28a/3, 30b/6, 61b/4
a.+ide 7b/3
a.+idin 10b/7, 10b/8
a.+iğa 7a/1, 11a/4;
a.+in 22a/4
a.+ini 89b/12, 92a/8-9
a.+leri 48a/15, 68b/14, 68b/19;
a.+leridin 18b/19
a.+ni 87b/1, 91a/8

a.+niñ 52b/16, 58b/8, 63b/15, 66b/7, 69a/5, 69b/16, 70b/17-18, 73b/15, 87a/5
aḥvāl-i Alanķu *Ar.+ö.a.→Far.*
Alanķu'nun hikâyesi, durumu 9b/18
aḥvāl-i Bābūr Pādšāh *Ar.+ö.a.→Far.*
Babür Padişahın ahvali
a.+ım 70a/18
aḥvāl-i ḥavākīn *Ar.+Ar.→Far.*
hakanların ahvali, hâlleri 6b/15
a.+ni 91a/12-13
aḥvāl-i mezkūr *Ar.+Ar.→Far.*
zikredilen durumlar 19a/13
aḥvāl-i Moğul *Ar.+ö.a.→Far.*
Moğul(ların) durumu 6b/15
aḥvāl-i müteḳaddimīn *Ar.+Ar.→Far.*
önce gelenlerin hâlleri 6a/6
aḥvāl-i sevālīf *Ar.+Ar.→Far.* seleflerin ahvali 92b/4
a'izze *Ar.* yüceler, aziz olanlar a.+de 92a/9
aķ- akmak
a.-tı 38a/18
aķvām-ı Müsülmān *Ar.+Ar.→Far.*
Müslüman kavimler
a.+lar 91a/15
al- almak; ele geçirmek
a.-a-sin 42a/13
a.-dı 11a/8, 21b/9, 41a/17, 41a/18, 43a/16, 44b/6, 44b/8, 44b/10, 57a/2, 57a/11, 57b/16, 58a/15, 69a/12, 69a/15, 70a/18, 70b/1, 83b/2

a.-dılar 31a/16, 31a/8, 34b/19,
43b/2, 67a/10, 72a/5, 72a/11, 73a/12,
86b/11

a.-ğanı 51a/6

a.-ğay 20b/18, 56b/9

a.-ğay-men 49a/4

a.-ınglar 51a/18

a.-ıp 10b/2, 18a/1, 21a/11, 22b/16,
26a/15, 33b/11, 33b/19, 36a/4, 38a/10,
42a/18, 46a/14, 49a/3, 49a/18, 49b/16,
50a/1, 53b/8, 62b/15, 63a/7, 66a/13,
72b/5, 76b/13, 81b/9, 83a/4, 89a/10; a.-
ıpdur 12a/12, 42a/11

a.-madılar 41b/6

a.-mağaylar 11a/9-10

a.-mağlık 21b/9

a.-mas 40a/7

a.-masunlar 54b/11

a.-sa 52b/16

a.-sun 70a/14, 82b/6

a.-sunlar 39b/4

a.-urğa 75a/4

a.-urlar 18a/2

a.-ğan irdi 50a/4

a.-ıp irdiler 50b/17

āl Ar. sülale 3b/7

ālāt-ı hāne Ar.+Far. → Far. ev eşyaları
12a/19

aldı ön; önce; kat, huzur

a.+da 18a/6, 37a/9, 39b/11,
41a/11, 41b/1, 43a/3, 43a/11, 46a/8,
59b/2, 68a/2, 68b/3, 85a/7, 88a/1

a.+dın 14b/2, 49b/2

a.+ğa 9b/5, 11a/13, 12a/15,
12b/10, 13b/7, 14b/2, 17b/11, 18a/13,
26b/2, 40a/10, 41a/19, 43b/3, 45b/16,
47a/9, 47b/1, 49b/3, 56b/8, 59a/19,
62b/17, 70b/3, 87b/12

aldıda koy- yanına vermek

a.-dı 18b/18

ālet-i ceng Ar.+Far. → Far. savaş aleti
25a/17

alın- alınmak (elde edilmek)

a.-ur 20b/2

alıp bar- götürmek

a.-dı 56b/7-8, 56b/9, 60b/5,
74b/15

a.-dılar 59b/18

a.-mağ 73a/16-17

alıp bil- alabilmek

a.-gey 83a/7

alıp çık- götürmek

a.-tı 52b/18, 85b/1

alıp kaç- kaçırmak

a.-ıp 10b/11

alıp kel- getirmek

a.-di 53b/17, 54a/10

a.-diler 52b/10-11, 54a/5, 62b/15,
62b/17, 72a/19, 82b/5

a.-sünler 73b/1

a.-ıp irdi 88b/8

a.-ıp irdük 59a/3

a.-ür irdi 53b/5

a.-ür irdiler 68a/17

alıp keltür- getirmek

a.-diler 83a/5

allı ön krş. aldı

a.+da 66a/12
alt alt
a.+ındadur 12a/17
alte altı 21b/13, 42a/11, 51a/12, 51a/12,
51a/15, 61a/7, 70a/6, 87a/9, 87b/2
alte cihet altı yön
a.+ige 2b/3
alte miñg altı bin 46b/19
alte yüz altı yüz 4b/14
alte yüz miñg altı yüz bin 39b/1
altınçı altıncı 38b/5, 49a/14, 61a/16
altmış altmış 37a/12
altmış alte altmış altı 76a/4-5
altmış miñg altmış bin 46b/18, 51a/4,
59a/7, 79b/5
ālūde *Far.* bulaşmış, bulaşık
ā.+dur 13a/1
ālūde kıl- *Far. +T.* bulaştırmak
ā.-ıp turdı 54a/19
āmāde eyle- *Far. +T.* hazır etmek
ā.-p 32a/11
āmāde kıl- *Far. +T.* hazırlamak
ā.-dı 25a/17
ā.-ıp 78b/2
āmīhte bol- *Far. +T.* karışmak, haşır
neşir olmak
ā.-dum 86b/17
Āmīn *Ar.* amin (kabul et) 63b/11, 76a/16,
90a/12, 90b/16
ammā *Ar.* ama, fakat, ancak 5a/1, 5a/6,
5a/15, 5b/8, 6b/8, 6b/16, 7b/13, 8a/18,
9a/1, 9b/19, 11b/11, 12a/10, 12b/1,
14b/15, 14b/16, 17a/11, 26a/1, 23a/14,
26a/18, 27b/17, 28a/13, 28a/14, 28b/9,

29b/12, 32b/4, 36b/7, 41a/10, 42b/3,
42b/12, 43a/6, 44a/17, 44b/2, 45a/9,
45a/17, 45b/9, 45b/11, 46b/10, 46a/14,
47b/15, 48b/16, 49b/4, 49b/10, 49b/12,
49b/17, 49b/18, 51b/17, 53b/8, 54a/17,
54b/5, 55a/6, 55a/11, 55b/7, 55b/19,
59b/4, 61a/18, 62a/12, 66b/7, 70b/9,
74a/14, 75a/4, 76b/4, 77a/7, 77b/1, 78b/9,
78b/11, 81b/19, 83a/6, 84b/9, 84a/10,
85b/18, 86a/6, 89b/8, 89b/10, 89b/10,
89b/13, 90b/8, 90b/12, 91a/3, 91b/9,
91b/15, 92a/6,
ammā ba^cd *Ar. +Ar.* ayrıca, bundan sonra
4a/13, 5b/17
āmūz *Far.* öğretme, öğrenme
ā.+da 56a/16, 58a/2
ana anne
a.+dın 9b/19, 74b/16, 74b/17
a.+mnı 49a/4
a.+sı 38b/9, 52a/16, 57a/5,
57a/17, 57a/17
a.+sınıñ 49a/9-10
añga ona, şuna 2a/4, 4a/6, 8a/19,
8b/1, 10a/5, 10a/12, 10b/13, 11a/1, 11a/6,
13b/18, 14a/3, 15a/3, 16a/18, 18a/15,
19a/17, 19b/11, 23b/8, 24a/17, 24b/2,
28a/7, 29b/11, 30a/5, 30b/4, 32a/6,
32b/12, 33a/10, 34b/10, 36a/3, 36a/5,
36b/7, 38a/17, 38a/19, 44a/5, 46b/5,
47a/12, 47a/19, 55a/6, 56a/16, 57b/1,
58a/8, 58a/9, 58a/18, 61a/6, 61a/16,
62b/18, 63b/4, 63b/13, 70a/15, 71a/12,
73b/14, 74a/17, 75b/12, 75b/15,
77a/12, 79a/6, 80b/19, 81a/18, 82b/7,

83a/11, 85a/14, 85b/7, 85b/13, 86a/1,
87a/3, 87a/3, 88a/4, 88a/6, 88b/16,
88b/18, 88b/7
ança ancak; bazı, bir miktar, o kadar, ne
kadar; bu şekilde, öylece 7a/4,7a/5,
8a/16, 21b/1, 27b/15, 36a/18, 38b/18,
39b/12, 41a/15, 55b/7, 63a/19, 64b/19,
74b/3, 79a/1,80b/9, 80b/18, 82a/4,
84b/6,84b/7, 84b/8, 88a/18, 92a/11,92b/5
ança ki T.+Far. çünkü, öyle ki 7b/3,
73b/10
anda onda, şunda; orada; oraya; o zaman
4b/15,6b/8, 11b/9, 11b/7, 11b/10,15b/14,
17b/19, 20b/19, 21a/18, 22a/1, 25b/4,
30b/12, 31a/2, 32b/16,36b/12,
37a/16,39a/3, 39a/12, 39a/14, 42a/8,
44a/5, 46a/12, 53b/4, 56a/19, 56b/1,
58a/18, 59a/18, 60b/18, 62a/10, 63a/12,
65b/13, 66a/12, 67b/1, 70b/12, 72a/7,
73a/5, 77a/6,78a/7, 78b/1, 80b/10, 84a/8,
85b/15, 88a/13, 88b/11
andağ öyle, o kadar, o derece, öylece,
şöyle, o şekilde, şu şekilde, onun gibi,
aynı şekilde, böyle, böylece
5b/5,8a/12,8a/13, 10a/4, 10a/15, 11b/2,
11b/5, 14a/14, 14b/13, 19b/3, 19b/9,
20a/12, 23b/3, 24a/12, 27b/12, 27b/17,
28a/11, 28a/15, 29a/4, 29a/7, 31b/5,
38a/16, 39a/9, 43b/11, 44b/9, 45a/17,
47a/9, 49b/18, 52a/11, 54b/7, 54b/17,
55b/8, 56b/10, 57a/2, 58a/15,
60b/5,61b/6, 62a/14, 63a/8, 63a/11,
63b/2,63b/2, 64b/9, 67b/6, 67b/12,
68a/15, 68a/16, 73a/3, 75a/10,

77a/1,71b/18, 80b/11,81a/16, 81b/11,
82b/1, 82b/8, 82b/12, 82b/16, 85b/1,
86a/2, 86a/12, 87a/13, 88a/12,89a/8,
89b/3, 89b/4, 90a/3, 90a/17, 90b/8,
91a/10, 92a/6
a.+dur 7b/13, 19b/5
andağ ki T.+Far. öyle ki, nasıl ki,
böylece, şöyle, -DIĞI gibi, nitekim, o
kadar ki, sanki 9a/9, 9b/2,9b/16, 10b/6,
12a/12, 12a/13, 22a/4, 22b/17, 28a/17,
28b/13, 31a/1, 34b/18, 40a/7,40a/15,
40b/6, 44a/8, 46a/8, 46a/13, 46a/19,
46b/11,46b/14, 47a/7, 47a/18, 48a/1,
48a/6, 48b/2, 48b/4, 50b/5, 55b/10,
60b/11, 61a/2, 67a/9, 74a/4, 77a/9, 78b/4,
80a/17, 81a/8, 85b/3, 87b/8, 88a/1, 89b/1,
91b/10
andağlık öylelik 45a/17
andağ öyle, öylece, böyle, böylece,
şöyle, aynı şekilde, o şekilde, bu şekilde,
o kadar 35b/5, 53b/12, 54b/7, 54b/14,
57a/13, 57b/4, 57b/9, 63a/9, 63b/10,
63b/11, 63b/19, 65a/14, 65b/14, 65b/15,
65b/19, 66a/8, 69b/5, 72b/10, 77a/7,
83a/15,85a/3, 87a/1
andağ ki T.+Far. -DIĞI gibi, o kadar ki,
öylece 62b/17, 64a/2, 65a/10, 77a/4,
77b/9, 79b/18, 84a/4, 89a/16
andin ondan, bundan; oradan; onun için;
sonra 4b/12, 4b/13, 4b/14, 4b/14,
5b/6,7a/2, 7a/4,6b/12, 9a/11, 11a/8,
11a/10,11a/12, 13b/17, 14b/11, 26b/13,
28a/14, 29b/10, 30b/17, 31b/7, 32a/17,
34a/11, 34b/3,36a/1, 36b/14, 37b/4,

38a/9, 38b/3, 38b/4, 39a/19, 39b/3, 40b/9,
40b/10, 42b/13, 43a/7,
44a/15,44a/16,44a/17, 46b/3, 48b/13,
48b/18, 49a/17, 50b/10, 50b/19, 51b/3,
54b/7, 54b/17,56b/5, 57a/12, 58a/3,
58b/8, 60b/18, 61a/9, 61a/12, 61a/17,
61b/4, 62a/9, 65a/13, 67a/9, 67b/12,
68b/11, 68b/18, 71b/8, 74a/13,
76a/2,76a/13, 76b/3, 76b/11, 77a/6,
77a/18, 77a/19, 78a/2, 78a/5,78b/13,
79b/3, 80b/16, 82b/6, 82b/9, 82b/17,
82b/17, 83b/3, 84a/18, 84b/14, 86a/1,
87b/4, 88b/1,89a/17,89b/15,
90a/12,90a/17, 92a/7, 92b/4

and iç- and içmek

a.-tiler 35b/18

āngāh *Far.* o vakit 88b/15

anı onu, bunu 5b/16, 6a/10,7a/4, 8a/19,
8b/5, 9a/7, 9a/8, 9a/10, 10a/2, 10a/13,
11a/2, 11a/13, 11b/18, 13b/5, 14a/14,
14a/3, 14b/18, 16b/15, 18a/13, 18b/13,
19a/19, 19b/12, 22b/4, 23a/16, 23b/19,
23b/3, 24b/6, 28b/1, 30b/11, 30b/12,
31a/11, 32b/19, 33a/9, 33b/18, 33b/3,
34a/3, 34b/3, 34b/4, 35b/10, 36a/4,37b/2,
38a/15, 38a/7, 38b/1, 38b/2, 38b/9,
38b/10, 40b/8, 40b/13,41a/18,
41b/5,44b/2, 44b/13, 45a/1, 47a/13,
47a/16, 48b/8, 49a/18, 50a/4, 51a/15,
52b/6, 52b/10, 53a/10, 54b/19, 55a/11,
55b/9, 56a/10, 56a/11, 56a/17, 56a/17,
57b/3, 57b/7, 58a/1, 58a/17, 61a/14,
63a/13, 65a/14, 69a/8, 69a/13, 69b/1,
71a/7,71b/9, 72b/19, 74a/10, 74a/16,

74a/17, 74b/2, 74b/7,76b/8, 77b/12,
78a/15, 78b/9, 78b/14, 79b/19, 80a/14,
81b/2, 82b/6, 83a/4, 83a/11, 83a/15,
84b/17, 84b/6, 84b/8, 85a/10, 85b/1,
85b/18, 86a/9, 86b/11, 86b/18, 87a/5,
87b/14, 88a/2, 88b/9, 89b/17, 89b/18,
90a/6, 90b/1

anıķ şüphesiz 63b/9

anıġ onun, bunun 1b/6, 1b/10, 1b/13,
2a/2, 2a/5, 2a/6, 2a/8, 2a/10, 2a/15, 2b/7,
6b/9, 7a/15,7b/9, 8b/1, 8b/2,8a/12, 9a/12-
13, 9a/14, 10b/1,11a/1,11a/4, 13a/15,
13a/13-14, 14a/12, 15b/6, 18a/11, 18b/3,
19a/12, 19b/11, 24a/13, 24a/15, 24b/12,
24b/7, 26a/2, 28a/3, 28a/1, 28a/8, 28a/9,
28a/11, 28b/3,28b/15, 30b/15, 31a/11,
33a/8, 33a/9, 34b/2, 35b/9, 35b/17,
36b/16, 37a/19, 37b/9, 37b/12, 38a/12,
38b/3, 38b/17, 38b/18, 39a/16, 39a/19,
39b/1, 41a/5, 41a/6, 42a/5, 43b/9, 43b/11,
44a/13, 45a/6, 45a/15, 45b/13, 46a/6,
46a/7, 46a/8, 46b/6, 46b/6, 46b/9, 47a/18,
47b/2, 48a/16, 48a/18, 48b/1, 48b/19,
49a/16, 50a/2, 50a/17, 50b/11, 50b/11,
51a/13, 51b/1, 52b/3, 52b/10, 53a/7,
53a/10, 53a/12, 55a/18, 55a/19, 55a/19,
55b/2, 55b/19, 56a/16, 57a/4, 57a/10,
57a/10, 57a/16, 57a/17, 57b/13, 57b/19,
58a/2, 58a/4, 59a/2, 59a/4, 59b/9, 60b/9,
61a/7, 61a/11, 61a/16, 61b/3, 61b/4,
62b/14, 64a/16, 64a/19, 66b/11, 66b/17,
67a/1, 67b/13, 68b/13, 69a/10, 69a/15,
69b/10, 69b/17, 70a/6, 70a/9, 70b/1,
70b/2, 71a/9, 71a/16, 72b/7, 72b/10,

72b/16, 73a/3, 73b/7, 74a/18, 75a/8,
75b/15, 76a/13, 76a/15, 76b/5, 76b/5,
77a/2, 77b/13, 79a/2, 79b/17, 80b/2,
80b/9, 81b/4, 82b/11, 82b/15, 83a/1,
83a/7, 83a/11, 83a/13, 84b/6, 85a/12,
85a/12, 85b/1, 85b/6, 85b/19, 86a/6,
86a/7, 86a/8, 86a/10, 86b/7, 87a/14,
87b/13, 87b/16, 88a/4, 88a/5, 88a/5,
88a/7, 88a/8, 88a/9, 88a/9, 88a/16,
88a/18, 88b/10, 88b/14, 88b/18, 89b/19,
90a/1, 90a/3, 90b/13, 90b/14, 91b/7,
92a/13, 92b/5

a.+da (onda, bunda, şunda)

15a/11, 45a/7, 45a/9, 46b/14

a.+dın (ondan, bundan,
kendisinden, oradan, o sebepten) 8b/1,
17a/7, 24b/8, 27a/5, 27b/19, 28a/3, 40a/7,
41b/2, 41b/6, 41b/11, 41b/19, 44a/3,
44a/11-12, 44a/15, 46a/5, 46b/7, 47a/7,
47a/17, 48b/7, 49a/17, 53b/8, 77b/10

a.+dındur 46a/4, 46a/5

a'ni Ar. yani 4b/5

aŋla- anlamak

a.-p 5a/13

aŋlanıl- işitilmek

a.-dı 22a/14

aŋlar onlar

a.+dın 8b/14

ara ara, arasında 6a/15, 6b/3, 36a/4,
41a/3

a.+da 4b/15, 67b/1, 85b/18

a.+dın 39b/19, 71a/3, 89a/7

a.+larında 17a/18,

28a/17, 44b/2, 64b/18

a.+mızda 29b/12

a.+sı 50a/14

a.+sıda 8a/9, 11b/9, 18a/5,

21b/11, 21b/15, 28b/10, 28b/7, 39a/1,
39b/2, 45b/14, 49b/7, 50a/9, 50a/12,
51b/19, 53b/3, 54b/7, 54a/12, 54a/19
(a(ra)sıda), 55a/10, 59b/1, 59b/12, 59b/13,
63a/19, 66b/7, 67a/2, 67a/9, 67b/2, 68a/6,
69a/5, 69a/17, 69b/2, 69b/12, 70a/11-12,
71b/10, 72b/2, 73b/15, 77a/1, 73b/17,
75a/3, 75a/6, 75a/8, 77b/7, 78a/13, 79b/9,
79b/10, 80b/8, 80b/12, 81a/15, 81b/14,
83a/1, 83a/2, 83a/13, 86a/4, 88b/15, 89b/6-
7

a.+sıdadur 46a/3

a.+sıdın 53a/15

a.+sığa 59b/11

ārām Far. huzur

ā.+ları 26b/10

ārām al- Far. +T. huzur bulmak, rahat
etmek

ā.-mas irdi 23b/3

ā.-ur irdi 32a/13-14

ārām tut- Far. +T. dinlenmek

ā.-tılar 25a/14

ārāste Far. bezenmiş, süsleme, süslenmiş
5a/7, 72b/12, 76a/9, 82a/16

ārāste be-tevaḳḳuf kıl-

Far. +Far. +Ar. +T. hazır vaziyette
durmak

ā.-dı 34b/15

ārāste bol- Far. +T. donanmak

ā.-dı 67b/14-15

ārāste eyle- *Far.+T.* donatmak,
düzenlemek

ā.-p 22b/5-6

ārāste kıl- *Far.+T.* donatmak

ā.-dılar 24b/12

ā.-ıp 15a/5, 79a/7

ārāyiş *Far.* süs 21b/18, 32a/5

arqa arka, geri

a.+dın 17b/16, 20b/7, 25b/6,

27a/15, 27b/2, 30b/10, 31a/2, 34a/10,

36a/3, 43b/9, 48b/17, 71b/4, 80a/13

a.+ğa 17a/6, 26a/18, 60a/2, 65a/12

a.+sıdaki 40a/6-7

a.+sıdın 28a/5, 31a/5, 43a/13,

60a/12

arqa ber- arkasını dönmek

a.-di 26b/12

a.-ıp 27b/1

arqağa kıl- arkaya döndürmek

a.-dılar 26b/3

art- yüklemek

a.-ıp 20b/18

arzū *Far.* arzu 42a/6

ā.+niñ 19b/17

a.+sıda 49b/12, 57a/14

arzū-mend *Far.+Far.* arzulu 85b/10

arzū-mendlik *Far.+Far.+T.* arzulu

olma, arzu 87b/2-3

arzū-yı cür^ca-i cāmī

Far.+Ar.+Far. → *Far.* (şarap) kadehinin

yudumunun arzusu

a.+dur 24b/14

arzū-yı nigāh kıl- *Far.+Far.+T.* bakmak

istemek

ā.-ur irdiler 32a/11-12

as- asmak

a.-ıp 36a/15

aşālet *Ar.* asalet 4a/16

āsān *Far.* kolay 52a/11, 59a/2

ā.+dur 21b/9

āsān kör- *Far.+T.* önemsiz görmek

ā.-er irdi 57a/16

āsānlık *Far.+T.* kolaylık 14a/16

āşār *Ar.* izler 32b/6

ā.+larını 35b/2-3

āşār-ı devlet *Ar.+Ar.* → *Far.* talih izleri

ā.+ni 17a/1

āşār-ı intikām *Ar.+Ar.* → *Far.* intikam

izleri, eserleri

ā.+ını 18a/2

āşār-ı şecā^cat *Ar.+Ar.* → *Far.*

kahramanlık izleri 18b/19

aşhāb *Ar.* arkadaş, arkadaşlar, ashap,
sahabeler, dostlar 3b/7, 66a/15, 88b/11

a.+ğa 88b/10

a.+ları 54a/19

a.+larıdın 66a/6

aşhāb-ı feţānet *Ar.+Ar.* → *Far.* anlayış

sahipleri 6a/1

aşhāb-ı fütüvvet *Ar.+Ar.* → *Far.* yiğitlik

sahipleri

a.+niñ 87b/14-15

asıl- asılmak

a.-dı 27a/12

āsīb *Far.* tehlike 33b/16

āsīb-i cihān *Far.* dünya belası 32b/12

āsītān-ı ulūhiyyet *Far.+Ar.* → *Far.*

tanrılık eşiği

ā.+ide 1b/13	a.+ını 33b/15, 36a/5, 54a/18
aşlā <i>Ar.</i> asla 27a/12, 56a/18	a.+lar 20a/4, 32b/3, 87a/17
āsmān <i>Far.</i> gökyüzü 32a/9	a.+ları 26a/15, 51a/16
ā.+dın 12a/10	a.+larıdın 54b/1
āsmān-ı çehārum <i>Far.</i> dördüncü (kat)	a.+nı 83a/11
gök 33b/6	at/aṭ ad, unvan 40a/4
ast alt	a.+ı 10a/6, 10a/6, 10a/12, 11a/6,
a.+ıda 30a/14	45a/7, 46b/6, 50a/16, 52a/18, 56a/1,
āsūde <i>Far.</i> rahat, dinlenmiş 26a/15,	56a/1, 91b/10
38b/5	a.+ıda 55b/17, 80b/9, 82a/3
aş- aşmak	a.+ığa 40a/13, 45a/5, 75a/8
a.-ıp 38a/18	a.+ım 7b/10
āşikārā <i>Far.</i> aşikâr, açık, açıkça 13b/17,	a.+ımızdın 5a/14
57b/6, 88b/16	a.+ıng̃ 6b/11
āşikārā kııl- <i>Far.+T.</i> açığa vurmak	a.+ıng̃ğa 12b/18
ā.-mağan irdim 14a/8	a.+ını 12b/19, 19b/10, 28a/18,
āşikāre kııl- <i>Far.+T.</i> açıkça ortaya	45a/19, 85a/1, 91b/7
koymak	a.+lar 48b/3
ā.-dılar 89a/11	a.+larıdın 92b/5
āşinālīg <i>Far.+T.</i> tanışıklık 24b/17	at- atmak
āşinālīk <i>Far.+T.</i> aşinalık, tanışıklık	a.-ıp 82b/18
87b/1	at- vurmak
āşiyān-ı kemān <i>Far.</i> yayın yuvası	a.-ma 83b/10
ā.+dın 30b/17	a.-tı 33b/15
āşüfte <i>Far.</i> düşkün 83b/7	a.-ur irdi 82b/19
aṭ/at at 20b/4, 25b/4, 31b/1, 47a/19,	ata baba 16a/7
49a/5, 62a/7, 63a/5, 68a/17, 83a/4, 83a/4,	a.+ları 13a/12
83a/7	a.+m 19b/9, 57a/7
a.+da 38a/19	a.+mdın 39b/8
a.+dın 27a/16, 33b/15, 48a/8,	a.+ng̃ 13b/11
49a/8, 54a/18, 71a/14	a.+sı 16a/5, 30b/3, 40a/8, 45b/13,
a.+ğa 56a/11	45b/18, 73a/1, 73b/10
a.+ı 33b/14, 59b/16	a.+sığa 24b/16, 76b/18
a.+ığa 51a/15, 59b/16	a.+sıdın 27b/14, 77a/18

a.+sıdur 10a/5, 40b/7-8
a.+sını 49a/5
a.+sınıġ 48b/18, 57a/18, 76b/18-
19
ata- ad vermek, adlandırmak
a.-pdurlar 10b/10
a.-rlar 11a/2, 30b/12, 50a/10
a.-r irdi 48b/2
a.-r irdiler 28b/2
ata ana ana baba
a.+larınınġ 22a/6
a.-sınıġ 62b/9-10
Atabik atabey, naip 85a/17
Atabikilik atabeylik, naiplik
a.+ni 85a/13
Atabiklik atabeylik, naiplik
a.+ini 85b/8
atal- adlandırmak
a.-dı 7a/16
atalık babalık 8a/4
atasız babasız 9b/19
āteş *Far.* ateş 66a/12, 66a/14
āteşdān *Far.* ocak 66a/12
ā.+da 66a/12
āteşī *Far.* bir ateş 66a/12
āteş-i kīne *Far.* kin ateşi
ā.+niġ 22b/19
atıġa kıl- adına yazmak
a.-adur-men 8b/1
aġ koy- ad koymak, adını koymak
a.-dı 28a/19, 50a/7
a.-ġandur48b/3
a.-updurlar 10b/10
a.-ġan irdi 48b/2

aġ koyur- ad koymak
a.-dılar 41a/12
aġ köter- şöhret kazanmak
a.-ipdur46a/13
aġlandurup koy- ata bindirmek
a.-up 23a/17
aġlas *Ar.* atlas (kumaş) 39a/15
atlıġ adlı 10a/19, 14a/12, 34b/11, 41a/18,
42b/5, 42b/16, 43a/18, 47a/10, 48a/14,
49a/18, 50a/15, 51b/7, 61a/9, 70a/9
atlık adlı 40b/9
av av 12b/7
āvāz *Far.* ses
ā.+ını 51a/14
āvāze *Far.* avaz; şöhret
ā.+si 5b/11
ā.+sini 2b/5
āvāz-ı faşih *Far.+Ar. →Far.* açık avaz
22a/14
āvāzī *Far.* bir ses 13b/4
āvih̄te bol- *Far.+T.* asılı olmak
ā.-up 60a/12
avvāre kıl- uzaklaştırmak
a.-ġay 88a/14-15
ay ay (zaman dilimi) 41b/19, 53b/4,
53b/4, 53b/5, 53b/5, 54a/9, 70a/6, 80a/9,
87a/9, 87b/2
a.+da 42a/3, 80a/16
a+dur 21b/13
a.+ıda 21b/13
ay ay (uydu) 3a/6
ay ey 48b/1, 49a/3, 49a/6, 83b/7
ay- demek, söylemek

a.-dı 10a/14, 10b/2, 13a/1, 13a/5,
13a/6, 13b/11, 13b/12, 14a/6, 14a/15,
27a/10, 29b/13, 66a/15

a.-dılar 9b/6, 12b/16,
13b/9, 13b/11, 14a/13, 14a/14, 14a/17,
22a/16, 29b/11, 45a/15

ayağ ayak 26a/19

a.+da 30a/15

a.+ığa (*ayağığa*) 20a/9

a.+ını (*ayağını*) 3a/12, 15b/13

ayağ kadeh

a.+ını 39b/11

ayağ tut- kadeh tutmak

a.-ar irdi 32a/13

a'yān Ar. ileri gelenler, ayan 24a/9, 37a/3

a'yān-ı memleket Ar.+Ar.→Far.

memleketin ileri gelenleri 36a/12

a'yān-ı ümerā-yı nāmdār

Ar.+Ar.+Far.→Far. namlı emîrlerin ileri
gelenleri 21a/9

āyet Ar. ayet 84a/10, 84a/15, 88a/18

ā.+i 2a/15, 8b/13, 14a/1, 16a/13

āyet-i kerîme Ar.+Ar.→Far. ayet-i

kerîme 22a/6

ā.+si 8b/9

āyet-i kerîmî Ar.+Ar.+Far.→Far. bir

ayet-i kerîme 25a/8

āyîn Far. ayin 22b/8

āyine-i mücellā Far.+Ar.→Far. parlak

ayna 16a/10

āyine-i Sikender-i zulumātî-i Hızr

Far.+ö.a.+Ar.+Far.+ö.a.→Far Hızır'ın

karanlığının İskender aynası 3a/5-6

aylık aylık 71b/18, 84b/18

ayrı ayrı 51b/15

ayt- demek, söylemek; cevap vermek;

anlatmak, bahsetmek

a.-adur 42a/8

a.-adurlar 92a/14

a.-ıp 24b/14, 25a/18, 57b/8,

57b/10

a.-ıpdur 9a/10, 9a/13, 31b/16,

42a/11, 42a/15

a.-ıpdurlar 11b/16, 12b/6

a.-mak 83b/13

a.-tı 9a/12, 9b/6, 12a/8, 12b/14,

12b/15, 25a/12, 35b/11, 35b/16, 37a/11,

38b/12, 39b/13, 40a/3, 41b/3, 44b/17,

45a/1, 47a/12, 48b/4, 49a/3, 49a/6,

49a/11, 49a/13, 52b/4, 54b/1, 58b/8,

59a/2, 63a/2, 63a/3, 63a/5, 64a/10, 66a/5,

66a/8, 70a/17, 70b/14, 73a/16, 74b/6,

76b/9, 80b/1, 83a/6, 85a/1, 86b/1, 88b/10

a.-tılar 4b/10, 9a/5, 12b/12,

16b/13, 49a/4, 52a/18, 52b/4, 60a/2,

62a/16, 65b/19, 75b/1, 86b/3, 86b/4,

87a/12, 88b/11, 88b/16

a.-tim 49a/13, 83a/6

a.-ur 9a/4, 9b/3, 89a/8, (*aydur*)

39b/17

a.-mağan bolsa kerek 83b/17-18

a.-ıp berürler 66a/7

a.-ar irdiler 11b/2

a.-ıp irdi 83b/3

a.-ıp irdim 87b/4

a.-mas irdi 83a/19

a.-ur irdi 18a/7, 68b/4, 83a/16,

83b/1, 83b/1, 83b/1, 88a/5

- a.-ur irdiler 76a/10
a.-ur irdim 5b/9
a.-a tururlar 67a/9
a.-a turur-men 57b/9
a.-ıp tururlar 78b/5, 90b/8
- aytıp iber-** haber göndermek
a.-diler 67a/15
- az** az 17a/8
- a^czā** *Ar.* uzuv, uzuvlar 35b/5
- āzādlik** *Far.+T.* azatlık
ā.+ıġa (*āzādliġıġa*)7a/10
- a^czam** *Ar.* en büyük
a.+(1) 39a/19
- a^czam-ı belā** *Ar.+Ar.→Far.* belanın en büyüğü 54a/1
- a^czam-ı havāķin-i dehr**
Ar.+Ar.+Ar.→Far. âlemin hakanlarının en büyüğü 4a/15
- a^czam-ı mu^ccizāt-ı Muhammedī**
Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Muhammed'in mucizelerinin en büyüğü 6a/2
- a^czam-ı şehristān-ı maşrıķ-rüye**
Ar.+Far.+Ar.+Far.→Far. doğu tarafındaki şehirlerin en büyüğü 55b/6
- a^czam-ı vilāyet** *Ar.+Ar.→Far.*
vilayetlerin en büyüğü 58a/18
- āzār** *Far.* kızma
ā.+ıdın 62b/10
- āzār-mend** *Far.* memnun olmayan 56a/8
- ażimet** *Ar.* gidiş, yürüyüş 59a/1
- a^cziye** *Ar.* yücelik
a.+de 92a/9
- azm-i Şemerķand** *Ar.+ö.a.→Far.*
Semerkand'a doğru gitmek 34a/5
- āzürde** *Far.* eziyet çekmiş, incinmiş
27a/12, 28a/12
- āzürde kııl-** *Far.+T.* incitmek
ā.-ġaylar 85b/16
- °abeş** *Ar.* abes 90a/3
- °abeş kııl-** *Ar.+T.* abes bulmak
°a.-urlar 90a/1
- °acāyib** *Ar.* acayip, tuhaf
°a.+leridindir 26a/2
°a.+rak 88b/1
- °aceb** *Ar.* acayip, şaşılacak, şaşılacak şekilde, tuhaf 20b/5, 58a/3, 66a/7, 83b/7, 88a/17
- °acīb** *Ar.* tuhaf 9b/17
- °āciz** *Ar.* âciz 27b/7, 43b/6
- °ācizī** *Ar.+Far.* bir âciz
°ā.+dur1b/12
- °āciz kel-** *Ar.+T.* âciz kalmak
°ā.-diler 8a/14, 72b/7
- °ācizlik** *Ar.+T.* âcizlik 30a/16
- °aczġa nāçār** *Ar.+T.+Far.* âcizlik içinde, çaresiz 2a/12
- °acz-i inkisār** *Ar.+Ar.→Far.* bozguna uğrama âcizliği 26b/11
- °acz-i kuşūr-ı bī-kıyās**
Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. kıyassız kusurun âcizliği 2a/14
- °adālet** *Ar.* adalet 5b/4, 5b/11, 48a/6, 84a/17
- °adālet-i mīr** *Ar.+Far.→Far.* mirin (emîrin) adaleti 42a/18
- °adālet-pesend** *Ar.+Far.→Far.* adaleti övülmüş 4a/18

°adāvet *Ar.* düşmanlık 50b/14, 80b/9,
91b/9

°a.+ler50a/12

°adāvet-i °azīm-i qādīm

Ar.+*Ar.*+*Ar.*→*Far.* eski, büyük
düşmanlık 50b/13

°adāvet kııl- *Ar.*+*T.* düşmanlık etmek

°a.-ıp 80b/3

°aded *Ar.* sayı

°a.+de 25b/19

°a.+i79b/17

°adedsiz *Ar.*+*T.* sayısız 1b/5, 3b/6

°adem kııl- *Ar.*+*T.* yok etmek

°a.-dı 14b/9

°adem-i günāh *Ar.*+*Far.*→*Far.* günah
yokluğu 89a/15

°adem-i hizmet (*Ar.* *hıdmet* > *Far.*
hızmet) *Ar.*+*Ar.*→*Far.* hizmet etmeme,
hizmet yokluğu

°a.+leri 89a/14

°adem-i istiṭā°at/(°adem-i) istiṭā°at

Ar.+*Ar.*→*Far.* yetenek yokluğu, güç
noksanlığı 5b/14, 6a/16;

°a.+nı 92a/10-11

°adem-i istiṭā°atlık *Ar.*+*Ar.*+*T.*→*Far.*
güç yokluğu

°a.+rağ 86b/16-17

°adem-i mürüvvet *Ar.*+*Ar.*→*Far.*

insanlıktan yoksunluk 88b/19

°ādet *Ar.* âdet, gelenek 69b/5, 78a/9

°adl *Ar.* adalet 5a/3, 37a/13, 41b/12

°a.+ğa 37a/12

°a.+niṅ 37a/8

°aduv *Ar.* düşman

°a.+din 20b/5

°afife *Ar.* çok namuslu 9b/14

°āfiyet-endişliĝ *Ar.*+*Far.*+*T.* afiyet
(güvenlik) düşüncesi 30a/3-4

°afv-i zeyl *Ar.*+*Ar.*→*Far.* sonradan
çıkarılan af 92a/12

°afv kııl- *Ar.*+*T.* affetmek

°a.-dım 29b/12

°a.-iṅ 57b/2

°a.-ıp 37b/7

°ahd *Ar.* yemin 21b/7, 29b/5,
42b/13,44b/16, 45b/4, 45b/5, 46a/17

°ahd al- *Ar.*+*T.* söz almak

°a.+dılar 53a/1

°ahd bağla- *Ar.*+*T.* anlaşma yapmak

°a.-dılar 29b/1

°ahde-i °ahd *Ar.*+*Ar.*→*Far.* kendi ahdi

°a.+idin 83a/12

°ahd-i h°ıyşāvendī *Ar.*+*Far.*→*Far.*

akrabalık sözleşmesi 63a/18

°ahd kııl- *Ar.*+*T.* söz vermek

°a.-diṅ 83b/9

°a.-ıp 73b/10

°a.-ıp irdiler 32b/11

°ahd ü şart *Ar.*+*Far.*+*Ar.* sözleşme
67b/12

°ahd (ü) şart kııl- *Ar.*+*Ar.*+*T.* anlaşmak

°a.-dılar 65b/8-9

°aḳab *Ar.* arka, sonra °a.+idin 33b/14

°aḳabe-i Hindū-küş *Ar.*+*ö.a.*→*Far.*

Hindukuş geçidi °a.+ğaça 18b/5

°aḳāḳ *Ar.* aileye karşı sorumsuz ve ilgisiz
olma

°a.+dın 35b/18

°aḳd-i nikāh *Ar. +Ar. →Far.* nikāh
sözleşmesi, evlilik

°a.+ı 48b/19

°aḳd-i nikāh bağla- *Ar. +Ar. →Far. +T.*
nikāh sözleşmesine bağlamak, evlenmek
b.-ğan irdi 50a/6

°aḳd-i nikāhıḡa al- *Ar. +Ar. →Far. +T.*
nikāhına almak

°a.+dı 46b/6

°aḳd-i muvāfaḳat *Ar. +Ar. →Far.*
bağlılık sözleşmesi

°a.+mı 21b/7

°aḳd kıl- *Ar. +T.* nikāhlamak
°a.-dı 88b/18

°āḳıbet *Ar.* akıbet, bitme, son, sonunda
36a/5

°ā.+i 5b/10

°ā.+leri 5a/3, 5a/4

°āḳıbet-endişlik *Ar. +Far. +T.* akıbeti
düşünme 33a/18

°aḳıb *Ar.* arka
°a.+idin 18b/3

°aḳıde-i fāsıde-i hān *Ar. +Ar. +T. →Far.*
hanın bozucu inancı 69b/7

°āḳıl *Ar.* akıllı
°ā.+ler 48a/17

°āḳılān *Ar. +Far.* akıllılar 48b/1

°aḳıme *Ar.* kısır 10a/7

°aḳl *Ar.* akıl 29b/3, 76a/17, 90a/7
°a.+ḡa 9a/9

°a.+nıḡ 8b/17, 9a/1

°aḳl-ı küll *Ar. +Ar. →Far.* küllî akıl
(bütün insanların akli) 2a/5-6

°aḳl-ı kürre-güşā *Ar. +Ar. +Far. →Far.*
küreyi kuşatan akıl

°a.+nıḡ 30a/2

°aḳl yol başla- *Ar. +T. +T.* akli yola
gelmek

°a.-p 37b/6

°alā ḡaddihī *Ar.* ayrı ayrı 51b/3

°alā hāze'l-ḳıyās *Ar.* bu kıyas üzere, bu
sebeple 82b/13, 88a/4-5

°alāḡide *Ar.* ayrı olarak; fevkalade
55a/3, 61b/4

°alāmāt *Ar.* alametler 32b/6

**°alā nebiyyinā °aleyhi'ş-şalavāt ve's-
selām** *Ar.* dua ve selam peygamberimizin
üzerine olsun 22a/5

°ale'l-ḡuşuş *Ar.* bilhassa, özellikle
3b/11, 6a/11, 86a/3

°ālem *Ar.* âlem, dünya

°ā.+ge 36b/7

°ā.+i 13a/17

°ā.+ni 25b/16, 60b/16, 91b/2

°ālemdin bar- *Ar. +T.* dünyadan göçmek,
ölmek

°ā.-dı 66b/8-9

°ālemdin ket- *Ar. +T.* dünyadan gitmek,
ölmek

°ā.-ti 10a/16

°ālemdin öt- *Ar. +T.* dünyadan göçmek,
ölmek

°ā.-ti 39a/4-5

°ālemdin rıḡlet kıl- *Ar. +Ar. +T.*

dünyadan göçmek, ölmek

°ā.-dı 13a/10

°alem-i devlet *Ar.+Ar.→Far.* devlet
sancağı

°a.+ini 2b/1

°alem-i ejder-peyker *Ar.+Far.→Far.*
ejder yüzlü bayrak

°a.+ni 22b/7

°alem-i galāyet (?) *Ar.+?→Far.*
galibiyet (?) sancağı 20b/9

°ālem-i ğayb *Ar.+Ar.→Far.* gayb âlemi
°ā.+nıñg 22a/2-3

°alem-i nuşret *Ar.+Ar.→Far.* zafer
sancağı

°a.+ni 31a/4

°alem-i nuşret-şicār *Ar.+Ar.→Far.* zafer
ilkeli sancak 33b/4

°alem-i sipih-r-fersā *Ar.+Far.→Far.*
gökleri aşan sancak

°a.+nıñg 33b/5

°alem-i şevket *Ar.+Ar.→Far.* şevket
sancağı

°a.+ni 25b/14

°alem-i zafer-peyker
Ar.+Ar.+Far.→Far. zafer yüzlü sancak,
zafer sancağı 29a/12

°a.+ni 25b/15

°ale'ş-şabāh *Ar.* sabah erkenden 27a/18

°aleyhimi's-selām *Ar.* selam onların
üzerine olsun 3a/13, 3a/15

°aleyhi rahme *Ar.* rahmet (onun) üzerine
°a.+ge 55b/8

°aleyhi rahme ve'l-mağfire *Ar.* rahmet
ve mağfiret onun üzerine olsun 65b/12

°aleyhi'r-rahme *Ar.* rahmet onun üzerine
olsun

°a.+ge 7a/12

°a.+nıñg 8a/14

°aleyhi'r-rahme ve'l-ğufrān *Ar.* Allah'ın
rahmeti ve bağışlaması onun üzerine olsun
4a/1

°aleyhi'r-rahme ve'r-rıdvān *Ar.* Allah'ın
rahmet ve razılığı onun üzerine olsun

°a.+nıñg 4a/17

**°aleyhi's-şalāt ve's-selām / °aleyhi's-
şalātu ve's-selām / °aleyhi's-şalavāt
ve's-selām** *Ar.* dua ve selam onun
üzerine olsun 4b/12, 22a/5, 37a/11

°aleyhi's-selām *Ar.* Selam onun üzerine
olsun 88b/7, 88b/9

°ālī *Ar.* yüksek 36b/13

°ālī-ħazretī *Ar.+Ar.+Far.* bir yüce hazret
°ā.+dur 3a/9

°alīl *Ar.* yaralı 82b/4

°ālim *Ar.* âlim 13a/11

°alimī *Ar.+Far.* bir bilici 2a/5

°ālimü'l-fürūc ve'l-uşul *Ar.* fūrû
(ayrıntılar) ve usulün (esasların) âlimi
6b/12

°ālī-nejend *Ar.+Far.* soyu yüce 4a/18

°amelge keltür- *Ar.+T.* üzerinde
çalışmak

°a.-üpdurlar6a/9

°amel kııl- *Ar.+T.* iş yapmak

°a.-may 19a/7

°amm *Ar.* amca 16a/7, 48b/17, 56b/18;

°a.+i 14a/2, 78b/18,85a/12

°a.+im 57a/7,79a/3,80a/6, 85a/4,
85b/13, 86a/6, 86a/8, 86b/12, 87a/5,
87b/10, 87b/12, 87b/14, 87b/17, 88a/12

°a.+imdin 66a/4, 86a/2
°a.+imğa 80a/9, 87b/10
°a.+imge 78b/6, 79a/4, 89a/15
°a.+imniġ 86a/15, 89a/6
°a.+lerige 44b/5
°a.+nıġ 55a/7, 55a/18;
°ammāt Ar. halalar 89a/18, 90a/2
°amme Ar. hala
°a.+si 8a/1
°ämme-i nās Ar.+Ar.→Far. insanların
hepsi 5a/12
°amme-i Yūnus Hān Ar.+ö.a.→Far.
Yunus Han'ın halası
°a.+dur 47b/8
°ammezāde-i hān Ar.+Far.+T.→Far.
hanın halazadesi 84b/15
°ammezādelik Ar.+Far.+T. halaoġlu
olmak 47b/14
°āmm-ı hücum Ar.+Ar.→Far. umumî
hücum 62b/11
°amm-i büzürgvār Ar.+Far.→Far.
büyük amca
°a.+ğa 78a/7
°a.+ı 73b/19
°a.+nıġ 78a/8,89a/3
°amm-i nebī Ar.+Ar.→Far.
Peygamberin amcası
°a.+ğa 4a/9
°ammūdiyyet Ar. amcalık 57a/16
°ammzāde Ar.+Far. amcaoġlu
°a.+si 40b/19, 80a/6
°ammzāde-i Muḥammed
Ar.+Far.+ö.a.→Far. Hz. Muhammed'in
amcaoġlu 4a/6

°anḳā Ar. anka kuşu 63b/12
°an-ḳarīb Ar. yakında 67a/1, 69a/6
°ār Ar. utanç
°ā.+ı 40b/14
°arāyiz-i mühimmāt Ar.+Ar.→Far.
işleri arz etmek
°a.+da 66b/1
°arız bol- Ar.+T. arız olmak
°ā.-dı 23b/9, 38a/17
°arıza dāşt ḳıl- Ar.+Far.+T. arz etmek
krş. °arz dāşt ḳıl-
°a.-dılar 52b/12-13
°arıza-i fālenc Ar.+Ar.→Far. felç
hastalığı 66b/7
°ār ḳıl- Ar.+T. ayıplamak
°ā.-ur irdi 29a/9-10
°arşa Ar. arsa
a.+sınıġ 3b/9; 19b/17
°arūs Ar. gelin
°a.+ı 21b/19
°arż Ar. arz
°a.+ını 13b/2
°arza ḳıl- Ar.+T. arzetmek; davet etmek
°a.-adur 4a/13-14
°a.-dılar 13b/16, 14a/10
°a.-ğay 13b/19
°arż ayt- Ar.+T. arz etmek
°a.-tı 16a/15, 39b/15
°a.-tılar 32b/18
°arż dāşt ḳıl- Ar.+Far.+T. yazılı olarak
arz etmek
°a.-dı 34a/7
°a.-dılar 37a/5
°arżga yetkür- Ar.+T.+T. arz etmek

°a.-di 39b/13, 40b/11, 57b/6,
 74b/9, 85b/14, 86a/8
 °a.-diler 83a/5
 °a.-ür irdiler 57a/9, 57a/15, 76b/6-
 7
°arz-ı sühan kı1- Ar.+Far.→Far.+T. söz
 arz etmek
 °a.-ıp irdi 27a/6
°arz kı1- Ar.+T. arz etmek *krş.* °arza kı1-
 °a.-dı 74a/18
°arz yetkür- Ar.+T. arz etmek
 °a.-di 18a/9, 34b/12
°aşā-yı āhenīn Ar.+Far.→Far. demirden
 asa 56a/10
°āşık Ar. âşık
 °ā.+lar 26a/5
°aşr-ı Muḥarrem Ar.+Ar.→Far. on
 Muharrem
 °a.+de 87b/11
°aḫā Ar. ihsan
 °a.+sı 82b/11
°aḫā eyle- Ar.+T. ihsan etmek, vermek
 °a.-di 31b/13
 °a.-p 10b/5
 °a.-ptur 1b/9
°aḫā kı1- Ar.+T. ihsanda bulunmak, ihsan
 etmek, vermek, bağışlamak
 °a.-dı 8b/11, 18a/15, 37b/7
 °a.-dim 10a/14
 °a.-dılar 24a/2
 °a.-ğay 14a/19
°atā-i Ḥaḫ Ar.+Ar.→Far. Allah'ın ihsanı
 °a.+dur 9a/4
°avāḫıf (< Ar. °avāḫıb) akıbetler

°a.+ğa 18b/17-18
°avām Ar. avam 32a/10
°avāyid Ar. fayda 77a/13
°avn-i ilāhī Ar.+Ar.→Far. Allah'ın
 yardımı 79a/10
°ayāl Ar. aile
 °a.+ini 42b/19
°ayb Ar. ayıp 57b/4
°aybsız Ar.+T. ayıpsız 1b/4
°ayn-ı °azamet Ar.+Ar.→Far.
 büyüklüğün özü, ta kendisi 8a/8
°ayn-ı celālet Ar.+Ar.→Far. tam
 kahramanlık 19a/2
°ayn-ı divānelik Ar.+Far.+T.→Far.
 divaneliğin özü 48b/4-5
°ayyāş Ar. ayyaş 84a/4
°azā Ar. cenaze 87b/11
°azamet Ar. ululuk 2a/2
°azamet-i ḫānlık Ar.+T.→Far. hanlık
 azameti 76a/18-19
°azā tut- Ar.+T. sabretmek
 °a.+tı 53a/12
°azāyim-i selāḫīn-i Özbik
 Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Özbeklerin büyük
 sultanları 80a/2
°azīm Ar. büyük
 °a.+raḫ 50b/10
°āzim bol- Ar.+T. yürümek
 °ā.-up 34b/13
°azīmet Ar. gidiş, gitme, yürüme,
 yürüyüş 37b/18,60a/16, 86a/5
 °a.+in 25a/19
°azīmet kı1- Ar.+T. göndermek
 °a.-ğay 63b/17

°āzim-i Moğulistān *Ar.+ö.a.→Far.*

Moğulistan'a yönelme 29a/4

°azīmü'l-vücūd *Ar.* iri vücutlu 47b/10

°azīz *Ar.* aziz, yüce 4b/6, 11a/16, 11b/9, 38a/12, 42b/14, 78b/14

°azīz tut- *Ar.+T.* aziz tutmak

°a.-ar irdi 85b/6

°azl *Ar.* azil 37b/9, 55b/13

°azm *Ar.* azim; yürüyüş 18a/16, 29a/10

°azm eyle- *Ar.+T.* hareket etmek,

yürümek, azmetmek

°a.-dı 16a/1, 33a/4, 34b/1

°a.-p 25a/4-5, 32b/16

°azm-i cenk *Ar.+Far.→Far.* savaş yürüyüşü

°a.+ni 15a/18

°azm-i Hārezm *Ar.+ö.a.→Far* Harezmi'e gitme

°a.+ni 33a/18

°azm-i mürāca°at *Ar.+Ar.→Far.* geri dönme 23b/13

°azm kııl- *Ar.+T.* azmetmek

°a.-ıp 56a/15

°azze ve celle *Ar.+Ar.+Ar.* aziz ve yüce (Tanrı)

°a.+niñg 88b/12-13

B

bā-ān *Far.* hâlbuki 58a/13

bāb *Ar.* kapı (devlet kapısı)

b.+dın 35a/9

bāb *Ar.* konu, bölüm 16b/17

b.+da 8b/18, 22a/12, 56a/8, 66b/2

b.+dın 57a/15

b.+ıda 24b/18, 50a/2

baba baba

b.+larınñg 11b/2

b.+sı 10b/13

b.+sıdur 10a/18

b.+sınıñg 14a/2

bā-başt *Far.+Ar.* geniş olarak 82a/13

bā-berekāt *Far.+Ar.* bereket ile 76a/8

bāb-ı salṭanat *Ar.+Ar.→Far.* saltanat

kapısı

b.+da 18a/9

bāc *Far.* vergi 4b/7

bād *Far.* rüzgâr

b.+ığa 32a/8

bādām *Far.* badem

b.+nı 87a/10, 87a/11

bādām-ı dü mağz *Far.* iki içli badem, iki badem içi

b.+nı 87a/14

ba°demā ki *Ar.+Far.* -DAn sonra

54b/14, 73b/11, 87b/7

ba°d-ez-ān *Ar.+Far.+Far.* ondan sonra, -DAn sonra 55a/16, 81a/9

ba°d-ez-ān ki *Ar.+Far.+Far.+Far.* -

DAn sonra 71b/3, 71b/5, 72a/10, 74a/1,

76a/3, 84a/16, 84b/18, 86b/4, 87b/2,

89b/4, 89b/5, 92b/11

ba°d-ez-ceng *Ar.+Far.+Far.* savaştan

sonra 29a/2

ba^çd-ez-namāz-ı Cum^a

Ar.+Far.+Far.+Ar.→Far. Cuma

namazından sonra 11b/15

ba^çd-ez-peder Ar.+Far.+Far. babadan

sonra 90a/15

ba^çd-ez-vefāt-ı MİR Seyyid ^çAlī

Ar.+Far.+Ar.+ö.a.→Far. Mir Seyyid

Ali'nin vefatından sonra 47b/3-4

bād-ı hırrān Far.+Ar.→Far. uysal

rüzgâr

b.+ı 32a/12

bād-ı şabā Far.+Ar.→Far. saba rüzgârı

17a/13, 25a/17

bād-ı seher Far.+Ar.→Far. seher

rüzgârı 9b/1

bādī eyle- Ar.+T. ortaya çıkarmak

b.-r irdi 17a/12

bād-reng Far.+Far. süratli at 40a/2**bāğ** Far. bağ, bahçe 5a/17, 20b/18,

25a/16, 33a/16

bāğī Ar. asi 28a/14, 37b/5**bāğīlık** Ar.+T. haydutluk

b.+ı (*bāğīlığı*) 29b/9

bağl Ar. katır 30a/3**bağla-** bağlamak

b.-dı 54a/18

b.-dılar 24a/17, 62b/2

b.-ğaylar 62b/16

b.-ğıl 86a/17

b.-p 12b/10, 17b/8, 25b/1, 31b/11,
32b/3, 41b/10, 89a/12

b.-pdur 15b/7

b.-p irdiler 54a/5

b.-p turur 86b/1-2

bağlanıp kal- bağlanıp kalmak,
bağlanmak

b.-dı 35b/6

bahā Far. kıymet 5b/3**bahādur** Far. bahadır, yiğit

b.+lar 30b/16, 31a/2

b.+larda 23a/6

b.+larıdın 59b/7

bahādurān-ı nāmdār Far. ünlü

bahādırlar 25b/13-14

bahādur-zādehāy-ı MİR Seyyid ^çAlī

Far.+Far.+ö.a.→Far. Mir Seyyid

Ali'nin bahadırzadeleri 58b/15

bahādurluk Far.+T. bahadırlık, yiğitlik

b.+ğa 35a/1

bahāne Far. bahane, sebep 9b/4, 67b/19

bahār Far. bahar 18b/6, 39b/9, 51b/5,
53b/15, 62a/3, 63b/14, 79b/16, 81b/15

bahār-ı ol zemistān

Far.+T.+Far.→Far. o kışın baharı

82a/4-5

bahār-ı tāze-i şāh-ı civān Far. genç

dalın taze baharı

b.+ı 32a/12

baḥīr Ar. derin

b.+rek 15b/18

baḥşiş Far. bahşiş 52a/17**baḥşiş-i mülk** Far.+Ar.→Far. devletin

bahşışı 35a/9

baḥşiş kıl- Far.+T. bahşiş (olarak)

vermek

b.-ur mu 52b/5-6

baḥş kıl- Far.+T. bahşetmek

b.-ıp 81b/17

b.-ip irdi 91b/3
b.-ip turur 90a/5-6
baht *Far.* baht 32b/12
baht-cūy *Far.* baht arayan 37b/1
bāht kııl- *Far. +T.* talan etmek
b.-ay 73a/18
bā'ış *Ar.* sebep
b.+i 8b/17, 32a/2
bā'ış-i helāket *Ar. +Ar. →Far.* helak
olmaya yol açan sebep 48a/10
bā'ış-i sürūr *Ar. +Ar. →Far.* mutluluk
sebebi 4b/2
bā'ış-i űikest-i kuvvet bol-
Ar. +Far. +Ar. →Far. +T. kuvvetin
kırılmasına sebep olmak
b.-adur 44b/19
bā'ış-i vāz *Ar. +Far. →Far.* tekrara sebep
olan 46a/6
bāķī *Ar.* sonsuz, baki; kalan, geri kalan,
diğer 1b/3, 14b/17, 36b/8, 73b/1, 89a/10
b.+dur 21b/15
b.+si 46b/19
bāķī kıal- *Ar. +T.* kalmak; geri kalmak;
daimî olarak kalmak, baki kalmak
b.-dı 41b/16
b.-đan 31a/4
b.-đay 12a/2
b.-ipdur 42a/19
b.-sa 77a/11
b.-ip irdiler 55a/14, 74a/6
bāl *Far.* kanat 16a/8
bālā *Far.* yüksek
b.+đa 13a/13
bālā-yı kūh *Far.* dađın tepesi

b.+dın 20b/4
bālā-yı puűte *Far.* tepenin yukarısı
b.+de 42b/16
bā-nev^c-i fezāil *Far. +Ar. +Ar. →Far.*
türlü faziletlerle 82a/15
bar var, olan, vardır 5a/3, 9a/10, 10a/6,
10a/6, 10a/11, 10b/17, 11a/9, 12a/4,
13a/11, 14a/12, 18a/6, 19a/14, 23a/15,
23b/17, 28b/15, 34b/2, 34b/8, 35b/4,
38b/16, 40b/18, 40b/19, 42a/4, 43a/19,
43b/12, 44b/2, 46b/5, 47a/11, 48b/1,
48b/19, 49b/18, 50b/13, 51a/3, 51a/4,
51a/4, 51b/6, 52a/6, 53a/9, 53b/3, 54a/13,
54b/3, 55a/10, 55a/16, 55b/9, 55b/11,
55b/18, 55b/19, 56a/13, 56a/17, 57a/14,
57b/10, 59b/8, 59b/12, 59b/13, 59b/13,
59b/17, 61a/5, 61a/7, 62a/2, 62b/19,
63a/7, 63a/8, 63a/19, 64b/6, 64b/10,
64b/18, 64b/18, 65b/10, 66a/11, 66a/12,
66a/12, 66a/12, 66a/5, 66b/3, 66b/16,
67b/1, 67b/1, 67b/2, 67b/9, 69a/10,
69a/19, 70a/9, 70b/2, 71a/10, 71b/4,
73a/12, 73a/17, 76b/2, 76b/4, 77a/1,
77a/9, 77a/11, 77a/17, 79a/14, 79b/11,
79b/8, 79b/10, 82b/10, 82b/14, 83a/17,
83b/4, 83b/5, 83b/6, 83b/7, 84a/1, 84b/8,
85a/16, 85a/18, 85b/10, 86a/8, 86b/7,
86b/10, 86b/10, 87a/9, 87b/9, 88a/13,
88a/8, 89a/14, 89b/15, 89b/17, 92b/5
b.+dur 27a/2, 29b/12, 40b/11
b.+durlar 11a/1, 50a/16
b. mu 88b/16
bār *Far.* defa, kere 5b/13, 42a/8, 42b/11
bar- gitmek; gelmek

b.-adur-miz 39b/8
b.-alı 63a/6
b.-almaydur 43b/13
b.-ay 62b/19, 88b/10
b.-dı 13b/1, 14b/2, 17b/11, 34b/9,
40a/10, 47a/9, 48a/5, 54a/7, 54a/9,
54a/17, 55a/7, 55b/2, 56a/19, 58a/16,
58b/5, 58b/19, 59a/5, 60a/17, 60b/4,
61b/14, 62a/1, 62b/3, 64b/1, 64b/3,
64b/14, 65a/7, 66a/2, 66a/3, 66a/3, 68a/4,
70a/12, 70b/13, 72a/3-4, 72a/14, 73a/2,
73a/9, 73b/5, 74a/11, 75a/15, 77b/3,
78a/5, 78a/6, 78a/11, 78a/15, 78a/16,
78b/12, 78b/13, 79b/17, 80a/12, 81a/12,
84b/14, 84b/18, 87b/12, 88b/3, 88b/15,
89a/11, 89a/3
b.-dılar 34b/3, 38a/5, 39a/4,
51b/1, 52a/2, 52b/10, 53a/11 ((*alıp*)
bardılar), 54b/4, 59a/19, 60b/1, 62b/12,
63a/4, 65b/18, 71a/16, 72a/8, 72a/10,
74a/6, 74a/6, 74a/9, 89a/10
b.-dım 86b/14
b.-dur 43b/5
b.-ğan 27b/5, 72a/4
b.-ğandın 58a/19
b.-ğanını 74a/5
b.-ğay 53b/7
b.-ğaylar 72b/4-5
b.-ğay-men 13a/1, 16b/1, 62a/19,
68b/5
b.-ğay-sin 13a/15
b.-ğıl 54a/7, 63a/5
b.-ıp 10a/19, 11a/5, 11a/7, 12a/5,
12a/6, 12b/18, 13b/5, 16b/14, 22a/19,

29a/1, 29a/15, 34a/14, 35b/9, 41a/19,
48a/11, 52b/4, 71b/4, 89a/5, 89b/13
b.-ıpdur 46a/10
b.-ıp turur 59b/8-9, 59b/9, 66a/11
b.-ıp tururlar 39a/3
b.-madı 58a/15
b.-madılar 53a/6
b.-mağlıkımınġ 44b/14
b.-mağ 72a/9, 82a/10
b.-sa 17a/9
b.-salar 85b/19
b.-sam 64a/19
b.-sun 73a/17, 78b/7
b.-ur 52a/5, 52a/6
b.-urğa 46a/16
b.-urlar 52a/7, 52a/8
b.-ur-men 54a/7, 65b/1
b.-ğan idi 10a/8
b.-ğan irdi 43a/17, 46b/17, 50a/17
b.-ıp irdi 34b/1, 52b/17, 79b/2
b.-ıp irdiler 52b/12, 53a/4, 71a/2
b.-ur iken 46a/12
b.-ur irdi 53b/4, 75a/11
b.-ur irdiler 68b/1
bārān *Far.* yağmur 30a/13
b.+dın 26a/13
b.+ı 26a/5
bārān-ı luṭf *Far.+Ar.* → *Far.* lütuf
yağmuru 17a/7
barça bütün, hepsi, tamam, tamamı,
herkes 2b/6, 38b/19, 51a/11, 52a/6,
52b/12, 53a/1, 53b/12, 55a/15, 56b/11,
58b/15, 60a/1, 60a/5, 60a/6,
62b/8, 63a/4, 65b/1, 66a/15, 67a/11, 70b/2,

75b/3, 76a/9, 83a/7, 85b/15, 86b/15,
88b/16, 87a/6, 89a/11, 90b/3, 90b/7
b.+dın 68b/18, 73a/14, 77a/17,
83b/19
b.+ğa 65b/7, 75b/14
b.+nı 63b/1, 63b/4, 71a/10,
80b/10, 82b/19, 89a/13, 89a/19, 89b/15
b.+nîng 69b/9-10
b.+sı 82a/19
bāre *Far.* defa
b.+de 30a/17
bāre *Far.* konu
b.+de 29b/1, 41a/2
b.+leride (hakkında) 29a/17
b.+side 35b/15
bār-gāh *Far.* dergâh
b.+ı 2b/13
bār-gāh-ı ʿālī *Far.+Ar.→Far.* yüce
dergâh
b.+leriniġ 2b/15
bārgāh-ı salṭanat *Far.+Ar.→Far.*
saltanat otağı 34a/8
bārḥā *Far.* defalarca, sık sık 53b/4,
68b/4, 88a/5
barı hepsi
b.+nı 89a/12
bār-ı diğer *Far.* diğer defa, bir defa
daha, diğer bir defa, bu defa 66a/4,
70b/15, 73b/18, 79a/19, 81a/12
barıl- gidilmek
b.-sa 16a/19
bār-ı nām *Far.* adın tekrarı 85a/2
bārī *Far.* bari, hiç olmazsa 83a/12
bārīk *Far.* ince 33a/8

başır kıl- *Ar.+T.* kör etmek
b.-dı 56a/18, 57a/12
bāşur *Ar.* basur
b.+ğa 48a/9
baş baş
b.+ça 46b/10
b.-ıça 10a/16, 24b/9
b.+ıda 19b/15, 60a/5
b.+ıdın 38b/4, 89a/13
b.+ığa 2b/2,3b/16, 33b/16, 42a/18,
51a/1, 52b/10, 69b/16,72a/8, 81a/2
b.+ımı 30a/11, 33b/17, 33b/18,
51a/18, 52b/10, 53a/11, 54b/2, 77b/10
b.+lar 36a/15
b.+larıdın 26a/14
b.+larığa 26a/13
b.+nı 33b/19
baş üst, üzeri
b.+ıda 81a/9, 65a/2 (konusunda,
hakkında)
b.+ığa 58b/5, 69b/18, 71a/9,
71a/18, 74b/4, 76a/4, 77b/16, 80b/17,
89a/2
baş bol- baş olmak
b.-up 16b/1
başığa kel- üzerine gelmek
b.-di 67a/19
başığa sal- başına göndermek
b.+larığa s.-ip 17a/15
başı töben baş aşağı 59b/17
baş ilt- baş gezdirmek, dolanıp durmak
b.-tiler 39a/4
başla- başlamak, başlatmak
b.-dı 17a/7, 23a/9, 29a/10, 43a/8

b.-p 4b/11, 14a/5
başlan- başlanmak
b.-ur 9a/18
başlıĝ başlı 31b/4
başlık başlık 86b/15
baş sakla- gizlenmek
s.-dı 28b/11
başsız başsız
b.+dur 16a/18
bâtin *Ar.* görünmeyen 35b/3
baṭnen baʿd baṭn *Ar.* nesilden nesile
61a/2-3
bā-vücūd *Far.+Ar.* rağmen, -A rağmen, -
DXĝX hâlde; mademki; hatta, bir yandan
da 5b/14, 6a/16, 7b/9, 29a/16, 31b/4,
43b/11, 48a/19, 66a/12, 86b/16, 88a/13,
89a/15
bā-vücūd *Far.+Ar.* sayesinde 8a/3, 8a/15
bā-vücūdī *Far.+Ar.* bununla birlikte,
buna rağmen; (-DXĝX) için 7a/5, 8b/17,
16a/9, 25a/3, 25b/19, 26a/11
bayrak-ı zafer-peyker
T.+Ar.+Far. → *Far.* zafer yüzlü bayrak
b.+ni 22b/6
baʿz *Ar.* bazı *krş.* *baʿzī* 76b/6, 81b/9
baʿzaʿī *Ar.+Far.* bazı, bazıları 18b/13
bāzgüne *Far.* ters 65b/14
baʿzī *Ar.+T.* bazı *krş.* *baʿz* 8b/9, 8b/12,
17b/14, 25a/9, 29b/6, 42a/4, 42a/4, 46b/4,
49a/18, 49b/16, 53b/10, 91a/6
b.+larını 91a/6
b.+sını 18b/11, 18b/11
bāzū *Far.* güç, kuvvet
b.+ngız 85b/17

be-ân ki *Far.* -A rağmen, -DIĝI için
85b/13, 89a/14
be-āvāz-ı bülend *Far.* yüksek sesle
13b/3
becā keltür- *Far.+T.* yerine getirmek
b.-di 32b/4
b.-diler 36b/11, 36b/12
b.-düm 86a/19
b.-mediler 46b/12
b.-üp 22b/4, 80b/9
becā kiltür- *Far.+T.* yerine getirmek
b.-geyler 24b/10-11
be-cānib-i Moĝulistān
Far.+Ar.+ö.a. → *Far.* Moĝulistan'a doğru
45b/6
be-cānib-i Yūnus Hān
Far.+Ar.+ö.a. → *Far.* Yunus Han tarafına
49b/8
be-cān ü dil *Far.* canı gönülden 5b/14
becā tut- *Far.+T.* yerine getirmek
b.-sun 25b/9
be-cid bol- *Far.+Ar.+T.* canla başla
onaylamak
b.-dılar 83a/8
be-cihet *Far.+Ar.* sebeple 67a/14
be-çeng *Far.* çengde (sazda) 33b/12
bed *Far.* kötü 7b/7, 92a/11
be-dārü's-salṭanat *Far.+Ar.+Ar.* → *Ar.*
saltanat yerine 36a/11
bed-baht *Far.* bedbaht 49a/6
bedel *Ar.* bedel 50a/4
be-delālet-i Seyyid Žiyāü'd-dīn
Kāşĝarī *Far.+Ar.+ö.a.* → *Far.* Seyyid

Ziyaüddin Kâşgarî'nin aracılığı ile
61a/14-15

beden *Ar.* gövde 90b/5

b.+ge 90b/5

be-dergâh-ı fermândih-i kâmkâr *Far.*
mutluluk fermanını veren dergâha 31b/11

beder kııl- *Far.+T.* çıkarmak

b.-dı 79a/17

bedhî (< *Ar.* bedihî) irticali 83b/3

bediheten *Ar.* irticalen 83b/1, 83b/12

be-düzağ *Far.* cehennem 17a/9

be-endâze-i hizmet *Far.* hizmetin

karşılığı olarak

b.+i 69a/16

be-fermân-ı kaçâ *Far.+Far.+Ar.* → *Far.*

kaderin fermanı ile 29b/7

be-fermân-ı Şâhib-kırân *Far.*

Sahipkiran'ın fermanı ile 23b/1

be-fermân (ü) emr *Far.+(Far.)+Ar.*

emir (ve) ferman gereğince 37b/11

be-fermân (ü) yarlıg *Far.+(Far.)+T.*

ferman gereğince 38a/2

be-gâyet *Far.+Ar.* çok, son derece,
oldukça, daima 10b/3, 11a/16, 13a/11,
30b/12, 36b/6, 36b/13, 42b/9, 46a/7,
46b/14, 47b/10, 48b/3, 72b/9, 72b/11,
72b/14, 74b/11, 76a/17, 76b/2, 76b/4,
78b/14, 82a/8, 83a/17, 84a/3, 84a/17,
91a/5

be-güş-ı cân *Far.* can kulağına 35a/7

be-hakq-ı Muhammed âlihi'l-emcâd

Far.+Ar.+ö.a.+Ar. → *Far.* Muhammed ve
şerefli soyu hakkı için 63b/13

be-haseb-i bâtın *Far.+Ar.+Ar.* → *Far.*
batına bakılınca, batına göre 35b/6

be-haseb-i fermân-ı şâh

Far.+Ar.+Far.+Far. → *Far.* şahın

fermanı gereğince 31a/6

be-haseb-i mertebe *Far.+Ar.+Ar.* → *Far.*

derecesine göre 15b/14

be-haseb-i mîrâş *Far.+Ar.+Ar.* → *Far.*

miras gereğince 18a/10

be-haseb-i nisbet *Far.+Ar.+Ar.* → *Far.*

nispeti (aidiyeti) olması hasebiyle 15a/3-
4

be-haseb-i yarlıg *Far.+Ar.+T.* → *Far.*

ferman gereğince 31a/12

be-haseb-i zâhir *Far.+Ar.+Ar.* → *Far.*

görünüşte, zahire bakılınca 32b/4, 35b/5

be-hayr *Far.+Ar.* hayır ile 5a/4

be-hem *Far.* bir arada, birlikte

72a/19, 74a/6, 81b/11, 87a/18, 90b/7

be-hem bol- *Far.+T.* birlikte olmak

b.-dılar 55b/2

be-heme hâl *Far.+Ar.* her durumda

46b/12

be-her-hâl *Far.+Ar.* her durumda 14b/1

be-hilâf *Far.+Ar.* buna karşılık 89a/15

behley *Far.* avcı eldiveni

behre *Far.* fayda, hisse 92a/9

behre bol- *Far.+T.* fayda olmak

b.-mas irdi 91a/13, 91a/14

behre-mend *Far.* hissedar 75a/19

be-hükm-i (ayet) *Far.+Ar.+ayet* → *Far.*

(ayet) hükmü gereğince, (ayetin)

hükmünce 16a/5, 35b/6

be-hükmi (söz) *Far. +Ar. +T. →Far.*
(metindeki sözün) hükmünce 36b/5

be-hükmi zaruret *Far. +Ar. +Ar. →Far.*
zorunluluk gereği 6a/16

be-iqbāl-i Şāhib-kırān
Far. +Ar. +Ar. →Far. Sahipkıran'ın talihi için 20b/10

be-kemāl *Far. +Ar.* tam olarak 39b/7

be-kūs-ı tırāz-ı künbez-i gerdūn *Far.*
dönen künbetin nakışının davuluna 36a/17

bel bel
b.+ige 17b/5, 17b/8
b.+iñge 86b/1

belā *Ar.* bela
b.+dın 11b/19
b.+nıñg 17a/5

belā-yı ʿazīmī *Ar. +Ar. +Far. →Far.*
büyük bir bela 11b/19

belāyī *Ar. +Far.* bir bela 27a/3

belde-i tayyibe-i Keşmir
Ar. +Ar. +ö.a. →Far. güzel Keşmir beldesi 92b/10

be-levş-i ʿuķūķ-ı vālideyn
Far. +Ar. +Ar. +Ar. →Far. ana-babaya isyanın kırı ile 77a/3

belī *Far.* evet 8b/10, 21b/9

belki *Ar. +Far.* hatta; sadece, ancak, ise 1b/5, 6a/9, 6b/16, 7b/7, 8a/17, 9a/4, 11a/14, 45b/2, 48b/4, 52a/10, 52a/17, 54a/2, 56a/3, 57b/12, 63a/12, 63b/1, 66b/10, 67b/8, 69b/6, 75a/12, 75b/8, 75b/13, 76a/12, 76a/19, 77a/9, 77a/11,

83a/19, 86b/15, 88a/6, 88a/15, 90b/10, 92b/1

Belķis-i zamān *ö.a. +Ar. →Far.* zamanın Belkis'i 23b/12

be-mazmūn-ı (ayet)
Far. +Ar. +ayet →Far. (metindeki ayetin) mazmununa göre 33a/2

be-mazmūn-ı āyet-i kerīme
Far. +Ar. +Ar. +Ar. →Far. ayet-i kerime'nin anlamına göre, ayet-i kerimenin mazmunu ile 22a/9, 26b/19

be-mazmūn-ı ḥadīş *Far. +Ar. +Ar. →Far.*
hadisin mazmununa göre 29a/5

be-meded-i ilāhī *Far. +Ar. +Ar. →Far.*
Tanrının yardımı ile 30a/9

be-mededi'n-naʿimü'n-naşir
Far. +Ar. +Ar. +Ar. →Ar. (Allah'ın) yardım edici ve nimet verici medediyle 34a/13

be-meded-i Rabbānī
Far. +Ar. +Ar. →Far. Allah'ın yardımı ile 26a/16

be-mertebeī *Far. +Ar. +Far.* bir derecede 30a/14

be-mevācibī *Far. +Ar. +Far.* gereğince 53a/7

be-muķteżā-yı tabʿ-ı fūrū
Far. +Ar. +Ar. +Far. →Far. aşığ (mütevazı) tabiatının gereği olarak 61a/7

be-murād-ı dil *Far. +Ar. +Far. →Far.*
gönülün muradına göre 32a/11

be-muvafāķat-ı şāh
Far. +Ar. +Far. →Far. şahın muvafakatı ile 22b/17

be-nām *Far.* adıyla 84b/3

bend *Far.* hapis; bağ; set, bent 30a/1, 45a/10

b.+de 52a/11, 64b/2, 81a/1, 86a/9

b.+din 25a/6, 52b/11, 57b/19,

86a/9

b.+i 59b/13

b.+ide 77b/19

b.+idin 52b/8

bendde sakla- *Far.+T.+T.* hapse koymak

b.-dı 77b/15

bende *Far.* kul, köle; birinci şahsı, konuşanı ifade eden tevazu sözü, kul(unuz) 7b/3, 7b/4, 8a/3, 8b/18, 11a/18, 12a/4, 14b/13, 19a/19, 31b/11, 39b/8, 57b/12, 63a/19, 75a/19, 81b/4, 81b/15, 82b/16, 83b/3, 83b/9, 83b/12, 86a/18, 86b/12, 86b/13, 86b/16, 87a/5, 87a/9, 92a/14

b.+ge 19a/19, 83a/8, 83a/10,

84a/7, 92a/14

b.+lerini 8b/9

b.+lerniṅ 35b/18-19, 37a/14-15

b.+ni 7b/5, 79b/19, 81a/14, 81b/2,

81b/8, 81b/12, 82a/6, 82a/7, 86b/13,

87a/7, 87a/12

b.+niṅ 7b/16, 8b/8, 9a/17,

11b/11, 14a/1, 19b/9, 85a/9

b.+sini 20a/16

bendeçilik *Far.+T.* kölelik

b.+idin (*bendeçiligidin*) 7a/10

bendegān-ı dergāh *Far.* dergāhın kulları 32a/4

bendeī *Far.* bir kul 79b/14

bende-i aḥḫar *Far.+Ar.→Far.* en hakir kul 84b/4-5

bende-i kemīne *Far.* âciz kul 5b/8

bende-i kemīne-i du^cā-ḡūy

Far.+Far.+Ar.+Far.→Far. duacı âciz kul

b.+ḡa 4b/9

bende-i kemterīn *Far.* âciz kul 6b/6

bende-i kemterīn-i muḥṭāc

Far.+Far.+Ar.→Far. muḥṭāc ve âciz kul 6a/14

bendelik *Far.+T.* kulluk

b.+i (*bendeligi*) 89b/18

bendge tart- *Far.+T.+T.* hapse atmak

b.-tı 52a/11, 64b/2

b.-tılar 69a/13, 80b/19

bendge tüş- *Far.+T.+T.* hapse düşmek

b.-ti 65a/7, 84b/14, 84b/17

bend-i ḳayd *Far.+Ar.→Far.* hapis

b.+d(a) 24b/6

be-nevī *Far.* bir şekilde, bir tür 53b/3, 56a/17, 57b/5, 58a/3, 73b/14

benī ādem *Ar.+Ar.* insanoḡlu 37a/7

benī a^cmām-ı Şāhī Bik Ḥān

Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Şāhī Bikhan'ın amcalarının oḡlu 78b/8

ber- vermek

b.-di 3b/2, 28a/10, 33a/9, 33a/11, 39b/2, 47a/16, 48b/15, 50a/5, 50a/8, 53b/2, 53b/17, 54a/10, 55a/6, 55b/12, 55b/12, 55b/16, 56b/7, 57a/3, 58a/2, 58a/9, 58a/18, 61a/8, 61a/9, 61a/12, 61a/16, 61a/17, 62a/2, 63a/5, 64a/7,

65a/6, 65a/10, 65a/11, 65a/14, 69a/8,
69a/17, 73b/1, 74a/17, 78b/10, 82b/7,
87a/12, 88b/15, 89a/16

b.-diler 24a/5, 30a/6, 38a/14,
65b/11, 81a/19, 85a/13, 89a/14

(*muhtemelen yanlış yazım*);

b.-dim 62a/6, 63a/3, 64a/11

b.-diñgiz 67a/14

b.-ey 63a/7

b.-gen 10b/13

b.-gey 42a/10, 53b/8, 63b/4, 64b/1

b.-geyler 47a/14, 54a/13, 85b/12

b.-gey-sizler 27a/11

b.-iñgler 83a/11

b.-ip 20a/11, 32a/5, 32a/10,
39b/14, 40b/7, 47a/6, 47a/19, 86a/12,
86a/16

b.-ipdurlar 12a/1

b.-ip tururlar 68b/14

b.-mediñgiz 57b/1

b.-megünçe 27a/1

b.-mek 65b/9

b.-meydur 42a/13

b.-se 10a/10

b.-ür 21b/18

b.-ür-men 53a/17

b.-ip irdi 65a/10, 75b/12, 76b/13

b.-ip irdiler 52a/14, 52a/15,
68b/10-11, 68b/12, 88b/7

b.-mes irdi 70b/5

b.-ür irdi 10a/10, 53b/10, 53b/15

b.-ür irdim 86b/18

b.-ür irdiler 42a/3

berāber *Far.* denk 47b/14, 56a/2

berāberide tut- *Far.+T.+T.* eş tutmak
b.-tı 58a/9

berāber-i Emīr Seyyid ʿAlī

Far.+ö.a. → *Far.* Emīr Seyyid Ali'ye
denk 56a/3

berāberlik *Far.+T.* beraberlik 39b/13

be-raḥmet-i kerem-i mihribānī

Far.+Ar.+Ar.+Far. → *Far.* sevgi
cömertliğinin rahmeti ile 29a/17

berāy-ı ḥāṭır *Far.+Ar.* → *Far.* hatır
sebebiyle 89b/15

berbaṭ *Far.* berbat (kopuz) 32a/5

berde *Far.* esir, tutsak; köle 31b/1, 38a/4;

b.+si 54b/11

b.+sini 54b/11

berde kıl- *Far.+T.* köle yapmak

b.-ip 54b/9

berekāt *Ar.* bereketler, bolluklar

b.+ıdın 3a/11, 5a/16, 8a/14,
20b/7-8

bereket *Ar.* bereket, bolluk

b.+dın 75a/9

b.+i 76a/13

b.+leridin 17a/6

bereketī *Ar.+Far.* bir bereket 75b/12

be-resm-i ābā *Far.+Ar.+Ar.* → *Far.*

atalar âdeti gereğince 32a/7

be-resm-i çafavul

Far.+Ar.+Moğ. → *Far.* çapavul âdetine
göre 38a/1

be-resm-i çafğan *Far.+Ar.+T.* → *Far.*

yağma âdetince 15a/12

be-resm-i istikbāl *Far.+Ar.+Ar.→Far.*

karşılama âdeti gereğince, karşılama

âdetine göre 17b/9, 38a/7

be-resm-i meşveret *Far.+Ar.+Ar.→Far.*

danışma âdeti gereğince 16a/14

be-resm-i Moğul *Far.+Ar.+ö.a.→Far.*

Moğul töresine göre 47b/9

be-resm-i toy *Far.+Ar.+T.→Far.* toy

âdetince 38a/13

be-resm-i vedā^c *Far.+Ar.+Ar.→Far.*

veda âdetine göre 12a/8

be-revnağ-ı luṭf *Far.+Ar.+Ar.→Far.*

lütuf güzelliği ile 29a/16

berg *Far.* yaprak

b.+lerini 90b/5

berg-i güli *Far.* bir gül yaprağı 9b/1

bergüzide *Far.* seçkin

b.+sidurlar 3b/9-10

bergüzide-i fırka-yı ebrār

Far.+Ar.+Ar.→Far. hayır sahipleri

topluluğunun seçkini 3b/11-12

berhem *Far.* dağıtma, perişanlık 2b/9,

35b/1

berhem ber- *Far.+T.* dağıtmak

b.-ey 67b/14

berhem hörde *Far.+Far.* dağılmış

60a/13

berhem ur- *Far.+T.* dağıtmak

b.-mağ 82a/1

berhem ye- *Far.+T.* dağılmak

b.-gende 11b/8

berhem yi- *Far.+T.* dağılmak

b.-pturur 60a/7

ber-hilāf *Far.+Ar.* aksine 85b/18

ber-hilāf-ı ʿaḳīde-i Manşūr Ḥān

Far.+Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Mansur

Han'ın inanışının aksine 75a/4

ber-ḥurdār *Far.* mutlu 82a/15

beri beri

b.+ge 41a/18

beril- verilmek

b.-se 10b/4

b.-gen irdi 30b/4

ber-ḳarār *Far.+Ar.* karar üzere 80a/12

ber-sebīl-i devām *Far.+Ar.+Ar.→Far.*

sürekli olarak 11b/1

ber-sebīl-i icmāl-i elḳāb-ı kirāmī

Far.+Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. şanlı

lakapların toplamı hakkında b.+si 8b/3

ber-taḳdīrī *Far.+Ar.* takdirin (kaderin)

sonucu olarak 62b/18

ber-ṭaraf *Far.+Ar.* bertaraf 92b/2

ber-ṭaraf bol- *Far.+Ar.+T.* ortadan

kalkmak

b.-dı 89a/7

ber-ṭaraf ḳıl- *Far.+Ar.+T.* bertaraf

etmek, bir kenara bırakmak, bir yana

bırakmak

b.-dı 51a/8

b.-urğa 87a/5

b.-ıp irdi 56a/4-5

be-ṭarīḳa-i esīrāne

Far.+Ar.+Ar.+Far.→Far. esir olarak

45b/18

ber-vaḳf *Far.+Ar.* kalkanın kenarı üzeri

35b/13

ber-vech-i nihāyet *Far.+Ar.+Ar.→Far.*

sonunda, sonuç olarak 28a/12

ber-vech-i şer^c-i şerîf

Far.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. şerefli şeriat üzere 39a/14

bes *Far.* yeter 5b/6,7b/15, 6b/11

be-sem^c-i rızā *Far.+Ar.+Ar.→Far.* rıza (razı olma) kulağı ile 18a/11

be-serhadd-i temeyyüz

Far.+Far.+Ar.+Ar.→Far. seçilme sınırına 61b/6

be-setr-i hāb *Far.+Ar.+Far.→Far.* uyku perdesinde

b.+ıda 49a/5

besī *Far.* çok 52b/14

be-sūy-ı perverdigār-ı ğanī

Far.+Far.+Ar.→Far. zengin hāmi himayeleriyle 6a/14

beş beş 27b/18, 40a/8, 44b/12, 69b/9, 69b/11, 69b/13, 84a/14, 88a/13, 92b/14

beş alte miñg beş altı bin 4b/15

beşāret *Ar.* müjde 22b/1

b.+i 3a/15

b.+ini 36b/10

beşāret-i ğaybī *Ar.+Ar.→Far.* gaybdan gelen müjde 23a/9-10

be-şarṭ-ı ‘ahd (ü) peymān

Far.+Ar.+Ar.+Far.→Far. yeminin şartı gereğince 45a/14

beşinçi beşinci 61a/15

b.+si 28a/3

beş miñg beş bin 34b/17, 59a/13, 60a/19, 60b/1, 79b/10, 81b/11

beş yüz beş yüz 19b/14, 42a/4

be-ta^ccil-i ıztırāb *Far.+Ar.+Ar.→Far.* zahmet verici bir aceleyle 16b/9

be-tafşil *Far.+Ar.* ayrıntılı bir şekilde, ayrıntılarıyla 5a/1, 5a/2

be-ṭāli^c ü pür-ḥande

Far.+Ar.+Far.+Far.→Far. talihe ve gülüşe (mutluluğa) 19a/3

be-tamām *Far.+Ar.* tamamen, tamamıyla 87a/10, 92a/5

be-ṭaraf-ı Endicān *Far.+Ar.+ö.a.→Far.* Endican tarafına 42b/15

be-ṭaraf-ı Fārs *Far.+Ar.+ö.a.→Far.* Fars tarafına 46a/10

be-ṭaraf-ı ‘Irāq *Far.+Ar.+ö.a.→Far.* Irak tarafına 40a/17

be-ṭaraf-ı Kāşkar *Far.+Ar.+ö.a.→Far.* Kāşgar tarafına 48b/11

be-ṭaraf-ı Moğulistān

Far.+Ar.+ö.a.→Far. Moğulistan tarafına 46a/17

be-ṭaraf-ı Sayram *Far.+Ar.+ö.a.→Far.* Sayram tarafına 43a/9

be-ṭaraf-ı Türkistān

Far.+Ar.+ö.a.→Far. Türkistan tarafına 50b/3

be-ṭarīḳ-i çapavul

Far.+Ar.+Moğ.→*Far.* akıncı olarak, akıncılık usulüyle 30b/2

be-ṭarīḳ-i dōstāne *Far.+Ar.+Far.→Far.* dostāne bir şekilde 45b/2

be-ṭa(r)īḳ-i hūkm *Far.+Ar.+Ar.→Far.* hüküm gereğince 83a/9

be-ṭarīḳ-i iltifāt *Far.+Ar.+Ar.→Far.* iltifat yoluyla 4b/10

be-ṭarīḳ-i rūyā-i ṣāliḩa

Far.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. iyi rüya vasıtasıyla 35b/8

be-ṭarīḳ-i tāht *Far.+Ar.+Far.→Far.*

yağma yoluyla 89b/10

be-tavīl *Far.+Ar.* uzun olarak 64b/18**bey^c** *Ar.* satma, satış

b.+ide 64b/14

beyābān *Far.* çöl 6b/2, 23a/11

b.+ğa 19a/13

b.+ıda 37b/11

b.+lar 5a/17

beyābān-ı hırmān *Far.+Ar.→Far.*

ümitsizlik çölü 1b/6

beyān *Ar.* açıklama, anlatılma, söz

b.+ğa 38a/14

b.+ı 15a/1, 57a/1, 62a/1, 68a/11

b.+ıda 3a/2, 7b/5, 50a/18, 82a/14

b.+ıdur 6a/4

beyān et- *Ar.+T.* beyan etmek, anlatmak

b.-sem 5b/5

beyān eyle- *Ar.+T.* anlatmak, beyan etmek

b.-y 2a/11

beyān kııl- *Ar.+T.* bahsetmek, beyan etmek, anlatmak

b.-dı 13b/10, 47a/18

b.-dılar 80a/19

b.-ıpdurlar 5a/2

b.-mağ 60b/9

beyān taf- *Ar.+T.* anlatılmak

b.-ıpdur55a/8

beyān vāḳi^c kııl- *Ar.+Ar.+T.* durumu anlatmak

b.-dı 12a/15

be-yasağ yetkür- *Far.+Moğ.+T.* cezaya çarptırmak, ceza vermek

b.-diler 37b/2-3

beyāz *Ar.* beyaz

b.+ığa 91a/2

beyne'l-aḳrān *Ar.* akranlar arasında, akranları arası 59b/10, 80a/1, 82b/14, 90a/14**beyn-i cübbe** *Ar.+Ar.→Far.* cübbenin arası

b.+siğa 30a/11

beyt *Ar.* beyit 83b/3, 83b/17, 87b/4

b.+din 83b/17, 83b/18

be-zebān-ı Ḳılmağ *Far.+ö.a.→Far.* Kalmuk dilinde 50a/10**be-zebān-ı taṣavvuf** *Far.+Ar.→Far.* tasavvuf diliyle 46a/5**bezm** *Far.* meclis 32a/9

b.+iniṅ 4a/8

bezmī *Far.* bir meclis 24b/13**bezm-i mādde-i 'işret-i sarāy-ı zühre** *Far.+Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far.* zühre yıldızının sarayının eğlence meclisi

b.+ge 32a/15-16

bī-^cadīl *Far.+Ar.* benzersiz 72b/15, 90a/14**bī-āheng** *Far.* ahenksiz 90b/1**bī-^cavn-i ilāhī** *Ar.+Ar.→Far.* Tanrı'nın yardımı ile 90b/10**bī-avni'l-meliki'l-müte^cāl** *Ar.* Yüce Melik'in (Allah'ın) yardımıyla 92b/14-15**bī-bāk** *Far.* korkusuz 84a/4

bī-bākhlq *Far.+T.* korkmama,
korkusuzluk 19a/7

bī-baş başsız *Far.+T.* 67b/18

bī-cā *Far.* yersiz 89b/19

bī-cāy *Far.* yersiz 90a/3

bīçāre bol- *Far.+T.* çaresiz kalmak
b.-up 78b/12, 84b/13

bīçāre-i sevdā-zede

Far.+Ar.+Far.→Far. âşık biçare 6b/10

bīdād *Far.* adaletsizlik
b.+ğa 19a/7

bīdār bol- *Far.+T.* uyanmak
b.-dī 49a/9
b.-up 22a/16

bī-endāmī *Far.* ölçüsüzlük 61b/7

bi-eyc-i kemāl *Ar.+Ar.→Far.*

olgunluğun tam zirvesinde 3b/16

bīgāne *Far.* yabancı
b.+ge 63a/15, 63a/17

bī-günāh *Far.* günahsız 63a/16, 88a/16

bih *Far.* iyi 77b/12
b.+rağ 59a/9, 76b/3

bī-ḥaber *Far.+Ar.* habersiz, habersizce
18a/1

bī-ḥadd *Far.+Ar.* sınırsız, sonsuz
82b/10, 85b/15

bī-ḥaddī *Far.+Ar.* sınırsız 43b/1

bī-ḥākim *Far.+Ar.* hükümdarsız 16a/15

bī-ḥaste *Far.* hasta olmayan 23a/7

bī-ḥaṭā *Far.+Ar.* hatasız 82b/18

bī-ḥiss kıl- *Far.+Ar.+T.* hissiz
(merhametsiz) davranmak
b.-dılar 56b/15

bihter *Far.* daha iyi 9b/6, 9b/7, 12b/16,
13a/5, 25a/12, 39b/17

b.+dur 9b/7-8, 12a/16, 12b/17,
37a/13

b.+dur-men 12b/16

bī-ḥūd bol- *Far.+T.* kendinden geçmek,
bayılmak

b.-up 14b/5

bīhūde *Far.* boşuna 13a/6

bī-ḥuṣūl-i maḳṣūd *Far.+Ar.+Ar.→Far.*
maksada ulaşamama 89a/3

bī-ḥuzūr kıl- *Far.+Ar.+T.* huzursuz
etmek
b.-a-sin 13b/8

bī-iṭtibār eyle- *Far.+Ar.+T.* itibarımı yok
etmek

b.-pdur 2b/11

bī-iṭtidāl *Far.+Ar.* ölçüsüz 76b/4

bī-iṭtidālhlq *Far.+Ar.+T.* ölçüsüzlük,
dengesizlik
b.+da 76b/8

b.+(1)dın 55a/7

b.+mıng 48b/16

bī-ḳadr-şināshlq *Far.+Ar.+Far.+T.*
kadirbilmezlik
b.+dın 59a/14-15

bī-kem *Far.* eksiksiz 4a/10

bī-kerān *Far.* uçsuz bucaksız 80a/3

bī-kibār *Far.+Ar.* ansızın, birden bire,
bir anda, birden 14b/7, 16a/4, 27b/5,
38b/13, 62b/2, 67b/19, 68a/4

bī-kibāre *Far.+Ar.* ansızın, birden bire
43a/9, 60a/13

bikr-i mestüre *Ar.+Ar.→Far.* el
değmemiş bir şey 5a/10

bī-ḳubḥ u zīṣṭī

Far.+Ar.+Far.+Far.+Ar. çirkinliği
olmayan 4a/9

bi-küllī *Ar.* bütünüyle 16a/17

bil- bilmek, anlamak

b.-ø 23b/17

b.-di 10a/10, 16a/3, 35b/13,
64a/17

b.-diler 20a/4

b.-dim 92a/10

b.-edur-men 14a/15

b.-gen 7b/4

b.-gey 84b/1, 91a/8

b.-geyer 77a/13, 92b/4

b.-iṅg 9b/1

b.-ip 16a/13, 23b/19

b.-meklik 91a/13

b.-mesler 69b/6

b.-se bolur 83b/18

b.-mes irdi 55a/12, 57b/17, 76b/3

b.-ür irdi 84a/3

bi'l-cümle *Ar.* sonuç olarak, sonunda,
neticede; özetle, kısaca; hep 38b/19,
54b/7, 56b/2, 58a/19, 61a/19, 63b/14,
66a/2, 69a/1, 72a/5, 72b/1, 75b/18, 86b/7,
87b/2, 89a/17, 89b/3

bile -IA, ile, birlikte 12b/15, 15a/18,
40a/11, 45b/15, 50a/17, 55a/3, 55a/3,
60a/4, 66a/12, 67a/9, 73b/4

bilen -IA, ile 10b/11, 27b/9, 34b/2, 34b/3,
56a/2, 60a/3, 63b/18

bi'l-farż *Ar.* faraza 75a/10

bi'l-küllīyye *Ar.* bütün, tamamen,
tamamıyla 6b/7, 92b/3, 24a/8, 44a/19

bilmeklik bilmek 6a/4

bīmār *Far.* hasta 35b/10

bī-muḥābā *Far.* pervasızca 35a/5

bī-müntehā *Far.+Ar.* sonsuz

b.+yıdır 3a/7

bināberīn *Ar.+Far.* sebebiyle 69b/7

binā tap- *Ar.+T.* kurulmak

b.-ıdır 5a/6

bī-naẓīr *Far.+Ar.* eşsiz 90a/15

bī-nevā *Far.* nağmesiz 90b/1

bī-nihāyet *Far.+Ar.* nihayetsiz, sonsuz
27a/11

bī-niyāzlık *Far.+T.* niyazsızlık

b.+ı (*bī-niyāzlığı*) 1b/10

bī-noḳsān *Far.+Ar.* noksansız 12b/2

bī-pāyān *Far.* sonsuz, çok 20b/5

bī-perhīz *Far.* perhizsiz 75b/4

bir bir, tek; herhangi bir; aynı; birinci, ilk
1b/11, 2b/13, 3a/10, 4b/9, 4b/9, 5b/6,
9a/12, 9b/1, 9b/15, 10a/5, 10a/6, 10a/11,
10a/18, 10a/19, 10b/7, 10b/9, 10b/19,
11b/11, 11b/11, 11b/15, 12a/5, 12a/10,
12a/13, 12b/9, 12b/14, 13a/3, 13a/10,
13a/12, 13a/13, 13b/4, 14a/12, 14a/3,
15b/11, 15b/17, 15b/3, 15b/4, 18a/6,
20b/1, 20b/1, 21a/4, 21b/11, 21b/14,
21b/16, 22a/10, 22a/14, 23b/9, 25b/9,
26b/16, 28a/18, 28b/1, 29b/10, 31b/19,
32a/5, 34b/11, 37a/11, 39a/15, 39a/15,
40a/5, 40b/12, 41b/2, 41b/16, 42a/8,
42a/9, 42a/11, 42b/8, 42b/12, 42b/16,
43a/4, 43b/17, 44b/15, 45a/1, 45a/9,

46b/1, 47a/10, 47a/14, 47b/7, 48a/8,
48a/13, 48a/19, 48b/5, 49a/7, 49a/17,
49b/19, 50a/5, 50a/15, 52a/11, 52a/16,
52b/8, 53b/4, 53b/5, 53b/16, 54a/10,
56a/10, 56a/11, 58a/10, 58b/13, 58b/17,
58b/19, 59b/1, 59b/15, 60a/16, 62a/3,
62b/5, 64a/2, 64b/1, 64b/2, 64b/2, 64b/6,
64b/12, 65b/5, 65b/7, 66a/5, 66b/16,
67a/19, 70b/14, 71b/3, 72a/14, 74a/18,
74a/19, 74b/16, 75a/12, 75b/1, 76b/12,
81a/12, 82a/8, 82b/3, 82b/3, 82b/7,
82b/14, 83a/2, 83a/3, 83a/3, 83a/4, 83a/7,
83b/1, 83b/4, 83b/12, 87a/10, 87a/15
b.+din 61b/2
b.+i 6a/6, 7a/3, 35b/9, 36b/14,
36b/15, 38b/16, 51a/12, 57a/6, 76b/12,
87a/15, 91b/8, 91b/8, 91b/8
b.+ide 75b/17
b.+ige 56b/7
b.+imizge 87a/12
b.+ini 61a/7, 61a/8, 62a/2, 68a/17,
68a/18
b.+iniṅ 56a/1, 56a/1
birāder *Far.* birader, kardeş, erkek
kardeş 3a/13, 27b/18, 43b/17, 56a/12,
56b/15, 64b/17, 65b/9, 73b/19, 74a/5,
74a/8, 74b/7, 78a/16
b.+ge 56a/13
b.+(i) 63b/17
b.+i 26a/17, 29b/18, 33b/10,
43b/15, 44a/17, 45b/13, 47b/11, 53a/11,
53b/16, 55b/1, 55b/2, 56a/1, 63b/19,
64b/10, 74b/1, 77b/2, 77b/13, 78a/11,
84b/11

b.+imniṅ 28a/8
b.+ini 17b/19, 33b/18, 55b/12,
56a/16
b.+iniṅ 56b/2-3, 70a/5, 71b/17
b.+leri 8a/6, 41a/3, 75a/7-8,
77b/17
b.+leriḡa 55b/9, 84b/12
b.+lerige 74a/5, 74a/14, 78a/18
b.+leriniṅ 22a/5
b.+niṅ 75a/8, 75a/9

birāder-kelān-ı İsen Buḡa Hān

Far. +*Far.* +*ö.a.* → *Far.* İsen Buga Hanın
büyük biraderi

b.+dur 44b/13

birāder-i büzürgvār *Far.* büyük birader
72b/18

birāder-i Hāfizu'd-dīn *Far.* +*ö.a.* → *Far.*
Hafızuddin'in biraderi

b.+din 11b/3

birāder-i Mīrī Melik Sulduz

Far. +*ö.a.* → *Far.* Mīrī Melik Sulduz'un
biraderi 33a/8

birāder-i kelān *Far.* büyük birader 80b/1

birāder-i nīkū-nihād *Far.* iyi yaradılışlı
birader

b.+nı 75a/12-13

birāder-i ümm *Far.* +*Ar.* → *Far.* ana bir
kardeş 55b/11

birāder-zāde *Far.* +*Far.* biraderzade,
kardeşi oğlu 64a/19

b.+leriniṅ 78a/14

b.+si 42b/13, 44a/16, 46b/8, 75a/2

b.+sini 85b/5-6

birāder-zāde-i Emīr Kerīmberdi-i

Duġlat *Far.+Far.+ö.a.→Far.*

Duġlatlardan Emīr Kerimberdi'nin
kardeşinin oğlu 52b/9

birāder-zāde-i hān *Far.+Far.+T.→Far.*

hanın biraderzadesi 80a/17

bir bir tek tek 14a/10

birbiri birbirisi 61b/17, 77b/5

b.+din 25b/12, 27a/15, 74a/2,
87a/16

b.+ge 2a/8, 2a/9, 24a/9, 67b/11

b.+mizdin 87b/3

b.+ni 61b/17

biribirleri birbirleri

b.+ge 52a/1

birbirleri birbirleri 23a/7, 24a/17,

27a/19, 54a/2

b.+din 6b/3

b.+ge 22b/11, 22b/12

b.+n 18a/19

biribiri birbirisi 60b/5

b.+din 77a/8

b.+ge 56b/4, 71a/12-13, 91b/9

birev biri, birisi, kişi, insan 45a/18,

57a/18

b.+ge 9a/16

b.+ni 13b/4, 12b/18, 24a/18,
30b/6

biri biri, birisi 11a/5, 19b/14, 39b/12,

44b/17, 46b/1, 46b/7, 57b/3

b.+ge 48b/19, 66a/19, 87a/14

biri miñg bol- bir iken bin olmak, çok
fazla olmak

b.-dı 20b/10

bir kem *T.+Far.* biraz 51a/19

bir küni bir gün 24b/8

birle ile, -lA, birlikte, ile birlikte; -ArAk;

-dAn dolayı, -A göre, diye, olarak, göre,

gereğince 2a/1, 2a/2, 2a/7, 2a/15, 3a/1,

3a/1, 3a/3, 3a/15, 3b/1, 4a/2, 4a/8, 4b/9,

4a/14, 4a/14, 4b/16, 5a/4, 5a/6, 5a/7,

5a/7, 5a/9, 5a/12, 5a/12, 5a/13, 5a/15,

5b/7, 5b/8, 5b/15, 5b/16, 6a/3, 6a/10,

6a/13, 6a/15, 6b/4, 6b/7, 6b/9, 6b/11,

6b/11, 7a/3, 7a/15, 7a/16, 7a/16, 7b/2,

7b/4, 7b/5, 7b/9, 8a/3, 8a/4, 8a/7, 8a/15,

8b/9, 8b/11, 8b/13, 8b/19, 8b/19, 9a/4,

9a/6, 9a/7, 9a/12-13, 9a/15, 9b/5, 9b/7,

9b/7, 9b/16, 10a/2, 10b/19, 11a/1, 11a/2,

11a/7, 12a/15, 12a/17, 12b/8, 12b/15,

12b/16, 12b/18, 13a/1, 13a/9, 14a/1,

14a/4, 14a/9, 14a/12, 14a/16, 14b/3,

14b/19, 15a/6, 15a/11, 15a/14, 15a/15,

15a/16, 15b/12, 15b/9, 16a/3, 16b/13,

16a/13, 16b/9, 16b/10, 16b/11, 16b/18,

17a/2, 17a/3, 17a/4, 17a/12, 17a/15,

17a/19, 17b/1, 17b/15, 18a/2, 18a/5,

18a/13, 18a/14, 18a/15, 18b/1, 18b/7,

18b/11, 18b/14, 19a/2, 19a/7, 19a/9,

19a/19, 19b/1, 19b/12, 19b/14, 20a/1,

20a/3, 20a/16, 20a/12, 20a/17, 21a/13,

21a/17, 21a/19, 21b/1, 21b/3, 21b/5,

21b/7, 21b/18, 21b/19, 21b/19, 27a/12,

20b/3, 20b/6, 20b/7, 20b/12, 20b/17,

21a/1, 21b/8, 21b/8, 22a/7, 22a/11,

22a/13, 22a/14, 22b/8, 22b/8, 22b/9,

22b/10, 22b/15, 23a/7, 23a/9, 23a/10,

23a/12, 23b/4, 23b/12, 23b/14, 23b/17,

23b/18, 24a/7, 24a/17, 24b/3, 24b/16,
25a/3, 25a/6, 25a/10, 25a/11, 25a/13,
25a/15, 25b/3, 25b/10, 25b/14, 25b/16,
25b/18, 26a/1, 26a/2, 26a/8, 26a/11,
26a/14, 26a/15, 26b/3, 26b/7, 26b/14,
27a/7, 27a/10, 27a/19, 27b/4, 27b/5,
28b/2, 29a/2, 29a/9, 29a/13, 29a/14,
29b/3, 29b/5, 29b/6, 29b/19, 30a/1,
30b/10, 30b/13, 30b/18, 31a/2, 31a/4,
31a/6, 31a/11, 31a/12, 31a/19, 31b/3,
31b/4, 31b/8, 31b/10, 31b/19, 32a/9,
32a/15, 32a/19, 32b/1, 32b/6, 32b/13,
32b/13, 32b/14, 32b/17, 32b/18, 33a/5,
33a/7, 33a/9, 33a/17, 33a/18, 33b/2,
33b/6, 33b/8, 33b/9, 33b/11, 33b/15,
33b/16, 33b/17, 34a/6, 34a/16, 34b/8,
34b/14, 34b/15, 34b/16, 34b/19, 37a/4,
37a/5, 37a/8, 37a/15, 37a/17, 37b/11,
37b/7, 37b/8, 37b/12, 37b/14, 37b/16,
38a/5, 38a/8, 38a/8, 38a/9, 38a/12,
38a/15, 38b/2, 38b/5, 39b/10, 40a/2,
40a/8, 41a/6, 41a/18, 41b/3, 41b/13,
42a/6, 42a/10, 42b/4, 42b/5, 42b/8,
42b/11, 42b/14, 43a/11, 43b/3, 43b/3,
44a/1, 44a/5, 45b/5, 46a/11, 46a/17,
46b/2, 47a/1, 47a/2, 47a/2, 47a/16,
48a/16, 48a/19, 50a/11, 50a/13, 50a/19,
51a/16, 54a/2, 54a/13, 55a/1, 56a/10,
57a/10, 57a/16, 57a/18, 58a/3, 58b/5,
58b/17, 60a/16, 60a/19, 60b/1, 60b/4,
60b/5, 60b/6, 60b/17, 61b/11, 61b/18,
62b/11, 62b/14, 63a/16, 63a/18, 63b/2,
63b/4, 66a/4, 67a/2, 67a/16, 69a/11,
70a/6, 70b/4, 70b/9, 70b/12, 70b/13, 71b/7,

71b/9, 72a/18, 72b/12, 72b/13, 81a/17,
82a/16, 83a/4, 83a/19, 83b/5, 83b/10,
84a/18, 86b/17, 87a/11, 87b/14, 90a/10,
90b/2, 91a/12, 91b/10

b.+dur 9b/10, 50a/10

birlen ile, -IA; -ArAk, olarak; -IncA
35a/3, 35a/5, 35a/17, 35b/9, 35b/12,
35b/18, 36a/4, 36a/5, 39a/7, 36a/9,
36a/14, 37a/18, 50b/17, 51a/12, 51a/16,
51b/19, 52b/9, 53a/8, 54b/2, 56a/11,
56b/4, 56b/6, 56b/6, 56b/15, 56b/16,
57a/11, 57b/2, 58a/16, 58b/2, 58b/11,
58b/19, 59a/4, 59a/7, 59a/16, 59b/4,
60a/10, 60b/5, 61b/9, 61b/17, 61b/19,
62a/3, 62b/7, 62b/10, 62b/12, 63a/11,
63a/13, 63a/13, 63a/18, 63b/9,
64a/1, 64a/4, 64a/13, 64a/13, 64b/1,
64b/1, 65a/17, 65b/13, 66b/8, 67a/1,
67a/4, 67a/8, 67b/17, 67b/19, 68a/19,
68b/5, 68b/7, 69b/17, 70a/15, 70a/17,
70b/1, 71a/6, 71a/14, 71a/17, 71b/14,
72a/11, 73a/6, 73a/11, 73a/19, 74b/5,
74b/9, 75b/19, 76b/8, 77a/19, 77b/5,
77b/17, 78a/1, 78a/4, 78a/15, 78b/6,
79a/8, 79a/10, 79a/17, 80a/3, 80b/3,
81a/5, 81a/6, 81a/16, 81b/7, 81b/16,
82a/1, 82a/6, 82a/11, 83a/6, 83a/13,
84a/18, 84b/1, 84b/7, 85a/11, 85a/12,
85b/19, 86a/4, 86a/14, 86a/15, 86a/19,
86b/8, 86b/11, 87b/11, 88a/10, 88b/13,
88b/14, 88b/19, 89a/5, 89b/7, 89b/10,
89b/11, 90b/4, 91a/3, 92a/3, 92a/8,
92a/12, 92a/15

birleri bazıları, birileri 54a/19, 66a/6

bir miñg bin 83b/4

bir neçe birkaç, bazı 23b/6, 48b/15,
55a/5

b.+lerige 11a/6

bir neçend birkaç 23b/16

bīrūn *Far.* dışarı 36a/15

bī-sebeb *Far.+Ar.* sebepsiz 89a/6

bī^cset *Ar.* peygamberlik

b.+din 88b/7

bisyār *Far.* çok, pek çok, çok fazla, aşırı

9b/14, 11a/11, 11b/2, 11b/14, 12b/2,
14b/3, 15b/10, 17a/17, 20a/5, 20a/7,
20a/8, 22a/11, 22a/13, 27b/6, 36a/5,
39b/8, 40a/13, 40b/4, 42a/19, 42b/1,
43a/10, 44a/7, 46a/6, 47a/11, 47a/13,
53b/6, 54b/12, 59b/3, 60b/12, 66a/12,
67b/6, 68a/5, 71a/18, 74b/10, 74b/19,
75a/3, 75b/12, 82b/9, 83b/13, 84a/1,
85b/7, 85b/10, 86b/7, 87a/1, 88a/2, 92a/4

b.+dur 40a/13

b.+ları 5a/7, 27b/7, 30a/16

b.+larımı 31a/3, 41a/5, 71b/7

bisyār bisyār *Far.+Far.* çok çok 61b/17

bisyārī *Far.* birçok, çokluk 24a/12,
69a/8

bī-şecā^t *Far.+Ar.* cesaretsiz

b.+larını 60a/11

bī-şekk *Far.+Ar.* şeksiz, şüphesiz 4a/5

bī-tāb *Far.* güçsüz 70a/3

bī-tecerru^c *Far.+Ar.* yudumlamadan
84a/4

bī-teemmül *Far.+Ar.* düşünmeksizin
83a/15

bī-tekellūf *Far.+Ar.* resmiyetten uzak,
tekellüfsüz 76a/19

bī-teşvīş *Far.+Ar.* sıkıntısız 80b/13

bī-tevaqqūf *Far.+Ar.* durmaksızın 30b/9

biti- yazmak

b.-p tururlar 65b/13

b.-se bolur 65b/19

bī-vefālīk *Far.+Ar.+T.* vefasızlık 34b/1

biz biz 9a/12, 12b/12, 35b/18, 39b/8,
45a/2

b.+ge 67a/14, 88b/16

b.+ler 9a/10, 30b/10, 70a/15

b.+lerge 52b/14

b.+lerni 52b/13

b.+niñg 4b/16, 5a/14, 8a/2,

29b/12, 40b/13, 42a/8, 45a/16, 49a/6

bī-zād *Far.+Ar.* azıksız 80b/13

bol- olmak, bulunmak, kalmak, hâline
gelmek

b.-ø 35b/12

b.-adur (olur, -DXr) 12a/18,

40b/14, 41b/9, 46a/6

b.-adurğan 9a/15, 10b/2

b.-alı 62a/18

b.-almay 48a/4

b.-dı 9b/9, 10a/14, 13a/18, 13a/19,

13b/17, 14a/1, 14b/1, 17a/17, 17b/17,

18b/8, 23a/10, 23a/12, 26a/7, 26a/10,

28a/13, 29a/4, 30b/9, 31a/1, 33a/8, 33b/4,

35b/7, 36b/3, 36b/7, 37a/1, 38b/5, 40a/19,

40b/1, 41a/1, 41a/14, 43b/6, 41a/8,

44a/11, 44a/12, 44a/14, 44a/16, 44a/16,

44a/17, 44a/17, 44b/8, 45b/17, 46b/7,

46b/13, 47a/3, 47a/8, 47b/4, 47b/9,

48a/10, 48a/17, 50b/2, 50b/14, 53b/12,
58b/3, 58a/10, 59a/9, 60b/2, 60b/12,
61a/9, 61a/13, 61b/2, 62a/3,
62a/17, 62a/19, 62b/2, 63b/14, 64b/5,
65a/3, 65a/4, 65a/8, 65a/8, 65a/11,
65b/15, 67a/8, 67b/8, 67b/8, 67b/14,
69a/7, 69a/7, 69a/14, 70a/3, 70a/7,
71a/18, 72a/15, 72b/3, 74a/15, 74b/19,
75a/1, 75a/10, 77b/12, 78a/13, 78b/12,
78b/16, 79b/16, 80a/3, 80b/12, 81a/18,
83a/10, 84a/17, 84a/18, 86b/7, 86b/10,
89b/3, 89b/19

b.-dılar 11a/2, 23a/2, 23b/1,
34a/5, 34a/15, 38b/16, 39a/5, 40b/4,
43a/3, 59b/6, 61a/18, 61b/17, 61b/17,
64a/5, 65b/8, 69b/3, 71a/19, 72b/6,
84a/14, 89a/6, 89b/2

b.-dum 8a/7, 8a/10, 8a/13, 11a/18,
13b/12

b.-duñg 49a/7, 86b/2

b.-ğan 9b/16, 14a/6, 69a/10

b.-ğandın 4a/14

b.-ğandur 50a/16, 50a/17

b.-ğanı 6a/7

b.-ğay 2a/16, 6a/8, 7b/9, 13a/5,
13a/16, 13a/18, 14a/2, 14a/14, 16a/5,
17a/8, 17a/8, 17a/10, 21a/6, 32a/17,
38b/9, 39a/1, 39b/8, 43b/10, 45b/12,
46b/17, 47a/15, 49b/17, 52a/4, 54b/5,
54b/5, 54b/7, 55a/5, 55a/7, 55a/18,
57a/5, 57a/17, 57b/1, 57b/6, 59b/10,
60b/18, 61a/14, 61b/15, 63a/4, 63a/15,
63a/15, 63b/11, 65a/13, 65b/6, 66a/9,
66b/5, 66b/18, 68b/14, 69a/1, 69b/7,

69b/10, 73a/15, 74a/10, 75b/4, 76b/7,
77a/7, 77a/12, 77a/14, 80a/6, 84a/11,
85b/10, 86a/18, 87a/15, 88a/14, 89b/17,
90b/16, 91a/1, 91a/5

b.-ğaylar 41a/3, 43a/1, 47a/15,

65b/5

b.-ğay-men 13a/9, 69a/2

b.-ğay-sin 69a/2

b.-ğıl 22a/14

b.-ğunça 23a/16, 40a/18

b.-ğusıdur 5b/10

b.-madı 10a/2, 35b/12, 54a/9

b.-mağan 16a/11

b.-mağandur 46a/9

b.-mağay 92b/3

b.-mağaylar 92a/13

b.-mağlık 12a/16

b.-mağlıkı 36b/7, 36b/8

b.-mağlıkıda 13b/17

b.-mağ 35a/10, 52b/14, 63a/3,

81a/4

b.-mağğa 13b/10, 84b/13

b.-mağınıñ 60a/19

b.-mağınıñ 32a/2

b.-mapdur 7a/8, 12b/10

b.-mas 9a/4, 9a/9, 85b/17

b.-masa (olmasa; değılse) 9b/7,

12b/17, 13a/4, 24a/13, 77a/8

b.-may 8b/17, 28a/16

b.-maydur 45a/9

b.-sa (olsa, olursa) 5b/16, 8b/19,

13a/7, 13a/8, 15b/9, 15b/13, 20b/1,

21b/14, 21b/16, 37a/10, 38b/13, 43b/7,

49b/19, 52b/16, 57b/4, 62a/9, 67a/14,

77a/6, 83a/15, 86a/2, 86a/10, 86a/10,
88b/14, 92a/12

b.-sam 13a/7, 27a/11, 63a/16

b.-salar 21b/18, 43b/17, 92b/7

b.-sun 12b/8, 63a/6, 70a/15,

86a/18

b.-udurğan 37a/9

b.-up 4a/6, 5a/17, 5a/17, 14b/3,

14a/10, 20b/5, 27b/7, 33b/11, 37b/5,

38a/18, 46a/7, 49a/2, 49a/14, 54a/2,

55a/2(-DI), 56a/2, 73a/3, 84a/15

b.-uñglar 20b/18

b.-updur 7a/8, 14b/16, 17a/10,

19b/6, 45a/5, 45a/10, 50a/5, 85a/4

b.-ur (olur, -DXr) 5b/6,

15b/13, 43b/18, 52b/16, 53a/16 (var olan),

62a/8, 63a/1, 71b/9, 76b/5, 84a/15,

85b/15

b.-urğa 28a/14

b.-urlar 38b/14, 91b/5, 92b/6

b.-up ikenler 75a/19

b.-adurğan irdi 10a/9

b.-ğan irdi 14a/6, 22b/2, 31b/12-

13, 43a/12, 46b/10, 49b/4

b.-ğay irdi 30a/19

b.-mas irdi 42a/1, 48a/19, 90b/10

b.-sa irdi 88a/10, 90b/9

b.-up irdi 20a/6, 80b/10, 82a/9

b.-up irdiler 55a/14, 73b/8

b.-ur irdi 50b/19, 53a/2, 53a/6,

53b/5, 53b/6, 53b/15, 55a/9, 61b/19,

68a/14, 68b/1, 70b/12, 73b/5, 79b/4,

84a/11, 86a/6, 88a/11, 90b/10, 90b/15

b.-ur irdiler 53a/5

b.-adurğan mu 41b/2

b.-up turur 57a/6, 68b/9-10,

68b/16, 76a/5, 91a/15, 92a/7, 92a/8

b.-up turur-men 65b/16

b.-up tururlar 57b/11

bol- mümkün olmak, mümkün

b.-mas 9b/1, 54b/10, 80b/3

b.-may 12a/11

b.-ur 10b/5, 15b/10, 15b/10, 63b/7

bolğay ki olur ki, belki 86a/17

bolsa ise, -sA 6a/6, 7a/1, 9a/15, 9b/7,

10b/2, 12b/16, 14a/18, 63a/2, 90a/11,

90b/14, 92a/14

bolsa kerek olmalı 90b/6-7

bolup çal-(bolup) çal- olmak, olup

kalmak

b.-ğan irdi 27b/3

b.-ıpdur 12b/1

boran boran

b.+ı 9a/19

boya- boyamak

b.-p 37b/13

boyun sun- itaat etmek

b.-ğunça 53a/6

böl- bölmek

b.-diler 42b/9

bölük başka 10a/10

bu bu, şu 3a/7, 3a/12, 4a/13, 4b/9, 4b/16,

5a/2, 5a/2, 5a/5, 5a/5, 5a/6, 5a/9, 5a/9,

5a/10, 5a/13, 5a/15, 5a/16, 5b/7, 5b/8,

5b/9, 5b/10, 5b/11, 5b/13, 5b/13, 5b/16,

6a/7, 6a/8, 6a/9, 6a/16, 6b/3, 6b/4, 6b/5,

6b/5, 6b/6, 6b/6, 6b/11, 7a/1, 7a/2, 7a/12,

7a/14, 7a/15, 7a/15, 7a/15, 7b/1, 7b/3,

7b/4, 7b/5, 7b/11, 7b/13, 7b/16, 7b/16,
8a/3, 8a/3, 8a/13, 8a/14, 8a/15, 8a/17,
8a/19, 8b/2, 8b/18, 8b/18, 9a/1, 9a/3,
9a/17, 9b/3, 9b/4, 9b/6, 9b/8, 9b/10,
9b/13, 9b/14, 9b/17, 9b/18, 9b/18, 10a/2,
10a/2, 10a/17, 10a/10, 10a/14, 10b/2,
10b/3, 10b/5, 10b/6, 10b/9,
10b/16, 10b/16, 10b/18, 11a/1, 11a/2,
11a/5, 11a/6, 11a/7, 11a/18, 11b/1,
11b/11, 11b/14, 11b/19, 11b/19, 12a/1,
12a/3, 12b/2, 12b/16, 12b/7, 12b/9,
12b/9, 13a/17, 13a/18, 13a/19, 13b/4,
13b/12, 13b/13, 14a/1, 14a/8, 14a/12,
14a/13, 14b/1, 14b/10, 14b/13, 14b/15,
14b/7, 15a/7, 15a/8, 15a/12, 15a/13,
15a/18, 15b/18, 16a/8, 16a/9, 16a/12,
16b/4, 16b/5, 16b/16, 16b/17, 17a/1,
17a/11, 17a/18, 17a/19, 20a/5, 21a/1,
21a/2, 21a/7, 21b/5, 21b/12, 22a/12,
22a/16, 22a/17, 22a/17, 22b/1, 22b/8,
22b/9, 23a/2, 23a/8, 23a/18, 23b/1, 24a/1,
24a/16, 24a/18, 24b/9, 24b/13, 24b/13,
24b/14, 24b/15, 24b/15, 24b/18, 25a/2,
25a/3, 25a/7, 25a/11, 25a/14, 25a/19,
25b/1, 25b/19, 26a/11, 26a/11, 26a/14,
26a/18, 26b/1, 26b/2, 26b/5, 26b/6, 27a/3,
27a/12, 27a/17, 27b/1, 27b/2, 27b/3,
27b/4, 27b/5, 27b/6, 27b/9, 28a/8, 28b/7,
28b/12, 28b/16, 29a/3, 29a/4, 29b/3,
29b/6, 29b/16, 29b/18, 30a/17, 30a/18,
30b/10, 30b/19, 31a/16, 31a/18, 31b/12,
32a/15, 32a/17, 32b/7, 32b/19, 33a/9,
33b/19, 34a/8, 34b/12, 35a/4, 36b/3,
36b/3, 36b/5, 36b/18, 36b/18, 37a/14,

38b/13, 39b/7, 39b/15, 40a/5, 40a/7,
40a/13, 40b/4, 41a/2, 41a/12, 41a/13,
41b/3, 41b/9, 41b/14, 41b/14, 42a/3,
42a/12, 42a/13, 42a/14, 42a/15, 42a/16,
42a/18, 42a/19, 42b/1, 42b/4, 42b/10,
42b/11, 42b/11, 42b/16, 43a/10, 43a/11,
43b/4, 43b/6, 43b/17, 44b/3, 44b/5,
44b/8, 45a/8, 45a/10, 45a/16, 45b/4,
45b/4, 45b/5, 45b/17, 45b/17, 46a/3,
46a/13, 46b/10, 46b/13, 46b/17, 47b/1,
47b/17, 47b/2, 48a/4, 48a/6, 48b/3,
48b/13, 48b/5, 48b/5, 49a/9, 49a/13,
49b/11, 49b/12, 50a/15, 50a/7, 50b/13,
50b/18, 51a/7, 51a/8, 51a/17, 51b/13,
51b/15, 52a/7, 52a/15, 52a/16, 52a/17,
52b/16, 53a/16, 53a/18, 53a/2, 53a/3,
53b/11, 53b/11, 54a/2, 54b/10, 55a/8,
55b/1, 55b/2, 55b/12, 55b/14, 55b/15,
56a/13, 56b/15, 56b/16, 57a/3, 57a/14,
57a/15, 57b/9, 57b/9, 57b/9, 58b/2,
58b/8, 59a/1, 59a/3, 59a/12, 59a/16,
59b/7, 59b/9, 59b/13, 60a/9, 60a/13,
60b/2, 60b/3, 61a/6, 61a/18, 61b/1,
62a/18, 62b/1, 63a/3, 63a/13, 63a/15,
63a/18, 63b/4, 63b/6, 63b/6, 63b/15,
63b/17, 64a/2, 64b/1, 64b/13, 64b/17,
64b/18, 64b/19, 65a/2, 65a/17, 65a/17,
65b/1, 65b/7, 65b/7, 65b/9, 65b/12,
65b/16, 65b/16, 65b/19, 66a/1, 66a/15,
66a/16, 66b/2, 66b/7, 66b/10, 66b/12,
67a/9, 67a/12, 67b/3, 67b/9, 67b/11,
67b/17, 67b/19, 68a/8, 68a/13, 68a/19,
68b/6, 69a/5, 69a/9, 69b/7, 69b/8, 69b/13,
69b/18, 70a/4, 70a/10, 70a/16, 70a/16,

70b/5, 70b/7, 70b/7, 70b/8, 71b/1, 71b/2,
71b/10, 71b/12, 71b/15, 72a/1, 72a/19,
72b/4, 72b/5, 73a/6, 73b/1, 73b/5, 73b/8,
73b/15, 74a/5, 74a/8, 74b/9, 74b/13,
75a/8, 75a/9, 75a/12, 75a/14, 75a/16,
75b/8, 75b/9, 75b/14, 76a/7, 76b/7,
76b/8, 76b/17, 77a/14, 77b/5, 77b/7,
77b/8, 77b/14, 77b/15, 77b/18, 78a/16,
78a/17, 78b/17, 78b/17, 79a/10, 79a/11,
79a/15, 79a/6, 79b/12, 80a/10, 80b/3,
80b/6, 80b/11, 80b/11, 80b/14, 80b/17,
81a/13, 82a/9, 82a/12, 82a/12, 82b/9,
83b/12, 83b/14, 83b/15, 84a/9, 84a/16,
84a/18, 84b/4, 84b/8, 84b/12, 85a/1,
85a/7, 85a/10, 85a/16, 85b/5, 85b/10,
85b/12, 85b/17, 86a/2, 86a/4, 86a/11,
86a/18, 87a/2, 87a/4, 87a/5, 87a/17,
87b/4, 87b/10, 87b/15, 88a/16, 88a/17,
89a/4, 89b/8, 89b/9, 89b/16, 89b/18,
90a/4, 91a/7, 91a/8, 91a/8, 91a/1, 91a/11,
91a/13, 91a/15, 91b/2, 91b/9, 92a/7,
92a/8, 92b/1

bū *Far.* koku *krş. būy* 24b/13

bu cümledin *T.+Ar.+T.* bu cümleden,
bunlar gibi, bunlar arasında 40b/17,
55a/2-3, 84b/15

budurğan bol- korkmak (?)

b.-salar 20b/19

bu künki bugünkü 84b/2

bul- bulmak

b.-up 88a/2

b.-ur-men 92a/15

bular bunlar 4a/9, 11a/12, 11a/12,
13a/11, 14a/9, 20b/17, 29a/1, 38b/18,
44a/5,

b.+dın 4a/11, 43b/18, 50a/9, 61a/1

b.+dur 4a/11

b.+ğa 15a/15, 16b/13, 20a/5,

21a/3, 21a/19, 21b/4, 23a/3, 25a/8, 25b/2,
29b/5, 29b/7, 34a/4, 44a/4, 44a/8

b.+mı 30b/4

b.+nıng 11b/8, 11b/11, 19a/1,

26b/9, 27a/13-14, 29b/8, 48a/15

bultur geçen yıl 64a/10

bulut bulut 2b/10

b.+lar 26a/3, 26a/6, 30a/12

b.+nıng 30a/11

bu minvāl birle *T.+Ar.+T.* bu minval
üzere 68b/6

bu minvār birle *T.+Ar.(<minvāl)+T.* bu
minval üzere 39b/5

burāq-ı berq-āsāy *Ar.+Ar.+Far.→Far.*
şimşeğe benzer Burak 2b/9

burc *Ar.* burç

b.+ığa 33a/3

burhān *Ar.* delil, tanık

b.+ı 1b/5

burun önce, önceki 53a/19, 54b/11,
66b/19, 69a/11, 69a/11, 73a/14, 76a/13,
80a/4, 82b/1, 84a/18, 87a/10, 88b/7,
91b/1, 92b/5

burunqı önceki 21b/7, 45b/2

b.+dın 27a/4

büse ber- *Far.+T.* öpmek

b.-dük 87a/17

büse kııl- *Far.+T.* öpmek

b.-ıp 37a/4
būstān *Far.* bahçe 25a/16
b.+ığa 20b/8
bu vaqt *T.+Ar.* şimdi
b.+da 40b/11
bu vech *T.+Ar.* bu sebep; bu konu
b.+de 88a/15
b.+din 24b/17
būy *Far.* koku 32a/5 *krş.bū*
b.+ı 16b/5
b.+uñgı 17a/12
bu yer bura, bu yer
b.+de 21b/1, 21b/4, 28a/2
b.+ğaça 9a/16, 17a/5, 17b/11,
17b/12, 18a/3, 18a/7, 18b/2, 18b/15,
19a/1, 19a/5, 19a/10, 19a/13, 19a/14,
19a/19, 19b/8, 20a/8, 20b/5, 20b/7,
20b/13, 20b/14, 20b/19
bū-yı bī-endāze *Far.* ölçülemez koku
20b/9
buyru- buyurmak, emretmek
b.-dı 12b/18, 13b/4
b.-dılar 13b/16
b.-p 48b/13
b.-pdur 42a/10
buz- bozmak
b.-up 18b/1
bu zamān *T.+Ar.* bu zaman, günümüzde
38b/16
būhtān *Ar.* kara çalma, iftira 5b/5
būlbūl-i destān-serāy *Far.* destan
söyleyen būlbūl
b.+ıdur 3a/9
būlbūl-i şeydā *Far.* çılgın būlbūl

b.+sı 83b/5
būlend *Far.* yüksek
b.+lerini 29a/6
būlend kııl- *Far.+T.* yükseltmek
b.-dı74b/11
būlend köter- *Far.+T.* yükseltmek
b.-di 31a/4
būlendlik *Far.+T.* yükseklik
b.+ige 42b/7
būlend-nām *Far.+Far.* yüce nam, yüce
ad
b.+ı 4a/17
būnyād alıř- *Far.+T.* yakınlaşmak
b.-tı 89a/19
būnyād-ı kār *Far.* işin yapısı
b.+mı 26a/1
būnyād-ı muhālefet *Far.+Ar.→Far.*
muhalefet oluşması 71a/4
būnyād-ı yağıgerlikler kııl-
Far.+T.+Far.+T.→Far. düşmanlıklar
oluşturmak
b.-dılar 62b/3-4
būrehne *Far.* çıplak 36a/15
būrkūt kartal 30b/17
būthāne *Far.* puthane
b.+din 9b/3
būzürg *Far.* büyük 64a/8
būzürgluğ *Far.+T.* büyük olma,
büyüklük 90a/6
būzürgvār *Far.* büyüklük
b.+lığı 2a/2
būzürgvār-ı gerdūn-iqtidār
Far.+Far.+Ar.→Far. kuşatıcı güce sahip
büyüklük

b.+da 35b/4

C

cādū-şān u ğulām *Far.+Ar.+Far.+Ar.*

büyüleyici şanlı ve muhafız

c.+ları 2b/16

cām *Far.* kadeh 24b/6, 32a/9

cām-ı cihān-nümā-yı zer-endūd *Far.*

dünyayı gösteren altın kaplamalı kadeh
3a/6

cām-ı rāḥat *Far.+Ar.→Far.* rahat kadehi

c.+nı 39b/15

cāmi^c *Ar.* cami 11a/18

cāmi^c-i kelām ve Ḳur'ān

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. Allah kelamını
ve Kuran'ı toplayan 3b/16

cān *Far.* can 26b/13, 30b/16, 30b/18

c.+ı 80b/7

c.+ımğa 83b/10

c.+ınıñg 89a/13

cān-baḥşlık *Far.+Far.+T.* can

bağışlamak 3b/1

cān be-leb yat- *Far.+Far.+T.* canı

ağzında durmak

c.-ıp irdi 80b/6

cāndār *Far.* canlı

c.+dın 12b/1

cān demi *Far.+Ar.+T.* can kanı 3b/3

cān-ı şīrīn *Far.* tatlı can

c.+leri 30a/16

cānib *Ar.* taraf *krş.* *canüb* 29a/13

c.+de 62b/7

c.+din 7b/13, 34a/12

c.+idindur 23a/13

c.+iğa 50b/2, 56a/4, 86a/3

c.+niñg 25a/19, 26b/5, 27a/16

cānib-i düşmen *Ar.+Far.→Far.*

düşmana doğru 22b/18

cānib-i mağrib *Ar.+Ar.→Far.* batı yönü

c.+ige 32b/15

cānib-i maşrık *Ar.+Ar.→Far.* doğu
yönü

c.+ğa 21a/14

cā-nişīn bol- *Far.+T.* oturmak,
yerleşmek

c.-dılar 15a/11

cānişīn-i peder *Far.* babanın yerine
oturan 47b/9

cānsız *Far.+T.* cansız 16a/17

cānüb *Ar.* taraf *krş.* *cānib*

c.+idin 43a/18

cānvārdārlik *Far.+T.* hayvancılık

c.+ğa 84a/2

cārī *Ar.* akan, akar

c.+dur 30b/13

cārī *Ar.* cari, yürürlükte, geçerli 2b/6,
13a/8, 13a/19, 13b/17, 90a/1

c.+dur 24a/12

cārī kıl- *Ar.+T.* yürütmek, cari kılmak

c.-dım 92a/12

c.-urğa 28b/5

cārī kıldur- *Ar.+T.* cari kıldırmak

c.-up 28a/18-19

cāsūs *Ar.* casus

c.+ları 28b/4

cāş *Far.* hububat yığını 17a/13
cāvidānī *Far.* sonsuzluk; sonsuz, ebedî
17a/8

cāy *Far.* yer

c.+da 46b/1
c.+ğa 12b/9, 26b/5
c.+larıda 25a/14, 26a/12
c.+nı 18a/17

cāy-ı hūb *Far.* güzel yer 32a/19

cāy-ı Zinde-çeşm *Far.+ö.a→Far.*

Zinde-çeşm'in makamı

c.+ni 30a/6

cāyizlik *Ar.+T.* caizlik, caiz olma

c.+ımı (*cāyizliğini*) 31b/19

cāy-nişin *Far.* yerine oturan 85a/3

cāy-nişin-i amm *Far.+Ar.→Far.*

amcanın yerine oturan

c.+im 88b/3

cāzim *Ar.* kararlı 75a/4

cebāgerlik *Far.+T.* suculuk 8a/10

Cebbārī *Ar.+Far.* bir Cebbar 2a/1

cedd-i Sulţān Ahmed Hān

Ar.+ö.a.→Far. Sultan Ahmed Han'ın
dedesi 89b/9

cedel *Ar.* mücadele, savaş 20a/14

c.+leri 8a/14
c.+leridin 15b/15

cefā *Ar.* cefa

c.+lar 7b/13

cefā kııl- *Ar.+T.* cefa etmek

c.-ğay-sin 83b/10

cehālet *Ar.* cahillik 3a/2

cehd kııl- *Ar.+T.* savaşmak

c.-sunlar 62b/12

cehd körset- *Ar.+T.* gayret göstermek

c.-ür 28b/14

cehennem *Ar.* cehennem 7a/11

celādetlik körset- *Ar.+T.+T.*

kahramanlık göstermek

c.-key 59b/9-10

celālet *Ar.* büyüklük 4a/16

cem^c *Ar.* bütün, hep, hepsi; topluluk,
çoğunluk; toplu, topluca 34b/18, 40a/5,
51a/9, 55a/14, 60b/1, 82b/5

c.+din 14b/7

c.+i 7b/4

c.+ini 44b/19

c.+iniñ 52b/9

cemā^{ca} *Ar.* cemaat 8a/2

cemā^{ca}at *Ar.* cemaat, topluluk 72b/13

c.+din 18a/2, 37b/1

c.+i 33b/9

c.+im 5b/8

c.+lar 50a/17

c.+larını 12b/9

cemā^{ca}atī *Ar.+Far.* bir topluluk 18b/12

cemā^{ca}at-i köç *Ar.+T.→Far.* göç cemaati,
göç topluluğu 12b/8

cemā^{ca}at-i ümerā *Ar.+Ar.→Far.* emîrlere
cemaati, emîrlere topluluğu

c.+larını 34a/1

cem^c bol- *Ar.+T.* toplanmak

c.-dı 51b/1

c.-dılar 21a/10, 47b/2, 49b/3

c.-mağğa 21a/16

c.-urğa 17a/16

c.-up 17b/19, 27b/4

c.-up irdiler 50b/17
c.-up tururlar 91b/15
cem^c eyle- *Ar. + T.* toplamak
c.-p 11b/5, 15a/5, 17b/6, 18a/17,
24b/1, 25b/6, 30a/8
cem^ci *Ar.* bütün, herkes, birçok; topluluk
11a/1, 11a/2, 62a/12, 88b/15, 89a/13
cemⁱc *Ar.* bütün 8b/8, 24a/13, 84a/10,
84a/15
cemⁱc *Ar. + T.* hepsi 86b/15
cem^c-i cālī *Ar. + Ar. → Far.* yüce meclis
c.+leriğa 38a/5
cem^c-i diğer *Ar. + Far. → Far.* diğerlerinin
tamamı 43a/3
cem^c-i eşrār-ı ulus *Ar. + Ar. + Moğ. → Far.*
ulus içindeki kötü insanlar 17b/19
cem^ci evbāş-ı Moğul
Ar. + Ar. + ö.a. → Far. Moğul ayak
takımının hepsi 45b/15
cemⁱc-i inşāf *Ar. + Ar. → Far.* insafın her
türüsü
c.+nı 84a/3
cem^c-i keşir *Ar. + Ar. → Far.* büyük
çoğunluk
c.+i 17b/15, 50b/2
cem^c-i keşr *Ar. + Ar. → Far.* çok, çokluk
c.+i 67a/6
cem^ci kııl- *Ar. + T.* toplamak
c.-mağnı 31b/19
cem^c-i Moğul *Ar. + ö.a. → Far.* bütün
Moğullar
c.+lar 71a/1
cem^c-i mu^ctemed *Ar. + Ar. → Far.*
güvenilir adamların tamamı

c.+leri 67a/10
cem^c-i selāṭīn *Ar. + Ar. → Far.* sultanların
hepsi 54b/8
cem^c-i serdār *Ar. + Far. → Far.* bütün
komutanlar
c.+lardin 71a/8
cem^c-i umūr-ı pādşāhī
Ar. + Ar. + Far. + Ar. → Far. padişaha ait
işlerin tümü 75b/15
cem^cıyyet *Ar.* cemiyet, topluluk; toplu
42b/4, 70b/2, 71a/8, 80a/2
c.+leri 79b/8
cem^cıyyetī *Ar. + Far.* bir cemiyet 46b/10
cem^cıyyet-i bisyār *Ar. + Far. → Far.*
birçok topluluk 81a/3
cem^cıyyet-i leşker *Ar. + Far. → Far.* ordu
topluluğu, ordu 46b/18
cem^cıyyet kııl- *Ar. + T.* toplanmak
c.-ip 79b/1
c.-ip irdiler 79a/14-15
cem^c kel- *Ar. + T.* toplanmak
c.-sünler 33a/5
c.-ip irdiler 55b/1
cem^c kııl- *Ar. + T.* toplamak
c.-dılar 78b/1
c.-ip 15a/17, 30b/7-8, 34a/4,
58b/16, 75b/12-13
c.-mağğa 25b/1
c.-urğa 29a/10
c.-ip irdi 59a/16
cem^c körset- *Ar. + T.* toplamak
c.-ip 82a/4
cenāb-ı vālā-esās *Ar. + Far. + Ar. → Far.*
yüce temelli cenapları

c.-mîng 1b/3
cenān *Ar.* yürek
c.+larığa 26a/7
cenān-ı kāsāvet *Ar.+Ar.→Far.*
merhametsizlik 7b/10
ceng *Far.* cenk, savaş 20a/14, 23a/2,
23a/8,25b/18, 29a/2, 34a/13, 41a/18,
43a/14, 47a/2, 50b/1, 72b/2
c.+de 17b/16, 50b/2
c.+ide 37b/12
c.+ige 18a/16
c.+ge 26b/4
c.+ler 50a/9, 50a/17
c.+lerininġ 41a/13
c.+ni 41a/12
ceng-cūy *Far.* savaşı
c.+dın 20a/13
ceng-gāh *Far.* savaş alanı
c.+dın 78b/9-10
cengge yapuŝ- *Far.+T.+T.* savaşa
girişmek
c.-tılar 26a/15
ceng-i ‘aẓim *Far.+Ar.→Far.* büyük
savaş 17b/16, 65a/17
ceng-i Bedr *Far.+ö.a.→Far.* Bedir
Savaşı
c.+de 88b/4
ceng-i bisyārī *Far.* pek çok savaş
c.+din 58a/12
ceng-i cerge *Far.+Moğ.→Far.* saf
(cephe) savaşı 67a/2
ceng-i Çir *Far.+ö.a.→Far.* Çir Savaşı
c.+de 69a/16
ceng-i merdāne *Far.* mertçe savaş 38a/3

ceng-i Salay Bigüm *Far.+ö.a.→Far.*
Salay Bigüm Savaşı 41a/13
ceng-i yürüş-i Hārezm
Far.+T.+ö.a.→Far. Harezmi’e yürüyüş
cengi 33a/4
cennet *Ar.* cennet 7b/12
cennetü’l-me’vā *Ar.* me’vâ cenneti
c.+nı 83b/5
c.+sı 83b/6
cenüb *Ar.* güney
c.+ığa 39a/18
cerāhat *Ar.* yara 48a/9; c.+i 36a/8; c.+ke
36b/10
cerāhat kıl- *Ar.+T.* yaralamak
c.-dı 48a/9
cerāhat-mend *Ar.+Far.* yaralı
c.+lerdin 23a/4-5
cerāyim *Ar.* suçlar
c.+ğa 63a/8
c.+leriğa 63b/11
cerge sal- *Moğ.+T.* saflar oluşturmak
c.-ıp 23b/14
cerge ŝikār sal- *Moğ.+Far.+T.* av için
saf tutmak
c.-ıp 23b/15
cerrāhlık *Ar.+T.* cerrahlık
c.+dın 66b/15
cesed-i ŝerīf *Ar.+Ar.→Far.* şerefli ceset
c.+ni 36b/12
ceşn *Far.* düğün
c.+ğa 32a/5
cevāb ayt- *Ar.+T.* cevap vermek
c.-kay-sin 86b/3
c.-ur 52a/7

cevāb ber- *Ar. + T.* cevap vermek

c.-di 10a/13, 88b/13

c.-mekke 8b/10

cevāb-ı nā-şavāb ber-

Ar. + Far. + Ar. → Far. + T. doğru olmayan cevabı vermek

c.-geyler 63b/6

cevābī *Ar. + Far.* bir cevap 74b/8

cevāhir *Ar.* cevherler 32a/9, 32a/9, 38a/13

**cevāhir-i zevāhir-i ḥamd ü şenā-yı bī-
kīyās**

Ar. + Ar. + Ar. + Far. + Ar. + Far. + Ar. → Far.
sayısız hamd ve övgü görünüşlerinin
cevherleri 1b/2

cevān *Far.* genç 56a/13

cevānib *Ar.* etraf, her taraf

c.+din 33a/5-6

c.+ğa 13a/19

cevāriḥ-i şuver-i ol ḥazret

Ar. + Ar. + T. + Ar. → Far. o hazretin
suretlerinin azaları 35b/5

cevr *Ar.* zulüm 7b/13

cevşen *Far.* zırh 25a/18

cevv-i İslām *Ar. + Ar. → Far.* İslam seması
3b/16

ceza^c kııl- *Ar. + T.* kaygılanmak

c.-madı 52a/17

cezāyī-i bed *Ar. + Far. + Far. → Far.* kötü
bir ceza 33a/10

cezīre *Ar.* ada, adacık 6b/2

c.+side 42b/19

cezm eyle- *Ar. + T.* karar vermek, kararlı
olmak

c.-p 18a/16, 19a/11

cezm kııl- *Ar. + T.* karar vermek

c.-dı 33a/18

cılav *Moğ.* yular

c.+ını 38a/19

cibill *Ar.* cibilliyet, yaratılış

c.+ide 28a/9

cibillet-i şāfi *Ar. + Ar. → Far.* saf yaratılış
90b/2

cidd *Ar.* çaba, gayret 28b/14

cidd-i tamām *Ar. + Ar. → Far.* tam bir
ciddiyet 37b/10

ciğer *Far.* ciğer

c.+lerimizdur 36b/6

ciğer-kūşegān-ı resūl-i Rabbi'l-^cālemīn

Far. + Far. + Ar. + Ar. → Far. âlemlerin
Rabbinin elçisinin iki ciğer köşesi (Hz.
Hasan ve Hz. Hüseyin) 4a/8

cihān *Far.* cihan 21b/9, 21b/9

c.+da 9a/2

c.+nı 4b/18

cihān-cū *Far.* cihan arayan 32a/7

cihān-ı ḡaddār-ı nā-pāydār

Far. + Ar. + Far. → Far. geçici gaddar
dünya

c.+nıḡ 36b/18

cihet *Ar.* sebep, için, maksat, diye, -DAn
53a/2, 61b/14, 71b/13, 73a/15

c.+din 3a/15, 10a/15, 19a/17,
24a/16, 28b/16, 37b/4, 41a/12, 48a/4,

49b/12-13, 50b/13, 53b/11, 53b/16,

54a/2, 58b/10, 59b/6, 66b/16, 71a/4,

71b/15, 73a/10, 74b/19, 75b/14, 77b/11,

78a/8, 80b/15, 81b/8, 82a/8, 84b/8,

84b/16, 85b/10-11, 86a/4, 88b/8, 88b/12,
89a/7, 91b/9, 92a/3, 92a/6

c.+idin 28b/6, 42b/5, 43b/13,

44b/11, 46a/15, 48b/16, 50a/8, 53a/11,
69b/13

c.+lerdin 86b/8

cihet *Ar.* taraf, yön, yan *krş. alte cihet*

c.+din 24a/13, 57b/7

c.+idin 40a/10, 48a/1

cihet-i ihtişār *Ar.+Ar.→Far.* kısaltma
sebebi

c.+nı 83b/12

cihet-i ol ḥabāyiş-i ins

Ar.+T.+Ar.+Ar.→Far. o habis insanlar
sebebiyle 81b/19

cihet-i şikest *Ar.+Far.→Far.* yenilginin
sebebi 69b/4

cilā-pezīr *Ar.+Far.* cilalanmış 16a/11

cilve ber- *Ar.+T.* coşturmak

c.-ip 22b/15

cinān-ābād kııl- *Ar.+Far.+T.* cennet
(gibi) mamur etmek

c.-dı 41b/13-14

cins-i ‘ibāret *Ar.+Ar.→Far.* ibare türü

c.+ini 6b/14

civān *Far.* genç

c.+lar 55a/15

civānmerd *Far.* genç adam

c.+lerdin 55a/19

civār-ı nīkān *Ar.+Far.→Far.* iyiler
çevresi

c.+da 75a/13

civār-ı rahmet *Ar.+Ar.→Far.* rahmet
civarı 82a/17

cora arkadaş 10b/9

cüb-tırāşlık *Far.+Far.+T.* ağaç

oymacılığı 8a/11

cūd *Ar.* cömertlik 5b/5

cūşān *Far.* coşan, coşarak 20b/3

cūybār *Far.* ırmak

c.+ğa 25a/17

cūyī *Far.* bir ırmak 67b/1

cūdā *Far.* ayrı, uzak 35b/17, 87a/16

cūdā bol- *Far.+T.* ayrılmak, uzaklaşmak,
uzakta kalmak

c.-dılar 74a/2

c.-up 21b/2, 27b/3, 50a/18-19,
87b/3

c.-up turur 92a/4

cūdā cūdā *Far.* ayrı ayrı 40a/4

cūdā cūdā kel- *Far.+T.* ayrı ayrı gelmek

c.-sün 40a/3

cūdā kııl- *Far.+T.* ayırmak,
uzaklaştırmak

c.-alı 62a/18

c.-dı 33b/18, 33b/19

c.-ıp 40a/11

c.-maslar 77a/8

c.-ıp ırdı 84b/18

cülūs *Ar.* tahta oturma

c.+ı 80a/15

c.+nı 66a/16

cülūs-ı bende *Ar.+Far.→Far.* kulunuzun
cülusu

c.+dın 92b/11-12

cülūs-ı Reşid Ḥān *Ar.+ö.a.→Far.* Reşid
Han'ın tahta oturması 88b/18

cülūs körset- *Ar.+T.* tahta oturmak

c.-ti 79a/18

cümādi'l-evvel ayı *Ar.+T.*

Cemaziyülevvel ayı

c.+da 17b/6

cümle *Ar.* bütün, herkes, hepsi 10b/18,
19a/13, 55a/8

c.+ge 2b/6

c.+niñg 61a/18

cümle-i ümerā-yı hamse

Ar.+Ar.+Ar.→*Far.* beş emîrin tamamı
69b/14-15

cünbüşga kel- *Far.+T.+T.* hareket etmek

c.-di 76a/3

cünd-gāh *Ar.+Far.* ordugāh 81a/17

cür'a kıl- *Ar.+T.* yudumlamak

c.-mağ 39b/16

cür'at *Ar.* cür'a, yudum 33b/12

cür'et *Ar.* cür'et, cesaret 6b/8, 55a/9

c.+i 3b/1, 6b/6

c.+ni 6b/8

c.+niñg 17b/5

cür'et kıl- *Ar.+T.* cür'et etmek

c.-masam irdi 6b/6-7

cür'et körset- *Ar.+T.* cüret göstermek

c.-mesem irdi 91a/9

cürm-i 'ișyān *Ar.+Ar.*→*Far.* isyan suçu

c.+ınıñg 29b/19

cüz' *Ar.* cüz

c.+i 21b/11, 21b/14

c.+din 35b/9

c.+iniñg 21b/11, 21b/14

Ç

çaf- yağma yapmak, yağmalamak, akın
etmek, at koşturmak

ç.-ıp 41a/17, 43a/10, 51a/13

ç.-mağ 43a/10

ç.-tı 43a/11

ç.-tılar 26a/3, 31a/14, 50b/5,

74a/13, 71b/16

çafavul *Moğ.* çapavul (öncü) 34a/9

çağla- kabul etmek

ç.-mağlık 30a/3

çākerlik *Far.+T.* hizmetkârlık 8a/10

çal- (yere) çalmak

ç.-almasam 14a/14

ç.-sa 14a/12

çal- çalmak (çalgi için)

ç.-dı 3a/8

ç.-ıpdur 2b/4

ç.-ur irdi 51a/11, 83b/19, 84a/1,
90a/17

çañgdavul *Moğ.* artçı 21a/17

çap- akın etmek

ç.-tı 71b/7

çapavul *Moğ.* akıncı, öncü *krş.* çafavul

ç.+lar 30b/9

ç.+ları 25b/7

çapduğ koşun takımı 47a/6

çāpük-endāzlık *Far.+Far.+T.* hızlı
atıcılık, hızlı atış 22b/15, 26b/7

çāre-i iṭā'at *Far.+Ar.*→*Far.* itaatın
çaresi

ç.+din 56a/6
çāre-i kār-ı ḥalāş-ı cān
Far.+Far.+Ar.+Far.→Far. canını
kurtarma işinin çaresi
ç.+nı73a/5
çarla- çağırnak
ç.-dı 62b/18
ç.-ğalı 27a/17
ç.-p 13b/18, 14a/3, 14a/10,
49a/3,49a/5, 53b/17, 54a/10
ç.-rlar 91b/10
çārtāre *Far.* çartare (bir tür çalgı)
83b/19
ç.+ni 83b/19
çārumīn-i āsmān *Far.* göğün dördüncü
katı 4a/6
çāşni / çāş(ni) *Far.* çeşni (tür)
ç.+si 84a/18
ç.+sini 83b/18
çāşt-gāh *Far.* kuşluk vakti 51a/3
çehār-pāy *Far.* dört ayaklı, hayvan
ç.+lar 8b/15
ç.+ları 30a/17
ç+larını 31a/8
ç.+nıñg 30a/15
çehre *Far.* yüz 22a/1
ç.+side 13a/4
çek- çekmek (zikir için)
ç.-erler 2a/1
ç.-er bolğay 15b/13
çend *Far.* birkaç, ne kadar, her ne kadar
7b/5
çendān *Far.* o kadar, ne kadar, bir
miktar, nice, çok, pek çok 2a/14, 6b/7,

13b/2, 16b/13, 20a/19, 26a/6, 38a/13,
55a/15, 58b/2, 58b/18, 60a/14
çendān ki *Far.* ne kadar, -sA DA, -DIĞI
hâlde 62b/12, 70a/16, 87a/4-5
çengāl *Far.* çengel 38b/2
ç.+niñg 38b/1
çeng-i Zühre *Far.+ö.a.→Far.* Zühre'nin
(Venüs) sazı 90a/17
çep *Far.* sol 22b/7, 25b/15
çerāğ *Far.* kandil
ç.+ı 4a/9
çerāğ-ı ber-zemīn *Far.* yerdeki çerağ
(kandil) 13a/13
çerāki *Far.* çünkü 37a/11, 40b/6, 43b/6,
43b/10, 45a/17, 49b/17, 50b/14, 54a/1,
89a/6
çeşm-i ümīd *Far.* ümit gözü
ç.+lerini 24a/1
çeşni *Far.* bir tür 24b/12
çık- çıkmak
ç.-almadı 41a/16
ç.-ar 62a/13
ç.-arğa 62a/4
ç.-ay 62a/5
ç.-ıp 11b/16, 12a/9, 35a/5, 42b/10,
49a/10, 66a/13,70a/5, 83a/12
ç.-kalı 12a/11
ç.-қан 39b/10
ç.-қандın 66a/15
ç.-қай-men 11a/10
ç.-қай-siz 29b/17
ç.-madı 72a/9
ç.-maқ 60a/3, 88a/9
ç.-may 28b/19

ç.-sunlar 62a/12
ç.-tı 11a/12, 12a/12, 26a/9, 47a/7,
50a/1, 53a/3, 53a/19, 53b/12, 60a/6,
62b/8, 63b/14, 64a/9, 64a/9, 64a/15,
65a/5, 67a/19, 68a/13, 79a/9, 70b/12,
71a/13, 72a/12, 73b/18, 78b/10, 80a/5,
81a/4, 81a/17, 81b/15, 83b/14, 84b/13
(durumun ortaya çıkması), 86a/15, 86b/5,
87a/11;
ç.-tılar 31a/19, 41b/10, 51a/17,
70b/11
ç.-kan iken 12b/6
ç.-ar irdi 53b/15, 83a/19-83b/1
ç.-ar irdiler 60a/12-13
ç.-kan irdi 50b/1
ç.-kay irdiler 64a/17
ç.-mas irdi 90b/13
ç.-ur irdi 40a/5
çıkar- çıkarmak
ç.-dı 48a/18, 54b/16, 57b/19,
81a/2
ç.-dılar 11a/12, 54a/8
ç.-ğay-men 11a/10
ç.-ğaylar 85b/13
ç.-gumdur 45a/12-13
ç.-ıp 8b/2, 13a/13, 25a/6, 30b/16,
31a/14, 37b/1, 78b/19, 86a/9
ç.-ıpdur 46a/17-18
ç.-ıpdurlar 48b/8

ç.-sam 11a/9
ç.-sañgız 85b/18
çıkıp bar- gitmek
ç.-dı 64a/12
çıkıp kit- çıkıp gitmek
ç.-tiler 60a/18
çır- sarmak
ç.-mağan irdi 30a/11
çırma- dürmek, bürümek, sarmak
ç.-dı 22b/13
ç.-dılar 88a/17
çigüne *Far.* nasıl 63b/6
çigünegi *Far.* nasıllık
ç.+side 86a/6
çöl çöl
ç.+din 16a/2
çüfte *Far.* çift, ikiz (tepe)
ç.+side 37b/3
çün *Far.* çünkü; -IncA; -dİğİ zaman;
mademki 15b/18, 35a/16, 35b/12, 36a/3,
36a/10, 39a/4, 63b/12, 65b/4, 79b/16,
80a/1, 85a/4, 85a/19
çünān *Far.* o kadar, öyle 8a/6, 26a/10
çünānçi *Far.* çünkü; -dİğİ gibi; böyle
olunca 10a/3, 19b/6, 35a/3
çüst *Far.* hemen 66a/13
çüst bol- *Far.* +T. aniden hareket etmek,
çabuk davranmak
ç.-dılar 52b/2-3, 59b/18

D

dA de/da, dahi 29b/15, 38b/19, 46a/4
daban (<Moğ. *dabag-a(n)*) dağ

d.+dın 11a/4
d.+ığa 11a/3

dabusı Moğ. tuz

d.+nı 38a/18

dād *Far.* adalet 5a/3, 37a/10,

37a/12,41b/12

dād-ı Hâk *Far.+Ar.*→*Far.* Allah vergisi
9a/4

dādını ber- *Far.+T.+T.* hakkını vermek

d.-diler 26b/4

dādını kıl- *Far.+T.+T.* hakkını istemek

d.-ıpdur 42a/14

dağdağa *Ar.* dağdağa; sıkıntı, telaş 20a/5

d.+sı 43b/12, 56a/17

dağdağa-i ʿIrāk *Ar.+ö.a.*→*Far.* Irak

dağdağası (seferi) 46a/14

dağdağa-i nübüvvet *Ar.+Ar.*→*Far.*

peygamberlik dağdağası

d.+i 2b/7

dāğ-ı ḥasāret *Far.+Ar.*→*Far.* hasar

yarası 8b/13

dāhl *Ar.* dahil, girme, dâhil olma, bir işe

karişma 64b/18

d.+i 86b/10

dāhil bol- *Ar.+T.* dâhil olmak

d.-up turur 92a/5-6

dāhil-i Ḥıṭāy *Ar.+ö.a.*→*Far.* Hıṭāy'a

dâhil 39a/11

dāhil-i ṭarīka-i ḥ'ācegān

Ar.+Ar.+Far.→*Far.* hocaların tarikatına

dâhil 84a/16

dāhil kıl- *Ar.+T.* dâhil etmek

d.-durdılar 69a/9

dāire-i irşād *Ar.+Ar.*→*Far.* irşād dairesi

64b/6-7, 65a/18

dā'iyye-i Kāşgar bol- *Ar.+ö.a.*→*Far.+T.*

Kāşgar davasına düşmek

d.-dı 63b/15

dā'iyye-i vilāyet-i Fergāna kıl-

Ar.+Ar.+ö.a.→*Far.+T.* Fergana

vilayetinin davasını ele almak

d.-dı 63b/16

dā'iyye-i leşker *Ar.+Far.*→*Far.* ordu

yüzünden, ordu sebebiyle 53b/9

dā'iyye-i muḥālefet kıl-

Ar.+Ar.→*Far.+T.* muhalefet davası

gütmek

d.-dılar 67a/5-6

dā'iyye-i saltanat *Ar.+Ar.*→*Far.* saltanat

davası 56a/13

dā'iyye-i şehir (ü) vilāyet kıl-

Ar.+Far.+Far.+Ar.→*Far.+T.* şehir ve

vilayet davası gütmek

d.-madılar 54b/18

dā'iyye-i yağıgerlik

Ar.+T.+Far.+T.→*Far.* isyan davası

gütme 62b/19

dā'iyye-mendī-i ʿadl ü dād

Ar.+Far.+Ar.+Far.+Far.→*Far.* adaletin

davacısı 90b/8, 90b/12

ḍalālet *Ar.* sapkınlık 3a/2, 11b/15

dāmād *Far.* damat 51b/14, 68a/11,

85b/13; d.+ı 53b/8, 88a/12

dāmād-ı Muḥammed Ḥaydar Mīrzā

Far.+ö.a.→*Far.* Muhammed Haydar

Mīrzā'nın damadı 64b/4

dāmād-ı Resūl *Ar.+ö.a.*→*Far.* Resul'ün

(peygamberin) damadı (Hz. Ali) 88b/6

dāmen *Far.* etek

d.+ini 32a/8
dānā *Far.* bilgili 76a/18
d.+ğa 5b/6
dāne *Far.* tane 30a/13
dānişmend *Far.* bilgin, âlim 46a/1
dānişmendī *Far.* bir âlim 46a/2
darb-ı betr *Ar.+Ar.*→*Far.* kesme darbesi
9b/2
dārū bol- *Far.+T.* devâ olmak
d.-mas irdi 16b/17
daruğa *Moğ.* daruga, vali, askerî vali
64a/15
d.+lar 12b/9, 20b/19
d.+ları 12b/8
daruğa-i Cette *Moğ.+ö.a.*→*Far.* Cette
darugası
d.+ler 21a/2
dārū'l-beḳā *Ar.* beka (sonsuzluk) evi
d.+ğa 87b/8
dārū'l-İslām *Ar.* İslam yurdu 39a/13
dārū'l-ḳarār *Ar.* öbür dünya
d.+ğa 39a/17
dārū's-saltāna *Ar.* saltanat makamı
(başkent) 24a/1
dāstān *Far.* destan 5b/6
dāşt gözetme
d.+ı 44b/2
dāşt ḳıl- gözetmek
d.-ğanı 77a/5
da^cvā *Ar.* dava 83a/6
da^cvā ḳıl- *Ar.+T.* dava gütmek
d.+mı ḳ.-mağaylar-sizler 45a/16-
17
d.-ur 45a/15

da^cvāt *Ar.* dualar 76a/11
da^cvā-yı irş-i Pādşāh Bigüm
Ar.+Ar.+ö.a.→*Far.* Padişah Bigüm'ün
veraset davası 81a/9-10
da^cvā-yı nökerī ḳıl-
Ar.+Moğ.+Ar.→*Far.+T.* hizmetkârlık
davası gütmek
d.-ğay 45a/18
da^cvet-i imān ḳıl- *Ar.+Ar.*→*Far.+T.*
imana davet etmek
d.-dı 14a/5
dāyim *Ar.* daima, devamlı 1b/4, 36b/8,
86a/6
dāyimü'l-evḳāt *Ar.* her zaman 63b/19
de- demek, bahsetmek
d.-yduur 41b/14
de'b *Ar.* âdet
d.+i 66a/19
d.+im 80b/1
debdebe-i 'azamet *Ar.+Ar.*→*Far.*
azametın debdebesi
d.+i 2b/8
de'b-i müriş *Ar.+Ar.*→*Far.* miras
bırakanın âdeti, şartı
d.+leri 56a/7
def^c *Ar.* kovma; def edilme,
uzaklaştırılma
d.+ğa 70b/3
d.+i 23b/6
d.+ide 31a/11
d.+idin 43b/6
defineī *Ar.+Far.* bir define 73a/12
defn ḳıl- *Ar.+T.* defnetmek d.-dılar
36b/12-13, 66b/12

defter *Ar.* defter

d.+de 68b/15, 68b/19, 69a/9,
70a/19, 70b/18, 84b/1, 84b/10, 84b/15,
86b/9

defter-i düvvüm *Ar.+Far.→Far.* ikinci
defter

d.+de 53a/18

defter-i evvel *Ar.+Ar.→Far.* birinci
defter 92b/15

defter-i evvelî *Ar.+Ar.→Far.* birinci
defter 7a/16

defter-i şānî *Ar.+Ar.→Far.* ikinci defter
7b/3

d.+de 70b/10, 72b/16, 77b/1,
77b/14, 81a/11, 82a/12, 82b/15, 84a/7,
84b/9, 87a/6, 87b/19

dehen *Far.* ağız

d.+ige 22a/18

dehşet *Ar.* dehşet

d.+din 20a/10

delālet kıl- *Ar.+T.* rehber kılmak, delalet
etmek

d.-dılar 34b/4

d.+ler k.-dılar 17a/3

delîl *Ar.* delil

d.+idur 1b/5

delîl kıl- *Ar.+T.* kılavuz edinmek

d.-ıp 6a/10

delîl-i rüşen *Ar.+Far.→Far.* açık delil

d.+dur 6a/7

dem *Far.* zaman 24b/15

dem *Far.* nefes, an 48a/19

d.+i 9b/16

dem-gîrî *Far.* demgîrî (nefes tutulması)
82a/10

dem ur- *Far.+T.* dem vurmak
(konuşmak)

d.-mağdın 2a/7

d.-ar irdi 56a/4

dem ur- *Far.+T.* nefes almak

d.-sa 3b/13

dendān-ı ḥasret *Far.+Ar.→Far.* hasret
dişleri 70b/4

dendān tart- *Far.+T.* diş çekmek

d.+ını t.-ıp 42a/17

der-cā *Far.* yerinde 63b/9

derd *Far.* dert 7b/14

dere dere

d.+de 30b/13

d.+din 30b/13

d.+dur 30b/12

derecāt-ı cennet *Ar.+Ar.→Far.* cennet
dereceleri

d.+ğa 75a/13

derece *Ar.* derece

d.+de 8b/15

dereceî *Ar.+Far.* bir derece

d.+ge 89b/17

derece-i ʿuluuvv *Ar.+Ar.→Far.* yücelik

derecesi

d.+da 3a/10

derec-i melāḥat *Ar.+Ar.→Far.* güzellik
derecesi

d.+ğa 90a/16

dergāh-ı ʿālem-penāh

Far.+Ar.+Far.→Far. âlem sığınağı olan

dergâh, insanların sığınağının

(hükümdarın) dergâhı

d.+ğa 32b/16-17, 37b/6, 38a/6

dergâh-ı ʿālî *Far.+Ar.→Far.* yüce
dergâh

d.+sinde 1b/10

dergâh-ı hilâfet-penâh

Far.+Ar.+Far.→Far. hilafetin sığınağı
olan dergâh

d.+ğa 33a/4-5

dergâh-ı müteʿālî *Far.+Ar.→Far.*

yüksek dergâh

d.+leriniḡ 2b/16

derḫâl *Far.+Ar.* derhal 12b/17, 32b/8

der-ḫvâst kııl- *Far.+T.* istekte bulunmak

d.-ıp 24b/17-18

derhem *Far.* darmadağın, karmakarışık;
karıştırma 71b/17, 86b/17, 88a/17, 89b/4

der-hirâs bol- *Far.+T.* korkmak

d.-dı 58a/4

deriçe *Far.* pencere

d.+leridin 22a/3

deriçeḫâ-yı ḫavâs *Far.+Ar.→Far.*

duygu pencereleri 35b/6

der-i üftâd *Far.* düşkünlük kapısı 58a/10

dermânde bol- *Far.+T.* âciz kalmak

d.-dı 70b/4

der-miyân *Far.* ortada 54a/9, 65b/8

der-miyân keltür- *Far.+T.* ortaya

koymak

d.-di 14a/11

der-miyân kııl- *Far.+T.* ortaya koymak

d.-dılar 80b/5

der-naẓm *Far.+Ar.* nazımda 90b/1

der-pâ *Far.* ayakta 28a/16

dervâze *Far.* kapı 40a/5

d.+de 40a/5

d.+din 40a/5

d.+sini 62b/2

dervişân *Far.* dervişler

d.+larğa 72b/11

derviş-ḫâl *Far.+Ar.* derviş hâlli 49a/2

deryâ *Far.* ırmak, dere; deniz 30a/12,
30b/12, 65b/18

d.+ğaça 23a/18

d.+lar 24b/9

d.+sığa 4a/11

d.+sınıḡ 33b/5

deryâb kııl- *Far.+T.* tanımak, bilmek,
idrak etmek d.-may 54a/14

deryâ-yı ʿazîm *Far.+Ar.→Far.* büyük
nehir 7a/6

deryâ-yı ceng *Far.* savaş deryası 23a/9

Deryâ-yı Ceyḫûn *Far.+ö.a.→Far.*

Ceyhun Irmağı 16a/2, 17a/16

D.+dın 17b/15

Deryâ-yı ḫocend *Far.+ö.a.→Far.*

ḫocend nehri

D.+din 15a/14, 23b/13-14; 23b/5

Deryâ-yı İle *Far.+ö.a.→Far.* İli Irmağı
50b/1

deryâ-yı leḫâfet *Far.+Ar.→Far.* tatlılık
deryası 90a/16

deryâ-yı Pâryâb *Far.+ö.a.→Far.* Paryab
(Faryab) ırmağı 33b/10

Deryâ-yı Seyḫûn *Far.+ö.a.→Far.*

Seyhun Irmağı

D.+dın 25b/5-6

dest *Far.* el (mahareti) 84a/1

destâr-ḫvân *Far.* sofrâ

d.+nı 65b/14

dest ber- *Far.+T.* vaki olmak, ortaya
çıkılmak, baş göstermek, oluşmak

d.-di 3b/4, 42b/4, 46b/10, 68a/10,
72a/12, 72b/6, 75a/9, 80a/7, 81a/15-16,
86a/5, 87a/3

d.-gey 53b/4

d.-ip 58b/6, 72b/1, 78a/10, 78b/3,
78b/11, 81a/3

d.-se 65b/4

destgîr-i esîr bol- *Far.+Ar.→Far.* esir
olmak 23a/14

destgîrlîk eyle- *Far.+T.+T.* yardım
etmek

d.-p 23a/15

dest-i dil *Far.* gönül yardımı

d.-dur 20b/10

dest-i feyyâz *Far.+Ar.→Far.* bereketli el
90a/17

dest-i i'tişâm *Far.+Ar.→Far.* takva eli

d.+mı 3b/3

dest-i nedâmet *Far.+Ar.→Far.*

pişmanlık eli

d.+ni 70b/4

dest-i tazarru^c *Far.+Ar.→Far.* yakarış
eli

t.+mı 1b/13

destûr *Far.* alışkanlık 43a/11

deşt *Far.* çöl 5a/17

deşt-i Külek *Far.+ö.a.→Far.* Külek
Çölü

d.+de 21b/2

devlet *Ar.* devlet 84a/14

devlet *Ar.* saadet, talih 9a/1, 16b/18,
19a/3, 21a/6, 21a/7, 33a/17, 37b/12,
38a/9, 89a/5

d.+iniġ 26b/18

devlet-h^vâhlîk *Ar.+Far.+T.* devlet
kaygısı, devlete bağlılık 37a/5, 85b/13

devlet-hâne *Ar.+Far.* devlethane, baht
evi

d.+siniġ 4a/16

devlet-i âsmânî *Ar.+Far.→Far.* semavi
talih

d.+niġ 16b/16

devlet-i 'azîm *Ar.+Ar.→Far.* yüce talih

d.+dur 17a/11

devlet-i bisât-büs-ı Hâzret-i

Civânmerd-i civân-baht

Ar.+Ar.+Far.+ö.a.+Far.→Far. civan
talihli Hazreti Civanmerd'in döşegini
öpme talihli 31b/2-3

devlet-i dünyâ *Ar.+Ar.→Far.* dünya
saadeti 76a/13

devlet-i ebed *Ar.+Ar.→Far.* ebedî talih

d.+niġ 3b/4

devlet-i İslâm *Ar.+Ar.→Far.* İslam
saadeti, İslam'ın talihli 14b/11

d.+ğa 7a/9

devlet-i rûz-efzûn *Ar.+Far.→Far.* hayat
bahş eden talih

d.+ğa 16b/12

devlet-mend *Ar.+Far.* bahtlı, devletli
82a/15

d.+din 80b/11

devlet-zemîn-büsî *Ar.+Far.+Far.* devlet
zemininiöpme

d.+ge 21a/15

devr *Ar.* devir

d.+i 21b/14, 61a/4

devr-i ümmet *Ar.+Ar.→Far.* ümmet
devri 21b/15

devr kııl- *Ar.+T.* devam etmek

d.-dılar 40a/16
devr ur- *Ar.+T.* döndürmek
d.-up 24b/6
di- demek, söylemek, bahsetmek
d.-di 13a/2, 38a/15, 71b/9
d.-diler 71b/10
d.-gen 11b/7, 15a/10, 21a/8,
23b/15, 23b/16, 25b/4, 30b/5, 30b/8,
42b/19, 50b/4, 71b/9
d.-gendin 7b/11
d.-medi 74a/16
d.-r 91b/11
d.-rler 10b/16, 71b/11, 71b/11
d.-rsenġ 83b/11
d.-ydur 41b/14
d.-r irdi 60b/6, 91b/11
d.-r irdiler 68a/2
dīdār *Far.* yüz (görüşmek) 12a/2
dīdār-ı şerīf-i Muştafā
Far.+Ar.+ö.a.→Far. Mustafa'nın (Hz.
Muhammed'in) şerefli yüzü 88b/9
dīde-i dūrbīn *Far.* dürbünün gözü
d.+iġa 30a/2
dīġer *Far.* diġer 38b/17, 58a/14, 63a/12,
68b/16, 71a/13, 71a/19, 71b/11, 88a/7;
d.+i 76b/12
dīġer bāre *Far.* diġer defa, tekrar 17b/4,
36a/2, 37b/18, 88b/10
dīġer-gūn kııl- *Far.+T.* başka renkte
olmak
d.-ıp 32b/4
dihġān *Ar.* (< *Far. dihgān*) köylü
d.+lardın 75b/13

dik gibi, benzer; kadar 3a/6, 9a/19,
20b/3, 22b/2, 23a/1, 46a/8, 51b/19, 54b/5,
54b/11, 55b/14, 74b/6, 76a/15, 82b/9,
83a/3, 83a/14, 83b/4, 83b/5, 85b/4, 85b/6,
90b/15
dil *Far.* kalp, gönül; iç 8b/19
d.+iġa 9b/8, 9b/8
d.+im 6b/11
d.+iġde 7b/15
d.+ini 9a/14
d.+leride 30b/18
d.+leriġa 8b/12
d.+lerin 31b/3
d.+lerini 8b/14-15
d.+ni 9a/8
dilāver *Far.* kahraman
d.+ler 25b/18
d.+leri 26a/11
d.+lerni 25b/17
d.+niġ 22b/12
dilāverān-ı ceng-āzmāy *Far.* çok savaş
görmüş kahramanlar
d.+lar 27a/19
dilāverān-ı serdār *Far.* kahraman
komutanlar 25b/13
dilġir bol- *Far.+T.* can sıkılmak
d.-dum 82b/8
dil-ġvāh bol- *Far.+T.* gönlü istemek
d.-masa kerek (-sA+kerek)
herhalde 35b/13
dilīr *Far.* cesur, cengāver, yiġit 23a/6,
33b/11
d.+rek 59b/6
dil-keş *Far.* gönül çekici 36b/13

- dil-pezîr** *Far.* gönül alıcı 7b/15
- dil-şād bol-** *Far.+T.* şād olmak
d.-ğay 31b/4
- dimāğ** *Ar.* dimağ, akıl
d.+ıdın 20b/5
d.+ığa 16b/5
- dimār çıkar-** *Ar.+T.* helak etmek
d.-dılar 20b/5
- dīn** *Ar.* din 80b/17
d.+ğa 90b/10
d.+niñg 4b/7
- dīndār** *Ar.+Far.* dindar 72b/9
- dīn-i İslām** *Ar.+Ar.→Far.* İslam dini
5b/2
d.+mıñg 14b/12
- dink** *Far.* denk (yük) 30a/3
- dip** diye, diyerek, için, deyince 5a/15,
5b/12, 6a/14, 8b/10, 8b/8, 11a/11, 12a/2,
12a/9, 12a/16, 12b/10, 13a/5, 13a/9,
13a/15, 13b/10, 13b/14, 25a/10, 27a/11,
28a/9, 33a/5, 35b/15, 36a/8, 37b/10,
39b/12, 42a/13, 42a/16, 45b/4, 47a/12,
49a/7, 52a/5, 54b/4, 55b/12, 59a/18,
59b/8, 63b/7, 70a/16, 74a/7, 75b/5, 78b/1,
82b/6
- diraht** *Far.* ağaç
d.+lar 23a/11, 33a/16
- dirahtī** *Far.* bir ağaç 90b/5
- dirāz** *Far.* uzun; uzak 5b/10
d.+dur 10b/3
- dirāz bol-** *Far.+T.* uzamak
d.-dı 35a/1
- dirāzga tart-** *Far.+T.+T.* uzun sürmek
d.-adur 8a/12
- dīvān** *Far.* divan
d.+ı 61a/5, 81a/8, 83b/14
- d.+ığa 40b/17
- dīvāne** *Far.* divane 48b/1
d.+ge 48b/4
- diyār** *Ar.* diyar, ülke 49b/12
d.+da 19a/10, 43b/17
d.+ğa 17a/5
d.+ımız 42a/8
d.+larıdın 63b/12
d.+larmıñg 18b/15
d.+mıñg 24a/1
- diyār-ı Kāşgar-ı cinān**
Ar.+ö.a.+Ar.→Far. cennet Kâşgar diyarı
5a/16
- diyār-ı Kiş** *Ar.+ö.a.→Far.* Kiş diyarı
d.+ğa 16b/19
- diyār-ı Māverā'ü'n-nehr**
Ar.+ö.a.→Far. Maveraünnehir diyarı
d.+dın 19a/4
- diyār-ı Moğulistān** *Ar.+ö.a.→Far.*
Moğulistan diyarı 5a/9
d.+da 5a/2
- diyārī** *Ar.+Far.* bir diyar 21a/5
- dōst** *Far.* dost 30a/3, 32a/10, 60b/7,
61b/17, 61b/18
d.+mı 53a/16
- dōstān-ı Hūdā** *Far.* Allah'ın dostları
4b/3-4
- dōst bol-** *Far.+T.* dost olmak
d.-ğay 87a/13, 87a/14
d.-updur 60b/5-6
- dōst-ı kadīm** *Far.+Ar.→Far.* eski dost
89b/2
- dōstī** *Far.* dostluk 54a/12
- dōstluğ** *Far.+T.* dostluk 21b/7-8, 44b/2,
63b/5, 69a/1
d.+ğa 53a/15

d.+nı 87a/19
döstluğ kıl- *Far.+T.+T.* dostluk kurmak
d.-dı 89b/1
döst-nevâz *Far.* dost okşayan
d.+ı 2b/14
döst tut- *Far.+T.* dost edinmek
d.-adur 29a/5
dök- dökmek
d.-ti 39b/15
du^câ-gû *Ar.+Far.* dua eden 5b/8
du^câ-gülüğ *Ar.+Far.+T.* duacılık 5b/9
d.+ğa 5b/9
du^câ-yı hayr *Ar.+Ar.→Far.* hayır dua
5b/12
du^câ-yı hayr kıl- *Ar.+Ar.→Far.+T.*
hayırlı dua etmek
d.-sa 5a/14
d.+lar k.-ur irdiler 5b/7-8
duhter-i ser-püşide-i ʿiffet
Far.+Far.+Ar.→Far. namus örtüsünün
kızı 60b/15
dulğa *Moğ.* tolga
d.+sıdın 33b/15-16
dur- durmak
d.-ğan 20b/19
durur -DXr 2a/13, 2b/6, 3a/7, 8b/6, 8b/7,
10b/3, 16a/18, 33b/11
düsterin-i ezvâc-ı Sultân Saʿîd Hân
Far.+Ar.+ö.a.→Far. Sultan Said Han'ın
kendisine en yakın olan zevcesi 89a/18-
19
dūzah *Far.* cehennem 7b/12
dü-gânelik *Far.+T.* çift olmak 87a/16
dükkân *Ar.* dükkân
d.+ıdın 42a/17
dünyalık *Ar.+T.* dünyalık

d.+ı 76a/15
dürr *Ar.* inci 38a/13
dürr-i yegâne *Ar.+Far.→Far.* yegâne
inci 90a/16
dürüst *Far.* doğru 83a/16
düstürü'l-ʿamel *Ar.* işin kuralı,
belirlenen kurallar
d.+ni 60b/19, 61a/6
düstürü'l-ʿamel-i İskender
Ar.+ö.a.→Far. İskender zamanında
belirlenen kurallar
d.+ni 61a/4
düstürü'l-ʿamel kıl- *Ar.+T.* işin kuralına
göre hareket etmek
d.-dılar 60b/19
düşenbe *Far.* pazartesi 30b/1
düşmen *Far.* düşman 19b/15, 25a/1,
25b/7, 25b/18, 30a/3, 33b/11, 38b/14
d.+ge 82b/15
d.+im 69a/19
d.+ler 20b/2, 22a/11, 22a/11,
25b/3, 27a/11, 27b/7, 29a/12, 30b/18,
53a/11
d.+lerge 34a/12
d.+leri 22b/16, 92b/7
d.+niñg 23b/4, 26b/15, 34b/16
düşmen-güdâz *Far.* düşman yenen
d.+ı 2b/15
düşmeni *Far.* bir düşman 63b/2
düşmen-i derrâr *Far.+Ar.→Far.* var
gücüyle kaçan düşman
d.+dın 35a/2
düşmen-i kadîm *Far.+Ar.→Far.* eski
düşman 89b/1

düşmen-i seyyār-ı şevket

Far.+Ar.+Ar.→Far. büyük seyyâr

düşman

d.+niñg 23a/10-11

düşmenlik *Far.+T.* düşmanlık 89b/1

d.+ni 53a/15

düşmen tut- *Far.+T.* düşman kabul etmek

d.-adur 29a/6

düşmen-vār *Far.* düşmanmış gibi 74b/7

düşnām ber- *Far.+T.* sövmek

d.-ip 27a/7, 27a/9-10

E

e'ali-i Kâşkar *Ar.+ö.a.→Far.* Kâşgar'ın

ileri gelenleri 41b/10

e'azım-ı umūr *Ar.+Ar.→Far.* işlerin

büyükleri

e.+dın 89b/9

e'azz-i fāzıl *Ar.+Ar.→Far.* en yüce

faziletli 91a/11

ebeveyn-i fālih *Ar.+Ar.→Far.* mutlu

ebeveyn

e.+ğa 77a/5

ebnā-yı cemā'a-i ḥāl ü 'ammük

Ar.+Ar.+Ar.+Far.+Ar.+Far.→Far. dayı

ve amca topluluklarının çocukları

e.+durlar 7b/7

ebnā-yı cins *Ar.+Ar.→Far.* aynı soydan

çocuklar 7b/7

e.+ğa 41a/7

e.+imde 91a/7-8

e.+leridin 41a/4-5

ebu'l-feth *Ar.* fethin babası 8b/5

ebu'l-muzaffer *Ar.* galiplerin / zafer

kazananların babası 8b/4

ecdād *Ar.* atalar, ecdat

e.+ığa 19a/18

e.+ımızniñg 45a/16

e.+ıniñg 40b/12

ecel-i muḳadder *Ar.+Ar.→Far.* takdir

olunmuş (alına yazılmış) ecel

e.+i 25a/3-4

ecr-i ḥuḳūḳ *Ar.+Ar.→Far.* hukuk

karşılığı

e.+ları 5a/3

eçkü keçi 10b/4, 10b/7, 10b/19

e.+dın 10b/7

edā bol- *Ar.+T.* yerine gelmek

e.-ur irdi 57a/10

edā eyle- *Ar.+T.* eda etmek, yerine

getirmek

e.-gendin 22b/3-4

edā kııl- *Ar.+T.* eda etmek, yerine

getirmek

e.-dılar 5a/15

e.-ıp 12a/7

e.-ur irdi 53a/7, 72b/13

edeb-i tamām *Ar.+Ar.→Far.* tam bir

edep 35b/9

ef'al *Ar.* hareketler

e.+i 48a/18

ef'āl-i bī-^cākılāne

Ar. +Far. +Ar. +Far. →Far. akılsızca

hareketler

e.+sidin 63a/1-2

ef'āl-i ğayr-ı pesendīde

Ar. +Ar. +Far. →Far. makbul olmayan

fiiller

e.+ge 77a/13

ef'āl-i nā-pesendīde

Ar. +Far. +Far. →Far. beğenilmeyen

hareketler 27a/5

efāzıl-ı emāşil *Ar. +Ar. →Far.* faziletli

olanlara benzer kimseler

e.+ġa 92a/9

efgende kııl- *Far. +T.* kazımak

e.-dılar 56b/17

eflāk-i revāķ-ı zeberced

Ar. +Ar. +Ar. →Far. zeberced revaklı

felekler

e.+dın 2a/8

efrūhte bol- *Far. +T.* parlamak

e.-dı 35a/1-2

efser *Far.* taç 24b/14**efzal** *Ar.* daha yeğ 15b/15**efzal-i selāfīn-i ^caşr ü devrān**

Ar. +Ar. +Ar. +Far. +Ar. →Far. asır ve

zamanın sultanlarının en erdemlisi 4a/15-

16

eger *eyer*

e.+ge 13a/3

e.+i 13a/1

eger *Far.* eğer 6b/6, 7b/11, 7b/12, 8a/19,

9a/18, 9b/17, 9b/7, 9b/7, 10b/1, 11a/9,

12b/16, 13a/4, 13a/7, 14a/12, 14a/14,

15b/13, 16a/3, 16a/15, 17a/9, 25a/1,

32b/11, 35a/10, 35b/2, 37a/8, 39b/4,

41b/9, 43b/6, 44b/19, 49b/19, 55a/10,

57b/1, 57b/3, 57b/11, 63a/10, 63a/13,

68a/17, 85b/16, 85b/18, 85b/19, 86b/2,

87a/13, 87b/15, 88a/4, 88a/6, 88a/10,

89b/19, 90b/9, 92a/12, 91a/9, 92b/3

egerçi *Far.* eğer, -sA, her ne kadar, -sA

bile, yine de 8b/19, 9a/19, 15b/16,

21b/14, 45a/17, 45b/8, 45b/11, 47b/13,

89b/9, 92a/2, 92b/6

egiz yüksek 20a/7

eġādū'n-nās *Ar.* sıradan insanlar (avam

tabakası) 84b/16

e.+dın 91b/14

ehl *Ar.* eş, zevce 42b/19, 47a/3

e.+lerini 40a/6

ehl *Ar.* halk

e.+i 24a/14

ehl *Ar.* sahip

e.+ileri 34a/6

ehl-i ^cālem *Ar. +Ar. →Far.* dünyadaki

insanlar 6a/9

e.+ge 8b/1

ehl-i ^cayāl *Ar. +Ar. →Far.* aile 12b/8

ehl-i cerāyīm *Ar. +Ar. →Far.* suçlular

e.+ġa 63b/10

ehl-i dāniş *Ar. +Far. →Far.* bilgi sahibi

6a/1

ehl-i devlet *Ar. +Ar. →Far.* devlet ehli,

devlet adamları

e.+i 69b/5

ehl-i devlet *Ar. +Ar. →Far.* tarihli kimse

e.+niġ 21b/16

ehl-i endām *Ar.+Far.→Far.* endam sahipleri

e.+dın 86b/14

ehl-i fazl *Ar.+Ar.→Far.* fazilet sahibi

e.+lar 5b/4

ehl-i fesād *Ar.+Ar.→Far.* fesatçılar

62b/8

ehl-i fitne *Ar.+Ar.→Far.* fitneci

e.+rek 62a/12

ehl-i hāl *Ar.+Ar.→Far.* hal ehli 13a/12

ehl-i hezīmet *Ar.+Ar.→Far.* bozguna uğrayanlar 80a/11

ehl-i hizmet *Ar.+Ar.→Far.* hizmet

edenler 53b/13

ehl-i ʿilm *Ar.+Ar.→Far.* ilim sahibi 5b/3

ehl-i İslām *Ar.+Ar.→Far.* İslam ehli, İslam halkı, Müslümanlar 7a/10, 54b/10, 91a/3

e.+ğa 80b/18, 92a/5

ehl-i Kāşgar *Ar.+ö.a.→Far.* Kāşgar

halkı 41b/7-8, 48a/10

e.+nı 48b/10-11

ehl-i kerem *Ar.+Ar.→Far.* kerem sahibi

e.+lerdin 5b/15

ehl-i memleket *Ar.+Ar.→Far.* memleket

halkı

e.+lerge 16a/16

ehl-i merdüm *Ar.+Far.→Far.* insanlar

e.+leri 24a/1

ehl-i mürüvvet-mezheb *Ar.+Ar.→Far.* iyilik sahibi 87b/14

ehl-i nifāk *Ar.+Ar.→Far.* münafık 88b/1

ehl-i Şemerķand *Ar.+ö.a.→Far.*

Semerķand halkı

e.+nıñg 70a/11

ehl-i sülūk *Ar.+Ar.→Far.* ehl-i sülūk (tarikat mensupları)

e.+dın 76a/12

ehl-i taq̄vā *Ar.+Ar.→Far.* takva sahibi 75b/3

ehl-i taşavvuf *Ar.+Ar.→Far.* tasavvuf

ehli, mutasavvıf 11b/1

ehl-i vefā *Ar.+Ar.→Far.* vefa sahipleri e.+nıñg 89a/1

ehliye *Ar.* karı, zevce

e.+siniñg 29b/18

ehlullah *Ar.* evliyalar

e.+ğa 65b/4

ejder-i duhān *Far.+Ar.→Far.* duman

ejderi 20b/3

ekābir *Ar.* büyükler 36a/12

ekber *Ar.* en büyük

e.+i 3b/14

eknāf *Ar.* çevre

e.+da 73a/17

eknūn *Far.* şimdi 63a/2, 71b/10

ekşer *Ar.* çok, çoğu, çoğunlukla 6a/8, 6a/12, 40b/16, 40b/18, 44a/11, 45a/10, 46a/10, 48a/18, 55a/13, 60a/17, 68a/2, 68b/1, 72b/10, 72b/12, 74a/12, 74a/13, 81b/9

e.+i 44a/7, 61b/8

e.+ide 8a/17

ekşerī *Ar.* çoğu, çoğunlukla 5a/6, 11a/14

e.+leri 66b/10

ekşer-i Mīr ʿAbdu'l-ķuddūs

Ar.+ö.a.→Far. Mīr Abdulkuddus'ün

çoğunluğu 58a/13

el/ el (?) el

e.+ide 75b/18
e.+ini 88b/4
elbette *Ar.* elbette, mutlaka 7b/11, 13a/8,
13a/15, 14a/19, 16a/15, 24a/13, 27a/8,
27a/8, 56a/12, 72b/13, 83b/12,
elçi elçi
e.+ler 63b/5
elem *Ar.* elem 7b/14
elfāz-ı Fārisī *Ar.+Ar.→Far.* Farsça
sözler (Fars diliyle)
e.+de 5a/6
elfāz-ı lezīze *Ar.+Ar.→Far.* tatlı sözler
5a/15
elfāz-ı Türkī *Ar.+T.+Ar.→Far.* Türkçe
sözler 5a/11
El-Ḥaḳ *Ar.* gerçekten, hakikaten 75b/16,
89b/4
elḥāl *Ar.* o anda 39a/2
el-ḥamdülillāh *Ar.* Allah'a hamdolsun,
elhamdülillah 14b/10, 87a/3
el-ḥāsıl *Ar.* netice olarak, velhasıl 67a/17,
69b/1
el-ḥazret *Ar.* Hazret 22a/8 (?), 29b/14
elḳāb *Ar.* lakaplar 6b/9
el-ḳıṣṣa *Ar.* kısaca, kısacası; neticede,
sonunda 10b/10, 86a/15, 86b/12
ellik beş elli beş 31a/17
ellik miñg elli bin
e.+ge 70b/2
el-müştehir bi-elsineti'l-ḥalān (?)
Ar.+Ar.+Ar+ö.a.→Ar. Halan/Hulan
dilinde şöhret bulmuş 92b/13
elt- iletmek, getirmek, götürmek
e.-ipdurlar 11b/7

emān *Ar.* emniyet, güvenlik 4b/2
e.+ı 5b/7, 37a/7
e.+niñg 20b/8
emānet *Ar.* emanet
e.+i 88b/16
e.+idur 16b/3
e.+imiz 88b/16
e.+ni 88b/15
emān-ı cān *Ar.+Far.→Far.* can emniyeti
36a/6
emānlıḳ *Ar.+T.* güven 75a/10
emān tile- *Ar.+T.* aman dilemek
e.-di 18a/10-11
emāret *Ar.* emîrlik
e.+ke 38b/18
emāret-i ḳabile-i Duḡlat
Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Duḡlat kabilesinin
emîrliği 55b/7-8
emāret-i Ḳırgız *Ar.+ö.a.→Far.* Kırgız
emîrliği
i.+nı 86a/12
emāret-i Töben Künci *Ar.+ö.a.→Far.*
Töben (Aşağı) Künci'nin emîrliği 46b/5
emîr *Ar.* emîr 5b/11, 15a/13, 22b/16,
26b/14, 33a/10
e.+ge 17a/1
e.+ler 21a/1
e.+lerdin 10a/11, 27a/8
e.+lerige 24b/12
e.+lerin 37b/7
e.+lığı 17a/4
e.+ni 15a/12, 25a/7
e.+niñg 42a/6

emîrân-ı şecâ'at *Ar.+Ar.→Far.*

kahraman emîrler

e.+lardın 33a/18-19

emîrî *Ar.+Far.* bir emîr 43a/19, 51b/6

emîr-i 'âlî-miḳdâr *Ar.+Ar.+Ar.→Far.*

değeri yüce emîr

e.+niḡ 5a/15

emîr-i kebîr-i 'âdil *Ar.+Ar.+Ar.→Far.*

âdil ve büyük emîr

e.+ niḡ 5b/7

emîr-i kelânî *Ar.+Far.→Far.* büyük

emîr 10a/11

emîr'ül-mü'minîn *Ar.* müminlerin emîri

3b/12, 3b/15, 4a/1, 4a/4, 4a/10, 9a/4

emîrû'l-ümerâ *Ar.* emîrû'l-ümera

(emîrlerin emîri) 86a/12

emn *Ar.* emniyet 4b/2, 5b/7, 20b/8,

37a/7, 89a/7

emn-i himmet *Ar.+Ar.→Far.* himmet

emniyeti

e.+ini 32a/2

emniyyet *Ar.* emniyet 38b/6, 80b/12

emr *Ar.* emir, ferman; iş 24a/14, 55b/15,

68a/5

e.+ide 76b/19

e.+ige 32a/2

e.+ni 87a/17

emr-i Ḥazret-i İṣṣân *Ar.+ö.a.→Far.*

Hazreti İṣṣân'ın emri 66a/1

emr-i iznî *Ar.+Ar.+Far.→Far.* bir izin

emri 12a/1

emr-i nâ-ma'ḳül *Ar.+Far.+Ar.→Far.*

akla uygun olmayan emir 62b/1

emr kııl- *Ar.+T.* emretmek, buyurmak

e.-dı 37b/9

e.-dılar 75b/2

emşâl *Ar.* akranlar e.+leri 18a/5

emşâl-i ol haber *Ar.+T.+Ar.→Far.* o

haberin hikâyeleri 35a/17-18

emvâc-ı ceng *Ar.+Far.→Far.* savaş

dalgaları 23a/9

emvâl *Ar.* mallar 51a/6, 75b/12

emvâl-i bî-kıyâs *Ar.+Far.+Ar.→Far.*

sayısız mallar 80a/14

emvâl-i ḥaṭr *Ar.+Ar.→Far.* gönül

malları 88b/12

enâ'im-sîret *Ar.+Ar.* hayvan siretinde,

hayvan siretli (hayvan yaradılışı) 86b/15

e.+lerdin 86b/16

enârallahu burhānehū *Ar.* Allah onun

delilini nurlandırısın 57a/7, 68a/12, 72b/8-

9, 76a/14-15

enbiyâ *Ar.* nebiler, peygamberler 2b/6,

6a/5

enbūh *Far.* kalabalık

e.+ı 16b/9

enbūr *Far.* kerpeten 42a/17

encām *Far.* son

e.+ları 5a/4, 5a/5

encām tap- *Far.+T.* son bulmak

e.-ar 24a/13

endek *Far.* az, biraz, azıcık; kısa 4a/5,

9b/15, 13a/9, 17a/17, 23a/12, 23b/9,

23b/9, 30a/19, 35a/10, 35a/19, 66a/12

endişe *Far.* düşünce; endişe 8b/17,

22a/13, 29b/3

e.+ge 39b/15

endişege tüş- *Far.+T.+T.* düşünmek

e.-ti 10a/18
endîşe-i bâtil *Far.+Ar.→Far.* batıl düşünce
e.+lar 32b/17-18
endîşe-i nâ-şavâb *Far.+Far.+Ar.→Far.* yanlış düşünce 33b/8
endîşe-i nâ-şavâblar kııl-
Far.+Far.+Ar.+T.+T.→Far. yanlış düşünmek
e.-ıp 34a/2
endîşe kııl- *Far.+T.* düşünmek; endişe etmek
e.-dılar 57a/9
e.-dım 6b/7-8
e.-ğay 32b/5
e.-ur irdiler 18b/12-13
endîşe-mend *Far.* endişeli 65a/13
engüş-t-i nedâmet *Far.+Ar.→Far.* pişmanlık parmağı 25a/1
enşâr *Ar.* ensar, yardım edenler 3b/10
envâc-ı hayrât *Ar.+Ar.→Far.* çeşitli hayırlar 36b/11
envâc-ı hırfe *Ar.+Ar.→Far.* çeşitli meslekler
e.+lerni 46a/12
envâc-ı hizmet-i şâyeste
Ar.+Ar.+Far.→Far. çeşitli beğenilen hizmet
e.+ler 31b/10
envâc-ı ikrâm *Ar.+Ar.→Far.* türlü türlü ikramlar 69a/3
envâc-ı ikrâm-ı mülâkât-ı pādşāhāne
Ar.+Ar.+Ar.+Far.→Far. padişahane buluşmanın türlü türlü ikramları 82a/5-6

envâc-ı iczâz ü ikrâm
Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. çeşitli izaz ve ikram 64a/4
envâc-ı kerâyim *Ar.+Ar.→Far.* çeşit çeşit cömertlikler 87b/16
envâc-ı tekellüfât *Ar.+Ar.→Far.* çeşitli resmî uygulamalar; çeşitli külfetler 72a/19
e.+dın 68a/7-8
envâc-ı terbiyet *Ar.+Ar.→Far.* çeşitli iltifatlar 18a/13
erâcîf *Ar.* çirkefler
e.+niñ 89b/14
erâzil *Ar.* aşağı kimseler, reziller 69b/8, 70a/9
e.+din 38b/15, 69b/11
erâzil-i eḥādü'n-nās *Ar.+Ar.→Far.* insanlar arasında en reziller
e.+dın 69b/7-8
erâzil-i mezkûr *Ar.+Ar.→Far.* zikredilmiş olan reziller 70a/12
erbâb-ı beşâret *Ar.+Ar.→Far.* basiret erbabı 5b/17
ercümend *Far.* muhterem, şerefli 4b/6, 82a/15
erk *Far.* iç kale 43b/2
erkân-ı devlet *Ar.+Ar.→Far.* devlet erkânı 15a/11, 36a/11
e.+din 39b/11
e.+lerge 16b/1-2
e.+ni 38a/11
erkân-ı devlet-i ḥān *Ar.+Ar.+T.→Far.* hanın devlet erkânı 76a/2
erkân-ı pādşāhī *Ar.+Far.→Far.* padişahlık erkânı
e.+ğa 21a/4

erkān-ı şevket *Ar.+Ar.*→*Far.* şevketli adamlar

e.+ini 26b/15

erte ertesi gün; sabah 67b/12, 67b/14

ervāḥ *Ar.* ruhlar

e.+ını 8b/8

e.+larğa 8b/8

erzānī tut- *Far.+T.* layık olmak

e.-kay 63b/13

e(r)zelān (?) *Ar.* ? en reziller (?)

e.+ğa 89b/3

esāme-i sevālīf-i ḥavākīn-i Moğul

Ar.+Ar.+Ar.+ö.a.→*Far.* Moğul

hakanlarının seleflerinin isimleri 92b/2

esās-ı şer^c *Ar.+Ar.*→*Far.* şeriatın esası

e.+dindurlar 4a/10

esbāb *Ar.* vasıtalar; teşhizat 26a/10

e.+nıñg 35a/10

esbāb-ı ʿayş *Ar.+Ar.*→*Far.* eğlence

vasıtaları 32a/10

esbāb-ı ʿişret-i mihmāndārī

Ar.+Ar.+Far.→*Far.* misafirlik işreti için

gerekli olan şeyler

e.+ğa 24b/11

esbāb-ı toy *Ar.+T.*→*Far.* toy gereçleri

32a/4

eşer *Ar.* iz, eser 28a/3

e.+i 35b/5, 42b/17

e.+ler 21a/17

eşerī *Ar.+Far.* bir iz 38b/3

eşer-i ğāmgīnlik

Ar.+Ar.+Far.+T.→*Far.* gam izi 13a/4

eşer kııl- *Ar.+T.* tesir etmek

e.-ıp 9b/8

esir *Ar.* esir 7b/16, 85b/5

e.+ler 40a/11

e.+lerni 88b/6

esir al- *Ar.+T.* esir almak

e.-ıp 11b/6

esir bol- *Ar.+T.* esir olmak

e.-dılar 88b/5

esir-i bisyār *Ar.+Far.*→*Far.* pek çok

esir 29a/15

esir-i firāvān *Ar.+Far.*→*Far.* pek çok

esir 37b/14

esir-i Kureyş *Ar.+ö.a.*→*Far.* Kureyş

esiri

e.+leri 88b/8

esir kııl- *Ar.+T.* esir etmek

e.-dılar 38a/4

e.-ıp 43b/4

e.-ıp irdiler 43b/4

e.-ur irdiler 40a/6

eşliḥa *Ar.* silahlar 59b/10

e.+larını 41a/11

eşnā *Ar.* esna, an; sırada

e.+da 17a/18, 17b/12, 59b/7,

60a/9, 64b/13, 67b/17, 83b/2

e.+sıda 32b/5

eşnāf *Ar.* halk (sınıfları) 18b/17

eşnā-yı marāz *Ar.+Ar.*→*Far.* hastalık

anı

e.+da 66b/13

esrār *Ar.* sır, esrar

e.+ığa 5a/13

e.+nı 11a/6

esrār-dān *Ar.+Far.* sır bilenler 29b/6

esrār-ı ğaybī *Ar.+Ar.→Far.* gaybın sırları

e.+niñg 21b/19

es-saʿīd *Ar.* kutlu 8b/5

eşʿār *Ar.* şiirler 40a/13, 83b/2

eşit- işitmek

e.-ip 27a/9, 43b/6

e.-megen 32b/19

e.-señg 9b/18

e.-ti 40a/2

e.-ip turur-men 39b/9

eşitil- işitilmek

e.-edur 13b/4

e.-ipdur 41a/2, 41a/6

eşkāl *Ar.* şekil(ler)

e.+i 73a/17

eşk tök- *Far.+T.* gözyaşı dökmek

e.-tiler 26a/6

eşraf *Ar.* eşraf 36a/12

eş-şehīd *Ar.* şehit 8b/5

eşyā^c *Ar.* nesnelere (topluluklar?)

e.+larige 3b/10

etbā^c *Ar.* tâbi olanlar, tâbîler 3b/10

e.+larını 15a/5

e.+niñg 90b/13

eṭbā^c-ı Çengiz Hān *Ar.+ö.a.→Far.*

Çengiz Han'ın tâbîleri 91b/1-2

eṭrāf *Ar.* her taraf, çevre, taraflar 13a/19,

33a/5, 73a/17

e.+da 18b/6, 68a/9

e.+ğa 54b/8, 89a/7

e.+ıda 69a/8

e.+ıdın 72a/1

e.+niñg 15a/17

eṭrāf-ı āfāk-ı ʿālem *Ar.+Ar.+Ar.→Far.*

âlemin ufuklarının çevresi

e.+ge 3a/15

eṭrāf-ı Moğulistān *Ar.+ö.a.→Far.*

Moğulistan'ın çevresi

e.+nı 10b/6

eṭvār *Ar.* tavırlar 54b/5

e.+ları 27a/2

eṭvār-ı Moğul *Ar.+ö.a.→Far.* Moğul

tavırları

e.+dın 49b/18

eṭvār-ı pādşāhlık *Ar.+Far.+T.→Far.*

padişahlık tavırları

e.+da 76b/19

ev ev

e.+idin 49a/10

evāhir-i zemistān *Ar.+Far.→Far.* kışın son günleri

e.+da 80a/16

evāyil-i hāl *Ar.+Ar.→Far.* içinde

bulunulan zamanın ilk günleri

e.+dın 76a/8

ev ba(r)k ev bark

e.+i b.+ımı 47a/8

evbaş *Ar.* ayak takımı 67b/18

evkāt *Ar.* vakitler, zamanlar

e.+da 76a/9

e.+ı 49b/3, 76a/10, 78b/10, 81b/11

e.+ları 72b/12

evkāt-ı pādşāhān-ı Türk

Ar.+Far.+T.→Far. Türk padişahlarının zamanları 6a/12

evkāt keçür- *Ar.+T.* vakit geçirmek

e.-ür irdi 49b/13

evkāt ötker- *Ar.+T.* zaman geçirmek

e.-gen 85b/9
evlā Ar. evla 90a/4
evlād Ar. evlatlar 3b/7, 88b/3
e.+ı 45a/15
evlād-ı Ebu'l-ḥayr Ḥān Ar.+ö.a.→Far.
Ebulhayr Han'ın evladı 50b/16
evrāk Ar. evrak
e.+ını 88a/17
evrāk-ı dirāht Ar.+Far.→Far. ağacın
yaprakları 90b/5
evreng-i mesned-i cihānbānlık
Far.+Ar.+Far.+T.→Far. hükümdarlık
dayanağının tahtı 84b/3
evrül- dönüşmek
e.-üp 48a/9
evşāf-ı ḥamīde Ar.+Ar.→Far. övgüye
değer vasıflar
e.+lerin 5b/12-13
evşāf-ı Ḥudā Ar.+Far.→Far. Allah'ın
vasıfları 6b/10-11
evvel Ar. ilk, önce, önceden, daha önce;
baş, başlangıç, birinci, birincisi 6b/14,
10a/3, 11a/9, 11a/10, 11a/12, 14a/3,
15b/7, 39b/8, 43a/6, 44b/18, 46b/3,
48b/6, 52a/13, 55a/2, 57b/19, 58b/17,
67b/4, 68b/10, 70b/3, 82b/17, 84b/5,
85b/6, 86b/1, 88a/2, 88b/14, 88b/18,
88b/18
e.+din 5a/8, 56b/10, 57a/10
evvelā Ar. birinci olarak 6a/3
evvel bahār Ar.+Far. ilkbahar 62a/5,
79a/19, 80a/2
evvelki Ar.+T. önceki 61b/9
evzā^c Ar. durumlar, vaziyetler 18b/18
e.+ı 24a/16
e.+ıdın 32b/6
e.+ları 15a/1

e.+larığa 16a/16
e.+larını 11b/10
evzāḥ-ı burhān-ı Aḥmedī
Ar.+Ar.+ö.a.+Ar.→Far. peygamberin
delillerinin en açığı
e.+dur 6a/2
evzā^c-ı āšnā-yı ḥān Ar.+Far.+T.→Far.
hanın aşinalık halleri 68a/15
evzā^c-ı ol ḥazret Ar.+T.+Ar.→Far. o
hazretin vaziyetleri 35b/2
evzā^c-ı selef Ar.+Ar.→Far. seleflerin
vaziyetleri 91a/11
ey ey 9b/6, 83b/15
eyā Far. ey 9a/10
eyle- eylemek, hâline getirmek 8b/15
e.-diler 24a/1
e.-p 8a/8, 21a/17, 26b/7, 38a/3
(eylep) kil- edip gelmek
e.-edurlar 25a/19
eyyām Ar. günler
e.+da 53b/6, 61b/15, 66b/16,
73b/13, 77b/4, 84b/10, 86a/13
e.+dın 90b/6
eyyām-ı 'alīl Ar.+Ar.→Far. hastalık
günleri
e.+de 82b/5
eyyām-ı ḥayāt Ar.+Ar.→Far. hayatın
günleri, hayatta olunan günler 77a/2
e.+ıdın 45b/11
eyyām-ı marāz Ar.+Ar.→Far. hastalık
günleri
e.+da 66b/15
eyyām-ı Ramazān Ar.+Ar.→Far.
Ramazan günleri
e.+dın 84a/5

eyyām-ı sâbîk *Ar.+Ar.→Far.* geçmiş günler 80a/19

eyyām-ı saltanat *Ar.+Ar.→Far.* saltanat günleri

e.+da 39a/10

ezān *Ar.* ezan e.+nı 13b/6

ez-ān cümle *Far.+Ar.* o cümleden olarak, onlardan (biri) 40a/13, 44b/17

ezān oқы- *Ar.+T.* ezan okumak

e.-dı 13b/3

ezān oқы- *Ar.+T.* ezan okumak

e.-dı 12a/9

ezān oқыp ket- *Ar.+T.+T.* ezan okumak

e.-key-men 12a/8-9

ez-cümle *Far.+Ar.* o cümleden, mesela; bu arada; kısaca; sonunda 31a/15, 38b/16, 74a/15, 76b/8, 82b/3, 90b/4

ezelî *Ar.* ezeli 9a/3

ezkār *Ar.* zikirler 76a/11

ez-libās-ı ecnās *Far.+Ar.+Ar.→Far.*

cins cins elbiselerden 80a/14

ez-şafā-yı āyîne-i hamîr-i münîr

Far.+Ar.+Far.+Ar.+Ar.→Far. parlak hamurun aynasının saflığında (rüyada) 35b/7

F

faḥr *Ar.* övgü 3a/11

fāide *Ar.* fayda

f.+leri 15b/15

fāide-i dīnî *Ar.+Ar.→Far.* dinî fayda 88b/11

fāide kıł- *Ar.+T.* fayda etmek

f.-madı 58b/3

fā'ıl-i ḥaḳīkî *Ar.+Ar.→Far.* gerçek fail 65b/6

faḳîr *Ar.* fakir; anlatan, yazan 65b/14, 66a/4, 75b/13, 83a/12

f.+ğa 42a/16, 65b/18

f.+niñg72a/2

faḳîr-i bende *Ar.+Far.→Far.* fakir kul 7a/2

faḳîr-i bî-bizā'at *Ar.+Far.+Ar.→Far.* bilgisiz fakir 91a/1

fānî *Ar.* fāni 36b/7

fānî bol- *Ar.+T.* ölmek

f.-up irdiler 55a/13

fāriğ bol- *Ar.+T.* uzaklaşmak; (işten) kurtulmak

f.-up 56b/3, 78a/5

fāriğ-i bāl *Ar.+Ar.→Far.* endişeden uzak 56a/9

fārūḳ-ı ḥaḫā ve şavāb

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. hata ve doğrunun ayırt edicisi (Hz. Ömer) 3b/15

fāsıḳ *Ar.* fitneci
f.+lar 84b/17

faşl *Ar.* mevsim

f.+ıda 41a/16

faşl-ı bahār *Ar.+Far.→Far.* bahar mevsimi

f.+da 33a/14

faşl-ı zemistân *Ar. +Far. →Far.* kış
mevsimi 18b/8, 25a/15

fâş bol- *Far. +T.* açığa çıkmak
f.-updur 11b/14-15

fâş et- *Far. +T.* ifşa etmek
f.-megen 17a/12

fat fırsat *T. +Ar. kırş. pat fırsat* tam (o)
firsatta, ilk firsatta 18a/1, 28b/12

Fātiha oqu- *Ar. +T.* Fatiha okumak
86a/19

F.-dı 86a/19

fāyide *Ar.* fayda 6a/8

fāyide ber- *Ar. +T.* fayda vermek
f.-medi 25a/3

fayşal ber- *Ar. +T.* hâkim olmak,
halletmek
f.-di 28a/19
f.-elgey 38b/1

fayşal körset- *Ar. +T.* gayret göstermek
s.-ür irdi 28b/16

fayşal tap- *Ar. +T.* karar vermek
f.-ar irdiler 75b/16

fāzıl *Ar.* faziletli, erdemli 46a/7, 75b/16,
92a/9

fazilet *Ar.* fazilet, erdem
f.+i 6a/7
f.+idin 46a/2

fazilet-i hamīde *Ar. +Ar. →Far.*
övülmeye değer fazilet
f.+leriniñ 82a/13-14

fazl *Ar.* fazilet, erdem 5b/3, 92b/1

fehml- *Ar. +T.* anlamak
f.-seler irdi 7b/11

fehvā *Ar.* anlam
f.+sığa 24b/18

fe-lā-cerem *Ar.* şüphesiz; elbette 85a/3,
90a/4, 90b/14, 92a/9

felāh *Ar.* kurtuluş 77a/6

felek *Ar.* felek, gökyüzü 32a/8
f.+ke 25b/14

fen *Ar.* fen
f.+lerniñ 8a/13

fenā *Ar.* fanilik 65b/4

ferāğ *Ar.* bırakma
f.+dın 75b/18-19

ferāgat *Ar.* feragat; istirahat, rahat 44a/5,
55a/1, 62a/3, 70a/15

ferāhem keltür- *Far. +T.* toplamak
f.-di 86b/6

ferah-ı bī-endāze tap-
Ar. +Far. +Far. +T. →Far. ölçüsüz sevinç
bulmak
f.-tı 80b/7

ferāhī *Far.* ferahlık 4b/2

ferahī-i tamāmī
Ar. +Far. +Ar. +Far. →Far. tam bir sevinç
58a/8

ferākende (<*Far. perākende*) dağılma
33b/13

ferāmūş kııl- *Far. +T.* unutmak
f.-mağıl 86b/1

ferāset *Ar.* anlayış 18a/5

ferāset kııl- *Ar. +T.* anlamak
f.-dı 32b/7

f.-ur irdi 18b/19

ferbih *Far.* semiz 62a/7

ferdāhte kııl- *Far. +T.* (<*perdāhte*)
temizlemek
f.-ıp 85a/6

ferīk *Ar.* kısım 91b/9

fermān *Far.* ferman, buyruk 21a/1, 30b/9
f.+ığa 19a/7

f.+ıdın 24a/15, 33a/15
f.+ımız 4b/16
fermān ber- *Far.+T.* buyurmak, emir vermek
f.-di 37a/16, 56a/8
fermān-berdārlik *Far.+Far.+T.*
fermana uyma
f.+ğa 80b/10-11
fermān bol- *Far.+T.* buyurmak
f.-dı 20b/15
fermān eyle- *Far.+T.* ferman kılmak
f.-di 17a/16
fermān-ı berdār *Far.* semereli ferman
32a/2
fermān-ı birāderlik
Far.+Far.+T.→Far. kardeşlik fermanı
f.+larıdın (*birāderliklarıdın*)
22a/6
fermān-ı cihān-muṭā^c
Far.+Far.+Ar.→Far. cihanı itaat altına alan ferman 4a/14
fermān kııl- *Far.+T.* emretmek,
buyurmak, ferman kılmak
f.-dı 17b/12, 18b/9, 20a/6, 25a/6,
25b/2, 29b/17, 31a/10, 32a/17, 32b/14-
15, 33a/7, 33b/2, 39a/9, 39b/1, 39b/3,
51a/6, 51a/17, 53a/14, 55b/14, 58a/1,
62b/17, 68b/7, 83a/10, 83b/13, 85a/1,
89a/19
f.-dılar 20b/17, 21a/17, 25b/9,
66a/12, 68a/5-6, 83a/8, 83b/16, 89b/2
f.-dım 87a/17
f.-ğaylar 87b/17
f.-ıp 32b/15, 38a/7

f.-masun 90a/9
fermānla- *Far.+T.* buyurmak, emretmek
f.-dı 53a/12, 65b/15, 66a/1,
74a/17, 87a/1
f.-dılar 37b/18
fersahī *Ar.+Far.* bir fersah 79a/9
ferseng *Far.* fersah 21a/8, 41a/10
fertev (*<Far. pertev*) ışık
f.+i 20a/18
feryād *Far.* feryat 14b/7, 41b/1, 47a/13
feryād kııl- *Far.+T.* feryad etmek,
bağırarak
f.-dı 11a/11
f.-ğay 13b/5
f.-ıp 13b/8
ferzend *Far.* evlat, çocuk, oğul 8a/6,
35b/15, 46b/7, 53b/3, 54b/19, 55a/14,
57b/12, 91b/2
f.+din 45b/3
f.+ge 45b/3
f.+i 10a/7, 58a/8
f.+ige 91b/3
f.+imdin 35b/16-17
f.+ini 53a/13, 86b/19, 89a/10
f.+iniṅ 10b/8, 37a/2, 91b/3
f.+iṅiz 57a/18, 85b/18
f.+ler 66b/17
f.+leri 11b/8, 38b/8, 50b/14,
50b/16, 64a/17, 85b/6, 91b/13
f.+leridin 8a/18
f.+leriğa 55b/9
f.+lerimiz 36b/6
f.+leriṅğa 38b/14
f.+lerini 48a/14, 48b/8

- f.+lerinin 47a/5
f.+lerni 57a/17, 83a/12
f.+ni 35b/11
- ferzendān** *Far.* evlatlar 52a/13
- ferzend-i ʿazīz ü ercümend**
Far.+Ar.+Far.+Far. → *Far.* aziz ve şerefli evlat
f.+leri 4b/8
- ferzend-i ercümend** *Far.* muhterem evlat 35b/10
- ferzend-i kelān** *Far.* büyük çocuk, büyük evlat 47b/9
f.+ı 48b/8-9
- ferzend kııl-** *Far.+T.* evlat hâline getirmek
f.-dini 87a/2
- ferzendlik** *Far.+T.* evlatlık 78a/1
- fesād** *Ar.* fesat, fesatlık 34a/19, 34b/4, 34b/8
f.+ğa 24a/13
f.+nı 18b/12
- feth** *Ar.* fetih 20a/15, 22a/15, 23a/13, 23b/1, 27b/8, 31a/2, 31a/19, 39a/12
f.+din 67a/12, 68a/8, 79a/11, 89b/13
f.+idin 22a/8
- feth-i ʿazīmet kııl-** *Ar.+Ar.* → *Far.+T.* yürüyüşe başlamak
f.-ip 64a/8
- feth-i ikbāl** *Ar.+Ar.* → *Far.* mutluluk fethi
f.+ni 20b/7
- feth-i memleket-i bisyār**
Ar.+Ar.+Far. → *Far.* çok memleket fethetme 7a/7
- feth-i nevī** *Ar.+Far.* → *Far.* yeni bir fetih 20b/10
- feth körset-** *Ar.+T.* fethetmek
f.-ip irdim 81b/10
- feth tap-** *Ar.+T.* zafer kazanmak
f.-tı 79a/16
- fetvā ber-** *Ar.+T.* fetva vermek
f.-dini 49a/11
f.-medim 49a/13
- fevc fevc** *Ar.* dalga dalga; grup grup 20b/13, 54a/15
- fevcī** *Ar.+Far.* bir bölük 31a/10
- fevt bol-** *Ar.+T.* kaybolmak
f.-mağay 27a/9
- fevtī** *Ar.+Far.* bir ölü 77b/11
- fezāyil** *Ar.* faziletler
f.+i 89b/17
- fırqa** *Ar.* grup, zümre f.+lar 6a/8
f.+ları 6a/11
f.+larının 8b/12
- fırqa-i evvel** *Ar.+Ar.* → *Far.* birinci grup
f.+ni 8b/15
- fırqa-i şānī** *Ar.+Ar.* → *Far.* ikinci grup
f.+ni 8b/16
- fırqa-i ümmet** *Ar.+Ar.* → *Far.* ümmet zümresi 6a/8
- fışk** *Ar.* fitne 11b/14
- fidye** *Ar.* fidye 88b/5, 88b/8, 88b/12
f.+leri 88b/5
- figān** *Far.* figan 41b/1, 47a/13
- figān köter-** *Far.+T.* figan etmek
f.-ip 87b/12
- fihrist** *Far.* fihrist
f.+i 7a/16
- fikr** *Ar.* düşünce

- f.+ğa 8b/18
f.+ide 57a/16, 72b/1
- fikret** *Ar.* fikir 35b/3
- fikr-i bâtil** *Ar.+Ar.→Far.* batıl fikir 33b/8
- fikr kııl-** *Ar.+T.* düşünmek
f.-ur irdiler 55b/4
- fî-küllî hîn ve âvân** *Ar.* her vakit ve zamanda 4a/1
- fi'î** *Ar.* hareket, iş 57b/4, 80b/17
- filân** *Ar.* filan *krş. fülân* 13b/9, 86b/3
- fi'l-cümle** *Ar.* böylece; nihayet, sonunda, sonuç olarak; tamamen, bütün, hep, tamamıyla 38b/5, 47a/14, 47b/4, 49b/3, 49b/4, 49b/7, 49b/9, 73b/12, 74b/4, 77b/12, 83a/7, 83a/12
- fi'l-ḥaḳīḳa** *Ar.* gerçekte 85a/17
- fi'l-ḥāl** *Ar.* derhal, hemen; bunun üzerine 14a/9, 22a/19, 34b/13, 49a/4, 54a/5, 56b/18, 60a/2, 60a/3, 87b/12, 88a/17, 88b/11
- firār** *Ar.* firar 77b/10
f.+ğa 78b/10
- firār körset-** *Ar.+T.* firar etmek, kaçmak
f.-ti 89a/9
- fî-silk** *Ar.* zincirde 90b/1
- fîşvā** (*<Far. pîşvā*) önder
f.+ları 24a/10
- fitne** *Ar.* fitne 53a/2
f.+lerde 15b/12
- fitne kııl-** *Ar.+T.* fitne çıkarmak
f.-ıp irdiler 62b/8-9
- fitrāk** *Far.* eyer
f.+ige 3b/4
- fiyāde** (*<Far. piyāde*) piyade 41a/9
- fiyāde kııl-** *Far.(<piyāde)+T.* yaya bırakmak
f.-ıp 38a/3
- fuḳarā** *Ar.* fakir 36b/11
- furşat** *Ar.* fırsat 23b/17, 27a/9, 40b/11
f.+da 23b/9
f.+1 (belirtme durumu e.) 35a/4
- furşatî** *Ar.+Far.* bir fırsat 83a/4
- furşat tap-** *Ar.+T.* fırsat bulmak
f.-madım 83a/6
- fūṭa** *Ar.* bağ
f.+sı 48a/9
- fücūr** *Ar.* fesatlık 11b/14
- fülân** *Ar.* filan *krş. filân* 48b/3, 48b/3
- fürū^c** *Ar.* dallar 90b/5, 90b/5
- fürū ket-** *Far.+T.* içine düşmek, boğulmak
f.-ipdurlar 11b/15
f.-meklik 8b/18
- fürū-mānde** *Far.* âciz 1b/8
- füşür-** pişirmek
f.-meysin 42a/16
f.-üp 42a/10
f.-üpdur 42a/10-11
- fütî-** yazmak
f.-p 35b/14
- fütūḥ-ı bisyārî** *Ar.+Far.→Far.* birçok fetih 87a/3
- fütü-** yazmak *krş. pütü-*
f.-geyler 40a/4
f.-mepdurlar 7a/2
- fütül-** yazılmak
f.-mey 6b/3

f.-gen irken 19a/17-18, 19a/19,
19b/1

Ğ/G

ğadr *Ar.* hainlik 32b/5

ğadr kııl- *Ar.+T.* hainlik etmek
ğ.-urğa 29a/18

ğafferallāhu zūnūbehū *Ar.* Allah
günahlarını affetsin 6b/13

ğāfil *Ar.* gafil 56b/12, 58b/16, 91a/10

ğāfil kııl- *Ar.+T.* gafil kıılmak
ğ.-ıpdur-miz 9a/14

ğāhā *Far.* bazen 12a/17, 12a/19

ğāhī *Far.* bazen 21a/4, 21a/5

ğalaba *Ar.* kalabalık 17b/15

ğalābet *Ar.* çoğunluk 42b/8

ğālibā *Ar.* galiba 83b/17, 84a/18

ğālib bol- *Ar.+T.* galip gelmek
ğ.-di 79a/10-11
ğ.-ip 26b/1, 44b/6
ğ.-up irdi 50b/3, 89b/7, 89b/9-10

ğāliben *Ar.* büyük bir ihtimalle 27b/16,
44a/14

ğālib kel- *Ar.+T.* galip gelmek
ğ.-di 74a/8, 74a/13-14
ğ.-gendin 41a/7
ğ.-ip 41a/4

ğālib kil- *Ar.+T.* galip gelmek
ğ.-ip 34a/13-14

ğalle *Ar.* mahsul
ğ.+ler 41b/8

ğam *Ar.* gam 17a/8, 22a/13, 32b/13
ğ.+ıng 7b/14

ğam-nāk *Ar.+Far.* kederli 36b/6

ğam ye- *Ar.+T.* gam yemek

ğ.-megil 22a/15

ğamze *Ar.* gamze 83b/10

ğanīmet *Ar.* ganimet 20a/11, 23b/17,
26a/18, 72a/10, 72a/10, 81a/16
ğ.+din 40a/8

ğanimet-i bisyār *Ar.+Far.* → *Far.* pek
çok ganimet 31b/1, 37b/14, 37b/16

ğanīmet-i bī-şumār *Ar.+Far.* → *Far.*
sayısız ganimet 29a/15

ğanīmet kııl- *Ar.+T.* ganimet bilmek
ğ.-ip 35a/4

ğarāyib-i eṭvār *Ar.+Ar.* → *Far.* tavırların
gariplikleri 35b/2

ğāret *Ar.* yağma
ğ.+ke 63a/4

ğāret ilt- *Ar.+T.* yağma etmek
ğ.-ip 41a/15

ğāret kııl- *Ar.+T.* yağma etmek;
yağmalamak

ğ.-dı 48b/13

ğ.-dılar 18b/5, 31a/13

ğ.-ğaylar 62a/13-14

ğ.-masunlar 62b/12

ğ.-ip 31a/7, 37b/14

ğ.-urnıng 16b/10

ğ.-ur irdi 80b/16

ğarīb *Ar.* garip 84a/16

ğarq bol- *Ar.+T.* boğulmak
ğ.-dılar 68a/3

ğ.-up 31a/6-7
gāv *Far.* sığır 59b/13
gāvğa *Far.* savaş 71a/18
gāvta ur- *Ar.+T.* çayıra batmak
ğ.-dılar 26a/7
gayb *Ar.* görünmeyen, gaip
ğ.+dın 22a/17
ğ.+ğa 9a/1
ğ.+ge 9a/3
gāyet *Ar.* çok, gayet 55a/9, 56a/13, 82a/18
gāyetī *Ar.* çok, sonsuz; son derece; müthiş 54b/6, 55a/9, 61a/4, 61a/5, 61b/19, 65b/14, 76b/7
gāyet-i ta'zīm *Ar.+Ar.* → *Far.* ululamanın aşırılığı
ğ.+dın 54a/14
gāyibāne *Ar.+Far.* gıyabi olarak 87a/1
gāyib bol- *Ar.+T.* kaybolmak
ğ.-up 21b/3
gayr *Ar.* başka, diğer, diğerleri 71b/12, 83a/1
ğ.+ağa 77a/12
ğ.+dın 74a/11
gayr-i mescid *Ar.+Ar.* → *Far.* mescit dışı 11a/18
gāzab *Ar.* öfke, gazap 12b/15, 34b/13, 35a/1
gāzab-ı Hudāvendī *Ar.+Far.* → *Far.* Tanrı'nın gazabı
ğ.+dın 12a/16
gāzāt *Ar.* gazalar 39a/11, 39a/12, 75b/18, 81b/7
ğ.+da 39a/14, 75a/15

ğ.+ığa 50a/17, 75a/15, 87b/7
ğ.+larınıñg 75b/17
gāzāt-ı hūb *Ar.+Far.* → *Far.* güzel gazalar 81a/15
gāzāt kıl- *Ar.+T.* gaza etmek
ğ.-sa 81b/14
gāzel *Ar.* gazel 83b/14
gāzelī *Ar.+Far.* bir gazel 87b/4
gedā *Far.* dilenci 7b/16
gedāy *Far.* dilenci
g.+ıdur 3a/4 3a/8
geh *Far.* kâh 2a/5, 2a/5, 26a/7, 26a/8
gele *Far.* sürü 86a/10
g.+si 62a/11, 62a/16
gerd *Far.* toz 3a/2
gerden *Far.* boyun, gerdan
g.+leri 7a/10
g.+lerige 36a/15
gerden-i inkıyād *Far.+Ar.* → *Far.* boyun eğme
g.+nı 24a/9
gerden-i itā'at *Far.+Ar.* → *Far.* itaat (için) boyun eğme, itaat gerdanı
g.+nı 44b/18, 45a/3
gerden-keşān-ı taht-ı eflāk
Far.+Far.+Far.+Ar. → *Far.* feleklerin altında göğüs şişirenler (kibirli insanlar) 1b/10
gerdī *Far.* bir toz 17a/9
gerd-i firāvān *Far.* çok toz 20b/19
gerd-i ihānet *Far.+Ar.* → *Far.* ihanet tozu 29b/15
gerdiş *Far.* deveran g.+iniñg 2a/4

gerdiş-i sāgar-ı en°am-ı kirāmī
Far.+Far.+Ar.+Ar.→Far. büyüklere has
nimetlerin kadehinin dönüşü
g.+dur 24b/15

gerdişke kigür- *Far.+T.+T.* döndürmek,
birbiri içine sokup döndürmek
g.-diler 24b/5
g.-mek 2a/8

gerdün-keşān *Far.* dünyayı çeken 24b/5

geşt-zār *Far.* seyran yeri 5a/17
g.+ları 5a/17

gevāhir-i taḥiyyāt-ı sitāyiş ü sipās
Far.+Ar.+Far.+Far.+Far.→Far. şükür
ve övgü tahiyyatının cevherleri 1b/2

gevher *Far.* cevher, mücevher 90a/16
gevher-efşānī *Far.* cevher saçıcılık 32a/9
gevher-efşānlığ *Far.+T.* cevher saçma
30a/12

gevher-i ferzāne *Far.* bilge (bir) cevher
90a/17
geysū-yı ḥūrşid-sāy *Far.* güneşin
zülüfleri gibi
g.+ıdur 3a/6

gezend ol- *Far.+T.* zarar vermek
g.-dı 23b/8

gıcek *Far.* gıcek (bir müzik aleti)
ğ.+ni 83b/19

ğılāf *Ar.* kın
ğ.+ıdın 34b/1

gırīv *Far.* çığlık, bağırma, gürültü 14b/7,
22b/12, 26a/3

gīrahıq *Far.+T.* tutma 30a/15

girān *Far.* ağır 26a/10

gird *Far.* çevre
g.+ığa 34a/7

girdārī *Far.* tavır 7b/8

ğire *Ar.* zahire 86a/16

giriftār *Far.* esir 85a/8
giriftār kııl- *Far.+T.* müptela etmek
g.-ıp turur 90a/6
giriftārılığ *Far.+T.* esirlik
g.+da 23a/17-18

girizān bol- *Far.+T.* kaçmak
g.-dılar 33b/13, 60a/5
g.-up 16a/7

gītistān *Far.* dünya (*Şāhip-ķirān-ı*
gītistān) 18a/1-2

girye *Far.* gözyaşı, ağlama 26a/6, 41a/12
g.+dın 36a/16

ğonce *Far.* gonca 22b/2
ğ.+dın 25a/18
ğ.+sı 22a/18
ğ.+sını 25a/16

ğonce-i gül *Far.* gül goncası
ğ.+ni 9b/1

ğonce-i imān *Far.+Ar.→Far.* iman
goncası 9a/18

ğubār *Ar.* toz, toprak
ğ.+dın 21a/2
ğ.+ıdın 3a/2, 24a/2
ğ.+ını 19b/17

ğubār-ı ḥātır *Ar.+Ar.→Far.* gönül tozu
85b/17

ğubārī *Ar.+Far.* bir toz 21a/5

ğulām *Ar.* köle 47a/12

ğulāt-ı Şāhī Bik Ḥān *Ar.+ö.a.→Far.*
Şāhī Bikhan'ın taşkın adamları 77b/15
ğulgule-i celālet *Far.+Ar.→Far.*
büyüklüğün ihtişamlı sesi
ğ.+i 2b/8

ğulüv kııl- *Ar.+T.* isyan etmek, saldırmak

ğ.-dılar 41b/8, 49a/11

güne *Far.* çeşit, şekil 35a/7

gür-hâne *Far.* türbe

g.+side 56b/2

ğurür *Ar.* gurur 14b/3, 58a/3

ğusl *Ar.* gusül 13b/16

ğusl kııl- *Ar.+T.* gusül (abdesti) almak

ğ.-dı 49a/10

ğuşşa *Ar.* keder, sıkıntı 17a/8, 22a/13,

32b/13

ğ.+sı 39b/16

güyâ *Far.* güya, sanki 5b/4, 5b/5, 7a/6,

22b/2, 26a/6

gül *Far.* gül

g.+din 25a/18

g.+ler 25a/16

g.+niñg 83b/4

gülâbî-âfetî *Far.* gülsuyundan bir afet

32a/12

gülbîn-i dil *Far.* gönlün gül ağacı

g.+ni 9a/19

gül-i büstân-ı serây-ı âferîniş *Far.*

yaradılış sarayının bahçesinin gülü 3b/5

gül-i nev-şüküfte-i gülzâr-ı celâlet

Far.+Far.+Far.+Far.+Ar.→Far.

yücelik gülistanının yeni açmış gülü 4b/6

gül-i ra^cnâ *Far.+Ar.→Far.* güzel gül

g.+sı 83b/4

gülistân *Far.* gül bahçesi 83b/8

güşen *Far.* gül bahçesi

g.+niñg 83b/4

güşen-i câmî *Far.* şarap kadehlerinden

oluşan gül bahçesi 24b/13

gümân *Far.* şüphe 25a/9

gümân et- *Far.+T.* şüphelenmek

g.-edur-min 35b/16

gümân ilet- *Far.+T.* zannetmek

g.-keyler 69b/6

gümân kııl- *Far.+T.* düşünmek;

zannetmek

g.-dı 25a/8

g.-mas irdiler 71b/2

gümân turur ki *Far.+T.+Far.*

muhtemelen 38b/19-39a/1

güm kııl- *Far.+T.* kaybetmek

g.-ur irdiler 91a/10-11

gümrahlıq *Far.+T.* azgınlık

g.+ğa 11b/15

günâh *Far.* günah 63a/16, 63a/17

g.+dur 25a/9

g.+ı 33a/7

g.+ıdın 88a/7

g.+ını 37b/7

g.+ları 89a/14

g.+larığa 32b/17

g.+larını 33a/6

g.+nı 63a/17

günâh-ı ^cazîm *Far.+Ar.→Far.* büyük

günah 29b/11

günâhî *Far.* bir günah 63a/10

günâh kııl- *Far.+T.* günah işlemek

g.+lar k.-sa irdi 88a/6-7

güng *Far.* suskun 2a/7

gürgüre-i na^cra-i şadâ

Far.+Ar.+Ar.→Far. seslerin naralarının

gürültüsü

g.+sı 22b/12-13

gürgüre-i ra^cd *Far.+Ar.→Far.* gök

gürlemesinin gürültüsü 26a/3-4

gürüh *Far.* güruh 16b/9

g.+dın 59a/16

g.+lar 27b/4

gürüh-ı enbühî *Far.* kalabalık bir güruh
26b/7

gürze *Far.* gürz 25a/10

güş *Far.* et 42a/3

g.+i 9b/5, 12b/15, 13a/1

güştin alış- *Far.+T.* et ete tutuşmak
(güreşmek), tutuşmak

g.-ıp 14a/12

g.-tılar 14b/4, 33b/17

güzār tap- *Far.+T.* geçmek

g.-tılar 77b/11

güzāşt kıl- *Far.+T.* bırakmak; geçirmek

g.-dı 61a/7

g.-dım 86b/19

güzer *Far.* geçiş 71b/19

H/H/H

habāset *Ar.* kötü 76b/4

haber *Ar.* haber 13a/19, 16b/15, 23a/16,

25a/18, 34a/8, 37a/16, 39b/12, 39b/17,

42b/10, 46b/17, 51a/8, 53b/18, 63b/17,

64a/2, 65b/1, 69b/18, 73a/8, 80a/10

h.+din 25b/1, 34b/12

h.+i 38a/19, 67a/4, 72a/15, 73b/9,

74b/13, 78a/17

h.+imiz 12b/13, 35b/19

h.+ini 40a/1, 50b/19, 74b/14

h.+ni 43b/6, 52a/17

haber al- *Ar.+T.* haber almak

h.-ğay 22a/4

h.-ıp 21a/15

h.-mas irdi 40a/7

haber ber- *Ar.+T.* haber vermek

h.-diler 30b/7

h.-ipdurlar 22a/7, 22a/8

haberdār bol- *Ar.+Far.+T.* haberdar
olmak

h.-madı 56a/18

haberī *Ar.+Far.* bir haber 19a/12

haber-i evzā^c *Ar.+Ar.→Far.* durumla
ilgili haber 87a/4

haber-i sürūr-bahş *Ar.+Ar.+Far.→Far.*

sevinç bahşeden haber 31a/18

haber-i tahkīk *Ar.+Ar.→Far.* gerçek

haber 35b/14

haber-i vefāt-ı hān *Ar.+Ar.+T.→Far.*

hanın vefat haberi 89a/2

haber keltür- *Ar.+T.* haber getirmek

h.-diler 84b/19

haber taf- *Ar.+T.* haber almak

h.-tılar 39a/2

haber tap- *Ar.+T.* haber almak; haber
getirmek; haber götürmek

h.-ıp tururlar 87b/10

h.-kay 10b/1

h.-tı 64a/8

h^vāb-ı perīşān *Far.* perişan rüya 35b/15

habş *Ar.* pislik 81a/17

habṭ u kā^cide iḡre *Ar.+Far.+Ar.+T.*

kaideler gereğince 44b/9

hacālet *Ar.* utanma 63a/11

h^vāce *Far.* hāce, hoca

h.+leridin 75a/17

ḥācēt *Ar.* hacet, lüzum, gerek 10a/2,
27a/13; ḥ.+dur 4a/2

ḥācib-i ‘amūd-dār *Ar.+Ar.+Far.→Far.*
sütun gibi dik duran mabeyinci 2a/2

ḥadd *Ar.* had, sınır, derece, aşama 8b/6

ḥ.+de 83b/18

ḥ.+i 90a/1

ḥ.+ide 82b/11

ḥ.+idin 24b/8

ḥ.+ige 45a/11, 55a/10, 69b/9

ḥ.+in 85b/13

ḥadd-i a‘zār *Ar.+Ar.→Far.* özürlerin
haddi 92a/14

ḥadd-i cenüb *Ar.+Ar.→Far.* güney sınırı

ḥ.+ı 10b/15

ḥaddige yet- *Ar.+T.+T.* haddine ulaşmak

ḥ.-ti 87a/18

ḥadd-i Kāşkar *Ar.+ö.a.→Far.* Kâşgar
sınırı

ḥ.+ğa 41b/9

ḥadd-i kemāl *Ar.+Ar.→Far.* en yüksek
sınır

ḥ.+iğa 41b/15

ḥadd-i mağrib *Ar.+Ar.→Far.* batı sınırı

ḥ.+i 10b/14, 44a/5

ḥadd-i rızā‘da ḳal- *Ar.+Ar.+T.→Far.*
sütte kalmak (sütten kesilmemiş olmak)

ḥ.-ıp irdi 38b/8-9

ḥadd-i şarḳ *Ar.+Ar.→Far.* doğu sınırı

ḥ.+ı 10b/14

ḥadd-i şarḳ-ı Moğulistān

Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Moğulistan’ın doğu
sınırı 46b/16-17

ḥadd-i şimāl *Ar.+Ar.→Far.* kuzey sınırı

ḥ.+i 10b/15

ḥadd-i şumār *Ar.+Far.→Far.* sayıların
sınırı

ḥ.+dın 21a/9

ḥadenk-i āteş-feşān *Far.* ateş saçan ok

ḥ.+nı 22b/16

ḥādīm *Ar.* hizmet eden, hizmetkâr

34a/15, 45a/19

ḥ.+dın 90b/3

ḥ.+leridin 13b/4

ḥādime *Ar.* hizmetçi

ḥ.+ge 84b/19

ḥādişe *Ar.* hadise, olay 15b/8

ḥ.+dın 29b/18

ḥ.+niñg 36b/8, 36b/18

ḥāfız *Ar.* hafız 76b/7

ḥāfız-ı cenāḥ-ı ‘adl ü iḥsān

Ar.+Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. adalet ve
ihsan kanatlarının koruyucusu 4b/2

ḥāfızī *Ar.+Far.* bir hafız 76b/2

ḥ‘āh *Far.* ister 8a/19, 8a/19

ḥ‘āher/ ḥāher *Far.* kız kardeş

ḥ.+i 85a/9

ḥ.+idin 73b/7

ḥ.+leriğa 89b/3

ḥ.+lerini 89b/2

ḥ‘āher-zāde/ ḥāher-zāde *Far.*

hemşirezade, kız kardeşin oğlu

ḥ.+m 63a/12

ḥ.+siniñg 87b/17

ḥ‘āhla- *Far.+T.* arzulamak, istemek

ḥ.-dı 32b/4, 36a/8, 38b/11,

49b/17, 51a/15, 58a/17, 87a/3

ḥ.-dılar 71a/14

ḥ.-ğan 8b/9, 14a/18, 20a/16,

90b/14

h.-ğanların 10a/10, 10a/9
h.-sa 84b/1, 87a/13
h.-may turup irdiler 65a/12
h.-p irdi 63b/16, 85b/12
h.-r irdi 50b/18
h^vāhlağan bol- *Far.+T.+T.* istemek
h.-sa bolğay 88a/18
hā'if-i vehm *Ar.+Ar.→Far.* vehim
korkusuna kapılan
h.+de 74b/19
hağ *Ar.* doğru 8b/14
hağ *Ar.* hak, pay
h.+ıda (*hağkıda*) 28b/16, 47b/11
h.+ılarıda (*hağkılarıda*) 5b/7
hākān *Far.* hakan 3a/8, 7b/3
h.+ımı 53b/5
hākān ibn-i hākān
Far.+Ar.+Far.→Far. hakan oğlu hakan
8b/3
hākānū'l-mağfūr *Far.+Ar.→Ar.* mağfur
(bağışlanası) hakan 8b/5
hağāret eyle- *Ar.+T.* hakaret etmek
h.-p 27a/10
hāk-būsluğ *Far.+Far.+T.* toprağı
öpmek, yer öpücülük 2a/1
hağıkat-i imān *Ar.+Ar.→Far.* imanın
hakikati 9a/1
hākım *Ar.* hākım (şehrin yöneticisi)
34a/7, 51b/16, 78a/11
h.+din 55b/5
h.+i 69a/12, 74a/9, 78b/9
hākım-i Ahısı *Ar.+ö.a.→Far.* Ahısı
hākimi (yöneticisi)
h.+nıng 77b/12
hākımlıq *Ar.+T.* idarecilik

h.+ığa 55a/17
hağırī *Ar.+Far.* bir hakır 1b/11
hağır-i bī-istiṭā'at *Ar.+Far.+Ar.→Far.*
yeteneksiz hakir
h.+ğa 91a/1
hağır kör- *Ar.+T.* hakir görmek
h.-di 14b/3-4
hağqā *Ar.* gerçekten 87b/1
hakkāklıq *Ar.+T.* oymacılık 8a/10
hākni kötür- *Far.+T.+T.* toprağı
kaldırmak
h.-ür irdiler 54a/17
Hağ Sübhānehū ve Te'ālā *Ar.* Hak
Sübhānehu ve Te'âlâ, her türlü kötü
sıfattan tenzih ettiğim yüce Allah 11b/19,
14a/17, 63b/3, 63b/8, 63b/10, 65b/6,
75a/12, 75b/12, 76a/15, 81b/16-17,
83a/10, 88a/18, 90a/5
H.+ğa 65b/7
H.+nıng 92b/7
Hağ-Te'ālā *Ar.* Hak Te'âlâ, yüce Tanrı
H.+ğa 82a/17
Hağ Tebāreke ve Te'ālā *Ar.* mübarek ve
yüce Tanrı 90a/10
hāl *Ar.* dayı
h.+i 73b/7
hāl *Ar.* hâl, durum, vaziyet; sıra (zaman)
26a/11, 32b/5, 36a/18, 39b/13
h.+de 16a/9, 18a/7, 21a/7, 27b/3,
35a/4, 43a/17, 51a/17, 53b/12, 74b/9,
78a/17, 84a/3, 90b/13
h.+din 25a/11, 73b/5
h.+ide 45a/10
h.+idin 35b/19
h.+ığa 19a/13, 24a/3, 47a/18,
53a/7, 81b/2

h.+ini 35b/17, 47a/18
h.+leri 91a/5
h.+lerini 25b/4
h.+ni 18b/2, 26a/18, 26b/6, 60a/13
h.+niṅ 55b/1, 70b/5, 73b/8,
74b/13, 78b/17, 79a/6, 79a/15, 79b/12,
86a/4, 87a/4
ḥal^c *Ar.* indirme 63b/17
ḥālā *Ar.* hâlâ 12a/17, 39a/13, 50a/15,
50a/16
ḥalāş *Ar.* kurtarma, kurtuluş
h.+dın 90a/5
h.+lıḡıḡa 25a/3
ḥalāş bol- *Ar. +T.* kurtulmak
h.-dı 24a/8, 29b/19, 51a/19, 71b/4
h.-up 7a/10
ḥalās kııl- *Ar. +T.* kurtarmak
h.-dı 38b/10
h.-dılar 52b/11
h.-urḡa 11b/19-12a/1
h.-ur irdiler 88b/6
ḥalāşlık *Ar. +T.* kurtulma, kurtuluş 64a/1,
88a/8
h.+ı (*ḥalāşlıḡı*) 24b/18
ḥalāşlık tap- *Ar. +T. +T.* kurtulmak
h.-ıp 63b/3
ḥalāş tap- *Ar. +T.* kurtulmak
h.-ıp 85a/8
ḥalāyık *Ar.* halk 21a/14, 39a/5, 92a/8
h.+niṅ 80b/12, 85b/17,
ḥale *Far.* sancı 49a/10
ḥalel *Ar.* bozukluk, daḡınıklık 43a/5,
92a/12, 92a/14, 92a/15
ḥalel-i fāhiş *Ar. +Ar. →Far.* fahiş
bozukluk
h.+ler 16a/15

ḥalel-pezir bol- *Ar. +Far. +T.* bozulmak
h.-ur 24a/16
ḥalel taf- *Ar. +T.* bozulmak
h.-urḡa 19a/9
ḥalel yetkür- *Ar. +T.* halel getirmek
h.+ler y.-ür 61a/11
ḥālen *Ar.* hâlen, şimdi, şu anda, şu
zamanda 39b/15, 45a/10, 45a/17, 46a/3,
62a/5
ḥālet *Ar.* durum, hâl; zaman
h.+de 8b/8, 22a/10, 22a/13,
38a/18, 39b/17, 47a/17, 48b/10
h.+im 83b/7;
h.+lerde 5b/13, 46a/13, 47b/1
ḥale-zāde-i Sulṭān Sa^cid Hān
Ar. +Far. +ö.a. →Far. Sultan Said Han'ın
teyzeoḡlu 78b/13-14
ḥālī *Ar.* boş 34a/2, 51a/3, 52b/17
ḥālī *Ar.* uzak 6b/2
ḥālī bol- *Ar. +T.* eksik kalmak, eksilmek,
boş kalmak; uzak kalmak
h.-maḡaylar 6a/13
h.-may 5a/14, 5b/12; h.-up 16a/7
ḥāl-i büzürgvār *Ar. +Far. →Far.* büyük
dayı
h.+ım 58b/8
ḥalife-i seyyidi'l-kevneyn
Ar. +Ar. →Far. iki âlemin efendisinin
halifesi 4b/5
ḥālī kal- *Ar. +T.* boşalmak
h.-ıp irdi 53a/4
ḥāl-i memleket *Ar. +Ar. →Far.*
memleketin durumu 19a/9
ḥāl-i tamām *Ar. +Ar. →Far.* bütün hâl,
bütün olarak 72b/16

hāliyen *Ar.* hâlen, şu an, bugüne kadar
11a/1, 40b/12, 91b/11, 91a/14, 92a/7

hāliyet *Ar.* durum

h.+ini 53a/7

halk *Ar.* halk 6a/15, 6b/3, 8a/9, 9a/13,
11b/14, 27b/6, 38b/13, 42b/11, 43a/7,
46a/3, 47a/7, 49a/11, 49a/17, 49a/18,
50b/16, 51a/11, 52a/7, 52b/3, 54b/10,
60a/1, 60a/4, 60a/6, 66a/12, 71a/19,
71b/1, 71b/10, 77a/1, 80b/12, 85b/19,
87a/8

h.+dın 43b/4

h.+ğa 11b/13, 11b/16, 43a/8,

59a/13

h.+ı 50b/11, 52a/2, 53a/1, 68a/1

h.+ıdın 3a/7

h.+ını 49b/15

h.+ınıñg 54b/17

h.+lar 47b/1

h.+ları 29a/2, 42a/6

h.+larığa 5a/10

h.+nı 26b/9, 38a/4, 49a/19,

52b/18, 60a/8, 62a/13, 70b/9, 78a/19

h.+nıñg 38b/4, 61b/12, 62a/11,

62b/13, 88b/15

halka *Ar.* halka 59a/17

halkārlıq *Far.+T.* maden eritmeciliği
8a/11

halk-ı keşir *Ar.+Ar.→Far.* halkın
çoğunluğu 50b/12

halk-ı ulus *Ar.+Moğ.→Far.* ulus halkı

h.+ka 16b/1

halk kıl- *Ar.+T.* yaratmak

h.-ur 8b/8

**halledallāhu Te^cālā mülkehū vü zāde
celālethū ve şevketehū** *Ar.* yüce Allah
Onun devletini daim etsin, yüceliğini ve
şevketini artırsın 4b/5-6

halvet *Ar.* yalnız kalmak, yalnızlık
h.-de 76b/6

hamd *Ar.* hamd etme, övgü 6b/9
h.+iñg 2a/13

hāme-i bī-istiṭā^cat *Far.+Far.+Ar.→Far.*
yeteneksizlik kalemi
h.+ide 92a/11-12

hāme-i sevād-ı bī-bizā^catlık
Far.+Ar.+Far.+Ar.→Far. bilgisizliğin
kara kalemi
h.+ni 91a/1-2

hāmile *Ar.* hamile; hamilelik 9b/16,
10a/14, 84b/18

h.+dur 10a/11

h.+sidin 10b/1

h.+sini 10b/8

hamīr-i mübārek *Ar.+Ar.→Far.*
mübarek mayalı 90a/8

hamīr-i münir-i āyine-i dil

Ar.+Ar.+Far.+Far.→Far. kalbin
aynasının parlak hamuru

h.+ini 21b/18

hamiyyet *Ar.* insanın yurdunu, ulusunu
ve ailesini koruma gayreti 26b/8

hamiyyet-i İslām *Ar.+Ar.→Far.* İslam
hamiyeti (gayreti) 80b/16

hamiyyet-me'āb *Ar.+Ar.→Far.* iyilik
sığınağı 90b/16

haml *Ar.* hamilelik 9b/15

hamle *Ar.* hamle 56b/10

h.+ge 26b/16

hamle eyle- *Ar.+T.* hamle etmek

h.-p 26a/17

hamle-i evvel *Ar.+Ar.→Far.* ilk hamle

h.+de 41a/10
hamle keltür- *Ar.+T.* hamle etmek
h.-ür irdi 82b/15
hamle kııl- *Ar.+T.* hamle etmek
h.-ğay-miz 26b/15
h.-ıp 26a/16
hamle ur- *Ar.+T.* hamle yapmak
h.-dılar 27b/6
hāmūn-ı basīf *Far.+Ar.→Far.* geniş çöl
h.+i 2a/5
hān han 5a/3, 7a/11, 7a/12, 10a/8,
10a/12, 10a/14, 10a/14, 10a/16, 10a/16,
11a/3, 12b/4, 12b/6, 12b/11, 12b/14,
12b/17, 13a/3, 13a/6, 13a/7, 13a/16,
13a/18, 13b/4, 13b/7, 13b/10, 13b/12,
13b/12, 13b/16, 14a/15, 14a/19, 14a/3,
14a/3, 14a/4, 14a/9, 14b/8, 15a/8, 16b/1,
17b/12, 18a/11, 18a/13, 18a/15, 18a/17,
18b/2, 18b/3, 18b/8, 19a/2, 19b/4, 19b/6,
28a/13, 38b/13, 39a/10, 39a/16, 39b/13,
40a/16, 40a/9, 40b/5, 40b/15, 42b/5,
42b/8, 42b/9, 42b/14, 43a/7, 43b/3,
43b/3, 43b/19, 44a/11, 44a/12, 44a/15,
44a/16, 44a/17, 45a/5, 45a/10, 45b/16,
46a/7, 46a/9, 46b/4, 46b/4, 46b/6, 46b/12,
46b/13, 47a/7, 47a/9, 47a/11, 47a/12,
47a/13, 47a/16, 47a/17, 47a/19, 47b/1,
48b/11, 48b/12, 49a/2, 49a/4, 49a/11,
49b/3, 49b/10, 49b/13, 49b/19, 50a/1,
51a/1, 51a/8, 51a/11, 51a/11, 51a/12,
51a/17, 51a/19, 51b/18, 52a/1, 52a/6,
52a/10, 52b/14, 52b/17, 53b/5, 53a/1,
53a/3, 53a/7, 53a/11, 53a/19, 53b/9,
53b/10, 53b/12, 53b/13, 53b/18, 54a/3,

54a/5, 54a/8, 54a/10, 54a/17, 54a/18,
58a/1, 58a/3, 58b/11, 58b/13, 58b/16,
58b/19, 59a/1, 59a/2, 59a/4, 59a/7,
59a/17, 59a/18, 59b/4, 59b/5, 59b/6,
59b/8, 60a/3, 60a/6, 60a/7, 60a/14,
60a/16, 60a/17, 60a/18, 62a/1, 62a/2,
62a/10, 62a/13, 62a/19, 62b/11, 62b/17,
63a/2, 63a/4, 63a/7, 64a/7, 64a/11,
64b/15, 65a/5, 65a/6, 65a/7, 65a/11,
65a/15, 66a/10, 66a/13, 66a/15, 66a/15,
66b/4, 66b/13, 66b/14, 66b/19, 67a/4,
67a/16, 67a/19, 67b/11, 68a/17, 68a/18,
68a/19, 68b/1, 69a/1, 69a/12, 69a/15,
69b/3, 69b/10, 70a/12, 70a/19, 70b/3,
70b/7, 70b/10, 71a/12, 71b/3, 72a/13,
72a/19, 76b/9, 78a/5, 79a/4, 79a/8,
79a/19, 79b/4, 79b/7, 79b/16, 79b/19,
80a/3, 80a/4, 80a/8, 80a/13, 80b/1, 81a/1,
81a/7, 81a/11, 81a/13, 81b/2, 81b/7,
81b/10, 81b/13, 81b/14, 82a/3, 82a/8,
82b/5, 83a/8, 83a/10, 83b/13, 83b/16,
83b/17, 84a/9, 84a/13, 84b/11, 84b/14,
84b/17, 84b/18, 85a/1, 85a/9, 85b/1,
85b/5, 85b/12, 86a/19, 86b/4, 87a/7,
87a/8, 87a/10, 87a/11, 87b/7, 87b/8,
88a/2, 88a/5, 89a/13, 89b/16
h.+dın 7a/9, 10a/11, 10b/8, 11a/8,
40b/5, 43b/18, 58a/4-5, 84b/18
h.+ğa 8a/18, 11a/9, 11a/14, 13b/2,
13b/16, 18a/7, 18a/8, 23a/15, 28a/7,
43a/7, 43b/19, 44a/1, 44b/17, 45a/2,
45a/3, 45b/6, 45b/7, 45b/19, 46b/6,
46b/9, 46b/9, 47a/11, 47a/16, 49b/9,
51a/8, 52a/4, 52b/12, 52b/13, 53a/2,

53a/6, 53a/12, 53b/9, 53b/10, 53b/14,
53b/17, 54a/2, 54b/18, 58b/18, 58b/18,
59b/3, 60a/2, 60a/17, 61b/1, 63b/15,
64a/2, 64a/4, 65a/9, 65b/11, 66b/15,
67a/12, 67a/14, 68a/8, 68a/10, 68a/16,
69b/5, 70a/10, 70a/13, 70a/16, 70a/17,
70a/17, 71a/11, 71a/19, 71b/10, 72a/4,
74a/18, 76b/7, 80b/16, 83a/6, 84b/19,
85b/5, 85b/11, 86a/11
 h.+lar 7a/1, 8a/1, 45a/14, 45b/1,
70b/8, 72b/3, 72b/5, 75b/8, 77b/5, 92a/3
 h.+lardin 71a/6, 75b/10
 h.+largâ 75b/13, 92b/3
 h.+ları 6b/1, 6b/16, 46a/8, 65a/13,
87b/18
 h.+larıdın 7a/9, 76a/6
 h.+larını 6b/4
 h.+larınınîg 5a/2, 7a/14
 h.+larnıîg 8a/1, 66a/16
 h.+nı 10b/19, 11a/8, 11a/12,
11a/13, 19b/5, 23a/17, 40a/10, 42b/11,
42b/11, 45a/4, 45b/15, 45b/18, 46a/16,
52a/4, 52a/10, 52a/11, 52b/11, 53a/1,
53b/6, 54a/1, 54a/10, 54a/19, 54b/5,
54b/8, 57b/19, 57b/19, 60a/4, 62a/18,
63b/19, 64a/3, 64a/13, 65a/9, 70b/8,
70b/9, 72b/4, 79b/18, 82b/3, 86b/11
 h.+nıîg 7a/13, 8a/7, 8a/7, 8a/14,
8a/18, 9b/8, 9b/8, 10a/7, 10b/9, 11a/5,
12b/8, 12b/10, 13b/1, 13b/3, 13b/7,
14b/2, 17b/11, 18a/6, 18a/13, 19a/6,
19a/8, 19b/3, 28b/1, 34b/2, 39a/5, 39a/15,
39b/11, 39b/14, 40a/10, 40a/13, 43a/13,
44b/14, 46a/8, 46a/18, 47a/3, 47a/6,

48b/16, 50a/4, 51a/3, 51a/5, 51a/10,
51a/11, 51b/19, 52a/2, 52a/3, 52a/6,
52a/8, 52a/9, 52a/12, 52b/8, 52b/8,
52b/10, 52b/12, 53a/6-7, 53a/9, 53a/11,
53b/2, 53b/8, 54a/4, 54a/12, 54b/2,
59a/17, 59b/6, 59b/7, 59b/10-11, 59b/12,
59b/19, 59b/19, 60a/15, 60a/17, 62a/16,
62a/17, 62b/15, 62b/15, 62b/17, 63a/19,
64a/8, 64b/14, 65b/3, 68a/6, 68a/9,
68b/15, 70b/3, 70b/6, 71a/9, 71a/10,
71a/12, 71a/18, 71b/1, 71b/5, 72a/12,
72a/13, 72b/2, 74a/14, 77b/7, 79b/9,
79b/10, 79b/15, 80a/15, 80b/5, 80b/6,
81b/5, 82a/5, 82b/4, 82b/6, 83a/3, 83a/5,
86a/5, 86b/19, 87b/3, 87b/9, 87b/10,
87b/19, 88a/2, 88a/3, 89a/5, 89a/9,
89a/10

h'ân *Far.* sofa

 h.+iîgizlerde 75b/6

hânân-ı Moğul

T.+Far.+ö.a.→Far. Moğul hanları 6b/7,
6b/15

hande *Far.* gülümseyiş 22a/19

hâne *Far.* ev 12a/19

 h.+din 69b/16

 h.+lerini 34b/14

hânedân *Far.* aile, hanedan

 h.+ları 14b/11

 h.+larını 69b/10-11

hân-ı 'âlî-mağâm *T.+Ar.+Ar.→Far.*
yüce makamlı han 14b/11

hân-ı devlet-mend *T.+Ar.+Far.→Far.*
talihli han

 h.+ler 14b/12

hān-ı Kılmağ *T.+ö.a.→Far.* Kalmuk hanı

h.+lar 50a/11-12

hānım hanım 47b/12, 50a/6, 54b/19

h.+mıng 47b/10-11, 52a/16,

53a/18

hān-ı mağfūr *T.+Ar.→Far.* bağışlanası han 76a/16

hān-ı münhezim *T.+Ar.→Far.* bozguna uğramış olan han 79b/12

hān-ı ulus *T.+Moğ.→Far.* ulus hanı 7b/6-7

hānī *T.+Far.* bir han 10a/18, 45a/1

h.+ğa 7a/7

hān kıl- han yapmak

h.+urda 19a/16

hān köter- han yapmak, hanlığa oturtmak, hanlığa yükseltmek

h.-di 11a/13-14

h.-diler 39a/6, 67a/4

h.-geyler 24a/18

hānlık hanlık 28a/16, 28a/18, 28b/5, 45a/7, 47b/19, 52b/19, 72b/19, 76b/19

h.+dın 45a/9

h.+ğa 45a/3, 45a/12, 45b/13,

76b/18

h.-ım (*hānlığım*) 13a/7

h.+mıng 27b/13;

hān-zāde *T.+Far.* hanzade

h.+ge 29b/13

h.+ni 28a/18

har *Far.* eşek 33b/12

h^vār *Far.* hor, hakim 23a/7, 25a/18

harāb *Ar.* harap, harap edilme

h.+ıda 37b/10

harāb bol- *Ar.+T.* harap olmak

h.-mağay 16b/2

harāb-hāl *Ar.+Ar.* harap hālli, harap hâlde 47a/9

harāb kıl- *Ar.+T.* harap etmek

h.-ıp 89b/10

harāblık *Ar.+T.* haraplık 10a/17

harāc *Ar.* haraç

h.+ı 4b/7

harāc-güzārlik kıl- *Ar.+Far.+T.* haraç toplamak

h.-mağ 39b/14

harām *Ar.* haram

h.+dın 90a/7

harāncāne eşekle taşınan silah 86a/16

harb-i muhkem *Ar.+Ar.→Far.* çetin savaş 72a/12

harc bol- *Ar.+T.* harcamak

h.-ur irdi 42a/4

harc-ı ‘aṭāyā *Ar.+Ar.→Far.* ihsan yoluyla harcama

h.+sı 82b/13

harekāt *Ar.* hareketler 32b/7

hareket ber- *Ar.+T.* hareket ettirmek

h.-elgey 26a/10

hareketke kel- *Ar.+T.+T.* harekete geçmek

h.-di 34a/19, 72a/16

h.-diler 29a/11,

hareketke kil- *Ar.+T.+T.* harekete geçmek

h.-diler 21a/14-15

hareem *Ar.* harem, eş

h.+de 53a/17, 69a/2

h.+ge 68b/5

- h.+i 10a/6, 48a/12, 52b/5, 57a/17
h.+ige 68b/1
h.+ini 48b/7, 55a/4
h.+leridin 48b/18-19
- harem-hāne** *Ar. +Far.* harem evi,
haremlik 52a/12
- harem-i ʿālī** *Ar. +Ar. →Far.* yüce hatun
29b/9
- harf** *Ar.* konu
h.+din 86a/2
- harfeyn-i āhireyn-i tevbe**
Ar. +Ar. +Ar. →Far. tevbe kelimesinin son
iki harfi 84a/11
- harf-i har** *Ar. +Far. →Far.* har'ın harfi
(kelimenin başındaki hı harfi) 52b/16
- hargāh** *Far.* büyük çadır, otağ 14a/4,
38a/14, 86a/16
h.+ğa 71a/11
h.+nı 71a/10
- hargūş** *Far.* tavşan 82b/19
- harı-** yorulmak
h.-p irdi 33b/14-15
- hāric** *Ar.* hariç, dışında 7b/6, 92a/7
- harīm** *Ar.* harem
h.+din 82b/12
- harrūb** *Far.* harnup, keçiboynuzu 2b/13
- hasedin ye-** *Ar. +T. +T.* haset etmek
h.-di 48a/6
- hased kııl-** *Ar. +T.* haset etmek
h.-dılar 8a/6
- hāşıl** *Ar.* hâsıl, sonuç 40a/14, 44a/19,
57b/5, 88b/12
- hāşıl bol-** *Ar. +T.* hâsıl olmak; elde
etmek; ortaya çıkmak
h.-dı 49b/9, 67a/12
h.-ğay 10a/19
- h.-updur 7a/12
h.-ur 16a/17
- hāşıl-ı kelām** *Ar. +Ar. →Far.* sözün özü
12b/2
- hāşıl-ı muhtevā-yı rivāyāt**
Ar. +Ar. +Ar. →Far. rivayetlerin
muhtevasının özeti 41a/6-7
- hāşıl ol ki** *Ar. +T. +Far.* neticede, sözün
kıyası 47a/19, 49a/14
- hāşıl'ul-fehvā** *Ar.* anlam hasıl olması
65b/7
- hāsid** *Ar.* hasetlik eden 32b/13
- haşlet-i insānī** *Ar. +Ar. →Far.* insanî
haslet
h.+ğa 15b/7
- hasret** *Ar.* hasret
h.+de 1b/8
- hāşşa** *Ar.* özellik 72b/11
- h'āste** *Far.* isteyen 65b/5
- haste** *Far.* yaralı 36a/6
- h'āstkārlik kııl-** *Far. +T. +T.* istemek
h.-dı 66b/5-6
- hāşāk** *Far.* çöp 1b/11
- hāşāk-i rüb-ı bār-ı güher** *Far.* cevher
yükünün süpürme tozu 3a/5
- haşmet** *Ar.* haşmet 8a/8
h.+iniṅ 20a/19
- haṭ** *Ar.* hat; mektup 35b/14, 54b/8
- haṭ** *Ar.* tüy
h.+lar 25a/16
- haṭā** *Ar.* hata 92a/15
h.+ğa 70a/16
- haṭā kııl-** *Ar. +T.* hata yapmak
h.-ğay-sin 83b/10-11
- haṭar** *Ar.* tehlike 16a/8

ḥaṭāy Ar. hata 92a/12

ḥaṭāyī Ar.+Far. bir hata, bir yanlış

5b/16, 63a/10, 92a/14

ḥaṭāyir-i ḳuds Ar.+Ar.→Far. mukaddes işler

ḥ.+ğa 82a/11

ḥatem Ar. mühür

ḥ.+dur 4a/6

ḥātem-bendelik Far.+T. işlemecilik

8a/10

ḥāṭır Ar. gönül, kalp, hatır, hatıra

ḥ.+ğa 35a/8

ḥ.+ı 36b/19, 38b/5

ḥ.+ıda 34b/8

ḥ.+ığa 31a/1, 90a/8

ḥ.+ımı 77a/4

ḥāṭır-cem^c bol- Ar.+Ar.+T. aklına

gelmek; akli başına gelmek

ḥ.-dı 72a/1

ḥ.-up irdi 54a/1

ḥāṭırda ḳal- Ar.+T.+T. hatırda kalmak

ḥ.-mapdur 11b/11

ḥāṭırda kiç- Ar.+T.+T. akıldan geçmek

ḥ.+ımda k.-ür irdi 13b/13

ḥāṭır-h^vāh Ar.+Far. hatırşinas 61b/13

ḥāṭırığa yet- Ar.+T.+T. düşünmek,

hatırına gelmek

ḥ.-edur 19b/9

ḥ.-ti 59b/9

ḥāṭırığa yetkür- Ar.+T.+T. hatırına

getirmek

ḥ.-di 64a/19

ḥāṭır-ı ḥümāyün Ar.+Far.→Far. şahane

hatır

ḥ.+ları 37a/9

ḥāṭır-ı şerīf Ar.+Ar.→Far. şerefli hatır

ḥ.+leri 25a/2

ḥāṭır-nişān ḳıl- Ar.+Far.+T. akla

sokmak, akla getirmek

ḥ.-dılar 70a/13

ḥāṭif Ar. hāṭif, gaip 22a/17

ḥatm-i dil Ar.+Far.→Far. gönlü

mühürleme 9a/15

ḥatne ḳıl- Ar.+T. sünnet etmek

ḥ.-dı 14b/8

ḥattā Ar. hatta 27a/1

ḥaṭṭ-ı bed-implā Ar.+Far.+Ar.→Far.

kötü imlalı yazı 83a/14

ḥaṭṭ-ı fermān ḳıl- Ar.+Far.→Far.+T.

ferman çıkarmak ḥ.-dı 18b/12

ḥaṭṭ-ı nesh-ta^clik Ar.+Ar.→Far. nestalik yazı

ḥ.+ni 83a/16

ḥaṭṭ-ı sevād-ı şi^rr Ar.+Ar.+Ar.→Far.

şiir karalama

ḥ.+de 8a/8

ḥātūn (T. katun>Far. ḥātūn) hatun

ḥ.+ı 9b/13, 10a/6, 31a/15

ḥ.+lardın 31b/17

ḥ.+ları 50b/15

ḥ.+larımı 51a/14

ḥ.+larmı 31b/19

ḥ.+larnıḡ 10a/8, 10a/9, 51a/16

ḥ.+nıḡ 9b/14

ḥavādiş Ar. olaylar

ḥ.+i 24a/2

ḥavāḳin Ar. hakanlar 79b/7, 84a/18

ḥ.+da 66b/10

ḥavāḳin-i māzi Ar.+Ar.→Far. geçmiş

hakanlar 92b/5

ḥavāḳin-i Moḡul Ar.+ö.a.→Far. Moḡul

hakanları 91a/10

ḥ.+dın 91a/3, 91a/14

h.+nıng 85a/14
havāle *Ar.* görev
h.+sini 9a/8
havāle kıl- *Ar.+T.* sallamak, savurmak
h.-dı 33b/15, 71a/12
havāle kıl- *Ar.+T.* üzerine almak
h.-dı 9a/9, 9a/11
havāşş *Ar.* havas 67a/6
h.+larınıng 56b/7
havāss-ı zāhirī *Ar.+Ar.→Far.* görünen
duyular (beş duyu)30a/14
havāş *Ar.* çevre, kenar bölge
h.+ıda 71a/10
h.+nı 69a/9
havāşī *Ar.* çevre, maiyyet, maiyettekiler
32a/18, 77b/10
h.+side 71a/9
havf *Ar.* korku 17b/13, 20a/9
hāvī'l-menķūl ve'l-ma^cķūl *Ar.* naklî ve
aklî ilimlerin sahibi 6b/12-13
havl *Ar.* çevre
h.+i 5a/17
hayā *Ar.* hayâ, utanma 4a/6
hayāl *Ar.* hayal 64b/1
h.+idin 8b/17
hayāl-i hām *Ar.+Far.→Far.* ham hayal
29b/15
h.+larığa 29b/3
hayāl-i hām-endişlik kıl-
Ar.+Far.+Far.+T.→Far.+T. ham
düşünceli hayal(lere) kapılmak,
gerçekleşmeyecek hayal kurmak
h.-dılar 29a/19
hayāl kıl- *Ar.+T.* hayal etmek

h.-ur irdi 55a/11
h.-ur irdük 54b/4
hayāt *Ar.* hayat 9a/11, 40a/16
hayāt-ı şerīf *Ar.+Ar.→Far.* şerefli hayat
h.+ni 76b/11
hayātlıg *Ar.+T.* hayat 7b/10
hayātlık vaķtde *Ar.+T.+Ar.+T.* hayatta
iken 47b/15
hayl *Ar.* guruh
h.+iğa 80b/19
hayl-i haşem *Ar.+Ar.→Far.* maiyet
15a/4
h.+lerige 24a/11
hayme *Ar.* çadır, otağ 34a/11, 38a/14,
86a/16
haymegāh eyle- *Ar.+Far.+T.* çadır
kurmak, yerleşmek
h.-p 23b/5-6, 25b/8
haymegāh-ı cāy-ı iķāmet
Ar.+Far.+Far.+Ar.→Far. çadır dikilip
yerleşilen yer
h.+i 21a/7
haymegāh-ı menzil-i hümāyūn
Ar.+Far.+Ar.+Far.→Far. hükümdarlık
menzilinın karargāhı 32a/18
hayrānlık *Ar.+T.* şaşkınlık 30a/16
hayrāt *Ar.* hayırlar 42a/19
hayr-bāt *Ar.+Far.* hayırlaşma,
vedalaşma 12a/8
hayr-bāt kıl- *Ar.+Far.+T.* hayırlar
dilemek
h.-adur-men 12a/2
hayret *Ar.* hayret 1b/8, 25a/1

hayretde turup al- *Ar.+T.+T.* hayret içinde kalmak

.-dılar 26b/6

azāne *Ar.* hazine

.+sidi 21b/17

āzır *Ar.* hazır 12b/7, 12b/10, 71a/19

āzırāne *Ar.+Far.* huzurda 87a/1

āzır bol- *Ar.+T.* hazır olmak

.-up 37a/4

āzır ıl- *Ar.+T.* hazır kılmak

.-maga 29b/7

azīne *Ar.* hazine 73a/12

azret *Ar.* hazret 31a/17, 65b/8

.+ke 34b/12, 35a/6

.+ni 31b/9, 37b/19

azret-i hakīm-i ale'l-ıflā

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→*Far.* her türlü kayıt

ve sınırlamadan azade olan Hakīm

Hazretleri 1b/5-6

azret-i udvetü'l-müdeiin

Ar.+Ar.→*Far.* aratırmacıların önderi

hazretleri 6b/12

azret-i ub-ı dāire-i irād

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→*Far.* irad dairesinin

kutbu hazretleri 54a/11, 64b/6-7, 65a/18

azret-i ubü'l-aab

Ar.+Ar.+Ar.→*Far.* kutupların kutbu olan

hazret 75a/18

azret-i madüm-ı irād-penāhī

Ar.+Ar.+Ar.+Far.→*Far.* irad sığınaı

olan efendi hazretleri 54b/2-3

azret-i mevlānā ve seyyidinā

Ar.+Ar.+Ar.→*Far.* efendimiz hazretleri

65b/11

azret-i nebiyyinā *Ar.+Ar.*→*Far.* bizim peygamberimiz hazretleri 4b/12

azret-i pādīāh-ı mula

Ar.+Far.+Ar.→*Far.* mutlak padiah

hazretleri 1b/2

azret-i perverdigār-ı ālem

Ar.+Far.+Ar.→*Far.* ālemin efendisi olan

Hazreti Allah

.+ni 16b/3

azret-i saādet-i ezel

Ar.+Ar.+Ar.→*Far.* ezel saadetinin

hazreti 32b/13

azret-i āhīb-ırān-ı kāmkar

Ar.+ö.a.+Far.→*Far.* mutlulua ulamış

olan Hazreti Sahipkiran, bahtlı Hazreti

Sahipkiran 29a/14, 35a/16

H.+ni 23b/2

azret-i āhīb-ırān-ı kiver-küāy

Ar.+ö.a.+Far.+Far.→*Far.* ülkeler alan

Hazreti Sahipkiran 20a/6

azret-i şey *Ar.+Ar.*→*Far.* hazreti

şeyh, şeyh hazretleri 12a/2-3, 12a/4,

12a/16

.+a 12b/5

hediye *Ar.* hediye 75b/11

helāk bol- *Ar.+T.* ölmek

h.-dı 69b/17

helāketke yet- *Ar.+T.+T.* helāk olmak

h.-ipdur 30a/17

helāk ıl- *Ar.+T.* helak etmek

h.-an irdi 33a/9

elāl *Ar.* helal 88b/13, 88b/13

hem *Far.* dA; bile; ise 4a/7, 4a/10, 5b/8,

8a/1, 9a/13, 9a/19, 10b/9, 11a/1, 13a/11,

14a/4, 17b/9, 18a/16, 19a/18, 19b/3,
 20b/7, 21b/14, 22b/17, 23b/15, 25a/11,
 25b/5, 25b/9, 25b/10, 26a/9, 26b/5,
 27b/19, 28a/2, 28b/18, 30b/10, 33b/18,
 35a/2, 35a/2, 36a/5, 37b/18, 39a/3, 41b/9,
 42a/2, 42a/7, 42a/15, 42b/10, 42b/15,
 43a/7, 43a/11, 43a/15, 43b/9, 43b/9,
 43b/16, 43b/16, 43b/19, 44a/19, 46b/9,
 48b/8, 49b/14, 49b/15, 50b/14, 52a/10,
 53a/3, 53a/7, 54a/7, 55a/19, 55b/2,
 55b/17, 56a/8, 57a/17, 57b/3, 57b/9,
 58a/7, 58a/10, 58b/16, 58b/19, 59a/8,
 59a/12, 60a/16, 61a/16, 61b/13, 62a/7,
 62a/8, 63a/2, 63b/10, 64a/17, 65a/1,
 65a/12, 65a/15, 65a/17, 65b/1, 65b/10,
 66a/14, 67a/3, 67b/2, 67b/11, 67b/15,
 67b/16, 68a/19, 68b/19, 69a/7, 71a/7,
 71b/12, 72a/14, 74a/19, 74b/6, 75a/16,
 78b/2, 78b/12, 79b/13, 80a/13, 81b/14,
 81b/15, 82b/7, 83a/1, 83a/6, 84a/15,
 84b/13, 85b/4, 86a/15, 87b/10, 89a/3,
 89a/4, 89a/5, 90b/6, 91a/6, 92a/2
hemānā *Far.* aynı şekilde 90b/10
hem-^caşr *Far.+Ar.* asırdaş h.+dur 7b/4
hem-bāzūy *Far.* ortak pazulu 20b/1
hem-dāstān *Far.* aynı hikâye, aynı fikir
 86a/2
heme *Far.* bütün, herkes, hepsi, hep, her
 şey; her zaman; tamam, tamamı 3b/5,
 5b/2, 6a/8, 7a/8, 8a/1, 8a/2, 8a/6, 8a/9,
 8a/19, 9a/2, 9a/19, 9b/3, 20b/10, 22a/16,
 23a/7, 24b/5, 24b/15, 31b/3, 32a/16,
 32b/5, 32b/12, 34b/4, 42a/12, 46b/19,
 47a/3, 48b/2, 49b/3, 51a/2, 53a/2, 89b/18

h.+de 8a/17
 h.+ge 30a/15, 41a/4, 42a/5
 h.+ler 5a/14, 5b/1, 31a/1, 39b/18
 h.+lerge 18b/16
 h.+miz 26b/15
 h.+ni 29b/8, 45b/5, 73a/13, 88a/16
 h.+niñg 9a/1
 h.+si 5a/5, 8a/14, 69a/9

hem-ḥāne *Far.* aynı evi paylaşan, dost
 50b/15, 67a/1

hem-ḥücre *Far.+Ar.* aynı hücreyi
 paylaşan 68a/16
 h.+de 67a/1

hemîşe *Far.* her zaman, daima, sürekli
 5b/12, 7b/13, 11a/19, 13b/13, 30a/13,
 49b/11, 49b/13, 57a/14, 66b/19, 68a/13,
 68a/15, 69b/8, 82b/2, 82b/17, 85b/10,
 88a/11, 90a/10

hem-rāh/ hem-rā(h) *Far.* yoldaş;
 birlikte, yanında 11a/2, 11a/13, 46b/19,
 48a/14, 55a/5, 56a/16, 58b/12, 59a/9,
 60a/2, 62a/17, 63b/14, 67b/9, 72a/18,
 73a/11, 73a/19, 77b/5, 78a/4, 78b/17,
 86a/15, 86b/13, 87b/14

h.+larıdın 11a/6

hem-rāh bol- *Far.+T.* birlikte olmak,
 birlikte gitmek, yoldaş olmak

h.-ğil 63a/5

h.-masa irdi 88a/4

h.-up 46b/19-47a/1

hem-rāh eyle- *Far.+T.* beraberine almak,
 yanına almak 20a/1

h.-p 20b/14

hem-rāh-ı hān *Far.+T.*→*Far.* han ile birlikte 47a/19, 60a/19

hem-rāh-ı Mevlānā *Far.+ö.a.*→*Far.* Mevlānā ile yoldaş 40a/16

hem-rāh ilet- *Far.+T.* yanında götürmek h.-ti 78a/2

hem-rāh kııl- *Far.+T.* beraberine almak; yoldaş etmek

h.-dı 38b/15, 77b/4

h.-ıp 38b/1-2, 45b/7, 79a/2,

81a/14, 81b/12, 86a/11, 86b/13, 87a/7

h.-ğay 38b/12

h.-ıpdurlar 48b/9

h.-mağıl 38b/13, 38b/15

h.-ur irdi 42a/2

hem-rāhlık kııl- *Far.+T.+T.* birlikte gelmek

h.-ğay-men 12a/4

hemşire *Far.* kız kardeş

h.+leridur 8a/1

h.+si 29b/10, 48b/15, 50a/4, 55a/6

hem-tā *Far.* eş 32a/7

hemvār bol- *Far.+T.* aynı seviyeye gelmek

h.-dı 26a/8

hem yine *Far.+T.* ayrıca 3b/6

hengām-ı şirhāri *Far.* süt emme çağı 85b/3-4

hengām-ı vahy *Far.+Ar.*→*Far.* vahiy zamanı 3a/9

henüz *Far.* daha, henüz 13b/5, 15a/19, 16a/9, 17a/12, 17a/13, 28a/8, 28a/16, 43a/14

her *Far.* her, herhangi; bütün 5b/13, 5b/16, 6b/16, 7b/15, 11b/13, 11b/13,

13b/3, 13b/8, 15b/3, 15b/4, 18a/6, 18b/11, 20b/1, 20b/18, 23b/3, 23b/7, 24a/10, 24a/12, 24a/13, 24a/15, 24b/13, 25b/16, 25b/18, 26a/5, 28b/3, 29a/7, 29a/10, 29a/11, 32a/10, 32a/11, 32a/13, 33a/15, 33b/3, 36b/7, 36b/8, 40a/6, 41a/18, 41b/19, 42a/3, 43b/1, 45b/6, 51a/13, 51a/13, 51b/3, 51b/13, 53b/12, 55b/8, 55b/15, 56a/11, 56b/10, 57b/4, 59a/19, 59b/1, 59b/2, 62a/9, 62b/7, 62b/7,

65b/5, 65b/8, 67a/5, 67b/18, 68a/16, 70a/14, 70b/2, 71a/19, 71b/4, 71b/8, 71b/14, 73b/13, 74a/5, 75a/12, 77a/11, 82a/10, 83a/15, 83b/1, 89b/14, 90a/8, 90a/9, 90a/11, 91b/3, 91b/4, 92a/15

her bir *Far.+T.* her bir 13b/18, 20a/12, 40a/3, 40a/4, 51a/5, 90a/15

h.+i 19b/14, 23a/3, 23a/5, 46b/1,

46b/7

h.+ini 87a/12, 87a/15

h.+leri 23b/9, 25a/14

her çend *Far.* bütün; birkaç; -dİğİ

sürece, her ne kadar, ne kadar, her zaman

24b/18, 29b/11, 38b/2, 53a/11, 54a/3,

57a/8, 57a/15, 63a/16, 67a/14, 73a/16,

83a/14

her çend ki *Far.* her ne kadar, ne kadar, -

sA dA; nasıl olursa olsun 7b/5, 70b/4,

77a/7, 77a/8, 85b/19, 86a/1, 88b/13

hergiz *Far.* asla 16b/17, 45a/16, 54b/17, 83b/17

her kıaysı *Far.+T.* her biri, herhangi,

hangisi 28b/6, 53b/14, 65b/7

h.+ları 38b/15-16

h.+niŋg 51b/14
her aysı bir *Far.+T.+T.* herhangi bir
91b/10
her aysı biri *Far.+T.+T.* her biri
h.+ni 87a/14
her kim *Far.+T.* herkes 13b/19, 32a/7,
74a/11
her kişi *Far.+T.* herkes 5b/6, 5b/10,
10a/16, 28b/15, 39b/4, 42b/12, 51b/2,
60a/5, 66a/19, 77a/11, 77a/14, 83b/1,
86a/9
h.+ni 69b/6
h.+ge 42a/3
her nee *Far.+T.* her ne kadar 23b/17
h.+din 55a/1-2
her vatı ki *Far.+Ar.+Far.+Far.* her
zaman 34b/7
hev *Ar.* hava
h.+niŋg 30a/10
hev ber- *Ar.+T.* havaya kaldırmak
h.-ip 22b/7
hev- *Ar.+Far.* hevesli
h.+larıdın 31b/9
hev- *Ar.+Far.* heves 37a/15
hev-yı diyr-ı Şehr ıl-
Ar.+Ar.+Far.→Far.+T. Şehir diyarına
heves etmek
h.-madılar 53a/5
heves *Ar.* heves
h.+i 59a/19
heves eyle- *Ar.+T.* heves etmek
h.-p 25a/19
heves-nk *Ar.+Far.* hevesine dŐkn
84a/4
heybet *Ar.* heybet 26b/11
h.+i 31a/1

h.+leridin 26b/9
heybetlik *Ar.+T.* heybetli 65b/14
heyht *Ar.* yazık 6b/11
hezr *Far.* bin, binlerce 52b/7
hezmet *Ar.* hezimet, bozgun 20a/11,
58b/19, 67b/19, 72a/13, 84b/12
h.+ge 60a/13
hezmet ber- *Ar.+T.* hezimet vermek,
hezimete uratmak, bozguna uratmak
h.-di 58b/19
h.-diler 37b/13
h.-ip 26b/12
hezmet ıl- *Ar.+T.* hezimete uramak
h.-dı 18b/2-3
hezmet tap- *Ar.+T.* hezimete uramak
h.-ip 36a/2
ıdemt *Ar.* hizmetler 88a/2
.+ı 77a/5
ıfe-i dil *Far.* gnl fidanı
.+din 9a/18
ıf *Ar.* hafıza
.+da 6b/5
ıf-ı zmn-ı perverdigr
Ar.+Ar.+Far.→Far. Rabb'in teminatının
muhafazası
.+dur 33b/4
ıf-ı zebn *Ar.+Far.→Far.* dili tutma
.+ı 32b/5
illet *Ar.* helal olma
.+i 75b/5
ımr-ı ehl-i rzgr
Ar.+Ar.+Far.→Far. zamane ehlinin
eŐei
.+niŋg 90a/8
ırmen *Far.* harman

h.+leri 20a/19
h.+leriğa 26b/10
hırş *Ar.* hırs
h.+niñg 16b/11
hırş körset- *Ar.+T.* hırs göstermek
h.-ti 56a/8
hıttā-i Firdevs-āyīn
Ar.+Ar.+Far.→Far. Firdevs (cenneti)
âdetli memleket 23b/19
hıyānet *Ar.* hıyanet 81a/17, 88b/14
h.+de 69b/9
hibāle-i nikāhığa keltür-
Ar.+Ar.→Far.+T.+T. nikâhına almak,
nikâhı altına almak
h.-di 48a/12, 55a/4-5, 57a/5-6
h.-üp 85a/10
hibāle-i nikāhğa keltür-
Ar.+Ar.→Far.+T.+T. nikâhına almak
h.-üp irdi 84b/16-17
hiç *Far.* hiç, hiçbir 4b/15, 7a/7, 8b/17,
9a/2, 10a/7, 10a/15, 19a/9, 19a/12,
19a/15, 19b/9, 20a/14, 21a/7, 27a/1,
27a/3, 27b/11, 28a/3, 28a/10, 28a/13,
29b/14, 33b/16, 35a/7, 37a/10, 38b/3,
41b/6, 47a/10, 52a/1, 52a/17, 53a/5,
53a/12, 54a/9, 54b/10, 62a/19, 62b/5,
63a/11, 63b/2, 65a/11, 65a/12, 70b/5,
74a/16, 75a/11, 76a/4, 76b/1, 82b/11,
86a/1, 87a/5, 87a/15, 88a/6, 88b/4,
89b/16
hiç gâhī *Far.+Far.* hiçbir zaman 89b/7
hiç kim *Far.+T.* hiç kimse 11a/4, 11b/18,
22a/16, 22a/16, 49a/1

hiç kişi *Far.+T.* hiç kimse, hiçbir 6b/5,
12b/7, 31a/2, 41a/16, 46a/5, 52a/9,
54a/14, 60a/8-9, 61a/2, 65b/4, 66b/9,
67a/11, 71a/6, 71b/6, 75b/14-15, 76a/14,
86a/2
h.+din 75b/9
h.+ge 42a/1, 76a/7, 88a/1
h.+niñg 14b/17, 88b/15
hidāyet *Ar.* hidayet 3a/3, 4a/8, 9a/2, 9a/3,
13b/14
hidāyet-i ezeli *Ar.+Ar.→Far.* Tanrı'nın
hidayeti
h.+niñg 9a/17-18
hidāyetke yetkür- *Ar.+T.+T.* hidayete
erdirmek
h.-üp 8b/10
hidemāt *Ar.* hizmetler 85b/7
hidemāt-ı lāyıkā *Ar.+Ar.→Far.* layık
hizmetler 89b/16
hidmet *Ar.* hizmet *krş.* hizmet
h.+ni 86a/18-19
hidmet-i şāyeste *Ar.+Far.→Far.* layık
hizmet
h.+ni 5b/13-14
hikāyāt *Ar.* hikâye, hikâyeler, yazılar
5a/9, 9b/18-19, 54b/8
h.+ın 9b/18
h.+larıdın 6a/12-13
hikāye *Ar.* hikâye
h.+din 14b/15
h.+ni 13b/10, 14b/13
h.+side 9b/14
hikāye öt- *Ar.+T.* hikâye edilmek,
bahsedilmek
h.-er irdi 66a/6

hikāyet *Ar.* hikāye 27b/12, 35a/1
h.+ni 85a/1

hikāyet kııl- *Ar.+T.* hikāye anlatmak
h.+ni k.-adurğan 6b/5
h.-ıpdurlar 6a/10

hikmet *Ar.* hikmet 1b/6
h.+i 8b/16

hikmet-i bālīga *Ar.+Ar.→Far.* üstün
hikmet
h.+sı 15b/3

hikmet-i kâdir-i cihān-āferīn
Ar.+Ar.+Far.+Far.→Far. cihanı yaratan
kâdirin (Allah'ın) hikmeti 37a/5-6

hikmet-i kāmile *Ar.+Ar.→Far.*
mükemmel hikmet
h.+si 2a/7i

hilāf *Ar.* muhalif, aksi yön, aykırı
h.+ı 57a/18
h.+ıda 45a/15
h.+ıdaki 48a/3

hilāfet *Ar.* hilafet
h.+leriğaça 4b/13-14

hilāf-ı dōstluğ *Ar.+Far.+T.→Far.*
dostluğa aykırı 68b/6

hilāf-ı hüküm *Ar.+Ar.→Far.* hükme
aykırı 74b/9

hilāğ-ı hamīde *Ar.+Ar.→Far.* övülmeye
değer iyi davranışlar 82a/16

hilāl *Ar.* esna, sıra (zaman)
h.+de 52b/17, 55b/1, 63b/15,
69b/16, 70b/5, 73b/8, 74b/13, 78b/17,
79a/6, 87a/4

hil'at *Ar.* hil'at 38a/13

hil'at-i fāhire *Ar.+Ar.→Far.* övülesi
hil'at

h.+si 21b/17

hil'at-i hayāt-ı Pir Muḥammed Barlas
Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Pir Muhammed
Barlas'ın hayat kaftanı
h.+nı 41b/11

hil'at-i i'tişām *Ar.+Ar.→Far.* namus
hilati
h.+nı 77a/3

hil'at-i şāhāne *Ar.+Far.→Far.* şahlara
layık hilat, şahlık hilati 45a/13
h.+ni 24b/3

hile *Ar.* hile 26a/1, 29b/2
h.+ler 10b/11

hil'at-ı binā-yı 'ālem
Ar.+Ar.+Ar.→Far. âlem binasının
yaradılışı 4b/10

hilm *Ar.* hilim (yumuşaklık), yumuşak
4a/6, 56a/13

hīme-i hīzum *Far.* odun kütüğü 9b/1-2

himmet *Ar.* gayret
h.+i 57a/14

h.+niñ 17b/4-5, 29a/5, 29a/6

himmet-i 'āli *Ar.+Ar.→Far.* yüce
himmet

h.+si 44b/10

himmet-i bülend *Ar.+Far.→Far.* yüce
himmet

h.+i 23b/2-3, 29a/7

himmet-i şāhāne *Ar.+Far.→Far.*
padişahlara mahsus himmet

h.+leri 24b/10

Hindü-yı tündhüy-ı Keyvân ü Zuhal

ö.a.+Far.+Far.+Far.+Ar.→Far. Zühal

(Satürn) gezegeninin ters huylu Hintlisi

2a/2-3

hirās Far. korku

h.+ı 68a/9

h.+nı 17b/13

hisāb Ar. hesap

h.+ıdın 30a/4

hisāb al- Ar.+T. ders almak, ders

çıkarmak

h.-dı 71b/8

h.-dılar 68a/9

hisābī Ar.+Far. bir hesap 41b/6

hişāl-i hamīde Ar.+Ar.→Far. övülmüş

haslet 15b/6-7

hişār Ar. hisar 33a/16

h.+dın 70a/5

hişār-ı meclis Ar.+Ar.→Far. meclisin

çevresi

h.+ğa 75b/3

hişşe Ar. hisse, bölüm 63b/1, 91b/3

h.+din 63b/1

h.+siniṅ 6a/6

h.+si 40a/8

hııış Far. akraba

h.+dın 63a/15

hııışlık Far.+T. akrabalık, hısımlık

63a/14

h.+ğa 53a/16

hııışāvendlık Far.+T. akrabalık

h.+ımnıṅ 63a/14

h.+ni 63b/5

hıııştendārлік Far.+T. bencillik 16a/3

hiṭāb eyle- Ar.+T. hitap etmek

h.-p 4b/10

hiṭāb kııl- Ar.+T. hitap etmek

h.-dılar 61b/18

hız Far. ib.e

h.+lar 41b/2, 41b/3

hızmet Ar. hizmet krş. hıdmet 84b/16

h.+de 40b/3, 55b/15

h.+i 87b/16, 87b/16, 88a/16

h.+ide 34a/18, 40a/19, 85a/14

h.+ige 55a/15-16

h.+ini 88a/3

h.+ke 42a/12, 88b/17

h.+leride 8a/7, 55b/18

h.+lerige 8a/4

h.+lerini 88a/5

hızmet-i birāder-i büzürgvār

Ar.+Far.+Far.→Far. büyük kardeşe

hizmet

h.+ğa 72a/16

hızmet-i Mevlānā Ar.+ö.a.→Far.

Mevlānā'ya hizmet 40a/15, 40a/16, 46a/9

h.+dın 40a/12

hızmet-i pesendīde Ar.+Far.→Far.

övgüye değer hizmet

h.+ler 32b/4

hızmetkārлік Ar.+Far.+T. hizmetkārlık

h.+ğa 55a/18

hızmet kııl- Ar.+T. hizmet etmek

h.-masa 88a/6

h.-maydur-men 57b/10

h.-ur irdi 47a/11

hōd-bīn Far. bencil

h.+dur 66a/7-8

hōş Far. hoş; hoşnut 15b/17, 61b/17

hōş-hāl Far.+Ar. hoş, hoş halli 32a/16

hōş-ḥāl bol- *Far.+Ar.+T.* hoşla gitmek,
memnun olmak

ḥ.-dı 52a/18-19

ḥ.-dılar 39b/18

hoşla- *Far.+T.* hoşlanmak

ḥ.-pdurlar 6a/9

hōş-vaḳt *Far.+Ar.* hoş vakitli 36b/2-3

hūb *Far.* güzel, iyi, güzelce; çok 16b/6,
53a/6, 59b/5, 65b/15, 69b/6, 73b/4,

76b/2, 82b/19, 83a/16, 83a/17, 84a/1,

84a/2, 84a/3, 87a/18

ḥ.+dur 14a/14

ḥ.+rak 46a/5

hūbī *Far.* güzellik

ḥ.+de 61a/5

hūb keldīng *Far.+T.* iyi (ki) geldin 82b/8

hūbluḳ *Far.+T.* iyilik

ḥ.+ğa 80b/10

hubş-ı bāṭın *Ar.+Ar.→Far.* iç kötülüğü

ḥ.+larını 32b/8

huccet *Ar.* sebep

ḥ.+dın 69a/17

Hudā *Far.* Tanrı, Hüda, Allah 35b/12

Ḥ.+dın 9a/2, 9a/6, 73a/6

Ḥ.+ğa 4a/5, 39b/16

Ḥ.+ğadur 66a/9

Ḥ.+nıng 9a/7

hudāvendī *Far.* tanrılık

ḥ.+nıng 15b/6

Hudāvend-i Te'ālā *Far.+Ar.→Far.* yüce

Tanrı 9a/6, 9a/7

Ḥ.+nı 9a/6

Hudāy *Far.* Tanrı 32b/12

Hudā-yı Te'ālā *Far.+Ar.→Far.* yüce

Tanrı, yüce Allah 9a/15, 20a/16, 23a/13,

27a/1, 29a/5, 31b/16

Ḥ.+dın 35b/11 (Ḥuda(-yı) Te'ālā)

Ḥ.+nı 6a/4

Ḥ.+nıng 9b/17

Hudāyī *Far.* bir olan Tanrı 22a/15

hudūd *Ar.* sınır, sınırlar 10b/17, 43b/17,
50a/16, 69a/8

ḥ.+da 39a/4, 45b/6, 73b/2, 76b/3,

79a/16

ḥ.+dın 10b/18, 17a/19, 39a/6

ḥ.+ıda 50b/18, 57b/15, 73b/5,

91b/15

ḥ.+ıdın 12b/3

ḥ.+ığa 51b/18, 58a/11, 71b/18

ḥ.+nı 10b/16

ḥ.+nıng 39a/12, 55b/3

ḥ.+nıng 79b/9;

hudūd-ı Almatu *Ar.+ö.a.→Far.* Almatı

sınırı

ḥ.+ğaça 29a/1

hudūd-ı Fergāna *Ar.+ö.a.→Far.*

Fergana sınırı

ḥ.+da 79a/13

hudūd-ı Kāşkar *Ar.+ö.a.→Far.* Kāşgar

sınırı

ḥ.+ğa 41a/8

hudūd-ı Margīnān *Ar.+ö.a.→Far.*

Margilan sınırı

ḥ.+ğa 70a/3

hudūş *Ar.* ortaya çıkma

ḥ.-dın 15a/2

hukemā *Ar.* bilgiler

- h.+lar 60b/17, 60b/18
- hukūk** *Ar.* hukuk, haklar 87a/18
h.+mı 72b/3
- hukūk-ı hizmet** *Ar.+Ar.→Far.* hizmet
hukuku 63a/18-19
- hulāşa** *Ar.* özet
h.+şı 39a/10
- hulefâ'ü'r-râşidîn** *Ar.* hulefâ-yı râşidîn
(İslâm'ın ilk dört halîfesi) 4a/12, 4b/13
- hulķ** *Ar.* boğaz
h.+mı 13b/6
- hul-kārlik** *Far.+Far.+T.* tozluk alan
h.+ığa (*hulkārliğığa*) 21a/2
- humār-ı merkep** *Ar.+Ar.→Far.* rezil bir
sarhoşluk
h.+ke 90a/6
- hūn** *Far.* kan 36a/16
- hūn-ı nā-ħaķ** *Far.+Far.+Ar.→Far.*
haksız kan dökme 88b/18
- hūr** *Ar.* huri 83b/5
- ħurd** *Far.* küçük 24a/3
- ħurşid** *Far.* güneş 32a/6
- ħurşid-i dīn** *Far.+Ar.→Far.* dinin
güneşi 3b/15
- ħurşid-i iķbāl** *Far.+Ar.→Far.* talih
güneşi 21a/14
- ħurūc** *Ar.* çıkış
h.+ı 88a/8
h.+ıda 44b/18
- ħurūc eyle-** *Far.+T.* isyan etmek
h.-p 4b/17
- ħurūc kıl-** *Far.+T.* çıkmak, meydana
çıkmak
h.-dı 56b/19
h.-ıp irdi 78b/18
- ħurūc kıl-** *Far.+T.* isyan etmek
- h.-dı 28a/16
- h.-ıp 28a/14
- ħurūşān** *Far.* gürüldeyen 20b/4
- ħusrev-i ʿālī-maķām**
Far.+Ar.+Ar.→Far. yüce makamlı
hükümdar
h.+ı 4a/16
- ħuşūl** *Ar.* meydana gelme
h.+ini 15b/4
- ħuşūmet** *Ar.* husumet 80b/10
- ħuşūşiyāt** *Ar.* özellikler
h.+mı 89b/13
- ħūşıġa kel-** *Far.+T.+T.* kendine gelmek,
ayılmak
h.-ip 14b/5-6
- ħuşyār** *Far.* akli başında 48a/19
- ħūşyārliġ** *Far.+T.* akli başında olma
h.+mı (*ħūşyārliġını*) 84a/5
- ħūt** *Ar.* balık 33a/3
- ħuţbe** *Ar.* hutbe 80b/8, 82a/3
h.+ni 75a/8
- ħūy** *Far.* huy 27a/2
- ħücre** *Ar.* hücre, oda
h.+de 68b/1, 68b/2, 68b/5
- ħücre-i peder-i büzürgvār**
Ar.+Far.+Far.→Far. ulu pederin hücresi
h.+mıng 77b/5-6
- ħücūm-ı ʿāmm** *Ar.+Ar.→Far.* umumi
hücum
h.+dın 62b/13
- ħükim** *Ar.* hüküm
h.+im 13a/7
- ħükūm** *Ar.* hüküm, emir 4b/16, 13a/2,
24a/15, 88b/13
h.+i 2b/6, 5b/15, 13a/18, 14a/1
h.+imge 12b/11
- ħükūm bol-** *Ar.+T.* hükmünde olmak

h.-up 65a/1
hüküm cārī bol- *Ar.+Ar.+T.* hüküm
çıkarılmak, yürürlükte olmak
h.-dı 29b/7-8
hüküm-i hān *Ar.+T.→Far.* hanın emri
h.+dın 12b/13
hüküm-i qatl *Ar.+Ar.→Far.* katledilme
hükümü 74a/17
hüküm-i qazā *Ar.+Ar.→Far.* kaderin
hükümü 16b/17
hüküm-i saltanat *Ar.+Ar.→Far.* saltanat
hâkimiyeti 45a/7
hüküm kııl- *Ar.+T.* emretmek, hüküm
kıılmak
h.-dı 69a/2-3
h.-ğan iken 12b/6
hükümranlıq kııl- *Ar.+Far.+T.+T.*
hükümranlık kıılmak
h.-ıpdurlar 3a/14
hükümet *Ar.* hükümet (idare), yönetim;
hükümet etme
h.+din 91b/1
h.+iğa 34a/18
h.+ige 18b/15
h.+ke 54b/14
h.+ni 41b/13;
hükümet-i Calayır *Ar.+ö.a.→Far.*
Calayır'ın idaresi

h.+nı 30b/4
hükümet-i qal'a-i Aqsu
Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Aksu Kalesi'nin
hâkimiyeti 55b/18
hükümet-i Kāşqar *Ar.+ö.a.→Far.*
Kāşqar hükümeti
h.+ğa 40b/9
hükümet-i Şuburgan *Ar.+ö.a.→Far.*
Şuburgan hükümeti
h.+nı 30a/5
hükümet kııl- *Ar.+T.* hükümet etmek
h.-ğıl 64a/11
hükümet sür- *Ar.+T.* hüküm sürmek
h.-di 48a/7
hümā-yı rağbet *Far.+Ar.→Far.* rağbetin
hüma kuşu
h.+i 32a/3
hüner *Far.* hüner 8a/10, 8a/12, 8a/13
hürmet *Ar.* hürmet 13a/9
h.+i 47b/11
hürrem *Far.* sevinç
h.+lığı 36b/3
hüsn *Ar.* güzellik, iyilik 32a/5
h.+dur 4a/9
h.+üñg 21b/9
hüsn-i tedbîr *Ar.+Ar.→Far.* güzel tedbir
h.+ige 19a/6
hüsrev-i şah *Far.* hükümdar 31a/3

I

ılğa- ayırmak
1.-p 20b/14, 33a/19
ılğar eyle- ileri göndermek

1.-p 23b/4
ılğar kııl- akın etmek
1.-ıp 51a/1

ir- ayırmak

1.-ma 25a/1

1.-mas irdi 66b/17

°Irāk-zemīn *ö.a.+Far.* Irak ülkesi

°I.+ni 44b/10

°ırķ-ı **ķarābet** *Ar.+Ar.→Far.* soyca

yakınlık 89a/15

ıřlāh *Ar.* ıslah

1.+ıġa 92a/13

ıřlāh ber- *Ar.+T.* ıslah etmek

1.-geyler 5b/17

ıřtıfāy *Ar.* seçilme

1.+ıdur 3a/5

ıřlāk **ķıl-** *Ar.+T.* kullanmak, koymak

1.-ġay-sizler 45b/1

ıştıla° taf- *Ar.+T.* vâkıf olmak, bilgi

sahibi olmak

1.-ıp 32b/19

ıştıla° tap- *Ar.+T.* vâkıf olmak, bilgi

sahibi olmak

1.-ıp 5a/13

°ıyāl *Ar.* aile

°1.+i 47a/3

°ıyd *Ar.* bayram

°1.+da 64b/9

ıztırāb *Ar.* ızdırap, zahmet 15a/14, 20a/9,

25a/12

ıztırār *Ar.* çaresizlik, zorunluluk

1.+ımı 70b/7

1.+nıng 20a/10-11

İ

ibādet *Ar.* ibadet

i.+ke 5b/1

ibā **ķıl-** *Ar.* kabul etmemek

i.-dı 14a/11

iber- göndermek

i.-di 28b/3, 30b/5, 35b/14, 37a/19,
39a/5, 43b/17, 52a/10, 52b/4, 52b/8,
53a/14, 54a/6, 55a/8, 55a/18, 56a/18,
57b/10, 61a/15, 62a/11, 62b/4, 62b/6,
62b/11, 62b/12, 63b/5, 64a/6, 64a/16,
64b/3, 66b/14, 67a/7, 67b/10-11, 73a/5,
73a/14, 73a/19, 73b/9, 74b/11, 79a/1,
79a/3, 79b/5, 80a/13, 81a/14, 81a/15,
81b/3, 86b/13, 87a/7, 88b/18, 88b/3

i.-diler 23a/17, 39b/6-7, 52a/3,

61b/16, 65a/19, 65b/3, 68b/17, 70b/9,

75a/5, 81b/4, 81b/12, 85a/6, 87b/9

i.-dük 87a/9

i.-gey 11b/19

i.-gümdur 45a/14

i.-ingler 83a/12

i.-ip 34b/12, 80b/4

i.-mek 86a/11

i.-ür irdi 57b/8

ibn-i sultānū'l-mebrūr *Ar.+Ar.→Far*

övlümüş sultanın oġlu 8b/4

ibtidā-yı aḫvāl-i Yūnus Ḥān Yunus

Hanın ahvalinin başlangıcı 45b/8

ibtidā-yı devlet-i Reşid Hān Reşid Han'ın talihinin başlangıcı 88a/9

ibtidā-yı hāl *Ar.+Ar.→Far.* durumun başlangıcı

i.+idin 60b/9

ibtidā-yı tārīh *Ar.+Ar.→Far.* tarihin başlangıcı 84b/4

i.+nı 7a/2

ibtilā *Ar.* iptila, düşkünlük
i.+dın 90a/5

icād *Ar.* kuvvetlendirme 87a/16

icāzet *Ar.* izin 32b/14, 36b/19

icāzet al- *Ar.+T.* izin almak

i.-dı 12a/6

icāzet ber- *Ar.+T.* izin vermek

i.-di 40b/15, 54a/8, 57b/13-14

icmālen *Ar.* özet olarak, özetle 5a/1, 19a/13

icrā *Ar.* icra

i.+sı 24a/19

ictināb kıl- *Ar.+T.* kaçınmak
i.-ip 90a/7

ictināb körset- *Ar.+T.* kaçınmak
i.-mek 90a/4

i.-sünler 77a/15

iç iç

i.+ide 32a/9

i.+ige 12a/19, 38b/1

i.+inde 92a/6

iç- içmek

i.-ip 10b/4

i.-sünler 39b/4

içkeri içeri 52a/19

içre -DA, iç, içine, içinde 1b/6, 1b/8, 5a/1, 5a/1, 5a/2, 5a/5, 5b/16, 6a/3, 9a/10, 9a/13, 10a/6, 10a/6, 10a/8, 10a/11, 10a/16, 10b/17, 12b/1, 14a/4, 14b/11, 15a/8,

20a/2, 26a/7, 28b/11, 29b/10, 30a/2, 30a/3, 30a/13, 38b/2, 40b/19, 41a/17, 42b/16, 43b/2, 43b/5, 44a/2, 44b/15, 44b/15, 45a/5, 45a/10, 45b/17, 46a/2, 46a/8, 46b/1, 46b/15, 48a/8, 48b/5, 49b/3, 49b/13, 50a/14, 50a/15, 50a/16, 50b/3, 50b/4, 83b/8

iddi'a *Ar.* iddia

i.+sıda 17b/4

idi idi, -DI 10b/12, 10b/13, 10b/13, 10b/16, 10b/17, 12a/4, 23b/3, 41a/18

i.-ler 67a/1

idrāk kıl- *Ar.+T.* idrak etmek

i.-dı 32b/8

ifşā eyle- *Ar.+T.* ifşa etmek

i.-p 11a/7

iftihār kıl- *Ar.+T.* iftihar etmek
i.-urlar 87b/15

iftitāh-ı bāb-ı sūhan

Ar.+Ar.+Far.→Far. söz kapısının açılışı

i.+nı 6b/9

ig- eğmek

i.-mes irdiler 24a/10

ihlāş *Ar.* ihlas, sadakat, samimiyet 37a/15

i.+ları 37a/4

i.+nı 21b/8

ihrāc *Ar.* ihraç 89a/19
i.+dın 90a/2

ihrāc kıl- *Ar.+T.* ihraç etmek

i.-dı 57b/14, 58b/1, 89a/13

i.-sa 57b/11-12

i.-ip irdi 58a/6

i.-ip irdiler 57b/16

ihsān *Ar.* ihsan 17a/7

ihtilāf *Ar.* ihtilaf, çelişme 84b/7

i.+1 41a/6
ih̄tilāf tūş- *Ar.+T.* ihtilaf çıkmak
t.-ti 44a/7
ih̄tilāl *Ar.* bozulma 86a/5
ih̄timālī *Ar.+Far.* bir ihtimal 11a/9
ih̄timāl-i kizb *Ar.+Ar.→Far.* yalan olma ihtimali 84b/8
ih̄timāl-i kizb-ārāylik
Ar.+Ar.+Far.+T.→Far. yalanla süsleme ihtimali 91a/4-5
ih̄timām *Ar.* ihtimam, özen 86a/7
ih̄tisār kııl- *Ar.+T.* kısaltmak, kısa tutmak, kısa kesmek
i.-duķ 83b/12
i.-ğum 2a/12
ih̄tişāş *Ar.* özel muamele 21b/8
ih̄tişāş kııl- *Ar.+T.* özel muamelede bulunmak
i.-dı 18b/14
ih̄tītām-ı Tārīh-i Reşīdī *Ar.+ö.a.→Far.* Tārīh-i Reşīdī'nin tamamlanması 92b/9
ih̄tiyāc *Ar.* ihtiyaç
i.+ım 45a/11
ih̄tiyāc bol- *Ar.+T.* ihtiyaç olmak
i.-mas irdi 75a/11
ih̄tiyāc tūş- *Ar.+T.* ihtiyaç olmak
i.-se 92b/3
ih̄tiyār et- *Ar.+T.* seçmek
i.-señg 7b/12
ih̄tiyār eyle- *Ar.+T.* seçmek, tercih etmek
i.-p 17b/14, 23b/13, 31b/6, 60b/19
i.-gen irdi 31a/17-18
ih̄tiyār-ı h̄n *Ar.+T.→Far.* hanın isteği 53b/14
ih̄tiyār-ı ıalāk *Ar.+Ar.→Far.* boşanma isteği
i.+1 10a/8-9

ih̄tiyār kııl- *Ar.+T.* seçmek
i.-dı 40a/18, 76b/16
i.-ıp 78b/1
i.-ıpdur 46a/11
i.-ur 7b/13
i.-ğaylar 24b/3
i.-ğay irdiler 7b/12;
ih̄tiyār körset- *Ar.+T.* seçim yaptırmak
i.-ti 80a/12
ih̄tiyāt körset- *Ar.+T.* ihtiyatla yönelmek
i.-ürler 37b/4-5
ikāmet kııl- *Ar.+T.* ikamet etmek
i.-urnı 19a/10
ikāmet tut- *Ar.+T.* ikamet etmek
i.-updurlar 11b/13
ikbāl *Ar.* ikbal, mutluluk 21a/7, 23b/18, 25a/15, 33a/17, 37b/12, 38a/9
i.+i 26b/17
ikbāl *Ar.* kavrama, sıkıca tutma 33b/17
ikbāl-i bende *Ar.+Far.→Far.* kulun ikbali 32a/6
ike ağabey
i.+siniñg 28a/5
iken imiş, -mış, -DX, idi 6b/3, 6b/4, 38b/8, 46a/3, 46a/7, 56a/1, 58b/16, 62b/19, 63a/19, 66a/11, 66a/12, 66a/19, 69a/19, 79b/8, 81a/8, 83b/19, 84a/10, 87b/19, 88a/2, 89b/15
i.+ler 11b/12, 58b/15, 68a/16, 77b/5, 84b/8, 92b/5
i.+ni 35b/4
iki iki 4a/7, 4a/9, 10b/9, 14a/16, 15a/19, 15b/7, 18a/18, 20b/18, 20b/18, 22b/9, 22b/11, 23a/5, 23a/7, 23b/15, 25a/7,

25b/12, 27a/14, 27a/16, 27a/18, 30b/13, 31b/17, 32b/15, 33b/19, 34a/12, 36b/14, 37b/5, 38a/14, 38b/1, 39b/4, 39b/4, 41b/8, 41b/16, 43b/17, 47b/6, 48a/13, 50a/5, 50a/7, 52a/16, 53b/4, 53b/5, 54a/9, 55b/2, 55b/11, 55b/12, 56a/1, 56a/13, 56b/4, 56b/10, 56b/15, 57a/6, 59b/13, 59b/13, 61b/2, 61b/2, 62a/2, 63b/1, 64b/9, 64b/17, 65a/2, 65b/9, 66b/8, 67b/14, 68a/14, 68a/17, 68b/15, 69b/2, 69b/3, 70b/8, 71b/7, 71b/8, 71b/14, 71b/14, 72a/17, 72a/19, 72b/4, 74a/5, 74a/8, 74a/15, 75a/12, 75a/8, 75a/9, 76b/12, 77b/3, 77b/7, 78a/16, 80b/11, 81b/10, 81a/11, 83b/1, 84b/12, 87a/11, 87a/13, 87a/15, 87b/15, 91b/8, 91b/9

i.+si 23a/2, 50a/15, 55b/14

i.+din 64b/12

i.+ni 31b/17

iki ʿālem *T.+Ar.* iki âlem, dünya ve ahiret

i.+din 2b/12

i.+ge 3b/6

iki cihān *T.+Far.* iki cihan, dünya ve ahiret

i.+ğa 2b/6

iki defter *T.+Ar.* iki defter 7a/16

ikile her iki, ikisi birden 70b/7

i.+miz 87a/17

i.+si 9b/17, 70b/10, 78a/19

i.+side 69b/3

iki miṅḡ iki bin 20b/12, 20b/14, 63b/1

ikinci ikinci 6a/4, 7a/7, 41a/15, 43a/11, 49b/2, 56b/4, 60b/10, 68b/14, 68b/19,

69a/9, 70a/19, 70b/18, 84b/1, 84b/10, 84b/15, 88a/3, 86b/9

i.+si 15b/11, 28a/1

ikinci defter *T.+Ar.* ikinci defter

i.+de 55b/7

iki yüz iki yüz 20b/15, 35a/3

iki yüz miṅḡ iki yüz bin 81a/5

i.+ğa 44a/8

iklīm *Ar.* ülke(ler) 20b/1

iklīm-gīr *Ar.+Far.* ülkeler tutan 7a/8

iklīm-i taht-ı saltanat

Ar.+Far.+Ar.→Far. saltanat tahtlarının ülkeleri

i.+larıdın 6b/1

ikrām *Ar.* ikram 17a/2, 25a/6, 38a/8, 70b/9, 79b/18

i.+larını 24b/10

ikrām kııl- *Ar.+T.* ikramda bulunmak

i.-dı 52b/7

ikrār kııl- *Ar.+T.* ikrar etmek

i.-maḡ 8b/19

i.-ıp 32b/17

i.-ıpdur 42a/15

iktibās kııl- *Ar.+T.* iktibas etmek

i.-ḡum 2a/13

iktisāb körset- *Ar.+T.* kazanmak

i.-ıp bolḡay 90b/6

il halk; boy; ülke 34b/14, 54a/6, 63a/8

i.+i 51b/18, 81a/6

i.+ige 21b/3, 64a/16

i.+iṅḡ 62a/6

i.+leri 73a/12

i.+ni 34a/4, 38a/3, 60a/7, 74a/11;

il yabancı

i.+ge 83b/11

- il bol-** tabi olmak
i.-dı 18b/4
i.-up irdiler 31a/8
- ilçi** elçi 18a/12
i.+ler 75a/5, 80b/4
i.+ni 25a/12
i.+si 39b/12
- ilçigerlik** *T.+Far.+T.* elçilik 8a/12
- ile** ile 15b/10, 15b/11, 20b/1
- ilgeri** ön, önce, önceden; ileri, ileriye 7a/5, 11b/16, 14a/6, 15a/13, 19a/16, 20b/11, 22a/2, 22a/8, 25a/10, 26a/12, 26b/5, 26b/14, 27a/8, 27a/11, 30b/2, 30b/16, 34a/9, 38a/1, 43a/14, 49a/12, 50a/13, 81b/8
i.+dur 15b/14
i.+rek 29b/4
- ilgerile-** ilerlemek
i.-p 20b/12
- ilhāc** *Ar.* zorlama 41b/3
- ilhām** *Ar.* ilham
i.+ı 16b/16
- ilhām ber-** *Ar.+T.* ilham vermek
i.-ipdurlar 11b/18
- ilhām-ı devlet** *Ar.+Ar.→Far.* devlet ilhamı 32b/6
- ilhām-ı devlet-i rüz-efzün-ı maşdüka-i ayet**
Ar.+Ar.+Far.+Far.+Ar.+ayet→Far.
doğruluğu sabit olmuş uzun ömürlü talihin ilhamı (olan) (*ayeti*) 35a/6-7
- ilhām-ı Rabbānī** *Ar.+Ar.→Far.* Rabbani (Allah'tan gelen) ilham 16b/4-5
- ilig** el 56b/9
- i.+i 36a/6, 56a/10, 56a/11, 60b/18
i.+ide 39b/15, (*ilgide*) 75a/2, 77b/17
i.+idin (*ilgidin*) 88a/8
i.+ini 56b/10
- iligidin kit-** elinden gitmek
i.-er 35a/11
- illā** *Ar.* asla; ancak, aksi takdirde 12b/13, 12b/17, 13b/19, 83b/2
- ilticā** *Ar.* müracaat 66b/2
- ilticā ilet-** *Ar.+T.* iltica etmek, sığınmak; müracaat etmek
i.-ti 48a/4, 63b/19
i.-ür ikenler 66b/1
i.-ür irdi 47b/17-18
- ilticā keltür-** *Ar.+T.* iltica etmek, sığınmak, yardım istemek; müracaat etmek
i.-di 70a/2-3
i.-di 79b/5
i.-üp 60b/11
i.-ür irdi 53b/9-10
- ilticā kıl-** *Ar.+T.* iltica etmek
i.-dı 48b/14, 49b/8
- ilticā tut-** *Ar.+T.* müracaat etmek
i.-up turur 66b/2
- iltifāt** *Ar.* iltifat 24a/4
- iltifāt-ı elvān** *Ar.+Ar.→Far.* rengârenk iltifat(lar) 69a/3
- iltifāt kıl-** *Ar.+T.* lütfetmek, iltifat etmek
i.-dı 10a/12
- iltifāt körset-** *Ar.+T.* iltifat etmek
i.-tiler 65b/18

i.-ür irdi 82b/1, 82b/8-9
iltimās *Ar.* iltimas, rica 64a/13

i.+nı 25a/2

iltimās-ı **kūşe-i** **hātır**

Ar.+Far.+Ar.→Far. hatır köşesinin ricası
66b/1

iltimās kıl- *Ar.+T.* rica etmek

i.-dı 12a/4

i.-dılar 66a/14

iltimās körset- *Ar.+T.* yalvarmak

i.-ür irdi 85b/11

ilzām körset- *Ar.+T.* zorlamak

i.-ür irdi 90a/3

imām-ı **bā-ḥaşmet** **ü** **vaḳār**

Ar.+Far.+Ar.+Far.+Ar.→Far.

ağırbaşlılık ve haşmetin imamı (önderi)
4a/2

imām-ı **enbiyā** *Ar.+Ar.→Far.*

peygamberlerin önderi 2b/12

imān *Ar.* iman, iman etme 8b/19, 9b/7,
9b/7, 12b/16, 12b/17, 13b/16, 13b/19,
14a/10

ī.+dur 13a/5

ī.+nı 13a/5

imān-ı İslām *Ar.+Ar.→Far.* İslam imanı

ī.+nıñg 13b/17

imān keltür- *Ar.+T.* inanmak, iman
etmek, iman getirmek

ī.-di 88b/16

ī.-gen irdim 14a/7

ī.-gey-men 13a/14-15, 14a/13

ī.-meklikdin 9a/3

ī.-meklikdur 9a/1

imdād-ı **tuḥfe-i** **tahıyyāt**

Ar.+Ar.+Ar.→Far. tahıyyat (dua, uzun
ömür duası) hediyesinin yardımı 2a/14

imdi şimdi; artık 11b/18, 12a/2, 13b/14,
26b/16, 28a/3, 45a/12, 45a/19

imes değil; yok; -mA, -mAz *krş.* irmes
5b/10, 9a/2, 9b/17, 10a/3, 14b/15, 21a/6,
21a/7, 27b/12, 30a/3, 30b/9, 43b/8, 43b/9,
43b/11, 76b/7, 77a/9, 87a/19, 88a/16

i.+dur 9b/19

i.-durlar 12b/14

i. irdi 34b/16, 48a/19, 54a/3,
62b/14, 80a/4, 81a/6, 84a/10, 86a/3

imīn *Ar.* emin, güvende 43a/1, 43b/18

imīn bol- *Ar.+T.* emin olmak

ī.+dı 28b/1, 64a/9

imkān *Ar.* imkân

i.+ı 28b/15

imlā *Ar.* imla

ī.+sı 83a/16

in^cāmāt *Ar.* lütuflar

ī.+ğa 87b/16

in^cāmlar **ḳıl-** *Ar.+T.+T.* ihsanda
bulunmak

i.-ıp 54a/6

inde- çağırmaq

i.-pdur 3a/4

inek inek 39b/4

inek *Far.* çok yakını gösteren işaret
zamiri, bu

ī.+de 77a/9

infāk tüş- *Ar.+T.* yoksul düşmek

i.-ti 85a/1

inḫirāf *Ar.* sapma 56a/7

inhizām *Ar.* yenilgi, bozgun 77b/9

i.+dın 84b/12

inkār kıl- *Ar.+T.* itiraz etmek

i.-almas irdiler 75b/15

inḳıyād *Ar.* bağlılık 17b/8

inḳıyād kıl- *Ar.+T.* bağlanmak, bağlı olmak

i.-dılar 42b/4

i.-urğa 17a/3

ins *Ar.* insan 81a/18

insān *Ar.* insan

i.+ğa 9a/12

insāniyyet *Ar.* insaniyet, insanlık 75b/14

inşā⁷/inşā *Ar.* inşa (kompozisyon), güzel yazı 8a/9

i.+nı 83a/17

inşā Allah *Ar.* inşaallah 7b/9, 44b/3, 50b/6, 66b/3

inşā Allahu Te^cālā *Ar.* Yüce Allah isterse, inşaallah, inşaallahu Teālâ 9b/9, 63b/11-12, 68b/15

intiḥāb kıl- *Ar.+T.* seçmek

i.-ıp 86a/9

i.-ıp irdi 58b/9-10

intihāsığa yetkür- *Ar.+T.+T.* sonuna kadar getirmek

i.-mey 23b/3

intiḳāl eyle- *Ar.+T.* intikal etmek, ayrılmak

i.-p 17a/17, 32a/17

intiḳām *Ar.* intikam

i.+dın 29b/13

intiḳām al- *Ar.+T.* intikam almak

i.+ını a.-dı 71b/17

intizām-ı neşr *Ar.+Ar.→Far.* nesir intizamı 90b/1

intizārılıḳ *Ar.+T.* bekleyiş

i.+ıda 30b/8

iptidā *Ar.* başlangıç

i.+sı 7a/13

i.+sığa 2a/6

iptidā kıl- *Ar.+T.* başlamak

i.-ıp 5a/1, 7b/1

iptidā-yı āferīniş-i Ḥazret-i Ādem

Ar.+Far.+ö.a.→Far. Hz. Ādem'in yaratılışının başlangıcı 4b/10-11

iptidā-yı devlet devletin başlangıcı

i.+leri 44a/9

iptidā-yı ḥilḳat *Ar.+Ar.→Far.* yaratılışın başlangıcı

i.+da 8b/7

iptidā-yı ḥurūc ortaya çıkışın başlangıcı

i.+ıda 11b/4

iptidā-yı kitāb *Ar.+Ar.→Far.* kitabın başlangıcı

i.+nı 6b/8

iptidā-yı māh-ı Şa^cbān Şaban ayının başı 30a/7-8

iptidā-yı sūḥan sözün başlangıcı

i.+nı 14a/5

iptidā-yı Şevvāl Şevval'in başı 30a/19

ir- imek, olmak

i.-di (irdi "idi, -DX") 5a/16, 4a/5, 8a/17, 8a/14, 9b/14, 10a/8, 10a/7, 10a/7, 10a/7, 10a/14, 10a/15, 11a/1, 11a/6, 11b/5, 12a/13, 13b/1, 13a/11, 14a/3, 16b/8, 16b/9, 16b/16, 18a/5, 18a/6, 18a/10, 18b/13, 19a/15, 20a/14, 21a/8, 22a/12, 22b/9, 23a/2, 23a/3, 23a/4, 23a/15, 24b/6, 24b/9, 24b/17, 25a/1, 25a/7, 26a/19, 26b/1, 27b/2, 27b/15,

28a/11, 28a/11, 28b/14, 28b/15, 29a/7,
29b/10, 29b/18, 30b/7, 31b/8, 33a/8,
33a/14, 34a/7, 34b/1, 34b/2, 34b/8,
34b/16, 35b/9, 35b/14, 36b/14, 36b/14,
36b/17, 37b/19, 38b/17, 39a/9, 39a/11,
39a/12, 39a/16, 39b/10, 39b/11, 39b/12,
40a/9, 40a/17, 40a/19, 40b/17, 40b/18,
40b/19, 41a/8, 41b/1, 41b/18, 42a/4,
42b/15, 42b/18, 43a/11, 43a/19, 43b/1,
44a/10, 44a/15, 44b/2, 44b/9, 44b/11,
45a/17, 45b/6, 45b/17, 45b/18, 46a/1,
46a/2, 46b/5, 46b/5, 46b/6, 46b/16, 47a/6,
47a/9, 47a/11, 47a/16, 47b/10, 47b/15,
48a/8, 48a/17, 48a/19, 48b/1, 48b/4,
48b/19, 49a/2, 49a/2, 49a/15, 49b/12,
50a/2, 50a/3, 50a/4, 50a/9, 50a/14,
50b/10, 50b/11, 50b/13, 50b/16, 51a/3,
51a/4, 51a/8, 51a/10, 51a/11, 51a/12,
51a/12, 51b/6, 51b/8, 51b/12, 51b/13,
51b/15, 51b/16, 51b/17, 52a/1, 52a/9,
52a/11, 52a/12, 52a/13, 52a/16, 52a/18,
52b/9, 53a/9, 53a/11, 53a/17, 53b/1,
53b/2, 53b/3, 53b/5, 53b/8, 53b/14,
53b/15, 54a/3, 54a/10, 55a/10, 55a/10,
55a/12, 55a/15, 55b/2, 55b/11, 55b/16,
55b/18, 55b/19, 56a/8, 56a/12, 56a/13,
56a/14, 56a/16, 56a/17, 56b/1, 56b/12,
56b/14, 57a/4, 57a/11, 57a/18, 57a/18,
57b/1, 57b/5, 57b/9, 58a/13, 58b/15,
59a/7, 59a/8, 59b/8, 59b/12, 59b/13,
59b/13, 59b/15, 60b/3, 60b/3, 61a/4,
61a/7, 61a/8, 61a/14, 61b/4, 61b/12,
61b/15, 62a/15, 62a/19, 63a/7, 63a/8,
63b/1, 64a/16, 64b/5, 64b/6, 64b/10,

65a/8, 65a/13, 65a/15, 65b/10, 65b/14,
66a/2, 66a/12, 66a/17, 66b/9, 66b/11,
66b/16, 67b/1, 67b/2, 67b/3, 67b/5, 67b/9,
67b/9, 67b/13, 67b/19, 68a/2, 68a/15,
68a/15, 68b/8, 68b/9, 69a/15, 69a/16,
69b/1, 69b/4, 69b/7, 69b/18, 70b/2, 71a/8,
71a/10, 71a/15, 71a/16, 71b/13, 71b/19,
72a/2, 72a/2, 72b/8, 72b/9, 72b/12,
72b/15, 73a/1, 73a/1, 73a/10, 73a/12,
73b/7, 73b/7, 74a/11, 74b/1, 74b/7, 74b/9,
74b/16, 75a/2, 75a/4, 75a/6, 75a/8, 75b/4,
75b/12, 76a/2, 76a/5, 76a/8, 76a/9,
76a/18, 76a/19, 76b/2, 76b/4, 76b/5,
76b/11, 76b/17, 77a/17, 77a/17-18, 77b/2,
77b/19, 78a/4, 78a/7, 78a/9, 78a/11,
78b/8, 78b/9, 78b/15, 79a/14, 79a/18,
79b/7, 79b/10, 79b/11, 79b/17, 79b/18,
80a/2, 80a/10, 80a/16, 80a/17, 80b/1,
80b/2, 81a/1, 81a/13, 81a/13, 81b/1,
81b/1, 81b/7, 82a/1, 82a/2, 82a/9, 82a/10,
82a/12, 82a/15, 82a/17, 82a/19, 82b/2,
82b/4, 82b/7, 82b/10, 82b/11, 82b/12,
82b/14, 83a/14, 83a/17, 84a/1, 84a/2,
84a/2, 84a/4, 84a/7, 84a/9, 84b/6, 84b/11,
84b/15, 84b/16, 84b/18, 85a/8, 85a/13,
85a/15, 85a/16, 85a/17, 85a/18, 85a/19,
85a/19, 85b/1, 85b/4, 85b/5, 85b/7, 85b/9,
85b/10, 85b/13, 86a/8, 86b/10, 86b/13,
86b/14, 87b/14, 88a/2, 88a/3, 88a/4,
88a/4, 88a/8, 88a/10, 88a/12, 88a/13,
88b/6, 88b/8, 89a/14, 89a/15, 89a/19,
89b/5, 89b/8, 90a/1, 90a/15, 91a/6,
91a/12, 91b/2, 92a/11, 92b/10

i.-diler 11a/18, 11b/1, 11b/1,
13a/12, 14b/14, 23a/6, 23b/9, 25b/19,
27b/18, 28b/17, 38b/19, 38b/19, 40a/15,
40a/16, 42a/5, 46b/8, 50b/15, 51a/4,
52a/6, 52a/7, 52a/15, 54b/12, 57a/15,
59b/17-18, 60a/2, 60a/5, 60a/13, 66a/13,
66b/8, 67a/7, 69b/14, 70a/10, 70a/2,
71a/1, 71b/2, 71b/4, 72a/7, 72b/1, 75b/17,
75b/3, 75b/7, 81a/5, 86a/4, 86b/16, 87b/9,
88b/6, 89b/1, 89b/2, 91a/4

i.-dim 5b/8, 8a/18, 82b/10, 82b/14,
86b/17, 87a/9

i.-dük 54b/4, 87a/18

i.-ken 12b/4, 12b/5, 19b/1, 19b/3,
19b/8, 42a/19

i.-kenler 12b/4

i.-ür (-DXr) 7b/14, 7b/15, 7b/16,
9a/2, 9a/2, 68a/19

irāde-i kadīm (ü) ʿalīm (ü) hakīm

Ar.+Ar.+(Far.)+Ar.+(Far.)+Ar.→Far.

(Allah'ın) kadīm, alīm, hakīm irade(si)
21b/15

iʿrāz kıl- *Ar.+T.* yüz çevirmek

i.-ıp 56a/7

irenlik yiğitlik

i.+niṅg 26b/4

irmes değil *krş. imes* 7a/4, 14a/17, 19a/15,
27a/13, 28a/9, 62a/19, 72a/9, 77a/2,
84b/10, 92b/1, 92b/7

irş *Ar.* veraset 86a/14

irsāl kıl- *Ar.+T.* göndermek

i.-dı 45b/19

irsāl körset- *Ar.+T.* göndermek

i.-tiler 54b/8-9

irsāl tut- *Ar.+T.* göndermek

i.-up irdi 90b/4

irşād *Ar.* irşat 30b/12

irtifā^c-ı ḡallāt *Ar.+Ar.→Far.* ekinlerin
yükselmesi 63a/6

irtikāb-ı rükūb-ı merkeb

Ar.+Ar.+Ar.→Far. merkebe binmenin
kötülükleri 90a/9

isāl eyle- *Ar.+T.* göndermek

ī.-p 22b/11

isār *Ar.* saçma 32a/9

işbāt kıl- *Ar.+T.* ispat etmek

i.-sunlar 63a/17

İslām *Ar.* İslam 7a/10, 14b/10

İ.+da 7a/12

İ.+dın 14a/5

İ.+ḡa 14a/14

İ.+ıda 27b/19

İ.+nıṅg 14b/8-9

İslāmḡa kirgür- *Ar.+T.+T.* Müslüman
yapmak

İ.-di 39a/12

İslām keltür- *Ar.+T.* İslam'a girmek,
Müslüman olmak 88b/11

İ.-ey 88b/11

İ.-gendin 10a/2

İ.-geni 88b/8

İ.-gey 13a/16

İ.-gen irdiler 14a/19

ism *Ar.* isim, ad

i.+i 6a/15, 7a/13

i.+iḡa 7a/15

i.+ini 8b/2

i.+leri 13a/11

i.+lerini 11b/10

ism-i ʿālī *Ar.+Ar.→Far.* yüce isim
i.+sidin 8b/2

ism-i Atabik *Ar.+T.→Far.* atabeylik
unvanı
i.+i 85a/17-18

ism-i dōstluḡ *Ar.+Far.+T.→Far.*
dostluk ismi
i.+nı 45a/19-45b/1

ism-i ḡānluḡ *Ar.+T.→Far.* hanlık unvanı
i.+ḡa 72a/17

ism-i Özbek *Ar.+ö.a.→Far.* Özbek ismi
44a/8

iṣnāʿāt *Ar.* sanatlar
i.+da 90b/3

iste- aramak; istemek
i.-di 48a/3
i.-p 10b/4

istiʿānet tile- *Ar.+T.* yardım dilemek
i.-p 21b/6-7

istiʿāre *Ar.* istiare 5a/7

isticālet körset- *Ar.+T.* hareket ettirmek
i.-ip 35a/8-9

istidlāl ḡıl- *Ar.+T.* sonuç çıkarmak
i.-adurlar 19b/2

istiḡfār *Ar.* af dileme 62b/10

istiḡhāle *Ar.* imkânsızlık 8b/18

istiḡfāf *Ar.* küçük görme 91b/9

istiḡlāṣ *Ar.* kurtarıma, kurtulma, kurtuluş
56b/17, 82a/1
i.+ḡa 56a/5
i.+dın 57a/8
i.+ḡa 55b/4

istiḡlāṣ-ı Endicān *Ar.+ö.a.→Far.*
Endican'ın kurtarılması 88a/2

istiḡlāṣ-ı Kāṣḡar *Ar.+ö.a.→Far.*
Kāṣḡar'ın kurtuluşu 74b/14

istiḡlāṣ-ı Keṣmir *Ar.+ö.a.→Far.*
Keṣmir'in kurtuluşu 81b/18

istiḡlāṣ ḡıl- *Ar.+T.* kurtarmak
i.-dı 78a/3-4

istiḡbāl *Ar.* karşılama 36a/14
i.+ḡa 41b/10, 79a/8
i.+lerḡa 54a/17

istiḡbāl ḡıl- *Ar.+T.* karşılamak
i.-dı 48b/12
i.-dılar 89a/12

istiḡbāl körset- *Ar.+T.* karşılamak;
yönelmek

i.-ti 64a/3, 73a/7, 79a/3-4
i.-tiler 87a/8
i.-(t)iler 32a/19

istiḡlāl *Ar.* istiklal, bağımsızlık 55a/3,
76b/16
i.+din 56a/3

istiḡlāl-i tamāmī *Ar.+Ar.→Far.*

tamamıyla bağımsızlık, tam bağımsızlık
46b/5

istiḡlāl-i tamāmlıḡ *Ar.+Ar.+T.→Far.*
tam bağımsızlık

i.+ım (*tamāmlıḡım*) 45a/11

istilā *Ar.* istila 24a/8, 72a/15, 74b/13,
81a/19
i.+da 85a/8

istilā tap- *Ar.+T.* istila etmek
i.-tı 79b/4

istilā-i tamām taf- *Ar.+Ar.→Far.+T.*
istila tamamlanmak, istilanın
tamamlanması

i.-ḡan irdi 44a/2

istilā-i tamām tap- *Ar.+Ar.→Far.+T.*
istila tamamlanmak, istilanın
tamamlanması

i.-tı 44a/10
istilâ-yı memleket *Ar.+Ar.→Far.*
memleket istilâ etmek
i.+din 6b/2
istilâ-yı tamâm tap- *Ar.+Ar.→Far.+T.*
tamamen hâkim olmak
i.-tı 61b/10
istimâ^c *Ar.* işitme, işitilme, işitmişlik
i.+ıdın 22b/1
i.+ım 54a/13, 54b/3, 66a/5, 66b/3,
77a/1
isti^cmâl *Ar.* kullanım
i.+ide 5a/11
istimdād *Ar.* medet, yardım 21b/6
istimdād be-himmet körset-
Ar.+Far.+Ar.+T. himmete sığınarak
yardım istemek
i.-ti 35b/11
istiskā *Ar.* siroz 38a/17
istiṭā^cat *Ar.* yetenek 91a/2
istizhār *Ar.* arka, dayanak 19a/3
istizhār bil- *Ar.+T.* dayamak
i.-ür irdiler 24a/12
iş iş 15b/13, 19a/9, 29b/6, 35a/11
i.+de 6b/6, 40b/4
i.+din 20a/5
i.+ğa 6a/16
i.+i 5b/10, 89b/9
i+im 63a/16
i.+imni 65b/19
i.+ka 14b/1
i.+ler 8a/15, 8a/18
i.+lerğa 25a/3
i.+lerni 12b/2, 71b/2

i.+lerniṅ 8a/17
i.+ni 13b/12, 45a/8, 66a/15, 83a/7
i.+niṅ 8b/18, 10b/3, 90b/14
işâret *Ar.* işaret 18a/13
işğa fermānla- *T.+Far.+T.* kullanmak
i.-r irdi 56a/11
işik kapı
i.+i 12a/11, 37a/14
i.+ini 63b/5
i.+iniṅ 58a/2
i.+lerini 1b/7
i.+lerni 52b/1, 52b/2
işit- işitmek, duymak
i.-ip 18a/11, 70b/7, 91a/6
i.-ipdur-men 10a/4
i.-ken 84b/6
i.-medim 89b/14
i.-mek 6b/4
i.-ti 50b/19, 51a/14, 59b/8, 62a/16,
66b/13, 74a/5
i.-tim 14b/14, 41b/19
i.-ip irdim 84b/6, 91a/4
i.-ken irdim 19b/10
i.-ür irdiler (*iştür*) 32a/14
i.-ür irdük 54b/4
i.-ip turur men 75b/1, 76a/10,
89b/12
işitil- işitilmek, duyulmak
i.-ipdur 38a/17
i.-mepdur 45b/11
iştiğāl körset- *Ar.+T.* meşgul olmak,
uğraşmak
i.-ti 56a/9
i.-tiler 37b/2

i.-ür irdi 51a/7
iş tüz- iş yapmak
i.-geyler 6a/13
it it, köpek 9b/7, 12b/16
i.+ler 9b/6
i.+lerni 9b/5, 12b/14
it- yapmak
i.-tiler 66b/12
i.-ip irdi 56a/10
iṭāʿat *Ar.* itaat 55a/18, 80b/2, 80b/5
i.+ini 24a/14, 53a/7, 55a/19
iṭāʿat-i kadīm *Ar.+Ar.→Far.* eski itaat
i.+ni 56a/4
iṭāʿat kıl- *Ar.+T.* itaat etmek
i.-ay 43b/19
i.-dı 75a/7
i.-ğay-miz 45a/2
i.-ıp 74b/12
i.-mağıl 9a/14
i.-mas irdi 51b/17-18
i.-ur irdi 54b/18
itek etek
i.+ide 66a/8
i.+ige 66a/13
i.+ini 17b/5
iʿtibār *Ar.* itibar 16a/18
iʿtidāl *Ar.* mutedil olma, ılımlılık
i.+din 42b/7
iʿtikād *Ar.* itikat, inanç 87a/18
iʿtimād *Ar.* itimat, güven 24a/11, 63a/13, 70b/13, 73a/10
i.+ı 51b/18, 73a/15
i.+ım 74b/7

iʿtimād-ı devlet *Ar.+Ar.→Far.* devletin güvenilir (adamları)
i.+i 67a/6
iʿtimād-ı tamāmī *Ar.+Ar.→Far.* tam itimat 12a/4
iʿtimād kıl- *Ar.+T.* güvenmek
i.-ay 74b/6
i.-dı 57b/2-3
iʿtirāz *Ar.* itiraz 92a/13
iʿtirāz kıl- *Ar.+T.* itiraz etmek
i.-urlar 92a/15
iʿtizār keltür- *Ar.+T.* af dilemek
i.-üp 68a/5
iʿtizār körset- *Ar.+T.* özür beyan etmek, özür dilemek
i.-ti 69a/1, 73b/9-10
itmām *Ar.* tamamlama; noksansızlık 38a/15
i.+dın 56b/18
ittifāq *Ar.* ittifak; ittifak hâlinde, birlikte, hep birlikte, birleşmiş olarak 15a/16, 21b/9, 24b/3, 25b/3, 26b/14, 29a/2, 71a/14, 74a/7, 78a/1, 80b/11
i.+ı 28b/2, 52b/9
ittifāq bol- *Ar.+T.* ittifak etmek
i.-dılar 29b/5-6
ittifāq eyle- *Ar.+T.* ittifak etmek
i.-p 21b/9
ittifāq kıl- *Ar.+T.* ittifak etmek, ittifak oluşturmak, anlaşmak
i.-arı 57a/11
i.-ıp 71a/8-9, 89a/10, 89b/4
i.+lar k.-ıp 80a/5
ittifāq tüş- *Ar.+T.* dizilmek
i.-ti 50b/1
ittihād *Ar.* birlik 24a/13, 87a/18

i.+mı 87b/1
iz iz
i.+leridin 20a/4
izāf-ı mihrbānī *Ar.+Far.→Far.* sevgi
bağı 40a/11
iʿzāz *Ar.* izaz, ululama 17a/2, 25a/6,
38a/8, 52b/7, 70b/9, 79b/18
izdihām *Ar.* izdiham, kalabalık
i.+dın 62b/13
izdihām-ı ḥalāyık *Ar.+Ar.→Far.* halkın
kalabalığı 83a/9
iẓhār *Ar.* açıklama
i.+dın 92b/1
ʿibādet *Ar.* ibadet, ibadet hâli
ʿi.+de 11a/19
ʿi.+din 37a/13
ʿi.+lerini 11a/19
ʿibārāt *Ar.* ibareler 5a/12
ʿibārāt-ı daḳīka *Ar.+Ar.→Far.* incelikli
ibareler 5a/6
ʿibārāt-ı pür-nezāket-i maşnūʿa
Ar.+Far.+Far.-Ar.+Ar.→Far. nezaket
dolmuş sanatlı ibareler 5a/8
ʿibārāt-ı Türkīga **keltür-**
Ar.+T.→Far.+T. Türkçe ibarelere
getirmek (çevirmek)
ʿi.-diḡiz 4b/16
ʿibāret *Ar.* ibare, dil
ʿi.+dur 9a/3, 10b/13
ʿi.+i 14b/18, 19b/12, 71b/9
ʿibāret ez-Deşt-i Kıpçak
Ar.+Far.+ö.a.→Far. Deşt-i Kıpçak’tan
ibaret 50b/9

ʿibāret-i Keşfü’l-Maḥcūb
Ar.+ö.a.→Far. Keşfü’l-Maḥcūb’dan
alınmış ibare(ler)
ʿi.+dur 9a/16
ʿibāret-i Moğul *Ar.+ö.a.→Far.* Moğul
ibaresi 19b/1
ʿibāret-i Moğulistān *Ar.+ö.a.→Far.*
Moğulistan’dan ibaret
ʿi.+dın 37b/17
ʿi.+dındur 30a/9
ʿilāc kıl- *Ar.+T.* çare bulmak
ʿi.-almadı 28a/13
ʿillet *Ar.* sebep (mantık ilişkisi) 8b/17
ʿilm *Ar.* ilim 4a/6, 5b/3
ʿi.+iniḡ 6a/8
ʿilm-i ḳadīm *Ar.+Ar.→Far.* kadim ilim
ʿi.+iniḡ 2a/5
ʿilm-i maʿāş *Ar.+Ar.→Far.* hayat ilmi
ʿi.+da 76a/16
ʿilm-i şerīʿat *Ar.+Ar.→Far.* şeriat ilmi
6a/7
ʿilm-i tāriḡ *Ar.+Ar.→Far.* tarih ilmi 6a/7
ʿi.+ni 6a/9
ʿimārāt *Ar.* imaretler 36b/13
ʿimārāt-ı ʿāliyye *Ar.+Ar.→Far.* yüksek
imaretler 66b/12
ʿimāret *Ar.* mamurluk 81b/2
ʿinān *Ar.* dizgin, yular 38a/19
ʿi.+ıga 27a/12
ʿinān-ı ʿazīmet *Ar.+Ar.→Far.* gidiş
yuları
ʿi.+ni 19a/11
ʿinān-ı ʿazm *Ar.+Ar.→Far.* yola çıkma
yuları

°i.+ni 20a/10
°inān-ı cür'et Ar.+Ar.→Far. cüret dizgini
26b/11
°inān-ı devlet Ar.+Ar.→Far. talih yuları
°i.+ni 16b/6
°inān-ı himmet Ar.+Ar.→Far. himmet
dizgini
°i.+ni 27a/14
°inān-ı teveccüh Ar.+Ar.→Far. yöneliş,
yönelme yuları
°i.+ni 15a/19, 17b/7
°ināyet Ar. inayet, yardım, iyilik 9a/3,
13b/14, 18b/14
°i.+i 1b/6, 90a/6
°i.+idin 21b/16
°ināyet-i bī-°illet Ar.+Far.+Ar.→Far. bir
sebebe bağlanmayan yardım
°i.+i 7b/5
°ināyet-i bī-nihāyet-i ilāhī
Ar.+Far.+Ar.+Ar.→Far. ilahî, sonsuz
yardım 21a/4

°ināyet-i ezeli Ar.+Ar.→Far. ezeli
Tanrı'nın inayeti 9a/18-19
°ināyet-i ferverdīgā(r) (< perverdīgā(r))
Ar.+Far.→Far. Tanrı'nın inayeti 20a/12
°ināyet-i nigerān-ı hātır
Ar.+Far.+Ar.→Far. gönlün ümit ettiği
yardım
°i.+dın 35b/13
°ināyet kııl- Ar.+T. inayet etmek
°i.-ıpdur 32a/1
°işmet Ar. namusluluk
°i.+dedur 31b/17
°isyān Ar. isyan 19a/7, 29b/8
°işret Ar. işret, eğlence 23b/17
°i.+ke 32b/1
°işret-i kāmranī Ar.+Far.→Far.
mutluluk eğlenceleri 31b/7-8
°izzet Ar. izzet, hürmet, yücelik 12b/18,
13a/9
°izzet-i h'ıyşī Ar.+ Far.→Far. hısımlık
yüceliği 63a/9

J

jeng-i küfr Far.+Ar.→Far. küfür (kâfirlik) pası 88b/9

Ğ/K

ğabāyih Ar. kusurlar
ğ.+din 77a/15
ğabāyih-i ahvāl Ar.+Ar.→Far. kusurlu
haller
ğ.+lerini 77a/10

Ğābe ħavseyn Ar. Kābe Kavseyn (Hz.
Muhammed'in Miraç sırasında Allah'a
yakınlığı) 2b/11
ğabiğ Ar. kötü
ğ.+rağ 90b/14

ķabīle *Ar.* kabile; sıra 10b/4, 10b/4, 10b/6,
10b/6

ķ.+sidin 14a/17, 42b/6

ķ.+sidindur 36b/8, 47b/7

ķ.+sige 10b/7

ķ.+niŋ 24a/10

ķabīle-i diğer *Ar.+Far.→Far.* diğer
kabile

ķ.+ler 43a/3-4

ķabīle-i ehl-i irşad *Ar.+Ar.+Ar.→Far.*
irşad ehli olan kabile 54a/11

ķabīle-i Sulduz *Ar.+ö.a.→Far.* Sulduz
kabilesi

ķ.+niŋ 33a/10

ķabil-i ķatl *Ar.+Ar.→Far.* öldürülmesi
uygun 89a/14

ķabil-i ʿuhde-i ʿadālet
Ar.+Ar.+Ar.→Far. adalet

yükümlülüğünü kabul eden 3b/14

ķabiliyyet *Ar.* kabiliyet
ķ.+de 83a/18

ķābil tüş- *Ar.+T.* mümkün olmak
ķ.-üp turur 90b/7

ķabl *Ar.* önce

ķ.+din 69a/13

ķabl-ez-ān ki *Ar.+Far.* ondan önce 61b/5

ķabūl eyle- *Ar.+T.* kabul etmek

ķ.-p 5b/14

ķabūl-i fermān eyle- *Ar.+Far.→Far.+T.*
emir kabul etmek

ķ.-p 15a/13

ķabūl ķıl- *Ar.+T.* kabul etmek

ķ.-dı 55a/19

ķ.-ęanı 75b/11

ķ.-ęay-sin 9b/18

ķ.-may 11b/14

ķ.-ıp 45b/5, 77a/14

ķ.-sa 13b/19

ķ.-sun 8a/19

ķ.-uręa 11b/18

ķabūl tut- *Ar.+T.* kabul etmek

ķ.-madılar 27a/18

ķ.-tı 37a/15

ķ.-up 12a/4-5, 25a/2, 27a/14

ķabza *Ar.* kabza (kılıç) 35b/13

ķabz-ı başt-ı şerh *Ar.+Ar.+Ar.→Far.*
açılmaya engel olmak 9a/15

ķaç- kaçmak

ķ.-aręa 34b/1

ķ.-ay 67b/14

ķ.-ķan 27a/10, 27b/4

ķ.-ķanlarını 27b/4, 41a/14

ķ.-ķay 10b/2

ķ.-ķaylar 20b/19

ķ.-maķ 17b/13

ķ.-maķęa 31a/1

ķ.-maķnı 26a/18

ķ.-maķını 20a/11

ķ.-ıp 17b/17, 18b/2, 20b/13,

29a/13, 34a/14, 34b/3, 37b/13, 39a/2,

44a/3, 47a/3, 48a/4, 48b/16, 50a/9,

50a/12, 55a/7, 58a/5, 60a/17, 62b/3,

68a/4, 71a/2, 71a/13, 74a/8, 74a/10,

74a/13, 74b/1, 78a/6, 78a/10, 78b/6,

78b/13, 84b/14

ķ.-tı 36a/2, 41a/10, 42b/10, 59a/1,

73b/4, 83a/4, 89a/7

ķ.-tılar 12a/17, 27b/1, 43a/15,
49b/17, 51b/1, 56b/14, 71b/1, 71b/3,
72a/6, 79b/3-4

ķ.-ip irdi 37b/5

ķ.-ip irdiler 53a/10

ķ.-ur irdiler 49b/12

ķ.-ip tururlar 80a/11

ķaçarġa tut- kaçmaya başlamak

ķ.-tılar 62b/9

ķaçıp bar- kaçıp gitmek, kaçmak

ķ.-dılar 60b/1

ķaçıp ket- kaçıp gitmek, kaçmak

ķ.-edur 43b/7-8

ķ.-ti 55a/16-17

ķ.-tiler 21a/3

ķaçur- kaçırmaq

ķ.-dılar 38b/11

ķ.-up 38a/3

ķad *Ar.* boy

ķ.+i (*kaddi*) 12a/13

ķadar kadar 6b/11, 83b/12

ķaddesallāhu ervāḥahum *Ar.* Allah
ruhlarını takdis etsin 84a/16-17

ķaddesallahū Teʿālā ervāḥahum *Ar.*
yüce Allah hepsinin ruhlarını takdis etsin
11a/17

ķadd-i reftār *Ar. +Far. →Far.* salınan
endam

ķ.+ġa 83b/9

ķadem *Ar.* ayak; geliş

ķ.+ini 38a/12

ķ.+iniṅ 36b/2

ķ.+leridin 16a/17

ķadem *Ar.* kademe 91b/6

ķademġāh-ı sürür *Ar. +Far. +Ar. →Far.*
mutluluġun ayak bastıġı yer 23b/19

ķadem-i ʿazīmet *Ar. +Ar. →Far.* yürüyüş
ayaġı

ķ.+ni 15a/16

ķademige yıķıl- *Ar. +T. +T.* ayaġına
kapanmak

ķ.+ler(ige) y.-dı 14b/6

ķadem-i ḥümāyün *Ar. +Far. →Far.*

padişahane geliş

ķ.+larını 17a/2

ķadem-i mübārek *Ar. +Ar. →Far.*

mübarek geliş

ķ.+leri 3a/15

ķadem-i mütābaʿatnı muvāfaķat yolġa

ķoy- *Ar. +Ar. →Far. +T. +Ar. +T*

uzlaşmaya varmak

ķ.-up 15a/14-15

ķadem-i şerīfe *Ar. +Ar. →Far.* şerefli
geliş 66b/6

ķadem ķoy- *Ar. +T.* adım atmak, ayak
basmak, başlamak; yanaşmak

ķ.-dı 19a/8, 28a/14

ķ.-dılar 34a/5

ķ.-ġay-men 6b/1

ķ.-madı 11b/18

ķ.-maķdın 2a/6

ķ.-sa 24b/8

ķadem yetkür- *Ar. +T.* adım atmak

ķ.-diler 32b/1

ķadīm *Ar.* öncesiz, eski 31b/9, 45a/17

ķ.+din 24b/16

ķ.+dur 1b/4

ķadīmī *Ar. +Far.* bir kadim (Allah) 2a/6

ḳadīmü'l-eyyām *Ar.* eski günler

ḳ.+da 46a/2-3

ḳ.+dın 24b/9

Ḳādir Te'ālā *Ar.* Yüce Tanrı

Ḳ.+nıñg 15b/2

ḳadīrī *Ar.+Far.* bir kadīr (kudret sahibi,

Allah) 2a/7

ḳadr *Ar.* kadir, kıymet 55a/12, 88a/1

ḳ.+i 63a/14

ḳ.+ini 69b/6

kāfir *Ar.* kâfir 14b/2, 14b/5, 49a/7

k.+ler 6a/5, 10a/3

k.+ni 14b/1

k.+niñg 14b/2, 14b/4

k.+sin 49a/14

kāfir-i müserrev *Ar.+Far.-Ar.*→*Far.* çok

uzun boylu kâfir 14a/16

kāfiristān *Ar.+Far.* kâfir ülkesi

k.+ğa 81b/8

ḳāfiye *Ar.* kafiye 5a/8

ḳāfiyeī *Ar.+Far.* bir kafiye 83a/19

kāğız *Far.* kâğıt

k.+dın 90b/4

kāh *Far.* kâh, bazen 53b/5

ḳahr *Ar.* kahr, kahredicilik 17a/5

ḳ.+ı 37b/12

ḳ.+ıdın 64a/1

ḳaḥṭ *Ar.* kıtlık 41b/9, 62b/8

kā'ide *Ar.* kural; esas 87a/13

k.+leri 6a/10, 6a/13

ḳ.+sige 87b/15

ḳā'ide-i feh̄m (ü) ferāset

Ar.+Ar.+(Far.)+Ar.→*Far.* anlayış ve feraset kaidesi 48a/18

ḳā'ide-i hāile *Ar.+Ar.*→*Far.* korkunç kaide 82a/12

ḳā'ide-i ḳadīm-i Moğul

Ar.+Ar.+ö.a.→*Far.* Moğul'un eski kuralı

79a/5

ḳaḳ- vurmak

ḳ.-ar 37a/14

ḳ.-ıpdur 42a/18

kākül *Far.* kâkül 83b/6

k.+lerini 14b/7

ḳal- kalmak

ḳ.-asin 68b/5

ḳ.-dı 10b/7, 10a/17, 36b/14, 43b/2,

49b/6, 50a/15, 59a/5, 64a/12, 71b/10,

72b/5, 76b/12, 81a/1, 83a/11

ḳ.-dılar 23a/18, 26a/8, 50a/11,

78a/17

ḳ.-dım 35b/17

ḳ.-ğan 1b/7, 1b/8, 3a/3, 6b/3, 20b/7

ḳ.-ğanı 55a/3, 65a/13, 91a/9,

91b/12

ḳ.-ğay 8b/2

ḳ.-ğıl 62a/5, 62b/19

ḳ.-ıp 48b/4

ḳ.-ıpan 25a/18

ḳ.-ıpdur 47b/6, 49a/17

ḳ.-madı 10a/16, 26b/16, 35a/4,

44a/19, 45a/17, 53a/13, 58b/3, 63a/12,

67a/13, 71b/1, 74b/7

ḳ.-madılar 89a/12

ḳ.-mağay 6a/1, 83a/13

ḳ.-mapdur 6b/5, 31a/2

ḳ.-maydur 45a/12

ḳ.-sa 16a/15

ḳ.-ğan irdi 10b/19-11a/1, 28b/1,

48a/13, 69b/4

ķ.-ġan irdiler 44a/18
ķ.-ip irdi 52b/17, 61b/12, 66b/18,
70b/6, 71a/3
ķ.-ip irdiler 51b/2, 61b/9
ķ.-maġan irdi 46b/15
ķ.-ur irdiler 53b/13, 68b/2, 91a/10
ķ.-ip turur 92a/1, 92a/6

ķala- yıġmak

ķ.-p 20a/7

ķal^{ca} *Ar.* kale 41a/16, 42b/19, 58b/14,
59a/19

ķ.+da 21b/1, 62a/3, 89a/12

ķ.+dın 40a/3, 59b/1, 72a/9

ķ.+ġa 62b/5, 67a/8, 72a/9

ķ.+ge 20b/12, 40a/4, 40a/6,

41a/14

ķ.+larıdın 41a/17

ķ.+nı 48b/7, 62a/18, 62b/11,

67a/9, 80a/9

ķ.+mıġ 42b/17

ķ.+sı 62a/2, 74b/3

ķ.+sıda 62b/8

ķ.+sıġa 67a/7

ķ.+sıġe 73a/8, 80a/8

ķ.+sını 43b/2, 72a/5, 73a/11,

81b/9

ķal^{ca}ı *Ar.+Far.* bir kale 42b/16

ķal^{ca}-i Endicān *Ar.+ö.a.*→*Far.* Endican
kalesi

ķ.+nı 43b/1

ķal^{ca}-i muġkem *Ar.+Ar.*→*Far.* saġlam
kale 65a/1

ķalem *Ar.* kalem

ķ.+ge 38a/15

ķalem-i ^{ca}afv *Ar.+Ar.*→*Far.* af kalemi
5b/16

ķalem-i ^{ca}arz *Ar.+Ar.*→*Far.* arz kalemi
29b/6

ķalenderāne *Far.* kalenderce 48b/2

ķalenderlik *Far.+T.* kalenderlik

ķ.+ke 48b/1

ķalıp tur- kalmak, süreklı kalmak

ķ.-urlar 37b/3-4

ķamer *Ar.* ay 4a/2

ķāmet *Ar.* boy

ķ.+i 55a/10

ķāmet-i iķbāl *Ar.+Ar.*→*Far.* ikbalin
yükselmesi

ķ.+iġa 21b/16-17

ķāmķarlıķ *Far.+T.* mutluluk 19a/2

ķāmranı *Far.* mutluluk

k.+dın 32a/10

ķāmranlıķ *Far.+T.* mutluluk 23b/11,
23b/17

ķāmyāb *Far.* mutlu 34a/15

ķanā^{ca}at al- *Ar.+T.* kanaat etmek

ķ.-may 5b/9

ķanā^{ca}at kıı- *Ar.+T.* kanaat etmek

ķ.-ġan ikenler 6b/3

ķ.-mas irdi 29a/8

ķānūn-ı ^{ca}aķı *Ar.+Ar.*→*Far.* aķlın

kanunu 48a/18

ķānūn-ı ^{ca}işret *Ar.+Ar.*→*Far.* eġlence
kanunu 32a/15

ķan yıġla- kan aġılamak

ķ.-dı 23a/9

ķapa- kapamak

ķ.-dı 43a/19

ḳapal- kapanmak; kısılmak; çekilmek

ḳ.-dı 41a/17, 46b/15, 58b/12

ḳ.-ip 34b/11

ḳapl (<Ar. *ḳavl*) kavil

ḳ.+imdin 64a/11

ḳar kar 12a/10, 30a/13, 30a/14

kār Far. iş; durum

k.+da 23b/3, 27a/12

k.+dın 26a/8, 26a/9

k.+ğa 28a/8

k.+ı 25a/12, 27b/2, 27b/13,
32b/12, 38a/16

k.+ıda 29a/7

k.+ığa 2b/7, 43b/19

k.+ını 15a/11, 28b/5

ḳ.+ınıḡ 15b/3

k.+lar 28b/7

k.+ını 39b/16

k.+ınıḡ 29a/7-8

ḳar- karıştırmak

ḳ.-ip 58b/4

ḳara kara 49a/8

ḳaraḡ göz bebeği

ḳ.+ı 4a/8

ḳaraḡḡu karanlık 15b/8

ḳarār Ar. karar 15b/12, 20a/9, 26b/10,
26b/12

ḳ.+ı 27a/4

ḳarār al- Ar.+T. karar almak, karar
kılmak, karar vermek

ḳ.-dı 9b/15, 43a/6

ḳ.-dılar 27a/16-17

ḳ.-ip 25a/14, 26a/12-13

ḳarār al- Ar.+T. yerleşmek (<bir yerde
karar kılmak)

ḳ.-dı 14b/11

ḳarār ber- Ar.+T. karar vermek, karara
varmak

ḳ.-di 13b/18

ḳ.-diler 44b/16, 45b/4, 56b/4

ḳ.-ip 56b/12

ḳ.-ip irdi 62a/4

ḳ.-ip irdiler 56b/6

ḳarār bol- Ar.+T. kararlaştırılmak, karar
verilmek

ḳ.-up irdi 51b/10-11

ḳarārgāh Ar.+Far. karargāh 49b/4

ḳ.+ığa 32b/14

ḳarārgāh-ı aṣlī Ar.+Far.+Ar.→Far. asıl
karargāh 30a/4

ḳarārıda ḳal- Ar.+T.+T. kararında olmak

ḳ.-madı 19a/9

ḳarār ḳalma- Ar.+T.+T. kararı
kalmamak

ḳ.-p 23a/6

ḳarār ḳıl- Ar.+T. (bir yerde) durmak

ḳ.-ip turur 60a/6

ḳarār taf- Ar.+T. kararlaştırılmak

ḳ.-tı 47b/19

ḳarār tap- Ar.+T. hâkim olmak,
hükmüne girmek, hükmüne verilmek

ḳ.-tı 40b/3, 40b/5

ḳ.-ip irdi 51b/9

ḳarār tap- Ar.+T. karar kılmak, karar
vermek

ḳ.-tı 24b/2, 56b/6, 86a/6, 89a/2

ḳarār tap- Ar.+T. yerleşmek

ḳ.-ḳay 85b/15

karār tut- *Ar. +T.* karar kılmak

k.-tı 88b/10

karavul *Moğ.* karavul, gözcü, muhafız

k.+ığa 20a/4

k.+ları 22b/14, 25b/12

karavulluq *Moğ. +T.* karavulluk 37b/4

kārdın qal- *Far. +T. +T.* işten kalmak

k.-ıpdurlar 30a/14-15

kārga kel- *Far. +T. +T.* iş olarak ortaya

çıkmaq

k.-ip 8a/17

kārga keltür- *Far. +T. +T.* yürürlüğe

koymak, uygulamak

k.-diler 60b/19

kār-ḥāne *Far.* iş yeri

k.+sini 2b/9

kār-ı ḥalel *Far. +Ar. →Far.* fesat, bozuk

iş

k.+i 69a/10

kār-ı ʿināyet *Far. +Ar. →Far.* inayet işi

k.+dur 9b/3

kār-ı müşkil *Far. +Ar. →Far.* zor iş

22a/10

kār-ı nevʿī *Far. +Ar. +Far. →Far.* bir tür

iş (durum) 78a/13

kārını qıl- *Far. +T. +T.* işini halletmek

(öldürmek)

k.-ip 24b/7

kār-ı şaltanat *Far. +Ar. →Far.* saltanat işi

k.+ke 28b/14

kārī *Far.* bir iş 31b/5

qārī *Ar.* okuyucu (hafız) 76b/2

qārīb *Ar.* yaklaşık 27b/8

qārīn *Ar.* yakın 19a/3

kārī tut- *Far. +T.* bir iş tutmak

k.-tı 42b/12

kār qıl- *Far. +T.* iş yapmak

k.-mağlıklarında 6a/11-12

qarmaş- karışmak

k.-a 23a/8

qarn *Ar.* devir 15a/8

kār tut- *Far. +T.* iş tutmak

k.-tılar 21a/1

kār tüz- *Far. +T.* iş yapmak

k.-üpdurlar 6a/11

kār ü bār/kār (ü) bār *Far.* iş güç, iş

k.+da 35a/16

k.+ıda 58b/2

k.+ıdın 36b/18

k.+ını 28a/19

qarye *Ar.* köy 18a/3

q.+leride 42a/6

q.+lerni 41a/17

qaryeʿī *Ar. +Far.* bir köy

q.+dur 17b/18

kār-zār *Far.* savaş

k.+ğa 25a/17

kār-zār hevāsı *Far. +Ar. +T.* savaş havası

23a/8

kās *Far.* (<kāst) eksik (sağır) 8b/14

qaşaba-yı Kāşkar *Ar. +ö.a. →Far.*

Kāşgar kasabası 41a/17

qaşd *Ar.* kasıt, (cana) kastetmek,

kastetme (öldürme) 5b/13

q.+ıda 37b/9 (*kastetmek için*),

83a/3

q.+ıdın 73b/6

qaşdıda *Ar. +T. +T.* hakkında 31a/9

kaşd-ı şikār *Ar.+Far.→Far.* av amacı
23b/14

kaşd kıl- *Ar.+T.* niyetlenmek
k.-dılar 62b/16

kāse-i cām *Far.* kadeh
k.+nı 24b/5

kaşem-i ğalīz *Ar.+Ar.→Far.* şiddetli
yemin 35b/18

kaşem kıılış- *Ar.+T.* yeminleşmek
k.-tılar 29b/1

kāşīd *Ar.* ulak 78b/19

kaşīde *Ar.* kaside
k.+ler 40a/13

kaşr *Ar.* kasır, köşk
k.+ımı 2b/8

kās(t) *Far.* noksan 4a/10

kaş karşı, ön, huzur (makam/kişi önü),
yan

k.+ıda 46a/7, 52a/9, 55a/9,
55a/15, 60a/15, 64b/5, 66b/18, 67b/10,
68a/15, 76b/5, 89b/16

k.+ıdın 78a/10
k.+ıġa 11a/5, 13a/15, 14a/3,
29a/3, 34b/3, 35b/9, 42b/14, 43a/4, 44a/7,
45b/18, 48a/5, 48b/17, 52b/8, 52b/10,
52b/12, 52b/12, 53a/11, 54a/5, 55a/7,
55a/18, 55b/2, 56b/7, 58a/5, 58a/14,
58a/16, 59b/11, 61b/16, 62b/3, 62b/10,
62b/15, 62b/16, 62b/17, 64a/19, 64b/1,
64b/10, 64b/14, 65b/3, 66b/19, 70b/13,
74b/15, 75b/15, 77b/3, 77b/12, 78a/15,
78b/13, 78b/19, 79b/17, 80a/12, 82b/6,
83a/5, 84b/14, 85a/6, 87a/8, 89a/13
k.+ımġa 13a/8

k.+larıġa 22a/19, 34b/11;

kaş- kaçmak
k.-tı 33b/9

katār *Ar.* kabile, grup, sıra
k.+ıda 66b/17
k.+ıdın 40a/11

kaṭl *Ar.* katil, katletme, öldürme,
öldürülme 88b/3, 90a/2
k.+de 63b/2

k.+din 53a/19, 74b/8

k.+i 15b/11, 89a/6

k.+idin 89a/1

k.+ıġa 83a/7;

katlan- katlanmak, dayanmak
k.-ur (*sf.e.*) 8a/17

katlġa yetkür- *Ar.+T.+T.* katletmek
k.-di 71b/7

katlge yet- *Ar.+T.+T.* öldürülmek
k.-ti 27b/7

katlge yetkür- *Ar.+T.+T.* öldürmek;
katlettirmek

k.-di 69b/10, 74a/12

k.-diler 18a/1

katl-i cām *Ar.+Ar.→Far.* katliam 89a/16

katl kıl- *Ar.+T.* katletmek
k.-dı 28a/18, 41a/5
k.-dılar 23a/19, 31a/3
k.-ġay 14a/1
k.-ıp 34b/3, 41b/11

kaṭre *Ar.* katre
k.+leridin 23a/11

kaṭre-i bārān *Ar.+Far.→Far.* yağmur
damlası 23a/1

kaṭa- kuşatmak
k.-maġnı 34a/5

ḳavī *Ar.* kuvvet, güç; kuvvetli, güçlü; çok
7a/14, 19a/3, 20b/10, 74b/18, 80b/9

ḳavī-bāzū *Ar.+Far.* pazusu güçlü
ḳ.+dur 14a/16-17

ḳavī bol- *Ar.+T.* kuvvetlenmek,
güçlenmek
ḳ.-dı 20b/8
ḳ.-up 5b/2

ḳavī-hāl *Ar.* kuvvetli hâl (tasavvufî)
11b/12

ḳavī ḳıl- *Ar.+T.* güçlü kılmak,
kuvvetlendirmek
ḳ.-adur 20a/16
ḳ.-dılar 21b/8

ḳavl *Ar.* sözleşme
ḳ.+i 42b/8

ḳavlide bol- *Ar.+T.+T.* sözüne bağlı
olmak
ḳ.-adurğān 10a/9

ḳavm *Ar.* kavim 71a/8
ḳ.+ğā 73b/18
ḳ.+i 15a/15
ḳ.+din 73b/13, 84b/16
ḳ.+niṅ 37b/7, 50a/16, 83a/2

ḳavmī *Ar.+Far.* bir kavim 27a/1

ḳavm-i ʿĀd *Ar.+ö.a.→Far.* Ād kavmi
ḳ.-niṅ 9a/19

ḳavm-i Barın *Ar.+ö.a.→Far.* Barın
kavmi 43a/2

ḳavm-i Barlas *Ar.+ö.a.→Far.* Barlas
kavmi
ḳ.+ğā 90a/1

ḳavm-i Cette *Ar.+ö.a.→Far.* Cette kavmi
ḳ.+niṅ 24a/7-8

ḳavm-i erāzil *Ar.+Ar.→Far.* reziller
topluluğu 45b/14-15

ḳavm-i Ḳalucī *Ar.+ö.a.→Far.* Kalucî
kavmi 71a/7

ḳavm-i Moğulistān *Ar.+ö.a.→Far.*
Moğulistan kavmi 92a/3

ḳavuṣ- kavuşmak
ḳ.-masda 15a/19

ḳavuṣtur- kavuşturmak, buluşturmak
ḳ.-dı 26b/2

ḳayan nereye 52a/7

ḳayd *Ar.* kayıt (esaret), zincire vurma, bağ
30a/1

ḳ.+dın 85a/8
ḳ.+ıda 80a/18
ḳ.+ığa 84b/7

ḳayda nerede
ḳ.+dur 13b/11

ḳāyil ol- *Ar.+T.* söyleyecek olmak,
söylemek

ḳ.-ğum 2a/12

ḳayser *Ar.* kayser, Bizans
hükümdarlarının unvanı

ḳ.+niṅ 2b/8

ḳaysı hangi; bazı 2a/11, 5a/3, 83b/4,
83b/4

ḳ.+ları 5a/4, 64b/14

ḳaysı bir hangi bir, herhangi bir 2a/11

ḳazā *Ar.* kader 17a/11

Ḳazaklık ḳıl- *ö.a.+T.+T.* Kazaklık etmek
(otoriteden bağımsız hareket etmek)

Ḳ.-ıp 78b/10

ḳazan kazan

ḳ.+ğā 49a/8

każārā *Ar.+Far.* kazara, tesadüfen 36a/7,
51a/2

kebîr *Ar.* büyük 70b/16

kebîr-i Buḥārî *Ar.+ö.a.→Far.*

Buhara'nın büyüğü 11b/3

keç- geçmek; vazgeçmek

k.-er irdi 49b/3

k.-meydur-siz 29b/16

keçe gece 9b/15, 31a/1, 33b/9

k.+si 15b/8

ked-ḥudā bol- *Far.+T.* evlenmek

k.-dı 68b/1

kef *Ar.* el

k.+ke 32a/13

kefere *Ar.* kâfirler 54b/11

kefere-i Kâtur *Ar.+ö.a.→Far.* Kâtur

kâfirleri

k.+da 58a/18

keff-i iktidār *Ar.+Ar.→Far.* iktidar eli

k.+ıḡa 55b/14

kel- gelmek

k.-di 8a/19, 12a/8, 18a/13, 18a/17,
18b/4, 25a/18, 41a/16, 42b/14, 46b/3,
48b/6, 49b/2, 49b/10, 50a/9, 52a/2,
52a/19, 54a/5, 55a/4, 56b/1, 58a/5, 58a/8,
58b/7, 59a/8, 59b/11, 60b/10, 61b/11,
64b/13, 65a/17, 66b/15, 66b/19, 67b/11,
67b/11, 70a/9, 70b/7, 72a/14, 73a/11,
74b/1, 74b/3, 74b/5, 76a/4, 77b/16,
78a/17, 78b/17, 79a/3, 79b/3, 79b/12,
79b/14, 79b/15, 80a/13, 80a/17, 85a/9,
86a/11, 86a/19, 87b/12, 89a/2

k.-diler 11a/7, 17b/10, 36a/16,
51b/6, 51b/18, 52b/12, 54a/12, 66a/4,

70b/3, 71a/9, 71a/18, 72a/2, 79b/1, 81a/5,
84a/13, 84b/14, 86b/9, 88b/5

k.-dim 79b/19, 81b/5

k.-eli 59a/4

k.-gendin 65a/6

k.-genidin 53a/9, 64a/8, 74b/18

k.-gey 26b/14, 64b/10

k.-gey-siz 13a/8

ķ.-güsidur 51b/3-4, 81a/11, 82b/16

k.-inḡler 27a/11

k.-ip 3b/6, 9b/15, 10a/13, 11b/9,
12a/15, 12a/6, 12b/19, 13b/6, 14a/4,
16b/5, 21b/6, 25b/10, 30b/15, 31b/7,
38a/10, 40a/4, 40a/19, 41a/1, 43a/17,
43a/19, 46b/9, 48b/13, 49a/19, 63b/18,
64b/6, 72b/5, 81a/7, 84b/11, 85a/3,
87b/11, 88b/11

k.-ipdur 39a/17, 48b/6, 48b/10,

51a/1

k.-ipdurlar 12b/3

k.-ipdur-miz 12b/12

k.-medi 13b/13

k.-megen 39b/16

k.-megey 38a/15

k.-mek 27a/8

k.-mes 85b/19, 86a/1

k.-se 86a/1

k.-sün 62a/11, 62a/13

k.-sünler 62a/10

k.-ür 61b/5, 82a/8

k.-ürdin 66b/19

k.-ürge 12a/6

k.-ür bolḡay 55a/11, 61a/18, 67a/1,
70a/19

k.-gen irdi 46b/2
k.-gen irdiler 21a/11
k.-ip irdi 33a/3, 41b/5, 48b/12,
83a/3
k.-ip irdiler 35b/10, 60a/1
k.-ip irdim 83a/6
k.-ür irdi 60b/9
k.-ür idiler 22b/19-23a/1
k.-ür irdiler 54a/15, 54a/16,
60a/11, 75b/9
k.-ür irdi 53b/10, 55a/11, 60b/9
k.-se kerek 53a/19, 61a/16, 61b/5,
66b/3
k.-e turur 71a/15
k.-ip turur 66b/14
kelām *Ar.* söz, güzel konuşma
k.+da 8a/9
kelām-ı celīl *Ar.+Ar.→Far.* yüce kelimeler
k.+idur 1b/9
kelām-ı mecīd *Ar.+Ar.→Far.* yüce
Kur'an
k.+niñg 6a/6
kelām-ı mecīd-i āsmānī
Ar.+Ar.+Far.→Far. semavî ulu kelimeler
(Kur'an) 6a/2
kelām-ı şayhī *Ar.+Ar.→Far.* bağırma
sözü 22a/14
kelām-ı şerīf *Ar.+Ar.→Far.* şerefli söz
k.+leri 16b/16
kelān *Far.* büyük
k.+niñg 24a/3
kelimāt-ı rakīke *Ar.+Ar.→Far.* yumuşak
kelimeler 5a/6

kelime-i şehādet ayt- *Ar.+Ar.→Far.+T.*
kelime-i şehadet getirmek
k.-ip 14b/6
keliş barış geliş gidiş, gelip gitme 64b/12
k.+ı 60b/12
kelle-i kûmbez *Far.* kümbetin tepesi
k.+i 12a/18
keltür- getirmek; dönüştürmek, çevirmek
k.-di 13b/7, 22a/19, 53a/16, 55a/5,
61b/1, 73b/10
k.-diler 9b/5, 11a/13, 12b/10,
14a/3, 14b/1, 38a/8, 39a/6, 41a/14,
48a/11, 68a/8, 82b/6, 89a/13
k.-düm 49a/12
k.-gen irdi 47b/16
k.-gey 25a/6
k.-gey-sin 12b/19
k.-gey-miz 26b/15
k.-gil 13b/5, 35b/15
k.-meklikni 66a/14
k.-üp 26b/2, 42a/9, 42a/17, 72a/7,
85a/7, 88a/3
k.-üpdur 10b/8, 19b/5-6
k.-üpdurlar 12b/4-5, 14b/18
k.-üp-sin 88b/12
k.-ür 88b/5
k.-üp irdi 81b/2
k.-ür irdiler 68a/16, 68a/16-17
k.-ür-men 53a/16
k.-gen irmiş 38a/6
keltürül- getirilmek
k.-ür 90b/7
kelür geliş, gelme 50b/19
kem *Far.* kötü 1b/8

kem *Far.* az 22a/11, 54b/7, 59a/2, 83a/3, 83a/18

k.+rek 39b/2, 83a/9, 84a/19

k.+reki 74a/12

kemāl *Ar.* olgunluk, olgun; tamamlanma; çok 41a/18

k.+de 82b/10

k.+i 29a/8

kemāl-i ʿaql *Ar.+Ar.→Far.* akıl yetkinliği 18a/5

kemāl-i ʿazamet *Ar.+Ar.→Far.* yüceliğin en olgun noktası

k.+de 13b/1

kemāl-i cemīʿyyet *Ar.+Ar.→Far.* topluluğun tamamı

k.+din 26a/11

kemāl-i enşāb *Ar.+Ar.→Far.* nasiplerin tamamı

k.+da 39a/16

kemāl-i evc-i iktidār *Ar.+Ar.+Ar.→Far.* iktidarın en üst zirvesi

k.+ğa 20b/9

kemāl-i ğurūr *Ar.+Ar.→Far.* gururun en yüksek derecesi 22b/14

kemāl-i ihtimām *Ar.+Ar.→Far.* tam ihtimam 38a/15

kemāl-i itāʿat *Ar.+Ar.→Far.* tam itaat k.+ni 80b/9

kemāl-i kūşīş *Ar.+Far.→Far.* şiddetli bir gayret 26b/7

kemāl-i liyākatī *Ar.+Ar.+Far.→Far.* tam bir liyakat 41b/13

kemāl-i müşkillik *Ar.+Ar.+T.→Far.* son derece zorluk 47a/2

kemāl-i revnaq *Ar.+Ar.→Far.* parlaklığın zirvesi

k.+da 5b/4

kemāl-i rüşen *Ar.+Far.→Far.* en parlak 15b/16

kemāl-i sefāhat *Ar.+Ar.→Far.* aşırı sefihlik 27a/7

kemāl-i şecāʿat *Ar.+Ar.→Far.* mükemmel yiğitlik 18a/8

kemāl-i tīre *Ar.+Far.→Far.* en karanlık vakit 15b/8

kemān *Far.* yay 26a/8

k.+ğa 22b/16

k.+ıdın 26a/4

kemāngerlik *Far.+T.* yaycılık 8a/11

kemā-yenbağī *Ar.* gerektiği gibi, gereği gibi, gerektiği şekilde 13a/6, 43b/19, 44b/18, 46a/12, 48a/5, 51b/17, 70b/1, 71a/3

kem bol- *Far.+T.* eksilmek k.-dı 38b/4

kemend *Far.* kement 11a/12

kemer *Far.* kemer 31b/11, 38a/13

kemer-i himmet *Far.+Ar.→Far.* himmet kemeri

h.+ni 25b/1

kemer-i hizmetkārlik *Far.+Far.+T.→Far.* hizmetkārlik kemeri

32b/3

kemer-i mütābaʿat *Far.+Ar.→Far.* tabi olma kemeri

k.+nı 17b/8

kemīn *Far.* pusu

k.+din 34b/16

kemîne-i fakîr *Far.+Ar.→Far.* fakir kul
k.+niġ 10a/17-18

kemîne-i muhaqqar *Far.+Ar.→Far.*
hakir kul 4a/13

kemîngâh *Far.* pusu yeri
k.+da 34b/15
k.+dın 35a/5

kemîngâh-ı kazâ *Far.+Ar.→Far.* kaderin
pusu yeri
k.+dın 26a/3

kem tapıl- *Far.+T.* az bulunmak
k.-ur irdi 76a/12

kemterîn *Far.* az sayıda, çok az 91a/15,
92a/7

kemterîn *Far.* kul
k.+i 2b/13

kenâr *Far.* kenar, kıyı
k.+ıda 33b/5, 62a/1, 65b/18,
70b/16-17

kenâr alış- *Far.+T.* kucaklaşmak
k.-tı 14a/9

kenâre *Far.* kenar
k.+ge 48b/1
k.+rek 91a/15

kenâre-terîn *Far.* daha kenar 92a/8

kenâre tut- *Far.+T.* bir kenarda kalmak,
kenara (uzağa) çekilmek
k.-tı 29a/13, 47a/3

kenâr-ı deryâ-yı Vaḥş
Far.+Far.+ö.a.→Far. Vaḥş nehrinin
kıyısı 18a/16

kenâr-ı mihr-i mâderî *Far.* anne
sevgisinin yakınlığı 85a/11

kenef-i ʿâḫfet-i ʿamm-i saʿâdet-bâr
Ar.+Ar.+Ar.+Ar.+Far.→Far. mutluluk
saçan amcanın şefkatli sığınağı
k.+da 77b/6

kengeş-i cenk *T.+Far.→Far.* savaş
meclisi
k.+de 8a/15

kenîz *Far.* cariye
k.+i 31b/4

keñlik genişlik 15b/14

kent kasaba 42a/5

kerâmât *Ar.* kerametler
k.+larını 65b/12

kerâmet *Ar.* keramet 22a/15

kerek gerek, -mAll 5a/10, 5a/14, 13a/2,
13b/14, 27a/8, 35a/10, 39b/14, 39b/16,
41a/18, 45a/1, 45a/2, 45a/19, 45b/3,
59b/4, 60a/3, 65b/9, 65b/16, 66a/12,
68b/5, 75b/2, 80b/4, 82a/10, 83b/13,
86a/11, 87b/1, 88b/11

kerem *Ar.* bağışlama, lütuf 57b/2
k.+iġizge 57b/2

kerem-baḥş *Ar.+Far.* cömertlik
bahşeden 2b/10

kerem-i zât *Ar.+Ar.→Far.* kişinin
cömertliği
k.+ıdın 83a/2

kerîmü'n-nefs *Ar.* cömert 82b/2

kerrât-ı merrât *Ar.+Ar.→Far.* defalarca
29a/17-18

kerrât (ü) merrât *Ar.+(Far.)+Ar.*
defalar, defalarca 11b/17, 39b/8

kerremallâhu vechehû *Ar.* Allah onun
zatını yüceltsin, onun varlığını şerefli
kılımsın 4a/4

k.+dın 9a/5
kerr ü ferr *Ar.+Far.+Ar.* vurkaç
k.+din 58b/18
kes- kesmek
k.-ip 90b/5
k.-mekde 84a/2
kesālet *Ar.* tembellik 78a/8
kesb *Ar.* kazanç, kazanma, fayda 9a/3,
46a/11, 75b/14
k.+i 9a/17
kesb-i faẓīlet *Ar.+Ar.→Far.* erdem sahibi
olma, erdem kazanma 8a/7-8
kesb-i feẓāil *Ar.+Ar.→Far.* fazilet
kazanma 40a/15
kesb-i feẓāil kı̄l- *Ar.+Ar.→Far.+T.*
fazilet elde etmek
k.-ğay 40a/12
k.-ipdurlar 46a/7-8
kesb-i muḥāvere-i rüzmerre
Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. günlük
muhavere yeteneği kazanma 86b/14-15
kesb kı̄l- *Ar.+T.* fayda sağlamak
k.-ip bolur 86b/16
keşr *Ar.* çoğunluk
k.+i 60b/1
kesr *Ar.* kırma 24a/3
keşret *Ar.* çokluk 24a/12
k.+de 23a/11
k.+i 43b/10, 44a/8
keşret-i cem'iyet *Ar.+Ar.→Far.*
nüfusun çokluğu
k.+din 5a/16
keşret-i ḥidemāt *Ar.+Ar.→Far.* hizmet
çokluğu 89a/15
keşret-i leşker *Ar.+Far.→Far.* asker
çokluğu

k.+i 44a/13
keşret-i leşker-i ḥān *Ar.+Far.+T.→Far.*
hanın askerlerinin çokluğu 43a/19
keşretlik *Ar.+T.* kalabalık 71a/8
kesr sal- *Ar.+T.* bozmak, kırmak
k.-ip 2b/7
keşān keşān *Far.+Far.* çeke çeke 13b/7
keştī *Far.* gemi 4a/11
ket- gitmek
k.-ip 48b/15
k.-ipdurlar 49a/18
k.-key 32b/13
k.-ür 24b/8
k.-ti 16a/7, 42b/3, 43a/3, 43a/4,
55a/17
k.-tiler 21a/3, 50b/3
ketf-i çep *Ar.+Far.→Far.* sol omuz
82b/4
ketür- getirmek
k.-di 25a/17
key çok 31b/11
keydür- giydirmek
k.-üp 24b/4, 45a/13
keyfiyet *Ar.* keyfiyet, durum
k.+in 30b/6
keyfiyet-i āḥir son durum 22a/3
keyin sonra; arka 4a/14, 4b/17, 6b/12,
7a/7, 7a/9, 9a/11, 10a/2, 11a/9, 11a/10,
11a/12, 11b/3, 11b/4, 13a/10, 13a/18,
13b/17, 14b/5, 27b/13, 27b/14, 27b/15,
27b/15, 27b/17, 27b/17, 28a/4, 28a/14,
28a/15, 30b/3, 30b/18, 32a/17, 39a/18,
40b/9, 40b/10, 41a/7, 42b/1, 42b/13,
43a/7, 44a/6, 44a/11, 44a/12, 44a/14,

44a/15, 44a/16, 44a/17, 44b/8, 44a/19,
45a/8, 46a/9, 46b/2, 46b/3, 47b/6, 47b/18,
48a/2, 48a/7, 48a/10, 48b/6, 48b/15,
48b/18, 49a/17, 60b/17

k.+ide (*keynide*) 46a/8

k.+idin (*keynidin*) 33b/9, 34b/17,
41a/11, 47a/6

keyinki sonraki 6b/16

k.+ler 6a/13, 7a/4

kez- gezmek

k.-ip 10b/6

kıçkır- çağırma

ķ.-ur irdi 48b/3

kıl- kılmak, yapmak, etmek, yaratmak,
oluşturmak

ķ.-ø 37a/13

ķ.-adur 63a/13

ķ.-adurlar 10a/5

ķ.-alı 59a/4, 63a/7

ķ.-amadı 76a/4

ķ.-dı 18a/17, 22a/15, 30b/12,
32a/7, 32b/16, 38a/13, 39a/11, 41b/1,
42b/12, 42b/19, 47a/14, 47b/13, 48b/5,
49a/15, 50a/7, 52a/17, 58a/1, 58a/9, 70a/6,
74a/17, 74b/3, 79b/18, 86a/12, 88b/3

ķ.-dılar 21b/12, 22b/9, 32a/18,
36b/10, 56b/10, 59b/3, 80b/19

ķ.-dım 7a/3

ķ.-dınġ 42a/12, 62b/18

ķ.-duķ 9a/12

ķ.-dursunlar 77a/15

ķ.-ġalı 51a/9

ķ.-ġan 63b/11, 68a/11

ķ.-ġança 83b/11

ķ.-ġandın 58b/3

ķ.-ġanıdın 87a/6

ķ.-ġanınıġ 62a/1

ķ.-ġanlarıdın 43a/7

ķ.-ġaylar 71b/3

ķ.-ġay-sin 83b/11

ķ.-ġay-sizler 16b/15

ķ.-ġuçu 65b/5

ķ.-ıp 34a/9, 41b/12, 42b/6, 44b/16,
50a/4, 50a/6, 70a/4, 76a/6, 80b/9, 82a/3,
90b/6

ķ.-ıpdur 7b/6, 37a/7, 51b/14

ķ.-maġan 86b/15

ķ.-maġay 63b/2-3

ķ.-maķ 13b/14

ķ.-ıp 25b/4, 36a/15, 38a/4, 39a/12,
39a/12, 40a/11, 41a/19, 41b/13, 46b/18,
59a/17, 86a/12, 81b/2-3

ķ.-sam 40b/12

ķ.-sun 49a/13, 64b/12, 90a/8

ķ.-ur 32a/9

ķ.-ġan bolġay-men 83a/7

ķ.-ġan irdi 10b/19, 80b/1

ķ.-ġan irdiler 29a/18

ķ.-ıp irdi 59a/9, 69a/16, 73b/11

ķ.-ıp irdiler 32b/18, 80b/18

ķ.-ur ikenler 75b/14

ķ.-ur irdi 32b/6, 57b/4, 72b/11,
83a/17

ķ.-ur irdiler 20a/1, 61b/7

ķ.-ur irdim 91a/12

ķ.-a turur 57b/7

ķ.-ġan turur 84b/9

kıla^c-ı **Türkân** *Ar.+T.+Far.→Far.*

Türklerin kaleleri 32a/18

kılıp koy- yapmak
k.-dı 49a/8

(kılıp) tur- kılıp durmak
k.-dı 54a/19
k.-up irdi 12b/15

killet-i biẓā^cat *Ar.+Ar.→Far.* bilgi azlığı
5b/14-15, 6a/16, 92a/10

(kılmay) kal- yapmayan kalmamak
k.-madı 54a/14

(kılurğa) tur- yapmaya girişmek
k.-dılar 43b/2

kımız kıımız 39b/9, 39b/10, 39b/14

kır kır 49a/5

kırān-ı sa^cdeyn-i eflāk *Ar.+*
Ar.+Ar.→Far. göklerdeki Venüs ve
Jüpiter'in aynı burca denk gelişi(nin)
(sahip)kıranı 4a/18-4b/1

kırk kırk 36b/16, 62b/7, 70a/4; k.+ge
66b/10

kırk alte kırk altı 21b/11, 21b/14

kırk alte alte kırk altı kere altı, iki yüz
yetmiş altı 21b/13

kırk altı kırk altı 35b/8-9

kırk bir kırk bir 46a/18

kırk birinçi kırk birinci 40a/19

kırk miṅ kırk bin 50a/13

kırk sekiz kırk sekiz
k.+ge 82a/16

kırk üç kırk üç 21b/3, 76a/6

kışāş *Ar.* kısas 53a/12
k.+ka 33a/9

kışāş kıl- *Ar.+T.* kısas yapmak
k.-ğaylar 86b/11

kısm *Ar.* bölüm, kısım
k.+ğa 6a/3, 91b/8

k.+1 6a/5

kısmet kıl- *Ar.+T.* bölüşmek,
paylaştırmak

k.-ıp 34a/17

k.-ıp tururlar 39a/15

kısmet körset- *Ar.+T.* paylaştırmak
k.-ti 55b/9

kışsa *Ar.* kısas, hikâye

k.+ları 5a/9, 6a/6

k.+larıdur 6a/5-6

k.+nı 65b/12

k.+sını 11a/5

kışlak kışlak 32b/16, 53b/18

kışlak kıl- kışlamak, kışı geçirmek
k.-dı 64a/7

k.-dılar 39b/6

kıyām *Ar.* kıyamet 5a/13, 5b/11

kıyāmet *Ar.* kıyamet 5a/13, 5b/11
k.+ke 12a/2

kıyām körset- *Ar.+T.* teşebbüse geçmek
k.-tiler 32a/4

kıyās *Ar.* karşılık, benzer şekilde 68a/19
k.+1 33a/8

kıyās kıl- *Ar.+T.* hesap etmek
k.-dı 73b/3

kıymet *Ar.* kıymet 88a/1

kıymet-i sipāhī *Ar.+Far.→Far.* askerin
kıymeti

k.+ni 55a/12

kız kız 41b/16, 48a/13, 50a/5, 53a/16,
61b/2

k.+1 31a/15, 47b/15, 61a/7, 66b/5,

68b/9, 68b/16

k.+ıdur 36b/15

ķ.+ııı 46b/6, 50a/7, 61a/12,
61a/14, 61a/15, 61a/16, 76b/12, 82a/2;
ki ki; ünkü 1b/3,1b/4, 1b/9, 1b/12, 2a/1,
2a/1, 2a/3, 2a/5, 2a/6, 2a/7, 2a/9, 2a/11,
2a/15, 2b/7, 2b/15, 3a/4, 3a/5, 3a/8, 3a/9,
3a/10, 3a/10, 3b/14, 3b/16, 4a/6, 4a/14,
4a/18, 4b/10, 4b/10, 4b/17, 5a/10, 5a/11,
5a/12, 5a/16, 5b/4, 5b/5, 5b/9, 5b/10,
5b/11, 5b/16, 5b/16, 6a/1, 6a/2, 6a/4, 6a/5,
6a/7, 6a/15, 6b/1, 6b/4, 6b/6, 6b/7, 6b/8,
6b/8, 6b/11, 6b/16, 7a/1, 7a/4, 7a/5, 7b/1,
7b/4, 7b/4, 7b/5, 7b/7, 7b/8, 7b/10, 7b/13,
7b/14, 7b/15, 8a/2, 8a/3, 8a/6, 8a/12,
8a/13, 8a/16, 8b/1, 8b/5, 8b/6, 9a/5, 9a/5,
9a/9, 9a/12, 9a/14, 9a/16, 9b/4, 9b/5, 9b/5,
9b/6, 9b/10, 9b/14, 9b/15, 10a/4, 10a/5,
10a/5, 10a/6, 10a/6, 10a/7, 10a/8, 10a/10,
10a/11, 10a/13, 10a/17, 10a/18, 10a/19,
10b/12, 10b/14, 10b/16, 10b/17, 11a/2,
11a/9, 11a/9, 11a/11, 11a/14, 11b/2,
11b/3, 11b/3, 11b/3, 11b/5, 11b/8, 11b/10,
11b/12, 11b/16, 11b/18, 12a/4, 12a/8,
12a/9, 12a/11, 12a/12, 12a/13, 12a/18,
12b/5, 12b/6, 12b/6, 12b/8, 12b/11,
12b/12, 12b/12, 12b/14, 12b/18, 12b/15,
13a/1, 13a/3, 13a/4, 13a/4, 13a/5, 13a/6,
13a/8, 13a/11, 13a/11, 13a/12, 13a/12,
13a/13, 13a/14, 13a/15, 13a/16, 13a/17,
13a/17, 13b/2, 13b/4, 13b/4, 13b/5, 13b/6,
13b/7, 13b/7, 13b/9, 13b/11, 13b/11,
13b/12, 13b/13, 13b/18, 13b/19, 14a/1,
14a/3, 14a/6, 14a/6, 14a/8, 14a/11, 14a/14,
14a/14, 14a/15, 14a/17, 14a/17, 14a/18,
14a/19, 14b/13, 14b/14, 14b/15, 15a/3,

15a/10, 15a/12, 15b/5, 15b/8, 5b/11,
15b/11, 15b/13, 15b/18, 16a/3, 16a/4,
16a/7, 16a/11, 16a/15, 16a/18, 16a/19,
16b/3, 16b/8, 16b/9, 16b/13, 16b/14,
16b/15, 17a/5, 17a/7, 17a/10, 17a/10,
17a/11, 17b/18, 18a/3, 18a/4, 18a/8,
18b/7, 18b/12, 18b/13, 19a/8, 19a/14,
19a/16, 19b/1, 19b/2, 19b/4, 19b/5, 19b/9,
19b/11, 19b/14, 19b/16, 20a/4, 20a/4,
20a/12, 20b/17, 20b/19, 20b/19, 21a/4,
21a/8, 21a/11, 21b/1, 21b/2, 22a/10,
22a/10, 22a/14, 22a/15, 22a/16, 22a/16,
22a/17, 22b/19, 23a/2, 23a/5, 23a/11,
23a/15, 23a/15, 23b/3, 23b/9, 23b/17,
24a/12, 24a/13, 24a/13, 24a/17, 24b/2,
24b/10, 24b/12, 24b/13, 25a/8, 25a/8,
25a/12, 25a/15, 25a/18, 25b/9, 26a/1,
26a/6, 26a/10, 26b/14, 26b/14, 26b/15,
26b/19, 27a/1, 27a/1, 27a/2, 27a/8,
27a/10, 27a/12, 27b/3, 27b/13, 27b/17,
27b/17, 27b/17, 27b/18, 27b/19, 28a/2,
28a/3, 28a/6, 28a/7, 28a/11, 28a/15,
28a/18, 28b/2, 28b/4, 28b/15, 28b/17,
29a/4, 29a/7, 29a/17, 29b/9, 29b/11,
29b/13, 29b/14, 29b/16, 30a/1, 30a/3,
30a/4, 30a/9, 30a/14, 30b/3, 30b/7, 30b/9,
30b/11, 31a/8, 31a/12, 31b/8, 31b/12,
31b/16, 31b/16, 32a/7, 32a/13, 32a/14,
32b/4, 32b/11, 32b/12, 32b/15, 32b/18,
33a/4, 33a/8, 33a/10, 33a/14, 33b/4,
33b/12, 34a/3, 34a/6, 34a/7, 34a/8,
34b/15, 35a/9, 35b/2, 35b/3, 35b/4, 35b/6,
35b/8, 35b/11, 35b/13, 35b/13, 35b/16,
35b/18, 36a/8, 36b/14, 36b/15, 37a/11,

37a/16, 37a/5, 37a/7, 37b/3, 37b/5,
37b/19, 38a/5, 38a/17, 38a/17, 38a/19,
38b/9, 38b/11, 38b/12, 39a/2, 39a/8,
39a/10, 39a/10, 39a/14, 39a/17, 39b/1,
39b/7, 39b/9, 39b/9, 39b/12, 39b/13,
39b/13, 39b/15, 39b/17, 39b/17, 40a/3,
40a/6, 40a/12, 40a/13, 40a/19, 40b/1,
40b/6, 40b/7, 40b/11, 40b/11, 40b/12,
40b/12, 40b/13, 40b/16, 40b/16, 41a/3,
41a/7, 41a/15, 41b/1, 41b/2, 41b/3, 41b/8,
41b/14, 41b/15, 41b/18, 41b/19, 42a/2,
42a/4, 42a/5, 42a/8, 42a/10, 42a/11,
42a/13, 42a/14, 42a/18, 42b/1, 42b/15,
42b/16, 43a/1, 43a/13, 43b/1, 43b/4,
43b/10, 43b/11, 43b/14, 43b/16, 43b/17,
43b/18, 44a/1, 44b/11, 44b/13, 44b/17,
44b/17, 45a/1, 45a/11, 45a/14, 45a/15,
45a/15, 45a/18, 45a/19, 45b/5, 45b/6,
45b/9, 45b/12, 45b/15, 46a/3, 46a/6,
46a/6, 46b/5, 46b/7, 46b/10, 46b/16,
47a/4, 47a/9, 47a/10, 47a/11, 47a/12,
47a/14, 47b/2, 47b/4, 47b/6, 47b/8, 47b/8,
48a/8, 48a/13, 48a/19, 48b/6, 48b/18,
49a/2, 49a/3, 49a/3, 49a/5, 49a/6, 49a/8,
49a/11, 49a/11, 49a/13, 49a/13, 49a/13,
49b/17, 49b/19, 50a/2, 50a/2, 50a/3,
50a/3, 50a/3, 50b/9, 50b/16, 50b/19,
51a/8, 51a/15, 51a/17, 51b/2, 52a/2,
52a/5, 52a/7, 52a/7, 52a/12, 52a/13,
52a/14, 52a/15, 52a/15, 52b/2, 52b/8,
52b/11, 52b/13, 52b/14, 52b/16, 52b/16,
53a/1, 53a/13, 53a/14, 53a/16, 53b/1,
53b/3, 53b/3, 53b/7, 53b/7, 53b/12,
53b/14, 54a/6, 54a/8, 54a/10, 54a/12,

54a/13, 54b/1, 54b/3, 54b/7, 54b/9,
55a/10, 55a/11, 55a/12, 55a/14, 55a/16,
55b/1, 55b/4, 55b/8, 55b/18, 56a/6, 56a/6,
56a/8, 56a/10, 56a/15, 56a/17, 57a/5,
57a/14, 57a/17, 57b/4, 57b/5, 57b/6,
57b/6, 57b/8, 57b/10, 57b/19, 58a/3,
58a/4, 58a/13, 58b/15, 58b/15, 59a/6,
59a/11, 59a/14, 59b/3, 59b/5, 59b/8,
59b/9, 59b/15, 59b/17, 60a/1, 60a/2,
60a/2, 60a/4, 60a/5, 60a/6, 60a/9, 60a/13,
60a/13, 60a/15, 60b/13, 60b/14, 60b/17,
61a/4, 61a/8, 61a/9, 61a/11, 61a/12,
61b/7, 61b/14, 62a/4, 62a/9, 62a/12,
62a/13, 62a/14, 62a/15, 62a/16, 62a/17,
62a/19, 62b/8, 62b/14, 62b/16, 62b/17,
62b/18, 62b/18, 63a/2, 63a/3, 63a/6,
63a/7, 63a/11, 63a/12, 63a/16, 63b/2,
63b/9, 63b/12, 63b/16, 64a/10, 64a/16,
64a/19, 64b/4, 64b/5, 64b/5, 64b/9,
64b/17, 64b/17, 65a/1, 65a/5, 65a/13,
65a/14, 65a/19, 65b/6, 65b/7, 65b/7,
65b/9, 65b/13, 65b/15, 65b/16, 65b/19,
66a/1, 66a/5, 66a/7, 66a/8, 66a/12, 66a/17,
66b/4, 66b/11, 66b/13, 66b/17, 67a/6,
67a/10, 67a/13, 67a/14, 67a/15, 67a/16,
67a/17, 67b/1, 67b/11, 67b/12, 67b/13,
67b/14, 67b/18, 68a/1, 68a/6, 68a/12,
68a/13, 68a/13, 68a/14, 68a/15, 68b/10,
68b/11, 68b/12, 68b/13, 68b/14, 68b/17,
68b/17, 68b/19, 69a/1, 69a/3, 69a/12,
69a/16, 69a/19, 69b/4, 69b/5, 69b/6,
69b/9, 69b/9, 69b/14, 70a/1, 70a/13,
70a/13, 70a/14, 70a/15, 70b/2, 70b/6,
70b/13, 70b/14, 70b/19, 71a/1, 71a/2,

71a/5, 71a/5, 71a/7, 71a/9, 71a/12, 71a/14,
71a/15, 71a/15, 71b/1, 71b/2, 71b/4,
71b/4, 71b/13, 71b/18, 72a/2, 72a/9,
72b/4, 72b/9, 73a/1, 73a/10, 73a/15,
73a/16, 73a/16, 73a/4, 73a/5, 73a/5,
73b/14, 73b/15, 73b/19, 74a/5, 74a/6,
74a/6, 74a/9, 74a/11, 74a/16, 74a/18,
74a/19, 74b/2, 74b/19, 74b/5, 74b/6,
74b/6, 74b/9, 74b/9, 75a/17, 75b/1, 75b/1,
75b/2, 75b/6, 75b/12, 75b/3, 75b/4, 75b/5,
75b/5, 76a/1, 76a/6, 76a/10, 76a/15,
76b/7, 76b/8, 76b/10, 77a/1, 77a/4, 77a/5,
77a/6, 77a/9, 77a/11, 77a/13, 77a/17,
77b/2, 77b/4, 77b/4, 77b/11, 77b/11,
78a/11, 78a/13, 78a/17, 78b/8, 78b/10,
78b/11, 78b/12, 78b/13, 78b/17, 79a/2,
79a/5, 79b/14, 79b/17, 80a/6, 80a/10,
80a/17, 80a/19, 80b/4, 80b/10, 80b/12,
80b/15, 81a/10, 81a/18, 81a/18, 81a/4,
81a/9, 81b/10, 81b/12, 81b/19, 82a/2,
82a/7, 82a/7, 82a/9, 82a/10, 82a/18,
82b/1, 82b/4, 82b/5, 82b/7, 82b/11,
82b/15, 82b/19, 83a/6, 83a/8, 83a/9,
83a/10, 83a/15, 83b/1, 83b/2, 83b/9,
83b/10, 83b/10, 83b/11, 83b/12, 83b/13,
84a/11, 84a/13, 84a/15, 84a/18, 84b/1,
84b/3, 84b/10, 84b/12, 84b/14, 84b/15,
84b/16, 84b/19, 84b/4, 84b/6, 85a/1,
85a/2, 85a/13, 85a/15, 85b/1, 85b/1,
85b/6, 85b/10, 85b/11, 85b/12, 85b/14,
85b/18, 86a/3, 86a/8, 86a/8, 86a/8, 86b/1,
86b/2, 86b/3, 86b/4, 86b/11, 86b/12,
86b/18, 86b/19, 87a/1, 87a/3, 87a/3,
87a/12, 87a/13, 87a/15, 87a/18, 87b/1,

87b/8, 87b/13, 87b/15, 88a/3, 88a/12,
88a/13, 88b/1, 88b/1, 88b/2, 88b/4,
88b/10, 88b/11, 88b/11, 88b/12, 88b/13,
88b/14, 88b/15, 88b/18, 89a/13, 89a/17,
89a/18, 89b/3, 89b/4, 89b/7, 89b/12,
89b/14, 89b/17, 89b/17, 89b/18, 89b/19,
90a/1, 90a/1, 90a/3, 90a/6, 90a/13, 90a/17,
90b/10, 90b/15, 91a/1, 91a/4, 91a/7,
91a/8, 91a/10, 91a/3, 91a/3, 91b/4, 91b/5,
91b/5, 91b/6, 91b/6, 91b/12, 92a/14,
92a/15, 92a/15, 92b/2, 92b/3, 92b/5, 92b/7

kibr Ar. kibir 14b/3

kibriyā Ar. büyüklük, ululuk 2a/4

k.+sında 1b/11

kiçe gece 20a/6, 23a/18, 24b/7, 27a/17,

67b/11, 68b/1, 75a/12

k.+si 49a/5

kiçe kündüz gece gündüz 38a/2

kiçelep geceleyin, gece boyunca 62b/9

kiçik küçük 10a/8, 25a/12, 31b/4, 42b/5,
55b/10, 56a/12, 62a/17, 72a/17, 73b/19,
86a/2

k.+rek 53b/1, 61b/4, 68b/11,

68b/18

kiçür- geçirmek

k.-ø 7b/15

kifāye kııl- Ar.+T. tamamlamak

k.-alması 28b/9

kifāyet-i çehār-pāy Ar.+Far.→Far.

yeteri kadar hayvan 41b/15

kifāyet-i mühimmāt-ı memleket

Ar.+Ar.+Ar.→Far. memleket işlerinin
yeterliliği 24b/1

kifāyet kııl- Ar.+T. yerine getirmek

k.-dım 74a/19
kigür- girdirmek, sokmak
k.-dük 84b/7
kil- gelmek
k.-di 32b/17, 41a/3, 41b/3, 43a/7,
43a/15, 43b/3, 47b/1, 48b/17, 49b/15,
50a/3, 50a/19
k.-diler 20b/13, 21a/13, 44a/7,
46b/4
k.-edur 9b/3
k.-edurğanlarınġ 22a/3
k.-edurlar 16b/12, 25a/8
k.-ip 21b/4, 42a/14
k.-ür 48a/15, 50a/18
k.-gen irdiler 44a/4
k.-ip irdiler 29a/3
kilid *Far.* anahtar
k.+ini 1b/9
kiltür- getirmek
k.-di 40b/3, 41b/4, 42b/11,
43b/14, 44b/14
k.-diler 50b/5
k.-üp 46a/17
kim kim, kimse 6b/11, 13b/19, 15b/13
k.+dur 3b/14, 4a/6, 13b/5, 45a/18,
66a/9
k.+niġ 86b/3
kim ki; çünkü 1b/6, 2b/11, 3b/8, 4a/13,
6a/16, 21a/6, 21b/9, 23b/7, 32a/5, 32a/6,
32a/6, 32a/7, 32a/9, 33b/11, 33b/12,
37a/13, 38b/13, 52b/1, 52b/4, 52b/13,
53b/3, 76b/9, 83a/13, 84a/9, 87a/18,
90b/12, 92a/7
kināye *Ar.* kinaye 5a/7

k.+dur 7b/11
kīne *Far.* kin, öç 28a/13, 34b/7
k.+din 22b/14
k.+ni 75a/4
k.+si 28a/17
k.+sini 82b/5-6
kir- girmek
k.-di 52a/19, 62b/6, 62b/11, 71a/1,
71a/11
k.-dim 81b/15
k.-diler 21a/2, 52a/1, 65a/12,
67a/7, 67b/7, 67b/16, 80a/8, 81a/7, 84a/14
k.-erdeki 64b/15
k.-ey 62a/8
k.-geninġ 50a/14
k.-geyler 71a/14
k.-ip 9b/15, 21a/3, 40a/5, 41b/12
k.-medi 67a/11
k.-se 83b/8
k.-seler 12a/19
k.-er irdi 53b/12
k.-er irdiler 53b/14
k.-ip irdi 18b/8
k.-ür irdi 40a/6
kirāmī *Ar.* asil ve şerefli, yüce 4a/10,
38a/12
kirgüz- sokmak
k.-üp 38b/1
kirip ket- girip gitmek, girmek
k.-ti 11a/3
k.-tiler 50a/13
kiriş- birbirine girmek
k.-tiler 23a/8
kīse *Far.* kese

k.+lerini 16b/11
kisrā *Ar.* kısra, İran hükümdarlarının unvanı 3a/8
kişi kimse, kişi, insan, adam, biri, birisi 13b/13, 14b/7, 14b/14, 20b/12, 23a/15, 24b/8, 25b/9, 27a/17, 27b/8, 28a/11, 31a/16, 33b/2, 34b/17, 35a/19, 37a/17, 38b/13, 38b/15, 39a/5, 39b/6, 40a/4, 40a/6, 41a/8, 42a/4, 43b/9, 43b/14, 44a/15, 44b/12, 46a/16, 46b/15, 46b/18, 46b/19, 47a/1, 50a/10, 50a/11, 50a/13, 51a/4, 51a/5, 51a/7, 51a/12, 51a/12, 51a/19, 52a/3, 52a/10, 52b/4, 54b/7, 55a/17, 55a/19, 56a/10, 56b/9, 57b/17, 58a/16, 58b/4, 58b/5, 58b/9, 58b/14, 59a/7, 59a/13, 59b/4, 59b/19, 60a/15, 60a/19, 60b/1, 61a/1, 62a/11, 62a/14, 62b/4, 62b/6, 62b/7, 63b/4, 64b/13, 65a/17, 65a/19, 65b/3, 66b/14, 67b/10, 67b/17, 69b/7, 69b/13, 71a/11, 71a/13, 71a/13, 71a/15, 71b/2, 73a/5, 73a/19, 73b/9, 75a/10, 75b/4, 76a/11, 76b/3, 78b/6, 79a/8, 79a/10, 79b/10, 79b/18, 81a/5, 81b/13, 82b/3, 83a/3, 84a/19, 85a/6, 86b/14, 87a/13, 87b/16, 88b/4, 91a/8, 91b/12
k.+din 19b/14, 20b/14, 20b/15, 35a/3, 51a/18-19, 57a/13
k.+ge 9a/10, 9a/14, 10a/13, 14a/8, 52b/5, 56b/8, 79a/10, 82a/19, 92a/1, 92a/9
k.+ler 28b/3, 60a/2, 71a/9, 72a/4
k.+lerge 52a/16, 53b/13
k.+leri 77b/19
k.+lerim 63a/4

k.+lerini 35a/8, 38b/12
k.+lernih 69b/5
k.+m 14a/12
k.+ni 10a/19, 13b/18, 14a/15, 20b/14, 20b/15, 32b/12, 34b/11, 38b/15, 38b/1, 40b/10, 42b/6, 49a/1, 49a/12, 51a/15, 56b/13, 69b/6, 69b/11, 83a/18
k.+nih 13b/9, 15b/11, 52a/18, 55a/10, 81b/11, 86b/3-4
k.+si 47a/10, 57a/10, 79b/11
k.+sin 13b/7
kişi-i diğerān *T.+Far.* → *Far.* diğer kişi
k.+(n)ı 56b/14
kişver-küşāh *Far.+Far.+T.* memleketler fethetme 15a/6
kişver-küşāy *Far.+Far.* memleketler fetheden
k.+nı 30b/15
kit- gitmek
k.-ipdurlar 5a/5
k.-ti 78b/6
k.-tiler 60b/2, 74a/13
kitāb *Ar.* kitap 5a/6, 5a/13, 5b/16
k.+da 9b/18, 10a/2, 10a/2, 10a/3
k.+ımnı 8a/19
k.+lar 46a/6
k.+larıda 55b/7
k.+nı 42b/13
k.+nih 8b/2, 84b/7
kitābet *Ar.* yazma, yazmak
k.+ke 5b/13
kitāb-ı Silsiletü'l-Ārifin *Ar.+ö.a.* → *Far.* Silsiletü'l-Ārifin kitabı 66a/1
kitāb-ı tārīh *Ar.+Ar.* → *Far.* tarih kitabı

k.+ni 5a/10-11, 7a/15
k.+niñg 5a/9
kitāb-ı tevārīh *Ar.+Ar.→Far.* tarih kitapları
k.+lerde 43a/13
kiyāset *Ar.* zekâ, akıllılık, uyanıklık
18a/5
k.+leridin 18a/8
kiyev damat
k.+ge 10a/10
kiyev oğul damat
o.+ımı (*oğlını*) 50a/6
kiyev oğulluk damatlık 48a/1
ko- bırakmak
k.-ğay-miz 39b/16
kof- kalkmak *krş. kop-*
k.-up 14a/9, 14b/2
koğla- kovalamak, kovmak
k.-dılar 80a/14
k.-ğalı 27b/5
k.-p 26b/1, 27b/2, 31a/14, 33b/10,
33b/18, 43a/13
k.-ğan irdi 40b/8
kol el; (askerî) kol, kanat 22b/9
k.+da 25b/15, 30a/15
k.+dın 25a/1
k.+ğa 34a/10
k.+ı 2b/10
k.+ıda 14b/16, 25a/7, 55b/19
k.+ıdın 30a/12
k.+ığa 20a/11, 49a/3, 80a/15
k.+ımı 22b/5, 22b/7, 25b/14, 49a/8,
54a/6, 62b/16
k.+larıda 14a/7

kol aç- el açmak
k.-ıp 19a/7
kolın çık- elden çıkmak
k.+ımız ç.-ıp 40b/13
kolın kel- elden gelmek, yapmak
k.-gey 5b/10-11
kolğa kel- nasip olmak
k.-mepdur 7a/8
kolğa keltür- ele geçirmek
k.-geli 10b/4
k.-geyler 31a/11
k.-mesem 40b/14
k.+larığa k.-diler 37b/2
k.+um k.-sem 40b/13-14
k.-üp 29a/15, 33b/18
kolğa tüş- eline düşmek
k.+ığa t.-ti 47a/4
k.+ığa t.-key 69b/19
k.+unğa t.-se 25a/1
kolın ber- elinden kaçırarak
k.-ip irdi 59a/15
kolın kel- elinden gelmek, eliyle gelmek
k.-di 31b/5
k.-ür 5b/10
kolğa keltür- ele geçirmek; getirmek
k.-di 56a/17
k.-üp 90a/7
kol koy- el koymak (elle vurmak)
k.-dılar 14b/5
konalgâ *Moğ.* mola; mola azığı 39b/14,
42a/5
k.+niñg 42a/7
konalgâ ber- *Moğ.+T.* konaklamak

ķ.-geyler 42a/2
ķop- çıkmak; kalkmak, kopmak; ayrılmak
krş. ķof-
ķ.-ğay 34b/4
ķ.-maķ 65b/16
ķ.-tı 65a/17
ķ.-up 32b/8, 54a/5, 66a/13, 86a/19
ķorkķ- korkmak
ķ.-adur-men 83b/10
ķ.-ķan irdiler 21a/3
ķ.-maydurğan 28a/11
ķ.-tı 42b/9, 62b/10
ķ.-tılar 14b/1
ķ.-up 14a/8
ķorkunç korkunçluk
ķ.+ıdın 49a/9
ķoş eş; ev halkı
ķ.+ını 73a/15
ķ.+larını 41a/1
ķoş- yanına vermek, yanına katmak
ķ.-up 40a/8
ķoşal- katılmak
ķ.-dılar 34b/10
ķoştur- eklemek, takmak
ķ.-up 17b/5
ķoşul- katılmak
ķ.-dı 15a/15, 17a/18, 18b/2,
46b/3, 46b/9
ķ.-dılar 17b/1, 20b/13, 21a/19,
21b/4, 25b/3
ķ.-ğan irdi 21b/3
ķoşun asker, ordu, birlik, bölük 20b/18,
21a/19, 26b/9, 59a/19
ķoy koyun 31b/1, 41b/17, 42a/4

ķoy- koymak, bırakmak; indirmek
ķ.-asin 69b/1
ķ.-dı 15a/7, 17b/7, 35a/6, 43a/1,
65a/16, 66a/13, 72a/17
ķ.-dılar 15a/16, 20a/8, 38b/2,
56b/2
ķ.-dum 8b/2, 13a/13
ķ.-ğay 60b/18
ķ.-ğıl 62b/19
ķ.-madılar 34a/6
ķ.-maķ 43b/9
ķ.-uñglar 66a/15
ķ.-up 8b/13, 19b/16, 32a/13,
35b/10, 41a/1, 44a/5, 47a/8, 47b/13,
73a/2, 73a/9, 80a/11, 81b/4
ķ.-updurlar 3a/12
ķ.-ğan irdiler 34a/4
ķ.-mas irdi 82b/11-12
ķoy- (ad) koymak
ķ.-dı 85a/3
ķ.-dılar 41b/6
ķ.-uñglar 85a/2
ķ.-up 72a/4
ķ.-up turur 91b/7
ķoyul- kalmak, konulmak
ķ.-ğan irdi 21b/1-2
ķoyup bar- bırakmak
ķ.-ıp 72b/4
ķozğa- kalkmak, kaldırmak; harekete
geçirmek
ķ.-mağdın 21a/5
ķ.-p 12a/18, 26b/2
ķozğal- ayaklanmak; harekete geçmek;
yükselmek
ķ.-dı 15a/2
ķ.-ıp 44a/6

ķ.-ıpdurlar 49a/17
ķ.-ġan irdiler 27a/15
köç aile; göç 41a/1, 62a/17, 72a/7,
73a/16, 73a/17
k.+ige 51b/1
k.+ini 73a/14
k.+ni 73a/16, 73a/18
köç- göçmek, gitmek
k.-erge 12a/3
k.-üp 17a/19
köçen- göç etmek
k.-ip 21b/5
köçer- göç ettirmek, göçürmek
k.-ip 52b/18, 73a/14, 74a/12,
78b/4, 81b/3
köç eyle- göç etmek
k.-p 25b/5
köç kıı- göç etmek
k.-ip 31a/18, 36a/1, 62a/11, 79b/3
k.-madı 62b/5
köç köçmen aile 60a/19
köçün- ayrılmak, göçmek
k.-üp 25b/11, 50a/19
köçür- göç ettirmek
k.-üp 11b/6, 17b/15
köhne *Far.* eski 75a/4
köhne-sāl *Far.+Far.* yaşlı 50b/16
köhne-sālī *Far.+Far.* yaşlı 72b/17
kökeldaş-ı ʿamm *Moğ.+Ar.→Far.*
amcanın sütkardeşi
k.+im 87b/13-14
köl göl 67b/1
kömek yardım 79b/5
kömek kıı- yardım etmek
k.-dılar 70a/17-18

köngül gönül 22a/18, 32a/16, 32b/4,
37a/13
k.+leri 7b/9-10, 22b/2
k.+leride 68a/10, 79a/12
k.+lerininġ 27b/7
k.+i (*köngli*) 15b/14, 16a/10,
37a/3, 61b/12
k.+idin (*könglidin*) 88b/10
k.+ni 39b/16
k.+üm (*könglüm*) 83b/5, 87a/3
k.+ümde (*könglümde*) 88b/10
k.+ümniġ (*könglümniġ*) 83b/7
köngülleride yer al- gönüllerinde yer
etmek
k.-ip irdiler 69b/15
köp çok 54b/5
kör- görmek, bakmak
k.-di 12a/9, 12a/11, 12a/12,
12a/13, 13a/1, 13a/3, 14a/3, 16b/6, 16b/9,
35b/15, 51a/15, 60a/6, 60a/13, 71a/15,
73a/5, 88a/13
k.-diler 12b/8, 15a/12, 52b/3,
54b/8, 60a/4, 60a/15, 72a/9, 88b/9
k.-dük 54b/6, 54b/9
k.-düm 6b/8, 91a/7, 91a/8
k.-geli 83b/7
k.-gen 7b/4
k.-geni 66b/10
k.-genim 82b/17
k.-genleri 87b/1
k.-medim 83a/14
k.-mekke 70b/7
k.-meklikdin 20a/8
k.-mey 20a/14

k.-señg 7b/15
k.-üñg 26b/12
k.-üp 18a/19, 18b/2, 19b/1, 22a/4,
25a/7, 36a/18, 91a/7
k.-üpdurlar 12b/2
k.-üpdur-men 13a/12
k.-gen bolğay-men 83a/18
k.-er irdi 55a/11
k.-elmes irdi 84a/6
k.-üp irdiler 25b/12

kören- görünmek
k.-edur 26b/14
k.-ür 88a/17

körset- göstermek
k.-key 22a/1
k.-ür 90b/3

körün- görünmek, görülmek
k.-di 7a/4, 55b/5, 90a/4
k.-edur 16a/19
k.-gey 87a/16
k.-üp 83a/3

körünmeklik eyle- görünmek
k.-p 29a/18

körüş- görüşmek
k.-üp turur 54b/2

köter- kaldırmak, yükseltmek
k.-edur 14a/16
k.-ip 2a/1, 45b/2, 59b/2
k.-elmes irdi 56a/10-11
k.-ip irdi 76b/15

köteril- yok olmak, ortadan kalkmak;
ortadan kaldırılmak; çıkarılmak
k.-di 39b/19, 88b/10
k.-ip 5b/1, 27a/5

kötür- kaldırmak

k.-üp turur 54b/2

köz göz 23a/9

k.+din 21a/6
k.+ge 23b/7, 82a/18
k.+ige 19b/17
k.+ini 57a/12
k.+leri 22a/14
k.+leridin 26a/6
k.+lerige 8b/12
k.+lerini 8b/14
k.+niñg 4a/8, 23b/6

köz tut- gibi görmek; farz etmek

k.-ar irdi 54b/19

ķubĥ-ı aĥvāl *Ar.+Ar.→Far.* kötü haller
ķ.+imni 57b/11

kūçe *Far.* köşe

k.+ğa 59b/14

kūçe-i hem-vāre *Far.* uygun (bir) köşe
59b/13

ķuddise sırruhū *Ar.* onun sırrı kutsansın,
sırrı takdis edilsin 11a/15, 14b/14,
54a/11-12, 54a/13, 66a/5, 67a/15

ķ.+ğa 65a/19

ķ.+nuñg 11a/16, 64b/7

ķudmet-i ezeli *Ar.+Ar.→Far.* ezeli
öncelik

ķ.+sin 2a/6

ķudret *Ar.* kudret, güç 9a/9, 61b/10

ķ.+idin 9b/17

ķ.+in 2a/11

ķudret-i bālīga *Ar.+Ar.→Far.* ulaşılan
kudret

ķ.+sıdur 2a/9

ķuduķ sıpa 7a/6

ḳudūm-i şerīf *Ar.+Ar.→Far.* şerefli geliş
ḳ.+leri 5a/15

kūfte *Far.* ezilmiş 68a/4

kūh *Far.* dađ

ḳ.+lar 28b/11

Kūh-ı Ḳāf-ı celālet *ö.a.+Ar.→Far.*

yüceliğin Kaf Dağı 8b/6-7

kūhistān dađlık yer

ḳ.+da 31a/13

ḳul kul

ḳ.+larığa 1b/8

ḳulaḳ kulak 32a/13

ḳ.+larığa 8b/12

ḳ.+larını 8b/14

ḳulaḳıđa yet- kulağına gelmek

ḳ.-ipdur 22a/17

ḳum kum 12a/12

ḳ.+nı 12a/18

ḳ.+nıḡ 12a/17

ḳurb *Ar.* yakınlık

ḳ.+ı 3a/1

ḳ.+ları 55a/15

ḳurbet *Ar.* yakınlık 8a/3

kūre *Ar.* pay 33b/12

ḳurđan-ı muḥkem *T.+Ar.→Far.* sağlam

kurgan 30b/11

ḳurretü'l-ʿayn-ı nebī *Ar.+Ar.→Far.*

peygamberin gözünün sevinci 4a/7

ḳurşap al- kuşatmak

ḳ.-dılar 43b/1

ḳuruđ kuru 12a/10, 26a/15

kūs *Far.* davul

ḳ+ını 3a/8

kūs-ı salṫanat-ı cihāndārlik

Ar.+Ar.+Far.+T.→Far. cihanı tutan

salṫanat davulu

ḳ.+lığını (*cihāndarlıđını*) 2b/3-4

kūşe *Far.* köşe *krş. künc (ü) kūşe*

ḳ.+ge 83a/12

ḳ.+de 13a/3

ḳ.+side 5b/7

kūşe-gīr *Far.* köşeye çekilmiş (olan,
olarak) 11a/19

kūşeī *Far.* bir köşe

ḳ.+ge 12b/17

kūşiş *Far.* çalıřma, gayret; savař 27a/13,
29a/19, 79a/11

kūşiş-i belīđ körset- *Far.+Ar.→Far.+T.*

çok gayret göstermek

ḳ.-ip 33b/3

kūşiş-i bisyār *Far.* çok savař 79a/11

kūşiş-i bī-şumār *Far.* sayısız gayret
58a/12

kūşiş ḳıl- *Far.+T.* çaba göstermek, gayret
göstermek, çabalamak; çalışmak

ḳ.-dılar 69b/9

ḳ.-ip 35a/17, 37b/10

ḳ.-sunlar 92a/13

kūşvārān-ı ʿarş-ı berīn

Far.+Ar.+Far.→Far. yüce arşın iki
küşesi 4a/7

kūtāh *Far.* kısa 60b/18

ḳutḳar- kurtarmak

ḳ.-ip 8a/5

ḳutul- kurtulmak

ḳ.+updur 7a/12

ḳuvā-yı bedeni *Ar.+Ar.→Far.* beden kuvvetleri 30a/14

ḳuvvet *Ar.* kuvvet 38a/19, 39b/13, 43a/8, 46b/14, 50b/17, 55a/10, 58b/1, 63b/4, 64a/16, 67a/12

ḳ.+i 43b/10, 49b/9, 61b/9

ḳuvvet al- *Ar.+T.* kuvvetlenmek
ḳ.-dı 57a/8

ḳuvveti *Ar.+Far.* bir kuvvet 14a/19

ḳuvvet-i bāzū *Ar.+Far.→Far.* pazunun kuvveti
ḳ.+sığa 14b/2-3

ḳuvvet-i cūṣṣe *Ar.+Ar.→Far.* beden kuvveti 90a/14

ḳuvvet-i dil *Ar.+Far.→Far.* ruh kuvveti 15b/12

ḳuvvet-i fāhime *Ar.+Ar.→Far.* anlayış gücü
ḳ.+si 90b/2

ḳuvvet-i iḳbāl *Ar.+Ar.→Far.* ikbalin kuvveti
ḳ.+i 26b/17-18

ḳuvvet-i Manṣūr Ḥān *Ar.+ö.a.→Far.* Mansur Han'ın kuvveti
ḳ.+nı 80a/18-19

ḳuvvet-i mu'ārızıyyet *Ar.+Ar.→Far.* karşı olma kuvveti 26b/16

ḳuvvet-i muḥālefet *Ar.+Ar.→Far.* muhalefet kuvveti 67a/12-13

ḳuvvet-i mümeyyize *Ar.+Ar.→Far.* ayırt etme gücü
ḳ.+si 90a/13

ḳuvvet-i salṭanat *Ar.+Ar.→Far.* saltanat kuvveti
ḳ.+ı 57b/14

ḳuvvet-i şāmīle *Ar.+Ar.→Far.* kuşatıcı kuvvet

ḳ.+sidur 2a/10

ḳuvvet-i zūr-bāzū *Ar.+Far.+Far.→Far.* güçlü pazu kuvveti
ḳ.+sı 56a/2

ḳuvvetlik *Ar.+T.* kuvvetli 83a/18
ḳuvvet tamām tap- *Ar.+Ar.+T.* tamamen kuvvetlenmek
ḳ.-tı 56b/17

kūy *Far.* mahalle
k.+ide 83b/6
k.+uñğdın 17a/9

ḳuyaş güneş 4a/2 4a/5

kūy-ı aḥzān *Far.+Ar.→Far.* hüznler mahallesi 1b/8

küffār *Ar.* kâfirler 92b/6

küfr *Ar.* kâfirlik; karalık 3a/2
k.+din 49a/6

k.+ini 13b/15

k.+niñg 7a/10, 14b/9, 92a/6

küfrān-ı ni'emet *Ar.+Ar.→Far.* nimete küfretme
k.+dur 33a/10

küg kösnük 10b/7, 10b/19, 39a/15

kühen-sāl bol- *Far.+T.* yaşlanmak
k.-ğan irdi 46b/14

kül bol- kül olmak
k.-dı 20b/1

külfet *Ar.* külfet 91a/12
k.+i 20a/14

küllü *Ar.* bütün 9a/18

kün gün; zaman 7b/1, 14b/7, 21b/1, 21b/3, 23b/6, 23b/16, 25b/5, 31a/17, 31b/7, 35b/4, 39b/16, 51a/2, 58b/13, 62b/7,

62b/8, 66a/5, 66b/12, 67b/9, 68b/1, 75b/1,
78a/7, 83b/12, 87a/10

k.+de 9b/15, 28a/18, 39b/10,
40a/7, 46b/18, 62b/6, 77b/12

k.+din 36b/16, 55a/6, 70a/4

k.+ğaça 14b/10

k.+i 11b/13, 11b/15, 23a/3,
26b/18, 30a/8, 30b/1, 41b/2, 42a/4, 42b/8,
48a/8

k.+ide 49a/14

k.+ki 76b/17

k.+ler 82b/12

k.+lerde 26a/5, 76b/8

k.+lerğaça 42a/19, 45b/17

k.+leride 8a/8

künġ cariyе

k.+ler 52b/1, 52b/2

k.+lerġa 52b/1

k.+lerni 52b/2

künbez-i gerdün *Far.* gökyüzü

k.+nı 22b/13

künbez-i mağbere *Far.+Ar.→Far.*

mezarın kümbeti

k.+side 47b/2

künc *Far.* köşe

k.+de 11a/19

k.+ğa 2b/10

künc (ü) küşe *Far.* köşe bucağ *krş. küşe*

k.+lerige 6b/2-3

kündüz gündüz 14a/1, 33b/10

künk *Far.* lal, dilsiz 8b/14

künk (?) boru (?)

k.+ler 51a/18

k.+leri 51a/16

künküre-i ʿaliyye *Far.+Ar.→Far.*

yüksek künküre (kubbenin en tepesi)

k.+sinde 2b/4

künlük günlük 38b/2

küregenlik *Moğ.+T.* küregenlik, damat
olma

k.+ğa 58a/1

kürle- anırmak

k.-ğangâ 7a/6

küstâhlik kı- *Far.+T.+T.* küstahlık
etmek

k.-ıp 74b/9

k.-madılar 54a/15

k.-ıp turur 57b/1-2

küşâd bol- *Far.+T.* açılmak

k.-dı 26a/5

k.-up 12a/19

küşâde eyle- *Far.+T.* açmak

k.-p 22a/1

küşâde kı- *Far.+T.* çözmek

k.-dı 54a/6

küşâd eyle- *Far.+T.* açmak; açılış
yapmak

k.-di 22b/3

k.-p 25a/16

k.-r 9b/1

küşende *Far.* katil, öldüren 71b/9

k.+lerige 53a/12

küşte *Far.* ceset, ölü 23a/2, 23a/7

k.+ler 20b/5

k.+lerdin 23a/2

küşte bol- *Far.+T.* öldürülmek

k.-dı 76a/2

k.-dılar 67a/10, 67a/11, 77b/17-18

küşten *Far.* öldürme 88b/3
küt- beklemek, beklenmek

k.-edur 9a/17

küy ün 2b/12

küy- yanmak

k.-üp 20b/1

L

lā-cerem *Ar.* şüphesiz, kaçınılmaz olarak
69b/14, 76a/12, 80b/3

lāhik bol- *Ar. +T.* eklenmek, katılmak

l.-adur 40b/14

l.-dı 17b/2

lahza *Ar.* lahza, an 49a/9, 54a/6, 63a/11

laḳab *Ar.* lakap 11a/2, 41b/6, 71b/10,
76b/4

laḳab-ı ḥar *Ar. +Far. →Far.* eşek lakabı
90a/1

laḳab koy- *Ar. +T.* lakap takmak

l.-dılar 11a/1

lāl *Far.* dilsiz, suskun 2a/7

la^l *Ar.* lal (değerli taş) 61a/5

lāle *Far.* lale 25a/16

lā-ḥesr *Ar.* açıklanamaz 88a/17

laḥif *Ar.* latif, hoş 84a/16

laubālī *Ar.* laubali, kayıtsız 84a/3

lā-ya^lḳil *Ar.* akıl etmez 8b/15

lāyık *Ar.* layık, uygun, değer 4a/2, 7a/4,
28a/9, 33a/10, 46a/10, 69a/1, 76b/7,
88a/16

l.+dur 28a/8

lāyık bol- *Ar. +T.* layık olmak

l.-sa bolur 77a/5-6

lāyık-ı manşib-ı ḥilāfet
Ar. +Ar. +Ar. →Far. hilafet makamına
layık olan 3b/14

lāyık-ı saltanat *Ar. +Ar. →Far.* saltanat
liyakati 18b/19

lāyık-ı sebt kör- *Ar. +Ar. →Far. +T.*
kayda değer görmek

l.-medim 89b/14

lāyık-ı serīr-i sultānī *Ar. +Ar. +Ar. →Far.*
sultanlara mahsus tahtın layıkı 4b/1

lāyık-ı tezkire *Ar. +Ar. →Far.*
zikredilmeye layık 92b/7

lāyık-ı zikr *Ar. +Ar. →Far.* zikredilmeye
layık 77a/8

lāyık körün- *Ar. +T.* layık görülmek
l.-di 7a/13

lāzım *Ar.* gerekli, lazım 24a/14, 55b/5,
60b/9

lāzım tut- *Ar. +T.* gerekli görmek
l.-updurlar 45a/8-9

leāl-i ma^lārif-i yezdānī
Ar. +Ar. +Far. →Far. ilahi bilginin incisi
4b/1

leb *Far.* kıyı, kenar

l.+i 50b/4

l.+ide 7a/6, 29a/2, 33b/10

l.+dedur 15a/10

l.+ige 16a/2

l.+ini 33b/11

leb-i Ceyhūn *Far. +ö.a. →Far.* Ceyhun
kıyısı

l.+dın 15b/2
leb-i deryā-yı H̱ocend
Far.+Far.+ö.a.→Far. Hocend nehrinin kenarı 70b/17
leb-i ẖaṭar *Far.+Ar.→Far.* tehlikenin kenarı
l.+ge 30a/16
leked-küb *Far.* tekme darbesi
l.+dın 24a/3
lem-yezelī *Ar.* öncesiz
l.+dur 9a/3
leng-i bī-mecāl *Far.+Far.+Ar.→Far.* mecalsiz topal
l.+dur 2a/6
lerzān *Far.* titrek, titreyen; titreme
12a/14, 80b/7
l.+dur 6b/11
leṣker *Far.* asker, ordu 15a/5, 15a/19, 17a/16, 18a/17, 20a/4, 20b/7, 21a/19, 21b/5, 22a/11, 22b/2, 22b/11, 22b/17, 23a/12, 25a/17, 25b/1, 26a/14, 26b/2, 27a/15, 27b/5, 28b/8, 29a/10, 31a/12, 33a/5, 31a/4, 34a/11, 39a/19, 39b/1, 42a/7, 51a/9, 51b/1, 59a/2, 60a/7, 60a/13, 60a/16, 61b/11, 65a/17, 67b/18, 67b/18, 68a/2, 73a/6, 73a/9, 78b/2, 79a/7, 79b/5, 80a/13, 81b/10, 81b/17, 86b/6
l.+de 67b/9, 86b/14, 87a/2
l.+dın 23a/16, 73b/3-4
l.+ge 15b/10, 39b/2, 39b/5, 39b/7
l.+i 25b/10, 33b/6, 34b/16, 51a/3, 59a/7, 59a/17, 60a/17, 67b/14, 67b/16, 70b/1, 72a/13, 73b/4, 78a/17, 80a/7, 80a/10

l.+idin 22a/11, 58b/9, 59a/18
l.+ige 18b/2, 65b/2, 68a/1, 68a/3, 78a/2
l.+ini 21a/16, 30b/7, 59a/12, 67a/18
l.+iniṅ 19b/16, 25b/7, 38a/18-19, 68a/2, 79b/17
l.+ler 65b/7
l.+leri 17a/19, 18b/4, 25b/18
l.+lerini 15a/17
l.+ni 32b/14, 59a/1, 67b/13, 73a/18, 73b/1
l.+niṅ 22b/3, 35a/10
leṣkerdin yan- *Far.+T.+T.* seferden dönmek
l.-ıp 10a/12-13
leṣkerge bar- *Far.+T.+T.* savaşa gitmek
l.-ğan 10a/8
leṣkerī *Far.* bir ordu 21a/5
leṣker-i aduv-bend
Far.+Ar.+Far.→Far. düşman bağlayan ordu 30b/14-15
leṣker-i āḥiret-niṣān
Far.+Ar.+Far.→Far. ahiret gösteren ordu 20b/2-3
leṣker-i bī-dīn *Far.+Far.+Ar.→Far.* dinsiz askerler
l.+din 31a/3
leṣker-i bī-kıyās *Far.+Far.+Ar.→Far.* kıyas edilemez asker 17b/5
leṣker-i cerrār *Far.+Ar.→Far.* çevik asker, çevik ordu, güçlü ordu 20a/12, 29a/14, 58b/17, 72a/11

leşker-i cerrār-ı felek-peymā

Far.+Ar.+Ar.+Far.→Far. felekler ölçen çevik asker 25b/2-3

leşker-i Cette *Far.+ö.a.→Far.* Cette

askeri, Cette ordusu 25a/18, 25b/19

l.+din 31a/2

l.+ge 27b/1

leşker-i düşmen *Far.* düşman ordusu

l.+ge 22b/8

leşker-i gerdün *Far.* dönen ordu 21a/17

leşker-i gerdün-te'sîr

Far.+Far.+Ar.→Far. dünyaya tesir eden (yer titreten) ordu

l.+niñg 30b/10-11

leşker-i girān *Far.* ağır ordu 80a/3

leşker-i Huttalan *Far.+ö.a.→Far.*

Huttalan askeri 21b/3

leşker-i hümāyūn *Far.* padişahın ordusu

l.+ğa 33b/7

leşker-i 'Irāk *Far.+ö.a.→Far.* Irak

ordusu

l.+niñg 43b/12

leşker-i Moğul *Far.+ö.a.→Far.* Moğul

askeri, Moğul ordusu 16b/8, 49b/12,

67b/15

leşker-i muhālefet *Far.+Ar.→Far.*

düşman askeri 22b/19

leşker-i muhālif *Far.+Ar.→Far.* muhalif

(düşman) askerler, düşman askeri 25b/10,

26a/12

l.+lerge 20a/8

l.+niñg 22b/13, 26a/19

leşker-i nuşret-āyīn

Far.+Ar.+Far.→Far. zafer âdetli (zafere alışkın) ordu 29a/11

l.+ni 30b/1

leşker-i sipāh-ı Moğul

Far.+Far.+ö.a.→Far. Moğul ordusu

15b/19

leşker-i süvāre vü piyāde *Far.* piyade ve

atlı asker 59a/10-11

leşker-i Şemerķand *Far.+ö.a.→Far.*

Semerķand askeri

l.+nı 43b/8

leşker-i tamām *Far.+Ar.→Far.* bütün

ordu 59a/4

leşker-i ulus *Far.+Moğ.→Far.* kabilenin

askerleri

l.+larını 37b/13

leşker-i zafer-āyīn *Far.+Ar.+Far.→Far.*

zafer âdetli ordu

l.+ni 30a/8

leşker-i zaper-āşār *Far.+Ar.+Ar.→Far.*

zafer izli ordu 33b/13

leşker-keşlik *Far.+Far.+T.* asker çekme

(askerî harekât) 89a/4

leşker tart- *Far.+T.* asker çekmek (sefer

etmek), asker toplamak, ordu düzenlemek,

ordu hazırlamak, ordu yürütmek

l.-kanı 17b/3

l.-kannı 15a/1

l.-ıp 28b/19, 34b/9, 48b/5, 78a/18,

81a/11

l.-tı 25a/17, 69b/18

leţāfet *Ar.* letafet, tatlılık 61a/6

leţāfet-i muhāvere *Ar.+Ar.→Far.*

konuşmadaki tatlılık 90a/14

levāhıķ *Ar.* bağlı bölge, bağlı olan bütün

bölgeler

l.+ları 17a/4, 18a/14-15, 24a/7
libās *Ar.* elbise 68a/18

libās-ı fakr *Ar.+Ar.→Far.* fakirlik
elbisesi

l.+dın 45a/12

libās-ı nīkū-nāmlıḳ *Ar.+Far.+T.→Far.*
iyi şöhret elbisesi 77a/3

lik *Far.* fakat 5b/6

likīn *Far.* lakin, fakat 15b/16, 25a/2,
25b/19

loḳma-i şübhe-nāk *Ar.+Ar.+Far.→Far.*
şüpheli lokma

l.+dın 75b/2

luḡāt-ı ğayr-ı meşhūre
Ar.+Ar.+Ar.→Far. yaygın olmayan
kelimeler 5a/6-7

M

ma^ʿa *Ar.* ile 79a/2

ma^ʿa-ferzendān-ı şaġīr

Ar.+Far.+Ar.→Far. küçük evlatları ile
birlikte 70b/16

ma^ʿa-fütūḥ-ı bisyār

Ar.+Ar.+Far.→Far. pek çok fetihlerle
birlikte 81a/16

ma^ʿa-hāzā *Ar.* böylece, bununla birlikte
63b/3, 90b/7

ma^ʿa-köç ma^ʿdūd (ü) çend

Ar.+T.+Ar.+Far.+Far. aile ve sayılı
birkaç (adam) ile 54a/8

ma^ʿa-levāḥıḳ *Ar.* bağlı olanlarla 86b/8

ma^ʿa-selāṭīn *Ar.* sultanlar ile 67b/5

ma^ʿa-ziyādetī *Ar.* fazlasıyla 80b/18

mā-bākī *Ar.* netice olarak 38b/19

ma^ʿbūd-ı ber-ḥaḳ *Ar.+Far.+Ar.→Far.*

hak üzere olan Tanrı 1b/3

mādām ki *Ar.+Far.* mademki 60b/19

mādde *Ar.* esas

m.+si 88a/3

mādde-i ḳuvvet *Ar.+Ar.→Far.* kuvvet

maddesi 23a/4

māde-gū (<*māde-gāv*) *Far.* inek 76b/8,

76b/9

ma^ʿdelet-i eyyām *Ar.+Ar.→Far.* adaletli
günler 90b/15-16

māder *Far.* anne 49a/3, 52a/12

māder-i Mihr Nigār Ḥānım

Far.+ö.a.→Far. Mihr Nigar Hanım'ın
annesini 52a/13-14

ma^ʿdūd-ı ümerā *Ar.+Ar.→Far.* sayılı
emīrlər

m.+dın 89a/12

maġar *Ar.* mağara 11a/7

m.+nıñ 11a/3

maġfūr *Ar.* bağışlanası 72b/9

maġrib *Ar.* batı 39a/18

maġrūr *Ar.* mağrur 14b/3

maġşūş *Ar.* karışık 83a/14

maġz *Far.* iç, öz 87a/15, 87a/11

m.+ı 89b/3

m.+nı 87a/12

maḥādīm-i mezkūr *Ar.+Ar.→Far.* adı

geçen mahdumlar (oğullar)

m.+nı 91a/6

maḥal *Ar.* yer, mahal, bölüm; zaman
68a/19, 88a/16

m.+de 20b/6, 51b/3, 92b/1

m.+i (*maḥalli*) 62a/17, 65b/13

m.+ide (*maḥallide*) 46b/7, 51b/15,
61a/18, 61b/5, 66b/3

maḥallāt *Ar.* mahalleler

m.+ke 67a/19

maḥall-i iḳāmet *Ar.+Ar.→Far.* ikamet
edecek yer

m.-ğay 47a/14-15

maḥall-i i'timād *Ar.+Ar.→Far.*
güvenme hâli, güvenilir olma durumu
18b/13

maḥal tap- *Ar.+T.* fırsat bulmak

m.-salar 32b/11

maḥbūb-ı ḥazret-i ālihi

Ar.+Ar.+Ar.→Far. hazretin soyunun
sevgilisi 65a/18

maḥbūs tut- *Ar.+T.* hapsedmek

m.-tılar 30a/2

maḥcūb ḳal- *Ar.+T.* mahcup kalmak

m.-ıpdur 5a/10

maḥdūm *Ar.* evlat, oğul

m.+ı 65b/11, 84a/12, 90b/3

maḥdūm *Ar.* mahdum (hizmet edilen)
45a/19

maḥdūmī *Ar.+Far.* mahdumluk (hizmet
edilen olma)

m.+niḡ 46b/11

**maḥdüre-i mahzürāt-ı 'iffet-me'āb-ı
ḥāniyyet**

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.+T.+Ar.→Far. hanlığın
iffetli, sakımlan, örtülü (kızı)

m.+din 39a/8-9

maḥfi *Ar.* gizli 5a/10, 6a/1

maḥfi ḳal- *Ar.+T.* gizli kalmak

m.-ğan 30a/13

māh-ı çarḥ-ı kemān *Far.* gök çemberinin
ayı

m.+dın 22b/17-18

māhir *Ar.* maharetli, mahir 8a/9, 8a/13,
8a/13

maḥmūd *Ar.* övülmeye değer 5a/3

maḥrem *Ar.* mahrem

m.+iğe 90a/3

maḥrem-i rāz-ı derūn u birūn
Ar.+Far.+Far.+Far.+Far.→Far. iç ve
dışın sırrının mahremi 4a/3

maḥşūş tut- *Ar.+T.* tahsis etmek

m.-up 18b/18

māhtāb-ı burc-ı celālet

Far.+Ar.+Ar.→Far. büyüklük burcunun
mehtabı 4a/15

maḥv mahvetme 13b/15

maḥv bol- *Ar.+T.* mahvolmak, silinip
gitmek

m.-ğay irdi 6b/7

maḥz *Ar.* sadece, sırf, tam; gerçek 29a/13,
37a/15, 62a/14, 87a/16

maḥz-ı 'ināyet *Ar.+Ar.→Far.* sadece
yardım

m.+de 63b/9

maḥz-ı 'ināyet-i bī-'illet (birle)

Ar.+Ar.+Far.+Ar.+(T.)→Far. sebepsiz
olarak, sadece yardım (olsun diye) 63b/4

maḥzūn *Ar.* hüzünlü 36b/6

maḥzūrāt *Ar.* sakıncalı şeyler 90a/7

māil *Ar.* dönük, meyilli 25a/1

māil bol- *Ar.+T.* yönelmek

m.-dılar 23a/1

maḥʿad *Ar.* makad

m.+ın 48a/9

maḥālet *Ar.* ifade, söyleme 8b/6

maḥām *Ar.* makam, yer; sıra, zaman

m.+da 31a/17, 74a/15, 89b/1,

92a/13

m.+dın 32a/17

m.+ıda 25a/14

m.+ığa 3b/1

m.+ın 4a/6

maḥām-ı esrār-ı ʿināyāt-ı nā-mütenāhī

Ar.+Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. sonsuz

iyiliklerin sırlarının makamı

m+dur 16a/11-12

maḥām-ı ḥiṭāb *Ar.+Ar.→Far.* hitap

makamı

m.+da 29b/8

maḥām-ı ʿizzet *Ar.+Ar.→Far.* yücelik

makamı 8a/5

maḥām kıl- *Ar.+T.* oturmak

m.-dı 62a/3

maḥām tut- *Ar.+T.* yer tutmak

m.-қан irdiler 31a/13

maḥbūl tut- *Ar.+T.* makbul tutmak

m.-ur irdi 18a/7

maḥbūlullāh *Ar.* Allah'ın makbulü

54a/11

maḥbūlü'l-ḳavl *Ar.* sözü makbul 41b/18

maḥdem *Ar.* geliş

m.+iṅg 3b/2

maḥşūd *Ar.* istek, maksat, amaç 3a/7,

5b/15, 9b/4, 9b/18, 19b/2, 37a/7, 39a/16,

42a/18, 46a/6, 76b/10, 87a/18, 87a/19,

88b/18, 90b/11, 91b/5, 92a/7, 92b/1, 92b/1

m.+ı 18b/11, 75b/6

m.+ınıṅg 15b/4, 65b/7

maḥşūd-ı

Müsülmanlık

Ar.+Far.(<Ar.)+T.→Far. Müslümanlık

maksadı 50a/8

maḥkūl *Ar.* makul 70a/16

maḥkūl bol- *Ar.+T.* makul olmak, makul

görünmek

m.-up turur 62b/1

maḥūle *Ar.* tür, çeşit; şekil

m.+din 90a/4

m.+lerdin 45b/4

m.+niṅg 88a/17

m.+sidindur 36b/8

maḥkūl tüş- *Ar.+T.* makul gelmek

m.-medi 70a/17

māl *Ar.* mal 16b/11, 31a/7, 72a/10, 72a/10

m.+ığa 50a/4

m.+nı 82a/4

māl-i ḡanīmet *Ar.+Ar.→Far.* ganimet

malı 38a/13

mālik-i bi'l-istiḥkāk *Ar.+Ar.→Far.* layık

olan (hakkı olan) mülk sahibi

m.+ğa 1b/6

maḥlūm *Ar.* bilinen, malum 19a/15,

27b/12, 45b/11, 66b/12

maḥlūm bol- *Ar.+T.* malum olmak,

bilinmek

m.-adur 19b/3-4, 27b/13, 27b/17,
28a/15

m.-dı 20a/4, 22a/4-5, 22a/10,
49b/19

m.-madı 89b/16

ma'lûm kı́l- *Ar.+T.* bildirmek; öğrenmek

m.-dı 52b/2, 56a/17

m.-ğaylar 92b/4

ma'cûr *Ar.* mamur, bayındır 5a/16

ma'cûre *Ar.* bayındır yer 91b/1

m.+dîn 91b/4

ma'cûre-i 'âlem *Ar.+Ar.→Far.* âlemin

mamur yeri

m.+dîn 6b/2

ma'cûr kı́l- *Ar.+T.* mamur eylemek

m.-ğay 76a/15-16

maᅇga bana 7b/14, 7b/15, 7b/15, 8a/13,

8a/18, 11b/18, 13a/14, 13b/12, 14a/19,

28a/8, 42a/12, 45a/11, 47a/14, 47a/14,

53a/16, 57b/11, 63a/5, 66a/15, 68b/5,

83b/11, 83b/11, 87a/2

ma'nâ *Ar.* anlam, mana; haber 17a/11

m.+dîn 35b/19

m.+nı 73a/6

ma'nî *Ar.* mana; durum; haber

m.+ğa 32b/19

m.+ni 7b/11, 31a/16

m.+si 71b/9, 87a/15, 87b/19

mâni'c bol- *Ar.+T.* mâni olmak

m.-updur 46a/16

mâni'c kel- *Ar.+T.* mâni olmak

m.-di 38b/12

m.-dük 86b/12

mâni'c kı́l- *Ar.+T.* engel görmek

m.-madım 92a/11

manşib *Ar.* makam

m.+ı 28a/8

m.+nıᅇg 87b/19

manşib-ı Duğalatî *Ar.+ö.a.+Ar.→Far.*

Duğlat makamı 14a/2

manşib-ı Duğlat *Ar.+ö.a.→Far.* Duğlat

makamı

m.+nı 58a/2

manşib-ı ulus bigi *Ar.+Moğ.+T.→Far.*

ulus bigi makamı 79a/5

manşib-ı ulus bigilik

Ar.+Moğ.+T.→Far. ulus bigilik makamı

28a/4

m.+ni 28a/6

manşür *Ar.* muzaffer, zafer kazanmış

18b/3, 20b/6, 51a/19

manşür (u) muzaffer *Ar.+(Far.)+Ar.*

zafer kazanmış 75a/15

manzûr *Ar.* şahit olunan

m.+ıdın 88a/1

manzûr kı́l- *Ar.+T.* görmek

m.-ıp irdi 78a/1

manzûr tut- *Ar.+T.* göz önünde tutmak

m.-ur irdi 63a/10

maraz *Ar.* hastalık 23b/9, 66b/16, 72b/6,

82a/11

ma'reke *Ar.* savaş 26a/7

ma'riz *Ar.* ortaya çıkma yeri

m.+ıda 3b/13

ma'rifet *Ar.* marifet 9a/5

ma'rûz *Ar.* maruz, karşı karşıya bulunma

6a/11

maşâf *Ar.* savaş, saf 47a/2, 77b/8,
84b/12, 89b/7, 89b/10, 89b/11

m.+da 78b/3

m.+ğa 69b/13, 78b/2

m.+lar 50b/1

maşâff-ı ceng *Ar.+Far.→Far.* cephe
savaşı 69b/2-3

maşâff-ı sa^cb *Ar.+Ar.→Far.* çetin savaş
80a/7

maşâf kıl- *Ar.+T.* savaşmak, savaş
yapmak

m.-dı 79b/10

m.+lar kıl.-dı 61a/10

m.+lar kıl.-dılar 72a/4-5

m.-ıp 81b/16

maşâf kıl- *Ar.+T.* savaş yapmak

m.-dı 71b/7-8, 71b/14

m.-dılar 70b/8

maşâf tüş- *Ar.+T.* savaş olmak

m.-ti 74a/7, 75b/19

maşlahat *Ar.* iş; sakin düşünce, görüş;
uygunluk, dirlik ve düzenlik 15b/14,
20a/17, 24a/18, 29b/16, 62a/9, 63a/5,
80a/4, 86a/2

m.+dın 72a/9, 90b/13

m.+larını 19a/5

m.+nı 24a/17, 88a/13

m.+nınîng 15b/9

maşlahat-ı fâsid *Ar.+Ar.→Far.*

bozguncu iş 32b/17

maşlahat-ı rüşen *Ar.+Far.→Far.*

aydınlık düşünce 15b/8

maşlahat-ı şavâb kör-

Ar.+Ar.→Far.+T. doğru danışmalar
yapmak

m.-üp 80a/5-6

maşlahat kör- *Ar.+T.* uygun görmek

m.-diler 81b/12

m.-medi 19a/10

m.-mey 15a/19

m.-seler 16b/15

maslahtlık *Ar.+T.* sulta

m.-idin 24a/8

maşriq *Ar.* doğu 10b/13, 39a/19, 58b/13

m.+ıdın 13b/15

maşbu^c *Ar.* tabiata uygun 5a/8, 22b/1

mâtem-hâne *Ar.+Far.* matem evi 36b/3

maşla^c *Ar.* matla 83b/14

maşrah-ı envâr-ı te'yîdât-ı ilâhî

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. ilahi desteğin
nurlarının esası 35b/4

mâye *Far.* maya

m.+lernîng 1b/8

mâye-i fâhr-i kuvvet-i bâzû

Far.+Ar.+Ar.+Far.→Far. pazu

kuvvetinin övünç mayası 23a/4

maşmûn *Ar.* içerik, meal, muhteva

m.+ı 5a/13, 8b/11, 16a/13, 32b/17

maşmûn-ı hadîş-i mübârek

Ar.+Ar.+Ar.→Far. mübarek hadisin
mazmunu

m.+din 22a/4

maşmûn-ı kitâbet *Ar.+Ar.→Far.*

yazının muhtevası 39b/12

ma^czûl bol- *Ar.+T.* el çekmek

m.-up 6b/2

ma^czûr kıl- *Ar.+T.* mazur görmek

m.-inġlar 75b/5-6
mebādā *Far.* olmaya ki 69b/18
mecāl-i ceng (ü) muhārebe
Ar.+Far.+(Far.)+Ar.→Far. muharebe ve
cenk mecali
m.+leri 56b/13
mecālis *Ar.* meclisler
m.+de 83a/19, 83b/3
mecāl-i temerrüd-i serkeşī
Ar.+Ar.+Far.→Far. serkeşlik inadinın
mecali 65b/6
mecāz *Ar.* mecaz 5a/7
meclis *Ar.* meclis 65b/13, 65b/15
m.+de 32b/7
m.+din 32b/8
m.+ide 42b/8, 73b/19
meclis-i fużalā *Ar.+Ar.→Far.* fazıllar
meclisi
m.+ğa 46a/12
meclis-i hūş *Ar.+Ar.→Far.* has meclis
24b/14
meclis-i şerīf *Ar.+Ar.→Far.* şerefli
meclis
m.+leride 66a/5-6
mecma^c-i ‘azīmī *Ar.+Ar.+Far.→Far.*
büyük bir topluluk 14b/1
mecma^c-i leşker-gāh *Ar.+Far.→Far.*
asker toplanma yeri 18a/17
mecmū^c-i hūlāyık *Ar.+Ar.→Far.* bütün
halk 36a/14
mecmū^c-i mülāzım-ı sipāh-ı cerrār
Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. çevik
süvarilerin yardımcılarının hepsi 21a/9

mecmū^c-i ümerā *Ar.+Ar.→Far.*
emīrlerin hepsi
m.+larını 18b/10-11
mecrūh bol- *Ar.+T.* yaralanmak
m.-up irdi 36a/7
meded *Ar.* yardım 38a/5, 58b/9
m.+i 70b/1
medrese *Ar.* medrese 42a/19
mefāze-i ‘ālem *Ar.+Ar.→Far.* dünyanın
bozkırları
m.+din 91b/4
mefāze-i rub^c-ı meskūn
Ar.+Ar.+Ar.→Far. çöl ve yerleşik
bölgelerin dörtte biri
m.+dın 91b/1
meger *Far.* ancak; hatta, şu kadar var ki;
sanki 5b/10, 9b/2, 24b/13, 68a/14, 83a/3,
83a/15
meḥāsin-i ahlāk *Ar.+Ar.→Far.* ahlak
güzellikleri 84a/17
meḥāsin-i ahlāk-ı pādşāh
Ar.+Ar.+Far.→Far. padişahların ahlak
güzellikleri
p.+larını 77a/9-10
meḥāsin-i eṭvār *Ar.+Ar.→Far.* davranış
güzellikleri 72b/14
meḥāsin-i mübārek *Ar.+Ar.→Far.*
mübarek güzellikler
m.+i 82a/17
me’ḥaz kııl- *Ar.+T.* esas almak
m.-masunlar 63a/18
mehd-i ‘ulyā *Ar.+Ar.→Far.* yüce beşik
32a/18
mehtāb *Far.* mehtap 32a/6
mekān *Ar.* yer
m.+ğa 32b/9

mekārim-i ahlāk *Ar.+Ar.→Far.* ahlak
lütufları, ahlaki lütuflar 38a/12, 72b/14

mekārim-i eṭvār *Ar.+Ar.→Far.*
tavırlardaki lütufkârlıklar

m.+ı 84a/18

mekr *Ar.* hile 29a/18, 29b/9

mekr-endiş *Ar.+Far.* hile düşünen

m.+lerniṅ 32b/7

mekr-i ʿöZR *Ar.+Ar.→Far.* özür hilesi

m.+niṅ 34b/2

mekr-i pūşide *Ar.+Far.→Far.* gizli hile

m.+ni 32b/7

mekş-i devlet *Ar.+Ar.→Far.* devlet(te)

kalma 76a/7

melāḥat *Ar.* güzellik 21b/8

melāik *Ar.* melekler 2b/6, 2b/13

melāʿinī *Ar.* melunlar 92b/7

melāl bol- *Ar.+T.* üzüntüye kapılmak

m.-up 36b/19

melāl-i ḥāṭır-ı mübārek

Ar.+Ar.+Ar.→Far. mübarek gönlün

üzüntüsü

m.+i 35b/15-16

melālḥıq *Ar.+T.* sıkıntı, üzüntü 46a/6

m.+ı (*melālḥıḡı*) 37a/2

melāmet *Ar.* kötüleme, kınama 8b/16

melik-i ḡadīm *Ar.+Ar.→Far.* kadim

(eski) melik

m.-dur 2a/5

memālik *Ar.* ülkeler

m.+ni 57a/14

memāt *Ar.* ölüm

m.+nı 7b/12

memer *Ar.* yol

m.+din 85b/17

memleket *Ar.* memleket, ülke 16a/15,
24a/13

m.+imge 13a/7

m.+iniṅ 49b/4-5

m.+ke 36b/3

m.+lerni 39a/18

m.+leriniṅ 15a/1

m.+lerniṅ 19a/1

m.+ni 10b/12, 39a/14, 41b/13

m.+niṅ 15a/4, 16a/15-16, 19a/5

memleket-āyīn *Ar.+Far.* memleket âdetli
23b/19

memleket-i Cuveyn *Ar.+ö.a.→Far.*

Cüveyn ülkesi

m.+din 17b/18

memleket-i Māverā'ü'n-nehr

Ar.+ö.a.→Far. Maveraünnehir

memleketi, Maveraünnehir ülkesi 18b/10,

24a/7

memleket-i peder *Ar.+Far.→Far.*

babanın ülkesi

m.+ni 21a/12

memnū^c *Ar.* yasak

m.+dur 8b/18

memnūn bol- *Ar.+T.* memnun olmak

m.-up 74b/10

me'mūr *Ar.* memur 8b/19

men ben (teklik 1. şahıs zamiri) 6a/15,

6b/6, 6b/10, 6b/10, 6b/11, 9b/7, 10a/13,

11a/10, 11a/10, 12b/16, 13a/6, 13a/7,

13a/8, 13a/12, 13b/9, 13b/9, 14a/6,

14a/13, 14a/14, 14a/15, 16a/19, 16b/14,

25a/10, 27a/10, 45a/12, 45a/18, 47a/12,

49a/3, 49a/13, 52b/4, 52b/6, 54a/7,
54a/13, 57b/10, 57b/12, 62a/5, 62a/8,
62b/19, 65b/1, 67b/11, 67b/13, 69a/2,
73a/17, 74b/6, 74b/6, 74b/9, 76b/9, 82b/8,
83a/3, 87a/17

m.+de 88b/15

m.+dedur 7b/10

m.+din 8b/1, 9b/7, 10a/14, 12b/17,
35b/17, 42a/12, 47a/15, 75b/3, 80b/2

m.+i 7b/15, 8a/4, 8a/6, 11a/9,
11b/19, 27a/11, 45a/18, 52b/5, 52b/6,
75b/5, 80b/3, 83b/10

men^c *Ar.* önlenme, men etme, men
edilme 62b/16

m.+i 62b/14

m.+ni 85b/16

menāhī *Ar.* yasaklar
m.+din 84a/10, 84a/15

menāl *Ar.* mal 31a/7

menāşib-ı mürevveş *Ar.+Ar.→Far.*
miras kalan mansıplar, makamlar

m.+i 79a/5-6

men^c bol- *Ar.+T.* men edilmek

m.-ur 86a/1

menī *T.+Far.* benlik 2a/4

meniġ benim 7a/6, 7b/10, 7b/11, 8a/17,
9b/7, 9b/7, 12a/1, 12b/11, 12b/16, 13a/8,
45a/11, 45a/11, 63a/4, 63a/15, 64a/11,
65b/19, 69a/19, 69b/1, 74b/7, 80b/1,
86b/4, 88b/10

men^c kııl- *Ar.+T.* men etmek, men
edilmek

m.-masa 85b/16

menkūl *Ar.* nakledilmiş 88b/4

mensūb *Ar.* mensup, ait 24b/9

mensuġ *Ar.* hükmü kaldırılmış 2b/11

menşūr-ı hel etā *Ar.+Ar.→Far.* Hel
etā'nın (geldi mi?) haberi 4a/3

menzil *Ar.* menzil, konaklanılan yer
32b/15, 73a/10

m.+de 42a/3

m.+lerini 31a/14

menzil-i huccet delil menzili 32a/1

menzil-i maķşūd *Ar.+Ar.→Far.* istenen
menzil

m.+ġa 15b/10

menzil kııl- *Ar.+T.* menzil kıılmak,
konaklamak

m.-dılar 30b/13-14

m.-ıp irdiler 30a/10

merātibe *Ar.* defa 60b/10

merātib-i istihāl tap- *Ar.+Ar.→Far.+T.*
ilerleme rütbelere ulaştırmak

m.-ķay 89b/18

merd *Far.* erkek, mert 54a/15

m.+din 15b/18

merdān *Far.* erkekler 5b/2

merdāne *Far.* mertçe 35a/10

merdānelik ber- *Far.+T.+T.* merdanelik
göstermek

m.-diler 35a/19

merdānelik kııl- *Far.+T.+T.* yiġitlik
göstermek

m.-dılar 69b/19

merdānelik kōrset- *Far.+T.+T.* yiġitlik
göstermek

m.-tiler 26b/7-8

merdī *Far.* bir adam 47b/10

merd-i büzürg *Far.* büyük adam 75b/16

merd-i fâzıl *Far.+Ar.→Far.* faziletli kişi
85a/13

merd-i ğarīb *Far.+Ar.→Far.* garip insan
m.+dur-miz 12b/12

merd-i hūş-muhāvere
Far.+Far.+Ar.→Far. hoşsohbet adam
54b/6

merd-i müttakī *Far.+Ar.→Far.* takva
sahibi adam 75b/7

merd-i şāhib-i bâṭın
Far.+Ar.+Ar.→Far. bâṭını ilimlere sahip
kişi 11b/12

merd-i şika *Far.+Ar.→Far.* inanılır
kimse 14b/14

merd-i Tācīkī *Far.+ö.a.+Ar.→Far.*
Tacik adamı, Tacik 14a/3-4

merd-i ticāret-muʿāf
Far.+Ar.+Ar.→Far. ticaretten uzak
adam 41b/18

merdümān-ı Cette *Far.+ö.a.→Far.*
Cette halkı
m.+ge 19a/4-5

merdümān-ı Kāşkar *Far.+ö.a.→Far.*
Kāşgar insanları 41b/5

merdümān-ı Kiş *Far.+ö.a.→Far.* Kiş
halkı 20b/12-13

merdümān-ı Moğul *Far.+ö.a.→Far.*
Moğul insanları, Moğullar 14a/18
m.+nıñg 10a/4

merdümān-ı Tācīk *Far.+ö.a.→Far.*
Tacikler 12b/14

merdüm-i ğayr-ı muʿteber
Far.+Ar.+Ar.→Far. itibarsız adamlar
59a/19

merdüm-i қarye *Far.+Ar.→Far.*
köydeki insanlar 42a/5

merdüm-i Kāşkar *Far.+ö.a.→Far.*
Kāşgar insanı 41a/14

merdüm-i kūteh-nażar
Far.+Far.+Ar.→Far. kısa görüşlü
insanlar
m.+ge 17a/10

merdüm-i Moğul *Far.+ö.a.→Far.*
Moğul halkı, Moğul insanları 47a/15,
50a/19, 50b/5
m.+a (?) 40a/2

merg-i ṭabīğī *Far.+Ar.→Far.* tabii ölüm
86a/4

merg-i ṭabīʿī *Far.+Ar.→Far.* tabii ölüm
48a/16, 70a/6, 77a/18-19, 81b/7

merḥamet *Ar.* merhamet 1b/7, 30a/18,
63a/11, 63a/12

merḥamet-i pādīşāhane *Ar.+Far.→Far.*
hükümdarca merhamet 37b/6-7

merḥamet-i şāhāne *Ar.+Far.→Far.*
şahın merhameti
m.+niñg 29b/19

merhem *Ar.* merhem 24a/4, 36b/10

merḥüm merhamet (bk. ilgili yerdeki
dipnot)
m.+ı 63a/8

merʿī *Ar.* yürürlükte 55b/16

merʿī tut- *Ar.+T.* yürürlükte tutmak,
yürütmek

m.-ar irdi 53a/7-8, 72b/14, 90b/14

m.-ar irdiler 78a/2

m.-қайлар 45b/4

m.-tılar 8a/6

merkeb *Ar.* binek hayvanı

m.+niñg 25b/4

merkeb-i **çehār-pāy**

Ar.+Far.+Far.→Far. dört ayaklı binit

m.+ları 26a/7

merkeb-i **hümāyūn-kaḍem**

Ar.+Far.+Ar.→Far. padişah binitinin

ayağı

m.+niñg 24a/1-2

merkeb-i qarār-ı zeker ü ner

Ar.+Ar.+Ar.+Far.+Far.→Far. erkeklik

kararının biniti

m.+ğa 20a/10

merkeb-i sa'adet *Ar.+Ar.→Far.* saadet

biniti

m.+ke 22b/4

merkez-i hāk *Ar.+Far.→Far.* toprağın

merkezi 23a/1

mertebe *Ar.* derece, mertebe, rütbe; kat,

defa 28b/3, 28b/3, 36a/4, 38b/5, 42b/5,

42b/13, 43a/11, 48b/5, 49b/9, 53b/11,

53b/16, 58a/10, 62b/19, 66a/13, 69b/2,

69b/3, 70b/14, 71b/6, 71b/7, 71b/8,

71b/14, 71b/14, 71b/16, 71b/16, 72a/4,

74a/15, 74a/16, 75a/15, 81a/11, 81a/12,

82b/14, 83a/3, 83b/1, 86a/19, 86b/4, 87a/1

m.+de 56b/3, 56b/4, 61a/6, 62b/14

m.+ğaça 7b/16

m.+si 20b/11

m.+sidin 8b/15

m.+sini 74b/10-11, 85a/12

mertebeī *Ar.+Far.* bir mertebe

m.+ge 3a/10

mertebe-i diğer *Ar.+Far.→Far.* diğer
defa 54a/10, 58b/11

mertebe-i ulūhiyyet *Ar.+Ar.→Far.*

uluhiyyet (ilahlık) mertebesi 15b/5

mesā'ī *Ar.* mesai 88a/12

mesā'ī-i maḥcūre *Ar.+Ar.→Far.* kısıtlı
mesai

m.+ni 88a/15

mesā'ī körset- *Ar.+T.* gayret göstermek

m.-ür irdiler 55b/3

mesākīn *Ar.* miskinler, yoksullar

m.+lerğa 36b/12

m.+lerge 75b/13

meşāliḥ *Ar.* barış, barışma 68a/7

meşāliḥ-i saltanat *Ar.+Ar.→Far.* saltanat

işleri 24b/1

mescid *Ar.* mescit 42a/19

mescid-i cāmi' *Ar.+Ar.→Far.* cami
mescidi

m.+niñg 12a/7

meşelen *Ar.* mesela 7b/10

mesned-i 'izzet *Ar.+Ar.→Far.* yücelik
dayanağı 4b/9

mesned-i ḥāḳānī *Ar.+T.+Far.→Far.*

hakanlık dayanağı

m.+de 89a/2

mesned-i ḥāḳānlık *Ar.+T.→Far.*

hakanlık dayanağı 90a/10-11

mesned-i manşib *Ar.+Ar.→Far.* makam
dayanağı

m.+ge 8a/5

mesned-i taḥt-ı saltanat

Ar.+Far.+Ar.→Far. saltanat tahtının
dayanağı 7b/1-2

mesned-nişin-i baliş-i iktidā ve ihtidā
Ar.+Far.+Far.+Ar.+Ar.+Ar.→Far.

hidayete erme ve tâbi olma yastığının
mesnedine oturan

m.+durlar 3b/8

mest *Far.* sarhoş 49a/2

m.+dur 48b/1

meştūr *Ar.* yazılmış 69a/9, 87a/6, 87b/19

meştūr bol- *Ar.+T.* yazılmak, satıra
geçirilmek

m.-dı 4a/12

meşāhīr-i maşāf *Ar.+Ar.→Far.* savaşın
meşhurları

m.+lardın 70a/11

meşakḳat *Ar.* meşakkat 20a/14

meşgaleī *Ar.+Far.* bir meşgale 70a/14

meşgūl *Ar.* meşgul 22b/5, 51a/6, 75b/11

meşgūl bol- *Ar.+T.* meşgul olmak

m.-dı 42b/18, 43a/2, 51a/6-7,
54b/14, 60a/8, 67b/18, 86a/14

m.-dılar 12a/3, 21a/3, 25b/13,
26b/4, 32b/1, 33b/11, 59b/1, 70b/3

m.(şarf) -adur 37a/12

m.-up 87b/11

m.-ur idiler 41a/12

meşhūr *Ar.* meşhur; yaygın 23a/2, 28a/11,
50a/10, 66b/13

m.+dur 5a/11, 6a/15, 28a/17-18

m.+ıdındur 41a/13

meşhūr bol- *Ar.+T.* meşhur (yayılmış)
olmak

m.-dı 14b/10

m.-up iken 83a/2

m.-up turur 77a/1

meşhūr be-H'āce Hāvend Maḥmūd
Ar.+Far.+ö.a.→Far. Hāce Havend

Mahmud olarak meşhur 84a/13

meşhūr-ı diyār-ı lā-fetā
Ar.+Ar.+Ar.→Far. lā-feta diyarının

meşhuru (*lā fetā illā 'Alī "Ali'den başka
yiğit yoktur" sözüne telmih*) 4a/3

meşhūr kııl- *Ar.+T.* meşhur etmek

m.-ğay 75a/13

meşk *Far.* meşk

m.+din 32a/5

meşreb *Ar.* meşrep 76a/18

meşrūḥ *Ar.* açıklanmış; anlatılmış 61a/12,
61a/19, 82a/13, 84b/15, 85b/3

meşrūḥ bol- *Ar.+T.* açıklanmak,
anlatılmak, zikredilmek

m.-ğusıdur 64b/15, 69a/6

m.-up turur 61b/6-7, 77b/8

meşveret *Ar.* danışma, görüşme;
düşünme, fikir verme 20b/1

m.+din 16b/4

m.+i 23b/4

m.+leri 24b/2

m.+lerige 19a/1

m.+ni 16b/5

meşveret arağa sal- *Ar.+T.+T.*
konuşmak

m.-dılar 24b/18-19

meşveret eyle- *Ar.+T.* danışmalar
yapmak, meşveret etmek

m.-p 15b/2, 29b/1

meşveret-i kāmīle *Ar.+Ar.→Far* yetkin
danışmanlık

m.+si 18a/6

meşveret-i kār Ar. +Far. →Far. iş için danışma

m.+nı 16a/13

meşveret kıl- Ar. +T. fikir alışverişinde bulunmak; fikirleşmek

m.-dı 60a/18-19

m.-ıp turur 60b/17

mevc Ar. dalga

m.+i 36a/16

mevhūm Ar. vehm edilmiş, vehim, kuruntu 91a/12

mevķūf Ar. bağlı 7a/1

mevķūf ķal- Ar. +T. bağlı kalmak

m.-dı 26b/16-17

Mevlānā-yı mezkūr ö.a.+Ar. →Far.

anılan Mevlānā 85a/17

mevt Ar. ölüm 7b/11

mevzi^c Ar. mevzi, yer 21a/8, 34b/15, 59a/18

m.+de 23b/9, 23b/15, 23b/16, 30b/8, 50b/4, 78b/1

m.+ġa 11b/7, 15a/10, 25b/4

m.+i 70a/9

m.+ide 22b/9, 31a/13, 37b/2, 42b/16, 42b/19, 79a/9

m.+idin 34b/14

m.+iġa 25b/11, 29b/2, 30b/5, 36b/12, 82a/10

mevzi^ci Ar. +Far. bir yer

m.+de 74a/7

mevzi^c-i Adun Kūri Ar.+ö.a. →Far.

Adun Kūri denilen yer

m.+de 29a/16

mevzi^c-i Ĥurāz Ar.+ö.a. →Far. Huraz mevzii

m.+ġa 16b/7-8

mevzi^c-i Kermine Ar.+ö.a. →Far.

Kermine mevzii

m.+de 34a/12

mevzi^c-i Koķķar Ar.+ö.a. →Far. Koķķar mevzii 38a/4

mevzi^c-i meşhūr Ar.+Ar. →Far. meşhur mevki 39b/9

mevzi^c-i Paytaķ Ar.+ö.a. →Far. Paytaķ mevzii

m.+ġaġa 31a/9

mevzi^c-i Sebbāyen Ar.+ö.a. →Far.

Sebbāyen mevzii

m.+de 33b/5

mevzi^c-i Sekiz Yıġaġ Ar.+ö.a. →Far.

Sekiz Yıġaġ mevkii

m.+ġaġa 29a/14

mevzūn Ar. vezinli 5a/8

mevdān Ar. meydan 3b/9, 20a/2

m.+ġa 20a/2

m.+ıda 22b/15

m.+ıġa 25a/16

mevdān-ı hevā Ar.+Ar. →Far. hava meydanı

m.+ġa 26a/3

mevdān-ı salţanat Ar.+Ar. →Far.

salţanat meydanı

m.+da 20b/11

mevdān-ı şeca^cāt Ar.+Ar. →Far.

kahramanlık meydanı 19b/17

meyelān Ar. meyil 44b/11

m.+ı 76a/19

meyelân-ı hâtır *Ar.+Ar.→Far.* gönül meyli

m.+ı 85b/9

meyl *Ar.* meyil, meyilli (yer) 37b/3

m.+i 48b/1, 48b/19, 85b/15,

86a/10

meyl-i Moğulistân kıl-

Ar.+ö.a.→Far.+T. Moğulistan'a

meyletmek

m.-ğaylar 85b/15-16

meyl kıl- *Ar.+T.* meyl etmek

m.-dılar 55a/16

meymene *Ar.* sağ, sağ kol, sağ kanat

m.+din 26a/16

m.+ni 22b/10

m.+sige 26b/1

m.+sini 26b/5

meysere *Ar.* sol, sol kol, sol kanat 27a/14

m.+din 26a/16

m.+ni 22b/9

m.+si 26a/19

meyyit *Ar.* ölü 9a/10

mezâr-ı müteberrik *Ar.+Ar.→Far.*

mübarek mezar 21b/5

mezâr-ı pür-envâr *Ar.+Far.+Ar.→Far.*

nurlarla dolu mezar 66b/11

mezkûr *Ar.* zikredilmiş, anlatılmış,

zikredilen, adı geçen 6a/3, 7a/4, 7b/9,

10a/3, 27b/12, 46a/19, 55b/7, 55b/8,

68b/19, 72b/16, 76a/16, 77b/1, 77b/14,

84b/10, 91b/5, 91b/5

m.+dur 4b/16, 5a/1, 6b/15, 7a/3,

7b/1, 19a/14, 27b/17

mezkûr bol- *Ar.+T.* zikredilmek,

zikrolunmak, zikredilmiş olmak,

anlatılmak

m.-dı 4a/12, 10a/3, 19b/6, 28a/2,

28b/13, 44b/12, 45b/8, 47a/18, 52a/13,

54b/17, 57a/2, 70b/19, 81a/10, 87b/8,
91b/6

m.-ğan 42a/14

m.-ğandır 44b/14

m.-ğay 14b/13

m.-ğusıdur 51b/15, 70b/18

m.-ur 44b/3, 47b/4, 48a/1

m.-ğan irdi 19a/16-17, 27b/18,

40b/6

m.-up irdi 64b/5, 67b/4

m.-up turur 54b/14, 60b/11-12,

68a/13, 74a/4, 81a/18

mısrâ^c *Ar.* mısra 48a/19, 48b/4, 83b/15

mihmân *Far.* misafir

m.+ı 64b/6, 64b/12

m.+larnıñ 24b/10

mihmân bol- *Far.+T.* misafir olmak

m.-dı 54a/9

m.-ur irdiler 75a/12

mihnet *Ar.* sıkıntı, mihnet 20a/14, 67b/6

m.+idin 8a/4

mıhr *Far.* sevgi 47b/11, 53a/7

mıhrbânî *Far.* şefkat, sevgi

m.+dur 7b/14

mıhrbânlık kıl- *Far.+T.+T.* sevgi

göstermek

m.-ur irdi 66b/17

mıhr-i birâder *Far.* kardeş sevgisi

m.+i 72a/15

mıkdâr *Ar.* miktar, derece; kadar 5b/4,

5b/9, 7a/1, 12a/13, 19a/14, 19b/11,

38a/19, 42a/2, 42a/12, 42a/18, 42b/2,

63a/13, 63a/14, 63a/15, 66b/10, 76a/7,

80b/3, 82a/18, 88a/1

m.+ğa 38a/17
miknet-i tamām *Ar.+Ar.→Far.* çok güç
85a/16
mi^cmār-ı revāḡgerlik
Ar.+Ar.+Far.+T.→Far. revak mimarlığı
8a/11
min ben (teklik 1. şahıs zamiri) 49a/12
miṅḡ bin 19b/14, 23a/9, 58b/14, 59a/15
mināre *Ar.* minare
m.+din 12a/14
m.+niṅḡ 12a/11, 12a/12
mināre-i mescid *Ar.+Ar.→Far.* mescidin
minaresi
m.+ge 12a/9
min-ba^cd *Ar.* bundan sonra, sonradan
45a/14, 45b/3, 52b/14
minber *Ar.* minber
m.+din 12a/3
m.+ge 11b/15
miṅḡ beş yüz bin beş yüz 19b/16, 79a/8,
79a/10
miṅḡdīn biri binde biri 5b/6
mindür- bindirmek
m.-üp 12b/18
miniṅḡ benim 43b/17
minip kil- binmek
m.-edur 49a/5-6
minḡār-ı peykān *Ar.+Far.→Far.*
temrenin gagası
m.+ları 26a/9
miṅḡ miṅḡ milyon
m.+din 44a/14
minnetdār *Ar.+Far.* minnettar 87a/2
minnet tut- *Ar.+T.* minnet etmek
m.-ar irdi 88a/5
minvāl *Ar.* şekil, biçim 22b/9, 42b/4

miṅḡ yüz yüz bin 31b/4
mīr *Far.* emîr 41b/10, 41b/14, 41b/19,
42a/14, 42a/15, 47a/6, 47b/5
m.+din 41b/16, 42a/3, 42a/5,
42a/19, 47b/6
m.+niṅḡ 41b/10, 42a/2
mīrān *Far.* emîrler
m.+ıḡa 69b/5
mīrāṡ *Ar.* miras 19a/19
mīrāṡ bol- *Ar.+T.* miras kalmak
m.-dı 18a/3
mīrāṡ-ı ecdādī *Ar.+Ar.→Far.* ecdat
mirası 16a/4-5
mīr-i ṡeb-i encümen-i felek-i pencüm
Far.+Far.+Ar.+Ar.+Far.→Far. beşinci
feleḡin meclis gecesinin (yıldızlarının)
emîri
m.+dur 2a/1-2
mīr-i ṡikār *Far.* avcı başı 42a/11
mīr-i ṡikār-ı ḡāṡṡa-i mīr
Far.+Far.+Ar.+Far.→Far. mirin has
avcı başısı 42a/9
mīr-i ṡikārlik *Far.+Far.+T.→Far.*
avcıbaşılık
m.+da 8a/16
m.+ğa 84a/3
mīrzā *Far.* mirza 41b/1, 43b/6, 47a/15,
47a/17, 53b/15, 54a/10, 57b/10, 67a/18,
68a/4
m.+ğa 47a/10, 47a/12, 47a/13,
47a/13, 54a/3, 62a/4, 67a/15
m.+larniṅḡ 51b/19
m.+nı 51b/14, 54a/4, 54a/5

m.+mıṅ 41b/1, 54a/4, 54a/5-6,
62b/16, 64b/9, 68a/2, 68a/3

mīrzāde *Far.* mirza-zade 58b/15

m.+lerdin 55b/1

m.+leri 59a/14

mīrzāyān-ı Temürī

Far.+ö.a.+Ar.→Far. Temürlü mirzalar
45b/1

mīrzā-zāde *Far.* mirza-zade

m.+ler 55a/15

miṣāli *Ar.+T.* sanki 33b/11

miṣdāḳ *Ar.* ispat

m.+ı 15b/18

miṣllik *Ar.+T.* benzer, benzeyen, gibi
1b/11, 12a/10

mizāc *Ar.* mizaç

m.+ı 85b/17

mollā-h^vāh *Ar.+Far.* molla (olmak)
isteyen

m.+lar 49a/3

mollā-yı faḳr *Ar.+Ar.→Far.* fakir molla
49a/13

mu da, dahi 8b/19

mu -mi (soru edatı) 21a/6, 22a/16

mu^cālece *Ar.* tedavi

m.+side 72b/7

mu^callaḳ *Ar.* havada asılı olan (olarak)
2a/8

mu^callaḳ ḳıl- *Ar.+T.* bağlamak

m.-ıpdur 15b/5

mu^cāmele *Ar.* muamele 43a/8

mu^cāmele-i nā-hemvārī *Ar.+Far.→Far.*
uygun olmayan muamele 7b/8

mu^cāmele ḳıl- *Ar.+T.* muamele etmek

m.-dı 89b/3

m.-ur irdiler 63a/9

mu^cammā *Ar.* muamma (edebiyatta tür
adı) 40a/13, 46a/2, 52b/15

mu^cāraza *Ar.* çatışma 15a/18

mu^cāraza ḳıl- *Ar.+T.* taarruz etmek

m.-ğanlarığa 29a/9

mu^caṭṭal *Ar.* boş 82b/12

mu^caṭṭal ḳoy- *Ar.+T.* boş bırakmak

m.-may 4b/15

mu^cāyene ḳıl- *Ar.+T.* görüp incelemek
m.-ıp irdi 91a/7

mu^cazzam tut- *Ar.+T.* yüce tutmak

m.-tı 18a/14

mu^cazzez *Ar.* yüce 38a/12

mūcib-i ḥicāb *Ar.+Ar.→Far.* utanma
sebebi 76b/5

mūcib-i külfet *Ar.+Ar.→Far.* külfet
sebebi 92a/10

muḡallaz ḳıl- *Ar.+T.* kuvvetlendirmek

m.-duḳ 87a/19

muḡabbet *Ar.* muhabbet, sevgi 86b/18,
87a/18

muḡabbet-i İslām *Ar.+Ar.→Far.* İslam
sevgisi 9b/8

muhācir *Ar.* muhacir 3b/10

muḡāfazat *Ar.* muhafaza etme, koruma
17a/15

m.+dın 30a/15

m.+larığa 33a/16

muḡāfazat eyle- *Ar.+T.* muhafaza etmek

m.-p turḡan irdiler 26a/13-14

muḡāfazat ḳıl- *Ar.+T.* muhafaza etmek

m.-ıpdurlar 45a/4

muḥāl *Ar.* imkânsız, mümkün olmayan
69b/7, 91a/1

m.+dur 9a/16

muḥālāt *Ar.* olmayacak şeyler

m.+nı 62a/16

muḥālāt-ı çend *Ar.+Far.→Far.*

olmayacak şeyler 62a/14

muḥālefāt *Ar.* muhalefetler 64b/17

muḥālefet *Ar.* muhalefet, ihtilaf;

muhalefet etme, muhaliflik, düşmanlık

17a/18, 22b/14, 28b/6, 46b/1, 52b/13,

56a/16, 57a/10, 57b/6, 71a/6, 73b/13,

74a/15, 92a/3

m.+ige 52a/3

m.+iñgni 57b/8

m.+ke 28b/15

m.+ler 73b/15

m.+ni 57b/6, 89a/10-11

muḥālefet-i hükm kııl- *Ar.+Ar.→Far.+T.*

emre muhalefet etmek

m.-mas irdük 12b/13-14

muḥālefet-i Şāhib-kırān *Ar.+ö.a.→Far.*

Sahipkırān'a muhalefet 29b/4-5

muḥālefet kııl- *Ar.+T.* muhalefet etmek;

geri kalmamak

m.-alması 71b/6

m.-dı 71b/13

m.-dılar 92a/4

m.-diñglar 12b/11

m.-ıp 85a/5

m.-may 12b/7

m.-ğan irdi 17b/10

m.-ıp irdi 71a/5-6

m.-ur irdiler 74a/14-15

muḥālefetler **tüş-** *Ar.+T.+T.*

muhalefetler oluşmak

m.-ti 45b/14

muḥālefet zāhir kııl- *Ar.+Ar.+T.*

muhalefet göstermek

m.-dılar 28b/18

muḥālif *Ar.* düşman, muhalif 29a/12

m.+ke 34a/13

m.+ler 29a/9, 31a/9

m.+lerğa 34b/19

m.+lerniñg 16a/16

muḥālifāt *Ar.* muhalifler 86b/8

muḥālif-i kār-zār *Ar.+Far.→Far.*

savaşın düşman tarafı

m.+larığa 23a/8

muḥālif-i kinedār *Ar.+Far.→Far.* kinci

muhalif

m.+nıñg 20a/18

muḥālif-i musallaṭ *Ar.+Ar.→Far.*

saldırgan muhalif 16a/8

Muḥammed Ḥaydar Mīrzā-yı derd-

mend *ö.a.+Far.→Far.* dertli Muhammed

Ḥaydar Mirza M.+ge 62a/15

muḥammēl *Ar.* yüklü 39b/1

muḥārebe *Ar.* muharebe 29a/9

m.+ge 25b/18

muḥāşara eyle- *Ar.+T.* kuşatmak

m.-p 41a/18

muḥāşara kııl- *Ar.+T.* kuşatmak

m.-dı 80a/9

muḥāţara *Ar.* tehlike

m.+sıdın 27b/15

muḥāverāt *Ar.* sohbetler 54b/6

muḥāvere *Ar.* konuşma

m.+si 82a/18

muḥazzire-i perde-i işmet

Ar.+Far.+Ar.→Far. namus perdesiyle sakındıran 29b/10

muḥîṭ-i ʿazîm *Ar.+Ar.→Far.* büyük kuşatıcı 8b/6

muḥkem *Ar.* muhkem, sağlam, sağlamca, sıkıca 12a/11, 16b/10, 30b/12, 32a/2, 41a/18, 78b/1

muḥkem bol- *Ar.+T.* sağlama almak
m.-dı 62b/6

muḥkem kıl- *Ar.+T.* muhkem hâle getirmek, sağlamlaştırmak, sağlama almak

m.-dılar 30b/14, 52b/1, 52b/2

m.-ip 62a/18, 72a/3, 73a/8

m.-ıpdur 46b/1

m.-ıpdurlar 48b/7

muhtaşar *Ar.* özet

m.+nı 8a/19

muhtelif *Ar.* muhtelif

m.+dur 28a/16

muḳābele *Ar.* karşı, karşılık; karşılama, geliş, karşılaşma 22a/11, 87b/16

m.+de 67a/19

m.+side 19b/16, 43b/9, 65a/16, 79b/7, 79b/8, 80a/3

m.+sidin 58a/4

m.+sige 30b/19, 43b/17, 70a/9, 89a/3

muḳābele ber- *Ar.+T.* düzene koymak

m.-ip 81b/5

muḳābele-i istikbāl körset-

Ar.+Ar.→Far.+T. karşılamak

m.-ti 58b/6

muḳābele kıl- *Ar.+T.* karşı karşıya gelmek; dönüştürmek, çevirmek

m.-dı 58a/3, 80b/11

muḳābelesige çık- *Ar.+T.+T.* karşısına çıkmak

m.-tı 58a/11

muḳābil *Ar.* karşı

m.+imde 69b/1

muḳaddem kıl- *Ar.+T.* başa, öne getirmek

m.-ip 18b/16

muḳaddime *Ar.* mukaddime

m.+leriniṅ 6b/14

muḳaddime-i leşker *Ar.+Far.→Far.*

askerin başı

m.+i 16b/9

muḳaddime-i leşker-i şafā

Ar.+Far.+Ar.→Far. safa ordusunun başı 3a/5

muḳaddime-i Tārîḥ-i Reşîdî

Ar.+ö.a.→Far. Târîḥ-i Reşîdî'nin mukaddimesi 8b/7

muḳaddime-i Zafernâme

Ar.+ö.a.→Far. Zafername'nin mukaddimesi 9b/14

muḳarreb-i dergâh *Ar.+Far.→Far.*

dergâha yakın 71a/15

muḳarreb-i Ḥazret-i ālihi

Ar.+Ar.+Ar.→Far. Hazretin soyunun yakını 64b/7

muḳarrer *Ar.* kararlaştırılmış 15b/5

muḳarrer bol- *Ar.+T.* karar verilmek,

kararlaştırılmak; kesinleşmek

m.-dı 17a/5

m.-dılar 73a/4
m.-up 91b/2
m.-updur 27b/14
m.-ğan irdi 28a/4-5
m.-up irdi 56b/11, 81b/18-19
muḳarrer kıl- *Ar.+T.* kararlaştırmak,
karar vermek; söylemek, anlamak;
kesinleştirmek
m.-dı 62a/4, 67b/12
m.-dılar 64b/9
m.-ıp 62a/10
m.-ıpdurlar 2a/4
m.-ıp irdi 52b/1
m.-ıp irdiler 56b/14
muḳātele *Ar.* savaşma, vuruşma 22a/11,
41a/10
muḳātele eyle- *Ar.+T.* savaş yapmak
m.-rge 15a/18
muḳāvemet *Ar.* mukavemet 81a/5-6
muḳayyed bol- *Ar.+T.* mukayyet olmak,
bağlı olmak; aldırmaq, aldırmaq etmek
m.-madı 51a/9, 64b/14
m.-may 60a/17-18
muḳteżā *Ar.* gerek
m.+sı 57a/16, 90b/2
m.+sığa 88a/6
muḳteżā-yı erḫam-ı teraḫḫum
Ar.+Ar.+Ar.→Far. merhametin en
merhamet edicisinin gereği 63b/9
muḳteżā-yı ked-ḫudālık
Ar.+Far.+T.→Far. evlilik icabı 68b/4
mūm *Far.* mum 24a/4
muḅga buna, bu şekilde 62a/10, 85b/14,
91a/9

munça bu kadar 27a/13
munda bunda, burada, buraya 11a/10,
13b/5, 55b/4, 62a/5, 67a/14, 83b/15,
84b/10, 89b/11
mundağ böyle, şöyle 29b/15, 62b/18,
63a/13, 66a/19, 77a/7
m.+dur 13a/2
mundın bundan, buradan 7b/4, 8a/12,
11b/16, 14a/6, 16a/3, 19a/15, 21a/6,
42b/1, 53a/1, 54b/10, 54b/11, 56b/12,
58a/7, 60b/8, 61a/16, 62a/8, 66b/6,
83a/11, 87a/10, 91b/5
munı bunu 33a/9
munıḅ bunun 11a/6, 25a/3, 81a/9, 81a/17
m.+da 45a/7
munıḅ başıda bundan ötürü, bu sebeple
69b/1
murād *Ar.* istek
m.+larıça 27b/8
murāḳabe *Ar.* murakabe (iç dünyasına
yönelme)
m.+de 11b/1
mūreşī *Ar.* mirasçı
m.+leri 91b/14
murğ-ı deştī *Far.+Far.+Ar.→Far.* çöl
kuşu 82b/19
muşādaḳat *Ar.* dostluk 53b/3
muşādaḳat-ı rāstī *Ar.+Far.→Far.*
gerçek dostluk 53b/3
muşaffā *Ar.* parlak 32a/5
muşaffāraḳ *Ar.+T.* daha saf 15b/17
muşāffet sıra, diziliş
m.+i 33b/7

muşāheret-i <i>Ar.+Moğ.+T.→Far.</i> (damatlık) hısımlığı m.+ğa 80a/1	küregenlik küregenlik	mu^cteber <i>Ar.</i> itibarlı 52a/16, 57b/14, 59b/7, 60b/13 m.+lerge 86a/11
musahhar <i>Ar.</i> fethedilmiş 21a/6		mu^cteber bol- <i>Ar.+T.</i> itibarlı hâle gelmek m.-urlar 38b/13-14
musahhar bol- <i>Ar.+T.</i> fethedilmek m.-dı 11a/14		mu^cteber kııl- <i>Ar.+T.</i> itibarlı hâle getirmek m.-dı 88b/2
musahhar kııl- <i>Ar.+T.</i> ele geçirmek, fethetmek, zaptetmek m.-dılar 72a/6 m.-ğandin 39a/18, 60b/16-17 m.-ıp 56b/17; m.-ıpdur 4b/18 m.-mağğa 44b/10, 56a/15 m.-urğa 43b/13		mu^ctemed <i>Ar.</i> itimat edilen, güvenilir 10a/4, 14b/14, 38b/12 mu^cteriz bol- <i>Ar.+T.</i> itiraz etmek m.-up 65a/3
muşāhib kııl- <i>Ar.+T.</i> müşahip kılmak 81b/2-3		mu^ctlak <i>Ar.</i> mutlak, şüphesiz 8a/18
muşālaḥa <i>Ar.</i> barış 69a/13 m.+dın 69a/11		mu^ctlakā <i>Ar.</i> mutlaka; asla 14b/18, 70a/17
muşālaḥa kııl- <i>Ar.+T.</i> barış yapmak m.-dılar 39a/7-8		muttaşıl <i>Ar.</i> sürekli 71b/14
musallaḥ eyle- <i>Ar.+T.</i> musallat etmek m.-p 25b/17		mu^vāfaḳat kııl- <i>Ar.+T.</i> muvafakat etmek, uygun görmek m.-ğanı 71a/6-7
muṭabbaḳ <i>Ar.</i> tam olarak birbirine uydurulmuş 2a/8		mu^vāfaḳat körset- <i>Ar.+T.</i> uygun bulmak m.-tiler 35a/2-3
muṭāli^cān <i>Ar.+Far.</i> mütalaa edenler, okuyucular 87b/1		mu^vāfiḳ <i>Ar.</i> uygun, denk düşme, denk gelme 2a/9, 23b/2, 30b/1, 33a/14, 72b/11, 85b/17, 86a/11
mutaşarrıf bol- <i>Ar.+T.</i> idare yetkisine sahip olmak, idare etmek m.-dı 55a/17 m.-ur irdi 53b/16		mu^vāfiḳ bol- <i>Ar.+T.</i> uymak m.-dı 34a/4
mutavaṭṭın bol- <i>Ar.+T.</i> yurt tutmak m.-dı 42b/13		mu^vāfiḳ-ı maḳşūd <i>Ar.+Ar.→Far.</i> maksada uygun 57b/9
mutazammın-ı şulḥ <i>Ar.+Ar.→Far.</i> sulh ihtiva eden 65b/3		mu^vāfiḳ-ı taḳdīr <i>Ar.+Ar.→Far.</i> takdire uygun 21a/1
		mu^vāfiḳ tüş- <i>Ar.+T.</i> uygun düşmek, uygun olmak m.-ti 23b/15, 27b/9-10
		muvaşşah <i>Ar.</i> bezenmiş 2a/15
		muz buz

m.+mıng 51a/2
muẓaffer *Ar.* muzaffer 18b/3, 20b/6,
34a/15, 51a/19
mübāderet kııl- *Ar.+T.* işe girişmek
m.-dı 73a/7-8
mübāderet körset- *Ar.+T.* koşuşmak,
süratle işe girişmek
m.-ip 35a/17
m.-tiler 36a/14
mübālağa *Ar.* mübalağa, ısrar, ileri gitme
70a/17, 86b/11
m.+dın 83b/13
mübālağa kııl- *Ar.+T.* daha ileri
götürmek
m.+lar kı.-ip 39b/3
mübālağa körset- *Ar.+T.* üstelemek, ısrar
etmek
m.+lar k.-ip 13a/2
m.-ti 73a/16
mübārek *Ar.* mübarek, uğurlu 17a/1,
32a/8, 32a/9, 35a/8, 66b/9, 72b/15,
82a/16, 84a/6, 86a/18 (*mübā(r)ek*),
87a/11
mübārezet *Ar.* mücadele
m.+ni 22b/14
mübeddel bol- *Ar.+T.* dönmek
m.-ğan irdi 26b/19
mücellā *Ar.* parlak 15b/17
m.+dur 15b/16
mücerred *Ar.* tek; yalnız 29a/12, 83a/19
mücmelen *Ar.* özetle 45b/8, 87b/8
müctehid-i küll *Ar.+Ar.→Far.* tam bir
müctehit 11b/4
müddet *Ar.* müddet, süre, zaman 40b/13,
40b/18, 44a/10, 86a/8, 86b/17
m.+d(e) 82a/9

m.+de 41b/14, 75b/9, 76b/1,
86b/6, 89b/8
m.+din 13a/10, 48b/15
m.+ide 42b/1
müddethā *Ar.+Far.* uzun zaman 46b/10
müddethā-yı medīd *Ar.+Far.+Ar.→Far.*
uzun süreler 10b/6
müddetī *Ar.+Far.* bir müddet 70a/17
müddet-i ellik yıl *Ar.+T.→Far.* elli yıl
boyunca 75b/7
müddet-i eyālet-i hükümet
Ar.+Ar.+Ar.→Far. eyaletin idaresinin
müddeti
m.+de 55a/2
müddet-i hānlık *Ar.+T.→Far.* hanlığın
süresi
m.+ı (*hānlığı*) 27b/14
müddet-i iki ay *Ar.+T.→Far.* iki ay
süreyle 30a/18
müddet-i iki yıl *Ar.+T.→Far.* iki yıl
boyunca 69a/4, 71b/4-5, 82b/4
müddet-i medīd *Ar.+Ar.→Far.* uzun
zaman
m.+lerdur 6b/1
müddet-i on beş yıl *Ar.+T.→Far.* on beş
yıl boyunca 80b/19-81a/1
müddet-i ömr *Ar.+Ar.→Far.* ömür
boyunca, ömür süresi 36b/13, 55a/12-13
müddet-i salṭanat *Ar.+Ar.→Far.*
salṭanat süresi
m.+da 69a/10
müddet-i dört yıl *Ar.+T.→Far.* dört yıl
boyunca 78a/11
müddet-i üç yıl *Ar.+T.→Far.* üç yıl
boyunca 78b/15

müddet-i yigirme beş yıl *Ar.+T.→Far.*

yirmi beş yıl boyunca 73a/12-13

müddet-i yigirme dört yıl *Ar.+T.→Far.*

yirmi dört yıl boyunca 82b/10

müddet-i yigirme yıl *Ar.+T.→Far.* yirmi

yıl boyunca 75a/9-10, 75a/14

mü'ekked-i mevāşik *Ar.+Ar.→Far.*

yeminlerle sağlamaştırılmış

m.-ğa 87a/19

mü'ekked kıl- *Ar.+T.* kuvvetle (ısrarla)

söylemek

m.-dılar 35b/18

mü'ekkel *Ar.* görevlendirilmiş 25b/17

müellif *Ar.* yazar

m.+niñ 78b/17-18

müellif-i tāriḥ *Ar.+Ar.→Far.* tarihin

müellifi 79b/14

müessis-i mebānī(-i) devlet-i sübhānī

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. ilahi devletin

yapılarının (kurumlarının) kurucusu 4b/2

mü'ezzin *Ar.* müezzin 12a/5, 12a/6,

12a/14

mü'ezzin-i mescid *Ar.+Ar.→Far.*

mescidin müezzini 12a/3

müfāraḳat *Ar.* ayrılık 90b/6

müfid-i maḳsūd *Ar.+Ar.→Far.* amaca

yararlı 77a/2

müheyā *Ar.* hazır 32a/11

müheyā bol- *Ar.+T.* hazır vaziyette

olmak

m.-up 56b/12

müheyā kıl- *Ar.+T.* hazırlamak

m.-ıp 16b/11

mühim *Ar.* iş 6a/11, 69b/13, 70a/10,

82a/1

m.+din 56b/3, 78a/4-5, 89a/17-18

m.+ğa 51a/7, 58a/6, 85b/12

m.+i (*mühimmi*) 12a/5, 57a/10,

57a/8, 71b/5, 73b/12, 74a/14

m.+iğa (*mühimmiğa*) 56a/9, 72a/1

m.+ini (*mühimmini*) 12a/7, 28b/8,

57a/9, 59a/2, 59a/4, 71a/12, 74a/18

m.+leriniñ 56b/18

m.+ni 40a/7, 56b/4, 74a/3

m.+niñ 88a/11

mühimmāt *Ar.* işler

m.+ğa 39a/7

m.+nı 81b/4

mühimmāt-ı ḥān *Ar.+T.→Far.* hanın

işleri 40b/4

mühimmāt-ı sipāhī *Ar.+Far.+Ar.→Far.*

askerin işleri 87a/9

mühimm-i Ḳaraköz Bigüm

Ar.+ö.a.→Far. Karaköz Bigüm'ün işi

m.+ni 68a/7

mühimm-i kār-sāz *Ar.+Far.→Far.*

beceri gerektiren iş 8a/15

mühr bas- *Far.+T.* mühür basmak

m.-ıp 8b/12

müjde *Far.* müjde

m.+ler 3b/2

mükerrem *Ar.* muhterem, hürmete layık

11b/9, 38a/13, 42b/14, 61b/19, 78b/14

mükerreme-i Sansız *Ar.+ö.a.→Far.*

Sansız'ın soylu eşi 57a/2

mükerrer *Ar.* tekrar 89a/5

mülāḥaza eyle- *Ar.+T.* düşünmek

m.-p 25b/4-5

mülâhaza-i kânun-ı kadîmni kı-

Ar.+Ar.+Ar.+T.→Far.+T. eski kanunu

(anlaşmayı) düşünmek

m.-ğanı 89b/4-5

mülâhaza kı- *Ar.+T.* düşünmek

m.-ıp 49b/18

mülâkât *Ar.* buluşma 13b/2

mülâkât bol- *Ar.+T.* buluşmak, görüşmek

m.-dı 73b/19

m.-dılar 17a/1, 66a/4, 74a/1

m.-ğanı 15b/2

m.-ğay-men 16b/2, 16b/14

m.-updur 12b/5

mülâkât kı- *Ar.+T.* buluşmak, görüşme

yapmak

m.-ay 67b/11

m.-dılar 67b/11-12, 72a/19, 75a/6-

7, 80b/8

m.-ıp 56b/4-5, 64b/8

mülâkî bol- *Ar.+T.* buluşmak

m.-dı 78a/7

mülâyemet *Ar.* yumuşaklık 7b/14

mülâzemet *Ar.* hizmet, hizmet etme,

yardım, yardımcılık, emrinde olma

m.+de 68a/14, 75b/1, 75b/8,

82b/10, 86b/14, 87b/9

m.+ide 30b/4, 41a/8, 42a/5, 52a/6,

55a/19, 69a/15-16, 79b/10, 82a/5, 82b/14,

88a/2

m.+ige 18b/16, 46b/4, 64b/8,

72b/18, 73b/12, 79b/15, 81b/5, 86a/14,

86b/19, 87b/3, 89a/6

m.+ke 52a/2, 75a/18

m.+leride 11a/18

m.+lerige 66a/10

mülâzemet bol- *Ar.+T.* hizmetinde

olmak

m.-up irdiler 79a/2

m.-ur irdi 78a/8

mülâzemet-i hân *Ar.+T.→Far.* hanın hizmeti

m.+ğa 87b/7

mülâzemet kı- *Ar.+T.* hizmet etmek

m.-dı 66b/15

m.-ur-men 52a/4-5

mülâzım *Ar.* mülâzım, hizmet eden,

hizmetli, yardımcı 19a/3, 34a/14, 52a/19

m.+lar 49b/16, 55b/14

m.+larda 84a/14

m.+ları 2b/15, 53a/10, 53a/10,

56b/6, 56b/11

m.+larıdın 38b/12, 39a/2, 56b/13,

67a/6

m.+larığa 76b/19

m.+larıngdın 38b/14

m.+larıngğa 83a/8

m.+larını 35b/16, 52a/10

mülâzımân-ı

sa^câdet-mend

Ar.+Far.+Ar.+Far.→Far.

bahtiyar

gönüllüler

m.+lerge 20b/13

mülevveş kı- *Ar.+T.* bulamak

m.-ıp 77a/4

mülhâk bol- *Ar.+T.* katılmak

m.-dı 79b/6, 79b/15, 84b/19, 85b/5

m.-dılar 34b/7

m.-ğil 62a/9

m.-up 85a/8-9

m.-up tururlar 50b/12

mülhâk kı- *Ar.+T.* katmak

m.-dı 87b/14
mülk *Ar.* ülke, devlet; mal 4b/7, 32a/16,
41b/15

m.+i 16a/7

m.+ke 61a/11, 79a/7

m.+ni 81b/17

m.+niᅇg 24a/16

mülk-i bî-serdâr *Ar.+Far.→Far.* başsız
ülke 16a/17

mülk-i Kâşgar *Ar.+ö.a.→Far.* Kâşgar
ülkesi

m.+da 80a/15

mülk-i mîrâş *Ar.+Ar.→Far.* miras

mülkü

m.+larını 18a/14

mülk-i mutaşarrıfa *Ar.+Ar.→Far.* idare
edilen ülke

m.+dın 82b/13

mülük-i ʿAcem *Ar.+ö.a.→Far.* Acem

hükümdarları

m.+ge 2b/8

mümānaʿat kıl- *Ar.+T.* engel çıkarmak

m.-ᅇanı 88a/15

mümehhid-i kavāʿid-i millet-i Rabbānī

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. Tanrı'nın

ümmetinin kurallarının düzenleyicisi 4b/1

mümkın *Ar.* mümkün 21a/7, 43b/8,

81a/6, 92a/11

m.+dur 15b/11

m.+niᅇg 36b/7

mümkın bol- *Ar.+T.* mümkün olmak

m.-sa 39b/7

mümtāz *Ar.* seçilmiş, seçkin 7b/6, 8a/9,

18a/5, 59b/10, 82b/14

mümtāz kıl- *Ar.+T.* seçkin tutmak,
üstün tutmak

m.-dı 80a/1

m.-mas irdi 76b/1

mümteniʿāt *Ar.* men edilmiş olanlar
36b/8

münādī kıl- *Ar.+T.* seslenmek

m.-dı 88b/15

münāqaşa *Ar.* tartışma 69b/1

münāqaşāt *Ar.* münakaşalar 64b/17,
81a/10

münāsebet *Ar.* münasebet 11a/1

m.+ler 7a/15

münāsib *Ar.* münasip 67a/16, 70a/13,
80b/4, 90b/9

münāsib kör- *Ar.+T.* münasip görmek

m.-di 84b/10

münāzaʿāt *Ar.* çatışmalar 41a/4

münāziʿī *Ar.+Far.* bir düşman 53a/12

müncer bol- *Ar.+T.* neticelenmek

m.-dı 69a/19

münderic *Ar.* derc eden, içinde
bulunduran 70a/19

münderic bol- *Ar.+T.* derc edilmek

m.-updur 5a/9

münevver *Ar.* aydınlanmış 13a/17

münevver kıl- *Ar.+T.* aydınlatmak

m.-dılar 25b/16

m.-urlar 21b/19

münhezim *Ar.* hezimete uğramış 35b/1

münhezim bol- *Ar.+T.* yenilmiş olmak,
bozguna uğramak

m.-dı 80a/8

m.-up 79b/13

münkasım *Ar.* ayrılmış, bölünmüş

m.+dur 6a/3

münkasım bol- *Ar.+T.* bölünmek

m.-up turur 91b/8

münkaᅇı *Ar.* tüketilmiş, sonu getirilmiş
71b/5

- müntezir bol-** *Ar.+T.* yayılmak
m.-dı 67a/4-5
- mürāca'at eyle-** *Ar.+T.* geri dönmek
m.-p 17a/14, 30a/18
- mürāca'at kııl-** *Ar.+T.* geri dönmek
m.-dı 36a/10-11, 89a/5
m.-ıp 34a/9, 81a/16
- mürāca'at körset-** *Ar.+T.* dönmek
m.-ti 82a/6
m.-tiler 66a/18
- mürāsil-i çend** *Ar.+Far.→Far.* birkaç mektup gönderen 90b/4
- mürde** *Far.* ölü 38b/3
- mürebbī** *Ar.* mürebbi
m.+m 8a/17
- mürekkēb** *Ar.* mürekkēp 22b/14
- müretteb** *Ar.* düzenlenmiş
m.+dur 7a/16
- müretteb kııl-** *Ar.+T.* düzenlemek
m.-ıp 84b/4
- mürevvic-i revāc-ı şerī'at**
Ar.+Ar.+Ar.→Far. şeriatı revaçlandırmış olan 4b/4
- mürīd** *Ar.* mürid
m.+leriniḡ 66a/19
- mürtekib** *Ar.* kötü (yasa dışı) 89b/19
- mürüvvet** *Ar.* mertlik, iyilik 63b/12, 63b/13
- mürüvvet kııl-** *Ar.+T.* iyilik etmek
m.-dım 70b/15
m.-mağ 70b/15
- mürüvvetlik** *Ar.+T.* iyilik; mert, yiğit, iyi 75b/16, 82b/2-3
- müşādaqat** *Ar.* sadakat, karşılıklı dostluk 75a/9
- müşādaqat-ı kadīm** *Ar.+Ar.→Far.* eski dostluk
m.+leri 69a/18-19
- müşāferet** *Ar.* seyahat, yolculuk etme 40a/18
m.+de 46a/10
- müşāri'c** *Ar.* hızlı (haberci)
m.+ler 87b/9
- müşāviyyü't-ṭarafeyn** *Ar.* eşit taraflar 47b/14
- müşbet** *Ar.* tespit edilen, tespit edilmiş 65b/13, 67b/7
- müşebbet** *Ar.* tespit edilmiş 39a/10
- müşkirāt** *Ar.* içkiler
m.+dın 84a/10
- müstaḡnī** *Ar.* müstaḡni, kendisini birtakım makam ve ihtiyaçların üstünde görüp onlarla ilgilenmeyen 7b/6
m.+liki 1b/11
- müstaḡkem kııl-** *Ar.+T.* sağlamlaştırmak
m.-dılar 21b/7
- müstaḡlaş bol-** *Ar.+T.* kurtarılmak
m.-dılar 77b/18
- müstaḡlaş kııl-** *Ar.+T.* kurtarmak
m.-ıp 78b/19
- müstaḡsen** *Ar.* güzel 16b/6
- müstaḡbel-i kıble** *Ar.+Ar.→Far.* kibleye karşı 11b/1
- müstedīm** *Ar.* sürekli
m.-dur 1b/4
- müstefād bol-** *Ar.+T.* istifade edilmek
m.-adur 45b/12
- müsteḡna** *Ar.* müstesna 7b/6
- müstevlī tut-** *Ar.+T.* istila altında tutmak
m.-ar irdi 91b/4

Müslümān *Far.(<Ar.) Müslüman* 6a/5, 13a/9, 13b/9, 13b/16, 50a/6, 50a/7

M.+dur 88b/14

M.+larını 42b/17, 80b/16

Müslümān bol- *Far.(<Ar.)+T.*

Müslüman olmak

M.-dılar 14b/8

M.-up 92a/5

M.-updur 14b/16, 19b/7

Müslümānī *Far.(<Ar.)+Far.* bir

Müslüman

M.+ğa 88b/14

Müslümānlık *Far.(<Ar.)+T.*

Müslümanlık, Müslüman olma

M.+ğa 76b/11

M.+ını (*Müslümānlığını*) 13a/5-6

M.+ımızdın 49a/6

Müslümān-nihād *Far.(<Ar.)+Far.*

Müslüman yaratılışı 72b/10

Müslümān-važc *Far.(<Ar.)+Ar.*

Müslüman tavırlı

M.+dur 90b/7-8

müşāhede eyle- *Ar.+T.* müşahede etmek, görmek

m.-p 26a/18, 26b/6

müşāhede kııl- *Ar.+T.* müşahede etmek,

gözlemlemek

m.-dı 19a/8

m.-ıp 17a/1-2

müşāhede körset- *Ar.+T.* görmek, görünmek

m.-ti 35b/9

m.-ür irdim 82b/17-18

müşāhhaş bol- *Ar.+T.* görünmek

m.-madı 59b/5

müşerref bol- *Ar.+T.* müşerref olmak, şereflemek

m.-dı 64b/8, 88b/9

m.-dum 87b/7

m.-ğay 14a/18

m.-up 31b/1, 84b/5

m.-updur 7a/9

müşerref kııl- *Ar.+T.* şerefletirmek

m.-ıp 8b/10

müşerref-i helāketke bol- *Ar.+Ar.+T.→Far.+T.* ölümle müşerref olmak

m.-up irdi 82b/4-5

müşkil *Ar.* müşkül, zor 10b/3, 39b/13, 89b/5

m.+dur 52b/14

müşkillik *Ar.+T.* müşküllük, zorluk 39b/18

mütāba^cat *Ar.* tâbi olma 17a/3

mütāla^ca kııl- *Ar.+T.* üzerinde düşünmek

m.-ğuçı 89b/19

müte^cākib *Ar.* ardi, arkası, ardından, arkadan, arkasından, peşinden 54a/7, 55a/8, 66a/3, 80a/13, 81b/10, 89a/11

m.+de 79a/15, 79b/12

müte^cazzir *Ar.* sakıncalı 64a/17

mütebahhīr *Ar.* derin bilgi sahibi 46a/1

müteberrik *Ar.* mübarek 11a/17

müteferriḳ *Ar.* ayrı, ayrılmış, bölünmüş 23a/12, 34a/17, 71a/1

müteferriḳ bol- *Ar.+T.* ayrılmak, dağılmak

m.-dılar 47a/7, 51b/3

m.-ğan irdiler 43b/18-19

m.-up irdiler 67b/5-6
mütehallaş *Ar.* kurtarılmış 72a/6
müteharrefât *Ar.* zanaatlar
m.+da 90b/3
mütekebbirân-ı kürre-i hâk
Ar.+Far.+Ar.+Far.→Far. yeryüzünün
kibirlileri 1b/10
mütemekkin *Ar.* yerleşmiş 73a/3
mütemekkin bol- *Ar.+T.* yerleşmek
m.-dı 53a/1, 66b/4, 69a/8, 79a/13,
79a/19
mütemekkin kal- *Ar.+T.* mekân tutmak
m.-ay 62b/1
mütemekkin kıl- *Ar.+T.* oturtmak
m.-sun 90a/11
müterennim bol- *Ar.+T.* terennüm etmek
m.-dı 24b/13
müteşerri^c *Ar.* şeriata uyan 72b/10
müteveccih *Ar.* yönelmiş 36a/14
müteveccih bol- *Ar.+T.* yönelmek,
gitmek
m.-alı 62a/8
m.-dı 18a/16, 39a/19, 41b/7,
51a/9, 52a/4, 56b/3, 58b/12, 60a/7, 64a/3,
64a/18, 65a/14, 67a/8, 72a/1, 72a/16,
72b/19, 73a/7, 74a/3, 74a/5, 78a/5,
78a/18, 78b/6, 79a/7, 79b/1, 81a/7, 81b/8,
81b/13, 82a/8, 87b/7
m.-dılar 71a/19, 72a/11
m.-duğ 87b/3
m.-ğan 48b/10
m.-madı 58b/18
m.-mağ 38b/5
m.-dılar 58b/17, 59a/9, 65a/19,
80a/7

m.-up 39a/18, 58b/10-11, 62a/9,
70a/8, 79b/6
m.-ğan irdi 33b/7
müteveccih-i bâtın *Ar.+Ar.→Far.* batına
yönelme 35b/7
müteveccih-i Endicân *Ar.+ö.a.→Far.*
Endican'a yönelmiş 80a/3
müteveccih-i Hârezm *Ar.+ö.a.→Far.*
Harezmi'e yönelmiş 33b/4
müteveccih-i Hicâz *Ar.+ö.a.→Far.*
Hicaz'a yönelmiş 36b/19-37a/1
müteveccih-i Horāsân *Ar.+ö.a.→Far.*
Horasan'a yönelmiş 17b/17, 47a/8
müteveccih-i Kâşkar *Ar.+ö.a.→Far.*
Kâşgar'a yönelmiş 41a/1, 41a/7, 46b/13
müteveccih-i Künduz *Ar.+ö.a.→Far.*
Künduz'a yönelmiş 78b/16
müteveccih-i Moğulistan
Ar.+ö.a.→Far. Moğulistan'a yönelmiş
43b/6-7
müteveccih-i mülākāt bol-
Ar.+Ar.→Far.+T. görüşmeye gelmek,
görüşmeye yönelmiş olmak m.-dı 80b/7-8
müteveccih-i Şemerqand
Ar.+ö.a.→Far. Semerkand'a yönelmiş
18b/8
müteveccih-i Şemerqand
Ar.+ö.a.→Far. Semerkand'a yönelmiş
23b/1
müteveccih-i taraf-ı Cette
Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Cette tarafına
yönelmiş 30a/9, 30b/1-2
müteveccih-i Taşkend *Ar.+ö.a.→Far.*
Taşkent'e yönelmiş 65a/11
mütevehhim bol- *Ar.+T.* vehme
kapılmak
m.-up 39a/3

mütevellid bol- *Ar.+T.* doğmak

m.-up turur 68b/18

müttefik *Ar.* ittifak etmiş olan

m.+durlar 6a/8

müvaşşah *Ar.* kuşanmış 6b/9

müyesser *Ar.* nasip olmuş; kolay 9a/2,
43b/9

müyesser bol- *Ar.+T.* nasip olmak,
kısmet olmak

m.-dı 82a/4

m.-ğanı 76a/7-8

m.-ğay 14a/8-9

m.-madı 13b/2, 78b/11-12, 81a/4,

82a/1

m.-ur irdi 73b/14

müyesser bol- *Ar.+T.* mümkün olmak

m.-madı 62b/13, 67b/1

müyesser bol- *Ar.+T.* muvaffak olmak

m.-madı 60a/14

müzāḥamet sıkıntı, baskı; kalabalık
67a/14

m.+iniḡ 43b/13

m.+leri 79a/13-14

müzākere-i sūḥanān *Ar.+Far.→Far.*
müzakere etme, sözlü görüşme 56b/5

müzdād-ı merdī *Ar.+Far.→Far.*

mertliğin artması 35a/19

müzeyyen *Ar.* süslü, süslenmiş, bezenmiş
2a/16, 84b/4

m.+dur 7b/2

müzeyyen eyle- *Ar.+T.* süslemek

m.-p 6b/9

N

nā-bīnā *Far.* kör, görmeyen 8b/14

nā-būd *Far.* yokluk, yok 5a/5

nā-būd bol- *Far.+T.* yok olmak

n.-updur 27b/8, 30a/17

nā-būd kıl- *Far.+T.* yok etmek

n.-dılar 69b/11, 71b/5

n.-ğaylar 33b/3

nā-būdluḡ *Far.+T.* yok olma 90a/8-9

nā-çār *Far.* çaresiz; zorunlu olarak

6a/14, 8b/19, 16b/17, 29a/10, 32b/13,

38b/13, 39b/13, 41a/6, 49b/10, 53a/3

nāçār bol- *Far.+T.* çaresiz kalmak

n.-up 50a/1

nāçār kıl- *Far.+T.* çaresiz bırakmak

n.-dı 13b/15

nāfiz *Ar.* etkili 13a/19

nağme *Ar.* nağme

n.+ler 32a/15

nağme-i sâz-ı neşât-ı ıarab-efzā
Ar.+Far.+Ar.+Ar.+Far.→Far. eğlenceyi
artıran neşenin sazının nağmesi 24b/15

nā-hem-vārılıḡ *Far.+Far.+T.*

uygunsuzluk 61b/7

nāhiye *Ar.* nahiye

n.+leridin 47a/16

nāib-i muṭlaḡu'l-'inān *Ar.+Ar.→Far.*

mutlak yetkili naip 42b/6

nā-kām *Far.* istek dışı 18b/12

nağb kıl- *Ar.+T.* lağım açmak

n.-urğa turdılar 43b/2

nākilān-ı maqbūl *Ar.+Far.+Ar.→Far.*

makbul naklediciler

n.+dın 54a/13

naķiz *Ar.* çelişen, zıt

n.+iğa 84b/6

naķķār(e)-i ʿadāvet *Ar.+Ar.→Far.*

düşmanlık (savaş) davulu 49b/7

naķķāre-hāne *Ar.+Far.* nekkarehane

52a/8

naķl *Ar.* nakledilme, nakil

n.+dur 39a/14

naķl-i çend *Ar.+Far.→Far.* bazı

nakiller, bazı nakledilenler 91a/3

naķl-i mekân *Ar.+Ar.→Far.* göç etme,

mekân değiştirme 31b/6

naķl-i Zafernāme *Ar.+ö.a.→Far.*

Zafernāme'den nakil 18b/7

naķl kıl- *Ar.+T.* nakletmek

n.-dılar 31b/7

n.-dım 6b/14

n.-ip 36b/12

naķl kılın- *Ar.+T.* nakledilmek

n.-ğay 14b/19

n.-ur 19b/12, 28a/2

naķs *Ar.* noksanlık 1b/4

naķş kıl- *Ar.+T.* nakşetmek

n.-dı 29b/7

nā-lāyık *Far.+Ar.* uygun olmayan

89b/14

naʿleyn *Ar.* iki nal

n.+dur 2b/13

nām *Far.* ad, isim; adlı 19b/9, 19b/15,

82b/3

nā-maʿkūl *Far.+Ar.* akıl dışı 14a/13

nā-marzī-i Hūdā *Far.+Ar.+Far.→Far.*

Tanrı'nın razı olmadığı 90a/11

namāz *Far.* namaz 66a/11, 76a/11

n.+dın 76a/9

namāzğa ķop- *Far.+T.+T.* namaza

kalkmak

n.-up tururlar 66a/11

namāz-güzār *Far.* namazla vakit geçiren

5b/2-3

namāz-ı diğer *Far.* ikinci namazı 59a/18

namāz-ı hoften *Far.* yatsı namazı

n.+ge 12a/8

nām ber- *Far.+T.* nam vermek

n.-ipdurlar 2a/2

nām-dār *Far.* namlı n.+lardın 34b/17

nām-dār-ı kīne-güzār *Far.* kin tutan

namlı

n.+nı 35a/19-35b/1

nāme *Far.* mektup 45b/2

n.+ler 45a/5

nā-mesmū^c *Far.+Ar.* duyulmamış

57a/11-12

nām-ı ʿAbdu'r-reşid Hān

Far.+ö.a.→Far. Abdurreşid Han'ın adı

n.+nı 85a/2

nām-ı aķķar *Far.+Ar.→Far.* en hakir

isim

n.+ı 4a/13

nām-ı elķāb-ı kirāmī

Far.+Ar.+Ar.→Far. cömertlik

lakaplarının adı 84b/3

nām-ı hānī *Far.+T.+Far.→Far.* bir

hanlık ismi

n.+dın 45a/9

nāmlıĝ *Far.+T.* namlı, adlı 5a/14, 5b/11

nāmzed kıl- *Far.+T.* göreve getirmek

n.-dı 18b/17

nān *Far.* ekmek 42a/10, 42a/10, 42a/11

n.+dın 42a/11

n.-nı 42a/13

nā-peydā bol- *Far.+T.* yok olmak

n.-updur 63b/13

na^cra-yı ceng ur- *Ar.+Far.→Far.+T.*

savaş narası atmak

n.-ar 33b/12

na^cra-yı tülki *Ar.+T.→Far.* tilkinin

narası 33b/12

nā-resīde *Far.* erişmemiş, olgunlaşmamış

5b/2

naşb *Ar.* tayin etme, görevlendirilme

18b/15

n.+larını 55b/13

naşb kııl- *Ar.+T.* tayin etmek

n.-dı 72b/19

n.-ıpdur 45a/6

naşibe *Ar.* nasip, pay

n.+sige 39a/15, 41b/16

naşihat *Ar.* nasihat, öğüt 11b/16

n.+ni 77a/14

naşihat-ı şulh *Ar.+Ar.→Far.* barış

nasihati 74b/5

naşihatī *Ar.+Far.* bir nasihat 77a/12

naşihat-i bisyār kııl- *Ar.+Far.→Far.+T.*

çok nasihat etmek

n.-dılar 62b/4

naşihat kııl- *Ar.+T.* nasihat etmek

n.-dı 54a/3, 82b/8

n.+lar kı.-dım 11b/17-18

n.-ur ikenler 11b/14

na^ct *Ar.* na'at 6b/9

nā-tamām *Far.+Ar.* tamamlanmamış
84a/10

nāvek-i berķ *Far.+Ar.→Far.* şimşegin
oku 26a/4

nāvek-i ciger-süz *Far.* ciğer yakan ok
34a/6

nażar *Ar.* nazar, göz, bakış; bakış açısı

n.+ıda 14b/3, 78a/1

n.+ıngda 17a/8

n.+ları 77a/9

nażar eyle- *Ar.+T.* bakmak

n.-r 32a/6-7

nażar-ı ^cāţfet *Ar.+Ar.→Far.* iyilik nazarı

n.+leriğa 75a/19

nażar-ı şu^cūr *Ar.+Ar.→Far.* şuurun
bakışı

n.+ıda 22a/2

nażar kııl- *Ar.+T.* düşünmek

n.-ıp 19a/13

nażar tüş- *Ar.+T.* bakmak

n.-se 77a/12

nāzil bol- *Ar.+T.* nazil olmak, inmek

n.-dı 21b/13

n.-mas 27a/3

nażm *Ar.* nazım 83b/4, 83a/14

n.+mıng 24b/18

ne ne; nasıl 4a/2, 7b/14, 7b/15, 8b/6, 8b/6,
13b/7, 14b/16, 15b/17, 18a/6, 24b/13,
26a/10, 26a/11, 30a/15, 30a/15, 32a/10,
32b/12, 33b/12, 35a/10, 35b/13, 38b/3,
38b/3, 41a/18, 42b/2, 57b/4, 63a/14,
63a/15, 65b/5, 68a/16, 69a/1, 75b/9,
75b/10, 75b/10, 77a/11, 82a/19, 82a/19,
82b/17, 82b/17, 82b/19, 83a/15, 83b/1,
83b/18, 86b/3, 89b/16, 89b/16, 89b/17,

89b/18, 89b/19, 90a/11, 90b/9, 91a/1,
91a/11, 92a/14

nebī *Ar.* peygamber
n.+ğa 4a/5

nebīre *Far.* torun
n.+leri 55a/14, 55b/17, 88a/13

neçe nice, birçok, birkaç, birden fazla, pek
çok; kısım, miktar; ne kadar, kaç; nasıl
7b/16, 11b/9, 11b/17, 12b/14, 13b/4,
22a/8, 27a/17, 31b/7, 37a/17, 46b/13,
53a/5, 64b/5, 70b/12, 71a/9 28b/3, 31b/19,
38b/2, 40a/7, 42b/13, 44a/10, 49b/9,
49b/11, 53b/11, 56b/14, 59b/4, 62a/14,
66a/13, 66a/17, 71a/3, 71a/11, 71a/13,
71b/6, 71b/16, 72a/4, 72b/6, 73a/17,
75a/14, 77b/11, 78a/7, 78b/6, 83b/3,
86a/19, 86b/4, 86b/19, 89a/12,
n.+ler 43a/5, 51b/1
n.+leri 49b/19
n.+ni 69b/8

neçend nice, bir miktar, birçok, birkaç,
pek çok 10b/17, 23a/15, 25b/5, 42b/4,
42b/11, 44b/16

neçük nasıl 6b/10, 13b/14, 14a/13,
16b/15, 49a/13, 57a/13, 63a/6, 67b/14,
69b/1, 71a/15, 74b/6, 77a/14, 81b/10,
83a/9, 84a/11

nedāmet *Ar.* pişmanlık 49a/9

nefer *Ar.* nefer; kişi 69b/9
n.+i 35a/19

nefes *Ar.* nefes
n.+niᅡ 3b/2

nefes-i mübārek *Ar.+Ar.→Far.*
mübarek nefes

n.+lerini 65b/3-4

nefes-i nāᅡka-i insānī
Ar.+Ar.+Ar.→Far. insan natkasının
nefesi 2a/7

nefir *Ar.* boru 51a/11; n.+ini 51a/11;
n.+niᅡ 51a/14

nefir tart- *Ar.+T.* boru çalmak
n.-tı 51a/13

nefs *Ar.* nefis; kendi
n.+i 67a/8
n.+lerige 27a/2

nefs-i ᅡuds-i siriᅡt *Ar.+Ar.+Far.→Far.*
yaradılıᅡların kutsal nefsi
n.+leri 35b/7

nefs-i mübārek *Ar.+Ar.→Far.* mübarek
nefis 35a/16-17
n.+leri 85a/3

nege niye 62b/18, 67a/17

neheng-i merdüm-h^vār *Far.* insan yiyen
timsah 23a/3

nehy *Ar.* yasak
n.+(i)ni 24a/14

ne kiᅡi kim
n.+ge 65b/6

neme ne; şey; niye 42a/12, 74a/16,
75a/11, 76a/4, 77a/13, 86b/16
n.+de 87a/15

n.+dur 13a/4
n.+ge 76b/1
n.+ni 90b/7

nemed *Far.* kebe, keçe
n.+ler 26a/13, 36a/15
n.+lerin 26a/14

nemed-pūᅡ *Far.* keçe örtmüş olan 26a/13

nemerse şey 12a/10, 47a/10, 82b/11

n.+din 28a/11

n.+ni 9a/7

nemerseī *T.+Far.* bir şey 31b/16

n.+ge 27a/1-2

neng *Far.* ayıp 29a/9

nerre-şir *Far.* erkek aslan 33b/12

nerse şey 12b/2, 45a/9

neseb *Ar.* soy

n.+i 9b/10, 10a/1

nesīm *Ar.* rüzgâr 17a/12

n.+i 9a/18

n.+iniṅ 20b/7

nesīm-i bahār *Ar.+Far.→Far.* bahar

rüzgârı 25a/15

nesīm-i beşâret-i gülşen-i luṭf-ı ʿamīm-i

ilâhî *Ar.+Ar.+Far.+Ar.+Ar.+Ar.→Far.*

umuma ait ilahi lütuf bahçesinin

müjdesinin esintisi

n.+din 22a/17-18

nesīm-i şubḡāhî *Ar.+Ar.+Far.→Far.*

sabah rüzgârı 22b/2

nesl *Ar.* nesil 45a/15, 91b/1

n.+din 38b/17, 38b/18

n.+ide 44b/9

n.+idin 11a/1, 15a/3, 24a/18,

38b/16, 43b/5, 55b/19-56a/1, 60b/16,

61a/8, 65a/13, 75a/17

n.+idindurlar 11a/16

n.+ini 60b/18

nesl-i Coçı Hân *Ar.+ö.a.→Far.* Coçı

Han nesli

n.+dın 50b/9-10

neşr *Ar.* nesir 83a/15

ne ṭavr *T.+Ar.* nasıl 63a/1, 63a/3-4

netīce *Ar.* netice, sonuç 16b/4

n.+si 62a/7

netīce-i te'yīdāt-ı āsmānī

Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. semavî (ilahî)

desteğin neticesi 35a/18

ne üçün niçin, niye, neden 12b/11, 42a/15

nev^c *Ar.* tür 12b/2

nevā *Far.* nağme

n.+ğa 24b/13

nevāhî *Ar.* bölgeler 18b/6

nevāy *Far.* ses 32a/15

nevāziş *Far.* okşama, iltifat 18a/13

n.+niṅ 24a/4

nevāziş kııl- *Far.+T.* iyi muamele etmek,

gönlünü okşamak, iltifat etmek

n.-dı 41b/12

n.-dılar 82b/6-7

n.+ler kı.-dı 63a/12

n.-ur irdi 46b/12

nevbet *Ar.* nöbet, sıra; defa, kere 3a/8,

14a/10, 17b/11, 27a/17, 49b/2, 49b/11

nevbetî *Ar.+Far.* bir dönem 17b/10

nevbet-i pādşāhî *Ar.+Far.→Far.*

padişahlık nöbeti 45a/10

nev^ci *Ar.+Far.* bir tür; o türlü, o tür bir

şey; bir şekilde 28b/3, 40b/12, 63a/7,

78b/12, 81a/4, 81a/18, 84a/18

n.+de (*kadar*) 43b/10

nev^c-i dīger *Ar.+Far.→Far.* başka bir şekilde 86b/19

nev^c-i dīgerî *Ar.+Far.→Far.* diğer bir

tür 46a/3

nevmīd bol- *Far.+T.* ümit kesmek

n.-dı 41b/7
nevverallāhu maṣḥafahū *Ar.* Allah onun sayfalarını nurlandırın
n.+dın 19b/9-10
ney *Far.* ney 32a/5
neyle- ne eylemek
n.-sün 83b/5
nezāre kııl- *Ar.+T.* bakmak
n.-dılar 32a/6
nezāret *Ar.* bakma
n.+idin 24b/12-13
neẓr *Ar.* adak 75b/11
neẓr kııl- *Ar.+T.* söz vermek
n.-ıp turur-men 75b/4-5
nıṣf *Ar.* yarı
n.+ını 81a/8
nıṣf-ı ŧeb *Ar.+Far.→Far.* gece yarısı
12a/15, 20a/3
ni *ne kırş. ne* 16a/18, 62b/1, 76b/9
n.+dur 9a/5
nicād *Far.* (<*nijād*) nesil
n.+largā 45b/2
nidā nida
n.+sını 3a/15
nidā-yı ʿālem kııl- *Ar.+Ar.→Far.+T.*
evrensel nida kılmak
n.-dı 8b/8-9
nidā-yı ʿiṣret *Ar.+Ar.→Far.* eğlence
nidası 32a/10
nifāḳ ur- *Ar.+T.* nifak sokmak
n.-ar irdiler 88b/2
niġāh kııl- *Far.+T.* bakmak
n.-dım 75b/3
nigeh-bānlıḳ *Far.+Far.+T.* bekçilik
32b/6
nīġū-hʿāhī *Far.+Far.* iyilik isteme 18a/7

nīġū-nihād *Far.+Far.* iyi yaratılışlı
85a/13
nihān *Far.* gizlenmiş 30a/14
nihāyet *Ar.* son, son derece 61a/5
n.+idin 29a/8
n.+idur 8a/3
nihāyet-i feṣāḥat *Ar.+Ar.→Far.* son
derece fasih 82a/19
nihāyet-i serḥad *Ar.+Far.+Ar.→Far.*
son sınır
n.+ige (*serḥaddige*) 43b/7
nīk *Far.* iyi 5a/14, 5b/11, 33a/17
nikāḥ *Ar.* nikāh
n.+da 31b/19
n.+ı 47b/16
n.+ımġa 49a/4
n.+larmıġ 31b/19
nikāḥ kııl- *Ar.+T.* nikāh kılmak, nikāh
yapmak
n.-dı 49a/5
n.-ıġlar 31b/16
nīl-i ʿārızā *Ar.+Ar.→Far.* yanak boyası
23b/7
nīmet-i āmāde-i esbāb-ı tenaʿum
Ar.+Far.+Ar.+Ar.→Far. nimet içinde
yaşama gereçlerinin hazır nimeti 24b/14
niṣār *Ar.* saç, saçan.
n.+ġa 32b/1
n.+ı 90a/16
n.+idur 1b/3
niṣār-ı dergāh *Ar.+Far.→Far.* dergāhın
bereketi 2a/16
nisbet *Ar.* soy baġı (nesep), baġlantı;
evlendirilme 8a/2, 89b/2
n.+lerini 91a/10, 92b/3

nisbet ber- *Ar.+T.* karşılaştırmak, ilgi kurmak; vermek, evlendirmek

n.-gey 60b/15

n.-geyler 87b/2

n.-ip 40a/10, 49b/17-18

nisbet-i Balur kıl- *Ar.+ö.a.→Far.+T.*

Balur'da olduğu gibi yapmak

n.-ip 81b/18

nisbet-i diğer *Ar.+Far.→Far.* diğer

(sözde) ilgi

n.+i 85a/18

nisbet-i hizmetkârî *Ar.+Ar.+Far.→Far.*

hizmetkârlık gereği 80b/2

nisbet-i qarâbet *Ar.+Ar.→Far.* akrabalık

bağı 29b/12

nisbet-i Karaköz Bigüm *Ar.+ö.a.→Far.*

Karaköz Bigüm'le evlilik

n.+din 69a/11

nisbet-i küregenlik *Ar.+Moğ.+T.→Far.*

damatlık bağlantısı 68b/7

nisbet kıl- *Ar.+T.* farketmek, kabul

etmek; karşılaştırmak, kıyaslamak; kız

vermek, evlendirmek

n.-dı 70a/16

n.-dılar 69a/4

n.-ip 76b/18, 82a/3

n.-sunlar 63a/17

nîst *Far.* yok, yokluk 5a/5; 33b/3

nişân *Far.* belge, iz 19b/9, 19b/15

n.+dın 19b/2

nişân ber- *Far.+T.* işaret vermek

n.-ür irdi 23a/12

nişâne *Far.* iz

n.+si 28a/9

nişânî *Far.* bir nişan; bir tuğra 19a/17,

19a/18, 55a/17

niyâz-mend *Far.* niyaz edici, rica eden
72b/11-12, 90b/4

niyyet kıl- *Ar.+T.* niyet etmek

n.-ur irdim 5b/13

nizâ^c *Ar.* anlaşmazlık 73a/4

n.+ğa 69a/19

n.+lar 65a/3

n.+ları 65b/10

nizâ^c-ı ser-i küy *Ar.+Far.+Far.→Far.*

mahallenin başının anlaşmazlığı

n.+dın 65b/10

nizâ^c kıl- *Ar.+T.* anlaşmazlık çıkarmak

n.-almaslar 61a/1

nizâ^c körset- *Ar.+T.* çekişmek

n.-ip turur 92a/2

nizâm *Ar.* düzen

n.+larını 33a/11

nizâm ber- *Ar.+T.* düzen vermek

n.-geyler 24b/11

nizâm-ı ahvâl *Ar.+Ar.→Far.* durumun
düzeni 24a/16

nizâm-ı ʿâlem *Ar.+Ar.→Far.* âlemin
düzeni

n.+ni 37a/6

nizâmığa kel- *Ar.+T.+T.* düzenine
girmek

n.-gey 7a/2

nizâm-ı memleket *Ar.+Ar.→Far.* ülke
düzeni 7b/2

nizâm-ı mülk *Ar.+Ar.→Far.* devletin
düzeni 10a/18

nizâ^c tüş- *Ar.+T.* anlaşmazlık çıkmak

n.-ti 69b/13

nîze *Far.* mızrak 15b/15, 25a/18

n.+ge 51a/18
nīze-güzār *Far.* mızrak saplayan, ok atıcı
20a/13, 25b/16
nīze-i āteş-bār *Far.* ateş yağdıran mızrak
n.+ı 3a/1
nīze-i cān-girāy *Far.* can dileyen mızrak
n.+ları 20b/4
noқта *Ar.* nokta 5b/6
noyanān *Moğ.* noyanlar 33a/5, 37a/3
nöker *Moğ.* nöker, hizmetkâr 25a/12,
32a/18, 67b/8, 67b/8;
n.+i 67b/9, 67b/13
n.+ige 67b/8
n.+leri 36a/4
n.+leridin 38b/1
n.+leridur 45a/16
nuқūş *Ar.* nakışlar, izler
n.+ları 29b/19
nūr *Ar.* nur
n.+ı 3a/3, 9a/7, 14b/9
n.+ımınġ 15b/9
nūr-ı dīde-i bā-kemāl
Ar.+Far.+Far.+Ar.→Far. mükemmel
gözün nuru 4b/6
**nūr-ı dīde-i ferzend-i ercümend-i bā-
kemāl**
Ar.+Far.+Far.+Far.+Far.+Ar.→Far.
mükemmel, hürmet ve şeref kazanmış
evladın gözünün nuru
n.+leri 4a/17-18
nūr-ı ḥaşem-i ʿAlī *Ar.+Ar.+ö.a.→Far.*
Ali'nin ailesinin nuru 4a/7

nūr-ı ḥaşem-i ehl-i bīniş
Ar.+Ar.+Ar.+Far.→Far. görüş sahipleri
ailesinin nuru 3b/4-5
nūr-ı taḥkīk *Ar.+Ar.→Far.* tahkik
(araştırma) nuru 21b/19
nūrī *Ar.+Far.* bir nur 9a/12, 9b/15
nuşret *Ar.* zafer 19a/3, 22a/15, 27b/8,
31a/19
nuşret-āşār *Ar.+Ar.→Far.* zafer izli
20a/18
nuşret-şīʿarlık *Ar.+Ar.→Far.+T.* zafer
şiarı, zafer şiarlılık 22b/7
nūş-ı dārū *Far.* ilaç içme
n.+sıdın 24a/4
nuvvāb *Ar.* naipler
n.+dın 76b/6
nübüvvet *Ar.* nebilik, peygamberlik
37a/14;
n.+din 35b/8;
n.+leriniġ 3a/11;
n.+niġ 21b/14
nüh *Far.* dokuz 2a/7
nükte-i ḥātırġa yet-
Ar.+Ar.→Far.+T.+T. akla gelmek
n.-ti 84a/8
nüzül *Ar.* geliş, yerleşme 51a/6
n.+ini 42a/6
nüzül eyle- *Ar.+T.* inmek
n.-p 34a/11
nüzül (kıl-) *Ar.+T.* inmek
k.-dı 51a/19
nüzül kıl- *Ar.+T.* inmek, konaklamak,
konmak, mola vermek
n.-dı 58b/13;

n.-dılar 20b/6, 21a/19, 23b/6,
25b/8, 30a/5, 34a/16, 38a/9, 38a/10,
42a/8-9, 59a/17, 59a/18, 65b/2

O

o o 46b/13, 54b/7, 55b/2, 61a/4, 66b/16,
69b/14, 80b/15, 85b/4

oğlan oğul

o.+ları 13a/10

o.+larıdın 77b/3

o.+larınıġ 69a/17, 77b/1

oğul erkek, oğlan, oğul, çocuk 10b/1,
10b/8, 10b/9, 10b/9, 28a/12, 29b/10,
32b/2, 36b/14, 37b/19, 41b/16, 44a/12,
44a/15, 45a/6, 47b/6, 47b/6, 47b/7,
47b/19, 48a/13, 48a/16, 49a/17, 50a/5,
50a/15, 57a/6, 61a/9, 61b/2, 76b/12,
84b/19

o.+ı (oğlı) 18b/14, 28a/8, 28b/1,
29a/19, 30a/6, 30b/3, 49b/16, 50a/2,
55a/5, 55b/10, 60b/4, 61b/14, 62a/17,
64a/12, 65a/15, 66b/17, 66b/4, 67b/3,
67b/4, 70a/1, 70a/7, 72a/17, 72b/17,
76b/13, 76b/15, 77a/17, 85b/2, 87b/17

o.+ıdur (oğlıdur) 9b/10, 13b/9

o.+ıġa (oğlıġa) 28a/6, 50a/7

o.+ını (oğlını) 10b/9, 10b/10,

72a/18, 77b/3

o.+ınıġ (oğlınıġ) 18b/16,

18b/18, 61b/9

o.+(l)arıġa 53a/17

o.+ınıġ 41b/16

o.+um (oğlum) 38a/15

oğurla- çalmak

o.-p 10b/2, 57a/11

oğşa benzer, gibi 9b/17, 45b/3

o.+dur 7a/6

oğşamış benzemiş, sanki 30a/13

oğ ok 25a/18, 33b/15, 77b/11, 82b/3,
82b/18

o.+ı 77b/9, 83b/10

o.+lar 30b/19

o.+larını 30b/17

oğ at- ok atmak

o.+mağda 8a/16

oğı- okumak

o.-dı 88b/1

oğşalışık benzerlik

o.+ı 49b/18

oğı- çağırma

o.-dı 75a/8

o.-ğan 3a/13

o.-ğay 91a/8-9

o.-ğan irdim 19b/1

o.-r irdi 83a/15

oğ ur- ok atmak

o.+lar u.-up 83a/1

ol o, bu, şu; şöyle 2a/16, 3a/4, 3a/5, 3a/7,
3a/8, 3a/15, 3b/2, 3b/7, 3b/11, 3b/14,
3b/14, 3b/16, 3b/16, 4a/2, 4a/7, 4a/14,

4b/10, 4b/11, 4b/11, 4b/11, 4b/12, 4b/16,
4b/18, 5a/12, 5b/4, 6b/8, 7a/1, 8a/1, 8b/6,
9a/12, 9a/14, 9b/14, 10a/8, 10a/14,
10a/15, 10a/18, 10b/16, 12a/7, 12a/17,
12b/18, 12b/19, 13a/4, 13a/4, 13a/5,
13a/16, 13b/6, 13b/9, 13b/10, 13b/12,
13b/13, 13b/15, 14a/2, 14a/15, 14a/16,
14b/1, 14b/5, 14b/7, 15a/4, 15a/17, 15b/9,
16a/6, 16a/15, 16a/18, 17a/10, 17a/17,
17b/7, 17b/10, 18a/2, 18a/2, 18a/15,
18a/17, 18a/18, 18b/4, 18b/6, 19a/17,
19a/19, 19b/2, 19b/11, 20b/6, 20b/15,
20b/15, 21a/10, 22a/10, 22b/13, 23b/17,
24a/16, 25b/5, 25b/10, 25b/11, 26a/5,
26b/6, 26b/14, 29a/7, 29a/10, 29a/13,
29b/1, 29b/18, 30b/1, 30b/12, 31a/3,
31a/17, 31a/17, 31a/18, 31b/5, 31b/6,
31b/9, 31b/16, 32a/1, 32a/19, 32b/7,
32b/9, 32b/9, 32b/12, 32b/13, 32b/17,
33a/9, 33a/10, 33a/14, 33a/14, 33b/6,
34a/5, 34b/12, 34b/13, 34b/15, 35a/6,
35a/16, 35b/4, 35b/4, 35b/13, 35b/19,
36a/6, 36a/7, 36a/8, 36a/9, 36a/18,
36b/10, 37a/7, 37b/1, 37b/18, 37b/18,
37b/19, 38a/17, 38a/18, 38a/19, 38b/2,
39a/2, 39a/4, 39a/6, 39a/10, 39a/10,
39a/11, 39a/14, 39a/14, 39b/1, 39b/5,
39b/9, 39b/10, 40a/5, 40b/16, 40b/18,
41a/12, 41a/13, 41b/1, 41b/14, 42a/1,
42a/2, 42a/15, 42b/10, 42b/15, 42b/17,
43a/12, 43a/12, 43a/14, 43a/17, 43b/4,
43b/8, 43b/9, 43b/10, 43b/11, 43b/16,
44a/1, 44a/1, 44a/12, 44a/14, 44a/16,
44a/19, 44b/17, 45a/5, 45b/16, 46a/1,

46a/7, 46a/7, 46a/18, 46b/5, 46b/9,
46b/16, 47a/4, 47a/12, 47a/14, 47a/18,
48a/3, 48a/8, 48a/19, 48b/10, 49b/9,
50a/1, 50a/3, 50a/3, 50a/15, 50a/16,
50a/17, 50b/2, 50b/10, 50b/10, 51a/2,
51a/2, 51a/4, 51a/18, 51b/5, 51b/7, 52a/3,
52a/14, 52a/18, 52b/13, 52b/15, 53a/13,
53b/3, 53b/6, 53b/13, 53b/18, 54a/16,
55a/14, 55b/3, 56a/3, 56a/4, 56a/8,
56a/11, 56a/15, 56b/3, 56b/8, 56b/9,
57a/11, 57a/14, 57a/14, 57a/18, 57b/4,
57b/6, 58a/3, 58a/9, 58a/10, 58a/18,
58b/1, 58b/5, 59a/12, 59a/13, 59a/14,
59b/10, 60a/1, 60a/2, 60a/16, 60b/12,
60b/13, 61a/4, 61a/6, 61a/13, 61b/8,
61b/11, 61b/14, 61b/15, 62a/3, 62a/6,
62a/16, 62b/13, 62b/19, 63a/7, 63a/12,
63a/17, 63a/17, 63b/3, 63b/17, 64a/5,
64a/16, 64b/3, 64b/5, 64b/12, 64b/15,
64b/19, 65a/1, 65a/5, 65a/14, 65b/7,
66a/12, 66a/18, 66b/8, 66b/12, 67a/10,
67a/16, 67b/3, 67b/4, 67b/9, 67b/11,
67b/11, 67b/15, 68a/12, 68b/2, 69a/7,
69a/7, 69a/17, 69b/4, 69b/15, 70a/11,
70a/13, 70b/3, 70b/19, 71a/1, 71a/5,
71a/7, 71a/13, 71a/15, 71a/16, 71b/13,
72b/1, 72b/16, 73a/1, 73a/1, 73a/5,
73a/15, 73b/2, 73b/13, 74a/17, 74a/19,
74b/2, 74b/19, 75a/15, 75b/4, 75b/5,
76a/12, 76b/1, 76b/3, 76b/8, 76b/18,
77a/18, 77b/4, 77b/10, 77b/11, 78a/4,
78a/5, 78a/6, 78b/8, 79a/16, 79b/5,
80a/17, 80a/18, 80b/1, 80b/2, 80b/4,
81b/15, 82a/18, 82b/5, 83a/2, 83a/2,

83a/13, 83b/2, 83b/8, 83b/9, 84a/3, 84a/9,
84b/10, 84b/19, 85a/8, 85a/8, 85b/10,
85b/18, 86a/4, 86a/5, 86a/8, 86a/13,
86a/15, 86b/4, 86b/6, 86b/10, 86b/12,
86b/14, 86b/16, 86b/17, 87a/12, 87a/15,
87a/18, 87a/19, 87a/19, 88a/1, 88a/3,
88a/4, 88a/13, 88a/15, 88b/1, 88b/3,
88b/12, 89a/7, 89a/13, 90a/1, 90a/2,
90a/4, 90a/5, 90b/7, 90b/11, 91a/3, 92a/6

o.+dur 9b/4, 15b/18, 29b/16,

41a/7, 45b/9, 46a/4

ol- olmak; hâle gelmek

o.-ğan 5a/16

o.-ğay 21a/6

o.-sa 21b/9

o.-sun 83b/9

olar onlar 6a/10, 7b/4, 8a/4, 9b/4, 14a/19,
15a/18, 16b/14, 16b/17, 31a/6, 33b/9,
34a/6, 34a/14, 35a/2, 35b/17, 37b/10,
38a/2, 43b/19, 45a/15, 56b/14, 63b/10,
65a/12, 65b/10, 67a/14, 71a/16-17, 71b/2,
71b/4, 74b/5, 80b/18, 81a/5, 89b/1,
89b/2, 91b/12, 92a/14

o.+da 63a/8

o.+dın 7b/7, 14b/14, 18b/12,

25a/9-10, 50b/18, 56a/8, 58b/16, 63a/10,
65b/5, 67a/16, 68b/9, 71a/7, 71a/11,
71b/2, 77a/12

o.+ğa 26a/14, 26b/16, 27a/3,

33b/13, 34a/4, 42a/7, 43a/5, 46b/12,
47a/6, 79b/6, 85a/10, 89b/10, 89b/11,
91a/12

o.+ge 67a/17

o.+nı 7a/5, 31a/7, 31a/8, 42a/2,
50b/5, 58b/16, 59a/16, 69b/10, 71a/4,
71b/17, 86a/10, 88b/2

o.+nıñg 3a/11, 3a/15, 7b/2, 7b/4,
7b/9, 11b/10, 11a/18, 11a/19, 18a/4,
25a/2, 26b/10, 27a/2, 29a/17, 30b/19,
33b/14, 38b/16, 43b/5, 44a/8, 51b/3,
55a/16, 56a/6-7, 56b/16, 56b/18, 60a/11-
12, 61a/18, 61b/5, 63b/12, 68b/14,
68b/19, 69b/11, 71b/7, 74a/12, 91a/5,
91b/14, 92a/8

olca (<Moğ. *olca*) ganimet

o.+dın 73a/18

o.+nı 73b/1

ol cümledin *T.+Ar.+T.* bunlar arasından
38b/18

ol hâlde *T.+Ar.+T.* o hâlde, o zaman
12b/3, 12b/4

ol ki *T.+Far.* o ki, şudur 7a/3, 7a/7, 7a/8,
7a/14, 19b/2, 39a/16, 40a/15, 44b/1,
49b/11, 50a/11

oltur- oturmak

o.-alı 70a/15

o.-dı 14a/4, 45b/13, 70a/6, 76b/18

o.-dılar 40a/6

o.-ğan 22a/13

o.-ğay 21a/12

o.-ğay-siz 29b/15

o.-ğıl 63a/3

o.-up 1b/13, 4b/9, 38a/19, 44b/15

o.-updur 13a/3, 14a/4

o.-ğan irdi 31a/1, 46b/9

o.-up irdim 75b/1-2

o.-ur irdi 64b/11, 64b/12, 68b/2

o.-ur irdiler 68b/3-4
olturğuz- oturtmak, yerleştirmek
o.-dılar 24b/4, 30b/18, 65b/7-8
o.-updur 45a/3
ol vech *T.+Ar.* bu sebep
o.+din 7a/13
ol yerde orada 16b/17, 21a/10, 21b/5
ol yerdin oradan 34a/9
ol yerge oraya 16b/19
omağ *Moğ.* kabile
o.+ı 30b/7
omağ-ı Kerelgüt *Moğ.+ö.a.→Far.*
Kerelgüt oymağı
o.+dur 18a/4
on on 4a/11, 20a/13, 71a/2
oñğ sağ 22b/5, 25b/14
oñğ *Kal.* şehzade 50a/10
on alte on altı 12b/4, 19b/5, 55a/3, 73a/1
on beş on beş 37a/19
on beş miñğ on beş bin 58b/9
on bir on bir 46b/18
on iki on iki 38b/15, 39a/4, 40a/15,
46a/7, 60b/3, 61b/15, 70a/1
o.+ge 38b/10
on miñğ on bin 27b/8, 73a/19
on sekiz on sekiz 12b/5, 19b/6, 28a/18,
62b/6, 77a/17
on sekiz miñğ on sekiz bin 50a/11
on tört on dört 40b/13, 77b/2
on üç on üç 8a/3, 40a/9, 45b/16, 85a/19
on yete on yedi 26b/9, 48a/17
orda (<*Moğ. ordu(n)*) orda (karargâh)
71a/9

o.+ğa 51a/8, 51a/19, 52a/5, 60a/7,
60a/8
o.+sı 51a/3, 51a/10
o.+sığa 13b/3, 51a/6
o.+sınıñğ 51a/1
orma hasat, biçme 41a/16
orta orta
o.+ge 51b/1
orun yer
o.+ıda (*ornıda*) 42b/6, 48a/16,
54b/19, 57b/4, 69b/11, 70a/5, 70a/6-7,
72a/17, 76b/18, 88a/11, 88a/14, 91b/13-
14
o.+ıdın (*ornıdın*) 60a/9;
o.+ığa (*orniğa*) 45a/6, 46b/9,
53a/4
o.+larıda 65b/1
oşol o, tam o 42a/16, 48a/9, 49a/5, 49a/9,
57b/12
oşundağ aynı şekilde 59a/12
ot ateş 20a/7, 36a/7
o.+ğa 66a/13
o.+ı 26b/8, 34b/7, 34b/13
o.+lar 17a/9, 20a/2
o.+larmı 20a/8
o.+nı 36a/8, 66a/12
o.+niñğ 20a/17
otağ otağ
o.+ka 38a/14
otun odun 42a/12
otuz otuz 15a/7
otuz miñğ otuz bin 33b/2, 41a/9, 47a/1,
58b/4, 62b/6, 65a/16, 73a/6, 92a/1
otuz toқuz otuz dokuz

o.+ğa 72b/15
otuz tört otuz dört 19b/7
otuz yete otuz yedi

o.+ge 84a/6
ozuq azık 38b/2, 39b/4, 39b/7
o.+nı 39b/3

Ö

öç- sönmek
ö.-ti 31a/7

öçkü keçi 39b/4

ögey üvey 49a/3

öl- ölmek

ö.-di 17b/16, 39b/18, 48a/16,
49b/6, 49b/14, 49b/15, 54b/15, 55a/4,
70a/6, 75a/2, 86a/4, 90b/15

ö.-diler 50a/15

ö.-gendin 30b/3, 44b/8, 48a/2,
48a/10

ö.-gen irdi 46b/8

ö.-üp irdi 86a/13

ö.-üp tururlar 61b/8-9

öltür- öldürmek

ö.-di 49a/1, 53a/13, 57a/13, 71a/7,
71a/10, 78b/15, 85b/3

ö.-diler 52b/3, 52b/10, 71a/17,
74a/10

ö.-düm 49a/12, 52b/6

ö.-düñg 74b/7

ö.-geli 25a/8

ö.-gey-men 25a/10

ö.-medi 89a/14

ö.-mek 88a/16-17

ö.-meklik 46b/2

ö.-sün 52b/7

ö.-üp 53a/10

ö.-üpdur 87b/12-13

ö.-ürge 17b/12, 73a/4

ölük ölü

ö.-ini 52b/3

ö.-ke 3b/3

ölüp kal- ölüp kalmak, ölmek

ö.-ğay-men 11a/10

öre kop- ayağa kalkmak

ö.-ğunça 46b/14

örge- öğrenmek

ö.-ip 30a/13

örle- yükselmek, kalkmak

ö.-di 14b/7, 26a/4

ö.-gey 20b/19

ö.-p 22a/18

öt- geçmek, vazgeçmek; ölmek

ö.-mek 32a/17, 67b/1;

ö.-ti 17b/15, 25b/10, 36a/9,

36a/11, 42b/5, 46b/13, 50a/3, 50a/9,

51a/13, 52b/8, 59a/11, 59b/11, 62a/3,

68b/6, 71a/18, 72a/15, 74a/19, 80a/8,

80a/18, 85b/3, 89a/13, 89b/1, 92b/11;

ö.-tiler 15a/14, 23b/14, 54a/16,

65b/11, 67b/15

ö.-tüm 29b/13

ö.-üp 12a/13, 16a/2, 18a/18,
18b/4, 20a/3, 23b/5, 25b/6, 30b/5,
30b/13, 34a/8, 40a/3
ö.-üpdurlar 5a/4, 7a/5, 11b/10
ö.-ken bolğay 84a/19
ö.-er irdi 76a/9-10
ö.-ken irdi 15a/8, 49a/7
ö.-ken irdiler 29a/12
ö.-megen irdi 16a/9
ö.-mes irdi 81b/11
ö.-üp irdi 57b/19
ö.-üp irdiler 51a/2
ö.-üp turur 64b/18
ötken geçmiş olan, önceki 6a/5, 21b/14,
45a/14, 45b/1, 48a/6, 59a/8;
ö.+ler 6a/13
ö.+lerdin 6a/9-10
ötker- geçirmek; uğurlamak
ö.-di 25a/15
ö.-diler 18b/6, 23b/17, 51b/5,
56b/16
ö.-ip 50b/4
ötkür- geçirmek
ö.-ip 34b/14
ötük çizme
ö.+iğa 28a/12
ötüp ket- geçip gitmek
ö.-ipdur 20a/5
ö.-ti 11a/4-5
ötüş- geçmek
ö.-üp 27a/16
öy ev 12b/1; ö.+de 51a/7, 54a/9, 75a/12,
82b/11; ö.+ge 51a/13; ö.+ide 53b/6;

ö.+ige 51a/5, 88b/18; ö.+ler 12a/19;
ö.+leridin 51a/16; ö.+ünge 54a/7
öylük ev, hane 40a/3, 40a/4, 51a/4
öz kendi 5b/7, 5b/8, 9a/14, 10a/16, 14b/2,
14b/18, 15a/15, 18a/5, 19a/2, 19b/12,
21b/2, 24a/14, 24b/8, 25a/14, 26a/12,
27a/2, 28b/19, 32b/18, 33b/6, 33b/8,
34a/4, 34b/14, 37b/7, 38b/14, 41a/1,
42a/6, 42b/6, 43a/1, 47a/8, 48b/13, 50a/6,
51a/12, 55a/9, 67a/8, 76b/4, 81a/1, 81a/6,
82b/15, 85b/6, 86a/15, 86b/19, 90a/13,
90b/12
ö.+i 14b/8, 29a/4, 29a/13, 43a/15,
46b/7, 46b/10, 47a/18, 47b/15, 51b/15,
52a/19, 54a/8, 54a/17, 57b/1, 58a/3,
59a/3, 59a/17, 59a/19, 60b/5, 61b/13,
62a/3, 64a/6, 64a/13, 64a/18, 65a/14,
65b/19, 72a/3, 72a/17, 72a/18, 73a/9,
76b/15, 81b/13, 82a/7, 83a/5, 86a/19,
91a/6, 91a/6, 92b/4, 92b/4
ö.+idin 81b/8
ö.+ige 9a/9, 9a/11, 17b/11,
17b/13, 28a/18, 47b/13, 60b/15, 91a/8
ö.+ini 14b/8, 46b/1, 48b/1, 48b/2,
51a/5, 58a/15, 59b/15, 59b/17, 67b/17,
76b/1, 78b/10
ö.+iniñg 72b/14-15
ö.+ler 5b/8
ö.+leri 34a/10, 38a/4, 38a/8
ö.+lerige 92b/4
ö.+lerini 3a/13, 54a/16
ö.+leriniñg 24a/10-11, 42b/7-8
ö.+üm 6b/7, 82b/17, 91a/7
ö.+ümde 6b/8, 6b/8

ö.+ünġ 42a/15
ö.+ünġlerge 31b/17
öz başımça kendi başıma 45a/18
özge başka, dışında, diġer 7a/10, 8a/10,
8a/12, 9a/6, 12b/1, 32a/7, 35a/8, 38b/14,
42a/1, 45a/9, 52b/5, 75b/3, 77a/19, 82b/7,
83b/17, 84a/5, 84a/19, 86a/2, 91a/14,
91b/12, 92a/9, 92b/5
ö.+i 19a/2, 20a/1
ö.+ler 7b/4, 7b/12, 23a/17, 66a/14
ö.+leri 35a/2
ö.+lerni 20b/14
ö.+lerniġ 57b/4
ö.+ni 16a/3
ö.+si 9a/2, 9b/3
ö.+ye 29a/8
özi özi kendi kendisi
ö.+ge 65b/5
öz öz kendi 53a/4

ömr *Ar.* ömür 17a/8, 76a/7, 76a/13
°ö.+ige 37a/12
°ö.+ini 85a/14
°ö.+ni 23b/16
°ö.+niġ 33b/7
°ö.+üm 13a/15
ömr ötker- *Ar.+T.* ömür geçirmek
°ö.-ür irdi 77b/7
özr *Ar.* özür, kusur 68a/5
°ö.+i 29b/9
özr ayt- *Ar.+T.* özür dilemek
°ö.-tı 64a/16, 65a/7
°ö.+ler a.-tı 57a/12
özr-i taqşir kıı- *Ar.+Ar.→Far.+T.*
kusurdan dolayı özür dilemek
°ö.-maġ 80b/4
özr kıı- *Ar.+T.* özür dilemek
°ö.-ur irdi 68b/4

P

pādişāh *Far.* padişah 2b/6, 40a/19,
48a/17, 50b/10, 50b/11, 65b/7, 65b/8,
65b/17, 70a/7, 76a/5, 79b/6, 76b/15,
85a/2-3
p.+dın 4b/11
p.+dur-men 45a/18
p.+ġaça 4b/12
p.+ı 82a/2
p.+lar 6a/5, 82a/1, 87b/15
p.+lardın 76a/11-12, 91b/12
p.+larġa 16b/3
p.+ları 81b/16

p.+larınġ 66a/18-19
p.+nı 65b/7, 66a/8
pādişāhāne *Far.* padişahlara has,
padişahlara mahsus; padişah tavrı 33a/1,
38a/12, 44b/16
pādişāhān-ı gerdūn-iġtidār
Far.+Far.+Ar.→Far. dünyayı idare eden
padişahlar
p.+lar 1b/12
pādişāhān-ı kāmkar *Far.* bahtiyar
padişahlar
p.+lar 37a/6

pādişāhān-ı Türk *Far.+ö.a.→Far.* Türk padişahları

p.+ler 24b/4

pādişāh-ı ʿālī şāh *Far.+Ar.+Far.→Far.* yüce padişah 44b/8

pādişāh-ı ʿazīmī *Far.+Ar.+Far.→Far.* ulu bir padişah 1b/12

pādişāh-ı cihāndār *Far.* cihana hükmeden padişah

p.+lar 37a/7-8

pādişāh-ı Cette *Far.+ö.a.→Far.* Cette padişahı

p.+dur 15a/3

pādişāh-ı Deşt-i Kıpçak

Far.+ö.a.→Far. Deşt-i Kıpçak padişahı 79b/17

pādişāh-ı Māverā'ü'n-nehr

Far.+ö.a.→Far. Maveraünnehir padişahı 43a/12

pādişāh-ı Müsülmān-nihād

Far.+Far.(<Ar.)+Far.→Far. Müslüman yaratılışlı padişah 76b/10-11

pādişāhī *Far.* bir padişah 44b/9, 72b/9, 82a/14

pādişāhī *Far.* padişahlık 70a/14-15

pādişāh-ı Hōrāsān *Far.+ö.a.→Far.*

Horasan padişahlığı 51b/8

pādişāhīlīk *Far.+T.* padişahlık

p.+ını (*pādişāhīlīgını*) 53b/7

pādişāh köter- *Far.+T.* padişah yapmak

p.-diler 70a/2

pādişāhlīk *Far.+T.* padişahlık 49a/15, 49b/6, 63a/7-8, 70a/6, 76a/6

p.+ı 15a/4, 51b/9-10, 51b/12, 88a/3

p.+ınınġ 86a/15

pādişāhlīk kıl- *Far.+T.* padişahlık yapmak

p.-ġan irdi 15a/9

pādişāh-zāde-i mütekebbir

Far.+Far.+Ar.→Far. kibirli padişahzade 66a/7

pādşā *Far.* padişah 85a/1

p.+ġa 85a/1; p.+nınġ 85a/6

pādşāhlīk *Far.+T.* padişahlık 48b/4, 48b/5

pāk *Far.* temiz 31b/16, 85a/6

p.+durlar 4a/10

pāk-bāzān-ı mizmār-ı tarīkat

Far.+Ar.+Ar.→Far. tarikat

mizmarlarının (nefesli çalgı) temiz oyuncularını

p.+durlar 3b/11

pāk eyle- *Far.+T.* temizlemek

p.-pdur 3a/2

pākize *Far.* temiz 9b/14

palas *Far.* aba 36a/15

pāre *Far.* parça 36a/3, 66a/12

p.+leri 71b/3

pāreī *Far.* bir parça 73b/2

pāre-i ceza^c kıl- *Far.+Ar.→Far.+T.*

ağlayıp sızlamak

p.-dı 11a/4

pāre-i furşāfī *Far.+Ar.+Far.→Far.* bir anlık fırsat 71a/18

pāre pāre kıl- *Far.+T.* parça parça etmek

p.-ıp 42b/9

pās̄bān *Far.* bekçi p.+ mīnġ 2a/3-4
pat furşat *T.+Ar. krş. fat furşat* ilk
fırsatta, çok kısa bir zaman sonra, kısa
zaman içinde 9b/9, 13a/18, 40b/1, 48a/15
p.+da 10a/15, 27b/16
pāyde (<*fayda*) *Ar.* fayda 42a/7
pāye *Far.* ayak p.+sige 33b/19
pāye-i taht-ı hilāfet
Far.+Far.+Ar.→Far. hilafet tahtının
ayağı
p.+de 37a/4
pāy-ı şebāt *Far.+Ar.→Far.* sebat ayağı
p.+nı 26b/3
pāy-i taht *Far.* başkent, payitaht 10b/19
p.+ıdur 40b/12
pāy-i taht-ı Moğul hānları
Far.+Far.+ö.a.+T.→Far. Moğul
hanlarının payitahtı (saltanat merkezi)
39a/13
pāy-taht *Far.* başkent, payitaht 47b/13
p.+ı 57b/1
peder *Far.* peder, baba 51b/19, 53b/3,
57a/6, 60b/3, 62b/10, 68a/18, 68b/2,
68b/3, 69a/8, 70a/16
p.+din 71a/2
p.+ge 68a/15, 68a/16, 69a/1,
69a/4, 69a/8
p.+i 85a/3
p.+idin 61a/10
p.+im 68a/11
p.+imge 68b/13
p.+imni 60b/4, 68a/11
p.+iniġ 76b/17, 88a/1
p.+ni 60b/6

p.+niġ 7b/16
pederāne *Far.* pederane, baba gibi
40a/11, 53a/8
peder-i ʿamm *Far.+Ar.→Far.* amcanın
babası
p.+imdin 10a/4
peder-i büzürgvār *Far.* büyük baba, ulu
baba
p.+ġa 85a/8
p.+ı 24b/16
p.+niġ 77a/2, 77a/4
pehlevānlıġ *Far.+T.* pehlivanlık 35a/1
penāh *Far.* sığınak 30b/12
p.+ı 84a/12
penāh-ı sipāhī *Far.+Far.+Ar.→Far.*
sipahi sığınağı 23a/6
penāh ilt- *Far.+T.* sığınmak
p.-ip 34a/14
p.-ti 49b/9
penbe *Far.* pamuk 30a/13
penc-şenbe *Far.* perşembe günü 30a/8
pend *Far.* öğüt 11b/13
per *Far.* kanat 16a/8
perākende *Far.* parçalanmış 23a/12
perākende kııl- *Far.+T.* dağıtmak,
parçalamak
p.-dı 35b/1
p.-dılar 34a/17
perāste *Far.* arınmış, temizlenmiş 5a/7
perdāht *Far.* el çekme 89a/18
perdāht kııl- *Far.+T.* meşgul olmak,
aldırış etmek
p.-madı 11a/4
perde *Far.* perde 22a/1

perde bağla- *Far.+T.* perde çekmek
p.-p 8b/12

perde-i h^vāb *Far.* uyku perdesi
p.+da 35b/6

perde-i hafā *Far.+Ar.→Far.* gizlilik
perdesi
p.+da 5a/10

perde-niṣīn *Far.* perdecı p.+leri 22a/1

perhīzkār *Far.* perhizkār, takva sahibi
11a/17, 75b/7

perhīz kııl- *Far.+T.* kaçınmak
p.-mağ 75b/2

perī-çehre *Far.* peri çehreli (güzel) 32a/7

perīṣān *Far.* perişan 73b/5, 83b/6

perīṣān bol- *Far.+T.* perişan olmak
p.-up 16a/7

perīṣānlık *Far.+T.* perişanlık 58a/6
p.+ı 43a/5

perişte (<*ferište*) *Far.* melek
p.+ler 20b/6

perr ü bāl *Far.* kanat
p.+leri 26a/9

pertelge tüş- *Far.+T.+T.* eşyalara
saldırmak
p.-tiler 67b/19

pertelge ur- *Far.+T.+T.* eşyalara
yönelmek, eşyaları yağmalamak
p.-dı 67b/18

pertev *Far.* ışık
p.+i 15b/9
p.+idin 21a/5
p.+leri 15b/16

pervāz ber- *Far.+T.* uçurmak
p.-diler 30b/17

pervāz körset- *Far.+T.* kanat açmak
p.-ti 82a/11

perverīş kııl- *Far.+T.* yetiştirmek
p.-ğan irdi 55a/13

perzend (<*ferzend*) *Far.* oğul 51b/19

pes *Far.* sonra, o zaman; şimdi, işte;
çünkü, bu sebeple, bunun için, bunun
üzerine, demek ki, o hâlde, öyleyse,
dolayısıyla, sonunda 5a/10, 5b/6, 6a/6,
6b/12, 7a/2, 7a/4, 7a/12, 7a/15, 9a/7,
9a/10, 9a/9, 9a/11, 9a/15, 9a/16, 24b/3,
25a/9, 31b/16, 41a/6, 43b/14, 46a/16,
63a/14, 66a/9, 69a/2, 82a/10, 84a/10

pesendīde *Far.* methedilmiş, övülmüş
p.+din 15b/7

pesendīde kııl- *Far.+T.* övmek
p.-dı 56a/16

pesend ol- *Far.+T.* hoş gelmek
p.-dı 23b/7

pest *Far.* alçak, aşağı, alt 8b/15, 30a/19,
39b/17, 42b/5
p.+lerini 29a/6

pest kııl- *Far.+T.* azaltmak
p.-ay 36a/8

pestle- *Far.+T.* aşağıya düşmek
p.-gen irdi 26b/18

pestlik *Far.+T.* aşağıda olma
p.+lerige 42b/8

peşāne *Far. krş. pişāne* alın
p.+leride 17a/1

p.+lerige 8b/13

peşīmān *Far.* pişman 58b/3, 73b/6

peşīmān bol- *Far.+T.* pişman olmak
p.-dı 74b/8

p.-ğan irdi 43a/8
p.-up irdi 58a/7
peşimān kııl- *Far.+T.* pişman olmak,
pişmanlık duymak
p.-dım 13a/7
p.-ıp 49a/9
pey *Far.* iz, doğrultu
p.+de 65b/7
peydā *Far.* peyda 9b/8, 38b/6
peydā bol- *Far.+T.* peyda olmak, ortaya
çıkma, belli olmak, belirme
p.-adur 12a/18
p.-dı 20a/5, 27b/4, 39a/7, 41b/3,
58a/3, 58a/7, 77b/12, 85b/18
p.-mağay 87a/16
p.-mapdur 11b/4
p.-up 50a/12
peydā kııl- *Far.+T.* peyda etme, ortaya
çıkarma, meydana getirme
p.-ğay 10a/18
p.-sunlar 60b/17
p.-ıp irdiler 73a/13
pey-der-pey *Far.* peyderpey, ardı sıra,
art arda, arka arkaya 28a/5, 28b/8,
48b/17, 60a/12
peygamber *Far.* peygamber 4b/11, 88b/8
p.+din 4b/11
peygamberlik *Far.+T.* peygamberlik
21b/12
p.+niġ 21b/11
peygūle *Far.* kuytu
p.+ge 77b/10
peykān *Far.* temren
p.+nı 25a/17

peymān *Far.* yemin 21b/7, 42b/13,
46a/17
p.+nı 45b/4
peymān bağla- *Far.+T.* yemin etme
p.-ğan irdiler 29b/5
peyvend *Far.* bağ, ulaştırma 24a/4,
29b/12
peyvend bol- *Far.+T.* ulaşma
p.-ur 35b/3
peyvend kııl- *Far.+T.* bağlama
p.-ğaç 3b/4
peyvest bol- *Far.+T.* kavuşma,
ulaşma; başlama
p.-dı 33a/3-4, 34a/13, 36a/2,
82a/17
p.-dılar 54a/4
p.-up 16a/6
pīç *Far.* karışık 9a/2
pinhān *Far.* gizli 57b/8
pinhān-ı mübārek *Far.+Ar.→Far.*
mübarek sır 17a/12
pinhānī *Far.* gizlice 52a/2
pinhān qal- *Far.+T.* saklanma
p.-ıpdur 30a/13-14
pinhān kııl- *Far.+T.* gizleme
p.-dı 74a/18
pinhān tut- *Far.+T.* gizli tutma,
saklama
p.-tı 28b/2
p.-tılar 28b/4
pīr *Far.* ihtiyar 65b/16
pirāste *Far.* bezenmiş 82a/16
pīrāye *Far.* süs
p.+si 6b/9

pīr-i Herāt *Far.+ö.a.→Far.* Herat'ın piri
9b/2

pīş *Far.* önce 75b/9

pīşāne *Far. krş. peşāne* alın
p.+sige 21b/16

pīş-bāz *Far.* karşılama 54a/5
p.+ığa 52a/8

pīş-bāz *Far.* karşı durma 71a/16

pīş-bāz bar- *Far.+T.* karşılamak
p.-ur irdiler 52a/6

pīş-bāzlık kıl- *Far.+T.+T.* öne geçmek
p.-ıp 26a/12

pīşe *Far.* meslek 8a/12

pīş-i dīvār *Far.* duvarın önü
p.+da 59b/17

pīş kel- *Far.+T.* karşılık vermek; yüz
yüze gelmek; öne çıkmak
p.-diler 59b/2, 74b/5
p.-ür irdi 53a/8

pīş keltür- *Far.+T.* öne çıkarmak,
göstermek, önden getirmek
p.-señgizler 35a/11

p.-üp 31b/2, 31b/9-10

pīşkeş kıl- *Far.+T.* hediye etmek
p.-ay 47a/12
p.-ğay 47a/10
p.-ıp 40a/9, 47a/13

pīşkeş-i tamām *Far.+Ar.→Far.* bütün
hediye 43b/3

pīş kıl- *Far.+T.* önde tutmak
p.-dı 84a/7

pīş-nihād *Far.* önde tutan tabiatlı 90a/8

pīş tart- *Far.+T.* öne çıkartmak
p.-tı 77a/1

pīş tut- *Far.+T.* önde tutmak, önüne
almak

p.-tı 84a/17

p.-tılar 68a/7

p.-up 17b/9

piti- yazmak

p.-pdurlar 11b/2, 43a/14, 47b/3,
71b/12

p.-p turur 91b/6

pitne fesād (<*fitne fesad*) *Ar.* fitne fesat
p.+largā 34b/4

piyāde *Far.* piyade, yaya 13a/1, 26a/11,
36a/6, 55a/10, 58b/4, 59a/12

p.+ler 59b/11, 59b/17, 67b/15,

67b/16

p.+leri 59b/6, 60a/9, 60a/1

p.+lerige 59b/14

p.+lerinin 59b/12

p.+niñ 59b/2

p.+sidin 59b/19

piyāde bol- *Far.+T.* yaya olmak
p.-up 54a/15

piyādeī *Far.* bir piyade 59b/15

piyāde-i diğer *Far.* diğer piyade
p.+i 59b/2

piyāde-i hān *Far.+T.→Far.* hanın
piyadesi

p.+nı 58b/14

piyāde-i tīr-endāz *Far.* okçu piyade
59a/15, 59b/1-2

pōst *Far.* kabuk

p.+da 87a/15

pōst-ı şikem *Far.* karın derisi

p.+leri 26a/8

pūşide *Far.* örtülü, gizli, kapalı 6a/1,
30a/2, 64a/1

pūṣīde bol- *Far. +T.* örtülmek
p.-dı 66a/14
pūṣīde kııl- *Far. +T.* gizlemek, örtmek
p.-a-sizler 35b/17
p.-ğaylar 92a/12-13
puṣt *Far.* arka; sonra; nesil 11b/9, 19a/3,
24a/11
p.+ıdın 68b/13
puṣt-be-puṣt *Far.* nesilden nesile
87b/17-18
puṣte *Far.* yağın
p.+ler 23a/2
puṣt-ı benī ġālib *Far. +Ar. →Far.*
galiplerin (galip oğullarının) arkası 4a/4
puṣt-ı zemīn *Far.* zeminin sırtı (yüzeyi)
26a/8
puṣt puṣt *Far.* arka arkaya 14b/12
pür *Far.* dolu 5a/8, 20b/18, 32a/9
pür eyle- *Far. +T.* doldurmak

p.-p 32a/13
pür-ḥāṣ-ı ol ḥazret
Far. +Ar. +T. +Ar. →Far. o hazretin has
(adamı) 35b/14
pür kııl- *Far. +T.* doldurmak
p.-dılar 3a/15
p.-ıpdur 32a/9
p.-urğa 16b/11
pür-piç *Far.* karmakarışık 9a/2
püser-i Ḥızr-ı Yesürī *Far. +ö.a. →Far.*
Hızr-ı Yesürī'nin oğlu 29b/17
pütkel- yazılmak
p.-gen irdi 27a/4
pütü- yazmak *krş. fütü-*
p.-geyler 83b/2
p.-gey-sizler 45b/3
p.-mek 87b/1
p.-pdurlar 7a/1
p.-sünler 77a/10, 77a/11

R

Rabbānī *Ar.* Rabbe ait 1b/9
Rabbü'l-âlemīn *Ar.* Rabbü'l-âlemin (Ey
âlemlerin sahibi) 76a/16, 90a/12-13,
90b/16
rābiṭa-i müveddet *Ar. +Ar. →Far.* sevgi
bağı
r.+ni 8a/5
ra^cd *Ar.* gök gürlemesi
r.+nıng 26a/4
raḍiyallāhu ^canh *Ar.* Allah ondan razı
olsun 3b/15

rağbet-i iḥtiyār *Ar. +Ar. →Far.* tercih
rağbeti
r.+ları 8a/7
rağm *Ar.* inadına, zıddına hareket etme
r.+imge (*meniṅ rağmimge "bana
rağmen"*) 7b/11
rāh-ı girīz *Far.* kaçış yolu 20b/2
rāhile *Ar.* binit 75a/11, 80b/13
raḥimehullāh ve riḍvānehu ^caleyh *Ar.*
Allah ona rahmet etsin ve ondan razı
olsun 35b/8

raḥmet <i>Ar.</i> rahmet 1b/7	r.-dılar 25b/17-18, 69a/3
raḥmet-i Ḥaḳ <i>Ar.+Ar.→Far.</i> Hakk'ın rahmeti	r.-maḳğa 25b/13
r.+ğa 16a/6	r.-ıp 22b/7, 59b/10
raḥmet-i ilāhī <i>Ar.+Ar.→Far.</i> ilahi rahmet	rāst tur- <i>Far.+T.</i> hazırlanmak
r.+niṅ 31b/18	r.-up tururlar 78b/2
raḥmetke yet- <i>Ar.+T.+T.</i> (Allah'ın) rahmetine ulaşmak	rāyegān taşla- <i>Far.+T.</i> boş bırakmak
r.-ip 4a/11	r.-p 16a/1
raḥmet kııl- <i>Ar.+T.</i> merhamet etmek	rāy-ı ʿālem-ārāy
r.-ğay 63b/9	<i>Far.(<Ar.)+Ar.+Far.→Far.</i> âlemi süsleyen fikir
raḥmet oḳu- <i>Ar.+T.</i> teşekkür (sözleri) söylemek	r.+ları 37b/8
r.-dı 52b/7	rāy-ı ʿālī <i>Far.(<Ar.)+Ar.→Far.</i> yüce fikir
Raḥmetullāh-i ʿaleyh <i>Ar.</i> Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun 54b/3, 75b/18	r.+leri 36b/7
raḥmı kel- <i>Ar.+T.+T.</i> merhamet etmek	rāy körset- <i>Far.(<Ar.)+T.</i> düşünmek
r.-ip 47a/19	r.-ür irdiler 57a/18
raḥm kııl- <i>Ar.+T.</i> merhamet etmek	rāz <i>Far.</i> sır
r.-ıp tururlar 63b/10	r.+ı 22a/10
raʿiyye <i>Ar.</i> halk	rāzı <i>Ar.</i> razı 62a/19
r.+lerni 41b/12, 73a/13	rāzı bol- <i>Ar.+T.</i> razı olmak
raʿiyyet <i>Ar.</i> raiyyet, halk, tebaa 81b/5, 87a/9	r.-dı 47a/12-13
r.+din 75b/10	r.-ğaylar 85b/12
r.+ler 16b/2-3	r.-madı 85b/14
raʿiyyet-perverlik <i>Ar.+Far.+T.→Far.</i> halkseverlik	r.-may 14b/1, 29a/3-4
r.+din 37a/10	r.-mas irdi 53b/9, 83b/2
raḳam-ı ihtişāş <i>Ar.+Ar.→Far.</i> baḳlılık rakamı 21b/16	reʿāyā <i>Ar.</i> halk 75b/13
rāst <i>Far.</i> saḡ 26a/18	rebāb <i>Far.</i> rebab 32a/5
rāst kııl- <i>Far.+T.</i> düzenlemek, yapmak	Rebīʿü'l-āḫir <i>Ar.</i> Rebiülahir ayı
r.-dı 42b/16	r.+de 15a/6
	Receb <i>Ar.</i> Recep ayı 80a/15
	R.+de 79a/18
	refāhet <i>Ar.</i> refah 53a/8
	refāhiyyet <i>Ar.</i> refah, refahlık 47b/4, 55a/1, 75a/10, 80b/12

reft-āmed-i dağdağa kıl-

Far.+Far.+Ar.→Far.+T. dağdağalı (bir şekilde) gidip gelmek

r.-ur irdiler 80b/13-14

regige kir- *Far.+T.+T.* aklını çelmek,

kandırmak

r.-ip irdiler 62a/12

rehā *Far.* kurtuluş 65a/14**rehā kıl-** *Far.+T.* kurtarmak

r.-dılar 22b/17

reh-i ‘aḳıl *Far.+Ar.→Far.* akıl yolu 9a/2**re’is-i Cetteler** *Ar.+ö.a.+T.→Far.* Cette

reisleri

r.+din 17a/14

reme *Far.* sürü

r.+si 86a/10

renc *Far.* sıkıntı 36a/9**rence eyle-** *Far.+T.* üzüntü vermek

r.-r 39b/16

rencide *Far.* rencide 10a/14**renciş** *Far.* eziyet çekmiş 27a/12**rencişdār** *Far.* eziyet çekmiş 28a/13**reng** *Far.* renk, şekil 20b/8, 58b/2

r.+ide 37b/13

reng reng *Far.* renk renk 90b/5**re’s** *Ar.* reis

r.+leridin 88b/5

reside *Far.* erginliğe erişmiş,

olgunlaşmış 5b/2

resm *Ar.* âdet; tören 31b/9, 90b/4; r.+i

15a/6, 36a/14, 67a/4, 85a/12, 86a/14,

87b/11

r.+leriçe 5b/9, 24b/5

resm-i aş *Ar.+T.→Far.* aş âdeti 36b/11**resm-i ceşn** *Ar.+Far.→Far.* düğün töreni

32a/4

resm-i ehl-i mirāş bol-

Ar.+Ar.+Ar.→Far.+T. mirasçılar

arasında âdet, gelenek olmak

r.-ur 73a/3-4

resm-i ehl-i tārīh *Ar.+Ar.+Ar.→Far.*

tarih ehli (tarihçiler) âdeti 77a/7

resm-i ḳadīm *Ar.+Ar.→Far.* eski âdet

39b/10

resm-i ḳadīm-i Moğul

Ar.+Ar.+ö.a.→Far. eski Moğul âdeti

10a/8

resm-i Moğul *Ar.+ö.a.→Far.* Moğul

âdeti 10a/15

resm-i mu‘ayyen *Ar.+Ar.→Far.*

belirlenmiş âdet 87a/13

resm-i mübārek-i bād

Ar.+Ar.+Far.→Far. zamanın

tebrikleşme âdeti 32a/19-32b/1

resm-i nişār *Ar.+Ar.→Far.* saçî âdeti

32a/8

resül *Ar.* resul, elçi, peygamber 88b/7

r.+idur 2b/7

Resül-i Ḥudā *Ar.+Far.→Far.* Tanrı

elçisi 90a/11

Resül-i Ḥudāy *Ar.+Far.→Far.* Tanrı

elçisi 88b/12

resül-i seyyidi’ş-seḳaleyn *Ar.+Ar.→Far.*

iki dünyanın efendisi olan peygamber

r.+niñg 3b/7

reşid *Ar.* olgun 13a/11**reşk ilet-** *Far.+T.* kıskanmak

r.-ti 10a/11, 33b/6

revā *Far.* reva, uygun

r.+dur 49a/4, 49a/13

r.+mudur 49a/4

revā bol- *Far.+T.* reva olmak, uymak

r.-ğay mu 52b/6

revāc *Ar.* rağbet

r.+da 5b/3

revāk *Ar.* revak r.+ıda 44b/15

revā kör- *Far.+T.* reva görmek

r.-meydur-men 29b/14

revān bol- *Far.+T.* yola çıkmak, gitmek,

yola revan olmak, yola koyulmak, yol

almak, yürümek, yönelmek

r.-dı 16b/7, 20b/12, 36a/3, 60a/4

r.-dılar 21a/18, 22b/8, 23b/14,

25b/11, 27a/15, 27b/2, 31a/6, 31a/12,

33b/14, 36a/1, 37a/19-37b/1, 37b/11,

39b/5, 59b/4, 60a/4-5, 60a/16, 65b/17

r.-ğan 47a/17

r.-uñglar 37b/9

r.-up 12a/14, 12a/17, 16b/19,

18b/3, 23b/16, 32b/2, 33b/8, 79b/6

revāne bol- *Far.+T.* gitmek, revan

olmak, yola çıkmak

r.-dı 25b/7

r.-dılar 23b/5, 30b/2

revāne kıl- *Far.+T.* göndermek,

yöneltmek, yürütmek

r.-dılar 20b/17, 22b/18

r.-ıp 25a/13

r.-ğan irdi 48b/11

revān kıl- *Far.+T.* göndermek, yola

salmak, yürütmek, yola çıkmak, hareket

etmek

r.-dı 10b/5, 34b/17, 73a/15, 81b/8-

9, 82a/7, 86b/5

r.-dılar 30b/2, 34a/10, 38a/1,

45b/7, 81b/6, 86a/13, 86a/17

r.-ıp 18a/12

revānlık *Far.+T.* yürüme (gücü) 30a/15

revā tut- *Far.+T.* reva görmek, uygun

görmek

r.-masun 90a/9

revnağ *Ar.* aydınlık, parlaklık

r.+ı 39a/7, 58b/3

revnağ al- *Ar.+T.* güzelleşmek

r.-dı 73b/13

revnağ-efzāy-ı millet-i dīn ü sūnnet

Ar.+Far.+Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. din

ve sūnnetin ümmetini parlatmış olan 4b/4

re'y *Ar.* fikir, düşünce, düşünme 15b/10,

15b/14, 15b/8, 15b/9, 19a/1, 24b/2

r.+i 86a/5

r.+ler 86a/11

r.+ni 70a/16

r.+niñ 15b/17, 20b/1

reybsiz *Ar.+T.* şüphesiz 1b/4

re'y-i hüsn-i tedbīr *Ar.+Ar.+Ar.→Far.*

iyi tedbir düşüncesi

r.+idin 32b/19

re'y-i müşkil-küşā *Ar.+Ar.+Far.→Far.*

müşkülleri kuşatıcı düşünce

r.+ları 16a/11

re'y-i tedbīr *Ar.+Ar.→Far.* tedbir

düşüncesi

r.+din 33a/17-18

re'y-i tedbīr-i cihānbānī

Ar.+Ar.+Far.→Far. padişahlık tedbiri

(idaresi) düşüncesi 76a/17

re'y-i 'uğde-küşā *Ar.+Ar.+Far.→Far.*

düğüm çözen düşünce

r.+ları 17a/6

rıdvānullāhi te'ālā 'aleyhim ecma'ın

Ar. yüce Allah'ın razılığı hepsinin üzerine olsun 4a/12-13

rıdvānullāhi te'ālā ve selāmuhu 'aleyhi

Ar. yüce Allah ondan razı olsun ve Allah'ın selamı onun üzerine olsun 3b/13

rıhlet kııl- *Ar.+T.* göç etmek, göçmek;

vefat etmek

r.-d1 39a/17, 87b/8

r.-ğan irdi 21a/10-11

rızā *Ar.* razı olma

r.+sığa 8b/18

rızā ber- *Ar.+T.* rıza göstermek

r.-di 53a/3

rızā bol- *Ar.+T.* razı olmak

r.-d1 52a/17-18

rızālık *Ar.+T.* razı olma, razılık, rıza

r.+1 54b/17

r.+ını 52a/18, 90b/13

rızā-yı perverdigār-ı 'ālem

Ar.+Far.+Ar. → *Far.* âlemin Rabbinin

rızası 37a/9

ri'āyāt-ı bî-ḥaddī *Ar.+Far.+Ar.* → *Far.*

sınırsız riayetler 58a/1

ri'āyet *Ar.* riayet, hürmet ve ağırlama,

saygı, uyma 58a/1, 78a/15

r.+ini 46b/11

r.+lerige 64b/14

ri'āyet eyle- *Ar.+T.* uymak

r.-p 72b/3-4

ri'āyet-i bisyārī kııl- *Ar.+Far.* → *Far.+T.*

çok hürmet göstermek

r.-d1 58a/17

ri'āyet-i maḳāmda bol-

Ar.+Ar.+T. → *Far.+T.* makamın gerektiği

saygı içinde olmak

r.-d1 64b/9

ri'āyet kııl- *Ar.+T.* riayet etmek; saygı

göstermek

r.-d1 73b/11

r.-dılar 56a/19

r.-ğan bolğay 78b/7

r.-ur irdi 88a/6

Ribāṭ-ı Kaṭağan *Ar.+ö.a.* → *Far.* Katagan

Kalesi

r.+n1 30a/9-10

Ribāṭ-ı Melik *Ar.+ö.a.* → *Far.* Melik

Kalesi

r.+ke 34a/11

ribḳa-i irādet *Ar.+Ar.* → *Far.* irade halkası

r.+leriğa 84a/14

rif'at *Ar.* ilerleme 88a/9**riṣṭe-i 'ömr** *Far.+Ar.* → *Far.* ömür ipi

r.+i 33a/7-8

riṣṭe-i taḳrîrğa tart-

Far.+Ar.+T. → *Far.+T.* ifade ipine

çekmek (dizmek)

r.-saṅgız 5a/12

rivāyāt *Ar.* rivayetler 6a/10, 6a/12, 84b/7

r.+dın 91a/4

r.+mıṅg 41a/5

rivāyāt-ı muḥtelif *Ar.+Ar.* → *Far.* çeşitli

rivayetler

r.+ler 41a/2

rivāyet *Ar.* rivayet 10a/4, 27b/12, 28a/16

r.+i 84b/6

r.+ni 91a/8

rivāyet kı1- *Ar.+T.* rivayet etmek
r.-adurlar 27b/16

rū-be-giriz kı1- *Far.+T.* kaçmaya
yönelmek
r.-dı 67b/17

rū-be-giriz koy- *Far.+T.* kaçmaya yüz
tutmak
r.-dılar 60a/1

rū ber- *Far.+T.* ortaya çıkmak
r.-ipdur 42b/1

rū-be-rū *Far.* yüz yüze, karşı karşıya
14a/4
r.+sığa 12a/8

rū-be-rū bol- *Far.+T.* yüz yüze gelmek
r.-dılar 27b/5

rū-be-rū çık- *Far.+T.* yüz yüze gelmek
r.-tılar 41a/10

rū-gerdān bol- *Far.+T.* yüz çevirmek
r.-up 34b/10

rū-ge(r)dān bol- *Far.+T.* yüz çevirmek
r.-up 18b/1

rūḥ *Ar.* ruh
r.+ğa 9a/8
r.+ığa 36b/10

rūḥ-ı insānī *Ar.+Ar.→Far.* insani ruh
22a/3

rūḥ-ı muḳaddes *Ar.+Ar.→Far.*
mukaddes ruh
r.+din 21b/6

rūḥ-ı muḫahhar *Ar.+Ar.→Far.*
temizlenmiş ruh
r.+ı 82a/11

ruḥsār-ı devlet *Far.+Ar.→Far.* talihin
yüzü
r.+ke 23b/6-7

ruḥṣat *Ar.* izin 12a/1

ruḥṣat al- *Ar.+T.* izin almak
r.-ıp 79b/15

ruḥṣat ber- *Ar.+T.* izin vermek
r.-di 25a/3, 45b/6
r.-medi 49a/1

ruḥṣat-ı Kāṣḫar *Ar.+ö.a.→Far.* Kāṣḫar
için izin 40b/5

ruḥṣat kı1- *Ar.+T.* izin almak
r.-ıp 56a/5

ruḥṣat tile- *Ar.+T.* izin istemek
r.-di 48b/19

rū keltür- *Far.+T.* yönünü çevirmek
r.-di 58b/18

rū kı1- *Far.+T.* karşı koymak, yüz
çevirmek
r.-sun 8b/1
r.-almas irdi 65b/4

rūmāl-i ṭahāret *Far.+Ar.→Far.* taharet
mendili
r.+ni 13a/2-3

rūṣen *Far.* parlak, aydınlanmış 4a/9,
13a/17

rūṣenāliḡ *Far.+T.* aydınlık 24a/2

rūṣen bol- *Far.+T.* aydınlanmak
r.-dı 13a/14
r.-up 33a/7

rūṣen eyle- *Far.+T.* parlatmak, yakmak
r.-p 20a/2

ruvāt *Ar.* raviler
r.+dın 84b/6

rūye *Far.* taraf
r.+din 10b/14

rū-yı ārzū *Far.* arzu yüzü
r.+nı 15a/6

rū-yı intiḳām *Far. +Ar. →Far.* intikam
yüzü, nefret 35a/5

rū-yı kīne *Far.* kin yüzü
r.+ni 22b/11

rū-yı teveccüh *Far. +Ar. →Far.* yönelme,
yön
r.+ni 25b/3

rū-yı ümmīd *Far.* ümit yüzü
r.+ni 38a/6

rūy keltür- *Far. +T. krş. rū keltür-* yüz
yüze gelmek
r.-üp 50b/11

rūy körset- *Far. +T.* yüz (güler yüz)
göstermek
r.-ti 58a/8

rūzgār *Far.* rüzgâr
r.+nîngızğa 29b/15

rūzgār *Far.* zaman 20b/5
r.+da 90a/4
r.+nîng 24a/2, 27b/2

rūzgār-ı ʿālem *Far. +Ar. →Far.* dünya
zamanı
r.+nîng 16a/10

rūzgār-ı cerā *Far. +Ar. →Far.* akan
zaman 92b/2

rūzgār-ı ferḥunde-me'āşir
Far. +Far. +Ar. →Far. mübarek işlerle
dolmuş zaman 77b/6-7

rūzgār-ı zamān *Far. +Ar. →Far.* zaman
r.+da 6b/4

rūzgārī ilet- *Far. +T.* zaman geçirmek
r.-ti 55a/2

rūzgār keçür- *Far. +T.* zaman geçirmek
r.-üpdur 46a/11
r.-gen irdiler 46b/10-11

rūz-ı baḥt *Far.* bahtın günü
r.+ı 33a/7

rūz-ı Cum'a *Far. +Ar. →Far.* Cuma günü
r.+da 11b/13

rūzī kııl- *Far. +T.* yardım etmek
r.-sun 90a/12

rūcū' kııl- *Ar. +T.* dönmek; geri dönmek
r.-dı 32b/14
r.-dılar 23b/18, 29a/15, 43a/7
r.-ğanlar 50a/1
r.-ğaylar 44a/1
r.-ıp 12a/7, 19a/2, 38a/9

rūkn-i a'zam *Ar. +Ar. →Far.* daha büyük
devlet adamı 76a/1

rūkn-i erkān-ı salṭanat
Ar. +Ar. +Ar. →Far. saltanat erkânının
direği 61a/13

rūsūm-ı toy *Ar. +T. →Far.* toy âdetleri
31b/9

rūşd *Ar.* olgunluk 7a/12

Ş/S/Ş

sa^cādet *Ar.* saadet, mutluluk 7b/15,
9a/17, 13a/17, 16b/18, 23b/11, 23b/18,
25a/15, 32b/14, 34a/16, 38a/8, 89a/5

s.+dur 14a/8

s.+i 3b/4

sa^cādet-i iḳbāl-i Raḥmanī

Ar. +*Ar.* +*Ar.* →*Far.* Rahmani ikbal

saadeti

s.+niṅg 16b/5

sa^cādet-iktisāb *Ar.* +*Ar.* →*Far.* saadet
kazancı 90b/16

sa^cādet-yār *Ar.* +*Far.* mesut 82a/15

sā^cat *Ar.* saat 12a/15, 60a/16, 66a/10,

66b/16

sā^catī *Ar.* +*Far.* bir saat 12a/10, 12a/13

s.+din 14b/5

sā^catlik *Ar.* +*T.* saatlik 37a/11-12

şaf^b *Ar.* çetinlik, zorluk 58b/6, 78b/3

şabāḥat *Ar.* güzellik

ş.+da 82a/18

sābīḳā *Ar.* önceden 38b/7, 54b/14, 64a/2,

81a/10

şābit *Ar.* sabit 89a/14

ş.+dur 10a/1, 29b/14

şābit bol- *Ar.* +*T.* sabit olmak

ş.-dı 29b/9

şābit-i ber-ḳarār *Ar.* +*Far.* +*Ar.* →*Far.*

kararda sabit olan 24b/17

şabr eyle- *Ar.* +*T.* sabretmek

ş.-p 7b/13

şadā *Ar.* seda ş.+sını 32a/15

şadaḳāt-ı müsteḥaḳ *Ar.* +*Ar.* →*Far.* hak

edilen sadakalar

ş.+lar 36b/11

sādāt *Ar.* seyyidler

s.+larıdın 60b/13

sāde-dillik *Far.* +*Far.* +*T.* saflık

s.+din 57b/12-13, 62a/15-16

şad hezār *Far.* yüz bin, yüz binlerce

87b/2

şādīḳan *Ar.* doğrusu, doğru olarak 2a/13

şādır bol- *Ar.* +*T.* ortaya çıkmak

ş.-updur 7b/8

ş.-sa irdi 63a/10

şadr *Ar.* göğüs 2a/15

şadr-ı şudūr *Ar.* +*Ar.* →*Far.* kadınların

başı 85a/15

şadr-nişīn-i mesned-i ihtibā

Ar. +*Far.* +*Ar.* +*Ar.* →*Far.* korunma

mesnedinin başına oturanlar 3b/8

şad zinhār *Far.* yüz kere zinhar 13a/8

şaf *Ar.* saf 16a/10

ş.+lar 25b/12, 34a/12

ş.+lardın 26a/17

ş.+larıda 25b/17

ş.+ların 18b/1

şaf ārāste ḳıl- *Ar.* +*Far.* +*T.* saf düzmek

ş.-dılar 18a/19

şafāy *Ar.* safā

ş.+ıdur 3a/4

şāf eyle- *Ar.* +*T.* saflaştırmak

s.-p 21b/19

şafḥa *Ar.* safha ş.+sıge 29b/7

şafḥa-i ḥamīr-i münīr

Ar. +*Ar.* +*Ar.* →*Far.* nurlanmış mayanın

yüzü

ş.+iḡa 16a/14

şafḥa-i rüzgār *Ar.* +*Far.* →*Far.* zamanın

evre(ler)i

ş.+dın 6b/7
şaf kııl- *Ar.+T.* saf, sıra oluşturmak
ş.-ıp 43b/1
ş.+lar k.-dılar 22b/8
şaf tart- *Ar.+T.* saf çekmek
ş.+lar t.-tılar 79a/9
sāğar-ı zengār *Far.* göztaş kadehi
s.+nı 32a/12
şahāyif-i bī-bizā^cat *Ar.+Far.+Ar.→Far.*
bilgisizliğin sayfaları
ş.+da 92a/11
şāhib-i āvāze *Ar.+Far.→Far.* ün sahibi
4a/16-17
şāhib-i bīniş *Ar.+Far.→Far.* görüş
sahibi 5b/17-6a/1
şāhib-i devlet (ü) mīrāşī
Ar.+Ar.+(Far.)+Ar.→Far. devlet (ve)
miras sahibi 55a/11-12
şāhib-i fażl *Ar.+Ar.→Far.* fazilet sahibi
46a/9
şāhib-i ferrāş *Ar.+Ar.→Far.* yatalak
66b/8
şāhib-i hāne *Ar.+Far.→Far.* ev sahibi
12b/1
şāhib-i hilm ü hayā
Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. hayâ ve hilim
(yumuşaklık) sahibi 4a/1
şāhib-i himmet *Ar.+Ar.→Far.* himmet
sahibi 75b/17
şāhib-i izz ü celāl
Ar.+Ar.+Far.+Ar.→Far. yücelik ve
büyüklük sahibi 4b/6
şāhib-i Keşfü'l-maḥcūb *Ar.+ö.a.→Far.*
Keşfü'l-mahcub sahibi 9a/4

şāhib-i menāşīb *Ar.+Ar.→Far.* makam
sahibi 38b/19
şāhib-i mi^crāc *Ar.+Ar.→Far.* miracın
sahibi, Hz. Muhammed 2b/1
şāhib-i mürüvvet *Ar.+Ar.→Far.*
mürüvvet sahibi
ş.+lerni 63b/8
şāhib-i rüşd *Ar.+Ar.→Far.* rüşt (reşit
olma) sahibi 4b/8
şāhib-i sırr-ı mi^crāc *Ar.+Ar.+Ar.→Far.*
mıraç sırrının sahibi 2b/14
şāhib-i silsile-i ḥazerāt-ı H^vācegān
Ar.+Ar.+Ar.+Far.→Far. Hocalar
hazretleri silsilesine mensup 11a/17
şāhib-i Zafernāme *Ar.+ö.a.→Far.*
Zafernāme'nin sahibi 46a/4
Şāhib-kırān-ı civān-baht
ö.a.+Far.+Far.→Far. civan bahtlı
Sahipkiran
Ş.+ke 32a/1
şāhife *Ar.* sayfa
ş.+si 2a/15
şāhn-ı zemīn *Ar.+Far.→Far.* zemin
sahnesi
ş.+dın 2b/5
şāhrā *Ar.* bozkır, sahra 41a/17
ş.+ğa 33a/17
ş.+larda 67b/7
şāhrā-yı dil-küşā *Ar.+Far.+Far.→Far.*
gönlü kuşatan sahra 32a/1
şāhrā-yı Moğulistan *Ar.+ö.a.→Far.*
Moğulistan çölü
ş.+da 43a/5

şahrā-yı Taşkend Ar.+ö.a.→Far.

Taşkend sahrası

ş.+din 15a/10-11

saht-dillik Far.+Far.+T. katı yüreklilik

s.+da (*sahtdilligda*) 7b/10

sāir Ar. diğer 54b/11, 64a/5

sağ dikkat, dikkatle 81b/5

sākin bol- Ar.+T. yerleşmek

s.-dı 54b/15

sağla- saklamak, korumak, muhafaza

etmek, tutmak

s.-dı 28a/13, 64a/13, 70b/10,

85a/11

s.-ğıl 59a/3-4

ş.-mağlık 30a/3

s.-p 10a/9

s.-r 32b/12

s.-sa 16a/3

s.-yalmay 59b/17

s.-yalmas irdi 57b/17-18

s.-p turur-men 74b/10

sāl Far. yıl 85a/19, 87b/7

sal- salmak, koymak, bırakmak, kurmak, vurmak, atmak, yaymak (sofra için)

s.-dı 3b/16, 25a/11, 53b/18,

77b/10

s.-dılar 20b/4

s.-dım 65b/15

s.-ıp 41a/11, 72a/6

s.-ıpdur 2b/3, 32a/3

s.-ıpdurlar 32a/16

s.-ur irdiler 68b/3

şalāh Ar. kurtuluş 15a/11

şalāh-ı dünyāvī Ar.+Ar.→Far. dünyevî barış 77a/6

şalāh-ı kār Ar.+Far.→Far. işin selameti 26b/14

şalāt Ar. dua 12a/10

şalavāt Ar. salavat 3b/7, 4a/7

şalavāt di- Ar.+T. salavat getirmek

ş.-p 12a/11

şalavāt-ı hamse Ar.+Ar.→Far. beş vakit namaz

ş.+ni 72b/13

şalavātullāhi ‘aleyh Ar. Allah’ın duası onun üzerine olsun

ş.+din 4b/11

şalavātullāhi ve selāmuhu ‘aleyhimā Ar. Allah’ın salāt ve selamı onların (o ikisinin) üzerine olsun 3a/11

şalavātullāhi ve selāmuḥū ‘aleyhim ecma‘īn Ar. Allah’ın salāt ve selamı onların hepsinin üzerine olsun 3b/6

sālḥā-yı bisyār Far. çok yıllar 90a/11

şāliḥ Ar. salih, doğru, iyi 21b/11

şāliḥa-i fāliḥa Ar.+Ar.→Far. başarılı iyi insan

ş.+nı 90a/9

sālīm Ar. sağlam 81a/16

sāl-i mübārek Far.+Ar.→Far. mübarek yaş

s.+i 16a/9

sāl-i tāriḥ Far.+Ar.→Far. tarihin yılı (olayın yılı), yılın tarihi 80a/1, 84a/6, 84a/8

şallallāhu ʿaleyhi ve sellem *Ar.* Allah'ın
duası ve selamı O'nun üzerine olsun
21b/12, 22a/8, 29b/14, 88b/7, 88b/17

ş.+ğa 88b/9

ş.+niŋ 88b/17

salṭanat *Ar.* saltanat

s.+dın 29b/16

s.+ı 13b/1, 15a/4

salṭanat-ı zāhir *Ar.+Ar.→Far.* görünür

saltanat 15b/5

sāmān *Far.* servet 41b/15

sāmān ber- *Far.+T.* düzeltmek

s.-dim 87a/10

san- sanmak

s.-ıp irdi 77b/11

saŋga sana 17a/13, 49a/4, 49a/13, 62a/6,

63a/2, 63a/7, 64a/11, 74b/6, 88b/13

sana- saymak; farzetmek

s.-dılar 20a/11

s.-maslar 24a/14-15

s.-p 26a/18

sanağsız sayısız 2a/14

şanāyi^c *Ar.* san'atlar

ş.+de 8a/10

şāne^callāhu Te'ālā ʿani'l-āfāt ve't-

tedmīr *Ar.* Allahu Teala (Onu) afetlerden

ve helak olmaktan korusun (?) 92b/10-11

şāni^ci *Ar.+Far.* bir yaratıcı 2a/9

şāni-i işneyn ez-hümā fi'l-ğār

Ar.+Ar.→Far.+Far.+Ar.+Ar.

mağaradaki iki kişiden ikincisi, Hz.

Ebûbekir 3b/12

şarf *Ar.* sarf etme, harcama 37a/12

şarf kıl- *Ar.+T.* sarf etmek, harcamak

ş.-dı 76b/11

ş.-ıp irdi 85a/14

ş.-ur irdi 76a/11

sarı -A doğru, doğru 16a/1, 22b/17,

23a/1, 51a/18

s.+ğa 23b/13

sarrāclıq *Ar.+T.* saraçlık 8a/10

sat- satmak

s.-masunlar 54b/11

şavāb-ı maşlahat *Ar.+Ar.→Far.* için

doğrusu 16a/18

şavāb-şi^cār *Ar.* doğru ilkeli 20a/17

şavāliḥ-i a^cmāl *Ar.+Ar.→Far.* yeteri

kadar (yeterli miktarda) ameller 77a/15

savı- soğumak

s.-dı 37a/3

şavlet *Ar.* saldırma 64a/1

şavlet-i nöker-i ḥān *Ar.+Moğ.+T.→Far.*

hanın nökerinin saldırışı 69b/14

savuk soğuk

s.+niŋ 30a/19

savukluk soğukluk

s.+ıdın 30a/10

sa^cy *Ar.* çaba, çalışma, gayret 8a/14, 9a/4,

9a/17, 13b/17, 28b/16, 33b/3, 88a/10

s.+(i)si 86a/15

sāye *Far.* gölge 3b/16

s.+sidur 15b/6

sāye-i iltifāt *Far.+Ar.→Far.* iltifat

gölgesi

s.+nı 17a/14

sāye-i ʿiṣābe *Far.+Ar.→Far.* ufuktaki

bulut kümesinin gölgesi

s.+ini 2b/3

sāye-i sa'ādet *Far. + Ar. → Far.* mutluluk
gölgesi 32a/3

sa'y-ı belîğ körset- *Ar. + Ar. → Far. + T.*

çok gayret göstermek

s.-ür irdi 28b/6

sa'y-ı Muḥammedî Barlas

Ar. + ö.a. → Far. Muhammedî Barlas'ın

gayreti 89b/15

sa'y-ı Seyyid Muḥammed Mîrzā

Ar. + ö.a. → Far. Seyyid Muhammed

Mîrzā'nın gayreti 80a/6

sāyir *Ar. krş. sāir* diğer 55b/14

sāyirü'l-Etrāk-i şahrāyī

Ar. + Ar. → Ar. + Ar. → Far. diğer bozkır

Türkleri 54b/5

sāyirü'n-nās *Ar.* diğer insanlar 89a/11

s.+dın 73b/13, 76b/1

şayqal *Ar.* cila

ş.+ı 21b/18

ş.+ıdın 16a/10

sa'y kıl- *Ar. + T.* gayret etmek, gayret

göstermek, emek sarf etmek, uğraşmak

s.-dı 13b/2

s.+lar k.-dı 40b/5

s.-duḡ 87a/5

s.-ğan 88a/3-4

s.-ğaylar 31a/11

s.-ğay-sin 13a/17

s.-mağay-men 52b/15

s.-sun 39b/7

s.-maḡ kerek ırmes 27a/13

sa'y körgüz- *Ar. + T.* çaba göstermek

s.+lar k.-diler 14b/13

sa'y körset- *Ar. + T.* çaba göstermek,
gayret göstermek

s.-ø 59a/3

s.-inḡler 37b/10

s.-ti 60a/14

s.-tiler 62b/13, 80a/18

s.-ür 52b/13, 76a/19

s.-ürler 63b/2

s.-ür irdi 86a/6-7

sāz ayt- *Far. + T.* ses vermek

s.-ıp 32a/15

sāzhā-yı rūḡ-efzā *Far. + Ar. + Far. → Far.*

cana can katan sazlar 90a/17

sāz-ı ḡasret çal- *Far. + Ar. → Far. + T.*

hasret sazı çalmak

s.-ıp 24b/13

şebāt *Ar.* sebat 15b/12, 20a/9

sebeb *Ar.* sebep; saye 7a/7, 47a/17,

50a/3, 69a/13

s.+din 6b/3, 7a/11, 10a/14, 47b/17

s.+i 8b/17, 9a/12-13, 32a/2,

44b/14, 48a/8, 49a/3, 52b/13, 88a/8,

88a/9, 89b/16, 91a/5

s.+leridin 3a/13

sebebī *Ar. + Far.* bir sebep

s.+niḡ 15b/3

sebeb-i bā'ış *Ar. + Ar. → Far.* sebep 7a/3

sebeb-i İslām-ı Tuḡluk Temür Hān

Ar. + Ar. + ö.a. → Far. Tuḡluk Temür

Hanın Müslüman olmasının sebebi

s.+dur 9b/4-5

sebeb-i ölmek *Ar. + T. → Far.* ölüm

sebebi

s.+i 75a/1

sebeb-i tafzīl *Ar.+Ar.→Far.* yükseltme sebebi 89b/17

sebeb-i zevāl-i mülk bol-

Ar.+Ar.+Ar.→Far.+T. devletin yok olmasına sebep olmak

s.-ur 70b/15

sebeb kııl- *Ar.+T.* sebep yaratmak

s.+ler kı.-ıp 13b/18

sebīl-i naşīhat *Ar.+Ar.→Far.* nasihat yolu 18a/6-7

şebt bol- *Ar.+T.* tespit edilmek

ş.-up turur 83b/3-4

şebt kııl- *Ar.+T.* tespit etmek (yazmak), kayda geçirmek, kayıt etmek

ş.-duķ 89b/12-13

ş.-maduķ 84b/8

ş.+maķnı 5b/13

ş.-ıp turur-men 84a/8-9

sebz *Far.* yeşillik, yaprak 25a/16

sebze-rūy-ı bihbūdluķ

Far.+Far.+Far.+T.→Far. sağlığın taze yüzü 33a/16

sec^c *Ar.* seci 5a/8

sefer *Ar.* sefer

s.+de 31b/12, 87b/8

s.+ge 10b/3

sefer-i Hicāz *Ar.+ö.a.→Far.* Hicaz seferi

s.+ğa 29b/17

sefer kııl- *Ar.+T.* sefer etmek

s.+ler kı.-ıp 46a/10

sefid *Far.* beyaz 82a/18

seg *Far.* köpek 12b/17, 13a/5

sehā *Ar.* cömertlik

s.+da 5b/5

sehā-nāme-i Hātem-i Tay

Ar.+Far.+ö.a.→Far. Hātem-i Tayi'nin cömertlik kitabı

s.+nı 2b/10

sehāvet *Ar.* cömert, cömertlik 82b/10

s.+de 55a/9

sehāvetlik *Ar.+T.* cömert 75b/16-17

sehā-yı dīn *Ar.+Ar.→Far.* dinin cömertliği 3b/13

seher *Ar.* sabah 13b/3, 13b/4, 13b/8, 13b/15

s.+dur 13b/5

sehī *Ar.* cömert 48b/4

sehv *Ar.* hata, (gaflet) 5b/16

s.+niñ 24a/3

sekenāt *Ar.* duruşlar

s.+larıdın 32b/7-8

sekiz sekiz 15a/8, 36a/4, 71b/18, 82b/18

sekiz yüz altmış sekiz yüz altmış

s.+dur 46a/18

sekiz yüz altmış alte sekiz yüz altmış altı 47b/18-19

sekiz yüz altmış iki sekiz yüz altmış iki 47b/3

sekiz yüz altmış toķuz sekiz yüz altmış dokuz

s.+dın 54b/19

sekiz yüz altmış toķuzuncı sekiz yüz altmış dokuzuncu 48a/7

sekiz yüz ellik beş sekiz yüz elli beş s.+niñ 43a/10-11

sekiz yüz otuz iki sekiz yüz otuz iki 45b/17-18

sekiz yüz seksen alte sekiz yüz seksen
altı 61b/3

sekiz yüz seksen beş sekiz yüz seksen
beş 59a/6, 60b/2

s.+ğaça 55a/1

sekiz yüz toksan sekiz yüz doksan
66a/17

sekiz yüz toksan iki sekiz yüz doksan iki
s.+de 67a/3

sekiz yüz ve seksen sekiz yüz seksen
s.+de 53b/1

sekiz yüz ve toksan iki sekiz yüz doksan
iki 66b/11

sekiz yüz yetmiş sekiz yüz yetmiş
s.+de 44a/10

sekiz yüz yetmiş alte sekiz yüz yetmiş
altı 57a/3

sekiz yüz yetmiş üçüncü sekiz yüz
yetmiş üçüncü 49a/15-16

sekiz yüz yigirme on toksuz sekiz yüz on
dokuz-yirmi

s.+da 45b/12

sekri- atlamak

s.-p 12a/14

seksen seksen 55a/13

selām *Ar.* selam 3b/7, 4a/7

selāmet *Ar.* selamet 11a/8, 32b/14

selāmet-i a^czā *Ar.+Ar.*→*Far.* organın
sağlamlığı 90a/14

selāmī *Ar.+Far.* bir selam 4a/10

selāsīl-i tezkire *Ar.+Ar.*→*Far.* tezkireler
zinciri

s.+ge 77a/8

selāṭīn *Ar.* sultanlar 63a/16, 63a/18,
79b/7

s.+ğa 79a/16

s.+lerdin 51b/2, 75b/10

s.+ni 63b/6

s.+niñg 87b/18

selāṭīn-i eṭrāf *Ar.+Ar.*→*Far.* etraftaki,
çevredeki sultanlar

s.+niñg 68a/9, 69b/15, 79a/11-12

selāṭīn-i Özbik *Ar.+ö.a.*→*Far.* Özbek
Sultanları 79b/1

s.+din 79a/13, 79b/13

selāṭīn-i rüzgār *Ar.+Far.*→*Far.*

zamanın sultanları

s.+niñg 60b/17-18

selāṭīn-i selāse *Ar.+Ar.*→*Far.* üç sultan

s.+ge 65b/1

selef *Ar.* selef

s.+ni 63b/8

sellemeḥullahu Te^cālā ve ebḳāhu *Ar.*

Yüce Allah ona selamet versin ve onu
daim etsin 84a/12-13

semā *Ar.* sema, gök 2b/2

semā^c *Ar.* kulak

s.+ğa 84b/7

semere *Ar.* semere

ş.+sige 6a/8

semere-i i^ctibār *Ar.+Ar.*→*Far.* itibar
semeresi 77a/13

semere-i nevres-nihāl-i şāḥsār-ı aşālet

Ar.+Far.+Far.+Far.+Ar.→*Far.* asalet
ağacının (dalının) yeni yetişmiş fidanının
meyvesi 4b/7

sem^c-i ^cālī *Ar.+Ar.*→*Far.* yüce kulak

s.+ğa 31a/18, 34a/8-9

semt *Ar.* durum 38b/7

sen sen

s.+din 7b/14, 13a/17, 17a/8,
29b/11, 86b/2, 87a/1
s.+i 47a/12
s.+iñg 29b/12, 54a/7, 57b/8,
62a/5, 86a/18
şenā *Ar.* övgü 1b/5
sene *Ar.* sene, yıl 72b/7, 79a/18, 80a/16,
92b/9
sened *Ar.* senet
s.+niñg 3a/12
sepil (<*Ar. sefīl*) sefil 64b/6, 64b/12
ser *Far.* baş 88b/4
s.+idin 2b/2
ser-ā-pā *Far.* baştan ayağa 4a/10
ser-ā-pāy *Far.* baştan ayağa 33a/1
ser-ā-ser *Far.* baştan başa 4a/9
serāsīme *Far.* sersemce (şaşırtıcı) 27b/2
serdār *Far.* serdar, komutan, reis 31b/12,
69b/13-14
s.+ı 45b/15
s.+lar 34b/18
s.+ları 20a/19, 26a/19
ser(dār)ān-ı muʿteber *Far.+Ar.→Far.*
itibarlı komutanlar 55a/12
serdārān-ı pūr-ḥayl ü ḥaşem-bisyār
Far.+Far.+Ar.+Far.+Ar.+Far.→Far.
askerler ve birçok maiyetlerle dolu
serdarlar
s.+lar 1b/12-13
s.+larğa 23a/16
serdār-ı leşker *Far.* ordu komutanı
18b/15-16
serdār-ı leşkerī *Far.* askerın başbuğu
23a/6

serdār-ı şüküfe *Far.* çiçeklerin serdarı
33a/15
ser-defter *Far.+Ar.* başta olan, önder
s.+i 69b/10
ser-efrāz kıl- *Far.+Far.+T.* yüceltmek
s.-dı 33a/1
serencām kıl- *Far.+T.* sona erdirmek
s.-alması 74a/3
serencām tap- *Far.+T.* tamamlanmak
s.-tı 40b/4
ser-firāz *Far.* yükselme 37b/19
ser-firāzān *Far.* başını kaldıranlar 24b/5
ser-firāz eyle- *Far.+Far.+T.* yükseltmek
s.-p 25b/15
ser-firāz kıl- *Far.+Far.+T.* yüceltmek
s.-dı 82a/6
ser-gerdān *Far.* başı dönmüş 6b/10
s.+lar 1b/7
ser-gerdān-ı gümrāh *Far.* yoldan çıkmış
3a/3
ser-geşte *Far.* başı dönmüş, şaşkın 1b/7,
37a/17
s.+lerni 3a/3
serḥad *Far.+Ar.* hudut, serhat, sınır
s.+de 47a/14
s.+ide (*serḥaddide*) 50b/1
s.+iğa (*serḥaddiğa*) 2a/5
s.+ige (*serḥaddige*) 49b/5, 50a/14
serḥadd-i Hıṭāy *Far.+Ar.+ö.a.→Far.*
Hıṭay sınırı 50a/12
serḥadd-i temeyyüz
Far.+Ar.+Ar.→Far. seçilme sınırı
s.+ge 61b/8

serhadd-i Türkistân

Far.+Ar.+ö.a.→Far. Türkistan sınırı

50b/3

ser-i ħar *Far.* “ħar”ın başı (ilk harfi)

52b/16

ser-i kūy *Far.* mahallenin başı

s.+ıġa 87b/10

ser-i menār *Far.+Ar.→Far.* minarenin

başı

s.+ı 12a/18

serīr *Ar.* taht 52b/19**ser-i rāh** *Far.* yolun başı 54a/18**ser-i rāh al-** *Far.+T.* yolun başını almak,

yolunu kesmek, yolun başını tutmak

s.+ını a.-dı 72a/12

s.-ıp 23a/18-19

serīr-i ʿarş *Ar.+Ar.→Far.* arşın tahtı

s.+ke 2b/13

serīr-i cihān-bānlık *Ar.+Far.+T.→Far.*

hükümdarlık tahtı 90a/10

serīr-i ħān *Ar.+T.→Far.* han tahtı

s.+nı 89a/1-2

serīr-i salṭanat *Ar.+Ar.→Far.* saltanat

merkezi, saltanat tahtı 4b/9

s.+ge 89a/4

s.+nıng 2a/3

serīr-i salṭanat-ı ebed-peyvend

Ar.+Ar.+Ar.+Far.→Far. sonsuzluğa

ulaşan saltanat tahtı

s.+dur 30a/4-5

serīr-i salṭanat-ı ħānlık

Ar.+Ar.+T.→Far. hanlık saltanatının

tahtı

s.+da 84b/3

ser-i Şirāz *Far.+ö.a.→Far.* Şiraz’ın başı

s.+dın 46a/16-17

serkār *Far.* saray

s.+ġa 88b/2

s.+ıda 42a/2, 82b/11, 85a/16,

85b/4, 87b/18

ser pes sal- *Far.+Far.+T.* başı aşağı

eğmek s.-ıp turdı 63a/2

ser-şikārī-i vażʿ-ı dūr-rübā

Far.+Far.+Ar.+Ar.+Far.→Far. inci

avlayan durumundaki avcı başı 90a/15-16

ser-tā-ser *Far.* baştan başa 5a/8, 92a/15**serv-āzād** *Far.* azat servi 83b/9**server** *Far.* başbuğ

s.+le(r)ge 3b/5

server-i aḫyār *Far.+Ar.→Far.*

hayırlıların başbuğu 3b/11

server-i ʿālem *Far.+Ar.→Far.* âlemin

serveri, başbuğu 37a/11

server kel- *Far.+T.* başbuğ (olarak)

gelmek

s.-ipdur 3b/5

serv-i revān *Far.* salınan servi 83b/8**serzeniş-i bisyār kııl-** *Far.+Far.+T.* çok

çıkışmak

s.-dı 62b/18

setāre *Far.* setare (çalgi) 83b/19**sevād** *Ar.* okuyuş, okuma

s.+ı 83a/14

sevād-ħānlık *Ar.+Far.+T.* yazı okuma

83a/14

sevāyet *Ar.* kötülük 81a/17**sevdā** *Ar.* seveda

s.+sı 83b/7

sevdāger *Far.* tüccar

s.+ler 11a/2

s.+lerniğ 11a/5

sevgend-i muğallaz *Far.+Ar.→Far.*

şiddetli yemin 45b/5

seylāb *Ar.+Far.→Far.* sel

s.+ları 17a/5

seyl-i bī-pāyān *Ar.+Far.+Far.→Far.*

sonsuz sel 20b/3

seyl-i icmāl *Ar.+Ar.→Far.* toparlama

64a/2

seyr *Ar.* dolaşma 83b/8

seyr kııl- *Ar.+T.* yürütmek

s.-ay 73a/18

s.-ıp 73b/2

seyyār *Ar.* seyyar

s.+larını 23a/19

seyyāre-i sitāre-i ʿaduvv-i Mirriḥ

Ar.+Far.+Ar.+ö.a.→Far. Merih'e

düşman olan gezegen 33a/4

seyyid-i aşfiyā *Ar.+Ar.→Far.* dostların

efendisi 2a/16

sezā-vār bol- *Far.+T.* layık olmak

s.-up 3a/14

sezāvār eyle- *Far.+T.* layık bulmak

s.-p 19a/5

sıçkan yılı sıçan yılı 15a/6

şiddik-i ʿatik *Ar.+Ar.→Far.* eski dost

3b/12

şifat *Ar.* sıfat, özellik; yüz 87b/15

ş.+ı 6a/3

ş.+ları 1b/4

(*Yūsuf-şifat* 32a/14)

sığ- sığmak

s.-adur 32a/11

s.-mağay 38a/14

s.-ar irdi 28a/12

şihhat *Ar.* sağlık, doğruluk 77b/12,

82a/9, 83a/13

şihhatke mübeddel bol- *Ar.+T.+Ar.+T.*

sağlığa dönmüş (kavuşmuş) olmak

s.-dı 23b/11

sık- sıkmak

s.-ıp 13b/6

şıla kııl- *Ar.+T.* ulaşmak

ş.-ıp 73b/3

sındur- kırmak

s.-dı 44b/2

s.-ur irdi 87a/11

şığa-i emr *Ar.+Ar.→Far.* emir kipi

31b/19

şıka *Ar.* güvenilir 10a/4

şikāt *Ar.* güvenilir kimseler 84b/6,
89b/14, 91a/4

şikāt-ı ruvāt *Ar.+Ar.→Far.* güvenilir
rivayet edenler

ş.-dın 89b/12

sikke *Ar.* sikke 80b/8

s.+ni 82a/3

silāḥ *Ar.* silah 26a/13, 38a/13

silāḥ-ı ceng *Ar.+Far.→Far.* savaş silahı

s.+ge 26a/9

şilāḥ kiy- *Ar.+T.* silah giymek

(kuşanmak)

ş.-mey 59b/4

sile- sürmek, değdirmek

s.-p 49a/8

silk *Ar.* yol (tarikât) 84a/14

silme rîş *T.+Far.* silme sakallı 54b/6

silsile-i nisbet-i siyādet-i ehl-i beyt

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. ehli beyt

seyitliğinin silsilesi 29b/13

şim-pāşlıġ *Far.+Far.+T.* (<*sīm-fāşlıġ*)

gümüş saçma

s.+nı 30a/12

sin *Ar.* yaş 38b/10, 66b/9, 84a/6
s.+i (*sinni*) 72b/15, 82a/16
sin *sen* 7b/12, 7b/15, 9b/6, 12b/15,
13a/17, 13b/7, 49a/7, 49a/11, 62a/5,
62a/9, 62b/19, 64a/10, 68b/5, 69a/2,
83a/8, 83b/10, 86a/17, 86b/2, 87a/2
sinān *Ar.* mızrak 30b/18
sīne *Far.* göğüs
s.+sige 14b/4, 49a/7, 49a/10
sinn-i mübārek *Ar.+Ar.→Far.* mübarek
yaş 76a/4
sinn-i şerīf *Ar.+Ar.→Far.* şerefli yaş
s.+i 46a/18
sipāh *Far.* asker, sipahi, süvari 15b/17,
17a/17, 18a/18, 34b/17, 75b/10
s.+ğa 26b/13
s.+ı 2b/13, 20b/10
s.+lar 21b/1
s.+ları 23a/7, 25a/16, 27a/16,
27b/1, 30b/13
s.+larıdın 26a/1, 27b/3
s.+larığa 23a/4, 30b/19
sipāhgerlik *Far.+Far.+T.* askerlik
s.+de 86a/18
sipāh-ı girān *Far.* ağır sipahi 25b/6
sipāh-ı giyāh *Far.* otların sipahisi 33a/15
sipāh-ı Moğul *Far.+ö.a.→Far.* Moğul
askeri 17b/15
sipāh-ı nuşret-penāh
Far.+Ar.+Far.→Far. zaferin sığınağı
olan sipahi
s.+dın 31a/10

sipāh-ı nuşret-penāhī
Far.+Ar.+Far.→Far. zaferine sığınmış
(dönük) asker 35a/18
sipāh-ı nuşret-şifār *Far.+Ar.+Ar.→Far.*
zafer ilkeli sipahi 37b/16
sipāh-ı şikeste *Far.* kırgına uğramış
sipahi
s.+ler 27b/5
sipāh-ı şarafeyn *Far.+Ar.→Far.* iki
tarafın askerleri 22b/12
sipāhī *Far.+Ar.* asker, atlı asker 81b/4
s.+din 42a/1, 42a/1, 86a/16
sipāhī-gerlik *Far.+Ar.+Far.+T.* askerlik
s.+de 86b/2-3
sipāriş kıl- *Far.+T.* emanet etmek;
ısmarlamak
s.-dı 64a/6, 85a/10-11
s.-dılar 85a/14-15
sipeh *Far.* süvari
s.+ke 20b/10
sipeh-sālār *Far.* komutan 28b/17
siper *Far.* siper 25a/18
sipīhr *Far.* gök
s.+iniñ 4a/16
sīr kıl- *Far.+T.* doyurmak
s.-ıp turup irdi 12b/15
sitāre-ḥayl *Far.+Ar.→Far.* yıldızlar
ordusu 22b/17
sitāyiş *Far.* övgü
s.+ler 17a/3
sitāyiş-i pādīşāhī *Far.* padişah için övgü
22b/4
sitem *Far.* eziyet 5a/4

siyāk-ı kelām *Ar. + Ar.* → *Far.* bağlam,
sözün gelişi 7a/1, 7a/2, 15b/18, 19b/11

siyāset *Ar.* siyaset 42a/18, 79a/12
s.+i 37a/8

siz siz 57b/1, 57b/2

s.+din 14a/7

s.+ge 29b/14, 57b/3, 57b/7,

67b/11, 85b/19, 87a/17, 88a/16

s.+ler 16a/19, 16b/13, 45a/19,

67a/17

s.+lerdin 12a/1

s.+lerge 11b/17, 22a/15, 67a/16

s.+lerni 14a/14, 45a/12

s.+lerniṅ 30b/8, 75b/6

s.+ni 11a/9, 11a/10

s.+niṅ 5a/14, 29b/15, 57a/18,

57b/2, 85b/16-17

soḥbet *Ar.* sohbet

s.+lerde 83a/19

soḳ- dövmek

s.-ḳalı 60a/8

s.-up 60a/11

sonḡ sonra, son 36b/16, 37b/6, 38a/9,
38b/4, 39a/13, 39b/3, 50b/11, 50b/15,
50b/19, 51b/3, 52a/4, 53a/1, 54b/7,
54b/10, 54b/13, 54b/17, 55a/6, 55b/19,
56a/19, 56b/5, 56b/18, 57a/1, 57a/4,
57a/8, 57a/12, 58a/12, 58a/19, 58b/18,
60b/8, 61a/10, 61a/16, 64b/2, 64b/19,
65a/6, 66a/15, 66b/6, 67b/12, 68a/8,
70a/4, 71b/12, 74a/13, 75b/4, 75b/19,
76a/2, 76a/7, 76a/9, 76b/16, 77a/12,
77a/18, 77a/18, 77a/19, 78a/2, 79b/16,

79b/19, 82b/17, 83b/13, 84a/14, 84b/12,
84b/13, 89a/1, 89b/13, 90b/6

söz söz 9b/8, 22a/17, 55b/4, 57b/9, 60b/8,
86a/6

s.+din 80b/6

s.+ge 42a/15

s.+ini 89b/14

s.+ler 92a/8

s.+lerdin 91a/13

s.+lerige 12a/3

s.+lerini 11b/1, 18a/11, 27a/14,

37a/15

s.+ni 8b/14, 57b/10, 62a/10

söz araḡa sal- müzakere başlatmak

s.-dılar 24b/1-2

söz ayt- konuşmak

s.-ur irdiler 34b/19-35a/1

söz ḳıl- söz söylemek

s.-madı 10a/15

sözle- konuşmak

s.-di 22a/16

s.-medi 22a/16

s.-mesdin 82b/1

söz sor- sorguya çekmek

s.-dılar 29b/8

su su 33b/11, 51a/10, 51a/10

s.+da 31a/6

s.+dın 20a/3, 20a/4, 25a/18,

51a/13

s.+nıṅ 20a/1, 31a/6, 33b/6, 51a/9

suāl bol- *Ar. + T.* sual olunmak

s.-dı 32b/8-9

suāl ḳıl- *Ar. + T.* sormak

s.-dılar 9a/5

şubḥ *Ar.* sabah 5b/8
sūd *Far.* fayda 70b/5
sūd-mend *Far.* faydalı 54a/3
sūd-mend tüş- *Far. +T.* fayda etmek
s.-medi 62b/5
suhūlet eyle- *Ar. +T.* yumuşak bir şekilde
yapmak
s.-p 29a/8-9
suhūlet-i feh̄m *Ar. +Ar. →Far.* anlama
kolaylığı 5a/12
şuleḥā *Ar.* salih kişiler
ş.+ları 14a/7
şulḥ *Ar.* barış 43b/3, 56b/3, 56b/4,
64a/19, 66a/16, 70a/3, 80b/11
ş.+ğa 29a/3
ş.+nı 80b/14
şulḥ-āmūz *Ar. +Far.* barış bilen 56b/5
şulḥ kıl- *Ar. +T.* barış yapmak
ş.-dı 74b/12
ş.-ğaylar 67a/16
ş.-ıp 29a/2-3, 82a/2
sulṭān *Ar.* sultan 7b/3, 62b/6, 72a/5,
74a/5
s.+lar 68a/8
sulṭānān-ı Coçı-nijād
Ar. +Far. +ö.a. +Far. →Far. Coçı
neslinden sultanlar
s.+lar 44a/2
sulṭānān-ı Kazak *Ar. +Far. +ö.a. →Far.*
Kazak sultanları
s.+nıñg 44a/9
sulṭān-ı kāmīl *Ar. +Ar. →Far.* kāmīl
sultan 4b/4
sulṭān-ı kevneyn *Ar. +Ar. →Far.* iki
cihanın (dünya ve ahiretin) sultanı 2b/12

sulṭān-ı mezkūr *Ar. +Ar. →Far.* adı
geçen sultan 72b/9
sulṭān-ı refīʿu'ş-şān
Far. +Ar. +Ar. →Ar. →Far. şanı yüce
sultan 4a/18
sulṭān-ı selāṭīn *Ar. +Ar. →Far.* sultanlar
sultanı 2a/16
sulṭān-ı ṭabīʿat *Ar. +Ar. →Far.* tabiatın
sultanı 33a/14-15
sulṭān-ı zamān *Ar. +Ar. →Far.* zamanın
sultanı 63b/12
sulṭān ibn-i sulṭān *Ar. +Ar. +Ar. →Far.*
sultan oğlu sultan 8b/3
Sulṭān Muhammed Ḥvārezmşāh-ı
devrān *ö.a. +Ar. →Far.* devrin Sultan
Muhammed Harezmsah'ı
S.+(n)ı 4b/17
şun^c *Ar.* yaratıcılık, yaratış
ş.+ı 2a/10
ş.+ın 2a/11
ş.+ınıñg 26a/2
sun- sunmak
s.-maydurlar 44b/18-19
s.-updurlar 45a/4
sundur- kırdırmak
s.-dı 77b/10
sur- sormak
s.-dı 10a/13, 12b/11, 13a/4, 13b/7,
22a/16, 41b/2, 47a/18, 52a/7
s.-dılar 30b/7, 52b/4
s.-ğalı 33a/6
s.-salar 86b/2
s.-ar irdi 19b/15
sura- sormak

s.-dı 10b/8
surâğ isteme
s.+dın 37a/10
şüret *Ar.* suret, şekil; durum 49b/11,
53b/11, 56b/16, 84b/13
şüret bul- *Ar. +T.* imkân bulmak
ş.-madı 84b/13
şüretgerlik *Ar. +Far. +T.* ressamlık
ş.+de 8a/9
şüret-i hâl *Ar. +Ar. →Far.* durum,
durumun şekli
ş.+ini 34b/12
ş.+ni 29b/6
şüret-i hâl kel- *Ar. +Ar. →Far. +T.* hâl
almak
ş.-di 33a/2-3
şüret-i inkiyâd *Ar. +Ar. →Far.* bağıllık
şekli 22a/6
şüret-i irâdet *Ar. +Ar. →Far.* irade şekli
75b/9
şüret-i şalâh *Ar. +Ar. →Far.* doğru yol
ş.+nı 84a/7
şüret-i Şeyh Burhâneddîn Kılıç
Ar. +ö.a. →Far. Şeyh Burhaneddin
Kılıç'ın sureti
ş.+dın 35b/7-8
şüret-i vâkıf'a *Ar. +Ar. →Far.* rüya hâli
ş.+nı 22b/1
şüret tap- *Ar. +T.* şekillenmek; mümkün
olmak; yol (imkân) bulmak
ş.-ğay 62b/14
ş.-ıp 7b/8
ş.-madı 70a/10
ş.+ini (tap)-almay 60a/19

şu'ûbet *Ar.* zorluk 70b/12
sühan-ârâlık *Far. +T.* söz sanatı
s.+ğa 87b/2
sühan-ı muşâlaḥa *Far. +Ar. →Far.*
barışma sözü 80b/4-5
sühan kıl- *Far. +T.* söz söylemek
s.-ğay-men 6b/11
sülâle-i ol selâḫin *Ar. +T. +Ar. →Far.* o
sultanların sülalesi 63b/6-7
sülüş *Ar.* üçte bir 86a/15
sünnet *Ar.* sünnet 16a/13
Sünnetullah Allah'ın âdeti 24a/12
sür- sürmek, göndermek, uzaklaştırmak
s.-diler 26b/9
s.-üp 27b/8
sür'at *Ar.* sürat, hız 12a/16, 15a/13,
33b/16, 54b/1, 60a/3, 60a/4, 62b/11,
63b/18
sür'at-i ıztırâb *Ar. +Ar. →Far.* zahmetli
sürat 30b/10
Süreyyâ-semek *ö.a. +Ar.* Ülker yıldızının
tavanı 2b/2
sürme sürme (göz boyası) 20a/1
sürür *Ar.* sevinç 20b/6
sürür-ı nağme *Ar. +Ar. →Far.* nağmenin
sevinci 32a/15
sürün hücum, saldırı 39b/14
süstlük *Far. +T.* gevşeklik 35a/11
süt süt 39b/4
s.+ini 10b/4
sütünsüz *Far. +T.* sütünsüz 2a/8
süvâr *Far.* atlı, süvari; ordu 20b/1,
37a/19, 41a/9, 56b/4
s.+dın 58b/4
s.+lar 59b/18, 67b/15
s.+nıñ 20a/12, 59b/1

süvār bol- *Far.+T.* at binmek

s.-dı 13a/3, 15a/18

s.-mağ 13a/2

s.-up 23b/18

s.-ğan irken 42a/13

s.-ur irdi 68a/17

süvāre *Far.* süvari, atlı 34b/15, 52a/9,

55a/11, 58b/14, 59a/12, 59a/13

s.+ler 60a/10, 60a/12

s.+leri 60a/15

süvāre bol- *Far.+T.* at binmek, atlanmak

s.-dılar 20a/10, 71a/16

s.-ğay 51a/15

s.-up 22b/5, 71a/19

s.-ur irdi 68a/18, 68a/18

süvār-ı ʿarşa-i meydān-ı taḥkīk

Far.+Ar.+Ar.+Ar.→*Far.* tahkik meydanı
arsasının süvarisi 2b/12

süvār-ı cerrār *Far.+Ar.*→*Far.* çevik

asker, çevik süvari, çevik atlı 19b/14,

19b/16, 21a/13

süvār-ı kīnedār *Far.* kindar süvari 35a/4

süvārī *Far.* süvari 20b/18, 26a/10

süvār kııl- *Far.+T.* ata bindirmek

s.-ğıl 86a/17

Ş

şād *Far.* şad, mutlu 22a/14, 82b/2

şād bol- *Far.+T.* şad olmak

ş.-ğay 31b/3, 32a/16

şād-kām-ı ḥāşş *Far.+Far.+Ar.*→*Far.*

havasın mutlu insanları 32a/10

şād kııl- *Far.+T.* şad eylemek

ş.-dı 31b/3

şādmān bol- *Far.+T.* mutlu olmak

ş.-dı 74b/18

şādmānī *Far.* mutluluk, şadlık 17a/8,

20b/6, 23b/19

şāh *Far.* şah, padişah 18b/7, 23a/3, 32a/7

ş.+ğa 33b/11

şāḥ *Far.* dal

ş.+ını 20b/18

şāhān-ı kisrā *Far.+Ar.*→*Far.* kisraların

(İran hükümdarlarının) şahları 2b/7

şāḥçe *Far.* küçük dal

ş.+sige 32a/3

şāh-ı ʿādil *Far.+Ar.*→*Far.* âdil padişah

4b/4, 37a/14

şāh-ı ʿaliyyü'l-ḳadr

Far.+Ar.+Ar.→*Ar.*→*Far.* değeri yüce

şah 4a/18

şāh-ı cevānān-ı behiştī *Far.* cennet

gençlerinin şahı 4a/9

şāḥ-ı devlet-i bülend

Far.+Ar.+Far.→*Far.* yüce devletin dalı

20b/8

şāh-ı ebṭahī *Far.+Ar.+Far.*→*Far.* büyük

bir şah 3a/4

şāh-ı hümāyūn *Far.* mübarek şah

ş.+nıng 30a/11-12

şāh-ı nücūm-ı heft-eyvān-ı eflāk

Far.+Ar.+Far.+Far.+Ar.→Far. yedi

eyvanlı feleklerin yıldızlarının şahı

ş.-dur 2a/3

şāhī *Far.* bir şah 3a/8, 61a/4

şāhū'l-fetā *Far.+Ar.→Ar.* yiğitlik şahı

4b/3

şā'irī *Ar.+Far.* bir şair 89a/7

şākird *Far.* talebe, öğrenci 8a/18

ş.+i 86b/2, 86b/4

ş.+im 86b/4

ş.+iṅg 86a/18

ş.+isin 86b/3

şākird bol- *Far.+T.* öğrenci olmak

ş.+mağdın 8a/13-14

şāḳ körün- *Ar.+T.* ağır, zor gelmek

ş.-ür irdi 80b/17

şām *Far.* akşam 5b/8

şām-ı miḥnet *Far.+Ar.→Far.* mihnet

akşamı

ş.+ke 26b/18

şāmil-i şeref-i kevākib-i müllāk

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. yıldız

hükümdarlar silsilesinin şerefini

kapsayan 4b/1

şarāb *Ar.* şarap

ş.+da 68a/19

şarāb-ı ergūvan *Ar.+Far.→Far.*

erguvan (renkli) şarap

ş.+dın 32a/13

şāri'yye *Ar.* şeriat sahibine bağlı olan

22b/2

şarḫ *Ar.* şart 14a/11

ş.+dur 14a/13

ş.+lar 44b/16, 45b/5, 46a/17

şā'şā'a *Ar.* şaşaa 25b/15

şatranç *Ar.* satranç 25b/17

şāyed *Far.* eğer, şayet 13a/16, 78b/7

şāyed bāyed *Far.* gerektiği gibi;

neredeys 40a/15-16

ş.+dur 46b/11-12

şāyed ü bāyed *Far.* uygun şekilde

ş.+i 77a/4

şāyi' *Ar.* yaygın, yayılmış 5a/11, 11b/14,

14b/10

şeb-gīrlık eyle- *Far.+Far.+T.* geceleyin

uyumamak, uyumsuz hareket etmek

ş.-p 21a/13, 23a/18

şeb-gīrlık kıl- *Far.+Far.+T.* gece

uyumamak

ş.-ıp 37a/19

şeb-revlik *Far.+Far.+T.* gece devriyesi

ş.+de 8a/16

şecā'at *Ar.* kahramanlık, yiğitlik 55a/10

ş.+de 82b/14, 90a/15

ş.+din 15b/14

ş.+niṅg 26b/8

şecā'at-i ḥamle *Ar.+Ar.→Far.* hamle

kahramanlığı 26b/9

şecā'at-i kāmil *Ar.+Ar.→Far.* tam

kahramanlık 15b/11

şecā'at-i rābiḳa *Ar.+Ar.→Far.* zorda

bırakan yiğitlik

ş.+sı 89b/16-17

şedīd *Ar.* şiddetli 65a/3

şefā'at kıl- *Ar.+T.* şefaet etmek

ş.-ıp 29b/18

şefḳat *Ar.* şefkat 53a/8, 57a/16

ş.+i 8a/4

ş.+ler 40a/11
ş.+ni 78a/1
şefkat-i hâliyyet *Ar.+Ar.→Far.* dayılık
şefkati 58b/10
şefkat-i pâdişāhāne *Ar.+Far.→Far.*
padişahlara mahsus şefkat 31b/11-12
şefkat körgüz- *Ar.+T.* şefkat göstermek
ş.-mek 47b/12
şefkat mer'î tut- *Ar.+Ar.+T.* şefkat
göstermek
m.-up 30a/18
şehâdetke yetkür- *Ar.+T.+T.* şehit
etmek
ş.-üp 4b/18
şehâdet tap- *Ar.+T.* şehit olmak
ş.-tı 74a/4
şehbâz-ı şāh-ı sidre
Far.+Far.+Ar.→Far. sedir dalının şahini
3a/9
şehîd bol- *Ar.+T.* şehit olmak
ş.-dı 25a/11, 58a/19, 75a/16,
75a/16, 75b/18
ş.-dılar 50b/2
şehîd kııl- *Ar.+T.* şehid etmek
ş.-dı 70b/17, 78a/16
ş.-dılar 78b/9
ş.-ıpdurlar 11b/6
şehinşeh-i tahtî *Far.* bir tahtın şahlar
şahı
ş.+dur 2b/11
şehr *Far.* şehir 33a/15, 49b/11, 52b/13,
52b/14, 65a/11, 71a/1
ş.+de 52b/14
ş.+din 12a/5, 36a/15, 49b/12

ş.+ge 12a/6, 12a/6
ş.+ige 49b/18
ş.+lerge 28b/7, 91b/14
ş.+ni 12a/12, 34a/5
ş.+niñ 34a/5, 34a/6
şehr-i 'azîm *Far.+Ar.→Far.* büyük şehir
10b/17
ş.+durlar 11b/8
şehr-i Kiş *Far.+ö.a.→Far.* Kiş şehri
ş.+din 21a/8
ş.+ke 21a/3
ş.+niñ 21a/2
şehr-i Kötek *Far.+ö.a.→Far.* Kötek
şehri 12a/17
ş.+de 11b/13
ş.+ke 11b/19
şehr-i Kötek-i vîrân
Far.+ö.a.+Far.→Far. viran olmuş Kötek
şehri
ş.+dın 12b/12
şehr-i Sebz *Far.+ö.a.→Far.* Şehr-i Sebz
ş.+din 17a/15-16
şehr-i Sebze *Far.+ö.a.→Far.* Şehr-i
Sebz 15a/16
şehristân *Far.* şehirler bölgesi
ş.+niñ 91a/15-91b/1
şehzâde *Far.* şehzade 30b/4, 31b/5
ş.+ni 50a/10
ş.+niñ 35b/19
şehzâde-i diğer *Far.* diğer şehzade 23a/5
şehzâde-i merhûm *Far.+Ar.→Far.*
merhum şehzade 36b/16

şehzāde-i sa‘īd-i merḥūm

Far.+Ar.+Ar.→Far. merhum ve

mübarek şehzade 36b/10

şek şüphe 1b/4

şekāvet *Ar.* bedbahtlık

ş.+dīn 9a/17

ş.+leriniḡ 8b/16

ş.+ni 8b/13

şemāyil *Ar.* huylar 89b/18

şemme-i defter-i şānī

Ar.+Ar.+Ar.→Far. ikinci defterin bir

kısmı

ş.+de 7b/9

şemşīr *Far.* kılıç 15b/11, 15b/15, 15b/15,

25a/10, 49a/3, 56b/10, 71a/12, 86a/17

ş.+ni 86b/1

şemşīr-güzār *Far.* kılıççı 25b/17

şenā‘at *Ar.* alçaklık 27a/7

şer *Ar.* şer, kötülük 34a/19 (*şerr ü fesād*)

ş.+dīn 34b/4

ş.+i (*şerri*) 38b/4

şer^c *Ar.* şeriat 4a/11

ş.+ğa 72b/10

şerāre tart- *Ar.+T.* kıvılcım saçmak

ş.-tı 34b/13

şerāyit-i ihtiyāt *Ar.+Ar.→Far.* tedbir

şartları

ş.+nı 25b/9

şerbet-i ecel *Ar.+Ar.→Far.* ecel şerbeti

33a/9

şeref-i İslām *Ar.+Ar.→Far.* İslam şerefi

ş.+ğa 14a/18, 84b/5

şeref-i kiyev oğulluḡ *Ar.+T.+T.→Far.*

damatlığın şerefi, şerefli damatlık

ş.+ğa 37b/19

şeref-i pāy-būs *Ar.+Far.+Far.→Far.*

ayak öpme şerefi

ş.+ğa 31a/19-31b/1

şerḡ *Ar.* şerh, açıklama, açıklanma

38a/14, 65b/13, 87b/1

ş.+i 4a/14, 8a/12, 39a/10, 39b/1,

50a/17, 51b/14, 55b/6, 58a/4, 61a/11,

67a/1, 70b/18, 72b/16, 76b/5, 77a/2,

81a/9, 82b/15, 84b/15, 85b/1, 86b/9,

87a/5, 90a/3

ş.+(i) 70a/19

ş.+ide 41a/5

ş.+ige 41a/6

ş.+ini 58b/8

ş.+leri 53a/18

şerḡ ber- *Ar.+T.* açıklamak, ayrıntıya girmek

ş.-ürler 77a/9

şerḡ bol- *Ar.+T.* açıklanmak, anlatılmak

ş.-ğusıdur 68b/15

şerḡa kel- *Ar.+T.+T.* açıklanmak, anlatılmak

ş.-se kerek 66b/6

şerḡ-i aḡvāl *Ar.+Ar.→Far.* anlatılma, durumun açıklaması

ş.+i 61a/18-19

ş.+ide 64b/15

ş.+leri 61b/5

şerḡ-i aḡvāl-i ‘Abdu’r-reşīd Ḥān

Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Abdurreşid Han’ın

ahvalinin açıklaması 84b/9-10

şerh-i ahvâl-i mübârek

Ar.+Ar.+Ar.→Far. mübarek hâllerin şerhi

ş.+ni 84a/19

şerh-i ahvâl-i Şeyh Bâyezîd

Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Şeyh Bâyezîd'in ahvalinin açıklaması 77b/13

şerh-i evşâf *Ar.+Ar.→Far.* vasıfları şerh etmek

ş.+ın 5b/5

şerh kıl- *Ar.+T.* şerh etmek, açıklamak, açıklanmak, anlatmak, bahsetmek

ş.-dı 11a/6

ş.-mağan bolğay 46a/5

ş.-mak 55b/5, 84b/10

ş.-sa 89b/19

şerh taf- *Ar.+T.* açıklanmak, anlatılmak, şerh edilmek

ş.-ğandur 40b/16

ş.-ğay 28a/3

ş.-ur 27b/16, 40b/1, 42b/2, 46b/7, 48b/14, 50b/6

şerh tap- *Ar.+T.* açıklanmak

ş.-ğay 11a/15

ş.-mapdur 6b/16, 7a/4

ş.-ur 9b/9, 28b/12

şerî^cat *Ar.* şeriat 5b/3

şerî^cat-ı Muhammedî

Ar.+ö.a.+Ar.→Far. Muhammed'in şeriatı

ş.+niñ 6a/4

şer^c-i Müsülmânlık

Ar.+Far.(<Ar.)→Far. Müslümanlık

şeriatı

ş.+da 52b/6

şermende bol- *Far.+T.* mahcup, utanmış olmak; utanmak, utanç içinde kalmak

ş.-dı 58a/14, 63a/1

ş.-may 83a/13

şevâyiplik *Ar.+T.* şaibe

ş.+ıdın (*şevâyipliğidin*) 85a/5

şevket *Ar.* şevket, ululuk, yücelik 20a/18, 20b/9

ş.+de 92b/6

şeyâ^tîn *Ar.* şeytanlar, şeytan (kılıklılar) 62a/16, 81a/17

şeyh *Ar.* şeyh 9b/6, 12a/7, 12b/3, 12b/11, 12b/16, 12b/19, 13a/1, 13a/5, 13a/10, 52b/6

ş.+din 12a/6, 13a/4

ş.+ğa 12b/19

ş.+ni 13a/9

ş.+niñ 12a/3, 12a/15, 13a/10

şeyh-i fânî *Ar.+Ar.→Far.* çok yaşlı 55a/14

şey'î *Ar.+Far.* bir nesne, bir şey 1b/11, 23b/7

şeytânlık *Ar.+T.* şeytanlık 87a/6

şihna-i cennet *Ar.+Ar.→Far.* cennetin bekçisi 2b/6

şıkka *Ar.* saçak (tuğ için)

ş.+sı 33b/5

şi^câr eyle- *Ar.+T.* ilke edinmek

ş.-p 17b/11

şibh tap- *Ar.+T.* benzerlik göstermek, benzerlik bulmak

ş.-ıp 4a/5

şiddet *Ar.* çekişme, şiddet

ş.+i 30a/19

ş.+ler 75a/3
şiddet-i savuq *Ar.+T.*→ *Far.* soğuşun
şiddeti 30a/14
şiddet-i te'kidāt-ı °ahd
Ar.+Ar.+Ar.→*Far.* çok güçlü bağıllık
89a/15-16
şifā-hāne *Ar.+Far.* şifa evi
ş.+sedin 23b/10-11
şihāb-ı peykān-ı āteş-efşān
Ar.+Far.+Far.+Far.→*Far.* ateş saçan
temrenlerin alevleri 22b/18
şikāf it- *Far.+T.* yarılmak
ş.-mes 9b/2
şikāfte kıl- *Far.+T.* koşmak
ş.-dı 88b/17
şikār *Far.* av 29b/2, 48a/8
ş.+da 51a/8, 82b/18
ş.+dın 12b/7, 12b/13
ş.+ğa 12b/6, 12b/10
ş.+larda 42a/1
ş.+nı 42a/14, 51a/8
şikārgāh *Far.* avlak
ş.+da 12b/7
şikār kıl- *Far.+T.* ava gitmek, avlamak
ş.-adurğan 30b/16-17
ş.-ur irdi 41b/19
şikem *Far.* karın
ş.+ide 9b/15
şikest *Far.* kırgın, kırma, yenilgi,
yenilme 27b/1, 33b/13, 50b/1, 54a/4,
58b/7, 69b/3, 70a/10, 70b/8, 71b/15,
72b/3, 76a/1, 78b/3, 79a/17
ş.+ige 24a/3
ş.+ke 50b/11

şikest ber- *Far.+T.* bozguna uğratmak,
yenmek, kırgın vermek, kırmak
ş.-di 58b/2, 59a/1, 89b/11
ş.-diler 26a/17, 89b/4
ş.-gendin 79b/16
ş.-ip 89b/6
ş.-mek 15b/10, 89b/5
şikeste *Far.* yenilmiş 68a/4, 72a/13,
79b/3
şikeste bol- *Far.+T.* kırılmak, yenilmek
ş.-dı 57b/15
ş.-ğay 21a/5
ş.-up 58b/7, 61b/11
şikeste kıl- *Far.+T.* dağıtıp kırmak
ş.-ıp 35b/1
şikest-i °azīm *Far.+Ar.*→*Far.* büyük
kırgın 68a/3
şikest-i °azīm tap- *Far.+Ar.*→*Far.+T.*
büyük kırgın görmek
ş.-tılar 26a/1
şikest kıl- *Far.+T.* yenilgiye uğratmak
ş.-dı 71b/17
şikest tap- *Far.+T.* yenilgiye uğramak
ş.-tı 60a/16-17
şikest taşla- *Far.+T.* kırgına uğratmak
ş.-pdur 2b/8
şikest tüş- *Far.+T.* yenilmek
ş.-ti 69b/14
şilān-hāne *Far.* saray mutfağı
ş.+si 82b/12
şimāl *Ar.* kuzey; rüzgār 12a/18, 22b/19
ş.+i 34b/8, 39a/18
şir *Far.* aslan
ş.+ler 33b/12

- şîr** *Ar.* şiir 61a/5
 ş.+de 83a/18
 ş.+ni 83a/18
- şîr-hâre** (<h^vâre) *Far.* süttten kesilmemiş
 28b/1, 47a/5-6
- şîr-i ceyân** (<jeyân) *Far.* kükreyen aslan
 20b/3
- şîr-i fil-şikâr** *Far.+Ar.+Far.* → *Far.* fil
 avlayan aslan 23a/3
- şîr-i mey** *Far.* şarabın tadı
 ş.+ni 32a/14
- şirk** *Ar.* şirk
 ş.+niñg 3a/2
- şîve** *Far.* üslup
 ş.+leri 81b/19
- şol** bu, o, şu 54a/6, 58b/14, 59a/11,
 59b/14, 63a/6, 63a/11, 66a/10, 82a/10,
 83a/11, 87b/8, 88b/1
- şu** şu 52a/10
- şu^câ^c** *Ar.* alev, ışık, ışın
 ş.+ı 25b/15
 ş.+ıdın 20a/18
- şubu** bu 75a/1, 83b/17, 83b/18, 88a/7
- şuğl-i c^azîm** *Ar.+Ar.* → *Far.* büyük
 meşgale
 ş.+ini 15b/6
- şu^cle** *Ar.* alev
 ş.+si 35a/1
- şu^cleî** *Ar.+Far.* bir şule
 ş.+niñg 21a/4-5
- şu^cle-i hayât** *Ar.+Ar.* → *Far.* hayatın
 şulesi
 ş.+ı 31a/7
- şu^cle körset-** *Ar.+T.* şule göstermek
 (alevlenmek)
- ş.-ti 26b/8
- şumça** belli ölçüde 65b/16
- şumğa** şuna, buna 45b/3, 48b/2
- şūr** *Far.* kavga 34b/4
- şübhe** *Ar.* şüphe 4a/5
- şübhe-i niğâb** *Ar.+Ar.* → *Far.* örtü
 şüphesi 22a/2
- şühedâ** *Ar.* şehitler
 ş.+largâ 87b/14
- şükr** *Ar.* şükür 1b/5, 22b/4
- şükrâne** *Ar.+Far.* şükran, teşekkür
 ş.+sige 83a/10, 83a/11
- şükr-güzârlıq kıl-** *Ar.+Far.+T.+T.*
 şükretmek
 ş.-dılar 39b/18
- şükr kıl-** *Ar.+T.* şükretmek
 ş.+ler k.-ıp 14a/6
- Şükrullah** Allah'a şükürler olsun 83b/7
- şüküh şahı** *Far.+Far.+T.* yüceliğın şahı
 20b/9
- şüküft-i İskenderiyye** *Far.+ö.a.* → *Far.*
 İskenderiye ovası
 ş.+ni 23b/5
- şümâr** *Far.* sayı
 ş.+ı 23a/11
- şürb-i şarâb** *Ar.+Ar.* → *Far.* şarap içme
 5b/1
- şürü^c kıl-** *Ar.+T.* başlamak, yönelmek;
 kendini göstermek
 ş.-dı 13b/18
 ş.-dım 5b/15
 ş.-ur irdi 29a/7
- şürü^c kılın-** *Ar.+T.* girişilmek
 ş.-madı 41a/6

T/Ṭ

tā *Far.* tâ, -A kadar; -IncA 2b/2, 2b/2, 4b/12, 4b/12, 4b/14, 4b/17, 5a/1, 5a/8, 5a/12, 5a/13, 5b/11, 6b/15, 7b/1, 7b/16, 8b/1, 9a/16, 10a/1, 10b/4, 14a/10, 14b/10, 15a/7, 17a/13, 17a/16, 18a/3, 18a/16, 18b/4, 18b/5, 18b/9, 19a/14, 19b/2, 20a/7, 20b/19, 23a/18, 23b/3, 25a/6, 29a/1, 29a/14, 30a/1, 30a/11, 31a/9, 31a/11, 32a/9, 34a/10, 35b/14, 38a/4, 40a/16, 40a/18, 41b/3, 41b/14, 42b/14, 42b/16, 43a/13, 43b/4, 43b/17, 44a/10, 44b/1, 45a/2, 45a/8, 46a/5, 47a/14, 49a/1, 52b/6, 53a/5, 53a/18, 54b/19, 55b/15, 55b/18, 56b/1, 57b/5, 57b/10, 59b/10, 60b/6, 60b/18, 61a/1, 61a/6, 62a/6, 62a/11, 62b/7, 63a/15, 67a/9, 67a/11, 68a/13, 68b/2, 69b/12, 70a/14, 70a/17, 70b/19, 71a/2, 71a/17, 71b/4, 72b/17, 73a/1, 73b/1, 73b/19, 75a/11, 76a/8, 77a/11, 78a/3, 79b/14, 80a/14, 81b/1, 82b/8, 84b/5, 84b/9, 85b/5, 89b/6, 89b/11
ta^caccüp kııl- *Ar.+T.* şaşmak, şaşakalmak
t.-ıp tururlar 66a/16
ta^calluḵ *Ar.* ait; bağı 18a/10, 24b/9, 46b/5, 51b/17, 55b/9, 81a/8
ta^calluḵ tap- *Ar.+T.* ait olmak
t.-ur irdi 19b/11
ṭa^cām *Ar.* yemek 36b/11, 75b/5, 75b/6, 82b/12
ṭ.+da 75b/5

tā ān ki *Far.* -A kadar 77b/7
ta^carruḵ *Ar.* taarruz
t.+dın 53b/19
t.+ı 65a/4, 65a/8
t.+ımınḡ 44b/11
t.+larıdın 43a/1
ta^carruḵāt *Ar.* taarruzlar
t.+dın 86b/7
ta^carruḵ bol- *Ar.+T.* taarruz etmek
t.-madı 61a/2
ta^carruḵ kııl- *Ar.+T.* taarruz etmek, hücum etmek, saldırmak; karışmak
t.-dı 53b/19
t.-ıp 49a/11
t.-maḡlar 49a/12
t.-almas irdiler 44a/2-3
t.-mas irdi 43b/19-44a/1, 53b/11
ta^carruḵ tigür- *Ar.+T.* taarruz etmek
t.-mey 48b/9
ṭā^cat *Ar.* taat, itaat 5b/1, 37a/13
ta^cayyün bol- *Ar.+T.* belirlenmek, kesinleşmek
t.-masa 75b/5
ta^cayyün taf- *Ar.+T.* belirlenmek
t.-ıp 33a/16
tāb *Far.* parlaklık
t.+ı 24a/5
ṭab^c *Ar.* tabiat, huy
ṭ.+ı 30a/3
ṭ.+ıda 61a/5

ṭab^ca *Ar.* tabiat, karakter

ṭ.+sıge 47b/17

ṭabaḳa *Ar.* tabaka; kabile 71a/3

ṭ.+larıdın 5b/11

ṭ.+sıdın 76a/13

tāb ber- *Far.+T.* kuvvetle çekmek

t.-ip 22b/16

tāb bol- *Far.+T.* hararet olmak, ateşi

çıkmaq

t.-dı 49a/10

tābe mişvāhu *Ar.* Meskeni (daha da)

arınsın

t.+ğa 21b/6

ṭab^c-ı laṭīf *Ar.+Ar.→Far.* latif tabiat

ṭ.+niñg 83b/18

ṭabın bölük 59a/19

ṭab^c-ı şerīf *Ar.+Ar.→Far.* şerefli tabiat

t.+i 90b/1

ṭab^c-ı şüküfte-ḥāṭır *Ar.+Far.+Ar.→Far.*

gönül açıcı tabiat 82b/2

tābi^c *Ar.* tâbi, tâbi olan, tebaa 22b/1

t.+leri 26b/3

t.+lerini 50a/6

ṭabīb *Ar.* tabip

ṭ.+ler 72b/6-7

tābi^c ḳıl- *Ar.+T.* tâbi kılmak

t.-dı 55b/13

tābistān *Far.* yaz

t.+nı 18b/6

ṭab^cıyyet *Ar.* yaratılış

t.+i 27a/4

tāb keltür- *Far.+T.* dayanmak

t.-medi 59b/15

tāb tut- *Far.+T.* tahammül etmek

t.-almay 42b/8

tā bu maḳal ki *Far.+T.+Ar.+Far.* -dİğİ

zaman 68a/19

tāc-ı āyīn-i vaḳy *Far.+Far.+Ar.→Far.*

vahiy ayininin tacı 2b/13-14

tāc-ı biklik *Far.+T.→Far.* beyliğin tacı

4b/7

tāc-ı enbiyā *Far.+Ar.→Far.* nebilerin

tacı 2a/16

tāc-ı iḳbāl *Far.+Ar.→Far.* ikbal tacı

t.+idin 31b/5

tāc-ı ʿızzet *Far.+Ar.→Far.* yücelik tacı

3a/14

tāc-ı ser *Far.* baş tacı 3b/6

Tācık-çehre *ö.a.+Far.* Tacik yüzlü 54b/6

ta^ccıl *Ar.* hızlanma, acele 37b/11

ta^ccıl-i tamām *Ar.+Ar.→Far.* çok acele

34b/13-14

taf- bulmak

t.-almadım 6b/8

t-ıp 10b/19

t.-madılar 38b/3

t.-ıp irdi 43a/9

tafşıl *Ar.* ayrıntılı açıklama, ayrıntılı

yazma 84b/1

ṭ.+i 10a/1, 45b/9, 46a/6, 86b/7

t.+iniñg 55a/16

tafşıl bol- *Ar.+T.* ayrıntılarıyla

anlatılmak

t.-ğusıdur 70b/10

tafşıl-i muḳtaşar *Ar.+Ar.→Far.* kısaca

açıklama

t.+ı 49b/11

tafşur- ısmarlamak; teslim etmek

t.-dı 9a/8, 46a/1
t.-up 24b/7
tāft kıl- *Far.* + *T.* baskın yapmak;
çevirmek, kuşatmak
t.-dı 35a/5
t.-dılar 35a/2
tağ dağ
t.+da 34b/10
t.+ka 20a/3
t.+lar 30a/13, 72a/10
t.+larda 39a/1, 72a/12
t.+lardın 39a/2
t.+larnıñg 20a/7
t.+mıñg 37b/3
tağa anne tarafından akraba
t.+sı 69a/14
tağayyür *Ar.* değişiklik 27a/1, 27a/1
tağayyür tap- *Ar.* + *T.* değişmek
t.-mağunça 27a/2-3
tağallüş kıl- *Ar.* + *T.* mahlas kullanmak
t.-ıp turur 61a/5-6
tağammül kıl- *Ar.* + *T.* tahammül etmek
t.-mağ 65b/16
tağkık *Ar.* araştırma; muhakkak 2b/12,
92a/15
t.+ğa 51a/6
tağkikan *Ar.* araştırarak 16a/3
tağkıkka yit- *Ar.* + *T.* + *T.* doğrulanmak
t.-ti 22a/17
tağkık kıl- *Ar.* + *T.* araştırmak
t.-dılar 50b/19
tağrır bol- *Ar.* + *T.* yazılmak
t.-up irdi 38b/7
tağrız körset- *Ar.* + *T.* kışkırtmak
t.-tiler 67a/13

tağşın körset- *Ar.* + *T.* sağlamaştırmak
t.-ip irdi 59a/12
taht *Far.* taht 44b/15; t.+da 52b/19,
68b/2, 79a/18; t.+ı 16a/7; t.+ıda 70a/5;
t.+ını 70a/8; t.+ige 18b/7; t.+mıñg 68b/2-3
tahte-i tabüt *Far.* + *Ar.* → *Far.* tabutun
tahtası
t.+ğa 24b/8
taht-ı hayāt *Far.* + *Ar.* → *Far.* hayat tahtı
t.-ıdın 24b/7
taht-ı izzet *Far.* + *Ar.* → *Far.* yücelik tahtı
t.+leri 1b/13
taht-ı livāy *Ar.* + *Ar.* → *Far.* bayrağın altı
t.+mıñg 2b/1
taht-ı memleket *Far.* + *Ar.* → *Far.*
memleket tahtı
t.+ke 3a/14
taht-ı salтанat *Far.* + *Ar.* → *Far.* saltanat
tahtı 16a/4, 24b/4, 32b/13
t.+da 21a/11-12, 61a/3
t.+dın 21a/10
t.+ge 45a/1
t.+ı 18a/9-10
t.+ige 19a/2
t.+mıñg 17b/4, 33b/19
taht-ı salтанat-meāb
Far. + *Ar.* + *Ar.* → *Far.* saltanatın
bulunduğu taht
t.+ğa 34a/15-16
taht-ı taşarruf *Ar.* + *Ar.* → *Far.* idare altı,
yönetim altı
t.+ıda 19a/15, 19b/3, 40b/17

taht-ı taşarrufığa kirgüz-

Ar.+Ar.+T.→Far.+T. idaresi altına

girdirmek (almak)

t.-üp 18b/10

taht-ı taşarruf-ı hân *Ar.+Ar.+T.→Far.*

hanın idaresi altında 69a/7

tāht kıl- *Far.+T.* yağma etmek,

yağmalamak; akın etmek, hücum etmek,

saldırmak

t.-dı 58a/10, 59b/14-15, 73b/2,

80b/15-16, 80b/18

t.-dılar 59b/19

t.-ıp 57b/16

tāht ü bāht kıl- *Far.+Far.+Far.+T.*

yağmalamak, talan etmek

t.-ay 73a/18

t.-urğa 42b/17-18

ṭāife-i iktidār *Ar.+Ar.→Far.* iktidara

gelenler

ṭ.+dın 77a/12

ṭāḳ *Ar.(<Far.)* tak 3a/7**taḳarrür bol-** *Ar.+T.* belirlenmek

t.-ğan irdi 20b/11

ṭāḳat *Ar.* takat 71b/1**ṭāḳat-ı muḳābelet** *Ar.+Ar.→Far.*

karşılık verme takati 26b/16

taḳāzā kıl- *Ar.+T.* ısrar etmek

t.-dı 24b/10

taḳāzā-yı re'y *Ar.+Ar.→Far.* düşüncede

ısrar

t.+i 24b/19

taḳdīmğa yetkür- *Ar.+T.+T.* takdim

etmek; yerine getirmek

t.-düm 83a/9

t.-üp 62a/10

ṭāḳ-ı künbez-i devvār

Ar.(<Far.)+Far.+Ar.→Far. dönen

kubbe takı

ṭ.+nıng 3a/12

ṭāḳ-ı nīlgün-ı gerdün

Ar.(<Far.)+Far.+Far.→Far. semanın

nil renkli tâkı

ṭ.+ğa 26a/4

tā ki *Far.* tâ ki, ki 16b/2, 21b/19, 27a/8,

39b/7, 47a/15, 66a/13

taḳrīb *Ar.* vesile

t.+din 76a/13

taḳrİR *Ar.* anlatmak, yazmak

t.+ide 27b/18

t.+idin 27b/12, 28a/15

taḳrİRğa keltür- *Ar.+T.+T.* anlatmaya

başlamak

t.-di 22b/1

taḳrİR kıl- *Ar.+T.* izah etmek

t.-ur irdi 57b/5

taḳsım kıl- *Ar.+T.* taksim etmek

t.-dı 10b/12

taḳşİR *Ar.* kısaltma

t.+idin 19b/3

taḳvādār bol- *Ar.+Far.+T.* takva sahibi

olmak

t.-up 5b/3

taḳvā-intisāb *Ar.+Ar.→Far.* takvaya

bağlı 41b/18

taḳviyet *Ar.* kuvvetlendirilme

t.+ide 14b/12

talān talan 41a/15

t.+ğa 67b/18

ṭalāyedārlik *Far. + T.* korumacılık

t.+iḡa (*ṭalāyedārliḡıḡa*) 2a/4

ṭaleb *Ar.* talep, arama, isteme, istek 5b/7

ṭ.+i 10b/3

ṭ.+ide 28b/3, 31a/11, 33b/3,

37a/19, 39a/5, 64b/13

ṭaleb-i mülākāt kıl- *Ar. + Ar. → Far. + T.*

görüşme talep etmek

ṭ.-dılar 75a/5

ṭalebkār *Ar. + Far.* niyaz eden 5b/8

ṭaleb kıl- *Ar. + T.* istemek, talep etmek,

aramak; çağırarak

ṭ.-dı 18a/12, 40b/6, 56a/6, 58b/9,

63b/19, 66b/14

ṭ.-dılar 87a/12

ṭ.-ḡanını 10b/5

ṭ.-ıp 36b/19, 64a/13, 86b/11

ṭ.-ıpdur 42a/14, 48b/8

ṭ.-ıpdurlar 48b/8

ṭ.-maḡ 48b/11

ṭ.-sunlar 84b/1

ṭ.-urḡa 19a/11

ṭ.-ur irdiler 42a/6-7

tālī^c *Ar.* talih 26b/17, 32b/12

ṭ.+i 32a/6

ṭ.+idin 26b/18

ṭ.+iniḡ 32a/3

tālī^c-i ṣāh-ı leşker-şiken

Ar. + Far. + Far. + Far. → Far. ordu kıran

şahın talihi 26b/12

ta^clīm al- *Ar. + T.* öğrenmek

t.-ıpdur 46a/12

ta^clīm kıl- *Ar. + T.* eğitmek

t.-ḡay 85a/15

ta^clīm ötker- *Ar. + T.* öğrenim görmek

t.-dim 8a/8

tam duvar 59b/13, 59b/13

ṭama^c *Ar.* tamah

ṭ.+nıḡ 16b/10

ṭama^c-ı riyyāset *Ar. + Ar. → Far.* reislik

tamahkârlıḡı 29b/15-16

ṭama^c kıl- *Ar. + T.* tamah etmek

ṭ.-dı 70a/8

ṭ.-ıp 79a/8

tamām *Ar.* tamam, tamamen, tam, bütün,

bütünüyle, tamamıyla, hepsi; çok; kesin

olarak 5b/9, 7a/12, 13a/1, 13a/7, 13a/7,

17a/19, 18b/10, 27a/10, 28a/16, 31a/14,

33a/5, 34b/16, 36a/11, 40b/3, 40b/3,

40b/4, 40b/14, 41a/17, 42b/3, 42b/4,

43a/5, 43a/9, 43b/3, 44b/19, 49a/19,

49b/15, 50b/3, 50b/17, 51a/3, 51b/2,

52a/11, 52b/11, 53a/9, 55b/7, 56a/16,

58a/2, 58a/9, 59a/7, 59a/16, 64b/18,

66b/16, 67a/10, 67a/11, 67a/12, 68a/10,

69b/11, 71a/2, 71b/8, 71b/11, 73a/13,

73b/6, 74a/11, 75a/9, 75a/15, 76a/10,

76b/11, 76b/16, 77b/17, 78a/10, 78a/19,

79a/4, 79a/5, 79a/14, 79a/17, 79b/1,

80a/2, 80a/18, 81a/2, 81b/17, 82a/13,

83a/13, 83a/16, 84a/1, 84a/15, 86a/3,

86a/5, 86a/7, 86b/5, 87a/8, 87a/9, 89b/7,

90a/1, 90b/13

t.+raḡ 55a/2

tamām bol- *Ar. + T.* tam olmak;

tamamlanmak, bitmek

t.-dı 44a/19, 71b/5, 74a/14,
92b/14
t.-ğanı 82a/9
t.-sa 39b/4
tamām-i Deşt-i Kıpçak *Ar.+ö.a.→Far.*
Deşt-i Kıpçak'ın tamamı
t.+nı 44a/13
tamāmığa yetkür- *Ar.+T.+T.*
tamamlamak
t.-di 40a/7-8
tamāmī *Ar.* tamamen, bütün 6a/9, 6a/11,
10a/1, 11a/14, 12a/12, 21b/4, 25b/9,
45a/7, 85a/14
tamāmī-i esbāb *Ar.+Ar.→Far.* bütün
elbise 12a/19
tamāmī-i eṭrāf-ı maşrıḳ
Ar.+Ar.+Ar.→Far. doğunun çevresinin
tamamı 13a/13
tamāmī-i Moğullar *Ar.+ö.a.→Far.*
Moğulların tamamı
t.+nı 50a/1
tamām kııl- *Ar.+T.* tamamlamak,
bitirmek
t.-ğay 13b/2, 71a/12
t.-mağan irdi 13b/6
tamām tap- *Ar.+T.* tamamlanmak
t.-tı 86b/6
ṭa'm-ı ḥalāvet-i deḳāyık
Ar.+Ar.+Ar.→Far. ince düşüncenin
tatlılığının lezzeti
ṭ.+nı 90b/2
ṭa'mīr kııl- *Ar.+T.* tamir etmek
t.-dı 74b/4
tamur damar

t.+ları 34a/19
ṭa'n kııl- *Ar.+T.* ayıplamak
ṭ.-ğaylar 89b/15
taṅḡla kārını taṅḡlağa koy-
T.+Far.+T.+T.+T. yarının işini yarına
bırakmak
t.-ğay-miz 39b/17
taṅḡlası ertesi gün; sabahleyin 20a/3,
27a/18
ṭaṅṭana-i şadā-yı kūrke-i naḳḳāre
Ar.+Ar.+T.+Far.→Far. nekkarenin,
davulun sesinin tantanası
ṭ.+ni 30b/15-16
tanu- tanımak
t.-dılar 51a/11
t.-dum 9a/6, 9a/7
t.-madılar 23a/16
tap- bulmak; elde etmek
t.-alması 47a/10
t.-alması 28b/4
t.-ğanı 76a/14, 83a/4
t.-ıp 10b/1, 31a/13, 34a/2
t.-ıpdurlar 87b/13
t.-ḳandın 46b/1
t.-madı 74b/8
t.-madım 11a/19
t.-salar 33b/3
t.-tı 11a/8, 36a/6, 41a/15, 76a/13,
76b/16, 86b/19
t.-tılar 27b/8
t.-ar irdi 64a/1
tapşur- emanet etmek; teslim etmek
t.-dı 40a/12, 64a/18, 85b/7
t.-ğıl 83a/8-9

ṭarabḥāne-i ʿammī *Ar.+Far.+Ar.→Far.*

herkese açık eğlence yeri

ṭ.+dur 24b/15

tārāc kııl- *Far.+T.* yağmalamak

t.-dılar 38a/3

ṭaraf *Ar.* taraf, yan 17b/7, 18a/18,

18b/11, 19a/8, 26b/1, 29a/10, 29a/10

ṭ.+da 32a/13, 39a/11, 53a/12

ṭ.+dın 15a/19, 22b/11, 23b/16,

25b/10, 25b/18, 26b/6, 27a/14-15,

27a/18, 27b/4, 29a/11, 33a/15, 43b/1,

56b/10, 58b/17, 59b/13, 64a/9, 67a/5,

67b/11, 67b/11, 67b/14, 71a/19

ṭ.+ge 25b/16, 26a/5, 37b/18,

58b/19, 84b/8

ṭ.+ıda 47a/1

ṭ.+ıdın 33b/7, 66b/13, 67b/15

ṭ.+ige 5b/15, 10b/11, 15a/7,

15a/16, 15b/1, 16a/19, 16b/1, 16b/7,

20b/17, 21a/18, 22b/15, 23b/18, 25a/5,

25b/3, 32b/9, 33b/2, 33b/8, 34a/1,

34b/13, 37b/4, 39a/4, 39a/19, 49a/18,

50b/5, 51a/2, 51b/6, 53a/10, 54a/4,

58b/10, 58b/13, 64b/2, 65a/5, 65a/9,

65b/17, 67b/13, 67b/16, 69b/3, 70b/8,

71b/15, 72a/10, 72a/13, 72b/3, 73a/9,

73a/9, 76a/1, 78b/4, 79b/2, 79b/7, 79b/12,

81b/6, 82a/8, 86a/6, 89a/10

ṭ.+ke 32a/11

ṭ.+larıdın 8a/1

ṭ.+larıdındur 8a/2

ṭ.+larıge 12a/7

ṭ.+nıñg 18b/5, 23a/7, 25b/12,

25b/19, 26a/11, 27b/1, 41a/13

ṭaraf-ı Cette *Ar.+ö.a.→Far.* Cette tarafı

ṭ.+ge 37b/17

ṭaraf-ı Çüv Kozı Başı *Ar.+ö.a.→Far.*

Çüv Kozı Başı tarafı

ṭ.+nı 44a/4-5

ṭaraf-ı Hıṭāy *Ar.+ö.a.→Far.* Hıṭay tarafı

39b/8

ṭaraf-ı Gez *Ar.+ö.a.→Far.* Gez yönü

ṭ.+dın 23b/12

ṭarafi *Ar.+Far.* bir taraf

ṭ.+ge 65b/17

ṭaraf-nāk *Ar.+Far.* taraflı (yalpalaya

yalpalaya ?) 84a/4

taralgun üzengi kayışı

t.+nıñg 48a/8-9

ṭarāvet-i tāze *Ar.+Far.→Far.* taze

canlılık 20b/8

tārek-i tāc *Far.* tacın tepesi

t.+ıga 3a/12

ṭarḥ-ı nūr-ı te'bīd-i ilāhī

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. ilâhî

ebedîleştirme nurunun tarḥı 16a/11

ta'rif *Ar.* tarif 13a/6

ta'rif-i ceng *Ar.+Far.→Far.* savaş tarifi

59b/3

tārīḥ *Ar.* tarih, tarih kitabı; ebcedle

düşürülen tarih 6b/3, 33a/14, 41a/14,

47b/3, 52b/16, 53b/1, 59a/6, 60b/2,

70a/12, 72a/1, 72b/19, 76a/5, 76a/14,

76b/17, 81a/12, 81a/13, 81a/19, 81b/1,

81b/7, 82a/11, 84a/11, 84a/15, 84b/2,

86b/12, 91b/6, 92b/14

t.+de 47b/19, 55b/7, 61a/11-12,

64b/19, 67b/6, 68a/12, 71b/12, 91b/4

t.+din 36b/17, 44a/9, 45b/17,
53a/18, 54b/19, 71b/12, 75b/4, 82a/13
t.+ğa 56b/1, 64b/18
t.+ğaça 68a/13
t.+i 45b/11, 45b/17
t.+ide 15a/5, 17b/6, 19b/4, 61a/19
t.+ka 4b/14, 6b/4, 30a/7, 46a/18
t.+lerde 7a/3, 10a/1
t.+leride 11b/2
t.+ni 7a/15, 84b/4
t.+niᅇg 7a/12, 24a/19, 78b/17

tārīh-i kavm-i ʿālem *Ar.+Ar.+Ar.→Far.*

dünya kavimleri tarihi 77a/11

tārīh-i Özbek *Ar.+ö.a.→Far.* Özbek
tarihi 89b/6

tārīh-i sene *Ar.+Ar.→Far.* senenin
tarihi, yılın tarihi; tarih 57a/3, 61b/3,
66a/17, 67a/2-3, 69b/17, 75a/5, 81a/1

tārīh-i şehādet *Ar.+Ar.→Far.* şehitlik
tarihi

t.+ini 87b/13

tārīh-i tevellüd *Ar.+Ar.→Far.* doğum
tarihi

t.+i 45b/11

tārīh-i vefāt *Ar.+Ar.→Far.* vefat tarihi

t.+ı 66b/11

tārīh-i velādet-i Reşid Sultān

Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Reşid Sultan'ın
doğum tarihi 85a/18

tārīh taf- *Ar.+T.* ebced hesabıyla tarih
düşmek

t.-ıpdur 49a/16

tārīh tap- *Ar.+T.* tarih düşürmek

t.-ıpdurlar 52b/15

t.-ıptururlar 70b/17, 80b/14

tārīk *Far.* karanlık 33a/7

tārīk *Ar.* yol, yol yordam; şekil, şekilde
14b/16, 76a/17, 87b/1

t.+i 45a/14, 86a/8

t.+ide (*yolunda, gibi*) 45b/1

tārīka *Ar.* şekil, tarz, yol 5a/12, 13b/13,
45b/2, 46b/13

t.+dur 8a/2, 9b/10, 9b/15

t.+sı 21a/1, 37a/15

tārīka-i büzürgī *Ar.+Far.→Far.*

büyüklik yolu 63a/8

tārīk-i itāʿat *Ar.+Ar.→Far.* itaat yolu

t.+ni 17b/9

tārīka-i maᅇabbet *Ar.+Ar.→Far.*

muhabbet yolu

t.+ni 8a/5

tārīka-i marza-i kadīm

Ar.+Ar.+Ar.→Far. eski, kendinden razı
olma yolu 84a/17

tārīka-i marzī-i eyyām-ı kirām

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. büyüklerin
(ataların) günlerinin razılık yolu

t.+nı 90a/7-8

tārīka-i nā-marzī *Ar.+Far.+Ar.→Far.*

hoş olmayan usuller 76b/19

tārīkā-i nā-sāzkārī

Ar.+Far.+Far.→Far. uygun olmayan yol
7b/8

taʿrīz *Ar.* zulüm

t.+din 38b/10

tarkap ket- dağılmak, dağılıp gitmek

t.-ti 28b/7

tart- çekmek

t.-ay 67b/14

t.-ip 11a/9, 26a/13, 33b/16,
34a/12, 35a/5, 41b/11
t.-kan 26a/19
t.-tı 12b/19, 34b/2, 67b/6
t.-tılar 23b/7, 24b/8, 27a/14, 32b/4
t.-tuk 87a/17
t.-ur 21b/16
t.-ip turur 90b/1

tarz-ı mu^cammā *Ar. + Ar. → Far.*

muamma tarzı 46a/3

taşarruf *Ar. tasarruf*

t.+ıda 10b/16

t.+ıdadur 18a/4

taşarruf-ı hān *Ar. + T. → Far. hanın*

idaresi 69a/7

taşarruf kıl- *Ar. + T. idare altına almak;*

idare etmek

t.-dı 49a/19, 49b/15-16

taşarruf körset- *Ar. + T. hükmetmek*

t.-ti 81a/8

taşavvur *Ar. tasavvur 17a/10*

taşdik kıl- *Ar. + T. tasdik etmek*

t.-dı 57b/13

t.-mak 8b/19

taş-ı gerdün *Far. feleğin taşı (gök*

kubbe)

taş+ğa 30b/16

taşnif-i cihet *Ar. + Ar. → Far. yazılma*

sebebi 66a/1

taşnif-i hizmet-i Mevlānā

Ar. + Ar. + ö.a. → Far. Mevlānā hizmetinin

telifi

t.+dur 46a/3-4

taşnif kıl- *Ar. + T. telif etmek, yazmak*

t.-ıpdur 46a/6

taş taş 69b/16

taş dış, dışarı 24b/8

t.+ıda 58b/14

taşğarı dışarı 29b/16

taşkari dış, dışarı, dışında 28b/19,

41a/16, 43b/2

t.+dur 8b/17, 30a/4

t.+sıda 41a/14

taşla- fırlatmak, atmak; kovmak;

bırakmak

t.-dı 59b/16, 61a/4, 71a/4

t.-dılar 11a/12

t.-ğay-sizler 45a/19

t.-nglar 11a/11

t.-p 2b/11

tat- tatmak

t.-ip 90b/2

tatlığ tatlı 13b/8

tatur- tattırmak

t.-dı 33a/10

taṭvīl *Ar. uzatma*

t.+i 10a/1

taṭvīl-i tamām *Ar. + Ar. → Far. tamamen*

uzatma, çok uzun 86b/7

taṭvāyif *Ar. kabileler 71b/11*

tavişkan tavşan 30b/1

taṭvīl *Ar. uzun 39a/10, 39b/1, 58a/4,*

76a/7, 81a/9

taş+ı 55a/16

taṭvīl-i hāşşa *Ar. + Ar. → Far. saray*

tavlası

taş+dın 83a/4, 83a/6-7

tavla *Ar. tavla (atlar için)*

t.+sım 31b/13

taṭvr *Ar. tavır, şekil*

t.+1 82a/10
tavşif kı1- vasıflarını saymak,
özelliklerini anlatmak t.-dı 13a/6; t.-mağ
4a/2
tayağla- dayak atmak t.-ğaylar 83a/9
tāyife taife t.+din 6b/5
ta'yīn kı1- Ar.+T. tayin etmek t.-dı
18b/15; t.-mağ 45a/1; t.-ğan irdi 40b/10
tay kı1- ortadan kaldırmak t.-ıp 2b/10
tāze taze 80b/7
ta'zīm Ar. tazim, saygı 44a/4, 45b/19,
47b/11, 61b/19
ta'zīm-i Merve ve °Arafāt
Ar.+ö.a.+Ar.+ö.a.→Far. Merve ve
Arafat'a hürmet etmek
t.+1 3a/4
tāziyāne Far. kırbaç 27a/10
te'ālā ve teḳaddes yüce ve kutsi (Allah)
37a/6
teba'ıyyet Ar. bağımlılık 55a/3
teberrük Ar. bereket 6b/14
tebessüm bol- Ar.+T. tebessüm etmek
t.-ur irdi 82b/1-2
tebessüm kı1- Ar.+T. tebessüm etmek
t.-urlar 29b/3
tecāvüz ḳal- Ar.+T. aşmak
t.-madı 85b/14
tecāvüz kı1- Ar.+T. (kanun ve emir için)
aşmak, dışına çıkmak
t.-salar 24a/15
t.-ur irdi 88a/7
tecāvüz ḳıldur- Ar.+T. (normalin) dışına
çıkarmak
t.-dı 42b/7
tecdīd-i vuzū kı1- Ar.+Ar.→Far.+T.
abdest yenilemek
t.-dılar 65b/18

tecessüs Ar. arama 38b/2
tecribe Ar. tecrübe
t.+si 16a/10
tedārük-i ḥarf Ar.+Ar.→Far. sözü
tedarik etmek
t.+idin 88a/18
tedbīr Ar. tedbir 21a/1
t.+niḡ 15b/15
tedbīr-i maşlahat-ı memleket
Ar.+Ar.+Ar.→Far. memleket işlerinin
tedbiri
t.+i 37a/15-16
tedbīr-i maşlahat-ı salṭanat
Ar.+Ar.+Ar.→Far. salṭanat işlerinin
tedbiri 37a/2-3
te'dīb kı1- Ar.+T. cezalandırmak
t.-dı 80b/3
tedvīn Ar. eser yazma 46a/3
te'emmül Ar. düşünce 22a/12
te'emmül kı1- Ar.+T. düşünmek
t.-sun 35b/3
tefaḥḥuş Ar. ayrıntılı arama 19a/12
tefavüt Ar. farklılık 63a/15
tefekkür eyle- Ar.+T. düşünceye dalmak
t.-p 22a/12
teferruḳ eyle- Ar.+T. ayrılmak
t.-p 26b/2
teferrüc kör- Ar.+T. seyretmek
t.-genlerini 60a/10-11
teferrüs Ar. etraflica düşünmek, sezmek,
anlayabilmek 59b/5
t.+ke 59b/8, 60a/1
teferrüs kı1- Ar.+T. görmek
t.-mağ 59b/3-4
tefriḳa Ar. ayrılık, bölünme 42b/9

tefrika bol- *Ar.+T.* ayrılmak, bölünmüş olmak

t.-ğan 46b/4, 47b/1

teftiş *Ar.* teftiş

t.+ler 33a/7

teftiş körset- *Ar.+T.* teftiş etmek

t.-tiler 38b/3

tefviz *Ar.* uhde 55b/14

tefviz kııl- *Ar.+T.* bırakmak, uhdesine bırakmak; sunmak; vermek

t.-dı 19a/1, 28a/7, 79a/685b/8

t.-dılar 22b/11

t.-ğan irdi 19a/6

tefviz körset- *Ar.+T.* uhdesine vermek

t.-ti 55b/10

teg- değmek; ulaşmak

t.-di 36a/5, 71a/11, 77b/9, 88b/16

t.-gen 77b/11

tegemişlik kııl- süratle hareket etmek

t.-ıp 36a/3

tehiyye-i esbāb kııl- *Ar.+Ar.→Far.+T.*

gerekli hazırlıkları yapmak

t.-ıp 69a/4

tehniyet *Ar.* tebrik 32b/1

teķābül *Ar.* karşı, karşı karşıya

t.+ide 20a/13

teķābül-i ‘ilm-i tevhid

Ar.+Ar.+Ar.→Far. tevhid ilmine karşılık

(denk) 6a/7

teķābül-i şiddik *Ar.+Ar.→Far.* şiddik

(sözünde duran doğru kişi) kavramının

karşılığı 3b/14

teķābül kııl- *Ar.+T.* karşılık görmek

t.-adur-men 8a/19

teķaddes *Ar.* mukaddes 8b/7

tekebbür *Ar.* büyüklenme 66a/9

tekellüf *Ar.* teklif tekellüf

t.+i 42a/1

tekellüf *Ar.* teklif alma

t.+ni 92a/10

tekellüfāt *Ar.* törenler 69a/3

tekellüf-i hizmet kııl- *Ar.+Ar.→Far.+T.*

hizmet yüklemek

t.-a-sin 42a/16

tekellüm *Ar.* konuşma 90a/16

te’kīd *Ar.* pekiştirme, kuvvetlendirme

21b/8, 63b/2

te’kīdāt *Ar.* doğrulatmalar

t.+tın 52a/4

te’kīd-i sevgend-i Kelāmullah

Ar.+Far.+Ar.→Far. Allah kelamı

(Kur’an) yeminiyle pekiştirme 56b/5-6

te’kīd kııl- *Ar.+T.* pekiştirmek

t.-dı 45b/5-6

teklif *Ar.* teklif 54a/9

t.+din 91a/12

teklif-i ezvāc-ı hān *Ar.+Ar.+T.→Far.*

han için zevce teklifi

t.+nınġ 90a/2-3

teklif-i Şehr (ü) vilāyet kııl-

Ar.+Far.+(Far.)+Ar.→Far.+T. Şehir ve

vilayet teklifinde bulunmak

t.-masun 53a/2

teklif kııl- *Ar.+T.* teklif etmek

t.-dım 83b/12

t.-mağumdur 14a/15

tekrār *Ar.* tekrar 86a/19

tekrār tap- *Ar.+T.* tekrar etmek

t.-tı 86b/5, 89a/4

tekrīm kııl- *Ar.+T.* hürmet göstermek

t.-ıp 45b/19

tekye eyle- *Ar.+T.* güvenmek

t.-p 24a/11
tekye kııl- *Ar.+T.* dayanmak
t.-ıp 68b/3
telakki körset- *Ar.+T.* ağırlamak
t.-ti 64a/4
telatım *Ar.* dalgaların çarpışması 23a/9
te'lif ötker- *Ar.+T.* telif etmek
t.-algay 91a/2-3
temaşur eyle- *Ar.+T.* maskaralaşmak
m.-p 29b/3
temekkün *Ar.* yerleşme 68a/10
temelluk kııl- *Ar.+T.* yaranmaya
çalışmak
t.-ur irdi 47a/11-12
temhîd-i Lütiyye *Ar.+ö.a.* → *Far.* Lûtî
sergileme, yayma
t.+din 9b/4
temkîn *Ar.* güç
t.+niñg 89b/16
temmet *Ar.* bitti 92b/15
temsîl *Ar.* sembol 5a/7
temürçi demirci
t.+niñg 42a/17
temyîz bol- *Ar.+T.* ayrı olmak
t.-mağay 87a/16
ten *Far.* beden, ten, vücut 16a/18,
16a/18, 26b/13
t.+idin 33b/17, 33b/18
t.+ni 9a/7, 9a/9
tenāvül kııl- *Ar.+T.* yemek
t.-ğay 87a/14
t.-sa 87a/15
t.-ar irdi 82b/12-13
t.-ur irdi 87a/10-11
tenglik *Far.+T.* darlık 15b/13
tenhâ *Far.* tek, tek olarak, yalnız, tek
başına 13a/3, 14a/3, 14a/10, 13b/18,

13b/18, 51a/14, 54a/17, 66a/15, 68b/1,
68b/5, 69a/2, 69a/2, 71a/16, 75a/11,
80b/13

tenzîl-i hamîd-i Furkânî

Ar.+Ar.+Ar. → *Far.* Kur'an'ın övülesi
inişi 6a/2

tepre- harekete geçmek, kıvıldamak

t.-p 33a/15

t.-medi 60a/9

t.-mey 26b/4

tepret- harekete geçirmek

t.-ti 63b/5

terakki *Ar.* terakki

t.+de 5b/3

terbiyet *Ar.* terbiye; geçim; iltifat, lütuf

18b/14, 18b/17, 58a/9, 85a/11

t.+de 40a/15, 77b/6

t.+din 87b/10

terbiyet ber- *Ar.+T.* talim ettirmek

t.-ıp 30b/1

terbiyet-gerde-i sulţânân-ı aşhâb-ı kehf

Ar.+Far.+Ar.+Far.+Ar.+Ar. → *Far.*

ashâb-ı kehf sultanlarından terbiye almış
4b/3

terbiyet-i vâhid *Ar.+Ar.* → *Far.* tek

dizgin 42b/7

terbiyet kııl- *Ar.+T.* himaye etmek;

sahiplenmek

t.-alı 70a/14

t.-dı 69b/8, 69b/11-12

t.+ler kı.-ıp irdi 70b/13-14

t.-salar 69b/6

terbiyet körset- *Ar.+T.* saygı göstermek

t.-ti 79a/4-5

tereddüd *Ar.* tereddüt (şüphe)

t.+i 52a/1

tereddüd-i bî-tereddüd

Ar.+Far.+Ar.→Far. tereddütsüzlüğün

tereddüdü, içi rahat olma

t.+(d)e 52a/1

terğîb kııl- *Ar.+T.* rağbetlendirmek;

teşvik etmek

t.-dı 65a/9

t.-ur irdi 53b/6-7

terğîb körset- *Ar.+T.* teşvik etmek; ilgi

çekmek

t.-ti 65a/5

t.-tiler 59b/3

terkîb-i şüret-i insānî

Ar.+Ar.+Ar.→Far. insan suretinin terkibi

2a/9-10

terk kııl- *Ar.+T.* terk etmek

t.-sunlar 77a/10

terk-tāzān-ı meydān-ı ḥaḳîḳat

Ar.+Far.+Ar.+Ar.→Far. hakikat

meydanının hızlı koşanları 3b/10

ters *Far.* korku 20a/9

tersān *Far.* korku; korkan 12a/14, 80b/7

tertîb ber- *Ar.+T.* düzenlemek,

hazırlamak

t.-ip 34a/11, 39b/5

t.-ürge 32a/4, 39a/19-39b/1

t.-ip turur 67a/18

t.-ip tururlar 65b/7

tertîb beril- *Ar.+T.* düzenlenmek

t.-gey 7a/15

tertîb-i leşker *Ar.+Far.→Far.* asker

düzenlenmesi, ordu düzeni 37a/16

t.+ini 59a/8

tertîb-i leşker kııl- *Ar.+Far.→Far.+T.*

ordu tertip etmek

t.-dı 58b/11

tertîb-i ta^cbiyye-i leşker

Ar.+Ar.+Far.→Far. askerleri hazırlayıp

düzene sokma

t.+ge 22b/5

tertîb-i taḥsîn körset- *Ar.+Ar.→Far.+T.*

sağlamlaştırarak düzene koymak

t.-ti 59a/12

tertîb körset- *Ar.+T.* tertip etmek,

düzenlemek, hazırlamak

t.-ti 39b/1-2, 58b/4-5, 58b/14,

59a/13

tervîc *Ar.* revaç bulma 88a/11-12

tervîc-i kār *Ar.+Far.→Far.* işi destekleme

t.+ığa 86a/7

tesellî ber- *Ar.+T.* teselli etmek

t.-diler 65b/7

tesellî-i ḥāṭır *Ar.+Ar.→Far.* gönül

tesellisi; akla yatma 57b/5

t.+ı 61b/13

teskîn ber- *Ar.+T.* sakinleştirmek; teskin

etmek

t.-diler 65b/8

t.-geli 60a/7-8

t.-ip 16b/13

t.-ür irdiler 73b/14, 73b/15

teskîn-i muḥālefet kııl-

Ar.+Ar.→Far.+T. muhalefeti teskin

etmek

t.+ni kı-dı 74a/16

teslîm *Ar.* teslim 8b/18

teslīm-i hān *Ar.+T.→Far.* hana teslim etme 42b/11-12

teslīm körset- *Ar.+T.* teslim etmek
t.-ti 61b/1, 64a/4-5, 73a/10-11,
79a/4
t.-tiler 80a/10

tesvīd *Ar.* kaleme alma, yazma 84a/7, 91a/11

teşbih *Ar.* teşbih 5a/7

teşne *Far.* susamış 20b/6

teşrif *Ar.* teşrif, şereflendirme
t.+idin 3b/2

teşrif-i hadis: *hadisinin (bk. Arapça ibareler)* teşrifi 4a/3

teşrif-i kudüm *Ar.+Ar.→Far.* gelişin teşrifi, teşrif etme
t.+ıdın 21a/15

teşrif-i kudüm eyle- *Ar.+Ar.→Far.+T.* teşrif eylemek
t.-diler 23b/12

teşviş *Ar.* karışıklık 62b/14, 67a/17
t.+ke 16b/4

teşviş ber- *Ar.+T.* karışıklık vermek
t.-esizler 67a/17

teşviş tart- *Ar.+T.* karışıklık yaşamak
t.-tınġ 64a/10

tevābi^c *Ar.* tâbîler, tâbi olanlar 17a/4, 18a/14, 24a/7, 24a/11
t.+leri 17b/1, 18b/1, 33b/10

tevābi^c-i andaġ pādšāh

Ar.+T.+Far.→Far. böyle padişahın tabileri
t.+nı 54b/9

tevābi^c-i Kırgız *Ar.+ö.a.→Far.* Kırgız'a tâbi olanlar 86b/8

tevaġkuf *Ar.* durma; konaklama 21a/18, 31a/17

tevaġkuf bol- *Ar.+T.* durmak
t.-dı 21b/1

tevaġkuf kıl- *Ar.+T.* durmak
t.-almay 30b/11
t.-dılar 16b/18, 25b/5, 30a/19,
31b/8, 65b/1
t.-ġay-sizler 16b/13-14

tevārīġ *Ar.* tarihler 6a/8
t.+de 6b/15, 7a/4

tevārīġ-i māziyye *Ar.+Ar.→Far.* geçmişe ait tarihler
t.+dur 6a/5

tevārīġ-i mu^ctebere *Ar.+Ar.→Far.* muteber tarihler
t.+lerde 7a/5

tevātür *Ar.* tevatür 54a/13

tevāzu^c-ı tekellüm *Ar.+Ar.→Far.*

konuşmada tevazu sahibi olma 54b/6

tevāzu^c kıl- *Ar.+T.* tevazu göstermek
t.-ıp 44a/4

tevbe *Ar.* tövbe 84a/10, 84a/15
t.+sige 84a/8

tevbe bî-bā ve hā

Ar.+Far.+Ar.+Ar.+Ar. be ve he'siz tevbe (kelimesi) 84a/11

tevbe kıl- *Ar.+T.* tövbe etmek
t.-dı 52b/14, 84a/9, 84a/15

tevbeliġ *Ar.+T.* tövbe 84a/7

teveccüh kıl- *Ar.+T.* yönelmek; yüz göstermek

t.-dılar 22b/12

t.-maġ 29a/13

t.-ıp 37b/11

t.-sam 40b/12

teveccüh körset- *Ar.+T.* yönelmek,
yönelip gelmek

t.-ti 33a/6

t.-tiler 59a/11

tevehhüm kııl- *Ar.+T.* vehme kapılmak

t.-ıp 15b/19-16a/1

tevekkül *Ar.* tevekkül

t.+ni 17b/11

tevellüd *Ar.* doğum, doğum tarihi

t.+i 19b/8, 45b/12, 72a/2

t.+leriğaça 4b/12

tevellüd tap- *Ar.+T.* doğmak

t.-tı 9b/19

tevfik *Ar.* yardım, (Allah'ın) yardımı

8b/11, 63b/13

t.+niñg 21b/18

tevfik-i ʿadl *Ar.+Ar.→Far.* adaletli
yardım 90a/10

tevfik-i telâfi-i mäfât

Ar.+Ar.+Ar.→Far. elden gidenin telafisi
için yardım

t.+nı 90a/12

tevfik tap- *Ar.+T.* yardım bulmak

t.-mağlıkınıñg 8b/16

tevḥīd *Ar.* tevhid (birleme) 6b/11

tevḥīd-i ilāhī *Ar.+Ar.→Far.* tevhid-i

ilahi (Tanrı'yı birleme) 6a/3-4

tevret-i dil ber- *?.+Far.→Far.+T.*

maneviyat yükseltmek ?

t.-ür irdi 35a/9

teyemmün *Ar.* uğur 6b/14

te'yīd-i lem yezelī *Ar.+Ar.→Far.* ezeli

olanın (Tanrı'nın) teyidi 32b/13

tezkire *Ar.* tezkire

t.+side 44b/3

ticāret *Ar.* ticaret 75b/14

t.+ke 75b/11

tiğ *Far.* kılıç 33b/15

t.+ni 34b/2

tiğ-güzār *Far.* kılıç çalan 35a/4-5

tiğ-i ābdār *Far.* su verilmiş (parlak) kılıç

t.+ı 3a/1

tiğ-i bī-dād *Far.* adaletsizlik kılıcı 33a/8

tiğ-i ḳahr *Far.+Ar.→Far.* kahır kılıcı

18a/2

tiğ-i kīn *Far.* kin kılıcı

t.+ni 27b/7

tiğ-i mekīn *Far.+Ar.→Far.* sağlam kılıç

35a/5

tiğ-i ʿömr-fersāy *Far.+Ar.+Far.→Far.*

ömür tüketen kılıç 20b/4

tiğ-i zümürüd-reng

Far.+Ar.+Far.→Far. zümrüt renkli kılıç

t.+ni 37b/12

tiğ-zen *Far.* kılıç çalan 20a/13

tik- dikmek

t.-tiler 34a/11

tikle- dik durmak; dikmek, kaldırmak

t.-p 16a/12, 22b/6

t.-pdur 2b/2

til dil

t.+i 8b/5

t.+leri 32b/18

t.+lerini 8b/14

til-āmūzeī *T.+Far.+Far.→Far.* dil bilen

birisi 80b/14

tilāvet *Ar.* tilavet, okuma 76a/10

tilāvet-i Ḳur'ān *Ar.+Ar.→Far.* Kur'an

tilaveti 76a/9

tile- dilemek, istemek

t.-mek 35b/11	t.+ıdın (<i>tizliğidin</i>) 22b/19
t.-yudur-men 12a/1	tofrağ toprak 66a/8, 66a/12, 66a/13, 66a/14
t.-r irdi 73a/6	t.+dın 54b/2
tîngle- denk hâle getirmek	t.+ğa 54a/19
t.-diler 25b/14	toğ- doğmak
tîr <i>Far.</i> ok 8a/11, 26a/8, 36a/6	t.-madı 76a/6
tîr-bārān kıl- <i>Far.+Far.+T.</i> ok	t.-updur 10b/9
yağmuruna tutmak	toğmas doğurmaz, kısır 10a/7
t.-dılar 71a/10-11	tohtat- (<i>Moğ. tohta-</i>)+ <i>T.</i> bekletmek
tîre <i>Far.</i> ok 26a/5	t.-tılar 33a/19
tîr-endāz <i>Far.+Far.</i> ok atıcı 25b/16	toğsan miñg doksan bin 59a/10
tîr-endāzlıq <i>Far.+Far.+T.</i> ok atıcılık	toğuz dokuz 2a/7, 3a/7
t.+da 82b/16, 90a/15	t.+ına 24b/6
tîrî <i>Far.</i> bir ok 49a/7	toğuz eflāk <i>T.+Ar.</i> dokuz felek
tîr-i dīde-dūz <i>Far.</i> göz diken ok 34a/6	t.+niñg 2b/9
tirik canlı 74b/10	toğuz yüz beş dokuz yüz beş 72a/2
tîr-keş <i>Far.</i> sadak	toğuz yüz ellik dokuz yüz elli 76a/5
t.+ni 86a/17	t.+de 76a/14
tîr-māh <i>Far.</i> güz 65a/8	toğuz yüz ellik bir dokuz yüz elli bir
tîr-sāzlıq <i>Far.+Far.+T.</i> ok yapıcılığı, ok	t.+dur 6b/4-5
ustalığı	toğuz yüz ellik iki dokuz yüz elli iki
t.+ı 84a/1	76b/17, 92b/9
tiş diş	toğuz yüz ellik üç dokuz yüz elli üç
t.+i 87a/11	84b/2
t.+ide 25a/1	toğuz yüz kırk dokuz yüz kırk 87b/11
t.+lerini 16b/10	toğuz yüz kırkınıç dokuz yüz kırkınıç
tişle- dişlemek, ısırmaq	44a/18-19
t.-me 25a/1	toğuz yüz on dokuz yüz on 50a/14
t.-p 16b/10	toğuz yüz on beş dokuz yüz on beş
t.-r irdi 70b/5	85a/18-19
tive deve	toğuz yüz on yete dokuz yüz on yedi
t.+ni 14a/16	79a/18
tiz <i>Far.</i> hemen, hızla 22b/19	toğuz yüz otuz dokuz yüz otuz 81b/7
t.+rek 54a/7	toğuz yüz otuz alte dokuz yüz otuz altı
tiz kıl- <i>Far.+T.</i> acele etmek	81a/12-13
t.-ur irdi 34b/8	
tizlik <i>Far.+T.</i> hız, şiddet	

toğuz yüz otuz toğuz dokuz yüz otuz
dokuz 82a/12
toğuz yüz otuz tört dokuz yüz otuz dört
81a/13, 86b/12
toğuz yüz toğsan toğuz dokuz yüz
doksan dokuz 69b/17
toğuz yüz toğuz dokuz yüz dokuz 72b/7-
8, 72b/19
toğuz yüz ve ellik dokuz yüz elli 84b/1
toğuz yüz ve toğuz dokuz yüz dokuz
81a/19
toğuz yüz ve yigirme dokuz yüz yirmi
80a/16
toğuz yüz ve yigirme sekiz dokuz yüz
yirmi sekiz 84a/6, 85a/19
toğuz yüz yigirme dokuz yüz yirmi
80a/2
toğuz yüz yigirme beş dokuz yüz yirmi
beş
t.+de 81a/12
toğuz yüz yigirme bir dokuz yüz yirmi
bir 56b/1
toğuz yüz yigirme iki dokuz yüz yirmi
iki 75a/6
toğuz yüz yigirme sekiz dokuz yüz
yirmi sekiz 81a/1, 84a/9
toğuz yüz yigirme üç dokuz yüz yirmi
üç
t.+ğaça 81b/1
tol- dolmak
t.-updur 12a/11
tola tam, dolu; çok, çok fazla; çokluk
t.+rağ 67a/15, 69a/13, 88b/12,
86a/10
t.+sıdın 35a/10
tola kıl- tamamlamak
t.-mağnı 39b/3
tomağa (<Moğ. *tomuga*) avcı kuşların
başlığı
t.+ğa 84a/2
ton elbise

t.+dın 82b/7
t.+ı 82b/7
tonu- tanımak
t.-p iken 54a/19
toğuz domuz 9b/5, 12b/15, 13a/1
toşut- doldurmak
t.-kay-men 66a/9
toy/toy toy, düğün, eğlence 32a/5, 32b/1,
32b/5
t.+lar 44b/16, 69a/3
toy/toy ber- toy vermek
t.-diler 32b/3
t.-ip 24b/12
toyğuzup tur- doyurmak
t.-ur irdi 9b/6
toy kıl- toy düzenlemek
t.-dılar 39b/10
töben aşağı 12a/11, 31a/6
t.+rek 64b/11
töfe tepe
t.+sige 12a/12
töhmet Ar. suç yükleme 5b/4
tök- dökmek
t.-üp 32a/14
tökül- dökülmek
t.-üp 26a/9
tört dört 4a/11, 20b/17, 21a/8, 31b/18,
87b/4, 91b/2, 91b/2, 91b/3, 91b/5
t.+ni 31b/18
tört miñg dört bin 34b/14, 35a/4, 35a/19,
81b/13
tört ʿunşur-ı zıdd-ı muhtelif
T.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. birbirine zıt ve
ihtilaf hâlindeki dört unsur

t.+ni 2a/9
törtünçü dördüncü 61a/14
t.+si 28a/2
tört yār *T.+Far.* dört dost, dört halife
4b/13
ṭūfān-ı şānī *Ar.+Ar.→Far.* ikinci tufan
26a/6-7
tuğ tuğ 22b/6
t.+ğa 52a/9
t.+mı 51a/15
tuğçı tuğcu 51a/12
tuğra tuğra 45a/5
ṭuğyān *Ar.* isyan, taşkınlık 1b/6, 19a/7
tuḥm *Far.* tohum
t.+larını 56b/16
tuḡ-ı Emīr Şemseddīn *T.+ö.a.→Far.*
Emīr Şemseddin'in tuğ 27b/3
ṭūl *Ar.* uzun 55a/10
ṭulū^c kıl- *Ar.+T.* doğmak
ṭ.-ip 13b/15
ṭūr *Ar.* avlu
ṭ.+ıda 66b/12
tur- kalkmak, ayağa kalkmak, ayakta
durmak
t.-dılar 27a/19
t.-up 42a/17
t.-up irdiler 52a/19
tur- durmak; ikamet etmek, kalmak
t.-almadı 47a/8, 72a/14, 74a/2,
78a/14
t.-arnı 64a/17
t.-ay 73a/17
t.-dı 34a/19, 42b/14, 49a/10,
52a/9, 64b/2, 67a/19, 67b/10

t.-dılar 40a/5, 44a/6, 66a/18
t.-ğalı 49b/10
t.-mağ 80a/4
t.-mağğa 20b/15, 71b/1
t.-sun 73a/16
t.-up 11b/9, 12a/10
t.-updur 12a/19, 12b/2, 30b/8
t.-almas irdi 84a/5
t.-up irdi 83b/14
t.-up irdiler 56b/12
tur- -DXr
t.-ar 61a/12
t.-ur 32b/15, 35a/10, 37a/7, 37b/3,
37b/17, 38b/17, 38b/18, 39a/10, 39a/10,
39a/10, 39b/3, 39a/13, 39a/14, 39b/9,
39b/13, 50b/9, 52b/16, 53a/3, 54a/2,
54b/1, 55b/6, 55b/7, 55b/8, 56a/7, 57a/19,
58a/4, 58a/18, 59a/18, 60b/13, 60b/16,
61a/19, 61b/3, 61b/4, 62a/2, 62a/2, 62a/5,
62a/17, 63a/6, 63a/13, 64a/19, 64b/18,
64b/19, 65a/1, 65b/6, 65b/13, 66b/13,
67a/15, 67a/16, 67b/3, 67b/4, 67b/7,
68b/6, 68b/10, 68b/11, 68b/13, 68b/13,
68b/17, 68b/19, 69a/9, 69b/5, 70a/9,
70a/11, 70a/12, 70a/13, 70a/19, 72b/16,
72b/17, 75b/11, 77a/7, 77a/18, 77a/19,
77b/1, 77b/14, 78b/1, 78b/14, 78b/18,
79a/6, 79b/14, 80b/4, 81a/9, 81a/15,
81b/14, 82a/7, 82a/13, 83b/15, 84a/9,
84a/16, 84b/3, 84b/4, 84b/15, 85b/1,
85b/19, 86a/2, 86a/8, 86a/8, 86b/4, 86b/7,
86b/10, 87a/6, 87a/13, 87b/4, 87b/17,
87b/19, 88a/1, 88a/17, 88a/18, 88b/4,
88b/12, 88b/13, 88b/13, 89b/4, 89b/9,

90a/1, 90a/4, 90a/14, 90b/9, 90b/12,
90b/15, 91b/8, 92a/3, 92a/15, 92b/1,
92b/2

t.-urlar 38b/16, 54b/10, 68b/19,
75a/17-18, 84a/13, 91b/5, 91b/6, 91b/13
t.-ur-men 52b/5, 57b/12, 86b/4,
87a/2

tura kalkan 59b/2
t.+dın 59b/16
t.+nı 59b/16

tur(a)dār *T.+Far.* kalkanlı 59b/15,
59b/15

turup bol- olmak

t.-mas 35a/18

tut- tutmak, yakalamak

t.-adurğan 6b/5

t.-çalı 33a/6

t.-kaylar 29b/3, 32b/11

t.-kay-men 6b/11

t.-mağda 76a/19

t.-tı 8b/15, 32a/9, 42b/5, 52a/10,
52a/10, 56b/10, 63a/11, 78b/14, 85b/5

t.-tılar 25b/14, 34a/3, 51a/16,

51a/17, 52a/11, 59b/18, 62b/11, 70b/9

t.-up 12b/9, 17a/2, 17b/12, 18a/1,

24b/6, 27a/11, 31a/15, 32a/2, 38a/12,

45b/15, 59a/2, 63b/1, 69a/13, 74a/16,

74a/17, 80b/19, 83a/4

t.-updur 61a/6

t.-ar irdi 56a/3, 57a/19, 57b/3

t.-қан irdiler 23a/16

t.-up irdiler 20b/2, 51a/14

tutaş- tutuşmak

t.-a 23a/7

tutup tur- tutmak, tutup durmak

t.-urlar 76b/8-9

t.-ğan irdi 39b/11

tutuş- tutuşmak

t.-çalı 27a/19

t.-up 33b/16, 60a/12

tuz tuz 42a/12

tüccār *Ar.* tüccar

t.+dın 75b/11

tükel bütün 33b/6

Türk-i cenk-cüy-i Mirrih

T.+Far.+ö.a.→Far. Merih'in savaşı

Türk'ü 2a/1

tüş düş, rüya 21b/11

t.+ide 84a/5

t.+leride 21b/13

tüş- düşmek; işi düşmek

t.-megeyler 16b/4

t.-üpdur 39a/16

t.-ti 20a/9, 21a/2, 26b/10, 54a/4,

58a/13, 68a/1, 68a/3, 69b/3, 69b/13,

70a/10, 70a/16, 70b/8, 72a/13, 76a/1,

78b/4, 80a/15, 84b/12

t.-tiler 25b/19

t.-üp 33b/13, 69b/16

t.-ken irdi 43b/15

t.-üp irdi 36a/7

t.-üp turur 63a/16

tüş- inmek

t.-ti 12a/11, 54a/18, 59b/5, 59b/6

t.-tiler 30b/19, 32a/19, 51a/5,

54b/2, 71a/14

t.-üp 11a/8, 12a/3, 12a/14, 27a/16,

33b/15, 60a/10

t.-ken bolsa 84b/7-8

tüş- konmak, mola vermek

t.-ti 25b/11

t.-tiler 12a/5, 25b/6, 31b/7

tüş- yerleşmek

t.-üp irdi 51a/13

tüşe- rüya görmek

t.-di 49a/5

tüşî *T.+Far.* bir rüya 13a/12

tüşüp yat- inmek, inip kalmak

t.-ıpdurlar 12b/9

tüşür- indirmek

t.-üp 14b/8

tüz- düzenlemek

t.-diler 26a/1

t.-üp 29b/5

t.-üpdur 46a/14

t.-üpdurlar 37a/8

U

u *Far.* ve 4a/14, 5a/16, 5b/8, 8b/11, 8b/19, 11b/14, 17a/15, 19a/7, 20a/9, 20b/4, 23b/19, 24a/3, 25a/16, 31a/7, 33a/16, 82b/2, 88b/3, 90b/5

uç- uçmak

u.-upan 17a/9

uç bigi uç beği

u.+si 34b/2

uçraş- buluşmak

u.-tılar 80a/9

ufk-ı uy yılı *Ar.+T.+T.* → *Far.* sığır yılının ilk zamanı 36b/17

uluğ büyük, ulu 6a/16, 10a/6, 10a/9, 13a/16, 20a/7, 23b/1, 31b/5, 43b/15, 47b/6, 53a/13, 53b/16, 53b/8, 55a/5, 56a/16, 58b/1, 63b/19, 65a/15, 68b/8, 71b/17, 72b/17, 75a/7, 76b/15

u.+dın 25a/12

u.+ı 10b/17, 27b/18, 39a/12, 47a/5

u.+ları 68b/16

u.+larıdın 10a/4, 38a/16

u.+rağ 44a/15, 61b/2, 72a/17,

77a/17

ulus *Moğ.* (<*T. ülüş*) halk, ulus 42b/3

u.+ı 34b/3, 52a/12, 53a/5, 53b/13, 91b/3

u.+ıda 87b/18

u.+ıdın 86a/9

u.+ka 10a/17, 16a/8

u.+lar 17a/15

u.+ları 7b/6, 10a/16

u.+larıda 15a/8

u.+larını 17b/14, 18b/5, 31a/14, 34a/16

u.+nı 54a/8, 72b/5

ulus bigi *Moğ.+T.* ulus beği 87b/18, 87b/19

ulus biklik *Moğ.+T.* ulus bikliği makamı

u.+i 14a/2

ulus-ı Moğul *Moğ.+ö.a.* → *Far.* Moğul

ulusu 50b/3, 82b/16

u.+nı 54b/15

ulus-ı Özbik *Moğ.+ö.a.* → *Far.* Özbek

ulusu 44a/6

umür *Ar.* işler 72b/10, 82b/9, 89b/14

u.+ı 78b/11

u.+ıġa 89b/19
u.+nı 91a/11
umūr-ı ġaybī *Ar.+Ar.→Far.* gayba ait işler
u.+nıġ 22a/1
umūr-ı memleket *Ar.+Ar.→Far.*
memleket işleri
u.+de 8a/15
umūr-ı mülk *Ar.+Ar.→Far.* devlet işleri
u.+de 78a/8
umūr-ı salţanat *Ar.+Ar.→Far.* saltanat işleri
u.+da 8a/16
un un 42a/9
una- kabul etmek
u.-may 49b/10
und un 42a/3, 42a/12
ur- vurmak
u.-dı 25a/10, 49a/8, 58a/15
u.-ġalı 60a/8
u.-up 60a/11
u.-sa irdi 56a/12
u.-up irdi 82b/3
uruş savaş, vuruşma 36a/2, 58b/6, 59b/7, 67a/8, 70a/10, 72b/2, 73a/11
u.+da 36a/6, 82b/3
u.+dın 78b/5
u.+ġa 54a/3, 59a/19, 67b/16
u.+ı 79b/2
u.+ķa 33b/11
u.+larda 82b/19
uruřġa tur- vuruşmaya başlamak
u.-dı 71a/17

uruş ġıl- savaş yapmak, savaşmak, vuruşmak
u.-dı 79a/16
u.-dılar 34b/2, 74a/8
u.-ur irdiler 59b/11-12, 60a/10, 67a/11
uruş sal- savaşmak
u.-ur irdiler 62b/7
uşul *Ar.* şekil, usul 62b/1
uşbu bu, şu 7b/15, 8a/2, 32b/16, 82b/5
uşbu ki *T.+Far.* şudur ki 12b/3
uşol bu, o 11a/8, 12a/15, 24b/7, 39b/17, 39b/17, 70a/9, 71a/6, 79a/17
uřundaķ şöyle 65b/13
uy boġa, sıġır 39a/15
u.+ġa 56a/11
uyķu uyku 13b/8
u.+dın 22a/16; u.+nıġ 49a/9
uyķudın fāriġ bol- *T.+Ar.+T.* uykudan uyanmak
u.-dı 35b/12
uyķu ilt- uyku getirmek
u.-ip 22a/13
uy yılı sıġır yılı 17b/7, 23b/2
uzat- uzatmak
u.-tı 56b/9
ūd *Ar.* ud 83b/19
uħdesidin çık- *Ar.+T.+T.* üstesinden gelmek
u.-alġaylar 43b/11
u.-alġay-men 6b/10
uķāb-ı belā *Ar.+Ar.→Far.* belanın kara kuşu 16a/8

°uqūbet-i ebedī *Ar.+Ar.→Far.* ebedī

ceza

°u.+sidin 7a/11

°uqūbet kıı- *Ar.+T.* ceza vermek; eziyet

etmek

°u.- ğaylar 12b/11

°u.-sam 63a/13-14

°ulemā *Ar.* âlimler, ulema 14a/7

°u.+dın 48b/19

°u.+lardın 49a/1

°u.+largā 72b/11

°ulemā-i mütebahhīrīn *Ar.+Ar.→Far.*

derin bilgi sahibi âlimler

°u.+din 49a/2

°ulemā-yı müctehid-i Buḥārā

Ar.+Ar.+ö.a.→Far. Buhara'nın müctehit
âlimleri

°u.+nı 11b/5

°ulūfe *Ar.* azık 39b/2, 40a/3, 40a/4

°ulūvv yükselme 88a/9

°ulūvv-i mertebe mertebe yüceliği 7a/7

°urūc-ı °ālī ve sūmuvv

Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. yükseğe ve
yüceye çıkmak

°u.+da 3a/10

°uzlet *Ar.* inzivaya çekilme 76b/15

Ü

ü *Far.* ve, ile 1b/4, 1b/4, 1b/4, 1b/5, 1b/6,

1b/8, 2a/2, 2a/7, 2a/8, 2b/6, 2b/9, 3a/2,

3a/2, 3b/7, 3b/7, 3b/7, 3b/9, 4a/5, 4a/6,

4a/6, 4a/10, 4a/15, 4b/2, 4b/2, 4b/6, 4b/7,

4b/7, 4b/16, 5a/3, 5a/3, 5a/4, 5a/4, 5a/5,

5a/7, 5a/9, 5a/11, 5a/13, 5a/17, 5b/1,

5b/2, 5b/3, 5b/5, 5b/7, 5b/11, 5b/13,

5b/16, 6a/7, 6b/9, 6b/9, 7b/2, 7b/6, 7b/11,

7b/13, 8a/11, 8a/14, 8b/6, 8b/6, 8b/18,

9a/2, 9a/3, 9a/17, 9a/17, 11b/17, 12a/2,

12a/8, 12a/14, 12a/19, 13a/19, 13b/15,

14b/3, 14b/7, 15b/12, 15b/17, 16a/8,

16b/9, 16b/11, 17a/5, 17a/8, 17b/13,

17b/13, 18a/16, 18b/14, 18b/15, 18b/19,

19a/1, 19a/3, 19a/3, 19a/7, 19b/9, 20a/9,

20a/10, 20a/14, 20a/14, 20a/15, 20a/19,

20b/1, 20b/8, 20b/9, 21a/7, 22b/4,

23b/11, 24a/3, 24a/4, 24a/4, 24a/9,

24a/11, 24a/12, 24a/14, 25a/16, 26a/3,

27b/8, 28b/14, 28b/16, 29a/9, 29a/18,

29a/19, 31b/9, 32a/5, 32a/5, 32a/8,

33a/16, 34a/14, 34a/19, 34b/4, 34b/4,

35a/9, 40a/13, 42b/19, 44b/16, 47a/3,

47a/13, 49b/11, 52b/13, 55b/13, 58b/18,

75a/11, 76a/17, 79b/18, 80b/13, 88a/1,

88b/3, 89a/5, 92b/6

übhet *Ar.* büyüklenme 76a/18

ücre *Ar.* karşılığını verme, karşılık,
karşılık olarak 42a/9, 42a/12

ü.+sige 42a/11

üç üç 6a/3, 6a/6, 7a/3, 15a/12, 15a/13,

17a/1, 30b/12, 30b/12, 31b/17, 41a/10,

41b/16, 41b/19, 42a/3, 43b/1, 46b/7,

51b/13, 59b/19, 64b/10, 65a/17, 65b/7,

65b/7, 65b/8, 65b/17, 67b/1, 67b/9,
71b/16, 80a/9

ü.+ni 31b/17

üç ferseng *T.+Far.* üç fersah 12a/5

üç ferseng-i Kâşgar *T.+Far.+ö.a.→Far.*

Kâşgar'a üç fersah

ü.+dur 47a/1

üç kişi üç kişi 14a/9

üç miñg üç bin 42a/4, 55a/19, 58b/5,
59a/13

üçüle üçü

ü.+si 69a/6

üçün için, -den dolayı, diye 6b/14, 12a/5,
23b/6, 24a/19, 24b/1, 25a/2, 32a/8, 32a/9,
37a/16, 40a/4, 40a/4, 41a/10, 47b/11,
47b/12, 47b/16, 48b/11, 48b/19, 49a/16,
53b/9, 54b/17, 61b/12, 61b/13, 61b/14,
66b/4, 72a/10, 79b/2, 83b/8, 87b/9,
88b/5, 89b/19, 90b/3,

üçünçi üçüncü 6a/4, 7a/8, 30b/13, 41b/7,
61a/12, 68b/13, 68b/8, 74a/16

ü.+si 28a/1

üç yıl üç yıl 14a/6

üç yüz üç yüz 10b/4, 10b/6, 20b/14,
20b/15, 58a/16, 63a/5, 67b/9, 67b/17

üç yüz miñg üç yüz bin 50a/10, 79b/18

üftāde *Far.* düşkün 23a/7

ümerā *Ar.* emîrler, beğler 15a/11, 16b/1,
20a/19, 32a/19, 35b/16, 37a/3, 38a/11,
38b/16, 40b/3, 45a/3, 46b/1, 55a/12,
57a/8, 57b/3, 57b/10, 62b/12, 67a/13,
70a/9, 75b/10, 80a/18, 87b/8, 90a/2

ü.+lar 14a/13, 28b/6, 29a/8,
42b/7, 43b/11, 44b/18, 45a/1, 46b/10,
48b/7, 57b/7

ü.+lardin 14a/10, 28b/15, 86a/10-

11

ü.+largā 16b/14, 34a/16, 75b/13

ü.+ları 52b/11, 53a/1, 61b/6,

69b/19, 89a/10

ü.+laridin 51b/7, 51b/16, 61b/8

ü.+larımı 48b/1-2, 48b/3

ü.+larnı 24a/19, 42b/5, 58b/1

ü.+larnıñg 45b/14, 57a/18, 57b/7

ü.+nı 34b/16, 57b/11, 57b/13,

57b/14, 62b/11, 62b/12

ü.+nıñg 89a/17

ü.+sı 89a/6

ü.+sını 58a/6

ümerā-i büzürg-i refi'ü'l-miñdār

Ar.+Far.+Ar.→Far. yüksek dereceli
büyük emîrler

ü.+lar 24a/9

ümerāy *Ar.* emîrler 33a/5, 49b/12

ü.+largā 37b/9

ümerā-yı 'aẓīm *Ar.+Ar.→Far.* büyük
emîrler

ü.+din 69b/9

ümerā-yı 'aẓīm-i qādīm

Ar.+Ar.+Ar.→Far. eski büyük emîrler

ü.+niñg 69b/8-9

ümerā-yı Bikçek *Ar.+ö.a.→Far.* Bikçek
emîrleri 46b/7

ümerā-yı Caras *Ar.+ö.a.→Far.* Caras
emîrleri 43a/2, 47b/7

ümerā-yı Cette *Ar.+ö.a.→Far.* Cette emîrleri

ü.+lerdin 18b/15

ü.+niñg 17a/18

ümerā-yı Duğlat *Ar.+ö.a.→Far.* Duğlat emîrleri 40b/18

ümerā-yı Hezāre *Ar.+ö.a.→Far.* Hezāre emîrleri

ü.+lerni 33b/1-2

ümerā-yı İsen Buğa Hān *Ar.+ö.a.→Far.* İsen Buğa Han'ın emîrleri

ü.+ğa 71a/5

ümerā-yı Kuşçı *Ar.+ö.a.→Far.* Kuşçı emîrleri 38b/18

ümerā-yı Künci *Ar.+ö.a.→Far.* Künci emîrleri 43a/4

ümerā(-y) Künci *Ar.(+)ö.a.→Far.* Künci emîrleri 46b/4

ümerā-yı Moğul *Ar.+ö.a.→Far.* Moğul emîrleri 17a/13-14, 42b/12, 43b/18, 79a/2

ü.+dın 50b/2

ü.+ğa 61b/10

ü.+lar 16b/19

ümerā-yı Moğulistān *Ar.+ö.a.→Far.* Moğulistan emîrleri 49b/2, 49b/10

ümerā-yı mu^cteber *Ar.+Ar.→Far.* itibarlı emîrler

ü.+ler 69b/4

ü.+ni 57b/16

ümīd *Far.* ümit 44a/1, 76a/15

ü.+i 16b/10, 78a/15, 88a/4

ümīd eyle- *Far.+T.* ümit etmek, gıpta etmek

ü.-p 32a/6

ümīd-i necāt *Far.+Ar.→Far.* kurtuluş ümidi 1b/8-9

ümīd-i vāşık *Far.+Ar.→Far.* güvenli ümit 90b/15

ümīd kııl- *Far.+T.* ümit etmek
ü.-ıp turur 90a/6

ümīd üz- *Far.+T.* ümit kesmek
ü.-gen irdiler 17a/7

ümīd-vār *Far.* ümitli 32a/10, 47a/15
ü.+men 5b/16

ümīd-vār kııl- *Far.+T.* ümit vermek
ü.-dı 40a/3

ümīd-vārhlık *Far.+T.* ümit verme 59a/16

ümmehāt *Ar.* anneler 89a/18
ü.+niñg 90a/2

ümmet *Ar.* ümmet 21b/11

ümmīdi tut- *Far.+T.+T.* ümit etmek
ü.-sa bolur 57a/13-14

ümmü'l-belā *Ar.+Ar.→Far.* belanın anası 54a/2

ürk- ürkmek
ü.-ti 59b/16

üslüb *Ar.* üslup
ü.+ı 19a/9

üslüb-ı Çengiz Hān *Ar.+ö.a.→Far.* Çengiz Han'ın tarzı 11b/5

üstād *Far.* üstat, usta 76b/7, 84a/2
ü.+ım 8a/17

üstād-ı kāmīl *Far.+Ar.→Far.* yetkin üstat

ü.+ları 8a/13

üstüh^vān *Far.* kemik
ü.+niñg 77b/9

üstüh^vān-ı sefid *Far.* beyaz kemik 12b/1

üstüh^vān-tırāşlık *Far.+Far.+T.* kemik yontma

ü.+da 84a/1
üstün üst, üstün, üzeri
ü.+de 65a/4, 65b/10
ü.+idin 51a/2, 59b/5
ü.+ige 60a/3, 60a/6
üstüvār *Far.* sağlam 30b/14, 31b/11
üstüvār tut- *Far.+T.* sağlamlaştırmak
ü.-up 26b/3-4

üy ev
ü.+de 69a/2
üze üzeri
ü.+sige 20a/7, 30b/15, 31a/19
üziğa kir- üzerine yürümek
a.-diler 31a/14
üzre üzere, üzerine 1b/13, 4b/9, 29b/2,
83b/6

V

vābes koy- *Far.+T.* yalnız bırakmak, bir
yana bırakmak
v.-mağ 88a/16
vābeste *Far.* bağlı 37a/6
vābeste eyle- *Far.+T.* bağlamak
v.-pdur 15b/4
vācib *Ar.* vacip 24a/14
vācibāt *Ar.* vacipler 36b/7
vācib bol- *Ar.+T.* vacip olmak
v.-ur irdi 88a/7
va^cde *Ar.* söz 59a/16
v.+ler 11a/8
v.+si 42a/9
va^cde ber- *Ar.+T.* söz vermek
v.-gen 13a/14
v.-gen irdi 13a/14
va^cde-i fetḥ-i şāmil-ḥāl
Ar.+Ar.+Ar.+Ar.→Far. kapsamlı fetih
sözü verilme 23a/10
va^cde-i leşker *Ar.+Far.→Far.* ordunun
süresi 76a/17
va^cde-i ʿulūfe *Ar.+Ar.→Far.* azık vaat
etme 40a/2
va^cde kıl- *Ar.+T.* söz vermek

v.-ğan irdim 13b/13
v.-ip irdiñiz 13b/10
va^cdesige vefā kıl- *Ar.+T.+Ar.+T.*
sözünü tutmak
v.-ip 13a/16
va^cd öt- *Ar.+T.* söz vermek
v.-tiler 80a/19
vaḥşet *Ar.* korkuya kapılma
v.+din 65b/14
vaḥşet al- *Ar.+T.* ürkmek
v.-ip 48b/16
vaḥy *Ar.* vahiy 21b/13
vaḥy-ı velī *Ar.+Ar.→Far.* velilik vahyi
4a/5
vaḫār *Ar.* ağırbaşlılık 56a/13
vāḫı^ca *Ar.* vakıa, olay 27b/9
v.+dın 36b/5
v.+lar 4b/18, 5a/5, 42b/1
v.+larda 69a/10
v.+ları 4b/14, 48b/18
v.+nı 34a/7
vāḫı^ca-i cān-güdāz
Ar.+Far.+Far.→Far. can yakan olay
v.+dın 36b/3

vāqı̄'a-i pür-ḥavf *Ar. +Far. +Ar. →Far.*

korku dolu olay

v.+ke 16a/12

vāqı̄'a-i vefāt *Ar. +Ar. →Far.* ölüm olayı

v.+ı 36b/16-17

vāqı̄'a keltür- *Ar. +T.* olay anlatılmak

v.+mı k.-edur 29a/4

vāqı̄'āt *Ar.* olaylar 54b/16

v.+ları 14b/17

vāqı̄'āt-ı Baba Sultān *Ar. +ö.a. →Far.*

Baba Sultan'ın olayları 86b/9

vāqı̄'a-yı hāyile *Ar. +Ar. →Far.* feci olay

v.+din 87b/10

vāqı̄f bol- *Ar. +T.* haberdar olmak

v.-up 30b/11

vāqı̄'c *Ar.* vaki, vaki olan, olay 62a/2,

86b/10

v.+de 86b/10

v.+ler 4b/15, 15a/2, 28b/12

v.+ni 83a/5

vāqı̄'c bol- *Ar. +T.* vâki olmak, vuku

bulmak, olmak, ortaya çıkmak,

gerçekleşmek, meydana gelmek

v.-dı 17a/19, 17b/16, 22a/12,

23b/2, 29a/2, 30a/1, 41a/4, 44a/9, 49b/7,

49b/11, 60b/3, 66b/7-8, 68a/7, 71b/15,

72b/3, 73a/4, 75a/3, 77b/8, 79a/11,

79b/12, 84b/12, 88b/19, 89a/6-7, 89b/7,

92b/10

v.-ğan 5b/16

v.-ğay 67a/2

v.-up 81a/10, 83a/1

v.-updur 73b/17

v.-up irdi 64a/2

v.-up turur 78a/13

v.-urdın 43a/14

vaqt *Ar.* vakit, zaman, süre 13b/12,
27a/3, 40b/16, 66a/17, 67b/5

v.+da 10b/16, 21a/10, 41b/1,

45a/10, 47a/4, 49b/9, 51b/6, 62a/13,
65a/11, 77b/8-9, 82a/8, 84a/5

v.+din 71a/5

v.+de 7a/14, 13b/9, 32b/9, 87b/3

v.+ğa 53a/13

v.+ğaça 15a/7

v.+ide 50b/5

v.+larda 48b/5

v.+lerde 44a/1

v.+ni 23b/17

(va)qt *Ar.* vakit

v.+ğaça 18a/3

vaqtı *Ar. +Far.* bir süre

v.+de 87b/16

vaqt-i çāşt *Ar. +Far. →Far.* kuşluk vakti
22a/12

vaqt-i ezān *Ar. +Ar. →Far.* ezan vakti

v.+da 12a/9

vaqt-i ferāğat *Ar. +Ar. →Far.* istirahat
vakti

v.+de 13b/8

vaqt-i irtifā'c *Ar. +Ar. →Far.* (ekinlerin)
yükselme zamanı 77b/15

vaqt-i istihlāş *Ar. +Ar. →Far.* kurtulma
vakti 85b/5

vaqtı ki *Ar. +Far. +Far.* ne zaman, ne
zaman ki, -DXğX zaman, -DXğX vakit, -
DXğX sırada, -DXğXndA, -IncA,
vaktiyle, bir vakit, bir zaman 9a/15,

9a/17, 10b/12, 10b/19, 11a/2, 11a/3,
 12b/8, 14a/1, 14b/4, 15a/9, 15a/1, 15b/18,
 15b/8, 16a/19, 16b/7, 17b/3, 17b/7,
 17b/17, 18a/18, 18b/8, 18b/9, 19a/12,
 20a/6, 20b/2, 20b/10, 20b/12, 21a/18,
 21b/15, 22a/15, 24a/7, 25a/4, 25a/11,
 25a/15, 25b/7, 25b/12, 27a/5, 28a/13,
 29a/3, 29a/12, 29b/2, 30a/9, 30b/5,
 30b/10, 31a/1, 31a/3, 31a/7, 31b/18,
 33a/1, 33b/4, 33b/12, 34a/10, 34a/19,
 34b/7, 36b/7, 37a/2, 37b/16, 40a/1, 40a/9,
 40a/17, 40b/2, 40b/5, 41a/2, 41a/8, 41b/5,
 41b/7, 41b/9, 42a/7, 42a/10, 42b/3,
 42b/10, 43a/6, 43a/8, 43a/16, 43b/5,
 43b/8, 44b/10, 45a/5, 45b/12, 46b/13,
 46b/17, 47a/6, 48a/16, 48b/10, 48b/11,
 48b/14, 49b/5, 49b/13, 50a/5, 50b/2,
 51a/9, 51b/5, 52b/19, 54b/3, 55b/16,
 60b/9, 62b/15, 65b/1, 68b/2, 69a/15,
 72b/17, 78a/3, 79b/14, 85b/2, 90b/15

vaqt(i) ki *Ar.+Far.+Far.* -dığı zaman
 84b/17

vaqtı (ki) *Ar.+Far.+Far.* -DXğX zaman
 46b/2

vaqt-i köç *Ar.+T.* → *Far.* göç vakti, göç
 zamanı 62a/18-19, 62b/2

vaqt-i namāz *Ar.+Far.* → *Far.* namaz
 vakti 66a/11

vaqt-i şubḥ *Ar.+Ar.* → *Far.* sabah vakti
 31a/2, 49a/10

vaqt-i Sultān Maḥmūd *Ar.+ö.a.* → *Far.*
 Sultan Mahmud zamanı 69b/12

vaqt-i ḥalātum-ı emvāc-ı ceng
Ar.+Ar.+Ar.+Far. → *Far.* savaş dalgaları
 dalgalandığı zaman 15b/12

vaqt-i tedbīr *Ar.+Ar.* → *Far.* tedbir vakti
 v.+de 15b/17

vaqt-i Yūnus Ḥān *Ar.+ö.a.* → *Far.* Yunus
 Han zamanı 70b/19

vaqt-i zirāʿat *Ar.+Ar.* → *Far.* ziraat
 zamanı 41a/15

vāllahu aʿlem *Ar.* (doğrusunu) Allah
 bilir, Allah en iyi bilendir 27b/17, 44a/10,
 45b/12, 84a/19

vāli *Ar.* yönetici
 v.+siniḡ 24a/14

vālide *Ar.* anne
 v.+leri 8a/2
 v.+si 7b/16, 7b/16, 47b/6-7,
 47b/8, 84b/16 (*vāldesi*)
 v.+siniḡ 28b/2, 62b/10

vālide-i bende *Ar.+Far.* → *Far.* kulun
 annesi 68b/14

vālid-i şāliḥ *Ar.+Ar.* → *Far.* iyi amelli
 baba 77a/5

vā-pes *Far.* geride 63b/1

vā-pes kıl- *Far.+T.* geride bırakmak
 v.-ip 63b/4

vāriş *Ar.* vâris
 v.+leriḡa 18a/3

varṭa-i belā *Ar.+Ar.* → *Far.* belanın
 tehlikesi
 v.+dın 63b/3

vaşf *Ar.* vasıf, özellik; tasvir 8b/6
 v.+1 38a/14
 v.+ıdın 76b/9

vaşף kıl- <i>Ar.+T.</i> vasfetmek v.-sa 8b/5-6	3a/14, 3a/15, 3b/6, 3b/7, 3b/8, 3b/8, 3b/10, 3b/10, 3b/10, 3b/11, 3b/12, 3b/13, 3b/14, 3b/14, 4a/2, 4a/3, 4a/3, 4a/5, 4a/6, 4a/7, 4a/7, 4a/7, 4a/8, 4a/11, 4a/12, 4a/12, 4a/15, 4a/16, 4a/17, 4a/18, 4b/3, 4b/3, 4b/3, 4b/4, 4b/5, 4b/6, 4b/7, 4b/9, 4b/10, 4b/13, 4b/13, 4b/15, 5a/2, 5a/3, 5a/3, 5a/4, 5a/4, 5a/5, 5a/6, 5a/7, 5a/7, 5a/7, 5a/7, 5a/8, 5a/8, 5a/9, 5a/10, 5a/14, 5a/17, 5a/17, 5b/1, 5b/1, 5b/2, 5b/3, 5b/3, 5b/3, 5b/4, 5b/4, 5b/5, 5b/7, 5b/8, 5b/8, 5b/14, 5b/17, 6a/1, 6a/1, 6a/1, 6a/2, 6a/2, 6a/5, 6a/5, 6a/8, 6a/9, 6a/9, 6a/10, 6a/10, 6a/11, 6a/12, 6a/14, 6a/16, 6b/2, 6b/2, 6b/9, 6b/9, 6b/11, 6b/11, 6b/14, 6b/15, 6b/15, 7a/5, 7a/7, 7a/8, 7a/11, 7b/2, 7b/3, 7b/3, 7b/3, 7b/3, 7b/3, 7b/4, 7b/4, 7b/4, 7b/6, 7b/6, 7b/7, 7b/8, 7b/8, 7b/10, 7b/11, 7b/14, 7b/14, 8a/1, 8a/1, 8a/5, 8a/5, 8a/6, 8a/8, 8a/9, 8a/9, 8a/9, 8a/9, 8a/10, 8a/10, 8a/10, 8a/10, 8a/10, 8a/10, 8a/11, 8a/11, 8a/11, 8a/11, 8a/11, 8a/12, 8a/12, 8a/12, 8a/13, 8a/15, 8a/15, 8a/16, 8a/16, 8a/16, 8a/17, 8a/19, 8b/1, 8b/2, 8b/7, 8b/11, 8b/12, 8b/13, 8b/14, 8b/14, 8b/14, 8b/16, 8b/16, 8b/17, 8b/17, 8b/18, 8b/19, 9a/1, 9a/3, 9a/4, 9a/7, 9b/7, 9a/8, 9a/8, 9a/11, 9a/13, 9a/15, 9a/18, 9b/13, 9b/14, 10a/1, 10a/10, 10a/10, 10a/16, 10a/18, 10b/1, 10b/8, 10b/14, 10b/14, 10b/14, 10b/15, 10b/15, 10b/15, 10b/17, 10b/17, 10b/17, 10b/18, 10b/18, 10b/18, 10b/18, 11a/14, 11a/17, 11a/17, 11a/17, 11b/8, 11b/9, 11b/9, 11b/10, 11b/12, 11b/13, 11b/13,
vāşıl bol- <i>Ar.+T.</i> kavuşmak, ulaşmak v.-dılar 28b/17-18 v.-updur 3b/1, 7a/11 v.-ur irdi 48a/2	
vāsıta <i>Ar.</i> vasıta; sebep v.+sı 37a/8, 42b/13 v.+sıdın 37a/2 v.+sıge 15b/4-5	
vāsıta kıl- <i>Ar.+T.</i> vasıta kılmak v.-ip tururlar 66b/2	
vaşiyet <i>Ar.</i> vasiyet v.+din 13a/18	
vaşiyet kıl- <i>Ar.+T.</i> vasiyet etmek v.-dılar 13a/12 v.-ğan irdi 13b/12	
vaşan <i>Ar.</i> vatan 46a/11	
vaşan-ı aşlı <i>Ar.+Ar.→Far.</i> asıl vatan 16a/4	
vażc <i>Ar.</i> durum; duruş 27a/2, 27a/4, 54b/5	
vażc <i>Ar.</i> vaaz 11b/17	
vażc beyān kıl- <i>Ar.+Ar.+T.</i> vaaz etmek v.-ip 11b/16	
vażc-ı haml bol- <i>Ar.+Ar.→Far.+T.</i> doğum yapmak, doğurmak v.-dı 84b/19	
vazife <i>Ar.</i> vazife v.+lerini 22b/3	
ve <i>Ar.</i> ve, ile 1b/2, 1b/3, 1b/3, 1b/4, 1b/4, 1b/5, 1b/6, 1b/6, 1b/8, 1b/8, 1b/10, 1b/10, 1b/11, 1b/12, 1b/12, 2a/2, 2a/10, 2a/14, 2a/16, 2a/14, 2a/16, 2b/3, 2b/5, 2b/7, 2b/8, 2b/8, 2b/9, 2b/11, 2b/16, 3a/1, 3a/2, 3a/3, 3a/10, 3a/12, 3a/12, 3a/13, 3a/13,	

11b/14, 11b/15, 12b/13, 12b/13, 12b/17,
13a/6, 13a/7, 13a/11, 13a/17, 13a/18,
13a/19, 13b/16, 13b/17, 13b/19, 14a/2,
14a/7, 14a/11, 14a/11, 14a/16, 14a/19,
14b/1, 14b/7, 14b/10, 14b/14, 15a/3,
15a/4, 15a/4, 15a/5, 15a/11, 15a/12,
15a/12, 15a/13, 15a/17, 15a/18, 15a/18,
15b/4, 15b/5, 15b/6, 15b/7, 15b/8,
15b/12, 15b/15, 15b/15, 15b/16, 15b/17,
15b/19, 16a/1, 16a/2, 16a/10, 16a/11,
16a/16, 16b/1, 16b/1, 16b/1, 16b/2,
16b/4, 16b/5, 16b/6, 16b/8, 16b/18,
17a/3, 17a/4, 17a/4, 17a/7, 17a/14, 17b/2,
17b/14, 18a/4, 18a/5, 18a/6, 18a/7, 18a/8,
18a/13, 18a/14, 18a/17, 18b/3, 18b/4,
18b/4, 18b/6, 18b/6, 18b/11, 18b/13,
18b/17, 18b/19, 19a/2, 19a/9, 19a/9,
19a/16, 19a/19, 20a/10, 20a/11, 20a/13,
20a/18, 20a/18, 20a/19, 20b/3, 20b/4,
20b/6, 20b/6, 20b/8, 20b/10, 20b/13,
20b/15, 20b/16, 20b/16, 20b/16, 20b/17,
20b/18, 20b/19, 21a/1, 21a/5, 21a/11,
21a/12, 21a/16, 21a/19, 21b/1, 21b/2,
21b/4, 21b/5, 21b/6, 21b/8, 21b/8, 21b/8,
21b/16, 22a/1, 22a/2, 22a/5, 22a/6, 22a/6,
22a/7, 22a/7, 22a/12, 22a/19, 22b/1,
22b/2, 22b/3, 22b/8, 22b/10, 22b/12,
22b/14, 23a/3, 23a/3, 23a/4, 23a/5, 23a/5,
23a/5, 23a/6, 23a/6, 23a/10, 23a/11,
23a/12, 23a/13, 23a/13, 23a/14, 23a/14,
23a/17, 23a/18, 23b/1, 23b/8, 23b/13,
23b/14, 23b/17, 23b/19, 23b/19, 23b/19,
24a/1, 24a/4, 24a/7, 24a/7, 24a/8, 24a/10,
24a/11, 24a/13, 24a/14, 24a/14, 24a/15,

24a/16, 24a/17, 24a/18, 24b/1, 24b/2,
24b/9, 24b/11, 24b/14, 24b/18, 25a/5,
25a/10, 25a/12, 25a/13, 25a/14, 25a/16,
25b/2, 25b/2, 25b/5, 25b/10, 25b/11,
25b/13, 25b/14, 25b/16, 25b/16, 25b/17,
25b/17, 25b/18, 26a/7, 26a/9, 26a/10,
26a/11, 26a/11, 26a/12, 26a/13, 26a/13,
26a/15, 26b/1, 26b/4, 26b/6, 26b/6,
26b/12, 26b/16, 26b/18, 26b/18, 27a/1,
27a/7, 27a/8, 27a/10, 27a/11, 27a/17,
27b/4, 27b/9, 27b/12, 27b/12, 27b/14,
27b/14, 27b/15, 28a/8, 28a/13, 28a/14,
28b/10, 28b/17, 28b/18, 29a/1, 29a/1,
29a/6, 29a/8, 29a/9, 29a/10, 29a/15,
29a/16, 29b/3, 29b/4, 29b/4, 29b/4,
29b/9, 29b/9, 29b/13, 29b/13, 29b/16,
29b/17, 30a/1, 30a/2, 30a/3, 30a/5, 30a/6,
30a/11, 30a/12, 30a/14, 30a/15, 30a/15,
30a/15, 30a/16, 30a/16, 30a/16, 30a/17,
30a/17, 30a/18, 30b/6, 30b/6, 30b/8,
30b/12, 30b/12, 30b/14, 30b/14, 31a/2,
31a/5, 31a/6, 31a/6, 31a/8, 31a/11,
31a/11, 31a/12, 31a/13, 31a/14, 31a/14,
31a/15, 31b/1, 31b/7, 31b/11, 31b/17,
31b/19, 32a/1, 32a/2, 32a/2, 32a/3, 32a/4,
32a/8, 32a/10, 32a/10, 32a/15, 32a/18,
32a/18, 32a/18, 32b/1, 32b/1, 32b/2,
32b/5, 32b/6, 32b/6, 32b/7, 32b/9,
32b/10, 32b/10, 32b/13, 32b/14, 32b/14,
32b/17, 33a/4, 33a/5, 33a/6, 33a/7, 33a/8,
33a/9, 33a/11, 33a/15, 33a/16, 33a/18,
33b/1, 33b/1, 33b/1, 33b/1, 33b/4, 33b/8,
33b/10, 33b/13, 33b/13, 33b/14, 33b/15,
34a/2, 34a/3, 34a/3, 34a/4, 34a/6, 34a/7,

34a/15, 34a/17, 34b/4, 34b/7, 34b/9,
34b/17, 34b/18, 35a/1, 35a/1, 35a/2,
35a/4, 35a/8, 35a/10, 35a/16, 35a/17,
35a/19, 35a/19, 35b/1, 35b/2, 35b/2,
35b/2, 35b/2, 35b/3, 35b/5, 35b/6, 35b/7,
35b/12, 35b/14, 35b/16, 35b/16, 35b/18,
35b/19, 36a/1, 36a/2, 36a/2, 36a/3, 36a/5,
36a/6, 36a/12, 36a/14, 36a/15, 36a/15,
36b/6, 36b/8, 36b/9, 36b/11, 36b/11,
36b/12, 36b/13, 37a/3, 37a/7, 37a/8,
37a/10, 37a/13, 37a/15, 37a/16, 37a/18,
37b/1, 37b/2, 37b/5, 37b/8, 37b/8, 37b/9,
37b/10, 37b/14, 38a/4, 38a/10, 38a/11,
38a/12, 38a/13, 38a/13, 38a/13, 38a/14,
38a/14, 38a/14, 38a/15, 38a/15, 38b/2,
38b/3, 38b/3, 38b/12, 38b/14, 38b/17,
38b/17, 39a/3, 39a/3, 39a/8, 39a/11,
39a/13, 39a/15, 39a/18, 39a/18, 39b/4,
39b/4, 39b/12, 39b/14, 39b/18, 39b/18,
40a/1, 40a/2, 40a/3, 40a/6, 40a/13,
40a/15, 40a/17, 40a/17, 40b/2, 40b/14,
40b/17, 40b/19, 41a/1, 41a/3, 41a/12,
41a/13, 41a/13, 41a/15, 41a/17, 41a/17,
41b/1, 41b/8, 41b/15, 41b/15, 41b/18,
41b/18, 42a/3, 42a/5, 42a/18, 42a/19,
42a/19, 42b/1, 42b/7, 42b/14, 42b/14,
42b/15, 42b/17, 43a/1, 43a/2, 43a/3,
43a/3, 43a/3, 43a/4, 43a/4, 43a/5, 43a/9,
43a/9, 43a/10, 43a/16, 43b/1, 43b/5,
43b/10, 43b/17, 43b/18, 44a/1, 44a/3,
44a/7, 44a/8, 44a/8, 44a/13, 44a/19,
44b/1, 44b/6, 44b/14, 45a/3, 45a/5, 45a/7,
45a/13, 45a/15, 45a/19, 45a/19, 45b/1,
45b/3, 45b/5, 45b/6, 45b/11, 45b/12,

45b/13, 45b/14, 45b/15, 45b/17, 45b/19,
46a/1, 46a/2, 46a/2, 46a/3, 46a/4, 46a/4,
46a/4, 46a/5, 46a/6, 46a/6, 46a/8, 46a/10,
46a/10, 46a/12, 46a/12, 46a/15, 46a/15,
46a/17, 46a/17, 46a/18, 46b/4, 46b/5,
46b/6, 46b/7, 46b/11, 46b/12, 47a/4,
47a/19, 47b/10, 47b/11, 47b/12, 47b/12,
47b/14, 47b/14, 48a/13, 48a/13, 48a/18,
48b/1, 48b/1, 48b/3, 48b/6, 49a/12,
49b/4, 49b/5, 49b/6, 49b/8, 49b/12,
49b/14, 49b/14, 50a/7, 50a/8, 50a/9,
50a/11, 50a/13, 50a/14, 50a/16, 50a/17,
50a/18, 50b/5, 50b/12, 50b/12, 50b/15,
50b/16, 50b/17, 51a/5, 51a/6, 51a/6,
51a/7, 51a/9, 51a/10, 51a/10, 51a/15,
51a/15, 51a/16, 51a/16, 51a/17, 51a/17,
51a/19, 51b/8, 51b/11, 51b/11, 51b/12,
51b/17, 51b/19, 51b/19, 52a/5, 52a/9,
52a/11, 52a/11, 52a/12, 52a/13, 52a/17,
52a/19, 52b/2, 52b/3, 52b/3, 52b/7,
52b/7, 52b/8, 52b/17, 52b/17, 53a/1,
53a/3, 53a/5, 53a/5, 53a/11, 53a/15,
53a/15, 53a/18, 53b/2, 53b/3, 53b/5,
53b/10, 53b/10, 53b/12, 53b/13, 53b/14,
53b/15, 53b/17, 53b/19, 54a/1, 54a/2,
53b/5, 54a/8, 54a/10, 54a/11, 54a/12,
54a/12, 54a/18, 54b/2, 54b/5, 54b/6,
54b/7, 54b/8, 54b/9, 54b/10, 54b/11,
54b/15, 54b/16, 55a/1, 55a/2, 55a/3,
55a/4, 55a/9, 55a/10, 55a/10, 55a/12,
55a/14, 55a/18, 55a/19, 55b/1, 55b/3,
55b/4, 55b/4, 55b/5, 55b/7, 55b/9,
55b/10, 55b/11, 56a/1, 56a/6, 56a/7,
56a/7, 56a/11, 56a/12, 56a/13, 56a/18,

56b/1, 56b/5, 56b/5, 56b/12, 56b/17,
57a/5, 57a/7, 57a/11, 57a/13, 57a/13,
57a/18, 57b/7, 57b/15, 57b/17, 58a/7,
58a/9, 58a/11, 58b/17, 58b/19, 59a/1,
59a/5, 59a/6, 59a/8, 59a/10, 59a/15,
59a/16, 59a/18, 59a/19, 59b/11, 59b/18,
60a/8, 60b/11, 61a/4, 61a/5, 61a/5, 61a/5,
61a/6, 61a/8, 61a/12, 61a/14, 61a/15,
61a/17, 61a/17, 61b/5, 61b/7, 61b/10,
61b/10, 61b/10, 61b/13, 61b/17, 61b/19,
62a/2, 62a/2, 62a/5, 62a/6, 62a/7, 62a/8,
62a/11, 62a/14, 62a/15, 62a/18, 62b/2,
62b/2, 62b/3, 62b/5, 62b/6, 62b/6, 62b/9,
62b/10, 62b/13, 63a/1, 63a/5, 63a/6,
63a/7, 63a/7, 63a/8, 63a/9, 63a/9, 63a/10,
63a/11, 63a/12, 63a/14, 63a/17, 63a/17,
63a/18, 63b/1, 63b/2, 63b/3, 63b/3,
63b/5, 63b/5, 63b/8, 63b/9, 63b/12,
63b/16, 63b/17, 64a/1, 64a/3, 64a/5,
64a/6, 64a/7, 64a/11, 64a/12, 64a/16,
64a/18, 64a/18, 64b/4, 64b/5, 64b/6,
64b/7, 64b/8, 64b/9, 64b/12, 64b/17,
64b/17, 64b/18, 65a/7, 65a/8, 65a/9,
65a/10, 65a/11, 65a/11, 65a/16, 65a/17,
65a/17, 65a/18, 65a/19, 65b/8, 65b/9,
65b/13, 65b/19, 66a/2, 66a/3, 66a/7,
66a/11, 66a/15, 66a/18, 66b/1, 66b/4,
66b/9, 66b/12, 66b/13, 67a/1, 67a/5,
67a/10, 67b/14, 67b/15, 67b/17, 67b/18,
68a/1, 68a/4, 68a/5, 68a/18, 68a/19,
68b/4, 68b/6, 68b/12, 68b/15, 69a/3,
69a/5, 69a/5, 69a/9, 69a/18, 69a/18,
69b/2, 69b/2, 69b/5, 69b/10, 69b/11,
69b/12, 70a/2, 70a/8, 70a/14, 70a/18,

70b/3, 70b/8, 70b/11, 70b/11, 70b/16,
71a/4, 71a/8, 71a/8, 71a/13, 71a/16,
71a/18, 71b/5, 71b/6, 71b/7, 71b/12,
71b/13, 71b/14, 71b/16, 71b/16, 71b/17,
71b/17, 71b/19, 71b/19, 71b/19, 72a/2,
72a/3, 72a/5, 72a/6, 72a/6, 72a/7, 72a/10,
72a/10, 72a/18, 72a/19, 72b/2, 72b/10,
72b/10, 72b/11, 72b/13, 72b/14, 72b/14,
73a/9, 73a/12, 73a/12, 73a/12, 73a/13,
73a/15, 73a/17, 73b/2, 73b/3, 73b/4,
73b/8, 73b/9, 73b/10, 73b/16, 73b/17,
73b/18, 74a/1, 74a/2, 74a/3, 74a/6,
74a/11, 74a/11, 74a/16, 74a/18, 74b/3,
74b/5, 74b/8, 74b/14, 74b/16, 74b/16,
74b/18, 75a/3, 75a/5, 75a/6, 75a/7,
75a/10, 75a/10, 75b/7, 75b/8, 75b/10,
75b/10, 75b/10, 75b/10, 75b/11, 75b/11,
75b/11, 75b/11, 75b/13, 75b/13, 75b/13,
75b/14, 75b/14, 75b/15, 75b/16, 75b/16,
75b/17, 75b/17, 75b/19, 75b/19, 76a/2,
76a/7, 76a/10, 76a/11, 76a/11, 76a/13,
76a/16, 76a/16, 76a/17, 76a/17, 76a/17,
76a/17, 76a/18, 76a/18, 76a/18, 76b/1,
76b/2, 76b/4, 76b/12, 76b/12, 76b/16,
76b/19, 77a/1, 77a/3, 77a/5, 77a/5, 77a/6,
77a/10, 77a/11, 77a/12, 77a/13, 77a/13,
77a/13, 77a/14, 77a/15, 77a/15, 77b/4,
77b/6, 77b/11, 77b/13, 77b/15, 77b/16,
77b/17, 78a/3, 78a/8, 78a/12, 78a/16,
78a/18, 78a/18, 78a/18, 78a/19, 78b/4,
78b/7, 78b/14, 78b/15, 79a/5, 79a/7,
79a/11, 79a/14, 79a/14, 79a/16, 79a/17,
79a/19, 79b/7, 79b/8, 79b/9, 79b/9, 80a/3,
80a/3, 80a/5, 80a/9, 80a/11, 80a/13,

80a/14, 80a/18, 80b/4, 80b/5, 80b/6,
80b/7, 80b/7, 80b/8, 80b/10, 80b/10,
80b/11, 80b/12, 80b/15, 80b/15, 80b/16,
80b/17, 80b/19, 81a/3, 81a/4, 81a/5,
81a/15, 81a/17, 81a/17, 81a/19, 81b/5,
81b/5, 81b/9, 81b/13, 82a/1, 82a/3, 82a/7,
82a/9, 82a/10, 82a/15, 82a/15, 82a/15,
82a/16, 82a/19, 82a/19, 82b/2, 82b/4,
82b/8, 82b/9, 82b/11, 82b/14, 82b/15,
82b/16, 82b/17, 82b/17, 82b/18, 82b/19,
82b/19, 83a/1, 83a/1, 83a/2, 83a/5,
83a/11, 83a/13, 83a/14, 83a/14, 83a/15,
83a/16, 83a/16, 83a/16, 83a/17, 83a/17,
83a/18, 83a/18, 83a/18, 83a/19, 83a/19,
83b/1, 83b/2, 83b/14, 83b/18, 83b/19,
83b/19, 83b/19, 83b/19, 84a/1, 84a/1,
84a/2, 84a/2, 84a/2, 84a/3, 84a/3, 84a/4,
84a/4, 84a/4, 84a/4, 84a/6, 84a/6, 84a/7,
84a/11, 84a/12, 84a/13, 84a/14, 84a/15,
84a/16, 84a/17, 84a/18, 84b/1, 84b/3,
84b/4, 84b/6, 84b/7, 84b/11, 84b/12,
84b/14, 84b/15, 84b/19, 85a/3, 85a/5,
85a/9, 85a/11, 85a/11, 85a/13, 85a/13,
85a/15, 85a/16, 85b/7, 85b/8, 85b/11,
85b/12, 85b/17, 85b/19, 86a/7, 86a/9,
86a/9, 86a/10, 86a/11, 86a/12, 86a/12,
86a/16, 86a/16, 86a/17, 86a/17, 86a/19,
86b/2, 86b/5, 86b/6, 86b/7, 86b/1, 86b/8,
86b/8, 86b/9, 86b/9, 86b/12, 86b/12,
86b/14, 86b/15, 86b/15, 86b/18, 86b/18,
86b/19, 87a/1, 87a/6, 87a/7, 87a/9,
87a/12, 87a/13, 87a/14, 87a/15, 87a/16,
87a/16, 87a/17, 87a/18, 87a/18, 87a/18,
87b/2, 87b/8, 87b/8, 87b/11, 87b/13,

87b/14, 87b/14, 87b/14, 87b/16, 88a/2,
88a/3, 88a/4, 88a/4, 88a/5, 88a/9, 88a/9,
88a/9, 88a/10, 88a/11, 88a/14, 88a/16,
88a/18, 88b/2, 88b/3, 88b/5, 88b/6,
88b/7, 88b/9, 88b/12, 88b/19, 89a/2,
89a/5, 89a/10, 89a/11, 89a/15, 89a/15,
89a/15, 89a/16, 89a/18, 89a/18, 89a/19,
89a/19, 89b/1, 89b/3, 89b/3, 89b/4,
89b/6, 89b/7, 89b/11, 89b/12, 89b/13,
89b/14, 89b/15, 89b/16, 89b/17, 89b/18,
90a/1, 90a/1, 90a/2, 90a/2, 90a/2, 90a/2,
90a/7, 90a/7, 90a/8, 90a/9, 90a/10,
90a/11, 90a/11, 90a/12, 90a/14, 90a/14,
90a/15, 90a/15, 90a/15, 90a/16, 90a/16,
90a/16, 90b/1, 90b/1, 90b/2, 90b/3,
90b/5, 90b/5, 90b/5, 90b/6, 90b/7, 90b/8,
91a/1, 91a/4, 91a/6, 91a/6, 91a/8, 91a/10,
91a/11, 91a/11, 91a/11, 91a/15, 91b/1,
91b/1, 91b/1, 91b/2, 91b/3, 91b/8,
91b/11, 91b/13, 92a/2, 92a/5, 92a/9,
92a/10, 92a/11, 92a/12, 92a/14, 92a/14,
92a/15, 92b/4

vech *Ar.* şekil; sebep

v.+de 24a/15

v.+i 7a/14

v.+ide 29b/14

vech birlen *Ar.+T.* şekilde 62a/19

vedā^c *Ar.* veda 12a/2, 87b/3

vedā^c kıl- *Ar.+T.* vedalaşmak

v.-dı 47a/16

vefā *Ar.* vefa 3b/13, 57a/13

v.+mîng 28a/9

vefādārлік *Ar.+Far.+T.* vefalılık

v.+ı (vefādārlığı) 23a/15

vefâ kııl- *Ar.+T.* vefa kıılmak; vefa göstermek

v.-ğay-sin 83b/9

v.-ğumdur 83b/11;

vefâ kııl- *Ar.+T.* vefa etmek, yetmek, kâfi gelmek

v.-madı 13a/15

v.-mas 10b/3

v.-mas irdi 82b/13-14

vefât *Ar.* vefat 15a/7, 67a/4

v.+dın 57a/1

v.+ıdın 27b/15, 27b/17, 27b/17,

28a/15, 36b/16, 45b/11, 47b/5, 47b/18,

48a/7, 48b/6, 50b/11, 54b/13, 57a/4

vefât bol- *Ar.+T.* vefat etmek, ölmek

v.-dı 45b/13, 49a/14-15

v.-masdın 50a/13

v.-updur 19b/4, 19b/7

v.-ğan

vefât kııl- *Ar.+T.* vefat etmek, ölmek

v.-dı 13b/11, 47b/2, 47b/18,

48a/8, 56b/1, 67a/3, 70b/11, 72b/8, 76a/3,

77a/19, 81b/7, 85a/11-12

v.-dılar 69a/6

v.-ıpdurlar 11b/7

v.-ıp irdi 60b/10-11

vefât taf- *Ar.+T.* vefat etmek, ölmek

v.-ğandın 44a/6

vefât tap- *Ar.+T.* vefat etmek, ölmek

v.-ıpdur 45a/5-6

v.-kandın 46a/9

v.-tı 28a/13-14, 40a/17, 70a/4,

76a/14

vehm *Ar.* vehim, korku 17b/13, 20a/9

v.+dın 38b/11

v.+leridin 26b/11

vehm-i hirās *Ar.+Far.* → *Far.* korkunun vehmi

v.+dın 80b/5-6

vehm-i ıztırāb *Ar.+Ar.* → *Far.* ızdırap kuruntusu 35a/8

vehm-nāk *Ar.+Far.* kuruntulu 89a/6

vehm-nāk bol- *Ar.+Far.+T.*

vehimlenmek

v.-up 38a/6

veķāyi^c *Ar.* olaylar 57a/3, 71b/13

v.+i 27b/17

veķāyi^c-i bisyār *Ar.+Far.* → *Far.* pek çok olay 78a/12

velādet *Ar.* doğum 61b/3

veled *Ar.* evlat

v.+i 55b/11

velī *Ar.* evliya 4a/5

velvele *Ar.* velvele

v.+de 27b/6

vereşe *Ar.* vârisler

v.+si 86b/11

verziş-i hū eyle- *Far.+T.* uğraşmayı huy hâline getirmek

v.-p 5b/1-2

verziş kııl- *Far.+T.* meydana getirmek, sağlamak

v.-dı 48a/6

vesile *Ar.* vesile 37a/10

vesileī *Ar.+Far.* bir vesile

v.+niñg 15b/4

vesile-i raḥm *Ar.+Ar.* → *Far.* merhamet vesilesi

v.+ni 72b/13

vesile kııl- *Ar.+T.* vesile kıılmak

v.-dılar 26a/2-3
vesvese-i şeytân *Ar.+Ar.→Far.* şeytan
vesvesesi 62a/14-15
ve yâ *Ar.+Far.* veya 20b/3
vezâyif-i tã^cât *Ar.+Ar.→Far.* ibadet
görevleri 72b/12, 76a/8
vezîr *Ar.* vezir 90b/8, 90b/9
vilâyet *Ar.* vilayet 16b/2, 55b/8, 58a/17,
65a/11, 78a/16
v.+de 85a/4
v.+din 29b/16, 53b/14, 59a/15-16,
63b/17, 71a/1
v.+i 10b/15, 73a/10, 77b/18,
81b/14
v.+ide 37a/13
v.+idin 28b/19, 56b/16
v.+iğa 34b/9
v.+ige 43a/15, 52b/14, 78b/9,
80b/13
v.+im 43b/18
v.+ini 62a/6, 64a/4, 64a/7, 78b/19,
85a/5
v.+iniñg 18a/9
v.+iñgni 59a/3
v.+ke 52b/13, 53b/15, 74a/5,
78b/6
v.+lerige 55b/15
v.+lerini 53b/10, 81b/9-10
v.+ni 34a/2, 47a/14, 61a/1
v.+niñg 56a/3, 57b/15, 65a/2
vilâyet-i Endicân *Ar.+ö.a.→Far.*
Endican vilayeti
v.+ğa 74a/9
v.+nı 43b/3-4

vilâyet-i Ferğana *Ar.+ö.a.→Far.*
Fergana vilayeti
v.+niñg 77b/16
vilâyet-i Hişâr *Ar.+ö.a.→Far.* Hisar
vilayeti 78a/3
vilâyet-i Kiş *Ar.+ö.a.→Far.* Kiş vilayeti
16b/7, 17a/4, 18a/14
v.-ke 17b/14
vilâyet-i mutaşarrıf *Ar.+Ar.→Far.*
yönetilen vilayet
v.+nı 79a/4
vilâyet-i Oş *Ar.+ö.a.→Far.* Oş vilayeti
v.+nı 64a/10-11
vilâyet-i Sebzedâr *Ar.+ö.a.→Far.*
Sebzedar vilayeti
v.+dın 17b/18
vîrân *Far.* viran 5a/4, 44a/17, 81b/1
vîrân bol- *Far.+T.* viran olmak
v.-masunlar 54a/6
v.-up irdi 74b/3-4
vîrân eyle- *Far.+T.* viran eylemek
v.-pdur 2b/9
vîrân ket- *Far.+T.* viran olmak
v.-key 16a/5
vîrân kıl- *Far.+T.* viran etmek
v.-ıp 43a/10
v.-urğa 43a/2
v.-ıp irdi 74b/2
vîrânlık *Far.+T.* viranlık 16a/17, 45b/17
v.+ıdın 56a/19
vuķū^c *Ar.* vuku, vukua gelme, meydana
gelme
v.+ıdın 36b/18
v.+nı 15b/3
vuķūf *Ar.* vukuf 66b/16
v.+dın 35b/3

v.+larımız 35b/19
vuḳū^cğa kel- *Ar.+T.+T.* meydana gelmek
v.-ip turur 82b/9
vuḳū^c tap- *Ar.+T.* vuku bulmak
v.-urdın 22a/2
vuşūl *Ar.* ulaşmak 48a/3
vuşūl-i sa^cādet *Ar.+Ar.→Far.* saadete ulaşma
v.+ke 8b/10
vuşūl tap- *Ar.+T.* ulaşmak
v.-tı 49b/14
vü *Far.* ve 1b/7, 2a/4, 3b/9, 5b/3, 10a/4, 19a/18, 40b/12, 45a/16, 55a/12, 59a/12
vücūd *Ar.* varlık
v.+ı 88a/4
v.+ıdın 23a/3
v.+ığa 15b/3

v.+ları 7b/2
v.+larıge 37a/6
vücūdğa kel- *Ar.+T.+T.* vücuda gelmek, ortaya çıkmak; dünyaya gelmek
v.-di 36b/16
v.-geni 77a/6-7
v.-medi 80b/2
v.-se 87b/16
v.-gen irdi 29b/10
vücūd kel- *Ar.+T.* meydana gelmek
v.-se 65b/5
vüs^cat-i ^caṭā *Ar.+Ar.→Far.* ihsanın genişliği
v.+sı 31b/18
vüs^cat-i sıḥḥat-i rivāyāt
Ar.+Ar.+Ar.→Far. rivayetlerin doğruluğunun genişliği (miktarı) 42b/2

Y

yā *Far.* veya; yoksa 12a/18, 49a/4, 53b/4, 53b/5, 83b/1, 92b/4
yā ān ki *Far.* -dığı hâlde 82b/7
yād *Far.* anma, zikretme, yad etme, hatır 6b/5
y.+ıda 14b/17
y.+ımızdın 9a/15
yād al- *Far.+T.* ezberlemek
y.-sa 83b/2
y.-ip irdim 83b/3
y.-masam kerek 76b/10
y.-aturur-men 76b/9
yada taşı *T.* yada taşı 26a/2

yād-dāşt tut- *Far.+Far.+T.* hatırda tutmak
y.-kaylar 6a/14
yād-gārī *Far.* bir yadigâr 8b/-2
yād kıl- *Far.+T.* ezberlemek, hatırlamak
y.-ur 6b/4
y.-ğan iken 83a/15
y.-ur ikenler 77a/14
yād-nāmeī *Far.* bir yadname (hatıra) 92b/1-2
yād tut- *Far.+T.* hatırda tutmak
y.-ø 86b/1
yaf- örtmek
y.-ıp 13a/3
yafrağ yaprak 20b/18

y.+larıdın 23a/11

yağ- yağmak

y.-a 17a/7

y.-ağadur 12a/10, 12a/12

y.-ar irdi 30a/13

yağı düşman 28a/14, 62a/18, 65a/12

y.+ğa 31a/7

y.+lar 20a/3

y.+nınġ 31a/5

yağı bol- düşman olmak

y.-dı 54a/2

yağıgerlik kıl- *T.+Far.+T.+T.* isyan

etmek

y.-ġıl 62b/19-63a/1

yağ bağla- *Far.+T.* buz bağlamak, buz

tutmak

y.-p irdi 51a/10

yağşı güzel, iyi 5b/12, 11b/2, 21b/11,

32b/3, 32b/12, 43a/8, 69b/5, 74b/12

yağşı kelipsin hoş gelmişsin, hoş geldin,

iyi (ki) gelmişsin 13b/11, 13b/14

yağşılık eyle- iyilik etmek

y.-p 5a/3

yağa kıyı

y.+sıda 51a/10

y.+sığa 51a/9

yağın yakın

y.+lardın 76a/10

yağın kıl- yaklaştırmak

y.-dılar 22b/10

yağın yet- yaklaşmak

y.-ti 11a/2

y.-tiler 60a/15

yā ki *Far.* yoksa 9b/6, 12b/16

yağın *Ar.* gerçek

y.+ğa 35b/3

yāğūt-ı rummānī *Ar.+Ar.→Far.*

narçiçeği renginde yakut 37b/12

yalğan yalan

y.+larığa 57b/13

yalğuz yalnız, tek başına, sadece 64b/2,

73a/6

yaman kötü; kötülük 21a/6, 23b/6,

57b/11, 85b/19, 86a/1, 88b/14

y.+dın 8a/18

y.+ı 34b/4

y.+lardın 34b/4

y.+rak 8a/18

yaman körset- kötü göstermek

y.-ürler 57b/7

y.-e turur 57b/3

yaman yaman çok kötü 85b/19

yan yan

y.+ığa 20b/18

yan- dönmek, geri dönmek

y.-dı 17a/6, 36a/4, 41a/15, 41a/19,

43a/10, 43b/4, 48b/13, 56b/4, 73b/4,

75a/15, 76a/4, 89a/3, 89a/4

y.-dılar 21b/5, 29a/3, 37b/14,

60a/2, 70a/4

y.-durup 16b/7

y.-ğan 27b/4

y.-ğanı 18b/7

y.-ğay-men 16b/1

y.+ı 31a/6

y.-ıp 15b/2, 17a/19, 19a/4, 21a/18,

27a/12, 30a/5, 33b/16, 43a/15, 49a/6,

49a/7, 70a/12, 79b/19, 81b/5, 86b/19

y.-urğa 32b/14
y.-ğan irdi 40b/18
y.-ur irdi 49b/10-11
y.-ur irdiler 55b/15
yaŋga taraf 23b/4
yandur- geri çevirmek, döndürmek;
cevap vermek, karşılık vermek
y.-dı 13a/9, 27a/7, 27a/10
y.-up 26b/11, 86a/1
yanıp kel- dönüp gelmek
y.-diler 37b/17
yanıp kil- dönüp gelmek
y.-se 43b/8
yanıp tüş- dönüp gelmek
y.-ti 32b/9
ya^cnî *Ar.* yani 3b/12, 4a/8, 4b/7, 6a/15,
9a/6, 9a/10, 9a/12, 9a/14, 20a/15, 21b/10,
21b/12, 23a/13, 25a/9, 27a/1, 27a/2,
29a/5, 31b/16, 33a/3, 33a/11, 36b/6,
41b/11, 52a/4, 60b/7, 61b/18
yaŋlıĝ benzer, gibi 1b/11, 2b/10, 5a/10,
7a/11, 16a/10, 20b/3, 22b/19, 23a/9,
26a/6, 30a/12, 30b/17
yap- örtmek
y.-mağ 66a/12
yar uçurum
y.+dın 59b/5, 60a/9-10, 67b/1,
67b/15
y.+nıŋ 59b/4-5, 60a/3, 60a/4,
60a/5, 60a/6, 62a/1, 67b/15
yâr *Far.* yâr, dost 4a/11, 19a/3
y.+ğa 83b/8
y.+nıŋ 83b/5
yâ Râbbe'l-âlemîn *Ar.* ey âlemlerin
Rabbi 63b/11

yaraĝ gereç, teçhizat, silah 47a/19
y.+ları 26a/10, 26a/13, 26a/15
yâr-ı behiştî *Far.* Cennet dostu (cennetle
müjdelenen kişi) 4a/11
yarı ber- yardım etmek
y.-mek 16b/12-13
y.-meki 20a/16
yâr-ı ĝâr-ı şefik *Far. +Ar. +Ar. →Far.*
şefkatli mağara dostu, Hz. Ebûbekir
3b/12
yâr-ı nâ-ĝüzîr *Far.* çaresiz yar 7b/14
yârî-dâde-i 'azîzân-ı Kâşĝar
Far. +Far. +Ar. +Far. +ö.a. →Far. Kâşĝar
azizlerinin dostluk verdiği 4b/3
yarlıĝ ferman, yarlık 4a/14, 30b/9
yarlıĝ-ı cihân-muâ^c *T. +Far. +Ar. →Far.*
cihanın itaat ettiği ferman 33a/3
yarlıĝ-ı hümâyün körset-
T. +Far. →Far. +T. hükümdar fermanı
çıkarmak
y.-ti 29a/10-11
yarlıĝ-ı lâzımü'l-ittibâ^c *T. +Ar. →Far.*
uyulması gereken ferman 30a/1
yaruk yarık
y.+ğa 11a/7
y.+ığa 11a/3, 11a/7
yasa- *Moğ.* yapmak
y.-dılar 36b/13
y.-mağ 2a/10
y.-p 25a/18
yasakğa yetküz- *Moğ. +T. +T.* idam
etmek
y.-diler 18b/13
y.-geyler 18b/9

yasağğa yetkür- *Moğ.+T.+T.* idam etmek

y.-diler 25a/13

yasa kııl- *Moğ.+T.* saflar hâlinde düzenlemek

y.-ıp 30b/15

yasap körset- *Moğ.+T.+T.* yapmak

y.-ti 55a/17

yasğa çök- yasa düşmek, yasa bürünmek

y.-tiler 27b/6-7

yaş yaş (insan yaşı) 66b/10

y.+da 19b/6, 19b/7, 19b/7,

45b/16, 60b/3, 61b/15, 70a/2, 73a/1,

76a/5, 77b/2, 85b/1

y.+dur 46a/18

y.+ğa 68b/8

yaşar yaşında 8a/3, 12b/4, 12b/5, 19b/5,

28a/10, 28a/12, 40a/9, 40a/15, 40a/18,

46a/7, 48a/17, 49a/15

y.+dur 28a/8

yaşlık yaşta (insan yaşı) 42b/5

yaşlık gençlik 48a/17

yatkal- uzun süre kalmak

y.-ıp 49b/19

yāver bol- *Far.+T.* yardımcı olmak, destek olmak

y.-ğay 21a/4

yāverlik *Far.+T.* yardım 7b/13

yavuğluk iste- yakınlık göstermek

y.-di 31b/10

yavuk yakın, yaklaşık; çok geçmeden

32b/15, 47a/11, 47b/18, 66b/8, 82a/17,

92a/1

y.+larıdın 71b/1-2

yavuk bar- yaklaşmak

y.-dı 54a/18

y.-ıp 13b/3

yavuk bol- yakın hâle gelmek

y.-up turur 87a/3

yavuk kel- yaklaşmak

y.-diler 54a/14, 65a/17

y.-ipdur 12a/13

y.-gen irdi 25a/4

yavuk tüş- yaklaşmak

y.-se 42a/7

yavuk yet- yaklaşmak, yakınlaşmak

y.-ti 27a/6, 52a/5

y.-tiler 54a/19

y.-ken irdi 25b/7-8

yavuk yola- yaklaşmak

y.-yalmas irdi 49b/5

yaylak yaylak 62a/7

y.+ğa 34b/1, 46b/17

yaz- yazmak

y.-ğay-sizler 45b/2

yed *Ar.* el y.+i 90b/10

yed-i beyzā *Ar.+Ar.* → *Far.* Hz. Musa'nın

mucizesi, yed-i beyza (Hz. Musa'nın

mucizeli beyaz eli) 3b/4, 90b/3

yegāne *Far.* tek, eşsiz 6a/4, 21b/8

yek-ķalem kııl- *Far.+Ar.+T.* tek kalem

yapmak (birleştirmek)

y.-ğay 57a/15

yekke *Far.* ayrı ayrı 56b/15

yekpāre *Far.* yekpare, tek parça 30a/11,

42b/9

yeksān *Far.* birlikte 82b/19

yelgen rüzgâr

y.+idin 30b/11

yene tekrar, yine, defa, aynı zamanda,
dA, başka, ertesi, ve, diğer, ayrıca 4a/7,
9a/13, 9a/16, 10a/6, 10a/19, 11a/18,
11b/4, 12a/12, 17a/7, 20b/12, 22a/7,
25a/18, 25a/19, 26b/5, 27a/8, 27a/9,
27a/18, 28b/18, 30a/13, 30a/19, 31a/17,
33b/1, 33b/15, 35b/15, 36b/15, 37b/6,
37b/8, 39a/7, 40a/5, 40a/19, 42b/14,
43a/4, 43a/7, 43a/9, 43a/11, 43b/16,
44a/1, 44b/9, 45a/18, 47b/7, 47a/19,
49a/7, 49b/3, 53b/15, 53b/15, 56a/1,
56b/4, 56b/12, 57a/7, 57a/13, 57b/3,
59a/4, 59a/6, 61a/8, 62a/2, 62b/5, 63a/5,
63a/12, 64a/9, 64b/6, 67a/12, 67a/13,
67b/5, 68a/5, 68a/18, 71a/13, 71a/15,
71a/18, 73a/2, 74b/17, 75b/3, 76a/4,
76a/4, 77b/15, 77b/16, 79b/4, 80b/15,
81a/6, 81b/15, 82a/8, 83a/5, 83a/13,
83a/16, 87a/14, 91b/8

yañgı yeni 39b/9

yer yer 59b/12, 78b/1

y.+de 6b/16, 11a/8, 11a/19, 20b/1,
20b/15, 33b/3, 42a/16, 43a/14, 67b/18,
70b/2, 71b/4, 74a/18, 91b/4

y.+din 17a/17, 21b/5, 23b/18,
25b/5, 25b/11, 30a/18, 31a/18, 31b/6

y.+dur 21a/8

y.+ge 12a/5, 18a/18, 43b/8, 87a/5

y.+i 33b/12

y.+idin 92b/2

y.+ige 56a/11

y.+ide 15b/13

y.+lerge 20a/7

y.+lerni 43a/10

yerge çal- yere çalmak

y.-dı 33b/17

yeri *T.+Far.* bir yer 60b/17, 64b/1

yer yüzi yeryüzü

y.+ni 3a/2

ye's *Ar.* üzüntü

y.+i 78a/9

yet- ulaşmak, yetişmek, erişmek, varmak

y.-diler 25b/4

y.-dük 87a/8

y.-e 42b/11

y.-er 87a/4

y.-ip 3b/16, 16b/8, 17b/16, 20b/9,
22b/2, 26b/13, 33b/8, 33b/14, 34a/12,
75a/18

y.-ipdur 45a/11, 45a/11

y.-ipdurlar 30a/16

y.-ipler 29b/2

y.-keli 15b/10, 15b/13

y.-kenidin 21a/14

y.-kenleri 66b/10

y.-key 16b/15, 32b/12

y.-medi 33b/16, 87a/5

y.-mek 26a/14, 34b/19

y.-mekdin 33b/5

y.-mes 67a/17

y.-mese 9a/19

y.-mesdin 80a/4

y.-mesniñ 41a/11

y.-mey 20a/14

y.-se 7b/13, 7b/14, 9a/18

y.-ti 10b/7, 11a/3, 13a/19, 14a/11,
15a/10, 16a/2, 17b/8, 17b/18, 18a/18,
18b/10, 20b/7, 23b/12, 31a/4, 31a/18,

33a/2, 34a/9, 34b/15, 36a/11, 37a/16,
38a/17, 38a/19, 38b/10, 38b/18, 39b/12,
39b/17, 41b/9, 41b/15, 41b/17, 42b/10,
43a/14, 44a/8, 46b/18, 46b/19, 51a/3,
51a/8, 51a/9, 51a/11, 51a/12, 51a/17,
52a/9, 53b/18, 55b/4, 55b/8, 59b/11,
59b/14, 60a/8, 61a/4, 61b/6, 61b/8,
62a/17, 62b/7, 63b/18, 64a/2, 65a/19,
65b/1, 69b/9, 69b/18, 70a/3, 70b/2,
71a/15, 71b/18, 73a/8, 73b/9, 73b/12,
73b/18, 74a/7, 74a/14, 74b/14, 78a/6,
78b/3, 78b/8, 79a/8, 79b/11, 80a/10,
82a/10, 84a/6, 84a/8, 89a/2
y.-tiler 16b/19, 31a/7, 32b/2,
33b/10, 34a/11, 36a/1, 37b/1, 37b/12,
38a/2-3, 41a/9, 46b/18, 59a/2, 62b/16,
65b/2, 80a/5, 80a/12, 81b/10, 81b/11
y.-tim 8a/4, 82a/5, 86b/19
y.-üptur 3a/10
y.-ür 53b/16
y.-ip irdi 20b/12, 34a/8, 72b/15,
73b/3
y.-ip irdiler 21a/18, 25b/7, 30b/5
y.-ken irdi 19a/19
y.-ken irdiler 16b/19
y.-ür irdi 15a/4, 41a/11, 42a/5,
42a/8
y.-se kerek 60b/8
yete yedi 21a/19, 21b/1, 28a/8, 28a/10,
28a/12, 39b/2, 48b/5, 49a/1, 49a/12,
49a/15, 84b/18
yete iklim *T.+Ar.* yedi iklim y.+niñg
2b/3
yete miñg yedi bin 41a/8, 79b/11
yete yıl yedi yıl 48a/7
yete yüz altmış yedi yüz altmış 15a/5

yete yüz altmış altıncı yedi yüz altmış
altıncı 27b/9
yete yüz altmış beşinci yedi yüz altmış
beşinci 24a/19
yete yüz altmış iki yedi yüz altmış iki
17b/6
yete yüz altmış dört yedi yüz altmış dört
19b/4
yete yüz otuz yedi yüz otuz
y.+da 19b/8
yete yüz yetmiş alte yedi yüz yetmiş alti
30a/7
yete yüz yetmiş beş yedi yüz yetmiş beş
y.+de 23b/1-2
yete yüz yetmiş yete yedi yüz yetmiş
yedi 33a/14
y.+de 36b/17
yeti yedi 82b/18
yetimlik *Ar.+T.* yetimlik 8a/4
y.+niñg 8a/3
yetip kel- yetişip gelmek, ulaşmak;
birden gelmek
y.-di 40a/2
y.-diler 21b/2
y.-ip 49a/6
yetip kil- yetişmek
y.-edur 43b/9
yetip tur- ulaşip durmak
y.-ğay 5b/12
yetiş- ulaşmak
y.-ip 22b/12, 27a/16
yetkü ulaşılma (noktası)
y.+si 2a/4

yetkür- eriştirmek, ulaştırmak, yetiştirmek	y.+da 37b/18, 40a/19, 64b/9, 92b/14
y.-di 3b/2, 39b/12, 59b/15	y.+dın 37b/5, 44a/19, 64b/2, 84a/14
y.-diler 31a/17, 33b/19, 38a/5, 38a/11, 52a/17	y.+dur 40b/13
y.-e tururlar 57b/11	y.+ğa 66b/8
y.-gey 75a/13, 89b/17	y.+ğaça 4b/14
y.-mek 43b/8	y.+ı 24a/19, 27b/9, 30b/1, 33a/14, 41a/15, 41b/7
y.-üp 8a/5, 26b/5, 36a/18	y.+ıda 48a/7, 49a/16
y.-üpdur 2b/6	y.+larda 42a/4
yetküz- ulaşmak	y.+lardın 59a/9, 79b/19
y.-üp 35a/7	y.+nınđ 21b/13
yetmiş yetmiş 88b/4	yılan yılan 27b/9
yetmiş dört yetmiş dört 66b/9	y.+nı 30a/3
yığla- ağlamak	yıldız kök y.+ıdın 9a/19
y.-dı 47a/17	yıllık yıllık 4b/15, 14a/16, 37a/12, 39b/2
y.-p 13a/6, 14a/6, 14b/6	yırağ uzak 12a/16, 21a/6, 66b/17, 83a/11, 91a/5
yıkıl- düşmek; yıkılmak	y.-dın 20a/17, 25a/7, 54a/15
y.-dı 14b/5, 48a/8, 59b/17	yırağlık uzaklık 50b/18
y.-ıp 11a/3	yırağ tut- uzak tutmak
y.-ur irdi 56a/12	y.-sun 90a/12
yıkılıp ket- inmek	yi- yemek
y.-ti 49a/8	y.-megey-men 75b/5
yıkıt- yıktırmak, düşürmek	y.-mey 75b/5
y.-tılar 36a/5	y.-yelmes-men 75b/6
yıl yıl 8a/6, 11a/18, 15a/7, 16a/6, 21b/12, 21b/13, 22a/8, 36b/13, 39a/4, 39b/7, 41b/8, 41b/9, 41b/13, 42b/1, 42b/5, 46b/13, 48b/5, 49a/6, 49a/15, 52a/11, 52b/8, 53a/5, 55a/2, 55a/3, 55a/13, 55b/15, 59a/3, 59a/4, 59a/6, 59a/11, 59a/12, 64b/2, 65a/5, 66b/9, 67a/13, 68a/14, 71a/2, 72a/14, 74a/19, 76a/6, 77b/15, 80b/15	yiber- göndermek
	y.-di 10a/19, 27a/8, 27a/17, 31a/11, 34a/18, 40a/9, 47a/6, 47a/19, 48b/18, 60b/14
	y.-diler 26b/14, 30b/6, 31a/5, 31a/9, 33b/9

y.-ip 28b/8, 28b/10, 29a/1, 31a/16,
43b/14, 44b/12, 46a/16, 46b/15
y.-gen irdi 40b/9, 40b/10
y.-gen irdiler 34a/1
yibereş- göndermek
y.-ip 42b/13
yigirme yirmi 11a/18, 36b/13
yigirme beş yirmi beş
y.+din 16a/9
yigirme miñg yirmi bin 44a/18, 51a/4,
51a/18, 79a/9-10
yigirme tört yirmi dört 8a/6, 19b/6,
40a/18, 41b/12-13, 42b/1, 49a/15, 55a/2
yigirme üç yirmi üç 21b/12, 21b/12,
21b/13
yigit yiğit
y.+ler 59a/14
yigitlik gençlik
y.+de 67b/5
yir yer 39b/15
yir al- yer etmek
y.-dı 68a/10
yok yok, değil 8b/5, 10a/7, 14b/17,
14b/18, 19b/9, 34b/5, 35b/19, 36a/1,
38a/19, 39b/13, 44a/15, 44b/9, 46a/2,
50b/11, 52a/1, 52a/9, 55a/15, 56b/13,
57a/11, 60a/15, 61b/12, 64a/16, 65a/13,
66b/10, 66b/11, 71a/7, 71a/8, 71b/19,
75b/4, 75b/11, 76a/8, 76a/14, 76a/19,
77a/5, 77a/7, 82a/9, 82b/7, 82b/17, 83a/4,
83b/10, 84b/6, 86b/14, 87b/2, 88a/2,
88a/4, 88a/15, 88b/8, 89b/5, 89b/8, 91a/5,
91a/9, 91b/12, 92a/9, 92a/14
y.+dur 32a/14

y.+mu 49a/4
y.+tur 12b/13, 28a/4, 28a/9,
37a/11
yok kııl- yok etmek
y.-salar 44b/19
yokla- hatırlamak
y.-r irdi 79b/19
yol yol 36a/4
y.+da 18b/8, 20b/5, 70a/4, 83a/4
y.+ğa 10b/5, 36a/7, 71b/19
y.+ıdın 9a/1, 38a/8
y.+ığa 3a/4, 60a/4
y.+ını 58a/15
y.+larını 30b/14
y.+nıñg 54a/16-17
yol- koparmak
y.-up 9b/1
yola- yakınlaşmak
y.-ğay 34a/7
yol ber- yol edinmek
y.-ip 17b/13
yolda kal- yolda kalmak
y.-ğan irdiler 46b/19
yolğa keltür- yola koymak
y.-di 19a/11
yolğa sal- yola salmak (yola koyulmak)
y.-dılar 54a/16
yolğa yüz keltür- yola koyulmak
y.-üp 20b/14
yol körset- yol göstermek
y.-key 9a/16
yol taf- yol bulmak
y.-ur 16a/16
yol tap- yol bulmak

y.-ip 15b/9
y.-madı 35a/8;
y.-tı 73b/6
y.-kan irdi 24a/3-4
yorut- parlatmak
y.-ğan 20a/17
yosun Moğ. tarz
y.+ı 19a/8
yukarı yukarı; üstün 21a/6, 37a/10,
43b/16, 45b/8
y.+dur 21a/9
y.+rak (*yukarrağ*) 64b/12
y.+sıdın 20a/1
yukkarı yukarı 55a/8
yumul- yumulmak
y.-dı 22a/14
Yünus-vār ö.a.+*Far.* Yunus'a benzer
33a/2
yurt yurt
y.+da 44a/14, 50b/10, 72b/19
y.+ğa 52b/17
y.+ı 50b/9
y.+ığa 33b/8
y.+larıda 14b/9-10
yurt-ı aşl-ı kadīm *T.+Ar.+Ar.*→*Far.* asıl
eski yurt
y.+inğlerğa 45a/13
yurt-ı Çağatay *T.+ö.a.*→*Far.* Çağatay
yurdu 11a/14
yurt-ı kadīm *T.+Ar.*→*Far.* eski yurt
y.+ığa 25a/4
y.+ini 16a/1
y.+ni 40b/14
Yüsuf-şifat ö.a.+*Ar.* Yusuf yüzlü 32a/14
yuyul- yıkanmak
y.-dı 29b/19

yügür- koşuşturmak
y.-üp 32a/11
yük yük
y.+ni 65b/16
yükün- eğilmek
y.-üp 35b/17
yümn *Ar.* uğur 20b/7
y.+i 8a/14
y.+idin 3b/2
yür- yürüme; yaşamak
y.-di 10b/6, 22b/6, 26b/5
y.-diler 26a/12, 30b/16, 34a/10,
36a/4
y.-elmedi 67b/7
y.-gey-miz 30b/10
y.-mek 78b/11
y.-meklikniğ 20b/11
y.-sünler 30b/9
y.-üp 31a/3
y.-üpdurlar 10b/9
y.-ür irdi 84a/4
yüreklik yürekli 28a/10, 47b/10
yürgüz- yürütmek
y.-geyler 15a/13
yürü- yürüme; yaşamak
y.-p 38a/2
y.-pdur-men 13a/6
y.-ydur 9a/13
y.-ydurlar 37a/17-18
yüz yüz (çehre) 20b/6
y.+i 32a/6, 83b/4, 83b/6
y.+ığa 4a/5
y.+ini 26b/12, 49a/8, 54a/19
y.+lerige 1b/7, 3a/6

y.+lerini 23a/1, 26b/3
yüz sebep; için
y.+idin (*sebebiyle*) 80b/17, 91b/10
yüz yüz (sayı), yüzlerce 3a/8, 5b/6,
15b/11, 15b/17, 17a/11, 21a/13, 49a/6,
55a/10, 62b/14, 63a/12
yüz altmış yüz altmış 14b/7
yüz altmış miñg yüz altmış bin 41b/17
yüz ellik miñg yüz elli bin 67a/18
yüz keltür- yönelmek; baş göstermek,
ortaya çıkmak, önüne çıkmak; dönmek;
yüz tutmak
y.-di 10a/17, 19a/9-10, 20a/15,
37b/6
y.-diler 60a/13-14
y.-geyiñglerdin 30b/9
y.-üpdur 17a/11
y.-ürdin 15b/19

y.-elmes irdi 44b/12
y.-gen irdi 17a/5, 22a/10, 32b/10
yüz koy- yönelmek
y.-dı 19a/13, 25a/5, 26a/18
y.-dılar 20a/3, 22b/15-16, 31a/1,
33a/17
y.-up 20a/2
yüz körset- yüz göstermek
y.-ti 20b/9
yüzlen- yönelmek; yüz göstermek, ortaya
çıkmak; yüz yüze kalmak
y.-di 10b/11, 17b/14, 20a/9,
27b/1, 27b/6, 43a/5, 47a/2
y.-diler 21a/16, 30a/9
yüzlendür- çevirmek
y.-di 15b/1
yüz miñg yüz bin 1b/5, 83b/6

Z/Z/Ž/Ž

zabı Ar. zapt, zapt etme, disiplin altında
tutma, inzibat 17a/15, 33a/11, 86b/6
z.+ğa 21a/3
z.+ı 61b/12
z.+ıge 33a/19
zabığa kigür- Ar.+T.+T. ele geçirmek
z.-di 44a/13
zabı-ı evkāt Ar.+Ar.→Far. vakti
kaçırmama
z.+ğa 76a/11
zabıge kir- Ar.+T.+T. idaresine girmek
z.-di 65a/2

zabı-ı hudūd (ü) havāşī
Ar.+Ar.+(Far.)+Ar.→Far. hudut ve
uçları koruma
z.+ni 57b/17
zabı-ı Kırgız Ar.+ö.a.→Far. Kırgız zaptı
78a/18
zabı-ı memleket Ar.+Ar.→Far.
memleketin idaresi 45a/7
zabını kıl- Ar.+T.+T. inzibatını
sağlamak
z.-ur irdiler 55b/3

zabṭ-ı umūr-ı memleket

Ar.+Ar.+Ar.→Far. memleket işlerinin yapılması

z.+dın 37a/3

zabṭ-kār *Ar.+Far.* zapt edilme işi

z.+larını 19a/1

zabṭ kıl- *Ar.+T.* zapt etmek, almak;

ezberlemek

z.-dı 71b/18

z.-dılar 73a/13

z.-ıp 48a/5

z.-ıp irdi 76b/2

z.-ur irdi 76b/6

zabṭ kıyām körgüz- *Ar.+Ar.+T.* zapt etmeye başlamak, zapt etmeye teşebbüs etmek

k.-gey 21a/12

zabṭ körset- *Ar.+T.* zapturapt altına almak, zaptetmek

z.-ti 70b/1, 71a/3, 81a/3

zabṭ (u) rabṭ *Ar.+(Far.)+Ar.* disiplin

z.+ı 76a/17

zād *Far.* azık 75a/11

**zādallāhu Te^cālā iqbālehū yevmen fe-
yevmen ve refe^ca rutbetehū sā^caten fe-
sā^caten** *Ar.* Yüce Allah onun ikbalini gün
be gün artırsın ve rütbesini saat be saat
yükseltsin 4b/8

zād-ı rāḥile *Far.+Ar.→Far.* kervanın
azığı 10b/3

zafer *Ar.* zafer 19a/3, 20a/15, 23a/13,
31a/2, 47a/2, 79b/11, 81b/17

zafer-i firūzī *Ar.+Far.→Far.* kutlu zafer
35a/9

zafer-i tedbīr-i rāst *Ar.+Ar.+Far.→Far.*

doğru tedbirin zaferi

z.+nınġ 15b/16

zafer tap- *Ar.+T.* zafer kazanmak

z.-ğanı 89b/8

z.-tı 71b/8, 79b/3, 89b/8

z.-ıp turur 89b/10-11

zāhir *Ar.* görünen, var; açıkça; dış 13a/4,
35b/3, 89a/14

z.+de 87a/16

z.+dur 42b/17

zāhir bol- *Ar.+T.* görünmek, görülmek,
ortaya çıkmak, belli olmak

z.-dı 9b/16, 28a/17

z.-ğay 62a/7

z.-updur 83b/7-8

z.-map irdi 19a/12

z.-ur irdi 73b/14, 82a/18

zahīre (<*Ar. zahīre*) zahire, azık 16b/11

z.+yi 72a/3

zāhir kıl- *Ar.+T.* görünmek

z.-dı 33a/1

zaḥm *Far.* vuruş, yara 3a/1

z.+dın 36a/7, 71a/13

z.+larıdın 71b/3

zaḥmet *Ar.* zahmet, sıkıntı 16b/3, 66b/8

z.+ininġ 46a/15

zaḥmet-i keşret *Ar.+Ar.→Far.* çok
zahmet

z.+dın 36a/8

zaḥm-ı çeşm *Far.* gözün yarası

z.+i 23b/7-8

zaḥm-ı perākende *Far.* ayrı ayrı, birçok
yara 71a/11

zaḥm-ı şemşīr *Far.* kılıç darbesi 56b/15

zaḥm-ı tîr *Far.* ok yarası 36a/5, 36a/5

zaḥm ur- *Far.+T.* yaralamak

z.-dılar 71a/13

zaḥm ye- *Far.+T.* darbe yemek

z.-gen 30b/18

zaʿîf *Ar.* zayıf 82a/8

zaʿîfe *Ar.* kadın 42a/10, 42a/13

z.+ge 42a/9

zaʿîf tüş- *Ar.+T.* zayıf olmak

z.-üp turur 90a/13

zamān *Ar.* zaman, dönem 3a/8, 3b/16,

4a/15, 14a/2, 42b/16, 57b/6, 62a/6, 64b/6,

70b/12, 73a/1, 91a/7

z.+da 40b/18, 43a/12, 44a/16,

45b/16, 46a/1, 46a/18, 46b/5, 46b/13,

46b/16, 47b/2, 50a/1, 50b/10, 51a/4,

51b/7, 52a/14, 59b/9, 60b/12, 60b/13,

63a/3, 63a/15, 64b/3, 71a/7, 72b/1, 78a/6,

78a/6, 83a/2

z.+dın 4b/16, 74b/2, 81a/19

z.+ğaça 41b/14, 43b/4, 67a/9

z.+ı 34b/5

z.+ıda 39a/17, 44a/18, 55a/13,

72b/15

z.+ıdın 15a/7, 44b/1, 61a/1,

75a/19, 77a/3

z.+ığa 55b/15

z.+ığaça 61a/2

z.+nı 4b/15

z.+nıñg 48a/6, 66a/18

zamāne *Ar.* zamane, zaman 26a/18,

32a/7

z.+ler 48a/6

zamān-ı ʿAbdu’r-reşid Hān

Ar.+ö.a. → *Far.* Abdürreşid Han zamanı

44b/1

zamān-ı Dōst Muḥammed Hān

Ar.+ö.a. → *Far.* Dost Muhammed Han

zamanı 55b/18

zamān-ı Mīrzā Uluğ Bik *Ar.+ö.a.* → *Far.*

Mirza Ulug Bik zamanı 45a/8

zamānī *Ar.+Far.* bir zaman 56a/15

z.+de 17a/17

zamānnı üz- *Ar.+T.+T.* zamanı kesmek

z.-mey 4b/15

zāmin *Ar.* kefil 52a/3

zāmin bol- *Ar.+T.* kefil olmak

z.-dı 55a/18

zāmin kııl- *Ar.+T.* haberdar etmek

z.-ıp irdi 79a/1

zamīr-i mücellā *Ar.+Ar.* → *Far.* parlak gönül

z.+larığa 6a/1

zamīr-i münīr *Ar.+Ar.* → *Far.* aydınlık yürek

z.+i 29b/7

zānūğa keltür- *Far.+T.+T.* dize getirmek (diz çöktürmek)

z.-üp 29b/8

zānū soḡ- *Far.+T.* diz çökmek

z.-up irdi 28a/7

zār *Far.* sızlama

z.+ığa 41a/12

zarāfet *Ar.* zarafet 61a/6

z.+de 61a/5

zarūret *Ar.* zaruret 91a/3

zarūret-i nāçarlıḡ

Ar.+Far.+T. → *Far.* çaresizlik zorunluluḡu

z.+dındur 6b/6
zāt *Ar.* zat; kendi
z.+da 90a/13
z.+ğa 82b/15
z.+ığa 55a/9, 76b/4, 90b/12
zāt-ı ğanī *Ar.+Ar.*→*Far.* zengin zat
z.+dir 2a/5
zāt-ı vācibū'l-vücūd *Ar.+Ar.*→*Far.*
vācibū'l-vücut olan zāt (Allah)
z.+ı 1b/3
zātü'l-cenb *Ar.* zatülcenp, akciğer
hastalığı 49a/14
zāviye-nişin-i humül
Ar.+Far.+Ar.→*Far.* adı silinmiş zaviye
sakini 4a/13
zāyi° ket- *Ar.+T.* zayi olmak
z.-ti 41b/9
zāyi° kit- *Ar.+T.* zayi olmak
z.-se 41b/9
zebān *Far.* dil 6b/11, 8b/19, 17a/11
z.+ı 2a/7, 37a/5, 60b/6
z.+ıda 14b/18; 19a/14, 19b/5
z.+larında 19b/8, 27b/11
zebān-ı Moğul *Far.+ö.a.*→*Far.* Moğul
dili
z.+da 14b/15, 27b/17
zebān-ı sürür-ı bahş
Far.+Ar.+Far.→*Far.* armağan
sevincinin dili
z.+nı 32a/8
zehr-i mey *Far.* şarabın zehri
z.+de 32a/14
zelilī *Ar.+Far.* bir zelil
z.+dur 1b/11
zelzele *Ar.* zelzele

z.+ge 26b/15
zelzele-i zemīn (ü) zemān
Ar.+Far.+(Far.)+Ar.→*Far.* zamanın ve
zeminin zelzelesi 27b/6
zemene *Ar.* zeminler
z.+sideki 62a/14
zemīn *Far.* zemin; ülke 12a/13
z.+ge 15b/13, 43b/15
zemīn-i bendelik *Far.+Far.+T.*→*Far.*
kulluk zemini
z.+ni 37a/4
zemīn-i edeb *Far.+Ar.*→*Far.* edep
zemini
z.+ni 87a/17
zemistān *Far.* kış, kış mevsimi 33a/1,
39b/6, 41b/19, 53b/12, 61b/14, 62a/1,
62a/3, 64a/5, 64a/9, 65a/14, 72a/7, 72b/5,
81b/15, 86b/12
z.+da 18a/15, 25a/13, 32b/16
z.+nı 50b/4, 51b/5
zemzeme-i risālet *Ar.+Ar.*→*Far.*
elçiliğin nağmesi
z.+i 2b/7
zen *Far.* kadın 54a/15
zenān *Far.* kadınlar 5b/2
zerdāb *Far.* sarı su 38a/18
zergerlik *Far.+T.* kuyumculuk
z.+de 8a/9
zerre *Ar.* zerre 23a/8
zevāhir *Ar.* çiçekler 32a/8
zevāl ber- *Ar.+T.* zeval vermek
z.-meydur 27a/1
zev-i hayāl *Far.+Ar.*→*Far.* hayallerin
denizi
z.+ığa 32a/11

zid Ar. zıt

z.+imge (*ziddımge*) 7b/11

zill-i hümayı devlet Ar. +

Far.+*Ar.*→*Far.* talih kuşunun gölgesi
3a/7

zib *Far.* süs 7b/2

zihî *Far.* ne güzel 21a/4, 21a/6

zıkr Ar. zikir, zikretme, açıklama, bahis,
zikredilme, anlatma, anlatılma 9a/14,
65b/12, 83a/19

z.+i 28a/1, 50a/2, 51b/3, 57b/19,
61a/16, 61a/18

z.+idur 7a/13

z.+ige 60b/8

z.+leri 7b/5

zıkr-i Abdureşid Hân ibn Sultân Sa'îd

Hân Ar.+ö.a.+Ar.+ö.a.→*Far.* Sultan
Said Han'ın oğlu Abdurreşid Han'ın zikri
84b/2

zıkr-i ahvâl Ar.+Ar.→*Far.* durumların
açıklaması

z.+leri 77b/1

zıkr-i ferzend Ar.+*Far.*→*Far.* çocuk
bahsi 35b/12

zıkr-i hâtemkâr-ı Yünus Hân

Ar.+Ar.+*Far.*+ö.a.→*Far.* Yunus Han'ın
son işinin zikri 66b/3

zıkr-i Mansûr Hân Ar.+ö.a.→*Far.*

Mansur Han'ın zikri 72b/16

zıkr-i Sultân Ahmed Hân bin Yünus

Hân Ar.+ö.a.+Ar.+ö.a.→*Far.* Yunus
Hanın Oğlu Sultan Ahmed Han'ın zikri
70b/18-19

zıkr-i Sultân Sa'îd Hân ibn Sultân

Ahmed Hân Ar.+ö.a.+Ar.+ö.a.→*Far.*
Sultan Ahmed Hanın Oğlu Sultan Said
Hanın zikri

z.+nıng 77a/16

zıkr-i Şah Hân ibn Mansûr Hân

Ar.+ö.a.+Ar.+ö.a.→*Far.* Mansur Han
oğlu Şah Han'ın zikri 76b/14

zıkr kııl- Ar.+T. zikretmek, bahsetmek,
anlatmak, zikredilmek, anmak

z.-dılar 80b/1

z.-duğ 92b/6

z.-ğanım 7a/6

z.-ıpdurlar 11b/11

z.-mağ 7a/4, 64b/19

z.-ıp turup 7a/6

zıkr taf- anlatılmak

z.-ur 43b/16

zıkr tap- zikredilmek, anlatılmak

z.-adur 10a/3

z.-ıpdur 5a/5

z.-ğan irdi 43b/16

z.-қан irdi 27b/19

zilçe *Far.* halı 68b/3

z.+ğa 65b/7

zindân-ı habshâne

Far.+Ar.+*Far.*→*Far.* hapishane zindanı
30a/2

zinde *Far.* canlı, diri 32a/7, 38b/3

zindegânlıq *Far.*+T. canlılık

z.+ını (*zindegânlıgını*) 9a/11

zinde kııl- *Far.*+T. can vermek,
canlandırmak, canlı kılmak

z.-duğ 9a/11

- z.-ğay 9a/9
z.-mağnı 9a/8
z.-mağnıng 9a/8
- zinhār** *Far.* zinhar 13a/8
- zīrā^cat** *Ar.* ziraat 5a/17, 41b/8, 41b/15, 63a/6, 74b/3
z.+ke 75b/11
z.+nı 39b/7
z.+niñg 62a/7
- zīrā^cat kııl-** *Ar.+T.* ziraat yapmak
z.-sunlar 62a/6
- zīrā ki** *Far.* çünkü 69a/14, 91a/14, 92b/6
- zīr-i pā kııl-** *Far.+Far.T.* ayak altına almak
z.-ıpdur 2b/9-10
- zīr ü zeber bol-** *Far.+Far.→Far.+T.* altüst olmak
z.-ğay 16a/4
- zirve-i eflāk** *Ar.+Ar.→Far.* feleklerin zirvesi
z.+ğa 2b/5
- ziyāde** *Ar.* fazla, daha fazla, çok fazla 6a/7, 7a/2, 14b/15, 16a/3, 19a/15, 25b/19, 28a/10, 35a/3, 44a/14, 46a/2, 46a/5, 48b/9, 58a/13, 63b/1
z.+rek 20a/13, 27a/9, 73b/11
z.+si 87a/19
- ziyāde bol-** *Ar.+T.* artmak
z.-dı 35b/16, 36a/9, 58b/1
- ziyādet** *Ar.* fazla
z.+idin 42a/7
- ziyānkārılıq** *Far.+T.* zarar verme 73b/4
- zuhūr eyle-** *Ar.+T.* ortaya çıkmak
z.-gey 22a/2
- zuhūrğa kel-** *Ar.+T.+T.* zuhura gelmek, ortaya çıkmak
z.-ıpdur 29b/11
z.-gen irdi 27a/5
- zuhūrğa peyvest bol-** *Ar.+T.+Far.+T.* görünmek
z.-dı 35b/5
- zuhūrğa yet-** *Ar.+T.+T.* ortaya çıkmak
z.-ıpdur 17a/10
- zuhūrğa yetkür-** *Ar.+T.+T.* ortaya çıkarmak, göstermek
z.-ür irdi 88a/12
z.-üp turur 88a/15-16
- zuhūr-ı Zi'l-ķarneyn** *Ar.+ö.a.→Far.* Zülkarneyn'in ortaya çıkışı 4b/5
- zulm** *Ar.* zulüm 5a/4, 19a/7
- zulmet** *Ar.* zulmet, karanlık 13b/15
z.+lerini 14b/9
- zulm-i fitne (vü) fesād**
Ar.+Ar.+(Far.)+Ar.→Far. fitne ve fesadın zulmü 5b/1
- zūr** *Far.* zor 67a/9
- zūr keltür-** *Far.+T.* güç göstermek, hücum etmek
z.-di 67b/16-17
z.-sünler 67b/13
- zübde** *Ar.* öz 3b/9
- zübdetü's-sālikīn** *Ar.* salıkların (bağlananların) özü 6b/12
- zülף** *Far.* zülף
z.+in 83b/6

6.3. Özel Adlar Dizini

6.3.1. Kişi ve Boy Adları Dizini

A

Abdāl Dost Muhammed Han'ın emirlerine verdiği isim 48b/3, 48b/3

Ādem / Ādem-i Şafī Hz. Ādem 3a/5, 3a/10

Ağa Sulţān Hānım Muhammed Haydar Mirza'nın kızı

A.+nı 58a/8

Aķbuġa / Emīr Aķbuġa / Şeyh ʿAlī Bahādur / Şeyh ʿAlī Bahādur Aķbuġa

Temür zamanında Semerkand valisi 30a/6, 34a/7, 34b/18-19, 34b/19, 37b/8

E.+nı 33a/19

Ş.+nı 29a/1

Aķ(te)mür Bahādur / Aķtemür

Bahādur Temür'ün emirlerinden biri

A.+ġa 33a/11

A.+nı 38a/1

Alaca Hān Kalmukların Sultan Ahmed Han'a "öldüren" anlamında verdikleri isim, 71b/9, 71b/10, 71b/11, 71b/12

Alanķu Alanku Körklük; Bozuncar Han'ın annesi, Cengiz Han'ın 10. nesilden büyük annesi, soyu Nuh (A.S.)'in oğlu Yafes'e kadar uzanır 9b/13, 9b/18 (ahvāl-i Alanķu)

A.+nıng 9b/19

Amasancı Tayşi / Sancı Tayşi İsen

Tayşi'nin oğlu 43a/3, 50a/2, 50a/9, 50a/10, 50a/18, 53a/3

ʿAbbās Hz. Muhammed'in amcası 4a/11

ʿAbdu'l-ķuddūs / Emīr ʿAbdu'l-ķuddūs Duġlatlardan Emīr

Kerimberdi'nin kardeşinin oğlu ve Muhammed Haydar Mirza'nın damadı

52b/8, 52b/15 (āmed ser-i ġar girifte

ʿAbdu'l-ķuddūs), 52b/16, 57b/19

ʿAbdullah Mīrzā-yı Şīrāzī Sultan Ebû Saīd'in Semerkand'ı elinden aldığı kişi

ʿA.+dın 44b/6

ʿAbdurrahmān Abdurrahman bin Avf, Cennet'le müjdelenmiş on sahabeden biri 4a/12

ʿAbdu'r-reşīd / ʿAbdu'r-reşīd Hān / Şāh ʿAbdü'r-reşīd Saīd Hān'ın oğlu,

TR'nin adına yazıldığı hükümdar 8b/4, 8b/6, 44b/1 (zamān-ı ʿAbdu'r-reşīd Hān),

84b/2 (zīkr-i Abdureşīd Hān ibn Sulţān

Saʿīd Hān), 84b/9-10 (şerġ-i ahvāl-i

ʿAbdu'r-reşīd Hān), 85a/2, 85a/7, 90b/12, 90a/13

ʿA.+dur 7a/14

ʿA.+ġaça 5a/1-2, 7b/1

ʿA.+nı 85a/2 (nām-ı ʿAbdu'r-reşīd Hānı), 85a/10, 90a/5

A.+nıñg 84b/15-16
°Ad Âd kavmi
A.+nıñg (kavm-i °Adnıñg) 9a/19
°Adil Mü'min Mirzā Mir Seyyid Ali'nin
kardeşi 41a/3
°Adil Şā / °Adil Şāh / °Adil Şāh Celāyir
Behram Calayır'ın oğlu 30b/3, 32b/2,
32b/10, 32b/16, 33b/1, 34a/2, 34a/18,
34b/7, 37a/17, 37b/1
°Ä.+ğa 33a/1
°Alī / °Alī bin Ebī-Ṭālib / mālik-i
Düldül Hz. Ali, dördüncü halife 4a/3,
4a/4, 4a/5, 4a/6-7 (şir-i Hudā °Alī), 4a/7
(nür-ı haşem-i °Alī), 9a/5

°Alī Mirek Barlas Emîr Gûrî Barlas'ın
amcası, Abdürreşid Han'ın
atabeylerinden 85a/17, 86a/13
°A.+ğa 85a/12
°Alī Seyyid yazarın amcasının sütkardeşi
87b/13
°Alim Şeyh Bahādur / Bahādur Yunus
Han'ın itibarlı bahadırlarından 59b/8,
59b/14, 59b/16
A.+nıñg 59b/16
B.+nı 59b/18
°Arab Arap 40a/17

B

Baba Sulṭān Sultan Halil'in oğlu 85b/2,
85b/13, 85b/15, 88a/10, 86b/9 (vākı°āt-ı
Baba Sulṭān)
B.+ğa 85b/11, 86b/18
B.+nı 85b/12
B.+nıñg 85b/7-8, 85b/16, 86a/3
Babaçak Sulṭān / Bubaçak Sulṭān
Mansur Hanın kardeşi 74a/19, 74b/3,
74b/5, 74b/12, 74b/14, 74b/15-16
B.+dur 77b/4
B.+ğa 74b/11
B.+(n)ı 72a/18
B.+nıñg 74b/4
Babulay İbrahim Oñ'un oğlu 50a/15,
50a/16

Bābür bk. *Zahîrî'd-dîn Muhammed*
Bābür Pādşāh
Baht-ı Melik Ağa İlyas Söke'nin kızı
B.+dın 36b/15
Balgacı kavim adı 43a/3
Barın Barın boyu 43a/2 (kavm-i Barın)
Barlas Barlas boyu
B.+ğa 90a/1 (kavm-i Barlasğa)
Bavır Töpü Emîr Bulacı'nın babası
10b/12
Bayan Temür Akbuga'nın oğlu
B.+ge 30a/6
Behrām Celāyir / Emîr Behrām
Celāyir Temür'ün emîrlerinden biri
20b/16, 28b/19-29a/1, 30b/3

B.+niṅg 32b/2

Bektemür Temür'ün askerlerinden 26b/6

Belkīs Kur'an'da tevhid dinini kabul ettiği bildirilen Sabâ melikesi (TDV İA 1992: 420) 23b/12 (Belkīs-i zamān)

Bereke Mansur Han'ın adamlarından biri
B.+ge 74a/17

Bikçek Tuğluk Temür Han'ı kurtaran tüccar 11a/6, 11a/7, 11a/12

Bikçek Mīrzā İlyas Hâce Oğlan'ın yardımcısı 19a/6, 23a/5, 46b/7 (ümerā-yı Bikçek)

B.+din 76a/1

B.+nı 18b/16, 19a/4

B.+ni 23a/17

Boydaş / Boydaş Hān Kazak

Hanlarından 44a/17, 44a/18

Bozuncar Hān Cengiz Han'ın atalarından 9b/19

Buruç Oğlan / Ubaruç Oğlan Ebulhayr Han'ın oğlu 50b/16, 50b/18, 51a/3, 51a/5, 51a/14, 54b/16, 67b/4

B.+nı 50b/4-5, 51a/17, 53a/13, 89b/6

Burunduğ Hān Kazak hanlarından 44a/11

Bū °Ubeyde Ebû °Ubeyde bin Cerrâh, Cennet'le müjdelenmiş on sahabeden biri 4a/12

Buyan Kulu / Buyun Kulu Yunus Han'ın adamı 47a/10, 47a/17

C

Cānbik Hān / Canıbk Hān Kazak Kazak Hanlığının kurucularından 44a/3, 44a/7, 50b/12, 50b/17, 69a/18

C.+ğa 50b/15

C.+niṅg 44a/12, 50b/12-13

Cānbik Sultān Şāhî Bikhan'ın amcalarının oğlu ve Fergana vilayetinin hâkimi 78b/8, 85b/3

C.+ğa 85a/4-5

C.+nı 78b/18

C.+niṅg 85b/4

Carrās kavim adı 43a/2 (ümerā-yı Carrās), 47b/7

Cebre'îl Cebrail (A.S.); vahiy meleği 3a/9 (tāvus-ı Cebre'îl)

Celāyir boy adı 34a/4, 34a/16, 30b/4 (hükümet-i Celāyirni)

Cemāl Ağa Sansız Mirza'nın eşi, daha sonra Muhammed Haydar Mirza'nın eşi, yazarın babaannesi 57b/6, 58b/3

C.+dın 57a/6

C.+nı 48a/12, 57a/2, 57a/4-5

Cemşîd Klasik Fars ve Türk edebiyatlarında çokça anılan efsanevî İran hükümdarlarından biri. Cem'e güzel yüzlü oluşu sebebiyle Pehlevîce "ışık ve nur" anlamına gelen Şîd lakabı verilmiş ve Cemşîd adıyla da anılmıştır (İbnü'l-Belhî, s. 29-30; Mīrhând, I, 516'dan aktaran TDV İA 1993: 279) 92b/6

Cihāngîr Barlas Şah Mahmud Sultan Bedaḫşî'nin torunu 61a/12-13

Coĉı Hān / Coĉı Hān ibn Ćengiz Hān

Cengiz Han'ın oĉlu Coĉı Han, 50b/9-10

(nesl-i Coĉı Hāndın)

C.+dın 44a/14

C.+nıñg 50b/9

Cuĉam Barlas Cugam Barlas 17b/16

Currās Tuĉluk Temür Han'ın emirlerinden

C.+ĉa 14a/11

Cühd Yahudi

C.+de 32a/14

Ć

Ćaĉatay Cengiz Han'ın oĉlu Ćaĉatay'ın

soyundan gelenler 7b/3, 11a/14 (yurt-ı

Ćaĉatay), 41a/11, 41a/11, 41b/3, 53a/15,

66b/9, 76a/6, 91b/9, 91b/10, 91b/13

Ć.+da 82b/17

Ć.+dın 41b/6-7, 91b/11-12

Ć.+nı 91b/11

Ć.+nıñg 61a/13

Ćaĉatay Hān Cengiz Han'ın Börte Hatun'dan doĉan ikinci oĉlu (TDV İA 1993: 176) 10b/12, 15a/8

Ć.+nıñg 14b/9, 15a/2-3, 24a/18

Ćekrekī Hızır Hāce Han'a yoldaş edilen kişilerden 38b/17

Ćengiz Hān Türk-Moĉol

İmparatorluĉu'nun kurucusu ve ilk hükümdarı 4b/17

Ć.+dın 6b/14, 19a/18

Ć.+ĉa 91b/2

Ć.+nıñg 11b/4, 11b/5 (üslüb-ı

Ćengiz Hān), 91b/1-2 (eĉbā^c-ı Ćengiz Hān)

D

Dahhāk İnan mitolojisinde, Hint-İnan ortak geleneĉinden kalma insan vücutlu ejder veya ejder görünümlü insan (TDV İA 1993: 408) 92b/6

Dāvūd Hz. Dāvūd 3a/13

Devlet Nigār Hānım II. İsen Buga

Han'ın kızı

D.+nı 47b/16

Devlet Nigār Hānım Yunus Han'ın

üçüncü kızından torunu 68b/9

Devlet Sulĉān Nigār Hānım Yunus

Han'ın Şah Bigüm Bedahşi'den olan kızı 68b/18-19

Devletşāh Taş Arıkı mevziindeki savaşıta

Emir Temür'ün karşısında olan emirlerden biri 23a/5

Dilişād Aĉa / Dilşād Aĉa Emir

Şemseddin'in hatunu Tuman Aĉa'nın kızı

D.+nı 31a/15, 31b/2

D.+nıñg 32a/3

Dohtuy / Dohtuy Şaravul / Şaravul / Şaravul Dohtuy İsen Buga Han'ın büyük bir emîri 10b/7

D.+dın 10b/9

D.+nı 10a/19-10b/1

Ş.+dur 10a/12

Ş.+nıñg 10b/10

Döst Muhammed / Döst Muhammed Hân / Döst Muhammed Mîrzâ II. İsen Buga Han'ın oğlu 48a/5, 48a/11, 48a/17, 48b/14, 49a/14, 49b/14-15, 49b/15, 50a/13, 54b/15, 55a/4, 55a/7, 55b/18

(zamân-ı Döst Muhammed Hân), 57a/1-2, 57a/4

D.+ğa 47b/19, 48a/2-3, 49b/6, 49b/8

D.+nıñg 48b/18, 49b/16, 55a/6

Duğlat Yazarın da mensubu olduğu kabilenin adı 30b/7, 40b/18 (ümerâ-yı Duğlat), 42b/15, 55b/7-8 (emâret-i kabîle-i Duğlat),

D.+ğa 55b/9

D.+nı 58a/2 (mansıb-ı Duğlatnı)

D.+nıñg 40b/16

E

Ebâbekr Mîrzâ / Mîrzâ Ebâbekr / Mîrzâ Ebâbekr Mîrzâ Duğlat

emîrlerinden Sansız Mîrza'nın oğlu 48a/13, 48b/16, 55a/5, 55a/6, 55a/8, 55a/16, 56a/5, 56a/9, 56a/15, 56a/17, 56b/2, 56b/6, 57a/5, 57a/9, 57a/9, 57b/15, 59b/12, 64b/1-2, 72a/3, 72a/8, 72a/11, 73a/5-6, 73a/7, 73a/16, 73a/18-19, 73a/19, 73b/3, 74b/2, 79a/6

E.+nıñg 56b/11

M.+din 58a/13

M.+ge 48b/15, 56a/2, 57b/8, 57b/9, 58a/10, 59b/18, 59b/19, 62a/8, 73a/5, 73a/10, 73a/15, 74b/13, 80a/13

M.+ni 48b/9, 80a/12

M.+nıñg 55a/15, 57a/7-8, 57a/17, 58a/9, 58a/19-58b/1, 58b/5, 58b/10, 58b/12, 58b/13, 58b/13, 58b/16, 59a/11, 59b/1, 59b/14, 60a/9, 60a/14, 60b/2,

64a/19, 64b/1, 72a/1, 72a/8, 72a/8, 73b/4, 80a/6, 80a/11, 81a/19

Ebâbekr Mîrzâ Sultan Ebû Said Mîrza'nın oğlu 61a/9

Ebîbekr-i şiddîk dört halifeden Hz. Ebûbekir 3b/12-13

Ebû Cehl Hz. Muhammed'in ve İslâm'ın azılı düşmanlarından biri (TDV İA 1994: 117) 9b/3

Ebû İshâk Hızır-ı Yesûrî'nin oğlu 29b/1

Ebu'l-Âs Hz. peygamberin damadı, Hz. Zeyneb'in eşi 88b/6, 88b/7-8, 88b/13, 88b/14

Ebu'l-hayr Hân Cengiz Han'ın oğlu Coçı Han'ın neslinden gelen Özbek hanı 43a/4, 44a/2, 44a/6, 50b/10, 50b/13-14, 50b/16 (evlâd-ı Ebu'l-hayr Hân)

E.+dın 50b/15

E.+nıñg 50b/13, 51b/2, 67b/3-4

Ebu'l-Me'ānī Tirmizī Temür'e
muhalefet edenlerden 29b/4

Ekrāyit Kerayit boyundan olanlar 29a/2

Emīn H'āce Sulṭān / Īmīn H'āce Sulṭān
/ Īmīn Sulṭān Çağatay hanlarından
Ahmed Han'ın oğlu 74a/15, 74b/6,
74b/14, 74b/17, 80a/16-17, 81b/1, 88a/12

E.+nı 74a/17-18

Ī.+dın 87a/4, 88a/13

Ī.+nı 74b/11, 81a/18, 81b/3,

81b/5-6, 87a/8, 88a/14

Ī.+nıng 74b/8, 74b/17-18, 88a/14

Emīr 'Abbās Temür'ün emīrlерinden
38a/1

Emīr Bāyezīd / Emīr Bāyezīd Celāyir
Tuğluk Temür Han'a tâbileri ile katılan
emīrlерden 15a/14, 17b/1, 17b/8

E.+ni 17b/12

Emīr Bikçek Temür'ün emīrlерinden
23a/13

E.+ğa 22b/10

Emīr Bulacı / Emīr Bulacı Duğlat
Duğlat emīrlерinden 10a/17, 10b/5,
10b/11, 10b/11-12, 10b/18, 11a/13,
19a/16, 19b/5, 27b/17, 28a/1, 28a/5

E.+ğa 28a/4

E.+nıng 10b/12-13, 10b/16,

11a/13, 19a/18, 28a/6

Emīr Cakü / Emīr Caküy Barlas

Temür'ün emīrlерinden 20b/16, 23a/19

Emīr Celāle'd-dīn Barlas Temür'ün
emīrlерinden 20b/16

Emīr Dāvud Temür'ün emīrlерinden
25a/5

Emīr Ğūrī Barlas Abdürreşid Han'ın
atabeylerinden 85a/11

Emīr Hācī / Emīr Hācī Barlas / Hācī
Barlas Tuğluk Temür Han'ın emīrlерine
kendi kavmi ile katılan emīr 15a/16-17,
15b/19, 16b/4, 17b/10, 17b/13, 17b/17

E.+nıng 16a/14, 18a/3

H.+nıng 17b/19

Emīr Hamīd Cette (Moğulistan)
emīrlерinden 18a/4, 21a/11, 25a/6-7,
23a/14, 25a/11

E.+ğa 22b/10

E.+ni 25a/6, 25a/8

E.+nıng 24b/16, 26a/16

Emīr Haydar Emīr Haydar 24b/6
emīr-i Hezārī Temür'e tâbi olan
Hezārelerin emīri 31b/8

Emīr Hızr-ı Yesürī / Hızr-ı Yesürī Emīr
Seyfeddin'in kayınpederi

E.+ğa 17a/18, 17b/2

H.+nıng 29a/19

Emīr Hudāydād / Mīrzā Hudāydād

Duğlat emīrlерinden Emīr Bulacı'nın
oğlu 28b/1, 28b/9, 38b/11, 39a/5, 39b/10,
39b/15, 55b/8

E.+dur 28a/6-7

E.+ğa 28a/10, 31b/13

E.+nıng 38b/9

M.+nıng 55b/11

Emīr Hüseyn / Melik Hüseyn Hüseyn,
“Büyük Han”, yani Çağatay hakanı
Sultan Kazan'a isyan eden Emīr
Kazağan'ın torunuydu” ((Hist. de Timur
Bec, I, s. 2)'den aktaran Ross 2006: 179)

18a/16, 18b/2, 20b/7, 21b/1, 21b/4,
22a/19, 22b/3, 22b/5, 23b/14, 24a/17,
25a/4, 25a/11, 25a/13, 25b/2, 25b/6,
25b/9, 25b/11, 25b/13, 26b/2, 27a/17
E.+din 19a/12, 24b/17, 27a/6,
27a/9

E.+ğa 27a/6

E.+ge 23b/8, 24b/11, 26b/13-14

E.+ni 19a/10-11, 25b/1

E.+niñg 18a/15, 23b/4, 24b/18,
24b/19, 26b/17, 27a/3

Emîr Kamere'd-dîn Duğlat

emîrlerinden 28a/2, 28a/7, 28a/10, 28b/3,
28b/5, 28b/8, 28b/13-14, 38b/10-11

E.+niñg 28a/17, 28b/4, 38a/16,
39a/1

Emîr Kerimberdi-i Duğlat Duğlatlardan

Emîr Kerimberdi 52b/9 (birâder-zâde-i
Emîr Kerimberdi-i Duğlat)

Emîr Mûsâ Temür'ün kayınbiraderi

19b/13, 29a/16

E.+niñg 29b/9, 37b/18

Emîr Müeyyed Temür'ün emîrlerinden
34b/18

Emîr Saburgânî Temür'ün emîrlerinden
33b/1

Emîr San Sulduz Tuğluk Temür Han
zamanındaki emîrlerden 17b/8-9

E.+nı 18b/9

Emîr Selmân Barlas Temür'ün
emîrlerinden 20b/15-16

Emîr Seyfe'd-dîn Temür'ün
emîrlerinden 20b/16-17, 23a/19

E.+ğa 25a/5

E.+niñg 29b/17-18

Emîr Seyyid °Alî / Mîr Seyyid °Alî /

Mîr Seyyid / Mîr °Alî Duğlat

emîrlerinden 40b/4, 40b/5, 40b/11,
40b/19-41a/1, 41a/2, 41a/4, 41a/10,
41a/14, 41b/7, 42a/13, 42b/10, 46b/19,
46b/13, 47b/2, 47b/3-4 (ba°d-ez-vefât-ı
Mîr Seyyid °Alî), 47b/15, 47b/18, 48a/7,
49b/5, 55a/12, 55b/15, 55b/16, 56a/3
(berâber-i Emîr Seyyid °Alî), 58b/15
(bahâdur-zâdehâ-y-ı Mîr Seyyid °Alî),
60b/10

E.+ğa 47a/3

E.+niñg 40b/7, 56b/2, 59a/14

M.+din 55b/19

M.+niñg 40b/19, 41a/8, 47a/4

Emîr Seyyid Dâvud Temür'ün

emîrlerinden 31a/5

Emîr Sulţân °Alî-i Carrâs İsen Buğa

Han'ın emîrlere muhalefet eden kişi
71a/4-5

Emîr Şemse'd-dîn Duğlat emîrlerinden

Emîr Bulacı'nın kardeşlerinden 26b/7,
26b/10, 27b/3 (tuğ-ı Emîr Şemse'd-dîn),
28a/1

E.+niñg 31a/15

Emîr Şeyh Devlet Emîr Bulacı'nın

kardeşlerinden 28a/3

Emîr Tarağay Temür'ün babası 16a/5

Emîr Toğ(te)mür Temür'ün

emîrlerinden 22b/10

Emîr Tölek Duğlat emîrlerinden Emîr

Bulacı'nın kardeşlerinden, yazarın

babasının amcası 14a/1, 14a/4, 14a/5,
14a/9, 27b/19

E.+din 28a/4

Emîr Tümen / Emîr Tümen Özbik

Temür'ün emîrlerinden 38a/10

E.+ni 38a/7

Emîr Yüsuf Hâce Temür'ün

emîrlerinden 23a/14

Emîrzâde Cihāngîr / Şehzâde Cihāngîr

/ Şehzâde Temür'ün oğlu 30b/14, 31a/12,
31a/16, 31a/19, 34a/12, 34a/13, 35b/10

E.+ni 30b/2, 31a/10, 34a/9

Emîrzâde Mirza Muhammed Emîrzade

Cihangir'in oğlu, Temür'ün torunu

36b/14

Emîrzâde Ömer Şeyh / Şehzâde

Temür'ün oğlu 34b/10

E.+din 34b/9-10

E.+ni 34a/17, 37b/8

Emîrzâde Pîr Muhammed Emîrzade

Cihangir'in oğlu, Temür'ün torunu

36b/15

Emîrzâde Seyfe'd-dîn Temür'ün amcası

(Ross 2006: 211) 36b/17-18

Emîr Ziyâü'd-dîn Kâşgar'ın itibarlı

seyyidlerinden

E.+ni 60b/13

Etrāk Türkler krş. Türk, Türkân 54b/5

(sâyirü'l-Etrāk-i şahrâyî)

F

Ferhād Temür'ün askerlerinden 26b/5

Fir'avn İsrâiloğulları'na zulmeden Mısır
hükümdarı (TDV İA 2006: 207) 90b/10

F.+ğa 90b/9, 90b/9

Fulad / Tabuğa Folad (Polat), Tabuga

(Pulad Buga); Temür'ün emîrlerinden
biri 25b/2, 33b/14, 33b/16, 33b/17

F.+mı 33b/9

F.+mîng 33b/15

H

Habîbe Sulţān Hāniş Mirza Haydar

Duğlat'ın kız kardeşi 85a/9

Hvâce Ali Bahādur / Hvâce Bahādur

Sultan Halil'in oğlu Baba Sultan'ın

atabeği 85b/6, 85b/8, 86a/4, 88a/10

H.+ğa 85b/8

Hvâce Bahāü'd-dîn Maḥmūd / Hvâce

Hāvend Maḥmūd Hazreti İşân'ın oğlu

84a/13 (meşhūr be-Hvâce Hāvend

Maḥmūd); 84a/12

Hvâce Faḥre'd-dîn Artuçi / Hvâce

Faḥre'd-dîn Mîr Seyyid Ali zamanında

takva sahibi bir tüccar 41b/17, 42a/8

H̄vāce H̄āfīzu'd-dīn / H̄āfīzu'd-dīn
müçtehitlerin sonuncularından olan
Buhara'nın büyüğü 11b/3 (birāder-i
H̄āfīzu'd-dīn)

H̄.+din 11b/4

H̄.+ni 11b/5

H̄vāce H̄üseyin Sultan Said Han'ın
meclisinde divanından gazel okunan şair

H̄.+niñg 83b/13-14

H̄vāce Kelān Şeyh Cemal Har'ın itibarlı
adamlarından biri 52a/18

H̄.+(n)ı 52b/3

H̄vāce Kōkeldaş Temür'ün adamlarından
biri 37a/18

H̄vāce Nāşīru'd-dīn 'Abdullāh Hazreti
Kutb'un irşad dairesinden ve soyundan
yakını 54a/11, 64b/7, 65a/18-19, 75a/18

H̄vāce Salberi Temür'ün Huraz'daki
artçısı

H̄.+ni 21a/17

H̄vāce Şemse'd-dīn Temür ve Emîr
Hüseyin'in Huraz'daki kabrini ziyaret
ettikleri kişi 21b/6

H̄vāce Şerīf / H̄vāce Şerīf Kāşkarī
Kāşgar halkının kendisine isyan ettiği kişi
40b/6, 41a/19, 41b/2, 41b/3, 41b/6,
49a/16

H̄.+ğa 41b/8

H̄vāce Tācū'd-dīn Küsen hâcelerinden
75a/16, 75a/16, 75b/7

H̄.+niñg 75a/19

H̄ācī Bik Tuğluk Temür Han'ın
emîrlерinden 15a/12, 26b/1, 26b/4

H̄.+niñg 30b/8

H̄ācī Maḥmūd Şāh Yesūrī Huraz
mevziinde, Moğul ve Cette askerinin başı
olan kişi 16b/8

H̄ācī Muḥammed Şāyeste Mirza Uluğ
Bik'in tayin ettiği kişilerden 40b/9, 41a/9,
41a/16

H̄.+ni 41b/4

H̄āfīz Meges-i Seg Köpek sineği; Mansur
Han'ın zamanındaki bir hafızın lakabı
76b/3-4

H̄afşa 'Abdullah Enşārī Herat'ın piri
9b/2

H̄āmān Kur'an'da Hz. Mûsâ
dönemindeki Firavun sarayının bir
yetkilisi olarak anılan kişi (TDV İA
1997: 436) 90b/9, 90b/9

H̄amza Hz. Hamza; Hz. Muhammed'in
amcası 4a/10

H̄ān Nāzar / H̄ān Nāzar Mīrzā Hızır
Şah'ın neslinden gelen Hoten
yöneticilerinden biri 56a/1, 56a/2, 56a/6,
56a/9-10, 56b/9, 57a/13

H̄.+niñg 56b/7, 56b/8, 56b/9-10,

56b/13

H̄ān Sultān H̄ānım Sansız Mirza'nın
kızı 48a/13-14, 56b/8

H̄ānzāde Emîrzade Mirza Muhammed'in
annesini 29b/4

H̄.+din 36b/14

H̄ānzāde Bigüm Ömer Şeyh Mirza ile
Kutlug Nigâr Hanım'ın kızı, Babür'ün
ablası (Arat 1946: 481) 68b/12-13

H̄ārūn Hz. Mûsâ'nın kardeşi, onun
yardımcısı olarak İsrâiloğulları'na
gönderilen peygamber (TDV İA 1997:

254) 4a/4 (bi-menzelet-i Hārūn), 90b/8, 90b/9

Hasan / İmām Hasan Hz. Hasan; Hz. Muhammed'in torunu 4a/8, 4b/13

Hâtem-i Tay Cömertliğiyle ünlü Arap şairi

H.+ğa 5b/5

H.+nı 2b/10 (sehâ-nâme-i Hâtem-i Taynı)

Hazret-i İmîn H'âce Vang Biklik

mütercimden TR'nin tercüme edilmesini isteyen Hazret-i Yunus Tâc-ı Biklik'in dedesi 4a/17

Hazret-i İskender Vang Hâkim-i Biklik

mütercimden TR'nin tercüme edilmesini isteyen Hazret-i Yunus Tâc-ı Biklik'in babası 4b/5

Hazret-i İşân / İşân Hâce Nâsiruddin

Abdullah 54a/13, 54a/16, 54a/19, 54b/1, 54b/3, 54b/7-8, 65a/19, 65b/2, 65b/15, 65b/17, 66a/1 (emr-i Hazret-i İşân), 66a/3, 66a/5, 66a/8, 66a/11, 66a/12, 66a/17, 67a/15, 68a/5, 84a/12

H.+ğa 54a/14, 54a/18, 54b/1,

66b/1, 66b/2, 68a/4

H.+nıñg 66a/10, 66a/19, 75b/1

Hazret-i Mevlânâ / Hazret-i Mevlânâ

Muhammed Kâzî / Mevlânâ

Muhammed Kâzî / Mevlânâ

Muhammed / Mevlânâ Hâce Nâsiruddin

Abdullah'ın oğlu, "Adı Muhammed Burhanettin idi. Semerkandlı Gazi İmadüddin Meskin'in yakın bir dostuydu ve Hazret Mevlânâ, bu yüzden Mevlânâ

Muhammed Gazi olarak bilinirdi." (Ross 2006: 384) 65b/11-12, 65b/19, 65b/19

H.+dın 66b/2-3

H.+ni 66b/2

M.+dın 54b/3

M.+ğa 66b/2

M.+nı 66b/2

Hazret-i Yunus Tâc-ı Biklik

mütercimden TR'nin tercüme edilmesini isteyen kişi 4b/7

Hemid Emîr Hüseyin ve Temür arasında arabuluculuk yapmaya çalışan emîrlerden 27a/11

H.+ni 27a/8

Hemidî Temür'ün Endican'a,

Darülfâlık'a yönetici yaptığı kişi 34a/3

Hezâre Hezâre, "Gazne dağlarında oturan kavimler" (Arat 1987: 484)

[Metinde Kazak ve Cette Hezârelerinin geçmesi, Hezâre kavramının Gazne dağlarıyla sınırlı olmadığını gösteriyor]

H.+ler 31a/8

H.+lerni 33b/1-2 (ümerâ-yı

Hezâreleri)

Hezâre-i Kazak Kazak Hezâresi 34b/9

Hezârî Cetteleri Cette (Moğulistan)

Hezâreleri 31a/12

Hıṭây Bahâdur Temür'ün emîrlerinden biri 29a/1, 37b/8, 33b/1, 34b/18, 34b/19

H.+nı 34a/2

Hızr Hz. Mûsâ döneminde yaşayan,

kendisine ilâhî bilgi ve hikmet öğretilen kişi (TDV İA 1998: 406) 3a/5-6 (Āyine-i Sikender-i zulumâtî-i Hızır), 24b/14

Hızır H'āce Hān Tuğluk Temür Han'ın oğlu 38b/8, 38b/10, 38b/19

H.+ğa 39b/6

H.+nı 28b/9, 39a/6

Hızır Şāh Mirza Hudaydad'ın kardeşi 55b/11

H.+ğa 55b/12

H.+nıñg 55b/19

H'ōnd(mīr)-i Herevī dönemin ünlü tarih yazarı

H.+niñg 61a/11

Hüb Nigār Hānım Yunus Han'ın üçüncü kızı, yazarın annesi 68b/6-7, 68b/7-8, 68b/13

H.+nı 69a/4

hulefā-i °Abbāsiyye Abbasi halifeleri 4b/14, 4b/17 (āhir-i hulefā-i °Abbāsiyye)

hulefā-i Mervāniyye Emevī halifeleri 4b/14

Hüseyn / İmām Hüseyn Hz. Hüseyin; Hz. Muhammed'in torunu 4a/8, 4b/13

Hüseyn Temür'ün emīrlerinden 31a/5, 31a/6

H.+nı 31b/12

Hüsni-i Nigār Hānım Dost Muhammed Han'ın kız kardeşi

H.+nı 48b/15, 48b/17, 55a/6,

55a/8

Hüsrev Şāh Hisar, Kunduz ve Bedaḥşan vilayetlerini kurtaran hükümdar.

“Kunduz hākimi” (TDV İA 1997: 551)

78a/3

I

Irazan / Irazan Barın Yunus Han'ın adamlarından 40a/1, 40b/2, 45b/15

İ

İbrāhīm / İbrāhīm-i Halīl Hz. İbrahim 3a/10, 9b/3

İbrāhīm / İbrāhīm Oñg Veys Han'ın yeğeni 50a/7, 50a/8, 50a/11, 50a/13-14, 50a/18

İ.+din 50a/15

İbrāhīm Barlas Şah Mahmud Sultan Bedaḥşī'nin damadı

İ.+ğa 61a/12

İlçi Buğa Temür'ün emīrlerinden biri 37a/18

İ.+nı 33b/1, 34a/3

İl Salar Oğlan Temür'ün serdarlarından 31b/12

İlyās / İlyās Oñg Veys Han'ın yeğeni 50a/7, 50a/8, 50a/11, 50a/14

İ.+dın 50a/18

İlyās H̄vāce Temür'ün emîrlerinden
23a/13

İlyās H̄vāce Oğlan / İlyās H̄vāce H̄n

Tuğluk Temür Han'ın oğlu 19b/10,
26a/17, 28a/15

İ.+đa 27b/13-14

İ.+dın 19b/8, 27b/11

İ.+nı 18b/14, 21a/11

İ.+nıñđ 21a/7, 27b/16

İlyās Şāh / İlyās Şāh Mırzā Mirza

Hudaydad'ın kardeşi 55b/11, 55b/17

İ.+đa 55b/12

İ.+nıñđ 55b/16-17

İlyās Yesüge Emîr Temür'ün dünürü

İ.+nıñđ 36b/15

İmîn Emîr Hüseyñ'in nökerlerinden

25a/7, 25a/9

İ.+nıñđ 25a/7

İñcü Melik Tuğluk Temür'ün ana bir
baba ayrı üvey kardeşi 10b/10

İsā Hz. İsa 3a/14, 3b/2

İse(n) Buğa H̄n I Duva Hanın oğlu,

Tuğluk Temür Han'ın babası 10a/5

İ.+nıñđ 9b/9-10

İsen Buğa H̄n II Veys Han'ın oğlu,

Yunus Han'ın ağabeyi 43a/6, 43a/17,

43b/7, 44a/4, 46b/2, 46b/16, 47b/17,

48a/2, 48a/16, 49b/5

İ.+dın 47b/15, 47b/18

İ.+dur 44b/13 (birāder-gilān-ı İsen

Buğa H̄ndur)

İ.+đa 40b/3, 42b/3-4, 46b/15,

46b/17, 47a/2, 47b/14, 48a/1-2, 55b/16,

71a/5 (ümerā-yı İsen Buğa H̄nğa)

İ.+nıñđ 43b/6, 43b/10, 43b/12-13,

43b/14-15, 43b/16, 44b/1, 44b/11,

45b/14, 46a/14-15, 49b/4, 55b/17

İsen Devlet Bigüm / Bigüm Mir Hacı

Küñci'nin kızı, Yunus Han'ın eşi 46b/6,

52a/13, 52b/1, 52b/1, 52b/2

B.+din 52b/4

B.+ge 52a/17

B.+nıñđ 52a/18

İ.+ni 52a/15

İ.+dındur 47a/5

İsen Tayşi Veys Hanın dünürü 43a/2,

50a/3

İ.+nıñđ 50a/2

İskender / İskender-i Zü'l-ķarneyn-i

Filikus-ı Rümî / Sikender / Sikender-i

Rümî Makedonyalı İskender, Filikus-ı

Rümî'nin (oğlu) İskender-i Zülkarneyn,

3a/5-6 (Āyine-i Sikender-i zulumātī-i

Hızır), 3a/8, 60b/16, 61a/1

İ.+ni (düstürü'l-ċamel-i

İskenderni) 61a/4

İ.+nıñđ 60b/15-16

İskender Oğlan Temür'ün emîrlerinden

23a/13-14

İ.+nı 25a/13

İ.+(nıñđ) 24b/18

İskender Sulţān Çağatay hanlarından

Ahmed Han'ın ikinci oğlu 77a/18

İ.+đa 81b/12, 82a/2-3

K

Kābil Şāh / Kābil Şāh Oğlan Çağatay

Hanın soyundan olan hanlardan

K.+đa 24b/3

K.+nı 24b/2-3

Ķādirberdi Mīrzā ibn Mīr Kerīmberdi

Veys Hanın kızkardeşi olan Mahdum

Hanım'ın damadı

Ķ.+ge 50a/7-8

Ķalmađ / Ķalımađ / Ķılmađ Kalmuk,

boy adı 50a/10 (be-zebān-ı Ķılmađ),

52b/17, 53a/3, 71b/8, 71b/8, 71b/9

Ķ.+dın 19b/5, 53a/4

Ķ.+đa 43a/3, 71b/3, 71b/19,

74a/13

Ķ.+lar 50a/11-12 (ĥān-ı

Ķılmađlar), 50a/12, 50b/2

Ķ.+nı 71b/6

Ķ.+nıñđ 43a/1

Ķalucī boy adı 43a/3, 71a/7 (Ķavm-i

Ķalucī)

Ķ.+đa 71b/1

Ķamere'd-dīn / Ķameridin /

Ķamere'd-dīn Ħān Duğlat emīrlerinden

Emīr Bulacı'nın kardeşi 28a/19, 30b/7,

30b/10, 30b/13, 31a/11, 32b/9, 33b/2,

34b/3, 34b/8, 35a/4, 36a/4, 37b/13,

38b/10, 39a/4

Ķ.+đa 34b/7, 37b/11, 38a/2

Ķ.+ge 36a/1

Ķ.+ni 31a/13, 38a/3

Ķ.+nıñđ 30b/6, 30b/19, 34b/15-

16, 37b/9

Ķara İlyās Ħ'āce Temūr'ün

emīrlerinden

Ķ.+đa 22b/9

Ķaraköz Bigüm Sultan Ahmed

Mirza'nın kızı, Yunus Han'ın gelini

66b/6, 68a/19

Ķ.+din 69a/11 (nisbet-i Ķaraköz

Bigümdin)

Ķ.+ni 66b/5, 68a/8, 68a/7

(mühimm-i Ķaraköz Bigümni)

Ķara Ulus Moğul'un Çağatay'a verdiği

isim 91b/11

Ķāsım Ħān Kazak Hanlığının

kurucularından Canıbek Hanın oğlu

44a/12, 44a/12, 79b/16, 79b/18

Ķatıř Şaravul Temūr'ün Çamur

Savařı'ndaki dūřmanlarından 26a/19

Ķazađ Kerey Han ve Canıbek Hanın

kurduğu hanlığın halkı 44a/8, 44a/9

(sultānān-ı Ķazađnıñđ), 44a/10, 44a/17,

44a/18, 44a/19, 44b/1, 69b/2, 69b/12,

71b/14, 71b/19, 75b/19, 86b/7, 89b/3,

92a/2

Ķ.+đa 71b/13, 71b/16, 89b/2,

89b/5

Ķ.+nı 81a/4, 89b/4

Ķ.+nıñđ 89b/1

Ķefek Sultān / Ķefek Sultān Oğlan /

Ķefek Sultān Oğlan Ħān ibn Dōst

Muhammed Hân Dost Muhammed

Han'ın oğlu 49a/17-18

K.+ğa 49b/19

K.+nı 49b/16

K.+nıng 53a/9-10

kefere-i Kâtur Mir Abdulkuddus'u şehit eden kâfirler

k.+da 58a/18

Kerelgüt oymak adı 18a/4 (omağ-ı

Kerelgütür)

Kerey Hân / Kirey Hân Kazak

hanlarından 44a/3, 44a/7, 50b/12, 50b/15,

50b/17, 69a/18

K.+dın 44a/11

K.+nıng 50b/12

Keyhüsrev-i Huttalâni savaşta tâbileri

ile saf değiştirerek Emîr Hüseyin'in

yenilgiye uğramasına sebep olan kişi

18a/19

Kıpçak boy adı

K.+nı 34a/4

Kırğız boy adı 74a/11, 78a/18 (zabt-ı

Kırğız), 78a/19, 80b/19, 85b/12, 86b/8

(tevâbi'-i Kırğız), 92a/2, 92a/2, 92a/6

K.+ğa 74a/6, 78a/11

K.+nı 74a/12, 78b/4, 81a/3,

85b/11, 86a/12 (imâret-i Kırğız), 86b/5

K.+nıng 83a/1

Kömze Temür'e muhalefet eden

emîrlerden 28b/16

Qul Nazar / Qul Nazar Mirzâ Hızır

Şah'ın neslinden Hoten yöneticilerinden

biri 56a/1, 56a/6, 56a/12

K.+ğa 56b/14, 56b/15

K.+nı 57a/13

Quşçı bir sülale adı 38b/18 (ümerâ-yı

Quşçı)

Qutluğ Nigâr Bigüm / Qutluğ Nigâr

Hanım Ömer Şeyh Mirza'nın eşi 52a/14-

15, 68b/11

K.+nı 53a/19-53b/1

Qureyş Hz. Peygamber'in mensup

olduğu Arap kabilesi (TDV İA 2002:

442) 88b/5, 88b/5

K.+leri 88b/8 (esir-i Qureyşleri)

Küg Eçkü Taş Temür'ün lakabı 11a/1

Künci önceleri dağınık olan, daha sonra

Yunus Han'a katılan boy 43a/4 (ümerâ-yı

Künci), 46b/4 (ümera(-y) Künci)

L

Lütiyye Lûtî; Lût kavmine ait 9b/4 (temhîd-i Lütiyyedin)

M

Mahdüm Hanım Veys Hanın kızkardeşi

50a/3

M.+dın 50a/4-5

M.+nı 50a/5, 50a/6 (Hanımını)

Maḫṣūd °Alī Sultan Said Han'ı savaṣta okla yaralayan kiři 82b/3

M.+ni 82b/5

Mamaş Kasım Han'ın oğlu 44a/15

Manřūr Hān Çađatay hanlarından Sultan

Ahmed Han'ın yerine geçen büyük oğlu

50a/16, 50a/18, 72b/16 (zıkr-i Manřūr

Hān), 73a/2, 73b/8, 73b/9, 73b/18, 74a/8,

74a/11, 74b/4, 74b/7-8, 74b/10, 74b/16,

74b/18, 75a/1, 75a/3, 75a/3-4, 75a/4 (ber-

hılāf-ı °aḳīde-i Manřūr Hān), 75a/14,

75b/17-18, 76a/1, 76b/5, 76b/10, 76b/14,

76b/14 (zıkr-i řāh Hān ibn Manřūr Hān),

77a/17, 78a/17, 78b/2, 78b/4, 84b/11,

89a/3

M.+dın 74b/1, 76b/16, 80b/10,

89a/4

M.+đa 73a/8, 73b/6, 73b/8,

73b/17, 74a/6-7, 74b/12, 75a/7, 75b/18,

78b/5, 80b/5, 89a/2

M.+nı 72a/17, 80a/18-19 (ḳuvvet-i Manřūr Hānı)

M.+nıng 73b/7, 73b/12, 73b/12,

74a/5, 74a/19-74b/1, 75b/8, 78a/12,

78a/17, 80a/18

Melik Emīr Hüseyin ve Temūr arasında arabuluculuk yapmaya çalıřan emīrlerden 27a/8, 27a/11

Melik Bahādur Temūr'ün emīrlerinden biri 25b/2

Melike Hānım Emīr Musa'nın kız

kardeři (yeđeni ? Ross 2006: 202, Yezdī 2013: 103), Temūr'ün eři 29b/9

Meṅglik / Meṅglik Hātūn İsen Buga

Han I'in eři, Tuđluk Temūr Han'ın

annesi 10a/6, 10a/11, 10b/8

M.+dın 10b/1

M.+nı 10a/12

M.+ni 10a/13

M.+nıng 10b/7

Meryem / Meryem binti °İmrān

Meryem (A.S.), İmran kızı Meryem

(A.S.) 3a/15, 9b/16, 9b/17

Mev(lā)nā °Alī şerefü'd-dīn °Alī Yezdī

/ **Mevlānā şerefü'd-dīn °Alī Yezdī** /

Mevlānā şerefü'd-dīn °Alī / Mevlānā

Dönemin ālimlerinden; Zafername,

Kitāb-ı Halel ve Fenn-i Muammā

eserlerinin yazarı 6b/13, 40a/15 (hızmet-i

Mevlānā), 40a/16 (hızmet-i Mevlānā),

40a/16 (hem-rāh-ı Mevlānā), 40a/17,

40a/18, 46a/1, 46a/2, 46a/7, 46a/9

(Hızmet-i Mevlānā),

M.+dın 40a/12 (hızmet-i

Mevlānādın), 40a/12-13

M.+dur 46a/3-4 (tařnīf-i hızmet-i Mevlānādur)

M.+đa 40a/11-12, 45b/19-46a/1

Mevlānā Erşe(dü'd-)dīn / Mevlānā

Erşedü'd-dīn / Mevlānā şeyh

Cemaleddin'in oğlu, babasına verdiği

sözü kendisine hatırlatarak Tuğluk

Temūr'ün Müslüman olmasını sađlayan

kişi 11a/16, 13a/11, 13b/1, 13b/5, 13b/9,

13b/16, 14a/13, 14a/17, 14b/2, 14b/4,

14b/16,

M.+đa 14a/15,

M.+ge 13a/19

M.+nı 14b/3,

M.+nıñg 13b/6, 14b/6

M.+nıñg 75a/17

Mevlānā H̄vāce Aḥmed Mevlānā

Erşedüddin'in neslinden takva sahibi bir
zat 11a/15, 14b/13-14

Mevlānā Muḥammed °Aṭṭār / Mevlānā

°Aṭṭār / Mevlānā Dost Muhammed Han
zamanındaki din âlimlerden 49a/1-2,
49a/4, 49a/13

M.+dın 49a/12

M.+ğa 49a/11, 49a/11

M.+nı 49a/3, 49a/12

Mevlānā Muḥammed Şirāzī / Mevlānā

Sultan Said Han'ın sarayında çok gücü
olan ve kadıların başı olan kişi 85a/13,
85a/15, 85a/17 (Mevlānā-yı mezkūr)

Mevlānā Şüca°ü'd-din / Mevlānā

Şüca°ü'd-din Maḥmūd / Mevlānā

müçtehitlerin sonuncularından olan
Buhara'nın büyüğü Hâce Hâfızuddin'in
biraderi 11b/3, 11b/7, 11b/11

M.+nı 11b/6

Mezīd Tarḥān Sultan Ahmed Mirza'dan

önce Türkistan hâkimi olan kişi 69a/14

Mıẓrāb Barlas Şah Mahmud Sultan

Bedahşi'nin torunu 61a/17

Mihr Nigār Ḥānım Yunus Han'ın İsen

Devlet Bigüm adlı kızından torunu 47a/4,

52a/13-14 (māder-i Mihr Nigār Ḥānım),

53a/17, 68b/10

M.+dın 53b/1

M.+nı 53a/13

Mir °Abdu'l-ḳuddūs yazarın dedesi

Muhammed Haydar Mirza'nın damadı

58a/7, 58a/11, 58a/14, 58a/19, 64b/4

M.+ğa 58a/12

M.+nı 58b/1

Mir °Abdü'l-°alī Şāhī Bikhan'ın

kendisine nöker olduğu kişi

M.+nıñg 67b/12, 67b/16

Mir Ağa Emir Hudaydad'ın annesi

28b/2, 38b/9, 38b/12

Mir Cebbārberdi Mansur Han'ın dayısı

73a/7, 73a/9, 73a/14, 73b/1, 73b/5,

73b/11-12, 74b/2, 75a/15-16

M.+ge 73a/19-73b/1

M.+ni 73b/10

M.+nıñg 73a/3, 73a/4, 73b/6,

73b/9

Mirek Türkmān Yunus Han'ın

adamlarından 40b/2, 45b/15

M.+nıñg 40a/1

Mir Ḥācī Künci Yunus Han'ın eşi İsen

Devlet Bigüm'ün babası 46b/4-5

Mir Ḥaḳberdi Bikçek Türkistan ve

Sayram'ı viran eden Moğul emirlerinden

42b/18

Mirḥvōnd / Mirḥvōnd-ı Herevī

Temürlüler dönemi tarihçisi 71b/11-12

M.+nıñg 61a/19

Mir İbrāhīm Mir Pir Hakberdi'nin

kardeşinin oğlu 46b/8-9

Mirī Melik Sulduz Mirī Melik Sulduz

33a/8 (birāder-i Mirī Melik Sulduz)

MİR Kerimberdi / MİR Kerimberdi HAN

Alabuga adlı mevzide bir kale yaptıran

Duğlat emîri 42b/14-15

M.+ğa 46b/3

MİR Muḥammed ŞAH Duğlat

emîrlerinden Emîr Hudaydad'ın oğlu

43a/6

MİR Necm Şah İsmail'in Babür Padişah'a

altmış bin asker (ile) yardıma gönderdiği

emîr

M.+ge 79b/14

M.+ni 79b/5

MİR Pir Haḫberdi Isık Köl'deki Bikçek

emîrlerinden 46b/8

MİR Seyyid Aḫmed Emîr Seyyid Ali'nin

babası 40b/7

MİR Sultān Melik Duladay Mirza Uluğ

Bik'in atadığı Kâşkar yöneticilerinden

M.+nı 40b/8

MİRZĀ 'Alī Küçük Sultan Ebu Said'in

emîrlerinden 43a/18, 43b/2

MİRZĀ 'Alī Tağay Sultan Said Han'ın

emîrü'l-ümera (emîrlerin emîri) yaptığı

kişi 86a/3, 86a/12, 88a/10, 88b/2, 89a/7,

89a/9

M.+nıng 87a/6

MİRZĀ Bābūr / MİRZĀ Bābūr Ḳalender

ibn MİRZĀ Baysunğur ibn MİRZĀ

Şāhruh ibn Emîr Temür Temür

hanedanı mirzalarından 44b/7-8, 44b/8

MİRZĀ Baysunğur Sultan Mahmud

Mirza'nın oğlu 70a/7, 70a/8

MİRZĀ HAN Sultan Mahmud Mirza'nın

oğlu 68b/17

MİRZĀ Ḥaydar / MİRZĀ Ḥaydar

Küregen / Muḥammed Ḥaydar /

Muḥammed Ḥaydar ibn Muḥammed

Ḥüseyn Küregen / Ḥaydar Târîh-i

Reşîdî'nin yazarı 6a/15, 6a/15, 8b/5,

84b/5, 86b/1, 92b/12, 92b/13

H.+dur 7b/10

MİRZĀ Melik Muḥammed Mirza Sultan

Ahmed'in biraderlerinden, "Sultan Ebû

Said Mirza'nın büyük kardeşi, Minûcihr

Mirza'nın oğlu" (Arat 1987: 512) 64b/11

MİRZĀ Sultān Aḫmed Ömer Şeyh

Mirza'nın kardeşi 53a/18, 53b/7, 53b/16-

17, 64b/8, 64b/8-9, 65a/2, 67a/5

M.+ge 51b/17

M.+nıng 64b/10, 65a/8, 65b/2,

67b/19-68a/1

MİRZĀ Sultān Ebū Sa'îd Temür

hanedanından Maverâünehir

yöneticiliğini yapmış padişah 43a/16,

46a/13-14, 46a/16, 47a/9, 51b/7

M.+ğa 43b/11-12

MİRZĀ Sultān Maḫmūd / MİRZĀ Sultān

Maḫmūd ibn MİRZĀ Sultān Ebū Sa'îd

Temür'ün torunu, Mirza Sultan Ebû

Said'in oğlu 58a/17, 64b/3-4

M.+nıng 58a/16

MİRZĀ Uluğ Bik / Uluğ Bik / Uluğ Bik

MİRZĀ Temür hanedanından Şāhruh

Mirza'nın oğlu 40a/1-2, 40a/7, 40b/8,

41a/19, 41b/4, 45b/16, 45b/18, 91b/6

M.+ni 40a/10

M.+ke 40b/7

Moğul “*Moğul* (İng. yaz. Moghul) tabiriyle Çağatay mülkünde yerleşen ve daha sonra Babür’le birlikte Hindistan’a da yayılan Moğol asıllı kitle ve onların siyasi yapılanması kastedilmektedir” (Ross 2006: 17) 5a/2, 6b/1, 6b/4, 6b/16, 7a/9, 7a/14, 7b/5, 7b/7, 10a/2, 10a/16, 12b/19, 13b/6, 14a/18 (merdümân-ı Moğul), 15b/19 (leşker-i sipāh-ı Moğul), 16b/8 (leşker-i Moğul), 19b/2, 19b/8, 27b/11, 27b/15, 38a/16, 41a/10, 41a/11, 42b/12 (ümerā-yı Moğul), 43a/15, 43b/5, 43b/18 (ümerā-yı Moğul), 44b/1, 45b/15 (cem^ci evbāş-ı Moğul), 45b/17, 46a/8, 47a/15 (merdüm-i Moğul), 47b/9 (beresm-i Moğul), 50a/19 (merdüm-i Moğul), 50b/3 (ulus-ı Moğul), 50b/5 (merdüm-i Moğul), 50b/14, 51a/4, 52a/2, 52a/12, 52b/11, 53a/1, 53a/5, 53a/15, 53b/12, 54b/4, 54b/5, 54b/17, 60b/6, 61b/6, 61b/8, 61b/9, 65a/13, 67a/4, 67a/9, 67b/14, 67b/15 (leşker-i Moğul), 67b/16, 70b/9, 71a/2, 71b/10, 72b/5, 78a/19, 79a/2 (ümerā-yı Moğul), 79a/5 (kâ^cide-i kâdīm-i Moğul), 82b/16 (ulus-ı Moğul), 85a/12, 85b/15, 86a/9, 87b/18, 89b/7, 91a/9, 91a/10 (havākīn-i Moğul), 91a/15, 91b/8, 91b/11, 91b/15, 92a/7, 92a/9

M.+a 40a/2 (merdüm-i Moğula)

M.+da 14b/15 (zebān-ı Moğulda), 27b/17 (zebān-ı Moğulda)

M.+dın 40a/4, 53a/2, 54b/11, 54b/11, 91a/14 (havākīn-i Moğuldın), 92a/4, 92a/5, 92a/7, 92b/3

M.+ğa 50b/14, 61b/10 (ümerā-yı Moğulğa), 65a/11, 91a/14

M.+lar 7a/9, 13a/1, 14b/18, 16b/19 (ümerā-yı Moğullar), 19a/13, 19b/4, 28a/17, 46b/4, 49b/19, 71a/1 (cem^c-i Moğullar), 74a/6

M.+larını 50a/1 (tamāmī-i Moğullarını)

M.+nı 54b/9, 54b/15 (ulus-ı Moğulını), 64a/5, 91b/10

M.+nıñ 50b/19, 69b/19, 70a/11, 80a/15, 85a/14 (havākīn-i Moğulnıñ), 85b/14, 89b/6

Muhammed Hz. Muhammed 3b/4, 4a/6 (‘ammzāde-i Muhammed), 63b/13 (beħaqq-ı Muhammed)

Muhammed Bik Emīr Musa’nın oğlu, Temür’ün damadı 37b/19

Muhammed Haydar Mīrzā / Muhammed Mīrzā / Muhammed Haydar Mīrzā ibn Seyyid ‘Alī Mīrzā Seyyid Ali Mirza’nın / Mir Ali’nin oğlu ve yazarın dedesi 47b/11, 47b/17, 48a/1, 48a/4, 48b/12, 48b/14, 48b/17, 49b/6, 49b/7, 49b/14, 53a/6, 54b/13, 54b/15, 54b/18, 55a/1, 55a/7, 55a/11, 55a/18, 55a/18-19, 56a/7-8, 57a/4, 57a/15, 57b/12, 58a/5-6, 58b/4, 58b/7, 58b/11, 58b/15-16, 58b/17, 58b/19, 59a/1, 59a/5, 59a/8, 59a/10, 59a/14, 60a/18, 60a/19, 62a/15, 62a/15 (Muhammed Haydar Mīrzā-yı derd-mendge), 62b/11, 63a/1, 63a/3, 63b/14, 64a/12, 64a/12, 64b/3, 64b/4 (dāmād-ı Muhammed Haydar

Mirzā), 65a/7, 66b/13, 66b/14-15,
66b/15, 66b/18

M.+dın 55a/16, 56a/5

M.+dur 41b/16-17, 47b/7-8, 60b/4

M.+ğa 47b/12, 47b/13, 56a/18,
56b/18-19, 57a/3, 57a/6, 57b/5, 58b/17-
18, 59a/2, 62a/2, 62b/1, 62b/4, 63a/4,
64a/7, 64a/10, 64a/16, 65a/5-6, 65a/6

M.+nı 48a/10-11, 48b/10, 48b/12,
62b/15, 66b/14, 66b/16

M.+nıng 47b/16, 55a/9, 55a/13,
55a/14-15, 57b/14, 58a/5, 58a/14, 58b/2,
61b/13, 61b/14, 62a/12, 62b/3, 62b/8,
63a/19, 64b/13

Muhammed Hüseyin Küregen /

Muhammed Hüseyin Mirzā Muhammed
Haydar Mirza'nın oğlu, yazarın babası
57a/7, 60b/3, 61b/15, 61b/16, 61b/18,
64a/17-18, 66b/18, 68a/11-12

M.+nı 64a/12-13

Muhammedî Hz. Muhammed'e ait 6a/2
(a^czam-ı mu^ccizāt-ı Muhammedî)

Muhammedî Muhammedî (Müslüman)
86b/15

Muhammedî Barlas / Muhammed ibn
°Alî Mirek Barlas babası ölünce onun
yerine Abdürreşid Han'ın hizmetinde

olan kişi 86a/13-14, 86b/10, 89b/15
(sa^cy-ı Muhammedî Barlas), 90b/15

Muhammed Kırgız Sultan Said
zamanında Türkistan ve Sayram'a
saldıran kişi 80b/15, 86a/8, 86b/5

M.+ğa 86a/12

M.+nı 80b/19

M.+nıng 80b/17

Muhammed Mezîd Tarhân Sultan

Ahmed Mirza'dan önce Türkistan hâkimi
olan kişi 69a/12, 69a/14

Muhammed Şâdık Kâşgarî Târîh-i
Reşîdî'yi Çağatay Türkçesine tercüme
eden kişi 4a/13

Muhammed Sulţân Mansur Han'ın oğlu
76b/12

Muhammed Şâh Moğul emîrlerinden
42b/12

M.+nıng 82a/2

Müsâ / Müsâ-yı kelîm Hz. Musa 3b/3

M.+ğa 90b/8

Muştafa Hz. Muhammed 88b/9 (dîdâr-ı
şerîf-i Muştafa), 88b/16, 88b/17

Mübârek Şâ Bekrit Hezâre emîrlerinden
31b/8

Müeyyed Arlavut Temür'ün
emîrlerinden 19b/13-14

N

Nüşîrevân Sasani hükümdarı

N.+ğa 5b/4

O

Olcay Terken Hānım Temür'ün eşi
(‘Olcay Terken Aga’ TDV İA 2011: 509)
23b/11

Orun-nişin Sulṭān Hānım Muhammed
Haydar Mirza'nın annesi ve Yunus
Han'ın halası 47b/8

°Osmān ibn °Affān Hz. Osman 4a/1
°Osmān Mīrzā Mirza Sultan Ahmed'in
biraderi 64b/10
°O.+dın 64b/11

Ö

°Ömer / °Ömer bin el-Hattāb Hz. Ömer
3b/15, 3b/16

°Ömer Mīrzā Duġlat emīrlерinden
Sansız Mirza'nın oġlu 48a/13, 55b/1,
56a/15, 56a/19

°Ö.+niġ 57a/5, 57a/12

°Ömer Şeyḫ / °Ömer Şeyḫ Mīrzā / °Ömer Şeyḫ Mīrzā ibn Sulṭān Ebū Saʿīd Temür hanedanından Sultan Ebū Said'in oġlu ve Babür Şah'ın babası
53b/4, 53b/9, 53b/14, 53b/16, 54a/7,
54a/12, 63b/18, 64a/3, 64a/3, 64a/8,
64a/15, 64b/17, 65a/4, 65a/6, 65a/9,
66a/2, 67a/5, 67a/6, 69a/5

M.+ġa 51b/13, 52a/15, 53b/8,
67a/12

M.+niġ 53b/6, 54a/9

°Ö.+dın 69b/16

°Ö.+ġa 53b/2, 53b/19, 53b/19,
63b/17-18, 64a/18, 64b/19-65a/1, 65a/3,
68b/11-12

°Ö.+nı 63b/17

°Ö.+niġ 53b/2-3

°Ö.+niġ 65a/1-2, 65b/3, 66b/18,
67a/10, 68a/14, 69b/19, 70a/1

Özbek / Özbik boy adı 7b/3, 44a/6 (ulus-
ı Özbik), 44a/8 (ism-i Özbik), 51a/13,
69b/2, 69b/12, 70b/2, 71b/13, 71b/14,
71b/16, 71b/19, 75b/19, 79a/14, 79a/19,
79b/4, 80a/2 (°azāyim-i selāṭin-i Özbik),
80a/4, 81a/4, 82b/16, 84b/17, 85a/5,
85a/5, 86b/7, 88a/8, 89a/19, 89b/2, 89b/4,
89b/6 (tārīḫ-i Özbik), 89b/7

Ö.+dın 79a/13 (selāṭin-i

Özbikdin), 79b/13 (selāṭin-i Özbikdin)

Ö.+ke 89b/7, 89b/8, 89b/9

Ö.+ni 79a/17, 89b/10

Ö.+niġ 75a/2, 85a/7, 89b/13

Özbek Temür Temür'e muhalefet eden
emīrlерden 28b/17

P

Pir Muḥammed Barlas / Pir Muḥammedī Barlas Mirza Uluḡ Bik'in atadığı yöneticilerden 41b/5
P.+nı 40b/10, 41b/4, 41b/10,
41b/11 (ḥil'at-i ḥayāt-ı Pir Muḥammed Barlasnı)

Pir Muḥammed Bengi Pir Muhammed Barlas'a Kâşgarlıların verdiği lakap 41b/6

Pulād Bahādur Kamereddin ve Temür'ün savaşında yaralanan ve vefat eden kişi 36a/8

P.+nıḡ 36a/6

R

Reşid Hān / Reşid Sulṭān Sultan Said Han'ın oğlu Abdürreşid Han, Tārīh-i Reşidî onun adına düzenlenmiştir 44b/2, 81a/6, 85a/18 (tārīḡ-i velādet-i Reşid Sulṭān), 85b/4, 86a/1, 86b/3, 86b/5, 86b/8, 86b/17, 87a/12, 87b/9, 87b/11, 88a/9 (iptidā-yı devlet-i Reşid Hān), 88a/14, 88b/18 (cülūs-ı Reşid Hān), 89a/3, 89a/4, 89a/5, 89a/11, 89b/8, 89b/11

R.+ḡa 76b/13, 81a/14, 81b/2, 85a/16-17, 85b/18, 86a/16, 86b/13, 86b/18, 87a/1, 87a/7, 88a/6
R.+nı 81a/2, 81b/4, 87a/2, 89a/11, 89b/15, 90a/2

R.+nıḡ 44b/3, 86a/5, 86a/7, 86a/14, 87b/12, 88a/8, 88a/11, 88a/11, 88b/2, 89a/6, 89a/12-13, 89b/8-9, 89b/12, 89b/18

S

Sabuḡa / Saburḡa Temür'ün emîrlerinden 34a/1, 34a/18, 34b/7, 37b/5
Sa'd-i Vaḡḡās Cennet'le müjdelenmiş on sahâbeden biri 4a/12

Şāhib Devlet Bigüm Mir Cebbarberdi'nin yeğeni, Mansur Han'ın kız kardeşi 73b/7-8

Sa'īd Saīd bin Zeyd, Cennet'le müjdelenmiş on sahâbeden biri 4a/12

Sa'îd / Sa'îd Hân / Hâzret-i Sulţân

Sa'îd Hân Çağatay hanlarından 8b/5

(hâkânü'l-mağfûr es-sa'îd, eş-şehîd, ebu'l-feth Sa'îd Hân), 83b/7

H.+da 85b/7

Sansız / Sansız Mîrzâ / Sansız Mîrzâ

ibn Seyyid 'Alî Mîrzâ Muhammed

Haydar Mirza'nın biraderi 47b/6, 47b/9, 47b/10, 48a/5, 48a/10, 48b/6, 49b/6-7, 49b/8, 49b/13-14, 55a/4, 60b/11

S.+dın 48a/12-13

S.+nıñg 48a/3, 48a/11-12, 48a/14, 48b/7, 54b/12-13, 55a/4, 55a/5, 57a/1

Satılmış Hâtûn İsen Buga Han'ın büyük

hatunu 10a/7, 10a/10, 10a/13

S.+dur 10a/6

Şayyâdî Hızır Hâce Han'a yoldaş edilen kişilerden 38b/17

Semen Ömer Şeyh'in kendi durumunu arzetmesi için Temür'e gönderdiği kişi 34b/11

Seyyid Aḥmed Mîrzâ Duğlat

emîrlerinden Mirza Hudaydad'ın oğlu

S.+ğa 55b/10, 55b/13

S.+nıñg 55b/13-14

Seyyid Maḥmûd Mîrzâ Mir Seyyid

Ali'nin kardeşi 41a/3

Seyyid Muḥammed Mîrzâ / Seyyid

Mîrzâ / Mîrzâ Seyyid Muḥammed

Mîrzâ Muhammed Haydar Mirza'nın

oğlu, yazarın amcası 57a/7, 78b/17,

79a/3, 80a/6 (sa'cy-1 Seyyid Muḥammed

Mîrzâ), 85a/4

S.+nı 64a/18

Seyyid Şâh Büzürg Arhengî Şah

Mahmud Sultan Bedahşî'nin damadı

61a/15

Seyyid Ziyâü'd-dîn Kâşgarî / Seyyid

Ziyâü'd-dîn Şah Mahmud Sultan

Bedahşî'nin kızlarından Şah Bigüm'ü

Yunus Han'a götüren kişi 61a/14-15 (bedelâlet-i Seyyid Ziyâü'd-dîn Kâşgarî),

61a/19

Sin Goy Emîr Carrâs'ın adamı 14a/11-12

Şûfî Mîrzây Mansur Han'ın devlet

erkânından olan devlet adamı 76a/1

Sulduz boy adı 33a/10 (kabîle-i

Sulduznıñg)

Sulţân Aḥmed Hân / Sulţân Aḥmed

Hân bin Yünus Hân Yunus Han'ın oğlu

61b/4, 62a/17, 62b/2-3, 62b/9, 70b/6,

70b/11, 70b/18-19 (Zikr-i Sulţân Aḥmed

Hân bin Yünus Hân), 70b/19, 71b/11,

71b/16, 72a/15-16, 72b/8, 72b/17-18,

73a/1-2, 73a/12, 73b/10-11, 75b/7-8,

77b/2, 89b/9 (cedd-i Sulţân Aḥmed Hân)

S.+nıñg 65a/15-16, 72b/17,

77a/16

Sulţân Aḥmed Mîrzâ / Sulţân Aḥmed

Mîrzâ ibn Sulţân Ebü Sa'îd Mîrzâ /

Sulţân Aḥmed Mîrzâ ibn Sulţân Sa'îd

Mîrzâ Mihr Nigar Hanım'ın eşi, Temür

hanedanından Ebu Said Mirza'nın oğlu

53b/11, 53b/19, 53b/19, 63b/15-16,

64a/7-8, 64b/17-18, 65a/16, 66a/2, 67a/1-

2, 67b/9-10, 69a/5, 69a/11, 70a/3

S.+ğa 51b/10, 52a/14, 53a/14,

53b/18, 67a/13, 67b/7-8, 68b/10, 69b/18

S.+niᅇg 53a/17, 54a/12, 63b/19-64a/1, 65a/3-4, 66b/5, 67b/2, 67b/8, 68a/6, 69a/12-13

Sultān Aᅇmed Tenbel Şeyh Bāyezîd'in kardeşi 77b/14, 77b/16-17

S.+ge 77b/16

Sultān Aᅇmed Veled Mîrzā Mirza

Sultan Ahmed'in biraderi 64b/11

Sultān Ebū Sa'îd / Sultān Ebū Sa'îd

Mîrzā / Sultān Ebū Sa'îd Mîrzā ibn

Sultān Muᅇammed Mîrzā ibn Mirān

Şāh Mîrzā ibn Emîr Temür Temür

hanedanından Sultan Muhammed

Mirza'nın oğlu 44b/4-5, 43a/11-12,

43a/15, 43b/5, 44b/5, 44b/17, 49b/2,

51b/8, 51b/16, 53a/15

S.+ᅇa 61a/8-9

S.+niᅇg 43a/18, 53a/16-17

Sultān ᅇalîl / Sultān ᅇalîl ᅇān / Sultān

ᅇalîl Sultān / ᅇalîl Sultān Sultan

Ahmed Han'ın oğlu 73b/17, 74a/9,

78a/11, 78a/19, 78b/3, 78b/5, 84b/11

S.+ᅇa 74a/1

S.+nı 85b/2

S.+niᅇg 74b/19-75a/1

S.+niᅇg 85b/2

Sultān ᅇüseyn Mîrzā Horasan

padişahlarından

S.+ᅇa 51b/9

S.+niᅇg 61a/9-10, 61a/10-11

Sultān Maᅇmūd / Sultān Maᅇmūd ᅇān

Yunus Han'ın oğlu 60b/4, 61b/6, 61b/7-

8, 61b/11, 61b/16, 61b/18, 66a/3, 66a/7,

66a/9, 64b/5, 66b/2, 66b/4, 67a/2, 67a/7-

8, 69a/10, 69b/2, 69b/12 (vaᅇt-i Sultān Maᅇmūd), 70a/7, 70b/11-12, 71b/13-14,

71b/15, 73b/16, 73b/18, 74a/2, 77b/3,

78a/6-7, 78a/12, 78a/16, 78b/6-7

S.+dın 66a/6

S.+ᅇa 64a/5-6, 67b/10, 70a/2,

70b/14, 72b/6, 78a/9, 78a/13

S.+ımdın 68b/8

S.+nı 45a/6, 65a/15, 67a/3-4,

70b/16

S.+niᅇg 60b/8, 61b/15-16, 66b/19,

68a/10, 68a/13-14, 69a/18, 72b/18,

74a/4-5, 78a/10

Sultān Maᅇmūd Mîrzā / Sultān

Maᅇmūd Mîrzā ibn Sultān Ebū Sa'îd

Mîrzā Sultan Ebū Said Mirza oğlu Sultan

Mahmud Mirza 69a/5-6, 70a/4-5

S.+ᅇa 51b/11-12, 68b/17

Sultān Mes'ūd Kābilî Emîr Temür'ün

neslinden ve Şah Mahmud Sultan

Bedahşî'nin damadı

S.+ᅇa 61a/7-8

Sultān Muᅇammed ᅇ'ārezmşāh Çengiz

Han'ın mücadele ettiği Harezmsaş

padişahı 4b/17 (Sultān Muhammed

ᅇ'ārezmşāh-ı devrān(n)ı)

Sultān Nigār ᅇānım Sultan Mahmud

Mirza'nın eşi 68b/16-17

Sultān Sa'îd / Sultān Sa'îd ᅇān /

Sultān Sa'îd Sultān Sultan Ahmed

Han'ın oğlu, Abdürreşid Han'ın babası

72a/18, 73b/16, 73b/19-74a/1, 74a/10,

74b/16, 74b/17, 75a/2-3, 75a/4-5, 75a/7,

76a/3, 76b/13, 77a/19, 77b/1-2, 77b/4,

77b/5, 77b/18, 78a/4, 78a/19, 78b/3,
78b/9, 78b/12, 78b/13-14 (ḥale-zāde-i
Sultān Saʿīd Ḥān), 78b/16, 79a/3, 82a/14,
84b/9 (āḥir-i mühimm-i Sultān Saʿīd
Ḥān), 88a/1, 89a/18-19 (dusterīn-i ezvāc-
ı Sultān Saʿīd Ḥān)

S.+dın 74b/18-19

S.+ğa 77b/9, 78a/9, 85a/2

S.+nı 77b/14-15, 79a/1, 85a/7

S.+nıñg 8a/3-4, 74b/13, 74b/15,

75a/1, 77a/16 (zıkr-i Sultān Saʿīd Ḥān ibn
Sultān Aḥmed Ḥānıñg), 79a/12, 82a/13,
84a/7-8, 85a/16

S.+ni 77b/19-78a/1

Sultān Sañcar Şah Mahmud Sultan
Bedahşî'nin torunu 61a/17-18

Sultān Üveys Şah Mahmud Sultan
Bedahşî'nin torunu 61a/17

Süleymān Hz. Süleyman 2b/13, 3a/4,
3a/12, 23b/12

Süt Emgen Bahādur (Sultan Ahmed)
Hanın sarayındaki en önemli adamlardan
biri (Ross 2006: 286) 71a/14-15

S.+nı 71a/17

Süyünç Ḥ'ace Ḥān Ubeydullah Han'ı
Taşkend sınırındaki savaşta yenen kişi
79b/7, 79b/11, 79b/15-16

S.+nıñg 79b/9, 79b/11-12

Ş

Şāh Bigüm / Şāh Bigüm Bedahşî Şah
Mahmud Sultan Bedahşî'nin kızı ve
Yunus Han'ın eşi 61a/14

Ş.+dın 61b/1, 68b/16

Ş.+ni 61b/1

Şāh Budağ Oğlan Ebulhayr Han'ın oğlu
ve Şāhī Bikhan'ın babası

Ş.+nıñg 67b/3

Şāh Ḥān Mansur Han'ın oğlu 76b/12,
76b/14 (zıkr-i Şāh Ḥān ibn Manşūr Ḥān)

Ş.+nı 76b/15

Şāhī Bik Ḥān Şah Budag Oğlan'ın oğlu
ve Ebulhayr Han'ın torunu 67b/2, 67b/3,
67b/5, 67b/6, 67b/10, 67b/13, 67b/17,
69a/15, 69a/19, 70a/18, 70b/14, 72b/2,
72b/3, 77b/7-8, 77b/15 (ğulāt-ı Şāhī Bik

Ḥān), 78a/4, 78a/15, 78b/7, 78b/8 (benī
aʿmām-ı Şāhī Bik Ḥān)

Ş.+ğa 69a/17, 70b/7, 77b/18

Ş.+nı 70a/13-14, 78b/15

Ş.+nıñg 69b/12-13, 70a/19,

70b/13, 72a/15, 72b/1, 77b/17, 77b/19,
78a/14-15

Şāh İsmā'īl / Şāhī İsmā'īl Safevî
hükümdarı 78b/15

Ş.+ğa 79b/4-5

Şāh Muhammed Sultān yazarın
hizmetinde bulunduğu hanlardan 86b/9,
86b/18

Ş.+nıñg 86b/10-11

Şahruḥ Mīrzā / Mīrzā Şārūḥ Temür'ün
oğlu 40a/9, 45b/19

Ş.+ğa 40a/8

Şah Sultān Muḥammed Bedaḥşī / Şāh Muḥammed Sultān Bedaḥşī / Şāh Muḥammed Filikus-ı Rûmî'nin (oğlu) İskender-i Zülkarneyn'in neslinden gelen bir şah 60b/15, 61a/1-2

Ş.+ğa 60b/14

Ş.+niñg 61a/3

Şekür Temür'ün emîrlerinden 22b/10

Sems Abdāl Dost Muhammed Han'ın kendi kendisine verdiği ad 48b/2

Şeyḥ Bāyezīd Ahsı hâkimi ve Sultan Ahmed Tenbel'in biraderi 77b/13 (şerḥ-i aḥvāl-i Şeyḥ Bāyezīd), 77b/14

Ş.+ğa 77b/13

Ş.+niñg 77b/19

Şeyḥ Burhāne'd-dīn Kılıç Temür'ün rüyasında gördüğü Şeyḥ 35b/11 (Şeyḥ)

Ş.+dın 35b/7-8 (şüret-i Şeyḥ

Burhāne'd-dīn Kılıçdın)

Şeyḥ Cemāl / Şeyḥ Cemāl Ḥar Mirza Sultan Ebû Said'in emîrlerinden 51b/7, 51b/15, 52a/5, 52a/5, 52a/8, 52a/10-11, 52a/16, 52b/4, 52b/5, 52b/7

Ş.+dın 64b/19

Ş.+ge 52a/3, 52b/3

Ş.+niñg 52a/7-8, 52b/9-10,

52b/11, 53a/19, 54b/16

Ş.+niñg 52a/12

Şeyḥ Cemāle'd-dīn / Mevlānā Mevlāna Erşedüddin'in babası 9b/5, 13a/2

Ş.+durlar 11b/12

Şeyḥ Ebūleyş / Şeyḥ Ebūleyş

Semerḳandī Temür'e muhalefet edenlerden 29b/4

Ş.+ni 29b/17

Şeyḥ Muḥammed Sulduz / Şeyḥ

Muḥammed Bin Sulduz / Şeyḥ

Muḥammed Bin Sulduz Temür'e

düşmanlık edenlerden 21a/19, 30b/3, 32b/10

Ş.+nı 33a/6

Şeyḥ Sa'īd Kāzūrūnī "Mirza Haydar

hikayenin Şeyḥ Said Kāzarūnî'nin

Siyer'ün-Nebî adlı eserinden alındığını

söyler" (Rieu, Catalogue Brit. Mus., II s. 621)'den aktaran Ross 2006: 311

Ş.+de 88b/4

Şeyḥ Ṭahūr Yunus Han'ın mezarı bu zatın türbesinin avlusundadır 66b/11-12

Şiban boy adı 89a/19, 89b/3

Ş.+ğa 89b/3

Şīr Behrām Temür'ün adamlarından

21b/2, 26b/3

Ş.+nı 23b/4

Şuburġan boy adı

Ş.+nı 30a/5 (hükümet-i

Şuburġanı)

T

Taban Bahādur Temür'ün adamlarından 27a/6

T.+nı 26b/13

Tācīk millet adı 9b/6, 12b/14
(merdümān-ı Tācīk), 14a/12, 54b/6
(Tācīk-çehre)
T.+ler 54b/7
T.+ni 12b/18
Ṭalḥa-i Ḥās Talha bin Ubeydullah,
Cennet’le müjdelenmiş on sahabelen biri
4a/12
Tarmaşirin Ḥān Çağatay hanedanı
hanlarından 15a/7
Taş Temür Emîr Bulacı Duğlat’ın
Tuğluk Temür Han’ı bulmak için
gönderdiği kişi 10a/19, 10b/2, 10b/5,
10b/19, 11a/3, 11a/5, 11a/7
Ṭāyir Kazak hanlarından ve Mamaş
Han’ın kardeşinin oğlu 44a/16
Temür / Emîr Şāhib-ķırān / Emîr
Temür / Emîr Temür Küregen /
Ḥāzret-i Emîr Temür Şāhip-ķırān /
Ḥāzret-i Şāhib-ķırān / Mîr Temür /
Şāhib-ķırān Temürlü hanedanının
kurucusu olan ünlü hükümdar, Timurlenk
16a/2, 16a/8, 16b/6, 16b/12, 16b/18,
17a/13, 17b/1, 18a/1-2 (Şāhip-ķırān-ı
gītīstān), 18a/12, 18b/18, 19a/8, 19a/10,
19b/13, 20a/6 (Ḥāzret-i Şāhib-ķırān-ı
ķişver-ķüşāy), 20b/2, 20b/13, 21a/12-13,
21a/16, 21b/4, 22b/3, 22b/6, 22b/15,
23a/18, 23b/1 (be-fermān-ı Şāhib-ķırān),
23b/2 (Ḥāzret-i Şāhib-ķırān-ı
kāmķārniṅ), 23b/13, 24a/17, 25a/5,
25a/14, 25a/15, 25a/19, 25b/8, 25b/11,
25b/14-15, 26a/15-16, 26b/13, 26b/17,
27a/7, 27a/12, 27a/13, 27a/18, 28b/7,

28b/18, 29a/3, 29a/13, 29a/14 (Ḥāzret-i
Şāhib-ķırān-ı kāmķār), 29a/17, 29b/4-5
(muḥālefet-i Şāhib-ķırān), 29b/6, 29b/11,
30a/4, 30a/8, 30a/17, 31a/4, 31a/9, 31b/6,
32a/1 (Şāhib-ķırān-ı civān-baḥtke),
32b/18-19, 33a/6, 33b/9, 33b/19-34a/1,
34a/3, 34a/15, 35a/3, 35a/16 (Ḥāzret-i
Şāhib-ķırān-ı kāmķār), 36a/10, 36b/5,
37a/2, 37a/9, 37a/14, 37a/18, 38a/4
(Ḥāzret-i Şāhib-ķırān-ı kāmķār), 38a/11,
38a/18, 38b/4, 39a/7, 39a/16, 39a/17,
39b/12, 39b/17-18, 42b/5, 44b/9, 45a/2,
45a/4
E.+din 45a/8
E.+ğa 44b/17-18
E.+ge 28b/17, 28b/18, 39a/9
E.+niṅ 17a/6, 29a/6-7
Ḥ.+dın 36b/19
Ḥ.+ğa 20b/11, 22a/9, 23b/8,
31a/16, 32b/3, 32b/5, 33a/17, 34b/11,
35a/6, 36a/18, 38a/11
Ḥ.+nı 18a/12, 18b/17, 32b/11
Ḥ.+niṅ 18a/7-8, 19a/5-6, 31b/4-
5, 36b/2, 37b/17, 38a/7
M.+niṅ 61a/8
Ş.+ğa 17a/11, 17a/4, 18a/10,
23a/10, 24b/9, 25b/3, 26b/8, 30b/6,
32a/16, 32b/9, 32b/18
Ş.+ı 31b/3
Ş.+nı 27a/17, 29b/2
Ş.+niṅ 16b/15-16, 24b/16,
26b/10-11
T.+ni 42b/9
T.+niṅ 42b/7

Temür Uyğur İsen Buga Han zamanında öldürülenlerden

T.+nı 46b/2

Tengçil Tuğluk Temür Han'ın emîrlерinden 15a/12

Terken / Terkin Arlat / Arlat Temür'e düşmanlık edenlerden 32b/10, 33b/6, 33b/10

T.+ge 33b/14

T.+ni 33b/17

T.+niñg 33b/14

Tevekkül Hānım Temür'ün eşi 39a/8

Tilençi Temür'ün ordusundaki askerlerden 26b/1

Tohtamış Oğlan "Toktamış, Urus'un yeğeniydi ve müteakiben Ak Orda'nın hanı olmuştur" (Ross 2006: 213) 38a/5

T.+ını 38a/10

Toqtemür Bahādur Temür'ün ordusundaki beylerden 23a/5

Tuğluk Temür / Tuğluk Temür Hān / Tuğluk Hān ibn İsen Buğa Hān ibn Duva Hān / Tuğluk Temür Hān ibn İsen Buğa ibn Duva Hıcan Hān ibn Barağ ibn Qara Yisü ibn Memgey ibn Çagatay ibn Çengiz Hān ibn Yösügey ibn Bartan ibn Qabal ibn Tumana ibn Baysunğur Hān ibn Qayda ibn

Uç Qara Bahādur / Emір Uç Qara Temür'ün emîrlерinden 36a/2-3

U.+nı 19b/14, 31a/5

Dönnen ibn Buqa ibn Bozuncar Hān ibn Alanqu Körklük Çagatay

hanlarından Tuğluk Temür Han 7a/3, 7a/9, 9b/4-5 (sebeb-i İslām-ı Tuğluk Temür Hān), 9b/9, 10b/10, 12b/4, 13a/14, 13a/18, 14b/15, 15a/2-3, 15a/9, 17b/3, 19a/4, 21a/10, 27b/15, 27b/17, 27b/19, 28a/9

T.+dın 5a/1, 6b/16, 7a/2-3, 7a/5, 7a/7, 7b/1, 19a/17, 84b/4

T.+dur 9b/10-13

T.+ğa 7a/8, 17a/2-3, 17a/19-17b/1, 27b/13

T.+ğaça 6b/15

T.+nı 10b/11, 19a/16

T.+niñg 10a/5, 14b/17, 19a/14, 27b/17-18, 38b/7-8

Tuman Ağa Emір Şemseddin'in hatunu T.+niñg 31a/15

Turfan Uyğurı Turfan'da bulunan Uyğur 42b/6

Turmiş Terken'in erkek kardeşi 33b/10, 33b/18

Türk Türk *krş. etrāk* 2a/1 (Türk-i cenkcüy-ı Mirrih)

T.+ler 24b/4 (pādşāhān-ı Türkler)

T.+lerde 23a/15

Türkān Türkler 32a/18 (qıla^c-ı Türkān)

U

Uluğ Toqtemür Tuğluk Temür Han'ın emîrlерinden 15a/12, 21a/11

Urus Hān “Kıpçakların Ak Orda’sının
Cuçi Han soyundan gelen hükümdarı”
(Ross 2006: 208) 34a/18, 34b/1
U.+ğa 34a/14

U.+dın 38a/5-6
‘Ubeydullāh Hān Babür’ün yenildiği
Özbek hanı 79b/1, 79b/2

Ü

Üstād Yūnus Yunus Han’ın Şiraz’da kazandığı unvan 46a/13

V

Veys Hān / Üveys Hān Yunus Han’ın babası 45b/13, 50a/2, 50a/5
Ü.+dın 84a/19
V.+nıng 50a/4

Y

Yāfeş ibn Nūh ‘aleyhi’s-selām Nuh
(A.S.)’ın oğlu Yafes
Y.+ğaça 10a/1
Yo(l) Kūtluğ Temür’ün has adamı
35b/13
Yoltemü(r) Temür’ün emîrlerinden
20b/17
Yūnus Hz. Yunus 33a/2 (Yūnus-vār)
Yūnus Hān / Sulṭān Yūnus Hān /
Yūnus Hān ibn Veys Hān ibn Şir ‘Ali
Oğlan ibn Muḥammed Hān ibn Hızr
H’āce Hān ibn Tuğluk Temür Hān
Tuğluk Temür Han oğlu Hızr Hāce Han
oğlu Muhammed Han oğlu Şir Ali Oğlan

oğlu Veys Han oğlu Yunus Han 42b/3,
44b/13, 45b/5, 45b/8 (ibtidā-yı aḥvāl-i
Yūnus Hān), 45b/9-10, 45b/13, 46b/3,
47a/3, 47a/4, 47b/14, 49b/1, 49b/8 (be-
cānib-i Yūnus Hān), 50a/19, 50b/1,
51a/1, 51a/7, 51b/14, 52b/19, 54b/1,
54b/4, 54b/9, 54b/16, 54b/17, 59a/10,
60b/4, 60b/9-10, 61b/10, 61b/13, 62a/4,
62b/4, 62b/5, 62b/16, 64a/9, 64a/15,
66a/4, 66b/3 (zıkr-i ḥātemkār-ı Yūnus
Hān), 66b/7, 67a/2, 70b/19 (vaḳt-i Yūnus
Hān), 84b/5, 89b/5-6
S.+dın 64b/13
S.+nıng 52b/4-5

Y.+dın 69b/4, 76a/6-7, 84b/8
Y.+dur 47b/8 (°amme-i Yūnus
Hāndur)
Y.+ğa 47b/4, 48a/3, 48b/14,
49a/18-19, 49b/11, 49b/14, 49b/15,
49b/17, 58b/8, 60b/11, 60b/12, 61a/15,
61b/2, 61b/7, 61b/9, 62a/18, 63b/14,
63b/18, 65b/9

Y.+nı 40a/8, 40b/2, 43b/14, 47a/7,
49b/9, 53b/17, 65a/4
Y.+nıng 45b/10-11, 60b/4, 68b/9,
87b/17
Yūsuf / Yūsuf-ı şiddik Hz. Yusuf 3a/13,
22a/5, 32a/14 (Yūsuf-şifat), 33a/2

Z

Zahīrū'd-dīn Muḥammed Bābūr
Pādşāh / Bābūr Pādşā / Bābūr Pādşāh /
Mīrzā Bābūr Ḳalender ibn Mīrzā
Baysuṅgūr ibn Mīrzā Şāhruh ibn
Emīr Temūr / Mīrzā Zahīrū'd-dīn
Muḥammed Bābūr Pādşāh Babürlü
hanedanının kurucusu olan ünlü
hükümdar 68b/12, 70a/1, 78b/14, 78b/16,
79a/1, 79a/15, 79b/3, 79b/4, 79b/13,
79b/14, 84b/14

B.+ğa 84b/18-19

B.+ım 70a/18 (aḥvāl-i Bābūr
Pādşāhım)
B.+nıng 78b/13, 78b/19, 79b/2,
79b/8, 91b/13

Zeyneb Hz. Muhammed'in kızı

Z.+ni 88b/7, 88b/17

Zeyneb Sulṭān Hānım Sultan Said
Han'ın kendisine en yakın olan zevcesi
89a/18
Zi'l-ḳarneyn "Kur'an'da kendisine
büyük güç ve imkân verildiği bildirilen
kişi" (TDV İA 2013: 564) 4b/5 (zuhūr-ı
Zi'l-ḳarneyn)
Zinde-çeşm / Zinde-çeşm Bahādur
Temūr'ün ordusundaki askerlerden,
"Aparı emīrlereinden ve Emīr Hüseyin'in
beylerindendi" (Ross 2006: 190) 25b/2,
29a/16

Z.+ge 24b/7

Z.+nı 26b/1

Z.+ni 30a/1, 30a/6 (cāy-ı Zinde-
çeşmni)

Zübeyr Zübeyr bin Avvām, Cennet'le
müjdelenmiş on sahabelen biri 4a/12

6.3.2. Yer Adları Dizini

A

Āb-ı Berk Çir Irmağı'na Taşkent halkının verdiği isim 68a/1

Āb-ı Çir Taşkent halkının Āb-ı Berk şeklinde adlandırdığı ırmak 68a/1

Ā.+de 68a/3

Adun Küri Emîr Musa ve Zindeçeşm'in Temür'e karşı hainlik ettiği yer

A.+de 29a/16 (mevzi^c-i Adun

Küride)

Aḥsı Ömer Şeyh Mirza'nın Yunus Han'a verdiği ve onun da kışlak kurduğu yer 54a/1

A.+da 53b/18, 72b/2, 77b/8, 77b/19, 85b/3

A.+ğa 78b/8

A.+ge 54a/1

A.+nı 53b/17

A.+nıḡ 77b/12 (ḥākīm-i

Aḥsınıḡ)

Aḥsıket Mañlay Süye adlı bölgedeki büyük şehirlerden biri 10b/18

Aḡar Temür'ün konakladığı yerlerden biri 23b/16, 25b/4

Aḡmuya Temür'ün emri üzerine Âdil Şah'ın yakalandığı yer [Akmuya meyillidir (meyilli bir yerdir) ki daḡın ikiz (tepelerinde) Karaçuk(ta) kalmıştır] 37b/2, 37b/3

Aksu Mañlay Süye adlı bölgedeki büyük şehirlerden biri, Emîr Bulacı'nın

bulduğu yer 10b/18, 55b/18 (ḥükümet-i ḡal^c-i Aḡsu), 73b/5, 75a/6, 76a/4, 80b/8, 81a/19, 89a/2

A.+da 10b/12, 12b/4, 13a/14,

40b/19, 41a/1, 43a/6, 48b/15, 49b/17, 49b/19, 62a/1, 62a/6, 62b/1, 63a/3, 63a/3, 72b/6, 73a/2, 81b/4, 87a/9, 87a/18

A.+dın 13b/1, 50a/19, 87a/4

A.+ğa 11a/2, 11a/13, 12b/4,

41a/1, 41a/2, 42b/11, 42b/14, 46b/2, 47a/1, 48a/4, 48a/14, 48b/13, 49a/19, 49b/7, 49b/15, 55a/5, 60a/19, 60b/4, 61b/14, 62a/1, 73a/2, 73a/6, 73a/11, 81b/3, 87a/7, 87a/7

A.+nı 10b/18, 42b/11, 55b/12,

55b/16, 63a/2, 73a/8, 81a/18

A.+nıḡ 12b/3, 49b/18, 62b/2,

73a/8, 73a/11

Alabuḡa Mir Kerimberdi'nin kale yaptığı bir tepenin bulunduğu mevzi, Endican ve Fergana tarafın(da), Moḡulistan içinde bir yer 42b/16

Alakü Kâşkar kasabasının berisinde yer alan çok sağlam bir kale 41a/18

Almatu Emîr Behram Calayır'ın adamlarını gönderdiği ve Ekrâyit halkları ile savaş yapılan yer

A.+ğaça 29a/1 (ḥudūd-ı

Almatuḡaça)

Anakum [Yeri tam tespit edilememiştir
Yezdî'nin Zafername'sinde ve TR
Ross'ta Atakum olarak geçmektedir.]
(Yezdî 2013: 115, Ross 2006: 210)

A.+dın 36a/10

Arpayazı Temür'ün Atbaşı'ndan
geçtikten sonra konakladığı ve eğlendiği
yer; "Arpa Yazı: At Başı'nın
güneybatısında aynı adı taşıyan nehrin
geçtiği vadi" (Yezdî 2013: 111)

A.+ğa 31b/7

Artuç Hâce Fahreddin'in memleketi

A.+dur 42a/8

Bâğ-ı Zâgân Horasan içinde bir revak,
Yunus Han için eğlenceler düzenlenen,
çeşitli kararlar alınan yer

B.+nîng 44b/15

Baltı Tibet 81b/13

B.+da 81b/14

B.+ğa 81b/13

Balur Bedaḥşân ile Keşmir'in arasındaki
Kâfiristan 81a/14, 81b/18 (nisbet-i Balur
kılıp)

B.+ğa 81a/14, 86b/13, 86b/13

Bay "Çinlilerin Bayçen dedikleri
Aksu'nun 150 km. kuzeydoğusunda yer
alan şehir" (Yezdî 2013: 328) 40b/19,
73a/9, 73b/2, 74b/1, 74b/1

Bay Kөл Şeyh Cemaleddin'in Aksu
sınırından geçerek geldiği yer

B.+ge 12b/3

Atbaşı / Aṭbaşı Mañlay Süye adlı
bölgedeki büyük şehirlerden biri; "At
başı: Issık-göl'ün güneybatısında aynı adı
taşıyan nehrin kenarındaki kasaba. Şimdi
Kırgızistan sınırları dâhilindedir." (Yezdî
2013: 111) 34b/14

A.+da 42b/12

A.+dur 10b/18

A.+ğa 31b/6

Azerbaycân Azerbaycan 46a/10

Āyışe Hâtün Suyı Almatı sınırındaki
ırmak 29a/1-2

B

Bedaḥşân vilayet adı 28b/10, 39a/1,
51b/11, 58a/15, 58a/18, 64b/2, 64b/3,
66b/13, 81a/9, 81a/11, 81a/15

B.+ğa 60b/13-14, 61a/2, 81a/7

B.+nı 60b/18, 78a/3

B.+nîng 81a/7

Bedr "Hz. Peygamber ile Mekkeli
müşrikler arasındaki ilk savaş"(TDV İA
1992: 325)'ın yapıldığı yer

B.+de (ceng-i Bedrde) 88b/4

Buğam Aştı Kөл Emîr Abbas ve
Aktemür Bahadır'ın Kamereddin'le
savaştığı yer

B.+de 38a/2

Buḥārā Buhara şehri 11b/5 (c'ulemā-yı
müctehid-i Buḥārā), 70a/14, 79b/2

B.+da 79b/8

B.+dın 79b/19

C

Cette *Cette krş. Moğulistan*; Moğulistan; Yedisu ve Doğu Türkistan için o dönemde kullanılan isim 25a/19, 25b/19 (leşker-i Cette), 30a/9 (müteveccih-i taraf-ı Cette), 30b/1-2 (müteveccih-i taraf-ı Cette), 33b/2, 34a/1, 34b/3, 39b/9, 91b/8, 91b/10

C.+din 18a/4 (ümerā-yı Cettedin), 30b/6, 31a/2 (leşker-i Cettedin)

C.+dur 15a/3 (pādşāh-ı Cettedur)

C.+ge 15b/19, 19a/4-5 (merdmān-ı Cettege), 27b/1 (leşker-i Cettege), 37b/17 (taraf-ı Cettege)

C.+ler 21a/2 (Daruğa-i Cetteler)

C.+lerdin 17a/14 (re'īs-i Cettelerdin), 18b/15 (ümerā-yı Cettelerdin)

C.+niñg 16b/8-9, 17a/18 (ümerā-yı Cetteniñg), 24a/7-8 (kavm-i Cetteniñg)

Ceyhün / Deryā-yı Ceyhün / Ceyhün Deryası Ceyhun Irmağı 16a/2, 17a/16, 33b/4-5 (Ceyhün Deryasınıñg)

C.+dın 17b/15 (deryā-yı Ceyhündın), 18b/3-4, 25b/5-6 (deryā-yı Ceyhündın)

Cikdelik Temür'ün yedi gün kaldığı, Şeyh Muhammed bin Sulduz ve Emîr Hüseyin'in ona katıldığı yer, "Şimdiki adı Kiçik Uraderya" (Ross 2006: 185) 21a/18

Cuveyn Hacı Barlas'ın biraderini öldüren insanların memleketi

C.+din (memleket-i Cuveyndin) 17b/18

Cürcen Mañlay Süye'nin güney sınırındaki yerlerden 10b/15

Ç

Çağbulak Hocend Irmağı'nın kıyısındaki bir yer 15a/9

Çakışman Mañlay Süye'nin batı sınırındaki yerlerden 10b/14

Çalış Turfan ile birlikte anılan şehir, "Calış veya Çalış, şimdiki Kara-Şahr" (Ross 2006: 254) 76a/2, 78a/18

Ç.+da 76b/17

Ç.+dın 38b/17

Ç.+ğa 78b/4

Çarun Emîrzade Cihangir'in adamlarıyla birlikte gittiği ve Kamereddin'den haber aldığı yer; "Şimdiki Alma-ata'nın doğusunda aynı adı taşıyan nehrin İli

suyuna döküldüğü yer” (Yezdi 2013: 109) 30b/5

Çarun Çelek Mansur Han’ın kardeşleriyle savaştığı ve zafer kazandığı yer 74a/7, 78b/1
Ç.+de 84b/11-12

Çüv Kıozı Başı İsen Buga Han’ın Canıbek Han ve Kerey Han’a bıraktığı ve batı sınırı Moğulistan olan yer
Ç.+nı 44a/4-5 (taraf-ı Çüv Kıozı Başını)

D

Dārū’l-falīk Temür’ün Endican’da Hemidī’nin yönetimine verdiği yer
D.+ğa 34a/3

Davan (< Moğ. dabag-a(n) "dağ geçidi" Lessing 2003: 336) Temür’ün Dilşad Ağa ile evlendikten sonra geçme emrini verdiği yer, “Yassı Daban ... Yazı ve Arpa nehirleri arasındaki geçit” (Ross 2006: 205)

D.+dın 32a/17

Derbend-i Āhenīn Demirkapı; geçit adı
D.+din 18a/18

Deryā-yı Hōcend / Āb-ı Hōcend / Hōcend Deryāsı Hocend Irmağı 65b/17, 70b/17 (Leb-i Deryā-yı Hōcend)
D.+din 15a/14, 23b/5, 23b/13-14
D.+niṅg 70b/16

H.+niṅg 15a/10

Deryā-yı İle İli Irmağı; [Yunus Han’ın Amasancı Tayşi ile savaştığı ve yenildiği yer bu ırmağın sınırındır] 50b/1

Deşt-i Kıpçak / Deşt-i Kıpçak Kıpçak Bozkır; Cengiz Han’ın oğlu Coçı Hanın yurdu 37b/4, 44a/1, 50b/9 (‘ibāret ez-deşt-i Kıpçak), 79b/17 (pādşāh-ı Deşt-i Kıpçak)

D.+da 81a/4

D.+ğa 34a/14

D.+nı 44a/13 (tamām-ı Deşt-i Kıpçaknı)

Deşt-i Kūlek Şir Behram’ın uzaklaşıp kendi ülkesine katıldığı yer
D.+de 21b/2

E

Endicān Maṅlay Süye adlı bölgedeki büyük şehirlerden biri 10b/18, 34a/18, 34b/9, 40b/17, 43a/17, 47a/16, 51b/12, 69b/18, 75a/11, 78b/12, 79a/9, 80a/3 (müteveccih-i Endicān), 89b/13

E.+da 43a/17, 78b/18, 79a/19, 79b/4, 83a/3, 84b/17, 88a/8
E.+dın 65a/10, 66b/19, 78b/18
E.+ğa 34a/3, 42b/15 (be-taraf-ı Endicān), 53b/5, 53b/12, 53b/13, 54a/7,

54a/9, 60b/1, 64a/2, 74a/9 (vilāyet-i Endicāngā), 79a/2, 79a/3, 79 a/6-7, 79b/12, 79b/15, 84b/13

E.+nı 42b/17, 43a/19, 43b/1 (ka^la-i Endicānnı)

E.+nıng 74a/9

F

Famin Tağları Emîr Hudaydad'ın, Hızır Hâce Han'ı gizlenmesi için gönderdiği yer 28b/10

Fârs / Pârs Fars 40a/17, 46a/10 (be-
taraf-ı Fârs)

Fergana Mañlay Süye'nin batı sınırındaki yerlerden 42b/15, 51b/12, 54a/1, 54a/2, 63b/16 (dâ^eiy-e-i vilāyet-i

Fergana kıldı), 77b/18, 78b/6, 78b/8, 78b/19, 79a/7, 80b/13, 85a/4, 85a/5

F.+da 46a/15, 79a/13 (hudūd-ı

Fergānada), 85b/5

F.+dur 10b/15

F.+ge 66a/2

F.+nıng 77b/16 (vilāyet-i

Fergananiᅡg)

Furāt Fırat Irmağı 7a/6

G

Gez Olcay Terken Hanım'ın geldiği yer, Arlat'ın kaçtığı yer 33b/8

G.+din 23b/12 (taraf-ı Gezdin)

Ġucduvān Babür Padişah'ın Özbek Sultanlarına yenildiği yer

Ġ.+dın 79b/13

H

Hān-ı Siler Kâşgar'a üç fersah uzaklıkta bir yer adı

H.+ge 47a/1

Hārezm bölge adı

H.+ge 78a/5

H.+ni 33a/18 (°azm-i Hārezmni)

Hāş "Kat'a 30 km. uzaklıkta bir yerleşim birimi" (Yezdî 2013: 107)

H.+ka 34a/8

Herāt şehir adı 9b/2 (pîr-i Herāt)

Hıᅡā / Hıᅡāy Turfan ve Kara Hoço'nun dâhil olduğu bölge, Temür'ün doğu tarafında fethettiği yerlerin en büyüğü 39a/11, 39a/11 (dâhil-i Hıᅡāy), 39b/2, 39b/8 (taraf-ı Hıᅡāy), 50a/12 (serᅡadd-i Hıᅡāy), 50a/14, 50a/15, 50a/16, 75a/10, 75a/15, 75b/17, 82a/7 (Ka^ebe-i Hıᅡāy "Hıtay'ın Kâbesi (kutsal yeri)"))

- Ḥ.+ğa 40a/10
Ḥ.+dur 39a/19
- Ḥicāz** Hicaz 36b/19-37a/1 (müteveccih-i Ḥicāz)
Ḥ.+ğa 29b/17 (sefer-i Ḥicāzğa)
- Hindū-küş** Hindukuş Dağları
Ḥ.+ğaça 18b/5 (ʿaḳabe-i Hindū-küşğaça)
- Hindūstān** Hindistan 81b/6, 89b/11
Ḥ.+da 81b/6
- Ḥiṣār** Sultan Ebû Said Mirza oğlu Sultan Mahmud Mirza yönetimine verilen yerlerden biri 51b/11, 78a/2
Ḥ.+ğa 79b/3, 79b/13
- Ḥiṣār Şādmān** Babür Padişah'ın Özbek sultanları ile savaş yaptığı ve zafer kazandığı yer
Ḥ.+da 79a/15-16
- Hocend** Hocend Irmağı kıyısındaki büyük bir şehir 32b/2
Ḥ.+de 78a/15
Ḥ.+ge 17b/7
- Ḥorāsān** bölge adı 15a/19, 16a/1, 16a/19, 17b/17 (müteveccih-i Ḥorāsān), 44b/15, 46a/2, 47a/8 (müteveccih-i Ḥorāsān), 51b/8 (pādşāhī-i Ḥorāsān)
Ḥ.+da 54b/10
Ḥ.+dın 60b/10
Ḥ.+ğa 43a/16
- Ḥ.+nı 43a/16, 44b/6, 44b/10, 46a/14
- Ḥorāseh** bir köy adı, Hacı Barlas'ın biraderinin öldürüldüğü yer
Ḥ.+ke 17b/17
- Ḥoten** Mañlay Süye adlı bölgedeki büyük şehirlerden biri 10b/17, 55b/4, 55b/6, 56a/5, 56b/16, 57a/8, 89a/10
Ḥ.+de 55b/19
Ḥ.+din 55b/4-5
Ḥ.+ğa 80a/12
Ḥ.+ge 56b/3
Ḥ.+ni 55b/12, 56a/15, 56b/17, 57b/3
Ḥ.+niñg 11b/9, 55b/6, 56a/9,
- Ḥoten Tağları** Hızır Hâce Han'ın gizlendiği yer
Ḥ.+ğa 39a/2
- Ḥurāz** Temür'ün Hacı Mahmud Şah Yesûrî ile emîrler arasında barışı sağladığı yer, Keş tarafına giderken geçtiği yer 21a/16
Ḥ.+da 21a/15
Ḥ.+ğa 16b/7-8 (mevzi^c-i Ḥurāzğa), 21a/13, 21b/5
- Ḥuttalan** “Hutlân (Ḥutlân), Hisar civarında bir vilâyetin ve merkezinin adı” (Arat 1987: 491) 21b/3 (leşker-i Ḥuttalan)

I

- Isıg Köl** Mañlay Süye'nin kuzey sınırı 10b/15, 42b/19
I.+de 42b/18, 46b/8

°Irāk Irak 40a/17 (be-ṭaraf-ı °Irāk),
43b/13, 43b/15, 44b/14, 46a/2, 46a/14
(dağdağa-i °Irāk), 46a/15
°I.+da 51b/8
°I.+dın 44b/13
°I.+ğa 43b/14, 44b/12

°I.+nıñg 43b/12 (leşker-i
°Irākınıñg)
°I.+ni 44b/10 (°Irāk-zemīni)
°Irāk-zemīn Irak ülkesi
°I.+ni 44b/10

İ

İskenderiyye Temür'ün konakladığı ova
İ.+ni 23b/5 (şüküft-i İskenderiyyeni)

K

Kābil Kābil; Sultan Said Han'ın kaçarak
gittiği yer
K.+de 78b/15
K.+din 78b/16
K.+ğa 74a/10, 78b/13, 84b/14,
84b/18

Ka°be Kābe; Müslümanların Mekke'deki
kıblesi, Hac görevlerini ifa ettikleri yer
K.+din 9b/3

Kāfiristān Bedaşan ile Keşmir'in
arasındaki Balur şehrini tanımlamak için
kullanılmıştır 81a/14

Kāl Sultan Mahmud Han'ın Mirza
Baysungur'la savaştığı yer 70a/8

°Kal°a-i Kāşkar Kāşgar Kalesi, Emîr
Seyyid Ali'nin yaşlanınca kapandığı kale
46b/15

°Kaluğaç Yarı Yunus Han ve Muhammed
Haydar Mirza'nın Mirza Ebābekr ile
savaştığı yer 59a/17-18

°Kaml / °Kumul Kumul; Hami
K.+dın 75a/10, 80b/12

°Karaçar Temür'ün altıncı ceddinden
Karaçar Bek veya Karaçar Noyan'ın şehri
(Yezdî 2013: 37)

K.+nıñg 17a/4

°Karaçuq / °Kūhistān-ı °Karaçuq Âdil
Şah Calayır'ın etrafındakilerle gezdiği ve
Temür'ün onları aramak için adam
gönderdiği yer 37b/3

K.+ıda 37a/17

°Kara H°āce Kara Hoço; [Hıtay'a dāhildir
ve Turfan ile birlikte o sınırın büyüğüdür]
39a/11

Qara Qasmaq Cihangir Emîrzade'nin Temür'e ganimetleri ve Dilşad Ağa'yı getirdiği yer 31a/18

Qarakurum Mevlânâ Şücaüddin Mahmud'un esir alındığı ve vefat ettiği yer 11b/7, 11b/8

Qara Tö(be) Kara Töbe [bu yerin çölünde Kamereddin, Temür'ün emîrleri tarafından hezimete uğratılmıştır.]

Q.+niñg 37b/11

Qara Tuqay Kalmuklar tarafından yenilgiye uğratılan Moğul ulusunun Türkistan sınırında, Ceyhun Irmağı kıyısında kışı geçirdikleri yer; Yunus Han'ın Buruç Oğlan'ı yendiği yer 50b/4

Q.+da 51a/1, 51b/5, 89b/6

Qarşı Karşı şehri, Emîr Hacı Barlas'ın Tuğluk Temür Han'ın beylerine karşı asker topladığı yer

Q.+ğa 32b/15

Q.+nıñg 15a/17

Qasr-ı Āsmān Temür'ün ava çıktığı yer 29b/2

Kāşgar / Kāşkar Kāşgar şehri 5a/11, 5a/16 (diyār-ı Kāşgar-ı cinān), 10b/17, 28b/10, 39a/1, 40b/6, 40b/17, 41a/1 (mütevcecih-i Kāşkar), 41a/7 (mütevcecih-i Kāşkar), 41a/14 (merdüm-i Kāşkar), 41a/17 (kaşaba-yı Kāşkar), 41b/5 (merdmān-ı Kāşkar), 41b/7-8 (ehl-i Kāşkar), 41b/10 (e°āli-i Kāşkar), 43b/5, 46b/13 (mütevcecih-i Kāşkar), 47b/12, 48a/10 (ehl-i Kāşkar), 48b/9, 48b/11 (be- taraf-ı Kāşkar), 48b/13, 56a/4, 57b/15,

60b/2, 60b/13, 63b/15 (dā'iy-e-i Kāşgar boldı), 74b/14 (istihlāş-ı Kāşgar), 80a/7, 82a/7, 86b/8, 88a/4

K.+da 53a/6, 53a/8, 54b/14, 54b/15, 55a/1, 55b/2, 55b/10, 59a/5, 60a/19, 60b/12, 62a/9, 72a/4, 72a/14, 80a/7, 80a/10, 91b/15

K.+dın 54b/18, 60b/1, 68a/12, 72a/14, 79a/7

K.+ğa 41b/4, 42b/10, 55a/8, 56b/1, 58a/5, 58b/7, 59a/1, 59a/8, 60a/17, 61b/1, 61b/11, 62a/8, 62a/8, 63a/6, 64a/18, 65a/7, 72a/2, 72a/7, 72a/11, 72a/13, 73a/19, 73b/3, 73b/4, 74b/15, 80a/6-7, 80a/10, 81b/3, 84a/13, 88a/3, 88b/3, 88b/3

K.+da 41b/2, 47b/2, 48a/4, 49b/10

K.+dadur 47b/3

K.+dın 28b/9, 38b/11, 39a/13, 41a/9

K.+dur 41a/10, 47a/1 (üç ferseng-i Kāşkardur)

K.+ğa 40b/9 (hükümet-i Kāşkarğa), 40b/11, 41b/3, 41b/5, 41b/7, 41b/9 (hadd-i Kāşkarğa), 41b/12, 46b/18, 48a/11, 48b/6, 48b/17, 49b/10

K.+ge 73a/14, 81a/7, 81a/8

K.+nı 40b/7, 48a/5, 48b/13, 48b/10-11 (ehl-i Kāşkarnı), 57a/2, 63a/7, 72a/3, 72a/6, 80a/10

K.+nıñg 14a/7, 56a/18, 57a/14, 72a/5, 80a/8

Kāt Temür'ün saltanat otağının geçtiği yerlerden

K.+dın 34a/8
Qayās Mir Seyyid Ali'nin İsen Buga Han'a ulaştığı yer
K.+da 42b/11
Qayır Tegin [*sayfa kenarında Kara Tegin*]; Mirza Ali Tagay'ın kaçtığı yer 89a/7
Kend-i Bādām "Fergana'da Hocend mülhakatından bir kasaba olup, adını burada yetişen iyi bâdemden almıştır" (Arat 1987: 501) 25b/10
Keş / Kiş / Kîş şimdiki Şehrisebz (Yezdî 2013: 25) 16a/19, 16b/7 (vilâyet-i Kîş), 17a/4 (vilâyet-i Kîş), 18a/14 (Vilâyet-i Kîş), 20b/12-13 (merdümân-ı Kîş), 20b/17, 36b/12
K.+din 21a/8 (şehr-i Keşdin)
K.+ğa 16b/19 (diyâr-ı Kîşğa)
K.+ke 17b/14 (vilâyet-i Kîşke), 21a/3 (şehr-i Kîşke)
K.+niñg 21a/2 (şehr-i Keşniñg), 21a/16
Keşmîr Keşmir [metinde şehir ve ülke olarak belirtilen yer; ayrıca eserin tamamlandığı yer güzel Keşmir beldesi olarak geçiyor] 81b/17, 81b/18 (istihlâş-ı Keşmir), 82a/2, 92b/10 (belde-i tayyibe-i Keşmir)
K.+de 89b/12
K.+ge 81b/12, 81b/15
K.+niñg 81a/15, 82a/4
Ketek Doğu Türkistan'da Lob yakınlarında büyük bir şehir 11b/8, 12a/17 (şehr-i Ketek), 39a/3

K.+de 11b/13 (şehr-i Ketekde)
K.+ke 11b/19 (şehr-i Ketekke)
Qoçkar Temür'ün yardım için gittiği yer 38a/4 (mevzi^c-i Qoçkar)
Qoy Suy Isık Köl'de Mir Hakberdi Bikçek'in kale yaptığı yer 42b/18-19
Kökçe Qaçura (?) Kamereddin'in siroz hastalığına tutulduğu yer (?)
K.+da 38a/17
Kökdöbe Kamereddin'in ordusunu toplayıp Hacı Bik'i beklediği yer 30b/8
Küh-ı Qāf Kaf Dağı 8b/6-7 (Küh-ı Qāf-ı celâlet)
Küh-ı Tibet Tibet Dağı, Sultan Said Han'ın askerlerinin Mirza Ebâbekr'i kovaladıkları yer 80a/14
Qunduz Kunduz şehri 51b/11, 78a/3, 78b/16 (mütevceh-i Qunduz)
K.+da 19b/1
K.+ğa 78b/16, 85a/6
K.+ğaça 18b/4, 19b/2
Kül Töbe Cette'nin meşhur mevkilerinden 39b/9
Küs Aksu yakınlarında Bay ile birlikte anılan yer 40b/19, 73a/9
Küsen Manlay Süye'nin Doğu tarafından sınırı, "Kusın: Doğu Türkistan'daki eski Kuça şehri" (Yezdî 2013: 328) 10b/14, 10b/17, 74b/1, 74b/2, 75a/17
K.+ge 73b/2
K.+niñg 75a/6, 80b/8

L

Lob Doğu Türkistan'da büyük bir şehir 11b/8, 39a/3

M

Maṅḡlay Süye / Maṅḡlay Sügle Çağatay

Han ülkesini taksim ettiği zaman Emîr

Bulacı'nın babası Bavır Töpü'ye verdiği

bölge. [Maṅḡlay Süye (şunlardan)

ibarettir: Doğu tarafından doğu sınırı

Küsen ve Tarböbür ve batı sınırı Samgar

ve Çakışman -ki sonuncu vilayeti

Fergana'dır- ve kuzey sınırı Isık Köl ve

güney sınırı Cürcen ve Sarı Uygur'dur.

Bu sınırlar içinde birçok büyük şehir var

idi ki büyükleri Kâşgar, Hoten, Yarkend,

Küsen Ahsiket, Endican, Aksu ve

Atbaşı'dır]. 10b/13, 10b/16, 40b/16

M.+ni 10b/13

Marginān Margilan şehri

M.+da 54a/10

M.+ğa 54a/13, 54b/4, 70a/3

(ḥudūd-ı Marginānga)

M.+nı 54a/10

Māverā'ü'n-nehr Maveraünnehr

18b/10 (memleket-i Māverā'ü'n-nehr),

24a/7 (memleket-i Māverā'ü'n-nehr),

39b/2, 43a/12 (pādşāh-ı Māverā'ü'n-

nehr)

M.+de 54b/10

M.+din 19a/4 (diyār-ı

Māverā'ü'n-nehrdin), 79a/17

M.+ge 17b/3, 67b/7, 74a/3

M.+niṅ 15a/1, 15a/6, 17b/3-4,

18a/9

Medīne Medine

M.+ge 88b/17

Mekke Mekke 22a/8, 88b/5, 88b/8

(Mekke(liler)), 88b/10

M.+ge 88b/14

Merve ve °Arafāt Merve ve Arafat 3a/4

(ta°zīm-i Merve ve °Arafāti)

Moğulistān metinde *Cette* veya

Moğulistān olarak geçen coğrafya aynı

yerdir: [*müteveccih-i taraf-ı Cette*

yüzlendiler ki °ibāret-i Moğulistāndındur

30a/9 “*Cette* tarafına yöneldiler ki (orası)

Moğulistan'dan ibarettir”]; “Geniş

anlamıyla batıda Sır-derya'dan doğuda

İrtiş nehri ve Lobnor gölüne kadar

uzanan topraklar” (Yezdî 2013: 35),

“Türkistan'ın şimāl-i şarkisinde bir

bölgenin adıdır” (Arat 1987: 519) 5a/9

(diyār-ı Moğulistān), 11a/14, 28a/19,

39a/6, 40b/3, 42b/15, 43b/6-7

(müteveccih-i Moğulistān), 45b/6 (be-

cānib-i Moğulistān), 46a/17 (be-ṭaraf-ı

Moğulistān), 46b/16-17 (ḥadd-i şark-ı

Moğulistān), 49b/2 (ümerā-yı

Moğulistān), 49b/10 (ümerā-yı

Moğulistān), 50a/1, 50a/3, 50a/9, 50a/19,

52b/17, 53a/4, 53a/8, 71b/18, 73a/2,
74a/13, 78a/6, 78a/18, 81a/2, 85b/11,
85b/15-16 (meyl-i Moğulistān kılğaylar),
86b/6, 92a/3 (kavm-i Moğulistān)

M.+da 5a/2 (diyār-ı
Moğulistānda), 28b/5, 38b/6, 43a/5
(şahrā-yı Moğulistānda), 47a/7, 47a/8,
49b/2, 49b/3, 49b/13, 53a/5, 53b/13,
61b/12, 61b/18, 64a/10, 65a/7, 65a/12,
70b/6, 71a/3, 71b/6, 73b/15-16, 74a/2,
74a/11, 75b/19, 78a/12, 78a/14, 78a/16-
17, 78b/10, 78b/11, 80a/19, 81a/3, 83a/1,
84b/11, 84b/13, 85b/9, 85b/10, 86b/6,
87a/10

M.+dın 38b/4-5, 46b/1, 59a/7,
62a/19, 72a/7

M.+dındur 30a/9 (‘ibāret-i
Moğulistāndındur)

M.+dur 44a/5

M.+ğa 13b/1, 28b/8, 33b/2, 34a/1,
38b/5, 40a/19, 42b/10, 44a/3, 46b/3,
47a/7, 47b/1, 49b/17, 53a/3, 62a/10

M.+ğa 53a/19, 53b/4, 53b/15,
54a/8, 54b/16, 59a/4, 60a/18, 60b/5,
62a/4, 62a/5, 62a/11, 62a/13, 63a/5,
63b/14, 64a/6, 64a/9, 64a/11, 64a/15,
64a/16-17, 65a/14, 70b/9, 70b/10-11,
70b/12, 71a/2, 72a/14, 72b/4, 73b/18,
78a/10, 80a/5, 81a/2, 81a/5, 85b/1, 85b/9,
85b/14, 86a/10, 86a/16, 86b/5, 88a/9,
92a/1

M.+nı 71b/17-18

M.+nıñg 43b/7, 71b/19, 74a/2-3

Moğulistān Yulduz Moğulistan’ın

Yulduz Vadisi

M.+ıda 46b/16

Muğal Temür’ün Özkend’e giderken
geçtiği yol 38a/8

Muzat Dabanı “Aksu’dan İla’ya giden
yol üzerindeki bir geçidin adı” (Shaw
2014: 191)

M.+ğa 11a/3

O

Oratöpe / Oratöfe Sultan Mahmud
Han’ın Muhammed Hüseyin Mirza’ya
verdiği yer 69a/7, 69a/7

O.+de 69a/8

Oş Oş vilayeti 64a/4, 64a/7

O.+da 64a/5, 64a/6, 64a/12

O.+dın 65a/5

O.+ğa 64a/15

O.+nı 64a/10-11 (vilāyet-i Oşnı),
65a/5, 65a/10

Ö

Özbikistān Özbekistan

Ö.+da 44a/11

Ö.+ğa 43a/4

Ö.+de 38a/9

Ö.+din 32b/2

Ö.+ni 32a/18

Özkend Özkent, Temür'ün hükümdarlık menziline karargâhı yaptığı ve bazı zamanlarda konakladığı yer

P

Pāryāb Faryab Irmağı; “Afganistan’ın kuzeybatısında aynı adı taşıyan şehirden geçen nehir” (Yezdî 2013: 112) 33b/10 (deryā-yı Pāryāb)

R

Raş Kamereddin’in sığınak yaptığı kurganın adı, [o üç deredir, çok sağlam(dır) ve orada üç ırmak akar] 30b/12

Ribāt-ı Kaṭagan Katvan Kalesi (Yezdî 2013: 109); Temür'ün 776 yılında

konakladığı, Semerkand civarında bulunan bir yer

Ḳ.+nı 30a/9-10

Ribāt-ı Melik Temür'ün Buhara şehrinden geçip otağ diktikleri yer

M.+ke 34a/11

S

Salı Sarāy “Amu-derya boyunda Tirmiz’in yukarı tarafında küçük bir şehir. Moğolların Mâverâünnehr’deki karargâhlarındandı” (Yezdî 2013: 27) 25a/5

Sām-ğar Mañlay Süye'nin batı sınırı 10b/14

Sarı Uyğur / Sarığ Uyğur Mañlay Süye'nin güney sınırı 10b/15, 39a/3

Sayram “Arış kollarından Bâdâm üzerinde, Çimkend'in 10 mil şarkında kâindir” (Arat 1987: 536) 43a/9 (be-ṭaraf-ı Sayram)

S.+da 65a/15

S.+dın 29a/12, 30b/5

S.+ğa 65a/14

S.+nı 43a/1, 65a/9, 65a/10, 80b/15

Sebbāyen Ceyhun Irmağı'nın kenarında bir yer

S.+de 33b/5 (mevzi^c-i Sebbāyende)
Sebz / Sebze “Keş, Timur’un doğduğu yer” (Arat 1987: 555) “Timur’un doğum yeri olan Hoca İlgar köyü Keş yakınlarındaydı...Timur Tüzükâtı’nda Keş’in 1361 yılında Şehr-i Sebz (Yeşil Şehir) adını aldığı, çünkü ilkbaharda yeşile benzediği belirtilmektedir” (Yezdî 2013: 25) 15a/16 (şehr-i Sebze)

S.+din 17a/15-16 (şehr-i Sebzdin)

Sebzedār Hacı Barlas’ın biraderinin öldürüldüğü yer; “Horasan’da bir mevkiin adı” (Arat 1987: 536)

S.+dın 17b/18 (vilāyet-i Sebzedārdın)

Sekiz Yığaç Temür’ün Ekrâyit halkları üzerine gittiği yer

S.+ğaça 29a/14 (mevzi^c-i Sekiz Yığaçğaça)

Semerķand / Şemerķand / Şemerķand

Semerķant 18b/8 (mütevceh-i Şemerķand), 23b/18, 27b/14, 32a/19, 33a/19, 34a/5 (azm-i Şemerķand), 36a/11, 40b/17, 46a/2, 51b/9, 51b/17, 64b/6, 66b/14, 68a/4, 70a/5, 70a/7-8, 70a/18, 78a/5, 79a/17, 79b/8

S.+da 35b/10

S.+ğa 41b/5, 45b/16

Ş.+da 65a/18, 79a/14

Ş.+dın 63b/16, 85a/9

Ş.+ğa 17b/10, 18b/10, 56a/19,

70a/8, 78a/2, 79b/6

Ş.+ğaça 19a/14

Ş.+ge 53b/7, 66a/2, 66a/18, 79b/3

Ş.+nı 70a/14, 70b/1

Ş.+nıñg 53b/7, 70a/11 (ehl-i

Şemerķandnıñg)

Ş.+da 30a/18, 45a/10

Ş.+dın 39b/5, 40a/2

Ş.+ğa 31a/8, 38a/10, 40b/2,

41a/19

Ş.+ge 30a/1, 37a/19

Ş.+nı 43b/8 (leşker-i

Şemerķandnı), 44b/6

Señger Yığaç Temür’ün askerlerinin Kamereddin ile savaştıkları yer

S.+da 36a/1

Seng-i Köl Temür’ün oğlu Cihangir’in sağlık durumunu öğrenmesi için has adamı Yol Kutlug’la göndermek üzere hat yazdığı yer

S.+din 35b/14

Sepülip Çamur Savaşı’nda, Akar’dan hareket edip Seyhun’u geçtikten sonra Temür’ün mola verdiği yer

S.+ke 25b/7

S.+ni 25b/8

Seritg(ü) Teke Sekritgü; Yunus Han’a Ahsı’yı veren ve sonra vazgeçen Ömer Şeyh Mirza’nın hanla savaştığı yer; “Endican’ın şimâlinde Sır-Derya sâhilinde bir mevkiin adıdır. Ömer Şeyh Mirza ile Yunus Han arasında vukû bulan muharebe ile meşhurdur” (Arat 1987: 561)

S.+de 54a/2

Seyhün / Deryā-yı Seyhün / Seyhün

Suyı Seyhun Irmağı

D.+dın 25b/5-6

S.+dın 25b/10, 36a/11

S.+nîng 51a/2

Ş

Şāhruhiyye Ömer Şeyh Mirza'nın

idaresinde olan sağlam (bir) kale 65a/1

Şaş “Taşkend'in eski adı” (Arat 1987:

554) 46a/15

Şehnāz Mir Abdulkuddus'ün

Muhammed Haydar Mirza'nın huzuruna

gitmeyip yöneldiği yer

Ş.+ğa 58a/15

Şīrāz Şiraz şehri

Ş.+da 46a/11, 46a/13

Ş.+dın 46a/16-17 (ser-i Şīrāzdın)

T

Ṭarāz “eskiden Yangı adı ile tanınan bu

mevkiin bugünkü Evliya-Ata

yakınlarında olduğu düşünülmektedir”

(Arat 1987: 560) 43a/14

Tarbökür Mañlay Süye'nin doğu sınırı

10b/14

Taş Arık / Taş Arığı Keş şehrinden dört

fersah (mesafede olan) mevzi 21a/8,

22b/8-9

Taşkend Taşkent, “eski Taşkent

bugünkü Taşkent'den Sır-Derya'ya 14

mil daha yakın idi” (Arat 1987: 560)

43a/9, 51b/6, 51b/18, 65a/4, 65a/4, 65a/9,

65a/11 (müteveccih-i Taşkend), 65b/10,

68a/1, 72a/19

T.+de 51b/6, 51b/16, 66a/16,

66a/17, 66b/4, 66b/12, 79a/14, 79b/6,

79b/9

T.+d(e) 69a/10, 70a/15

T.+din 15a/10-11 (şāhrā-yı

Taşkenddin), 65a/10-11

T.+ge 52a/1-2, 64b/15, 65a/8,

66a/3, 66a/4, 70a/12, 71a/1, 72a/18,

72b/18, 79b/1

T.+ni 64b/19, 65b/9, 65b/11,

67a/14

T.+nîng 67a/7, 67a/18, 67a/19

Taş Köprük Temür'ün emîrlerine

beklemelerini emredip suyun karşısına

geçtiği yer. “Bu, Balcuvan'dan kuzeye,

Feyzabat ve Kâfırnahan'a doğru giden

yolun ırmağı geçtiği Yukarı Vahş'da

(veya Surhab) bulunmaktadır.
Kostenko'nun Gazetteer'ine göre köprü
10 kadem uzunluktadır ve genişliği 20
kademi geçmeyen ırmağın seviyesinden
hayli yukarıda duran iki sundurmalı taş
ile desteklenir" (Russian-Turkistan
Gazetteer, Kalküta, 1882, II, s. 182)'den
aktaran Ross 2006: 183

T.+niñg 19b/15

Tibet Tibet 81b/8, 81b/14, 82a/7

T.+de 82a/5, 82a/9

T.+ke 81b/15

T.+niñg 81b/9, 81b/9

Turfan Turfan, "Doğu Türkistan'da bir
vaha ve aynı adı taşıyan tarihî bölge"
(TDV İA 2012: 414) 11b/9, 39a/11,
49b/16, 53a/10, 74a/12, 76b/16, 89b/13,
91b/15

T.+dın 76a/2-3, 78a/18, 80a/17

Turfan Çalış Kefek Sultan Oğlan'ın
götürüldüğü yer 49a/18

Tutluğ Endican'a bir fersah mesafedeki
bir yer 79a/9

Türkistân Türkistan, "geniş mânada
Türkler ile meskûn yerler ve dar mânada
Taşkend'in altında ve Sır-Derya'nın
şimâlinde, içinde Türkistan adlı şehrin
bulunduğu mıntıkadır" (Arat 1987: 564)
6a/11, 24a/7, 43a/1, 43a/9, 50b/3 (be-
taraf-ı Türkistân), 50b/3 (serhadd-i
Türkistân), 50b/18, 69a/12, 80b/15

T.+da 39b/6, 46a/15, 50b/19

T.+dın 79a/19

T.+nı 69a/12, 69a/15, 69a/16

U

Uç Cette (Moğulistan) Hezârelerinin yer
tuttukları mevzi 31a/12

Uç Kal'ası Mir Cebbarberdi'nin Mirza
Ebâbekr'e teslim ettiği yer 73a/10

Ursañg Hıtay ve Tibet'in Kâbesi (kutsal
yeri), Sultan Said Han'ın yazarı
gönderdiği yer 82a/7

Ü

Üç Barhan Kâşkar'a üç fersahlık bir yer
Ü.+ğa 41a/9

V

Vahş Emîr Hüseyin'in asker topladığı
yer. Amuderya'nın Kızılsu da denilen
kollarından biri (TDV İA 1991: 98)
18a/16 (kenâr-ı deryâ-yı Vahş)

Varaq-ı Pülpül Varak-ı Fülful, Emîr
Hüseyin'in avlanma yeri 23b/1

Y

Yaŋı tarih kitaplarında Taraz diye geçen yer

Y.+ğaça 43a/13

Yaŋı Hişār Kâşgar civarında bir şehir 57b/15-16, 58a/11, 80a/9 (ahāli-i Yaŋı Hişār)

Y.+ğa 48b/12 (Yeŋ(i) Hişārga), 80a/8

Y.+nı 47b/12, 72a/3, 72a/5, 72a/6, 80a/9

Yarkend Yarkent, Maŋlay Süye adlı bölgedeki büyük şehirlerden biri 10b/17, 48a/11, 48b/6, 48b/6, 57a/18, 58b/12 (Yarkend ƣalʿasige), 59a/12 (Yarkend ƣalʿasige)

Y.+din 61b/10, 72a/11

Y.+ge 48b/10, 55a/4, 55a/17, 58b/12, 59a/9, 59a/11, 72a/3, 72a/8, 80a/11, 80a/13

Y.+ni 47b/13, 55b/10, 57a/11, 57a/18

Y.+niŋ 55a/17, 58b/13, 58b/13

Yete Kent / Yeti Kent Endican'ın nahiyelerinden 47a/15-16, 49b/4

Y.+de 78a/7, 80a/5

Y.+ge 78a/6

Yezd Yezd şehri, Yunus Han'ın gittiği şehir

Y.+din 40a/17, 46a/9

Z

Zencir-Sarāy Karşı'ya iki menzil yakınlıkta bir yer 32b/15

6.3.3. Diğer Özel Adlar

Buĥārī Buharalı 11b/3 (kebīr-i Buĥārī)

Cebraīl ʿaleyhi's-selām Cebrail A.S. 9b/16

Ceng-i lāy Çamur Savaşı 27b/14

C.+da 28a/2

Duġalatī Duġlata ait 14a/2 (manşib-ı Duġalatī)

Fārsī Farsça 82a/19, 83a/17, 83b/13, 83b/17

F.+de 5a/6 (elfāz-ı Fārisīde)

Fātiĥa Fatiha Suresi 86a/19 (*Fātiĥa oĥudı*)

Fenn-i Muʿammā Şerefüddin Ali Yezdi'nin muamma ile ilgili eseri 46a/4

Hindū Hintli 2a/2-3 (Hindū-yı tündĥūy-ı keyvān ü zuĥal)

Ĥudā Tanrı 88b/12

İslām İslam, İslamiyet 88b/8 (İslām keltürgeni), 88b/10, 88b/11 (İslām keltürey), 88b/11 (İslām keltürmek), 91a/3 (ehl-i İslām)

İ.+dın 92b/5
İ.+ğa 92a/5 (ehl-i İslāmğa)
Kelāmullah Allah'ın keliması (Kur'an)
56b/9, 76b/6, 76b/9
K.+nı 56b/7, 56b/8, 76b/2
Keşfü'l-maḥcūb Hücvîrî'nin eseri (TDV
İA 1998: 458) 9a/4 (şāhib-i Keşfü'l-
maḥcūb)
Keyvān Zūhal (Satürn) gezegeni 2a/2-3
(Hindū-yı tündhūy-ı Keyvān ü Zuḥal)
Kitāb-ı Hālel Şerefüddin Ali Yezdî'nin
muamma ile ilgili eseri 46a/4
Ḳur'ān Kur'an 6a/3
Ḳ.+nı 76b/3
Moğulī bir Moğul; Moğul halkından her
bir Moğul, Moğul halkından 45b/6, 85b/9
Salay Bigüm Moğullarla Çağataylılar
arasındaki bir savaşın adı 41a/12, 41a/13
(ceng-i Salay Bigüm)
Silsile-i ʿĀrifin Mevlānâ Muhammed
Kâzî'nin eseri 66a/1 (kitāb-ı Silsiletü'l-
ʿĀrifin)
S.+de 65b/12
Şerḥ-i Kaşide-i Bürde Şerefüddin Ali
Yezdî'nin Tasavvuf diliyle yazılmış eseri
46a/4
Tācikī Taciklerden, Taciklere mensup
14a/3-4 (merd-i Tācikī)
Tārīḥ-i Reşīdī Mirza Haydar Duğlat'ın
Tuğluk Temür Han'dan Abdürreşid
Han'a kadar olan olayları anlattığı iki
ciltten oluşan eseri 5a/1, 5a/2, 5a/5,
7a/13, 7a/16, 8b/7 (muḳaddime-i Tārīḥ-i
Reşīdī), 92b/9 (iḥtitām-ı Tārīḥ-i Reşīdī)

Tārīḥ-i Ṭaberī Taberî Tarihi, Hz.
Âdem'in yaradılışının başlangıcından
Emevî halifeleri, sonra Abbasî halifeleri
olaylarını dâhil ederek beş altı bin yıllık
tarihi anlatan ünlü eser 4b/10
T.+ni 4a/14, 4b/16
Temürī Temürlülere mensup 45b/1
(mīrzāyān-ı Temürī)
Türkī Türkçe, Türk dili 4a/14, 5a/11
(elfāz-ı Türkī), 82a/19, 83a/17
T.+de 83a/17
Ulus-ı Erbaʿa Uluğ Bey'in "dört ulus"
anlamına gelen kitabı 91b/4, 91b/7
U.+dın 91b/5
U.+nıñg 91b/7
ʿUṫārid Merkür gezegeni 4a/2
Zafernāme / Zafernāme-i Tīmūr-nāme
Şerefüddin Ali Yezdî'nin Temür
dönemini anlatan meşhur eseri 4b/18,
9b/14 (muḳaddime-i Zafernāme), 28a/14,
46a/4 (şāhib-i Zafernāme)
Z.+de 14b/18, 19b/10, 28a/1,
29a/4, 39a/9, 39a/17
Z.+leriniñg 6b/13
Z.+niñg 19b/3, 27b/12
Zuḥal Zūhal (Satürn) gezegeni 2a/2-3
(Hindū-yı tündhūy-ı Keyvān ü Zuḥal)
Zühre Venüs gezegeni 4a/2, 24b/12,
90a/17 (çeng-i zühre)
Zü'l-fikār Hz. Ali'nin kılıcı 4a/3
Zü'l-ḥicce Zilhicce ayı
Z.+de 92b/9

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın konusu, Muhammed Sâdık Kâşgarî tarafından Farsçadan Çağatay Türkçesine tercüme edilen Târîh-i Reşîdî adlı eserdir. Eserin Farsça özgün adı Târîh-i Reşîdî iken, tercümede eserden “Reşîdî Türkî” diye bahsedilmektedir.

Orta Asya tarihi için önemli bir kaynak olan Târîh-i Reşîdî, Babür Şah’ın teyzesinin oğlu olan Mirza Muhammed Haydar Duğlat tarafından Farsça olarak kaleme alınmıştır. Müellif siyasi bir figür olarak döneminin tarihî olaylarına hâkimdir. Eserinde Tuğluk Temür zamanından H. 952 (M. 1546) yılına kadar olan olayları anlatmaktadır. Ataları ile ilgili kendisine anlatılanları ve kendi dönemindeki şahsiyetleri, yer adlarını, önemli savaşları aktarmak ve kalıcı hâle getirmek amacıyla Defter-i Evvel ve Defter-i Sâni bölümlerinden oluşan eserini meydana getirmiştir. Eser birçok dile tercüme edilmiştir. Türkçeye ilk tercüme Çagatay Türkçesiyle yapılmıştır. Mütercimi bilinen ilk Türkçe tercümesi Muhammed Sâdık Kâşgarî’ye aittir ve yukarıda bahsedildiği gibi bu tercüme, tezin konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada Târîh-i Reşîdî Tercümesi’nin Defter-i Evvel bölümünün yazı çevrimi, Türkiye Türkçesine aktarması, daha önceki çalışmalarda görülmeyen ya da seyrek rastlanılan dil özellikleri incelemesi ve gramatikal dizini hazırlanmıştır. Araştırmaya konu olan tercümeyle ilgili tanıtımlar ve katalog kayıtlarındaki vasıflandırmalar 19. yüzyıldan itibaren bilirse de günümüze kadar bu tercüme üzerinde kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır.

Birinci bölümde eser, eserin müellifi ve mütercimi hakkında özet bilgiler verilmiş ve tezin konusu, yöntemi ve kapsamı tanıtılmıştır.

İkinci bölümde; eserin tercüme edildiği dönem olan Çağatay Türkçesi, Eserin müellifi Mirza Muhammed Haydar Duğlat ve eserleri, Târîh-i Reşîdî (nüshaları, Türkçe tercüme ve üzerinde yapılan çalışmalar), bu teze konu olan tercüme yapan Muhammed Sâdık Kâşgarî ve Târîh-i Reşîdî Tercümesi ayrıntılı olarak tanıtılmıştır.

“Eserin Dil Özellikleri Üzerine Notlar” adını taşıyan üçüncü bölümde TR’nin Çağatay Türkçesi genel özellikleri içinde seyrek olarak görülen dil özelliklerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bu bölüm “İmla ile İlgili Notlar”, “Ses Bilgisi ile İlgili Notlar”, “Biçimbilgisi ile İlgili Notlar”, “Söz Dizimi ile İlgili Notlar”, “Söz Varlığı ile İlgili Notlar” ve “Anlam Bilgisi ile İlgili Notlar” alt başlıklarından oluşmaktadır.

Dördüncü bölüm Târîh-i Reşîdî Tercümesi'nin Latin harfli yazı çevrimidir. Metnin orijinalinde yer alan ve kırmızı mürekkeple yazılan başlıklar, çeviri yazılı metinde siyah **kalin** yazılarak vurgulanmış; Arapça ayetler ve hadislerle, Farsça beyitler ve ibarelerin fotoğrafları da çeviri yazılı metnin içinde verilmiştir. Tercümede boş bırakılan ve sonradan farklı bir kalemlle tamamlanmaya çalışılan çoğunluğu Farsça olan başlıklar ise dipnotta yazı çevrimi ile verilmiştir. Çeviri yazılı metinde yer alan diğer dipnotlarda belli başlı yazım hataları, Farsça kısımların yazı çevrimi biçimleri yer almaktadır. Ayetlerin metindeki yazılışlarında görülen harf düzeltilmesi ve harf eksiklikleri de dipnotta belirtilmiştir.

Beşinci bölüm Târîh-i Reşîdî Tercümesi'nin Türkiye Türkçesine aktarmasıdır. Aktarmada, metinde geçen Arapça ayetlerin mealleri ve hadislerle, Farsça beyitler ve ibarelerin Türkiye Türkçesine tercümelerine de yer verilmiştir. Dipnotlarda ayetlerin Kur'an'da geçtiği yer bilgisi ile tercüme metne ayetin bir kısmı alınmış olsa bile ayetin tamamının meali verilmiştir. Metinde geçen Farsça beyitler ve ibarelerin bulunduğu satırlar boş bırakılarak, tercümeleri dipnotta gösterilmiştir.

Altıncı bölüm Târîh-i Reşîdî Tercümesi'nin gramatikal dizini ve özel adlar dizininden oluşmaktadır. Özel adlar dizini de “Kişi ve Boy Adları Dizini”, “Yer Adları Dizini” ve “Diğer Özel Adlar” alt başlıklarında hazırlanmıştır.

Üzerinde çalıştığımız metin bozuk bir imla ile yazılmıştır. Alıntı kelimelerin çoğunda asıllarındaki imlaya uyulmadığı görülmüştür. Bu sebeple metnin okunuşunda zorluklarla karşılaşmıştır. Fakat imla yanlışları dönemin ses özelliklerinin belirlenebilmesi konusunda büyük ölçüde faydalı olmuştur. Aşağıda daha ayrıntılı olarak üzerinde durulacağı üzere tercüme metnin dili, Kâşgar ağzından izler taşımaktadır. Özellikle yazılmaması gerektiği hâlde, bazı alıntı kelimelerde *ç* harfinin yazılmış olması (*mühimmi* “iş” 12a/5, *‘āşıklar* “aşıklar” 26a/5, *mümkin* “mümkün” 81a/6), bu harfin Kâşgar ağzında uzunluğu göstermediğinin delili olarak kabul edilmiştir. Aynı şekilde *vâv-ı mâdulenin* birçok örnekte yazılmamış olması da (*hâher-zâdem* “kız kardeşinin oğlu” 63a/12, *Hârezm* “Harezmi” 33a/4 vb.) bu harfin gerektirdiği söyleyişin Kâşgar ağzında bulunmadığını düşündürmüştür. Bazı özel isimlerde de yer alan kısaltmalar, dönemin söyleyişini yansıtmaktadır: *Aktemür* 33a/11 ~ *Ak(te)mür* 38a/1; *Mevlânâ Erşedü'd-dîn* 13a/11, 14b/16 ~ *Mevlânâ Erşe(dü'd-)dînnîng* 75a/17; *Toktemür* 23a/5 ~ *Tok(te)mür* 22b/10 vb.

Eserin dili genel özellikleri itibarıyla Çağatay Türkçesidir. Çağatayca eserleri diğer tarihî Türk lehçelerinden ayırt edici olan başlıca özellikler, zamir n'si kullanılmaması (*hakıklarıda* “haklarında” 5b/7, *tüşide* “düşünde, rüyasında” 84a/5 vb.); ikinci hecede

yuvarlak ünlü olması durumunda ilk hecede yuvarlaklaşma (*ozuq* “azık” 38b/2, *öçkü* “keçi” 39b/4 vb.); geniş zaman olumsuzluk ekinin -mAs biçiminde olması (*bolmas* “olmaz, değil” 9a/9, *imes* “değil” 21a/6 vb.) ve eklerde ses uyumlarının bozulmasıdır (*künlerğaça* “günlere kadar” 42a/19, *olarge* “onlara” 67a/17 vb.). TR’de de bu özellikler görülmektedir. Bu durum da Çağatay Türkçesi’nin yazı dili olarak 18-19. yüzyılda devam ettiğini göstermektedir. TR’nin kelime kadrosunun büyük çoğunluğu da Çağatay Türkçesi’ne aittir. Böylelikle tez projesinde bahsedilen “Çağatay Türkçesi nesir dilinin klasik sonrası dönemdeki dil özelliklerinin büyük ölçüde klasik dönem ile örtüştüğü” varsayımının gerçekleştiği görülmüştür.

TR’de Çağatayca özellikler yanında yerel konuşma özelliklerinin esere yansıdığı da tespit edilmiştir. 18-19. yüzyıla ait Çağatayca bir metinde günümüz Özbek Türkçesi veya Yeni Uygur Türkçesine ait bazı özelliklerin bulunması beklenebilir. Ancak eserin yazıldığı muhit Kâşgar’dır ve metinde günümüz Özbekçesinden değil, Yeni Uygur Türkçesinin o dönemdeki konuşma dilinden izler bulunmaktadır. Bunların en önemlisi *alte* “altı” ve *yete* “yedi” sayı isimlerinin açıkça /e/ sesini gösteren güzelli h (◌) ile yazılmasıdır. Bu özellik, Yeni Uygur Türkçesinden başka hiçbir Türk yazı dilinde görülmemektedir. Özbek Türkçesinde görülmeyen veya çok nadir görülen fakat Yeni Uygur Türkçesinde yaygın olan katmerli zamir çekimi (*anıñda* “onda” 46b/14, *anıñdın* “ondan, oradan” 77b/10, *anıñdındur* “onundur” 46a/4, *muniñda* “bunda” 45a/7 vb.) ve f > p değişiminin yer aldığı örnekler (*zaper* “zafer” 33b/13, *perzend* “oğul” 51b/19 vb.) de TR’nin Yeni Uygur Türkçesinden izler taşıdığına başka delilleridir. Ayrıca Shaw’ın Kâşgar ve Yarkend Ağzı Sözlüğü’nde geçen *muzat* “(< Buz+art) Aksu’dan İla’ya giden yol üzerindeki bir geçidin adı” (Shaw 2014: 191) kelimesi, TR’de de *Muzat Dabarı* “Aksu civarında bir geçit” 11a/3 biçiminde görülmektedir. Muz “buz” 51a/2 kelimesi de TR’de müstakil olarak geçmektedir.

TR yukarıda belirtildiği gibi, Yeni Uygur Türkçesine ait izler taşıdığı için, tezin inceleme bölümünde bu lehçe özelliklerine sık sık atıflar yapılmıştır. Ayrıca yazılışından kalın mı yoksa ince sıradan mı olduğu anlaşılmayan bildirme eki Yeni Uygur Türkçesinden hareketle /-dur/ biçiminde okunmuştur (*delīlidur* “delilidir” 1b/5, *kimdur* “kimdir” 3b/14). Shaw ve Jarring’in çalışmaları -özellikle Jarring’in *Materials to the Knowledge of Eastern Turki* adlı derlemeleri- TR’nin yazıldığı döneme yakın yıllarda hazırlanmıştır. Bu kaynaklar, TR’nin söz varlığında yer alan okunması zor kelimelerin okunuşu ve anlamlandırması için faydalanılan başlıca kaynaklar olmuştur.

Tarihî şahsiyetler, olaylar, yer adları bakımından Orta Asya tarihinin bilinmeyen yıllarını aydınlatan TR, Türk tarihçileri için önemli bir kaynak özelliğindedir. Bu önemi Togan şu sözlerle dile getirmektedir: “Çağatay hanlarının 1546 senesine kadarki tarihidir. Maverâünnehir ve Kazak hanları tarihi için de birinci sınıf kaynaktır.” (Togan 1985: 223). Kazak, Kırgız vb. Türk topluluklarınca bilinen ve yağmur yağdırdığına inanılan **yada taşı**, hükümdar eşlerinde **Ağa** unvanının kullanılması, bademin iki içinin paylaşılmasıyla dost olunması, döneminin el sanatları, boyların birbirlerine hitapları gibi özellikleri, döneminin Türk kültürünü de yansıtmaktadır. Türk filolojisi açısından ise bu metin, bazı yerel özellikler de taşımakla birlikte, Çağatay Türkçesi yazı dilinin 19. yüzyılda devam ettiğinin bir göstergesidir. Kelime hazinesi ile de son dönem Çağatay Türkçesine katkıda bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abdulkadiroğlu, A. (1997). *Kültürümüzden Esintiler*. Ankara: Anıl Matbaa ve Ciltevi.
- Abik, A. D. (2004). “Nevâyî’nin Üç Eserindeki Deyimlerin Farsça ile Karşılaştırılması”. *Çukurova Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 13, s. 211-222.
- Abik, A. D. (2005). *Meyveler Münazarası – Doğu Türkçesi –*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Abik, A. D. (2009). “Ali Şir Nevâyî’nin Münşeât’ında ‘Arza-Daşt’ Terimi ve Birkaç Örnek”, Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu 25-27 Nisan 2007 Erzurum, *Bildiriler -I- (A-J)*, Erzurum: Mega Ofset Matbaacılık, s. 34-45.
- Ahmet, M. M. (2007). *Tarih-i Reşidî I-II*, Çin: Şincan Halk Neşriyatı.
- Akbari, N. (2017). *Mirza Ali Baht’ın Çağatayca Sözlüğü: Ferheng-i Azferi (Marufü’l-Lugat) İnceleme, Metin, Dizin*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.
- Akyüz, M. (2012). *Geç dönem Çağatay edebiyatından günümüze Afganistan Özbek edebiyatının tarihi gelişimi ve Faryab edebi muhiti*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Altun, E. (2011). *Firdevsü’l-İkbâl [1b-100a] (giriş, transkripsiyonlu metin, dil-yazım özellikleri, dizin-sözlük)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Dili Bilim Dalı, Kocaeli.
- Alyılmaz, S. (2011). *Risâle-i Mûze-düzluk (İnceleme - Metin - Dizin)*. Ankara: Elik Yayınları.
- Arat, R. R. (1987). *Gazi Zahirüddin Muhammed Babur Vekayi Babur’un Hâtıratı I-II*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Arnold, T. W. (1930). “Mîrzâ Muḥammad Ḥaydar Dughlât on the Harât School of Painters”, *Bulletin of the School of Oriental Studies*, University of London, Vol. 5, No. 4, s. 671-674.
- Barthold, W. (1987). “Haydar Mirza”. *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 5. Cilt 1. Kısım, s. 388.
- Baş, M. K. (2013). “Son Dönem Çağatay Şairi Baba Rahim Meşreb’in Manzum Fâtıha Tefsiri”. *Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 7, s. 131-156.
- Bayındır, A. (2016). *Mûnis Harezmi ve Rızâ Agehî Firdevsü’l-İkbâl [300b-380a] (Giriş, transkripsiyonlu metin, inceleme, dizin-sözlük, tıpkıbasım)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Kocaeli.

- Bektaş, E. (2014). “Hoca Neş’et’in Bir Beytinin Şerhine Dair”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şarkiyat Mecmuası*, S. 24, s. 33-53.
- Bellew, H. W. (1875) *Kashmir and Kashgar A Narrative of The Journey of The Embassy to Kashgar in 1873-74*. London: Trübner & Co.
- Berbercan, M. T. (2012). *Buğra Tezkiresi [Shaw Nüshasından Parçalar] I. Transkripsiyon II. Dil Özellikleri Üzerine Bazı Açıklamalar III. Tercüme IV. Dizin*, Ankara: Hâkim Yayıncılık.
- Beveridge, A. S. (1922). *The Bābur-Nāma in English (Memoirs of Bābur)*. Translated from the original Turki Text of Zāhiru’d-dīn Muḥammad Bābur Pādshāh Ghāzī, Vol. I, London: Luzac & Co.
- Bloch, E. (1905). *Bibliothèque Nationale Catalogue des Manuscrits Persans*. Paris: Imprimerie Nationale.
- Bodrogligeti, A. J. E. (1975). *Hāliš’s Story of Ibrāhīm A Central Asian Islamic Work in Late Chagatay Turkic*, Leiden: E. J. Brill.
- Bodrogligeti, A. J. E. (2001). *A Grammar of Chagatay*, Muenchen: Lincom Europa.
- Buğra, M. E. (1998). *Şerķī Türkistan Tārīhi*. (İlk baskı 1940 Kabil) Ankara.
- Caferoğlu, A. (2001a). *Türk Dili Tarihi I*. (4. Baskı), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Caferoğlu, A. (2001b). *Türk Dili Tarihi II*. (4. Baskı), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Cihan, S. (2014). *Ömer Kari Muhammed/Ceng-Name*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- Clauson, S. G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, London: Oxford University Press.
- Coşkun, M. V. (2017). *Özbek Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Cüme, O. (2016). *20. Yüzyılın Başlarında Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Sûre-i Yasin Tefsiri (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. (1. Baskı). Konya: Kömen Yayınları.
- Çağatay, S. (1950). “Materials to the Knowledge of Eastern Turki”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.8, S. 3, s. 405-411.
- Çakan, V. (2009). *Orta Asya Türk Tarihinin Kaynakları*. (Düzeltilmiş ve Genişletilmiş 2.Baskı). Ankara: Binyıl Yayınevi.
- Çakmak, S. (2016). *Jarring Koleksiyonundan Uygurca Meslek Risaleleri (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çelik, M. B. (2012a) “Şibanîler ve Astrahanîler Devri Yerli Vakayinameleri”, *History Studies: International journal of History*, Vol. 4, Issue 2, s. 95-119.

- Çelik, M. B. (2012b). “Saidiye Hanlığı ve Hocalar Devri Kaynakları (1514-1762)”. *History Studies International Journal of History*, C. 4, S. 4, s. 65-89.
- Çelik, M. B. (2013). *Yarkend Hanlığı'nın Siyasi Tarihi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Çelik, M. B. (2014). “İşgallerinden Önce Türkistan Hanlıklarında Tarih Yazıcılığı”. *Turkish History Education Journal*, S. 3, s. 144-165.
- Çiğil, A. (2017). *Āgehī'nin riyāzū'd-devle adlı eserinde fiiller 525a-622b varakları arası (giriş-inceleme-metin-sözlük)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Osmaniye.
- Çimen, F. (2015). *Molla Muhammed Timur'un Āsāru'l Īmāmiyye (Çağatayca Kelile ve Dimne tercümesi) adlı eseri- metin, notlar, dizin-sözlük*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı.
- Dağistanlıoğlu, B. E. (2012). “Tezkire-i Buğra Han'ın Çağatayca Yazılmış Bir Nüshası (Metin-Dil İncelemesi-Tıpkıbasım)”, *Turkish Studies*, Vol. 7/4, s. 1313-1393.
- Deny, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi - Osmanlı Türkçesi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Dinçer, H. (2008). *Zakircan Furkat Eserler Mecmuası 1. cilt (275- 378. sf) (metin- inceleme-sözlük)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Tokat.
- Dmitrieva, L. V. (2002). *Katalog Tyurkskih Rukopisey Īnstitutu Vostokovedeniya Rossiyskoy Akademiy Nauk*. Moskova: İzdatel'skaya Firma «Vostochnaya Literatura» RAN.
- Eckmann, J. (1959). “Das Tschaghataische”, Jean Deny, Kaare Grønbech, Helmuth Scheel, Zeki Velidi Togan (Ediderunt), *Philologiae Turcicae Fundamenta*. 1.cilt, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH, s. 138-160.
- Eckmann, J. (1964). “Çağatay Edebiyatının Son Devri (1800-1920)”. *Ankara: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1963*, s. 121-156.
- Eckmann, J. (1966). *Chagatay Manual*. Bloomington: Indiana University Publications.
- Eckmann, J. (1988). *Çağatayca El Kitabı*. (Çev. Günay Karaağaç). İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi (eserin orijinali 1966'da yayımlandı).
- Eckmann, J. (2003). *Çağatayca El Kitabı*. (Çev. Günay Karaağaç). (1. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları (eserin orijinali 1966'da yayımlandı).
- Eker, Ü. (2017). *Misbāhu'l-Envār [Çağatay Türkçesi] İnceleme-Metin-Aktarım-Dizin-Tıpkıbasım*. (1. Baskı). Ankara: Sonçağ Yayınları.

- Eker, Ü. (2018). “Son Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Risâle-i Yafındilik “Örtünme Risalesi” Adlı Eser (Dil Özellikleri, Çevriyazı, Türkiye Türkçesine Aktarma, Tıpkıbasım)”. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S. 11, s. 75-98.
- Eker, Ü. (2018a). “Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Dört İmam Hikâyesinin Söz Dizimi Özellikleri (Cümle Bilgisi İncelemesi)”. *Zeitschrift für Die Welt Der Türken / Journal of World of Turks*, Vol. 10, No. 3, s. 40-65.
- Eker, Ü. (2018b). “Çağatay Türkçesiyle Yazılmış “Dört İmam” Efsanesi (Dil İncelemesi-Çevriyazı-Türkiye Türkçesine Aktarım)”. *Turkish Studies*, Vol. 13/12, s. 631-681.
- Elias, N., Ross, E. D. (1895). *The Tarikh-i-Rashidi of Mirza Muhammad Haidar, Dughlát A History of the Moghuls of Central Asia*. An English Version Edited with Commentary, Notes, and Map by N. Elias. Translated by E. Denison Ross. London: Sampson Low, Marston and Company, L^D.
- Elias, N., Ross, E. D. (2006). *Tarih-i Reşidî Geride Bıraktıklarımızın Hikayesi Mirza Haydar Duğlat*. (Çev. Osman Karatay). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Eraslan, K. (1970). “Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair”. *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 18, S. 1, s. 113-124.
- Ercilasun, A. B. (2008). “La Enklitiği ve Türkçede Bir “Pekiştirme Enklitiği” Teorisi”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, S. 2, Bahar 2008, s. 35-56.
- Ercilasun, A. B. (2010). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. (9. Baskı). Ankara: Akçağ.
- Ercilasun, A. B. (2016). *Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, A. B., Akkoyunlu, Z. (2014). *Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (2008). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Eriş Hamza, F. (2015). *Türkistan Vilayetinin Gazeti ve Özbek Yazı Dilinin Doğuşu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.
- Erskine, W. (1854). *A History of India under the Two First Sovereigns of The House of Taimur, Báber and Humáyun*. Vol. I, London: Longman, Brown, Green, and Longmans.
- Esin, E. (1973). “Son Çağatay devrinde Doğu Türkistandan resimli bir han Silsilenâmesi (Prof. Zeki Velidi Togan’ın İran’da bulduğu bir yazma)”. *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, C. V, Cüz 1-4, s. 171-203.
- Ethé, H. (1903). *Catalogue of Persian Manuscripts in The Library of The India Office*. Vol. I, Oxford: Horace Hart.
- Ethé, H. (1937). *Catalogue of Persian Manuscripts in The Library of The India Office*. Vol. II (gözden geçiren ve tamamlayan Edward Edwards), Oxford: Clarendon Press.

- Fard, 'A. G. (2004). *Tārīkh-i Rashīdī - Mirzā Muḥammad Ḥaydar Dughlāt (905-957 A.H.)*, Tahran: Mīrās-i Maktūb.
- Gedik, S. (2011). "Son Dönem Çağatay Şairi Baba Rahim Meşreb'in Kitab-ı Mebde-i Nur Mesnevisi'nin Dil Özellikleri". *Turkish Studies*, Vol. 6/3 Summer 2011, s. 1369-1400.
- Gedik, S. (2013). "Çağatayca Kitab-ı Mebde-i Nur Mesnevisi'nde Deyimler", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 10, s. 59-86.
- Gedik, S. (2017). *Meşreb (Baba Rahîm) Mebde-yi Nûr (İnceleme-Metin-Gramer-Dizin)*. (1. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gencal, B. (2013). *Kārî Kurban Ali Hâlidî Kitâb-ı Târîh-i Cerîde-i Cedîde*. (1. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gerçek, Ş. (2011). *Muhammed Rızâ Âgehî'nin Firdevsü'l-İkbâl'i [100b-200a] (giriş, transkripsiyonlu metin, dil-yazım özellikleri, dizin-sözlük)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Dili Bilim Dalı, Kocaeli.
- Gökçe, F. (2013). *Gramerleşme Teorisi ve Türkçe Fiil Birleşmeleri*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Grousset, R. (1980). *Bozkır İmparatorluğu Attila / Cengiz Han / Timur*. (Çev. Dr. M. Reşat Uzman), (1. baskı). İstanbul: Ötügen Neşriyat A.Ş.
- Güney, S. (2013). *Âgehî'nin Riyâzü'd-devle adlı eseri, vr. 117b-vr. 175b: Giriş-metin-dizin*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul.
- Haidar, M(ansura). (2002). *Mirza Haidar Dughlat as Depicted in Persian Sources*. New Delhi: Manohar.
- Ildırı, N. (2017). "Son Dönem Çağatay Şairi Mücrim Âbid'in Türkçe Divânı'nın Söz Varlığı ve Deyimler". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12/2, s. 129-147.
- İnternet Alıntısı: "İktibâs ez Târîh-i Reşîdî", *Oriental College Magazine*, Lahore, C. 10, S. 10, s. 150-172". <https://www.rekhta.org/ebooks/oriental-college-magazine-lahore-may-shumara-number-037-mohammad-shafi-magazines/> Erişim tarihi: 10.12.2018 "Muhammed, Ş. (1934).
- İnternet Alıntısı: "Kalmückisches Wörterbuch"daki Almanca ibarelerin Türkçe çevirisi <https://www.seslisozluk.net> Erişim tarihi: 25.02.2018.
- İnternet Alıntısı: "Tacikçe-Türkçe sözlük" <https://tr.glosbe.com/tg/tr/чўпа> Erişim tarihi: 06.02.2018.
- İnternet Alıntısı: "TDK Güncel Türkçe Sözlük" <http://sozluk.gov.tr> Erişim tarihi: 24.05.2019.

İnternet Alıntısı: “TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü” <http://www.tubaterim.gov.tr>
Erişim tarihi: 24.05.2019.

İnternet Alıntısı: 19. yüzyılda ve 20. yüzyılında başlarında yabancı Türkologların yayımladıkları kaynaklar için faydalanılan siteler: <https://archive.org> ve <https://www.jstor.org> Erişim tarihi: (birden fazla tarihte)

İnternet Alıntısı: Aka, İ. (1993). “Mîrhând”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 30. Cilt, s. 156-157.
<http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 30 *Mîrhând* Erişim tarihi: 16.10.2018.

İnternet Alıntısı: Aka, İ. (1997). “Hândmîr”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 15. Cilt, s. 550-552;
Kuzgun, Ş. (1997). “Hâmân”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 15. Cilt, s. 436-437.
<http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 15 *Hândmîr*, *Hâmân* Erişim tarihi: 05.10.2018.

İnternet Alıntısı: Albayrak, N. (1993). “Cem”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 7. Cilt, s. 279-280.
<http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 7 “*Cem*” Erişim tarihi: 07.08.2018.

İnternet Alıntısı: Avcı, C. (2002). “Kureyş (Benî Kureyş)”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 26.
Cilt, s. 442-444. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 26 *Kureyş (Benî Kureyş)*
Erişim tarihi: 13.10.2018.

İnternet Alıntısı: Çelebi, İ. (1998). “Hızır”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 17. Cilt, s. 406-409,
<http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 17 *Haydar Mirza*, *Hızır* Erişim tarihi:
05.10.2018.

İnternet Alıntısı: Demirci, K. (1993). “Dahhâk”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 8. Cilt, s. 408-
409. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 8 *Dahhâk* Erişim tarihi: 07.08.2018.

İnternet Alıntısı: Ebced hesaplamaları için faydalanılan site: <http://ebced.com> Erişim tarihi:
(birden fazla tarihte)

İnternet Alıntısı: Esin, E. (1991). “Amuderya”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 3. Cilt, s. 98-99.
<http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 3 “*Amuderya*” Erişim tarihi: 01.11.2018,

İnternet Alıntısı: Fayda, M. (1992). “Bedir Gazvesi”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 5. Cilt, s.
325-327. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 5 “*Bedir Gazvesi*” Erişim tarihi:
20.10.2018.

İnternet Alıntısı: Harman, Ö. F. (1997). “Hârûn”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 16. Cilt, s. 254-
256. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 16 *Hârûn* Erişim tarihi: 05.10.2018.

İnternet Alıntısı: Harman, Ö. F. (2006). “Mûsâ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 31. Cilt, s. 207-
213. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 31 *Mûsâ* Erişim tarihi: 07.08.2018.

İnternet Alıntısı: Harman, Ö. F. (2013). “Yed-i Beyzâ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 43. Cilt,
İstanbul, s. 376-377. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 43 *Yed-i Beyzâ* Erişim
tarihi: 20.10.2018.

İnternet Alıntısı: Hicrî tarihleri Miladî tarihe çevirmek için faydalanılan site:
<http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/> Erişim tarihi: (birden fazla
tarihte)

- İnternet Alıntısı: <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 6 “Büyü” Erişim tarihi: 19.08.2019.
- İnternet Alıntısı: Kapar, M. A. (1994). “Ebû Cehil”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 10. Cilt, s. 117-118. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 10 *Ebû Cehil* Erişim tarihi: 07.08.2018.
- İnternet Alıntısı: Kaya, M. (2000). “İskender”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 22. Cilt, İstanbul, s. 555-557. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 22 *İskender* Erişim tarihi: 07.08.2018.
- İnternet Alıntısı: Kur’an-ı Kerîm ayetlerinin mealleri için faydalanılan site <https://kuran.diyaret.gov.tr> Erişim tarihi: (birden fazla tarihte)
- İnternet Alıntısı: Ögün Bezer, G. (2011). “Terken”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 40. Cilt, s. 509. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 40 *Terken* Erişim tarihi: 18.10.2018.
- İnternet Alıntısı: Öz, M. (2013). “Zülfikar”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 44. Cilt, s. 553-554, Öztürk, M. (2013). “Zülkarneyn”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 44. Cilt, s. 564-567. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 44 *Zülfikar, Zülkarneyn* Erişim tarihi: 20.10.2018.
- İnternet Alıntısı: Taşağıl, A. (2012). “Turfan”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 41. Cilt, s. 414-416. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 41 *Turfan* Erişim tarihi: 01.11.2018.
- İnternet Alıntısı: Uludağ, S. (1998). “Hücvîrî”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 18. Cilt, s. 458-460. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 18 *Hücvîrî* Erişim tarihi: 07.08.2018.
- İnternet Alıntısı: Yüçetürk, O. S. (1992). “Belkıs”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 5. Cilt, s. 420-421. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 5 “*Belkıs*” Erişim tarihi: 17.11.2018.
- İnternet: Eraslan, K. (1993). “Çağatay Edebiyatı”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 8. Cilt, s. 168-176; Yuvalı, A. (1993). “Çağatay Han”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 8. Cilt, s.176-177; Yuvalı, A. (1993). “Çağatay Hanlığı”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 8. Cilt, s. 177-178. <http://www.islamansiklopedisi.info>, C. 8 *Çağatay Edebiyatı, Çağatay Han, Çağatay Hanlığı* Erişim tarihi: 28.12.2018.
- Jalilov, A., Kawahara, Y., Sawada, M., Shinmen, Y., Hori, S. (2008). *Addendum to Tārīkh-i Rashīdī Translation and Annotation with Introduction and Indexes*. Tokyo: NIHU Program in Islamic Area Studies, The University of Tokyo.
- Jarring, G. (1948). *Materials To The Knowledge of Eastern Turki II*, Lund: CWK Gleerup.
- Jarring, G. (1964). *An Eastern Turki-English Dialect Dictionary*, Lund: CWK Gleerup.
- Jarring, G. (1980). *Literary Texts From Kashgar Edited And Translated With Notes And Glossary*, Lund: CWK Gleerup.
- Jemeney, İ. (2014). “Tarih-i Reşidi: Tercümelere ve El Yazma Nüshaları Hakkında”. *Gazi Türkiyat*, S. 14, s. 21-27.

- Kahraman, A. (2010). *Firdevsü'l - İkbâl (1a-40b varaklar) (inceleme - metin - sözlük)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Kahya, H. (2010). *Mûnis ve Âgehi Firdevsü'l-İkbâl (vr. 1b-156b) (Giriş, İnceleme, Metin, Dizin)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul.
- Kailibinuer, A. (2013). *Âgehi'nin Riyâzü'd-Devle adlı eseri (vr. 175b-vr. 204b): Giriş-metin-dizin*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul.
- Kaman, S. (2012). *Firdevsü'l-İkbâl: Giriş-transkripsiyonlu metin (Vr.156b-336a)-inceleme-dizin*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul.
- Kanar, M. (2008). *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük*. (1. baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Kanar, M. (2012). *Kanar Arapça-Türkçe Sözlük*. (1. baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Kandemir, M. Y. (1993). "Cevâmiu'l-Kelim". *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul, s. 440.
- Kara, F. (2011). *Muhammed Ya'kûb-ı Çingî Zebân-ı Türkî (Kélür-nâme)*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karabulut, F. (2017). "İstem ve İstem Analizi: Gagauz Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Karşılaştırmalı Bir Çalışma". *Dil Araştırmaları Dergisi*, S. 21, s. 91-112.
- Karagözoğlu, B. (2015). "Literary & Historical Aspects of Tarikh-e-Rashidi". *Al-Farabi Kazakh National University Kaznu Bulletin*, №2 (154), s. 4-10.
- Kartallıoğlu, Y. (2010). *Çağdaş Moğolcanın Grameri -Ses ve Şekil Bilgisi-*. Ankara: TKAE Yayınları.
- Kasapoğlu Çengel, H. (2013). "Türkçe Râhatü'l-kulûb Yazmaları Üzerine". H. Şirin User, B. Gül (Editörler). *Yalın Kaya Bitigi Osman Fikri Sertkaya Armağanı*, Ankara: TKAE Yayınları, s. 383-392.
- Kasapoğlu Çengel, H. (2017). *Kırgız Türkçesi Grameri (Ses ve Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kâtip Çelebi, (2007) *Keşfü'z-Zunûn An Esâmi'l-Kütübi Ve'l-Fünûn (Kitapların Ve İlimlerin İsimlerinden Şüphelerin Giderilmesi)*. (Arapçadan Tercüme Eden Rüştü Balcı). Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (Ord. Prof. Mehmed Şerefeddin Yaltkaya ve Rifat Bilge tarafından yayına hazırlanan ve Millî Eğitim Bakanlığı'nca ilk olarak 1941-1943 yıllarında, ikinci olarak 1971-1972 yıllarında İstanbul'da basılan Keşfü'z-Zunûn adlı eserinin Arapçadan Türkçeye tercümesidir).

- Kaya, B. (2012). *Hoca Nazar Hüveyda ve Divanının analizi: Dil ve edebi içerik yönünden incelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kaya, T. (2019). *Doğu Türkistan'daki İsveç Misyoner Kilisesi İçin İlahi Kitabı (Transkripsiyon-Aktarma-Dizin)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.
- Kaymaz, Z. (2004). “Çağatay Türkçesindeki Oğuzca Unsurlar Üzerine”, *C. Amanjolov Okuvlari- Attı Halkaralık Gilimi –Praktikalık Konferentsiyanın Materialları*, Öskemen, s. 204-210.
- Kelimbetov, N. (2014). *Türk Halklarının Ortak Edebî Eserleri*. (Akt. Abdulvahap Kara). (1. Basım 2010 İstanbul: Selenge Yayınları), İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Komisyon (1963). “Catā”. *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 3. Cilt, s. 27.
- Komisyon (1963). “Cete” *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 3. Cilt, s. 111.
- Komisyon (2013). *Hadislerle İslâm 1*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Komisyon (2016). *Türkmen Dilinin Düşündürürlü Sözlüğü*, Aşgabat: Türkmen devlet neşiryat gullugy.
- Komisyon (2016). *Türkmen Dilinin Düşündürürlü Sözlüğü*. I tom, Aşgabat: Türkmen devlet neşiryat gullugy.
- Konukçu, E. (1998). “Haydar Mirza”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 17. Cilt, İstanbul, s. 29-30.
- Korkmaz, Z. (1959). “Türkiye Türkçesinde ‘İktidar’ ve ‘İmkân’ Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1959*, s. 107-124.
- Korkmaz, Z. (2007). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. (2. baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1963). “Çağatay Edebiyatı”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 3. Cilt, s. 270-323.
- Kumru, C. (2016). *Muhammed Sâdık Kaşgârî'nin Tezkire-i Hâcegân Adlı Eserinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Denizli.
- Kurban, İ. (1995). *Doğu Türkistan İçin Savaş*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Lessing, F. D. (2003). *Moğolca-Türkçe Sözlük 1-2*. (Çev. Günay Karaağaç). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Mano, E. (1992). "The Baburnama and The Tarikh-i Rashidi: Their Mutual Relationship". *Timurid Art and Culture Iran and Central Asia in the Fifteenth Century*, E. J. Brill: Leiden New York Köln.
- Mayrambek Kızı, L. (2015). *Mirza Muhammed Haydar'ın Cihān-nāme'si (Metin-İnceleme-Sözlük)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- Mecdut Sait (Mansuroğlu). (1934-1935). *Tarihi Reşidi*, Türkiyat Enstitüsü, no: T-71, 1934-35 ders yılı (basılmamış travay).
- Miandoab, N. Z. (2010). *Muhammed bin Abdu's-Sabur Hoyi, Hulasay-i Abbasi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.
- Muginov, A. M. (1962). *Uygurskih Rukopisey İnsituta Narodov Azii*, Moskova: İzdatel'stvo Bostoçnoy Literaturı.
- Muhammad Haydar Mirzâ (2010). *Tarihi Raşidiy*. (Tarcimānlar: Vahâb Rahmanov, Yangliş Egamova. Mas'ul muharrir: akademik Aziz Qayumov), Özbekistan: T. Sharq.
- Muhammed Haydar Duwlati (2003). *Tarih-i Raşidî*. (Çev. Komisyon). M. H. Duwlati Koğamdık Koru, Almatı: "Turan" Baspası.
- Muhammed, Ş. (1934). "İktibâs ez Târih-i Reşidî", *Oriental College Magazine*, Lahore, C. 10, S. 10, s. 150-172.
- Muhyiddin en-Nevevî (2016). *Riyâzü's-Sâlihîn -Metin ve Çeviri-*. (Çev. M. Emin Özafşar, Bünyamin Erul). II. Cilt, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Necipoviç Necip, E. (1995). *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*. (Çev. İklil Kurban). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- O'rinbojev, A. vd. (1999). "Mirzo Muhammad Haydar Ayosiyning hayoti ve ijodiy faoliyati", *Mirzo Haydar Ayosiy*, Jahonnoma, (editör A. O'rinbojev vd.), Fan: Taşkent, s. 3-21.
- Oraltay, H., Yüce, N., Pınar, S. (1984). *Kazak Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Yayını.
- Öger, A. (2011). "Uygur Türkleri Arasında Tezkirecilik Geleneği ve 18. Yüzyılda Yazılmış Bir tezkire Örneği: Tezkire-i Ezizân", *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyum Bildirileri (Nevşehir, 6-8 Mayıs 2010)*, Ankara: AKM Yayını, s. 533-544.
- Öger, A. (2017). "Uygurlarda Muskacılık Geleneği ve Çağatayca Yazılmış Bir Muska Kitabı". *Gazi Türkiyat*, S. 20, s. 55-88.
- Özkan Nalbant, B. (2011). *Çağatay Türkçesiyle Şerhü'r-Risale fi't-Tasavvuf İnceleme-Metin-Dizin*. (1. Baskı). Bilgeoğuz Yayınları: İstanbul.

- Öztürk, J. (1995). *Meczub Divanı (ilk 38 varak) Nemenganlı Abdal-Aziz Hoca: Metin-inceleme-sözlük*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana.
- Öztürk, R. (1994). *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pekacar Ç., Erdem Uçar F. M. (2015). *Genitive Suffix +nI In Chagatai Turkish Çağatay Türkçesinde +nI İlgili Hâli Eki*, International Journal of Languages' Education and Teaching, Mannheim-Germany, s. 443-456.
- Polat, A. (2002) *Mūsā Sayramī Tārīh-i Hamīdī III İnceleme-Metin-Dizin*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Ankara.
- Poppe, N. (2016). *Moğol Yazı Dilinin Grameri*. (Çev. Günay Karaağaç). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ramstedt, G. J. (1935). *Kalmückisches Wörterbuch*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae III, Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Rieu, C. (1879). *Catalogue of The Persian Manuscripts in The British Museum*. Vol. I, London: Gilbert and Rivington, Limited.
- Rieu, C. (1883). *Catalogue of The Persian Manuscripts in The British Museum*. Vol. III, London: Gilbert and Rivington, Limited.
- Sarıca, B. (1996). *Allahyar Sufi'nin Fevzî'n-Necat'ı (İnceleme, metin, sözlük)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Sertkaya, A. (2014). "Moğolca'dan Türkçe'ye ve Türkçe'den Moğolca'ya Geçen Kelimelerin Sistematiği ve Bu Alınçlamalar Üzerinde Yapılan Çalışmalar", Gazi Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Merkezi Türk-Moğol Araştırmaları Çalıştayı 24 Ekim 2014, etkinlikte sunulan basılmamış bildiri.
- Shaw, R. B. (1876). "A Prince of Kâshghar on the Geography of Eastern Turkistan", *The Journal of the Royal Geographical Society*, Vol. The Forty-Sixth, London: John Murray, Albemarle Street.
- Shaw, R. B. (2014). *Kâşgar ve Yarkend Ağzı Sözlüğü*. (Çev. Fikret Yıldırım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sir Elliot, H. M. (1873). *The History of India, as Told by Its Own Historians*. (düzenleyen ve devam ettiren Prof. John Dowson). Vol. V, London: Trübner and Co., 57 and 59, Ludgate Hill.
- Smirnow, W. D. (1897). *Manuscripts Turcs de L'institut des Langues Orientales*. Saint-Pétersbourg: Se end chez Eggers & Comp.
- Storey, C. A. (1927). *Persian Literature A Bio-Bibliographical Survey*. Section I, London: Luzac & Co.

- Storey, C. A. (1936). *Persian Literature A Bio-Bibliographical Survey*. Section II, London: Luzac & Co.
- Sultanov, T. I. (1982). “«Tarih-i Raşidi» Mirza Haydara Duglata: Literaturnaya istoriya pamyatnika”. *Pis'mennyye pamyatniki Vostoka / Istoriko-filologičeskiye issledovaniya. Yejegodnik 1975*. Moscov: Nauka, GRVL, s. 116 - 135.
- Sultanov, T. I. (1996). “Medieval Historiography in Manuscripts from East Turkestan”. *Manuscripta Orientalia International Journal for Oriental Manuscript Research*, Vol. 2, No. 1, s. 25-30.
- Sultanov, T. I. (1997). “Turkic Versions of the *Tārīkh-i Rashīdī* in the Manuscript Collection of the St. Petersburg Branch of the Institute of Oriental Studies”, *Manuscripta Orientalia International Journal for Oriental Manuscript Research*, Vol. 3, No. 4, s. 17-29.
- Sultanov, T. I. (1999). “Authors and Authorship in Persian and Turkic Historical Writings”. *Manuscripta Orientalia International Journal for Oriental Manuscript Research*, Vol. 5, No. 1, s. 23-26.
- Şerefüddin Ali Yezdî (2013). *Emîr Timur (Zafernâme)*. (Çev. D. Ahsen Batur), İstanbul: Selenge Yayınları.
- Şeyh Süleyman Efendi (H. 1298 / M. 1880/1881). *Lugat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî*. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Şişman, R. Ş. (2012). *Firdevsü'l-İkbal, giriş-transkripsiyonlu metin: Vr. 336a-523a*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul.
- Şişman, R. Ş. (2016). “Firdevsü'l-İkbâl ve Özel Adlar”. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 2, s. 155-174.
- Şükûn, Z. (1984). *Farsça-Türkçe Lûgat Gencinei Güftar Ferhengi Ziya 1-2-3*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Tamir, F. (2007). “Kazak Türkçesi”, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun (Editör). *Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınları, s. 431-480.
- Tamir, N. (2014). “Son Dönem Çağatay Türkçesindeki Tercüme Faaliyetleri ve Târîh-i Reşîdî Tercümesi”. *7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri Fırat Üniversitesi/Elazığ 16-18 Ekim 2014*, II. Cilt, Fırat Üniversitesi Basımevi, s. 645-656.
- Tamir, N. (2015). “Son Dönem Çağatay Türkçesinde İsim+Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller”, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, VIII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Yayınlanmamış Bildiri, 15-17 Ekim 2015, Çanakkale/Türkiye.
- Tamir, N. (2018a). “Son Dönem Çağatay Türkçesi Metinlerinde Geçen Moğolca Kelimeler”, *Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu 1-7 Haziran 2018 Ulanbator- Moğolistan*, Bildiriler Kitabı 2. Cilt, İstanbul: Kesit Yayınları, s. 1329-1338.

- Tamir, N. (2018b). “Katmerli Zamir Çekiminin Son Dönem Çağatay Türkçesindeki Görünümü”, *XIII.Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, 25-28 Eylül 2018 Varşova / Polonya, Meteksan Matbaacılık: Ankara, s.199-205.
- Tanç, M. (1994). *Ömer Han Divanı inceleme-Metin*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Van.
- Tanç, M. (2003). “Son Dönem Çağatay Türkçesi ve Ömer Han”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 15, s. 111-118.
- Tashbayeva, S. (2016). *Uygur Edebiyatından Bir Tezkire Örneği Tezkire-i Azizan (Transkripsiyon, Çeviri, Dizin)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.
- Taştekin, S. (2010). *Bir Tarihçi Olarak Mirza Haydar Duğlat*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, Sakarya.
- Tek, R., Çakmak, S., Ötkür, Z., Serbest K. (2017). *Risāle-i Nān-vāylik (Fırıncılık Risalesi)*. (1. Baskı). Gazi Kitabevi: Ankara.
- Tek, R., Turan Türk, A., Enveri E., Ötkür Z., (2016). *Risāle-i Tegürmendçilik (Değirmencilik Risalesi)*. (1. Baskı). Gazi Kitabevi: Ankara.
- Tek, R., Turan Türk, A., Enveri E., Ötkür Z., Karakaya, H. (2016). *Risāle-i Kassāblik (Kasaplık Risalesi)*. (1. Baskı). Gazi Kitabevi: Ankara.
- Tekcan, M. (2005). “Çağatay Türkçesinde Yazılmış Bir Hazret-i Hüseyin Mersiyesi”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt 33, s. 207-238.
- Tekcan, M., Demirci, Ü. Ö., Babayarov, G. (2010). *Polken Şair Şeybanî Han Destanı*, (1. Baskı). Umuttepe Yayınları: İzmit.
- Tekin, F. (2008). “19. Yüzyıl Harezmi Tarih Yazıcılığı (Munis, Agehî, Beyanî)”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 2, S. 3, s. 199-210.
- Tekin, F. (2010). *XIX. Yüzyıl Çağatay Edebiyatının İki Kadın Şairi Üveysî ve Nâdire*. (1. Baskı). Ankara Vizyon Yayınevi: Ankara.
- Tekin, F. (2011). “Hanlıklar Dönemi Çağatay Edebiyatı”. *Turkish Studies*, Vol. 6/1, s. 1843-1850.
- Tekin, F. (2016). *Çağatay Edebiyatının İki Büyük Siması Münis ve Âgehî*. (1. Baskı). Gece Kitaplığı: Ankara.
- Tekin, T. (1997). *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*. Simurg: Ankara.
- Temir, A. (1961). “Ein osttürkisches Dokument von 1722–1741 aus Turfan”, *Ural-Altäische Jahrbücher*, Band XXXIII, Heft 1–2, s. 193-198.

- Thackston, W. M. (1996). *Mirza Haydar Dughlat's Tarikh-i-Rashidi A History of the Khans of Moghulistan*. Orta Asya Kaynakları II-III, Harvard Üniversitesi, Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.
- Togan, A. Z. V. (1985). *Tarihte Usûl*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Togan, Z. V. (1987). "Haydar Mirza". *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 5. Cilt 1. Kısım, s. 388.
- Tokdemir, E. (2018). *Meczûb-ı nemengânî'nin Çağatayca Evliya Tezkiresi'nin dil ve muhteva tahlili - giriş, metin, transkripsiyon, çeviri, inceleme, sözlük- (1-110 sayfa)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Toker, M., Uygun, M. (2017). *Çağatayca Cümcümenâme*. (1. Baskı). Konya: Palet Yayınları.
- Tolkun, S. (2001). "Son Devir Çağatay Edebiyatının İki Önemli Kadın Şairi: Nâdire ve Üveysî". *İlmî Araştırmalar*, S. 12, s. 167-174.
- Tolkun, S. (2015). "Doğu Türkçesi Metinlerinde Başlangıcından Günümüze Saygı ve Nezaket İfadesi Sorunu". *Dil Araştırmaları Dergisi*, S. 17, s. 135-157.
- Topçu, F. (2014). *Hıslet'in Armuğan-ı Hıslet adlı eseri (1-121 sayfaları arası) (Giriş-gramer incelemesi-metin-sözlük-tıpkıbasım)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Toprak, F. (2012). "Hoca Nazar Hüveydâ'nın Kıyâmetnâmeleri". *Turkish Studies*, Vol. 7/4, Ankara, s. 179-213.
- Toprak, F. (2017). *Hoca Nazar Hüveydâ Râhat-ı Dil İnceleme-Metin-Dizin*. (1. Baskı). Grafiker Yayınları: Ankara.
- Tumanovich, N. N. (1973). "Sochinenie Mirzy Mukhammed-Khaydera 'Ta'rikh-i Rashidi' kak istochnik po istorii kirgizov i Kirgizii", *Arabo-persidskie istochniki o tyurkskikh narodakh*, Frunze: Nauka.
- Turan Türk, A., Enveri E., Karakaya, H., Ötkür Z., (2016). *Risâle-i Nemed-Mâllık (Keçecilik Risalesi)*. (1. Baskı). Gazi Kitabevi: Ankara.
- Turan Türk, A., Enveri E., Ötkür Z., Serbest K. (2016). *Risâle-i Harrâtlık (Ağaççılık Risalesi)*. (1. Baskı). Gazi Kitabevi: Ankara.
- Turan Türk, A., Enveri E., Ötkür Z., Serbest K. (2017a). *Risâle-i Dehkâncılık (Çiftçilik Risalesi)*. (1. Baskı). Gazi Kitabevi: Ankara.
- Turan Türk, A., Enveri E., Ötkür Z., Serbest K. (2017b). *Risâle-i Müze-düzlük (Ayakkabıcılık Risalesi)*. (1. Baskı). Gazi Kitabevi: Ankara.
- Turan, F. (2016). "Dîvâne Bûrak Kıssası": Metin, Dil ve Üslup İncelemesi". *Türkiyat Mecmuası*, c. 26/1, s. 311-338.

- Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Vámberý, H. (1867). *Çagataischen Sprache Enthaltend Grammatikalischen Umriss, Chrestomathie und Wörterbuch*, Leipzig: F. A. Brockhaus.
- Vardar, B., Güz, N., Öztokat E., Rifat M., Senemoğlu, O., Sözer E. (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vardar, B., Güz, N., Öztokat, E., Senemoğlu, O., Sözer, E. (1988). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: ABC Kitabevi.
- Velidi (Togan), A. Z. (1937). “Ein türkisches Werk Haydar-Mirza Dughlat”. Bulletin of The School of Oriental Studies (University of London), Volume VIII: 1935-37, 985-989.
- Velyaminov-Zernov, V. V. (1864). *Izsledovanie o Kasimovskix Tsarix, II*, St. Petersburg: V Tipografii İmperatorskoy Akademiy Nauk.
- Yazıcı Ersoy, H. (2007). “Yeni Uygur Türkçesi”, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun (Editör). *Türk Lehçeleri Grameri*. Ankara: Akçağ Yayınları, s. 357-427.
- Yazıcı Şahin, S. (2016). *Mûnis Harezmi & Rızâ Agehî, Firdevsü'l-İkbâl [200b-300a] (Giriş, transkripsiyonlu metin, inceleme, dizin-sözlük, tıpkıbasım)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Kocaeli.
- Yıldırım, Dursun (1998). “Köktürklerde Kağanlık Süreci; Kaldırma, Kötürme ve Oturma”, *Türk Bitiği Araştırma/İnceleme Yazıları*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 102-111.
- Yıldırım, H. (2012). *Özbek Türkçesi (Dil Bilgisi - Alıştırmalar - Konuşma - Metinler)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yıldırım, T. (2010). *Son Döneme Ait Bir Çağatay Metni Mev'ize İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım*. (1. Baskı). Hat Yayınevi: İstanbul.
- Yıldırım, T. (2016). *Saykali Ravzatü'ş-Şüheda İnceleme - Metin - Dizin 1. Bölüm 1-236*, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Yılmaz, K. H., Turan Türk, A., Ötkür Z. (2016). *Risāle-i Aşfezlik (Aşçılık Risalesi)*. (1. Baskı). Gazi Kitabevi: Ankara.
- Yılmaz, M. F. (2014). *Te'lifü'l-Emir'de yer alan Doğu Türkçesiyle yazılmış iki hikâye (İnceleme-metin-dizin)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.
- Yudahin, K. K. (1988). *Kırgız Sözlüğü*. (Türkçeye Çev. Abdullah Taymas). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yunusoğlu, M. K. (2012). *Uygurca-Çince İdikut Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Tamir, Nuray
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 1985 Ankara
Medeni hali : Bekar
Telefon : 05052723558
e-mail : nuraytmr2@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst.	2010
Lisans	Gazi Üniversitesi	2007
Lise	Fatih Sultan Mehmet Lisesi (YDA)	2003

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2008-2009	Etimesgut Lisesi	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
2009-2018	Gazi Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2018-	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

Ercilasun, A. B., Tamir, N. (2014). "Prof. Dr. Mecdet Mansuroğlu'nda Terim-İmla Meseleleri ve Sonrası". *VI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*, Uludağ Üniversitesi, 4-7 Aralık 2013, Bursa: Stüdyo Star Ajans, s. 83-103.

Tamir, N. (2008). "Beyzâde Aslan (Âşık Beyzâde)". *Sazın ve Sözü'n Sultanları Yaşayan Halk Şairleri - I*. s. 131-137, Ankara: Gazi Kitabevi.

Tamir, N. (2013). "Türkiye'deki Balkan Ağızları Araştırmaları ve Mecdet Mansuroğlu". *East of West West of East International Balcans Conference*, Prizren/Kosova.

- Tamir, N. (2014). “Bir Adlandırma Problemi: Batı Türkçesinin İlk Dönemi”. I. *Genç Akademisyenler Sempozyumu Bildirileri*, 6-7 Kasım 2013, Ankara, s. 451-469.
- Tamir, N. (2014). “Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun ve Prof. Dr. Ziyat Akkoyunlu’nun Hazırladıkları Dîvânu Lugâti’t-Türk Adlı Eser Üzerine”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3/3, s. 260-276.
- Tamir, N. (2014). “Son Dönem Çağatay Türkçesindeki Tercüme Faaliyetleri ve Târîh-i Reşîdî Tercümesi”. 7. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri Fırat Üniversitesi/Elazığ 16-18 Ekim 2014*, II. Cilt, Fırat Üniversitesi Basımevi, s. 645-656.
- Tamir, N. (2015). “Güzin Tural (2015) Emîr Nizâmü’-d-dîn °Alî Şēr-i Nevâyî Hâmse Törtünçü Dâstân Seb‘a-yi Seyyâr [Yedi Gezegen] Giriş - metin”. *Dil Araştırmaları*, S. 17, s. 299-303.
- Tamir, N. (2015). “Son Dönem Çağatay Türkçesinde İsim+Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller”, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, VIII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Yayınlanmamış Bildiri, 15-17 Ekim 2015, Çanakkale/Türkiye.
- Tamir, N. (2018a). “Son Dönem Çağatay Türkçesi Metinlerinde Geçen Moğolca Kelimeler”, *Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun’dan Anadolu’ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu 1-7 Haziran 2018 Ulanbator- Moğolistan*, Bildiriler Kitabı 2. Cilt, İstanbul: Kesit Yayınları, s. 1329-1338.
- Tamir, N. (2018b). “Katmerli Zamir Çekiminin Son Dönem Çağatay Türkçesindeki Görünümü”, *XIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, 25-28 Eylül 2018 Varşova / Polonya, Meteksan Matbaacılık: Ankara, s.199-205.
- Tamir, N., ERCİLASUN, A. B. (2014). “Çağataycadan Özbekçeye Gramerleşme (tur- ve yat- Yardımcı Fiillerinde)”, *Université de Rouen, 17th International Conference on Turkish Linguistics* (September 3-5 2014), Rouen, Fransa.
- Tuyakbayev, G. Ä. (2016). “Mustafa Şoqay: Kazak Muhaceret Gazeteciliğinin Kurucusu”. (*Türkiye Türkçesine Aktaran Nuray Tamir*). Gazi Türkiyat, S. 18, s. 43-50.

Hobiler

Bateri, sinema, doğa gezileri.

